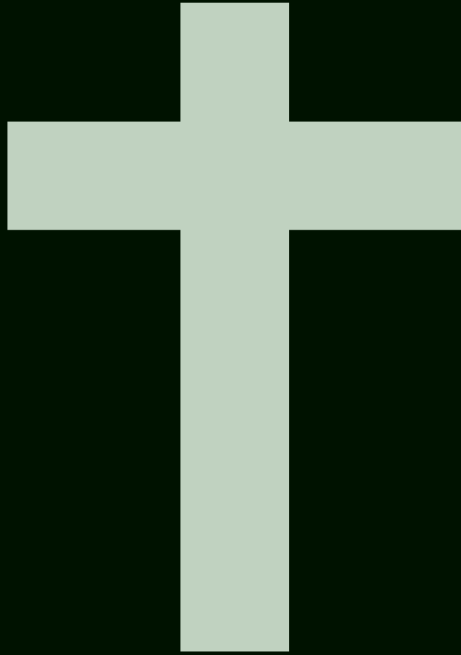


᠒wa' Nyo' Mo᠒kan mo  
Monfem



New Testament in Noone (CM:nhu:Noone)

**Nwa' Nyo' Monkan mo Monfem  
New Testament in Noone (CM:nhu:Noone)**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Noone

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

**Copyright Information**

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

**The New Testament**

in Noone

**© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Aug 2023 from source files dated 29 Jan 2022

5b12a3f8-7a2a-5b6f-b1da-1bf94b13fc2e

## Contents

Matio . . . . .	1
Maaku . . . . .	46
Luka . . . . .	73
Jon . . . . .	120
Nwa' Lemme . . . . .	154
Lum . . . . .	197
1Kol en . . . . .	219
2Kol en . . . . .	239
Galeshia . . . . .	252
Efesus . . . . .	260
Filibi . . . . .	268
Kolose . . . . .	274
1 Tesalonika . . . . .	279
2 Tesalonika . . . . .	284
1 Timatio . . . . .	287
2 Timatio . . . . .	293
Taytus . . . . .	298
Filemun . . . . .	301
Ibulu . . . . .	303
Jem . . . . .	320
1 Bitu . . . . .	326
2 Bitu . . . . .	332
1 Jon . . . . .	336
2 Jon . . . . .	341
3 Jon . . . . .	342
Jut . . . . .	343
Mwεem mvù Jisos to duηcee . . . . .	345

**Saaka wvù Jee wvu ekumε**  
**Jisos no**  
**Matio**  
**to Saηεε**  
**Fiεε fi nu ê Nwa' Mat wvun**  
**e**

Saaka wvù jee wvù nu ê Nwa' Mat wvun e, jemyi λε Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε. Saaka wvù jee wvun nu fô bonyii bocii le yî εkolε ke nshε le. Nwa' wvun dunçi λε è nu Jisos Wee N'yεεyi wvu ληη wvù kee keelooce enele fiεε fi bonci bo Nyo' le jemyi. N'yεεyi wvu Jisos tfuu ê ηwa' wvun e nu ε bó ε baance bikuu bitin. (1) No Jisos to benεε shii yî kum e no yεεyi ekumε bonyii bò bvunfon bvu fowe nu bvubole. (2) No Jisos to nyaε ntefe ê boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε ekumε lemme di wvù to tumεε bó yî dvú le. (3) Bonηan bò Jisos to maε ekumε bvunfon bvu fowe. (4) N'yεεyi ekumε fiεε fi è nu wee ηgoo Jisos. (5) N'yεεyi ekumε no wonη wvun nu ke eka bò no bvunfon bvu Nyo' le nu ke eto.

*Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e*

- 1:1-2:23 Kfuu di bo Jisos Klistu le bó no bó to bokεε wvù  
 3:1-12 Lemme di Jon Nleseεjoo le  
 3:13-4:11 No bó to lesεε Jisos ê joo bó no Satan to momεε wvù  
 4:12-18:35 Lemme di Jisos to ghane gee Galilee  
 19:1-20:34 ε Jisos nε Galilee, γεν Jelusalem  
 21:1-27:66 Kema ke Jisos e ke fokemεse Jelusalem bó mbew jó le  
 28:1-20 No Tata Jisos to buyεε yî kpwe le, dunçe εkolε kew ê bonyii bew

*Kfuu di bo Jisos Klistu le*  
*(Luk 3:23-38)*

<sup>1</sup> Eyan nu εdiee ε bo'icee kfuu di bo Jisos Klistu le. Jisos Klistu to nu waa Nfon Dawe wvù to nu waa Aba'am. <sup>2</sup> Aba'am to nu icee Aysik, ε Aysik nu icee Yakow, ε Yakow

**1:1** Lum 1:3-4; 2Tim 2:8; Mat 20:30-31 **1:2** Ken 21:2-3; 25:26; 29:32-30:24 **1:3** Ken 38:29-30; Lut 4:18-22 **1:5** Yosh 2:1-24; Lut 1-4 **1:6** 2Sam 11-12 **1:7** 2Klo 11:31-13:23 **1:8** 2Klo 13:23-21:20; 26:1 **1:9** 1Klo 26:1-28:27 **1:10** 2Klo 29:1-33:25 \* **1:10** Bonwa' bo boyvuum bomew kenke diee din λε Amon. **1:11** 2Klo 34:1-36:21 **1:16** Luk 1:27 **1:18** Luk 1:35

nu icee Judas bó boom bo ice le, <sup>3</sup> ε Judas nu icee Belεs bó Sela bó bwee bó to nu Tama. ε Belεs nu icee Eslon, ε Eslon nu icee Lam. <sup>4</sup> ε Lam nu icee Aminada, ε Aminada nu icee Na'shon, ε Na'shon nu icee Salmon. <sup>5</sup> ε Salmon nu icee Boas wvù bwee to nu La'ab. ε Boas nu icee Obεd wvù bwee to nu Lut. ε Obεd nu icee Jεεse. <sup>6</sup> ε Jεεse nu icee Nfon Dawe.

ε Nfon Dawe nu icee Saamun wvù bwee to nu kpwεε Uliaa. <sup>7</sup> ε Saamun nu icee Le'ubwam, ε Le'ubwam nu icee Abija, ε Abija nu icee Asa. <sup>8</sup> ε Asa nu icee Jε'ushεfat, ε Jε'ushεfat nu icee Jolam, ε Jolam nu icee Usaya. <sup>9</sup> ε Usaya nu icee Jotam, ε Jotam nu icee A'as, ε A'as nu icee Esikaya, <sup>10</sup> ε Esikaya nu icee Manase, ε Manase nu icee Amos, \* ε Amo nu icee Josaya. <sup>11</sup> ε Josaya nu icee Jεkonaya bó boom bo bwee bó le. Bó to boke bó ε è to nu kefew kè bonyii bo Babilon to kooyεε bonyii bo Islael γεν dvú wonη wvuboo wvù Babilon e.

<sup>12</sup> Ejim jodvu, no bó to kooyεε bonyii bo Islael γεν dvú Babilon, ε Jεkonaya no nu icee Shiltia, ε Shiltia nu icee Selubabel, <sup>13</sup> ε Selubabel nu icee Abiud, ε Abiud nu icee Eliakim, ε Eliakim nu icee Aso, <sup>14</sup> ε Aso nu icee Sadok, ε Sadok nu icee Akim, ε Akim nu icee Eliyu, <sup>15</sup> ε Eliyu nu icee Eliεsa, ε Eliεsa nu icee Matan, ε Matan nu icee Yakow. <sup>16</sup> ε Yakow nu icee Yosεw wvù dwee Maalia, ε Maalia nu wvù to bokεε Jisos wvù bó teηε λε Klistu.

<sup>17</sup> Nonεn bo'icee kfuu di bo Jisos e ban ε mum ε no nu yuufe ncow bonεw keekεw yî Aba'am e eto ebuy yî Nfon Dawe le, bvuu nu yuufe ncow bonεw keekεw yî Nfon Dawe le eto ebuy seke bó to kooyεε bonyii bo Islael γεν dvú Babilon. ε keekεw seke bó to kooyεε bonyii bo Islael eto ebuy seke bó to bokεε Klistu nu ten ε bo'icee kfuu dibole nu yuufe ncow bonεw.

*Ekumε no boo di Jisos e to λεnεε*  
*(Luk 2:1-7)*

<sup>18</sup> Boo di Jisos Klistu le to λεn ê je yin e. Bwee wvù Maalia to nu ε bó ε seyse wase λε wvù nu ke enu kpwεε Yosεw. ε bó se keeke etaashe bvujen, nu ε fí to nε buy λε

wvú nu wase bô fue ê mvungay mvu Keyoy ke Yuule le. <sup>19</sup> No fí kooye nonen, ε Yosew wvù dweese, no è to nu wee wvu teyey yaa koonke keeshoose wvú ke, mum yen le wen nu egawsen bô wvú ε è nu ejim ejim. <sup>20</sup> No wvú to bæe kpwaake keege nonen, ε fí kooy le nceendaa Tata to nu ε ne to fô wvú le ê efile le seke wvú to leete gay ê wvú le, “Yosew, waa Nfon Dawe, fo wo efan keejo Maalia bwee yew wo le ke, njefo fue din di wvú nu bô dí nu ε wvú kenke ê mvungay mvu Keyoy ke Yuule le. <sup>21</sup> Wvú nu ke eboo wan diemsen é wo ecu diee diew le Jisos, † njefo wvú nu ke eboyse bonyii bew can bibefe bibole.” <sup>22</sup> Mwem mvun mvunciim to kooyi keege é fí eto ekocen no Tata to jemye wase diuw wee we ntum e le, <sup>23</sup> “Ben eyeke eyuw, wan wvu tfu mvu nu ke eleem bô fue, eboo wan diemsen é bó etenje wvú le Emanwel.” Diee din nu le, “Nyo' nu beene ε bó.” <sup>24</sup> No efile kie lamε Yosew nonen, ε wvú ke kamse mum ge ke no nceendaa Tata gaye é wvú. Wvú to nu ε jo Maalia bwee yew we le, <sup>25</sup> geenε ε bô wvú faje yaa ecee diewe no wee bô kpwee ké no cee ke. É bô wvú ke ce nonen gen buy no Maalia to ghanε eboo. É Yosew mum cu diee di wan e le Jisos.

## 2

### *É bogoyfee gen keebun Jisos*

<sup>1</sup> Bó to boke Jisos nte wvù Betel'em wvu ê keba ke wonj e kè Judea le. É è to nu kefew kedvu le ε 'Elod nu Nfon wvu Judea jodvu. É fí kooy le bogoyfee bomew to nu ε ne wonj wvumew e ê keba kè diuu sane le, to Jelusalem no biwci le, <sup>2</sup> “Nfon Bojuu wvù bó boke we nu fee? Bese biwci nen njefo bese nu ε yen jon ye le ê keba kè diuu sane le, ε mum ε no too keebun wvú.” <sup>3</sup> É Nfon 'Elod dioo yuw saaka wvun ε wvú shiw fitele fiew, shiw noo fi bonyii bo Jelusalem e bocii. <sup>4</sup> É wvú tooy bocee ncese bo baay baay bocii bô bonyii bocii bô dunçi bonci bo Nyo' le ê bonyii, ε bó tase. É wvú bife é bó le laa fô bó to nu keeke eboo Mboyse wvù Nyo' to kawεε, nu fee le? <sup>5</sup> É bó tfuse le, “Bó

to nu keeke eboo nte wvù Betel'em wvu ê keba kè Judea le. Fifi nu no wee ntum Nyo' to sanε le, <sup>6</sup> “Wo wvù Betel'em wvu wonj wvù Juda le,

fo wo ekpwaakè le wo nu fintew fi caan baay wonj wvù Juda le ke.

É keè le wee nu ke ebuy nte wvun e wvù nu ke esaake bonyii bem bo Israel.’ ”

<sup>7</sup> É Nfon 'Elod mum tooy ten bogoyfee ba ejim ejim biwce yuw ê bó ntay kefew kè jon yidvu to buyε. <sup>8</sup> No wvú yuw mum tum bó Betel'em gay le, “Ben egen ebosen egom wan wvudvu ntay. Ben dioo ε gom ε yen, kase to see ê me, wvu le è nulo é me ten engen embun wvú.” <sup>9</sup> É bonyii bodvu yuw no Nfon gay nonen, mum buy no gene ngen wvubo. É bó dioo gene, ε fí kooy le jon yi bó to yene é keba kè diuu sane le ye to nu ε no lene gene é bó fwe dunçi bó je. É yí ke gen nen buy fô wan wvudvu to nu, mum leem fó. <sup>10</sup> No bó yene jon yidvu le nonen, ε njon yuwyε bó baay, ε ye no jee bó. <sup>11</sup> É bó ke gen ley yew yi wan to nu dvú le, yen wan bô bwee wvù Maalia le, mum gbwe é wan ejise bun wvú. No bó bun mum yene bikele bibole bvuse mwem mvubole mvu kembunfon e, nya é wvú. É mwem mvun to nu ketwaa ke bigew e kè yeεle, bô kfuu jiiin dimew, noo kfuu nfey mvu. \* <sup>12</sup> É Nyo' ke ciise lo é bó é efile le le bó eyene fo bó ebvuu etu jim le bó eyen Nfon 'Elod e ke. É bó ke mum tu wase jim wonj wvubole é je mi le jey.

### *É Yosew jo wan ε bó bó sam gen Ijiw*

<sup>13</sup> No bogoyfee ba nen'ye wase gen, ε fí kooy le nceendaa Tata to nu ε ne to fô Yosew e é efile le gay ê wvú le, “Ja we ejo wan bô bwee é ben ε bó efεε egen wonj wvù Ijiw e, enù jó egen ebuy kefew kè me nu nke engay le ben ekase le. Me ngayte nen njefo Nfon 'Elod nu egomte wan wvudvu keeyu.” <sup>14</sup> É Yosew mum ja we, jo wan bô bwee entan ne gen Ijiw, <sup>15</sup> mum no nu jó gen buy kefew kè Nfon 'Elod to laε le. Fí to kooy nonen keege é fí eto ekocen no Nyo' to jemye diuw wee ntum we le le, “Me nteje waa wem wvú ε buy ε è nu wonj wvù Ijiw e.”

**1:21** Mben 130:7; Mat 1:25; Luk 1:31; Lem 4:12 † **1:21** Diee di Jisos nu le, “Wvú nu ke eboyse bonyii bew can bibefe bibole.” **1:23** Yesa 7:14 **1:25** 1:21 **2:2** Luk 2:4-7; Mat 27:11 **2:6** May 5:2; Jon 7:42 \* **2:11** Jiiin din é díew bala le nu, «frankincense», ε nfey wvun nu, «myrrh». **2:15** Os 11:1

### *Ɛ Nfon 'Ɛlod yuwye boom Betel'ɛm*

16 Ɛ 'Ɛlod ke dioo yen Ɛ bogoyfee ba nu Ɛ ƐƐ wen, Ɛ fí ffuw wvú baay. Ɛ wvú mum tum bonyii Ɛ bó eƐen Betel'ɛm noo biba bi mbew jó le bicii, eyuwye boom bolemse bó nu Ɛ kɛw bilum bifɛɛ Ɛ tu jim. Wvú to nya bilum bin bii no wvú to biwɛɛ Ɛ bogoyfee ba yuw ntay kefew kè bó to yenɛɛ jon ye le. 17 Ɛ bó Ɛen yuwye boom ba nonɛn, Ɛ fí mum kocɛn no wee ntum Nyo' wvú Yelimia to jemyɛɛ wase Ɛ,

18 “Bó nu Ɛ yuw ɛtalɛ ntɛw wvú Lama le, Ɛ wee fuunke kpwe, beele ffule. Ɛ è nu Lashɛl Ɛ wvú beele boom bew. Ɛ bó cimse wvú cimse nkunɛ, njefo kɛ boom bew bɛɛ kɛ.”

### *Ɛ bo Yosɛw nɛ Ijiw kase tu jim*

19 Ɛ Nfon 'Ɛlod ke dioo la, Ɛ fí kooy Ɛ nceendaa Tata to nu Ɛ buyɛn fô Yosɛw Ɛ Ɛ ɛfilɛ le won wvú Ijiw e, gay Ɛ wvú Ɛ, 20 “Ja we ejo wan bó bwee Ɛ ben Ɛ bó ekase etu jim won wvú Israɛl e, njefo bó ba bó se gomte keeyu wan wvun nu Ɛ kpwekɛn wase.” 21 Nonɛn Ɛ Yosɛw mum ja we jo wan bó bwee Ɛ bó bó no tuu jim won wvú Israɛl e. 22 Geenɛn, Ɛ wvú ke dioo to, yuw Ɛ waa Nfon 'Ɛlod wvú Akilius nu Ɛ die kentaw ke ice le Judea Ɛ no saake, Ɛ wvú mum fan keeƐen jó. Ɛ bó bvuu lew Ɛ wvú Ɛ ɛfilɛ le Ɛ fo wvú eƐen jó kɛ. Ɛ wvú mum bɛɛ Ɛen wase Ɛ è nu Ɛ keba ke won e kè Galilee le, 23 Ɛen no cee ntɛw wvú bó teƐe Ɛ Nasalet e. Fí to kooy nonɛn keekocɛn no wee ntum Nyo' to jemyɛɛ wase Ɛ, “Bó nu ke eteƐe wvú Ɛ Wee wvu Nasalet.”

## 3

### *N'yɛɛyi Jon Nleseejoo*

*(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

1 Ɛ to nu kefew kekɛ le, Ɛ Jon Nleseejoo nɛ buy Ɛen nkɛpwaante Ɛ keba ke won e kè Judea le no fewci Ɛ bonyii Ɛ, 2 “Ben ekumɛn mvuntelem mvunɛn, njefo bvunfon bvufowe nu wase nceencee.” 3 Jon wvun nu wvú wee ntum Nyo' wvú Yesaya to jemyɛɛ ekumɛ wvú seke wvú to gayɛɛ le,

2:18 Yɛli 31:15-16 2:23 Luk 1:26; 2:39, 51; Jon 1:46 2:23 Os 11:1 3:2 4:17; Luk 3:3 3:3 Yesa 40:3 3:4 2Bfn 1:8 3:7 12:34; 23:33; 24:15-25, 37-39 3:9 Luk 1:54-55; Jon 8:39; Lum 2:28-29; 4:12 3:10 7:19 3:11 Luk 3:16 3:12 Yɛli 13:24; Mat 13:30 3:15 5:17; 28:19 3:16 Yesa 63:19; Ɛsek 1:1-3; Jon 1:51; Lem 7:56; Mwm 4:1; 19:11

“Diɛw wee fuunke nkɛpwaante le, ‘Bó eseyse je Tata, ene le Ɛ yí enù teytey.’ ”

4 Jon to jiise ndvú Ɛ bó kene bó yvúw nyam mi yí bó teƐe Ɛ kamɛl, seenke ke-caw cin Ɛ bó kene bó jew nyam, Ɛ mwɛɛm mwew mvudien nu cúma bó ndon. 5 No wvú to fewci nonɛn, Ɛ bonyii mum no buyte Jelusalɛm bó bontɛw bocii bo Judea jodvu le noo biba bi mbew Joo Joodan e bicii, Ɛne fô wvú le. 6 No bó Ɛne nonɛn no seƐe bibefɛ bibole, Ɛ wvú mum leese bó Ɛ joo Ɛ Joo Joodan e.

7 Geenɛn, Ɛ wvú ke dioo yen Ɛ Bofalasii bó Bosadusii bomew nteen too Ɛ wvú elese bó Ɛ joo, Ɛ wvú gay Ɛ bó Ɛ, “Ɛngokɛ ke yó le, è tefe yeɛ ben Ɛ ben elewtɛ shém Nyo' yí ffuuke yí wvú nu ke edunɛɛ Ɛ ben, Ɛ se no too nɛn? 8 Ben egeè mwɛɛm mvú dunɛi le ben nu Ɛ kumɛn wase mvuntelem mvunɛn. 9 Fo ben emum eduú kɛ lo Ɛ bikuu binɛn Ɛ Ablam nu icee wene kɛ. Ɛ me ensee Ɛ ben Ɛ è nulo Ɛ Nyo' ebanke ɛta ɛyan Ɛ yó etu boom bo Ablam e. 10 Ben ekeè Ɛ bó nu Ɛ Ɛɛɛ wase teme Ɛ binyi bi bite le. Kete kecii kè baa yumte mvuntam mvú jee, nu Ɛ bó nu egbwo naa eley yí Ɛen e, eton lo. 11 Me nleese ben Ɛ joo njefo ben nu Ɛ kumɛn wase mvuntelem mvunɛn. Geenɛn Ɛ wee wvú too Ɛ me ɛjim nu Ɛ wvú kuuke fele me. Ɛ bolaba bew nu Ɛ me mbaa nɛm nkɛpwentɛn keentuu kɛ. Wvú nu ke elese fiew ben Ɛ è nu can Keyoy ke Yuule le noo nguy e. 12 Wvú kenke fiɛɛ fiew ebo fí wvú nu eƐɛɛten ɛgin dvú, eyɛse fò wvú fɛɛtene, ebaance ɛgin egeɛ Ɛ njaw e, emum ekuu nyim eton Ɛ nguy wvú fiɛɛ se njimɛ le.”

### *Ɛ Jon lese Jisos Ɛ joo*

*(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

13 No Jon to leese bonyii Ɛ joo nonɛn, Ɛ Jisos ke mum nɛ Ɛ keba ke won e kè Galilee le Ɛen fô Joo Joodan e Ɛ Jon elese ten wen Ɛ joo. 14 Geenɛn Ɛ Jon no tune gayte le, “Ɛ nu wo wvú be kenke keelese me Ɛ joo, wo Ɛ kaa Ɛ no too fô me le nɛɛ le?” 15 Ɛ Jisos tfuse Ɛ wvú Ɛ, “Cinɛ Ɛ fí enù nonɛn keseen. Ɛ nu Ɛ yin je le yí bee wo nu ege fiɛɛ ficii fí Nyo'



gomte.” Nonen ε Jon mum bee, <sup>16</sup> lese Jisos ε̂ joo. Ke no Jisos to buyte ε̂ joo nonen, ε fí kooy le εbulε to nu ε yene, ε wvú yen Keyoy ke Nyo' le no kí shiile too nu diεwε εbembe le, to mum bεem yí ye le. <sup>17</sup> ε fí kooy le diεw to nu ε jeme fowe le, “Wvun nu Waa wεm. Wvú nu fitele fiem. Me n'yuuke njon̄ bô wvú baay.”

## 4

### *ε dεwle no momte Jisos*

*(Mak 1:12, 13; Luk 4:1-13)*

<sup>1</sup> ε Keyoy ke Yuule mum nε jo Jisos gen bô wvú ηkpwaante le dεwle emom wvú. <sup>2</sup> ε wvú gen no nu jó shee too cee, yaa diee fiεε yí ediuw e mbaanyε. Ejim jodvu ε jen̄ no yuu wvú. <sup>3</sup> ε wvú wvuwe wvú ké no momte bonyii mum to gay ε̂ wvú le, “ε wo fen̄ nu Waa Nyo', é wo gay ε eta εyan tu bontuw bo bvulem e.” <sup>4</sup> ε Jisos tfuse le, “Fí nu ε bó ε san̄ le,  
'Ke wee cee ke nje bvulem maan̄ ke.  
Wee cee ten̄ nje diεw yicii yí buyte diuw Nyo' le.' ”

<sup>5</sup> Nonen ε dεwle mum jo wvú gen dvú ε̂ kelaante kè yuule le, leke fô kegoy ke yew ncese le, <sup>6</sup> gay ε̂ wvú le, “ε wo fen̄ nu Waa Nyo', é wo sele ekuse, njefo fí nu ε bó ε san̄ le,  
'Nyo' nu ke egay é bonceendaa bew eεyεyεy wo.'

ε fí bvuu nu ε bó ε san̄ le,  
'Bó nu ke eka wo  
fo wo ekfun ekale yí te le.' ”

<sup>7</sup> ε Jisos tfuse ε̂ wvú le “Bó nu ε san̄ ten̄ le,  
'Fo wo emomtè Tata wvú Nyo' wo ke.' ”

<sup>8</sup> ε dεwle bvuu jo Jisos fó, gen wase dvú yí εkolε ke kum mvu le ε wvú defe εwe ntay, mum duηε bitum bi yí εkolε ke nshε le bicij bô bvukukε bvù nu bí le ε̂ wvú. <sup>9</sup> No wvú duηci nonen mum gay le, “Me nu enya mwεem mvun mvunciim ε̂ wo, é wo fen̄ ε gbwe ε̂ me εjise ε wvum me.” <sup>10</sup> ε Jisos gay ε̂ wvú le, “Genε eke Satan! Bó nu ε san̄ le,  
'ε wvumtè Tata wvú Nyo' wo,  
lemte ke ε̂ nu wvú le maan̄.' ”

<sup>11</sup> Nonen ε dεwle mum cinε Jisos e, gen. ε fí kooy le bonceendaa bo Nyo' le to nu ε nε to no taale fô wvú le.

### *ε Jisos kεw lemme diεw Galilee*

*(Mak 1:14, 15; Luk 4:14, 15)*

<sup>12</sup> ε Jisos ke nε yuw le bó nu ε koo Jon Nleseεjoo ε fen̄ yew ncaw e, ε wvú mum nε kase tu jim keba kè Galilee le. <sup>13</sup> ε wvú gen buy Nasaleτ, nε jó gen no cee ε̂ kelaante kè Kafana'um e. Kelaante kin nu mbew Mamase yí Galilee le noo mbew biba bi bonyii bo Σεbulun bô bo Naftali le. <sup>14</sup> Fifin to kooy nεn keekocεn no wee ntum Nyo' wvú Yesaya to jemyεε wase le,

<sup>15</sup> “Keba kè Σεbulun bô kè Naftali  
bi nu mbew mamase le Joo Joodan kewvu  
keki,  
nshε yí Galilee jo bonyii bô yaa nu ke Bojuu,  
<sup>16</sup> bonyii bô se shee cee εjiwε le,  
nu ε yen̄ wase n'yu wvu baay e.  
Diuu nu ε san̄ wase  
fô bonyii ban bô se shee cee gbwen εjiwε ke  
kpwe le.”

<sup>17</sup> ε kεw kefew kekiε le, ε Jisos mum kεw no fewci ε̂ bonyii gayte le, “Ben ekumen̄ mvuntelem mvunen̄, njefo bvunfon̄ bu fowe nu wase nceencee.”

### *ε Jisos tee bonyii bonεw le bó enù boom bew bo ηgoo le*

*(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

<sup>18</sup> ε Jisos ke nε no lenε mbew Mamase yí Galilee le, yen̄ bonyii bomew e bofεε, ε è nu wee bô waa bwee. Bonyii ban to nu Semon wvú bó to teje le Bita, bô waa bwee wvú Andulu, ε bó laan̄ke kensan̄ ε̂ mamase le, no ηkiεη wvubo to nu byé yí koolεen. <sup>19</sup> ε Jisos gay ε̂ bó le, “Ben ebiī me le é me enge é ben ekoole wase ε̂ nu bonyii.” <sup>20</sup> Kan̄ mwaan̄ ε bó mum cinε binsan̄ bibole no bii wvú le. <sup>21</sup> ε Jisos ke dioo nε fó gence, bvuu yen̄ bonyii bomew e bofεε ε̂ nu ten̄ wee bô waa bwee. Bonyii ban to nu Jεm bô waa bwee wvú Jon bô to nu boom bo Σεbedee le, ε bó nu ε̂ kekon̄ e bô bo icee bó wvú Σεbedee tumci binsan̄. ε wvú tee ten̄ bó. <sup>22</sup> Kan̄ mwaan̄ ε bó mum cinε kekon̄ e bô icee bó le no bii wvú le.

3:17 Yesa 42:1; Mben 2:7; Mat 12:18; 17:5

4:1 Ibu 2:18; 4:15

4:2 Ksm 34:28; Mat 6:16-17

4:4 Dito 8:3 4:6

Mben 91:11-12 4:7 Dito 6:16 4:8 5:1

4:10 Dito 6:13; 5:9

4:12 14:3

4:13 Jon 2:12

4:14 Yesa 8:23-9:1

4:16 Luk 1:79

4:17 3:2; 4:23; 6:10; 10:7

4:20 8:21-22

*E Jisos no yɛɛyi bonyii bvuu fɛle bo bincɛm e*  
(Luk 6:17-19)

<sup>23</sup> E Jisos ke nɛ mum no ghane ê keba kè Galilee le kecii yɛɛyi bonyii yéw bunle yibole bvuu fewci saaka wvù jee wvu ekumɛ bvunfon bvuu Nyo' le. Wvù to fɛle tɛn kencɛm kecii noo ntum tfuu yí bonyii le. <sup>24</sup> Nonɛn, ɛ saaka wvu ekumɛ wvù saanɔkɛn gɛn won wvù Silia le tfuu. E bonyii mum no too bô bonyii bocii bô to cɛmkene noo bô to nu yí monlum e fô wvù le, kɛnɛɛ è nu bô bonceendaa bo dɛwle le nɔjɔsene bô bó, kɛnɛɛ bô gbwee kɛnɔgbwe, kɛnɛɛ bô nu ɛ kpwe keba kemwaan. E bó too dvú nonɛn ɛ wvù fɛle bó bocii. <sup>25</sup> Naa fɛɛ fô wvù to gɛne nu ɛ bibombom bi bonyii le bi baay no shfumte kɛ ê wvù ɛjim. Bonyii ban to nɛn'yi ê keba ke won e kè Galilee le, ɛ bomew nɛn'yi ê Bilaante bi Yuufe le, bomew Jelusalɛm noo bontɛw bo Judea le bomew e. E bomew nɛn'yi Joo Joodan kewvu keki.

## 5

*Njon wvù è nu wvu baay*  
(Luk 6:20-23)

<sup>1</sup> E Jisos ke dioo yɛn kebombom ke bonyii le nonɛn, mum nɛ ben gɛn shii yí kum e, ɛ boom bew bo nɔgoo le baancɛ to mbew ye le. <sup>2</sup> E wvù mum kɛw no yɛɛyi bó gayte le, <sup>3</sup> “Njon wvu baay nu fô bonyii bô kee le bó fuute yí mwɛɛm mvu ê keyoy e, njefo bvunfon bvuu fowe nu bvubole. <sup>4</sup> Njon wvu baay nu fô bonyii bô beele le, njefo Nyo' nu ke ecimse bó. <sup>5</sup> Njon wvu baay nu fô bonyii bô joo bikuu bibole fokuse, njefo bó nu ke eyow ɛkolɛ ke nshɛ le. <sup>6</sup> Njon wvu baay nu fô bonyii bô jɛn yuu bó ɛ kendon yumte bó ekumɛ nce wvu teytoy e, njefo Nyo' nu ke ege é bó effuu. <sup>7</sup> Njon wvu baay nu fô bonyii bô camte shen fô bomew e, njefo Nyo' nu ke ecam tɛn shen fô bó le.

<sup>8</sup> Njon wvu baay nu fô bonyii bô yuule ê mvuntelem e, njefo bó nu ke eyɛn Nyo' le. <sup>9</sup> Njon wvu baay nu fô bonyii bô too bô nyekeey e, njefo Nyo' nu ke eteɛe bó le boom bew. <sup>10</sup> Njon wvu baay nu fô bonyii bô bonyii bone bikaa ê bó ɛjim nje bó cee nce wvu teytoy, njefo bvunfon bvuu fowe nu bvubole. <sup>11</sup> Njon wvu baay nu wene, seke bonyii nan'yi ben, bone bikaa ê ben ɛjim, jemyi kfuu mwɛɛm mvù befe mvunciim ê ben yí ɛcici le nje ben nu bonyii bem. <sup>12</sup> Fí ke dioo kooyi nonɛn ɛ ben no yuukè njon lanlanɛ, njefo mmawcɛ wene wvù kuuke nu won wvu we le. Ben ekeè le è nu kɛ nonɛn no bonyii to bone bikaa ɛjim jo bonyii bo ntum Nyo' le bô to yawɛɛ to fwe ê ben e.

*Ben nu nɔkɔw bô n'yuw wvu yí won wvun e*  
(Mak 9:50; Luk 14:34, 35)

<sup>13</sup> E nu ben nɔkɔw yi yí nshɛ yin e. Geenɛn è nɔkɔw nɛ lo ɛ cife, é bó ebvuu ege nɛɛ dvú é yí sɛ ebvuu ekase eyeke? Kɛ è nulo é bó ebvuu ege fiɛ fi jee dvú ɛfey le bó elan lo é bonyii efele leɛnci bô bikaa kɛ. <sup>14</sup> E nu tɛn ben n'yuw wvu yí won wvun e. Kɛ kelaante kè bó bom yí kum e ké no nyiime kɛ. <sup>15</sup> Kɛ wee ké tfuuke tɛn ken'yese bvuu jo nɔkaa kfuke dvú kɛ. Wvù ké tome ɛ è nu yí fiɛɛ fi bó tomyi ken'yese yí dvú le, ɛ kí mum no yeese wee tfuu wvù nu yew. <sup>16</sup> E nu kɛ lɛnɔlɛn no n'yuw wene kɛnɔke keebaa ê bonyii ɛjise, wvu le bó eyɛne lemme dinɛn di jee le emum enyaa mbense ê icee wene wvù nu fowe.

*N'yɛɛyi ekumɛ bonci bo Muses e*

<sup>17</sup> Fo ben ekpwaakè le me nto keenfiwɛɛ mwɛɛm mvù nu ê N'wa' bonci bo Muses e noo mvù nu ê Bon'wa' bo bonyii bo ntum Nyo' le kɛ. Me nto keenɔge é mvú ekocɛn lo. Kɛ me nto keenfiwɛɛ lo kɛ. <sup>18</sup> E me ensee ê ben keɛɛy le ɛ gɛn ɛ buy naa no ɛbulɛ bô nshɛ nu ke eka, nu ɛ kɛ fijise fi n'wa' le ê N'wa' bonci le naa é fí cim doose nɛɛ, nu ke eyuu



efey kuse se fiεε fidvu ε kocεn no fí dunji ke. <sup>19</sup> Fí ε mum ε no nu le é è nu naa yeε wvù jine nci mvu ê bonci ban e, é wvuwe nci cim doose naa nεε, ε no yeεyi bonyii le bó ejinè ten nonεn, tu mwεten nu ke enu lo wee wvu caan ente jo bvunfon bvu fowe. Geenεn é wee gεεle bonci ban, bvuu yeεyi ten bonyii le bó egεεlè, tu mwεten nu ke enu lo wee wvu baay ente jo bvunfon bvu fowe. <sup>20</sup> Nonεn me ε no nseje ê ben le, é gee dinεn di teyey baa fele di bonyii bò dunji bonci bo Nyo' le noo di Bofalasii le, ben saa ke eyuu eley bvunfon bvu fowe le ke.

### *N'yeεyi ekumε shém yì ton'yεn*

<sup>21</sup> Ben nu ε yuw wase le bó to nu ε gay ê bonyii bo fwele le, 'Fo wo eyu wee ke. E wee yu lo wee, tu wvù keηke nsaw.' <sup>22</sup> Geenεn me ε no ηgayte ê ben le wee tfuu wvù ton'yi shém bô waa bwee, nu ε wvù keηke ten nsaw. Wee é nan waa bwee, é wvù no keè le wvù nu ke eleem fwe dvu bonyii bò saake bonsaw. Wee é tee waa bwee le, 'keyun' é wvù no keè le wvù nu ke eley ηguy wvu baay e. <sup>23</sup> Fí ε mum ε no nu le, é wo leeme keenya nnya yo fô ketan ke ncese le, ε kume le waa bwoo keηke wo fô shem, <sup>24</sup> é wo cine nnya yo le mbew ketan ke ncese le, gen ε ben ε wvù yaw mancε mwεεm, ε wo se kase to nya nnya yo. <sup>25</sup> E wee jo wo ε no gene dvù yew nsaw e, é wo mom ε ben ε wvù yanseη seyse tu wee bô nsan ε è bεε ê je, fo wvù ke egεn efese wo can wee wvù saake bonsaw e, é wvù efese wo can nci le é bó efen wo yew ncaw e. <sup>26</sup> E me ensee ê wo kecey le ke wo nu ke ebuy dvù se wo ε mεse ε law finyinyi ficii fi bó shieele ke.

### *N'yeεyi ekumε kenjan*

<sup>27</sup> Ben nu ε yuw wase le bó to nu ε gay le, 'Fo wo ejan kpweε wee ke.' <sup>28</sup> Geenεn me ε no ηgayte ê ben le, wee tfuu wvù taale kpwoon keηke shiee we, nu ε wvù ε jan ke wase wvù ê fitele le. <sup>29</sup> E jise diuw di εcey gee ε wo gee kebefε, é wo min jise didvu lan. Fí jee le wo elase keba kuw ke ye le kemwaan, efey fo bó ke elan ye yo yicii ηguy

wvu baay e. <sup>30</sup> Kebo kuw ke εcey é no gee ten ε wo gee kebefε, é wo sum kebo kedvu lan. Fí jee le wo elase keba kuw ke ye le kemwaan, efey fo ye yo yicii egεn ηguy wvu baay e.

### *N'yeεyi ekumε keekun kpwoon (Mak 10:11, 12; Luk 16:18)*

<sup>31</sup> Bó to nu ε gay ten le 'E wee kun lo kpweε, é wvù san ηwa' nya ê kpwoon wvudvu wvù dunji le ke wvù bεε kpweε wen ke.' <sup>32</sup> Geenεn me no ηgayte ê ben le, é wee kun lo kpweε, ε è baa nu le kpwoon wvudvu nu ε ge nsake, tu wvù nu ε ge le wvù egεn etu kpwoon nsake. Wee é jo kpwoon wvù buy ê diemsen yew ε gee yew dvu wvù, tu wvù nu ε jo kpweε wee.

### *N'yeεyi ekumε keejeme fiε ekan*

<sup>33</sup> Ben nu ε yuw wase ten no bó to gayεε ê bonyii bo fwele le, 'Fo wo ejeme fiε ekan se wo nu ke ege fí ke. Wo keηke keege fiε fi wo nu ε jeme ε kan le wo nu ege fô Tata le.' <sup>34</sup> Geenεn me ε no ηgayte ê ben le, fo wee dioo ε jeme fiε kan naa lo ke. Fo wvù ekan é diee di fowe le ke, njefo fowe nu kawla Nyo'. <sup>35</sup> Fo wvù ekan nshε ke, njefo nshε nu kedvuushεε ke bikaa bi Nyo' le. Fo wvù ekan Jelusalεm ke, njefo Jelusalεm nu kelaante ke Nfon wvu baay e. <sup>36</sup> Fo wvù cim ekan naa εkolε kew ke, njefo ke wvù nulo ege é yvuw miaan etu dibvuu keεε eyiile ke. <sup>37</sup> E wee beje fiε le 'Eε,' é fí kocεn nonεn. Wvù é tun le, 'Aay,' é fí kocεn nonεn. E wvù bvuu bise lo fiε fô, tu fifiε nε wase fô Satan wvù wee kebefε le.

### *N'yeεyi ekumε keetfuse envuke (Luk 6:29, 30)*

<sup>38</sup> Ben nu ε yuw wase ten le bó to nu ε gay le, 'E wee bvuse jise di wee le, é bó bvuse ten diew. Wee é baa εge ke wee le, é bó baa ten kew.' <sup>39</sup> Geenεn me ε no ηgayte ê ben le, fo wee etεncinè fiε bô wee wvù befe ke. E wee sun lo kediew kuw ke εcey, é wo banke ke ηηkoηko ε wvù mεse. <sup>40</sup> Wee é shomse wo le wen efi kekum kuw ke ente, é wo mεse nya naa noo ke εkfun fô. <sup>41</sup> Wee é kan wo le

wo elen egen may mwaan, é wo len buy naa bomay bofεε ben ε wvú. <sup>42</sup>Wee é no lεke fiεε é wo, é wo nya. Wee é no foole fiεε é wo, fo wo etun keenya kε.

*N'yεεyi ekumε no wee egeè bô wee we bvuban*  
(Luk 6:27, 28, 32-36)

<sup>43</sup> Ben nu ε yuw wase lε bó to nu ε gay lε, 'É koonkè waa bwoo banè wee wo bvuban.' <sup>44</sup> Geenεn me ε no ηgayte é ben lε, ben ekoonkè bonyii bonεn bo bvuban e, ebunleè fô bò bone bikaa é ben εjim e. <sup>45</sup> Nonεn, é ben emum enu boom bo Icee wene wvú nu fowe le. É nu wvú wvú ké no gee ε diuu sane fô bonyii bò befe le noo bò jee le. Wvú ké no gee tεn ε jan too fô bonyii bò gee mwεεm teytey, noo fô bò yaa gee kε mwεεm teytey e. <sup>46</sup> Ben kpwaake lε é ben koonkε kε ε é nu bonyii bò koonkε ben, é sεw wvudvu enu la fô ben e? Kε naa bonyii bò fii shile gee kε tεn nonεn e? \* <sup>47</sup> É ben fεn gayte kε ε é nu boom bo bwee wene le, tu fiεε fi ben gee fi bonyii bomew yaa gee kε nu la? Kε bonyii bò yaa kee kε Nyo' ké no gee kε lεηlεη e? <sup>48</sup> Fí ε mum ε no nu lε ben kεηkε keejεε gεne mεεse no Icee wene wvú nu fowe jee gεne mεεse."

## 6

*N'yεεyi ekumε nnya*

<sup>1</sup> "Ben eyεnè fo ben dioo gee mwεεm mvù jee, no gee fwe dvu bonyii wvu lε bó eyεnè kε. É ben gee nonεn, é icee wene wvú nu fowe saa ke emawcε ben kε. <sup>2</sup> Nonεn, seke wo nyaa fiεε é wee wvú fuute, fo wo emum etoonkε son diεwε no bonyii bo kensaa ye le ké no gee yéw bunle le noo jé le, wvu lε bonyii ebenseè bó kε. É me ensee é ben kecεεy lε bó nu ε kεηkε wase mmawcε wvubo. <sup>3</sup> Geenεn, seke wo nyaa fiεε é wee wvú fuute, fo wo ege é kebo kuw ke εηkονko ekiεε fiεε fi ke εcεεy gee kε. <sup>4</sup> Nonεn é nnya yo enù é nnyilε le, é Ico wvú ké no yεne

mwεεm mvù bó gee é nnyilε le ke emawcε wo.

*N'yεεyi ekumε bunle*  
(Luk 11:2-4)

<sup>5</sup> Seke ben bunlee, fo ben egeè diεwε no bonyii bo kensaa ye le ké no gee kε. Bó ké no koonkε keeleemene yéw bunle le, noo ntasen jé le sε bunlee, wvu lε bonyii eyεnè bó le. É me ensee é ben kecεεy lε bó nu ε kεηkε wase mmawcε wvubo. <sup>6</sup> Geenεn seke wo nu keebunle, ε wo ley gen yew εnte, faa kembun sε no bunlee é Ico wvú nu é nnyilε le. É Ico wvú ké no yεne mwεεm mvù bó gee é kenyilε le ke emawcε wo. <sup>7</sup> Ben dioo bunlee, fo ben eshe elamtè diεwε no bonyii bò maa Nyo' ké no gee kε. Bó ké no gee nonεn kpwaake lε bó nu eyuw bunle yibo nje díεw yì bó jemyi nteen. <sup>8</sup> Fo ben enù kε diεwε bó le kε. Ben ekeè lε Icee wene ké no kee wase fiεε fi ben shieele ε ben sε ké no biite. <sup>9</sup> É nεε no è nulo é ben ebunleè nεn:

'Icee wese wvú nu fowe, gee é bonyii ewvumtè diee diuw, <sup>10</sup> ege é bvunfon bwuw eto, ege é fiεε fi wo shieele enù fokuse fεn no fi nu fowe.

<sup>11</sup> Nya bese bô mwεεm mvudien mvu εben. <sup>12</sup> Lεεshε bibefε bisese, no bese lεεshi bibefε bì bonyii bomew gee fô bese le.

<sup>13</sup> Fo wo ecinε é bese eley mmom yì eghaw bese le kε.

Fi bese can wee kebefε le.' \* [Bvunfon nu bwuw, ε mvunγay nu mwuw, ε bvukukε nu bwuw sekecii sε ηka. Fí enù nonεn.]

<sup>14</sup> Ben ekeè lε é ben lεεshi bibefε bì bonyii bomew gee fô ben e, é Icee wene wvú nu fowe elεεshi tεn binεn. <sup>15</sup> Geenεn, é ben nu sε ben lεεshi bibefε bì bonyii bomew gee fô ben e, é Icee wene wvú nu fowe saa elεεshi tεn binεn kε.

*N'yεεyi ekumε mbam mwεεm mvudien*

<sup>16</sup> Seke ben bamte mwεεm mvudien, fo ben etaalè nεn yvulaa diεwε no bonyii bo

**5:43** Lew 19:18; Mat 22:39; Mak 12:31; Luk 10:27 **5:44** Ksm 23:4-5; Lum 12:20; 1Bi 2:20-23; Luk 6:28; 23:34; Lem 7:60; Lum 12:14; 1Kol 4:12; 1Bi 3:9 **5:45** Efe 5:1 \* **5:46** Bonyii bò fii shile nu ε bonyii to yene lε è nu bonyii bò befe. **5:48** Lew 19:2 **6:1** 23:5 **6:8** 6:32; Luk 12:30 **6:9** Esek 36:23 **6:10** 4:17; 7:21; 12:50; 18:14; 21:31; 26:39-42; Mak 3:35; 14:36; Luk 22:42; Jon 4:34; 6:38-40; Lem 21:14 **6:11** 6:24-34 **6:12** 6:15 **6:13** 10:16-25; 24:3-28; Jem 1:12-15; Jon 17:15; 2Tes 3:3; 2Tim 4:18 \* **6:13** Bonwa' bomew kεηkε fεn lε, "Bvuse bese é kebefε εnte." **6:14** 5:24; Luk 6:37; Efe 4:32 **6:15** 18:35 **6:16** Yesa 58:5; Mat 4:2; 9:14-15; 17:21; Mak 2:18; 9:29; Luk 2:37; 4:2; 5:33; 18:12; Lem 13:2-3; 14:23; 2Kol 6:5; 11:27

kenduŋɔe ye le ké no gee ké. Bó ké kumɛn monshim mobole sekekɛ, wvu le bonyii eyenè le bowen bamte mwɛɛm mvudien. E me ensee ê ben kecɛy le bó nu e kenke wase mmawɔe wvubo. <sup>17</sup> Geenɛn, seke wo bamte mwɛɛm mvudien, e wo yefe ekole kuw, cuke bvushiw bwuw, <sup>18</sup> wvu le fo eyenè bonyii le wo bamte mwɛɛm mvudien ké, é eyene Ico wvù nu ê nnyile le. E Ico wvù ké no yene mwɛɛm mvù bonyii gee ê kenyle le ke emawɔe wo.

*N'yeeyi ekumɛ ntfu*  
(Luk 12:33, 34)

<sup>19</sup> Fo ben egɛɛ ntfu wene fokuse fɛn fò è nulo é shéw ekan, e è nulo tɛn é wvù eduwɛ, e bocooŋ nulo engoy eley econ ké. <sup>20</sup> Ben egɛɛ ntfu wene e è nu won wvu we le, fò è yaa nulo é shéw ekan ké, e è yaa nulo tɛn é wvù eduwɛ ké, e bocooŋ yaa nulo tɛn engoy eley econ ké. <sup>21</sup> Ben ekeè le fò wee gɛke kpaw we nu ké fó fò fitele fiew nu enu.

*Ken'yeese ke ye wee le*  
(Luk 11:34-36)

<sup>22</sup> Jise di wee le nu ken'yeese ke ye ye le. Nonɛn, é jise diuw yuule lo, é ye yo yicɛi enu e yí e yinɛn bô n'yu. <sup>23</sup> Geenɛn, é jise diuw jiime lo, é ye yo yicɛi enu e yí e yinɛn bô kejiwɛ. E n'yu wee nɛ e tu kejiwɛ, é kejiwɛ kedvu ebɛmte wase nɛɛ?

*Nyo' taale fô bonyii bew e*  
(Luk 16:13; 12:22-31)

<sup>24</sup> Kɛ wee nulo elemte bocee ekole le bofɛɛ ké. E wvù lemte nonɛn, é wvù ebane wvumvu, kooŋke wvumvu, kenɛɛ eyuuke wvumvu le ntay, joo wvumvu ekuse. Kɛ ben nulo elemte Nyo' le bvuu lemte bigew e ké.

<sup>25</sup> Nonɛn, me e no ŋgayte ê ben le fo ben eyaŋyaŋè ekumɛ nshii wene le laa ben nu ke edie la, kenɛɛ ewu la, kenɛɛ ekumɛ ye yene laa ben nu ke ejise la le. Kɛ keyoy ke wee le fele mwɛɛm mvudien, e ye wee fele tɛn ndvú le? <sup>26</sup> Ben etaa eyen no mvunyiim mvù bile we nu. Kɛ mvú ké no jewyi, kenɛɛ gbweci ŋgu baanci gɛle ê bigonɛ le ké. Geenɛn, Icee wene wvù nu fowe nyanji ke

mvú. Kɛ ben fele mvunyiim e? <sup>27</sup> E nu yeê ben entelɛŋ wvù yaŋyaŋe, wvù nulo ebise ké naa kefew caan yí nshii we le? <sup>28</sup> Ben yaŋyaŋe ekumɛ ndvú nje la? Ben ké etaa eyen no fow kuu ŋkpwaante nu. Kɛ fow ké no lemte kenɛɛ shile ndvú ké. <sup>29</sup> Geenɛn, é me ensee ê ben le ké naa Nfon Saamun bô bvukuke bvucii bvù wvù to kenke to ké suute ye no nu e wvù e buy fô fow mvu le ké. <sup>30</sup> E Nyo' suute egay yo ŋkpwaante nɛn, egay yò kuu eɛn, buy ntfuu e bó e fwɛɛ wase fotaŋ, tu ké è nulo é wvù esufe ben efey lo nonɛn e? O oo bonyii bo mbee wvù doose le! <sup>31</sup> Nonɛn, fo ben eyaŋyaŋè duu le laa ben nu ke edie la, ewu la, kenɛɛ ejise la ye le le. <sup>32</sup> Mwɛɛm mvun mvunciim nu mvù bonyii bô yaa kee ké Nyo' ké no leese bvufee yí dvú le. Ben nu finɛn e Icee wene wvù nu fowe kee le ben shieele mwɛɛm mvun mvunciim. <sup>33</sup> Ben eyaw elese bvufee bvunɛn e è nu yí bvunfon bvù Nyo' le noo yí fiɛɛ fi leŋ fi wvù gomte le, é wvù emum enyaa tɛn mwɛɛm mvun mvunciim ê ben. <sup>34</sup> Fí e mum e no nu le, fo ben eyaŋyaŋè ekumɛ ntfuu ké. Bó nu ebuy eyaŋyaŋe yí fiɛɛ fi ntfuu le, e è nu ntfuu. Ngɛw wvu yí diuu le ekocɛn ké yí diuu didvu die le.”

## 7

*Fo wee elomtè gee di wee mvu le ké*  
(Luk 6:37-38, 41-42)

<sup>1</sup> “Fo ben elomtè gee di bonyii bomew e ké, nonɛn é Nyo' saa ke elom tɛn dinɛn ké. <sup>2</sup> Ben ekeè le je yí ben lomte gee di wee mvu le jó, nu ké yí Nyo' nu ke elom tɛn dinɛn jó. Fiɛɛ fi wee feeke fiɛɛ jó se nyaa ê wee, nu ké fí fi Nyo' nu ke efew jó se nya ê mwɛɛn. <sup>3</sup> E nu nje la wvù wo ké no taale e è nu sheshe yí nu ê waa bwoo jise, geenɛn yaa yene kekew kè nu ê diuw jise le ké? <sup>4</sup> E nulo é wo eghan nɛɛ se no gayte ê waa bwoo le, ‘Kɛ leem é me embvuse sheshe ê wo jise,’ geenɛn e kekew nu ê diuw jise le? <sup>5</sup> Wo nu wee kenduŋɔe ye! Yawɛ ebvuse kekew kè nu ê diuw jise le se loocɛ eyen sheshe yí nu ê jise di waa bwoo le, emum ebvuse.

<sup>6</sup> Fo ben ejo fiεε fi Nyo' le enya ê bwé kε. E ben ge nonεn, é yí ebanke ye elumye lo ben. Fo ben ejo tεn εjise ε ban εyene enya ê bonkunyam kε. E ben ge nonεn, é bó efoy kε lo bô bikaa.

*Ben ebiitè, gomtè, kumci*  
(Luk 11:9-13)

<sup>7</sup> Ben ebiitè, é Nyo' ke enya ê ben. Ben egomtè, é Nyo' ke ege é ben eyen. Ben ekumci kembuη, é Nyo' ke eyene ê ben. <sup>8</sup> Ben ekeè le wee tfuu wvù biite, nu ke ekeηke, ε wee tfuu wvù gomte, nu ke eyen, ε wvù kumci kembuη nu ε bó nu ke eyene ê wvù.

<sup>9</sup> E nu yeε ê ben entelεη wvù waa we bife bvulem, é wvù enya ε è nu tε ê wvù? <sup>10</sup> Kenεε wvù bife bye, é wvù enya ε è nu yo ê wvù? <sup>11</sup> E ben fen bò è nu bonyii bò befe kee keenya mwεεm mvù jee ê boom bonεn, tu ke Icee wene wvù nu fowe nulo enya mwεεm mvù jee ê bonyii bò biite ê wvù efey naa lo nonεn e? <sup>12</sup> Fí ε mum ε no nu le, naa la fi ben shieele le bonyii egeè fô ben e, enù fí fi ben egeè tεn fô bó le, njefo fifin nu naa fiεε ficii fi Nwa' bonci bo Muses e noo Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le yeεyi.

*Diuw ketaη wvu fiasaa noo wvu gb-wuuu*  
(Luk 13:24)

<sup>13</sup> Ben eley ê ketaη e ε è nu fô diuw wvu fiasaa le, njefo diuw wvù nu gbwuuu nu wvu cekey keeley fó, ε wvuwe nu wvù gene fô bó nu ke elεse lo bonyii, ε bonyii leyte fô wvuwe le nteen. <sup>14</sup> Ben ekeè le diuw ketaη wvu fiasaa, bô je yì temyi nu yì gene fô nshii wvù mεy lo le. E bonyii bò ye ne yí le nu caan.

*No è nulo é wee ekiεε bonyii bo ntum Nyo' le bo mbiay e*  
(Luk 6:43, 44)

<sup>15</sup> Ben eyenè ekumε bonyii bò mbiayte le bó nu bonyii bo ntum Nyo' le. Bó too fô ben e yen'yi ye le le è nu njée, geenεn ε ente nu bokuula bò nulo eyεse lo njée. <sup>16</sup> Ben nu ke

ekiεε bó ε è nu yí gee dibole kε lεηlεη no bó ké kiεε kete yí mvuntam mvù yumte yí dvù le. E nulo é bó ekoy yon yí bisafe le, kenεε ekoy fimbi yí εwantε le? \* <sup>17</sup> Fí nu le kete kè jee kecii ké no yumte mvuntam mvù jee, ε kete kè befe yumte mvuntam mvù befe. <sup>18</sup> Kε kete kè jee nulo eyum mvuntam mvù befe kε. E kε è nulo tεn é kete kè befe eyum mvuntam mvù jee kε. <sup>19</sup> Kete kecii kè yaa yumte mvuntam mvù jee nu ε bó ké gbwo ton lo. <sup>20</sup> Nonεn, ben nu ke ekiεε bonyii bo mbiay e bodvu ε è nu yí gee dibole.

*(Luk 13:25-27)*

<sup>21</sup> Kε è nu wee tfuu wvù teje me le, 'Tata, Tata', wvù nu ke eley bvunfon bvu fowe le kε. E nu ke eley kε wee wvù gee fiεε fi Icem wvù nu fowe shieele. <sup>22</sup> E nu ke enu εbvubwε bvu nsaw wvu fokemεse le, é bonyii nteen ebiite ê me le, 'Tata, Tata, bese se teete kε bontum bo Nyo' le yí mvunγay mvu diee diuw e, bvuuεe bonceendaa bo dεwle le yí bonyii le yí mvunγay mvu diee diuw e, bvuu gee biηhaw bi mwεεm e yí mvunγay mvu diee diuw e?' <sup>23</sup> E me emum enγay lo é bó le, 'Kε me ηke nu ε ηkiεε wa lo ben kε. Ben enε lo é me εjise bonyii bò buwyi mwεεm.'

*Wee kembom wvù keηke bvufee bó wvù nu keyuη*

*(Luk 6:47-49)*

<sup>24</sup> Nonεn, wee tfuu wvù yuuke njeme wεm wvun, gee no wvù gayte nu diεwe wee bvufee wvù to bomεε yew ye yí kεmbaan e. <sup>25</sup> E jaη ke gbwe, ε jóo yiηsen buy, ε fwefwe fey ci yew yidvu, geenεn ε yí faηe yaa ekese kε, njefo wvù to nu ε lese kenffuy kedvu yí kεmbaan e. <sup>26</sup> Geenεn, ε wee wvù yuuke njeme wεm wvun yaa gee no wvù gayte, nu kε diεwe keyuη ke wee le wvù to bomεε ye yew ε è nu yí monshεεm e. <sup>27</sup> E jaη ke gbwe, ε jóo yiηsen buy, ε fwefwe fey ci yew yidvu, ε yí kesε, shii fokuse yicii nen wuuu."

*Mvunγay mvu n'yeεyi le mvù Jisos keηke*

**7:7** Yeli 29:12-14; Mat 18:19; 21:22; Mak 11:24; Jon 14:13-14; 15:7; 16:24; Jεm 1:5; 1Jon 5:14-15 **7:11** Jεm 1:17  
**7:12** 5:17; Lum 13:8-10; Gal 5:14 **7:14** Lem 14:22 **7:15** Dito 13:1-3; Mat 24:11, 24; Lem 20:29; 2Kol 11:13-15;  
2Bi 2:1; 1Jon 4:1 **7:16** 12:33 **7:16** Jεm 3:12 \* **7:16** Fen jemyi ê diεw yi ejeje le le, "E nulo é bó ekoy mvuntam  
mvu glεb e yí bisafe le, kenεε koy mvuntam mvu fig e yí kete ke bíay e?" **7:17** Gal 5:19-23 **7:19** 3:10; Luk 3:9; Jon  
15:2, 6 **7:21** 6:10; 7:24-27; 21:28-31; Lum 2:13; Jεm 1:22-25; 2:14-26 **7:23** 25:12; 2Tim 2:19 **7:24** 7:21 **7:28**  
Mak 1:22; Luk 4:32 **7:28** 11:1; 13:53; 19:1; 26:1; Luk 7:1



28 Ε Jisos ke jeme mwεεm mvun mvunciim mεse, ε kebombom ke bonyii le kedvu no κηke lo nghaw yî n'yεεyi we le, 29 njefo wvú to yεεyi diεwε wee wvú κηke mvunγay mvu n'yεεyi le. Ke wvú to yεεyi diεwε no bonyii bobole bò duñci bonci bo Nyo' le to ké no yεεyi κε.

## 8

### *Ε Jisos fε wee ntun wvu baay (Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)*

1 Ε Jisos ke νε yî kum e bow, ε kebombom ke bonyii le ke baay shfum bi wvú le. 2 Ε fí kooy le wee mvu wvú to cemte bô ntun wvu baay, to nu ε νε to tum envuw fwe dvu Jisos gay ê wvú le, “Tata, wo nulo efε me é me en'yuule, é wo fen koonke lo.” 3 Ε Jisos mum νεke kebo kum wvú le gay le, “Me ηkoonke lo, bonen le eyuule.” Kan mwaan, ε ntun wvu baay wvudvu mum ka yî ye le, ε wvú no yuule. 4 Ε Jisos ciise lo ê wvú le, “Ε yεnè, fo wo esee ê wee κε. Geenεn, γεne duñce εκολε kuw ê cee ncese, emum enya nnya yî Muses to gayεε le wee κηke keenya keeduñce ê bonyii le wen nu ε bonen wase yî ntun wvun e ε no yuule.”

### *Ε Jisos fε waa lemme εκολε ke bonyii bo nci le (Luk 7:1-10)*

5 Ε Jisos ke νε γεν ley kelaante kè Kafana'um e, ε εκολε ke bonyii bo nci le kemew to yεn wvú le no kule can ê wvú gayte le, 6 “Tata, waa wεm lemme jiime yew ηγεyte lo, ε wvú ε kpwe wase keba kemwaan.” 7 Ε Jisos gay ê wvú le, “Me nu ento enfε wvú.” 8 Geenεn, ε εκολε ke bonyii bo nci le kedvu tfuse ê Jisos le, “Tata, κε me wvun nu ε me ε ηkocεn wee wvú wo eto ê wvú yew κε. Jeme κε ε è nu diεw é waa wεm lemme emum ebonen. 9 Ε κεè le me nu ê mvunγay mvu wee mvu le εκuse, ε bonyii bo nci le nu ten ê me εκuse. Ε me ηké engay ê mvu le, ‘Ε γενè,’ é wvú no γεne lo, ηké engay ê mvu le, ‘To,’ é wvú no too lo. Ε me ηké engay ten ê nfwa wεm le, ‘Geε nen,’ é wvú no gee lo.” 10 Ε Jisos dioo yuw fiεε fí wvú jeme, ε diuw yum lo wvú. Ε wvú jeme ê bonyii bò

to bii wvú le le, “Ε me ensee ê ben kecεεy le, me ηke mbaa n'yεn wase wee le κε naa Islael ε wvú ε lese kfuu fin fitele yî yεm e nen κε. 11 Ε me ensee ê ben le bonyii nteen nu ke enε biba bicii ε κew jò diuu sane ε γεν ε buy jò dí seeyi, eto eshii ediekene bô bo Abla'am noo Aysik noo Yakow won Nyo' wvu we le, 12 geenεn, ε boom bò won wvudvu nu wvubo nu ε bó ε lanj ê εjiwε le εκfuñ fò bonyii nu ke ebeele ηgeci bigew.” 13 No Jisos jeme nonen mum gay ê εκολε ke bonyii bo nci le κιε le, “Ε γενè le, fí ege ye fô wo le no wo nu ε lese fitele yî yεm e.” Ε waa lemme εκολε ke bonyii bo nci le wvudvu mum bonen lo κε sekedvu.

### *Ε Jisos fε bonyii bo bincεm e nteen (Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

14 Ε Jisos ke νε γεν ley yew dvu Bita, yεn ε mwεse Bita jiime cemte bô ken'ya'. 15 Ε Jisos kum kebo kew e, ε ken'ya' kedvu mum cine wvú le, ε wvú mum ja we taa fiεε ε Jisos die.

16 Ε è ke no nu εκιεguu, ε bonyii no too bô bonyii nteen bò bonceendaa bo dεwle le to njiñsene bô bó. Ε Jisos no bvuuuse biyoy bidvu ε è nu κε bô diεw maan. Ε wvú bvuu no fele ten bonyii bocii bò to cemkene. 17 Fifiñ to kooy keege é fí ekocεn no wee ntuñ Nyo' wvú Yesaya to jemyεε wase le, “Wvú nu ε jo wase bontun bosese, ε tuu bincεm bisese.”

### *Bongεw bo wee wvú bii Jisos e (Luk 9:57-62)*

18 Ε Jisos ke dioo yεn ε kebombom ke bonyii le ke baay ε tase wase mbew ye le, ε wvú gay ê boom bew bo ηgoo le le, “Beene elente mamase eγεν kewvu keki.” 19 Ε wee mvu wvú to duñci bonci bo Nyo' le mum bence gay ê Jisos le, “Wee n'yεεyi, me nu embii wo le naa fεε fô wo γεne.” 20 Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Nyám yi ηkpwaante κηke bibuw bibole, ε mvunyiim mvù bile we κηke yéw yibo, geenεn κε wee wvú diee nu Waawee κηke naa lo fô wvú ejike εκολε kew κε.” 21 Ε wee we ηgoo mvu gay ê wvú le, “Tata, yawε ecine é me enγεν endwey icεm nse no mbii.” 22 Geenεn ε Jisos tfuse ê wvú le, “Ε biñ me le, ecine é bonyii bò nu le bó nu

ε kpweken wase edweyte bonyii bobole bò kpwekene.”

*Ε Jisos wam nffum*

*(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

<sup>23</sup> Ε Jisos ke γεν ley ê kekon e, ε boom bew bo ηgoo le bi ten wvú le jó. <sup>24</sup> Ε φί kooy le nffum mvu wvu baay to nu ε νε σεσε κew ê mamase yidvu le no bvuyte joo ε yí bene, gomte keeyinσεν ê kekon e. Ε è to nu ε Jisos leete lo fiew. <sup>25</sup> Ε boom bew bo ηgoo le γεν no kamsee wvú gayte le, “Tata, ficε, beene nu ekpweken.” <sup>26</sup> Ε wvú kamse gay ê bó le, “O oo bonyii bo mbee wvú doose le. Ben fane la?” No wvú gay nonen mum ja we wam nffum wvudvu noo joo yi baay, ε mvú lu, ε mondvuum cife nen ndvumm. <sup>27</sup> Ε diuw yum bonyii bodvu nen kaww. Ε bó ghay le, “Kfuu wvuwwun wee nu wvu nen wvú naa nffum noo joo yuuke wvú le?”

*Ε Jisos bvuse bonceendaa bo dεwle le yí bonyii bofεε le*

*(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)*

<sup>28</sup> Ε Jisos ke lente buy kewvu keki ê keba ke bonyii bo Gadala le. \* Ε bó bonyii bofεε tasen ε bonceendaa bo dεwle le nu yí bó le. Bonyii bodvu to buy ê ditfum di bó dweyte bonyii jó le, ε bó to ké no cεwkene baay, ε wee yaa nulo efey lo je jó ke. <sup>29</sup> Ε φί kooy le bó to nu ε κew no wamte foweεwe biite le, “Waa Nyo', wo fii la ê bese? Wo to fen keenya ηγεw ê bese se kefew ε kpwen e?” <sup>30</sup> Ε to nu ε ηgoo bonkunyam bomew diekene kelen kedvu le ε bó duule lo. <sup>31</sup> Ε bonceendaa bo dεwle le bodvu mum lekε Jisos le, “Kee wo, ε wo bvuse lo bese, ε wo ciinse bese yí bonkunyam boba le.” <sup>32</sup> Ε Jisos mum gay ê bó le, “Ben egen lo.” Ε bó mum buy, γεν ley yí bonkunyam bodvu le. Ε φί kooy le ηgoo bonkunyam yidvu yicii to nu ε sen bow ê ηkon e, shii ê mamase yidvu le kpweken jó. <sup>33</sup> Ε bonyii bò to ceyte bonkunyam bodvu fεε lo, γεν elaante, see fεε ficii naa noo fi kooyεε bó bonyii bò bonceendaa bo dεwle le to nu yí bó le. <sup>34</sup> Ε φί kooy le kelaante kedvu kecii to nu ε buy lo keeto yen Jisos e. No bó toε yen wvú le, lekε le wvú enε gbwen bowene.

**8:26** Mben 89:9; Mat 14:30-32 \* **8:28** Bonwa' bo boyvuum bomew teje le, “Gadalen, bomew le Gelgesen.” **8:29** Mak 3:11; 1Kol 15:24 **9:2** Luk 7:48; Mben 103:3; Jon 9:2 **9:6** Jon 5:36 **9:9** 8:21-22 **9:10** 11:19; Mak 2:15; Luk 5:29; 7:34; 15:1-2; 19:7

## 9

*Ε Jisos fe wee ε wvú ε kpwe wase keba kemwaan*

*(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)*

<sup>1</sup> Ε Jisos ley ê kekon e, kase lente γεν ê kelaante kew e. <sup>2</sup> Ε φί kooy le bonyii bomew to nu ε to bó wee mvu fô wvú le ε wvú ε kpwe wase keba kemwaan, ε bó ε tuu ê fikεy e. Ε Jisos yen no bonyii bodvu nu ε lese fitele yí ye le, ε wvú gay ê wee wvú to kpweε keba kemwaan we le, “Nsaa yem, jice fitele le. Me nu ε nλεshe wase bibefe biuw.” <sup>3</sup> Ε φί kooy le bonyii bomew bò to dunçi bonçi bo Nyo' le to nu ε κew no wvukene εbonεbon gayte le, “Wee wvun joo bvudvuu bu Nyo' le.” <sup>4</sup> Ε Jisos kieε fεε fi bó kpwawci, bife ê bó le, “Ben keηke ηkpawce wvú befe ê mvuntelem mvunen e nen nje la? <sup>5</sup> Fieε fi nu cekey keegay nu fi la? Keegay ê wee wvun le me nu ε nλεshe wase bibefe biew, nuu le wvú eja we elene le? <sup>6</sup> Geenεn, me nu enge é ben ekiεε le wee wvú diee nu Waawee keηke mvunγay fokuse fen keelεshe bibefe.” No wvú gay nonen mum gay ê wee wvú to kpweε keba kemwaan we le, “Ja we, ejo fikεy fiuw egene fô yew e.” <sup>7</sup> Ε wvú mum ja we no gene fô yew e. <sup>8</sup> Ε kebombom ke bonyii le yen fεε fi kooyεε le, ε nfan koo bó, ε bó no tumte monkum mo Nyo' wvú nu ε nya kfuu mvumvun mvunγay ê wee wvu wum.

*Ε Jisos tee Matio*

*(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)*

<sup>9</sup> Ε Jisos ke νε fó dioo lene gene yen wee mvu le ε bó teje le Matio, ε è nu wee wvú to fii shile, ε wvú ε shii fô bvudvuu bwew bu lemme le. Ε Jisos gay ê wvú le, “Ε bii me le.” Ε wvú mum νε we no bii wvú le.

<sup>10</sup> Ε Jisos ke γεν shii dioo diekene yew dvu Matio, ε φί kooy le bonyii bomew nteen bò to fii shile, noo bonyii bò befe bomew ten to nu ε to shii no diekene bó bo Jisos noo boom bew bo ηgoo le. <sup>11</sup> Ε Bofalasii dioo yen no bó bó diekene nonen mum bife ê boom bew bo ηgoo le le, “Ε nu nje la wvú wee wene n'yεyε diekene bó bonyii bò fii shile noo bonyii bò befe bomew?” <sup>12</sup> Ε Jisos yuw



no bó bife, gay ê bó le, “Kε bonyii bò temyi ké no gomte wee efuwe ke. E ké no gomte bò cemkene. <sup>13</sup> Ben egen ekpwawce, eyen laa kenya ke fiε fi bó san fin ε Nyo' jemyi le, ‘Me nshieele le bonyii ecamtè ε è nu shen fô bonyii le, ke me nshieele le bó egeè boncese fô me le ke’, nu le la le? Ben ekeè le ke me nto keentee bonyii bò nu teyey ke. Me nto keentee ε è nu bó befe.”

*E bonyii bife ekumε keebamte mwεem mvudien*

*(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)*

<sup>14</sup> E boom bo ηgoo le bo Jon Nleseεjoo le ke ne to bife ê Jisos le, “E nu nje la wvù bee Bofalassii ké no bamte mwεem mvudien, ε boom buw bo ηgoo le yaa bamte ke?” <sup>15</sup> E Jisos tfuse ê bó le, “Ben kpwaake le è nulo é bó ebe bonyii bô bvujen, é bó egen enu yii yii ε cee bvujen nu bô bó? Geenεn, diuu too lo di bó nu ke efi cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekεw ebamte mwεem mvudien. <sup>16</sup> Kε wee nulo ejo njaw ndvu yi fiε, etumce ndvu yi yvum dvú ke. E wvú ge lo nonεn, é njaw ndvu yidvu emεse esaa ndvu yi yvum yidvu, é kebuw kè nu fó emεse ekuw efey lo no kí be shee nu. <sup>17</sup> E ke wee nulo ten ejo mbvuum mo monfεm egεε ê gham mbvuum wvù bó kene bô jew nyam e, \* ε wvú ε yvumεn wase ke. E wvú ge lo nonεn, é mbvuum mo monfεm modvu ke ekoo, é gham wvudvu ebvuyε etawse lo, é mbvuum modvu emum egen kuse. Fi leη nu le bó keηke keegεε mbvuum mo monfεm ε è nu ê gham wvu fwε le. Nonεn, é mbvuum bô gham emum enù.”

*E kpwoon mvu kum Jisos e bonεn, ε Jisos yemmke waa wee wvu baay*

*(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)*

<sup>18</sup> Kε no Jisos to bæε jemyi ê bó nonεn, ε fí kooy le wee wvu baay mvu to nu ε to ley tum envuw ê wvú ejise lekε le, “Waa wεm wvù kpwoon nu ε kpwe ke keseen nen, geenεn, to ekum wvú le bô kebo kuw é wvú ekase etu dvú.” <sup>19</sup> E Jisos mum ne we ε bô wvú no gene, ε boom bew bo ηgoo le bii ten wvú le.

<sup>20</sup> E fí kooy le kpwoon mvu wvù to nu ε cem wase bô kencεm ke bokεε le bilum yuufe ncow bifεε to nu ε to ê Jisos ejim kum ηgem ndvu ye le. <sup>21</sup> Wvú to kum nonεn, ε wvú to jeme wase fô fitele fiew e le, “E me encim enkum ke naa ε è nu ndvu ye le, tu me ε mbonεn wase.” <sup>22</sup> No wvú kumεε nonεn, ε Jisos banke ye yen wvú le, gay ê wvú le, “Bwεεm, fo wo efanè ke. Fitele fiuw fi wo lese yí yεm e nu ε ge wase wo ε bonεn.” Kε sekedvu, ε kpwoon wvudvu mum bonεn lo.

<sup>23</sup> E Jisos ke gen fεse fô yew e fo wee wvu baay wε, yen bonyii bò to ké no toonke bondon bo kpwe le noo kebombom ke bonyii le. E fó ffule lo bô kpwe. <sup>24</sup> E Jisos gay ê bó le, “Ben etawse, wan wvudvu baa kpwe ke, wvú leete lo.” E bonyii bodvu no kiele lo wvú. <sup>25</sup> E bó ke dioo bvuse bonyii bodvu ekfuη, ε wvú mum ley gen yew, jicε wan wvudvu yí kebo le, ε wvú mum ja we. <sup>26</sup> E saaka wvu ekumε fiεε fidvu ghan gen ê keba ke won e kedvu le kecii.

*E Jisos yene ejisε binfefe bifεε*

<sup>27</sup> E Jisos ke ne fô yew e fε, dioo lεne gene, ε binfefe bimew bifεε, ε è nu bolemε no kuηene bii wvú le wamte foweεwe gayte le, “Waa Nfon Dawe, camε shen fô bese le.” <sup>28</sup> E Jisos ke gen ley yew, ε binfefe bidvu bi wvú le, ε wvú bife ê bó le, “Ben nu ε bee le è nulo é me enge fiεε fi ben beele fin e?” E bó bee le, “Eε Tata.” <sup>29</sup> E Jisos mum kum ejisε εbole gay le, “Bii fitele fi ben lese yí yεm e, fí ege le ye nonεn fô ben e.” <sup>30</sup> E ejisε εbo mum yene. E Jisos loocε lew lo ê bó gay le, “Ben eyenè fo ben emom ege é wee ekiεε ke.” <sup>31</sup> Geenεn, ε bó kaa gen no sanse lo saaka ekumε lemme di Jisos e ê keba ke won e kedvu le kecii.

*E Jisos fε kencife*

<sup>32</sup> No bonyii bodvu to nen'yεε wase egeεn, ε fí kooy le bonyii to nu ε ne to bô kencife kemew fô Jisos e ε nceendaa dεwle nu yí ye le. <sup>33</sup> E Jisos dioo bvuse nceendaa dεwle wvudvu yí wee wvudvu le ε wvú mum kεw no jemyi. E kebombom ke bonyii le

**9:13** Os 6:6; Mat 12:7; Luk 19:10    **9:14** 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34    **9:15** 22:2; 25:10; Jon 2:1-12; 3:29; Mwm 19:7    \* **9:17** Bojuu to ké kene gham mbvuum ε è nu bô jew nyam.    **9:20** Lεw 15:25-27; Mat 14:36; Mak 5:27; 6:56; Luk 6:19; 8:44    **9:22** 8:13; Mak 5:34; 10:52; Luk 7:50; 8:48; 17:19; 18:42; Lem 3:16    **9:24** Jon 11:11-13    **9:25** Mak 5:41    **9:27** 20:29-34    **9:29** 8:13    **9:30** 12:16; Mak 7:36    **9:31** Mak 7:36    **9:32** 12:22-24

yen nonen no ghayte gayte le, “Ke bó ke nu e yuu wase eyen fiεε le diεwe fin e wonj wvù Israe e ke.” <sup>34</sup> Geenεn, ε Bofalasii gay fibole le, “Wvù bvuuuse bonceendaa bo dεwle le ban nen ε è nu bô mvunjay mvu nfon bonceendaa bo dεwle le bodvu.”

*Ngbwele duule baay, ε bonyii bo ngbwele le nu caan*

<sup>35</sup> E Jisos ke ne no ghane ê bilaante le bicii noo ê bontεw e yeεyi bonyii yéw bunle yi-bole, bvuu fewci ten saaka wvù jee ekumε bvunfon bvuu Nyo' le. Wvù to ghane nonen fele ten kencem kecii noo ntun tfuu. <sup>36</sup> E wvù ké eyen kebombom ke bonyii le, é shen koo wvù bô bó njefo bó to nu yí monlum e, se wee wvù efi bó, diεwe njée yí nu se wee ncey e. <sup>37</sup> E wvù ke mum ne gay ê boom bew bo ngoo le le, “Ngbwele duule baay, geenεn ε bonyii bo ngbwele le nu caan. <sup>38</sup> Nonen, ben ebunleè le Tata wvù Cee weε eciinse bonyii bo ngbwele le wene dvu wvù.”

## 10

*E Jisos tum boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofεε*

*(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)*

<sup>1</sup> E Jisos ke ne tee boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofεε ε bó to. E wvù nya mvunjay ê bó mvù bó ebvuuse biyoy bì yiile yí bonyii le bvuu fele kencem kecii noo ntun tfuu dvú. <sup>2</sup> Eyan nu ediee ε boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε le bodvu: Wvu fwe nu Semon wvù bó to bvuu teje le Bitá, bô Andulu wvù waa bwee. E bomew nu Jem wvù waa Sebεdee bô waa bwee wvù Jon noo <sup>3</sup> Filew bô Batolomu, Toma bô Mat wvù to fii shile, Jem wvù waa Alfiyus, Tadio bô <sup>4</sup> Semon wvù to nu ngoo Boselot e \* bô Judas Iskaliot wvù to gesεe Jisos.

*(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)*

<sup>5</sup> E Jisos tum bonyii bo yuufe ncow bofεε ban, gay ê bó le, “Ben dioo gene, fo ben egen bvudvuu le se è nu bvuu wee Juu le ke. Fo ben egen bilaante bì è nu bi bonyii bo

Samalia le ke. <sup>6</sup> Ben egen ε è nu fô boom bo Israe e bô nu ε laken wase diεwe njée le. <sup>7</sup> Ben dioo gene no fewci ê bó gayte le, ‘Bvunfon bvuu fowe nu wase nceencee.’ <sup>8</sup> Ben efelè ten bonyii bô cemkene, geè ε bonyii bô kpwekene tuu dvú, felè bonyii bô keηke ntun wvu baay, bvuuuse bonceendaa bo dεwle le yí bonyii le. Me nu ε nya mvunjay ê ben εcici. Ben egen le efii ten bonyii dvú εcici. <sup>9</sup> Ben dioo gene, fo wee ejo bigew suu yí kecaw e ke, kenεε è nu bì bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle, kenεε è nu kè baa, kenεε kè bó kene bô kfuu ketwaa kè neε. <sup>10</sup> Fo wee ejo ekεle. Fo wee ejo bikum bifεε kenεε bolaba bomew, kenεε kεman ke. Ben ekeè le é wee lemte lemte, tu è nu fò wvù keηke keediekene. <sup>11</sup> Ben dioo ε gen ε ley ê kelaante le, kenεε ntεw e, gom yen wee wvù nu ε kocen e, ε ben ε bó no cee gen buy kefew kè ben ke enεne jó le. <sup>12</sup> Ben ke dioo ε gen, ε dioo leyte yew dvu wee, gay yew e. <sup>13</sup> E yew yidvu nu ε yí ε kocen, é kembonen kenεn eto yew dvudvu. E yew yidvu baa nu ε yí ε kocen, é kembonen kenεn ekase etu ê ben. <sup>14</sup> E wee fan keefiisen ben kenεε keeyuw fiεε fi ben jemyi le, é ben dioo buyte yew dvudvu kenεε kelaante kedvu le kucε kebvu ke yí bikaa binen e. <sup>15</sup> E me ensee ê ben keεεy le è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemese le, é mwεεm ebonen yí kelaante kè Sodom bô kè Gomola le efey kelaante kekiε.

*Bongew bo boom bo ntum e bo Jisos e (Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)*

<sup>16</sup> Ben eyeke yuw, me ntumte ben ε ben nu egen enu diεwe njée le ente jo bokuula. Nonen ben dioo ghane no feefenè diεwe yó le, enù ten nyεkeey diεwe bibembε le. <sup>17</sup> Ben dioo ghane no yenè ekumε bonyii. Ben ekeè le bó nu ke enya ben can bonyii bô saake bonsaw e. Bó nu ke etamte ben yéw bunle yibole. <sup>18</sup> Bó nu ke egufe ben egen dvú fwe dvu bonyii bô saake biba bi wonj e, noo fwe dvu bonfon nje me, wvu

**9:34** 10:25; 12:24, 27; Mak 3:22; Luk 11:15, 19 **9:35** 4:23 **9:36** Ktnj 27:17; Esek 34:5; Saka 10:2; Mat 14:14; 15:32; Mak 8:2 **10:2** Jon 1:40-44; Lem 1:13 \* **10:4** Boselot to nu Bojuu bô to tomte wonj, diuu keebvuse yí ngεw e can bonyii bo Lum e. **10:5** Luk 10:4-12 **10:5** Luk 10:33 **10:6** Yeli 50:6; Mat 15:24; Lem 13:46 **10:7** 4:17 **10:10** 1Kol 9:14; 1Tim 5:18 **10:13** Luk 2:14 **10:14** Lem 13:51 **10:15** Keη 18:20; 19:1-29; Mat 11:24 **10:16** Luk 10:3 **10:17** 24:9-14; Mak 13:9-13; Luk 21:12-19; Jon 16:1-4 **10:17** Lem 5:40; 2Kol 11:24 **10:18** Lem 24-26 **10:19** Luk 12:11-12

le ben emum ejeme ê bó noo ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu ekume me. <sup>19</sup> Bó ke dioo e nya ben ê bó nonen, fo ekole ekfumtè ben le laa ben nu ke egen ejeme naa la ê je yi nee le le, njefo Nyo' nu ke enya fiεε fi ben ejeme kefew kedvu le. <sup>20</sup> Ben ekeè le ke è bæε ke ejemyi ben ke. E nu ke ejemyi Keyoy ke Icee wene le diuw wene le. <sup>21</sup> Wee nu ke ene ejo waa bwee enya é bó eyu, é cee wan ejo waa we enya é bó eyu. Boom nu ke ene ebone bikaa ê bo'icee bobole ejim, gee e bó yuwyi bó. <sup>22</sup> Bonyii nu ke ebane ben nje diee diem. Geenēn wee wvù nu ke ekuu shém egen ebuy fokemese nu wvù nu ke eboy. <sup>23</sup> Seke bonyii e bon bikaa ê ben ejim ê kelaante kemew e, e ben feε gen ê kemew e. E me ensee ê ben keceey le, ke ben nu ke elen bilaante bi Islael e bicii se wee wvù diee nu Waawee e to ke.

<sup>24</sup> Ke waa nwa' ké no fele wee wvù yeeyi wvù ke, e ke waa lemme ké no fele ten cee ekole we ke. <sup>25</sup> Fí nu len le waa nwa' nulo enu diewe wee wvù yeeyi wvù le, e waa lemme nu ten diewe cee ekole we le. E bó tenje cee yew le wvù nu Belsebu, é bó saa ke etee boom bo yew e bô diee di bēnte fele lo didiε?

*(Luk 12:2-7)*

<sup>26</sup> Nonen fo ben efanè wee ke. Ben ekeè le ke fiεε nu dvú fi bó banyi fi nu ke enu se fi e buy emwa ke. E ke fiεε nu dvú ten fi bó nyile fi nu ke enu se bó e kiεε ke. <sup>27</sup> Fiεε fi me nseje ê ben entan, e ben no jemyi ê bonyii emvunsheen. E fi me ntfumtfume lo ê ben, e ben jan e è nu fô ekole ke yew e. <sup>28</sup> Fo ben efanè bonyii bò nulo eyu ke e è nu nyam ye maan se è nulo é bó eyu ten keyoy ke. Ben efanè e è nu Nyo' wvù nulo elεse keyoy ke wee le bô ye ye nguy wvu baay e. <sup>29</sup> Ke bó geese mvunsha mvunfεem ke yí finyinyi le maan? Geenēn, ke fimwaan ké gbwe fokuse se Icee wene nu e bee ke. <sup>30</sup> Finen nu e Nyo' kee naa yvúw yicii yi nu ê ben efa. <sup>31</sup> Nonen fo ben efanè ke. Ben fele lo mvunsha fó nteen.

*(Luk 12:8-9)*

<sup>32</sup> E wee benje ê bonyii fwe le wen kee me, tu wee wvù diee nu Waawee nu ke ebee ten mweten fwe dvu Ice wvù nu fowe. <sup>33</sup> Geenēn naa yeε wvù ma lo me fwe dvu bonyii, nu e me nu nke ema lo ten wvù fwe dvu Icem wvù nu fowe.

*Jisos to bô kenngawsen  
(Luk 12:51-53; 14:26-27)*

<sup>34</sup> Fo ben ekpwaakè le me nto e è nu bô nyekeye yí nshε le fen ke. Ke è nu fifiε fi me nto dvú ke. Me nto e è nu bô jem. <sup>35</sup> Ben ekeè le me nto keenje é wan wvù diemsen ediuu bô ice, e wan wvù kpwoon diuu bô bwee, e kpweε wan diuu bô bwee dweese. <sup>36</sup> Bonyii bo bvuban e bo wee le nu ke enu ke bonyii bo ê wvù yew. <sup>37</sup> E wee koonke ice kenεε bwee fele me, tu wvù baa ekpwenten keenu wee wem ke. Wee é no koonke ten waa we wvù diemsen kenεε wvù kpwoon fele me, tu wvù baa ekpwenten ten keenu wee wem ke. <sup>38</sup> E wee baa etuu kew kentam ebii me le, tu wvù baa ekpwenten keenu wee wem ke. <sup>39</sup> E wee bawci nshii we, é wvù ke elase ke nshii wvudvu. Geenēn é wee lase nshii we nje me, é wvù ke ekenke nshii wvù mey lo.

*(Mak 9:41)*

<sup>40</sup> E wee fiisene ben, tu wvù fiisene e è nu me. Wee é fiisen me, tu wvù fiisene e è nu wee wvù tum me. <sup>41</sup> E wee fiisene wee ntum Nyo' njefo wvù kee le è tum Nyo' wvù, tu wvù nu ke ekenke mmawce wvù Nyo' mawci bonyii bew bo ntum e dvú. E wee fiisene wee wvu teyey njefo wvù kee le mweten nu wee wvu teyey, tu wvù nu ke ekenke mmawce wvù Nyo' mawci bonyii bo teyey dvú. <sup>42</sup> E me ensee ê ben keceey le, é wee nya ke naa fiko fi joo yi leε le ê wee mwaan ngoo bonyii bo caan caan ban e njefo wvù kee le è nu wee wem ngoo, tu ke mweten nu ke efufe mmawce we ke."

## 11

*E Jon Nlesejoo tum boom bew bo ngoo le  
fô Jisos e  
(Luk 7:18-35)*

**10:21** May 7:6; Mat 10:35; Luk 12:52-53    **10:22** 5:11; Jon 15:18    **10:23** 16:28; Lem 8:1    **10:24** Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20    **10:25** 9:34    **10:26** Mak 4:22; Luk 8:17    **10:28** Ibu 10:31    **10:30** Luk 21:18    **10:32** Mwm 3:5  
**10:33** Mak 8:38; Luk 9:26; 2Tim 2:12    **10:34** Luk 2:14    **10:35** May 7:6    **10:35** 10:21; 24:10; Mak 13:12; Luk 21:16    **10:37** Dito 13:6-10; 33:9; Mat 19:29; Mak 10:29; Luk 18:29    **10:38** 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; Jon 12:25-26    **10:40** 18:5; Mak 9:37; Luk 9:48; Jon 13:20; Gal 4:14    **11:1** 7:28



<sup>1</sup> E Jisos ke mæse tefe boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε mum nε fó no ghane ê bilaante bi jó le yeεyi bonyii bvuu fewci saaka wvù jee. <sup>2</sup> E to nu kefew kedvu le, ε Jon Nleseεjoo nu yew ncaw e. E wvù ke nε yuw εkumε mwεεm mvù Klistu to gee, mum tum boom bew bo ηgoo le le bó egεn, <sup>3</sup> ebife ê wvù le laa, è nu wvù wvù to nu keeke eto, nuu bó ecεytè wee mvu le. <sup>4</sup> E bó gεn bife, ε Jisos tfuse ê bó le, “Ben ekase egεn esee ê Jon mwεεm mvù ben nu ε yuw bó mvù ben ye n e. <sup>5</sup> Binfe fe ye ne wase mwεεm e, ε bontεηε lene tey tey, ε bonyii bò cεmkene bó ntun wvu baay bonene, ε bincife yuuke mwεεm, ε bonyii bò kpweken kaase tuu dvù, ε bó bvuu fewci ten saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii bo kefufe le. <sup>6</sup> Njon wvu baay nu wvu wee wvù baa maηene me ke.”

<sup>7</sup> E boom bo Jon e bo ηgoo le ba ke nε, ε Jisos mum ke w no jemyi ê kebombom ke bonyii le εkumε Jon biite le, “Ben se shee buyte gene ηkpwaante keegεn ye n ε è nu la le? Gayi di fwefwe fele shiike? <sup>8</sup> No è baa nu nonεn, ben ε se ε no buyte gene jó nje la? Ben se gene keeyεn wee le ε wvù ε sufe ye bó ndvù yi bonene? Ben eyeke eyuw, bonyii bò suute ye bó ndvù yi bonene ké no nu ε è nu ê bontow e. <sup>9</sup> No è baa nu nonεn, ben ε se ε no buyte gene jó nje la? Keegεn ye n wee ntum Nyo' le nuu? 'Eε, é me ensee ê ben le è nu wee ε wvù fele wee ntum Nyo'. <sup>10</sup> E nu wvù wvù bó to saηεε εkumε wvù ε Nyo' gayte le,

'Yekε eyuw, me nu ηke enciinse wee wεm ntum é wvù esa fwe dvu wo, eseysel je yo é wo se no too.'

<sup>11</sup> E me ensee ê ben kecεεy le, ente jo bonyii bò bokεnε nu ε boo wase, nu ε bó baa boo wase wee wvù kuuke fele Jon Nleseεjoo ke. Geenεn, ε wee wvù nu naa wee wvu caan ente jo bvunfon bvu fowe nu ε wvù kuuke fele wvù. <sup>12</sup> E ke w yi kefew kε Jon Nleseεjoo to ke wεε lemme diew e ε to ε buy keseen e, nu ε bonyii taanke bvunfon bvu fowe, \* ε bonyii bo mvunγay e lole bó

mvunγay. <sup>13</sup> E fi nu nonεn njefo bonyii bo ntum Nyo' le bocii noo bonci bo Muses e to jemyi εkumε bvunfon bvu fowe ke ghan to buy kefew ke Jon Nleseεjoo le. <sup>14</sup> E ben nu ε ye n le ben nulo ebee, é ben bee le Jon wvun nu Elayja wvù to nu keeke eto. <sup>15</sup> Wee wvù keηke bitem ε wvù yuw.”

<sup>16</sup> E Jisos nε ghay ye le, “E nulo é me enfewsεn εηgokε ke keseen kin ε è nu bó la? Bó nu ke lo diewε boom bo caan caan e bó shiiyεn mondvuum mo way e, ε bomew tenje bomew biite le, <sup>17</sup> 'Bese toonke ndon se ben bine lo le? Nyaa ηkieε kpwe se ben bene lo le?' <sup>18</sup> Me njemyi nonεn njefo Jon to nu ε to fanε yaa diekene ke nεε wukene ke, ε ben no jemyi le wvù keηke nceendaa dεwle yi ye le. <sup>19</sup> Wee wvù diee nu Waawee ε dioo to, diekene bvuu wukene, ben le bó etaa eyεn, wvù ghane wuwte mwεεm mvudien wuwte mbvuum, bvuu nu nsaa bonyii bò fii shile noo bonyii bò befe bomew. Ben ekeè le bvufee ké no duηci ye ε è nu yi fiεε fi bvù lemte le.”

*E Jisos no shaanke gee di bilaante bimew e*  
(Luk 10:13-15)

<sup>20</sup> E Jisos mum nε ke w no shaanke gee di bilaante bimew bi wvù to yameε ge binghaw bi mwεεm e bí le, njefo wvù to nu ε ge nonεn, ε bonyii bo jó fanε yaa cim kumεn nce wvubo ke. <sup>21</sup> E wvù no shaanke nonεn, jemyi le, “Nge w wvu baay nu wene ben bonyii bo Kolasen, ε ηge w wvu baay nu ten wene ben bonyii bo Besayda. Ben ekeè le, é me nto ndioo nge binghaw bi mwεεm e bi me nto ηgeε jo ben ε è nu Taya bó Sidon, tu bó to nu ε jise wase bimbampwe, kfum taan ye le ncekeε keeduηce le bó nu ε kumεn wase mvuntelem mvubole. <sup>22</sup> E me ensee ê ben le, è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é mwεεm ebonene fô bonyii bo Taya noo bo Sidon e fele ben. <sup>23</sup> Noo ben bonyii bo Kafana'um, ben kpwaake le bó nu ke ebense ben é ben eben we? 'Aay! Bó nu ke eshike lo ben é ben eshii egεn won bonkfu le. Ben ekeè le, é me nto ndioo ηge

**11:2** 14:3    **11:3** Jon 1:15, 27; 3:31; 11:27    **11:5** Yεsa 35:5-6; 26:19; 61:1; Luk 4:18    **11:10** Mala 3:1; Ksm 23:20; Mak 1:2; Luk 1:76    \* **11:12** Ke nεε le, “... nu ε bvunfon bvu fowe too bó mvunγay,”    **11:14** 1Bfn 17:1; Mala 3:23; Mat 17:12-13; Mak 9:13    **11:15** 13:9, 43; Mak 4:9, 23; 7:16; Luk 8:8; 14:35    **11:18** 9:14; Mak 2:18; Luk 5:33    **11:19** 9:10; 11:2    **11:21** 15:21; Yεsa 23:1-16; Amo 1:9-10; Lem 12:20    **11:23** Yεsa 14:13, 15

binghaw bi mwεem e bì me nto ηγεε jo ben ε è nu Sodom, tu kelaante kedvu be bεε dvú ε to ε buy εben e. <sup>24</sup> Geenεn, é me ensee ê ben le, è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é mwεem ebonene fô bonyii bo Sodom e fele ben.”

*Kemmbun̄ ke Jisos e yaatene lo  
(Luk 10:21-22)*

<sup>25</sup> Kε kefew kedvu le, ε Jisos nε gay le, “Me nyaa keyoone ê wo Icεm Nfon εbulε bô nshe le wo nu ε nyile mwεem mvun ê bogoyfee noo bon̄kieεfiεε, ε duηce ε è nu ê mvun̄ley mvu boom e. <sup>26</sup> Ε nu no fí nu Icεm, njefo è nu no wo to shieele le fí enù.

<sup>27</sup> Icεm nu ε nya wase mwεem mvunciim ê me. Kε wee nu dvú wvù kee Waa Nyo' εfey Ice kε. Ε kε wee nu dvú wvù kee Ice εfey Waa we noo bonyii bô Wan nu ε caw keeduηce Ice ê bó kε.

<sup>28</sup> Ben bocii bô nu εκuse jo bvujite ε bvú ghaake ben, ben eto fô me le, é me enge é ben elεεten. <sup>29</sup> Ben ejo ε è nu kemmbun̄ kem eshfumε, ebii n'yeεyi wεm e, njefo me nu fiem wee wvu nykeey, ηκεηke fitele fi lætene, é ben ke εκεηke n̄lεεten fô mvuntelem mvunεn e. <sup>30</sup> Kε kemmbun̄ kem ghaake nshfumε le kε, ε kε bvujite bwem jite kε.”

## 12

*Ε Jisos nεle saaka wvu εκumε diuu di mbam e  
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)*

<sup>1</sup> Ε è no nu kε kefew kedvu le, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le no lene fele wεε egin̄ wvumew e, ε è nu diuu di mbam e. Ε to nu ε jen̄ yuu boom bew bo ηgoo le, ε bó mum nε kεw no sumyi bicεε diee. <sup>2</sup> Ε Bofalasii yen, gay ê Jisos le, “Taa eyεn, boom buw bo ηgoo le gee fiεε fi nci baa bee le wee ege diuu di mbam e kε.” <sup>3</sup> Ε wvú bife ê bó le, “Ben ke baa tan̄ wase ê N̄wa' Nyo' le no jen̄ to yuu Nfon Dawe bô ηgoo ye, ε wvú ge le? <sup>4</sup> Wvú to nu ε ley yew Nyo' le, die bl̄εed wvù bó to gee ncese dvú fô Nyo' le, ε è to nu nci fo wvú kenεε bonyii bô to nu bô wvú edie. Ε

to nulo edie kε bocee ncese. <sup>5</sup> Nu le ben ke baa tan̄ wase tan̄ ê bonci bo Muses e no è ké dioo nu diuu di mbam e, ε bocee ncese ηgoy nci mbam ge lemme dibole yew ncese le, geenεn ε nsaw saa nu kε? <sup>6</sup> Ε me ensee ê ben le fiεε nu dvú fen̄ keseen fi kuuke fele yew ncese. <sup>7</sup> Bó nu ε san̄ ê N̄wa' Nyo' le ε Nyo' jemyi le, ‘Me nshieele le bonyii ecamtè ε è nu shen fô bonyii le, kε me nshieele le bó egeè boncese fô me le kε.’ Ε ben fen̄ be kee fiεε fi bvudvuu bvudvu bvun̄ gayte, ben saa esaake bonyii se bó κεηke jay kε. <sup>8</sup> Fí nu le wee wvù diee nu Waawee nu Cee Ekole wvu mbam.”

*Ε Jisos fe wee diuu di mbam e ε kebo ε kpwe*

*(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)*

<sup>9</sup> Ε Jisos ke nε fô, γεν̄ ley yew bunle yibole. <sup>10</sup> Ε fí kooy le wee mvu to nu dvú ε kebo kew kemew ε kpwe wase. Ε bonyii bomew nε bife ê Jisos le, “Nci nu ε bee le è nelo é bó efe wee diuu di mbam e?” Ε bó to biite nonεn gomte ε è nu fiεε fi bó etey yí ye le. <sup>11</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ε nu yeε ê ben ente wvù κεηke njee, yí ε gbwe ê fwεη diuu di mbam e, é wvú enu se wvú ε jice ε gufe ε bvuse? <sup>12</sup> Kε wee wvu wum fele naa lo njee baay e? Nonεn tu nci nu ε bee le wee ege lemme di jee diuu di mbam e.” <sup>13</sup> Ε wvú mum gay ê wee wvù kebo to nu ε kpwe wε le, “Nεke kebo kuw.” Ε wee wvudvu nεke. Ε kí mum bonεn no nu kε diεwε kemew kiε le. <sup>14</sup> Geenεn ε Bofalasii buy γεν̄ mum jo nsey no bó nu ege se yu Jisos.

*Jisos nu wee lemme wvu Nyo' wvù wvú nu ε caw*

<sup>15</sup> Ε Jisos kiεε εκumε nsey wvù bó joε, mum nεnε fô. Ε bonyii nteen bi wvú le. Ε wvú fe bó bocii bô to κεηke bincεm, <sup>16</sup> ciise ê bó le fo bó ege é bonyii ekiεε wen kε. <sup>17</sup> Fí to nu nonεn keege é fí ekocεn no wee ntum Nyo' wvù Yesaya to jemyεε le, <sup>18</sup> “Ben etaa eyεn, wvun̄ nu waa wεm lemme wvù me nu ε ncaw. Me ηkoon̄ke wvú, ε fitele fiem yuuke njon̄ bô wvú. Me nu ηke enya Keyoy kem ê wvú,

é wvú efewci ê bitum ekumε je yi teytey  
yì me nsumtene bonsaw jó.

19 Kε wvú nu ke ewaale bô bonyii, kenεε  
kumte diuw κε.

ε κε wee nu ke eyuw diεw ye bifian bi jé le  
κε.

20 Kε wvú nu ke emεse engoy gayi di ngeyte  
wase κε.

ε κε wvú nu ke ejimse ken'yeese kè beenci  
jiwejiwe κε.

Wvú nu ke ege nonεn egeen ebuy no je yi  
teytey

yì wvú sumtene bonsaw jó nu ke eso.

21 ε bitum bicii nu ke etaale fwe ε bí ε gεε  
bvufee yì ye le."

*Mvunḡay mvu Jisos e nen'yi fεε?*  
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 ε bonyii bomew ke ne to bô wee mvu  
ε wvú ε fefe, nu kencife, ε nceendaa dεwle  
nu yì ye le. ε Jisos fε wvú ε wvú no jemyi  
bvuu yεne mwεεm e. 23 ε diuw yum bonyii  
bò to nu fó bocii, ε bó no biite le, "ε nulo é  
wee wvun enu waa Nfon Dawe?" 24 Geenεn  
ε Bofalasii dioo yuw no bó biite nonεn  
gay le, "Wee wvun bvuuuse bonceendaa bo  
dεwle le nen ε è nu κε bô mvunḡay mvu  
Belsebu wvù nfon bonceendaa bo dεwle  
le." 25 ε Jisos kiεε fiεε fi bó kpawwci mum  
gay ê bó le, "ε ketum ne ε gawsen ε no  
diuu ekinεkin, tu kí nu ke ene etu binffuy.  
Kelaante kenεε yew ε ne ε gawsen ε no diuu  
eyinεyin, yì saa ke eleem κε. 26 Nonεn, é  
Satan bvuuuse Satan mvu yì wee le, tu wvú  
nu ε gawsen wase ye ye. ε fí nu nonεn,  
bvunfon bwew saa ke eleem κε. 27 ε è nu le  
me mbvuuuse bonceendaa bo dεwle le nen ε  
è nu bô mvunḡay mvu Belsebu le, tu bonεn  
boom bvuuuse bô mvu yεε le? Fiεε fi boom  
bonεn bodvu gee nu edunεε le ben nu ε  
gbwe wase nsaw. 28 Geenεn é me mbvuuuse  
bonceendaa bodvu ε è nu bô mvunḡay mvu  
Keyoy ke Nyo' le, tu bvunfon bvu Nyo' le nu  
ε to wase fô ben e. 29 Ben kpwaake le è nulo  
é wee eley yew dvu ntemmvunḡay, ekuu  
mwεεm mwew ebuy dvú, se wvú ε yaw ε  
koo ntemmvunḡay wvudvu ε kay e? Seke  
wvú ε kay nonεn se kuu mwεεm mwew  
keceey buy dvú. 30 ε wee baa nu ê keba kem

e, tu wvú bane me. Wee é no nu se wvú fici  
me keebaanci lo, tu wvú tawse lo. 31 Nonεn,  
é me nsee ê ben le Nyo' nulo elεshε mwεεm  
mvù befe noo díεw yì befe yicii yì bonyii  
jemyi. Geenεn é wee jeme diεw yì befe  
ekumε Keyoy ke Yuule, tu κε è nu naa lo é  
Nyo' elεshε κε. 32 ε wee jeme diεw yì befe  
ekumε wee wvù diee nu Waawee, tu Nyo'  
nulo elεshε. Geenεn é wee jeme diεw yì  
befε ε è nu ekumε Keyoy ke Yuule, tu κε è  
nu naa lo é Nyo' ke eyuu elεshε é è cim nu  
kefew kin e kenεε kefew kè too le κε.

*Bó ke kiεε kete yì mvuntam mwew e*  
(Luk 6:43-45)

33 ε wee kenεε kete kè jee, é wvú ekenεε  
mvuntam mvù jee mvù yumte yì dvú le.  
Wee é no kenεε kete kè befe, é wvú ekenεε  
ten mvuntam mvù befe mvù yumte yì dvú  
le. Bó ké kiεε kete ε è nu yì mvuntam mvù  
yumte yì dvú le. 34 Engokε ke yó le kin. Ben  
nulo ege neε se no jemyi njeme wvù jee ε  
ben nu bonyii bò befe? Ben ekeè le fiεε fi  
nu ε yinεn ê fitele fi wee le nu fí fi ké no  
buyte diuw we le. 35 Wee dioo nu wee wvù  
kenεε ntfu mwεεm mvù jee yì ye le, ε wvú  
no bvuuuse mwεεm mvù jee. ε dioo nu wvù  
kenεε ε è nu ntfu mwεεm mvù befe, ε wvù  
no bvuuuse mwεεm mvù befe.

36 ε me ensee ê ben le è nu ke edioo  
enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é wee  
ekenεε keetaje diuw yì díεw yì ncewncew  
yì wvú ke nu ε jeme wase le. 37 Ben ekeè le  
bó nu ke edioo esaake wee, é enu díεw yì  
buyte diuw we le yì nu ke ege é wvú eyuu,  
ε è nu κε ten díεw yì buyte diuw we le yì nu  
ke ege é wvú eley nḡεw e."

*ε bonyii bomew no gomte le Jisos edunεε  
kenḡhaw ke fiεε le*  
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 ε bonyii bomew bò to dunεi bonci bo  
Nyo' le noo Bofalasii mum neε gay ê Jisos le,  
"Wee n'yεεyi, bese gomte le wo ege fiεε fi  
dunεi mvunḡay mwuw é bese eyen." 39 ε  
Jisos tfuse ê bó le, "Engokε kè befe kè nu ε  
cinε wase Nyo' le ε tu diεwε kpwoon nsake  
le, gomte keeyen fiεε fi dunεi mvunḡay  
mwem e! Ke è nulo é me endunεε fiεε ê



engokε kin efey fi wee ntum Nyo' wvù Jona le κε. <sup>40</sup> No Jona to cee ê shem jo bye yi baay ediuw εta, nu κε ληληη no wee wvù diee nu Waawee nu ke enu εnte jo nshe ediuw εta. <sup>41</sup> E nu ke edioo nu diuu di nsaw wvu fokemεse le, ε bonyii bo Ninivε eleem bô engokε ke keseen kin ege ε bó elese kí ηγεω e, njefo bó, bonyii bo Ninivε to nu ε yuw fiεε fi Jona to fewci, kumen nce wvubo. Geenεn ben eyekε eyuw, wee nu fεn bô fiεε ε fí kuuke fele fi Jona le. <sup>42</sup> Yaa wvù to saake ketum kè Shεba nu ke eleem tεn diuu di nsaw wvu fokemεse le bô engokε ke keseen kin ege ε bó elese kí ηγεω e, njefo wvù to nu ε nε ketum kew e ê kendvuse ke woj e keeto eyuw bvufee bvù Nfon Saamun e. Geenεn ben eyekε eyuw, wee mvu nu fεn bô fiεε ε fí kuuke fele fi Saamun e.

*(Luk 11:24-26)*

<sup>43</sup> Keyoy kè yiile ké buyte yí wee le mum γεν ηkpwaante no gomte fô kí ecee. Geenεn ke dioo ε gom ηkuuη, <sup>44</sup> mum jeme ê ekole kew le, 'Me nu enkase entu ê me yew fô me nse mbuyεε.' Seke kí ε kase ε to ε yen ε yew nu se fiεε dvú, ε bó ε yese ε seyse yí ε no yuule, <sup>45</sup> nonεn ε kí mum kase γεν, to bô biyoy bimew bisooshwiy bì befe fele kí, ε bó bí mum to ley no cee dvú. E mwεεm mum mεse fo yí mwεten e sekedvu fey no mvú se shee nu. E nu κε ληληη no fí nu ke enu fô engokε kè befe ke keseen kin e."

*Bonyii bô è nu kfuu di Jisos e  
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

<sup>46</sup> Ke no Jisos to bεε jemyi ê bonyii nonεn, ε fí kooy le bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e to nu ε to leem ekfun no gomte le bô bó ejeme. <sup>47</sup> E wee mvu gay ê Jisos le, "Bwoo bô boom bo bwoo le leeme ekfun gomte le ben ε bó ejeme." \* <sup>48</sup> E wvù bife ê wvù le, "Bwεεm nu yεε, ε boom bo bwεεm e nu baa?" <sup>49</sup> No wvù bife nonεn, mum no lomte bonyii bew bo ηgoo le, gayte le, "Bwεεm bô boom bo bwεεm e ban. <sup>50</sup> Ben ekeè le wee tfuu wvù gee fiεε fi Icεm wvu fowe shieele nu ε wvù nu waa bwεεm bô jeme yεm no bwεεm."

## Bongan εkumε bvunfon bvù fowe

### 13

*(13:1-50)*

*Ngan εkumε wee wvù to tfumyi ηgow  
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)*

<sup>1</sup> Ke εbvubwε, ε Jisos ke nε buy yew, γεν shii mbew mamase le. <sup>2</sup> E kebombom ke bonyii le ke baay tase mbew ye le nεn ghemm. E wvù mum nε wase ley shii ε è nu ê kekoη e ê joo, ε kebombom kedvu no leeme ê ηkpwaante ηgem joo le. <sup>3</sup> E wvù no jemyi mwεεm nteen ê bó ê bongan e. Wvù to nu ε gay le, "Wee to nu ε laa keegen etfume ηgow. <sup>4</sup> E wvù ke dioo etfumyi, ε yimi gbweken ê je, ε mvunyiim to tace die. <sup>5</sup> E yimi ηgow gbweken fô bvudvuu bvù εta le ε nshε yaa nu fó ntay κε, ke mum yanσen buy njefo κε nshε to nu fó ntay κε. <sup>6</sup> E mvum ke dioo κεw ebaa mum sun ηgow yidvu. No yí to baa cime γεν ntay κε, ε yí mum yowlεn. <sup>7</sup> E yimi ηgow gbweken ê bisafe le. E bisafe bidvu ke ku mum ban ηgow yidvu. <sup>8</sup> E yimi ηgow gbweken ε è nu yí nshε yí jee le, ke buy, ku yum ntay. E binyi bimew no nu ejise gbwee, bimew mbanσooaan, bimew mbaanshe. <sup>9</sup> Wee wvù κεηκε bitem, ε wvù yuw."

*Shiee wvù Jisos jemyi ê bongan e  
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)*

<sup>10</sup> E boom bo ηgoo le bo Jisos e nε bence γεν bife ê wvù le, "E nu nje la wvù wo jemyi ê bonyii ban ε è nu ê bongan e?" <sup>11</sup> E wvù tfuse ê bó le, "E nu ben bô Nyo' nu ε ge wase le è nulo é ben ekiεε mwεεm mvu bvunfon bvù fowe le mvù nu ê kenyile le. Geenεn wvù baa ge le è nulo é bonyii ban ekiεε κε. <sup>12</sup> Ben ekeè le wee wvù κεηκε fiεε nu ε bó nu ke ebise é wvù eκεηκε ε fí duule. E wee wvù yaa κεηκε κε fiεε nu ε naa fi caan fi wvù κεηκε nu ε bó nu ke efi lo ê wvù. <sup>13</sup> E nεε fiεε fi me njemyi ê bó ê bongan e, njefo bó taale mwεεm yaa yene κε. Bó yeke mwεεm, yaa yuuke κεεεε kee mvú κε. <sup>14</sup> Fiεε fi wee ntum Nyo' wvù Yesaya to jemyεε nu ε looce naa ε

**12:41** Jona 3:5    **12:42** 1Bfn 10:1-10    **12:45** 2Bi 2:20  
san diεw Nyo' jó κεηκε kεncim kin κε.    **12:50** 6:10    **13:9** 11:15    **13:12** 25:29    **13:14** Yesa 6:9-10; Jon 12:40; Lem 28:26-27

\* **12:47** Ke bonwa' bo boyvuum bomew bô bó to yawεε

kocɛn bô fiɛ fi bonyii ban gee. Wvú to nu ɛ gay ɛ,

'Ben nu ke eyeke naa mwɛɛm, geenɛn yaa yuuke ɛ.

Ben nu ke etaale naa mwɛɛm, geenɛn yaa yene ɛ.

15 ɛ è ge njefo mvuntelem mvu bonyii ban e nu ɛ ɛ wase,

ɛ bitem bibole nu ɛ bí ɛ cin wase,

ɛ bó ɛ kfuke wase ejise ɛbo.

ɛ bó ge nonɛn wvu ɛ fo bó eyɛnè mwɛɛm e bô ejise ɛbo,

yuuke mwɛɛm bô bitem bibole,

é mvuntelem mvubole eyvuwsee,

é bó emum ekase etu jim fô me le,

é me enfɛ bó.'

16 Geenɛn, njon wvu baay nu wene njefo ejise eyene nu yò yene mwɛɛm e, ɛ bitem binɛn nu bì yuuke mwɛɛm. 17 ɛ me ensee è ben kecɛy ɛ, bonyii bo ntum Nyo' le nteen bô bonyii bo teyey bomew to shee beele keeyɛn mwɛɛm mvù ben yene le, ke fanɛ yaa eyɛn ɛ. No beele tɛn keeyuw mwɛɛm mvù ben yuuke, ke fanɛ yaa eyuw ɛ.

*Fiɛ fi ngan wvu ɛkumɛ wee wvù to tfumyi ngow dunɔi*

*(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)*

18 Ben eyuw ɛ fiɛ fi ngan wɛ wvu ɛkumɛ wee wvù to tfumyi ngow dunɔi. 19 Wee ké yuuke fiɛ fi ɛkumɛ bvunfon bvu fowe sɛ wvú ɛ kiɛɛ kenyi kedvu, ɛ Satan wvù wee kebefɛ mum to cun diɛw yì bó jewe fô fitele fiew e bvuse. Fifi nu ngow yì bó to dioo tfumyi ɛ yì gbwekɛn è je. 20 ɛ ngow yì bó to tfumyi ɛ yì gbwekɛn fô bvudvuu bvu eta le nu wee wvù yuuke diɛw Nyo' mum fiisen lo kaŋ mwaan bô njon. 21 Geenɛn, ɛ yì baa cime gɛŋ yì ye le ɛ. ɛ yì moocɛ ɛ caan. ɛ ngɛw ke dioo ɛ kɛw kɛnɛɛ bó bone ɛ è nu bikaa è wvú ejim nje diɛw yidvu, ɛ wvù mum tfuw bikaa kaŋ mwaan. 22 ɛ ngow yì bó to tfumyi ɛ yì gbwekɛn è bisafe le, nu wee wvù yuuke diɛw Nyo', ɛ ken'yanɔŋ ke ɛkumɛ mwɛɛm mvu yì won wvun e, noo shiee bvukuke mum tase baŋ diɛw yidvu ɛ yì laayɛ lo ɛcici. 23 ɛ ngow yì bó to tfumyɛɛ yì nshɛ yì jee le mum nu wee wvù yuuke diɛw

yidvu, yuw naa ntay no gee no yì gomte diɛwɛ ngow yì yum yimi ɛ nya ejise gbwee, yimi ejise mbansoocaa, yimi mbaanshɛ le."

*Ngan ɛkumɛ ngow ɛgin bô yi ɛgay*

24 ɛ Jisos bvuu ma ngan mvu è bó ɛ, "Bvunfon bvufowe nu ɛ è nulo è bó efewsɛn bô wee mvu wvù to gɛnɛ tfumɛ ngow yì jee yì è nu ɛgin è wvú wɛnɛ. 25 ɛ bonyii ke dioo eleete wase, ɛ wee we bvuban gɛn tfumɛ ngow ɛgay yò fieesene ɛgin ɛnte dvudvu mum nɛnɛ. \* 26 ɛ ɛgin yodvu ke dioo eku wase ekɛw etfumyi, ɛ ngow ɛgay yɛ mum yenɛ tɛn. 27 ɛ bonyii bo lemme le bo wee wɛɛ wvudvu le to bife è wvú ɛ, 'Cee ɛkolɛ, wo to dioo tfumɛ ngow wɛnɛ ɛ è nu yì ɛgin, yì ɛgay yin ɛ ghan nɛɛ le ɛ sɛ no nu ɛnte dvudvu?' 28 ɛ wvú tfuse è bó ɛ, 'ɛ ge ke wee wɛm bvuban fiɛ fiɛ.' ɛ bonyii bo lemme le bodvu bife è wvú ɛ, 'Wo gomte ɛ bese eɛn edvun'yɛ?' 29 ɛ cee ɛkolɛ wvubo tun gay è bó ɛ, 'ɛ nɛlo è ben dioo dvun'yi enɛ ebaale tɛn ɛgin ɛnte dvudvu. 30 Ben ecinɛ è mvú ekuu mvunciim eɛn ebuy kefew ke ngbwele le. ɛ ke dioo enu kefew ke ngbwele le, è me ɛngay è bonyii bo ngbwele le ɛ bó eyaw edvun'yɛ ɛgay yodvu ebaancɛ eyilɛ eɛɛ bijiw e bijiw e, è bó ke eton, emum ebaancɛ ɛgin eɛɛ è ngaw wɛm e.' "

*Ngan ɛkumɛ kfuu ngow fintam fimew*

*(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)*

31 ɛ Jisos bvuu ma wvumvu ngan è bó ɛ, "Bvunfon bvufowe nu diɛwɛ jise di ngow fintam fimew e, † fi wee to joɛ tfumɛ è wvú wɛnɛ. 32 Ngow yin nu ɛ yì ŋoynene baay fele ngów mi yicii. Geenɛn, seke yì ɛ buy, ɛ yì ku kuw fey teŋ mwɛɛm mvunciim, mum nɛ tu wase kete wvu ɛ è nulo è mvunyiim mvù bile we eyoote yì tíɛw yidvu le."

*Ngan ɛkumɛ fintunɔɛn*

*(Luk 13:20-21)*

33 ɛ wvú bvuu ma wvumvu ngan è bó ɛ, "Bvunfon bvufowe nu diɛwɛ fintunɔɛn fi kpwoon to fewɛɛ mvuum bintee bi baay baay bitete, jo fiysɛn dvú, tow gɛɛ, ɛ fí mum ge ɛ mvuum modvu ben."

*(Mak 4:33-34)*

13:17 1Bi 1:10-12 13:22 1Tim 6:9-10 \* 13:25 ɛgay ɛyan nu ɛ bó teŋ è diɛw bala le ɛ «darnel» ɛ ngow yidvu nu njiw. 13:30 3:12; Mwm 14:14-15 13:31 17:20; Luk 17:6 † 13:31 Fintam fin nu è diɛw bala le ɛ «mustard». 13:32 Esek 17:23 13:33 1Kol 5:6; Gal 5:9 13:34 13:10-17

<sup>34</sup> Jisos to jemyi mwεεm mvun mvunciim ê kebombom ke bonyii le ε è nu ke ê bonḡan e. Kecεy, ke wvú to ké jeme fiεε ê bó se è nu ê ḡgan e ke. <sup>35</sup> Wvú to gee nonen keege é fí ekocεn no wee ntum Nyo' mvu to jemyεε wase le,  
 “Me nu ḡke endioo eḡawse diuw wεm é ebuyte ke bonḡan.  
 Me nu ḡke embwaashε mwεεm mvù to nu ê kenyile le  
 ε kεw no bó to bomεε wonḡ.”

*Fiεε fi ḡgan wvu ekumε ḡgow εḡiḡ bó yi εḡay duḡci*

<sup>36</sup> E Jisos ke ne cinε kebombom ke bonyii le ley ḡen yew. E boom bew bo ḡgoo le bi wvú le bife ê wvú le, “Ke yuuse ê bese fiεε fi ḡgan wvu ekumε εḡay yo wεne εya duḡci.”  
<sup>37</sup> E wvú mum gay le, “Wee wvù tfumyi ḡgow yì jee nu wee wvù diee nu Waawee.  
<sup>38</sup> E wεε nu wonḡ wvun. E ḡgow yì jee duḡci boom bò è nu bo bvunfon bvú Nyo' le. E εḡay nu boom bò è nu bo wee kebefe we le. <sup>39</sup> E wee bvuban wvù to tfumyεε ḡgow yidvu nu dεwle. Kefew ke ḡgbwele le nu kefew kè wonḡ wvun nu ke eka. E bonyii bo ḡgbwele le nu bonceendaa bo Nyo' le. <sup>40</sup> Ke no bó ké baayi εḡay baance ton bó ḡguy, nu ke lenḡen no fí nu ke enu kefew kè wonḡ kaa wase le. <sup>41</sup> Wee wvù diee nu Waawee nu ke eciinse bonceendaa bew, é bó eghan ebaance mwεεm mvunciim mvù too bó ke-befe noo bonyii bò gee bibefe bocii ebvuse ê bvunfon bwew e, <sup>42</sup> elanḡ ê kembvuwlen ke ḡguy e. E nu fó fò bonyii nu ke ebeele ḡgeci bigew. <sup>43</sup> Nonen é bonyii bo teytey ebaa diεwε diuu le ê bvunfon bvú Icee bó le. Wee wvù keḡke bitem ε wvú yuw.

*ḡgan ekumε ntfu noo jise di banḡ le*

<sup>44</sup> Bvunfon bvú fowe nu diεwε ntfu mvu wvù wee to joε ḡen nyile wεne le. E wee mvu ke to yεn mum kase banḡε, no kfuuyi ε nḡon yuu lo wvú. E wvú mum ḡen gese mwεεm mvunciim mvù wvú to keḡke, ḡen guy wεε wvudvu.

<sup>45</sup> E bvunfon bvú fowe bvuu nu ke diεwε wee way mvu wvù to ḡhane gomte εjise ε banḡ yò jee nen ntaḡ. <sup>46</sup> E wvú ke dioo

egomte, ḡen yεn dimew e ε è nu naa di lumte. E wvú mum ḡen gese mwεεm mvunciim mvù wvú to keḡke ḡen guy jise di banḡ le didvu.

*ḡgan ekumε kensanḡ ke byé le*

<sup>47</sup> Bvunfon bvú fowe bvuu nu ke diεwε kensanḡ e kè bó to tfumyεε ê joo, ε dikfuu di byé le dicii tase jó, <sup>48</sup> ε kí yḡsen. E bonyii mum gufe bvuse ê ḡkpwaante, shii fokuse, caw byé yì jee ḡεε ê ḡkaa le, lanḡ yì befe. <sup>49</sup> E nu ke no fí nu ke enu kefew kè wonḡ kaa le. Bonceendaa bo Nyo' le nu ke ebuy eto egawsen bonyii bò befe fò bo teytey e, <sup>50</sup> emum elanḡ bò befe ê kembvuwlen ke ḡguy e, fò bonyii nu ke ebeele ḡgeci bigew.”

<sup>51</sup> E Jisos mum bife ê boom bew bo ḡgoo le le, “Ben nu ε yuw mwεεm mvun mvunciim ntaḡ e?” E bó bee le, “Eε.” <sup>52</sup> E wvú mum gay ê bó le, “Fí ε mum ε no nu le, wee tfuu wvù duḡci bonci bo Nyo' le wvù bó nu ε yεyεi wase wvú ekumε bvunfon bvú fowe nu diεwε cee yew wvù keḡke ntfu, ε wvú nulo ebvuse mwεεm mvu mvunfεm kenεε mvu mvuyvuum jó.”

*E bó ma lo Jisos ntew we le  
 (Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)*

<sup>53</sup> E Jisos ke mεse ma bonḡan ban, mum ne jó, <sup>54</sup> ḡen ntew we le, ḡen ley no yεyεi bonyii yew yibo yi bunle le. E bó yuw n'yεyεi we no keḡke lo ḡghaw, mum kεw no ḡhayte le, “Wee wvun jo fεε bvun bvufee bvú baay bó mvunḡay mvù wvú gee binḡhaw bi mwεεm e dvú nen? <sup>55</sup> E nu ke waa cee la wvun wvù kane bite? Ke bwee nu Maalia le? Ke boom bo bwee le nu Jεm bó Yosεw noo Semon noo Judas e? <sup>56</sup> Ke jéme ye yicii nu beene ε bó fen e? Wee wvun ε ja fεε bó mwεεm mvun mvunciim nen?” <sup>57</sup> No bó ḡhay nonen mum ma lo wvù. Nonen ε Jisos gay ê bó le, “Bó ké no wvumte wee ntum Nyo' mondvuum e monciim, εfuw ke wonḡ we le noo ê kfuu diew e.” <sup>58</sup> E Jisos fanḡ yaa ebvuu ege binḡhaw bi mwεεm e jó nteen ke, njefo bó to baa elese fitele yì ye le ke.



## 14

*Ekumε kpwe Jon Nleseεjoo  
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)*

<sup>1</sup> Ε to nu kefew kedvu le, ε Nfon 'Elod wvù to saake keba ke won e kè Galilee yuw ekumε lemme di Jisos e. <sup>2</sup> Ε wvù gay ê bocee won bew le, “Wee wvun nu Jon Nleseεjoo ε wvù ε kase ε buy yî kpwe le. Ε nu fiεε fi ge wvù ε se no kenke mvun gay keegeε bin ghaw bi mwεεm e bin nen.”

<sup>3</sup> Fí nu ε 'Elod to gay ε bó koo Jon, kay, fen yew ncaw e nje 'Elodia wvù kpweε Filew wvù waa bwee 'Elod, ε 'Elod to jo kpweε le. <sup>4</sup> Ε Jon no tune gayte le nci baa bee le wvù ejo wvù kpweε le ke. <sup>5</sup> Ε 'Elod mum no gomte le wen eyu Jon, geenεn no fane bonyii, njefo bonyii to kenke Jon diεweε wee ntum Nyo' le.

<sup>6</sup> Ε è ke no nu diuu di Nfon 'Elod to gee nkaw keekume diuu di bó to bokεε wvù, ε waa 'Elodia wvù kpwoon ley cen bine fwe dvu bonyii bò to nu fô nkaw wvudvu le, ε 'Elod yen ε ye yvuwsε wvù. <sup>7</sup> Ε wvù mum kaw wan wvudvu, die kelew le wen nu efene wvù ε è cim nu naa bò la fi wvù ε bife le wen efene wvù dvù. <sup>8</sup> Ε bwee wan mum beyse wan le wvù egay le wvù enya ekole ke Jon Nleseεjoo le ê juy e ê wvù. <sup>9</sup> Ε wvù gay, ε Nfon 'Elod yuw nonεn ε ye keeshε lo wvù. Geenεn nje kelew kè wvù to dieε wase fwe dvu bonyii bò to nu fô nkaw e, ε wvù mum gay le bó ege no wan gay. <sup>10</sup> Ε wvù mum tum bonyii ε bó gen yew ncaw e bvuse ekole ke Jon e, <sup>11</sup> to dvù ê juy e nya ê wan kpwoon wvudvu, ε wvù mum gen dvù nya ê bwee. <sup>12</sup> Ε boom bo Jon e bo ngoo le ke gen jo gvune di Jon e dwey, gen see saaka wvudvu ê Jisos.

*Ε Jisos nyanε bonyii bontfuke botin  
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)*

<sup>13</sup> Ε Jisos ke dioo yuw fiεε fi kooy bò Jon, mum ley ê kekon e lewse ye gen fô bonyii yaa nu ke. Geenεn ε bibombom bi bonyii le yuw, mum buy ê bilaante le len bò bikaa bi wvù le. <sup>14</sup> Ε wvù ke buy ê kekon e dioo fεese ê nkpwante, yen kebombom ke bonyii le nen ghemm. Ε shen koo wvù bò bó, ε wvù mum no fele bonyii bò to cemkene. <sup>15</sup> Ε

è ke dioo nu ekiεguu, ε boom bew bo ngoo le bence gay ê wvù le, “Fen nu nkpwante, ε diuu ε gen wase, gayε le bonyii ban egen bontεw e eguy mwεεm mvubole mvudien.”

<sup>16</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ke shiee nu dvù wvù bó enεne ke. Ε nu enya ben fiεε é bó edie.” <sup>17</sup> Ε bó tfuse ê wvù le, “Bese kenke ke ε è nu bontuw bo bleed e botin bò byé yifiεε maan.” <sup>18</sup> Ε wvù gay ê bó le, “Ben eto dvù enya ê me.” <sup>19</sup> Ε bó to dvù, ε wvù fi, mum gay le kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse yî εgay e. Ε wvù jo bontuw bo bleed e bo botin ba bò byé yi yifiεε ye, taa we, nya keyoone ê Nyo', mum guushε bontuw bodvu nya ê boom bew bo ngoo le, ε bó mum gawce ê kebombom kedvu. <sup>20</sup> Ε bonyii bocii die ffuu. Ε boom bo Jisos e bo ngoo le baance bimbεke bi to shεετεε ε bí yinεn nkáa yuufe ncow fiεε. <sup>21</sup> Bonyii bò to dieε mwεεm mvudien mvudvu to nu bolemσε diεweε bontfuke botin e, ε se jo bokεneε bò boom.

*Ε Jisos len yî joo le  
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)*

<sup>22</sup> Ε Jisos mum gay ê boom bew bo ngoo le le bó eley ê kekon e esaa fwe kewvu keki é wen eshεε egay kebombom ke bonyii le é kí ekfuuyi. <sup>23</sup> Ε wvù ke shεε gay bó le, mum ne ben yî kum e wvù emben keegen ebunle. Ε ekfun ke jiim ε wvù nu ke fó wvù emben. <sup>24</sup> Geenεn è to nu kefew kedvu le, ε kekon nu wase ê joo ncejole, ε joo kale kí, njefo fwefwe to too je fwe cile kí. <sup>25</sup> Ε è ke no nu wase en'yulem, ε Jisos ne no too fô bó le lene yî joo le. <sup>26</sup> Ε boom bew bo ngoo le dioo yen no wvù lene yî joo le, ε kedvum gbwo bó. Ε bó no gayte le “Ε nu nkfusay.” Ε bó mum no wante foweεwe bò nfan. <sup>27</sup> Kan mwaan ε Jisos mum jeme ê bó le, “Ben ejice mvuntelem mvunen e, è nu me. Fo ben efané ke.”

<sup>28</sup> Ε Bitá gay ê wvù le, “Tata é è fen nu wo, é wo gay ε me nlen ten yî joo le nto fô wo le.” <sup>29</sup> Ε Jisos gay ê wvù le, “Ε toó le.” Nonεn ε Bitá mum buy ê kekon e no lene yî joo le gene fô Jisos e. <sup>30</sup> No wvù to lene gene, dioo yen no fwefwe gee, ε wvù mum no fane,

mum kɛw no shiile ê joo. No wvú shiile mum bee ɛ, “Tata fi me!” <sup>31</sup> Kan mwaan ɛ Jisos lanj kebo jice wvú le gay ê wvú ɛ, “O oo, mbee wo doose baay! Wo be kenke kemaɲen nje la?” <sup>32</sup> ɛ bô wvú mum ben ley ê kekonj e, ɛ fwefwe wvudvu mum lu. <sup>33</sup> ɛ boom bew bo ngoo le bò to nu ê kekonj e mum nya n'wvum ê wvú gay ɛ, “Kecɛɛy, wo nu Waa Nyo'.”

*ɛ Jisos fɛ bonyii bo bincɛm e Genesalet*  
(Mak 6:53-56)

<sup>34</sup> ɛ bó ke lente mamase buy keba kè Genesalet e. <sup>35</sup> ɛ bonyii bo jó yɛn wvú le kicɛ wvú, mum ciinse ntum ê keba kedvu le kecii, ɛ bonyii no too bô bonyii bo bincɛm e bocii fô Jisos e, <sup>36</sup> lɛke ɛ wvú ecinɛ é bó ekum kɛ naa ɛ è nu ngem ndvu ye le. ɛ wee tfuu wvú to kumte, mum no bonene.

## 15

*Ekumɛ nce wonj bô diɛw Nyo'*  
(Mak 7:1-13)

<sup>1</sup> ɛ Bofalasii bô bonyii bomew bò to dunji bonci bo Nyo' le ke mum nɛ Jelusalem to fô Jisos e bife ê wvú ɛ, <sup>2</sup> “ɛ nu nje la wvú boom buw bo ngoo le beete bô nce wonj bo'icee bosɛɛbeene bo fwele? Kɛ bó cuke can ê je yì nci gomte le sɛ diekene kɛ.” <sup>3</sup> ɛ Jisos tfuse ê bó ɛ, “ɛ nu nje la wvú ben beete finɛn bô bonci bo Nyo' le bii ɛ è nu nce wene wonj e? <sup>4</sup> Me njemyi nɛn, njefo Nyo' to nu ɛ gay ɛ, ‘Wvumɛ ico bô bwoo.’ Bvuu gay tɛn ɛ, ‘ɛ wee nan lo ice kenɛɛ bwee, é bó yu lo mwɛtɛn.’ <sup>5</sup> Geenɛn, ben ɛ no gayte finɛn ɛ, ‘ɛ wee nɛ ɛ gay ê ice kenɛɛ bwee ɛ, “Ficɛ fi wo bee keekɛɲke can yɛm e nu ɛ me ɛ nya wase ê Nyo',” tu kɛ è nulo é wvú ebvuu ejo ficɛ fidvu efi ice kenɛɛ bwee dvú kɛ.’ <sup>6</sup> ɛ nɛɛ no ben bii nce wene wonj e nɛn mum gee ɛ diɛw Nyo' tuu ficɛ fi ecici. <sup>7</sup> Bonyii bô jemyi jɛyɛy gee jɛyɛy ban! Ficɛ fi wee ntum Nyo' wvú Yɛsaya to jemyɛɛ ekumɛ ben nu naa lo kecɛɛy, no wvú to gayɛɛ ɛ,

<sup>8</sup> ‘Bonyii ban wvumte me kɛ fomvu fomvu, ɛ mvuntelem mvubole nu ncejole fô me le.

<sup>9</sup> Bó bunlee me ɛ è nu kɛ ecici,

njefo bó joo mwɛɛm mvù è kpawwci bonyii yɛyɛy ɛ è nu diɛw yɛm.’ ”

*Ficɛ fi nulo ebefe bô wee*  
(Mak 7:14-23)

<sup>10</sup> ɛ Jisos ke nɛ tee kebombom ke bonyii le ɛ kí to. ɛ wvú gay ê kí ɛ, “Ben eyekɛ eyuw, ekicɛɛ ntay. <sup>11</sup> Kɛ ficɛ fi leyte ê wee ɛmvu nulo ebefe bô wvú kɛ. ɛ nu ficɛ fi buyte lo ê wee ɛmvu fi nulo ebefe bô wvú.”

<sup>12</sup> ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le ke nɛ to gay ê wvú ɛ, “Wo kee kɛ ɛ Bofalasii be ɛ yuw ficɛ fi wo be jeme ficɛ fi ɛ gbwe bó?” <sup>13</sup> ɛ wvú tfuse ê bó ɛ, “Kete kecii kè è nu sɛ è yele Icɛm wvú nu fowe nu ɛ bó nu ke ebaa. <sup>14</sup> Ben edaayɛ ê bó ɛ, è nu binfefe bì dunji je ê bonyii. ɛ kenfefe dunji je ê kemew, é bó bocii ke egen egbwekɛn ê kentuke le.” <sup>15</sup> ɛ Bitay gay ê Jisos ɛ, “Kɛ yuuse ê bese ficɛ fi ngan wɛ jemyi.” <sup>16</sup> ɛ Jisos bife ɛ, “Kɛ ben tɛn kee mwɛɛm e? <sup>17</sup> Kɛ ben kee ɛ ficɛ ficii fi leyte ê wee ɛmvu booke ê shem ké ghan buy lo le? <sup>18</sup> Geenɛn, ɛ ficɛ fi buyte diuw wee le nɛn'yi ɛ è nu fô fitele le. ɛ è nu fifie fi beete bô wee. <sup>19</sup> Fí ké nɛ ɛ è nu fô fitele le, ɛ wee sɛ no kenke njkpawwɛ wvú befe, mum yu wee, jo kpwɛɛ wee kenɛɛ dwee wee, janj kenjanj, conj bvucɛn, ben jim nsaw mbiay kenɛɛ befe bô diee di wee le. <sup>20</sup> Mvun nu mwɛɛm mvù nulo ebefe bô wee. Kɛ keedikɛn bô can sɛ bó ɛ cuke nulo ebefe bô wee kɛ.”

*ɛ kpwoon mvu wvú to nu wee ketum lese fitele yì Jisos e*  
(Mak 7:24-30)

<sup>21</sup> ɛ Jisos ke nɛ fô lɛwse ye gen keba ke Taya bô Sidon e. <sup>22</sup> ɛ fí kooy ɛ kpwoon mvu wvuu Kaanan wvú to nu jó to nu ɛ nɛ to yɛn Jisos e, bee fô wvú le ɛ, “O Tata, waa Nfon Dawe, camɛ kɛ shen fô me le. Waa wɛm wvú kpwoon nu ɛ nceendaa dɛwle mvu njɲsene naa lo bô wvú baay.” <sup>23</sup> Geenɛn ɛ Jisos yuw fanjɛ yaa ghay lo kɛ. ɛ boom bew bo ngoo le bencɛ to lɛkɛ wvú gay ɛ, “Gayɛ kɛ ê kpwoon wvun ɛ wvú egenè. Wvú bii nyaa njɛɛɛ è beene.” <sup>24</sup> ɛ Jisos tfuse ɛ, “Bó to tum me ɛ è nu fô bonyii bo Islael e maan bô nu diɛwɛ njée yì nu ɛ nɛ wase ɛ no bvuyte lo

le.” <sup>25</sup> Geenɛn ɛ kpwoon wvudvu to kɛ tum ɛnvuw ɛ Jisos ɛjise gay lɛ, “Tata, fi kɛ me.” <sup>26</sup> ɛ Jisos tfuse ɛ wvú lɛ, “Kɛ fí nu lɛɲ keejo ŋgu boom elɛɲ fô bwé le kɛ.” <sup>27</sup> ɛ kpwoon wvudvu gay lɛ, “ɛ nu kecɛɛy icɛm. Geenɛn naa bwé ké no bonyi kɛ tfúw yí icee bó dioo diekene ɛ yí no gbwekene.” <sup>28</sup> ɛ Jisos mum tfuse ɛ wvú lɛ, “O kpwoon wvun, mbee wo tɛmyi lo. Fí ekooy fô wo le no wo shieele.” Kɛ nonɛn ɛ waa we mum bonɛn lo.

### *ɛ Jisos nyanɛ bonyii bontfuke bonɛw*

<sup>29</sup> ɛ Jisos ke nɛ fó no ɣɛne, ɣɛn fey mbew Mamase yí Galilee le, ben ɣɛn yí kum e, shii fó. <sup>30</sup> ɛ kebombom ke bonyii le ke baay to fô wvú le nɛn ghemm. ɛ bomew to too bô bonyii bô nu bontɛɲɛ, noo bô kɛɲke bonfiaw ye le, noo bô nu binfefe, noo bô nu bincife, noo bomew bo bincɛm e nteen. No bó too bô bó, no jiwse ɛ wvú ɛjise ɛ wvú fele bó. <sup>31</sup> ɛ kebombom kedvu no kɛɲke lo ŋghaw no bó to yɛne ɛ bincife jemyi, ɛ bonyii bô kɛɲke bonfiaw ye le bonene, ɛ bontɛɲɛ lɛne tɛn teyɛy, ɛ binfefe yɛne mwɛɛm e. ɛ bó tum moɲkum mo Nyo' bonyii bo Israe l e. (Mak 8:1-10)

<sup>32</sup> ɛ Jisos mum tee boom bew bo ŋgoo le gay ɛ bó lɛ, “Me ŋkɛɲke shen fô kebombom kin e, njefo bó nu wase bee bó ɛdiuw ɛta, ɛ fiɛ fi bó edie yaa bvuu nu kɛ. ɛ kɛ me ŋgomte lɛ me encinɛ bó le ɛ bó eɣɛne jɛɲ kɛ, njefo ɛ nulo ɛ bó eɣɛn egbwe jɛɲ ɛ je.” <sup>33</sup> ɛ boom bew bo ŋgoo le gay ɛ wvú lɛ, “ɛ nulo ɛ beene ejo fɛɛ mwɛɛm mvudien ŋkpwaante jan mvù ekpwɛntɛn keenyanɛ kfuu kin kebombom ke bonyii le dvú?” <sup>34</sup> ɛ Jisos bife ɛ bó lɛ, “Ben kɛɲke bontuw bo blɛɛd e bomɛɛ?” ɛ bó tfuse lɛ, “ɛ nu bosooshwi y bô mvubyetɛlɛ nɛn caan.” <sup>35</sup> ɛ Jisos mum gay lɛ kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse. <sup>36</sup> ɛ bó shii, ɛ wvú jo bontuw bo blɛɛd e bo bosooshwi y ba noo byé yidvu, nya keyoone ɛ Nyo', mum guushɛ nya ɛ boom bew bo ŋgoo le, ɛ bó mum gawcɛ ɛ bonyii bodvu. <sup>37</sup> ɛ wee tfuu die, ffuu. ɛ bó baancɛ bimɛke bi to shɛɛtɛɛ, ɛ bí yinɣɛn ŋkáa yisooshwi y. <sup>38</sup> Bonyii bô to dieɛ to nu bolemɛ bontfuke bonɛw, ɛ se

jo bokɛnɛ noo boom. <sup>39</sup> ɛ wvú mum cinɛ kebombom kedvu le ɛ kí no kfuuyi. ɛ wvú ley ɛ kekoɲ e ɣɛn ɛ keba kè Magadan e. \*

## 16

### *ɛ bonyii bomew no gomte lɛ Jisos ege kɛɲghaw ke fiɛ le*

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

<sup>1</sup> ɛ Bofalasii bô Bosadusii ke nɛ to fô Jisos e keemom wvú, mum gay lɛ wvú ege fiɛ fi duɲci mvungay mvù nɛ fowe. <sup>2</sup> ɛ Jisos gay ɛ bó lɛ, “ɛ ke dioo nu seke diuu seeyi ɛ ɛbulɛ yɛɛle, ɛ ben no gayte lɛ, ‘ɛkfuɲ nu ebuy ejoɲ,’ njefo ben nu ɛ yɛn ɛ ɛbulɛ yɛɛle. <sup>3</sup> ɛ ke dioo nu seke diuu sane ɛ ɛbulɛ yɛɛle ɛ kembɛw ɛ suu, ɛ ben no gayte lɛ, ‘Nffum nu ke efey ɛben,’ njefo ben nu ɛ yɛn ɛ ɛbulɛ yɛɛle ɛ kembɛw ɛ suu. Ben kee keetaa ɛbulɛ mum kiɛɛ no ɛkfuɲ nu enu, geenɛn yaa kee kɛ bonciise bô mwɛɛm mvù kooyi yí kefew kin e duɲci nje la? <sup>4</sup> ɛɲgokɛ kè befe kè nu ɛ cinɛ wase Nyo' le ɛ no nu diɛwɛ kpwoon nsake le kin, gomte fiɛ fi duɲci mvungay mvù nɛ fowe. Kɛ ɛ nulo ɛ me enduɲcɛ fiɛ ɛ kí ɛfey fi wee ntum Nyo' wvù Jona le kɛ.” No wvú gay nonɛn mum cinɛ bó le nɛ no ɣɛne.

### *ɛ Jisos tefe boom bew lɛ bó eyɛnɛ ɛkumɛ gee di Bofalasii bô Bosadusii le*

(Mak 8:14-21)

<sup>5</sup> ɛ boom bo Jisos e bo ŋgoo le ke dioo fɛɛɛ kewvu keki yɛn lɛ bó be ɛ daayɛ keejo blɛɛd. <sup>6</sup> ɛ Jisos ke nɛ gay ɛ bó lɛ, “Ben eyɛnɛ, bvuu joo kefew yí fintuɲlɛɛn fi Bofalasii noo fi Bosadusii le.” <sup>7</sup> ɛ boom bew bo ŋgoo le mum kɛw no jemyi ɛbonebon ɛkumɛ fiɛ fidvu, gayte lɛ, “Wvú jemyi fintuɲlɛɛn fin nɛn njefo beene baa to bô blɛɛd kɛ.” <sup>8</sup> ɛ Jisos kiɛɛ fiɛ fi bó jemyi ɛkumɛ fí mum gay lɛ, “O oo bonyii bo mbee wvù doose le ban! Ben jemyi ɛbenɛben ɛ ɛ nu ɛkumɛ blɛɛd wvù ben baa kɛɲke kɛ nje la? <sup>9</sup> Ben baa yɛne wase mwɛɛm e le? Kɛ ben kumyi bontuw bo blɛɛd e bo botin bô bonyii se dieɛ bontfuke botin e? Bimɛke bi ben se baancɛ se nu ŋkáa yimiɛɛ? <sup>10</sup> ɛ kɛ ben bvuu kumyi tɛn bontuw bo blɛɛd e bo bosooshwi y bô bonyii be die bontfuke bonɛw e? Ben be baanci



bimbεke bί ε buy ηkáa yimiεε? <sup>11</sup> Ε ge la wvù ben baa kiεε le ke me njemyi ε è nu ekumε blεed ke? Me mbvuu ηgayte ke le ben ejoo kefew ekumε fintunλεεν fi Bofalasii bô Bosadusii le.” <sup>12</sup> No wvù jeme nonen ε bó mum kiεε le ke wvù jemyi le bó ejoo kefew ε è nu ekumε fintunλεεν fi bó towte ê blεed e ke, le wvù jemyi ε è nu ekumε n'yεeyi wvu Bofalasii bô Bosadusii.

*Ε Bita cεε le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε*

*(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

<sup>13</sup> Ε Jisos ke gen buy ê keba ke won e kè Kaysalia Filibi le, ke ne bife ê boom bew bo ηgoo le le, “Bonyii duu le wee wvù diee nu Waawee nu yeε?” <sup>14</sup> Ε bó tfuse ê wvù le, “Bonyii bomew duu le wo nu Jon Nleseεjoo, bomew le Elayja, ε bomew duu le wo nu Yelimia kenεε wee ntum Nyo' wvumvu.” <sup>15</sup> Ε wvù bife ê bó le, “Ben duu finen le me nu yeε?” <sup>16</sup> Ε Semon Bita tfuse le, “Wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvù Waa Nyo', Nyo' wvù keηke nshii.” <sup>17</sup> Ε Jisos tfuse ê wvù le, “Semon waa Jona, Nyo' nu ε buw wo, njefo ke fin nu ε è seηe wee wvu wum ê wo ke, è seηe Icem wvù nu fowe ê wo. <sup>18</sup> Me ε no ηgayte ê wo le wo nu Bita, \* ε è nu yî kεmbaan kin e wvù me nu ηke en'yoo kentaashε kem ke bonyii bo mbee le. Ε ke mvunηay mvu kpwe le nu ke eyuu eghaw kentaashε kedvu ke. <sup>19</sup> Me nu ηke enya ken'yene ke bvunfon bvu fowe le † ê wo. Fiεε fi wo ε ke ε suu fokuse fεn, tu bó nu ε suu wase fowe. Fiεε fi wo ε ke ε fay fokuse fεn, tu bó nu ε fay wase fowe.” <sup>20</sup> No Jisos gayεε nonen, mum loocε ciise lo ê boom bew bo ηgoo le le bó eyene fo bó ke emom esee ê wee le wen nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε ke.

*Ε Jisos jeme ekumε kfuu kpwe yì wvù nu ke ekpwe*

*(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)*

<sup>21</sup> Ε kew yî kefew kekiε le, ε Jisos mum kew no duηci ê boom bew bo ηgoo le le wen

keηke ke keegen Jelusalem. Ε wen nu egen eyen bonηew nteen can bonyii bô saake won e bó bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô duηci bonci bo Nyo' le. Bó nu ke eyu wen, ε εdiuw ebuy εta ε wen ekase ebuy yî kpwe le. <sup>22</sup> Ε Bita mum jo wvù ε bô wvù lewse ye. Ε wvù mum kew no saake wvù yî fiεε fidvu le, gayte le, “Tata, Nyo' elεwseè. Ke fin fiεε nu ke eyuu ekooy bô wo ke.” <sup>23</sup> Ε Jisos banke ye gay ê Bita le, “Ja ê me ejim Satan! Wo jewsee lo me njefo ke wo leeme ê keba ke Nyo' le ke. Wo leeme ε è nu ê ke wee wvu wum e.” <sup>24</sup> No Jisos jeme nonen, mum gay ê boom bew bo ηgoo le le, “Ε wee gomte keenu wee wεm ηgoo, tu wvù keηke keetun ekole kew, etuu kentam kew ebii me le. <sup>25</sup> Ben ekeè le wee wvù bawci nshii we fo wvù elase nu ke elase ke lo. Geenεn ε wee wvù lase nshii we nje me nu ke ekeηke nshii. <sup>26</sup> Ε bó baanci naa won wvun nen tfuu, ε nya ê wee wvù ε die, ε ke ε lase nshii we, ε sew wvudvu enu la? Nu le fiεε nu dvù fi è nulo ε wee esum keyoy kew dvù le? <sup>27</sup> Ben ekeè le wee wvù diee nu Waawee nu ke eto bô bonceendaa bew ê bvukuke bvu Ice le, emum elaw wee tfuu yî fiεε fi wee nu ε ge le. <sup>28</sup> Ε me ensee ê ben keceεy le bonyii bomew leeme fεn bô yaa nu ke eyuw wvunη kpwe se bó ε yen no wee wvù diee nu Waawee too bô bvunfon bwew ke.”

## 17

*Ε Jisos duηce bvukuke bwew bvù wvù to keηke fowe*

*(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)*

<sup>1</sup> Ε εdiuw ke fey εsoocan, ε Jisos jo Bita bô Jεm noo Jon wvù waa bwee Jεm, ε bó bó ben yî kum wvumew e ε wvù defe εwe, no nu fó εbonεbon. <sup>2</sup> Ε bó ke ne yen ε nfieesen ye ε kumen ê bó ejise, bvushiw bwew ε no baa lawkene diεwe diuu le, ε ndvù ye baa ten lawkene nen mwawmwawmwaw. <sup>3</sup> Ε fi kooy le Muses bô Elayja to nu ε ne buynen fô bó le, no jemyi bô bo Jisos. <sup>4</sup> Ε Bita mum ne bvumten gay ê Jisos le, “Tata, fi jee no beene

**16:14** 14:2; 17:10-13; Mat 21:11    **16:16** 14:33; Jon 1:49; 11:27    **16:18** Luk 22:32; Jon 1:42; 21:15-17; Efe 2:20

\* **16:18** Diee di Bita din nu le, «Tε».    **16:19** Luk 11:52; Mat 18:18; Jon 21:15-17    † **16:19** Fεn nu teyey le, bin'yene bi bvunfon bvu fowe le.    **16:20** 17:9    **16:21** 17:22-23; 20:17-19; 26:2    **16:24** 10:38-39; Luk 14:27; 17:33; Jon 12:25-26; 1Bi 2:21    **16:27** Mben 62:12; Job 34:11; Mat 7:23-27; 13:41; 25:31-46; Luk 13:27; Jon 5:29; Lum 2:6; 1Kol 3:13-15; 1Bi 1:17; 2Tim 4:14; Mwm 22:12    **16:28** 10:23; 24:34; Mak 9:1; 13:30; Luk 9:27; 21:32    **17:1** 5:1    **17:2** 2Bi 1:16-18; Mwm 1:16    **17:5** 3:17

nu fɛn. Ɛ wo fɛn koonke lo é me en'yoó cún fɛn she, é yimi enu yo, yimi yi Muses, yimi yi Elayja.”<sup>5</sup> Kε no wvú to bεε jemyi, ε fi kooy le kembew kè baa nɛn bvuuu to nu ε nε to ban bó, ε diɛw jeme ê kembew kedvu le le, “Wvun nu Waa wɛm, wvú nu fitele fiem. Me n'yuuke njon bó wvú baay. Ben eyuukè ε è nu wvú le.”<sup>6</sup> Ɛ boom bew bo ngoo le dioo yuw diɛw yidvu ε kedvum gbwo bó, ε bó gbwekɛn tum monshim fokuse.<sup>7</sup> Geenɛn ε Jisos gen kum bó le gay le, “Ben eja we. Fo ben efanè kε.”<sup>8</sup> Ɛ bó dioo cake ejise we fanje yaa bvuu yɛn wee mvu le efey Jisos kε.

<sup>9</sup> Ɛ bó ke nε yí kum wvudvu le dioo booke, ε Jisos lew ê bó le, “Fo ben ke esee fiεε fi ejise eyene be yɛn ê wee sɛ wee wvù diee nu Waawee ε buy wase yí kpwe le kε.”<sup>10</sup> Ɛ boom bew bo ngoo le bife ê wvú le, “Ɛ nu nje la wvù bonyii bò duŋci bonci duu le Elayja kɛŋke keeke eyaw eto é Mboyse wvù Nyo' to kawεε sɛ to?”<sup>11</sup> Ɛ Jisos tfuse le, “Ɛ nu keceey le Elayja kɛŋke keeyaw eto ekene mwεem mvunciim.<sup>12</sup> Geenɛn é me ensee ê ben le Elayja nu ε to wase bó fanje yaa kiεε wvú kε, ε mum ε ge fiεε fi bó koonke bó wvú. Ɛ è nu kε lɛŋlɛŋ no wee wvù diee nu Waawee nu ke eyɛn ngɛw can yibole.”<sup>13</sup> No wvú gay nonɛn, ε boom bew bo ngoo le mum kiεε le wvú jemyi ε è nu ekumε Jon Nleseεjoo.

*Ɛ Jisos fɛ wan mvu wvù to gbwee kenjgbwe (Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)*

<sup>14</sup> Ɛ Jisos bó boom bew bo ngoo le ke bow fɛse fô kebombom ke bonyii le to nu. Ɛ wee mvu nε to tum ɛnvuw ê Jisos fwe, gay ê wvú le,<sup>15</sup> “Tata, camε kε shen fô waa wɛm e. Wvú gbwee kenjgbwe, yene ngɛw baay. Wvú nɛn'yi gbwe fotaŋ, ké nε gbwe ê joo le.<sup>16</sup> Me mbe ε nto bó wvú fô boom buw bo ngoo le bó ε mom ŋkuuŋ keefε wvú.”<sup>17</sup> Ɛ Jisos gay le, “O oo! Ɛ ngokε ke εcici kè baa lese fitele yí Nyo' le kin. Me nu ŋke enu beene enɛn embuy nεε? Me nu ŋke enkuu shém bó ben enɛn embuy nεε? Ben eto bó wan wvudvu fɛn enya ê me.”<sup>18</sup> Ɛ bó to dvú, ε Jisos wam nceendaa dɛwle wvù to nu yí wan wvudvu

le ε wvú buy, ε wvú mum bonɛn lo kan mwaan.

<sup>19</sup> Ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le ke nε gen fô wvú le ejim ejim, bife ê wvú le, “Ɛ nu nje la wvù bese be mom ŋkuuŋ keebvuse nceendaa dɛwle wvudvu?”<sup>20</sup> Ɛ wvú tfuse ê bó le, “Ɛ nu njefo mbee wene doose lo. Ɛ me ensee ê ben keceey le, é ben be kɛŋke mbee ε wvú nu kε naa diɛwε shem nsusu le, \* tu ben nulo egay ê kum wvun le wvú emvuw ye fɛn egen eleem fofe, é wvú mvuwε, fiεε saa nu dvú fi nulo eghaw ben kε.<sup>21</sup> [Geenɛn, kε kfuw wvuwvun nceendaa dɛwle nulo ebuy sɛ wee ε bunle ε she mbam mwεem mvudien kε.]”†

*Ɛ Jisos bvuu jeme ekumε kfuw kpwe yi wvú nu ke ekpwe (Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)*

<sup>22</sup> No Jisos bó boom bew bo ngoo le to taashε Galilee, ε wvú gay ê bó le, “Wee wvù diee nu Waawee nu ε bó nu ke enya wvú can bonyii le,<sup>23</sup> é bó eyu wvú, é ke edioo enu ɛdiuw ɛta, é wvú ebuy yí kpwe le.” Ɛ bó yuw nonɛn, ε ye keeshε bó baay.

*Ekumε shile wvu yew ncese*

<sup>24</sup> Ɛ Jisos bó boom bew bo ngoo le ke gen buy Kafana'um, ε bonyii bò to fii shile wvu yew ncese ke to yɛn Bita le sow ê wvú le, “Wee wene n'yεeyi ké no laanke kε shile wvu yew ncese?” ‡<sup>25</sup> Ɛ wvú bee le, “Ɛε.” Ɛ Bita ke dioo tu fô yew e, ε è yaw Jisos jike fiεε fidvu fokuse, bife ê wvú le, “Semon, wo yɛne fiuw le la? Bonfon bo fokuse fɛn ké no fii shile bó kensuw ε è nu ê baa? Bó ké no fii ê boom bo won e, nuu ê botolo le?”<sup>26</sup> Ɛ Bita tfuse le, “Bó ké no fii ε è nu ê botolo.” Ɛ Jisos gay ê wvú le, “Tu kε boom bo won e yaa kɛŋke keelaanke kε.<sup>27</sup> Geenɛn, wvu le fo bee wo eteensen mvuntelem mvu bonyii bodvu le, genε elan fincaw ê mamase le, bye yi wo ε yaw ε koo, ε wo yene diuw wvudvu, é wo eyɛn jise di bigew e jó, emum ebvuse egen enya ê bó keelaŋ shile wesebeewo dvú.”

**17:9** 16:20    **17:10** Mala 3:23-24; Mat 16:14    **17:12** 11:14; Luk 1:17; Jon 1:21    **17:17** Dito 32:5, 20    **17:20** 13:31; 14:31; 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6    \* **17:20** Nsusu yin nu é díɛw bala le le, «mustard».    † **17:21** Kε bon'wa' bo boyvuum bomew bó bó to yawεε san diɛw Nyo' jó kɛŋke kencim kin kε.    **17:22** 16:21    **17:24** Ksm 30:13    ‡ **17:24** Shile wvun to nu diɛwε kenjgawtɛn ke nlawma wee lemme le yi diuu le.

# 18

*Wee wvù kuuke ente jo bvunfon bvufowe  
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)*

<sup>1</sup> E è no nu ke kefew kedvu le, e boom bo Jisos e bo ngoo le to bife è wvù le, “Wee wvù kuuke fele wee tfuu è bvunfon bvufowe le nu wvù la?” <sup>2</sup> E Jisos mum tee wan caan leke è bó entelen, <sup>3</sup> gay le, “E me ensee è ben keceey le, è ben baa ekumen etu diewe boom bo caan caan e, tu ke ben nu ke eyuu eley naa lo bvunfon bvufowe le ke. <sup>4</sup> Naa yee wvù nu e jo ekole kew caan e no nu diewe wan wvun e, nu e wvù nu wee wvù kuuke ente jo bvunfon bvufowe. <sup>5</sup> E wee fiisene wan diewe wvun e è diee diem e, tu wvù fiisene e è nu me.

*(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)*

<sup>6</sup> E è nu le wee ege è wee wvù nu e lese fitele yî yem e diewe boom bo caan caan ban e ege kebefe, è fî ejee fô wvuwee wee le le bó eshenke kebwee ke diene le è kendonj kew e, edomse wvù è wvù eshii egen è joo yi baay e. <sup>7</sup> Ngew wvu baay nu fô bonyii bo yî wonj wvun e. Mwem mvù teeyi bonyii e bó gee bibefe kenke ke keenu. Geen e ngew wvu baay nu fô wee wvù teeyi wee mvu e wvù gee kebefe le. <sup>8</sup> E kebo kuw keene ekale kuw gee e wo gee kebefe, è wo sum kebo kedvu keene ekale kedvu lanj. Fí jee le wo ke eley nshii wvù mey lo le bó kebo keene ekale kenkfuyte, efey keekenke can yicii keene bikaa bicii è bó ke ejo wo etfume nguy wvù mey lo le. <sup>9</sup> E jise diuw gee e wo gee kebefe, è wo min jise didvu lanj. Fí jee le wo ke eley nshii wvù mey lo le bó jise dimwaan, efey keekenke ejise ecii, è bó ke elanj wo nguy wvu baay e.”

*Ngan ekume njee yi to lae  
(Luk 15:3-7)*

<sup>10</sup> “Ben eyenè fo ben ejoò mvu boom bo caan caan ban e ekuse ke. E me ensee è ben le fowe nu e bonceendaa bo Nyo' le bó shee bó bó ké no nu ke sekecii ejise jo Icem wvù nu fowe. <sup>11</sup> [E wee wvù diee nu Waawee to to keeboyse bonyii bó nu e laken wase.] \*

<sup>12</sup> Ben kpwaake le la? E wee kenke njée gbwee, yimiaanj e la ente dvudvu, wvù saa eyaw ecine yi mbanj bvuke ncw bvuke le è kum, egen egom njee yimiaanj yi la yidvu? <sup>13</sup> E me ensee è ben keceey le, è wvù gom e yen, è wvù eyuuke njonj bó njee yimiaanj yidvu fele yi mbanj bvuke ncw bvuke yi baa la ke. <sup>14</sup> E nu ke lenlen ten no Icen wvù nu fowe baa shieele le wee mwaanj ngoo boom bo caan caan ban e ela ke.

*No è nulo è wee emance mwem bó waa bwee*

<sup>15</sup> E waa bwoo ge fiie fi e befe fô wo le, è wo gen yen wvù le dunje jay we è wvù ke ben e wvù bofee. Wvù è yuw fiie fi wo jeme, tu wo e kase wase e kenke waa bwoo jim. <sup>16</sup> Wvù è no nu se wvù e yuw fiie fi wo jeme, è wo jo wee mwaanj keene bofee e ben e bó kase gen fô wvù le, wvu le njeme wemen ekenke bonyii bofee keene botete bó eben jim nsaw wvudvu. <sup>17</sup> Wvù è gen e fanj keeyuw fiie fi bó jemyi, è wo jo keseen gen dvù fô kentaash e ke bonyii bo mbee le. Wvù è fanj keeyuw naa noo kentaash e ke bonyii bo mbee le, è wo jo wvù diewe wee wvù yaa kee ke Nyo' keene diewe wee wvù fii shile le.

<sup>18</sup> E me ensee è ben keceey le fiie fi ben e ke e suu fokuse fen, tu bó nu e suu wase fowe, fiie fi ben e ke e fay fokuse fen, tu bó nu e fay wase fowe. <sup>19</sup> Me e mbvuu e no ngayte è ben le, è bonyii bofee è ben ente benje yî fiie le fokuse fen, e lèke è bunle le, è Icem wvù nu fowe ege fimweten fô bó le. <sup>20</sup> Ben ekeè le fô bonyii bofee keene botete nu e taash e è diee diem e, nu e me nu è bó entelen.”

*Ngan ekume wee fioo wvù yaa koole ke shen*

<sup>21</sup> E Bitamum bence bife è Jisos le, “Tata, è nu bokanj bom e bó waa bwem gee mwem mvù befe fô me le, è me enleshie ke lo? E nulo è ke egen ebuy bokanj bosoosh-wiy e?” <sup>22</sup> E Jisos tfuse è wvù le, “Ke è nelo è me engay è wo le è nelo enu ke

**18:1** Luk 22:24    **18:3** 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17    **18:4** 23:12    **18:5** Luk 10:16    **18:8** 5:29-30    **18:10** Jon 10:11-15    \* **18:11** Ke bonwa' bo boyvuum bomew bó bó to yawee sanj diew Nyo' jó kenke kencim kin ke.    **18:14** 6:10    **18:15** Lew 19:17; Gal 6:1    **18:16** Dito 19:15; Jon 8:17; 2Kol 13:1; 1Tim 5:19    **18:17** Tay 3:10    **18:18** 16:19; Jon 20:23    **18:19** 7:7    **18:20** 28:20    **18:22** Ken 4:24    **18:23** 25:19



bokan bosooshwiy maan ke. E nelo enu mbansooshwiy bokan bosooshwiy. <sup>23</sup> E nee fiε fi bó nelo efeweεn bvunfon bvu fowe bó nfon mvu wvú to gomte keekpwanseεn bó bonyii bew bo lemme le bò kpaw we to nu can yibole. <sup>24</sup> No wvú to keweε keetaasse, ε bó to bó wee mvu ε ye fioo nu bikele bi bigew e bontfuke yuufe. <sup>25</sup> No ke è to nulo é wvú elaw, ε nfon wvudvu mum gay le bó ejo wvú bó kpweεe noo boom noo mweεm mwew mvunciim egese eto bó bigew bidvu elaw fioo ye dvú. <sup>26</sup> No nfon gay nonen, ε wee wvudvu gbwe é wvú ejise ku can é wvú gay le, 'Tata, kuu ke shém bee wo, me nu ηke enlaw fiεe ficii.' <sup>27</sup> E shenge ε cee ekole we cine wvú le daaye lo é fioo yidvu le. <sup>28</sup> Geenεn, ε wee weε keε ke buy dioo gene, buynεn yí wee mvu wvú bó bó lemte nfon e, ε wvú to keηke wvú fioo ekεle ke bigew e ke kemwaan. † E wvú mum jice wvú yí sew e gay le, 'Lawε fioo yo.' <sup>29</sup> E wee lemme wvudvu mum gbwe ten é wvú ejise, leke wvú gay le, 'Kuu ke shém bee wo, é me ηke enlaw wo.' <sup>30</sup> E wvú tun, jo wvú gen fen yew ncaw e le wvú enú dvú egen ebuy no wvú ke elaw fioo ye. <sup>31</sup> E bonyii bomew bó bó to lemte dioo yen fiεe fi kooy le, ε fi ley bó baay. E bó mum gen see fiεe ficii fi be kooy é nfon. <sup>32</sup> E nfon tooy wvú ε wvú to, ε wvú gay é wvú le, 'Wo nu fiεe fi ecici. Me mbe ε ndaaye é yo fioo le yicii njefo wo be ε ku can é me. <sup>33</sup> Ke è be nulo ten é wo ecam shen fô wee wvú ben ε bó lemte le no me mbe ε ncam ten fô wo le?' <sup>34</sup> E nfon ton'ye shém, nya wvú le bó efen yew ncaw e, enyεwle bó wvú egen ebuy no wvú ke elaw fioo ye yicii. <sup>35</sup> Nonen, è nu ke lenlen no Icem wvú nu fowe nu ke ege bó wee mwaan mwaan ben e, fen é wee baa elεshe bó fitele fiew ficii fiεe fi befe fi waa bwee nu ε ge fô wvú le."

## 19

### *N'yεεyi ekumε keekun kpwoon* (Mak 10:1-12)

<sup>1</sup> E Jisos ke jeme mweεm mvun mεse, mum ne é keba ke won e kè Galilee le gen

é kè Judea le Joo Joodan wvuke. <sup>2</sup> No wvú gen, ε kebombom ke bonyii le shfum bi wvú le, ε wvú fe bó bocii bò to cemkene jó.

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

<sup>3</sup> E Bofalasii ke ne to fô wvú le keemom wvú, mum bife le, "Nci nu ε bee le è nulo é wee ekun kpweεe yí fiεe le kenεε è nu naa fi la?" <sup>4</sup> E Jisos tfuse é bó le, "Ben ke baa tan wase fiεe fi bó san le, 'Fonkew nu ε wee wvú to bomεε bonyii to bom bó ε bó no nu diemsεn bó kpwoon' e? <sup>5</sup> Wvú to bom nonen mum gay le, 'E nu nje fifin wvú diemsεn nu ke ecinε ice bó bwee le etaashε bó kpweεe, é bó bofεε emum etu wase wee mwaan.' <sup>6</sup> Nonen, ke bó beε bonyii bofεε ke, bó nu wase wee mwaan. Fí ε mum ε no nu le, fiεe fi Nyo' nu ε taashε wase, fo wee emom egawsεn ke."

<sup>7</sup> E bonyii bodvu mum bife é Jisos le, "E no nu nje la wvú Muses to gayεε le wee nulo esan ηwa' enya é kpweεe wvú dunji le wen nu ε kun wase wvú, emum ekun wvú?" <sup>8</sup> E Jisos tfuse le, "E to nu nje bikuu binen bi temyεen wvú Muses to cin'yεε le wee nulo ekun kpweεe. Geenεn, ke è nu no fí to nu fonkew ke. <sup>9</sup> Me ε no ηgayte fiem é ben le, é wee ne ε kun kpweεe ε jo wvumvu, é è baa nu le kpwoon wvudvu nu ε ne ε no ghane gee nsake, tu wvú nu ε ge kebefe ke diewe keejan kpwoon mvu."

<sup>10</sup> E boom bo Jisos e bo ηgoo le yuw fin gay é wvú le, "E è fen nu no fí nu ekumε diemsεn bó kpwoon, é fi ejee le wee emey fiew nonen se wvú ε taashε bvujen." <sup>11</sup> E Jisos gay é bó le, "Ke è nu wee tfuu wvú nulo ebee fifin fiεe ke. E nulo ebee ke bonyii bó Nyo' nu ε ge le bó ebee. <sup>12</sup> Ben ekeè le bonyii bomew nu dvú ε bó yaa ké no keηke shieε kpwoon ke, ε è nu no bó to bokεε wase bó ε bó nu. E bomew nu nonen ε è ge bonyii bó can le bó enu nonen. E bomew nu fibole nonen ε è ge bó bó bikuu bibole le bó enu nonen nje bvunfon bvu fowe. Wee wvú nulo ebee fifin ε wvú bee."

*E Jisos lan kembonen yí boom bo caan caan e*

<sup>13</sup> E bonyii ke ne no too bó boom fô Jisos le wvú ekum bó le, ebunle fô bó le, ε boom

18:27 Luk 7:42 † 18:28 Ekεle ke bigew e kin nu é díεw Glek e ke diewe bodanali gbwee le. 18:33 5:7 18:34 5:26 18:35 6:12, 15; Efe 4:32; Kolo 3:13; Jem 2:13 19:1 7:28; Luk 9:51 19:4 Ken 1:27 19:5 Ken 2:24; Efe 5:31 19:7 5:31 19:9 5:32; Luk 16:18 19:10 1Kol 7:1 19:14 18:3

bew bo ηgoo le mum no saake lo bonyii bodvu. <sup>14</sup> Ε Jisos gay fiew λε, “Ben ecine ε boom bodvu etoo fô me le. Fo ben ejewsê bó κε, njefo bvunfon bvu fowe nu ε ε nu fô bonyii diewe boban e.” <sup>15</sup> No wvú gay nonen, mum gee can ye yî bó le mum ne no gene.

*Jisos bô cee kpaw*

*(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)*

<sup>16</sup> Ε fí kooy λε wee mvu to nu ε ne to fô Jisos e, bife ε wvú λε, “Wee N'yeyi, fiεε fi jee fi me ηkenke keenge nse ηkenke nshii wvú mey lo nu la?” <sup>17</sup> Ε Jisos bife ε wvú λε, “Wo biite ε ε nu ε me ekume fiεε fi jee nje la? Wee wvú jee mey κε mwaan. Ε wo gomte keeke eley nshii wvú mey lo le, ε wo no geele bonci bo Nyo' le.” <sup>18</sup> Ε wee wvudvu bife ε Jisos λε, “Bonci bo Nyo' le nu bò la?” Ε Jisos tfuse λε, “Fo wo eyu wee, fo wo ejan kpwee wee, fo wo econ bvucou, fo wo eben jim nsaw mbiay, <sup>19</sup> ε wvumtè ico bô bwoo, noo λε, ε koonké waa bwoo no wo koonke ekole kuw.” <sup>20</sup> Ε cuwee wvudvu mum gay ε wvú λε, “Bonci ban bocii nu ε me nse ηgeele wase. Ε bvuu shεke la?” <sup>21</sup> Ε Jisos tfuse ε wvú λε, “Ε wo fen gomte keenu wee wvú jee gene meese, ε wo gen gese mwεεm mvú wo kenke, gaw bigew bidvu ε bo kefufe le, ε wo ke emum ekεke ntfu ε ε nu fowe. Ε wo dioo ε ge nonen emum eto ebii me le.” <sup>22</sup> Ε cuwee wvudvu yuw nonen, mum ne no gene nu lo shen shen, njefo wvú to kenke kpaw baay.

<sup>23</sup> Ε Jisos mum gay ε boom bew bo ηgoo le λε, “Ε me ensee ε ben kecεεy λε fí nu ke etemyi fô wee kpaw e keeley bvunfon bvu fowe le. <sup>24</sup> Ε me embvuu ensee ε ben λε, fí nu cekey fô nyambala le keeley ε jise di tase le fele fô wee kpaw e keeley bvunfon bvu Nyo' le.” \* <sup>25</sup> Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le yuw fifin, ε diuw yum bó baay. Ε bó bife λε, “Ε ε fen nu nonen, ε ke yuu eboy yεε?” <sup>26</sup> Ε Jisos taa bó nen, gay ε bó λε, “Ε ε nu fô wee wvu wum e, tu fi nulo eghaw. Geenε fô Nyo' le nu ε κε fiεε yaa nulo eghaw wvú κε.” <sup>27</sup> Ε Bitā gay ε wvú λε, “Taa eyen, bese nu ε cine wase fiεε ficii le ε no bii wo le. Bese nu

ke ekεke la?” <sup>28</sup> Ε Jisos gay ε bó λε, “Ε me ensee ε ben kecεεy λε seke wee wvú diee nu Waawee ε shii wase yî kawla we bvukuke le won wvu fwε le, ε ben ban bò se bii me le, eshii ten yî bokawla le yuufe ncow bofεε esaake dikfuu di Islael di yuufe ncow difεε. <sup>29</sup> Wee tfuu wvú nu ε cine la diew e, kenεε boom bo bwee le, kenεε jéme ye le, kenεε ice le, kenεε bwee le, kenεε boom e, kenεε ηεε le, ε wvú cin'yi nje yem, nu ke ekεke bonyii bô mwεεm bokan gbwee fele no wvú se kenke. Ε wvú nu ke ekεke ten nshii wvú mey lo. <sup>30</sup> Geenεn, bonyii nteen bò nu fwe keseen nu ke enu ejim, ε nteen bò nu ejim keseen enu fwe.”

## 20

*Ngan ekume wee wvú to joε bonyii bo lemme le lese wene*

<sup>1</sup> Ε Jisos bvuu gay λε, “Bvunfon bvu fowe nu diewe cee la mvu wvú to buyεε ja fontanentan gen keejo bonyii bo lemme le elese ε wvú wene. <sup>2</sup> No wvú to geneε yen bó le, ε bó bó mum kamen λε wvú nu ke elaw bó danali danali yî diuu le. \* Ε wvú mum ciinse bó ε bó gen no lemte ε wvú wene. <sup>3</sup> Ε ε ke no nu diewe didiuu bvuuke le, ε wvú buy gen yen bomew bonyii le ε bó leeme fô way laame. <sup>4</sup> Ε wvú gay ε bó λε, ‘Ben egen ten elemtè ε me wene, ε me ηke enlaw ben no bó ké no laake.’ Ε bó mum gen. <sup>5</sup> Ε wvú ke bvuu buy κε diewe emvunsheen entelen e, bvuu kase buy κε diewe didiuu ditete le, joo κε bonyii bo lemme le. <sup>6</sup> Ε ε ke no nu diewe didiuu ditin e ekiεguu, ε wvú bvuu buy gen yen bonyii bomew e ε bó leemene. Ε wvú bife ε bó λε, ‘Ε nu nje la wvú ben to ε she leemene fen diuu dicile εcici?’ <sup>7</sup> Ε bó tfuse λε, ‘Ε nu njefo wee baa jo bese lemme le κε.’ Ε wvú mum gay ε bó λε, ‘Ben egen λε ten elemtè ε me wene.’

<sup>8</sup> Ε ε ke no nu ekiεguu, ε cee wεε mum to gay ε cee ekole bonyii bew bo lemme le λε wvú etee bonyii bo lemme le, enya nlawma wvubo, κεεke yî bonyii bò be to ejim e, egen emese yî bò be to fwe le. <sup>9</sup> Ε wvú mum kεw no laake. Ε bonyii bò bó to joε bó

**19:18** Ksm 20:12-16; Lew 19:18    **19:19** 22:39    **19:21** 6:20; 8:21-22; Luk 12:33    **19:22** Mben 62:10    \* **19:24** Nyambala yin nu ε bó teje ε diew bala le le «camel».    **19:26** Saka 8:6; Luk 1:37    **19:28** 25:31; Luk 22:30; 1Kol 6:2; Mwm 3:21    **19:29** 10:37    **19:30** 20:16; Mak 10:31; Luk 13:30    \* **20:2** Danali mwaan nu jise di bigew e di bó to ké law wee dvú yî lemme di yî diuu le.    **20:8** Lew 19:13; Dito 24:15

yî lemme le didiuu ditin to ε wvú law bó danali danali. <sup>10</sup> Ε bonyii bò bó to yawεε ejo ke dioo to mum no kpwaake ε bó nu elaw bó efey bomew ba. Geenεn, ε bó law ke tεn bó danali danali. <sup>11</sup> Ε bó fi nlawma wvubo mum κεw no wvukene cee la wε, <sup>12</sup> gayte ε, ‘Bonyii ban bò wo be jo εjim lem ke ntam kefew mwaan maan, geenεn wo ε law bee bó ληλη, ε bese nu bò be she ε ηgvuse yî lemme le diuu dicile ε mvum sheyte yî yese le.’ <sup>13</sup> Geenεn ε cee wεε wvudvu tfuse ε wee mvu bó le ε, ‘Nsaa yεm, ke me mbaa njay fiεε bee wo ke. Bee wo be kamene ke lemme din yî danali le?’ <sup>14</sup> Joo nlawma wo egeñè. Ε kon me ε me enlaw wee wvu εjim ληλη diεwε no me nlaw wo. <sup>15</sup> Κε me ηκεηke mvunγay keηγε fiεε fi me ηkoonke bó fiεε fi è nu fiem e? Nuw ε wo bene kendon njefo me nu ε n'yene can yεm fô bonyii le ε?’ ” <sup>16</sup> No Jisos jeme nεn, mum mεse ε, “Ε nu ke no bonyii bò nu εjim keseen nu ke enu bo fwe, ε bo fwe nu bo εjim.”

*Ε Jisos bvuu jeme εκυμε κfuu kpwe yî wvú nu ke ekpwe*

*(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)*

<sup>17</sup> Ε Jisos ke no bene Jelusalεm, ε bó boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε buy ε je, ε wvú tee bó ε bó bó λεwse ye, ε wvú gay ε bó ε, <sup>18</sup> “Ben eyeke eyuw, beene bene wase gene Jelusalεm, ε bó nu egeñ enya wee wvú diee nu Waawee can bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò duñci bonci bo Nyo' le, ε bó esaw wvú esumtεn le bó eyu wvú, <sup>19</sup> emum enya wvú can bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, ε bó esεwse wvú, tamte wvú bó bongbwan, emum eta wvú yî kentam e, ε ke edioo enu ediuw eta ε Nyo' ekase ebvuse wvú yî kpwe le.”

*Ε bwee Jon bó Jεm λεκε bintaw bi boom bew e ε Jisos*

*(Mak 10:35-45)*

<sup>20</sup> Ε bwee boom bo Sebεdee le ke nε to fô Jisos e bó boom bew, tum envuw ε wvú εjise keeleke fiεε. <sup>21</sup> Ε Jisos bife ε wvú le “Wo be gomte le la?” Ε wvú gay ε wvú ε, “Kawε le è nu ke edioo enu seke wo saake wase bvunfon bwuw, ε boom bem bo bofεε

ban eshii mbew yo le, wvumvu ε εbo kuw ke εlemse le, wvumvu ε ke εκεne le.” <sup>22</sup> Ε Jisos tfuse ε boom bodvu ε, “Κε ben kee fiεε fi ben biite ke. Ε nulo ε ben ke ewu fiko fi ηγεw e fi me nu ηke en'wu?” Ε bó tfuse ε, “Bese nulo ke ewu.” <sup>23</sup> Ε wvú gay ε bó ε, “Ε nulo ε ben ke ewu fiko fiem keceεy. Geenεn keeshii ε εbo kem ke εlemse bó ke εκεne le yaa nu bvudvuu bwem keenya ε ben ke. Mondvuum modvu nu ε è nu fô bonyii bò Icεm nu ε seyse wase ε gεε fô bó le.” <sup>24</sup> Ε kebese ke boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe dioo yuw εκυμε fiεε fidvu, ε shém ton'ye bó bó boom bo bofεε bodvu. <sup>25</sup> Geenεn ε Jisos tee bó bocii, ε bó to ε wvú gay ε bó ε, “Κε ben kee le bonyii bò saake bitum ké no shiile lo yî bonyii bobole, ε bonyii bo baay baay bobole duñci mvunγay mvubole ε we jo bó? <sup>26</sup> Κε fifiε keηke keenu ε ben enteleη ke. Wee wvú gomte keenu wee wvu baay ε ben enteleη keηke keenu wvú lemte lo ben e. <sup>27</sup> Wee ε no gomte keenu wee wvu fwe ε ben enteleη, tu wvú keηke keenu nfwawene. <sup>28</sup> Ε nu ke ληλη no ke wee wvú diee nu Waawee to to le bonyii elemte lo wvú le ke. Wvú to to keelem lo fô bonyii le, enya nshii we keesum wee nteen yî kpwe le.”

*Ε Jisos yene εjise binfefe bifeε*

*(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)*

<sup>29</sup> Ε Jisos bó boom bew bo ηgoo le ke geñ dioo fele Jεliku, ε kebombom ke bonyii le no shfumte ε wvú εjim. <sup>30</sup> Ε fí kooy le binfefe bimew bifeε, ε è nu bolemsε bi to ké no shiile diuw je le, to nu ε dioo yuw le Jisos fele lo, ε bí mum no wamte gayte ε, “Tata, Waa Nfon Dawe, camε shen fô bese le.” <sup>31</sup> Ε kebombom ke bonyii le no wamene bó gayte ε bó eban lo. Geenεn ε bó bvuu wam geñ lo fwe fwe ε, “Tata, Waa Nfon Dawe camε shen fô bese le.” <sup>32</sup> Ε Jisos mum leem, tee bó, ε bó to, ε wvú bife ε, “Ben gomte le me enge la fô ben e?” <sup>33</sup> Ε bó tfuse ε, “Tata, gee ε εjise eyese eyene ye.” <sup>34</sup> Ε shen koo Jisos, ε wvú kum εjise εbole. Kan mwaan ε bó mum no yεne mwεem e, mum nε no bii Jisos e.



## 21

*Ɛ Jisos ley Jelusalem diewe Nfon e*

*(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

<sup>1</sup> Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le ke dioo feɲene Jelusalem, Ɛ bó nu wase ntew wvù Betfaj e yî Kum Bite bi Olif e, Ɛ wvù mum tum boom bew bo ngoo le bomew bofeɛ, <sup>2</sup> gay ê bó le, “Ben egen ntew wvu fwe we le. Ben nu dioo Ɛ gen, emum eyen lo bwee kembɛɛbey e Ɛ bó Ɛ suu Ɛ waa we nu mbew ye le, é ben efay, eto dvù ê me. <sup>3</sup> Ɛ wee bife lo fiɛɛ ê ben, é ben tfuse le Cee Ekole kenke shiee wvudvu, é wvù emum ecine lo kan mwaan é ben eto dvù.” <sup>4</sup> Fifin to kooy nonen keege é fí eto ekocen no wee ntum Nyo' mvu to jemyɛɛ, gayte le,

<sup>5</sup> “Wee egay ê kelaante kè Sayon le, ‘Ben etaa eyen, Nfon wene too ê ben e. Wvù nu Ɛ shike ekole kew, Ɛ ben yî kembɛɛbey e, Ɛ è nu waa kembɛɛbey, kembɛɛbey Ɛ kí bɛɛ caan.’ ”

<sup>6</sup> Ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le ba gen, ge ke no wvù to jemyɛɛ. <sup>7</sup> Ɛ bó to bô kembɛɛbey kedvu noo wan, yey bikum bibole yî dvù le, Ɛ Jisos ben shii yî kemew e, no gene. <sup>8</sup> Ɛ kebombom ke bonyii le nteen no yeyte ten bikum bibole ê je, Ɛ bomew faasshi tíew bite yeyte. <sup>9</sup> Ɛ kebombom kè to gene fwe dvu Jisos bô kè to bii ejim no wvuuyi le, “Eeeee, mbense enù fô waa Nfon Dawe le leɛɛ! Nyo' nu Ɛ lan kembonen yî wee wvù too ê diee di Tata le leɛɛ! Eeeee, mbense enù fô Nyo' wvu fowe le leɛɛ!”

<sup>10</sup> Ɛ Jisos ke gen fese Jelusalem, Ɛ kelaante kedvu kecii shiw. Ɛ bonyii no ghayte, biite le, “Wvun se nu yee le?” <sup>11</sup> Ɛ kebombom tfuse le, “Ɛ nu wee ntum Nyo' wvù Jisos wvù ne ntew wvù Nasalet e, Galilee.”

*Ɛ Jisos kuj bonyii Ɛ bó kamene way fô yew ncese Nyo' le*

*(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)*

<sup>12</sup> Ɛ Jisos ke gen fô yew ncese Nyo' le, kuj bonyii bocii bô to geese bô bô to guyte

mwɛɛm fô, baashe bidan bi bonyii bô to kumene bigew e, bô bintaw bi bonyii bô to geese bibembɛ le. <sup>13</sup> Wvù to kuunke gayte le, “Fí nu Ɛ bo Ɛ san Ɛ Nyo' gayte le, ‘Bó nu ke etenje yew yem le yew bunle.’ Ben Ɛ banke Ɛ tu tfum bocooɲ.”

<sup>14</sup> Ɛ Jisos no nu fô yew ncese le, Ɛ binfefe bô bontɛɲɛ too Ɛ wvù fele bó. <sup>15</sup> Geenɛn, Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to dunɲi bonci bo Nyo' le ke dioo yen binghaw bi mwɛɛm e bi wvù to gee, bô no boom bo caan caan wvuuyi fô yew ncese le, gayte le, “Eeeee, mbense enù fô waa Nfon Dawe le leɛɛ,” Ɛ fí no ton'yi lo bó. <sup>16</sup> Ɛ bó mum waa lo Jisos le, “Ke wo yuuke fiɛɛ fi boom ban gayte le?” Ɛ wvù tfuse ê bó le, “Ɛɛ, me n'yuuke lo. Fí nu le ben ke baa tan wase fiɛɛ fi bó san le, ‘Nyo' nu Ɛ ge mbense wvù jee gene mɛɛse Ɛ no buyte dew boom bo caan caan e, noo dew boom bô bɛɛ yamte emben e?” <sup>17</sup> Ɛ Jisos ke ne cine bó le, buy ê kelaante kedvu le, gen ntew wvù Betani le, ce jó.

*Ɛ Jisos low kete kemew*

*(Mak 11:12-14, 20-24)*

<sup>18</sup> Ɛ è ke no nu entanɛntan, no Jisos to kaase tuu jim ɛlaante, Ɛ jen no yuu wvù. <sup>19</sup> Ɛ wvù yen kete kemew e mbew je le Ɛ bó ké no diee, \* mum gen fô, geenɛn fanɛ yaa yen fiɛɛ le yî dvù le ke, yen ke Ɛ è nu bibɛ yî dvù le maan. Ɛ wvù mum low kete kedvu gay le, “Fo fintam bɛɛ ke ebvuu eyuu eyum lo yî yo le ke!” Kan mwaan, Ɛ kete kedvu mum yowlɛn lo. <sup>20</sup> Ɛ boom bo ngoo le bo Jisos e dioo yen nonen, Ɛ diuw yum bó. Ɛ bó no ghayte le, “Kete kedvu ghan nɛɛ Ɛ se yowlɛn lo kan mwaan nen?” <sup>21</sup> Ɛ Jisos tfuse ê bó le, “Ɛ me ensee ê ben keɛɛy le, é ben lese fitele yî Nyo' le, yaa kenke naa lo kemaɲen ke, ben saa ge ke Ɛ è nu fiɛɛ fi me nge bô kete kin maan ke. Ben é cim Ɛ gay ê kum wvun le, ‘Mvuwe ye fen egen egbwe ê joo yi baay e,’ é fí ekooy nonen. <sup>22</sup> Ɛ naa la fi ben bunlee leke, nu Ɛ ben nu ke ekenke fen é ben nu Ɛ lese fitele yî Nyo' le.”

*Ɛ bó bife fô mvungay mvu Jisos e ne*

*(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)*

**21:5** Yɛsa 62:11; Saka 9:9    **21:8** 2Bfn 9:13    **21:9** Mben 118:26; 148:1; Mat 20:30-31    **21:11** 16:14; 21:46; 26:68; Luk 7:16    **21:13** Yɛsa 56:7; Yeli 7:11    **21:15** 20:30-31    **21:16** Mben 8:2    **21:19** Luk 13:6    \* **21:19** Kete kin to nu kè bó tenɛ ê díew bala le le, «fig».    **21:21** 17:20; Luk 17:6    **21:22** 7:7

23 E Jisos ke bvuu kase ley fô yew ncese le, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won Bojuu ke to yen no wvú yεεyi bonyii, mum bife ê wvú le, “Wo jo fεε mvunḡay ε se no gee mwεεm mvun? E nya yεε mvunḡay mvudvu ê wo?” 24 E Jisos tfuse ê bó le, “Me ten nu embife fiεε ê ben. E ben tfuse lo, é me emum ensee ê ben wee wvú nya mvunḡay le me enḡeè mwεεm mvun. 25 Jon to leese bonyii ê joo ε mvunḡay mvudvu nε fεε? E to nya Nyo', nuu wee wvu wum ε?” No wvú bife nonεn, ε bó no kenene εbonεbon gayte le, “E beene tfuse le è to nya Nyo', é wvú ebife ê beene le laa ε è ge la fo beene ebee Jon e le?” 26 Geenεn, ε è yaa nulo é beene etfuse le, ‘E to nya wee wvu wum,’ ke, njefo beene fane kebombom ke bonyii le, no bó bocii nu ε bee le Jon to nu wee ntum Nyo'.” 27 Nonεn, ε bó mum tfuse ê Jisos le, “Kε bese kee ke.” E Jisos mum gay ê bó le, “Tu ke me nu ensee ten ê ben wee wvú nya mvunḡay ê me le me enḡeè mwεεm mvun ke.”

*Ngan ekumε boom bolemε bofεε*

28 E Jisos ḡen fwe bife le, “Ben kpwaake le la ekumε fin? Wee mvu to kenke boom bolemε bofεε. E wvú ke nε ḡen fô wan wvu fwe le, gay ê wvú le, ‘Waa wεm, ḡene eshe elemtè wene εben.’ 29 E wvú tfuse le, ‘Ke me nu enḡen ke.’ Geenεn ke nε kase kumεn fitele fiew mum ḡen wene dvudvu. 30 E wee wvudvu ḡen fô wvu ejim e gay ke fiεε fi wvú be gay wase ê wvu fwe. E wvú tfuse ê wvú le, ‘Me nu enḡen icεm.’ Geenεn, fanε yaa ḡen ke. 31 Tu entelεḡ jo boom bo bofεε ban, nu ε wvú to ḡeε fiεε fi ice shieele nu wvú la?” E bó tfuse le, “E nu wvu fwe.” E Jisos mum gay ê bó le, “E me ensee ê ben keceεy le, bonyii bô fii shile noo bokεne bo nsake le nu ε bó leyte wase bvunfon bvú Nyo' le fwe ê ben e. 32 Me njemyi nen njefo Jon Nleseεjoo to nu ε to keedunε je yi teyey ê ben, ε ben fanε yaa bee wvú le ke, geenεn ε bonyii bô fii shile bô bokεne bo nsake le bee wvú le. E ben ke dioo cim yen no bó beḡe nonεn, fanε yaa ekumεn mvuntelem mvunεn ebee ten wvú le ke.”

*Ngan ekumε bonyii bô wee to tεseε wεε ê bó (Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)*

33 E Jisos bvuu jeme le, “Ben ebvuu eyuw ḡan mvu. Wee mvu to nu ε lem wεε mvuntam mvú bó keenci mbvuum dvú, ḡem bô ketaḡ keεkeε, cim fô bó nu ke ekoyte mvuntam mvudvu somte ε mbvuum buyte, tum ketaale ke wee ncey e wene dvudvu, mum tεse wεε wvudvu ê bonyii, mum nε ḡen ketum kemew e. 34 E kefew kè bó ké no koyte mvuntam mvudvu ke to kocεn, ε wvú tum bonyii bew bo lemme le fô bonyii bô wvú to tεseε wεε ê bó le, le bó eḡen efi mwuwene mvuntam. 35 E bó ḡen, ε bonyii bô wvú to tεseε wεε wvudvu ê bó koo bó, sun mvu, yu mvu, tumyε mvu bô εta. 36 E wvú bvuu tum bomew bonyii bo lemme le ε bó duule fele bo fwe ba, ε bonyii ba bvuu ge ke lenḡen no bó ḡeε bô bo fwe ba. 37 Ejim jodvu ε wvú tum wase ε è nu waa we, kpwaake le bó nu eḡen ewvum waa wen wvun. 38 Geenεn, ε wvú ḡen, ε bonyii bodvu dioo yen wvú le, jeme εbonεbon le, ‘Wvun nu ndiela wee wεε wvun. Ben eto é beene eyu wvú emum eyow bvushεw bvudvu.’ 39 E bó mum koo wvú bvuse wene, mum yu.”

40 No Jisos fε nen, mum bife le, “Wee wεε wvudvu nu ke edioo ε to eḡe nεε bô bonyii bodvu?” 41 E bó tfuse le, “Wvú nu ke eto elεse lo mvunyaame mvudvu, etεse wεε wvudvu ê bonyii bomew bô nu ke enyaa mwew mvuntam seke ḡkoy e.” 42 E Jisos bife ê bó le, “Ben ke baa tan wase ê Nwa' Nyo' le le,

‘Tε didvu diε di bonyii bo kembom e to tunεε,  
to nu ε kase nε tu tε di buu di yew e.

E fifin nu ε è ge ke Tata,  
bonyii ε no taale kenke ḡhaw' e?”

43 Me ε mum ε no nseḡe ê ben le, Nyo' nu ke efi bvunfon bwew can yene le, enya ε è nu ê ketum kè nu ke eḡe no wvú gomte le.” 44 [“Tε didvu din nu é wee ḡbwe yî dvú le, ecaafiε lo, é dí ḡbwe yî wee le, efooncε lo mwεten.”] †

45 No Jisos ma ḡan wvun nen, ε bocee ncese bo baay baay noo Bofalasii dioo yuw,

mum kɛɛ ɛ wvú ma ɛ è nu ɛkumɛ bowen. <sup>46</sup> ɛ bó mum no gomte keekoo wvú, geenɛn, kase fan kebombom ke bonyii le, njefo kebombom kedvu to kɛɲke Jisos ɛ è nu naa wee ntum Nyo'.

## 22

*Ngan ɛkumɛ ɲkaw bvujen  
(Luk 14:15-24)*

<sup>1</sup> ɛ Jisos bvuu no jemyi ê bó ê bonɲan e, ɛ wvumvu no nu ɛ, <sup>2</sup> “Bvunfon bvú fowe nu ɛ è nulo é bó efewsɛn bó nfon mvu wvú to seysee ɲkaw bvujen bvú waa we wvú diemsɛn e. <sup>3</sup> ɛ wvú ke tum bonceendaa bew ɛ bó eɲɛn etooy bonyii bó wvú to beɛ bó bó ɲkaw bvujen wvudvu ɛ bó etoð. Geenɛn, ɛ bonceendaa bodvu ɲɛn ɛ bonyii bodvu fanɛ yaa to kɛ. <sup>4</sup> ɛ wvú tum bomew bonceendaa gay ê bó ɛ, ‘Ben eɲɛn ejeme ê bonyii bó me nse mbeɛ bó ɲkaw bvujen wvun ɛ bó eyekɛ eyuw, me nu ɛ nseyse wase mwɛɛm mvudien, ɛ ɲgbwo binson bi nyám e bó boom bo bona' le bó fanɲɛn. Me nu ɛ nseyse wase mwɛɛm mvunciim, ɛ bó etoð ɛ fô ɲkaw e.’ <sup>5</sup> Geenɛn, ɛ bó ɲɛn ɛ bonyii bodvu case lo, nɛ fibole no ɲɛne. ɛ wee mvu laa wɛne dvu wvú, ɛ wee mvu laa way we. <sup>6</sup> ɛ kebese ke bonyii le kooyɛ bonceendaa bodvu nyɛwle bó bó, mum yuwye bó. <sup>7</sup> ɛ fitele bɛnte nfon wvudvu, ɛ wvú ciinse bonyii bew bo jem e, ɛ bó ɲɛn ɛse lo bonyii bó yuwyeɛ bonceendaa bew, mum ton kelaante kebole. <sup>8</sup> No wvú ge nonɛn, mum gay ê bonceendaa bew bomew ɛ, ‘Me nu ɛ nseyse wase ɲkaw bvujen. Geenɛn bonyii bó me nse mbeɛ ba se baa nu naa lo bonyii kɛ. <sup>9</sup> Ben eɲɛn ntasɛn jé le yicii, ebe bonyii bocii bó ben ɛ yɛn, ɛ bó eto fô ɲkaw bvujen wvun e.’ <sup>10</sup> ɛ bonceendaa bodvu mum buy ɲɛn jé le yicii, kum bonyii bocii bó bó to yɛnɛɛ, bonyii bó jee bó bó befɛ to dvú. ɛ yew bvujen mum yɲsɛn bó bonyii.

<sup>11</sup> ɛ nfon ke nɛ ley yew bvujen yidvu le keeyɛn bonyii bó to toɛ fô ɲkaw e, mum yɛn wee mvu le dvú ɛ wvú baa jise ndvú ɲkaw bvujen kɛ. <sup>12</sup> ɛ wvú bife ê wvú ɛ, ‘Nsaa yɛm, wo ghan nɛɛ ɛ sɛ ley dvun se ndvú ɲkaw?’ ɛ wee wvudvu mɛy diuw tfu.

<sup>13</sup> Nonɛn, ɛ nfon mum gay ê bonceendaa bew ɛ, ‘Ben ekay can ye noo bikaa, etfume wvú ê ejiwɛ le ɛkfuɲ, jò bonyii nu ke ebee le ɲgeci bigew.’ ” <sup>14</sup> No Jisos jeme nonɛn, mum gay ɛ, “Ben ekeè ɛ Nyo' nu ɛ be bonyii nteen, geenɛn ɛ caw kɛ caan.”

*ɛ bó tele Jisos ɛkumɛ shile wvú lanɲɛn  
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

<sup>15</sup> ɛ Bofalasii mum nɛ ɲɛn seyse no bó nu ege é Jisos sɛ lowsɛn njeme é bó ekoo wvú. <sup>16</sup> ɛ bó mum tum boom bobole bo ɲgoo le noo ɲgoo bonyii bo Nfon 'Elod e fô Jisos e. ɛ bó ɲɛn jeme ê wvú ɛ, “Wee n'yɛɛyi bese kee naa ɛ wo nu wee keɛɛy, ɛ wo yɛɛyi bonyii bó je yì yì Nyo' ê je yì keɛɛy e. Kɛ wo ké no joo ɛ wee mvu nu jɛɛy kɛ, njefo kɛ wo taale laa mwɛtɛn nu naa la ɛ. <sup>17</sup> Kɛ see ê bese wo ɲkpawwɛ. Nci nu ɛ bee ɛ beene elaanke shile ê Kaysa, nuu fo bó elaanke le?”

<sup>18</sup> ɛ Jisos kɛɛ fiɛɛ fi bó wɛɛntene bó fí, mum gay ê bó ɛ, “Ben bonyii bó jemyi jɛɛy, gee jɛɛy ban, ben teeyi me nje la? <sup>19</sup> Ben eto bó bigew bì ben ké no laanke shile dvú é me en'yɛn.” ɛ bó to bó danali, nya ê wvú. <sup>20</sup> ɛ Jisos bife ê bó ɛ, “Ekolɛ kin kè nu yì dvú le nu ke yɛɛ le? ɛ diee nu di yɛɛ le?” <sup>21</sup> ɛ bó tfuse ɛ, “ɛ nu ke Kaysa le, ɛ diee nu ke tɛn diew.” ɛ wvú mum gay ê bó ɛ, “Ben emum enyaà ɛ ê Kaysa fiɛɛ fi è nu fi Kaysa le, nyaà ê Nyo' fi è nu fi Nyo' le.” <sup>22</sup> ɛ bó yuw nonɛn, ɛ diuw yum lo bó. ɛ bó mum cinɛ wvú le nɛ no ɲɛne.

*ɛ bó tele Jisos ɛkumɛ mbuy wvu yì kpwe le  
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

<sup>23</sup> Kɛ ɛbvubwɛ, ɛ Bosadusii nɛ to fô Jisos e. Bosadusii nu ɲgoo bonyii bó to ké no duu ɛ kɛ bonyii nu ke ebuy yì kpwe le kɛ. No bó toɛ, mum bife ê Jisos ɛ, <sup>24</sup> “Wee n'yɛɛyi, Muses to nu ɛ gay ɛ, ‘ɛ wee kpwe lo sɛ wan, tu waa bwee kɛɲke keegɛɛ kpweɛ é bó wvú eboo boom ê diee di ɲkfu waa bwee wvudvu le.’ <sup>25</sup> Keseen, boom bo wee mvu le to cee bee bó jan bosoochwiy. ɛ wvu ɲgaywee ke jo kpwoon, ke ghan kpwe ɛ bó wvú baa kɛɲke wan kɛ, cinɛ kpweɛ le ê ejimɛ kew. <sup>26</sup> ɛ fí kooy kɛ nonɛn bó ejimɛ kew noo ejimɛ ke wvuwɛ le, ɲɛn buy yì



wvu bosooshwiy e. <sup>27</sup> Ejim jodvu, ε kpwoon wvudvu ten kpwe. <sup>28</sup> Nonen keseen no bó bocii bosooshwiy to nu ε jo kpwoon wvudvu, è nu ke edioo enu seke bonyii buyte yî kpwe le, é kpwoon wvudvu enu kpweε yεε?”

<sup>29</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ben nu ε jay baay, ε è nu njefo ke ben kee fiεε fi bó sanj ê Nwa' Nyo' le ke. Ε ben yaa kee ten mvunḡay mvu Nyo' le ke. <sup>30</sup> Ben ekeè le è nu ke enu seke bonyii buyte yî kpwe le, ke bolemse bô bokeneε beε ke ebvuu etaashi bvujen ke, ε bonyii yaa beε ke ebvuu enyaa boom ε bó taashi bvujen ke. Bó nu ke enu wase ke diεwε bonceendaa bo Nyo' le fowe. <sup>31</sup> Ε dioo nu fi ekumε mbuy wvù bonyii nu ke ebuy yî kpwe le, ben ke baa tanj wase Nwa' Nyo' yuw fiεε fi wvù jemyi ê ben e? Nyo' to nu ε gay le, <sup>32</sup> ‘Ε nu me Nyo' Abla'am bô Nyo' Aysik noo Nyo' Yakow.’ Fi nu le ke Nyo' nu Nyo' bonkfu ke, è nu Nyo' bonyii bò nu dvú.” <sup>33</sup> Ε kebombom kè to leeme fó yuw ntfuse wvù Jisos nya, ε diuw yum lo bó bô n'yεεyi we.

### *Nci wvù fele bonci bocii*

*(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)*

<sup>34</sup> Ε Bofalasii ke dioo yuw le Jisos nu ε banj lo diuw Bosadusii, ε bó mum baance ye to fô wvù le. <sup>35</sup> Ε wee mvu bó le wvù to looci kee bonci bo Nyo' le, mum tele wvù bô mbife mvu le, <sup>36</sup> “Wee n'yεεyi, nci wvù kuuke fele bonci bocii nu wvù la?” <sup>37</sup> Ε Jisos tfuse ê wvù le, “Nci wvù kuuke nu wvù gayte le, ‘Ε koonjè Tata wvù Nyo' wo bô fitele fiuw ficii, enya ekole kuw ê wvù kecii, egeε bvufee bwuw yî ye le bvucii.’ <sup>38</sup> Wvuwvun nu nci wvu fwe wvù kuuke fele bonci bocii. <sup>39</sup> Ε wvù bii wvù le nu ke diεwε wvuwε le. Ε wvù nu le, ‘Ε koonjè waa bwoo no wo koonjke ekole kuw.’ <sup>40</sup> Mwεεm mvunciim mvù nu ê Nwa' bonci le, noo mvù nu ê Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le, leeme ε è nu yî bonci bo bofεε ban e.”

### *Mboyse wvù Nyo' to kawεε nu waa yεε?*

*(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)*

<sup>41</sup> No Bofalasii to nu ε bó taashε fó, ε Jisos mum nε bife mbife mvu ê bó le, <sup>42</sup> “Ben kpwaake le la ekumε Mboyse wvù Nyo' to kawεε? Ben kpwaake le è nu waa yεε?” Ε bó tfuse ê wvù le, “Ε nu waa Nfon Dawe.” <sup>43</sup> Ε Jisos kase bife ê bó le, “No è nu waa Nfon Dawe, ε fí ghan nεε ε Keyoy ke Yuule se ge ε Dawe no tenje wvù le Tata wen? Dawe to nu ε jeme le,

<sup>44</sup> ‘Tata Nyo' to nu ε gay ê Tata wεm le wvù eshii ê εbo kew ke εεεy e, egen ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e

é wvù etome bikaa biew yî bó le.’

<sup>45</sup> Ε Dawe fen tenje wvù le Tata wen, é wvù ebvuu eghan nεε se no nu waa we?” <sup>46</sup> No Jisos jeme nen, ε wee fanε yaa nu dvù mwaan wvù etfuse fiεε ê wvù ke. Ε kew ten εbvubwε le, ε wee fanε yaa ke ebvuu emom lo ebife fiεε ê wvù ke.

## 23

*Ε Jisos cεεyε kenyi ke bonyii bò duñci bonci noo ke Bofalasii le*

*(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)*

<sup>1</sup> Ε Jisos mum nε jeme ê kebombom ke bonyii le bô boom bew bo ηgoo le le, <sup>2</sup> “Bonyii bò duñci bonci bô Bofalasii nu bonyii bò nu ε jo kentaw ke Muses e. <sup>3</sup> Fí ε mum ε no nu le, ben eyuukè fiεε ficii fi bó senje ê ben, mum geè. Geenεn, fo ben egeè fiεε fi bó gee ke, njefo bó fewci jεεy, gee jεεy. <sup>4</sup> Bó nen'yi yile bvujite ε bvù fele mvunḡay mvu bonyii le yike bonyii dvù, ε è yaa nu naa lo é bó kebeε emom keelaw ke naa lo kpwan εbo keefice bó ke. <sup>5</sup> Mwεεm mvù bó gee mvunciim nu ke keege le bonyii eyεnè bó le. Mvunḡkuw mvubole mvu Nwa' Nyo' le nu naa mvù kukene. \* Ε mvunjεεηken mvu ηgem ndvù yibo le nu naa mvù dewkene. <sup>6</sup> Bó ké gene fô ηkaw e no koonjke keeshii ke ε è nu fô bonyii ewvumte bó, ké gen yéw bunle le no koonjke ke keeshii ε è nu yî bintaw bi fwe le. <sup>7</sup> Bó ké no koonjke ten keelene ê way ε bonyii gayte bó le, bvuu koonjke le bonyii etenè bó le Bolabay.

**22:32** Ksm 3:6 **22:37** Dito 6:4-5 **22:39** Lew 19:18; Mat 5:43; 19:19; Lum 13:9; Gal 5:14; Jem 2:8 **22:40** 5:17; Lum 13:10 **22:41** 20:30-31 **22:44** Mben 110:1; Lem 2:33-35; 1Kol 15:27; Ibu 1:13; 8:1 **22:46** Mak 12:34; Luk 20:40 **23:3** Lum 2:21-23 **23:5** Ksm 13:9; Dito 6:8; Ktn 5:38-39; Mat 6:1 \* **23:5** Mvunḡkuw mvun nu mvù bó to geεle bonci bo Nyo' le bomew jó, jiise yî monshim bô ηkenken e. **23:8** Jon 13:13



<sup>8</sup> Geenen, fo wee ebenè ε bonyii teje wvú le Labay κε, njefo ben κηηκε Wee N'yεεyi κε mwaan maan, ε ben bocii nu boom bo bwee wan e. <sup>9</sup> Fo ben etenè wee mvu yí nshε le fεn le è nu icee wene κε, njefo ben κηηκε Icee wene mwaan wvú nu fowe. <sup>10</sup> Fo wee ebenè ε bó teje wvú le Cee Ekole κε, njefo Cee Ekole wene nu κε mwaan wvú è nu Klistu. <sup>11</sup> Wee wvu baay ê ben entelen κηηκε keenu wee wvú lemte lo ben e. <sup>12</sup> Naa yεε wvú bensee ekole kew, nu ε Nyo' nu ke eshike lo wvú, ε naa yεε wvú shiwse ekole kew, nu ε Nyo' nu ke ebense lo wvú.

*ε Jisos tooshε bonyii bò duηci bonci bô Bofalasii*

*(Mak 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)*

<sup>13</sup> Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò duηci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben leeme εjise jo bonyii banyii je yí leyte bvunfon bvú fowe le. Ke ben koonke keeley bvú le κε, ε bvuu ε no baanke je fo bonyii bò koonke keeley e.

[<sup>14</sup> Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò duηci bonci noo ben Bofalasii. Ben looci shiwse lo boke' bo bonkfu le, gee dibunle di dewkene keeduunke ye. Ben ekeè le wene ηγεw nu ke efo lo.] † <sup>15</sup> Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò duηci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben nen'yi len won tfuu bvuu lente jóo yi baay baay κε le ben gomte wee mwaan wvú ebanke etu wee wene mbee. ε wvú ké tu wase wee wene mbee, ε ben kase ge ε fiew mεse fo lo, ε wvú no nu wase wee ηguy wvu baay κε diεwε ben e.

<sup>16</sup> Ngεw wvu baay nu wene. Ben nu binfefe duu le ben duηci je ê bonyii! Ben nu bonyii bò duu le, 'ε wee jeme fiεε, ε kan diee di yew ncese le, tu κε è nu fiεε κε. Geenen, é wee jeme fiεε ε kan ε è nu diee di ketwaa ke bigew e kè yεεle ke yew ncese le, tu wvú κηηκε keege no wvú jeme ε kan.' <sup>17</sup> Binfefe bin! Ben nu biyuj! Fiεε fi kuuke fele fimew nu fi la? ε baay kuuke ketwaa ke bigew

e kè yεεle, nuu yew ncese yí gee ε ketwaa kedvu se nu fiεε fi è nu fi Nyo' le le? <sup>18</sup> Ben jemyi ten le, 'ε wee jeme fiεε ε kan diee di ketan ke ncese le, tu κε è nu fiεε κε. Geenen é wee jeme fiεε ε kan ε è nu diee di fiεε fi wee nya ncese dvú, tu wvú κηηκε keege no wvú jeme ε kan.' <sup>19</sup> Binfefe bin! Fiεε fi kuuke fele fimew nu fi la? ε baay nnya yidvu kuuke, nuu ketan ke ncese le kè gee ε nnya yidvu se nu fiεε fi è nu fi Nyo' le le? <sup>20</sup> Fiεε fi nu, nu le é wee kan diee di ketan ke ncese le, tu wvú kan nonen ε kan noo mwεεm mvunciim mvu yí dvú le. <sup>21</sup> ε wee kan diee di yew ncese le, tu wvú kan nonen ε kan noo Nyo' wvú cee dvú. <sup>22</sup> ε wee kan won wvu we, tu wvú kan ε è nu kawla Nyo' noo wvú wvú Nyo' wvú shiile yí dvú le.

<sup>23</sup> Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò duηci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben ké no nyaa keba kemwaan ê Nyo' ente jo biba yuufe bi mbáse yicii yí ben keeke naa noo mwεεm jεεy jεεy mvú ben keeke gεεle ê mbáse le le yí eshumte, geenen laanke fiεε fi jite fi nci jemyi ekumε fí le ben egeè, fi è nu keege mwεεm len fô bonyii le, camte shen fô bonyii le noo keeese fitele yí Nyo' le. Ben be κηηκε keegeè mwεεm mvudvu mvunciim yaa cin'yi fimew e κε. <sup>24</sup> Binfefe bi duηci je ê bonyii! Ben kunyi yεεguu bvuuuse ê mbvuum e, geenen kaa mii nyam yi baay eshem! ‡

<sup>25</sup> Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò duηci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben cuke mvunkom bô shúw ye le, geenen ε mwεεm mvú nu ε yinjen jó nu mvú ben loci ê bonyii noo mvú ben yεεle εjise dvú. <sup>26</sup> Binfefe bi Bofalasii le, ben eyaw ecuke mvunkom bô shúw ente, wvu le mvú emum eyuule ten ye le.

<sup>27</sup> Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò duηci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben nu diεwε jém yí bó nu ε seyse ε yefe yí ε no baa yen'yi εjise jee, geenen ε ente jodvu nu ε jó ε

**23:11** 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luk 9:48; 22:26    **23:12** Mben 75:8; Mat 18:4; Luk 1:52; 14:11; 18:14    † **23:14** Ke bonwa' bo boyvuum bomew bò bó to yawεε san diεw Nyo' jó κηηκε kencim kin κε.    **23:16** 5:34-37    **23:16** 15:14  
**23:18** Ksm 29:37    **23:21** 1Bfn 8:13    **23:23** Lεw 27:30; May 6:8; Luk 18:12    **23:24** 15:14    ‡ **23:24** Nyam yi baay yin nu ê diεw bala le le, «camel».    **23:25** Mak 7:4    **23:26** Jon 9:40    **23:28** Luk 16:15

yinſen bô bikufe bi binſkpwe bi bonyii le noo mwεem mvunciim mvu nyene. <sup>28</sup> E nu ke lenlen no ben yen'yi ejise le ben nu bonyii bo teyey, geenεn ε ente nu ε ben ε yinſen bô kenleema noo gee di befe.

*(Luk 11:47-51)*

<sup>29</sup> Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bô duŋci bonci noo ben Bofalasi. Ben nu bonyii bô jemyi jεey, gee jεey! Ben bomte jém bonyii bo ntum Nyo' le, feele ten jém bonyii bô to kenke nce wvu teyey seyse ε yí jee. <sup>30</sup> Ben gee nonεn gayte le, 'E bese to bee nu wase dvú kefew ke bo'icee bosεse le, tu bese to baa leem fisεse fô fiεε fi bó to gee keeyuwyi bonyii bo ntum Nyo' le ke.' <sup>31</sup> Ben jemyi nonεn, jemyi ε è nu ekumε bikuu binεn mum tomte bô dew yene le ben nu naa boom bo bonyii bô to yuwyεε bonyii bo ntum Nyo' le. <sup>32</sup> Ben emum egeen lo fwe emεse lemme di bo'icee bonεn to kewεε! <sup>33</sup> Yó yin! Eηgokε ke yó le kin! Ben kpwaake le ben nu ke enu se bó ε lese ben ηguy wvu baay e?

<sup>34</sup> No fí nu nonεn, me ε mum ε no ntumte bonyii bo ntum Nyo' le fô ben e noo bonyii bo bvufee le bô bonyii bô duŋci bonci. Ben nu ke eyuwyε bomew, etawyε bomew yí bintam e, etam bomew yéw yene bunle le, ebone bikaa ê bomew ejim bilaante bicii bi bó gεne bí le. <sup>35</sup> Ben nu ke egeè nonεn wvu le ελεμε ke bonyii bocii bô to cee nce wvu teyey yí nshε le bô bó yuwyεε enù fô ben εfa. Eλεμε kin nu ke enù fô ben εfa ε kew yí ke Abel wvù bó yuε se wvù kenke jay e, ε to ε buy yí ke Sakalia wvù waa Belekaya wvù ben to yuε entelen jo yew ncese bô ketan ke ncese le. <sup>36</sup> E me ensee ê ben keceey le, lon mwεem mvun mvunciim nu ke ekoo eηgokε ke keseen kin."

*E Jisos bem bonyii bo Jelusalem*

*(Luk 13:34-35)*

<sup>37</sup> No Jisos jeme nen, mum bem le, "Eβεey Jelusalem! Eβεey Jelusalem! Wo wvù yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le, bvuu tumyi bonyii bô Nyo' tumte fô wo le bô εta! E nu wase bokan bomεε no me mom keembaance boom buw ke diεwe no bweeshie ké baance

boom bew kfukε ê bibε biew e, wo ε fan? <sup>38</sup> Taa eyen, bó nu ε lan wase yew yo, ε yí nu etu binffuy. <sup>39</sup> Me nseje lo ê wo le ke wo bεε ke ebvuu eyen me le ke, egeen ebuy kefew kè wo ke egay le, 'Nyo' nu ε lan kembonen yí wee wvù too ê diee di Tata Nyo' le.' "

## 24

*E Jisos see le bó nu ke ebvuw yew ncese*

*(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)*

<sup>1</sup> E Jisos ke buy yew ncese le, ke dioo gεne, ε boom bew bo ηgoo le bence to mbew ye le no duŋci yéw yí fô yew ncese le ê wvù.

<sup>2</sup> Geenεn, ε Jisos jeme ê bó le, "Ben yene yéw yin e? E me ensee ê ben keceey le ke te dimwaan nu ke esheε yí dimew e se bó ε base fokuse ke."

*(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)*

<sup>3</sup> E Jisos ke dioo gen ben shii yí Kum Bite bi Olif e, ε boom bew bo ηgoo le bence to εbonεbon fô wvù le bife le, "Ke see ê bese kefew kè fiεε fidvu fin nu ke ekooy, noo nciise wvù nu ke eduŋce kefew kè wo nu ke ekase eto noo le won kaa wase?" <sup>4</sup> E Jisos tfuse ê bó le, "Ben eyenè fo wee ke elεε ben é ben ejay je. <sup>5</sup> Ben ekeè le bonyii nteen nu ke etoo joo diee diem tεεke fojise, ε wee duu le è nu wen wvù Mboyse wvù Nyo' to kawεε. E bó dioo gee nonεn emum elεεle bonyii nteen ε bó jayte je. <sup>6</sup> Ben nu ke eyuuke le bó tumte jem, bvuu yuuke ten bosaaka le jem nu enu. Fo ben ke dioo eyuuke nonεn, ε finteem no buyte ben ke. Mvumvun nu mwεem mvù kenke keeke ekooy. Geenεn ε mvú yaa mum duŋci le won kaa wase ke. <sup>7</sup> Ketum nu ke etumte jem bô kemew, ε nfon mvu tumte jem bô wvumvu. Jen nu ke ekoole, ε nshε shiike mondvuum e mondvuum e. <sup>8</sup> E mvumvun mvunciim bεε ke lo mvun'yan ke diεwe seke kpwoon ε kew lume.

<sup>9</sup> Bonyii nu ke enya ben é bó enyεwle bô ben, eyuwyε ben. Bitum bicii nu ke ebane ben nje diee diem. <sup>10</sup> Nonεn é bonyii nteen emum etfuw bikaa ê me ejim, banene, geese bikuu bibole. <sup>11</sup> E bonyii nteen bô mbiayte le è tum Nyo' bó nu ke ebuyen

emum elɛɛle bonyii nteen. <sup>12</sup> No kebefɛ nu ke eduule ke gene lo fwe, nu ɛ fɪ nu ke ege ɛ kenkonɛn ke bonyii le nteen emum ewɛɛ. <sup>13</sup> Geenɛn, wee wvù nu ke ekuu shém egeɛn ebuy fokemɛse nu wvù nu ke eboy. <sup>14</sup> Ɛ bó kenke ke keeke efewɛ saaka wvù jee wvun wvu ekumɛ bvunfon bvù Nyo' le egeɛn ebuy yɪ ɛkolɛ ke nshɛ le kecii ɛ bitum bicii eyuw, nonɛn ɛ won ɛ keeke eka.

*N'yɛɛyi ekumɛ kefew ke ɲɛw wvu baay e  
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)*

<sup>15</sup> Nonɛn seke ben ɛ yen ɛ kemaante ke fiɛɛ le kè nulo ejiɲ bvudvuu kè wee ntum Nyo' wvù Dania to jemyɛɛ ekumɛ kí, ɛ kí leeme wase yew ncese le, (wee wvù taanke ɲwa' wvun eyuw fin ntaɲ,) <sup>16</sup> ɛ bonyii bò nu Judea mum fɛɛ ben yɪ dikum e. <sup>17</sup> Fo wee wvù nu ɛ yew we dɪoo ɛ shii bvuu ley keejo fiɛɛ fɪ nu yew ke. <sup>18</sup> Fo wvù nu wene ebvuu ekfulɛ le wen egeɛn ejo ndvu ye yi bulɛɛn ke. <sup>19</sup> Ɔɲɛw wvu baay ɛdiuw yoya le nu ke enu wvu bokɛnɛ bò nu bô difue, noo bò yamsee boom e. <sup>20</sup> Ben ebunlè ɛ fo kenlewte kin ke enu ɛ è nu kefew ke nffum e, kenɛɛ diuu di mbam e ke, <sup>21</sup> njefo ɲɛw wvu baay nu ke enu kefew kekɪɛ le, ɛ kfuu wvuwe ɲɛw ke baa yuu nu wase ɛ kew no won to kewɛɛ ɛ to ɛ buy keseen e, ɛ ke kfuu wvuwe bɛɛ ke ebvuu eyuu enu dvú ke. <sup>22</sup> Ɔ Nyo' to baa fafe ɛdiuw ɛ ɲɛw wvudvu, tu ke wee wvu wum mwaan bee ke eboy ke. Geenɛn Nyo' nu ɛ fafe ɛdiuw yodvu nje bonyii bew bò wvú nu ɛ caw. <sup>23</sup> Ɔ nu ke edioo enu sekekɪɛ wee ɛ jeme ɛ ben le, 'Ben etaa eyɛn, Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ wvun fɛn!' Kenɛɛ le, 'Wvuwe fofe!' Fo ben ebee ke. <sup>24</sup> Ben ekeè le bonyii nu ke etoo mbiayte le bowen nu bomboyse bò Nyo' to kawɛɛ, ɛ bomew duu le bowen nu bonyii bo ntum Nyo' le, emum egee mwɛɛm mvù tɛmyi mvù duɲci mvunɲay mvubole, egee tɛn mwɛɛm mvu diuw wvù yumɛɛn e wvu le bó elɛɛ bonyii ɛ bó ejay je, lɛɛ naa noo bonyii bò Nyo' nu ɛ caw, fɛn ɛ je nu dvú. <sup>25</sup> Ben eyeke eyuw, me nu ɛ nsee wase

mwɛɛm mvun ɛ ben ɛ mvú ɛ keeke ekooyi. <sup>26</sup> Nonɛn, ɛ bonyii nɛ ɛ no gayte ɛ ben le, 'Ben etaa eyɛn, Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ wɛ ɲkpwaante,' fo ben egeɛn jó ke. Kenɛɛ le, 'Ben etaa eyɛn, wvuwe yew ente,' fo ben ebee bó le ke. <sup>27</sup> Ben ekeè le no jaɲ ké lawte we ɛ keba ke diuu sane le, ba gen buy jò diuu seeyi, nu ke lenlen no nto wee wvù diee nu Waawee nu ke enu. <sup>28</sup> 'Naa fɛɛ fò kenkpwe ke fiɛɛ le nu, nu ke fò fò bonɲulɲ nu etaashi.'

*Ɔkumɛ no Jisos nu ke eto  
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)*

<sup>29</sup> Kan mwaan seke kefew ke ɲɛw wvu baay wvun e ɛ to wase ɛ fey, ɛ diuu nɛ esɛɛ ejimɛ, kpwee saa ebvuu ebaa ke, ɛ jón enɛ fowe egbweken, ɛ mwɛɛm mvu fowe mvunciim mvù kenke mvunɲay eshi-ike. <sup>30</sup> Ɔ nciise wee wvù diee nu Waawee emum ebuyɛn yɪ ɛbulɛ le. Ɔ bitum bicii bi yɪ nshɛ le emum ekew effule lo bô kpwe. Bonyii nu ke eyɛn no wee wvù diee nu Waawee shiile too ɛ kembɛw e fowe bô mvunɲay noo bvukukɛ bvù baay. <sup>31</sup> Son yi baay nu ke edioo ɛ jeme foweɛwe, ɛ wvù emum eciinse bonceendaa bew ɛ bó egeɛn ɛbuw ɛ won yo ɛna le noo fowe, ebaance bonyii bew bò wvú nu ɛ caw.

*(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)*

<sup>32</sup> Ben eyɛɛyi fiɛɛ yɪ kenɲvum e. Tíew ye ké boci, ɛ bibɛ ekew etɛɛke yɪ dvú le, ɛ ben mum kiɛɛ le ekfuɲ kumene wase. <sup>33</sup> Ɔ nu ke lenlen no ben nu ke edioo ɛ yen mwɛɛm mvun e mvunciim, ɛ ben emum ekiɛɛ le wvú nu wase nceencee naa wase ɛ yew fwese. <sup>34</sup> Ɔ me ensee ɛ ben keceɛy le ke ɛnɲoke ke keseen kin nu ke eka ɛ mwɛɛm mvun mvunciim ɛ kooy wase ke. <sup>35</sup> Ɔbulɛ bò nshɛ nu ke eka, geenɛn ke diɛw yɛm nu ke eyuu eshiw ke.

*Ke wee nu dvú wvù kee diuu di Jisos nu ke eto ke  
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)*

<sup>36</sup> Ke wee nu dvú wvù kee diuu didvu kenɛɛ kefew ke. Ke naa bonceendaa bo

**24:13** Mwm 13:10    **24:14** 28:19    **24:15** Dan 9:27; 11:31; 12:11    **24:17** Luk 17:31    **24:21** Dan 12:1; Mwm 7:14    **24:23** Luk 17:23-24    **24:24** 24:5; 7:15; Mwm 13:13-14    **24:27** 24:30, 37; 25:31; 1Kol 15:23; 1Tes 3:13; 4:15; 2Tes 2:1, 8; Jɛm 5:7-8; 2Bi 3:4; 1Jon 2:28    **24:28** Job 39:30; Mwm 19:17-18    **24:29** Yɛsa 13:10; 34:4; Aga 2:6, 21; 2Bi 3:10, 12; Mwm 6:12-14    **24:30** Saka 12:10-14; Dan 7:13-14; Mat 24:27; 26:64; Mak 14:62; Mwm 1:7    **24:31** 13:41; 1Kol 15:52; 1Tes 4:16    **24:34** 16:28    **24:36** Lem 1:7    **24:37** Kenj 6:11-13; 7:7-13; 2Bi 3:6



Nyo' le bo fowe kɛnɛ Waa Nyo' kee tɛn kɛ. Ɛ kee kɛ Nyo' Ice wvú ɛmbɛn. <sup>37</sup> Kɛ lɛɲlɛɲ no fí to nu kefew ke Noa' le nu ke no fí nu ke enu seke wee wvù diee nu Waawee kaase too. <sup>38</sup> Ɛ to nu ɛ joo baa yɪɲsɛn wase yí ɛkolɛ ke nshɛ le, ɛ bonyii nu fibole diekene bvuu wukene, ɛ bokɛnɛ bô bolemɛ taashi bvujɛn, ɛ bonyii nyaa boom ɛ bolemɛ taashi bvujɛn bô bó, ke gɛn buy diuu di Noa' to leyɛɛ ê nguɔw e, <sup>39</sup> ɛ bonyii bodvu yaa kee fiɛɛ fí nu ekooy kɛ, gɛn buy seke joo to yɪɲsɛnɛɛ yí nshɛ le, kuu bó bocii gɛn dvú. Ɛ nu kɛ lɛɲlɛɲ no fí nu ke enu diuu di wee wvù diee nu Waawee nu ke eto le. <sup>40</sup> Bolemsɛ bofɛɛ nu ke enu wɛnɛ, é bó ejo mwaan é mwaan eshɛɛ. <sup>41</sup> Ɛ bokɛnɛ bofɛɛ nu ke egooke bvulɛm fodien, é bó ejo mwaan é mwaan eshɛɛ. <sup>42</sup> Nonɛn, ben emum ecɛytɛ njefo kɛ ben kee diuu di Tata wɛnɛ nu ke eto kɛ. <sup>43</sup> Ben ekeè lɛ é cee yew kee kefew kè coon nu ke eto ɛntaɲ, é wvú ecɛyte, wvú saa ke ecinɛ é bó eto ɛngoy yew ye kɛ. <sup>44</sup> Fí ɛ mum ɛ no nu lɛ, ben tɛn kɛɲke keecɛytɛ njefo wee wvù diee nu Waawee nu ke eto ê kefew kè ben yaa kee kɛ le.

*N'yɛɛyi ɛkumɛ waa lemme wvu kecɛɛy noo wvù yaa nu kɛ wvu kecɛɛy (Luk 12:41-48)*

<sup>45</sup> Waa lemme wvù nu wvu kecɛɛy bvuu kɛɲke bvufɛɛ nu wvù la? Kɛ è nu wvuɛ wvù cee ɛkolɛ we nu ɛ gɛɛ wvú lɛ wvú etaalé fô yew ye le, lɛ kefew ke edioo ɛ kocɛn, ɛ wvú nya mwɛɛm mvudien mvu boom bo lemme le é bó le? <sup>46</sup> Njon wvu baay nu ke enu wvu waa lemme wvuɛ wvù cee ɛkolɛ we nu ke edioo etoo eyɛn ɛ wvú gee lemme lɛɲlɛɲ no wvú bee keegeɛ. <sup>47</sup> Ɛ me ensee é ben kecɛɛy lɛ cee ɛkolɛ we nu ke ebense wvú é wvú etaalé fô mwɛɛm mwew e mvuncim. <sup>48</sup> Geenɛn é waa lemme wvudvu nɛ ɛ no nu wvù kɛɲke kɛɲge kè befe, ɛ jeme é ɛkolɛ kew lɛ, 'Kɛ cee ɛkolɛ wɛm nu ke eyaɲsɛn ekase eto kɛ', <sup>49</sup> ɛ mum ɛ kɛw ɛ no suɲke boom bo lemme le bomew bô bô bó lemte, diekene bvuu wukene bô bonyii bô wuwte mbvuum, <sup>50</sup> tu cee ɛkolɛ we nu ke enɛ esɛsɛ ebuynɛn diuu dimew di wvú yaa be kpwaake le noo é kefew kè

wvú yaa be kee le kɛ. <sup>51</sup> Wvú nu ke edioo ɛ buynɛn nonɛn, emum enya ɲgɛw ê waa lemme wvudvu, eciinse wvú é wvú egɛn enu ɲgoo bonyii bô jemyi jɛɛy, gee jɛɛy e, ɛ è nu fô fô bonyii nu ke ebeele ɲgeci bigew."

## 25

*Ngan ɛkumɛ ɲgón bokɛnɛ bomew yuufe*

<sup>1</sup> "Ɛ nulo é bó emum efewsɛn bvunfon bvu fowe bô ɲgón bokɛnɛ bomew yuufe bô to joɛ bin'yeeɛe bibole, buy keegɛn efiɛɛn cee bvujɛn mvu. <sup>2</sup> Bó to nu nonɛn ɛ bo botin nu biyɲ, ɛ bo botin feefene. <sup>3</sup> Fí nu lɛ bô to nu biyɲ to dioo jo bin'yeeɛe bibole fanɛ yaa jo mɛɛm momew kɛ, <sup>4</sup> geenɛn ɛ bô to feefene jo bibole bin'yeeɛe jo mɛɛm momew mbew yí dvú le. <sup>5</sup> Ɛ bó gɛn no cɛyte cee bvujɛn wvudvu, ɛ wvú no dvuyte keeto, ɛ nyii mum nɛ no yɛɛke bó, ɛ bó mum lefe. <sup>6</sup> Ɛ è ke no nu ɛntaɲ ɛntelɛɲ, ɛ bó nɛ yuw ɛ wee wvule lɛ, 'Eeeɛ, ben etaa eyɛn, cee bvujɛn wvun ɛɛɛ! Ben ebuy eto efiɛɛn wvú lɛɛɛ.' <sup>7</sup> Ɛ ɲgón bokɛnɛ ba bocii mum ja we bense bin'yeeɛe bibole. <sup>8</sup> Ɛ ɲgón bokɛnɛ bô to nu biyɲ ba gay é bô to feefene ba lɛ, 'Ben enya kɛ bese bô mɛɛm monɛn momew. Bin'yeeɛe bisɛsɛ shiile wa lo.' <sup>9</sup> Geenɛn ɛ bô to feefene ba tfuse lɛ, 'Kɛ è nɛlo é mó ekocɛn fô beene le bocii kɛ. Ben egɛn ɛ è nu fô bonyii bô geese le, eguy monɛn.' <sup>10</sup> No bó to gene keeguy, ɛ cee bvujɛn mum shɛɛ fɛsɛ. Ɛ ba bô to nu ɛ seyse wase ye ɛ no cɛyte, mum gɛn ley bô wvú yew ɲkaw bvujɛn e, ɛ bó mum faa kembuɲ. <sup>11</sup> Ɛjim jodvu ɛ ɲgón bokɛnɛ bomew ba bô to gɛnɛɛ keeguy mɛɛm fɛsɛ, leem é yew fwese no gayte lɛ, 'Cee ɛkolɛ, cee ɛkolɛ, yene kembuɲ é bese eley.' <sup>12</sup> Geenɛn, ɛ wvú tfuse é bó lɛ, 'Ɛ me ensee é ben kecɛɛy lɛ kɛ me ɲkee ben kɛ.' <sup>13</sup> Fí ɛ mum ɛ no nu lɛ, ben eseyse ye, ecɛytɛ, njefo kɛ ben yaa kee diuu kɛnɛɛ kefew kè me nu ɲke ɛɲkase nto kɛ.

*Ngan ɛkumɛ boom bo lemme le botɛɛ (Luk 19:11-27)*

<sup>14</sup> Kefew kedvu nu ɛ fí nu ke enu diɛwɛ wee mvu wvù to nu keegɛn ghane, tee boom bew bo lemme le gɛɛ kpawaw we can

24:42 24:44, 50; 25:13; Mak 13:33, 35; Luk 12:40; 21:36

24:48 2Bi 3:4

24:50 24:42

24:51 8:12

25:1 Luk 12:35-36

25:10 9:15

25:11 Luk 13:25

24:45 25:21-23

25:13 24:42

25:14 Mak 13:34

25:15 Lum 12:6



yibole. <sup>15</sup> Wvú to nu ε nya mvu waa lemme bikele bi bigew e bitin, nya mvu bikele bifεε, nya mvu εκελε ke bigew e kemwaan. Wvú to nyaa κε bii no mvunḡay mvu wee le nu. No wvú nyaε nonεn, mum laa ghane diew. <sup>16</sup> Ε waa lemme wvú to fiε bikele bi bigew e bitin mum ḡen lo kan mwaan ḡe way dvú, die sεw bikele bitin. <sup>17</sup> Ε wvú to fiε bikele bifεε ḡe ten way, die sεw bikele bifεε. <sup>18</sup> Geenεn, ε waa lemme wvú to fiε εκελε kemwaan wε, ḡen fiεw cim fokuse nyile bigew bi cee εkolε we le bidvu fó.

<sup>19</sup> Ε cee εkolε boom bo lemme le bodvu ke laa ghane diε, ḡen ce jó baay. Ε wvú ke dioo kase to, mum tee boom bew bo lemme le le bó bό ekpwanḡen mwεεm. <sup>20</sup> Ε waa lemme wvú to fiε bikele bi bigew e bitin mum to wase bó bikele yuufe, gay le, 'Cee εkolε, wo to nya me bikele bi bigew e bitin, taa eyen me nu ε nshεε ε ηḡe way dvú, ε ηκεηκε bimew bikele bitin ε we jodvu.' <sup>21</sup> Ε cee εkolε we gay ε wvú le, 'Keyoone baay. Wo nu waa lemme wvú jee bvuu nu wvu keceεy! Wo se nu ε shεε ε kiεε keetaa fô fiεε fi caan e nta. Nonεn, me nu ηḡεε wo keseen ε wo etaale wase ε ε nu fô fi baay e. Leyε le ente jo bvujonke bvυ cee εkolε wo le.' <sup>22</sup> Ε waa lemme wvú biew bigew to nu bikele bifεε to ten, gay le, 'Cee εkolε, wo to nya me bikele bi bigew e bifεε. Taa eyen, me nu ε nshεε ε ηḡe way dvú, ε ηκεηκε bimew bikele bi bigew e bifεε ε we jodvu.' <sup>23</sup> Ε cee εkolε we gay ε wvú le, 'Keyoone baay. Wo nu waa lemme wvú jee bvuu nu wvu keceεy! Wo se nu ε shεε ε kiεε keetaa fô fiεε fi caan e. Nonεn, me nu ηḡεε wo keseen ε wo etaale wase ε ε nu fô fi baay e. Leyε le ente jo bvujonke bvυ cee εkolε wo le.' <sup>24</sup> Ε waa lemme wvumvu wε wvú to fiε εκελε ke bigew e kemwaan to ten, gay le, 'Cee εkolε, me ηkee le wo nu wee wvú temyi εjim. Wo ké no ḡbweci ε wo baa jewe κε, baanci εḡin ε wo baa le κε. <sup>25</sup> Nonεn me nse ε mum ε nfan ε ηḡen ε nyile bigew biuw fokuse. Taa eyen, bigew biuw bin, jicε.' <sup>26</sup> Ε cee εkolε we tfuse ε wvú le, 'Wo nu waa lemme wvú befe, nu kenkpwen! Wo se kee le me ηké no ηḡbweci ε me mbaa njewe κε, mbaanci εḡin

ε mbaa nle κε. <sup>27</sup> No wo se kee nonεn, tu wo se bee egεε bigew biem ntfu wvu le seke me ε ηkase enfi bigew biem bidvu bó sεw ε we jodvu.' <sup>28</sup> No wvú gay nonεn, mum gay le bó efi εκελε ke bigew e kedvu ε wvú, enya ε wvú κεηκε bikele bi bigew e yuufe. <sup>29</sup> Le bó ekeε le wee wvú κεηκε nu ε bó nu ke ebise ε wvú eκεηκε nteen. Geenεn ε wee wvú baa κεηκε, nu ε naa fi caan fi wvú κεηκε nu ε bó nu ke efi lo ε wvú. <sup>30</sup> No wvú gay nonεn mum gay le, 'Ben etfume kenεεε ke waa lemme le kin ε εjiwε le εkfun, fô bonyii nu ke ebeele ηḡeci bigew.'

### *N'yεyi εkumε nsaw wvu fokemεse*

<sup>31</sup> Ε nu ke edioo enu kefew kε wee wvú diee nu Waawee kaase too ε bvukuke bwew e, ε wvú too bó bonceendaa bo Nyo' le bocii, ε wvú emum eshii yί kawla we bvukuke le. <sup>32</sup> Bitum bicii bi yί εkolε ke nshe le nu ke ebaance ε wvú fwe, ε wvú emum egaw bó diεwε no wee ncey ké gaw njée bvuse ε bíe tewe le. <sup>33</sup> Wvú nu ke egεε njée εbo εceεy, ḡεε bíe tewe εbo εηkonko. <sup>34</sup> Wvú wvú Nfon nu ke emum egay ε ba bó nu εbo εceεy le, 'Bonyii bó Icεm nu ε lan kembonen yί bó le, ben eto eκεηκε bvudvuu ente jo bvunfon bvú wvú to seysεε fô ben e ε κεw no bó to bomεε won, <sup>35</sup> njefo jej to yuu me, ε ben nya me bó mwεεm mvudien. Kendon to yumte me, ε ben nya me bó fiεε ε me η'wu. Me nto nu tolo, ε ben fiisen me. <sup>36</sup> Me nto nu kenyi kencimte, ε ben jise ndvu yί yεm e. Me nto nceḡte ε ben to gay me le. Me nto nu yew ncaw e, ε ben to gay me le.' <sup>37</sup> Wvú nu ke edioo ε gay nonεn, ε bonyii bo teyey bodvu emum ebife ε wvú le, 'Tata, ε nu seke la wvú bese to yεnεε wo le ε jej yuu wo, ε bese nya mwεεm mvudien ε wo, kenεε seke la wvú kendon to yumte wo ε bese nya fiεε ε wo wu? <sup>38</sup> Ε nu seke la wvú bese to yεnεε wo le ε wo nu tolo, ε bese fiisen wo, kenεε kenyi kencimte, ε bese jise ndvu yί yo le? <sup>39</sup> Ε ε nu seke la wvú bese to yεnεε wo le ε wo ceḡte kenεεε nu yew ncaw e, ε bese to gay wo le?' <sup>40</sup> Nfon nu ke emum etfuse ε bó le, 'Ε me ensee ε ben keceεy le no ben to ḡεε mwεεm mvun, κε naa fô wee wvu caan

**25:19** 18:23 **25:21** 24:45-47; Luk 16:10 **25:29** 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **25:30** 8:12 **25:31** 16:27  
**25:31** Dito 33:2; Saka 14:5; Mat 16:27; 19:28; 1Tes 3:13; Jut 14 **25:35** Yesa 58:7 **25:40** Bḡnḡ 19:17; Mat 10:40,  
 42; 12:50; 28:10 **25:41** Jut 7; Mwm 20:10, 15

boom bo bwεem e ban e, nu ε ben to ge ε è nu fô me le.’ <sup>41</sup> Nonεn, wvú nu ke emum egay ê ba bò nu εbo εηκοηκο λε, ‘Ben bò lon nu ε koo, ben enε lo ê me εjise, egen eley ηguy wvú mεy lo wvú bó to seyseε fô dewle bô bonceendaa bew e, <sup>42</sup> njefo jen to yuu me, ε ben fanε yaa enya me bô fiεε fidien κε. Kendon to yumte me, ε ben fanε yaa enya me bô fiεε é me en’wu κε. <sup>43</sup> Me nto nu tolo, ε ben fanε yaa efiisen me κε. Me nto nu kenyi kencimte, ε ben fanε yaa ejise ndvu yí yem e κε. Me nto ncεmte, mbvuu no nu yew ncaw e, ε ben fanε yaa eto egay me le κε.’ <sup>44</sup> Bó tεn nu ke emum bife ê wvú λε, ‘Tata, è nu seke la wvú bese to yεnεε wo le ε jen yuu wo, kenεε ε kendon yumte wo, kenεε ε wo nu tolo, kenεε kenyi kencimte, kenεε cεmte, kenεε yew ncaw e, ε bese fanε yaa efi wo κε?’ <sup>45</sup> Wvú nu ke emum etfuse ê bó λε, ‘E me ensee ê ben kecεεy λε, no ben to baa ege mwεem mvun, κε naa fô wee wvu caan boom bo bwεem e ban e, nu ε ben to baa ege ε è nu fô me le κε.’ <sup>46</sup> Boba bonyii nu ke emum egen eley ηγεω wvú mεy lo le. Geenεn, é ba bò nu teytey egen eley fibole ε è nu nshii wvú mεy lo le.”

## 26

*ε bó kaa mvunan ê Jisos ejim*

*(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)*

<sup>1</sup> E Jisos ke jeme mwεem mvun mvunciim mεse, gay ê boom bew bo ηgoo le λε, <sup>2</sup> “Ben ekeè λε è shεete wase εdiuw εfaa, é emum enu Nkaw Danεfey, ε bó nu ke emum enya wee wvú diee nu Waawee can bonyii le é bó eta yí kentam e.” <sup>3</sup> Ke kefew kedvu le, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake won mum gen baance ye ê ntw Kayfas wvú to nu εkolε ke bocee ncese le, <sup>4</sup> mum cu ntaη no bó nu ke ewεεnten se koo Jisos, eyu. <sup>5</sup> E bó dioo cu nonεn, gay λε, “Fo beene emom fiεε fin kefew ke Nkaw e κε, njefo é beene mom lo, é fí eto bô diuw ê bonyii entelεη.”

*ε kpwoon mvu yefe Jisos bô nfiey wvú shfuunjkene Betani*

*(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

<sup>6</sup> E Jisos ke no nu ntεw wvú Betani le, yew dvu Semon wvú wee ntun wvu baay. <sup>7</sup> E bó ke shii no diekene, ε kpwoon mvu nε ley bô fikaa fimew ε bó kene bô tε,\* ε è nu fi nfiey mvu wvú shfuunjkene le, ε wvú lumte naa baay, mum fuce yí εkolε ke Jisos e. <sup>8</sup> E boom bo Jisos e bo ηgoo le yεn nonεn ε fiεε fidvu ton’yε lo bó. E bó gay λε, “Wvú nyεw bô nfiey wvun nen nje la? <sup>9</sup> Bó be nelo egese nfiey wvun bigew nteen, enya bigew bidvu ê bonyii bo kefufe le.” <sup>10</sup> Geenεn, ε Jisos kiεε ηkpawawce wvubo, gay ê bó λε, “Ben nyaa ηγεω ê kpwoon wvun nje la? Wvú nu ε ge ε è nu fiεε fi jee fô me le. <sup>11</sup> Ben ekeè λε bonyii bo kefufe le nu ke enu κε ben ε bó sekecii, geenεn κε me nu ηke enu beene sekecii κε. <sup>12</sup> Wvú fuci nfiey wvun yí yem e nen seysee lo me no bó nu ke edwey me. <sup>13</sup> E me ensee ê ben kecεεy λε naa fεε fô bó nu ke efewci saaka wvú jee wvun yí εkolε ke nshε le kecii nu ε fiεε fi kpwoon wvun ge nu ε bó nu ke esenje tεn, keekumyi wvú.”

*ε Judas gese Jisos*

*(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

<sup>14</sup> E wee mvu ηgoo boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe ncaw bofεε wvú bó to teηe λε Judas Iskaliot mum nε gen fô bocee ncese bo baay baay, <sup>15</sup> bife ê bó λε, “E me nya Jisos can yene le, é ben enya la ê me?” E bó mum taη bigew mbaanshε bi bó kene bô ketwaa kè baa, nya ê wvú. <sup>16</sup> E keεw sekekie le, ε wvú mum keεw no gomte je yí wvú nu enya Jisos jó can yibole.

*ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le die Nkaw Danεfey*

*(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13, 21-23; Jon 13:21-30)*

<sup>17</sup> E è ke dioo nu diuu di fwe di Nkaw Blεed wvú bó baa gεε Fintunλεen jó, ε boom bo ηgoo le bo Jisos e to fô wvú le, bife ê wvú λε, “Wo gomte λε bese egen eseyse fô wo nu edie Nkaw Danεfey ε è nu fεε?” <sup>18</sup> E wvú tfuse ê bó λε, “Ben egen εlaante, eyen key e, egay ê wvú λε, ‘Wee N’yεεyi gayte λε kefew kewene nu ε kocεn wase. Wen nu edie λε Nkaw Danεfey bô boom bowene bo ηgoo le

**25:46** Dan 12:2; Jon 5:29; Jεm 2:13    **26:1** 7:28    **26:2** 16:21    **26:4** 21:46    **26:6** Luk 7:37-38    \* **26:7** Fikaa fin nu ε bó to kene bô tε di bó teηe λε «alabaster».    **26:11** Dito 15:11    **26:15** Ksm 21:32; Saka 11:12; Jon 11:57; 13:2  
**26:17** Ksm 12:1-20

ε è nu ê wvú yew.' ” <sup>19</sup> Ε boom bo ηgoo le bodvu γεν ge κε no Jisos be gay ê bó, mum seyse mwεem mvudien mvu Nkaw Danefey e dvú. <sup>20</sup> Ε è ke no nu ekiεguu, ε wvú shii bó boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε keediekene. <sup>21</sup> Ε bó dioo diekene, ε wvú nε gay ê bó le, “Ε me ensee ê ben kecεεy le, wee mvu ben e nu egese me.” <sup>22</sup> No wvú gay nonεn, ε boom bew bo ηgoo le nε no nu yii yii baay, mum κεw no biwci ê wvú mwaan mwaan le, “Ε nu me le Tata?” <sup>23</sup> Ε wvú tfuse ê bó le, “Wee wvú nu egese me nu wvú nu ε lese εbo ê shuw e bee wvú. <sup>24</sup> Wee wvú diee nu Waawee nu ke eγεν κε no bó to sanεε εκumε wvú. Geenεn, ηγεw wvu baay nu fô wee wvú gese wee wvú diee nu Waawee le. Fí to bee ejee fô wvuwe wee le baay fen é bó to baa eboo wvú κε.” <sup>25</sup> Ε Judas wvú to nu keegese Jisos bife ten ê wvú le, “Ε nu me le Wee N'yεεyi?” Ε Jisos gay ê wvú le, “Wo nu ε jeme bó diuw wo.”

*Ε Jisos bó boom bew die ntaashε*

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Kol 11:23-25)

<sup>26</sup> No bó to diekene, ε Jisos nε jo bleed, nya keyoone ê Nyo', mum guushε nya ê boom bew bo ηgoo le gay le, “Ben eko edie, fin nu ye yεm.” <sup>27</sup> Ε wvú mum jo ten fiko, nya keyoone ê Nyo' mum nya fiko fidvu ê bó gay le, “Ben ewu bocii. <sup>28</sup> Fin nu ελεμε kem kε Nyo' gbwo monkan dvú kí ε buy nje wee nteen, wvu le wvú ελεshε bibefε bibole. <sup>29</sup> Ε me ensee ê ben le κε me mβεε ηke embvuu en'wu mbvuum mo twenj kete kε lane le man ε κεw keseen e, ε γεν ε buy diuu di me nu ηke en'wu mó monfεm beene εnte jo bvunfon bvú Icεm e κε.” <sup>30</sup> Ε Jisos bó boom bew bo ηgoo le ke mεse, yem ηkiee mbense, mum buy ben γεν yí Kum Bite bi Olif e.

*Ε Jisos gay le Bitu nu ke ema wen*

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

<sup>31</sup> No Jisos bó boom bew bo ηgoo le to γεne, ε wvú nε gay ê bó le, “Entan jo εben nu ε ben bocii nu ke etfuw bikaa ê me εjim nje fiεε fi nu ke ekooy bó me. Ε nu no bó nu ε

san ε Nyo' gayte le, ‘Me nu enjke en'yu ncey njée é ηgoo njée esaanκεn.’ <sup>32</sup> Geenεn, seke Nyo' ε bvuse me yí kpwe le, é me ensa fwe jo ben Galilee.” <sup>33</sup> Ε Bitu mum gay lo fiew ê wvú le, “Ε bonyii bocii cim tfuw lo bikaa ê wo εjim nje fiεε fi nu ke ekooy bó wo, tu κε è nulo é me ηke en'yuu entfuw bikaa ê wo εjim κε.” <sup>34</sup> Ε Jisos gay ê wvú le, “Ε me ensee ê wo kecεεy le entan jo εben jan, nu ε nyimshie nu ke enu le yí eton, ε wo ε ma wase me bokan botεte.” <sup>35</sup> Ε Bitu gay ê wvú le, “Ε è cim nu naa le me nu enjkwε lo bee wo, tu κε è nulo é me en'yuu ma wo κε.” No wvú gay nonεn, ε boom bo ηgoo le bo Jisos e bomew ba bocii gay κε ten nonεn.

*Ε Jisos bunle Geεmane*

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

<sup>36</sup> Ε Jisos bó boom bew bo ηgoo le ke γεν ley fô wεε ketaan wvumew e, ε bó tenε le Geεmane, ε Jisos gay ê boom bew bo ηgoo le le, “Ben eshii fen é me en'wawce eceη nene embunle.” <sup>37</sup> Ε wvú jo Bitu bó boom bo Sebεdee le bo bofεε, ε bó bó γεν. Ε wvú κεw no nu yii yii, ε fitele fiew buuke. <sup>38</sup> Ε wvú mum gay ê bó le, “Fitele fiew nu yii yii baay naa fi me enjkwε lo. Ben eshεε fen é beene eceyte.” <sup>39</sup> No wvú gay nonεn, mum bence γεν fwe caan, gbwe tum bvushiw fokuse mum bunle le, “Icεm, é je nu dvú yí è nulo é wo ege é fiko fi ηγεw e fin efey se me ε η'wu, é wo ge. Geenεn, fo wo ege no è shieele me κε, γεε no è shieele wo.” <sup>40</sup> Ε wvú ke nε kase tu jim fô boom bew bo ηgoo le, yen ε bó leete. Ε wvú bife ê Bitu le, “Fí nu le κε è nulo é ben eshii we ebuy ntam kefew mwaan e? <sup>41</sup> Ben enù we, bunleε fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben. Ε nu kecεεy le fitele koonke lo, geenεn ε nyam ye wεεyi.” <sup>42</sup> Ε wvú bvuu kase γεν yí bokan bofεε le bunle le, “Icεm, é è fen nu le κε fiko fin nulo efey se me ε η'wu, é wo ge κε no wo koonke.” <sup>43</sup> Ε wvú dioo ekase etu jim bvuu yen ε boom bew bo ηgoo le leete njefo nyii to nu ê bó εjise. <sup>44</sup> Ε wvú bvuu cine bó le, kase γεν bvuu bunle yí bokan e botεte, bunlee jemyi

26:20 Jon 13:2, 21-30 26:23 Mben 41:9 26:24 Mben 22:7-8, 16-19; Yesa 53:9 26:26 1Kol 10:16 26:28 Ksm 24:8; Yeli 31:31; Ibu 7:22; 9:15-20 26:30 Luk 22:39; Jon 18:1 26:31 Saka 13:7; Mat 26:56; Jon 16:32 26:32 28:7, 16 26:34 Luk 22:33-34; Jon 13:36-38 26:34 26:75 26:36 Luk 5:16; Ibu 5:7-8 26:39 6:10; 20:22; Jon 18:11; Ibu 10:9 26:41 Εfe 6:18; Ibu 2:18 26:44 2Kol 12:8 26:45 Jon 12:23; 13:1; 17:1



ke ε è nu fiεε fi wvú be shee jemyi wase. <sup>45</sup> E wvú bvuu kase tu jim fô boom bew bo ηgoo le gay ê bó λε, “Ben fεn bεε ke leete leεtene finεn e? Ben etaa eyεn, kefew nu ε kocεn wase. Bó nu ε gese wase wee wvù diee nu Waawee ê bonyii bò befe. <sup>46</sup> Ben enε we é beene egεnè. Ben etaa eyεn, wee wvù gese me wvun ε wvú too wase.”

### Ε bó koo Jisos

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

<sup>47</sup> Ke no Jisos to bεε jemyi nonεn, ε Judas wvù to nu wee ηgoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε mum buynεn. Wvù to too bô kebombom ke bonyii le ke baay, ε bó keηke nyó bô bibuse, ε è to tum bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò saake won. <sup>48</sup> E to nu ε wee wvù to gesεε Jisos to seyse wase nciise bô bonyii bodvu gay λε, “Wee wvù me nu ηke enγay wvú le, embam enocε, nu wvú, é ben emum ekoo.” <sup>49</sup> No bô bó toε, ε wvù mum γεn lo fô Jisos e kan mwaan gay wvù le λε, “Me ηgayte wo le Wee N'yεεyi.” No wvù gay nonεn, mum bam wvù ηocε. <sup>50</sup> E Jisos gay ê wvù λε, “Nsaa yεm, γεε lo fiεε fi wo to keege.” E bonyii ba mum γεn lo fô Jisos e koo wvú, ghen. <sup>51</sup> E fí kooy λε wee mvu wvù to nu bô Jisos to nu ε mum dvun nyo ye jem, cun kentuntnη ke nfwa εkolε ke bocee ncese le dvú, sum. <sup>52</sup> E Jisos gay ê wee wvudvu λε, “Kase εfuse nyo yo jim fô bvudvuu bwew e. E keè λε wee tfuu wvù cawse nyo we, nu ke ekpwe yí nyo le. <sup>53</sup> Wo kpwaake λε ke è nulo é me enγay é Icem eciinse bonceendaa bew fεn kan mwaan bontfuke le, ε bó fele ηgóo yuufe ncow fεε le? <sup>54</sup> Geenεn, é me nε ε nge nonεn, é fí ke eghan nεε se kooy no bó san ê Nwa' Nyo' le λε fí keηke keenu?”

<sup>55</sup> Sekekiε, ε Jisos mum bife ê kebombom kiε λε, “Ben to keekoo me ε no too bô nyó noo bibuse ke diεwε ben too keekoo ε è nu coon e? Me nse nshee no diuu nu, ε me ε nshii yew ncese le n'yεεyi bonyii se ben koo me nje la? <sup>56</sup> Geenεn, fifin ficii jo bvudvu keege ε fí eto ekocεn ke no bonyii bo ntum

Nyo' le to sanεε.” E boom bo Jisos e bo ηgoo le bocii mum lan wvù fó, fεε lo.

### Ε Jisos leem yew nsaw e

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

<sup>57</sup> E bonyii bò to koolεε Jisos mum jo wvù γεn bô wvù fô Kayfas wvù cee εkolε ke bocee ncese le. E bonyii bò dunçi bonci bo Nyo' le bô bonyii bò saake won to taasε wase fó. <sup>58</sup> Bó to γεne bô Jisos ε Bita bii lo εjim ncejole. E wvù γεn buy naa lakfulεεn εkolε ke bocee ncese le, mum ley γεn shii bô bonyii bò to ceyte la didvu keeyεn no fí nu ke eghan eleem. <sup>59</sup> E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bocii bò saake bonsaw mum no gomte fiεε fi mbiay e fi bó etey yí Jisos e wvu λε bó eyu wvù. <sup>60</sup> Geenεn, fanε yaa keηke fiεε ke, naa no bonyii nteen to cim too fwe bene jim nsaw mbiay. E fí ke ghan nεn, ε bonyii bomew bofεε to leem fwe, <sup>61</sup> gay λε, “Mbwe wvun se gayte λε wen nulo esâw yew ncese Nyo' ekase ebom yí εdiuw e εta.” <sup>62</sup> E εkolε ke bocee ncese le mum ja we bife ê Jisos λε, “Ke wo keηke fiεε keεtfuse le? Wo yuuke ke mwεεm mvù bonyii ban jemyi yí yo le?” <sup>63</sup> E Jisos mεy diuw tfu. E εkolε ke bocee ncese le kase gay ê wvù λε, “E diee di Nyo' wvù keηke nshii le, é wo fεn nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvù Waa Nyo', é wo see é bese.” <sup>64</sup> E Jisos tfuse λε, “Fí nu no wo gay. Geenεn é me ensee é wo λε, εjim jo kefew kin nu ε ben nu ke eyεn wee wvù diee nu Waawee le, ε wvù ε shii é ebo ke εcεy ke Wee wvù keηke Mvunγay e, ke ebvuu eyεn no wvù too é kembεw e fowe.” <sup>65</sup> E εkolε ke bocee ncese le yuw nonεn, mum saayε ndvú ye le, gay λε, “Wvù joo bvudvuu bvu Nyo' le. Shiee nu dvú wvù beene ebvuu egomte wee λε wvù eleem fεn ejeme fiεε le? Ben nu ε yuw wase no wvù joo bvudvuu bvu Nyo' le. <sup>66</sup> Ben ε sumten λε la?” E bó tfuse λε, “E nu wee wvù bó eyu lo.” <sup>67</sup> E bó mum kew no cuyte nceη yí bvushiw bvu Jisos e, kfunε wvù bô mvunko, suunke bô can gayte ê wvù λε, <sup>68</sup> “Wo wvù nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, ke γεε kewee ntum Nyo'

**26:50** Kεεε λε, “Nsaa yεm, wo to keege la?” **26:52** Keη 9:6 **26:55** Luk 19:47 **26:56** Mat 26:31; Luk 24:46  
**26:61** 27:40; Jon 2:19; Lem 6:14 **26:63** Yεsa 53:7; Mat 27:12-14; Mat 14:33; 27:40, 43; Luk 22:70 **26:64** Dan  
 7:13; Mat 22:44; 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27 **26:65** Ktn 14:6; Esl 9:3; Lew 24:16; Jon 19:7 **26:67** Yεsa 50:6; 53:5  
**26:68** 21:11



kuw keseen fô bese le. Kε see wee wvù sun wo.”

### *ε Bita ma Jisos*

*(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)*

<sup>69</sup> ε to nu ε Bita ε shii εkfunj lakfulεεη e. ε wan kpwoon mvu wvù to lemte fó, nε to mbew ye le gay ê wvù le, “Wo tεn bee ben ε Jisos wvu Galilee wvudvu.” <sup>70</sup> Geenεn, ε Bita tun fwe dvu bonyii bocii gay le, “Kε me ηkee fiεε fi wo jemyi kε.” <sup>71</sup> ε Bita mum nε buy γεν no nu diuw kebuw e. ε wvumvu wan kpwoon wvù to lemte tεn fó, yεn wvù le, mum jeme ê bonyii bò to leemene fó le, “Wee wvun bee bô Jisos wvu Nasalet wvudvu.” <sup>72</sup> ε Bita bvuu tun, lew lo gay le, “Kε me ηkee wee wvudvu kε.” <sup>73</sup> ε kefew ke dioo bvuu γενεε caan, ε bonyii bò to leemene fó bence γεν mbew Bita le gay ê wvù le, “Kεεεy, keεεy wo nu tεn wee mvu bó le, njefo njeme wo γενεε diεwε wvubole.” <sup>74</sup> ε Bita mum kan, tee lon yî εkolε kew e gay le, “Kε me ηkee wee wvun kε.” Kan mwaan ε nyimshie mum tonj. <sup>75</sup> ε Bita kume njeme wvù Jisos be jeme ê wvù le, “Nyimshie ke enu le yî etonj, ε wo ε ma wase me bokaη botεte.” ε wvù nε fó buy εkfunj, bee kpwe baay.

## 27

### *ε Judas shiim*

*(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)*

<sup>1</sup> ε εkfunj ke dioo yuule too, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake wonj, shii cu ntaη εkumε Jisos keeyu wvù. <sup>2</sup> ε bó mum kay wvù, jo γεν nya can Baylet wvù wee sa' wvu ê keba kedvu le.

<sup>3</sup> ε Judas wvù to gesεε Jisos ke dioo yεn le bó nu ε leke le bó nu eyu wvù, ε wvù kumεn fitele fiew, jo bigew bi mbaanshe biε kase γεν dvú keetfuse ê bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake wonj. <sup>4</sup> No wvù γεν, gay ê bó le, “Me nu ε ηge kebefε keεgese wee ε wvù baa keηke jay kε.” ε bó tfuse ê wvù le, “Fifiε keηke la keege bô bese? ε kee wo fifiε.” <sup>5</sup> ε Judas mwase bigew bidvu fokuse yew ncese le, mum buy, γεν

shiim. <sup>6</sup> ε bocee ncese bo baay baay tace bigew bidvu gay le, “Bin nu bigew bi ελεμε le, ε nci baa bee le bó egεε bibin ntfu wvu yew ncese le kε.” <sup>7</sup> ε bó shii cu ntaη, γεν guy gbwen wee mvu wvù bomte nsháan dvú le bó ke edweyte botolo fó. <sup>8</sup> ε nu fiεε fi bó teηe gbwen wvudvu ε to ε buy eβen e le, “Gbwen ελεμε.” <sup>9</sup> Fí to kooy nonεn ε fiεε fi wee ntum Nyo' wvù Yelimia to jemyεε mum to kocεn no wvù to gayεε le, “Bó to nu ε jo bigew bi mbaanshe bì è to nu kpwaw we no boom bo Islael to seysεε yî εkolε kew e, <sup>10</sup> guy gbwen wee wvù bomte nsháan dvú, kε no Tata Nyo' to gayεε ê me.”

### *ε Jisos leem fwe dvu Baylet wvù wee sa' bala wvu Lum*

*(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)*

<sup>11</sup> No Jisos to leemεε fwe dvu Baylet wvù wee sa', ε Baylet bife ê wvù le “ε nu wo wvù Nfon Bojuu le?” ε Jisos tfuse le, “ε nu no wo gay.” <sup>12</sup> Geenεn, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake wonj ke dioo kew keeteyte mwεεm yî ye le, ε wvù fanε yaa bvuu tfuse fiεε kε. <sup>13</sup> ε Baylet mum bife ê wvù le, “Kε wo yuuke kfuw mwεεm mvun mvù bó jemyi yî yo le le?” <sup>14</sup> Geenεn, ε Jisos fanε yaa tfuse fiεε ê wvù naa kε fimwaan ê mvù bó teyεε yî ye le kε. ε wee sa' wvudvu taa nεn ε diuw yum wvù baay.

*(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)*

<sup>15</sup> ε to ké dioo nu kefew ke Nkaw Danεfey e, ε wee sa' wvun bvuse wee mwaan yew ncaw e wvù bonyii gomte le wvù ebvuse. <sup>16</sup> ε to nu kefew kedvu le, ε wee mvu nu yew ncaw e, ε bó ké no kee wa lo wvù yî gee di befe le, ε diee diew nu le Balabas. <sup>17</sup> ε bonyii ke dioo to tase, ε Baylet bife ê bó le, “Ben gomte le me embvuse ε è nu yεε yew ncaw e? Ben gomte le me embvuse Balabas, nuu Jisos wvù bó teηe le è nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε le?” <sup>18</sup> Wvù to biite nonεn njefo wvù to kee lo le bó to nya Jisos can wen e ε è nu njefo bó to bene kendonj bô wvù. <sup>19</sup> ε keebvuu bise fó nu ε seke wvù to shiileε wase fô bó ké no saake bonsaw, ε kpwεse tum ntum fô

wvú le gay le, “Fo wo ege fiεε bô wee we ke. E nu wee wvu teytey. Me njemyi nen njefo efile nu e njinjen bô me entan eben baay ekumε wvú.” <sup>20</sup> No Baylet bifεε nonen, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won beyse bonyii le bó egay le wvú ebvuse ε è nu Balabas, elεse lo Jisos. <sup>21</sup> E wee sa' bvuu ne bife ê bó le, “Wee wvú ben gomte le me encine ente jo bonyii bo bofεε ban nu wvú la?” E bó tfuse le, “Balabas.” <sup>22</sup> E Baylet bvuu bife ê bó le, “E me ndioo e ncine nonen, enge neε bô Jisos wvú bó teje le Klistu?” E bó bocii gay le, “Bó eta lo wvú yî kentam e.” <sup>23</sup> E wvú kase bife le, “Bó eta wvú nje la? Fiεε fi befe fi wvú ge nu la?” E bó bvuu no wamte gene ke lo fwe le, “Bó eta lo wvú yî kentam e.”

<sup>24</sup> E Baylet ke dioo yen le ke je nu ke, le é wen lumtene bô fiεε fin, é diuw ke ene ebuy. E wvú fi joo, cukε can ye dvú fwe dvu kebombom ke bonyii le gay le, “Ke εbo kem nu fô kpwe wee wvun e ke. E kee ben dvú.” <sup>25</sup> E bonyii bocii tfuse ê wvú le, “Eε, cine é elεε kew enu yî bikuu bisese le noo yî boom bosese le.” <sup>26</sup> E Baylet mum bvuse Balabas no bó to gomte, gay ε bó tam Jisos, mum nya le bó egen eta yî kentam e.

*E bonyii bo nci le no sεwse Jisos  
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)*

<sup>27</sup> E bonyii bo nci le bo wee sa' le mum jo Jisos ley dvú entow we le fô bó to teje le Bletolium, mum kum kebεse ke ηgoo bonyii bo nci le kecii ε kí tase gem Jisos keεkeε. <sup>28</sup> E bó baayε ndvú ye, jo ndvu bvunfon yî yeεle shfuse yî ye le, <sup>29</sup> mum lu kefo ke bvunfon e ε kí nu bíay bíay bon ê wvú εfa, mum nya ηkêw ê εbo kew ke εceεy e le è nu ketoome. E bó mum no too ηgvuumene ê wvú fwe sεwse wvú gayte le, “Biaa kembangan! Nfon Bojuu!” <sup>30</sup> No bó gee nonen, no cuyte nceη yî ye le, fii ηkêw we shele wvú dvú fofa. <sup>31</sup> E bó ke sεwse wvú nonen mεse, mum baa ndvu bvunfon ye, jise wase ε è nu ndvú ye yî ye le, mum jo wvú keegen eta yî kentam e.

*E bó ta Jisos yî kentam e  
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

<sup>32</sup> No bó to gene, buynen yî wee mvu wvu ê kelaante kè Selin e ε diee diew nu le Semon. E bó kan wee wvun ε wvú tuu kentam ke Jisos e. <sup>33</sup> E bó ke gen buy bvudvuu bvumew e ε bó teje le Golgota, (ε diee din nu le Ngbwow Ekole,) <sup>34</sup> ε bó mum nya mbvuum ê wvú ε bó ε fiysen bô fiεε fimew ε fí cewcewe diεwε lele le wvú ewu. Geenε wvú dioo mom, faj keewu. <sup>35</sup> E bó mum ta wvú yî kentam e, jo ndvú ye tum kan dvú keegaw ê bikuu bibole. <sup>36</sup> No bó ge nonen mum shii fó no ceεyε wvú. <sup>37</sup> E bó saη ηwa' wvú duηci fiεε fi bó taε wvú yî kentam e nje fí, mum ta yî kentam e ê we jo ekole kew ε wvú nu le, “Wvun nu Jisos, Nfon Bojuu.” <sup>38</sup> E bó ta ten bocoon bofεε yî bintam e bô bo Jisos, wvumvu εbo εceεy, wvumvu εbo εηkoηko jo Jisos. <sup>39</sup> E bonyii no fele yene Jisos e mεεke lo bikuu, baale wvú bô boncun, <sup>40</sup> gayte le, “Wo wvú se nu keeke esâw yew ncese ekase eyoo yî ediuw e eta, ke fi le ekole kuw! E wo fen nu Waa Nyo', é wo shii yî kentam kie le.” <sup>41</sup> E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô duηci bonci noo bonyii bô saake won no sεwse ten wvú gayte le, <sup>42</sup> “Wvú se fii bonyii bomew se wvú nulo efi kew ekole ηkuuη. Ke wvú nu Nfon bonyii bo Islael. Wvú eshii le yî kentam e keseen é bese emum ebee wvú le. <sup>43</sup> Wvú se gεεle ekole yî Nyo' le. E Nyo' fen koonke wvú, é wvú fi le wvú keseen no wvú se duu le wen nu Waa Nyo'.” <sup>44</sup> E bocoon ba bô bó to taε yî bintam e bô bo Jisos, no baale ten wvú bô boncun ke nonen.

*E Jisos kpwe  
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)*

<sup>45</sup> E diuu ke ben leke, ε ekfuη ne jiiim won tfuu gen buy didiuu ditete emvunsheen. <sup>46</sup> E è ke no nu ke diεwε didiuu ditete le, ε Jisos ne fuη foweεwe le, “Eli, Eli, lama sabaktani.” Fì nu le, “Nyo' wεm, Nyo' wεm, wo laη me nen nje la?” <sup>47</sup> E bonyii bomew bô to leeme fó dioo yuw, gay le, “Wee

wvudvu tenje Elayja.” <sup>48</sup> E wee mvu bó le mum lewte lo kan mwaan jo kuca, ffum ê mbvuum mo ngbwayngbwayi le, bon yî fite le neke le wvú ewu. <sup>49</sup> Geen en e bomew bonyii gay le “Ke leem nen é beene eyen laa Elayja nu eto efi wvú le!”

<sup>50</sup> E Jisos bvuu wam foweewe, e keyoy kew mum buy. <sup>51</sup> E fí ne kooy le, ndvu yî to gawsene yew ncese ente to nu e sele entelen kew fowe bow buy fokuse biba bifee. E nshe shiw, e eta wamken, <sup>52</sup> e jém ten yene ye e bonyii bò è to nu bo Nyo' le nteen bò to kpwekenee wase mum kase buy yî kpwe le. <sup>53</sup> E Jisos ke dioo buy yî kpwe le, e bonyii bodvu ne gen ê kelaante kè yuule le Jelusalem, e bonyii nteen yen bó le. <sup>54</sup> E cee ekole bonyii bo nci le bô bonyii bò bô bó to nu fó ceyte Jisos ke dioo eyen no nshe shiw, bô fi ee ficii fi to kooyee, e nfan koo bó baay. E bó gay le, “Keccey, keceey wee wvun se nu Waa Nyo'.” <sup>55</sup> Bokene nteen to leeme ten fó ntamndwee taale. E bokene ban nu bò to nen'ye Galilee no bii Jisos e fici wvú. <sup>56</sup> Ngoo bó le to nu Maalia Magdalen noo Maalia wvú bwee jem bô Yosew, noo bwee boom bo Sebēdee le.

### *E bó dwey Jisos*

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

<sup>57</sup> E è ke no nu ekiēguu, e cee kpaw mvu wvu Alimatia ne to e diee diw nu le Yosew. Wvú ten to nu wee ngoo Jisos mvu. <sup>58</sup> E wvú gen yen Baylet e lēke le wvú enya gvune di Jisos e ê wen é wen egen edwey. Nonen e Baylet mum gay le bó egen enya ê wvú. <sup>59</sup> E Yosew fi gvune didvu mum kule ê ndvu yî yuule le, <sup>60</sup> mum gen jike ê jem yi ye le e yî bēe fi, e wvú to cow jem yidvu yî kemaan e, mum binse kebwee ke te le ban diuw jem yidvu dvú, mum nenē. <sup>61</sup> Maalia Magdalen bô Maalia wvumvu we to nu fó, e bó e shii mbew jem yidvu le keba keki.

### *E bó no ceyte jem Jisos*

<sup>62</sup> E ekfuñ buy yuu, e diuu di bó to ké no seysee mwem mvu mbam wvubole e fey wase, e bocee ncese bo baay baay bô Bofalasii gen yen Baylet e, <sup>63</sup> gay ê wvú le,

“Wee wvu baay, bese kumyi fi ee fi wee mbiay we to jemye seke wvú to bēe dvú. Wvú to nu e gay le, è nu ke edioo e buy ediuw eta é wen ekase ebuy yî kpwe le. <sup>64</sup> No fí nu nonen, gaye é bonyii egen eceyte jem egen ebuy ediuw eta, njefo bese fane le è nelo é boom bew bo ngoo le ke ene egen econ gvune diw enene dvú emum esene ê bonyii le, ‘Wvú nu e buy yî kpwe le.’ E bó ge nonen, é yiyin mbiay yî keseen efo efey lo yi fwe.” <sup>65</sup> E Baylet gay ê bó le, “Ben ejo bonyii bo nci le é ben e bó egen, é ben egay é bó eceyte jem yidvu ntaay no è nulo é ben eceyte.” <sup>66</sup> Nonen e bó mum gen looce fen diuw jem, mum ge nciise yî te di bó to banee diuw jem dvú, mum gee bonyii bo nci le bò eceyte. \*

## 28

### *E Jisos buy yî kpwe le*

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

<sup>1</sup> E diuu di mbam e ke fey, e ekfuñ ke no gbwekene too, e è nu diuu di fwe yî kemaa le, e Maalia Magdalen bô Maalia wvumvu we gen keetaa jem. <sup>2</sup> E fí kooy le, nshe to nu e ne shiw bô mvungay, njefo nceendaa Tata to nu e shii we to binse kebwee ke te di e di bó to banee diuw jem dvú mum shii yî dvú le. <sup>3</sup> Nceendaa wvudvu nu e byushiw bwew to lawkene diewe jan e, e ndvú ye baa nen bvuuu. <sup>4</sup> E bonyii bò to ceyte jem ba yen wvú le fan baay, cin nen kikikiki, gbweken fokuse no jiimene diewe binjpwē bi bonyii le. <sup>5</sup> E nceendaa Nyo' wvudvu gay ê bokene ba le, “Fo ben efanē ke. Me nkee lo le ben gomte e è nu Jisos wvú bó se taē yî kentam e. <sup>6</sup> Ke wvú bēe fen ke, wvú nu e buy wase yî kpwe le no wvú to gayee. Ben eto eyen fô wvú se jiime. <sup>7</sup> Ben emum egen cekey esee ê boom bew bo ngoo le le wvú nu e buy wase yî kpwe le, le wvú nu e sa wase fwe dvunen Galilee. Ben nu ke eyen wvú le jó. Ben eyeke eyuw, ben nu e yuw wase no me nseje ê ben.” <sup>8</sup> E bokene ba mum ja fô jem cekey cekey bô nfan, geenē kenjke ten njon wvu baay, no lewte gene keegen see ê boom bo Jisos e bo ngoo le. <sup>9</sup> No bó to gene, e fí

kooy le bô bo Jisos to nu ε tasεn, ε wvú gay bó le le, “Me ηgayte ben e.” Ε bó mum to mbew ye le, gbwe bam bikaa biew, wvum wvú. <sup>10</sup> Ε Jisos gay ê bó le, “Fo ben efané κε. Ben eγεν egay ê boom bo bwεεm e le bó eγενè Galilee eyεn me le jó.”

*Ε bonyii bò to cεyte jem see fiεε fi to kooyεε*

<sup>11</sup> Ε bokεnε ba ke nε dioo eγενε, ε fí kooy le bonyii bo nci le bò to cεyte jem bomew to nu ε nε γεν εlaante γεν see fiεε ficii fi to kooyεε ê bocee ncese bo baay baay. <sup>12</sup> Ε bocee ncese bo baay baay bodvu mum kum bonyii bò saake won ε bô bó shii cu ntaη, mum baη diuw bonyii bo nci le ba bô bigew nteen, <sup>13</sup> gay ê bó le, “Ben egaytè ê bonyii le ben se leete boom bew bo ηgoo le ε se ε to ε con gvune diew ε γεν dvú. <sup>14</sup> Ε ben seηe nonεn, fí ε ley bitem bi wee sa' le, wvú ε no gomte keenya ηγεw ê ben, é bese eseyse wvú, wvú saa ebvuu enya ηγεw ê ben κε.” <sup>15</sup> Nonεn ε bó mum fi bigew bidvu mum no seηe κε no bó to gayεε ê bó. Kenfε kedvu kin ε mum ε lam ente jo Bojuu ε to ε buy εben e le bó to con lo gvune di Jisos e.

*Ε Jisos tum bonyii bew yî won e tfuu*

*(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Lem 1:6-8)*

<sup>16</sup> Ε boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe ncow mwaanη mum nε γεν Galilee, ben γεν yî kum wvú Jisos to gayεε ê bó le. <sup>17</sup> Ε bó dioo yen wvú le, wvum wvú. Geenεn ε bomew no maηene wvú. <sup>18</sup> Ε Jisos bence to gay ê bó le, “Bó nu ε nya wase mvunηay mvunciim mvu fowe noo mvu fokuse ê me. <sup>19</sup> Nonεn, ben eγεν le bitum e bicii, egeè ε bonyii nu bonyii bem bo ηgoo le, eleesè bó ê joo ê diee di Nyo' Ice bô Wan noo Keyoy ke Yuule le. <sup>20</sup> Ben eyεεyi bó le bó egeè fiεε ficii fi me nu ε n'yεεyi ben dvú. Ben eyekε eyuw, me nu enu beene sekecii enγεν embuy naa kefew kè won nu ke eka.”

**28:10** 12:50; Jon 20:17    **28:13** 27:64    **28:16** 5:1; 26:32; 28:10    **28:17** 14:31    **28:18** Dan 7:14; Mat 11:27  
**28:19** 10:5-6; 24:14; Mak 16:15; Luk 24:47; Lem 1:8; Mwm 7:9 Mat 3:15; Mak 16:16; Lem 2:38; 8:36; 1Kol 1:13-16; Efe 4:5; Jon 3:22; 4:1-2; Lum 6:3-4; 2Kol 13:13; Lem 2:38; 8:16; Lum 6:3, 4; Gal 3:27; Kolo 2:12    **28:20** 1:23; 5:2-7, 27; 11:28-30; 18:20



**Saaka wvù Jee wvu ekumε**  
**Jisos no**  
**Maaku**  
**to Saηεε**  
**Fiεε fi nu ê Nwa' Mak wvun**  
**e**

Saaka wvù jee wvù Mak to saηεε wvun duηci le Jisos nu wee wvù to gee mwεεm bvuu keηke mvuηgay keejeme fiεε é fí enù no wvù jeme. Wvù to duηci mvuηgay mvun yí n'yεεyi we le bô keebvuuse bonceendaa bo dεwle le, noo keelεeshi bibefe bi bonyii le. Jisos to teηe ekole kew le wen nu wee wvù diee nu Waawee, ε wvù ε to keenya ekole kew keeboyse bonyii. Diee din nu di nu ê ηwa' Dania le 7:3-14.

Mak yam ε saη ε è nu ekumε mwεεm mvù Jisos to gee εfey mvù wvù to jemyi. Biba bi fokemεse ke ηwa' wvun e jeme ekumε mwεεm mvù to kooyεε bô Jisos yí kemaa kew ke fokemεse le, εfey mvunciim no bó to taε wvù yí kentam e, bô no wvù to buyεε yí kpwe le, ben we.

*Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e*

1:1-13 Keηkεwεε ke saaka wvù jee ekumε Jisos e

1:14-9:50 Lemme di Jisos e ê keba kè Galilee le

10:1-52 ε Jisos ne Galilee γεν Jεlusalεm

11:1-15:47 Kemaa ke Jisos e ke kemεse le mbew Jεlusalεm e noo Jεlusalεm

16:1-8 Mbuy wvu Jisos yí kpwe le

16:9-20 Ekumε no Jisos to duηcεε ekole kew no wvù to buyεε yí kpwe le bô no wvù to benεε we

*Saaka wvù Jon Nleseεjoo to fewci*

*(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

<sup>1</sup> Wvun nu saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu wvù Waa Nyo'. <sup>2</sup> Wvù to kεw ke no Yesaya wvù wee ntum Nyo' to saηεε ε Nyo' gayte le,

“Yekε eyuw, me nu ηke enciinse wee wεm ntum é wvù esa fwe dvu wo, wvù nu egen eseysel je yo.

<sup>3</sup> Diεw wee fuuηke ηkpwaante le bó eseysel je Tata, enele é yí enù teytoy.”

<sup>4</sup> Nonεn, ε wee mvu wvù bó to teηe le Jon Nleseεjoo ke mum ne buyneη ηkpwaante, no fewci ê bonyii le bó ekumεn mvuntelem mvubole, é wen elese bó ê joo wvu le Nyo' elεεshe bibefe bibole. <sup>5</sup> ε bonyii mum no buyte ê bontεw bo woη wvù Judea le tfuu noo ê kelaante kè Jεlusalεm e kecii gene fô Jon e, seηe bibefe bibole, ε wvù mum leese bó ê joo ê Joo Joodan e.

<sup>6</sup> Jon to jiise ndvú ε bó kene bô yvúw nyam mi yí bó teηe le kamεl, seenke kecaw cin ε bó kene bô jew nyam, diee ε è nu cúma bô ndoη. <sup>7</sup> Wvù to fewci, gayte le, “Wee mvu too ê me εjim kuuke fele me, ε me mbaa ncim eηkocεn keeηgvuwcε fokuse enfay laba we ke. <sup>8</sup> Me nleese ben ε è nu ê joo, geenεn, ε wvù nu ke elese fiew ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le.”

*No bó to leseε Jisos ê joo bô no Satan to momte wvù*

*(Mat 3:13-4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)*

<sup>9</sup> Ke εdiuw yoya le, ε Jisos ne Nasalet ê keba ke woη e kè Galilee le, to ε Jon lese wvù ê joo ê Joo Joodan e. <sup>10</sup> Ke no Jisos to buyte ê joo neη, mum yeη ε εbule yene ye, ε Keyoy ke Yuule no shiile too yí ye le diεwε εbembe le. <sup>11</sup> ε diεw jeme fowe le, “Wo nu Waa wεm, nu fitele fiem, ε me n'yuuke njoη bô wo baay.”

<sup>12</sup> ε Keyoy ke Yuule mum ge lo kaη mwaan ε Jisos γεν no cee ηkpwaante. <sup>13</sup> ε wvù no nu jó yí εdiuw e mbaanyε, ε Satan momte wvù. Wvù to nu jó nonεn bô nyám yi ηkpwaante, ε bonceendaa bo Nyo' le taale fô wvù le.

*ε Jisos tee bonyii bonεw le bó enù boom bew bo ηgoo le*

*(Mat 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)*

<sup>14</sup> ε bó ke ne koo Jon lese yew ncaw e. ε è no nu εjim jodvu, ε Jisos γεν Galilee, no fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' jó. <sup>15</sup> ε wvù no fewci, gayte le, “Kefew nu ε to wase ε kocεn, ε bvunfon bvu Nyo' le nu wase nceencee. Ben ekumεn mvuntelem mvunεn, ebee saaka wvù jee wvun e.”

16 E Jisos ke no fele mbew Mamase yì Galilee le, yen Semon bô waa bwee wvù Andulu le ε bó laan̄ke kensaŋ ê mamase le, no ηk̄ieŋ wvubo to nu byé yì kool̄eεn. 17 E Jisos gay ê bó le, “Ben ebii me le é me enje é ben ekool̄e wase ε è nu bonyii.” 18 Kaŋ mwaan, ε bó mum cine binsaŋ bibole, no bii wvù le. 19 E Jisos ke dīoo keŋci gene fwe, yen Jem bô waa bwee wvù Jon e, bô to nu boom bo Seb̄edee le, ε bô bó nu ê kekoŋ e tumci binsaŋ. 20 E Jisos mum tee lo ten bó. E bó cine icee bó le ê kekoŋ e bô bonyii bô bó to joε é bó elemte bó le, mum no bii wvù le.

*E Jisos bvuse keyoy kè yiile yì wee le  
(Luk 4:31-37)*

21 E bô bo Jisos ne gen ê kelaante kè Kafana'um. E è ke no nu diuu di mbam e, ε Jisos mum gen lo yew bunle le no yeeyi bonyii dvù. 22 E bonyii no yuuke keŋke lo ηghaw yì n'yeeyi we le, njefo wvù to yeeyi diewe we wvù keŋke mvuŋgay mvu n'yeeyi le. Ke wvù to yeeyi diewe no bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le to ké no yeeyi ke. 23 Ke sekedvu, ε wee mvu ne fese yew bunle yidvu le, ε è to nu wee ε keyoy kè yiile nu yì ye le. 24 No wvù ley dvù, mum wam le, “Jisos wvu Nasalet, wo fii la ê bese? Wo to keel̄ese bese le? Me ηkee naa wo. E nu wo wvudvu wvù yuule wvù ne fô Nyo' le.” 25 E Jisos kan keyoy kè yiile kedvu, gay le, “Baŋ lo, buy yì wee wvun e.” 26 E keyoy kedvu mum ge ε wvù gbwe fokuse no taake, ε kí fuŋ foweewe, mum buy yì ye le. 27 E bonyii yen nonen, ε diuw yum bó, ε bó no ghayte εbon̄bon biite le, “Fin nu la? E nu n'yeeyi mvu wvu fwε le? Wee wvun keŋke mvuŋgay kane naa noo biyoy bì yiile ε bí yuuke wvù le.” 28 Kaŋ mwaan, ε saaka wvu ekumε Jisos saan̄ken gen bontew bocii bo ê keba kè Galilee le.

*E Jisos fε bonyii bo bincem e nteen  
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)*

29 E Jisos ke buy yew bunle yidvu le, gen yew dvu Semon bô Andulu, ε Jem bô Jon nu bô bó. 30 E to nu ε mwese Semon jiime, cemte bô ken'ya'. Ke no Jisos ley yew, ε bó

mum see lo ê wvù ekumε kpwoon wvudvu. 31 E Jisos gen fô wvù to jiime, jice wvù le yì kebo le, cake wvù we. E ken'ya' kedvu mum cine wvù le, ε wvù ja we, taa fiεε ε bó die.

32 E è ke no nu ekiεguu εbvubwe no diuu to seeyi, ε bó no too bô bonyii bocii bô to cemkene noo bonyii bô bonceendaa bo dεwle le to njiŋsene bô bó fô Jisos e. 33 E kelaante kedvu kecii tase ê fwese. 34 E wvù fε bonyii nteen bô to keŋke bincem jεy jεy, bvuu bvuse bonceendaa bo dεwle le nteen yì bonyii bomew e. E wvù dīoo bvuse, saa ebee le bonceendaa bodvu ejemyi lo ke, njefo bó to kee wee wvù è nu wvù.

*E Jisos fewce diew Nyo' Galilee  
(Luk 4:42-44)*

35 E è ke no nu kebitele, ε Jisos ja we, buy gen bvudvuu bvumew e wvù emben no bunlee. 36 E Semon bô bonyii bô bó bó to nu, shεε buy gen keegom wvù. 37 E bó yen wvù le, gay ê wvù le, “Bonyii bocii nu ε shεε ε no gomte wo.” 38 E Jisos tfuse fiew ê bó le, “Beene edaŋsen egen bontew bomew e wvu le è nulo é me enfewce ten diew Nyo' jó. E nu fiεε fi me nto nje fī.” 39 E wvù mum no ghane keba kè Galilee le kecii fewci diew Nyo' yéw bunle yibole, bvuse bonceendaa bo dεwle le yì bonyii le.

*E Jisos fε wee ε wvù cemte bô ntun wvu baay  
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)*

40 E wee mvu wvù to cemte bô ntun wvu baay ke ne to, tum envuw ê Jisos ejise, leke wvù gay le, “Wo nulo efε me é me en'yuule, é wo fεn kooŋke lo.” 41 E shen koo Jisos, ε wvù neke kebo kum wvù le, gay ê wvù le, “Me ηkooŋke lo, bonen le, eyuule.” 42 Kaŋ mwaan, ε ntun wvu baay wvudvu mum cine wvù le, ε wvù bonen mum no yuule. 43 E Jisos mum gay le wvù egenè lo, looce ciise lo ê wvù, 44 gay le, “E yenè fo wo esee ê wee ke. Geen̄en, genε eduŋce ekole kuw ê cee ncese, emum enya nnya yì Muses to gayεε le wee keŋke keenya keeduŋce ê bonyii le wen nu ε bonen wase yì ntun wvun e ε no yuule.” 45 No Jisos ciise nonen, ε wee wvudvu kaa no gene bwaashi lo fiεε

fidvu. E saaka wvudvu saanjen, e je fanje yaa bvuu nu dvú yì è nulo é Jisos eley kelaante le endan ke. E wvú mum mey ke wase no nu njkpaante, e bonyii nen'yi mondvuum e mondvuum e, too fô wvú le.

## 2

### *E Jisos fe wee e wvú e kpwe keba kemwaan (Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)*

<sup>1</sup> E ediuw ke dioo genci, e Jisos kase tu jim Kafana'um. E bonyii yuw le wvú nu wase fô yew e, <sup>2</sup> e bó mum to tase fó nteen, e je fanje yaa nu dvú fó yì è nulo é wee tome ekale naa noo ê yew fwese ke. E wvú no fewci diew Nyo' ê bó. <sup>3</sup> E bonyii bomew ke ne no too bonew bô wee myu fô wvú le e bó e shfumê ê fikēy e, e wvú e kpwe wase keba kemwaan. <sup>4</sup> E fi ghaw keeley gen bô wvú fô wvú le njefo bonyii to faci baay. E bó mum ben e è nu ê yew we, too keyey. No bó tolēē nonen, mum shike wee wvudvu ê fiēē fi wvú to jiime jó le. <sup>5</sup> E Jisos yen no bó nu e lese fitele yì ye le, e wvú mum gay ê wee wvú to nu e kpwe keba kemwaan we le, “Nsaa yem, me nu e nlēshē wase bibefe biuw.” <sup>6</sup> E bonyii bomew bô to dunji bonci bo Nyo' le bô to nu fó yuw nonen, mum no wvukene ê mvuntelem e, biite le, <sup>7</sup> “Wee wvun jemyi nen nēē le? Wvú joo bvudvuu bvú Nyo' le. E nu yēē dvú wvú nulo elēshē bibefe efey Nyo' maan?” <sup>8</sup> E Jisos mum kiē lo ê fitele fiew e fiēē fi bó to kpwaake, mum bife ê bó le, “Ben se kenke kfuu ban bonkpawce ê mvuntelem mvunen e nen nje la? <sup>9</sup> Fi cekey keegay ê wee wvun nu fi la? Keegay le me nu e nlēshē wase bibefe biew, nuu le wvú ejo fikēy fiew egene le? <sup>10</sup> Geenē, me nu enge é ben ekiē le wee wvú diee nu Waawee kenke mvungay fokuse fen keelēshē bibefe.” E wvú mum gay ê wee wvú to nu e kpwe keba kemwaan we le, <sup>11</sup> “Me njemyi ê wo, ja we ejo fikēy fiuw egene fô yew e.” <sup>12</sup> E wvú mum ja we, jo no buyte e bonyii bocii taale wvú. E bó taa nen, e diuw yum bó, e bó no tumte monkum mo Nyo' le, gayte le, “Bese ke baa yen wase kfuu fin fiēē le ke.”

### *E Jisos tee Lēwe le wvú enù waa we ngoo (Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)*

<sup>13</sup> E Jisos ke bvuu ne gen mbew mamase le, e kebombom ke bonyii le to fó, e wvú no yēyì bó. <sup>14</sup> E wvú ke ne dioo gene, yen Lēwe wvú waa Alfiyus e, e wvú e shii fô bvudvuu bwew bvú lemme le, e no fii shile. E Jisos gay ê wvú le, “E biì me le.” E wvú mum ne we no bii wvú le.

<sup>15</sup> E Jisos bô boom bew bo ngoo le ke gen no diekene yew dvu Lēwe bô bonyii bô to fii shile noo bonyii bomew bô befe tēn. Kfuu ban bonyii to ké no bii wvú le naa nteen. <sup>16</sup> E Bofalasii bô to dunji bonci bo Nyo' le yen no Jisos diekene bô bonyii bô befe noo bô to fii shile, mum bife ê boom bew bo ngoo le le, “E nu nje la wvú wvú diekene bô bonyii bô fii shile noo bonyii bô befe bomew?” <sup>17</sup> E Jisos yuw no bó bife, gay ê bó le, “Ke bonyii bô tēmyi ké no gomte wee efuwē ke. E ké no gomte bô cemkene. Ke me nto keentee bonyii bô nu teyey ke. Me nto keentee e è nu bô befe.”

### *Ekumē keebamte mwēem mvudien (Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)*

<sup>18</sup> E è ke no nu, e boom bo Jon e bo ngoo le, noo bo Bofalasii le bamte mwēem mvudien. E bonyii bomew mum to bife ê Jisos le, “E nu nje la wvú boom bo ngoo le bo Jon e, noo bo Bofalasii le bamte mwēem mvudien, e boom buw bo ngoo le yaa bamte ke?” <sup>19</sup> E Jisos tfuse ê bó le, “E nulo é bó ebe bonyii bô bvujen é bó egen ebvuu ebamte mwēem mvudien e cee bvujen nu bô bó? Ke è nulo é bó ebamte mwēem mvudien e wvú nu bô bó ke. <sup>20</sup> Geenē, kefew nu ke eto kè bó nu ke eloo cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekēw eshee mbam mwēem mvudien kefew kedvu le. <sup>21</sup> Ke wee nulo ejo njaw ndvu yi fiē, etumce ndvu yi yvum dvú ke. E wvú ge nonen, é njaw ndvu yidvu ke emese esaa lo ndvu yi yvum yidvu, é kebuw kè nu fó emese ekuw efey lo no kí be shee nu. <sup>22</sup> Ke è nulo tēn é wee ejo mbvuum mo monfem, egēē ê gham mbvuum wvú bó kene bô jew nyam e, \* e wvú e yvumēn wase ke. E wvú ge nonen, é mbvuum mo monfem modvu ke ekoo, esawye gham wvu yvum

**2:5** Mat 9:2    **2:10** Jon 5:36    **2:14** Mat 8:21-22    **2:15** Mat 9:10    **2:17** Luk 19:10    **2:18** Mat 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34    **2:19** Mat 9:15    \* **2:22** Gham mbvuum nu e Bojuu to ké kene e è nu bô jew nyam.



wvudvu, é mbvuum bô gham ela ecici. Fi læŋ nu læ, bó keŋke keegεε mbvuum mo monfem ke ε è nu ê gham wvu fwε le.”

*Ekumε diuu di mbam e  
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)*

<sup>23</sup> Ε to nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le no læne fele wεε εgiŋ wvumew e. Ε boom bew bo ηgoo le kεw no sumyi bicεε diee. <sup>24</sup> Ε Bofalasii yεn, bife ê Jisos læ, “Tata, taa eyεn, è nu nje la wvù boom buw bo ηgoo le gee fiεε fi nci baa bee læ wee ege diuu di mbam e?” <sup>25</sup> Ε Jisos bife tεn ê bó læ, “Ben ke baa taŋ wase ê Nwa' Nyo' le no jeŋ to yuu Nfon Dawe bô ηgoo ye ε wvù ge le? <sup>26</sup> Ε to nu kefew kè Abiata to nu εkolε ke bocee ncεse le, ε Dawe ley yew Nyo' le jo blεεd wvù bó to gee ncεse dvù fô Nyo' le, die bvuu nya tεn ηgoo ye dvù, ε è to nu nci fo wee edie blεεd wvudvu efey bocee ncεse.” <sup>27</sup> Ε Jisos mum mεse gay ê bó læ, “Nyo' to gεke diuu di mbam e nje wee. Wvù to baa bom wee nje diuu di mbam e kε. <sup>28</sup> Nonεn, wee wvù diee nu Waawee nu Cee Ekolε naa noo wvu mbam.”

### 3

*Ε Jisos fε wee ε kebo kew ε kpwe  
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)*

<sup>1</sup> Ε Jisos ke bvuu gεn ley yew bunle le. Ε wee mvu nu dvù ε kebo kew ε kpwe. <sup>2</sup> Ε bonyii bomew bò to nu dvù no gomte fiεε fi bó etey yî Jisos e, mum luŋ εjiεe yî ye le no taale laa wvù nu efε wee wvudvu diuu di mbam e læ. <sup>3</sup> Ε Jisos gay ê wee wvù kebo to nu ε kpwe wε læ, “Ja we eto fεn.” <sup>4</sup> No wvù toε, ε Jisos bife ê bonyii læ, “Fiεε fi nci nu ε bee læ wee ege diuu di mbam e nu fi la? Keege fiεε fi jee, nuu fi befe læ? Keeboyse wee, nuu keeyu lo læ?” Ε bó cife. <sup>5</sup> Ε Jisos ton'yε shém bô bó, taa bó bocii kεnεn, ε shen koo wvù yî mvuntelem mvubole mvù yiile le. Ε wvù gay ê wee wvù kebo to nu ε kpwe wε læ, “Nεke kebo kuw.” Ε wvù nεke ε kí mum bonεn. <sup>6</sup> Ε Bofalasii mum buy, gεn

lo kaŋ mwaan ε bô bo ηgoo bonyii bo Nfon 'Elod e jo nsey no è nulo é bó ege se yu Jisos.

*Ε bonyii no nen'yi biba bicii too fô Jisos e*

<sup>7</sup> Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le mum nε jó gεn fô Mamase yî Galilee le. Ε ke-bombom ke bonyii le ke baay bi wvù le. Ε bomew bonyii to nε keba kè Galilee bô kè Judea le. <sup>8</sup> Ε bomew to nε Jelusalem, bomew keba kè Idumea le, bomew Joo Joodan wvuke, bomew biba bi Taya bô Sidon e. Kebombom kedvu to to nonεn njefo bó to yuuke mwεεm mvù wvù to gee mvunciim. <sup>9</sup> Ε Jisos nε gay læ boom bew bo ηgoo le egom kekoŋ eseyse egεε é wen eley jó fo kebombom ke enε eface wen. <sup>10</sup> Wvù to gay nonεn njefo wvù to nu ε fε wase bonyii nteen, ε bonyii bo bincεm e bεε kε too keekum wvù le. <sup>11</sup> Ε bonyii bò biyoy bi yiile to njiŋsene bô bó ké yεn Jisos e mum no gbwekene fwe dvu wvù wamte gayte læ, “Wo nu Waa Nyo'.” <sup>12</sup> No bó wamte nonεn, ε Jisos loocε ciise lo ê bó læ fo bó ege é bonyii kiεε wen kε.

*Ε Jisos baa bonyii yuufe ncow bofεε læ è nu boom bew bo ntum e  
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)*

<sup>13</sup> Ε wvù ke nε ben gεn yî kum e, tee bonyii bò wvù to shieele ε bó to fô wvù le. <sup>14</sup> Ε wvù baa bonyii yuufe ncow bofεε, tee bó læ boom bew bo ntum e, \* wvu læ bô bó enù, é wen etumte bó ε bó ghane fewci diεw Nyo', <sup>15</sup> bvuu keŋke mvuŋgay keebvuuse bonceendaa bo dεwle le yî bonyii le. † <sup>16</sup> Bonyii bodvu to nu: Semon, wvù wvù to nyaε diee diεw dimew læ Bita. <sup>17</sup> Jεm bô waa bwee wvù Jon bò to nu boom bo Σεβεδεε le, bò wvù to nyaε diee ê bó læ “Boanεγεε” di nu læ, “Boom bo jaŋ yî baykene le.” <sup>18</sup> Ε bomew nu Andulu, Filew, Batolomu, Matio, Toma, Jεm wvù waa Alfiyus, Tadio, Semon wvù to nu wee ηgoo Boselot, ‡ <sup>19</sup> noo Judas Iskaliot wvù to ghanεε gese Jisos.

**2:23** Dito 23:24-25    **2:24** Ksm 20:8-10    **2:25** 1Sam 21:1-6; Lεw 24:5-9    **2:27** Dito 5:14    **2:27** Mat 12:1-14; Luk 13:10-17; 14:1-6; Jon 5:1-18; 7:21-24; 9:1-16    **3:1** 2:27-28    **3:6** Jon 5:16, 18    **3:11** 1:24; 5:7; Mat 8:29; Luk 4:34, 41; 8:28    **3:12** 1:34; Luk 4:41    \* **3:14** Kε boŋwa' bo boyvuum bomew keŋke njeme wvù læ, “Tee bó læ boom bew bo ntum e” kε. † **3:15** Boŋwa' bo boyvuum bomew nu ε bise fεn læ, “Ε bó efεle tεn bonyii bo bincεm e.”    **3:16** Lem 1:13; Jon 1:40-44    ‡ **3:18** Boselot to nu Bojuu bò to tomte woŋ, diuu keebvuse yî ηgεw e can bonyii bo Lum e.



*Ɛ bonyii no duu Ɣ Belsebu wvù nfon bonceendaa bo dɛwle le nu yî Jisos e*

*(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

<sup>20</sup> Ɛ Jisos ke nɛ ɣɛn fô wvù to cee, ɛ ke-bombom ke bonyii le bvuu tase fô, ɛ bô boom bew bo ngoo le fanɛ yaa kɛŋke naa lo je keediekɛn kɛ. <sup>21</sup> Ɛ kfuu diew ke dīoo yuw, mum ɣɛn keejo wvù njefo bonyii to duu le wvù ghaanene lo. <sup>22</sup> Ɛ bonyii bô to duŋci bonci bo Nyo' le bô to nɛn'yɛɛ Jelusalem bow jó no gayte Ɣ, “Belsebu nu yî ye le, ɛ wvù bvuuuse bonceendaa bo dɛwle le nɛn ɛ è nu bô mvunɣay mvu nfon bonceendaa bodvu le.” <sup>23</sup> Ɛ Jisos bɛn bó, bife ê bó ê ngan e Ɣ, “Ɛ nulo é Satan ebvuu ebvuuuse ɛkolɛ kew yî wee le nɛɛ le? <sup>24</sup> Ɛ ketum nɛ ɛ gawsɛn ɛ no diuu ɛkinɛkin, kí saa ke eleem kɛ. <sup>25</sup> Yew é nɛ ɛ gawsɛn ɛ no diuu ɛyinɛyin, yí saa ke eleem kɛ. <sup>26</sup> Nonɛn, é Satan nɛ ɛ gawsɛn bô ngoo ye ɛ no diuu ɛbonɛbon, wvù saa ke eleem kɛ, é emum enu kemɛse kew. <sup>27</sup> Geenɛn, ben ekeè Ɣ kɛ wee nu dvù wvù nulo eley yew dvu ntemmvunɣay, ekuu mwɛɛm mwew keceɛy elewte dvù, sɛ wvù ɛ yaw ɛ kay ntemmvunɣay wvudvu ɛ sɛ kuu kɛ. <sup>28</sup> Ɛ me ensee ê ben keceɛy Ɣ, Nyo' nulo elɛshɛ mwɛɛm mvù befe noo díew yì befe yicīi yì bonyii jemyi. § <sup>29</sup> Geenɛn, é wee jeme díew yì befe ɛkumɛ Keyoy ke Yuule, tu kɛ è nu naa lo é Nyo' elɛshɛ kɛ, njefo wvù nu ɛ ge kebefɛ ɛ è nu kè mɛy lo.” <sup>30</sup> Jisos to jemyi nonɛn njefo bonyii bodvu to duu le keyoy kè yiile nu yî ye le.

*Bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e*  
*(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)*

<sup>31</sup> Ɛ bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e mum fɛse, leem ɛkfuŋ, tum wee Ɣ wvù etee wvù. <sup>32</sup> Ɛ to nu ɛ ke-bombom ke bonyii le ɛ shii ɛ gem wvù ɛ tase. Ɛ bó gay ê wvù Ɣ, “Bwoo bô boom bo bwoo le gomte wo ɛkfuŋ.” <sup>33</sup> Ɛ Jisos bife Ɣ, “Bwɛɛm bô boom bo bwɛɛm e nu baa?” <sup>34</sup> No wvù bife nonɛn mum jɛɛ bonyii bô to shilɛɛ gem wvù ba, gay Ɣ, “Bwɛɛm bô boom bo bwɛɛm e ban. <sup>35</sup> Wee tfuu wvù gee fiɛɛ fi Nyo' gomte, nu wvù wvù nu waa bwɛɛm bô jeme yɛm noo bwɛɛm.”

**3:21** 3:31; Jon 7:5    **3:22** Mat 9:34; 10:25  
díew yì befe yin nu ɛ bó jemyi ɛkumɛ Nyo'.

**3:27** Yɛsa 49:24    **3:30** Jon 7:20

§ **3:28** Bonyii nteen yɛne le mwɛɛm mvù befe noo

**4:12** Yɛsa 6:9-10; Mat 13:14-15

## 4

*Ngan ɛkumɛ wee wvù to tfumyi ngow*  
*(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)*

<sup>1</sup> Ɛ Jisos ke bvuu kɛw no yɛɛyi bonyii mbew mamase le, ɛ ke-bombom ke bonyii le ɛ tase fô nɛn ghemm. Ɛ wvù mum nɛ wase ley shii ɛ è nu ê kekoŋ e ê joo, ɛ ke-bombom kedvu no leeme ngem joo le ê njkpwaante. <sup>2</sup> Ɛ wvù no yɛɛyi bó bô mwɛɛm nteen ê bonɣan e. Ɛ wvù nɛ ma ngan mvu ê bó Ɣ, <sup>3</sup> “Ben eyekɛ eyuw, wee to nu ɛ laa keegen etfume ngow. <sup>4</sup> Ɛ wvù ke dīoo etfumyi, ɛ yimi gbwekɛn ê je, ɛ mvunyiim to tace die. <sup>5</sup> Ɛ yimi ngow gbwekɛn fô bvudvuu bvɛta le ɛ nshɛ yaa nu fô ntay kɛ. Ɛ yí mum yanɛn buy njefo kɛ nshɛ to nu fô ntay kɛ. <sup>6</sup> Ɛ mvum ke dīoo ekɛw ebaa, mum sun ngow yidvu ɛ yí yowlɛn, njefo yí to baa cime ɣɛɛ kɛ. <sup>7</sup> Ɛ yimi ngow gbwekɛn ê bisafe le. Ɛ bisafe bidvu ke ku mum ban ngow yidvu ɛ yí fanɛ yaa eyum mvuntam kɛ. <sup>8</sup> Ɛ yimi ngow gbwekɛn ɛ è nu yî nshɛ yì jee le, ke buy, ku yum, duu fey no bó to tfumyɛɛ, ɛ jise di ngow e yumte ejise mbaanshɛ, dimew ejise mbansoocaa, dimew ejise gbwee.” <sup>9</sup> No Jisos ma nonɛn mum mase Ɣ, “Wee wvù kɛŋke bitem ɛ wvù yuw.”

*Shiee wvù Jisos to jemyi ê bonɣan e*  
*(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)*

<sup>10</sup> Ɛ Jisos ke dīoo nu wase wvù ɛmbɛn, ɛ bonyii bomew bô bô bó to nu noo boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofɛɛ bife ê wvù ɛkumɛ ngan wvudvu. <sup>11</sup> Ɛ wvù tfuse ê bó Ɣ, “Ɛ nu ê ben bô Nyo' nu ɛ duŋce wase kenyilɛ ke bvunfon bwew e. Geenɛn, fô bonyii bomew e nu ɛ fiɛɛ ficīi nu kɛ ɛ è nu ê bonɣan e, <sup>12</sup> wvu Ɣ bó ke etaale naa ntay, geenɛn yaa yɛne kɛ, ke eyeke naa ntay, yaa yuuke kɛ. Ɛ fí nu nonɛn wvu Ɣ fo bó ke ɛkumɛn mvuntelem mvubole, é Nyo' elɛshɛ bibefɛ bibole.”

*Fiɛɛ fi ngan wvù Jisos to maɛ duŋci*  
*(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)*

<sup>13</sup> Ɛ Jisos nɛ bife ê bonyii ba Ɣ, “Fí nu Ɣ ben baa kiɛɛ fiɛɛ fi ngan wvun jemyi le? Ɛ ben baa kiɛɛ wvun, é ben ke ekieɛ

**3:28** Bonyii nteen yɛne le mwɛɛm mvù befe noo  
**4:1** 3:9    **4:9** Mat 11:15

bomew bonḡan nεε le? <sup>14</sup> Ngow yì wee wvudvu tfumyεε nu diεw Nyo'. <sup>15</sup> Ngow yì gbweε ê je nu bonyii bô yuuke diεw Nyo', ε Satan mum to lo kaḡ mwaan bvuse diεw yidvu fô mvuntelem mvubole. <sup>16</sup> Ε ngow yì gbweε fô bvudvuu bvυ εta le nu bonyii bô yuuke diεw Nyo', fiisen lo kaḡ mwaan bô njon, <sup>17</sup> geenen, ε yì baa cime ḡeḡ fô mvuntelem mvubole ke. Ε yì moocε ke fô caan, ε ḡḡew ke dioo ε to, kenεε bonyii bon ε è nu bikaa ê bó ejim nje diεw yidvu, ε bó mum tfuw lo bikaa kaḡ mwaan. <sup>18</sup> Ε ngow yì to gbweε ê bisafe le nu bonyii bô yuuke diεw Nyo', <sup>19</sup> ε ken'yanḡan ke ekume mweεm mvυ yì won wvun e, bô shiee bvukuke noo shiee mweεm mvumew mum tase baḡ diεw yidvu ε yì laayε εcici. <sup>20</sup> Ngow yì gbweε yì nshε yì jee le ε mum ε no nu bonyii bô yuuke diεw Nyo', fiisen, no gee no yì gomte ḡene lo fwe fwe, ke diεwe ḡow e fô yì ε yum ejise mbaanshε, yimi ejise mbaḡsoocan, yimi ejise gbwee.”

*Ekume ken'yeese*  
(Luk 8:16-18)

<sup>21</sup> Ε Jisos nε bife le, “Wee ké leyte bô ken'yeese yew kfuke bô ḡkaa, kenεε lese εḡaaku le? Ke wee ké leyte dvú tome ε è nu yì fiεε fi bó tomyi ken'yeese yì dvú le le? <sup>22</sup> Ben ekeè le fiεε ficii fi nu ê nnyile le nu ε bó to nyile le bó ke ege é fí eyene, é fi nu ejim ejim ficii é bó ege é fí ebuy εmwa. <sup>23</sup> Wee wvù kenḡe bitem, ε wvú yuw.” <sup>24</sup> Ε Jisos bvuu gay le, “Ben dioo yeke diεw Nyo' no yeke nḡay, ekeè le je yì wee yeke jó nu no Nyo' nu ke efew se nya ê mwεten, ε wvú nu ke enya naa fesεn lo. <sup>25</sup> Wee wvù kenḡe fiεε nu ε bó nu ke ebise. Ε wee wvù yaa kenḡe ke fiεε nu ε naa fi caan fi wvú kenḡe nu ε bó nu ke efi lo ê wvú.”

*Ngan ekume ḡow no yì ké no kuu*

<sup>26</sup> Ε Jisos bvuu jeme le, “Bvunfon bvυ Nyo' le nu diεwe ḡow fô wee ε tfume wεne. <sup>27</sup> Ε ké dioo nu εntaḡ ε wvú no leete, é ekfuḡ ké yuu ε wvú nε we. Ε ḡow yidvu ké buy no kuu, ε wvú yaa cim kee laa yì gee nεε se kuu le, <sup>28</sup> ε è gee ke nshε ε yì se kuu. Ε yì ké nε

yaw low, nε fô nya bikem, ké nε fô tum ejise. <sup>29</sup> Ε yó ké dioo ε be, é wvú mum jo finyo ley wεne, nḡefo kefew ke ḡgbwele le nu ε kocεn wase.”

*Ngan ekume kfuu ḡow fintam fimew*  
(Mat 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

<sup>30</sup> Ε Jisos bvuu nε gay le, “Ε nulo é beene efewsεn bvunfon bvυ Nyo' le bô la? Ε nulo é beene efewsεn bô ḡgan wvù la? <sup>31</sup> Bvú nu ke diεwe kfuu ḡow fintam fimew, \* fi ḡoynene ejise fele mvunḡoke mvunciim fokuse fen. Ε wee ké tfume wεne, <sup>32</sup> ε yì ku, yḡ fey bite bicii bì bó tfumyi wεne, ε tíew ye fanḡen no nyaa kendvun, ε mvunyiim mvù bile we nulo eyoote yéw yì dvú le ê kendvun kedvu le.”

<sup>33</sup> Ε nεε no Jisos to fewci diεw Nyo' ê bonyii ê bonḡan e diεwe ban e, ê je yì è nulo é bó eyuw e. <sup>34</sup> Ke wvú to ké jeme fiεε ê bó se è nu ê ḡgan e ke. Geenεn, é wvú ké dioo nu wase bô boom bew bo ḡoo le εbonebon, mum mεse yuuse bonḡan bodvu bocii ê bó.

*Ε Jisos wam nffum*  
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

<sup>35</sup> Ε Jisos yεεyi bonyii εbvubwe, ε è ke dioo nu fokieḡuu, ε wvú gay ê boom bew bo ḡoo le le, “Beene elente mamase eḡen kewvu keki.” <sup>36</sup> Ε bó mum cinε kebombom ke bonyii le kè to nu fô le, ley ê kekonḡ kè Jisos to nu wase jó kie le, ε bô bó no leenci, ε bikonḡ bimew bii bó le. <sup>37</sup> No bó to leenci, ε nffum wvu baay nε se se kew no bvuyte joo ε yì leyte ê kekonḡ e gomte keeyḡsen. <sup>38</sup> Jisos to nu ê kekonḡ e ejim leete, ε wvú ε jike ekole yì mbwaan e. Ε bó ḡen no kamsee wvú gayte le, “Wee n'yεεyi, kpwe gomte keejo beene nen ε wo yaa ghayte ke le?” <sup>39</sup> Ε Jisos kamse, wam nffum wvudvu, gay ê joo le, “Ε nù nyεkeey.” Ε nffum wvudvu mum lu, ε mondvuum cife nen ndvumm. <sup>40</sup> Ε wvú mum bife ê boom bew bo ḡoo le le, “Ben fane la? Ben baa lese wase fitele yì yam e le?” <sup>41</sup> Ε ye bεm bó, ε bó no ghayte εbonebon le, “Wvun wee nu wvù nεε, wvù naa nffum bô joo yuuke wvú le?”

**4:19** 1Tim 6:9-10    **4:21** Mat 5:15; Luk 11:33    **4:22** Mat 10:26; Luk 12:2    **4:23** Mat 11:15    **4:24** Mat 7:2; Luk 6:38    **4:25** Mat 25:29    **4:27** Jem 5:7; Mwm 14:14-15    \* **4:31** Fintam fin nu ê diεw bala le le, «mustard».    **4:32** Esek 17:23    **4:39** Mben 89:9; Mak 6:51

## 5

*Ɛ Jisos bvuse bonceendaa bo dɛwle le yî wee le*

*(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)*

<sup>1</sup> Ɛ Jisos bô boom bew bo ηgoo le lente mamase yidvu buy wvuke, keba ke bonyii bo Gɛlasen e. <sup>2</sup> No wvú to buyte ê kekon e, Ɛ bô wee mvu tasen Ɛ keyoy kè yiile njin̄sene bô wvú, Ɛ wvú buy ê ditfum di bó to dweyte bonyii jó le. <sup>3</sup> Wee wvudvu to ké no cee ê ditfum didvu le. Ɛ wee yaa to nu dvú wvù nulo ebvuu ekay wvú Ɛ è cim nu naa bô ncaw kɛ. <sup>4</sup> Bokan̄ nteen nu Ɛ bó to ké leese wvú ê difwan̄ e, kay can ye bô boncaw, Ɛ wvú sumyɛ boncaw bodvu, sawyɛ difwan̄. Kɛ wee to nu dvú wvù nulo ejice wvú le kɛ. <sup>5</sup> Wee wvudvu to ké no kale ê ditfum didvu le bene buyte yî dikum e entan̄ bô emvunsheen̄, wamte, kaashi ye ye bô eta.

<sup>6</sup> No wvú yenɛɛ Jisos e bɛɛ ncejole, lewte to tum envwu ê wvú ejise, <sup>7</sup> wam foweɛwe le, “Jisos Waa Nyo', Nyo' wvù nu Ɛkole ke Mwɛɛm Mvunciim e, wo fii la ê me? Me nleke lo wo ê diee di Nyo' le le fo wo enya ηgɛw ê me kɛ.” <sup>8</sup> Wvú to jemyi nonen, njefo Jisos to nu Ɛ wam wase le, “Keyoy kè yiile kin, buye lo yî wee wvun e.” <sup>9</sup> Ɛ Jisos bife ê wvú le, “Diee diuw nu yɛɛ.” Ɛ wvú tfuse le, “Diee diem nu kebombom, njefo bese duule lo.” <sup>10</sup> No wvú tfuse nonen, mum leke Jisos shiee le le fo wvú ekuñ bowen keba kedvu le kɛ.

<sup>11</sup> Ɛ to nu Ɛ ηgoo bon̄kunyam diekene yî mbɛke le fó. <sup>12</sup> Ɛ biyoy bī yiile bidvu mum leke Jisos le, “Ciinse bese Ɛ è nu ê bon̄kunyam boba le é bese eley yî bó le.” <sup>13</sup> Ɛ Jisos bee. Ɛ biyoy bidvu mum buy yî wee wvudvu le, gen̄ ley yî bon̄kunyam e. Ɛ ηgoo yidvu to nu bon̄kunyam diɛwɛ bontfuke bofɛɛ le. Ɛ bó sen, bow ê ηkon̄ e, shii ê mamase yidvu le, le jó. <sup>14</sup> Ɛ bonyii bô to cɛyte bon̄kunyam bodvu ja fó, fɛɛ lo, gen̄ see saaka wvudvu ɛlaante bô ê bontɛw bo jó le. Ɛ bonyii no yuuke, buyte keeto eyen̄ fiɛɛ fi to kooyɛɛ le. <sup>15</sup> Ɛ bó to fô Jisos to nu, yen̄ wee wɛ wvù kebombom ke bonceendaa bo dɛwle le to shee njin̄sene bô wvú, Ɛ wvù Ɛ shii fó, Ɛ jise ndvú, Ɛ bvufee bwew Ɛ kase wase Ɛ tu fó. Ɛ bó fan baay. <sup>16</sup> Ɛ bonyii bô to yenɛɛ fiɛɛ fi to

kooyɛɛ le, mum no seɲe ê bó no fi to kooyɛɛ bô wee wɛ noo ηgoo bon̄kunyam ba. <sup>17</sup> No bó yuw nonen, kɛw no leke Jisos le wvú enɛ gbwen bowene.

<sup>18</sup> Ɛ Jisos dioo leyte ê kekon e, Ɛ wee wvù bonceendaa bo dɛwle le to buyɛɛ yî ye le wɛ mum no leke Jisos le bô wen egene. <sup>19</sup> Ɛ Jisos tun, gay ê wvú le, “Ɛ genè Ɛ è nu fô yew e, egen̄ esee ê bonyii buw fiɛɛ fi Tata ge fô wo le, bô no wvú nu Ɛ cam shen fô wo le.” <sup>20</sup> Nonen, Ɛ wee wvudvu mum nɛ, gen̄ no ghane won̄ wvudvu le tfuu wvù bó to teɲe le Bilaante bi Yuufe le, seɲe fiɛɛ fi Jisos ge fô wvú le. Ɛ bonyii no yuuke, kɛñke lo ηghaw.

*Ɛkumɛ waa Jaylus noo kpwoon mvu wvù to kumɛɛ ndvu Jisos e bonen*

*(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)*

<sup>21</sup> Ɛ Jisos kase lente ê kekon e tu kewvu keki no nu mbew mamase le, Ɛ kebombom ke bonyii le bvuu tase fó. <sup>22</sup> Ɛ cee ɛkole yew bunle mvu mum nɛ to fó, Ɛ diee nu Jaylus. No wvú yen̄ Jisos e, gen̄ gbwe ê wvú ejise, <sup>23</sup> leke wvú shiee le gay le, “Waa wɛm wvu caan wvù kpwoon kpwee lo. Kee wo, to kɛ ekum wvú le é wvú ebonen fo wvú ekpwe.” <sup>24</sup> Ɛ Jisos mum nɛ Ɛ bô wvú no gene, Ɛ kebombom ke bonyii le shfumte bii faci Jisos.

<sup>25</sup> Kpwoon mvu to nu ente jo kebombom kedvu Ɛ wvú Ɛ cem wase bô kencem ke bokɛnɛ le bilum yuufe ncow bifɛɛ. <sup>26</sup> Wvú to nu Ɛ yen̄ wase ηgɛw can bonyii bo bifuu le nteen, jewse fiɛɛ ficii fi wvú to kɛñke, Ɛ mwɛɛm foo kɛ gene lo. <sup>27</sup> No wvú to nu Ɛ yuw wase ɛkumɛ Jisos, Ɛ wvú mum to ê wvú ejim ê kebombom ente, kum ndvu ye le, <sup>28</sup> njefo wvú to gayte fô fitele fiew e le, “Ɛ me ncim en̄kum kɛ naa Ɛ è nu ndvu ye le, tu me Ɛ mbonen wase.” <sup>29</sup> No wvú to kumɛɛ nonen, Ɛ kencem kew mum semɛ lo kan̄ mwaan̄. Ɛ kpwoon wvudvu yuw ten̄ ye ye le le wen nu Ɛ bonen.

<sup>30</sup> Ɛ Jisos dioo yuw ye ye le le mvun̄gay nu Ɛ buy yî wen e, Ɛ wvú ban̄ke ye kan̄ mwaan̄, bife ê bonyii le, “Ɛ kum yɛɛ ndvu yɛm e?” <sup>31</sup> Ɛ boom bew bo ηgoo le tfuse ê wvú le, “Wo yene Ɛ kebombom ke bonyii le faci wo, Ɛ wo bvuu biite wee wvù kum wo le le?” <sup>32</sup> Ɛ Jisos mɛy kɛ no taale kenene



keeyen wee wvù kum wvù le. <sup>33</sup> Nonen, ε kpwoon wvudvu no wvù to kee fiεε fi to kooyεε bô wvù, ε wvù mum to, fane, ciinje, tum ενvuw ê Jisos ejise see keceey kew kecii ê wvù. <sup>34</sup> Ε Jisos gay ê wvù le, “Waa wem, fitele fiuw fi wo lese yî yem e nu ε ge wase wo ε bonen. Ε γενè ntay. Kencem kuw ka wa lo nen.”

<sup>35</sup> Κε no Jisos to bεε jemyi ê kpwoon wvudvu nonen, ε bonyii bomew fεse fó ε bó nε fô yew e fo Jaylus wvù cee εkolε yew bunle wε, gay ê wvù le, “Waa wo nu ε mεse wase. Wo bvuu shee nyaa ηgew ê wee n'yεeyi ε è nu wvù la?” <sup>36</sup> No bó gay nonen, ε Jisos yuw, geenεn ge κε diεwε wvù baa yuw κε, gay ê Jaylus le, “Fo wo efanè κε, lese κε ε è nu fitele yî yem e maan.” <sup>37</sup> Ε bó no gene κε lo, ε Jisos fanε yaa bee le wee mvu ebi wen e efey Bita bô Jem noo Jon wvù waa bwee Jem κε. <sup>38</sup> Ε bó ke γεν fεse fô yew e fo Jaylus, ε Jisos yen ε bonyii beele ffule lo fó, ε kpwe ghamte lo. <sup>39</sup> Ε wvù ley yew, bife le, “Ben beele, ffule mondvuum nen nje la? Wan baa kpwe κε, wvù leete lo.” <sup>40</sup> Ε bó no kieele lo wvù. Ε wvù nε bvuse bonyii bocii εkfun, jo κε ε è nu cee wan bô bwee wan noo bonyii bew bo ηgoo le bo botete ba, ε bô bó ley γεν fô wan wvudvu to jiime. <sup>41</sup> Ε wvù jicε wan wvudvu le yî kebo le jeme ê díεw yibole le, “Talita kum!” Fì nu le, “Wan kpwoon, me njemyi ê wo le, ja we.” <sup>42</sup> Kan mwaan nonen, ε wvù mum ja we no lenε. Ε bó yen nonen ε diuw yum bó. Wan kpwoon wvudvu to nu bilum yuufe ncow bifεε. <sup>43</sup> Ε Jisos ciise lo ê bó le fo bó ege é wee ekiεε fiεε fi be nu κε, mum gay le bó enya fiεε é wvù edie.

## 6

*Ε bó ma Jisos ntεw we le  
(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)*

<sup>1</sup> Ε Jisos ke nε fó, ε bô boom bew bo ηgoo le γεν ntεw wvubole. <sup>2</sup> Ε è ke no nu diuw dibole di mbam e, ε wvù γεν yew bunle le κεw no yeeyi bonyii. Ε bonyii nteen no yuuke no wvù yeeyi kenke lo nghaw. Ε bó

mum nε no ghayte gayte le, “Wee wvun yeeyi mvun mwεem fεε nen? Wvù jo bvun bvufee fεε? Wvù ghan nεε ε se no gee bin binghaw bi mwεem e? <sup>3</sup> Ε nu κε wvù wε wvù kane bite wvù waa Maalia le? Κε è nu waa bwee Jem bô Yosεs noo Judas bô Semon e? Ε κε jéme ye nu jan beene ε bó le?” No bó ghay nonen mum ma wvù. <sup>4</sup> Nonen ε Jisos gay ê bó le, “Bó ké no wvumte wee ntum Nyo' naa mondvuum e monciim. Ε nu κε won we le bô ê kfuu diew e noo ê wvù yew dvù bó yaa ké no wvumte wvù κε.” <sup>5</sup> No bó ma Jisos nonen, ε fi mum ghaw wvù keebvu ege binghaw bi mwεem e jó nteen, efey κε le wvù to nu ε kum bonyii bo bincem e caan ε bó bonen. <sup>6</sup> Ε wvù kenke lo nghaw no bó to baa lese fitele yî ye le κε.

*Ε Jisos tum boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε*

*(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)*

Ε Jisos ke nε fó no ghane bontεw bo jó le yeeyi bonyii. <sup>7</sup> Ε wvù ke nε tee boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε, no tumte bó εkfun bofεε bofεε, nyaa mvungay ê bó mvù bó ebvuuse biyoy bì yiile yî bonyii le dvù. <sup>8</sup> Ε wvù dioo tumte bó gay le fo bó ejo naa lo fiεε efey kεmban κε. Fo bó ejo mwεem mvudien κε. Fo bó ejo εκεε κενεε bigew ê bicaw bibole κε. \* <sup>9</sup> Bó else bolaba, geenεn fo bó etfume bikum bifεε κε. <sup>10</sup> Ε wvù bvuu gay ê bó le, “Ben ke dioo ε γεν ntεw e, ε ley yew, no cee κε ε è nu dvù γεν buy diuw di ben ke enε jó. <sup>11</sup> Ε ntεw mvu tun keefiisen ben, eyuw fiεε fi ben jemyi, é ben nenε jó, dioo nen'yi kuce kebvu ke yî bikaa binen e, é enu nciise fiεε fi bó mom.” † <sup>12</sup> Nonen, ε bó mum nε γεν no ghane fewci le bonyii ekumen mvuntelem mvubole. <sup>13</sup> Ε bó bvuu no bvuuuse ten bonceendaa bo dεwle le nteen yî bonyii le, yeefe bonyii bo bincem e nteen bô mεem ε bó bonene.

*No bó to yuε Jon Nlesejoo*

*(Mat 14:1-12; Luk 9:7-9)*

<sup>14</sup> Ε Nfon 'Elod ke yuw saaka wvu ekume Jisos, no bonyii to yuuke wase diee diew mondvuum e monciim, ε bonyii bomew no

**5:34** Mat 9:22    **5:39** Jon 11:11-13    **5:41** 1:31; 9:27    **5:43** 7:36    **6:2** Jon 7:15    **6:3** Jon 6:42    **6:4** Jon 4:44

\* **6:8** Bó to shee leese bigew fwele ê bicaw e. † **6:11** Bonwa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen le, “Ε me ensee ê ben keceey le è nu ke edioo nu diuw di nsaw wvu fokemese le, é mwεem ebonen fô kelaante kè Sodom bô kè Gomola le efey ntεw wvudvu.” **6:13** Jem 5:14    **6:14** 8:28



gayte le, “Jisos wvun nu Jon Nleseεjoo ε wvú ε kase ε buy yí kpwe le. Ε nu fiεε fi ge wvú ε se no kenke mvunγay keegeε binghaw bi mwεεm e bin nen.” <sup>15</sup> Ε bomew gayte le, “Ε nu Elayja ε wvú ε kase ε to.” Bomew le, “Wvú nu wee ntum Nyo' mvu ke dieweε bo fwele fwele le.” <sup>16</sup> Ε 'Elod dioo yuw mwεεm mvun nen gay fiew le, “Ε nu Jon Nleseεjoo wvú me nto mbvuseε ekole kew ε wvú ε kase ε buy yí kpwe le.”

<sup>17</sup> Jon nu ε 'Elod to tum bonyii ε bó γεν koo wvú, kay fen yew ncaw e nje 'Elodia wvú kpweε Filew wvú waa bwee 'Elod, ε 'Elod to jo kpweε le. <sup>18</sup> Ε Jon no tune gayte ε wvú le, “Nci baa bee le wee ejo kpweε waa bwee kpweε le ke.” <sup>19</sup> No Jon to gayte nonen, ε 'Elodia mum no kenke wvú fô fitele le gomte keeyu wvú, geenen yaa kenke je ke, <sup>20</sup> njefo 'Elod to fane Jon le wvú nu wee wvu teyey bvuu nu wee Nyo'. Ε wvú mum no yene fo bó eyu wvú. 'Elod to ké dioo yeke fiεε fi Jon jemyi, ε fitele fiew no saake wvú baay, geenen ε wvú no yuuke ke njon keeyeke fiεε fi wvú jemyi. <sup>21</sup> Ε je ke mum yene fô 'Elodia le diuu dimew di 'Elod to gee nkaw bô bocee won noo bikuu bi nci le noo bonyii bo baay baay bo Galilee keekume diuu di bó to bokεε wvú. <sup>22</sup> Ε waa 'Elodia wvú kpwoon ke ley ceη bine, ε fi jon 'Elod bô bonyii bew bo nkaw e. Ε wvú mum gay ε wan wvudvu le, “Bife naa fiεε fi wo koonke, é me enfene wo dvú.” <sup>23</sup> Ε wvú bvuu die kelew gay le, “Ε wo bife naa la ε me, ε è cim nu naa kenγawten ke won wem e, é me enya ε wo.” <sup>24</sup> Ε wan kpwoon wvudvu mum buy γεν bife ε bwee le, “Me enγay le bó efene me bó la?” Ε bwee tfuse le, “Gene egay le bó enya ekole ke Jon Nleseεjoo le ε wo.” <sup>25</sup> Ε wvú mum yanzen tu jim kan mwaan, gay ε Nfon 'Elod le, “Me ηgomte le wo enya ekole ke Jon Nleseεjoo le ε me keseen ε juy e.” <sup>26</sup> Ε Nfon yuw nonen, ε ye keeshε wvú baay. Geen en nje kelew kè wvú to dieε wase fwe dvu bonyii bó to nu fô nkaw e, ε wvú faje yaa egomte keebvu ekumen diew ye yi wvú to jemyεε ε wan ke. <sup>27</sup> Ε wvú mum tum lo nceendaa kan mwaan le wvú egen eto bó ekole ke Jon e. Ε wvú mum γεν yew ncaw e,

bvuse ekole ke Jon e, <sup>28</sup> γεε ε juy e, to dvú nya ε wan wvudvu. Ε wvú fi, buy dvú γεν nya ε bwee. <sup>29</sup> Ε boom bo ηgoo le bo Jon e ke dioo yuw, mum γεν jo gvune di Jon e dwey.

*Ε Jisos nyanje bonyii bontfuke botin  
(Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)*

<sup>30</sup> Ε boom bo ntum e bo Jisos e ke ghan kase tu jim fô wvú le, see mwεεm mvunciim mvú bó to γεε bó mvú bó to yeεyeε bonyii dvú ε wvú. <sup>31</sup> Ε wvú mum ne gay ε bó le, “Ben eto ke ben ben é beene egen bvudvuu bvú bonyii yaa nu ke fó le, elεeten caan.” Wvú to gay nonen njefo bonyii nteen to too fô bó to nu, é bomew dioo nen'yi, é bomew no too. Ε bó yaa cim kenke naa lo kefew keediekεn ke. <sup>32</sup> Ε bó bó mum ley ε kekon e base ye εbonebon no γενε fô bvudvuu bvú bonyii yaa nu ke le. <sup>33</sup> Geen en, ε bonyii nteen yen ke bó le no bó gene, kieε bó, mum ne ε bilaante le bicii no lewte sumtene bó. Ε bó γεν fese fó, ε Jisos bó boom bew bo ηgoo le se ke fese. <sup>34</sup> Ε Jisos ke dioo fεεε ε ηkpwaante, yen kebombom ke bonyii le nen ghemm, ε shen koo wvú bó bó, njefo bó to nu dieweε njée yi nu se wee ncey e. Ε wvú mum kew no yeεyi bó, ke yeεyi bó bó mwεεm nteen. <sup>35</sup> Ε diuu ke dioo seeyi, ε boom bew bo ηgoo le benceε gay ε wvú le, “Fen nu ηkpwaante ε kefew ε γεν wase, <sup>36</sup> ke cine bonyii ban e é bó egen bontew bó εla yo nceencee le, eguy mwεεm mvubole mvudien.” <sup>37</sup> Ε Jisos tfuse fiew le, “Ε nu enya ben fiεε é bó edie.” Ε bó bife ε wvú le, “Wo gomte le bese egom bodanali gee fεε eguy mwεεm mvudien dvú eto enya ε bó?” <sup>38</sup> Ε Jisos bife ε bó le, “Ben kenke bontuw bo bleed e bomεε? Ben ke γεν taa.” Ε bó γεν taa, to see le, “Bontuw bo bleed e nu botin bó byé yifiεε.” <sup>39</sup> Ε Jisos mum gay le boom bew bo ηgoo le egay le bonyii eshiiyen ngóo le ηgóo le, yi nkfunkfun e. <sup>40</sup> Nonen, ε bonyii bodvu mum shiyyen fokuse ηgóo le gbwee gbwee bomew mbaanshen mbaanshen. <sup>41</sup> Ε Jisos jo bontuw bo bleed e bo botin ba bó byé yi yifiεε ye, taa we, nya keyoone ε Nyo', mum guushε nya ε boom bew bo ηgoo le, ε bó nya ε bonyii. Ε wvú gawce ten byé yi yifiεε ye

ê bó bocii. <sup>42</sup> E bonyii bocii die ffuu. <sup>43</sup> E boom bo Jisos e bo ngoo le baance bimbeke bi bleed e bô bi byé yî shææte le, e bí yinşen ŋkáa yuufe ncow fiæ. <sup>44</sup> Bonyii bô to diee mwæem mvudien mvudvu to nu bolemse bontfuke botin.

*E Jisos len yî joo le*  
(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

<sup>45</sup> E Jisos mum gay le boom bew bo ngoo le eley ê kekon e kaŋ mwaan esaa fwe Besayda é wen eshææ egay bonyii le é bó ekfuuyi. <sup>46</sup> E wvú ke shææ gay bó le, mum ne ben yî kum e keebunle. <sup>47</sup> E ekfuŋ ke jiim, e kekon nu wase ê joo enteleŋ, e Jisos bæe ke ŋkpwaante wvú emben. <sup>48</sup> E wvú yen no boom bew bo ngoo le katene bô kekon keekey, njefo fwefwe to too je fwe cile kí. E è ke no nu ke diæwe en'yulem e e wvú ne no too fô bó le, lene yî joo le. E wvú to too gomte keefey mbew bó le. <sup>49</sup> E bó dioo yen wvú le no wvú lene yî joo le, no kpwaake le è nu ŋkfusay. E bó wam foweæwe, <sup>50</sup> njefo bó bocii to nu e yen wvú le e kedvum gbwo bó. Kaŋ mwaan, e Jisos mum jeme ê bó gay le, “Ben ejice mvuntelem mvunen e, è nu me. Fo ben efanè ke.” <sup>51</sup> No wvú gay nonen, mum ley shii ê kekon e bô bó, e fwefwe wvudvu mum lu. E bó taa nen, e diuw yum bó nen kaww, <sup>52</sup> nje bvufee bvubole to kfufene lo, e bó to baa cim kiee ten fiæ fi bontuw bo bleed e ba to duŋci ekume Jisos ke.

*E Jisos fe bonyii bo bincem e Genesalet*  
(Mat 14:34-36)

<sup>53</sup> E bó ke lente mamase buy keba kè Genesalet e, wow kekon ngem joo le. <sup>54</sup> No bó buyæe ê kekon e, e bonyii mum kiee lo Jisos kaŋ mwaan, <sup>55</sup> no lewte gene bontew bo jó le bocii, bvuuse bonyii bo bincem e too bô bó ê mvunkeey e naa fæe fô bó to yuuke le Jisos nu fó le. <sup>56</sup> E Jisos ké gen naa fæe kenæe wvú gen ntew e, kenæe elaanthe, kenæe ŋkpwaante, e bonyii no gæele ke bonyii bo bincem e fô bonyii ké no taashi. E Jisos ké dioo fele, e bó no læke le wvú ecine é bó

ekum ke naa ngem ndvu ye le. E wee tfuu wvú to kumte, mum no bonene.

## 7

*Bonci bo wee wvu wum e*  
(Mat 15:1-9)

<sup>1</sup> Diuu dimew e Bofalasii bô bonyii bomew bô to duŋci bonci bo Nyo' le ne Jelusalem to tase mbew Jisos e. <sup>2</sup> E bó ke ne yen e boom bo ngoo le bo Jisos e bomew diekene bô can yile, fi nu le bó to baa cuke can ke. \* <sup>3</sup> Bojuu bocii, se bvuu ge Bofalasii to bii ke e è nu nce won wvu bo'icee bobole bo fwele le, le ke è nulo é wee edie fiæ se wvú e cuke can lenleŋ no bó to ké cuke ke. <sup>4</sup> Ke è nulo ten é wee ke ekfulé fô way edie fiæ se wvú e cuke ye é yiyé je le ke. E bó bvuu gee mwæem mvumew mvu nce won e nteen, ke diæwe keecuke mvunkom noo bibæen noo bonton. † <sup>5</sup> E Bofalasii bô bonyii bô duŋci bonci bodvu mum bife ê Jisos le, “E nu nje la wvú boom buw bo ngoo le yaa bii nce won bo'icee boseæbeene bo fwele le ke? E nu nje la wvú bó diekene bô can yile?” <sup>6</sup> E Jisos tfuse é bó le, “Yesaya wvú wee ntum Nyo' to nu e jeme keceey le ben nu bonyii bô jemyi jæy gee jæy. Ben gee ke e è nu fiæ fi wvú to saŋæ le, Nyo' gayte le, ‘Bonyii ban wvumte me ke fomvu fomvu, e mvuntelem mvubole nu ncejole fô me le. <sup>7</sup> Bó bunlee me e è nu ke ecici, njefo bó joo mwæem mvú è kpawwaci bonyii, yæyi le è nu diæ yem.’

<sup>8</sup> E nu ke ten no ben cin'yi bonci bo Nyo' le, gæle e è nu bô è gæke bonyii.” <sup>9</sup> E Jisos gay é bó le, “Ben looci naa kee keetun bonci bo Nyo' le wvu le ben ebii e è nu bonen e. <sup>10</sup> Fí nu e Muses to gay le, ‘Wvumæ ico bô bwoo.’ Bvuu gay ten le, ‘E wee nan lo ice kenæe bwee, é bó yu lo mwæten.’ <sup>11</sup> Geen, ben e no gayte finen le, ‘E wee kenke fiæ fi è be nelo é wvú efi ice kenæe bwee dvú, e ne e gay é ice kenæe é bwee le fiæ fidvu nu wase Koban,’ fi nu le è nu wase fi Nyo' le, <sup>12</sup> tu ben baa bvuu bee le wvú ejo fiæ fidvu efi ice kenæe bwee dvú ke. <sup>13</sup> Ben gee

**6:46** Luk 5:16    **6:48** Job 9:8; Luk 24:28    **6:49** Luk 24:37    **6:51** 4:39    **6:52** 8:16-18; Mat 16:7-9    **6:56** Mat 9:20; Lem 5:15    **7:2** Mat 23:25; Luk 11:38-39; Kolo 2:21-22    \* **7:2** Bó to kenke keecuke can yin é je yî nce wvubo won gomte le. † **7:4** Bonwa' bo boyvuum bomew nu e bise le, “... noo bintaw bi bó to ké no jiime yî dvú le se diekene.”  
**7:6** Yesa 29:13    **7:10** Ksm 20:12; 21:17

nonen, gee ε diew Nyo' tuu fiεε fi εcici nje nce wene won wvù ben yeεyi bonyii dvú. Ε mwεεm mvumew bvuu nu ten dvú nteen diewe mvun e mvù ben gee.”

*Fiεε fi nulo ebefe bô wee  
(Mat 15:10-20)*

<sup>14</sup> Ε Jisos bvuu tee bonyii ε bó to, ε wvú gay ê bó le, “Ben bocii eyeke eyuw fiεε fi me njemyi, ekiεε ntay. <sup>15</sup> Ke fiεε fi wee diee ε fi bow ê shem nulo ebefe bô wvú ke. Ε nu fiεε fi buyte diuw wee le fi beete bô wvú. [<sup>16</sup> Wee wvù kenke bitem keeyuw, ε wvú yuw.”] †

<sup>17</sup> Ε Jisos ke cine bonyii bodvu le, ley yew, ε boom bew bo ηgoo le bife ê wvú ekumε ηgan wvudvu. <sup>18</sup> Ε wvú tfuse ê bó le, “Ke ben ten kee mwεεm e? Ke ben kee le fiεε ficii fi wee leese ê wvú emvu yaa nulo ebefe bô wvú ke le? <sup>19</sup> Fí nu nonen, njefo fi ké leyte saa gen ε è nu fô fitele fiew e ke, bow ε è nu ê shem, ke mum ghan buy lo.” (No Jisos to gayεε nonen, ε fi mum no nu le mwεεm mvudien mvunciim yuule lo.) <sup>20</sup> Ε wvú bvuu gen fwe gay le, “Ε nu fiεε fi buyte yí wee le fi beete bô wee, <sup>21</sup> njefo mwεεm mvù befe mvù wee gee nen'yi fô fitele fiew e. Mwεεm diewe bonkpawace bô befe, keejan kenjan, keecon bvucou, keeyu wee, keejo kpweε wee kenεε dwee wee, <sup>22</sup> keedewkene ejise yí mwεεm e, keebuwyi mwεεm, keelele kenleema, keege nnyen, keebene kendon, keebeete bô ediee ε bonyii, keebense ye noo keeyuηsene keyuησεε. <sup>23</sup> Mwεεm mvù befe mvun mvunciim nen'yi ε è nu fô fitele fi wee le se beete bô mwεεm.”

*Fitele fi kpwoon mvu ε è nu wee ketum to  
lesεε yí Jisos e  
(Mat 15:21-28)*

<sup>24</sup> Ε Jisos ke ne jó, gen keba ke bilaante bi Taya bô Sidon e. No wvú gen jó, ley yew dvumew fanε yaa gomte le wee ekiεε le wen nu jó ke. Geenεn, ε bonyii kiεε ke lo. <sup>25</sup> Kpwoon mvu to nu jó ε keyoy kè yiile nu yí waa we wvù kpwoon e. Kan mwaan no wvú yuw ekumε Jisos, mum to gbwe bikaa biew e. <sup>26</sup> Kpwoon wvudvu to nu

wee Glek, ke è to nu wee Juu ke. Bó to boke wvú Fonishia won wvù Silia le. No wvú gbwe nonen, mum leke Jisos le wvú ebvuse nceendaa dewle wvudvu yí waa wen e. <sup>27</sup> Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Cine é bó eyaw enyane boom, njefo ke fi nu len keejo ηgu boom elan fô bwé le ke.” <sup>28</sup> Ε kpwoon wvudvu tfuse ê wvú le, “Ε nu keceey icem. Geenεn, boom ké dioo diekene ε bwé no bonyi ke tfúw yí gbwekene fokuse.” <sup>29</sup> Ε Jisos mum gay ê wvú le, “Nje fiεε fi wo tfuse fin, wo nulo egene fiuw, nceendaa dewle wvudvu nu ε cine wase waa wo le.” <sup>30</sup> Ε kpwoon wvudvu mum ne no gene fô yew e, dioo gen yen ε waa we jiime fontaw ε nceendaa dewle wvudvu ε buy wase.

*Ε Jisos ge ε kencife no yuuke mwεεm jemyi*

<sup>31</sup> Ε Jisos ne ê keba kè Taya le, fey Sidon bvuu fey keba kè Bilaante bi Yuufe le, mum tu je fô Mamase yí Galilee le. <sup>32</sup> Ε bonyii bomew ke ne to bô wee mvu ε è nu kencife ε wvú yaa kee keejeme ke. Ε bó leke Jisos le wvú egεε can ye yí ye le, efe wvú. <sup>33</sup> Ε Jisos mum jo wvú ε bô wvú buy ê kebombom ente no nu εbonεbon. Ε wvú lese boom bew bo can e ê bintuntun bi wee wvudvu le, cuy nceη kum leme di wee wvudvu le dvú, <sup>34</sup> taa we, shom, § jeme ê wvú le, “Efata,” fi nu le, “Yene.” <sup>35</sup> Ε bintuntun bi wee wvudvu le mum yene kan mwaan, ε leme diew yaaten, ε wvú mum no jemyi naa ntay. <sup>36</sup> Ε Jisos mum ciise lo ê bonyii le fô bó ke esee ê wee ke. Geenεn, no wvú to ciise, ε è kaa no nu ke no bó nu esenje gene dvú fwe fwe. <sup>37</sup> Ε diuw no yumte bonyii naa baay. Ε bó no ghayte, gayte le, “Jisos kee keege mwεεm mvunciim naa ntay. Wvú gee ε bincife yuuke mwεεm, ε bindvumεm jemyi.”

## 8

*Ε Jisos nyaηe bonyii bontfuke bonεw  
(Mat 15:32-39)*

<sup>1</sup> Ke ediuw yoya le, ε kebombom ke bonyii le bvuu to tase nen ghemm. Ε è ke no nu ε bó yaa bvuu kenke mwεεm mvudien ke, ε Jisos tee boom bew bo ηgoo le gay ê bó

7:15 Mat 15:11 † 7:16 Ke bonwa' bo boyvuum bomew kenke kencim ke 16 kin ke. 7:21 Gal 5:19-21 7:33 8:23  
§ 7:34 Jisos to shom nen koole ε è nu shen fô wee wvudvu le. 7:36 Mat 8:4; 9:30-31; 12:16; Mak 1:44-45; 5:43; 9:9; Luk 5:14-15; 8:56 7:37 Kenj 1:31; Yεsa 35:5-6 8:1 6:32-44 8:2 Mat 9:36



le, <sup>2</sup> “Me ηκηκε shen fô kebombom kin e, njefo bó nu wase bee bó εdiuw εta, ε fiεε fi bó edie yaa bvuu nu κε. <sup>3</sup> Ε me ncine lo bó ε no gene εla εbole, ε bó eγεν εgbwe jen ε je no bomew bó le ne ncejole.” <sup>4</sup> Ε boom bew bo ηgoo le tfuse le, “Ε nulo ε wee ejo fεε mwεεm mvudien ηkpwaante jan keenyanje kfuu ban bonyii dvú?” <sup>5</sup> Ε wvú bife ε bó le, “Ben κηκε bontuw bo bleed e bomεε?” Ε bó tfuse le, “Ε nu bosooshwi.” <sup>6</sup> Ε Jisos mum gay le kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse. Ε bó shii, ε wvú jo bontuw bo bleed e bo bosooshwi ba, nya keyoone ε Nyo', guushε, nya ε boom bew bo ηgoo le le bó egawce ε bó. Ε bó mum gawce. <sup>7</sup> Βó to κηκε ten mvubyetε nen caan. Ε wvú bvuu jo, nya keyoone ε Nyo', gay ε bó gawce ε bonyii bodvu. <sup>8</sup> Ε wee tfuu die ffuu. Ε bó baance bimbεke bi to sheετεε, ε bí yiηsen ηkáa yisooshwi. <sup>9</sup> Bonyii bó to dieε to nu diεwε bontfuke bonεw e. <sup>10</sup> Ε wvú mum cine bó le ε bó no kfuuyi. Ε wvú ley lo ε kekon e kan mwaan bó boom bew bo ηgoo le mum ne γεν keba kè Dalmanuta le.

*Ε Bofalasi no gomte le Jisos edunje kenghaw ke fiε le*  
(Mat 12:38-42; 16:1-4)

<sup>11</sup> Ε Bofalasi ke ne to fô Jisos e, κεw mbew bó wvú, gay le wvú ege fiεε fi dunji mvunγay mvù ne fowe. Ε bó to gayte nonen momte lo wvú. <sup>12</sup> Ε Jisos shom naa baay, gay le, “Εηγοκε kin gomte fiεε fi dunji mvunγay mvù ne fowe keege la dvú? Ε me ensee ε ben keceey le ke εηγοκε kin nu eyen fiεε le κε.” <sup>13</sup> Ε wvú mum cine bó le, kase ley ε kekon e, no gene kewvu keki.

*Ε Jisos tefe boom bew bo ηgoo le le bó eyene ekume gee di Bofalasi bó di 'Elod e*  
(Mat 16:5-12)

<sup>14</sup> Jisos to gene ε boom bew bo ηgoo le ε daaye keejo bleed, κηκε κε ε è nu ntuw mwaan ε kekon e. <sup>15</sup> Ε wvú no teete bó gayte le, “Ben eyenè, bvuu joo kefew yi fintunλεen fi Bofalasi noo fi 'Elod e.” <sup>16</sup> Ε boom bew bo ηgoo le mum κεw no jemyi εbonebon ekume fiεε fidvu, gayte le, “Wvú jemyi fintunλεen fin nen njefo beene baa

κηκε bleed κε.” <sup>17</sup> Ε Jisos kiεε fiεε fi bó jemyi ekume fi, mum bife ε bó le, “Ben jemyi ε è nu ekume bleed wvù ben baa κηκε κε nje la? Κε ben yene wase mwεεm e κενεε kee mwεεm e? Fí nu le bvufee bvunen baa yene wase le? <sup>18</sup> Ben κηκε ejise yaa yene mwεεm e le? Ben κηκε bitem yaa yuuke mwεεm e? Κε ben kumyi mwεεm e? <sup>19</sup> Seke me nto ηguushεε bontuw bo bleed e botin ε bonyii die bontfuke botin, ben to baanci bimbεke bi to sheετεε ε bí yiηsen ηkáa yimiεε?” Ε bó tfuse le, “Yuufe ncow fiεε.” <sup>20</sup> Ε wvú bvuu bife le, “Ekume bontuw bo bosooshwi bó bonyii be die bontfuke bonεw, ben be baanci bimbεke bi be sheke bí ε yiηsen ηkáa yimiεε?” Ε bó tfuse le, “Yisooshwi.” <sup>21</sup> Ε wvú mum bife ε bó le, “Κε ben kee wase mwεεm e?”

*Ε Jisos yene ejise kenfefe ntew wvù Besayda le*

<sup>22</sup> Ε Jisos bó boom bew bo ηgoo le ke lente buy Besayda, ε bonyii bomew to bó kenfefe kemew fô wvú le leke le wvú ekum wvú le efe wvú. <sup>23</sup> Ε Jisos jice wvú le yi kebo le, jo ε bó wvú buysen ntew wvudvu. Ε wvú cuy nceη yi ejise eye le, gee can yi ye le mum bife ε wvú le, “Wo yene fiεε le?” <sup>24</sup> Ε kenfefe kedvu cake ejise we, taa gay le, “Me n'yene bonyii le jiwejiwe ε bó lene nu diεwε bite le.” <sup>25</sup> Ε Jisos bvuu gee can yi ejise ε wee wvudvu le, ε wvú taa nen tunη, ε ejise eye mum yuu, ε wvú no yene mwεεm mvunciim e ntay. <sup>26</sup> Ε Jisos mum gay ε wvú le, “Ε γενè fô yew e, dioo gene fo wo ebvuu eley ntew e κε.”

*Ε Bita ceε le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε*  
(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

<sup>27</sup> Ε Jisos bó boom bew bo ηgoo le ne fó no gene bontεw bo keba kè Kaysalia Filibi le. Ε bó dioo gene, ε wvú bife ε bó le, “Bonyii duu le me nu yeε?” <sup>28</sup> Ε bó tfuse le, “Bonyii bomew duu le wo nu Jon Nleseεjoo, bomew le Elayja, ε bomew duu le wo nu wee ntum Nyo' mvu.” <sup>29</sup> Ε wvú mum kase bife ε bó le, “Ben duu finen le me nu yeε?” Ε Bita tfuse le, “Wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε.” <sup>30</sup> Ε



Jisos mum ciise lo ê bó le fo bó ke emom esee fifin ê wee ekumε wen ke.

*Ε Jisos jeme ekumε kfuu kpwe yi wvú nu ke ekpwe*

*(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)*

<sup>31</sup> Ε wvú mum kew no yεεyi boom bew bo ηgoo le jemyi ekumε ekole kew le, “Wee wvú diee nu Waawee kenke keeke eyen bonjεw nteen, é bonyii bò saake wonη bò bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò dunçi bonci bo Nyo' le ema lo wvú. Bó nu ke emum eyu wvú, é εdiuw ke ebuy εta é wvú ekase ebuy yi kpwe le.” <sup>32</sup> Wvú to jemyi mwεem mvun ê bó endan. Ε Bita mum jo wvú ε bó wvú lewse ye, mum kew no saake wvú yi fiεε fidvu le. <sup>33</sup> Ε Jisos banke ye, taa boom bew bo ηgoo le, wam Bita gay le, “Ja ê me εjise Satan! Wo jewsee lo me njefo ke wo leeme ê keba ke Nyo' le ke. Wo leeme ε è nu ê ke wee wvu wum e.”

<sup>34</sup> Ε wvú mum tee kebombom ke bonyii le bò boom bew bo ηgoo le, gay ê bó le, “Ε wee gomte keenu wee wem, tu wvú kenke keetun ekole kew, etuu kentam kew ebii me le. <sup>35</sup> Ben ekeè le wee wvú bawci nshii we fo wvú elase, nu ke elase ke lo. Geenεn, wee wvú lase nshii we nje me noo nje saaka wvú jee nu ε wvú ε bawce lo nshii wvudvu. <sup>36</sup> Ε bó baanci naa wonη wvun nen tfuu ε nya ê wee wvú ε die, ε ke ε lase nshii we, é sεw wvudvu enu la? <sup>37</sup> Fiεε fi è nulo é wee esum keyoy kew dvú nu la? <sup>38</sup> Ben ekeè le é wee wuumeene keebii me le noo diεw yem e ente jo εngoke kε buwyi mwεem kin kè nu diεwe kpwoon wvú nu ε cinε wase dweese le ε no gee ε è nu nsake le, é wvú no keè le wee wvú diee nu Waawee nu ke ewuumen ten mwεten seke wvú ε kase ε to ente jo bvukuke bvú Ice bó bonceendaa bo Nyo' le bò yuule le.”

## 9

<sup>1</sup> Ε Jisos bvuu gay ê bó le, “Ε me ensee ê ben keεεy le, bonyii bomew leeme fen ε bó yaa nu ke eyuw wvunη kpwe se bó ε yen ε bvunfon bvú Nyo' le ε to bó mvunjay mvumwew ke.”

*Ε nfieesεn Jisos kumεn*

*(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)*

<sup>2</sup> Ε ediuw ke fey εsoocaa, ε Jisos jo Bita bò Jεm noo Jon ε bó bó ben yi kum wvumew e ε wvú defe εwe, no nu fó εbonεbon. Ε bó ke ne yen ε nfieesεn ye ε kumεn ê bó εjise, <sup>3</sup> ε ndvú ye baa lawkene naa fele lo no è nulo é wee ecukε fokuse fen é yi ebaa. <sup>4</sup> Ε bó ke ne yen ε Elayja bó Muses ε buynen fô bó le, ε no jemyi bò bo Jisos. <sup>5</sup> Ε Bita ne bvumten gay ê Jisos le, “Cee Ekole, fi jee no beene nu fen. Cinε é bese eyoo cún she, é yimi enu yo, yimi yi Muses, ε yimi nu yi Elayja.” <sup>6</sup> Wvú to jeme nonen njefo kedvum to nu ε gbwo bó baay ε wvú fanε yaa bvuu kiεε fiεε fi wvú ejeme ke. <sup>7</sup> Ke no wvú jeme nonen, ε kembεw ne to banη bó, ε diεw jeme ê kembεw kedvu le le, “Wvun nu Waa wem, ε wvú nu fitele fiem. Ben eyuukè ε è nu wvú le.” <sup>8</sup> Ε bó ne sεsε dioo taa fanε yaa bvuu yen bonyii ba le ke, yen ke wase ε è nu Jisos e maan.

<sup>9</sup> Ε bó ke ne yi kum wvudvu le dioo booke, ε Jisos ciise ê bó le fo bó ke esee fiεε fi bó be yen e ê wee se wee wvú diee nu Waawee ε buy wase yi kpwe le ke. <sup>10</sup> Ε bó yuw ke nonen gεε ê bó εshem, geenεn no ghayte ke εbonεbon le laa mbuy wvu yi kpwe le wvun se nu la le. <sup>11</sup> Ε bó ne bife ê Jisos le, “Ε nu nje la wvú bonyii bò dunçi bonci duu le Elayja kenke keeke eyaw eto é Mboyse wvú Nyo' to kawεε se to?” <sup>12</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ε nu keεεy le Elayja nu ke eyaw eto ekene mwεem mvunciim é mvú etu no mvú to nu. Geenεn, è no nu nje la wvú bó nu ε sanη le wee wvú diee nu Waawee kenke keeke eyen bonjεw nteen, é bonyii ema wvú? <sup>13</sup> Geenεn é me ensee ê ben le Elayja nu ε to wase, bonyii ε ge fiεε fi bó koonke bó wvú. Ε è nu ke no bó to sanηε ekumε wvú.”

*Ε Jisos bvuse keyoy kè yiile yi wan mvu le*

*(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43a)*

<sup>14</sup> Ε Jisos bó boom bew bo ηgoo le ke bow to buy fô boom bew bo ηgoo le bomew to nu, yen ε kebombom ke bonyii le ke baay ε gem bó, ε bonyii bomew bò to dunçi bonci bo Nyo' le beeke mbew bó bó. <sup>15</sup> Kan mwaan no kebombom kecii yenεε Jisos e,

8:31 9:30-32; 10:32-34

8:34 Mat 10:38-39; Luk 14:27; 17:33; Jon 12:25

8:34 1Bi 2:21

8:38 Mat 10:33; Luk

12:9 9:1 Mat 16:28

9:7 1:11; Dito 18:15

9:9 7:36; 8:30

9:11 Mala 3:23-24; Mak 8:28

9:13 Mat 11:14;

Luk 1:17; Jon 1:21

mum sɛsɛ wvú baay, lewte gen gay wvú le. <sup>16</sup> E wvú bife ê bó le, “Ben beeke mbew e è nu ekumɛ la?” <sup>17</sup> E wee tfuse ê wvú ê kebombom ente le, “Wee n'yeyi, me mbe ntoo bô waa wem fô wo le njefo keyoy kemew nu yî ye le, e è nu kè ké ge e wee tu kencife. <sup>18</sup> Keyoy kedvu ké cuute wvú tufe fokuse, e diffuw no buyte ê wvú emvu e wvú ηgeci bigew, nen'yi taame. Me e ηgay le boom buw bo ηgoo le ebvuse keyoy kedvu, bó e mom ηkuuη.” <sup>19</sup> E Jisos yuw nonen, gay ê bó le, “O oo! Engokε kè baa lese fitele yî Nyo' le kin. Me nu ηke enu beene engen embuy nεε? Me nu ηke enkuu shém bô ben engen embuy nεε? Ben eto bô wan wvudvu fen enya ê me.” <sup>20</sup> E bó mum jo wan wvudvu no too bô wvú fô Jisos e. No keyoy kedvu yenεε Jisos e, mum cufe wan wvudvu kan mwaan e wvú gbwe fokuse no binlene fó, e diffuw buyte emvu. <sup>21</sup> E Jisos bife ê cee wan wvudvu le, “Fiεε fin to kεw seke la?” E wvú tfuse le, “Fí to kεw e wvú bεε caan. <sup>22</sup> Keyoy kedvu nu e tufe wase wvú bokan e bokan e ηguy e noo ê joo le gomte keeyu wvú. E wo nulo ege fiεε, kee wo, é wo cam ke shen fô bese le, fi bese.” <sup>23</sup> E Jisos bife ê wvú le, “Le laa è nulo é me ege fiεε le le? Nyo' nulo ege fiεε ficii fô wee wvú nu e lese fitele yî ye le.” <sup>24</sup> Kan mwaan e cee wan wvudvu mum fun foweεwe le, “Me nu e nlese fitele yî Nyo' le. Geε é me embvuu enlese enfey lo nonen.” <sup>25</sup> E Jisos dioo yen e kebombom ke bonyii le lewte too taashi fô wvú to nu, e wvú wam keyoy kè yiile kedvu gay le, “Wo, keyoy kè yiile kin kè gee e wan wvun yaa jemyi ke yaa yuuke ten mwεem ke, me ηgayte ê wo, buye yî wan wvun e, egen lo. Fo wo ke ebvuu eley yî ye le kε.” <sup>26</sup> E keyoy kedvu fun foweεwe, bvuu cufe wan wvudvu, tufe ê je yî befe le, mum buy yî ye le. E wvú no jiime fokuse ke diεwe kenkpwe ke wee le. E wee nteen yen nonen, mum no duu le, “Wvú nu e kpwe wase.” <sup>27</sup> E Jisos jice wvú le yî kebo le cake e wvú leem we.

<sup>28</sup> E Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke dioo gen ley yew, e bó bife ê wvú ejim ejim le, “E nu nje la wvú bese be mom ηkuuη keebvuse nceendaa dεwle wvudvu?” <sup>29</sup> E

wvú tfuse ê bó le, “Fiεε fi nulo ebvuse kfuu wvun nceendaa nu ke bunle yî temyi maan. Ke è nulo é fiεε fimew jεey ebvuse kε.”

*E Jisos bvuu jeme ekumε kfuu kpwe yî wvú nu ke ekpwe*

*(Mat 17:22-23; Luk 9:43b-45)*

<sup>30</sup> E bó ke ne fó fey je yî Galilee le, e Jisos yaa gomte le wee ekiεε ke, <sup>31</sup> njefo wvú to lene yeyi boom bew bo ηgoo le. Wvú to yeyi bó le bonyii nu ke enya wee wvú diee nu Waawee can bonyii le é bó eyu wvú. E bó dioo e yu wvú nonen, é ke edioo enu ediuw eta, é wvú ebuy yî kpwe le. <sup>32</sup> No wvú gay nonen, e bó fanε yaa kiεε fiεε fi wvú jemyi ke, geenen, no fane keebife.

*Wee wvu baay nu yεε?*

*(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)*

<sup>33</sup> E bó ke gen buy Kafana'um, ke dioo ley nu yew e Jisos bife ê bó le, “Ben be beeke mbew ê je e è nu ekumε la?” <sup>34</sup> E bó mey diuw tfu, njefo bó to lene ê je beeke mbew εbonεbon le laa wee wvu baay se nu ye le. <sup>35</sup> E Jisos shii fokuse, tee bó bo yuufe ncow bofεε gay ê bó le, “E wee gomte keenu wee wvu fwe, tu wvú kenke keejo ekole kew le wen nu kencilejimε noo wee wvú lemte fô bonyii bocii le.” <sup>36</sup> No wvú gay nonen, mum jo wan caan leke ê bó entelεη, mum kase jo koyce gay ê bó le, <sup>37</sup> “E wee fiisene wan diεwe wvun e ê diee diem e, tu wvú fiisene e è nu me. Wee é fiisen me, tu ke wvú fiisene e è nu ke me ke, tu wvú fiisene ten e è nu wee wvú tum me.”

*E wee baa kicine wo, tu wvú tomte wo*

*(Luk 9:49-50)*

<sup>38</sup> E Jon gay ê wvú le, “Wee n'yeyi, bese se nu e yen wee mvu le e wvú tenε diee diuw se bvuuuse bonceendaa bo dεwle le yî bonyii le, bese e kan, njefo wvú baa nu wee wesebeene ηgoo kε.” <sup>39</sup> Geenε e Jisos tfuse ê bó le, “Fo ben ecilè kfuu wvuwe wee ke. Ben ekeè le é wee gee kenghaw ke fiεε le tenε diee diem, tu ke è nulo é wvú ebvuu ejeme fiεε fi befe ekumε me ke. <sup>40</sup> E wee baa kicine beene, tu wvú tomte beene. <sup>41</sup> E me ensee ê ben keceey le, é wee nya ke naa fiko fi joo le é ben njefo bó tenε ben le bonyii bo Klistu

le, tu ke è nu naa lo é wvú ke efufe mmawce we ke.”

*Mwεem mvù nelo egee ε bonyii gee bibefe  
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)*

<sup>42</sup> Ε Jisos bvuu gay λε, “Ε è nu λε wee ege é wan mwaan ηgoo boom bo caan ban bò nu ε lese fitele yî yem e ege kebefε, é fí ejee fô wvuwε wee le λε bó eshεηke kebwee ke diene le ke baay ê kendonj kew e, edomse wvú ê joo yi baay e. <sup>43-44</sup> Fí ε bvuu è no nu λε, é kebo kuw gee ε wo gee kebefε, é wo sum kebo kedvu. Fí jee λε wo eley nshii wvù mεy lo le bò kenkfuyte ke kebo le, efey keekenjke can yicii egen ηguy wvu baay e wvù fiee sekecii se njimε. \* <sup>45-46</sup> Ε ekale kuw gee ε wo gee kebefε, é wo sum ekale kedvu. Fí jee λε wo eley nshii wvù mεy lo le nu ntenε, efey keekenjke bikaa bicii é bó elanj wo ηguy wvu baay e wvù fiee sekecii se njimε. <sup>47</sup> Ε jise diuw gee ε wo gee kebefε, é wo min jise didvu. Fí jee λε wo eley bvunfon bvυ Nyo' le bò jise dimwaan, efey keekenjke ejise ecii, é bó elanj wo ηguy wvu baay e. <sup>48</sup> Bvudvuu bvun nu bvù yín yì diee bonyii fó yaa ké kpweken ke, ε ηguy yaa ké jimε fó ke. <sup>49</sup> Ben ekeè λε bó nu ke eseyse wee tfuu bò ηguy lenlen no bó ké seyse fieε bò ηkauw. <sup>50</sup> Nkauw nu fieε fí jee, geenεn é yí nelo ε cife, é wo ebvuu ege neε dvú é yí se ebvuu ekase eyeke? Ben enù diεwe ηkauw yì yeke le, é wee noo wee enù yì nyεkeey e.”

## 10

*Ekume keekuj kpwoon  
(Mat 19:1-12; Luk 16:18)*

<sup>1</sup> Ε Jisos ke ne jó, gen keba ke wonj e kè Judea le, lente Joo Joodan gen wvuke. Ε bibombom bi bonyii le bvuu no taashi too fô wvú le, ε wvú no yeeyi bó ke no wvú to ké no yeeyi. <sup>2</sup> Ε Bofalasii ke ne to keemom wvú, mum bife é wvú λε, “Nci nu ε bee le è nulo é wee ekuj kpweεe?” <sup>3</sup> Ε Jisos kase bife ten é bó λε, “Muses to nya nci λε ben egeè neε?” <sup>4</sup> Ε bó tfuse λε, “Muses to nu ε cine λε è nulo é wee ekuj kpweεe. Ε wvú

dioo kuunke, sanj ηwa' wvù dunji λε wen nu ε kuj wase wvú nya é wvú.” <sup>5</sup> Ε Jisos tfuse é bó λε, “Ε to nu nje bikuu binεn bì temyεen wvù Muses to sanjεε nci wvun. <sup>6</sup> Geenεn, è to nu fonkew seke Nyo' to bomte mwεem, ε wvú bom ε è nu diemsen bò kpwoon. No wvú bom nonεn gay λε, <sup>7</sup> Ε nu nje fifin wvù diemsen nu ke ecine ice bò bwee le etaashε bò kpweεe, <sup>8</sup> é bó bofεε emum etu wase wee mwaan. Nonεn, ke bó beε bonyii bofεε ke, bó nu wase wee mwaan. <sup>9</sup> Fí ε mum ε no nu λε, fieε fí Nyo' nu ε taashe wase, fo wee emom egawsen ke.”

<sup>10</sup> Ε Jisos bò boom bew bo ηgoo le ke dioo nu yew, ε bó bvuu bife é wvú ekume fieε fidvu. <sup>11</sup> Ε wvú tfuse é bó λε, “Naa yeε wvù kuj kpweεe ε jo wvumvu, nu ε wvú ε ge kebefε ke diεwe keejanj kpwoon mvu. <sup>12</sup> Ε kpwoon buy dweese le, ε gen é diemsen mvu le, tu wvú nu ε ge kebefε fô dweese le keejim bò diemsen mvu.”

*Ε Jisos lanj kembonen yì boom bo caan caan e*

*(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)*

<sup>13</sup> Ε bonyii ke ne no too bò boom fô Jisos e λε wvú ekum bó le, ε boom bew bo ηgoo le no saake lo bó. <sup>14</sup> Ε Jisos dioo yen nonεn, ε shém ton'ye wvú, ε wvú gay é bó λε, “Ben ecine é boom bodvu etoo fô me le, fo ben ejewsè bó ke, njefo bvunfon bvυ Nyo' le nu ε è nu fô bonyii diεwe boban e. <sup>15</sup> Ε me ensee é ben keceey λε é wee baa efisen bvunfon bvυ Nyo' le ke diεwe wan caan e, wvú saa ke eley bvunfon bvudvu le ke.” <sup>16</sup> No wvú gay nonεn, mum no joo bó koyci, gεele can yì bó le, laanjke kembonen yì bó le.

*Jisos bò cee kpaw*

*(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)*

<sup>17</sup> Ε Jisos ke ne λε wen egene, ε wee mvu lewte to tum envuw é wvú ejise bife é wvú λε, “Wee n'yeeyi, wo wvù wee wvù jee, fieε fí me ηkenjke keenje nse ηkenjke nshii wvù mεy lo nu la?” <sup>18</sup> Ε Jisos tfuse é wvú λε, “Wo tenje me λε wee wvù jee nje la? Ke wee nu dvú wvù jee ke. Ε nu ke Nyo' maanj wvù jee.

<sup>9:43-44</sup> Mat 5:30 \* <sup>9:43-44</sup> Bonwa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen ε bvuu ε bise ten ejim jo 46 λε, “Bvudvuu bvun nu bvù yín yì yaa kpwekene ke diee bonyii fó, ε ηguy yaa ké jimε fó ke.” <sup>9:47</sup> Mat 5:29 <sup>9:48</sup> Yεsa 66:24 <sup>9:49</sup> Λεw 2:13 <sup>9:50</sup> Luk 2:14; 1Tεs 5:13; Lum 12:18 <sup>10:1</sup> Luk 9:51 <sup>10:3</sup> Mat 5:31 <sup>10:6</sup> Kenj 1:27 <sup>10:7</sup> Kenj 2:24 <sup>10:11</sup> Mat 5:32; Luk 16:18; 1Kol 7:10-11 <sup>10:15</sup> Mat 18:3 <sup>10:19</sup> Ksm 20:12-16; Dito 24:14



19 Kε wo kee bonci bô le, 'Fo wo eyu wee, fo wo ejaη kpwεε wee, fo wo econη buvcon, fo wo eben jim nsaw mbiay, fo wo efiw kenfiw, noo le ε wvumtε ico bô bwoo?' " 20 ε wee wvudvu tfuse ε Jisos le, "Wee n'yεεyi, bonci ban bocii nu ε me nto ηkεw wase no ηγεεle naa ε me mβεε cuwee." 21 ε Jisos taa wvú nen tunη, konη wvú, mum gay ε wvú le, "Tu fiεε nu ε shεε fimwaanη fi wo bεε ege. Gene egese mwεεm mvú wo kenke, egaw bigew bidvu ε bonyii bo kefufe le, ε wo ke emum ekenke ntfu ε ε nu wonη wvu we le. ε wo dioo ε ge nonen, emum eto ebii me le." 22 No Jisos jeme nonen, ε wee wvudvu yuw ε bvushiw tfuse lo wvú, ε wvú banke ye no gene nu lo shen shen, njefo wvú to kenke kpwaw baay.

23 ε Jisos ne banke ye taa boom bew bo ηgoo le nen, gay ε bó le, "Fí nu ke etemyi baay fô bonyii bo kpwaw e keeke eley bvunfon bvú Nyo' le." 24 ε njeme wvudvu ffumse boom bew bo ηgoo le. ε Jisos bvuu gay ε bó le, "Boom bem, fí temyi baay fô wee le \* keeley bvunfon bvú Nyo' le! 25 Fí nu cekey fô nyambala le keeley ε jise di tase le fele fô wee kpwaw e keeley bvunfon bvú Nyo' le." 26 ε bó yuw nonen ε fí ghaw bó baay, ε bó no ghayte le, "ε ε fen nu nonen, ε ke eyuu eboy yεε?" 27 ε Jisos kase taa bó nen, gay le, "Fifin nulo eghaw wee wvu wum, geenen yaa nulo eghaw Nyo' ke, njefo Nyo' nulo ege fiεε ficii." 28 ε Bita mum ne gay ε Jisos le, "Taa eyen, bese nu ε cine wase fiεε ficii le ε no bii wo le." 29 ε Jisos tfuse ε wvú le, "ε me ensee ε wo keceey le, ke wee nu dvú wvú nu ε cine yew e, kenεε boom bo bwee le, kenεε jéme ye le, kenεε bwee le, kenεε ice le, kenεε boom e, kenεε ηεε le, ε wvú cin'yi nje yem noo saaka wvú jee wvú wvu Nyo', 30 wvú nu ke enu se wvú ε kenke yéw noo boom bo bwee le, noo jéme, noo bobwee, noo boom, noo ηεε yí nshii wvu keseen e bokanη gbwee ke. ε bonyii nu ke ebone ten bikaa ε wvú ejim, ε ke dioo enu kefew ke nshii wvú too le, ε wvú ekenke nshii wvú mey lo. 31 Geenεn, bonyii nteen bô nu fwe keseen nu ke enu ejim, ε nteen

bô nu ejim keseen enu fwe."

*ε Jisos bvuu jeme yí bokanη e botεte ekume kpwεye*

*(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)*

32 ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke ne jo je, no bene Jelusalem ε wvú saa fwe. ε boom bew bo ηgoo le kenke lo nghaw. ε bonyii bô to bii ten no kenke nfan. ε Jisos bvuu jo boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε ε bó bó lewse ye ε wvú no seηe ε bó fiεε fi nu ke ekooy bó wvú. 33 ε wvú gay ε bó le, "Ben eyeke eyuw, beene bene wase gene Jelusalem, ε bó nu egen enya wee wvú diee nu Waawee can bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô dunçi bonci bo Nyo' le, ε bó esaw wvú esumten le bó eyu wvú, emum enya wvú can bitum e, 34 ε bó esεwse wvú, cuyte nceη yí ye le, suunke wvú, emum eyu wvú, ε ke dioo enu εdiuw εta, ε wvú ebuy yí kpwε le."

*ε Jem bô Jon leke bintaw bi baay baay ε Jisos*

*(Mat 20:20-28)*

35 ε Jem bô Jon bô to nu boom bo Σεβεεε le ne bence to fwe dvu Jisos gay ε wvú le, "Wee n'yεεyi, fiεε nu dvú fi bese gomte le wo ege fô bese le." 36 ε wvú bife ε bó le, "Ben gomte le me enge la fô ben e?" 37 ε bó tfuse le, "Bese gomte le seke wo nu yí bvukuke bwuw e, ε bese eshii yí bintaw bi baay baay e, wee mvu ε εbo kuw ke εceey e, wvumvu ε εbo ke ηηkonko le." 38 ε Jisos tfuse ε bó le, "Ke ben kee fiεε fi ben biite ke. ε nulo ε ben ke ewu fiko fi ηγεw e fi me nu ηke en'wu, kenεε eley kfuu ηγεw wvu baay wvú me nu ηke enley wvú le?" 39 ε bó tfuse ε wvú le, "Bese nulo ke ege." ε Jisos gay ε bó le, "Ben nulo ewu fiko fi ηγεw e fi me nu ηke en'wu, eley ten kfuu ηγεw wvu baay wvú me nu ηke enley e, 40 geenεn ε keeshii ε εbo kem ke εceey e kenεε ke ηηkonko le yaa nu bvudvuu bwem keenya ε wee ke. Mondvuum modvu nu fô bonyii bô bó nu ε seyse wase fô bó le." 41 ε kebese ke boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe dioo yuw ekume fiεε fidvu mum no ton'yi shém bô Jem noo

10:21 Mat 19:21 10:22 Mben 62:10 \* 10:24 Bonwa' bo boyvuum bomew kenke fen le, "fô wee wvú nu ε geeεε bvufee yí kpwaw e ..." 10:27 Mat 19:26 10:29 Mat 10:37 10:31 Mat 19:30 10:32 8:31 10:34 15:15-20 10:38 Mat 26:39; Mak 14:36; Luk 12:50; 22:42; Jon 18:11 10:39 Lem 12:2



Jon. <sup>42</sup> E Jisos tee bó bocii ε bó to, ε wvú gay ê bó le, “Kε ben kee le bonyii bò è nu bò saake bitum ké no shiile lo yí bonyii bobole, ε bonyii bo baay baay bobole dunçi mvunḡgay mvubole ê we jo bó? <sup>43</sup> Kε fifiε keḡke keenu ê ben enteleḡ ke. Wee wvù gomte keenu wee wvu baay ê ben enteleḡ keḡke keenu wvù lemte lo ben e. <sup>44</sup> Wee é no gomte keenu wee wvu fwe ê ben enteleḡ, tu wvú keḡke keenu nfwa wee tfuu. <sup>45</sup> Ben ekeè le kee wee wvù diee nu Waawee to to le bonyii elemte lo wvú le ke. Wvú to to keelem lo fô bonyii le, enya nshii we keesum wee nteen can kpwe le.”

*E Jisos yene ejise Batimayus  
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)*

<sup>46</sup> E bó ke len to buy ntew wvù Jeliku le. E Jisos ke dioo nen'yi jó bô boom bew bo ḡgoo le noo kebombom ke bonyii le, ε kenfefe kemew ε shii diuw je le leke mwεεm ε diee nu le Batimayus, wvù waa Timayus. <sup>47</sup> E wvú dioo yuw le è nu Jisos wvu Nasalet, ε wvú mum kew no wamte foweεwe le, “Jisos, Waa Nfon Dawe, came shen fô me le.” <sup>48</sup> E bonyii nteen ne kew no wamene wvú gayte le wvú eban lo. Geenεn ε wvú bvuu mεse wam lo foweεwe le, “Waa Nfon Dawe, came shen fô me le.” <sup>49</sup> E Jisos leem, gay le bó etee wvú. E bó mum tee kenfefe kedvu gay le, “Ekole kuw ε jon wase, ja we, wvú teḡe wo.” <sup>50</sup> E kenfefe kedvu mum mwase ndvu ye fokuse, may we gen fô Jisos e. <sup>51</sup> E Jisos bife ê wvú le, “Wo gomte le me enḡe la fô wo le?” E kenfefe kedvu tfuse le, “Wee N'yεεyi, me ḡgomte keen'yene mwεεm e.” <sup>52</sup> E Jisos mum gay ê wvú le, “E gene fiuw. Fitele fi wo lese yí yem e nu ε ge wase wo ε bonεn.” Kan mwaan nonεn ε ejise eye mum yuu ε wvú no yene mwεεm e, mum no bii Jisos e jò wvú to gene.

## 11

*E bó fiisen Jisos Jelusalem diεwε Nfon e  
(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

<sup>1</sup> E Jisos bô boom bew bo ḡgoo le len ke dioo feḡene Jelusalem, nu wase mbew ntew

**10:43** 9:35; Mat 23:11; Luk 9:48

**10:45** Mat 20:28

**10:47** Mat 20:30-31

**10:52** Mat 9:22

**11:8** 2Bfn 9:13

**11:9** Mben 118:26 **11:10** Mben 148:1; Mat 20:30-31  
bala le le «fig».

wvù Betfaj bô wvù Betani le bò nu mbew Kum Bite bi Olif e, ε wvú baa boom bew bo ḡgoo le bofεε tum, <sup>2</sup> gay ê bó le, “Ben eḡen ntew wvu fwe we le. Ben nu ke eleyte jó nen kan mwaan, eyen waa kembεεbey e ε bó ε suu, ε wee ke baa ben wase yí dvú le ke, é ben efay eto dvú. <sup>3</sup> E wee bife ê ben laa ben fayte nje la le, é ben tfuse le Cee Ekole keḡke shiee wvudvu, ε wvú nu ekase etfuse jim ke keseen keseen.” <sup>4</sup> E bó mum ne gen yen waa kembεεbey wvudvu le ε bó ε suu diuw fwese yew mi le diuw je le. E bó mum fay. <sup>5</sup> E bó dioo fayte ε bonyii bomew bò to leeme fó bife ê bó le, “Ben gee ε è nu la? Ben fayte waa kembεεbey we nje la?” <sup>6</sup> E bó mum see ê bó fiεε fi Jisos be gay. E bó mum cine ε bó no gene dvú. <sup>7</sup> E bó to dvú fô Jisos e, yey ndvú yibo yí nyam yidvu le, ε Jisos mum ben. <sup>8</sup> E bonyii nteen no yeyte ndvú ê je, ε bomew faasshi tiεw bite ḡkpwaante, yeyte ten ê je. <sup>9</sup> E bonyii bò to gene fwe dvu Jisos noo bò to bii ejim no wvuuyi le, “Eeeee, mbense enù fô Nyo' le leεε! Nyo' nu ε lan kembonεn yí wee wvù too ê diee di Tata le leεε! <sup>10</sup> Nyo' nu ε lan kembonεn yí bvunfon bvuu icee wesebeene wvù Dawe le bvù too le! Eeeee, mbense enù fô Nyo' wvu fowe le leεε!” <sup>11</sup> E Jisos gen fεse Jelusalem, ley fô yew ncese le, taa no mwεεm mvunciim nu. E wvú dioo mεse ε kefew ε gen wase ε bô boom bew bo ḡgoo le bo yuufe ncw bofεε ne gen Betani.

*E Jisos jin kete kemew  
(Mat 21:18-19)*

<sup>12</sup> E ekfun buy yuu ε Jisos bô boom bew bo ḡgoo le ne Betani bvuu no gene Jelusalem, ε jeḡ no yuu wvú. <sup>13</sup> E wvú lan jise yen kete kemew e ncejole ε kí tεεke ε bó ké no diee. \* E wvú mum no gene fó keeyen laa è nulo é wen ekoy fiεε yí dvú le edie le. E wvú dioo gen buy fó faḡe yaa yen fiεε le yí dvú le ke, yen ke ε è nu bibε le maan, njefo è to baa nu kefew kè kí ké no yumte ke. <sup>14</sup> E wvú mum gay ê kete kedvu le, “Fo wee bεε ke ebvuu eyuu edie fiεε yí yo le ke.” No wvú gen nonεn ε boom bew bo ḡgoo le yuw.

**11:13** Luk 13:6

\* **11:13** Kete kin nu kè bó teḡe ê díεw

*Ɛ Jisos kun bonyii bo way e fô yew ncese Nyo' le*

*(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)*

<sup>15</sup> Ɛ bó ke gen fese Jelusalém, Ɛ Jisos gen fô yew ncese le kɛw no kuunke bonyii bò to kamene way fô. Ɛ wvú no kuunke nonen baashi bidan bi bonyii bò to kumene bigew e, noo bintaw bi bonyii bò to geese bibembe le. <sup>16</sup> Ɛ wvú fanɛ yaa bvuu bee ten le wee etuu fiɛɛ elen edanɛɛn dvú fô yew ncese le kɛ. <sup>17</sup> Ɛ wvú no yɛɛyi bó gayte le, “Kɛ bó nu Ɛ san le Nyo' gayte le,

‘Yew wen nu Ɛ bó nu ke etenje le yew bunle fô bitum e bicii?’

Geenen ben Ɛ banke Ɛ tu tfum bocoon.’

<sup>18</sup> Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò to duŋci bonci ke yuw mum no gomte je yi bó eyu wvú jó. Bó to kenke nfan ekume wvú njefo kebombom ke bonyii le to yuuke wase n'yɛɛyi we Ɛ diuw yumte lo bó. <sup>19</sup> Ɛ è ke dioo nu fokiɛguu, Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le buy ê kelaante kedvu le.

*N'yɛɛyi wvù nen'yi yi kete kè Jisos to jinɛ le*

*(Mat 21:20-22)*

<sup>20</sup> Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le ke buy no fele fontanentan, yen kete kie le Ɛ kí Ɛ yowlɛn wase kecii Ɛ shii Ɛ buy yi gen e. <sup>21</sup> Ɛ Bitá kume fiɛɛ fi se kooyɛɛ, jeme ê Jisos le, “Wee N'yɛɛyi, yen no kete kie kè wo se jinɛɛ Ɛ yowlɛn wase.” <sup>22</sup> Ɛ Jisos jeme ê bó bocii le, “Ben elese fitele yi Nyo' le. <sup>23</sup> Ɛ me ensee ê ben kecɛɛy le, é wee gay ê kum wvun le, ‘Mvuwe ye fen egen egbwe ê joo yi baay e’, Ɛ wvú gayte nonen yaa manene ke ê fitele le, Ɛ wvú Ɛ bee le fiɛɛ fi wvú gay nu ekooy, é wvú emvuwe. <sup>24</sup> Nonen é me ensee ê ben le, fiɛɛ ficii fi ben leke ê bunle le, Ɛ ben Ɛ bee le ben nu Ɛ kenke wase, nu Ɛ ben nu ekenke. <sup>25</sup> Ben dioo leem ten keebunle, é è nu le wee kenke wee mvu fô fitele le, é wvú leeshɛ nya ê wvú. Ben egeè nonen wvu le Icee wene wvù nu fowe elɛɛshi ten binen bibefe. [ <sup>26</sup> Ɛ ben baa elɛɛshi bibefe bi bonyii bomew e, Icee wene wvù nu fowe saa elɛɛshi ten binen kɛ.]” †

*Ɛ bó bife fô mvunɔay mvu Jisos e nɛ (Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)*

<sup>27</sup> Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le bvuu gen ley Jelusalém. Ɛ wvú ke dioo ghanci fô yew ncese le, Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò duŋci bonci bo Nyo' le noo bonyii bò saake wonɛ to yen wvú le, <sup>28</sup> bife ê wvú le, “Wo jo fɛɛ mvunɔay Ɛ se no gee mwɛɛm mvun? Ɛ nya yɛɛ mvunɔay mvudvu ê wo le wo egeè mwɛɛm mvun?” <sup>29</sup> Ɛ Jisos gay ê bó le, “Me nu embife fiɛɛ ê ben fimwaan, é ben dioo Ɛ tfuse, é me emum ensee ê ben wee wvù nya mvunɔay le me engeè mwɛɛm mvun. <sup>30</sup> Ɛ to nya yɛɛ mvunɔay Ɛ Jon se no leese bonyii ê joo? Ɛ to nya Nyo' nuu wee wvu wum Ɛ? Ben ke tfuse é me en'yuw!” <sup>31</sup> Ɛ bó nɛ no kenene ebonebon le, “Ɛ beene tfuse le è to nya Nyo', é wvú ebife ê beene le laa Ɛ è ge la fo beene ebee Jon e le? <sup>32</sup> Beene Ɛ tfuse le è to nya wee wvu wum, é fi ecem jó?” Bó to fane bonyii njefo bonyii bocii to nu Ɛ bee le Jon to nu naa wee ntum Nyo'. <sup>33</sup> Nonen, Ɛ bó mum tfuse ê Jisos le, “Kɛ bese kee kɛ.” Ɛ Jisos mum gay ê bó le, “Tu ke me nu ensee ten ê ben wee wvù nya mvunɔay ê me le me engeɛ mwɛɛm mvun kɛ.”

## 12

*Ngan ekume bonyii bò wee to tɛsɛɛ wɛɛ ê bó (Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)*

<sup>1</sup> Ɛ Jisos mum nɛ no jemyi ê bó ê bonɔan e le, “Wee mvu to nu Ɛ lem wɛɛ mvuntam mvú bó keenci mbvuum dvú, gem bô ketaan keekɛɛ, cim fô bó nu ke ekoyte mvuntam mvudvu somte Ɛ mbvuum buyte, tum ketaale ke wee nɛɛy e wɛne dvudvu, mum tɛsɛ wɛɛ wvudvu ê bonyii, mum nɛ gen ketum kemew e. <sup>2</sup> Ɛ kefew kè bó ké no koyte ke to kocɛn, Ɛ wvú tum waa we lemme mvu fô bonyii bò wvú to tɛsɛɛ wɛɛ ê bó le le bó enya mvuwene mvuntam é wvú eto dvú. <sup>3</sup> Ɛ wvú gen Ɛ bó kaa koo lo sun, kun Ɛ wvú tu jim cancan. <sup>4</sup> Ɛ wee wɛɛ wɛ bvuu tum wvumvu waa lemme, Ɛ wvú gen Ɛ bó bvuu sun kay ekole, shoose wvú. <sup>5</sup> Ɛ wvú bvuu tum wvumvu, Ɛ bó yu wvuwe. Ɛ wvú bvuu tum bomew mwaan mwaan Ɛ bó duule lo,

**11:17** Yɛsa 56:7; Yeli 7:11    **11:18** 12:12; 14:1-2    **11:23** Mat 17:20; Luk 17:6    **11:24** Mat 7:7; Luk 11:9    **11:25** Mat 7:1; Luk 6:37    † **11:26** Kɛ bonwa' bo boyvuum bomew bò bó to yawɛɛ san diɛw Nyo' jó kenke kencim kin kɛ.  
**11:32** Mat 14:5    **12:1** Yɛsa 5:1-2    **12:6** 1:11

ε bó sanj bomew, yuwyε bomew. <sup>6</sup> Ε wvú ke tum, ε è to κε wase wee mwaan shεε, ε wee wvun nu waa we, ε è nu fitele fiew. Ε wvú mεse tum wvú fô bó le kpwaake le bó nu egeη ewvum waa wen wvun. <sup>7</sup> Ε wvú γεη, ε bonyii bodvu jeme εbonebon le, 'Wvun nu ndiela wee wεε wvun, ben eto é beene eyu wvú é bvushεw bvudvu enu wase bvuseεbeene.' <sup>8</sup> Ε bó mum koo wvú, yu, bvuse lanj ekfunj jo ketaan." <sup>9</sup> No Jisos jeme nen, mum bife le, "Fiεε fi è nulo é wee wεε wvun ege nu la? Wvú nu ke eto elεse lo bonyii bodvu, etεse wεε wvudvu ε è nu wase ê bonyii bomew. <sup>10</sup> Ben ke baa tanj wase bvudvuu bvun ê Nwa' Nyo' le le? Bó nu ε sanj le,

'Te didvu diε di bonyii bo kembom e to tunεε,

to nu ε ne kase tu te di buu di yew e.

<sup>11</sup> Fifi nu ε è ge κε Tata,

bonyii ε no taale keηke ηghaw.' "

<sup>12</sup> Ε bonyii ba yuw ηgan wvun, mum kiεε le Jisos ma ε è nu ê bó. Ε bó mum no gomte keekoo wvú, se fan ε è nu kebombom ke bonyii le kè to nu fó. Ε bó mum cine wvú le ne no gene.

*Ε bó tele Jisos ekumε shile wvú lanjεen  
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)*

<sup>13</sup> Ε bikuu bi wonj e ke ne tum Bofalasii noo bonyii bomew bo ηgoo Nfon 'Elod e le bó egeη etele Jisos ekoo wvú yî njeme we le.

<sup>14</sup> Ε bó to, gay ê Jisos le, "Wee n'yεεyi, bese kee le wo ké no jemyi κε ε è nu keceεy, njefo κε wo fane jise di wee le κε, keηεε mwεten nu naa la. Wo yεεyi keceεy ε è nu je yî yi Nyo'. Ke see ê bese laa nci nu ε bee le bó elaanke shile ê Kaysa, nuu wvú baa bee le?"

\* <sup>15</sup> Beene elaanke, nuu fo bó elaanke le?" Ε Jisos kiεε fiεε fi bó to wεεntene dvú, tfuse le, "Ben teeyi me nje la? Ben κε eto bó danali é me en'yεn." <sup>16</sup> Ε bó to dvú, ε wvú fi, bife le, "Ekole kin kè nu yî dvú le nu ke yeε le, ε diee din nu di yeε le?" Ε bó tfuse le, "Ε nu ke Kaysa le, ε diee nu κε ten diew." <sup>17</sup> Ε Jisos mum gay ê bó le, "Ben enyaà fiεε fi è nu fi Kaysa le ê wvú, nyaà fi Nyo' le ê Nyo'." Ε bó yuw nonεn, ε diuw yum lo bó ekumε wvú.

*Ε bó tele Jisos ekumε kentaashε ke kpwoon bó diemsεn e seke bó ε buy yî kpwe le  
(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)*

<sup>18</sup> Ε Bosadusii bomew ke ne to keebife fiεε ê Jisos. Bosadusii to nu bonyii bó to duu le κε bonyii nu ke ebuy yî kpwe le κε. <sup>19</sup> No bó to nonεn, gay le, "Wee n'yεεyi, Muses to nu ε sanj ê beene ê bonci le le,

'Ε waa bwee wee kpwe ε γεε kpwoon se wan,  
tu wee wvudvu keηke keεγεε kpweε ηkfu  
é bó wvú eboo boom ê diee di ηkfu waa  
bwee wvudvu le.'

<sup>20</sup> Nonεn, wee mvu to keηke boom bolemse bosooshwi, ε wvu ηgaywee ke jo kpwoon, ke kpwe se bó wvú ε boo wan. <sup>21</sup> Ε ejime kew γεε kpwoon wvudvu, ke kpwe ten se wan. Ε fi ke kooy κε ten leηleη bó ejime ke wvuwe le. <sup>22</sup> Ε bó ghan γεε wvú bocii, ε wee fanjε yaa nu dvú ente jo bonyii bo bosooshwi bodvu wvú eboo wan bó kpwoon wvudvu κε. Ejim jodvu ε kpwoon wvudvu kpwe ten. <sup>23</sup> No bonyii bo bosooshwi bodvu to nu ε jo kpwoon wvudvu bocii, è nu ke enu seke bonyii buyte yî kpwe le, é wvú enu kpweε yeε?" <sup>24</sup> Ε Jisos gay ê bó le, "Ben jemyi nen jayte lo njefo κε ben kee fiεε fi bó sanj ê Nwa' Nyo' le κε, yaa kee ten mvungay mvu Nyo' le κε. <sup>25</sup> Fiεε fi nu, nu le è nu ke enu seke bonyii ε buy wase yî kpwe le, κε bolemse bó bokεne beε ke ebvuu etaashi bvujen κε, ε bonyii yaa beε ke ebvuu enyaa boom ε bó taashi bvujen κε. Bó nu ke enu wase κε diεwε bonceendaa bo Nyo' le fowe. <sup>26</sup> Fiεε fi ekumε le bonyii nu ke ebuyte yî kpwe le, ben ke baa tanj wase bvudvuu ê Nwa' Muses e ekumε kete kè to beenci ε Nyo' jemyi ê Muses gayte le,  
'Ε nu me Nyo' Abla'am bó Nyo' Aysik noo  
Nyo' Yakow e?'

<sup>27</sup> Fi nu le κε Nyo' nu Nyo' bonkfu κε, è nu Nyo' bonyii bó nu dvú. Ben nu ε jay baay."

*Nci wvú fele bonci bocii  
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)*

<sup>28</sup> Ε wee mvu wvú to dunji bonci bo Nyo' le ke to, dioo yuw no Jisos bó bonyii ba beeke mbew, bvuu yen no wvú nu ε tfuse fiεε fi bó bife ê wvú ê je yî jee le, ε wvú mum



bife tɛn ê Jisos ɛ, “Nci wvù fele bonci bocii nu wvù la?” 29 Ɛ Jisos tfuse ê wvù ɛ, “Nci wvù fele bonci bocii nu wvun wvù duu ɛ, ‘O bonyii bo Israeɛ ben eyuw,

Tata Nyo', wvù Nyo' wesebeene,  
Tata Nyo' wvudvu nu ke mwaan.

30 Ɛ koonkè Tata wvù Nyo' wo bô fitele fiuw ficii,

enya ekole kuw ê wvù kecii,  
egɛɛ bvufee bwuw yî ye le bvucii,  
elemtè fô wvù le bô mvunɔgay mvuw mvunciim.'

31 Ɛ nci wvù bii wvun e nu ɛ,

‘Ɛ koonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw.’

Ke wvumvu nci bvuu nu dvù wvù fele boban ke.” 32 Ɛ wee wvù to duŋci bonci bo Nyo' le we gay ê Jisos ɛ, “Wee N'yɛɛyi, wo nu ɛ tfuse naa ɛn. Wo jemyi ɛ è nu keceɛy ɛ Nyo' nu ke mwaan ɛ wvumvu yaa bvuu nu dvù efey wvù ke. 33 Ɛ keekoonke wvù bô fitele ficii, gɛɛle bvufee yî ye le bvucii, lemte fô wvù le bô mvunɔgay mvunciim bô keekoonke waa bwoo no wo koonke ekole kuw, nu ɛ fî fele naa lo keegee boncese bô nyám yi tonɛɛn noo boncese bomew.”

34 Ɛ Jisos dioo yen no wvù tfuse diwɛɛ wee bvufee le, ɛ wvù mum gay ê wvù ɛ, “Ke wo nu ncejole keeley bvunfon bvù Nyo' le ke.” Ɛjim jodvu, ɛ wee faɔy yaa ke ebvuu emom eto keebife fiɛɛ ê wvù ke.

*Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ nu waa yɛɛ  
(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)*

35 Ɛ Jisos ke no yɛɛyi bonyii fô yew ncese le, ke nɛ bife ê bó ɛ, “Bonyii bô duŋci bonci ghan nɛɛ le ɛ sɛ no duu ɛ Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ nu waa Nfon Dawe? 36 Ɛ Keyoy ke Yuule to ge wase ɛ Nfon Dawe wvun jeme ekumɛ Mboyse wvudvu gayte ɛ,  
‘Tata Nyo' to nu ɛ gay ê Tata wɛm ɛ  
wvù eshii ê ɛbo kew ke ɛceɛy e,  
egen ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo  
bvuban e  
é wvù etome bikaa biew yî bó le.’

37 Ɛ Dawe kebeɛ teɔe wvù ɛ Tata wen, é wvù ebvuu eghan nɛɛ sɛ no nu waa we?”

No Jisos to jemyi mwɛɛm mvun nɛn ɛ ke-bombom ke bonyii le kè to nu fó, no yeke ɛ njoɔ yuu lo bó.

*Ɛ Jisos tooshɛ gee di bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le*

*(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)*

38 Ɛ wvù dioo yɛɛyi bonyii nɛ gay ê bó ɛ, “Ben ejod wɛɛ ben ɛ bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le. Bó ké no koonke keetfumyi ndvù yi baay baay ghanci dvù mondvuum mò bó kamene diwaci le, ɛ bonyii egaytè bó le bô n'wvum. 39 Ɛ bó ké gen yéw bunle le, kenɛɛ fô ɔkaw e, caw ke ɛ è nu bintaw bi baay baay sɛ shii yî dvù le. 40 Bó shiwse lo mwɛɛm mvu boke' bo bonkfu le, mum buwse bó bô dibunle di dewkene. Nɔgɛw wvubo nu ke eyuu ekuuke baay.”

*Nnya kpwɛɛ ɔkfu  
(Luk 21:1-4)*

41 Ɛ Jisos ke nɛ gen shii keba keki fô fiɔkuw fi nnya le fô yew ncese le, no taale no bonyii too gɛɛle bigew ê fiɔkuw fidvu le. Ɛ bonyii bo kpaw e nteen no too gɛɛle bigew jó ɛ bí duule. 42 Ɛ kpwɛɛ ɔkfu mvu ke nɛ to ɛ è nu wee kefufe, gɛɛ mvunyinyi jó mvunfɛɛm mvù gee jise di bigew e ɛ dí baa buy fiɛɛ le ke. 43 Ɛ Jisos ben boom bew bo ɔgoo le gay ê bó ɛ, “Ɛ me ensee ê ben keceɛy ɛ kpwɛɛ ɔkfu wvun wvù nu wee kefufe nɛn, nu ɛ nya ɛ fey bonyii bocii bô gɛɛle fiɛɛ ê fiɔkuw fi yew ncese le fin e. 44 Bonyii bocii bô be nyaa, be too ɛ è nu bô tfúw kpaw wvubo wvù nu ɛ yiɔsɛn wase ɛ no fuci kuse. Geenɛn wvù ɛ to bô kefufe kew kecii ɛ nya fiɛɛ ficii fi wvù keɔjke, ɛ è nu fî fi wvù bee keecee yî dvù le.”

## 13

*Binghaw bi mwɛɛm e bi nu ke ekooyi seke woɔ nu keeke eka*

*(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)*

1 Ɛ Jisos ke dioo nɛn'yi fô yew ncese le, ɛ waa we ɔgoo mvu ghay ê wvù ɛ, “Wee N'yɛɛyi taa eyɛn bibwee bi ɛta le bi nu yî yéw yin e. Ɛ nu naa lo binghaw bi yéw e!”  
2 Ɛ Jisos tfuse ê wvù ɛ, “Wo yɛne binghaw bi



yéw e bin e? Ke te dimwaan nu ke eshεε yi dimew e se bó ε base fokuse ke.”

(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

<sup>3</sup> E Jisos ke gen ben shii yî Kum Bite bi Olif e ê keba kè taale yew ncese le, ε Bitá bô Jem noo Jon noo Andulu gen εbonεbon bife ê wvu le, <sup>4</sup> “Ke see ê bese kefew kè fiεε fidvu fin nu ke ekooy, ebvuu esee nciise wvù nu ke eduηce kefew kè mwεεm mvudvu mvun mvunciim nu ke ekooy.” <sup>5</sup> E Jisos mum gay ê bó le, “Ben eyenè fo wee ke elεε ben é ben ejay je. <sup>6</sup> Bonyii nteen nu ke etoo joo diee diem tεεke fojise, ε wee duu le, ‘E nu me wvudvu.’ \* E bó dioo gee nonen emum elεεle bonyii nteen ε bó jayte je. <sup>7</sup> Ben ke dioo ε yuw le bó tumte jem kenεε le jem nu enu, fo finteem ebuytè ben ke. Mvumvun nu mwεεm mvù kenke keeke ekooy. Geenεn ε mvù yaa mum duηci le wonj kaa wase ke. <sup>8</sup> Ketum nu ke etumte jem bô kemew, ε nfon mvu tumte jem bô wvumvu. Nshε nu ke eshiike mondvuum e mondvuum e, ε jen koole. E mvumvun mwεεm bεε ke lo mvun'yanj ke diεwe seke kpwoon ε kεw lume.

<sup>9</sup> Ben dioo nu no yenè. Ben ekeè le bó nu ke enya ben can bonyii bô saake bonsaw e. Bó nu ke etamte ben yéw bunle le. Ben nu ke eleμεn fwe dvu bonyii bô saake biba bi wonj e, noo fwe dvu bonfon nje me, wvu le ben ejeme ê bó ekume me. <sup>10</sup> Geenεn ε bó kenke ke keeyaw efewce saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bitum bicii. <sup>11</sup> Seke bó ε koo ben ε no gene dvù keenya yew nsaw e, fo ekole ekfumtè ben le laa ben nu ke egen ejeme le la le. Seke ben ε gen, no jemyi ke ε è nu fiεε fi buyte diuw wene le kefew kekie le, njefo ke è bεε ke ejemyi ben ke. E nu ke enya Keyoy ke Yuule njeme diuw wene le. <sup>12</sup> Wee nu ke enε ejo waa bwee enya é bó eyu, é cee wan ejo waa we enya é bó eyu. Boom nu ke enε ebone bikaa ê bo'icee bobole ejim, gee ε bó yuwyi bó. <sup>13</sup> Bonyii bocii nu ke ebane ben nje diee diem. Geenεn, wee wvù nu ke ekuu shém egen ebuy fokemεse nu wvù nu ke eboy.

*Ekume mwεεm mvù bemte mvù nu ke ekooyi*

(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

<sup>14</sup> (Wee wvù taanjke ηwa' wvun eyuw fin ntay,) seke ben ε yen ε kemaante ke fiεε le kè nulo ejin bvudvuu leeme wase fô kí yaa be kenke keenu ke, ε bonyii bô nu Judea mum fεε ben yî dikum e. <sup>15</sup> Fo wee wvù nu ê yew we dioo ε shii bvuu ley yew le wen ejo naa lo fiεε elewte dvù ke. <sup>16</sup> Fo wee wvù nu wene ebvuu ekfulε le wen too ejo ndvu ye yi bulεεn ke. <sup>17</sup> Ngεw wvu baay εdiuw yoya le nu ke enu wvu bokεnε bô nu bô difue, noo bô yamsee boom e. <sup>18</sup> Ben ebunleè le fo fiεε fin ke ekooy ε è nu kefew ke nffum e ke. <sup>19</sup> Bonyii nu ke eyen ηgεw εdiuw yoya le, ε kfuw wvuwe ηgεw ke baa nu wase dvù ε kεw no Nyo' bomεε wonj ε to ε buy keseen e ke. E ke kfuw wvuwe bεε ke ebvuu eyuu enu dvù ke. <sup>20</sup> E Tata to baa fafe εdiuw ε ηgεw wvudvu, tu ke wee wvu wum mwaanj bee ke eboy ke. Geenεn, nje bonyii bew bô wvù to cawεε wase gεε, wvù nu ε fafe εdiuw yodvu. <sup>21</sup> E wee ke egay lo ê ben εdiuw yoya le le ‘Ben etaa eyen, Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvun fen!’ Kenεε le, ‘Ben eyen wvuwe fofe!’ Fo ben ebee ke. <sup>22</sup> Ben ekeè le bonyii nu ke etoo mbiayte le bowen nu bomboyse bô Nyo' to kawεε, ε bomew duu le bowen nu bonyii bo ntum Nyo' le, emum egee mwεεm mvù duηci mvunjay mvubole, gee ten mwεεm mvu diuw wvù yumεεn e, momte fen é je nu dvù, keelεε bonyii bô Nyo' nu ε caw é bó ejay je. <sup>23</sup> Ben eyenè. Me nu ε nsee wase mwεεm mvun mvunciim ê ben é mvù se keeke ekooyi.

*No fi nu ke enu seke wee wvù diee nu Waawee kaase too*

(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

<sup>24</sup> E nu ke edioo enu εdiuw yoya le seke bonjεw bodvu ε fey wase, é diuu enε esεε ejimε, é kpwee saa bvuu baa ten ke, <sup>25</sup> é jón enen'yi fowe gbwekene, é mwεεm mvu fowe mvunciim mvù kenke mvunjay eshiike. <sup>26</sup> Nonen é bonyii emum eyen no wee wvù diee nu Waawee shiile too ê kembεw

\* **13:6** “... me wvudvu,” jemyi ε è nu ekume Mboyse wvù Nyo' to kawεε. **13:8** 2Klo 15:6; Yεsa 19:2 **13:9** Mat 10:17-22; Jon 16:1-4 **13:11** Luk 12:11-12 **13:12** May 7:6; Mat 10:35; Luk 12:52-53 **13:13** Jon 15:21; Mwm 13:10 **13:14** Dan 9:27 **13:15** Luk 17:31 **13:19** Dan 12:1; Mwm 7:14 **13:21** Luk 17:23-24 **13:22** Mat 24:24 **13:24** Mat 24:29 **13:26** Mat 24:30

e kenke mvunḡay mvu baay noo bvukukε. 27 Ε wvú emum eciinse bonceendaa bew ε bó egen εbuw ε wonḡ yo εna le yí nshε le noo fowe, ebaance bonyii bew bò wvú nu ε caw.

(Mat 24:32-35; Luk 21:29-33)

28 Ben eyeyi fiεε yí kenḡvum e. Tíεw ye ké boci, ε bibε ekεw etεεke yí dvú le, ε ben mum kiεε le ekfuḡ kumene wase. 29 Ε nu ke lenḡḡ no ben nu ke edioo ε yen ε mwεεm mvun kooyi, ε ben emum ekiεε le wvú nu wase nceencee naa wase ε yew fwese. 30 Ε me ensee ε ben kecεεy le ke εḡgokε ke keseen kin nu ke eka se mwεεm mvun mvunciim ε kooy wase ke. 31 Εbulε bó nshε nu ke eka, geenεn ke diεw yεm nu ke eyuu eshiw ke.

(Mat 24:36-44)

32 Geenεn ke wee nu dvú wvú kee diuu didvu kenεε kefew kedvu ke. Ke naa bonceendaa bo Nyo' le bo fowe kenεε Waa Nyo' kee ten ke. Ε kee ke Ice wvú εmben. 33 Nonεn ben eyenè bvuu cεytè, † njefo ke ben kee kefew kedvu ke. 34 Fí nu ke enu diεwε wee fò wvú ḡene ḡhane, ε dioo nen'yi, ε ḡεε yew ye can boom bew bo lemme le, wee bó diεw lemme, wee bó diεw lemme, ε ḡay ε wee wvú cεyte diuw ketaḡ le wvú eshεε ecεytè ntay. 35 Nonεn ben emum ecεytè, njefo ke ben kee kefew kè cee yew nu ke ekase eto ke. Ε nεlo ε wvú ke eto ekiεḡuu, kenεε entaḡ entelεḡ, kenεε seke nyimshie yi fwe le, kenεε entaḡentaḡ. 36 Fo wvú ke ene esεε ebuynεn eyen ε ben leete ke. 37 Fiεε fi me njemyi ε ben fin nu ε me njemyi ten ε wee tfuu le, 'Wee wemen ecεytè.' "

## 14

*Ε bonyii cu ntaḡ keekoo Jisos eyu*

(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Ε to shεεte wase εdiuw εfaa ε emum enu diuu di Nḡkaw Danḡfey noo Nḡkaw Blεεd wvú bó baa ḡεε Fintunḡεεn jó ke. Ε bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò duḡci bonci bo Nyo' le no gomte je yi bó ekoo Jisos jó ε kenyile le, eyu. 2 Ε bó cu ntaḡ εbonεbon le, "Fo beene emom fiεε fin kefew kè bó ḡee

Nḡkaw e ke, njefo ε beene mom lo, ε fí eto bó diuw ε bonyii entelεḡ."

*Ε kpwoon mvu yefe Jisos bó nfley wvú shfuunḡkene*

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

3 Ε Jisos ke no nu ntεw wvú Betani le, yew dvu Semon wvú wee ntun wvu baay, ε bó ke shii no diekene,\* ε kpwoon mvu nε ley bó fikaa† fi nfley mvu wvú shfuunḡkene le. Nfley wvudvu to lumte naa ntay, ε bó kene bó naad εwvunεwvun. No wvú ley, mum koy diuw fikaa fidvu fuce nfley wvudvu yi εkolε ke Jisos e. 4 Ε bonyii bomew kaa nε no wvukene εbonεbon ḡayte le, "Wvú nyεw bó nfley wvun nen nje la? 5 Ε be nεlo ε bó egese nfley wvun ε wvú efey lo bigew bodanali ḡεε tε, enya bigew bidvu ε bonyii bo kefufe le." Ε bó mum no ḡasene lo yi ye le. 6 Geenεn, ε Jisos jeme ε bó le, "Ben ecine wvú le nyεkeey. Ben nyaa ḡḡεw ε wvú nje la? Wvú nu ε ḡe ε è nu fiεε fi jee fò me le. 7 Ben ekeè le bonyii bo kefufe le nu ke enu ke ben ε bó sekecii. Ε ben nulo efici bó seke ben koonḡke. Geenεn, ke me nu ḡke enu beene sekecii ke. 8 Kpwoon wvun nu ε ḡe ε è nu fiεε fi wvú nulo ege. Wvú yefe me bó nfley wvun nen seysee ε è nu no bó nu ke edwey me.‡ 9 Ε me ensee ε ben kecεεy le, naa fεε fò bó nu ke efewci saaka wvú jee yi εkolε ke nshε le kecii nu ε fiεε fi kpwoon wvun ḡe nu ε bó nu ke esenḡe ten, keekumyi wvú."

*Ε Judas ḡεεn keegese Jisos*

(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Ε Judas Iskaliot wvú to nu wee ḡḡoo boom bo ḡḡoo le bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε, mum nε ḡεεn fò bocee ncese bo baay baay e wvu le wen egese Jisos ε bó. 11 Ε bó dioo yuw nonεn yuw njonḡ baay, mum kaw wvú le bó nu enya bigew ε wvú. Ε wvú mum kew no gomte je yi wvú nu enya Jisos jó can yibole.

13:30 Mat 16:28 13:32 Lem 1:7 13:33 Mat 24:36 † 13:33 Bonḡwa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen le, «bunleè». 13:34 Mat 25:14-15; Luk 19:12-13 14:1 11:18 14:3 Luk 7:37-38 \* 14:3 Ε diεw Glek e nu le: "Jiim no diekene", ε è nu no bó to ké no diekene kefew kekie le. † 14:3 Fikaa fin nu ε bó to kene bó tε dimew di bó tenḡ ε diεw bale le le «alabaster». ‡ 14:8 Wee juu to ké kpwee, ε bó yefe ḡvune diεw bó nfley se dwey. 14:12 Ksm 12:1-14 14:12 Ksm 12:15-20

*Ɛ Jisos bô boom bew dieken yî kemese le*  
(*Mat 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Jon 13:21-30*)

<sup>12</sup> Ɛ diuu di fwe di Nkaw Blɛɛd wvù bô baa gɛɛ Fintunlɛɛn jó dì bó to ké no sɛɛle waa keyaw wvu Nkaw Danɛfey ke to kocɛn, ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le bife ê wvú le, “Wo gomte le bese eɛn eseyse ɛ è nu fɛɛ fô wo nu edie Nkaw Danɛfey?” <sup>13</sup> Ɛ wvú mum tum boom bew bo ngoo le bomew bofɛɛ, gay ê bó le, “Ben eɛn elaanɛ, ben nu dioo ɛne, eyɛn wee le ɛ wvú ɛ tuu joo ê nshaan e, é ben ebi wvú le. <sup>14</sup> Seke wvú ɛ ɛn ɛ ley yew yî wvú ley dvú le, ɛ ben gay ɛ wee wvú kɛnke yew yidvu le Wee N'yɛɛyi biite le laa kebuw ke bonyii bo ghane le kewene kè bô boom bowene bo ngoo le nu edie Nkaw Danɛfey dvú nu fɛɛ le? <sup>15</sup> Wvú nu ke emum edunɛ kebuw ke baay yew yî ɛwe le ɛ bó ɛ looɛ wase ɛ seyse kí ɛ no nu lo, é ben emum eseyse mwɛɛm mvudien dvú.” <sup>16</sup> Ɛ boom bo ngoo le bodvu mum nɛ ɛn elaanɛ, ɛn yɛn mwɛɛm e ke lɛnɛn no Jisos to jemɛɛ ê bó. Ɛ bó mum seyse mwɛɛm mvudien mvu Nkaw Danɛfey e dvú. <sup>17</sup> Ɛ è ke no nu ɛkɛguu, ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofɛɛ taashe dvú. <sup>18</sup> Ɛ bó ke shii no diekene, ɛ Jisos nɛ gay ê bó le, “Ɛ me ensee ê ben keɛɛy le wee mvu ben e nu egese me, ɛ wee wvu nu wvù diekene bee wvú.” <sup>19</sup> Ɛ bó yuw nonɛn, nɛ no nu lo yii yii, mum no biite ê wvú wee mwaan mwaan le, “Ɛ nu me le?” <sup>20</sup> Ɛ wvú tfuse le, “Ɛ nu ke wee mvu ben bo yuufe ncow bofɛɛ le wvù bee wvú cuwte blɛɛd ê shuw e. <sup>21</sup> Wee wvù diee nu Waawee nu ke eɛn ke no bó to sanɛɛ ekumɛ wvú. Geenɛn, ngɛw wvu baay nu fô wee wvù gese wee wvù diee nu Waawee le. Fí to bee ejee fô wvuwee wee le baay fɛn é bó to baa eboo wvú ke.”

*Ɛ Jisos bô boom bew die ntaashɛ*  
(*Mat 26:26-30; Luk 22:14-20*)

<sup>22</sup> No bó to diekene, ɛ Jisos nɛ jo blɛɛd, nya keyoone ê Nyo', guushɛ, nya ê boom bew bo ngoo le gay le, “Ben eko, fin nu ye yɛm.” <sup>23</sup> Ɛ wvú mum jo tɛn fiko, nya keyoone ê Nyo', mum nya fiko fidvu ê bó, ɛ bó wu bocii. <sup>24</sup> Ɛ

wvú gay ê bó le, “Fin nu elɛmɛ kem kè Nyo' gbwo monkan dvú kí ɛ buy nje wee nteen. <sup>25</sup> Ɛ me ensee ê ben keɛɛy le ke me mbɛɛ nke embvuu en'wu mbvuum mo twɛn kete kè lane le man ke ɛ ɛn ɛ buy diuu dì me nu nke en'wu mó monfɛm ɛnte jo bvunfon bvu Nyo' le.” <sup>26</sup> Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le ke mɛse, yem nkɛɛ mbɛnɛ, mum buy ben ɛn yî Kum Bite bi Olif e.

*Ɛ Jisos gay le Bitu nu ke ema wen*  
(*Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38*)

<sup>27</sup> Ɛ Jisos ke nɛ gay ê bó le, “Ben bocii nu ke etfuw bikaa ê me ejim. Ɛ nu no bó nu ɛ san ɛ Nyo' gayte le, ‘Me nu enke en'yu nɛɛy njée é njée esaanɛn.’

<sup>28</sup> Geenɛn, seke Nyo' ɛ bvuse me yî kpwe le, é me ensa fwe jo ben Galilee.” <sup>29</sup> Ɛ Bitu tfuse ê Jisos le, “Ɛ bonyii bocii cim tfuw lo bikaa ê wo ejim, tu ke è nulo é me nke en'yu entfuw ke.” <sup>30</sup> Ɛ Jisos gay ê wvú le, “Ɛ me ensee ê wo keɛɛy le ɛntan jo ɛben jan, nu ɛ nyimshie nu ke enu le yí eton bokaɛ bofɛɛ, ɛ wo ɛ ma wase me bokaɛ botete.” <sup>31</sup> Ɛ Bitu jeme tɛme lo gay le, “Ɛ è cim nu le me enkpwe lo bee wo, tu ke è nulo é me en'yu ema wo ke.” No wvú gay nonɛn, ɛ bó bocii gay ke tɛn lɛnɛn no wvú gay.

*Ɛ Jisos bunle Gesɛmane*  
(*Mat 26:36-46; Luk 22:39-46*)

<sup>32</sup> Ɛ bó ke ɛn ley fô wɛɛ ketaan wvumew e, ɛ bó tenɛ le Gesɛmane, ɛ Jisos gay ê boom bew bo ngoo le le, “Ben eshii fɛn, é me enɛn embunle.” <sup>33</sup> Ɛ wvú mum jo Bitu bô Jɛm noo Jon, ɛ bó bó nɛ fô. Ɛ wvú nɛ no kpwaake mwɛɛm ɛ monlum koole wvú. <sup>34</sup> Ɛ wvú gay ê bó le, “Fitele fiem nu yii yii baay naa fi me enkpwe lo. Ben eshɛɛ enù fɛn ɛɛyɛ.” <sup>35</sup> Ɛ Jisos nɛ fô bɛnɛ ɛn fwe caan, gbwe fokuse, bunle le é je be nu dvú, é kefew ke ngɛw e kedvu efey ke lo. <sup>36</sup> Ɛ wvú bunle le, “Abba, Icɛm, wo nulo ege fiɛɛ ficii. Cake fiko fi ngɛw e fin fo me en'wu. Geenɛn, geɛ ke no wo koonke. Fo wo ege no me nkoonke ke.” <sup>37</sup> Ɛ Jisos kase tu jim fô bó le, yɛn ɛ bó



leete. E wvú bife ê Bitá le, “Semon, wo leete lo le? Kε è nulo é wo ecεy egeen ebuy yî ntam kefew e ke mwaan e? <sup>38</sup> Ben enù we bunleè fo mmom ke eto fô ben e eghaw ben. E nu keceey le fitele koonke lo, geenεn ε nyam ye weeyi.” <sup>39</sup> No wvú jeme nonεn bvuu kase gen bunle ke no wvú be bunle wase. <sup>40</sup> E wvú dioo kase tu jim bvuu yen ε boom bew bo ηgoo le leete njefo nyii to nu ê bó ejise baay. E bó fanε yaa kieε fiεε fi bó etfuse ê wvú ke. <sup>41</sup> E wvú kase tu jim yî bokan bo botete le, bife ê bó le, “Ben fen bæε ke leete lætene finεn e? Dí nu ε kocεn. E nu wase kefew. Bó nu ε gese wase wee wvú diee nu Waawee ê bonyii bò befe. <sup>42</sup> Ben enε we é beene egeenè. Ben etaa eyen, wee wvú gese me wvun ε wvú too wase.”

### *E bó koo Jisos*

(*Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12*)

<sup>43</sup> Kε no Jisos to bæε jemyi nonεn, kan mwaan ε Judas wvú to nu wee ηgoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε mum buynεn. Wvú to too bô kebombom ke bonyii le ε bó kenke nyó bô bibuse, ε è to tum bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò dunçi bonci noo bonyii bò saake won. <sup>44</sup> E to nu ε wee wvú to gesεε Jisos to seyse wase nciise bô bonyii bodvu gay le, “Wee wvú me nu ηke engay wvú le, embam enocε, nu wvú, é ben emum ekoo, ejo egeenε dvú eyenè fo wvú elewte.” <sup>45</sup> No Judas to nonεn, mum gen lo kan mwaan fô Jisos e, gay wvú le le, “Wee N'yεeyi.” No wvú gay nonεn, mum bam wvú ηocε. <sup>46</sup> E bonyii ba mum koo Jisos, gheη wvú. <sup>47</sup> E wee mvu wvú to leeme bô bo Jisos mum dvun nyo ye jem, cun kentunηun ke nfwa εkolε ke bocee ncese le dvú, sum. <sup>48</sup> E Jisos bife ê bonyii bodvu le, “Ben to keekoo me ε no too bô nyó noo bibuse ke diewe ben to keekoo ε è nu coon e? <sup>49</sup> Me nse nshee nu beene no diuu nu fô yew ncese le, n'yεeyi bonyii se ben koo me nje la? Geenεn, fifin kooyi keseen nen le fiεε fi bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le eto ekocεn.” <sup>50</sup> E boom bo Jisos e bo ηgoo le bocii mum lan wvú fó, fεε lo. <sup>51</sup> E cuwee mvu no bii wvú le,

ε wvú baa tfume fiεε ye le ke, ε wvú bu ke ε è nu waa ndvu ye le. E bó gen le bó koo ten wvú, <sup>52</sup> ε ndvu yidvu feyε, ε wvú cinε dvú lewte kenyi kencimte.

### *E bó saw nsaw Jisos*

(*Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24*)

<sup>53</sup> E bó mum jo Jisos, gen bô wvú fô εkolε ke bocee ncese le. E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake won noo bonyii bò dunçi bonci nu ε bó to tase wase fó. <sup>54</sup> Bó to gene bô Jisos ε Bitá bii lo ejim ncejole. E wvú gen buy naa lakfulεη yi εkolε ke bocee ncese le, mum shii bô bonyii bò to ceyte la didvu no yosene ηguy. <sup>55</sup> E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bocii bò saake bonsaw mum no gomte fiεε fi bó etey yî Jisos e, ege é bó eyu wvú. Geenεn, fanε yaa yen fiεε le ke. <sup>56</sup> E bonyii nteen mum ben jim nsaw mbiay ekumε Jisos. Geenεn, ε wee no jemyi fiεε ε fí yaa too kpwentene bô fi wee mvu le ke. <sup>57</sup> E bonyii bomew ke nε mum leem we, cu yibo mbiay yî ye le gay le, <sup>58</sup> “Bese se nu ε yuw ε wvú gayte le wen nu ke esâw yew ncese yin yî bó bom bô can, ejo εdiuw εta ekase bom yimi ε é yaa nu bô can ke.” <sup>59</sup> Naa no bó to jemyi nonεn, ε njeme wvubo fanε yaa etoo kpwentene ke. <sup>60</sup> E εkolε ke bocee ncese le mum nε leem we fwe dvu bonyii, bife ê Jisos le, “Kε wo kenke fiεε keetfuse le? Wo yuuke ke mwεεm mvù bonyii ban jemyi yî yo le?” <sup>61</sup> E Jisos mey diuw tfu, fanε yaa tfuse fiεε ke. E εkolε ke bocee ncese le bvuu bife ê Jisos le, “E nu wo Mboyse wvú Nyo' to kawεε wvú Waa Nyo', Nyo' wvú bó bensee?” <sup>62</sup> E Jisos tfuse le, “E nu me. Ben nu ke eyen no wee wvú diee nu Waawee ε shii ê ebo ke εceey ke Wee wvú kenke Mvunηay e, ke ebvuu eyen no wvú shiile too we ê kembew e.” <sup>63</sup> E εkolε ke bocee ncese le yuw nonεn, mum saayε ndvú ye le, bife le, “Shiie nu dvú wvú beene ebvuu egomte wee le wvú eleem fen ejeme fiεε le? § <sup>64</sup> Kε ben nu ε yuw wase no wvú joo bvudvuu bvú Nyo' le? Ben ε gay le la?” E bonyii bocii mum sumten le wvú nu wee wvú bó eyu

**14:38** Efe 6:18; Ibu 2:18    **14:49** Luk 10:47; 24:46    **14:50** 14:27    **14:56** Mben 35:11    **14:58** 15:29; Mat 26:61

**14:61** Yεsa 53:7; Mak 15:3-5; 15:39    **14:62** Dan 7:13; Mat 22:44; 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27    **14:63** Mat 26:65

§ **14:63** Wvú to saayi ndvú ye le nonεn, njefo fí to nu ε sase wvú le.    **14:65** Yεsa 50:6; 53:5; Luk 7:16



lo. <sup>65</sup> Ε bonyii bomew mum κew no cuyte nceη yî Jisos e, kay ejise eye, no kfunε wvù bô mvunko, gayte le, “Κε γεε kewee ntum Nyo' kuw keseen.” Ε bonyii bo nci le ke ne jo Jisos mum κew no suunke.

### *Ε Bita ma Jisos*

*(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)*

<sup>66</sup> No Bita to nu je εκuεku lakfulεη e, ε wan kpwoon mvu ηgoo boom bokεε bô to lemte εκολε ke bocee ncese le ne to mbew ye le. <sup>67</sup> No wvù yεn Bita le ε wvù yosene ηguy, ε wvù taa wvù nen tunη, gay le, “Wo tεn be nu ben ε Jisos Wee wvu Nasalet wε.” <sup>68</sup> Ε Bita tun, gay le, “Κε me ηkee fiεε fi wo jemyi fin κε. Κε me ηkee κε.” No wvù gay nonεn, mum ne fó γεν fô diuw ketaη e, ε nyimshie mum ton.\* <sup>69</sup> Ε wan kpwoon we bvuu yεn wvù le, gay ε bonyii bô to leeme fó le, “Wee wvun nu mvu bó le.” <sup>70</sup> Ε Bita bvuu tun. Ε kefew ke dioo gεnce caan, ε bonyii bô to leemene fó ba bvuu gay ε Bita le, “Ε nu keceεy le wo nu mvu bó le, njefo wo nu tεn wee wvu Galilee.” <sup>71</sup> Ε Bita mum kan, tee lon yî εκολε kew e gay le, “Κε me ηkee wee wvun wvù ben jemyi εκuεε wvù κε.” <sup>72</sup> Kan mwaan ε nyimshie bvuu ton le bokan bofεε. Ε wvù yuw mum kume njeme wvù Jisos be jeme ε wvù le, “Nyimshie ke enu le yî eton bokan bofεε, ε wo ε ma wase me bokan botete.” Ε wvù mum keεε kpwe no beele.

## 15

*Ε bó nya Jisos can Baylet wee sa' wvu Lum e*

*(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)*

<sup>1</sup> Ε εκfun ke γεν le jó eyuule too nen, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won noo bonyii bô duñci bonci bo Nyo' le, bô ε nu bonyii bocii bô saake bonsaw mum shii jo ntaη, kay Jisos, jo wvù γεν nya can Baylet e. <sup>2</sup> Ε Baylet bife ε Jisos le, “Ε nu wo wvù Nfon Bojuu le?” Ε Jisos tfuse ε wvù le, “Ε nu no wo gay.” <sup>3</sup> Ε bocee ncese bo baay baay mum κew no teyte mwεεm yî Jisos e

nteen. <sup>4</sup> Nonεn ε Baylet bvuu bife ε Jisos le, “Κε wo keηke fiεε keetfuse le? Wo yuuke κε mwεεm mvù bó cuci yî yo le?” <sup>5</sup> Geenεn ε Jisos fanε yaa ebvuu etfuse lo fiεε ε wvù κε. Ε diuw yum Baylet.

*(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)*

<sup>6</sup> Ε to ké dioo nu kefew ke Nkaw Danεfey wvun e, ε Baylet bvuse wee ncaw mwaan yew ncaw e wvù bonyii nu ε lekε. <sup>7</sup> Ε to nu kefew kedvu le, ε wee mvu nu yew ncaw e ε diee nu Balabas, ε wvù nu ηgoo bonyii bô to nu yew ncaw e bô to κεwεε mvunlaa εlaante yuwye bonyii le. <sup>8</sup> Ε kebombom ke bonyii le mum to κew no biite le Baylet ege no wvù to ké no gee fô bowen e. <sup>9</sup> Ε Baylet bife ε bó le, “Ben gomte le me embvuse ε ε nu Nfon Bojuu le?” <sup>10</sup> Wvù to biite nonεn njefo wvù to nu ε kiεε le bocee ncese bo baay baay to nya Jisos can wen e ε ε nu njefo bó to bene kendoη bô wvù. <sup>11</sup> Geenεn, ε bocee ncese bo baay baay beyse kebombom ke bonyii le le bó egay le wvù ebvuse ε ε nu Balabas. <sup>12</sup> Ε Baylet bvuu bife ε bó le, “Ε me ndioo ε mbvuse nonεn, enge neε bô wee wvun wvù ben teηe le Nfon Bojuu?” <sup>13</sup> Ε bó mum wam lo foweεwe le, “Bó eta lo wvù yî kentam e.” <sup>14</sup> Ε Baylet bife ε bó le, “Bó eta wvù nje la? Fiεε fi befe fi wvù ge nu la?” Ε bó bvuu no wamte gene κε lo fwe le, “Bó eta wvù yî kentam e.” <sup>15</sup> Nonεn ε Baylet mum bvuse Balabas njefo wvù to gomte keege no kebombom shieele. Ε wvù gay ε bó tam Jisos, mum nya le bó γεν eta yî kentam e.

*Ε bonyii bo nci le no σεwse Jisos*

*(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)*

<sup>16</sup> Ε bonyii bo nci le mum jo Jisos ley γεν dvù entow fô bó to teηe le Bletolium. No bó ley, mum kum kebese ke ηgoo bonyii bo nci le kecii ε kí tase. <sup>17</sup> Ε bó mum jo ndvu bvunfon shfuse yî ye le, bvuu lu kefo ke bvunfon e ε kí nu bíay bíay bon ε wvù εfa. <sup>18</sup> Ε bó mum κew no bune wvù gayte le, “Biaa kemaan. Nfon Bojuu.” <sup>19</sup> No bó gee nonεn mum no suunke wvù bô kemaan yî εκολε le, cuyte nceη yî ye le, too tumte envuw ε wvù ejise, bune wvù. <sup>20</sup> Ε bó

\* **14:68** Κε bonwa' bo boyvuum bomew keηke njeme wvu le, “Ε nyimshie mum ton” κε. **14:72** 14:30 **15:2** Mat 27:11 **15:3** Jon 19:9; Mak 14:61 **15:9** Mat 27:11 **15:11** Lem 3:13-14 **15:15** 10:34 **15:17** Luk 23:11 **15:18** Mat 27:11 **15:19** 14:65

ke sɛwse wvú nonɛn mɛse, mum kase baa ndvu bvunfon ye yí ye le, jise ndvú ye yí ye le, mum jo wvú no gene dvú keegen eta yí kentam e.

*Ɛ bó ta Jisos yí kentam e*

*(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

21 Ɛ bó dioo gene, ɛ bó bo wee mvu tasɛn ɛ wvú kfuuyi ɲkpwaante ɛ diee nu Semon, ɛ è nu wee wvu Sɛlin. Wvú to nu icee Ɛleksanda bó Lufus. Ɛ bó mum kan wvú ɛ wvú tuu kentam ke Jisos e. 22 Ɛ bó no gene bó Jisos gen buy bvudvuu bvù bó teje le Golgota le, (ɛ diee din nu le Nɲgbwow Ɛkolɛ,) 23 mum nya mbvuum ê wvú le wvú ewu ɛ bó ɛ fiysɛn bó ɛfuwe kemew ɛ bó teje le mɛɛl. Geenɛn ɛ Jisos faɲɛ yaa wu kɛ. \* 24 Ɛ bó mum ta wvú yí kentam e. Ɛ bó jo ndvú ye keegaw ê bikuu bibole mum tum kan bó ndvú yidvu keekiɛɛ no wee nu ejo. 25 Kefew kè bó to taɛ Jisos yí kentam e to nu didiui bvuuke fontaɲɛntaɲ. 26 Ɛ bó saɲ fiɛ fi bó taɛ wvú yí kentam e nje fí ɛ fí nu le, wvú nu, “Nfon Bojuu.” 27 Bó to nu ɛ ta tɛn bocooɲ bofɛɛ yí bintam e, wvumvu ê ebo ke Jisos e ke ɛɛɛy e, wvumvu ê ebo kew ke ɛɲkoɲko le. [ 28 Ɛ fí mum kocɛn no bó to saɲɛ wase ê Nwa' Nyo' le le,

“Bó to nu ɛ taɲ wvú ɲgoo bonyii bò nu ɛ buw mwɛɛm e.”] †

29 Ɛ bonyii no fele yɛne Jisos e mɛɛke lo bikuu, baale wvú bó boncun gayte le, “Ɛɲ'gheee! Wo wvù se nu keeke esâw yew ncese ekase eyoo yí ɛdiuw e eta, 30 ke fi le ɛkolɛ kuw eshii yí kentam kiɛ le.” 31 Ɛ bocee ncese bo baay baay bó bonyii bò duɲci bonci bo Nyo' le no buu tɛn wvú ɛbonɛbon gayte le, “Wvú se fii bonyii bomew sɛ wvú nulo efi kew ɛkolɛ ɲkuuɲ. 32 Wvú wvù Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ, wvú wvù nu Nfon bonyii bo Islael kɛ eshii le yí kentam e keseen é bese eyɛn emum ebee wvú le.” Ɛ bonyii ba bó to taɛ yí bintam e bó bo Jisos no baale tɛn wvú bó boncun.

*Ɛ Jisos kpwe*

*(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)*

33 Ɛ diuu ke dioo ben leke, ɛ ɛkfuɲ nɛ jiim woɲ tfuu gen buy didiui ditɛte emvunsheen. 34 Ɛ è ke no nu didiui ditɛte, ɛ Jisos nɛ fuɲ foweɛwe le, “Ɛloy, Ɛloy lama sabaktani,” fi nu le, “Nyo' wɛm, Nyo' wɛm, wo laɲ me nɛn nje la?”

35 Ɛ bonyii bomew bó to leeme fó dioo yuw, gay le, “Ben eyekɛ eyuw, wvú teje Ɛlayja.” 36 Ɛ wee mvu bó le nɛ lewte jo kusha, ffum ê mbvuum mo ɲgbwayɲgbwayi le, bon yí fite le nɛke le wvú ewu, mum gay le, “Kɛ leem nɛn é beene eyɛn laa Ɛlayja nu eto eshike wvú yí kentam kin e le.” 37 Ɛ Jisos nɛ wam foweɛwe mum yoy n'yoy wvu fokemɛse. 38 Ɛ ndvu yí to gawsene yew ncese ɛnte sɛle ɛntelɛɲ kɛw fowe bow buy fokuse biba bifɛɛ. 39 Ɛ cee ɛkolɛ bonyii bo nci le wvù to leeme fwe dvu Jisos dioo yɛn je yí Jisos kpwe jó le, mum gay le, “Kecɛɛy, wee wvun se nu Waa Nyo'.”

40 Bokɛɛ bomew to leeme fó ntam-ndwee taale. Nɲgoo bó le to nu Maalia Magdalen bó Maalia wvù bwee Jɛm wvu caan bó Yosɛs, ɛ wvumvu nu Salome. 41 Bokɛɛ ban nu bó to bii Jisos e Galilee fici wvú. Bó to nu fó bó bokɛɛ bomew tɛn nteen bó to biɛ Jisos e ɛ bó bó to Jelusalɛm.

*Ɛ bó dwey Jisos*

*(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)*

42 Ɛ è ke no nu wase ɛkiɛguu ɛbvubwe, no è to nu Diuu di Nseyse le keeley yí diuu di mbam e, 43 ɛ wee mvu wvu Alimatia wvù bó to teje le Yosɛw, kuu fitele gen yɛn Baylɛt e keelɛkɛ gvune di Jisos e egen edwey. Yosɛw wvun to nu ɲgoo bonyii bò saake woɲ e, ɛ bonyii to wvumte naa wvú ntay. Ɛ wvú kebɛɛ to cɛyte tɛn kefew kè bvunfon bvú Nyo' le nu ke eto. 44 Ɛ Baylɛt yuw, ɛ diuw yum lo wvú le Jisos be ɛ kpwe wase. Ɛ wvú tee ɛkolɛ ke bonyii bo nci le kiɛ ɛ kí to, ɛ wvú bife ê wvú laa Jisos be ɛ kpwe wase le. 45 Ɛ wvú dioo yuw ê ɛkolɛ

15:21 Lum 16:13 \* 15:23 Mbvuum man to nu keege le wvú eciwle saa ebvuu eyuuke nsase kɛ. 15:24 Mben 22:18 15:26 Mat 27:11 15:27 Yɛsa 53:12 † 15:28 Kɛ boɲwa' bo boyvuum bomew keɲke kencim kè 28 kɛ. 15:29 Mben 22:7-8; 109:25 15:29 14:58 15:32 Mat 27:11 15:33 Amo 8:9 15:34 Mben 22:1 15:36 Mben 69:21 15:38 Ksm 26:31; Ibu 10:19-20 15:39 1:1; 3:11; 14:61; Mat 27:54 15:40 Luk 8:1-3

ke bonyii bo nci le kedvu le Jisos be ε kpwe wase, ε wvú mum nya gvune didvu ε Yosεw. <sup>46</sup> Ε Yosεw mum nε γεν guy ndvu yì jee, γεν shike gvune di Jisos e, baancε jó, γεν jike ê jem e ε bó cow yì kemaan e, mum binse kebwee ke tε le to ban diuw jem yidvu dvú. <sup>47</sup> Ε Maalia Magdalen bó Maalia wvù bwee Yosεs yen bvudvuu bvù bó dwey Jisos fó le.

## 16

### *Ε Jisos buy yì kpwe le*

*(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)*

<sup>1</sup> Ε diuu di mbam e ke dioo fey wase, ε Maalia Magdalen bó Maalia wvù bwee Jεm, noo Salome guy bonfley bò sh-fuunjkene wvu le bó eγεν eyefe gvune di Jisos e dvú.\* <sup>2</sup> Ε è ke no nu ε è bεε naa lo fontanentan ke no diuu bεε san lo yì diuu di fwe yì kemaa le, ε bó nε no gene fô jem. <sup>3</sup> Ε bó dioo gene nonen no jemyi εbonεbon le laa è nu ke ebinse yεε tε di bó ban diuw jem dvú é bó se ley ε? <sup>4</sup> Geenεn ε bó dioo lan jise, yen ε bó ε binse wase tε didvu. Tε din to nu naa lo kebwee ke tε le. <sup>5</sup> Ε bó dioo ley γεν ê jem, yen cuwee mvu le ε wvú ε shii εbo εcεεy ε tfume ndvu ε yì defe, baa. Ε ye kufe bó nen wuu. <sup>6</sup> Ε cuwee wvudvu gay ê bó le, “Fo diuw eyumtè ben ke. Me ηkee lo le ben gomte ε è nu Jisos wvu Nasalet wvù bó se tae yì kentam e. Ke wvú bεε fen ke. Wvú nu ε buy wase yì kpwe le. Ben etaa eyen fô bó se jikεε wvú. <sup>7</sup> Ben eγεν esee ê boom bew bo ηgoo le noo ê Bita le wvú nu ε sa wase fwe dvonεn Galilee. Ben nu ke eyen wvú le jó no wvú to gayεε ê ben.” <sup>8</sup> Ε bokεne ba buy ê jem ciinke nen kikikiki, ne fεε lo, ε diuw ε loocε ε yum bó nen kaww. Ε bó fanε yaa jeme fiεε ê wee ke, ηjefo bó to fane lo.†

### *Ε Jisos dunce ye ye ê bonyii*

*(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)*

[ <sup>9</sup> Jisos to buy yì kpwe le diuu di fwe yì kemaa le ε è bεε kebitele, yaw buynεn ε è nu fô Maalia Magdalen wvù wvú to bvuseε bonceendaa bo dεwle le yì ye le

bosooshwi. <sup>10</sup> Ε Maalia mum γεν see ê bonyii bò bó bo Jisos to ké no nu. Bonyii ban to nu ε shii beele soo bikuu. <sup>11</sup> Ε bó dioo yuw no kpwoon wε gayte le wen be ε yen Jisos e ε wvú nu dvú, ε bó fanε yaa bee naa lo ke.

*(Luk 24:13-35)*

<sup>12</sup> Ejim jodvu ε Jisos bvuu dunce ye ye ê bonyii bew bomew bo ηgoo le bofεε ε bó gene ntεw mvu le ε nfieesen ye ε kumen wase. <sup>13</sup> Ε bó tu jim, γεν see ê kebese ke bonyii bo ηgoo le, ε bó fanε yaa bee bó le ke.

*(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)*

<sup>14</sup> Ejim jodvu ε Jisos dunce ye ye ε è nu wase ê boom bew bo yuufe ncow mwaan e kebεε ε bó diekene. Ε wvú saw bó, ηjefo bó to baa kenke mbee ke, temyi bikuu keebεe bonyii bò to yenεε wvú le seke wvú to buyεε yì kpwe le. <sup>15</sup> Ε wvú mum gay ê bó le “Ben eγεν won e tfuu eγεν efewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii bocii. <sup>16</sup> Wee wvù é bee saaka wvudvu le, bó ε lese wvú ê joo, é wvú ke eboy. Wee wvù ε fan keebεe, nu ε wvú nu ke eley ηgew e. <sup>17</sup> Bonyii bò nu ε bee nu ke egee mwεεm mvù dunci mvunγay mvu Nyo' le diεwε mvun e: bó nu ke ebvuseε bonceendaa bo dεwle le yì bonyii le ê diee diem e. Bó nu ke ejemyi díew yi fiε. <sup>18</sup> Bó nu ke ejici yó le bó can. Ε bó cim wu lo njiw, wvú saa ege fiεε bó bó ke. Bó nu ke egeεle can yì bonyii bò cemkene le, ε bó bonene.”

### *Ε Jisos ben we*

*(Luk 24:50-53)*

<sup>19</sup> Ε Tata Jisos jeme ê bó nonen mεse, ε Nyo' mum jo wvú ε wvú ben we shii ê εbo ke εcεεy ke Nyo' le. <sup>20</sup> Ε boom bew bo ηgoo le ke mum buy no ghane fewci saaka wvù jee mondvuum e monciim. Ε Tata lemte bó bó tomte fiεε fi bó to fewci le è nu kecεεy bó mwεεm mvù dunci mvunγay mvu Nyo' le mvù bó to gee.]

\* **16:1** Ε nce Bojuu le nu ε diuu to ké ka fokieguu. Fi nu le bokεne ban to guy bonfley ban ε diuu di mbam e ε fey wase se buy γεν fô jem. **16:6** 8:31 **16:7** 14:28; Luk 24:34 † **16:8** Ke bonwa' bo boyvuum bomew kenke bincim bi 16:9-20 ke. **16:14** Lem 1:6-8 **16:15** Mat 28:19 **16:16** Lem 2:38 **16:17** Lem 8:7; 16:17; Lem 2:4; 10:46; 19:6; 1Kol 14 **16:18** Luk 10:19; Lem 28:3-6; Lem 4:30; 5:16; 8:7; Jem 5:14-15 **16:19** Mat 22:44; Lem 1:9-11 **16:20** Ibu 2:4



**Saaka wvù Jee wvu ekumε**  
**Jisos no**  
**Luka**  
**to Saηεε**  
**Fiεε fi nu ê Nwa' Luk wvun**  
**e**

Nwa' Luk wvun duηci le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε bonyii bo Islael dvù, bvuu nu Mboyse ηηgokε ke bonyii bocii le. Wvù jemyi mwεεm mvumew ekumε Jisos ε mvù nu ke ε è nu ê ηwa' wvudvu wvun e maanη. Wvù jemyi no bó to bokεε Jisos ε bonceendaa bo Nyo' le no yemte, ε boncey njée gen taa wan, jemyi ten no wan wvù Jisos to shεεteε yew ncese le, jemyi ηgan wvù Jisos to maε ekumε wee wvù jee wvu Samalia bô wvu ekumε wan wvù to laε. Wvù jemyi baay ekumε bunle ê ηwa' wvun e bô ekumε Keyoy ke Yuule noo ekumε bokεnε. Wvù jemyi no Nyo' læeshi bibefe bi bonyii le, fi è nu shiee wvù Jisos to toε fokuse fen e.

*Bikuu bi mwεεm e ê ηwa' wvun e*

1:1-4 Keηkεwce

1:5-2:52 No bó to bokεε Jon Nleseεjoo bô no bó to bokεε Jisos ε bó no kuu

3:1-20 Lemme di Jon Nleseεjoo le

3:21-4:13 No bó to lesεε Jisos ê joo bô no Satan to momte wvù

4:14-9:50 Ekumε lemme di Jisos e Galilee

9:51-19:27 No Jisos to nen'yεε Galilee no gene Jelusalem

19:28-23:56 Ekumε kema ke Jisos e ke kemεse le Jelusalem

24:1-53 No Jisos to buyεε yî kpwe le, buynen ê bonyii εjise, ke ben we

*Keηkεwce*

<sup>1</sup> Wee wvu baay wvù Teofilus, bonyii nteen nu ε mom wase keesan ekumε mwεεm mvù to koyεε entelen jo bese. <sup>2</sup> Bó to saanke mwεεm ke lenlen mvù bese to yuwεε ê bonyii bô to yenεε bô εjise ebo bvuu no fewci saaka wvudvu no mvù to kεwεε. <sup>3</sup> No me nu ε njo wase kefew ε ntasse mwεεm

mvun mvunciim ε kεw fonkεw, ε mum ε n'yen le fi jee le me embaance ensan ten ê je yi len e ê wo. <sup>4</sup> Me ηge fin le wo ekiεε keceεy ke mwεεm mvù bó nu ε fewce wase ê wo le.

*ε nceendaa Nyo' tefe le bó nu ke eboo Jon Nleseεjoo*

<sup>5</sup> Seke Nfon 'Elod to saake wonη wvù Judea, cee ncese mvu to nu ε bó teηe le Sakalia. Wvù to lemte ê ηgoo bocee ncese bo Abija le, ε bwee yew we to buy ten ê kfuu di Elon e, ε bó teηe wvù le Elisaben. <sup>6</sup> Bonyii bo bofεε ban to nu bonyii bo teytey ê Nyo' εjise, gεεle bonci bo Tata le bocii, yaa keηke jay ke. <sup>7</sup> Geenεn, bó to baa keηke wan ke, njefo Elisaben to nu kase, ε bó bocii to nu ε bó ε lunkεn wase.

<sup>8</sup> ε kefew ke to kocεn, ε ηgoo Sakalia no lemte yew ncese Tata le. ε to nu wvù cee ncese ê Nyo' εjise εbvubwε, <sup>9</sup> ε bó to baa wvù bii no bó to ké no baale bocee ncese ê nce wvubole. ε wvù mum ley yew ncese le keeton jiin. <sup>10</sup> ε kefew ke kocεn keeton jiin, ε bonyii bocii bô to nu ekfuη no bunlee.

<sup>11</sup> ε nceendaa Tata seσε buynen ê wvù εjise leem ê εbo ke εceεy ke ketanη ke jiin e. <sup>12</sup> Seke Sakalia to yenεε wvù le, ε kedvum gbwo wvù, ε wvù keηke nfan baay. <sup>13</sup> Geenεn, ε nceendaa wvudvu gay ê wvù le, “Fo wo efanè ke. Nyo' nu ε yuw wase bunle yo. Bwee yew wo wvù Elisaben nu ke eboo wan diemsen é wo ecu diee le Jon. <sup>14</sup> Wvù nu ke eto bô nlanlanη fô wo le, ε bonyii nteen nu ke eyuuke njon nje boo diew. <sup>15</sup> Wvù nu ke enu wee wvu baay ê Nyo' εjise. Fo wvù ke ewuù mbvuum ke, se ge mò temyi. Keyoy ke Yuule nu ke eyiηsen yî ye le seke bó ε boo wvù. <sup>16</sup> Wvù nu ke ege é bonyii bo Islael nteen ekumen mvuntelem mvubole ekase etu bô bo Tata wvù Nyo' wvubo. <sup>17</sup> Wvù nu ke egen fwe jo Tata bô fitele noo mvunηay mvu Elayja le, keekumen mvuntelem mvu bocee boom e, é mvù enu yî boom bobole. Wvù nu ke ege é bonyii bô temyi bikuu ecine bikuu bi temyεen e, ekumen bonce bobole, ekeηke bonkpawce ε è nu bo bonyii bo len e. Wvù nu ke ege nonen wvu le bonyii enù ε bó ε seyse keceεyε Tata.”



18 E Sakalia bife ê nceendaa Nyo' le, "Fiee fi nu ke ege é me enkiee e bee bwee yew wem nu e bó e lunken wase nen nu la?"

19 E nceendaa Nyo' tfuse le, "E nu me wvù Gabliya, e me nleeme ê Nyo' ejise sekecii, e è tum wvù me le me ento ensee saaka wvù jee wvun ê wo. 20 Taa eyen, no wo baa ebee saaka wvun e, e kefew nu ke eto ekocen é fi ekenke keekooy, wo nu etu kencife, saa ejemyi ke, egen ebuy seke fiee fin nu ke ekooy."

21 No fi to kooyi nonen, e bonyii bò to nu ekfun ceyte Sakalia no kenke lo nghaw laa è se kooyi la fi wvù she dvù baay nen e.

22 Seke wvù to buyee dvù, wvù to baa kiee keejeme ê bó ke. E bó mum kiee le Nyo' nu e dunce fiee fi nghaw e ê wvù dvù. E wvù mum no feeke lo mwem ê bó bô can, yaa jemyi ke. 23 E Sakalia ke mese lemme diew yew ncese le mum kase tu jim fô yew e fo wvù.

24 E ediuw ke fey, e kpwese wvù Elisaben leem bô fue, mum no nu ke e è nu yew yî kee le tin. 25 E Elisaben mum gay le, "Keseen Tata nu e koo wase shen fô me le, e cake ken'wuunen yî ekole kem e."

### *E nceendaa Nyo' tefe le bó nu ke eboo Jisos*

26 E fue di Elisaben e ke buy kee soocan, e Nyo' tum nceendaa we wvù Gabliya ntew mvu wvu Galilee le e bó teje le Nasalet. 27 Wvù to gen bô ntum fô ngon kpwoon mvu le e bó teje le Maalia, e è bee wan wvu tfu. Wvù to nu e bó e seyse wase le wvù nu ke enu kpwee Yosew wvu ê kfuu di Nfon Dawe le. 28 E nceendaa Nyo' wvudvu gen yen Maalia le gay wvù le le, "Me ngayte wo le. Nyo' nu e buw wase wo e no nu ben e wvù."

29 E Maalia yuw e fi ghaw wvù baay, e wvù no maa laa kfuu wvun ngayma se nu wvù nee le. 30 Geen, e nceendaa Nyo' gay ê wvù le, "Maalia fo wo efanè ke. Nyo' nu e buw wase wo. 31 Taa eyen, wo nu ke eleem bô fue, eboo wan diemsen, ecu diee le Jisos. 32 Wvù nu ke enu wee wvu baay, e bó nu ke eteje wvù le Waa Nyo', Nyo' wvù nu Ekole ke Mwem Mvunciim e. Tata wvù Nyo' nu ke eshike wvù yî kawla Nfon Dawe wvù

icee kfuu dibole. 33 Wvù nu ke esaake kfuu di Yakow e sekecii, e ke bvunfon bwew nu ke ekenke kemese ke."

34 E Maalia bife ê nceendaa Nyo' le, "Fifin nu ke eghan nee le, e me mbee wan wvu tfu." 35 E nceendaa Nyo' tfuse ê wvù le, "Keyoy ke Yuule nu ke eto yî yo le, é mvungay mvu Nyo' wvù nu Ekole ke Mwem Mvunciim e eyinsen yî yo le. Nonen, wan wvù wo nu ke eboo nu ke enu wvù yuule, é bó emum eteje wvù le Waa Nyo'. 36 Taa eyen, wayco wvù Elisaben wvù nu e wvù e looce wase e lun e bó se teje wvù le kase, nu keseen bô fue kee soocan, e wvù nu ke eboo wan diemsen. 37 Ke fiee nu dvù fi nulo eghaw Nyo' ke." 38 E Maalia mum gay le, "Me wvun fen wvù waa lemme Nyo'. Wvù ege é fi ekooy bô me no wo gay." No wvù jeme nonen, e nceendaa Nyo' mum ne.

### *E Maalia laa ghane ê Elisaben e*

39 Ke ediuw yodvu le, e Maalia seyse ne no yansene gene ntew mvu wvù won kum wvu Judea le, 40 gen buy jó, ley yew dvu Sakalia gay bwee yew we wvù Elisaben e. 41 No Elisaben to yuwee ngayma wvu Maalia, e wan sese ê wvù eshem baay. E Keyoy ke Yuule yinsen yî ye le. 42 E wvù mum wvule foweewe, gay le, "Kembonen ke Nyo' le nu yî yo le fele bokene bocii, e kembonen kew nu yî wan wvù wo nu ke eboo le. 43 Fin fiee fi baay nen ghan nee le, le bwee Tata wem nu e laa ghane ê me le? 44 Taa eyen, seke me mbe n'yuw ngayma wo, wan e sese ê me eshem bô nlanlan wvu baay. 45 Njon wvu baay nu fô wo le, njefo wo nu e bee le nkawma wvù Nyo' to kawee wo dvù nu ke eto ekocen."

### *E Maalia bense Nyo'*

46 E Maalia gay le, "Fitele fiem bensee Tata Nyo', 47 e me n'yuuke njon nje Nyo' wvù nu Mboyse wem. 48 Wvù nu e kume me, e me nu ke lo waa we lemme wvu ncaw. E kew yî keseen e e gen lo, engoke kecii nu ke egayte le,

Nyo' nu ε lanj kembonen yî yem e,  
 49 njefo Nyo' Mvungay Mvunciim nu ε ge  
 wase mwεem  
 mvu baay baay nteen fô me le.

Κε diee diew κενκε kenfewsεν κε.

50 Wvú camte shen fô bonyii bò wvumte  
 wvú le.

Ε shen yin nu yî ενγοκε kecii le.

51 Wvú nu ε dujce mvungay mvu εbo kew e,  
 ε tawse bonyii bò saale ye, bontan bobole ε  
 bvunj.

52 Wvú nu ε shwaw wase bonfon bo baay  
 baay yî bokawla le,

ε bense ε è nu bonyii bo ncεw.

53 Wvú nu ε nyanje wase bonyii bò jen yuu  
 bó,

bó ε ffuu bó mwεem mvù jee,

ε kuj bo kpaw e cancan.

54-55 Wvú nu ε ficε wee we lemme wvù  
 Israel,

ε kume keecam shen fô Abla'am bó kfuu  
 diew e,

egen emεse κε no wvú to kawεε ê bo'icee cee  
 bosεse."

56 No Maalia jeme nonen, ce bó Elisaben  
 kee τε mum kase tu jim fô yew e.

### Ε Elisaben boo Jon Nlesejoo

57 Ε kefew kè Elisaben ke eboo ke to kocen,  
 ε wvú boo wan diemsεν. 58 Ε kfuu diew noo  
 bonyii bò to cee kelenj kedvu le yuw le Nyo'  
 nu ε dujce shen fô wvú le naa baay, ε bó  
 mum no lanlanje.

59 Ε ediuw ke to buy nyanj, ε bó to keetfuse  
 wan yew, mum no gomte keecu diee le  
 Sakalia κε diεwε di ice le, 60 geenen ε bwee  
 ma lo, gay le bó etenje wvú le Jon.

61 Ε bó gay ê wvú le, "Κε wee nu dvú ê kfuu  
 dinen e bó diee din κε." 62 Ε bó mum ne no  
 feeke bó can ê cee wan, keekiεε laa wvú be  
 gomte le bó ecu diee di wan e le yeε le.

63 Ε wvú mum few ten le bó eto bó fiεε é  
 wen esanj yî dvú le. Ε bó to dvú ε wvú mum  
 sanj le, "Diee diew nu Jon." Ε bó yen nonen ε  
 dew yum bó. 64 Kanj mwaanj, ε diuw Sakalia  
 mum yene ye, ε leme diew yaatan, ε wvú  
 bvuu kase no jemyi. Ε wvú mum kew no

tumte monkum mo Nyo' le. 65 Ε bonyii bo  
 ntew wvudvu le κενκε nghaw baay. Ε saaka  
 mwεem mvun mvunciim saanjen gen wonj  
 kum wvu Judea wvudvu le tfuu. 66 Ε bonyii  
 bocii bò to yuwεε mwεem mvun mvunciim  
 κενκε nghaw mum no biite laa wvun wan  
 nu ke enu wvù neε le, njefo fí to looci dujci  
 le kembonen ke Nyo' le nu yî ye le.

### Ε Sakalia tefe ntum Nyo'

67 Ε Keyoy ke Yuule ne yinjen yî Sakalia  
 wvù icee Jon e, ε wvú mum ne no jemyi κε  
 diεwε wee ntum Nyo' le, gayte le,

68 "Beene ebenseè Tata wvù nu Nyo' bonyii  
 bo Israel.

Wvú nu ε to wase keesum bonyii bew yî  
 ηγεw e.

69 Wvú nu ε γεε wase ntemmvungay wvù  
 nu ke eboyse beene,

ε wvú buy ê kfuu di wee we lemme wvù  
 Nfon Dawe le.

70 Fifi nu no wvú to kawεε diuw bonyii  
 bew bo ntum e bò yuule

ε è beε lo bvuyvuum e bò wvú to γεκεε,

71 le wen nu ke eboyse beene can bonyii bò  
 gomte keefiwsε beene le,

noo bonyii bosεεbeene bo bvuban e.

72 Wvú to nu ε kaw le wen nu ke ecam shen  
 fô bo'icee cee bosεεbeene le

mum no shee kumyi kelew kew kè wvú  
 wvù Nyo' to dieε.

73 Wvú to nu ε kaw ê icee bo'icee  
 bosεεbeene wvù Abla'am lew le,

74 wen nu ke ebvuse beene can bonyii  
 bosεεbeene bo bvuban e,

wvu le è nulo é beene elemte wvú le se nfan,

75 eceè nce wvù yuule bó wvu teyey é wvú  
 ejise

ediuw ecii yî nshii wesebeene le.

76 Ε wo waa wem nu ε bó nu ke etenje wo le  
 wee ntum Nyo',

Nyo' wvù nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e,  
 njefo wo nu ke esa fwe dvu Tata  
 keeseysel je ye.

77 Wo nu ke efewci ê bonyii bew je yì è nulo  
 é bó κενκε mboyma jó,

1:50 Mben 103:13, 17 1:51 Dito 5:15; 26:8 1:52 Job 5:11; 12:19; Mben 75:7; Mat 23:12; Jem 4:6, 10 1:53  
 Mben 107:9; 34:11 1:54-55 May 7:20; Mben 98:3; Kenj 17:7; 22:17 1:59 Kenj 17:12-13 1:60 1:13 1:68  
 Mben 41:13; 72:18; 111:9; Luk 4:18-21; 7:16; 19:44 1:69 Mben 132:17; Mat 20:30-31 1:70 Lum 1:2; Yesa 9:1-6;  
 May 5:1-3 1:71 Mben 106:10 1:72 Mben 106:45; 105:8-9; Lεw 26:42 1:73 Kenj 22:16-18 1:74 Tay 2:12, 14  
 1:76 Mala 3:1; Mat 11:10; Mak 1:2; Luk 7:27 1:77 Yeli 31:34

wvù è nu nleeshε wvù Nyo' nu ke eleeshε  
bibefε bibole,

<sup>78</sup> nje shen yi baay yi wvù koole fô bonyii  
le.

Wvù nu ke eciinse Mboyse é wvù eshiile  
too we

kε diεwε diuu fò dí ε san e.

<sup>79</sup> Wvù nu ke enya n'yuu ê bonyii bò nu yi  
εjiwε le

noo bò nu diuw kpwe le,  
emum eleke beene ê je kembonen e.”

<sup>80</sup> Ε waa Sakalia wvudvu mum no kuu yi  
nyam ye le, kuu tεn ê keyoy e. Ke mum ne  
gen no cee ε è nu ηkpwaante, gen buy diuu di  
wvù to buyεε keedunεε ekolε kew ê bonyii  
bo Islael.

## 2

### *Ε Maalia boo Jisos (Mat 1:18-25)*

<sup>1</sup> Ε to nu kefew kekie le, ε sa' buy le bó  
etan bonyii bocii bò nu yi bitum bi won  
wvù Lum e. Yí to buy ê Kaysa Augustus  
wvù to nu Nfon wvu baay wvu jó. <sup>2</sup> Kentan  
kin to nu ke fwe seke Kpwilinus to nu wee  
sa' wvu Lum saake keba ke won e kè Silia.  
<sup>3</sup> Nonen, ε bonyii bocii mum no tuu jim  
bontεw bobole, le bó esan ediee εbo ebvuu  
etan bó.

<sup>4</sup> Ε Yosεw tεn ne Nasaleτ ntεw mvu wvu  
Galilee le, ben gen Betelε'em ê keba ke won  
wvù Judea le jò bó to bokεε Nfon Dawe.  
Wvù to gen jó njefo wvù to nu wee kfuu di  
Nfon Dawe le. <sup>5</sup> Yosεw to gene bô Maalia  
wvù wvù to leyte le è nu ke enu kpweεe, ε  
wvù nu bô fue. <sup>6</sup> No bó to genεε buy jó, ε  
kefew kè wvù eboo ke to kocεn. <sup>7</sup> Ε wvù boo  
waa we bvucile ε è nu wan diemsen, kule ê  
ndvu le, jike ê kekon ke nyám e, njefo bó to  
nu ε tan fô nce yew bonyii bo ghane le.

### *Ε nceendaa Tata see boo ê boncey njée*

<sup>8</sup> Ε to nu kefew kedvu le, ε boncey njée  
bomew nu mbew ntεw wvudvu le, ceyte  
njée yibo εtan. <sup>9</sup> Ε nceendaa Tata ne sεsε  
buynen ê bó εjise, ε n'yuu Nyo' ba fô bó  
to nu, ε bó keηke nfan baay. <sup>10</sup> Geenεn, ε  
nceendaa Tata wvudvu gay ê bó le, “Fo ben

efanè ke. Ben eyuw, me ntoo ε è nu bô  
saaka wvù jee fô ben e, ε wvù nu ke enya  
njon wvu baay ê bonyii bocii. <sup>11</sup> Yí diuu di  
εben e nu ε bó ε boo Mboyse ê ntεw Nfon  
Dawe le wvù è nu Klistu wvù Tata. <sup>12</sup> Fin  
nu ke enu nciise keedunεε wan wvudvu ê  
ben. Ben nu ke egen eyen wvù le ε bó ε kule  
ê ndvu le ε jike ê kekon ke nyám e.”

<sup>13</sup> Kε nonen, ε bó ne sεsε yen nceendaa  
Nyo' wε le bô ηgoo bomew e nteen ε bó  
tumte monkum mo Nyo' le gayte le,

<sup>14</sup> “Mbense enù fô Nyo' wvù nu fowe le  
é kembonen enu fokuse fen fô bonyii bò  
Nyo' yuuke njon bô bó le.”

<sup>15</sup> Seke bonceendaa bo Nyo' le ba to  
cin'yεε bó le kase ben we, ε boncey njée  
bodvu jeme ê bikuu bibole le, “Beene egen  
keseen wvun Betelε'em, egen eyen fiεε fin fi  
kooy le fi Nyo' nu ε ge beene ε kieε.”

<sup>16</sup> Kan mwaan, ε bó mum ne yanseη gen,  
gen yen Yosεw bô Maalia le noo wan e, ε  
wvù jiime ê kekon ke nyám e. <sup>17</sup> No bó yen  
nonen, mum kew no fele mwεem mvunciim  
mvù nceendaa Nyo' be seηe ê bó ekume  
wan wvudvu. <sup>18</sup> Ε dew yum bonyii bocii bò  
yuwεε mwεem mvù boncey njée ba jemyεε  
ê bó. <sup>19</sup> Geenεn, ε Maalia yuw fiew gεε fô  
fitele le no kpawci sekεcii. <sup>20</sup> Ε boncey  
njée ba kase no tuu jim bensee Nyo' tumte  
monkum mew njefo bó to nu ε gen yen  
mwεem mvunciim e ke leηleη no nceendaa  
Nyo' to seηεε.

### *Ε bó gen nya wan wvù Jisos yew ncese le ê Nyo'*

<sup>21</sup> Ε wan wvudvu ke buy εdiuw nyan, ε  
bó tfuse wvù yew, mum cu diee le Jisos, ε  
diee din nu ke dí di nceendaa Nyo' to seηεε  
ê bwee ε wvù se ke leem bô fue.

<sup>22</sup> Ε kefew ke to kocεn kè bó ege ncese  
keekfum bikuu bibole no nci Muses to  
gomte. Ε bó mum jo wan ben dvú Jelusalem  
kenya ê Nyo'. <sup>23</sup> Fifi nu no bó to sanεε ê  
Nwa' bonci bo Nyo' le le,  
“Ε wee boke waa bvucile ε è nu wan  
diemsen,  
é wvù nya ε è no nu wvu Nyo'.”

24 Bó to ɣɛn tɛn keege ncese wvun bô bibembɛ bifɛɛ, kɛnɛɛ bô boom bo nyin e bofɛɛ bii no fí to nu ê N'wa' bonci bo Nyo' le.

25 Ɛ to nu kefew kedvu le, ɛ cee la mvu nu Jelusalɛm ɛ bô teje le Semeon. Wvú to nu wee wvu teyey gee no Nyo' gomte, ɛ wvú to cɛyte wee wvú ke eto elɛɛse mvuntelem mvu bonyii bo Israeɛl e. Keyoy ke Yuule to nu yí ye le, 26 ɛ kɪ to ge wase ɛ wvú kiɛɛ le ke kpwe nu ke ejo wvú se wvú ɛ yɛn Mboyse wvú wvu Tata wvú wvú to kawɛɛ le ke. 27 Ɛ Keyoy ke Yuule ke nɛ ge ɛ Semeon ɣɛn yew ncese le. Ɛ Yosɛw bô Maalia ke dioo to bô wan yew ncese le keege no nci gomte, 28 ɛ Semeon fi wan koyɛ mum kɛw no tumte moŋkum mo Nyo' le, gayte le,

29 “Tata, no wo nu ɛ ge wase ŋkawma wo ɛ to ɛ kocɛn,

joo le wee wo lemme yí nyɛkeey e.

30 Ɛ jise ɛyɛm nu ɛ yɛn wase Mboyse

31 wvú wo ciinse le, ɛ bonyii bocii nu ke eyɛn wvú le.

32 Wvú nu ke enu ken'yeese fô bonyii bô yaa nu ke bo Israeɛl e,

wvu le bô tɛn ekee wo,

ege é bô ecake diee di bonyii buw bo Israeɛl e we.”

33 Ɛ cee wan bô bwee wan yuw mwɛɛm mvù Semeon jemyi ê wan wvun we, ɛ dew yum bô. 34 Ɛ wvú mum laŋ kembonɛn yí bô le, gay ê Maalia wvú bwee le, “Nyo' nu ɛ caw wase waa wo wvun, ɛ nto we nu ke ege é bonyii bo Israeɛl nteen egbwɛkɛn, é bomew enɛŋkɛn lo we. Wvú nu nciise fiɛɛ ɛ bonyii nu ke ejemyi mwɛɛm yí ye le. 35 Nonɛn, é fifin emum eduŋci mwɛɛm mvù bonyii nyile ê mvuntelem mvubole. Mwɛɛm mvun mvunciim nu ke ege é fitele fiuw enu ke diɛwɛ bô bon bô finyo.”

36 Ɛ to nu ke kefew kedvu le, ɛ kpwoon mvu nu ɛ bô teje le Anna, ɛ è nu wee ntum Nyo'. Wvú to nu waa Fanuwɛl wvú wee kfuu di Ashɛl e. Kpwoon wvudvu to nu ɛ lun wase baay. Wvú to nu bô dweese ke bilum bisooshwiymɛy, ɛ dweese mum kpwe. 37 Ɛ wvú mum no nu ke wase fiew kpwɛɛ ŋkfu, shee yew ncese le bensee Nyo' ɛntaŋ bô ɛmvunsheeŋ, bamte mwɛɛm mvudien, bunlee. Bilum biew to nu wase

mban nyan ncow binɛw (84). 38 Ke kefew kedvu kè bô to toɛ bô wan yew ncese le, ɛ kpwoon wvudvu to yɛn bô le, mum nya keyoone ê Nyo', jeme ɛkumɛ wan wvun ê bonyii bocii bô to cɛyte kefew kè Nyo' ke esum bonyii bo Jelusalɛm can ŋɣɛw e.

39 Seke Yosɛw bô Maalia to mɛɛɛ mwɛɛm mvunciim no nci Nyo' to gomte, mum kase tu jim ntɛw wvubo wvú Nasalet e ê keba ke won e kè Galilee le. 40 Ɛ wan mum no nu kuu keŋke mvunɣay, ɛ wvú ɛ yiŋsɛn bô bvufɛe bvɛ baay, ɛ bonyii yɛne kembonɛn ke Nyo' le yí ye le.

### Ɛ Jisos ɣɛn shɛɛ yew ncese Nyo' le

41 Icee Jisos bô bwee to ké no bene Jelusalɛm bilum bicii fô N'kaw Danɛfey e.

42 Ɛ Jisos ke buy bilum yuufe ncow bifɛɛ, ɛ bô bvuu ben fô N'kaw wvudvu le ke no bô to ké no bene. 43 No bô to dieɛ wase N'kaw mɛse, dioo tuu jim, ɛ wan wvú Jisos shɛɛ ejim Jelusalɛm, geenɛn ɛ ice bô bwee faŋɛ yaa kiɛɛ ke. 44 Ɛ bô ke len diuu dicile, kpwaake ke le wvú nu ɛnte jo ŋgoo bonyii bô bô bô to lenɛ le. Ɛ bô ke mum kɛw no gomte wvú ɛnte jo kfuu dibole bô nsán, 45 ke gom ŋkuuŋ, mum kase tu jim Jelusalɛm keegom wvú jó. 46 Ɛ è dioo nu ejim jo ɛdiuw ɛta no bô to kɛwɛɛ keegomte, ɛ bô yɛn wvú le ɛ è nu fô yew ncese le, ɛ wvú ɛ shii fó bô bonyii bo n'yɛɛyi le, yeke bon'yɛɛyi, biwci bombife. 47 Ɛ bonyii bocii bô to yeke no keŋke ŋghaw baay njefo wvú to kee mwɛɛm baay bvuu tfuuse bombife leŋ. 48 No bwee bô ice yɛnɛɛ wvú le, ɛ dew loocɛ yum bô. Ɛ bwee ben wvú gay le, “Wan wo njinɛsɛnɛ la bô bese nɛn? Taa eyɛn, bee ico nu ɛ gom wase wo ɛ no wɛwte lo.”

49 Ɛ wvú tfuse le, “Ben be gomte me nje la? Ke ben be kee le me ŋkeŋke keenu yew dɛvɛ Icem fɛn e?” 50 Geenɛn, ɛ bô faŋɛ yaa kiɛɛ fiɛɛ fi wvú jeme ke.

51 Ɛ wvú mum nɛ ɛ bô bô no booke Nasalet. Ɛ wvú ɣɛn no yuuke bô le ntay. No mwɛɛm mvun to kooyi nɛn, ɛ bwee ɣɛɛ fô fitele fiew e no kpwawci sekeci. 52 Ɛ Jisos mum no kuu, keŋke bvufɛe bvɛ baay, ɛ Nyo' koonke wvú, ɛ bonyii tɛn koonke wvú.



## 3

*N'yeyi wvu Jon Nlesejoo*  
(*Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28*)

1-2 E to nu kefew kè Jon wvù waa Sakalia to nu ñkpwaante, e Nyo' tum wvù. Kelum kekíe to nu e Tibelíus e saw wase diéwé Nfon wvu baay wvu Lum e bilum yuufe ncow bitin. E Bontus Baylet saake keba ke won e kè Judea, e 'Elod saake Galilee. Filew wvù waa bwee 'Elod to saake keba kè Itulea bô kè Telakoniti, e Lisania saake Abilen. E to nu ten kefew kè Annas bô Kayfas to nu bikuu bi bocee ncese le. <sup>3</sup> No Jon yuw ntum Nyo', mum ne gen biba bi won e bicii bi mbew Joo Joodan e, no fewci ê bonyii le bó ekumen mvuntelem mvubole, é wen elese bó ê joo wvu le Nyo' eléshé bibefe bibole. <sup>4</sup> Fifin nu no Yesaya wvù wee ntum Nyo' to sañee ê Nwa' we le le,

“Diéw wee fuunke ñkpwaante le,  
bó eseyse je Tata,  
enle é yí enù teytey,

<sup>5</sup> ekéshé le dikum di baay baay bô di caan caan dicii,  
eyinšen bilonje bicii,  
enle jé yí ngoongoo é yí enu teytey,  
eyinšen bintuke é je enu nen femm,

<sup>6</sup> é bonyii bocii emum eyen no Nyo' boyse bonyii.”

<sup>7</sup> No Jon fewci nonen, e bibombom bi bonyii le mum no too le wvù elese bó ê joo. E wvù mum ne gay ê bo le, “Eñgoké ke yó le, è tefe yee ben le ben elewtè shém Nyo' yí ffuuke yí wvù nu ke edunçe ê ben, e se no too nen? <sup>8</sup> Ben egeè mwem mvù dunçi le ben nu e kumen wase mvuntelem mvunen. Fo ben emum ekew eduù ke lo ê bikuu binen le Abl'am nu icee wene ke. E me ensee ê ben le è nulo é Nyo' ebanke eta eyan é yó etu boom bo Abl'am e. <sup>9</sup> Ben ekeè le bó nu e gée wase teme ê binyi bi bite le. Kete kecii kè baa yumte mvuntam mvù jee, nu e bó nu egbwo naa eley yí gen e, eton lo.”

<sup>10</sup> E bibombom bi bonyii le bié yuw, bife ê Jon le, “Bese nu ege nee keseen?”

<sup>11</sup> E wvù tfuse le, “Wee wvù kenke bikum bifé enya kemew ê wee wvù yaa kenke ke,

é wvù kenke mwem mvudien egaw bô wee wvù yaa kenke ke.”

<sup>12</sup> E bonyii bomew bô to fii shile to fô wvù le le wvù elese bó ê joo, bife ê wvù le, “Wee n'yeyi, bese ege nee fisese?”

<sup>13</sup> E wvù tfuse ê bó le, “Fo ben efii shile fesene no nci gomte ke.”

<sup>14</sup> E bonyii bo nci le to fô wvù le bife le, “Fisese nu e bese nu ege nee?”

E wvù tfuse le, “Ben eyenè fo ben ebemseè bonyii lole bigew noo keegowtè mwem yí bonyii le scici ke. Ben eyuukè njon bô fié fi bó laake ben dvù.”

<sup>15</sup> No bonyii to nu ke wase ceyte Mboyse wvù Nyo' to kawee, e bó mum no ghayte mwem mvu Jon e, bvuu no kpwaake le sekemew e è nu wvù wvù Mboyse wvudvu.

<sup>16</sup> E Jon mum kié gay ê bó le, “Me nleese ben e è nu ke ê joo le mañ, geenen wee wvù kuuke fele me bee too ejim, e me mbaa nci ñkpwenten keengvuwce nfay bolaba bew ke. Wvù nu ke elese fiew ben e è nu can Keyoy ke Yuule le noo ñguy e. <sup>17</sup> Wvù kenke fié fiew ebo fi wvù nu efeten egin dvù, eyese fô wvù fetene, ebaance egin egeé ê ñwaw e, emum ekuu nyiim eton ê ñguy wvù fiee se njime le.”

<sup>18</sup> E nee no Jon to fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii nen bvuu nyaa bó bô bontefe jé le nteen. <sup>19</sup> Geenén, e wvù no jemyi ekumé 'Elod wvù wee sa' kaci lo, njefo 'Elod to nu e jo 'Elodia wvù kpwee waa bwee kpwee le, bvuu no jemyi ekumé mwem mvù befe nteen mvù 'Elod to buwyee. <sup>20</sup> E 'Elod ke mum mese foose lo gee diéw gay le bó ekoo Jon efen yew ncaw e.

*E Jon lese Jisos ê joo*

(*Mat 3:13-17; Mak 1:9-11*)

<sup>21</sup> Seke Jon to bee leese bonyii ê joo, ke lese diuu dimew mese e Jisos ten to e wvù lese wvù ê joo. E Jisos díoo bunlee, e ebule yene ye, <sup>22</sup> e Keyoy ke Yuule shii to yí ye le fieesene ebembe. E diéw jeme fowe le, “Wo nu Waa wem, nu fitele fiem, e me n'yuuke njon bô wo baay.”

*Kfuu di bo Jisos e  
(Mat 1:1-17)*

<sup>23</sup> Jisos to nu di ewe bilum mbaanshe le seke wvú to kewee lemme diew. Bonyii to kpwaake le wvú nu waa Yosew wvú waa Eli. <sup>24</sup> Eli to nu waa Mata't, wvú waa Lewe, wvú to nu waa Nelki wvú waa Jannay, wvú to nu waa Yosew. <sup>25</sup> Yosew wvun to nu waa Matatia, wvú waa Amos, wvú to nu waa Na'um, wvú waa Esli, wvú to nu waa Nagay. <sup>26</sup> Nagay to nu waa Maat wvú waa Matatia, wvú to nu waa Semein, wvú waa Yosek, wvú to nu waa Joda. <sup>27</sup> Joda to nu waa Joanan, wvú waa Lesa, wvú to nu waa Selubabel, wvú waa Shiltia, wvú to nu waa Neli. <sup>28</sup> Neli to nu waa Nelki wvú waa Adi, wvú to nu waa Kosam, wvú waa Elmadam, wvú to nu waa El. <sup>29</sup> El to nu waa Yoshua wvú waa Eliesa, wvú to nu waa Yolem wvú waa Mata't wvú to nu waa Lewe. <sup>30</sup> Lewe to nu waa Semeon wvú waa Juda, wvú to nu waa Yosew, wvú waa Yonam, wvú to nu waa Eliakim. <sup>31</sup> Eliakim to nu waa Melia wvú waa Mena, wvú to nu waa Matata wvú waa Natan, wvú to nu waa Dawe. <sup>32</sup> Dawe to nu waa Jese, wvú waa Obad, wvú to nu waa Boas, wvú waa Sala wvú to nu waa Na'shon. <sup>33</sup> Na'shon to nu waa Aminada, wvú waa Admin, wvú to nu waa Alni, wvú waa Eslon, wvú to nu waa Beles wvú waa Judas. <sup>34</sup> Judas to nu waa Yakow wvú waa Aysik, wvú to nu waa Abla'am, wvú waa Tela, wvú to nu waa Na'ol. <sup>35</sup> Na'ol to nu waa Selug wvú waa Leu, wvú to nu waa Beleg wvú waa Ebe, wvú to nu waa Shela. <sup>36</sup> Shela to nu waa Kaynan wvú waa Alfasad, wvú to nu waa Shem wvú waa Noa', wvú to nu waa Lamek. <sup>37</sup> Lamek to nu waa Metusela wvú waa Enok, wvú to nu waa Jaled wvú waa Ma'alalal, wvú to nu waa Kaynan. <sup>38</sup> Kaynan wvun to nu waa Enosh wvú waa Set wvú to nu waa Adam, e Adam nu wvú Nyo' to bomεε.

## 4

*E dewle no momte Jisos  
(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)*

<sup>1</sup> Jisos to nu e ne fô Joo Joodan e, e wvú e yijsen bô Keyoy ke Yuule. E kí ge e wvú ne

**3:27** 1Klo 3:17; Esl 3:2    **3:30** Lut 4:18-22; 1Klo 2:1-14    **3:31** 2Sam 5:14    **3:33** Kej 29:35; 25:19-26; 11:10-20; 5:1-32    **4:1** Mat 6:16-17; Luk 4:18; Ibu 4:15    **4:4** Dito 8:3    **4:6** Mat 28:18; Jon 12:31    **4:8** Dito 6:13; 5:9    **4:10** Mben 91:11-12    **4:12** Dito 6:16    **4:13** 22:3, 31    **4:14** 4:18

gen no cee nkpwaante. <sup>2</sup> E wvú no nu jó yí ediuw mbaanyε e dewle momte wvú. Wvú to nu jó nonen yaa diekene ke. E ediuw yodvu ke fey, e jen no yuu wvú. <sup>3</sup> E dewle mum to gay ê wvú le, “E wo fen nu Waa Nyo', é wo gay e te din tu bvulem.” <sup>4</sup> E Jisos tfuse ê wvú le, “Fí nu e bó e san le, ‘Ke wee cee ke nje bvulem maan ke.’ ”

<sup>5</sup> E dewle jo wvú ben dvú bvudvuu bvumew e, dunce bitum bi yí ekole ke nshe le bicii ê wvú. E Jisos yen nen mwanη. <sup>6</sup> E dewle mum gay ê wvú le, “Bó nu e nya wase ekole ke nshe le kin ê me kecii, e è nulo é me nya ê naa yeε wvú me nkoonke. Me nu nya é wo esaake, kenke bvukuke bô mvungay mvudvu mvunciim. <sup>7</sup> Fí nu ke le wo egbwe ê me ejise ewvum me, é me emum enya fiε ficii ê wo.”

<sup>8</sup> E Jisos tfuse ê wvú le, “Fí nu e bó e san le, ‘E wvumtè Tata wvú Nyo' wo, elemtè ke e è nu wvú le maan.’ ”

<sup>9</sup> E dewle mum jo wvú gen dvú ê kelaante kè Jelusalem e, leke fô kegoy ke yew ncese le, gay ê wvú le, “E wo fen nu Waa Nyo', é wo sele ekuse, <sup>10</sup> njefo fí nu e bó e san le, ‘Nyo' nu ke egay é bonceendaa bew ecycey wo.’ ”

<sup>11</sup> E fí bvuu nu e bó e san le, ‘Bó nu ke eka wo fo wo ekfun ekale yí te le.’ ”

<sup>12</sup> E Jisos tfuse ê wvú le, “Nwa' Nyo' gayte ten le, ‘Fo wo emomtè Tata wvú Nyo' wo ke.’ ”

<sup>13</sup> Seke dewle to meseε wase jé yicii yi wvú to nulo emom Jisos jó, mum ne gen no ceγte diuu dimew.

*E Jisos kew lemme diew Galilee  
(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)*

<sup>14</sup> Jisos to nu e ne tu jim Galilee, e wvú e yijsen bô mvungay mvu Keyoy ke Yuule le. E saaka wvu ekume wvú saanken gen biba bi won e bì jó le bicii. <sup>15</sup> Wvú to nu e no yeγyí bonyii yéw bunle le, e bonyii bocii bensee wvú.

*E bó ma Jisos ntew wvubo wvú Nasalet e  
(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)*

<sup>16</sup> E Jisos ke mum ne gen ntew wvú Nasalet e jò wvú to kuε. E è ke no nu diuu

dibole di mbam e, ε wvú γεν yew bunle le ke no wvú to ké no gene. Ε wvú ke ne leem we keetan Nwa' Nyo'. <sup>17</sup> Ε bó nya ηwa' wvú Yesaya wvú wee ntum Nyo' to sanεε ε wvú. Ε wvú fay taa bvudvuu bvumew bvú bó sanεε jó le,

<sup>18</sup> “Keyoy ke Tata Nyo' le nu yí yem e, njefo wvú nu ε yefe wase me le me ento enfewεε saaka wvú jee ε bonyii bo kefufe le.

Wvú nu ε tum me le me ento entefe ε bonyii bò nu yí ncaw e le bó nu ke ebvuse bó, embvuu entefe ε binfefe le bó nu ke eyene εjise εbo.

Wvú tum ten me le me nto embvuse bonyii bò bó nyεwle bó bó yí ncaw e,

<sup>19</sup> embvuu enfewεε le kelum kin, nu kè Tata Nyo' nu ke ebuw bonyii.”

<sup>20</sup> No Jisos tan nen, kase kewe ηwa' wvudvu nya ε wee wvú to ké no geele mum shii fokuse. Ε bonyii bocii bò to nu yew bunle yidvu le lun εjise yí ye le. <sup>21</sup> Ε wvú mum kew no nyεyte ε bó le, “Fiεε fin fi ben yuw ε Nwa' Nyo' le nu ε fí to wase ε kocen εben.”

<sup>22</sup> Ε bonyii yekε ε fí jon bó le baay, ε bó keηke ηghaw yí njeme wvú jee wvú buyte diuw we le. Geenεn, kaa ne no ghayte, biite le, “Wvun nu ke waa Yosew nen e?”

<sup>23</sup> Ε Jisos mum gay ε bó le, “Ke ε nu kemaηen le ben nu ema ηgan ε me le, ‘Wee wvú fele bonyii, fele εkolε kuw.’ Ben nu egay le me enge ten mwεem fen mvú ben se yuuke le me ηgee Kafana'um.” <sup>24</sup> Ε Jisos bvuu gay ε bó le, “Ε me ensee ε ben keceεy le, ke ε nulo ε bó ewvum wee ntum Nyo' won we le ke. <sup>25</sup> Yí keceεy e, ε me nsee ε ben le ε to nu kefew ke wee ntum Nyo' wvú Elayja le, jan to nu ε mey we yí bilum e bitete bó kee soocaan, ε jen koo won tfuu. Bokε' bo bonkfu le to nu won wvú IsraeI e kefew kedvu le nteen. <sup>26</sup> Geenεn, Nyo' to baa tum Elayja fô mvu bó le ke, tum fiew ε ε nu fô kpwεε ηkfu wvú to nu Salafat, won wvú Sidon e. <sup>27</sup> Ben ekumyì ten le, ε to nu kefew ke wee ntum Nyo' wvú Elisha le, ε bonyii nu

IsraeI nteen keηke ntun wvu baay, ke mvu bó le to nu ε bonen ke. Ε to mey ke Naaman wvú emben wvu won wvú Silia le wvú bó to feleε.”

<sup>28</sup> No Jisos jeme nonen, ε bonyii bocii bò to nu yew bunle le yuw, ε mvuntelem bente lo bó. <sup>29</sup> Ε bó ja we, domten wvú, buy dvú εlaante jodvu, ben buy yí diuw ηkon yì to nu yí kum ntew wvubole, njefo bó to gomte keedomse wvú ε wvú egbwe jó. <sup>30</sup> Geenεn, ε wvú fey ε bó entelen no gene fiew.

### *Ε Jisos bvuse keyoy kè yiile yí wee le (Mak 1:21-28)*

<sup>31</sup> Ε Jisos ke mum ne bow Kafana'um, ntew mvu wvu Galilee jodvu le. Ε ε ke no nu diuu di mbam e, ε wvú γεν no yeεyi bonyii yew bunle le. <sup>32</sup> Ε bonyii bodvu bocii no yuuke keηke lo ηghaw yí n'yεεyi we le, njefo n'yεεyi we to keηke mvunγay. <sup>33</sup> Wee mvu to nu yew bunle yidvu le, ε keyoy kè yiile nu yí ye le. Ε wvú mum ne no wamte le, <sup>34</sup> “Abaay Jisos wvu Nasaleτ, wo fii la ε bese? Wo to keelεse lo bese le? Me ηkee naa wo. Ε nu wo wvudvu wvú yuule wvú ne fô Nyo' le.”

<sup>35</sup> Ε Jisos wam keyoy kè yiile kedvu, gay le, “Ban lo, ebuy yí wee wvun e.” Ε kí mum shiηen, bense wee wvudvu tum fokuse ε bonyii εjise, mum buy yí ye le, geenεn fanε yaa lemse wvú ke.

<sup>36</sup> Ε bonyii taa, ε diuw yum bó. Ε bó no ghayte, biite le, “Wvun njeme nu wvú neε wvú wee wvun keηke? Wvú keηke mvunγay kane biyoy bì yiile e ε bí buyte yí bonyii le.”

<sup>37</sup> Ε saaka wvu ekumε Jisos len bontεw bocii bo ε keba ke jó le.

### *Ε Jisos fe bonyii nteen (Mat 8:14-17; Mak 1:29-39)*

<sup>38</sup> Ε Jisos buy yew bunle yidvu le, γεν ley yew dvu Semon. Ε mwεse Semon cemte bó ken'ya'. Ε bó leke le Jisos efi wvú. <sup>39</sup> Ε wvú γεν fô wvú to jiime, leem ε wvú ε we, kan ken'ya' kedvu. Ε kí mum cinε wvú le ε wvú bonen. Kan mwaan, ε kpwoon wvudvu mum ja we taa fiεε ε bó die.

<sup>40</sup> Ε diuu ke dioo seeyi, ε bonyii bò to keηke bonyii bò cemkene bó bincem jεey

jeey mum no joo too dvú fô Jisos e. E wvú mum no kumte bó le bocii, e bó bonene. <sup>41</sup> Bonceendaa bo dɛwle le ten to buyte yí bonyii bomew e nteen wamte le, “Wo nu Waa Nyo'.” Geenɛn, e Jisos kan le fo bó ejemyi ke, njefo bó to kee Jisos le è nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ.

<sup>42</sup> E ekfunj ke buy yuu, e Jisos buy gen bvudvuu bvumew e wvú embenj. E bonyii ke shɛɛ kɛw no gomte wvú. Ke dioo to yen wvú le, e wvú gomte wase le wen ene ntɛw wvudvu le. E bó mum no momte jé le wvú emɛy bô bó. <sup>43</sup> Geenɛn, e wvú tun gay le, “Me njekɛke keenfewcɛ saaka wvù jee wvu ekumɛ bvunfon bvú Nyo' le bontɛw bomew e ten, njefo è nu fiɛɛ fi Nyo' tum me le me ento enge.”

<sup>44</sup> E wvú mum nɛ gen no ghane fewci saaka wvudvu yéw bunle le, wonj wvudvu le tfuu.

## 5

### *E Jisos tee boom bew bo ngoo le bo fwe (Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)*

<sup>1</sup> E to nu diuu dimew, e Jisos no leeme mbew Mamase yí Genɛsalet e, e bonyii e gem wvú e face e no yuuke diɛw Nyo'. <sup>2</sup> E wvú nɛ yen bikonj e bifɛɛ ngem joo le, e bonyii bô to kɛɛke e buce wase jó e no cuke binsanj bibole bi byé le. <sup>3</sup> E wvú gen ley è kemew e, e è nu ke Semon e, gay le wvú edomse é kí eley egen è joo caan. E wvú domse, e Jisos mum shii jó e bonyii no nu è njkpwaante e wvú yɛɛyi bó.

<sup>4</sup> E wvú ke yɛɛyi mɛse, mum gay è Semon le, “Keyɛ kekonj eley egen è joo fô shiyyine, é ben etfume binsanj binɛn ekoo byé.”

<sup>5</sup> E Semon tfuse le, “Cee ekolɛ, bese se ce lo we tfumyi binsanj bvú e yuu, e fanjɛ yaa koo lo fiɛɛ kɛ. Geenɛn, no è gay wo, me nu entfume kɛ lo.” <sup>6</sup> E bó gen tfume, koo byé jó nteen, dioo bvuse, e binsanj no gomte keesemkɛn. <sup>7</sup> Nonɛn, e bó lawcɛ bonyii bobole bo ngoo le è kekonj kemew e le bó eto efice bó. E bó to bvuse byé yidvu e yí yinjsɛn bikonj bibole, e bí mum no gomte keeshiile è joo. <sup>8</sup> E Semon Bitɛ yen fiɛɛ fi kooy le, mum gen tum envw e Jisos ejise gay le, “Kee wo

Tata, nɛnɛ fiuw fɛn ecinɛ me le, me nu fiem wee wvù befe.”

<sup>9</sup> Wvú to jeme nonɛn, njefo bô bonyii bew bo ngoo le to nu e yen byé yí bó to koolɛɛ, e ye bɛm bó. <sup>10</sup> E yí bɛm ten jem bô Jon boom bo Sebɛdee le bô to nu ten ngoo Semon e. E Jisos gay è Semon le, “Fo wo efanè kɛ. E kɛw yí keseen e e gen lo, wo nu ke ekoole wase e è nu bonyii.”

<sup>11</sup> No bó yuw nonɛn, mum bvuse bikonj bibole è njkpwaante, cinɛ mwɛɛm mvunciim e mum no bii Jisos e.

### *E Jisos fɛ wee ntun wvu baay (Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)*

<sup>12</sup> E è ke no nu kefew kemew e, e Jisos nu è kelaante kemew e, e wee mvu nu jó e ntun wvu baay e die wase lo wvú. E wee wvudvu yen Jisos e, to gbwe è wvú ejise, lekɛ wvú gay le, “Tata, wo nulo efɛ me é me en'yuule, é wo fɛn koonjke lo.”

<sup>13</sup> E Jisos mum nɛke kebo kum wvú le gay le, “Me njkoonjke lo, bonɛn le eyuule.” Kanj mwaan, e ntun wvu baay wvudvu mum cinɛ wvú le. <sup>14</sup> E Jisos ciise lo è wvú le, “E yenè fo wo esee è wee. Geenɛn, genɛ edunɛɛ ekolɛ kuw è cee ncese, emum enya nnya yí Muses to gayɛɛ le wee kɛɛke keenya keedunɛɛ è bonyii le wen nu e bonɛn wase yí ntun wvun e e no yuule.”

<sup>15</sup> No Jisos ciisɛɛ è wee wvudvu nonɛn, e saaka wvu ekumɛ Jisos kaa bvuu saanjken fey lo, e bibombom bi bonyii le no baanci too keeyuuke n'yɛɛyi we, bô le wvú efelè bincɛm bibole. <sup>16</sup> Geenɛn, é Jisos ké ja cinɛ bó le gen no bunlee njkpwaante.

### *E Jisos fɛ wee e wvú e kpwe keba kemwaan (Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)*

<sup>17</sup> E è ke no nu diuu dimew e Jisos yɛɛyi bonyii, e mvunɔgay mvu Nyo' le nu yí ye le, e wvú fele bincɛm. E Bofalasii noo bonyii bô to dunɔci bonci bo Nyo' le e shii fó, e bó to buy bontɛw bocii bo Galilee le noo biba bi Judea bô Jelusalem e. <sup>18</sup> E fí kooy le bonyii bomew to nu e nɛ no too e bó e shfume wee è fikɛɛy e, e wvú e kpwe wase keba kemwaan. Bó to too keeley dvú yew ejike fwe dvu Jisos. <sup>19</sup> Geenɛn, fanjɛ yaa kɛɛke je kɛ, njefo bonyii



to faci baay. E bó mum ben e è nu ê yew we, too keyey, shike wee wvudvu fwe dvu Jisos ê fiεε fi wvú to jiime jó le. <sup>20</sup> No Jisos to yenεε le bonyii bodvu nu ε lese mvuntelem mvubole yî ye le, ε wvú mum gay ê wee we le, “Nsaa yem, me nu ε nleεshe wase bibefe biuw.”

<sup>21</sup> E bonyii bò to duñci bonci bo Nyo' le bô bo ηgoo Bofalasii le ba, mum keW no wvukene gayte le, “Wvun se nu yeε wvú joo bvudvuu bvú Nyo' le? E nu yeε dvú wvú nulo elεshe bibefe efey Nyo' maan?”

<sup>22</sup> E Jisos kiεε fiεε fi bó wvukene, bife ê bó le, “Ben se keñke kfuu ban bonkpawace ê mvuntelem mvunen e nen nje la? <sup>23</sup> Fi cekey nu fi la, keegay le me nu ε nleεshe wase bibefe bi wee wvun e, nuu le wvú eja we elene le? <sup>24</sup> Geenεn, me nu enduñce ê ben keseen le wee wvú diee nu Waawee keñke mvunγay fokuse fen keelεshe bibefe.” E wvú mum gay ê wee wvú to kpweε wase keba kemwaan we le, “E jemyi me ê wo, ja we, ejo fikεey fiuw egènè fô yew e.”

<sup>25</sup> Kan mwaan, ε wvú mum ja we leem ê bonyii ejise, mum jo fiεε fi wvú to jiime yî dvú le no gene fô yew e fo wvú, tumte monkum mo Nyo' le. <sup>26</sup> E bonyii yen nonen, ε dew yum bó ε bó keñke nghaw, no tumte monkum mo Nyo' le gayte le, “Bese nu ε yen binghaw bi mwεem e eben.”

### *E Jisos tee Lεwe*

*(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)*

<sup>27</sup> E Jisos ke ne buy fó no ghane. E wvú dioo gene, yen wee mvu wvú to fii shile le ε bó teñe le Lεwe, ε wvú ε shii fô bvudvuu bwew bvú lemme le. E Jisos gay ê wvú le, “E bii me le.” <sup>28</sup> E Lεwe ne we, cinε fiεε fcii le mum no bii Jisos e.

<sup>29</sup> Nonen, ε Lεwe ke mum ge ηkaw wvu baay yew dvu wvú keekieekiee Jisos. E bonyii bò to fii shile ηeyte lo fó noo bonyii bomew ε bó bó diekene. <sup>30</sup> E Bofalasii noo bonyii bobole bo ηgoo le bò to duñci bonci bo Nyo' le keW no wvukene, bife ê boom bo ηgoo le bo Jisos e le, “E nu nje la wvú ben

diekene, wukene ben ε bonyii bò fii shile noo bò befe bomew.”

<sup>31</sup> E Jisos tfuse ê bó le, “Ke bonyii bò temyi ké no gomte wee εfuwe ke. E ké no gomte bonyii bò cemkene. <sup>32</sup> Ke me nto keetee bonyii bò nu teyey ke. Me nto keentee ε è nu bonyii bò befe le bó ekumen mvuntelem mvubole.”

### *E bó bife ê Jisos ekumε mbam mwεem mvudien*

*(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)*

<sup>33</sup> E bó ke ne ghay ê Jisos le, “Boom bo ηgoo le bo Jon e ké jaa no bamte mwεem mvudien bvuu bunlee εfonεfon, ε è nu ke no bo Bofalasii le ké no gee, geenεn ε buw nu ke fibole diekene lo wukene.”

<sup>34</sup> E Jisos maw diεw ê bó le, “E nulo é bó ebe bonyii bô bvujen é bó egen, é wee ebvuu ege é bó ebamte mwεem mvudien ε cee bvujen nu bô bó? <sup>35</sup> Geenεn, kefew nu ke eto ké bó nu ke eloo cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekεw embamte mwεem mvudien kefew kedvu le.”

<sup>36</sup> E wvú bvuu ma ηgan mvu ê bó le, “Ke wee nu dvú wvú nulo esaa ndvu yi fiε etumce yi yvum dvú ke. E wvú ge nonen, tu wvú ε befe wase bô ndvu yi fiε yidvu. E ke è cim nulo é fincake fi fifε fidvu egen lenλη bô ndvu yi yvum yidvu ke. <sup>37</sup> Ke è nulo ten é wee ejo mbvuum mo monfem, egεε ê gham mbvuum e,\* ε wvú ε yvumen wase ke. E wvú ge nonen, é mbvuum mo monfem modvu ke ekoo, esawyε gham wvu yvum wvudvu, é mbvuum bô gham ela εcici. <sup>38</sup> Fi len nu le, bó keñke keegεε mbvuum mo monfem ke ε è nu ê gham wvu fwε le. <sup>39</sup> Ben kee ten le ke wee nu dvú wvú ké no wuu mbvuum mò nu ε koo wase wvú nulo ebvuu ekoonke mo monfem ke. Wvú ké no bensee ke wase ε è nu mo koo wa ma.”

## 6

### *E Jisos nele ekumε diuu di mbam e*

*(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)*

<sup>1</sup> E to nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le no lenε fele weε egiñ wvumew e. E boom bew bo ηgoo le ne keW no sumyi bicεε diee. <sup>2</sup> E Bofalasii yen, bife

le, “E nu nje la wvù ben gee fiεε fi nci baa bee le wee ege diuu di mbam e?”

<sup>3</sup> E Jisos bife ten ê bó le, “Fí nu le ben ke baa tan wase ê Nwa' Nyo' le no jen to yuu Nfon Dawe bô ηgoo ye ε wvú ge? <sup>4</sup> Wvú to nu ε ley yew Nyo' le jo bleed wvù bó to gee ncese dvú fô Nyo' le, die bvuu nya ten ηgoo ye dvú, ε è to nu nci fo wee edie bleed wvudvu efey bocee ncese.” <sup>5</sup> E Jisos mum mese gay ê bó le, “Wee wvù diee nu Waawee nu Cee Ekole wvu mbam.”

### *E Jisos fe wee diuu di mbam e*

<sup>6</sup> E è ke bvuu no nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos gen ley yew bunle mi le no yeeyi bonyii. E wee mvu nu dvú ε kebo kew ke εceey ε kpwe wase. <sup>7</sup> E bonyii bò to duñci bonci bo Nyo' le noo Bofalasii mum no gomte fiεε fi bó etey yí Jisos e. E bó mum bon ejise yí ye le no taale laa wvú nu efe wee diuu di mbam e le. <sup>8</sup> E Jisos kieε fiεε fi bó fiεwsene bô fí, gay ê wee wvù kebo to nu ε kpwe wε le, “Ja we, eto eleem fen.” E wvú mum ja we leem. <sup>9</sup> E Jisos bife ê bó le, “Me mbiite ε è nu ê ben, fiεε fi nci nu ε bee le wee ege diuu di mbam e nu fi la? Keege fiεε fi jee, nuu fi befe le? Keeboyse wee, nuu keeyu lo le?” <sup>10</sup> E wvú taa bó ejise ejise kenεn, mum gay ê wee wε le “Nεke kebo kuw.” E wvú nεke, ε kí mum bonεn.

<sup>11</sup> Geenεn, ε fí kaa looce ton'ye lo bonyii ba, ε bó mum kew no joo nsey no è nulo é bó ege bô Jisos.

### *E Jisos caw boom bew bo ntum e yuufe ncow bofεε*

*(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)*

<sup>12</sup> E è no nu ke ediuw yodvu le, ε Jisos ne ben yí kum e keegen bunle, ke ce bunlee Nyo' entan jocii. <sup>13</sup> E ekfun buy yuu, ε wvú tee bonyii bò to bii wvú le, ε bó to. E wvú cawce bomew yuufe ncow bofεε tee bó le boom bew bo ntum e. <sup>14</sup> Ediee ε bonyii bodvu to nu: Semon, wvù wvú to nyaε diee diew dimew le Bitā, bô Andulu wvù waa bwee Semon wvudvu. E bomew nu Jεm, Jon, Filew, Batolomu, <sup>15</sup> Matio, Toma noo

Jεm wvù waa Alfiyus, Semon wvù to nu wee ηgoo Boselot, \* <sup>16</sup> Judas wvù waa Jεm noo Judas Iskalot wvù to ghanεε gese Jisos.

### *E Jisos no yeeyi bvuu fele bonyii*

*(Mat 4:23-25)*

<sup>17</sup> No wvù cawεε bó nonεn, ε bô bó bocii mum ne no booke. Ke bow, ε wvú leem yí bale le, ε bonyii bew bo ηgoo le to nu wase fó nteen noo kebombom ke bonyii le ε kí ta lo ye fó kè nen'yeε Judea bô Jelusalem. Bomew bonyii to nen'yi mondvuum mo mbew joo yi baay e ke diewe Taya bô Sidon e. <sup>18</sup> Bó to to keeyuw n'yeeyi wvu Jisos, é wvú ebvuu efe bincem bibole. Bonyii bò biyoy bì yiile to jewsee bó to too ten ε wvú bvuuuse biyoy bidvu. <sup>19</sup> E bonyii bocii mum no momte keekum wvú le, njefo mvungay mvù to buyte yí ye le to fele bonyii bocii bò to kumte wvú le.

### *Bvujonke bô ηgew*

*(Mat 5:1-12)*

<sup>20</sup> E Jisos ke ne taa bonyii bew bo ηgoo le, gay le,

“Njon wvu baay nu wene, ben bò fuute, njefo bvunfon bvū Nyo' le nu fô ben e.

<sup>21</sup> Njon wvu baay nu wene, ben bò beele jen keseen,

njefo Nyo' nu ke ege é ben effuu.

Njon wvu baay nu wene, ben bò beele keseen,

njefo ben nu ke ekpwaake dikie.

<sup>22</sup> Njon wvu baay nu wene, seke ben bii wee wvù diee nu Waawee le, ε bonyii bane ben, kuunke ben, nan'yi ben bvuu nyaa ben ediee yò befe. <sup>23</sup> Fí ke dioo kooyi nonεn, ε ben no lanlanè, binè, yuukè njon, njefo mmawce wene wvù kuuke nu won wvu we le. Ben ekeè le è nu ke no bo'icee cee bonyii boba to nyεwle bô bonyii bo ntum Nyo' le bo fwele.

<sup>24</sup> Geenεn, ηgew wvu baay nu wene, ben bonyii bo bvukukε le, njefo kensamen kenεn ka ke wase ε è nu fen.

<sup>25</sup> Ngew wvu baay nu wene, ben bò εtew nu ε yinεn keseen,

**6:3** 1Sam 21:1-6; LeW 24:5-9    **6:6** Mak 2:27-28    **6:11** Jon 5:16, 18    **6:12** 5:16    **6:14** Lem 1:13; Jon 1:40-44

\* **6:15** Boselot to nu Bojuu bò to tomte won wvuboo, diuu keebvuse won wvudvu yí ηgew e can bonyii bo Lum e.

**6:19** Mat 9:20    **6:20** Mat 5-7    **6:20** Jεm 2:5    **6:21** Mwm 7:16-17; Yeli 31:25; Mben 126:5; Yεsa 61:3    **6:22**

Mat 5:11; Jon 16:2; Lem 5:41; 1Bi 4:14    **6:23** Mat 5:12    **6:24** Mat 19:23-24; Jεm 5:1    **6:25** 1Kol 4:8

njefo ben nu ke ebeele jen.  
 Ngew wvu baay nu wene, ben bò kielee  
 keseen,  
 njefo ben nu ke ebeele soo bikuu.

<sup>26</sup> Ngew wvu baay nu wene, seke bonyii  
 bocii bensee ben. Ben ekeè le è nu ke no  
 bo'icee cee bonyii boba to bensee bonyii bo  
 mbiay e bò to mbiayte le bó nu bonyii bo  
 ntum Nyo' le.

*Wee ekoonkè wee we bvuban*  
*(Mat 5:38-48)*

<sup>27</sup> Geen en me ε no ngayte ê ben ban bò  
 yuuke fiε fi me njemyi le, le ben ekoonkè  
 bonyii bonen bo bvuban e, egeè ε è nu  
 mwεem mvù jee fô bonyii bò bone bikaa ê  
 ben ejim e. <sup>28</sup> Ben elékè le Nyo' elan ε è nu  
 kembonen yî bonyii bò bunlee le lon eto fô  
 ben e, ebvuu ebunleè fô bonyii bò nvuuse  
 ben e. <sup>29</sup> E wee sun wo yî kediew e, é wo  
 banke kemew ε wvú mase sun. Wee é baa  
 kekum kuw ke ekfun, é wo cine ε wvú jo  
 ke ente fô. <sup>30</sup> E wee leke fiε è wo, é wo  
 nya. Wee é cim ε jo lo mwεem mvuw, fo  
 wo ebvuu eshe ebiite ke. <sup>31</sup> Naa la fi ben  
 shieele le bonyii egeè fô ben e, enù fi fi ben  
 egeè ten fô bó le.

<sup>32</sup> E ben koonke ke ε è nu bonyii bò koonke  
 ben, é fiε fi bó ebensee ben yî dvú le enu  
 la? Ke bonyii bò befe gee ke nonen e? Bó  
 koonke ke ten ε è nu bonyii bò koonke bó.  
<sup>33</sup> E ben gee mwεem mvù jee ε è nu ke  
 fô bonyii bò gee ten fô ben e, é fiε fi bó  
 ebensee ben yî dvú le enu la? Ke bonyii  
 bò befe gee ke lenlen e? <sup>34</sup> E ben foose  
 bonyii bô mwεem ε è nu ke ê bò ben taale  
 le bó nulo ekase etfuse, é fiε fi bó ebensee  
 ben yî dvú le enu la? Ke bonyii bò befe  
 ké no foose ke mwεem ê nsáa yibo njefo bó  
 kee le bó nu ke ekase etfuse fiε ficii le?  
<sup>35</sup> Fí nu len le ben ekoonkè bonyii bonen bo  
 bvuban e, egeè ε è nu mwεem mvù jee fô  
 bó le, efoosè bonyii bô mwεem yaa taale  
 le bó ke ekase etfuse ke. Nonen, é ben ke  
 emum ekεnke nlawma wvú kuuke ε è nu ê  
 Nyo' wvú nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e,  
 ebvuu enu boom bew, njefo è nu ke ten no  
 Nyo' gee mwεem mvù jee fô bonyii bocii bò  
 yeεle ejise noo bò mvuntelem yiile le. <sup>36</sup> Ben

ecamtè shen fô bonyii le ke lenlen no Icee  
 wene camte.

*Fo wee elomtè gee di wee mvu le ke*  
*(Mat 7:1-5)*

<sup>37</sup> Fo ben elomtè gee di bonyii bomew e,  
 nonen Nyo' saa ke elom ten dinen ke. Fo ben  
 ebonè bikaa ê bonyii ejim le bó eley ngew e,  
 nonen Nyo' saa ke ebon ten ê ben ejim ke.  
 Ben elεshì bibefe bi bonyii bomew e, é Nyo'  
 ke elεshε ten binen. <sup>38</sup> Ben enyaà nnya ê  
 bonyii é Nyo' ke enya ten ê ben. Wvú nu  
 ke edioo enyaa elooce efew ntay, eshiwse,  
 ecince é fí eyinsen efuci fokuse. Fiε fi wee  
 feeke fiε jó se nyaa ê wee, è nu ke fí fi Nyo'  
 nu ke efew jó se nya ê mweten.”

<sup>39</sup> E Jisos bvuu ma ngan mvu ê bó le, “Ke  
 kenfefe nulo edunji je ê kemew ke. E wvú  
 mom lo, bó saa gbweken ê kentuke le bocii  
 le? <sup>40</sup> Ben ekee le ke waa nwa' ké no fele wee  
 wvú yeεyi wvú ke, geen en, ε è nu seke wvú ε  
 yeεyi wase ε mase, é wvú ekee ke diewe wee  
 wvú yeεyi wvú le.

<sup>41</sup> E nu nje la wvú wo ké no taale ε è nu  
 sheshe yî nu ê waa bwoo jise, geen en yaa  
 yene kekew kè nu ê diuw jise le ke? <sup>42</sup> E nulo  
 é wo eghan neε se no gayte ê waa bwoo le,  
 ‘Waa bwεem, ke leem é me embvuse sheshe  
 é wo jise,’ geen en yaa yene ke kekew kè nu  
 ê diuw jise le? Wo nu wee kendunje ye!  
 Yawe ebvuse kekew kè nu ê diuw jise le se  
 looce eyen sheshe yî nu ê jise di waa bwoo  
 le, emum ebvuse.”

*Bó ké kiε kete yî mvuntam e*  
*(Mat 7:16-20)*

<sup>43</sup> E Jisos bvuu gay le, “Ke è nulo é kete kè  
 jee eyum mvuntam mvù befe ke. E ke è nulo  
 ten é kete kè befe eyum mvuntam mvù jee  
 ke. <sup>44</sup> Bó ké kiε kete ε è nu yî mvuntam mvù  
 yumte yî dvú le. Ke è nulo é wee ekoy fimbì  
 yî bisafe le ke, ε ke è nulo ten é wee ekoy yon  
 yî ewante le ke. <sup>45</sup> Wee dioo nu wee wvú  
 kenke ntfu mwεem mvù jee ê fitele fiew e,  
 ε wvú mum no bvuuuse ε è nu mwεem mvù  
 jee. E dioo nu wee wvú we ntfu nu mwεem  
 mvù befe ê fitele fiew e, é wvú no bvuuuse ke  
 ε è nu mwεem mvù befe. Fí nu nonen njefo  
 fiε fi nu ε yinsen fô fitele fi wee le nu ke fí  
 fi ké no buyte diuw we le.”

*Kenffuy kè jee bô kè befe*  
(Mat 7:24-27)

<sup>46</sup> E Jisos mum bife le, “E nu nje la wvù ben teje me le, ‘Tata, Tata’, yaa gee fiεε fi me ηgayte κε? <sup>47</sup> Wee wvù too, eyuw n'yεεyi mum γεν no gee no wvù gayte, nu ε me nu enduηce ê ben keseen no wvuwee wee nu. <sup>48</sup> Wvù nu κε diεwee wee wvù to nu keebom yew, yaw cim shii, γεν kum kembraan e se lese kenffuy, mum bom. E joo ke yinšen, buy to kfun yew yidvu, ε yí fanε yaa shiw κε, njefo wvù to nu ε looce bom ntay. <sup>49</sup> Geenεn, wee wvù too, yuw n'yεεyi dioo γεν fanε yaa egee no wvù gayte, nu κε diεwee wee wvù to nu keebom yew, taashe lo bvudvuu mum bom se kenffuy. E joo ke buy to kfun yew yidvu, kan mwaan ε yí shii nen wuuu, tawse lo.”

## 7

*E cee ekole bonyii bo nci le lese fitele yí Jisos e*  
(Mat 8:5-13)

<sup>1</sup> No Jisos to μεσεε wase yεεyi bonyii bô mwεεm mvun mvunciim, mum ne γεν ê kelaante kè Kafana'um e. <sup>2</sup> E ekole ke ηgoo mi bonyii bo nci le bo Lum nu jó κεηκε nfwa we mvu, koonke wvù baay. E nfwa wvudvu cemte nu wase diuw kpwe le. <sup>3</sup> E ekole kedvu dioo yuw ekume Jisos, mum coonken bonyii bô saake won Bojuu tum le bó egen eleke Jisos le wvù eto eφε nfwa wen. <sup>4</sup> E bó mum γεν yen Jisos e ku can ê wvù gay le, “Kee wo γενε κε efi wee wese wvun, è nu wee wvù è nulo é wo efi wvù. <sup>5</sup> Wvù koonke won wesebeene baay, ε è nu wvù wvù to bomεε yew yese bunle.”

<sup>6</sup> E Jisos mum ne ε bô bó no γενε. E bó ke dioo feηene wase yew cee ekole ke bonyii bo nci le, ε wvù tum nsáa ye yimew le yí egen eci Jisos. E yí γεν, ε bô bó tasen, ε yí tefe ê wvù le, “Tata, ekole ke bonyii bo nci le gayte le fo wo eshe yenè ηgew too κε. Le wen baa kocen wee wvù è nulo é wo eley ê wvù yew e κε. <sup>7</sup> E è nu le fiεε fi be ge ten le fo wen eto bô bikaa biwene eyen wo le. Geenεn, le wo ebvuse κε ε è nu diεw diuw wo le é nfwa wen emum ebonen. <sup>8</sup> Le wen ten nu wee ê

mvunηay mvu wee mvu le ekuse, ε bonyii bo nci le nu ten ê wen ekuse. E wen ké egay ê mvu le, ‘E γενè,’ é wvù no γενε lo, ké egay ê mvu le, ‘To,’ é wvù no too lo. E wen ké egay ten ê nfwa wen le, ‘Geε nen,’ é wvù no gee lo.”

<sup>9</sup> E Jisos yuw ntum wvudvu nonen, ε diuw yum lo wvù, ε wvù banke ye gay ê keebombom ke bonyii le kè to bii wvù le le, “E me ensee ê ben le me mbaa n'yen wase wee le κε naa Islael ε wvù ε lese kfuu fin fitele yí yem e nen κε.” <sup>10</sup> E bonyii ba bô cee ekole ke bonyii bo nci le to tumεε dioo kase tu yew, yen ε nfwa wvudvu ε bonen wase.

*E Jisos yemmke cuwee yí kpwe le*

<sup>11</sup> Ejim jodvu, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ne no γενε ntεw mvu le ε bó teje le Nayin, ε keebombom ke bonyii le shfumte ê wvù ejim. <sup>12</sup> No bó to γενε, dioo buy diuw ketaan wvù to leyte ntεw wvudvu le, yen ε bó ε tuu gvune di wee le ε no buyte dvú. Wee wvudvu to ka κε wvù can bwee le. E bwee to nu kpwεε ηkfu. E bó to buyte dvú nonen, ε keebombom ke bonyii bo ntεw wvudvu le shfumte bii bwee wan e. <sup>13</sup> E Tata dioo yen kpwoon wvudvu le, ε shen koo wvù, ε wvù gay ê wvù le, “Fo wo ebvuu bee κε.” <sup>14</sup> No wvù gay nonen, mum fey γεν kum fikεεy fi bó to tulεε gvune didvu jó. E bonyii bô to tulεε mum leem. E wvù gay le, “Cuwee, me njemyi ê wo, nenε we!” <sup>15</sup> E wvù mum ne we shii, kew no jemyi. E Jisos jice wvù le mum nya ê bwee.

<sup>16</sup> E bonyii bocii yen nonen, ε diuw yum bó. E bó no tumte monkum mo Nyo' le gayte le, “Wee ntum Nyo' wvu baay nu ε buynen ê beene entelen. Nyo' nu ε to wase keefi bonyii bew.”

<sup>17</sup> E saaka wvun wvu ekume Jisos saanken γεν won wvù Judea le tfuu noo bitum bi mbew jó le.

*E Jon Nlesejoo tum boom bew bo ηgoo le fô Jisos e*  
(Mat 11:2-19)

<sup>18</sup> E boom bo ηgoo le bo Jon e yuw ten mwεεm mvun mvunciim, γεν see ê wvù. E wvù tee bomew boφεε, <sup>19</sup> tum fô Jisos e le bó



egen ebife ê wvú le laa è nu wvú wvú to nu keeke eto, nuu bó ecéyè wee mvu le.

20 É bó gen yen Jisos e, gay ê wvú le, “Jon Nlesejoo nu é tum bese keebife ê wo le laa è nu wo wvú to nu keeke eto, nuu bó ecéyè wee mvu le?”

21 Bó to biite nonen, é Jisos nu sekedvu fele bincem bô bontun, bvuu bvuuuse biyoy bi befe yí bonyii le, yen'yi ejise é binfefe nteen. 22 É Jisos tfuse ê bó le, “Ben ekase egen esee ê Jon mwεem mvù ben yen noo mvù ben yuw e. Binfefe yene wase mwεem e, é bontenje lene teyey, é bonyii bô cemkene bô ntun wvu baay bonene. Bincife yuuke wase mwεem, é bonyii bô kpweken kaase tuu dvú, é bó bvuu fewci ten saaka wvú jee wvú wvu Nyo' ê bonyii bo kefufe le. 23 Njon wvu baay nu wvu wee wvú baa manene me ke.”

24 É bonyii bô Jon to tumεε ba ke ne, é Jisos mum kew no jemyi ê kebombom ke bonyii le ekumε Jon biite le, “Ben se shee buyte gene nkpwaaante keegen eyen é è nu la le? Gayi di fwefwe fele shiike? 25 No è baa nu nonen, tu ben se buyte gene yene é è nu la le? Wee é wvú é sufe ye bô ndvú yì bonene? Ben eyeke eyuw, bonyii bô suute ye bô ndvú yì lumte bvuu diee bikuu bibole ké no nu é è nu ê bontow e. 26 Ben é se é no gene nonen keeyen é è nu la le? Wee ntum Nyo' nuu? 'Éε, tu ben se nu é yen. É me ensee ê ben le, wvú fele wee ntum Nyo'. 27 É nu wvú wvú bó sanεε ekumε wvú é Nyo' gayte le,

'Yeke eyuw, me nu nke enciïnse wee wem ntum é wvú esa fwe dvu wo, wvú nu egen eseyse je yo é wo se no too.'

28 É me ensee ê ben le, ente jo bonyii bô nu é no nu wase yí ekole ke nshε le é to é buy keseen e, nu é ke wee nu dvú wvú kuuke fele Jon ke. Geenεn, é wee wvú nu naa wee wvu caan ente jo bvunfon bvú Nyo' le nu é wvú kuuke fele wvú.”

29 É bonyii bocii naa noo bonyii bô to fii shile yuw no Jisos jemyi le Jon to nu wee ntum Nyo' bense le bvunfon bvú Nyo' le nu bvú teyey, njefo bó ten to nu é bee é Jon lese

bó ê joo. 30 Geenεn, é Bofalasi noo bonyii bô to looci kee bonci bo Nyo' le tun fibole ntañ wvú Nyo' to too dvú njefo bó to nu é fan fo Jon lese bó ten ê joo.

31 É Jisos ne ghay le, “Fiεε fi è nulo é me nfewsεn εngoke ke bonyii bo keseen e dvú nu la? Bó nu ke diεwε la? 32 Me nu nsee ê ben fiεε fi bó nu diεwε fi. Bó nu ke diεwε boom bo caan caan bô nu é shiiyen mond-vuum mo way e, é bomew teje bomew biite le, ‘Bese toonke ndon se ben bine lo le? Nyaa nkíee kpwe se ben beje lo le?’

33 É nu ke no Jon Nlesejoo se toε, shee jen yaa wuu ke ten mbvuum, ben le wvú kenke nceendaa dεwle yí ye le. 34 Wee wvú diee nu Waawee é dioo to, diekene bvuu wukene, ben le bó etaa eyen, wvú ghane wuwte mwεem mvudien wuwte mbvuum, bvuu nu nsaa bonyii bô fii shile noo bonyii bô befe bomew. 35 Geenεn, bonyii bocii bô bense bvufee bvù è nu bvú Nyo' le duñci le è nu bvú len.”

*É Jisos leeshe bibefe bi kpwoon nsake le yew dvu wee Falasii*

36 É wee Falasii mvu ke ne tee Jisos le wvú eto ediekεn ê wen yew. É Jisos bee gen é bó no diekene. 37 É kpwoon nsake mvu to nu ntεw wvudvu le. É wvú yuw le Jisos diekene é wee Falasii wvudvu yew, mum jo fikaa \* fi nfiey mvu wvú shfuunkene le, gen dvú fó. 38 É wvú gen ley leem mbew Jisos e, ne kew no beele, é misem cemceme yí bikaa bi Jisos e. É wvú mum ngvuwce, ngvuse ekole kew no shole bikaa bi Jisos e bô yvuw ekole, ηoci mum yeefe bô nfiey we. 39 É wee Falasii we wvú to tenεε Jisos le wvú eto ediekεn yen nonen, kpawwce fô fitele fiew e le, “É wee wvun fen be nu wee ntum Nyo', tu wvú be é kiεε fiεε fi è nu kpwoon wvun wvú kumte wvú le, le è nu kpwoon nsake.”

40 É Jisos ne gay ê wee Falasii wvudvu le, “Semon, me nkεnke fiεε keenjeme ê wo.”

É wvú tfuse le, “Wee n'yεεyi, jeme.”

41 É Jisos mum kew le, “Wee mvu to nu é foose bonyii bofεε bô bigew, foose wee

7:22 4:18-19; Mat 11:5    7:27 Mala 3:1; Ksm 23:20; Mak 1:2; Luk 1:76    7:29 Mat 21:32    7:29 3:7, 12    7:33  
Mat 9:14; Mak 2:18; Luk 5:33    7:33 1:15    7:34 Mat 9:10    7:36 11:37    7:37 Mat 26:6-7; Mak 14:3    \* 7:37  
Fikaa fin nu é bó to kene bô te dimew di bó tenε é diεwε bala le le «alabaster».    7:39 7:16    7:42 Mat 18:27

mvu bô bodanali gee tin, foose mvu bodanali mbaanshen. <sup>42</sup> E fi ke ghaw bó bocii keekase elaw, ε wvú mum cinε bigew bidvu le ê bó. Keseen, wo yεne le ente jo bonyii bo bofεε ban, wee wvù nulo ekoonke wvù baay nu wvù la?”

<sup>43</sup> E Semon tfuse le, “E nulo enu wee wvù bó to cin'yεε fioo ye le ε yí duule.”

E Jisos bee le, “Wo nu ε jeme leη.” <sup>44</sup> No wvù beje nonen, banke ye taa kpwoon wε, mum gay ê Semon le, “Wo nu ε yεn kpwoon wvun e? No me mbe nto ê wo yew, wo be baa cim nya me joo ncukε bikaa kε. Geenεn, kpwoon wvun nu ε cukε wase bikaa biem ε è nu bô misεm, ε sho bô yvuw ye εkolε. <sup>45</sup> Wo be baa gay me le ηocε kε. Geenεn, ε kεw no me mbe nto fen, nu ke no kpwoon wvun ηoci bikaa biem. <sup>46</sup> E wo be baa cim yefe εkolε kem kε naa bô mεεm kε. Geenεn, kpwoon wvun nu ε yefe wase bikaa biem ε è nu bô nfiey wvù shfuunjkene. <sup>47</sup> Nonen, é me ensee ê wo le, kpwoon wvun nu ε duηce keηkonen ke baay njefo bó nu ε lεεshe wase bibefe biew bì duule baay. Geenεn, ε wee wvù bó lεεshi bibefe biew ε bí nu caan duηci keηkonen ke caan.”

<sup>48</sup> E Jisos mum gay ê kpwoon wε le, “Bó nu ε lεεshe wase bibefe biuw.”

<sup>49</sup> E bonyii bô bó to diekene mum kεw no diomene gayte le, “E se nu yεε wvun wvù mum lεεshi lo bibefe bi bonyii le?”

<sup>50</sup> E Jisos mum mεse gay ê kpwoon wvudvu le, “E genè fiuw ntay, fitele fi wo lese yí yεm e nu ε ge wase wo ε boy.”

## 8

### *Bokenε bò to ghane bô bo Jisos fici wvù*

<sup>1</sup> Ejim jodvu, ε Jisos nε no ghane ê bilaante bô ê bontεw e fewci saaka wvù jee wvu εkumε bvunfon bvú Nyo' le. Boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε to bii wvù le, <sup>2</sup> noo bokεnε bomew bô wvù to fεlεε bontun bobole bô bomew bô wvù to bvuseε biyoy bì befe yí bó le. Bokεnε ban to nu Maalia wvù bó to teηe ten le Magdalen, wvù wvù to bvuseε bonceendaa bo dεwle le yí ye le bosooshwi. <sup>3</sup> E è nu Joana wvù dweese to nu Cusa lemte 'Elod e, noo Susana bô

bokεnε bomew nteen. Bó to ghane nonen, bvuseε mwεεm ê bikele bibole, fici Jisos bô boom bew bo ηgoo le dvú.

### *Ngan εkumε wee wvù to tfumyi ηgow* (Mat 13:1-9; Mak 4:1-9)

<sup>4</sup> E bonyii ke nε bontεw e bontεw e no too fô Jisos e. E kebombom ke bonyii le ke yiηsen fó, ε wvù ma ηgan ê bó le,

<sup>5</sup> “Wee to nu ε laa keegen etfume ηgow. E wvù ke dioo etfumyi, ε yimi gbweken ê je, ε bonyii lεence bô bikaa, ε mvunyiim mvù bile we to tacε die. <sup>6</sup> E yimi gbwe fô bvudvuu bvú εta le, ke buy mum yowlen njefo bvudvuu bvudvu to nu bvuyeem. <sup>7</sup> E yimi ηgow gbweken ê bisafe le, ke buy dioo kuu bô bisafe bidvu, ε bí mum ban ηgow yidvu fo yí eku. <sup>8</sup> E yimi gbweken ε è nu yí nshε yí jee le, ke buy, ku, ε bó ke gbwele ε yí buy bokaη gbwee fey no bó to tfumyεε.” No Jisos ma nεn, mum fuη le, “Wee wvù keηke bitem, ε wvù yuw.”

### *Shiee wvù Jisos jemyi ê bongan e* (Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

<sup>9</sup> E boom bew bo ηgoo le ke nε bife ê wvù le laa ηgan wvudvu duηci le la le? <sup>10</sup> E wvù tfuse le, “E nu ben ban bô Nyo' nu ε ge wase le è nulo é ben ekiεε mwεεm mvu bvunfon bwew e mvù nu ê nnyile le. Geenεn, ε bonyii bomew yuuke fibole kε le me maa ε è nu bongan, wvu le fí enù no fí to nu wase le, ‘Bó nu ke etaale kε lo mwεεm yaa yεne kε, ke eyeke kε lo yaa yuuke fiεε kε.’

### *Fiεε fi ηgan εkumε wee wvù to tfumyi ηgow duηci*

#### (Mat 13:18-23; Mak 4:13-20)

<sup>11</sup> Ben eyuw le fiεε fi ηgan wvudvu duηci. Ngow yidvu nu diεw Nyo'. <sup>12</sup> Ngow yí gbwee ê je, nu bonyii bô yuuke diεw Nyo' ε dεwle mum to bvuseε saaka wvudvu fô mvuntelem mvubole, wvu le fo bó ebee ke eboy. <sup>13</sup> E ηgow yí gbweε fô bvudvuu bvú εta le nu bonyii bô yuuke diεw Nyo', mum fiisen bô njon, geenεn ε yí baa cime geη fô mvuntelem mvubole kε, ε bó beηe ke fomvu fomvu. E mmom ke dioo ε to, ε bó mum tfuw bikaa. <sup>14</sup> Ngow yí gbwee ê bisafe

le nu bonyii bò yuuke diew Nyo', dioo gene, ε ken'yan'yan bô bvukukε noo njon mwεem mvu yî nshε le to yikε diew yidvu ε yî laaye lo saa ku κε. <sup>15</sup> Ngow yî gbweε yî nshε yî jee le, ε mum ε no nu bonyii bô kenke mvuntelem mvù jee, bô yuuke diew Nyo', loocε lese mvuntelem yî dvù le, mum kuu shém, no gee no yí gomte gene lo fwe fwe.

*Ken'yeese kè bó ε kfukε bô nkaa  
(Mak 4:21-25)*

<sup>16</sup> Kε wee ké tfuuke ken'yeese bvuu jo nkaa kfukε dvù κε. Ε κε è nulo é wvù elese ten egaaku κε. Wvù ké tfuuke, tome ε è nu yî fiεε fi bó tomyi ken'yeese yî dvù le, le bonyii dioo leyte yew eyene n'yuule.

<sup>17</sup> Fiεε ficii fi nu è nnyile le nu ke eyenε, é mwεem mvu ejim ejim ebuy emwa.

<sup>18</sup> Nonen, ben dioo yeke diew Nyo' no yeke ntay, ekeè le wee wvù kenke fiεε nu ε bó nu ke ebise. Ε wee wvù yaa kenke ke fiεε nu ε naa fi caan fi wvù kpwaake le wen kenke lo nu ε bó nu ke efi lo é wvù."

*Bonyii bô nu kfuu di Jisos e  
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)*

<sup>19</sup> No Jisos to yeεyi bonyii nonen, ε bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e ne to le bó eyen wvù le. Ε fi ghaw keeley njefo bonyii to duule dvù baay. <sup>20</sup> Ε wee gay é wvù le "Bwoo bô boom bo bwoo le leeme ekfun gomte keeyen wo le."

<sup>21</sup> Ε wvù tfuse fiew le, "Bwεem bô boom bo bwεem e nu bonyii bô yuuke diew Nyo' gee no yí gomte."

*Jisos kenke mvungay é we jo nffum bô joo  
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)*

<sup>22</sup> Ε è ke no nu diuu dimew, ε Jisos gay é boom bew bo ngoo le le, "Beene elente mamase egen kewvu keki." Ε bó mum ley é kekon e no leenci. <sup>23</sup> No bó to leenci, ε Jisos ne no leete. Ε nffum ne seεε, shii no bvuyte joo bô mvungay ε yî leyte é kekon e gomte keeyinε, ε bó nu wa lo diuw kpwe le. <sup>24</sup> Ε bó gen no kamsee Jisos gayte le, "Cee ekole, Cee ekole, beene nu ekpweken." Ε Jisos kamse wam nffum bô joo yî to bvuyte yidvu. Ε nffum wvudvu lu, ε joo mum cife nen ndvumm. <sup>25</sup> Ε wvù bife é bó le, "Ben se

lese fitele ε è nu yî yeε le?" Ε ye bem bó, ε bó kenke nfan no ghayte le, "Wvun wee se nu wee wvù neε wvù wamte naa nffum bô joo ε mvù yuuke wvù le?"

*Jisos kenke mvungay é we jo bonceendaa bo dεwle le  
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)*

<sup>26</sup> Ε bó lente mamase yidvu buy wvuke é keba ke Gεlasen e, ε bó ε cinε wase keba ke won e kè Galilee le. \* <sup>27</sup> Ε Jisos dioo buyte é kekon e, κε le wen efεεε εηkpwaante, ε bó wee mvu wvu é kelaante ke jó le tasen ε bonceendaa bo dεwle le njinsene bô wvù. Ε bó ε ce wase yî ye le baay ε wvù ghane kenyi kencimte, cee ε è nu é ditfum e jò bó to dweyte bonyii. Kε wvù to bvuu cee fô yew e κε. <sup>28</sup> No wvù yenεε Jisos e, mum san εtale, gen gbwe é wvù ejise, wam bô mvungay le, "Jisos, Waa Nyo', Nyo' wvù nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e, wo fii la é me? Kee wo fo wo enya ηγεω é me κε." <sup>29</sup> Wvù to jemyi nonen njefo Jisos to nu ε wam wase keyoy kè yiile kedvu le kí ebuy yî wee wvudvu le. Kí to ké no cuute wvù bokan e bokan e ε bó koole lo, ké koo kay can noo bikaa bô ncaw se no cεyte. Ε bó ké ekay nonen, ε wvù sumyε κε lo, ε keyoy kedvu mum cufe wvù ε wvù no lewte gene ηkpwaante.

<sup>30</sup> Ε Jisos mum bife é wee wvudvu le, "Diee diuw nu yeε?" Ε wvù tfuse le, "Diee diem nu kebombom." Wvù to tfuse nonen njefo bonceendaa bo dεwle le to nu ε cin lo yî ye le. <sup>31</sup> Ε bonceendaa bodvu leκεε Jisos le fo wvù eciinse bowen ε è nu é kentuke kè shiile nen ηoonη e κε. <sup>32</sup> Ε to nu ε ηgoo bonkunyam diekene yî mbeke le fó, ε bonceendaa bo dεwle le bodvu mum leκεε Jisos le wvù ecine é bowen egen eley ε è nu yî bonkunyam bodvu le. Ε wvù bee. <sup>33</sup> Ε bó mum buy yî wee wvudvu le, danεen gen ley yî bonkunyam bodvu le. Ε bó sen, bow é nkon e, shii é mamase yidvu le, le jó.

<sup>34</sup> Ε bonyii bô to cεyte bonkunyam bodvu yen fiεε fi kooy le, ja fó, fεε lo, gen see saaka wvudvu εlaante bô é bontεw bo jó le. <sup>35</sup> Ε bonyii no yuuke, buci gene keeyen ten fiεε fi kooy le. Ε bó to fô Jisos to nu, yen wee we le, ε bonceendaa bo dεwle le ba ε cine



wase wvú le, ε wvú ε shii mbew Jisos e, ε jise ndvú, ε bvufee bwew ε kase wase ε tu fó. Ε bó fan baay. <sup>36</sup> Ε bonyii bò to yεεε fiεε fi to kooyεε le no seje ε bó no fí to ghanεε é wee wε wvú to κεηκε bonceendaa bo dεwle le se bonεn. <sup>37</sup> Ε bonyii bocii bo ε biba bì Gεlase e κεηκε nfan, mum λεκε Jisos λε wvú ene egene. Ε Jisos mum nε fiew, ley ε kekon e λε wen egene, <sup>38</sup> ε wee wε wvú bonceendaa bo dεwle le to buyεε yí ye le mum no λεκε Jisos λε bó wvú egene. Ε Jisos tun, tfuse wvú jim gay λε, <sup>39</sup> “Ε γενè ε è nu fô yew e, egen esee κεηghaw ke fiεε le kè Nyo' nu ε ge fô wo le.” Nonεn, ε wee wvudvu mum tu jim gen no ghane ε kelaante kedvu le kecii, seje κεηghaw ke fiεε le kè Jisos ge fô wvú le.

*Jisos κεηκε mvunγay εwe jo bincem bó kpwe*

*(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)*

<sup>40</sup> Ε Jisos lente mamase kase tu jim keba keki. Ε kebombom ke bonyii le kè be she cεyte wase wvú fó fiisen wvú. <sup>41</sup> Ε cee la mvu to fó ε bó teje λε Jaylus, ε è nu cee εkole yew bunle yi jó. No wvú to, fey gen tum εnvuw ε Jisos ejise, kuu can λε wvú eto κε λε ε wen yew, <sup>42</sup> λε waa wen kpwee lo. Wvú to κεηκε wan ε è ka κε wvú, ε è nu wan kpwoon ε wvú nu bilum yuufe ncow bifεε.

Ε bó Jisos nε no gene ε kebombom ke bonyii le faci Jisos. <sup>43</sup> Ε kpwoon mvu nu ente jodvu ε wvú ε cem wase bó kencem ke bokεε le bilum yuufe ncow bifεε. Ε wvú ε jewse wase fiεε ficii fi wvú to κεηκε can bonyii bo bifuu le, kí ε ghaw bó keefe. † <sup>44</sup> Ε wvú bence to εjim jo Jisos, kum ηgem ndvu Jisos e. Kan mwaan ε kencem kew mum semε. <sup>45</sup> Ε Jisos bife λε, “Ε kum yεε me le?” Ε bonyii bocii maηen lo. Ε Bita nε bife λε, “Cee εkole, κε wo yene λε kebombom ke bonyii le faci wo le?” <sup>46</sup> Ε Jisos no duu κε λε, “Wee nu ε kum me le. Me nu ε n'yuw no mvunγay nu ε buy yí yem e.” <sup>47</sup> Ε kpwoon wε yεn λε κε je nu dvú yi è nulo é wen enyiim κε, mum ciηciη gen gbwe ε Jisos ejise mum see ε bonyii bocii yuw fiεε fi be ge wvú ε se kum Jisos e, bvuu see no wvú be kum

nonεn kencem kew ε semε lo kan mwaan. <sup>48</sup> Ε Jisos gay ε wvú λε, “Waa wεm, fitele fiuw fi wo lese yí yem e nu ε ge wase wo ε bonεn. Ε γενè ntay.”

<sup>49</sup> Κε no Jisos to bεε jemyi ε kpwoon wvudvu nonεn, ε wee mvu fese fó nen'yi fô yew e fo Jaylus wvú cee εkole yew bunle wε, gay ε wvú λε, “Waa wo nu ε mεse wase. Fo wo ebvuu eshe enyaa ηγεω ε wee n'yεεyi κε.” <sup>50</sup> Ε wvú dioo jeme nonεn, ε Jisos yuw, gay ε Jaylus λε, “Fo wo efanè κε, lese κε ε è nu fitele yí yem e maη, é waa wo eluη.” <sup>51</sup> Ε bó mum nε no gene fô yew e fo Jaylus, κε gen fεse fó, ε Jisos tun fo wee eley yew. Ε wvú jo κε ε è nu Bita bó Jem noo Jon noo cee wan bó bwee wan ε bó bó ley. <sup>52</sup> Ε to nu ε bonyii toηene, ε kpwe ghamte lo fó. Ε Jisos gay λε, “Ben elu bó kpwe, wan baa kpwe κε, wvú leete lo.” <sup>53</sup> Ε bonyii nε no kieele lo wvú fó, njefo bó to kee ntay λε wan wvudvu nu ε kpwe wase. <sup>54</sup> Ε wvú gen fô wan wvudvu to jiime, jice yí kebo le tee λε, “Wan kpwoon, ja we!” <sup>55</sup> Ε wvú mum kase tu dvú, ja we kan mwaan. Ε Jisos gay λε bó etaa fiεε é wvú edie. <sup>56</sup> Ε bwee bó ice yεn fiεε fi kooy le, ε dew yum bó. Ε Jisos lew lo λε fo bó esee ε wee fiεε fi kooy κε.

## 9

*Ε Jisos tum boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε*

*(Mat 10:1-15; Mak 6:7-13)*

<sup>1</sup> Ε Jisos ke nε tee boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε, ε bó baance to. Ε wvú nya mvunγay ε bó mvú bó ebvuuse bonceendaa bo dεwle le yí bonyii le bvuu fele bincem dvú, <sup>2</sup> mum tum bó λε bó egen efewci ε bonyii ekumε bvunfon bvυ Nyo' le bvuu fele bonyii bo bincem e. <sup>3</sup> Ε wvú bvuu gay ε bó λε, “Ben dioo gene, fo wee ejo fiεε κε. Fo wee ejo kεman, κεηεε ekele, κεηεε fiεε fidien, κεηεε bigew κε. Fo wee ejo bikum bifεε κε. <sup>4</sup> Ben dioo gen ε ley ntεw e, yew yi bó ε γεε ben dvú, ε ben no ceé κε ε è nu dvú gen buy seke ben ke nεnε ntεw wvudvu le. <sup>5</sup> Ε ntεw mvu tun kefiisen ben, é ben nεnε

**8:43** Λεw 15:25-27 † **8:43** Κε bon'wa' bo boyvuum bomew κεηκε njeme wvú λε, “Ε wvú ε jewse wase fiεε ficii fi wvú to κεηκε can bonyii bo bifuu le” κε. **8:44** Mat 9:20 **8:48** Mat 9:22 **8:52** Jon 11:11-13 **8:54** Mak 5:41 **8:56** Mak 7:36 **9:1** 10:1-12 **9:2** 11:2 **9:3** 22:35 **9:5** Lem 13:51



jó, dío nɛn'yi kucɛ kebvu ke yî bikaa binɛn e, é ke enu nciise fiɛɛ fi bó mom e.”

<sup>6</sup> É bó mum nɛ no ɣɛne, ɣɛn no ghane bontɛw e bontɛw e, fewci saaka wvù jee wvu ɛkumɛ bvunfon bvú Nyo' le, bvuu fɛle bonyii bo bincɛm e bocii.

*É saaka wvu ɛkumɛ Jisos ffumse 'Elod (Mat 14:1-12; Mak 6:14-29)*

<sup>7</sup> É 'Elod wvù to saake keba ke wonɛ jɛ kè Galilee yuw mwɛɛm mvunciim mvù to kooyi, ɛ mvù ffumse wvù njefo bonyii bomew to nɛn'yi duu ɛ Jisos wvun nu Jon Nleseɛjoo ɛ wvù ɛ kase ɛ buy. <sup>8</sup> É bomew duu ɛ è nu ɛlayja ɛ wvù kase ɛ to. É bomew duu fibole ɛ è nu wee ntum Nyo' wvu fwele mvu ɛ wvù ɛ kase ɛ buy yî kpwe le. <sup>9</sup> É 'Elod mum ghay ɛ, “Jon nu ɛ me se nu ɛ mbvuse wase ɛkolɛ kew. Wvun wee ɛ bvuu ɛ no nu yɛɛ keseen wvù me n'yuuke kfuu mvun mwɛɛm ɛkumɛ wvù?” É wvù mum no gomte ɛ wen bee keeyɛn Jisos wvudvu le.

*É Jisos nyanɛ bonyii bontfuke botin (Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)*

<sup>10</sup> É boom bo ntum e bo Jisos e ke ghan kase tu jim, see mwɛɛm mvunciim mvù bó ɣɛɛ è wvù. É wvù mum nɛ jo bó ɛ bô bó ɛwɛse ye, buy ɣɛn je è kelaante kè Bɛsayda le. <sup>11</sup> Geenɛn, ɛ bonyii kiɛɛ kɛ lo kuɣɛn bi wvù le, ɛ wvù fiisɛn bó mum kew no fewci ɛkumɛ bvunfon bvú Nyo' le bvuu fɛle bonyii bo bincɛm e.

<sup>12</sup> É diuu ke dío ɣɛn ɛ dí eseyi, ɛ boom bo Jisos e bo ɛgoo le bo yuufe ncow bofɛɛ bencɛ to gay è wvù ɛ, “Gayɛ è bonyii ban le bó eɣɛn bontɛw bô ɛla yo nceencee le, egom mwɛɛm mvubole mvudien bô fò bó nu ece, njefo fɛn nu ɛkpwaante.”

<sup>13</sup> É Jisos tfuse fiew ɛ, “É nu enya ben fiɛɛ é bó edie.” É bó gay ɛ, “Fiɛɛ fi bese kɛɣke mɛy kɛ bontuw bo blɛɛd e botin bô byé yifiɛɛ. Wo gomte ɛ bese eɣɛn eguy mwɛɛm mvudien to enya è bonyii ban bocii le?” <sup>14</sup> Bó to gayte nonɛn njefo bonyii to nu fò nteen, ɛ bolemɛ maɣ nu bontfuke botin. É Jisos mum gay è boom bew bo ɛgoo le ɛ, “Ben egay é bonyii eshiyɛn fokuse

mondvuum e mondvuum e, mbaanshen mbaanshen.” <sup>15</sup> É bó gay, ɛ bó shiiyɛn. <sup>16</sup> É Jisos jo bontuw bo blɛɛd e bo botin ba bô byé yifiɛɛ yɛ, taa we, nya keyoone è Nyo', mum guushɛ nya è boom bew bo ɛgoo le ɛ bó egawɛɛ è bonyii bodvu. <sup>17</sup> É bó gawɛɛ, ɛ bonyii bocii die ffuu, ɛ boom bo Jisos e bo ɛgoo le baancɛ bimbeke bi shɛɛtɛɛ, ɛ bí yinɣɛn ɛkàa yuufe ncow fiɛɛ.

*É Bitá cɛɛ ɛ Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ*

*(Mat 16:13-20; Mak 8:27-30)*

<sup>18</sup> É è ke no nu diuu dimew, ɛ Jisos no bunlee wvù embenɛ, ɛ boom bew bo ɛgoo le nu mbew ye le. É wvù nɛ bife è bó ɛ, “Bonyii duu ɛ me nu yɛɛ?” <sup>19</sup> É bó tfuse ɛ, “Bonyii bomew duu ɛ wo nu Jon Nleseɛjoo, bomew ɛ ɛlayja, ɛ bomew duu ɛ wo nu wee ntum Nyo' wvu fwele mvu ɛ wvù ɛ kase ɛ buy yî kpwe le.” <sup>20</sup> É wvù mum bife è bó ɛ, “Ben duu finɛn ɛ me nu yɛɛ?” É Bitá tfuse ɛ, “Wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ.” <sup>21</sup> É Jisos mum loocɛ ciise lo è bó ɛ fo bó ke emom lo esee fifin è wee kɛ.

*É Jisos jeme ɛkumɛ bonɣɛw bew noo kpwe ye*

*(Mat 16:21-23; Mak 8:31-33)*

<sup>22</sup> É wvù mum no jemɛy è bó ɛ, “Wee wvù dieɛ nu Waawee kɛɣke keeke eyɛn bonɣɛw nteen, é bonyii bô saake wonɛ bô bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô duɣci bonci bo Nyo' le ema lo wvù. Bó nu ke emum eyu wvù, é ɛdiuw ke ebuy ɛta, é Nyo' ekase ebvuse wvù yî kpwe le.”

*Kentam ke wee wvù bii Jisos e*

*(Mat 16:24-28; Mak 8:34-38)*

<sup>23</sup> É Jisos mum no jemɛy wase ɛ è nu è bonyii bocii ɛ, “É wee gomte keenu wee wɛm, tu wvù kɛɣke keetun ɛkolɛ kew, etuulè kentam kew ɛdiuw ɛcii bii me le. <sup>24</sup> Ben ekeè ɛ wee wvù bawci nshii we fo wvù elase, nu ke elase kɛ lo. Geenɛn, wee wvù lase nshii we nje me, nu ɛ wvù ɛ bawɛ lo nshii wvudvu. <sup>25</sup> É bó baanci naa wonɛ wvun tfuu ɛ nya è wee, wvù ɛ die, ɛ ke ɛ lase kɛnɛɛ ɛ jim nshii we, é sɛw wvudvu enu la? <sup>26</sup> Ben ekeè ɛ é wee wuumene

keebii me le noo diew yem e, é wvú no kee le wee wvú diee nu Waawee nu ke ewuumen ten mweten seke wvú e kase e to ente jo bvukuke bwew bvuu nu ten bvuu Nyo' Ice bô bonceendaa bew bô yuule le. <sup>27</sup> E me ensee ê ben keceey le, bonyii bomew leeme fen e bó yaa nu ke eyuw wvun kpwe se bó e yen no Nyo' saake bvunfon bwew ke.”

*E nfieesen Jisos kumen  
(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)*

<sup>28</sup> E è ke no nu ke diewe ediuw nyan e, no Jisos jemye mwem mvun, e wvú jo Bitá bô Jon noo jem e bô bó ben yí kum wvumew e le wen egen ebunle. <sup>29</sup> E wvú gen dioo bunlee, e nfieesen ye ne kumen, e ndvú ye ten kumen no baa lawkene nen mwawmwawmwaw. <sup>30</sup> E fí kooy le bonyii bofee, e è nu Muses bô Elayja to nu e ne buynen fó no jemyi bô bo Jisos. <sup>31</sup> E n'yu Nyo' baa yí bó le. E bô bó jemyi ekume kpwe yí Jisos to kenke keegen ekpwe Jelusalem keege é fí eto ekocen no Nyo' gekee. <sup>32</sup> Bó to jemyi nonen, e Bitá bô Jon noo jem nu e nyii gooke lo bó. E bó dioo kamse, yen no n'yu Nyo' baa yí Jisos e, bvuu yen bonyii bo bofee ba le e bó leeme bô wvú. <sup>33</sup> E bonyii bo bofee bodvu dioo baase ekale, e Bitá ne bvumten gay ê Jisos le, “Cee Ekole, fí jee no beene nu fen. Cine é bese eyoo cún she, é yimi enu yo, yimi yi Muses, e yimi nu yi Elayja.” Wvú to jemyi nonen, yaa cim kee fi ee fí wvú jemyi ke.

<sup>34</sup> Ke no wvú to bee jemyi nonen, e kembew ne to ê bó we banje bó. E bó no kenke nfan no bó nu ê kembew e. <sup>35</sup> E diew jeme ê kembew kedvu le le, “Wvun nu Waa wem wvú me nu e ncaw. Ben eyuukè e è nu wvú le.” <sup>36</sup> No diew yidvu jeme nonen e mese, e bó ne yen e Jisos leeme fó wvú emben. E bó ke fanje yaa see lo ê wee kefew kedvu le fi ee fí bó yene yí kum wvudvu le ke.

*E Jisos bvuse nceendaa dewle yí wan diemsen e  
(Mat 17:14-21; Mak 9:14-29)*

<sup>37</sup> E ekfun ke buy yuu, e bô bo Jisos ne yí kum e no booke. E bó dioo bow, tasen bô

kebombom ke bonyii le ke baay. <sup>38</sup> E wee mvu mum ne no wamte ê kebombom ente le, “Wee n'yeyi, kee wo taa ke fô waa wem e. E ka ke waa wem nonen. <sup>39</sup> Keyoy kemew jaa cufe wvú tufe, e wvú nu taake, dvumte, e diffuw buyte emvu. Kí gene lo bô wvú, yaa benje lo le wvú eyoy ke. <sup>40</sup> Me mbe e nleke wase le boom buw bo ngoo le ebvuse keyoy kedvu bó e mom nkun.”

<sup>41</sup> E Jisos yuw nonen, gay le, “O oo! Engoke ke ecici kè baa lese fitele yí Nyo' le kin. Me nu nke enu beene engen embuy nee, enkuu shém bô ben engen embuy nee?” E wvú mum gay ê cee wan wvudvu le, “To bô waa wo fen.” <sup>42</sup> E wvú jo dioo too dvú, e nceendaa dewle wvudvu bvuu cufe wan wvudvu tufe fokuse, e wvú no taake. E Jisos kan keyoy kè yiile kedvu e kí buy yí wan wvudvu le, e wvú mum bonen. E Jisos mum nya wvú ê ice. <sup>43</sup> E bonyii bocii yen mvun gay mvu è nu mvu Nyo' le, e diuw yum bó.

*E Jisos bvuu jeme ekume bonjewe bew bô kpwe ye  
(Mat 17:22-23; Mak 9:30-32)*

No bó to bee kenke nghaw yí mwem mvunciim mvú Jisos to gee le, e wvú ne gay ê boom bew bo ngoo le le, <sup>44</sup> “Ben elooce enya bitem binen yí fi ee fí me nu enjeme ê ben e. Wee wvú diee nu Waawee nu e bó nu ke elese wvú can bonyii le.” <sup>45</sup> E wvú jeme nonen, e bó fanje yaa ki ee fi ee fí wvú jeme ke, njefo fi ee fimew to nu e banje fo bó eki ee, geen e bó no fane keebife ê wvú ekume njeme wvudvu.

*E nu yee wee wvu baay?  
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-37)*

<sup>46</sup> E bó ke ne kew mbew ebonebon le laa bó se nu nen e wee wvu baay ê bó entelen nu yee le. <sup>47</sup> E Jisos ki ee fi ee fí bó kpawci fô mvuntelem mvubole, mum jo wan wvu caan leke mbew ye le, <sup>48</sup> gay ê bó le, “E wee fiisene wan diewe wvun e ê diee diem e, tu wvú fiisene e è nu me. Wee é fiisen me, tu wvú fiisene e è nu wee wvú tum me. Fí e mum e no nu le, wee wvú joo ekole kew caan ê ben entelen nu wvú wvú nu wee wvu baay.”

*Ɛ wee baa kicine wo, tu wvú tomte wo  
(Mak 9:38-40)*

<sup>49</sup> Ɛ Jon mum nɛ tee Jisos, be wvú lɛ, “Cee ekolɛ, bese be ɛ yɛn wee mvu le ɛ wvú teje diee diuw sɛ bvuuse bonceendaa bo dɛwle le yí bonyii le, bese ɛ kan, njefo kɛ wvú yaa nu mvu ngoo yesebeene le kɛ.” <sup>50</sup> Ɛ Jisos tfuse lɛ, “Fo ben ecilè kfuu wvuwee wee kɛ, njefo é wee baa ekicine ben, tu wvú tomte ben.”

*Ɛ Jisos lese lo keegen Jelusalem, ɛ bonyii bo Samalia tun keefiɛn wvú*

<sup>51</sup> Ɛ kefew kè Nyo' to nu ke ejo Jisos é wvú eben we ke no too wase keekocɛn, ɛ Jisos lese lo keegen Jelusalem, mum nɛ no genɛ. <sup>52</sup> Ɛ wvú dioo nɛ, tum bonyii bomew fwe. Ɛ bó gen ley ntɛw mvu wvu Samalia le le bó eseyse bvudvuu jó ê wvú. <sup>53</sup> Ɛ bonyii bo jó ku wvú bô bvudvuu faɲɛ yaa fiɛn wvú kɛ, njefo bó to kee lo lɛ wvú fele gene ɛ è nu Jelusalem. <sup>54</sup> Ɛ Jem bô Jon bô nu boom bo Jisos e bo ngoo le ke yuw fiɛɛ fidvu, bife ê Jisos lɛ, “Bese etee nguy we é wvú eshii elɛse bonyii bodvu?”\* <sup>55</sup> Ɛ Jisos kaa banke ye wam lo bó, † <sup>56</sup> mum nɛ ɛ bô boom bew bo ngoo le mum no genɛ wase je ntɛw mvu le jɛɛy.

*Fo wee ngoo Jisos etaalè ejim ke  
(Mat 8:19-22)*

<sup>57</sup> Ɛ bô bó dioo genɛ, ɛ wee mvu to gay ê Jisos lɛ, “Me nu embii wo le naa fɛɛ fô wo genɛ.” <sup>58</sup> Ɛ Jisos tfuse ê wvú lɛ, “Nyám yi ɲkpwaante kɛɲke bibuw bibole, ɛ mvunyiim mvù bile we kɛɲke yéw yibo, geenɛn kɛ wee wvù diee nu Waawee kɛɲke naa lo fô wvú ejike ekolɛ kew kɛ.”

<sup>59</sup> Ɛ Jisos nɛ gay ê wee mvu lɛ, “Ɛ bìi me le.” Ɛ wee wvudvu tfuse lɛ, “Tata, yawɛ ecinɛ é me enɲɛn endwey icɛm nɛ no mbii.” <sup>60</sup> Geenɛn ɛ Jisos tfuse ê wvú lɛ, “Cinɛ é bonyii bô nu lɛ bó nu ɛ kpweken wase edweyte bonyii bô kpwekene, é wo egen fiuw efewcì ekumɛ bvunfon bvú Nyo' le.”

<sup>61</sup> Ɛ wee mvu bvuu gay lɛ, “Tata, me nu mbii wo le, geenɛn yawɛ ecinɛ é me enɲɛn enɲay kfuu diem e nɛ no mbii.” <sup>62</sup> Ɛ Jisos tfuse ê wvuwee wee lɛ, “Ɛ wee ngvuume bô jiw keelem lemme, ɛ bvuu ɛ no lemte taale ejim, tu mwɛtɛn baa kpwɛntɛn keenu ente jo bvunfon bvú Nyo' le kɛ.”

## 10

*Ɛ Jisos tum bonyii mbansooshwiw ncow bofɛɛ*

<sup>1</sup> Ɛjim jodvu, ɛ Tata baayɛ bonyii bomew mbansooshwiw ncow bofɛɛ \* tum fwe, bofɛɛ bofɛɛ lɛ bó egen bontɛw e, egen eghan mondvuum mò wen nu ke efey mó le monciim. <sup>2</sup> Ɛ wvú dioo tumte bó gay lɛ, “Ngbwele duule baay, ɛ bonyii bo ngbwele le nu caan. Nonɛn, ben ebunlè lɛ Tata wvú Cee wɛɛ ecinɛ bonyii bo ngbwele le wɛne dvu wvú. <sup>3</sup> Ben egenè lɛ. Ben dioo genɛ no kee lɛ me ntumte ben ɛ ben nu egen enu diɛwɛ boom bo njée le ente jo bokuula. <sup>4</sup> Ben dioo genɛ, fo wee ejo bigew, kɛnɛɛ ekɛlɛ, kɛnɛɛ bolaba bomew kɛ. Ben dioo ɛ buy ê je, fo ben eleemenè gayte bonyii le kɛ. <sup>5</sup> Ben dioo ɛ gen ɛ ley yew yí ben ley dvú le, yaw gay yew e lɛ, ‘Kembonɛn enù yew fɛn.’ <sup>6</sup> Ɛ wee wvù koonke kembonɛn nu dvú, é kembonɛn emɛy yí ye le. Ɛ wvú fɛn baa nu, é kembonɛn kedvu ekase etu jim ê ben. <sup>7</sup> Seke ben ɛ ley yew, mum no ceè kɛ ɛ è nu dvú. Fo ben ekumenè yéw kɛ. Fiɛɛ fidien ficii fi bó nya ê ben, ɛ ben die, kɛnɛɛ è nu fiwuun, ɛ ben wu, njefo é wee lemte lemme, tu wvú kɛɲke keekɛɲke nlawma we. <sup>8</sup> Ɛ ben ley ntɛw e, bó ɛ fiɛn ben, ɛ nya naa la lɛ ben edie, é ben no diee lo. <sup>9</sup> Ben dioo nu jó, no felè bonyii bo bincɛm e, ebvuu efewcì ê bonyii bocii lɛ bvunfon bvú Nyo' le nu wase nceencee fô bó le. <sup>10</sup> Geenɛn, ben é ley ntɛw e, bó é faɲ keefiɛn ben, é ben buy gen bifiaɲ bi jé le jaɲ lɛ, <sup>11</sup> ‘Kebvu ke ntɛw wene le kè bese jo yí bikaa bisɛse le kin fɛn no bese kuci, ɛ fiɛɛ ficii kaase tuu yí bikuu

**9:50** 11:23; Mat 12:30    **9:51** 24:50-51; Mat 19:1; Mak 10:1; Lem 1:9    **9:52** 10:33    **9:54** 2Bfn 1:10, 12    \* **9:54** Bonɲa' bo boyvuum bomew nu ɛ bise fɛn lɛ, “... kɛ no Elayja to teɲɛ le?”    † **9:55** Bonɲa' bo boyvuum bomew nu ɛ bise fɛn lɛ, “Kɛ ben kee kfuu mvuntelem mvù è kɛɲke ben kɛ. Ben ekeè lɛ kɛ wee wvù diee nu Waawee to keeyuwɛ lo bonyii kɛ. Wvú to keeboyse lo bó.    **9:61** 1Bfn 19:20    **9:62** 11:2; Fili 3:13    **10:1** 9:1-6    \* **10:1** Bonɲa' bo boyvuum bomew teɲɛ lɛ mbansooshwiw (70).    **10:4** 22:35; 2Bfn 4:29    **10:5** 2:14    **10:7** 1Tim 5:18; 1Kol 9:6-14    **10:9** 11:2    **10:11** Lem 13:51; 18:6    **10:12** Mat 10:15



binen e. Geen, ben ekeè le bvunfon bu Nyo' le nu wase nceencee.' 12 E me ensee ê ben le, è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemese le, é mwem ebonene fô kelaante kè Sodom efele kelaante kekie."

*Ngew bontew bò tunee keekumen mvuntelem mvubole*  
(Mat 11:20-24)

13 E Jisos ne gay le, "Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bo Kolasen, e ngew wvu baay nu ten wene ben bonyii bo Besayda. Ben ekeè le, é me nto ndioo nge binghaw bi mwem e bi me nto ngee jo ben e è nu Taya bò Sidon, tu bó to nu e jise wase bimbampwe, kfum taan ye le nceke keedunee le bó nu e kumen wase mvuntelem mvubole. 14 Ben ekeè le è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemese le, é mwem ebonene fô bonyii bo Taya noo bo Sidon e fele ben. 15 Noo ben bonyii bo Kafana'um, ben kpwaake le bó nu ke ebense ben é ben eben we? 'Aay. Bó nu ke eshike lo ben é ben eshii egen won bonkfu le." 16 E Jisos mum gay ê bonyii bò wvu to tumee ba le, "E wee yuw ben e, tu mweten yuw e è nu me le. Wee é ma ben, tu wvu ma e è nu me. Wee é ma me, tu mweten ma e è nu wee wvu tum me."

*Fiee fi wee ngoo Jisos eyuuke njon yi dvú le*

17 E bonyii bo mbansooshwiy ncow bofee ba ke ghan tu jim yuuke njon, mum gay ê Jisos le, "Tata, bese se teje diee diuw, e è cim nu naa bonceendaa bo dewle le, e bó yuw ke bese le."

18 E Jisos tfuse ê bó le, "Me nse nu e n'yen e Satan e gbwe ke diewe jan fô yi e law we e ley fokuse. 19 Me nu e nya wase mvungay ê ben mvù è nulo é ben elenci yó bò bongam dvú. E mbvuu e nya mvungay mvù ben eso mvungay mvu Satan wvu wee bvuban e dvú mvunciim. Ke è nulo é fiee eshiw ben ke. 20 Geen, fo ben eyuuke njon le bonceendaa bo dewle le yuuke ben e ke. Ben eyuuke njon e è nu le ediee eyene nu e Nyo' e san wase ê nwa' we le fowe."

*E Jisos yuw njon*  
(Mat 11:25-27; 13:16-17)

21 Ke sekedvu, e Keyoy ke Yuule ge e njon no yuu lo Jisos. E wvu mum gay le, "Me nyaa keyoone ê wo Icem Nfon ebulé bó nshé le wo nu e nyile mwem mvun ê bogoyfee noo bonkiefee, e dunee e è nu è mvunley mvu boom e. E nu no fi nu Icem, njefo è nu no wo to shieele le fi enù."

22 E Jisos bvuu jeme le, "Icem nu e nya wase mwem mvunciim ê me. Ke wee nu dvú wvu kee Wan wvu me ke, è mey ke Icem wvu kee. E wee yaa nu dvú wvu kee Icem ke, è mey ke me wvu Wan noo bonyii bò Wan nu e caw keedunee Ice ê bó."

23 E wvu ne banke ye jeme wase e è nu è boom bew bo ngoo le ebonon le, "Njon wvu baay nu wene le ejise eyene yene mwem mvun e. 24 Ben ekeè le bonyii bo ntum Nyo' le nteen bò bonfon to shee beele keeyen mwem mvù ben yene le, ke fanee yaa eyen ke. No beele ten keeyuw mwem mvù ben yuuke, ke fanee yaa eyuw ke."

*Ngan ekume wee wvu jee wvu Samalia*

25 E wee mvu wvu to looci kee bonci bo Nyo' le, ke ne to keemom Jisos, mum bife ê wvu le, "Wee n'yeeyi, fiee fi me nkenke keenge nse nkenke nshii wvu mey lo nu la?"

26 E Jisos bife ê wvu le, "Bó san ê Nwa' Nyo' le le wee egeè nee? Wo taanke yuuke le la?"

27 E wvu tfuse le, "Bó san le, 'E koonkè Tata wvu Nyo' wo bò fitele fiuw ficii,

enya ekole kuw ê wvu kecii, elemte fô wvu le bò mvungay mwuw mvunciim, egee bvufee bwuw bvucii yi ye le, ebvuu ekoonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw.' "

28 E Jisos gay le, "Wo nu e tfuse len. E geè nonen ke emum ekenke nshii wvu mey lo."

29 E wee wvudvu mum ne wowlen bife ê Jisos le, "Waa bwem nu yee?" 30 E Jisos tfuse e è nu è ngan e le, "Wee mvu to nu e ne Jelusalem no booke Jelik, dioo gene ley can bocoon e. E bó sun wvu, e wvu citen, e bó baaye ndvú ye jo bò mwem mwew mvunciim, mum lan wvu fó lewte. 31 E fi ke ne kooy le wee mvu to booke ê je yidvu le



ε è nu cee ncese, yèn wee wvudvu le, wem lo fey. <sup>32</sup> Ε wee mvu tèn ke nè no too, ε è nu wee wvu ê kfuu di Lεwe le, ke to buy fó, yèn wvú le, wem lo tèn fey. <sup>33</sup> Geenεn, ε wvumvu wee ke no lene tèn too, ε è nu wee wvu Samalia. Ε wvú ke to buy fó, yèn wvú le ε shen koo wvú. <sup>34</sup> Ε wvú γεν mbew ye le, γεε mbvuum bô mεem yî bilεmte biew e, kuu bilεmte bidvu bô ndvu, mum tuu wvú yî nyam yî wvú to lene yî dvú le, γεν dvú yew bonyii bo ghane le no taale fô wvú le. <sup>35</sup> Ε bô wvú ce, ε bvú buy yuu, ε wvú bvuse bodanali bofεε nya ê wee yew yidvu gay ê wvú le, ‘Shεε etaalè fô wee wvun e. Ε wo shεke lo ε jewse bigew bí ε fesεn, é me ηke endioo ε ηkase entfuse.’ ”

<sup>36</sup> No Jisos ma nonεn, mum bife ê wee we wvú to looci kee nci le, “Εnte jo bonyii bo botεte ban, wo yèn fiuw le wee wvú to duηcεε le wen nu waa bwee wee wvú bocooη to suηεε nu wvú la?”

<sup>37</sup> Ε wvú tfuse le, “Ε nu wee wvú to koolεε shen fô wee wvudvu le.” Ε Jisos mum gay ê wvú le, “Ε γενε, eγεν egeè tèn nonεn.”

### *Ε Jisos bεε fô yew e fo Maata bô Maalia*

<sup>38</sup> Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke nè no gene, γεν ley ntεw mvu le ε kpwoon mvu nu jó ε bó teηε le Maata. Ε wvú fiisen Jisos ê wvú yew. <sup>39</sup> Wvú to keηke waa bwee mvu ε bó teηε le Maalia. No Jisos to γενεε ley dvú, ε Maalia mum γεν shii mbew ye le no yeke fiεε fi wvú γεεyi. <sup>40</sup> Ε Maata nu fiew buuke ε è nu bô ntêw. Ε wvú ke nè to bife ê Jisos le, “Tata, wo yεne le waa bwεem nu ε cinε me le me ε no ntawtene me embenε se wo ghayte lo le? Gayε ke é wvú eto efice me.”

<sup>41</sup> Ε Tata tfuse le, “Maata, Maata, wo buuke, baysee ekole kuw yî mwεem e nteen, <sup>42</sup> ε fiεε fi nu shiee le baay nu ke fimwaan. Maalia nu ε caw wase fifie, ε ke wee yaa nu ke efi ê wvú ke.”

## 11

### *Ε Jisos γεεyi no è nulo é bó ebunleè (Mat 6:5-15)*

<sup>1</sup> Ε to nu diuu dimew, ε Jisos no bunlee bvudvu bvumew e, ke bunle mεse, ε wee

we ηgoo mvu to gay ê wvú le, “Tata, γεεyi bese no è nulo é bese ebunlee, leηleη no Jon to γεεyεε bonyii bew bo ηgoo le no bó ebunlee.”

<sup>2</sup> Ε Jisos mum gay ê bó le, “Ben dioo bunlee no gaytè le, ‘Icee wese, γεε é bonyii ewvumtè diee diuw, ege é bvunfon bwuw eto.

<sup>3</sup> Ε nyaà bese mwεem mvudien εdiuw εcii, <sup>4</sup> Lεεshe bibefε bisese, no bese lεεshi bibefε bì bonyii bomew gee fô bese le.

Fo wo ecinε é bese eley mmom yì eghaw bese le ke.’ ”

<sup>5</sup> No wvú gay nonεn mum fewsεn ê bó le, “Ben ejo le wee mvu ben e be nè ε γεν ε kumcε yew nsaa ye εntaη εnteleη ε gay le, ‘Nsaa γεm, nεnε ke we efoose me bô bontuw bo bvulem e botεte. <sup>6</sup> Nsaa γεm yimi nu ε nε ε buynεn gbwen ghane le, ε me n'yaa ηkeηke fiεε fi me nu entêw wvú dvú ke.’ <sup>7</sup> Bó ejo le nsaa yo yì wo be kumci ye ε kaa ε tfuse fiew yew le, ‘Fo wo ejewseè me ke. Bee boom bem nu ε bó ε jiim wase ε fen kembuη. Ke è nulo é me embvuu enε we le me εngom fiεε enya ê wo ke.’ ” <sup>8</sup> No Jisos fewsene nonεn, bvuu gay le, “Ε me ensee ê ben le é wvú fen baa enε we enya bvulem bvù wo biite ηjefo wvú nu nsaa yo, tu wvú nu ke eghan ke enε we enya fiεε ficii fi wo shieele seke wo ε mεy ke fó ε no kumci. <sup>9</sup> Me ε no ηgayte ê ben le, ben ebiitè, é Nyo' ke enya ê ben. Ben egomtè, é Nyo' ke ege é ben eyen. Ben ekumci kembuη, é Nyo' ke eyene ê ben. <sup>10</sup> Ben ekeè le wee tfuu wvú biite, nu ke ekeηke, ε wee tfuu wvú gomte, nu ke eyen, ε wvú kumci kembuη nu ε bó nu ke eyene ê wvú.

<sup>11</sup> Ε nu cee wan wvú la ê ben εnteleη wvú waa we bife bye, é wvú enya ε è nu yo ê wvú? <sup>12</sup> Nu le é wan be bife gee, é wo enya ε è nu ηgam ê wvú le? <sup>13</sup> Ε ben fen bô è nu bonyii bô befe kee keenya mwεem mvù jee ê boom bonεn, tu ke è nulo é Icee wene wvú nu fowe enya tèn Keyoy ke Yuule ê bonyii bô biite ê wvú efey naa lo nonεn e?”

*Jisos bô Belsebu**(Mat 12:22-30, 43-45; Mak 3:20-27)*

<sup>14</sup> E Jisos ke no bvuuuse nceendaa dɛwle yî wee mvu le ε è nu kencife. No nceendaa dɛwle wvudvu to buyee, ε wee wvudvu mum kew no jemyi. E kebombom ke bonyii le yen no kenke lo nghaw. <sup>15</sup> E bonyii bomew no duu le, “Wvú bvuuuse bonceendaa bo dɛwle le nen ε è nu bô mvunɔgay mvu Belsebu wvù nfon bonceendaa bo dɛwle le.”

<sup>16</sup> E bomew bonyii no teeyi keekoo wvù gayte le wvù ege fiε fi duŋci mvunɔgay mvu ne fowe. <sup>17</sup> E Jisos kieε bonkpawace bobole mum gay le, “E ketum ne ε gawsen ε no diuu ekinεkin, kí saa ke eleem ke. Kfuu é ne ε gawsen ε no diuu edinεdin, tu dí ε bvunɔ wase. <sup>18</sup> E nu ke lenlen no Satan bô ngoo ye ne ε gawsen ε no diuu ebonebon, bvunfon bwew saa ke eleem ten ke. Me ngayte nonen njefo ben duu le me mbvuuuse bonceendaa bo dɛwle le ε è nu bô mvunɔgay mvu Belsebu le. <sup>19</sup> E è fen nu le me mbvuuuse bonceendaa bo dɛwle le ε è nu bô mvunɔgay mvu Belsebu le, tu bonen boom bvuuuse ε è nu bô mvu ye le? Fiε fi boom bonen bodvu gee nu eduŋce le ben nu ε gbwe wase nsaw. <sup>20</sup> Geenεn é me mbvuuuse bonceendaa bodvu ε è nu bô kebo ke Nyo' le, tu bvunfon bvú Nyo' le nu ε to wase fô ben e.”

<sup>21</sup> Ben kee le é ntemmvunɔgay seyse mwεem mwew mvu jem e ε shii ε no ceyte la diw dvú, wee saa ke eshiw fiε fiew ke. <sup>22</sup> Geenεn, é ntemmvunɔgay mvu wvù fele wvù ne ε to ε diu ε so wvù, emum eloo mwεem mwew mvu jem e mvù wvù se geele ekole yî dvú le, ebvuu ekuu mwεem mwew mvunɔciim egen dvú é bô nsáa ye egaw.

<sup>23</sup> Ben ekeè le é wee kicine me, tu mwεten bone ε è nu bikaa é me ejim. Wee wvù baa efici me keebaanci lo, tu wvù tawse lo.

<sup>24</sup> Keyoy kè yiile ké buyte yî wee le mum gen nkpwaaante no gomte fô kí ecee. Geenεn ké dioo ε gom nkpuuŋ, mum jeme é ekole kew le, ‘Me nu enkase entu é me yew fô me nse mbuyee.’ <sup>25</sup> Seke kí ε kase ε to ε yen ε yew nu ε bó ε yese ε seyse yí ε no yuule, <sup>26</sup> nonen ε kí mum kase gen, to bô biyoy

bimew bisooshwiw bì befe fele kí, ε bô bí mum to ley no cee dvú. E mwεem mum mase fo yî mwεten e sekedvu fey no mvù se shee nu.”

*Njon wvu baay nu wvu baa?*

<sup>27</sup> No Jisos to bæε jemyi mwεem mvun nen, ε kpwoon mvu ne sese é kebombom ke bonyii le ente jeme le, “Njon wvu baay nu wvù kpwoon wvù to bokεε wo, bvuu yamse le.”

<sup>28</sup> E Jisos tfuse fiew le, “Njon wvu baay nu ε è nu wvu bonyii bô yuuke diw Nyo' gee no yí gomte.”

*E bonyii no gomte keeyen kenɔhaw ke fiε le kè duŋci fô mvunɔgay mvu Jisos e ne**(Mat 12:38-42; Mak 8:12)*

<sup>29</sup> No bibombom bi bonyii le to taashi too mbew ye le, ε wvù ne gay le, “E ngoke ke keseen kin nu kè befe. Kí gomte keeyen kenɔhaw ke fiε le kè duŋci mvunɔgay mwem, ε bó yaa nu eduŋce é kí ke. Geenεn, ε kenɔhaw ke fiε le baa fey ke wee ntum Nyo' wvù Jona le ke. <sup>30</sup> No fiε fi Jona to gee to nu kenɔhaw ke fiε le fô bonyii bo Ninivε le, nu ke lenlen no fiε fi wee wvù diee nu Waawee gee nu ke enu kenɔhaw ke fiε le fô engoke ke keseen kin e. <sup>31</sup> E nu ke enu diuu di nsaw wvu fokemese le, é Yaa wvù to saake ketum kè Sheba eleem bô engoke ke keseen kin ege é bó elese kí ngew e, njefo wvù to nu ε ne ketum kew e é kendvuse ke won e keeto eyuw bvufee bvú Nfon Saamun e. Geenεn ben eyeke eyuw, wee mvu nu fen bô fiε ε fí kuuke fele fi Saamun e. <sup>32</sup> E bonyii bo Ninivε nu ke elomte ten engoke ke keseen kin ebvubwe le kí to nu ε jay baay, njefo bó to nu ε yuw fiε fi Jona to fewceε, kumen mvuntelem mvubole. Wee mvu wvun fen bô fiε fi fele fi Jona le, ε ben yaa kumene mvuntelem mvunen ke.”

*Ken'yeese ke ye le**(Mat 5:15)*

<sup>33</sup> Ke wee ké tfuuke ken'yeese lese εgaaku ke. Ke è yaa nulo ten é wvù ebvuu ejo nkaa ekfuke dvú ke. Wvù ké tfuuke, tome ε è nu yí fiε fi bó tomyi ken'yeese yî dvú le, le bonyii dioo leyte yew eyene n'yuule. <sup>34</sup> Jise

diuw nu ken'yeese ke ye yo le. E jise diuw yuule lo, e ye yo yicii enu e yi e yinſen bô n'yu. Geenſen, e jise diuw baa yuule, e ye yo yicii enu e yi e yinſen lo bô ejiwe. <sup>35</sup> Fí mum è no nu le, wee etaalè le laa wen lene e è nu ente jo n'yu nuu ente jo ejiwe le. <sup>36</sup> E wo lene ente jo n'yu e keba kemew yaa nu e ejiwe le ke, e mweem mvunciim emum eyuule ke diewe no ken'yeese ké baa no nyaa n'yu yi yo le."

*E Jisos tooshe Bofalasi bô bonyii bô dunçi bonci*

*(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)*

<sup>37</sup> E Jisos ke mese njeme we, e wee Falasii mvu tee wvú le wvú eto e bô wen egen ediekſen. E Jisos mum gen, ley, shii e bó no diekene, <sup>38</sup> e wvú baa yaw ecuke can ke. \* E wee Falasii we taa e fí ghaw wvú. <sup>39</sup> E Tata kiee fiee fi wvú kpawwci mum jeme e wvú le, "Ben Bofalasi cuke mvunſkom bô shúw ye le, geenſen e mweem mvù befe bô ken'yeese ejise e cin lo fô mvuntelem mvunſen e. <sup>40</sup> Biyuſ bin! Ke Nyo' wvú to bomſe ekfuſ nu wvú to bomſe ente ten e? <sup>41</sup> Fí ben bee keegeè nu le, ben enyaà mweem mvù ben keſke e mweem mwe le e bonyii bo kefufe le, e mweem mvunciim emum eyuule fô ben e.

<sup>42</sup> Ngew wvu baay nu wene Bofalasi. Ben nyaa keba kemwaan e Nyo' ente jo biba yuufe bi mbáse yi ben keeke naa noo mweem mvù ben keeke geſle e mbáse le le yi eshumte, geenſen kaa cin'yi keege mweem mvu leſ fô bonyii le bô keekoſke Nyo'. Ben be keſke keegeè mweem mvudvu mvunciim yaa cin'yi fimew e ke.

<sup>43</sup> Ngew wvu baay nu wene Bofalasi. Ben ké no kooſke ke keeshiile e è nu fwe yéw bunle le, bvuu kooſke le bó egayte ben e e way bô n'wvum. <sup>44</sup> Ngew wvu baay nu wene, njefo ben nu ke diewe jém yi yaa yen'yi ke, e bonyii lene yi dvú le yaa kee ke."

<sup>45</sup> No Jisos to jemyi nen, e wee mvu wvú to looci kee bonci bo Nyo' le gay e wvú le, "Wee n'yeyi, wo kee ke le fiee fi wo jemyi nu e kum bese le ten e."

<sup>46</sup> E Jisos tfuse le, "Ngew wvu baay nu ten wene ben bonyii bô looci kee bonci bo Nyo' le. Ben nen'yi yike bonyii bô bvujite e bvú fele mvunſgay mvubole se e nulo e ben elaw ke naa lo kpwan ebo keefice bó dvú ſkuuſ. <sup>47</sup> Ngew wvu baay nu wene. Ben bomte jém bonyii bo ntum Nyo' le bô bo'icee cee bonſen to yuwyee. <sup>48</sup> Fifin dunçi le ben tomte gee di bo'icee cee bonſen e. Bó to nu e yuwyee bonyii bo ntum Nyo' le, ben e mum e shſe e no seysee bomte jém yibo. <sup>49</sup> E nu fiee fi to gee e Nyo' bô bvufee bwew se jeme le, 'Me nu ſke enciſe bonyii bem bo ntum e fô bó le, e bó ke eyuwyee bomew ebvuu ekun bomew.' <sup>50</sup> Nonſen, Nyo' nu ke ebife e enſoke ke keſen kin ekume elemſe ke bonyii bew bo ntum e bocii bô bó to yuwyee e kew no won to kewee. <sup>51</sup> Wvú nu ke bife e kew yi elemſe ke Abel e egen ebuy yi ke Sakalia wvú bó to yuſ enteleſ jo ketan ke ncese bô yew ncese le. Me nſeſe lo e ben kecey le Nyo' nu ke ebife e enſoke ke keſen kin ekume kpwe bonyii bodvu ba bocii.

<sup>52</sup> Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bô looci kee bonci bo Nyo' le. Ben nu e nyile ken'yene ke diuw fwese wvú e nulo e wee eley dvú se kiee fiee fi nu leſ e. Ben nu e tun keeley, e bvuu e no baanke bonyii bô gomte keeley fo bó eley."

<sup>53</sup> E Jisos ke ja le wen egenſe, e Bofalasi bô bonyii bô to dunçi bonci bo Nyo' le kew no leeshi wvú bô díew biwci mweem e wvú nteen nteen, <sup>54</sup> e bó to gee nonſen teeyi lo wvú keeyuw fiee diuw we le emum ekoo wvú.

## 12

*Fo wee ejemyi jey gee jey ke*

<sup>1</sup> No Jisos to jemyi, e bibombom bi bonyii le no taashi fó bontfuke le bontfuke le faanene. E bomew leenci bikaa bi bomew e. E Jisos ne kew no jemyi e è nu e boom bew bo ngoo le gayte le, "Ben ejoð kefew yi fintunleſen fi Bofalasi le fi è nu gee dibole di bó jemyi jey, gee jey e. <sup>2</sup> Ben ekeè le ke fiee nu dvú fi bó bançi fi nu ke enu se fi e buy emwa ke. E ke fiee nu dvú ten fi bó nyile fi

11:37 7:36 11:38 Mak 7:2-4; Mat 15:2 \* 11:38 Wvú to keſke keecuke can yin e je yi nce wvubo won gomte le.  
 11:41 12:33 11:42 Mat 23:23; Luk 18:12 11:43 20:46; Mak 12:38-39 11:47 Lem 7:52 11:49 6:13 11:51  
 Keſ 4:8-10; 2Klo 24:20-22 11:52 Mat 16:19 11:53 20:20 12:1 Mat 16:6; Mak 8:15 12:2 8:17; Mak 4:22

nu ke enu se bó ε κιεε ke. <sup>3</sup> Ben ekeè le fiεε ficii fi ben jemyi εntaη nu ε bó nu ke eyuηεη εmvunsheeη. Ε fiεε ficii fi ben ké faale yew se no tfumtfume nu ε bó nu ke ejaη ε è nu fô εkolε ke yew e.

*Wee wvù bó efanè  
(Mat 10:28-31)*

<sup>4</sup> Nsáa yεm, me ε no njemyi ê ben le fo ben efanè bonyii bò nulo eyu ke ε è nu nyam ye maan se è nulo é bó ebvuu ege fiεε fimew ke. <sup>5</sup> Ben eyeke eyuw wee wvù ben efanè. Ben efanè ε è nu Nyo' njefo è nu wvù wvù keηke mvunγay keeyu wee, ebvuu elese mwεten ηguy wvu baay e. Me mbvuu ηgayte ê ben le ben efanè ε è nu wvù.

<sup>6</sup> Ke ben kee le bó ké no geese mvunsha mvuntin ke yî mvunyinyi le mvunfεεm maan? Geenεn, ke finsha fimew nu dvú fimwaan fi Nyo' ké daayε ê fi le ke. <sup>7</sup> Finεn nu ε Nyo' kee naa yvúw yicii yî nu ê ben efa. Fo ben efanè ke. Ben fele lo mvunsha fó nteen.

*Wee wvù beηe bó wee wvù tune Jisos  
(Mat 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

<sup>8</sup> Ε me embvuu ensee ê ben ten le, ε wee beηe ê bonyii εjise le wen kee me, tu wee wvù diee nu Waawee nu ke ebee ten mwεten ê bonceendaa bo Nyo' le fwe. <sup>9</sup> Geenεn, ε wee ma lo me ê bonyii εjise, tu me nu ηke ema ten mwεten ê bonceendaa bo Nyo' le εjise.

<sup>10</sup> Fí ε bvuu è no nu le, Nyo' nu ke elεεshe díεw yî befe yî wee jemyi ekumε wee wvù diee nu Waawee, geenεn ke è nu naa lo é Nyo' ke eyuu elεεshe díεw yî befe yî wee jemyi ekumε Keyoy ke Yuule ke.

<sup>11</sup> Seke bó ε koo ben ε gen dvú yéw bunle le, keηεε fwe dvu bonyii bò saake won keηεε fwe dvu bonyii bò keηke mvunγay mvu sa' le, le bó egen esaw ben, fo εkolε ekfumtè ben le laa ben nu ke egen etaje diuw egay le la le, keηεε ejeme nεε le. <sup>12</sup> Ε nu ke enu kefew kedvu le é Keyoy ke Yuule esee fiεε fi ben ejeme.”

*Ngan ekumε keyuη ke cee kpawaw e*

<sup>13</sup> No Jisos to teete boom bew bo ηgoo le nonεn, ε wee mvu ne jeme εnte jo kebom-bom ke bonyii le, gay ê wvù le, “Wee n'yεεyi, gayε ê waa bwεεm le wvù egaw bvushεw bvuseεbeewvu enya bwem.”

<sup>14</sup> Ε Jisos bife ê wvù le, “Diemsεn, è geke yeε me le me ensumentenè bonsaw bonεn, mbvuu ηgaakè bvushεw bvunεn?” <sup>15</sup> No wvù bife nonεn mum gay ê wee tfuu le, “Ben eyεnè fo ben eyεlè εjise yî mwεεm e, njefo ke nshii wee yaa nu nje mwεεm mvù wvù keηke ke, wee ejo naa ε mwεten keηke nεε.”

<sup>16</sup> No wvù jeme nonεn, mum ma ηgan le, “Cee kpawaw mvu to keηke wεε we, ε mwεεm ke jon dvú baay. <sup>17</sup> Ε wvù mum keεw no kpawawci le laa wen nu ke ege nεε le? Wen nu ke egeε ηgu wen fεε le? <sup>18</sup> Ε wvù mum ne cu ntaη le, ‘Fiεε fi me nu εηge nu fin. Me nu ensaw bigone biem, εηkase εηkuwse, emum εηgeε ηgu bó mwεεm mwem dvú mvunciim. <sup>19</sup> Ε me ηke endioo ε ηge nonεn, emum εηgay ê εkolε kem le me nu wee keshi. Me ηkeηke mwεεm mvù me nu ηke endie embuy bilum e nteen. Ke me mbεε ebvuu embuuke ke. Me nu endiekene ke wase lo, mbvuu η'wukene n'yuuke njon.’ <sup>20</sup> No wvù seyse nonεn, ε Nyo' mum tee wvù le, ‘Keyuη kin! Entaη εben nu ε me nu ηke εηkase enjo keyoy kuw. Mwεεm mvun mvunciim mvù wo seyse ε gεε nu ke enu mvu yeε le?’ ”

<sup>21</sup> No Jisos jeme nen mum gay le, “Ε nu ke leηleη no fi nu ke enu fô wee wvù baanci bvukuke fô εkolε kew e yaa keηke bvukuke ê keba ke Nyo' le ke.”

*Bó elese mvuntelem ε è nu yî Nyo' le  
(Mat 6:25-34)*

<sup>22</sup> Ε wvù bvuu ne no jemyi wase ε è nu ê boom bew bo ηgoo le le, “Fo ben eyaηyaηè ekumε nshii wene le laa ben nu ke edie la le, keηεε ekumε ye yene laa ben nu ke εjise la le. <sup>23</sup> Ben ekeè le keyoy ke wee le fele mwεεm mvudien, ε ye wee fele ndvú. <sup>24</sup> Ben etaa eyεn biηaaja, ke bí ké no jewyi bvuu gbweci ηgu ke. Ke bí yaa keηke bigone ke. Ε Nyo' nyaηyi ke bí bicii. Ke ben kee le ben fele mvunyiim e? <sup>25</sup> Ε nu yeε ê ben



entelɛŋ wvù yanyanɛ, wvù nulo ebise ke naa kefew caan yî nshii we le? <sup>26</sup> No è nu sɛ è nulo é ben ege naa fi caan fin ŋkuunɛ, è ge la wvù ben soo bikuu ekumɛ mwɛɛm mvumew? <sup>27</sup> Ben etaa yɛn no fow ké no kuu nu. Kɛ fow ké no lemte kɛnɛɛ shile ndvú kɛ. Geenɛn, é me ensee ê ben lɛ kɛ naa Nfon Saamun bô bvukukɛ bvucii bvù wvù to kɛŋke to ké suute ye no nu ɛ wvù ɛ buy fô fow mvu le kɛ. <sup>28</sup> E Nyo' suute ɛgay yo ŋkpwaante nɛn, ɛgay yò kuu ɛben, buy ntfuu ɛ bó ɛ fwɛɛ wase fotaŋ, tu kɛ è nulo é wvù esufe ben efey lo nonɛn e? O oo bonyii bo mbee wvù doose le!

<sup>29</sup> Fí mum è no nu lɛ fo ben eyanyanɛ, bvuu kpwaake lɛ laa ben nu ke ediee la bvuu wuu la lɛ, <sup>30</sup> njefo mvumvun mwɛɛm ké no kpawaci kɛ bonyii bo yî nshɛ le bô yaa kee Nyo' kɛ. Ben ekeè lɛ Icee wene kee lo lɛ ben shieele mwɛɛm mvun mvunciim. <sup>31</sup> Ben elese bvufee bvunɛn ɛ è nu yî bvunfon bvù Nyo' le, é wvù emum enyaa tɛn mwɛɛm mvun mvunciim ê ben.

<sup>32</sup> Ngoo yɛm, no ben nu caan nɛn, fo ben efanè kɛ, njefo Nyo' wvù Icee wene nu ɛ caw keenya bvunfon ê ben. <sup>33</sup> Ben egese mwɛɛm mvù ben kɛŋke, egaw bigew bidvu ê bonyii bo kefufe le, egomtè bobuuncuu ɛ è nu bô yaa nulo esɛkɛn kɛ. Ben egɛɛlè kpawaw wene ɛ è nu won Nyo' le, fô è yaa nulo é wvù eka kɛ, ɛ cooŋ yaa nulo efey fó kɛ, ɛ shéw yaa nulo ekan kɛ. <sup>34</sup> Ben ekeè lɛ fô wee gɛke kpawaw we nu kɛ fó fô fitele fiew nu enu.

*Bonyii bo Jisos e ecɛytè wvù  
(Mat 24:45-51)*

<sup>35</sup> Ben ekay bicaw binɛn, etfuw bin'yeese ecɛytè lemme, <sup>36</sup> kɛ diwɛ boom bo lemme le bô cɛyte cee ɛkolɛ wvubo ɛ wvù nu gbwen bvujen e. E wvù nu ke edioo ekaase ekumcɛ kembuŋ é bó eyene lo é wvù eley. <sup>37</sup> Njoŋ wvu baay nu ke enu wvu boom bo lemme le bô cee ɛkolɛ wvubo nu ke edioo efɛɛse eyɛn ɛ bó nu we cɛyte. E me ensee ê ben kecɛy lɛ wvù nu ke esɛn ndvu ye é bó shiiyɛn fokuse é wvù eto bô mwɛɛm mvudien egawcɛ ê bó. <sup>38</sup> Njoŋ wvu baay nu ke enu wvu boom bo lemme le bô wvù nu

ke edioo efɛɛse eyɛn ɛ bó nu cɛyte. Kɛnɛɛ wvù nu ke eto entaŋ entelɛŋ, kɛnɛɛ seke nyimshie ɛ toŋ. <sup>39</sup> Ben ekeè lɛ é cee yew kee kefew kè cooŋ nu ke eto, é wvù ecɛytè. Wvù saa ke ecinɛ é bó ɛŋgoy yew ye kɛ. <sup>40</sup> Ben tɛn kɛŋke keecɛytè, njefo wee wvù diee nu Waawee nu ke ekase eto ɛ è nu ê kefew kè ben yaa kee kɛ le.”

<sup>41</sup> E Bita mum nɛ bife ê wvù lɛ, “Tata, wo ma ŋgan wvun ɛ è nu ê bese, nuu ê bonyii bocii lɛ?” <sup>42</sup> E Tata tfuse lɛ, “Waa lemme wvù nu wvu kecɛy bvuu kɛŋke bvufee nu wvù la? Kɛ è nu wvuwɛ wvù cee ɛkolɛ we nu ɛ gɛɛ wvù lɛ wvù etaalè fô yew ye le, é kefew ke dioo ɛ kocɛn ɛ wvù nya mwɛɛm mvudien mvu boom bo lemme le é bó le? <sup>43</sup> Njoŋ wvu baay nu ke enu wvu waa lemme wvuwɛ wvù cee ɛkolɛ we nu ke edioo etoo eyɛn ɛ wvù gee lemme lɛŋlɛŋ no wvù bee keegɛ. <sup>44</sup> E me ensee ê ben kecɛy lɛ cee ɛkolɛ we nu ke ebense wvù é wvù etaale fô mwɛɛm mwew e mvunciim. <sup>45</sup> Geenɛn, é waa lemme wvudvu nɛ ɛ jeme ê ɛkolɛ kew lɛ, ‘Kɛ cee ɛkolɛ wɛm nu ke eyaŋsɛn ekase eto kɛ’, ɛ mum ɛ kɛw ɛ no suunke boom bo lemme le bô bolemsɛ noo bô bokɛnɛ, diekene bvuu wuu mbvuum ɛ mó koole wvù, <sup>46</sup> tu cee ɛkolɛ we nu ke enɛ esɛɛ ebuyɛn diuu dimew di wvù yaa be kpwaake le kɛ noo ê kefew kè wvù yaa be kee le kɛ. Wvù nu ke edioo ɛ buyɛn nonɛn, emum enya ŋgɛw ê waa lemme wvudvu, eciinse wvù é wvù egɛn enu bô bonyii bô yaa jemyi kecɛy kɛ.

<sup>47</sup> Waa lemme wvù kee fiɛ fi cee ɛkolɛ we gomte lɛ wvù egeè, ɛ faŋɛ yaa eseyse egeè, nu ɛ bó nu ke etam wvù bonɔgbwan nteen. <sup>48</sup> E waa lemme wvù yaa kee kɛ fiɛ fi cee ɛkolɛ we gomte lɛ wvù egeè, ge fiɛ fi è nulo é bó etam wvù bonɔgbwan nteen, nu ɛ bó nu ke ewewcɛ kɛ lo wvuwɛ caan. Wee wvù bó nu ɛ nya mwɛɛm ê wvù nteen nu ɛ bó nu ke eshieele nteen ê wvù. E wee wvù bó nu ɛ gɛɛ mwɛɛm can ye le nteen nu ɛ bó nu ke ebife ê wvù nteen.”

*Jisos to bô kɛŋgawsɛn  
(Mat 10:34-36)*

<sup>49</sup> E Jisos bvuu gay ê boom bew bo ŋgoo le lɛ, “Me nto keenfwɛɛ ɛ è nu ŋguy yî nshe

le. Wee ejo ε wvú be bænci wase. <sup>50</sup> Me ηκεηκε kfuu ηγεω wvu baay keenley wvú le, ε fitele fiem nu ke elæτην κε seke me ε nley wase wvú le. <sup>51</sup> Ben kpwaake le me nto ε è nu bô nyεkeey yî nshε le fεn e? Naa lo. Ben ekeè le me nto ε è nu bô kenγawsen. <sup>52</sup> Ε κew yî keseen e, yew yî nu bonyii botin nu ke egawsen. Bonyii bo botete nu ke egawsen bô bo bofεε, ε bo bofεε egawsen bô bo botete. <sup>53</sup> Cee wan nu ke egawsen bô waa we wvú diemsen, ε wan wvú diemsen egawsen bô ice. Bwee wan nu ke egawsen bô waa we wvú kpwoon, ε wan wvú kpwoon egawsen bô bwee. Bwee diemsen nu ke egawsen bô kpwεε waa we, ε kpwεε wan egawsen bô bwee dweese.”

### *Bonyii kee kefew*

*(Mat 16:2-3)*

<sup>54</sup> Ε Jisos gay wase ε è nu ê kebombom ke bonyii le le, “Ben ké yene seke kembεw bene je εκυεku, ε ben mum no duu le, ‘Jan nu ke egbwe.’ Ε yî ke mum gbwe. <sup>55</sup> Ε ben ké yεn tεn ε fwefwe ε banke wase ye ε no booke lo je εwεεwe, ε ben mum no duu le, ‘Kenkfum ke baay nu ke enu.’ Ε kí mum ke no nu. <sup>56</sup> Ben bonyii bô jemyi jεεy, gee jεεy ban, no ben taale εbulε bô nshε mum kieε no εκfuη nu ke enu, κε è nulo tεn ε ben ekieε mwεεm mvù Nyo' duηci yî kefew kin e nje la?

<sup>57</sup> Ε κε è nulo tεn ε ben ekpwawcε fiεε fi leη fi è nulo ε ben egeè le? <sup>58</sup> Ε wee jo wo ε no γεne dvú yew nsaw e, ε wo mom ε ben ε wvú seyse ε è bæε ε je, fo wvú ke egufe wo egeη efese can wee wvú saake bonsaw e, ε wvú efese wo can nci le ε bó efen wo yew ncaw e. <sup>59</sup> Ε me ensee ê wo le κε wo nu ke ebuy dvú se wo ε mεse ε law finyinyi ficii fi bô shieele κε.”

## 13

### *Wee tfuu ekumen fitele fiew fo wvú ke ekpwe*

<sup>1</sup> Ε to nu kefew kedvu le, ε bonyii bomew ke nε be Jisos kumte bonyii bo Galilee bomew bô to γεnεε keege ncese fô Nyo' le, ε Baylet tum bonyii ε bó γεn gbwoεε bó, ε bilεεm bibole taashe bô bi nyám yî bó to

gee ncese dvú. <sup>2</sup> Ε Jisos yεκε nεn, bife ê bó le, “Ben kpwaake le bonyii bodvu to kpwe kfuu yiyε kpwe nonεn njefo bibefε bibole to fele bi bonyii bo Galilee bomew e nuu? <sup>3</sup> Κε è nu nonεn κε. Ε me ensee ê ben le, ε ben baa ekumen mvuntelem mvunen, ε ben bocii ke ekpweken κε nonεn. <sup>4</sup> Ben kumyi bonyii bo yuufe ncow nyan bô yew yî defe ê we to kesεε Siloam yuwyε bó? Ben kpwaake le bonyii bodvu to kpwekene nonεn njefo bibefε bibole to fele bi bonyii bo Jεlusalεm bomew e nuu? <sup>5</sup> Κε è nu nonεn κε. Ε me ensee ê ben le, ε ben baa ekumen mvuntelem mvunen, ε ben bocii ke ekpweken κε nonεn.”

### *Ngan kete kè yaa to yumte mvuntam ke*

<sup>6</sup> Ε Jisos mum ma ηgan mvu ê bó le, “Ε to nu kefew kemew e, ε wee mvu yee kete kemew \* ê wvú wene. Ε kefew ke kocεn, ε wvú to keekoy, fanε yaa yεn ε mvuntam ε yum yî dvú le κε. <sup>7</sup> Ε wvú mum gay ê wee wvú to taale fô wεε we le le, ‘Taa eyen, è nu wase bilum bitete keseen no me ntoo keenkoy mvuntam yî kete kin e, n'yaa yene fiεε le yî dvú le κε. Gbwolε lo. Kí banyî bvudvuu εcici.’ <sup>8</sup> Ε wee we lemme wvudvu tfuse le, ‘Cee εκolε, κε bvuu cinε κε dvú kelum kin, ε me encεwce kenyi kedvu ηγεεε binfo fó. <sup>9</sup> Ε è ke edioo enu kelum kè too le kí ε yum, ε fî ejon, kí ε fan keeyum ee, ε me emum egbwo.’ ”

### *Ε Jisos fε kpwoon mvu diuu di mbam e*

<sup>10</sup> Ε è ke no nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos no γεεyi bonyii yew bunle mi le. <sup>11</sup> Ε kpwoon mvu nu dvú ε keyoy kemew nu yî ye le, ε è nu kè ké ge ε wee tu wee gon. Kí to nu ε ge wase wvú ε cεm bilum yuufe ncow nyan jim ε ηgvuse, ε è yaa nulo ε wvú ebvuu eleem we teytey κε. <sup>12</sup> Ε Jisos yεn kpwoon wvudvu le, tee wvú ε wvú to. Ε wvú gay ê wvú le, “Bwεεm, wo nu ε boy wase ebo jo ntun wo wvun.” <sup>13</sup> No wvú gay nonεn, mum nεke kebo kum wvú le. Kan mwaan, ε jim ye kase nεle ye, ε wvú leem we teytey, mum no tumte monkum mo Nyo' le.

<sup>14</sup> Ε cee εκolε yew bunle yidvu yεn no Jisos fε kpwoon wvudvu ε è to nu diuu di mbam e, ε fiεε fidvu ton'ye wvú baay. Ε

12:51 2:14 12:52 14:26; 21:16; Mat 24:10; Mak 13:12 12:53 May 7:6 13:3 Mben 7:12 13:6 Mat 21:19; Mak 11:13 \* 13:6 Kete kedvu nu ε bó teηε ê díεw bala le le, «Fig». 13:8 2Bi 3:9, 15 13:10 Mak 2:27-28 13:14 Ksm 20:9-10

wvú mum no saake bonyii gayte le, “E diuw ε lemme nu εsoocaan. Ben etoò ε bó fεle bincem binen ε è nu εdiuw yoya le. Fo wee ebvuu emom eto diuu di mbam e ke.”

<sup>15</sup> E Tata tfuse ê wvú le, “Ben bonyii bò jemyi jεey, gee jεey ban. E ké dīoo nu diuu di mbam e, wee saa ejo na' we kenεε kembεεbey kew egen enya joo dvú?”

<sup>16</sup> Kpwoon wvun ε no nu waa Abla'am, ε Satan ε lese wase yî ncaw e bilum yuufe ncow nyan, tu ke fī baa jee le bó ebvuse wvú yî ηgew e diuu di mbam e?” <sup>17</sup> No Jisós jeme nonen, ε bonyii bew bo bvuban e wuumen, ε bonyii nteen no lanlanje lo fibole nje binghaw bi mwεem e bicii bì Jisós to gee.

*Ngan ekumε ηgow fintam fimew  
(Mat 13:31-32; Mak 4:30-32)*

<sup>18</sup> E Jisós nε ghay le “Bvunfon bvú Nyo' le nu ke diεwe la? Fīε fī è nulo é me enfewsen dvú nu la?” <sup>19</sup> Bvú nu ke diεwe ηgow fintam fimew † fī wee to tfumyεε wene dvu wvú, ε yí ke buy, ku yij tu kete ε mvunyiim mvù bile we no yote yî dvú le.”

*Ngan ekumε fintunλεen  
(Mat 13:33)*

<sup>20</sup> E wvú bvuu nε ghay le, “E nulo é me embvuu enfewsen bvunfon bvú Nyo' le bó la?” <sup>21</sup> Bvú nu ke diεwe fintunλεen fī kpwoon to fewεε mvuum ê bintee bi baay baay e bitete jo fīysen dvú, tow gεε, ε fī mum ge ε mvuum modvu ben.”

*Diuw fwese wvu fiasaa  
(Mat 7:13-14, 21-23)*

<sup>22</sup> E Jisós ke mum nε no gene Jelusalēm. No wvú to gene no fele ê bilaante bó ê bontew e yεeyi bonyii. <sup>23</sup> E wee mvu nε bife ê wvú le, “Tata, è nu ke bonyii caan bó nu ke eboy e?” E Jisós mum tfuse wase ê bonyii bocii le, <sup>24</sup> “Ben elumtè ntay keeley ε è nu fô diuw fwese wε wvù nu fiasaa le. Ben ekeè le bonyii nteen nu ke egomte keeley yaa kenke je ke. <sup>25</sup> Kefew nu ke ekocen, é cee yew eja we efaa kembun. Wvú nu ke edīoo ε faa, é ben emεy ekfun ekumci kembun lεke le, ‘Cee ekole, yene ke yew é bese eley.’ E wvú emum etfuse ê ben le, ‘Ke me n'yaa ηkee jò ben nε ke.’ <sup>26</sup> E ben emum

ekew etanyi le, ‘E nu bese bó beene se shee diekene bvuu wukene. E wo se ghane yεeyi bonyii bontew bosese le.’ <sup>27</sup> E wvú ebvuu ekase etfuse ke le, ‘Me nseje lo ê ben le ke me n'yaa ηkee ben ke. Ben enenε lo ê me εfwese ben bó ghane buwyi mwεem ban.’ <sup>28</sup> Ben nu ke eyen Abla'am bó Aysik noo Yakow noo bonyii bo ntum Nyo' le bocii ente jo bvunfon bvú Nyo' le, ε ben nu ε bó ε ban ekfun, é ben emum ebeele ηgeci bigew. <sup>29</sup> Bonyii nu ke enε biba bicii ε kew jò diuu sane ε gen ε buy jò dí seeyi noo εweεwe bó εkuεku jo won, eto eshii ediekene ente jo bvunfon bvú Nyo' le. <sup>30</sup> Ben ekeè le bonyii bomew bó nu ejim keseen nu ke enu bo fwe, ε bomew bó nu fwe keseen nu ke enu bo ejim.”

*E Jisós bεm Jelusalēm  
(Mat 23:37-39)*

<sup>31</sup> E è no nu ke kefew kedvu le, ε Bofalassii to gay ê Jisós le, “Buy fiuw jan egen keba kemew e njefo Nfon 'Elod gomte keeyu wo.”

<sup>32</sup> E Jisós tfuse ê bó le, “Ben egen egay ê dikfuu didvu le me mbvuuse bonceendaa bo dεwle le yí bonyii le εben, mbvuu nfele bincem, ε è nu ke no me nu embuy engee ntfuu, é ke edīoo enu foeshentfuu, é me emum emese lemme diem. <sup>33</sup> Geenε, ε me nu enkew lene diem di Jelusalēm εben, embuy enlen ntfuu engen embuy foeshentfuu. Ke fī baa kocen le bó eyu wee ntum Nyo' bvudvuu bvumew e se è nu Jelusalēm ke.”

<sup>34</sup> No Jisós jeme nen, mum bεm le, “Eβεy Jelusalēm! Eβεy Jelusalēm! Wo wvù yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le, bvuu tumyi bonyii bó Nyo' tumte fô wo le bó εta. E nu wase bokaη bomεε no me mom keembaance boom buw ke diεwe no bweeshie ké baance boom bew kfuke, wo ε fan? <sup>35</sup> Taa eyen, yew yo nu ke etu binffuy. E me ensee ê ben le ke ben nu ke ebvuu eyen me le ke, egen ebuy kefew kè ben ke egay le, ‘Nyo' nu ε lan kembonen yí wee wvù too ê diee di Tata le.’”

## 14

*E Jisós bvuu fε wee diuu di mbam e*

**13:15** 14:5; Mat 12:11-12 **13:16** 1:54-55, 73; 3:8; 19:9 **13:19** Esek 17:23; Mat 13:31 † **13:19** Ngow yin nu è diεw bala le le, «mustard». **13:21** Mat 13:33 **13:25** Mat 25:11-12 **13:27** 2Tim 2:19 **13:30** Mat 19:30 **13:35** Mben 118:26; Esek 10:18-19 **14:1** Mak 2:27-28



<sup>1</sup> E è ke no nu diuu di mbam e dimew, e Jisos gen keediekèn yew dvu wee wvu baay mvu. E wee wvudvu to nu wee Falasii. E bonyii bò to nu fó no gbwetene Jisos keeyen fiεε fi wvú nu ege. <sup>2</sup> E to nu e wee mvu leeme fó e Jisos ejise cemte bò ntun e wvú e ge wase can bò bikaa e mvuwkèn. <sup>3</sup> E Jisos bife ê Bofalasii noo bonyii bò to looci kee bonci bo Nyo' le, bò to nu fó le, "Nci wesebeene nu e bee le è nulo é bó efε wee diuu di mbam e?"

<sup>4</sup> E bó fanε yaa tfuse fiεε ke. E Jisos jice wee wvudvu le, fe wvú, mum gay le wvú ege. <sup>5</sup> E Jisos mum kase bife ê bonyii ba le, "E wee mvu ben e keηke wan \* keηεε na', wvú e gbwe ê fwεη diuu di mbam e, mwεten saa ebvuse lo kaη mwaan e?"

<sup>6</sup> E bó ma fiεε fi bó etfuse.

#### *Wee ejoo ekole kew caan*

<sup>7</sup> E Jisos ke taa yen no bonyii too cawci e è nu mondvuum mo fwe se shiyyine fó, e wvú maw díεw ê bó le, <sup>8</sup> "Seke bó e see wee bò ηkaw bvujen, wvú e gen, fo wvú eshii e è nu fô bvudvuu bvu fwe le ke, njefo è nelo enu e bó e see ten wee mvu wvu baay wvú fele wvú dvú. <sup>9</sup> E cee bvujen wvú se seηεε bó dvú bocii ke ene eto emum egay ê wvú le, 'Nεε we enya bvudvuu bvun ê wee wvu baay wvun.' E wvú emum ene bò keη'wuumεn egen shii wase e è nu ejim. <sup>10</sup> Seke bó e see wee bò ηkaw bvujen, wvú e gen, shii e è nu ejim, wvu le cee bvujen ke ene eto egay lo ê wvú le, 'Nsaa yem, nεε we fεn egen shii e è nu fwe.' Nonεn, é wvú emum ekeηke n'wvum fwe dvu bonyii bocii fó. <sup>11</sup> E nu ke leηleη no wee tfuu wvú bensee ekole kew nu e bó nu ke eshike lo wvú. E wee wvú shiwse ekole kew nu e bó nu ke ebense lo wvú."

#### *Wee etaalè e è nu fô bonyii bo ηgew e*

<sup>12</sup> E Jisos mum nε kase gay ê cee yew wvú to tenεε wvú yew dvu wvú le, "Seke wo gomte keete bonyii le bó eto ediekèn, fo wo etee e è nu nsaa yo bò boom bo bwoo le noo kfuu diuw keηεε bonyii bo kpaw e bo ntεw wo le ke. E wo teηe boba bonyii, é bó ke ekase ten etee wo yéw yibole, é fi emum enu le bó nu e tfuse wase kebo kuw. <sup>13</sup> Seke

wo gee ηkaw, tee e è nu bonyii bo kefufe le, bonkewle bò bontεηε noo binfefe. <sup>14</sup> E wo ge nonεn, é wo emum ekeηke kembonεn, njefo ke boba bonyii keηke fiεε fi è nulo é bó ekase etfuse ê wo ke. E ke enu Nyo' wvú nu ke elaw wo diuu di bonyii bew nu ke ebuyte yî kpwe le."

#### *Ngan ekumε ηkaw wvu baay (Mat 22:1-10)*

<sup>15</sup> No Jisos jeme nonεn, e wee mvu wvú bò bó to diekene mum gay ê wvú le, "Njoη wvu baay nu wvú wee wvú nu ke ediekèn ente jo bvunfon bvu Nyo' le."

<sup>16</sup> E Jisos mum fe ê wvú le, "E to nu kefew kemew e, e wee mvu seyse ηkaw wvu baay, be bonyii nteen. <sup>17</sup> E diuu ke to kocεn, e wvú tum waa we lemme le wvú eghan esee ê bonyii bocii bò wvú to beε le bó etoð, le mwεεm mvunciim nu e bó e seyse wase. <sup>18</sup> E waa lemme wvudvu mum gen yen bó le, e bó kew no camte ye mwaan mwaan. E wee wvu fwe wvú wvú to yenεε gay ê wvú le, 'Me nse nu e ηguy wεε wεm wvu fwε, e me ηkeηke keeηgen etaa. Kee wo, fo ben ecεytè me ke.' <sup>19</sup> E wvú bvuu yen wvumvu le, e mwεten gay le, 'Me nse nu e ηguy bona' bem bo lemme le yuufe, e me ηgene keseen keemom bó. Kee wo, fo ben ecεytè me ke.' <sup>20</sup> E wvú yen wee mvu le, e wvú gay fiew le, 'Me nse nu e ηkooy bwee yew, e ke kefew yaa nu dvú kè è nulo é me ento ke.' <sup>21</sup> No bó tfuse nonεn, e waa lemme wε mum tu jim gen see fiεε ficii ê cee ekole we. E cee ηkaw wvudvu yuw, e fitele bente lo wvú. E wvú mum kase tum waa we lemme wε gay le, 'Buy cekey, egen εlaante eghan ntasen jé bò mvujetεε mvunciim e, ekum bonyii bo kefufe le, bontεηε, bò binfefe noo bonkewle eto dvú.' <sup>22</sup> E wvú gen kase to gay le, 'Cee ekole, me nu e ηge wase no wo be gay, geenεn, yew baa yiηsen ke.' <sup>23</sup> E cee ekole we gay ê wvú le, 'Buyε keseen egen ghan jé le bò mvujetεε le mvunciim, ekan wa lo bonyii é bó eto, é yew yem eyiηsen. <sup>24</sup> E keè le ke wee mwaan ente jo bonyii ba bò me nse n'yawεε mbe nu ke emom lo fiεε fiem fidien ê wvú emvu ke.' "

**14:5** 13:15-16; Mat 12:11  
25:7 **14:11** Mat 23:12

\* **14:5** Bonwa' bo boyvuum bomew teηe le "kembεεbey."  
**14:13** Dito 14:29 **14:15** 13:29 **14:24** 22:30

**14:7** 20:46

**14:8** Bηgn



*No è nulo é wee eseyse se ley ngoo Jisos e (Mat 10:37-38; 5:13; Mak 9:50)*

<sup>25</sup> E Jisos bvuu ne no gene, e bibombom bi bonyii le shfumte bii wvú le. E wvú ke ne banke ye gay ê bó le, <sup>26</sup> “Ke è nulo é wee enu wee wem ngoo se wvú koonke me fele bwee bô ice, bvuu koonke me fele kpweese bô boom noo boom bo bwee le bô jéme ye ke. E wvú kenke naa ten keekoonke me fele no wvú koonke ekole kew. <sup>27</sup> Ke è nulo ten é wee enu wee wem ngoo se wvú nu e tuu kew kentam e no bii me le ke. <sup>28</sup> E nu yee ê ben entelen wvú gomte keebom yew yi defe ê we, wvú saa eyaw eshii ekpwawce le laa wen kenke bigew e bí e kocen bi wen nu ke ebom dvú emese le? <sup>29</sup> E wvú baa eyaw ege nonen nkuan é wvú ke ene elese kenffuy é yew eghaw wvú keebom. E bonyii edioo efele emum ebuu wvú gayte le, <sup>30</sup> ‘Kenene kin se nu e kew yew yí e ghaw wvú keemese.’ <sup>31</sup> Ke lenlen ten, è nu nfon wvú la wvú gomte keetum jem bô nfon mvu, wvú saa eyaw eshii fokuse ekpwawce le laa è nulo é wen bô bonyii bowene bo jem e bo bontfuke yuufe etum jem bô nfon wvumvu we bô bew bonyii bo jem e bô nu bontfuke mbaanfié le? <sup>32</sup> Wvú e kpawawce e yen le fí nu ke eghaw, é wvú emum etum bonyii bew bomew é bó egen eyen nfon wvumvu we le e wvú bee ncejole, eléke wvú le nyekeey enù ê bô wen entelen. <sup>33</sup> Fí mum è no nu le, é wee baa ecine mwem mwew e mvunciim, wvú saa enu wee wem ngoo ke.

<sup>34</sup> Nkauw nu fié fi jee. Geenén, é yí nelo e cife, é bó ebvuu ege nee dvú é yí se ebvuu ekase eyeke? <sup>35</sup> Ke tu yí e la wase ecici. E ke shiee yaa bvuu nu dvú wvú bó elese wene, kené yí binfo le ke. Yí nu ke wase le bó elan lo. Wee wvú kenke bitem keeyuw e wvú yuw.”

## 15

*Ngan ekumε njee yi to lae (Mat 18:10-14)*

<sup>1</sup> Bonyii bô to fii shile noo bonyii bô befe bomew to too fô Jisos e keeyeke fié fi wvú to yeyi. <sup>2</sup> E Bofalassii bô bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le kew no wvukene, gayte

le, “Wee wvun fiisene bonyii bô befe bvuu diekene bô bó.” <sup>3</sup> Nonen, e Jisos ma ngan wvun ê bó le,

<sup>4</sup> “E nu yee ê ben entelen wvú kenke njée gbwee, yimiaa e la, é wvú ke elaame? Wvú saa eyaw ecine yi mban bvuu ke ncow bvuu ke le nkpaante egen egomte yimiaa yidvu egen ebuy seke wvú ke eyen yí le? <sup>5</sup> Wvú é gom e yen yí le, emum eyuuke njon, etuu fô gbwee, <sup>6</sup> ekfuuyi dvú fô yew e. E wvú dioo e kfulé dvú, emum ekum nsáa ye bô bonyii bô cee mbew ye le gay le, ‘Ben eto é beene elanlan njee yem e yí be e la, me e nkase e n'yen yí le.’ <sup>7</sup> E me ensee ê ben le, è nu ke lenlen no nlanlan wvu baay nu ke enu won wvu we le, nje wee wvú befe mwaan wvú nu e kumen fitele fiew. Bó nu ke elanlan wvuwee wee fele bonyii bo mban bvuu ke ncow bvuu bô nu teyey yaa shieele nkumen ke.

*Ngan ekumε jise di bigew e di to lae*

<sup>8</sup> Nuu le è nu kpwoon wvú la wvú kenke bigew yuufe, jise e la fô é wvú ke elaame? Wvú saa etfuw nguy eyeese, eyese yew, elooce etasse egen ebuy seke wvú ke eyen e? <sup>9</sup> Wvú é tasse e yen, emum ekum nsáa ye bô bonyii bô cee mbew ye le egay le, ‘Ben eto é beene elanlan jise diem di bigew e, e dí be e la, me e nkase e n'yen.’ <sup>10</sup> E me ensee ê ben le, è nu ke lenlen no bonceendaa bo Nyo' le lanlan nje wee wvú befe mwaan wvú nu e kumen fitele fiew.”

*Ngan ekumε wan wvú to lae*

<sup>11</sup> E Jisos bvuu jeme le, “Wee mvu to kenke boom bolemse bofé. <sup>12</sup> E wvu ejim ke mum ne gay ê wvú le, ‘Icem, gawe bwem bvushew enya é me keseen.’ Nonen, e ice mum gaw bvushew bvudvu ê bó. <sup>13</sup> E wan wvu ejim wvudvu fi bwew bvushew, e è ke dioo nu ejim jo ediuw caan, e wvú baance bvucii gese mum laa bala won wvumew e ncejole, mum gen no gbwayte bvuu ke bigew bidvu yí nce wvu ecici le. <sup>14</sup> E wvú ke dioo bvuw e bi ka, e jen yí temyi ne koo won wvudvu le, e wvú no tane fié fidien. <sup>15</sup> Nonen, e wvú mum gen gom lemme fô wee mvu wvu won wvudvu le keelemte wvú le. E

wee wvudvu mum ciinse wvú le wvú egen eeyte bonkunyam bew. <sup>16</sup> E wvú mum gen no ceyte, e wee yaa nu dvú wvú enya wvú bô fiεε fi wvú edie ke. E wvú mum no kenke shiee le wen bee ediee mwεεm mvudien mvú bonkunyam ké no diee. <sup>17</sup> E wvú ke ne kew no kpawwci mwεεm, tee bvufee bwew jim, mum gay le, 'Bonyii bo lemme le bo icem e kenke mwεεm mvudien nteen e mvú ghaake bó, e me nu fen ηkpwee jen. <sup>18</sup> Me nu ene we, engen fô icem e, engay ê wvú le, "Icem, me nu e nge kebefε fô Nyo' le noo fô wo le. <sup>19</sup> Me mbaa mbvuu ηkocεn le bó etenje me le waa wo ke. Joo ke wase me diεwεe wee wo lemme le."'

<sup>20</sup> Nonen, e wvú mum ne no tuu jim fô ice le. E wvú ke dioo too buyte wase mbew la le, e ice lan jise yen wvú le. E shen koo wvú bô wan, e wvú ja we, lewte gen, bam wvú, bvuu ηoce. <sup>21</sup> E wan wvudvu mum gay ê wvú le, 'Icem, me nu e nge kebefε fô Nyo' le noo fô wo le. Me mbaa mbvuu ηkocεn le bó etenje me le waa wo ke.' <sup>22</sup> Geenεn, e ice kaa tee lo bonyii bew bo lemme le gay le, 'Ben egen cekey, egom kekum naa kè jee ntay, eto etfume yî ye le, ebvuu elese fincaw yî εbo kew e noo bolaba yî bikaa biew e. <sup>23</sup> Ben egen ekoo waa na' wvú fan, seε é beene ediee lanlanje, <sup>24</sup> njefo waa wem wvun se nu e kpwe wase e kase e tu dvú. Wvú se nu e la, e kase e yenε.' Nonen, e bó mum kew no lanlanje.

<sup>25</sup> Fiεε fin to kooyi, e wan wvu ηgaywee nu ηkpwaante. E wvú ke dioo kfuuyi, ke to buy mbew yew e, yuw no bine gbwee. <sup>26</sup> E wvú tee wee lemme mvu bife laa bó se bine e è nu la le. <sup>27</sup> E wvú tfuse ê wvú le, 'Waa bwoo nu e tu jim εben. Nonen, icen e seε waa na' wvú fan, njefo wvú be e yen waa bwoo le e wvú nu dvú bvuu tεmyi.' <sup>28</sup> E wvú yuw nonen e shém kaa ton'ye lo wvú, e wvú mum fan keeley yew. E ice buy gen no booyi wvú le wvú eley ke yew. <sup>29</sup> Geenεn, e wvú tfuse ê ice le, 'Taa eyen, me nse nlemte fô wo le diεwεe nfwale yî bilim bin e bicii, e me ηke mbaa nfan wase keenje fiεε fiuw fimew ke. Wo ke baa nya wase me ke naa bô waa bie le me enlanlan dvú bee nsáa yem ke. <sup>30</sup> Waa wo wvun wvú se genεε bvuw bvushεw bô

bokenε bo nsake le e dioo to, wo mum e koo lo waa na' wvú fan e seε nje ye.' <sup>31</sup> E ice tfuse ê wvú le, 'Waa wem, bee wo se nu fen sekecii, e fiεε ficii fi me ηkenke nu ke fiuw. <sup>32</sup> Geenεn, fi be jee keelanlanje njefo waa bwoo wvun se nu e kpwe wase, e kase e tu dvú, wvú se nu e la, e kase e yenε.' "

## 16

### *Waa lemme wvú to fiwεε kenfiw*

<sup>1</sup> E Jisos bvuu jeme ê boom bew bo ηgoo le le, "Wee kpaw mvu to kenke waa we lemme wvú wvú to gekεε le wvú etaale fô kpaw we le. E wvú ke ne yuw le waa we lemme we bvooke lo bigew biew. <sup>2</sup> E wvú mum tee waa we lemme wvudvu bife ê wvú le, 'Fin fi me n'yuuke ekumε wo nu la? Baancε bonwa' bocii bô wo saanke kpaw wem jó eto etfuse ê me. Ke wo yaa beε ebvuu elemte me le ke.' <sup>3</sup> E waa lemme we gen shii kpawwε le, 'No cee ekole wem kuunke wase me fô lemme le, me nu enge neε? No me nu se me ηkenke mvun gay keenlem bô jiw, e me mbvuu η'wuumene keenleke εkεε.' <sup>4</sup> E wvú mum ne kpawwε le, 'Me nu e ηkieε wase fiεε fi me nu enge, wvu le seke bó e kuη me fô lemme le, e me enkenke nsán yî nulo efiisene me yéw yibole.' <sup>5</sup> Nonen, e wvú mum tee bonyii bô to kenke fioo cee ekole we mwaan mwaan. E wvu fwe to e wvú bife ê wvú le, 'Wo laake cee ekole wem neε?' <sup>6</sup> E wvú tfuse le, 'E nu bokolo bo mεem e bo baay baay gbwee.' E wvú gay le, 'Ko ηwa' wo fioo wvun eshii fokuse cekey, ekumen esan le mbaanshen.' <sup>7</sup> E wvú kase bife ê wvumvu le, 'Wo laake yo neε?' E wvú tfuse le, 'E nu bikele bi εgin e gbwee.' E wvú gay le, 'Ko ηwa' wo fioo wvun ekumen san le bikele mbanyan.' <sup>8</sup> E cee ekole waa lemme wvun ke yen no wvú fiwse wvú nonen, kaa bense lo wvú le wvú nu e feefen baay." E Jisos mum mese le, "Bonyii bo fokuse fen feefene yî mwεεm mvú bó gee le fele no bonyii bo n'yuule feefene yî mvubole mvu n'yuule.

<sup>9</sup> Nonen, me e no ηgayte ê ben le, ben ejod kpaw wene wvu fokuse fen koole nsán dvú, wvu le seke wvú e ka, é Nyo' efiisen ben ê wvú yew fô ben nu ke enu sekecii. <sup>10</sup> Wee

wvù nulo ekiεε keetaa fô fiεε fi caan e ntay, nulo ekiεε keetaa tεn fô fi kuuke le. E wee wvù fiike kenfiw yî fiεε fi caan e, nulo efiw tεn yî fi kuuke le. <sup>11</sup> E ben nu sε ben nulo ekiεε keetaa fô kpaw wvu fokuse fεn e, ε ke enya yεε ε ben kpaw wvù kpaw? <sup>12</sup> E ben nu sε ben nulo ekiεε keetaa fô fiεε fi wee mvu le ntay, ε ke enya yεε ε ben finεn?

<sup>13</sup> Kε ε nulo ε waa lemme elemte bocee εkolε le bofεε kε. E wvù lemte nonεn, ε wvù ebane wvumvu, koonke wvumvu, kεnεε eyuuke wvumvu le ntay, joo wvumvu εkuse. Kε ben nulo elemte Nyo' le bvuu lemte bigew e kε.”

<sup>14</sup> No Jisos jeme nonεn, ε Bofalasi yuw nε no buu lo wvù, njefo bó to koonke bigew baay. <sup>15</sup> E Jisos mum gay ε bó lε, “E nu ben ban bò duñci ye lε ben nu bonyii bò jee fwe dvu bonyii, geenεn ε Nyo' kee mwεεm mvunciim mvù nu ε mvuntelem mvunεn e. Ben ekeε lε mwεεm mvù bonyii bensee lε ε nu mwεεm, nu mvù Nyo' taale ε mvù bemte lo fô wvù le.”

### *Nci bô bvunfon bvü Nyo' le*

<sup>16</sup> E Jisos bvuu gay lε, “E to nu fwele ε bó fewci ε ε nu bonci bo Muses e bô mwεεm mvù bonyii bo ntum Nyo' le to saanke. Geenεn, ε kεw no Jon to toε, nu ε bó fewci wase ε ε nu saaka wvù jee wvu ekumε bvunfon bvü Nyo' le. Wee tfuu ε mum ε no taanke keeley εnte jo bvunfon bvü Nyo' le bvudvu le. <sup>17</sup> Fí nu cekey fô εbulε bô nshε le keeka, εfey fo fijise fi ηwa' le ela εcici ε Nwa' bonci le.

<sup>18</sup> Fí ε no nu lε, ε wee kuñ kpwe, ε jo wvumvu, tu wvù nu ε ge kebefε kε diεwe keejan kpwoon mvu. Wee ε jo kpwoon wvù buy wase ε wee yew, tu mwεten nu ε jo kpweεε wee.”

### *Laasalus bô wee kpaw*

<sup>19</sup> E Jisos ke bvuu nε gay lε, “Wee kpaw mvu to nu dvù, suute ye bô ndvù yî jee, diee εkolε kew εdiuw εcii. <sup>20</sup> E wee kefufe mvu nu tεn dvù, ε diee nu Laasalus. E binjokεn ε kooyε wvù ye yicii. E bó to gεε ε wvù no shee jiime diuw fwese wee kpaw wε le, <sup>21</sup> cεyte lε laa wvù nu ke edioo ediekene ε fiεε eshεete ε wen bonci diee lε. No wvù to jiime fó nonεn, ε bwé bvuu mεese too

laci binjokεn biew. <sup>22</sup> E ε ke no nu kefew kemew e, ε wee kefufe wvudvu kpwe, ε bonceendaa bo Nyo' le to tuu wvù gεn gεε bvudvuu bvü njon e mbew Aba'am e. E wee kpaw wε ke kpwe tεn ε bó dwey wvù. <sup>23</sup> E wvù gεn ε ε nu won bonkfu le no nu fó yî ηgεw wvu baay e. E wvù ke nε lan jise, yεn Aba'am e ncejole bô Laasalus mbew ye le. <sup>24</sup> E wvù tee lε, ‘Icεm Aba'am, koo shen fô me le eciinse Laasalus ε wvù elese kpwan εbo kew ε joo le eto lεese leme diem dvù. Me nu lo yî monlum mo baay e ηguy wvun e.’ <sup>25</sup> E Aba'am tfuse fiew lε, ‘Waa wεm, kume seke wo to bεε cee yî nshε le. Wo to kenke mwεεm mvù jee mvunciim sekekε, ε Laasalus yεne fiew ε ε nu ηgεw. Keseen nu ε Laasalus nu yî njon e ε wo nu yî monlum e. <sup>26</sup> Kε ε mεy kε fifin kε. E keε tεn lε kenseεn ke baay nu ε bó ε seyse wvu lε fo ε nulo ε wee enε fεn edanşεn eto fô wo nu kε, ε ε yaa nulo tεn ε wee enε fô wo nu edanşεn eto fεn kε.’ <sup>27</sup> E wee kpaw wε bvuu lεkε lε, ‘Kee wo icεm, ciinse kε Laasalus fô yew e fosese. <sup>28</sup> Me ηkenke boom bo bwεεm e botin, ε wvù egeε etefe bó lε bó eyenè fo bó ke eto tεn fô bvudvuu bvü ηgεw e bvun e kε.’ <sup>29</sup> E Aba'am tfuse fiew lε, ‘Boom bo bwoo le bodvu kenke bonwa' bò Muses bô bonyii bo ntum Nyo' le to sanşεε, bó eyuukε mwεεm mvù bó gayte.’ <sup>30</sup> E wee kpaw wε tun gay lε, ‘Aay icεm Aba'am, ε ε be buy wee mvu yî kpwe le ε gεn ε fewce ε bó, ε bó sε yuw ekumεn mvuntelem mvubole.’ <sup>31</sup> E Aba'am tfuse ε wvù lε, ‘E bó tun keeyuw fiεε fi Muses bô bonyii bo ntum Nyo' le gayte, bó saa ke eyuw naa lo tεn fi ε gayte wee wvù buy yî kpwe le kε.’”

## 17

### *N'yεyi Jisos ekumε kebefε bô mbee noo lemme*

<sup>1</sup> E Jisos gay ε boom bew bo ηgoo le lε, “Kε mwεεm mvù teeyi bonyii ε bó gee bibefε nu ke eyuu enu sε mvù nu lo kε. Geenεn, ηgεw nu dvù fô wee wvù teeyi bonyii lε bó egeε bibefε le. <sup>2</sup> Fí nu ke ejee fô wvuweε wee le lε bó eshεnke kebwee ke diene le ε kendon kew e, edomse wvù ε joo yi baay e, εfey



fo wvú egeè ε boom ban gee bibefe. <sup>3</sup> Ben edioo nu no yènè.

Ε waa bwoo ge fiεε fi befe, ε wo jeme ê wvú. Wvú ε kumεn, ε wo λεshε nya ê wvú. <sup>4</sup> Ε wvú cim ge mwεεm mvù befe fô wo le bokan bosooshwi yî diuu le, ké ge kase ke to ku can λε wen nu ε jay, tu wo kεηke ke keefoose wvú.”

<sup>5</sup> Ε boom bo Tata le bo ntum e ke nε gay ê wvú λε, “Geε ε mbee wese etεmyi ntay.” <sup>6</sup> Ε Tata tfuse λε, “Ε me ensee ê ben kecεεy λε, ε ben be kεηke mbee ε wvú nu ke naa diεwε shem nsusu le, tu ε nulo ε ben egay ê kete ke baay kin λε kí emvuw ye fεn egeen eleem ê joo yî baay e, ε kí emum eyuw lo ben e.

<sup>7</sup> Ben ejo λε wee ηgoo yene le kεηke waa we lemme, wvú ε she lemte wεne, kεnεε wvú be taale ε ε nu fô njée le, ε wvú ke dioo ε kfulε, ε wvú emum egay λε waa we lemme wvudvu egeen lo ejo mwεεm mvudien mwew eshii ediee le? <sup>8</sup> Kε ε nulo ε fi enu nonεn kε. Fiεε fi wvú nulo egay nu kε λε wvú egeen ekumεn ndvú, eseyse mwεεm mvudien mvuwene eto dvú, emum ecεyε, ε wen dioo ε diekεn, ε wukεn, ε wvú ebaancε mwεεm sε gεn ediekεn. <sup>9</sup> Waa lemme wvudvu ε ge mwεεm mvun mvunciim, ε wvú ke eshe enyaa keyoone ê wvú? <sup>10</sup> Ε nu kε λεηλεη no finεn nu. Ben ke dioo ε ge lemme di bó nya ê ben dí ε ka, ε ben egay kε λε, ‘Bese nu kε lo fisese boom bo lemme le, ε bese ge kε ε ε nu lemme disese.’ ”

*Ε Jisos fε bonyii bo ntun wvu baay e yuufe*

<sup>11</sup> No Jisos to gεne Jelusalεm, no fele ê kedwee ke won wvú Samalia bô wvù Galilee le. <sup>12</sup> Ε wvú ke gεn dioo eleyte ntεw mvu le, ε bolemεε bomew yuufe bô to cεmte bô ntun wvu baay yεn wvú le ncejole, <sup>13</sup> mum tee bô diεw yî tεmyi λε, “Jisos cee bonyii, came kε shen fô bese le.”

<sup>14</sup> No Jisos yεn bó le, gay λε, “Ben egeen edunεε bikuu binεn ê bocee ncese.” No bó nε ε no gεne mum bonεn no yuule bεε ê je. <sup>15</sup> Ε wee mvu εnte jo bó yεn λε wen nu ε bonεn wase, mum kase no tuu jim fô Jisos e bensee Nyo' foweεwe. <sup>16</sup> No wvú to, mum

gbwe ê Jisos εjise bεεle wvú. Ε wee wvudvu to nu wee wvu Samalia. <sup>17</sup> Ε Jisos gay λε, “Bonyii bee yuufe bô me mbe nfε bó ε no yuule, bo bvuuκε ε fεε? <sup>18</sup> Fí nu λε wee baa nu dvú wvú eyεn λε wen ekase etu jim enya keyoone ê Nyo' εfey kε tolo wvun e?” <sup>19</sup> Ε Jisos mum gay ê wvú λε, “Ja we egeenε fiuw. Fitele fi wo lese yî yεm e nu ε ge wase wo ε bonεn.”

*Bvunfon bvú Nyo' le bvú keseen bô bvù too*

*(Mat 24:23-28, 37-41)*

<sup>20</sup> Ε Bofalassii ke nε bife ê Jisos λε laa bvunfon bvú Nyo' le nu ke ekεw seke la λε. Ε wvú tfuse λε, “Kε nciise yaa nu dvú wvú nu ke edunεε seke Nyo' nu ke ekεw esaake bvunfon bwew kε. <sup>21</sup> Kε wee yaa nu dvú wvú nu ke eduu λε, ‘Ben etaa eyεn, Nyo' wvun ε wvú saake fεn’, kεnεε λε, ‘Wvuwe ε wvú saake fofe’ kε. Ben eyeke eyuw, bvunfon bvú Nyo' le nu ê mvuntelem mvu bonyii le.” \*

<sup>22</sup> Ε wvú mum kase jeme wase ε ε nu ê boom bew bo ηgoo le λε, “Kefew too lo kε ben nu ke egomte keeyεn wee wvú diee nu Waawee le kε naa diuu dimwaan, saa eyεn kε. <sup>23</sup> Ε nu ke enu kefew kekε le ε bonyii bomew eduu λε, ‘Ben etaa yεn, wvuwe fofe’, kεnεε λε, ‘Ben etaa yεn, wvuwwun fεn.’ Bó dioo jemyi nonεn fo ben egeenε keetaa kε. <sup>24</sup> Ben kee no jan ké lawte we nεn mwaww, ε εbuw ε won yō εna εcii yuu nεn mwanη, ε bonyii bocii yεn. Ε nu kε λεηλεη no bonyii bocii nu ke eyεn wee wvú diee nu Waawee le diuu di wvú kaase too. <sup>25</sup> Geenεn, no wvú ke egeen, sε kase eto, nu ε wvú kεηke keeyaw yεn bonεw nteen ε εηgokε ke keseen kin ema lo wvú. <sup>26</sup> Kε λεηλεη no fí to nu kefew ke Noa' le nu kε no fí nu ke enu kefew ke Wee wvú diee nu Waawee le. <sup>27</sup> Bonyii to nu diekene, wukene, ε bokεnε bô bolemεε taashi bvujen, ε bonyii nyaa boom ε bolemεε taashi bvujen bô bó, gεn buy diuu di Noa' to leyεε ê ηguw e ε joo ke buy to lese bó bocii. <sup>28</sup> Fí nu ke enu tεn λεηλεη no fí to nu kefew ke Lot e. Bonyii to diekene, wukene, kamene way, lemte

**17:5** 6:13 **17:6** Mat 13:31; 21:21; Mak 11:23 **17:10** 1Kol 9:16-17 **17:12** Lεw 13:46 **17:14** Lεw 14:2-32; Mat 8:4; Mak 1:44; Luk 5:14 **17:16** 10:33 **17:19** Mat 9:22 **17:21** 11:2, 20; Mat 12:28 \* **17:21** Kεnεε λε, “bvunfon bvú Nyo' le nu ê ben εnte.” **17:22** 21:7-24 **17:23** Mat 24:23-25; Mak 13:21-23 **17:25** 9:21-22 **17:28** Kεn 19:24-25



ηεε, bvuu bomte yéw. <sup>29</sup> Ε Lot ke dioo buy Sodom, ε Nyo' mum shike ηγuy we ε wvú no shiile βεenci ke diεwe mvun̄kaη e, shii mum lese bonyii bo Sodom bocii. <sup>30</sup> Ε nu ke no fí nu ke enu diuu di weε wvú diee nu Waawee nu ke esεε ebuyne e.

<sup>31</sup> Ε nu ke edioo enu εbvubwe, fo weε wvú nu ê yew we ε mwεem mwew nu yew, ebvuu eshii eley yew le wen ejo se no lewte ke. Leηleη ten, fo weε wvú nu wεne ebvuu ekfuuyi le wen egeη ejo fiεε ke. <sup>32</sup> Ben ekume fiεε fi to kooyεε bô kpwεε Lot. <sup>33</sup> Weε wvú gomte keebawci nshii we fo wvú elase nu ke elase ke lo. Ε weε wvú lase nshii we nu ε wvú bawce lo nshii wvudvu. <sup>34</sup> Ε me en̄gay ê ben le, ε nu ke enu entaη jodvu, bonyii nu ke ejiime fontaw bofεε, é bó ejo mwaan̄ é wvumvu eshεε. <sup>35</sup> Bokεne bofεε nu ke egooke bvulem fodien, é bó ejo mwaan̄ é wvumvu eshεε. <sup>36</sup> [Bolemse bofεε nu ke enu wεne, é bó ejo mwaan̄ é wvumvu eshεε.] † <sup>37</sup> Ε boom bew bo ηgoo le mum bife ê wvú le, “Tata, fiεε fidvu nu ke ekooy ε è nu fεε?” Ε wvú tfuse ε è nu ê ηgan e le, “Fô keηkpwe ke fiεε le nu, nu ke fó fô bon̄guluη nu etaashi.”

## 18

### *Ngan ekume kpwεε ηkfu bô weε wvú saake bonsaw*

<sup>1</sup> Ε Jisos mum ma ηgan mvu keeyεyι boom bew bo ηgoo le le bó keηke keebunlee sekecii yaa doose ke. <sup>2</sup> Ε wvú gay le, “Weε wvú saake bonsaw mvu to nu ê kelaante kemew e, ε wvú yaa fane Nyo', yaa yεne ten jise di weε le ke. <sup>3</sup> Ε kpwεε ηkfu mvu nu ten ê kelaante kedvu le. Ε wvú ké no gεne sekecii kule can ê weε wvú saake bonsaw we le wvú efi ke wen esumten nsaw wen bô weε wen bvuban. <sup>4</sup> Ε weε wvudvu yaa leese gvune entun̄tuη ke, ε kpwεε ηkfu we mey ke no cine fó. Ε fí ke ghaw, ε weε wvudvu gay le, ‘No me nu se me nfane Nyo', se me n̄cim n'yεne jise di weε le, <sup>5</sup> geenε no kpwεε ηkfu wvun too ke jewsee me nen, me nu en'yεn le me nu ε nsumten nsaw we no wvú gomte, εfuw ke nonεn, é wvú ke emεy ke etoo jewsee me nen, é weε ke enε ekpwe

lo ê wvú εbo.’ ” <sup>6</sup> No Tata ma nonεn, mum gay le, “Ben eyuw fiεε fi weε keηge ke εcici wvú saake bonsaw wvun to jemyeε. <sup>7</sup> No wvú to fiεε kpwεε ηkfu we nen, tu ke Nyo' nulo efi ten bew bonyii bô wvú nu ε caw bô beele fô wvú le entaη bô εmvunsheη e? Ε nulo é wvú ebvuu eguute lo ye? <sup>8</sup> Ε me ensee ê ben le Nyo' nu ke esumten nsaw wvubo naa cekey. Geenεn weε wvú diee nu Waawee nu ke edioo kaase too eyεn ε bonyii nu dvú bô nu ε lese fitele yî Nyo' le fokuse fen nonεn e?”

### *Ngan ekume weε Falasii bô weε wvú fii shile*

<sup>9</sup> Ε Jisos bvuu ne ma wvumvu ηgan ε è nu ê bonyii bô to yεne bikuu bibole le bowen nu bonyii bo teyey, mum nyεnsee lo bomew bonyii. <sup>10</sup> Ε wvú gay le, “Bonyii bomew bofεε to nu ε ben gεn yew ncese le keebunle. Wvumvu to nu weε Falasii, ε wvumvu nu weε wvú fii shile. <sup>11</sup> Ε bó gεn ley, ε weε Falasii we gεn leem fiew wvú emben̄ bunle le, ‘Nyo', me nyaa keyoone ê wo n̄jefo ke me nu diεwe bonyii bomew e ke. Ke me n'yεele ejise yî mwεem e ke. Ke me n̄fiike kenfiw ke. Ke me n̄jaan̄ke bokεne bo bonyii le ke, ε ke me nu naa ke diεwe weε wvú fii shile we le ke. <sup>12</sup> Me ηké no mbamte mwεem mvudien εdiuw εfaa yî kema le. Me ηké no nyaa keba kemwaan̄ ê wo εnte jo biba yuufe bi mwεem mvunciim mvú me ηkeηke le.’ <sup>13</sup> Geenεn, ε weε wvú to fii shile we leem fiew n̄cejole, fan̄e yaa cim taa we ke, so' ekole, lan̄ wεm mum bunle le, ‘O Nyo', me nu fiem weε wvú befe, camε ke shen fô me le.’ ” <sup>14</sup> No Jisos fe nen, mum gay le, “Ε me ensee ê ben le weε wvú to fii shile weε to buy no booke ê wvú yew nu teyey ê Nyo' ejise εfey weε Falasii we. Ε nu ke leηleη no weε tfuu wvú bensee ekole kew nu ε bó nu ke eshike lo wvú, ε weε tfuu wvú shiwse ekole kew, nu ε bó nu ke ebense lo wvú.”

### *Jisos kooηke boom bo caan caan (Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)*

<sup>15</sup> Ε bonyii ke ne no too bô boom bo caan caan fô Jisos e le wvú ekum bó le. Ε boom bew bo ηgoo le yen nonεn, no saake lo bó.

**17:31** Mat 24:17-18; Mak 13:15-16    **17:32** Kenj 19:26    **17:33** 9:24; Mat 16:25; Mak 8:35    † **17:36** Ke bon̄wa' bo boyvuum bomew keηke kencim kin ke.    **17:37** Job 39:30    **18:1** 11:2; Lum 12:12; Fili 4:6; Kolo 4:2; 1Tes 5:17  
**18:5** 11:7-8    **18:12** 11:42; Mat 6:16-17; 23:23    **18:13** 5:8; Mben 51:1-5    **18:14** Mat 23:12

16 Geenen, ε Jisos tee boom bodvu le bó etoð, mum jeme ê boom bew bo ηgoo le le, “Ben ecine é boom bo caan caan etoo fô me le. Fo ben ejewsè bó ke, njefo bvunfon bv Nyo' le nu ε è nu fô bonyii diewe boban e. 17 Ε me ensee ê ben kecεεy le, é wee baa efiisen bvunfon bv Nyo' le ke diewe wan wvu caan e, wvú saa ke eyuu eley bvunfon bvudvu le ke.”

*Jisos bô wee kpaw*

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

18 Ε wee wvu baay mvu bife ê Jisos le, “Wee n'yεεyi, wo wvù wee wvù jee, fiεε fi me ηκεηκε keenje nse ηκεηκε nshii wvù mey lo nu la?” 19 Ε Jisos bife ê wvú le, “Wo teje me le wee wvù jee nje la? Ke wee nu dvú wvù jee ke. Ε nu ke Nyo' maan wvù jee. 20 Geenen, keetu jim yî fiεε fi wo be bife le, wo kee ke bonci bò duu le, ‘Fo wo ejaη kpweεε wee, fo wo eyu wee, fo wo econ bvucou, fo wo eben jim nsaw mbiay’, bô wvù le, ‘Ε wvumtè ico bô bwoo’ le?”

21 Ε wvú tfuse le, “Bonci ban bocii nu ε me nto ηκεw wase no ηγεεle naa ε me mbεε cuwee.” 22 Ε Jisos yuw nonen, gay ê wvú le, “Tu fiεε nu ε shεε fimwaan fi wo beε ege. Gene egeεe mwεεm mwuw mvunciim, egaw bigew bidvu ê bonyii bò fuute, é wo ke emum eκεηκε bvukuke ε è nu won Nyo' le. Ε wo dioo ε ge nonen, emum eto ebii me le.” 23 Ε wvú yuw nonen, ε ye keeshe lo wvú, njefo wvú to κεηκε kpaw baay. 24 Ε Jisos taa wvú nen, gay le, “Fí temyi baay fô wee kpaw e keeley bvunfon bv Nyo' le. 25 Ε fí temyi naa baay fô wee kpaw e keeley bvunfon bv Nyo' le fele no fí temyi fô nyambala le \* keeley ê jise di tase le.” 26 Ε bonyii bò to nu fó yuw nonen, mum bife le, “Ε è fen nu nonen, é ke eyuu eboy γεε?” 27 Ε Jisos tfuse le, “Ke fiεε fi ghaake bonyii keege nulo eghaw Nyo' keege ke.”

28 Ε Bitā gay ê wvú le, “Taa eyen, bese nu ε cine wase mwεεm mvuseε le, ε no bii wo le.” 29 Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ε me ensee ê

ben kecεεy le ke wee yaa nu dvú wvù nu ε cine la diew e, κεεεε kpweεε bô boom e, κεεεε boom bo bwee le, κεεεε ice bô bwee le nje bvunfon bv Nyo' le, 30 wvù nu ke enu se wvú ε κεηκε bonyii bô mwεεm nteen yî nshii wvun e mvù fele mvù wvú cine le ke. Ε è nu ke edioo enu kefew ke nshii wvù too le, é wvú eκεηκε nshii wvù mey lo.”

*Ε Jisos bvuu jeme ekumε kpwe ye*

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Ε Jisos ke ne jo boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε ε bô bó base ye. Ε wvú gay ê bó le, “Ben eyeke eyuw, beene bene wase Jelusalem, ε beene nu eben ebuy jó é fiεε ficii fi bonyii bo ntum Nyo' le to saηεε ekumε wee wvù diee nu Waawee eto ekocεn. 32 Fí ε mum ε no nu le bó nu ke enya wvú can bitum e, é bó ebuu wvú, nan'yi wvú, cuyte nceη yî ye le. 33 Bó nu ke etam wvú bô bongbwan, eyu wvú, é ke edioo enu ediuw eta, é wvú ebuy yî kpwe le.”

34 Ε Jisos jeme nonen, ε fí ffumse bó, ε bó faηε yaa cim kiεε laa wvú jeme le la le, njefo fiεε fimew to nu ε ge le fo bó ekiεε ke.

*Ε Jisos yene ejise kenfefe*

35 Ε Jisos ke dioo feηene kelaante kè Jeliku, ε kenfefe kemew ε shii diuw je le lεke mwεεm. 36 Ε wvú yuw no kebombom ke bonyii le kfune fele, mum bife le laa è se nu la le.

37 Ε bó tfuse ê wvú le è nu Jisos wvu Nasalet ε wvú fele. 38 Ε wvú mum kew no wamte le, “Jisos, Waa Nfon Dawe, camε ke shen fô me le.”

39 Ε bonyii bò to saa fwe wam le wvú ebaη lo. Geenen ε wvú bvuu mεse wam lo foweεwe le, “Waa Nfon Dawe, camε shen fô me le.”

40 Ε Jisos yuw, leem gay le bó eto bô wvú. Ε bó to bô wvú, ε Jisos bife ê wvú le, 41 “Wo gomte le me enge la fô wo le?” Ε wvú tfuse le, “Tata, geε é me en'yεne mwεεm e.”

42 Ε Jisos mum gay ê wvú le, “Ε yenè le mwεεm e. Fitele fiuw fi wo lese yî yem e nu ε ge wase ejise εyo ε yene.”

43 Kaη mwaan nonen, ε wvú mum kase kew no yεne mwεεm e. Ε wvú mum ne no

18:17 Mat 18:3 18:18 10:25 18:20 Ksm 20:12-16 é diεw bala le le, “kamεl.” 18:27 Saka 8:6; Luk 1:37 18:38 Mat 20:30-31 18:42 Mat 9:22

18:22 12:33; Mat 8:21-22 \* 18:25 Nyambala yin nu 18:29 14:26; Mat 10:37 18:31 9:21-22 18:34 9:45

bii Jisos e tumte monkum mo Nyo' le. E bonyii bocii bò to nu fó yen, nya mbense ê Nyo'.

## 19

### *Jisos bô Sakio*

<sup>1</sup> E Jisos gen ley ê kelaante kè Jelikú le, no fele. <sup>2</sup> E wee mvu to nu jó e diee nu le Sakio, e è nu cee ekole bonyii bò to fii shile, nu ten cee kpaw. <sup>3</sup> E wvú no gomte keeyen Jisos e no wvú to fele. Geenèn, e fí ghaw njefo wvú to kfufene lo, e kebombom ke bonyii le banji wvú. <sup>4</sup> E wvú mum lewte gen fwe, gen ben yí kete kemew e le Jisos ke edioo efele é wen eyen wvú le. <sup>5</sup> E Jisos ke gen buy fó, lan jise yen wvú le fowe, tee le, “Sakio, shiile cekey eto, njefo me nkene keence ê wo yew eben.”

<sup>6</sup> E wvú mum son shii yí kete kie le, fiisen Jisos bô nlanlan. <sup>7</sup> E bonyii bocii bò to yenèn no Jisos to gene bô wvú mum kew no wvukene gayte le, “Wee wvun gene wase keegen ce bô wee wvú befe.”

<sup>8</sup> E bó gen dioo nu, e Sakio ke ne leem we gay ê Jisos le, “Tata, taa eyen, me nu engaw mwem mwem entelen enya ê bonyii bò fuute. E è nu le me nke nu e nfiw wase wee, é me enkase entfuse bokan bonew ê mweten.”

<sup>9</sup> E Jisos yuw nonèn, gay le, “Eben nu e bonyii bo yew fen e boy wase, no cee la wvun nu ten waa Abla'am. <sup>10</sup> Wee wvú diee nu Waawee to to kegom bonyii bò nu e laken wase, eboyse bó.”

### *Ngan ekume bigew*

(Mat 25:14-30)

<sup>11</sup> No bonyii to yeke no Jisos jemyi mwem mvun, e wvú ke ne ma ngan mvu ê bó, njefo è to shete wase caan é wvú eley Jelusalém, e bonyii kpwaake le sekemew le è shéke wase caan é Nyo' ekew esaake bvunfon bwew. <sup>12</sup> E wvú gay le, “E to nu kefew kemew e, e waa nfon mvu ne won wvubole no gene won wvumew e ncejole le bó egen eghaa wvú nfon e, é wvú se kase eto esaake bvunfon bwew. <sup>13</sup> E wvú ke dioo nen'yi, tee boom bew bo lemme le yuufe,

gaw bigew ê bó ekéle ekéle, gay le, ‘Ben eko eshe egeè way dvú fô me ntoo.’ <sup>14</sup> E wvú mum ne, e bonyii bo won we le to bane wvú baay. E bó mum shéé tum bonyii ê wvú ejim le bó egen egay le ke bowen koonke wee wvudvu le wvú enu nfon bowen ke.

<sup>15</sup> E bó ke gen ke ghaa wvú. E wvú ke tu jim, tee boom bew bo lemme le ba bò wvú to gawee bigew ê bó le wen eyen laa bó se nu e shéé e ge way e die sew e. <sup>16</sup> E wvú fwe to gay le, ‘Cee ekole, ekéle kuw ke bigew e kè wo to nyaé ê me nu e me e nshéé e ndie sew jó bikele yuufe.’ <sup>17</sup> E wvú yuw njon, beele wvú gay le, ‘Wo nu waa lemme wvú jee. No wo se nu e shéé e kie keetaa fô fié fi caan e nta, me nu engeé wo é wo esaakè bontew yuufe.’ <sup>18</sup> E wvumvu ten to gay le, ‘Cee ekole, ekéle kuw ke bigew e kè wo to nyaé ê me nu e me e nshéé e ndie sew jó bikele bitin.’ <sup>19</sup> E wvú gay ê wvú le, ‘Me nu engeé wo é wo esaakè bontew botin.’ <sup>20</sup> E wvumvu waa lemme to gay fiew le, ‘Cee ekole, ekéle kuw ke bigew e kin fen e me e nshéé e nkule ê njaw ndvu le e ngeé. <sup>21</sup> Me nse ngeke njefo wo temyi ejim, e me nfane wo. Wo ké nu se wo nu e gee nkun, mum to no joo lo. E ké dioo nu se wo nu e jewe fié, mum to no gbweci lo.’ <sup>22</sup> E cee ekole we gay ê wvú le, ‘Wo nu wan wvú befe. Njeme wvú buy diuw wo le nu wvú me nu enjo ensaw wo dvú. Wo se kee le me ntemyi ejim, é me ndioo nu se me e ngeé fié nkun, mum nto no joo lo, nké ndioo nu se me nu e njewe fié mum nto no ngbweci lo. <sup>23</sup> Wo se kee nonèn, e se e ge la fo wo ejo bigew biem egen egeé ntfu, wvú le seke me e nkase enfi bó sew?’ <sup>24</sup> E wvú mum gay ê bonyii bò to leeme mbew ye le le, ‘Ben efi ekéle ke bigew e kedvu ê wvú, enya ê wvú kenke bikele bi bigew e yuufe.’ <sup>25</sup> E bó kace lo, gay le, ‘Cee ekole, wvú kenke wase bikele bi bigew e yuufe.’ <sup>26</sup> E wvú gay le, ‘E me ensee ê ben le wee wvú kenke fié nu e bó nu ke ebise. Geenèn e wee wvú baa kenke, nu e naa fi caan fi wvú kenke nu e bó nu ke efi lo é wvú. <sup>27</sup> Yí keseen e, bonyii ba bò se bane me, tune le fo me enu nfon wvubo ke, ben egen eto bó eyuwyé é me ejise.’ ”



*Ɛ bó fiisen Jisos Jelusalēm ke diwε Nfon e (Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)*

<sup>28</sup> Ejim jodvu no Jisos to jemyεε mwεεm mvun, mum nε no saa fwe bene gene Jelusalēm. <sup>29</sup> Ɛ wvú ke dioo feɲene ntεw wvù Bεtfaj bô wvù Bεtani bô nu mbew Kum Bite bi Olif e, mum baa boom bew bo ηgoo le bomew bofεε tum, <sup>30</sup> gay le, “Ben egeɲ ntεw wvu fwe we le. Ben nu ke edioo eleyte jó, eyen waa kembεεbey e ε bó ε suu ε wee ke baa ben wase yî dvú le ke, é ben efay eto dvú fen. <sup>31</sup> Ɛ ben gen ε no fayte, wee ε no biite le laa ben fayte nje la le, é ben tfuse le Cee Ekole keɲke shiee wvudvu.”

<sup>32</sup> Ɛ boom bo ηgoo le ba gen yen fiεε ficii le ke leɲleɲ no wvú to jemyεε. <sup>33</sup> Ɛ bó ke dioo fayte waa kembεεbey wvudvu, ε bonyii bô to keɲke bife le, “Ben fayte waa kembεεbey wε nje la?”

<sup>34</sup> Ɛ bó tfuse le, “Cee Ekole keɲke shee wvudvu.” <sup>35</sup> Ɛ bó mum jo to dvú fô Jisos e, yey bikum bibole yî kembεεbey kedvu le, mum bense Jisos yî dvú le. <sup>36</sup> Ɛ wvú no gene, ε bonyii yeyte bikum bibole é je, ε wvú fele yî dvú le.

<sup>37</sup> Ɛ wvú ke gen le wen efenene fô je booke yî Kum Bite bi Olif e, ε kebombom ke bonyii bew bo ηgoo le sεεε no wvuuyi bensee Nyo' foweεwe nje biɲghaw bi mwεεm e bicii bì bó to yenεε. <sup>38</sup> Ɛ bó no wvuuyi gayte le, “Nyo' nu ε laɲ kembonen yî Nfon wvù too é diee di Tata le. Nyεkeey nu fowe, ε bvukuke nu bvú Nyo' wvu fowe le.”

<sup>39</sup> Ɛ Bofalasií bomew bô to nu é kebombom ente mum nε gay é Jisos le, “Wee n'yεεyi, kanε bonyii buw bo ηgoo le ban le bó ebaɲ lo.”

<sup>40</sup> Ɛ Jisos tfuse le, “Ɛ me ensee é ben le, é bó ecim ebaɲ lo, naa é εta εyan ewvuuyi.”

<sup>41</sup> Ɛ Jisos ke dioo buy mbew Jelusalēm e, taa jo nεn, kεse bô kpwe, <sup>42</sup> no taanke le, “O Jelusalēm, é ben ban be kee ke naa fiεε fi nulo eto bô nyεkeey fô ben e yî diuu di εben e. Geenεn keseen sε ben kee lo ηkuuɲ. <sup>43</sup> Nonεn, ben ekeè le kefew too lo kè bonyii bonεn bo bvuban e nu ke eto ebom ketaaɲ egem ben dvú ekεεkεε, ebaɲ ben ente. <sup>44</sup> Bó

nu ke eley efiwε lo ben naa noo boom bonεn, ebvuw yéw yene, é te saa eshεε yî dimew e ke. Ɛ fi nu ke ekooy nonεn njefo ben to baa kiεε kefew kè Nyo' to toε é ben e ke.”

*Ɛ Jisos kuɲ bonyii bo way e fô yew ncese Nyo' le*

*(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)*

<sup>45</sup> Ɛ Jisos ke gen fô yew ncese le, no kuuɲke bonyii bô to geese mwεεm fô <sup>46</sup> gayte é bó le, “Fí nu ε bo ε saɲ ε Nyo' gayte le, ‘Yew yem nu ke enu yew bunle.’ Geenεn ben ε baɲke ε tu ‘Tfum bocooɲ.’ ”

<sup>47</sup> Ɛ Jisos no shee yεεyi bonyii fô yew ncese le εdiuw εcii. Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to duɲci bonci bo Nyo' le noo bonyii bo baay baay bo jó no wεentene keeyu wvú. <sup>48</sup> Geenεn faɲε yaa keɲke je ke, njefo bonyii bocii to shee ke lo mbew Jisos e yaa gomte keesoy lo fiεε fimwaaɲ fô mwεεm mvù wvú to yεεyi le ke.

## 20

*Ɛ bonyii bo woɲ e bife fô Jisos jo mvuɲgay (Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)*

<sup>1</sup> Ɛ è ke no nu diuu dimew ε Jisos no yεεyi bonyii, bvuu fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' é bó fô yew ncese le. Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô duɲci bonci bo Nyo' le noo bonyii bô saake woɲ to, <sup>2</sup> bife é wvú le, “Kε see é bese wee wvù nya mvuɲgay le wo egee mwεεm mvun? Ɛ nya yεε mvuɲgay mvudvu é wo?”

<sup>3</sup> Ɛ Jisos tfuse le, “Me tεn nu embife fiεε é ben. Ben esee é me keseen. <sup>4</sup> Mvuɲgay mvù Jon to leese bonyii dvú é joo to nya Nyo' nuu wee wvu wum ε?”

<sup>5</sup> Ɛ bó mum koo ntfum εbonebon le, “Ɛ beene tfuse le è to nya Nyo', é wvú ebife é beene le laa ε è ge la fo beene ebee Jon e le? <sup>6</sup> Ɛ beene tfuse le è to nya wee wvu wum, é bonyii etumyε beene bô εta, njefo bó nu ε bee cεεy cεεy le Jon to nu wee ntum Nyo'.”



<sup>7</sup> Nonen, ε bó mum tfuse le, “Kε bese kee wee wvù to nyaε kε.”

<sup>8</sup> Ε Jisos mum gay ê bó le, “Tu kε me nu ensee ten ê ben wee wvù nya mvungay ê me le me enjee mwεem mvun kε.”

*Ngan ekumε bonyii bò bó to lesεε wene  
(Mat 21:33-46; Mak 12:1-12)*

<sup>9</sup> Ε Jisos mum nε kew no maa ngan ê bonyii le, “Wee mvu to nu ε lem wεε mvuntam mvù bó keenci mbvuum dvù. Ke tεse wεε wvudvu ê bonyii, mum nε gen ketum kemew e, gen ce jó baay. <sup>10</sup> Ε kefew kè bó ké no kooyte ke to kocen, ε wvù tum waa we lemme le wvù egen efi mvuwene mvuntam. Ε wvù gen, ε bonyii bò wvù to tεsεε wεε ê bó, kaa san lo wvù kun ε wvù tu jim cancan. <sup>11</sup> Ε wee wvudvu bvuu tum wvumvu waa lemme, ε bó bvuu san wvuwe, shoose wvù, kun ε wvù tu jim cancan. <sup>12</sup> Ε wvù bvuu tum wvumvu le botete, ε bó lemse wvù, tfume ekfun. <sup>13</sup> Ε wee wvudvu kpawce le, ‘Me nu enge nεε? Me nu ntum wase keseen ε è nu waa wem wvù nu fitele fiem. Sekemew é bó egen ewvum wvù.’ <sup>14</sup> Ε wan wε gen ley wene, ε bonyii ba bò bó to tεsεε wεε ê bó yen wvù le, tfumtfum εbonebon le, ‘Wvun nu ndiela wee wεε wvun. Beene eyu wvù emum eyow wεε wvun.’ <sup>15</sup> Ε bó mum koo wvù, bvuse wene, yu.”

No Jisos fe nonen, mum bife le, “Ben kpwaake le wee wεε wvudvu nu ke eto ege nεε bò bonyii ba? <sup>16</sup> Ε me ensee ê ben le wvù nu ke eto elεse lo bonyii bodvu, etεse wεε wvudvu ε è nu wase ê bonyii bomew.” No bonyii yuw nonen, kacε lo le, “Nyo' elεwsè.”

<sup>17</sup> Ε Jisos taa bó nen, bife le, “Tu fiεε fin fi bó san ê Nwa' Nyo' le jemyi le la, fi nu le, ‘Tε didvu diε di bonyii bo kembom e to tunεε,

to nu ε kase nε tu tε di buu di yew e?’

<sup>18</sup> Ε tε didvu din nu, é wee gbwe yí dvù le ecaafie lo, é dí gbwe yí wee le, é mwεten efoonce lo.”

*Mbife ekumε shile  
(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)*

<sup>19</sup> No Jisos ma ngan wvudvu nonen, ε bonyii bò to dunçi bonci bo Nyo' le bò bocee

ncese bo baay baay mum no gomte le bó ekoo wvù kε fó. Bó to gomte keekoo wvù njefo bó to nu ε kiεε le wvù ma ngan wvudvu ε è nu ê bó, geenεn fan bonyii. <sup>20</sup> Ε bó mum no bii bikaa biew e, kew bonyii, tum ε bó gen no keele wvù buwse le bó nu bonyii bò jee. Ε bó to gee nonen keeyuw fiεε diuw we le emum ekoo wvù enya can wee wvu Lum wvù saake keba kekiε le. <sup>21</sup> Ε bonyii bodvu mum nε bife ê wvù le, “Wee n'yεεyi, bese kee le mwεem mvù wo jemyi noo mvù wo yεεyi nu mvu len, ε kε wo taale jise di wee le kε. Wo ké no yεεyi kecεεy ε è nu fiεε fi Nyo' gomte le bonyii egeè. <sup>22</sup> Bese ε mum ε no biite le laa nci nu ε bee le beene elaanke shile ê Kaysa Nfon wvu Lum ε?”

<sup>23</sup> Ε Jisos kiεε fiεε fi bó wεentene bó fí gay le, <sup>24</sup> “Ben kε eto bó danali mwaan é me en'yen.” Ε bó to dvù ε wvù bife le, “Ekole kin kè nu yí dvù le nu ke yεε le, ε diee din nu di yεε le?” Ε bó tfuse le, “Ε nu ke Kaysa le, ε diee nu kε ten diew.” <sup>25</sup> Ε Jisos mum gay le, “Ben emum enyaà le ê Kaysa fiεε fi è nu fi Kaysa le, enyaà ê Nyo' fi è nu fi Nyo' le.”

<sup>26</sup> Ε bonyii ba yuw ε fí ffumse bó, ε bó mey diuw tfu fanε yaa kenke fiεε fi bó ekoo wvù yí dvù le ê bonyii ejise ente jo mwεem mvù wvù to jemyi le kε.

*Mbife ekumε mbuy wvu yí kpwe le  
(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)*

<sup>27</sup> Ε bonyii bomew ngoo Bosadusii le ke nε to keebife fiεε ê Jisos. Bosadusii ban to nu bonyii bò to duu le kε bonyii nu ke ekase ebuy yí kpwe le kε. <sup>28</sup> Ε bó to bife ê wvù le, “Wee n'yεεyi, Muses to nu ε san ê nci wesebeene le le,

‘Ε wee kenke kpwoon ε ke ε kpwe se bò wvù nu ε boo wan,

tu waa bwee kenke keεεε kpwoon wvudvu é bò wvù eboo boom ê diee di nkfu waa bwee le.’

<sup>29</sup> Keseen, boom bo wee mvu le to nu bosooshiy, ε wvu ngaywee ke kenke kpwoon, ke kpwe se bò wvù ε kenke wan. <sup>30</sup> Ε ejime kew gee kpwoon wvudvu, ke kpwe ten se wan. <sup>31</sup> Ε ejime ke wvuwe le bvuu gee ten kpwoon wvudvu, ke kpwe ten se

wan. E fí ke kooy ke nonen bô boom bo bosooshwiy bodvu bocii, e mvu bó le fanje yaa boo wan bô kpwoon wvudvu ke. <sup>32</sup> Ejim jodvu e kpwoon wvudvu kpwe ten. <sup>33</sup> No bonyii bô bosooshwiy bodvu to nu e jo kpwoon wvudvu bocii, è nu ke enu seke bonyii kaase buyte yí kpwe le, é wvú enu kpwee ye?”

<sup>34</sup> E Jisos tfuse le, “Yí wonj wvu keseen e nu e bolemse bô bokene taashi bvujen. <sup>35</sup> Geenen, e bonyii bô nu e kocen keeke ekenje bvudvuu yí wonj wvú too le seke bó e kase e buy yí kpwe le yaa nu ke etaashi bvujen ke, e bonyii yaa be ke enyaa boom e bó taashi bvujen ke. <sup>36</sup> Ke bó be ke ebvuu ekpweken ke, njefo bó nu ke enu wase ke diewe bonceendaa bo Nyo' le. Bó nu ke enu wase boom bo Nyo' le, njefo bó nu e kase wase e buy yí kpwe le. <sup>37</sup> Keceray kedvu nu le Muses kebe to nu e yuuse le bonyii nu ke ekase ebuy yí kpwe le no wvú to sanje ekume kete kè wvú to yene e kí beenci. Wvú tenje Tata ê bvudvuu bvú nwa' le bvudvu le wvú nu Nyo' Abila'am, nu Nyo' Aysik bvuu nu Nyo' Yakow. <sup>38</sup> E wvú tenje nonen, tu bonkfu ban nu bonyii e bó nu dvú, ke Nyo' nu Nyo' bonkfu ke, è nu Nyo' bonyii bô nu dvú, njefo fô Nyo' le nu e bonyii bocii nu boyuum.”

<sup>39</sup> No Jisos jeme nonen e bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le bense wvú gay le, “Wee n'yeeyi, wo nu e looce e tfuse lenj.” <sup>40</sup> Ke nonen, e wee fanje yaa ebvuu emom lo ebife fi e è wvú ke.

*Mboyse wvú Nyo' to kawee nu waa ye*  
(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

<sup>41</sup> E Jisos mum ne bife fiew ê bó le, “Bonyii ghan ne e se no gayte le Mboyse wvú Nyo' to kawee nu waa Nfon Dawe? <sup>42</sup> Ke ben kee le Dawe kebe to nu e san e Nwa' Mbense le le, ‘Tata Nyo' to nu e gay ê Tata wem le wvú eshii ê ebo kew ke ecey e, <sup>43</sup> egen ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e é wvú etome bikaa biew yí bó le diewe kedvuush e ke bikaa biew e.’

<sup>44</sup> E Dawe tenje wvú le Tata wen, é wvú ebvuu eghan ne e se no nu waa we?”

*E Jisos gay le bonyii eyene ekume bonyii bô dunji bonci*

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

<sup>45</sup> E Jisos mum ne no jemyi wase e è nu è boom bew bo ngoo le e bonyii bocii yuuke. Wvú to nu e gay ê bó le, <sup>46</sup> “Ben eyene ekume bonyii bô dunji bonci bo Nyo' le. Bó koonke keetfumyi bikum bi dewkene kale dvú, koonke le bó egayte bó le ê way bô n'wvum. E bó bvuu koonke keeshiile yí bintaw bi fwe le yéw bunle le. E bó ké egen fô nkaw e, no koonke ke keeshii e è nu fwe. <sup>47</sup> E è bvuu nu ke bó bô shiwse boka' bo bonkfu le, lele bó fii mwem mvubole, mum gee dibunle di dewkene keedunji ye. Bonyii bodvu ban nu e wvubo ngew nu ke efo lo.”

## 21

*Nnya kpwee nkfu wvú wee kefufe*  
(Mak 12:41-44)

<sup>1</sup> E Jisos ke ne lanj jise, yen no bonyii bo kpaw e geele nnya yibo ê finkuw fi nnya le fô yew ncese le. <sup>2</sup> E wvú yen ten kpwee nkfu mvu le e è nu wee kefufe, e wvú e to e gee mvunyinyi mvunfem ê finkuw fidvu le. <sup>3</sup> E wvú mum gay le, “E me ensee ê ben kecey le kpwee nkfu wvun wvú nu naa wee kefufe nen, nu e nya e fey bonyii bocii bô be nyaa. <sup>4</sup> Bonyii bocii bô be nyaa, be too e è nu bô tfúw kpaw wvubo wvú nu e yinjen wase e no fuci kuse. Geenen e kpwoon wvun no wvú nu kefufe kefufe nen nu e wvú e nya naa fi e ficii fi wvú bee kecee yí dvú le.”

*E Jisos see le bó nu ke ebvuw yew ncese*  
(Mat 24:1-2; Mak 13:1-2)

<sup>5</sup> E boom bo Jisos e bo ngoo le bomew ke ne no kumte etale ekume yew ncese, bensee eta yò jee yò bó to bomee dvú bô mwem mvú bonyii to nyaa e bó seyse dvú. E wvú gay ê bó le, <sup>6</sup> “Ben yene mwem mvun e? Diuu too lo di ke te dimwaan nu ke eshe yí dimew e se bó e base fokuse ke.”

*Bongew bô bvuban*  
(Mat 24:3-14; Mak 13:3-13)

<sup>7</sup> E bó bife le, “Wee N'yeyi, fifin fiεε nu ke ekooy seke la? E nciise wvù nu ke eduñce le fí nu wase keekooy nu la?”

<sup>8</sup> E Jisos tfuse le, “Ben eyenè fo wee ke elεε ben é ben ejay je. Ben ekeè le bonyii nu ke etoo nteen, joo diee diem tεεke fojise, ε wee duu le, è nu wen wvù Mboyse, ε kefew too wase ncee. Bó dioo duu nonen, fo ben eyekè ke. <sup>9</sup> Seke ben ε yuw ε bó tumte jem mondvuum e mondvuum e, ε bonjεw nu won e, fo ben efanè ke. Mwεεm mvun keñke ke keeyaw ekooy. Geenεn, ε mvú yaa mum dunji le won nu eka sekedvu ke.”

<sup>10</sup> E Jisos bvuu gay ê bó le, “Ketum nu ke etumte jem bô kemew, ε nfon mvu tumte jem bô wvumvu. <sup>11</sup> Binjhaw bi mwεεm e nu ke ekooyi mondvuum e mondvuum e. Nshε nu ke eshiike bô mvunjay. Jen nu ke ekoole, ε bincem nu ke enu mondvuum e monciim. Bonciise bô bemte nu ke eduñci ye yí ebule le nyaa nfan ê bonyii. <sup>12</sup> Ben ekeè le é mwεεm mvudvu se keeke ekooyi nu ε bó nu ke ekooye ben, enyεwle dvú. Bó nu ke egen bô ben, esaw yéw bunle le, eciinse ben yéw ncaw e. E bó nu ke ebvuu ejo ben egen dvú fwe dvu bonfon bô bonyii bô saake won nje diee diem, <sup>13</sup> é sekekiε emum enu kefew fô ben e keejeme ê bó ekume me. <sup>14</sup> Seke bó ε jo ben nonen, ε ben lese lo le ke ben nu ebuuke le laa ben nu egen etanje diuw le la le, <sup>15</sup> njefo è nu me wvù nu ke enya njeme diuw wene le, noo bvufee ê ben. Ke bonyii bonen bo bvuban e yaa nu ke eleem, ekicen ben ke. <sup>16</sup> Bonyii bô nu ke egese ben nu ke enu ke bo'icee bonen bô bo bwee bonen, noo boom bo bwee wene le, noo kfuu dinen bô nsáa yene. E nu ke enya ke bó ben é bó se yuwye ben bomew. <sup>17</sup> Bonyii bocii nu ke ebane ben, nje diee diem. <sup>18</sup> Geenεn, naa ke yvuw yimiaan nu ke ela ê ben εfa ke. <sup>19</sup> Ben ekuu ke ε è nu shém, é ben ke emum ekeñke nshii.

*E Jisos see le bô nu ke efiwse Jelusalém (Mat 24:15-21; Mak 13:14-19)*

<sup>20</sup> Seke ben ε yen ε bonyii bo jem e ε gem wase kelaante kè Jelusalém ε tase, ε ben

mum no kee le kefew nu ε kocen wase kè bó nu ke efiwse kí. <sup>21</sup> Fí ke dioo ε kooy nonen, ε bonyii bô nu Judea mum fεε ben yí dikum e, ε bô nu εlaante jodvu buy. Fo wee wvù nu ñkpwaante ebvuu etoò keeley jó ke. <sup>22</sup> E diuw yoya nu yò Nyo' nu ke elañ ñjεw yí Jelusalém e nje gee dibole, keege é fí eto ekocen no bó nu ε sañ ê Nwa' we le. <sup>23</sup> Ñjεw wvu baay ε diuw yoya le nu ke enu wvu bokene bô nu bô difue, noo bô yamsee boom e. Nyo' nu ke eton'ye shém bô bonyii ban, elañ ñjεw wvu baay yí won wvun e. <sup>24</sup> Bó nu ke egbwocε lo bonyii bomew, ekooye bomew egawce é bó egen enu bonfaw bitum e. Bonyii bô yaa kee ke Nyo' nu ke eben lo yí Jelusalém e, egen ebuy no kefew kebole nu ke ekocen.

*E Jisos see bonciise bô nu ke enu seke wvú kaase too*

*(Mat 24:29-35; Mak 13:24-31)*

<sup>25</sup> Bonciise bô bemte nu ke eduñci ye yí diuu le bô yí kpwee le noo yí jón e. Fí yí nshε le nu ε bitum nu ke enu yí monlum e, ñjεmtene no joo yi baay nu ke ekfune yole. <sup>26</sup> Nfan nu ke ege é bonyii egule, ciñke nen kikikiki. Bó nu ke ekpwaake mwεεm mvù bemte mvù nu ke ekooy yí nshε le, njefo mwεεm mvu fowe mvunciim mvù keñke mvunjay nu ke eshiike. <sup>27</sup> Nonen é bonyii emum eyen no wee wvù diee nu Waawee shiile too ê kembεw e keñke mvunjay noo bvukuke bvú baay. <sup>28</sup> Seke mwεεm mvun ε kew ε no kooyi, ε ben leem we, cake bikuu we, njefo kefew kè Nyo' nu eboyse ben nu wase nceencee.”

<sup>29</sup> No Jisos jeme nonen, mum fewsen le, “Ben eyeyi fiεε yí keñgvum bô bite bimew bì ké ye le. <sup>30</sup> Bí ké keεke keecomte, ε ben mum kiεε le ekfuñ kumene wase. <sup>31</sup> E nu ke lenlen no ben nu ke edioo ε yen ε mwεεm mvun kooyi, é ben emum ekiεε le bvunfon bvú Nyo' le nu wase nceencee.

<sup>32</sup> E me ensee ê ben keceey le ke εngoke ke keseen kin nu ke eka se mwεεm mvun mvunciim ε jo bvudvuu ke. <sup>33</sup> Ebule bô nshε nu ke eka, geenεn ke diεw yem nu ke eyuu eshiw ke.



<sup>34</sup> Ben eyenè fo ben eghanè diee ε è nu bikuu binen, wukene jewte, leese bvufee ε è nu yî nshii wvu fokuse fen e, é diuu didvu ke ene esese ekoo ben ke diewe ketam e. <sup>35</sup> Fiεε fi yî diuu didvu din e nu ke eto yî bonyii bocii bô nu yî εkolε ke nshε le. <sup>36</sup> Ben emum eleemè temyi, ebunleè Nyo' sekecii, wvu le mvumvun mwεεm ke edioo ekooyi, é wvú enya ben bô je yî ben elεw efey jó se leem fwe dvu wee wvù diee nu Waawee.”

<sup>37</sup> Ε Jisos mum no shee yεεyi bonyii yew ncese le εdiuw yoya le εcii. Ε ké dioo nu fokieguu, ε wvú ben gen ce yî Kum Bite bi Olif e. <sup>38</sup> Ε bonyii bocii ké buy saa bvutfuu mum gen fô yew ncese le no yuuke n'yεεyi we.

## 22

### *Ε Judas bee keegese Jisos*

*(Mat 26:1-5, 14-16; Mak 14:1-2, 10-11)*

<sup>1</sup> Ε kefew ke Nkaw Bλεεδ wvù bó baa gεε Fintunλεεν jó, wvù bó tenje le Nkaw Danεfey e, ke no too wase nceencee. <sup>2</sup> Ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to dunçi bonci bo Nyo' le, no gomte je yî bó eyu Jisos jó ε è nu é nnyile le, njefo bó to fane bonyii.

<sup>3</sup> Ε Satan ley é fitele fi Judas wvù bó to tenje le Iskaliot e, ε è nu wee ηgoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε. <sup>4</sup> Ε wvú mum gen fô bocee ncese bo baay baay e bô bikuu bi nci le bi to cεyte yew ncese. Ε bô bó mum seyse no wvú nu ke eghan se gese Jisos é bó. <sup>5</sup> Ε bó yuw njonj mum kaw keelaw wvù bô bigew. <sup>6</sup> Ε wvú bee, mum gen κεw no gomte je yî wvú nu enya Jisos jó can yibole é nnyile le seke bonyii yaa nu κε.

### *Nseyse Nkaw Danεfey*

*(Mat 26:17-25; Mak 14:12-21)*

<sup>7</sup> Ε diuu di Nkaw Bλεεδ wvù bó baa gεε Fintunλεεν jó di bó ké no σεελε waa keyaw wvu Nkaw Danεfey wvun e ke to kocen, <sup>8</sup> Ε Jisos mum tum Bitá bô Jon gay le, “Ben egen eseyse mwεεm mvù beene nu ke edie Nkaw wvun dvú.” <sup>9</sup> Ε bó bife é wvú le, “Wo gomte le bese egen eseyse ε è nu fεε?”

<sup>10</sup> Ε wvú tfuse le, “Ben eyuw, seke ben leyte gene εlaante, ben nu ke eyen wee le

ε wvú ε tuu joo é nshaan e, é ben ebi wvú le yew dvù wvú nu egen eley e. <sup>11</sup> Ben dioo ε bi, gay é cee yew wvudvu le Wee N'yεεyi biite le laa kebuw ke bonyii bo ghane le kè bô boom bowene bo ηgoo le nu edie Nkaw Danεfey dvú nu fεε le? <sup>12</sup> Wvú nu ke emum edunçe kebuw ke baay yew yi εwe le ε bó ε looce wase ε seyse, é ben emum eseyse mwεεm mvudien dvú.” <sup>13</sup> Nonen, ε bó ke gen yen mwεεm e ke lenlen no Jisos to jemyεε é bó. Ε bó mum seyse mwεεm mvudien mvu Nkaw Danεfey e dvú.

### *Ε Jisos bô boom bew die ntaashε*

*(Mat 26:26-30; Mak 14:22-26)*

<sup>14</sup> Ε kefew ke to kocen, ε Jisos to ε bó boom bew bo ntum e shii no diekene. <sup>15</sup> Ε wvú nε gay é bó le, “Me nse ηkoonke naa baay keendie Nkaw Danεfey wvun beene nse n'yen ηγεw wvù too le. <sup>16</sup> Ben ekeè le ke me mβεε ηke endie Nkaw wvun ke engen ebuy no fí nu ke ekocen seke Nyo' nu ke esaake bvunfon bwew.”

<sup>17</sup> Ε wvú jo fiko, nya keyoone é Nyo' gay le, “Ben eko ewu ben bocii ekenen. <sup>18</sup> Me nseje lo é ben le ε κεw keseen ε gen lo, nu ε ke me mβεε ηke embvuu en'wu mbvuum mo twenj kete kè lane le man ke, egen ebuy seke bvunfon bvú Nyo' le nu ke eto.”

<sup>19</sup> Ε wvú jo bλεεδ, nya keyoone é Nyo', guushε nya é bó gay le, “Fin nu ye yem ε me ε nya nje ben. Ben egeè fifin keekumyi me.” <sup>20</sup> Ke len nonen no bó mεσεε mwεεm mvudien, ε wvú jo fiko jeme le, “Fiko fin nu fi monkan mo monfem mò Nyo' gbwo bô ελεme kem kí ε buy nje ben. <sup>21</sup> Geenεn, ben eyeke eyuw wee wvù nu egese me diekene fen bee wvú. <sup>22</sup> Ben ekeè le wee wvù diee nu Waawee nu ke egen ke no Nyo' to seyσεε. Geenεn, ηγεw wvu baay nu fô wee wvù gese wvú le.” <sup>23</sup> Ε bó mum κεw no biite é bikuu bibole le laa wee wvù nulo ege nonen é bó entelen nu yεε le.

### *Ε Jisos yεεyi no bonyii bew κεηke keejô bikuu bibole*

<sup>24</sup> Ε bó ke nε κεw mbew εbonebon le laa bó se nu nen ε wee wvu baay é bó entelen nu yεε le? <sup>25</sup> Ε Jisos gay é bó le,



“Bonfon bo fokuse fɛn kɛŋke mvuŋgay ê we jo bonyii bobole, ε bonyii bô saake woŋ gayte ɛ bô eteŋè bowen ɛ bibaw bi bonyii le. <sup>26</sup> Geenɛn, kɛ è nulo é fí enu nonɛn bô ben kɛ. Wee wvu baay ê ben entelɛŋ ejò ɛ wen nu wan wvu caan, ε wee wvù nu ɛkolɛ nu diɛwɛ wee wvù lemte fô ben bocii le. <sup>27</sup> Wee wvu baay nu wvù la, wee wvù yeeme diekene lo, nuu wee wvù dɛɛle le? Kɛ è nu wee wvù yeeme diekene lo le? Geenɛn ε me nu ê ben entelɛŋ diɛwɛ wee wvù lemte fô ben e.

<sup>28</sup> No me nshee n'yene bonɣɛw sekecii, è nu kɛ ben ban bô ké no nu beene. <sup>29</sup> Fí mum è no nu ɛ, kɛ lɛŋlɛŋ no Icɛm nu ε nya me bô bvunfon ɛ me ensaake, nu ε me ε nya tɛn mvuŋgay ê ben keesaake. <sup>30</sup> Me nya wvu ɛ beene ke ediekene, wukene bvudvuu bvumwaan̄ ê ntow wɛm e, é ben eshii yî bokawla le, esaake dikfuu di Islael di yuufe ncow difɛɛ.”

*É Jisos see ɛ Bitu nu ke ema wen*

*(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:35-38)*

<sup>31</sup> É Jisos mum ja tee Bitu ɛ, “Semon, Semon è keè ɛ Satan nu ε fi mvuŋgay keecɛkɛn ben bocii ebvuse bomew kɛ diɛwɛ no wee ké fɛɛtɛn ɛgij bvuse nyiim. <sup>32</sup> Geenɛn me nu ε mbunle fô wo le, ɛ fitele fiuw emum ebuy lo yî yɛm e kɛ. Seke wo ε kase ε tee bvufɛe bvuw jim, ε wo nya mvuŋgay ê boom bo bwoo le.”

<sup>33</sup> É Bitu gay ɛ, “Tata, é è cim nu keegen ncow kɛnɛɛ keekpwe lo, tu me nu kɛ bee wo.”

<sup>34</sup> É Jisos tfuse ê wvù ɛ, “Bitu, yuw é me ensee ê wo, nyimshie nu ke enu ɛ yí eton ɛben, ε wo ε ma wase bokan̄ botɛte ɛ kɛ wo kee me kɛ.”

*É Jisos tefe no boom bew bo ŋgoo le eseyse mvuntelem*

<sup>35</sup> É wvù nɛ bife ê bô ɛ, “Ben kumyi seke me nto ntumɛɛ ben sɛ bigew, sɛ bikele noo sɛ bolaba, no ben to ghane, ben to nu ε tan fiɛɛ le?” É bô tfuse ɛ, “Aay, bese to baa tan fiɛɛ kɛ.” <sup>36</sup> É wvù mum gay ê bô ɛ, “Yî keseen e, é wee kɛŋke bigew, kɛnɛɛ ekɛle, é wvù jo. É

wee baa kɛŋke nyo jem, é wvù gese kekum kew guy nyo. <sup>37</sup> Me njemyi fin njefo fiɛɛ fi bô to saŋɛɛ ê Nwa' Nyo' le ɛ,

‘Bô to nu ε tan wvù bô bonyii bô befe’, kɛŋke keekooy bô me keseen. Ben ekeè ɛ mwɛɛm mvù bô to saŋɛɛ ɛkumɛ me nu ε mvù too wase keekocɛn mvunciim.” <sup>38</sup> É bô mum sɛsɛ ɛ, “Cee ɛkolɛ, bese kɛŋke nyó jem yifiɛɛ.” É wvù tfuse ɛ, “Ben elu dvù nonɛn.”

*É Jisos bunle yî Kum Bite bi Olif e*

*(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)*

<sup>39</sup> É Jisos ke nɛ buy ɛlaante bô boom bew bo ŋgoo le, mum kɛw no bene Kum Bite bi Olif e, ε è nu no wvù to ké no gee. <sup>40</sup> É bô ke ben buy fô bô to gene, ε wvù gay ê bô ɛ, “Ben ebunleè fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben.”

<sup>41</sup> No wvù gay nonɛn, mum bencɛ gen buy kɛ no è nulo é wee etfume tɛ é dí egen ebuy, mum tum ɛnvuw fokuse bunle ɛ, <sup>42</sup> “Icɛm, é fí fɛn nu ε kpwen wo le, é wo cake fiko fi ŋɣɛw e fin fo me en'wu. Geenɛn gee kɛ no wo koon̄ke, fo wo ege no me ŋkoon̄ke kɛ.” [ <sup>43</sup> No wvù bunle nonɛn, ε nceendaa Nyo' shii we to fô wvù le, nya wvù bô mvuŋgay. <sup>44</sup> É Jisos nu, ε fitele fiew buuke baay. É wvù bvuu bunle lo shiee le jimtene, ε njimtɛn cemceme fokuse kɛ diɛwɛ bitewtew bi ɛlɛmɛ le.]\*

<sup>45</sup> É wvù bunle mɛsɛ, tu jim fô boom bew bo ŋgoo le, yɛn ε yii ε ge wase bô ε dose ε no leete. <sup>46</sup> É wvù bife ê bô ɛ, “Ben kaa leete lo le? Ben eja we ebunleè fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben.”

*É bonyii bo woŋ e koo Jisos*

*(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11)*

<sup>47</sup> Kɛ no wvù to bɛɛ jemyi, ε ŋgoo bonyii buynɛn ε è kaa nu Judas wvù to nu wee ŋgoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofɛɛ wvù to saa fwe wvudvu. É wvù gen mbew Jisos e keenjocɛ wvù. <sup>48</sup> Geenɛn, ε Jisos bife ê Judas ɛ, “Wo fɛn gomte keenjocɛ wee wvù diee nu Waawee nɛn keedun̄ɛ ɛ bô ekoo le?” <sup>49</sup> É boom bew bo ŋgoo le bô to nu mbew ye le

**22:26** 9:48; Mat 23:11; Mak 9:35    **22:27** Jon 13:4-5, 12-17    **22:30** Mat 19:28    **22:31** 22:3    **22:32** Mat 16:18; Jon 21:15-17    **22:34** 22:61; Mat 26:75; Mak 14:72    **22:35** 9:2-3; 10:4    **22:37** Yesa 53:12    **22:39** 5:16    **22:39** 21:37; Mat 26:30; Mak 14:26; Jon 18:1    **22:42** Mat 6:10; 20:22; Mak 10:38; Jon 12:27-28    \* **22:44** Kɛ bon̄wa' bo boyvuum bomew ê diɛw yî bô to yawɛɛ saŋ Nwa' Nyo' jó kɛŋke bincim bi 43-44 kɛ.

yen fiε fi to nu keekooy e, bife λε, “Cee εkolε, bese egbwocε bonyii ban e?” <sup>50</sup> Ε weε mvu bó le díoo gbwoo, mum cun kentun̄un̄ ke εεεy ke n̄fwa εkolε ke bocee ncεse le. <sup>51</sup> Ε Jisós kan λε, “Fo weε ebvuu emom κε,” mum kum kentun̄un̄ ke weε wvudvu le ε kí mum kase tu fó.

<sup>52</sup> Bonyii bò to toε keekoo Jisós to nu bocee ncεse bo baay baay bô bikuu bi nci le bì to cεȳte yew ncεse noo bonyii bò saake won̄. Ε wvú bife ê bó λε, “Ben to keekoo me ε no too bô nyó noo bibuse κε diεwε ben to keekoo ε è nu coon̄ e?” <sup>53</sup> Me nse nu beene no diuu nu fô yew ncεse le sε ben ekum me le nje la? Geen̄n̄, keseen nu kefew ke mvun̄gay mvu ε̄jiwε le kè Satan ké no saake, ε è nu kè è nulo é ben ege fiεε.”

### *Ε Bitá ma Jisós*

*(Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27)*

<sup>54</sup> Ε bonyii bodvu mum koo Jisós no gene bô wvú fô la di εkolε ke bocee ncεse le, ε Bitá bii ε̄jim ntamndwee. <sup>55</sup> Ε bó gen̄ fwεε nguy fontel̄n̄ fo lakful̄εn̄ shii no yosene. Ε Bitá mum to shii bô bó. <sup>56</sup> No nguy to bεenci, ε wan kpwoon mvu wvú to lemte fô la didvu le ja yen Bitá le ε wvú ε shii. Ε wvú taa wvú fojise ntay gay λε, “Weε wvun bee bô weε wvudvu.” <sup>57</sup> Ε Bitá mum kacε lo gay λε, “Kpwoon wvun, κε me n'yaá n̄kee weε wvun κε.” <sup>58</sup> Ε kefew díoo bence caan, ε weε mvu bvuu yen wvú le, bvuu gay λε, “Wo ten nu mvu ngoo yibole.” Geen̄n̄ ε Bitá gay λε, “Diems̄n̄, κε me nu mvu bó le κε.”

<sup>59</sup> Ε kefew bvuu gen̄ buy κε diεwε ntam kefew mwaan̄ e, ε weε mvu bvuu taam λε, “Kecεεy, kecεεy weε wvun bee bô weε wvudvu, njefo wvú nu ten weε wvu Galilee.” <sup>60</sup> Ε Bitá bvuu tun gay λε, “Diems̄n̄ wvun, κε me n'yaá n̄kee fiεε fi wo jemyi κε.” Κε no wvú to bεε jemyi non̄n̄, kan̄ mwaan̄ ε nyimshie mum ton̄. <sup>61</sup> Ε Tata ban̄ke ye ε ε̄jise eye tas̄n̄ bô yo Bitá. Ε Bitá kume njeme wvú Jisós be jeme λε, “Nyimshie ke enu λε yí eton̄ εben, ε wo ε ma wase me bokan̄ botete.” <sup>62</sup> Ε wvú nε fó buy εkfun̄, bee kpwe baay.

### *Ε bó no κεε̄n̄ke bvuu suun̄ke Jisós*

*(Mat 26:67-68; Mak 14:65)*

<sup>63</sup> Ε bonyii bò to jici Jisós e mum κew no κεε̄n̄ke bvuu suun̄ke wvú, <sup>64</sup> s̄m̄ bvushiw bwew bô ndvu, gay ê wvú λε, “Κε geε ke-weε ntum Nyo' kuw. Κε see weε wvú sun̄ wo.” <sup>65</sup> Ε bó bvuu no baale wvú bô boncun̄ nteen.

### *Ε bó saw nsaw Jisós*

*(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)*

<sup>66</sup> Ε bvú buy yuu ε bonyii bò saake won̄ bocii bô bocee ncεse bo baay baay bocii noo bonyii bò dun̄ci bonci bo Nyo' le baance ye. No bó baanceε, mum jo Jisós gen̄ bô wvú fô bó to ké no saake bonsaw. <sup>67</sup> No bó gen̄εε bô wvú non̄n̄, ε bó bife ê wvú λε, “Ε è nu wo Mboyse wvú Nyo' to kawεε, é wo see ê bese?” Ε wvú tfuse λε, “Ε me nsēje lo ê ben, ben saa ebee κε. <sup>68</sup> Ε me mbife fiεε ê ben, ben saa etfuse κε. <sup>69</sup> Geen̄n̄, ε κew yí keseen e, weε wvú diee nu Waawee nu ke eshii ê εbo ke εεεy ke Nyo' mvun̄gay e.” <sup>70</sup> Ε bó mum sεεε bocii λε, “Ε fen̄ nu wo wvú Waa Nyo'?” Ε wvú tfuse λε, “Fí nu no ben gayte.” <sup>71</sup> Ε bó mum gay λε, “Ε nulo é bó ebvuu egomte weε wvú esee λε la? Beene nu ε yuw wase fiεε fi wvú jeme bô diuw we.”

## 23

### *Ε Baylet bô 'Elod biwce mwεem ê Jisós*

*(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)*

<sup>1</sup> No bonyii bò saake bonsaw jemyεε non̄n̄, mum ja bocii jo Jisós no gene dvú fô Baylet e. <sup>2</sup> No bó gen̄εε buy fó, mum κew no cuci mwεem yí ye le, gayte λε, “Weε wvun n̄n̄ ghane bvun̄se won̄ wese, tune fo bonyii elaan̄ke shile ê Kaysa Nfon wvu Lum, bvuu jemyi λε wen nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε, fi dun̄ci λε wvú nu n̄fon mvu.”

<sup>3</sup> Ε Baylet bife ê Jisós λε, “Ε nu wo wvú Nfon Bojuu le?” Ε Jisós tfuse ê wvú λε, “Ε nu no wo gay.” <sup>4</sup> Ε Baylet mum nε jeme ê bocee ncεse bo baay baay bô bonyii bò to nu fó λε, “Me mbaa n'yen fiεε fi weε wvun jay e κε.”

<sup>5</sup> E bó bocii mum no taame ke le, “Wee wvun ghane yeeyi bonyii bocii, beyse le bó etemyi bikuu. Wvú to kew Galilee, to ghan Judea jocii, e no nu wase ê elaanthe jan keseen.”

<sup>6</sup> No Baylet yuw fin nonen, mum bife le, “Wee wvun nu wee wvu Galilee le?” <sup>7</sup> E bó bee, e wvú mum ciinse Jisos fô Nfon 'Elod e, njefo è to nu wvú wvú to saake keba ke won e kedvu, e wvú to nu ten Jelusalem kefew kedvu le.

<sup>8</sup> E bó gen bô Jisos, e Nfon 'Elod yen wvú le yuw njon, njefo wvú to shee yuuke wase ekume wvú, mum no kenke shiee keeyen wvú le, shieele ten le sekemew é Jisos ege fiε fi dunji mvungay mvu Nyo' le é wen eyen. <sup>9</sup> E wvú she biwce mwεem é Jisos nteen, geenen e wvú fanε yaa etfuse fiε ke. <sup>10</sup> Wvú to biwci e bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le leeme fó cuci mwεem mvù temyi yî Jisos e. <sup>11</sup> E Nfon 'Elod bô bonyii bew bo nci le ke ja mum kew no kenke bvuu sewsee wvú, tfume ndvu won yî ye le, tfuse wvú e bó no tuu dvú jim fô Baylet e. <sup>12</sup> E to nu e Baylet bô Nfon 'Elod banene. Ebvubwe, e bó tu nsán.

*E Baylet sumten nsaw no bonyii to koonke (Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)*

<sup>13</sup> No bó tfuseε Jisos jim, e Baylet kum bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô to saake won, bvuu kum bonyii bocii. <sup>14</sup> E bó tase, e wvú gay ê bó le, “Ben be to bô wee wvun fen le wvú gee e bonyii temyi bikuu, me e ndioo ntasse mwεem mvù ben taame dvú é ben ejise, ben eyeke eyuw, e nfanε n'yaa n'yen le mwεem mvù ben cuci yî ye le nu e wvú e ge fimew ke, <sup>15</sup> e Nfon 'Elod be baa yen ten ke. E nu fiε fi be ge wvú e kase e tfuse wee wvun jim é beene. Ben eyen ten le wee wvun baa jay fiε fi è nulo é bó eyu lo wvú ke. <sup>16</sup> Me nu entam ke lo wvú, encine wvú le, é wvú egene.” <sup>17</sup> [E to ké dioo nu kefew ke Nkaw Danefey wvun e, e Baylet no kenke keebvuse wee mwaan yew ncaw e enya é bonyii.] \* <sup>18</sup> E bonyii bocii mum ne kew no wamte lo gene dvú le, “Lese lo wee wvun, ebvuse Balabas yew

ncaw e enya é bese.” <sup>19</sup> Balabas wvun to nu yew ncaw e njefo wvú to nu e kew mvunlaa elaanthe bvuu yu wee.

<sup>20</sup> E Baylet yuw nonen bvuu jeme é bonyii bocii njefo wvú to gomte keecinε Jisos e. <sup>21</sup> Geenε, e bó no wamte ke le, “Bó eta lo wvú yî kentam e, bó eta lo wvú yî kentam e.” <sup>22</sup> E Baylet bvuu jeme é bonyii yî bokan bo botete le le, “Bó eta wvú nje la? Fiε fi befe fi wvú ge nu la? Me mbaa n'yen jay wvú wvú ge le wvú bó eyu lo wvú ke. Me nu entam lo wvú, encine wvú le.”

<sup>23</sup> E bó mum mey no wamte lo bô mvungay le “Bó eta lo wvú yî kentam e.” E n'wam wvubo ghaw Baylet. <sup>24</sup> Nonen, e Baylet sumten nsaw cine wvú le, le bó ege bô wvú no bó koonke. <sup>25</sup> E wvú mum bvuse wee we yew ncaw e, e è nu wvú bó to biite, wvú kewεε mvunlaa elaanthe bvuu yu wee. No wvú bvuse, mum nya Jisos no bó to gomte.

*E bó ta Jisos yî kentam e (Mat 27:32-34; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)*

<sup>26</sup> E bó mum jo Jisos no gene dvú. No bó to gene, e bô bo wee mvu tasen e wvú kfuuyi nkpwaante e diee diew nu Semon, e è nu wee wvu Selin. E bó koo wvú mum gee kentam ke Jisos e fô wvú gbwee, e wvú mum tuu no bii Jisos e. <sup>27</sup> E bô bó mum no gene, e ngoo bonyii bii wvú le. E bomew nu bokene bô to beele, taanke bongew bew. <sup>28</sup> E Jisos ke ne banke ye gay ê bó le, “Bokene bo Jelusalem, fo ben ebeelè fô me le ke. Ben ebeelè e è nu fô bikuu binen e, noo fô boom bonen e. <sup>29</sup> Ben ekeè le kefew too lo kè bó nu ke egayte le, njon wvu baay nu wvu bokene bô nu bokase bô ke baa boo wase wan, e bó ke baa yamse wase wan ke. <sup>30</sup> E nu ke enu kefew kedvu le, é bonyii efuunke é dikum di baay baay le, ‘Ben egbweken yî yese le,’ efuunke é dikum di caan le, ‘Ben ebanye bese’. <sup>31</sup> Bó nu ke efuunke nonen njefo é bonyii ge kfuu fin fiε bô kete kè beε leε, é bó ke ege neε bô kè nu e yum wase.”

<sup>32</sup> No bó to gene bô Jisos nonen, bó to kenke bonyii bo ncaw e bofeε bô bó to gene



keeyu ten. <sup>33</sup> E bó gen buy bvudvuu bvù bó teje le Ngbwow Ekole le, mum ta Jisos fó yí kentam e, mum ta ten bonyii bo ncaw e bo bofεε ba yí bintam e, wvù mwaan̄ ê εbo ke Jisos e ke εεεy e, wvumvu ê εbo kew ke εηκοηκο le. <sup>34</sup> E Jisos ke ne gay le, “Icem, læshε kebefε ke bonyii ban e, njefo ke bó kee fiεε fi bó gee ke.” E bonyii bodvu jo ndvú Jisos tum kan̄ dvú keegaw ê bikuu bibole. †

<sup>35</sup> Mwεεm mvun mvunciim to kooyi bô Jisos nonen, ε bonyii leeme fó taale. E bonyii bô to saake won̄ kaa ne fibole no buu lo wvú duu le, “Wvú se fii bonyii bomew, wvú efi le ekole kew keseen, é wvú fen nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, caw.” <sup>36</sup> E bonyii bo nci le ten no sεwsee wvú, nya mbvuum mo ηgbwayηgbwayi ê wvú, <sup>37</sup> gay le, “E wo fen nu Nfon Bojuu, é wo fi ekole kuw.” <sup>38</sup> Bó to nu ε san̄ ηwa' ta ê we jo ekole ke Jisos e le, “Wvun nu Nfon Bojuu.”

<sup>39</sup> E wee ncaw mvu ba le bô to njeyte yí bintam e fó, ne no nan'yi Jisos, gayte le, “E nu ke wo wvù Mboyse wvù Nyo' to kawεε le? Fi ekole kuw, efi ten bese.” <sup>40</sup> E wvumvu we yuw fiεε fi wvú jeme, wamen̄ wvú, bife le, “Ke wo fane Nyo' le? Wo nu yí ηγεω e diεwe wvú le. <sup>41</sup> Bee wo kpwee cεεy cεεy fii ε è nu nlawma mwεεm mvù befe mvù bee wo ge, geenen̄ ε wee wvun kpwee fiew ε wvú baa jay fiεε ke.” <sup>42</sup> E wee ncaw wvun mum gay le, “Jisos, ke ekumyi me seke wo nu ke esaake bvunfon bwuw.” <sup>43</sup> E Jisos gay ê wvú le, “E me ensee ê wo kecεεy le εben̄ nu ε bee wo nu ke enu bvudvuu bvù njon̄ e bvù Nyo' le.”

### *E Jisos kpwe*

(*Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30*)

<sup>44</sup> E diuu ke ben wase dioo lewse, ε ekfuñ ne jiim won̄ tfuu gen buy didiuu ditete εmvunsheen̄. <sup>45</sup> E ndvu yi to gawsene yew ncese ente mum sele enteleñ buy biba bifεε. <sup>46</sup> E Jisos no nu yí kentam e, ke ja wam foweεwe le, “Icem, me n'yaa keyoy kem can

yo le.” No wvú gay nonen, mum yoy n'yoy wvu fokemεse.

<sup>47</sup> E cee ekole bonyii bo nci le wvù to leeme fó, dioo yen fiεε fi to kooyεε le, nya mbense ê Nyo' gay le, “Kecεεy, kecεεy, wee wvun se nu se jay.” <sup>48</sup> E bonyii bocii bô to nu ε tase fó keeyen fiεε fi to kooyi le, mum ja kase no kfuuyi ela εbole ε bó ε lan̄ wem. <sup>49</sup> E nsáa Jisos yicii to to fibole leem ε è nu ntamndwee no yene fiεε fi kooyi le. E bomew to nu bokene bô to nen'yεε Galilee no bii wvú le.

### *E bó dwey Jisos*

(*Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42*)

<sup>50-51</sup> Wee mvu to nu kefew kedvu le ε bó teje le Yosεw, ε è nu wee wvu ê kelaante ke Bojuu le kemew kè bó teje le Alimatia. Wvú to nu wee wvù jee bvuu nu wee wvu teytey ê Nyo' ejise, bvuu cεyte kefew kè Nyo' nu ke eto esaake bvunfon bwew. Wvú to nu ten wee ηgoo bonyii bô to saake bonsaw e. Geen̄en, wvú to baa bee fiew fiεε fi bó to seyseε ege bô Jisos ke. <sup>52</sup> E wvú gen fô Baylet e, lekε keegen̄ ejo gvune di Jisos e. <sup>53</sup> E Baylet bee, ε wvú gen shike gvune didvu, baance ê ndvu le, gen jike ê jem e ε bó ε cow yí kemaan̄ e, ε bó ke baa yuu lese wase wee jó ke. <sup>54</sup> E to nu Diuu di Nseyse le keeley diuu di mbam e, ε è to shεete wase caan̄ é mbam wvudvu ekεw.

<sup>55</sup> E bokene ba bô to nen'yεε Galilee bi Jisos e, bi Yosεw e fô jem, gen yen no wvú jiwsee gvune di Jisos e ê jem. <sup>56</sup> E bó ke ne fó, mum tu jim ela εbole, gen seyse bonfey bô jee noo bô ké no shfuun̄kene bô bó to ké no yeefe digvune dvú. E è no nu diuu di mbam e, ε bó she mbam no nci wvubo to gomte.

## 24

### *E Jisos buy yí kpwe le*

(*Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10*)

<sup>1</sup> E diuu di mbam e ke buy fey, ε bvú yuu diuu di fwe yí kema le. E bokene bodvu buy saa lo bvutfuu, jo bonfey bô bó to seyseε mum no gene dvú fô jem. <sup>2</sup> E bó dioo gen buy fó, yen ε bó ε bin̄se wase te di bó to

**23:34** Mben 22:18; Mat 5:44; Luk 6:28; Lem 7:60 † **23:34** Bon̄wa' bo boyvuum bomew nu ε bvuse kencim ke 34a.  
**23:35** Mben 22:7-8; 109:31 **23:36** Mben 69:21 **23:37** Mat 27:11 **23:43** 2Kol 12:3 **23:44** Amo 8:9 **23:46** Mben 31:5; Lem 7:59 **23:47** Mat 27:19; Lem 3:14; 7:52; 22:14 **23:49** 8:2-3; Mben 38:11 **23:55** 8:2-3 **23:56** Ksm 20:10



banɛɛ diuw jem dvú. <sup>3</sup> Ɛ bó ley gen ê jem fanɛ yaa yen gvune di Tata Jisos e ke. <sup>4</sup> Ɛ bó mum leem fó ngemten lo. Ɛ fí kooy le bolemɛ bofɛɛ to nu ɛ ne to leem mbew bó le, ɛ bó ɛ tfume ndvú ɛ yí baa lawkene. <sup>5</sup> Ɛ bokɛɛ bodvu fan baay, mum tum bikuu fokuse. Ɛ bolemɛ ba bife ê bó le, “Ɛ nu nje la wvù ben gomte wee wvù bɛɛ dvú ente jo bonkfu? <sup>6</sup> Ke wvú yaa nu fen ke, wvú nu ɛ buy wase yí kpwe le. Ben ekume fiɛɛ fí wvú to gayɛɛ ê ben seke ben ɛ bó to nu Galilee. <sup>7</sup> Wvú to nu ɛ gay le, ‘Wee wvù diee nu Waawee nu ɛ bó nu ke enya wvú can bonyii bò befe le, é bó ke eta wvú yí kentam e, é ke dioo nu ediuw eta, é wvú ebuy yí kpwe le.’”

<sup>8</sup> Ɛ bó mum kume fiɛɛ fí Jisos to jemyɛɛ ê bó. <sup>9</sup> Ɛ bó ke ne fô jem, kase tu jim gen see mwɛɛm mvun mvunciim ê boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow mwaan noo bonyii bocii bò to bii wvú le. <sup>10</sup> Bokɛɛ bò to senɛɛ fiɛɛ fí to kooyɛɛ fidvu ê boom bo ntum e bo Jisos e to nu Maalia Magdalen, Joana noo Maalia wvù bwee Jem bô bokɛɛ bomew. <sup>11</sup> Ɛ bó yuw njeme wvudvu ke diɛwɛ è nu kenlamse, fanɛ yaa bee naa lo ke. <sup>12</sup> Geenɛn, ɛ Bitá ne ke we, lewte gen buy fô jem, ngvuwɛ taa ê jem yen ke ɛ è nu ndvú yí bó to njimɛɛ Jisos dvú. Ɛ wvú mum ne no tuu jim fô yew e kenke nghaw yí fiɛɛ fí kooyɛɛ le.

*Ɛ bonyii bomew yen Jisos e je yi Emayus e (Mak 16:12-13)*

<sup>13</sup> Ɛ fí ke ne kooy ke ebvubwɛ le, bonyii bomew bofɛɛ bò to ké no bii Jisos e to nu ɛ ne Jelusalem no gene nteɔ wvù Emayus e, wvù to nu diɛwɛ bomay bosooswiy keegen buy jó le. \* <sup>14</sup> Ɛ bó no gene jemyi ebonebon ekumɛ mwɛɛm mvù to kooyi mvun mvunciim. <sup>15</sup> No bó to lene jemyi ghayte nonɛn, ɛ Jisos kebɛɛ bence to mbew bó le no lene bô bó. <sup>16</sup> Ɛ fiɛɛ fimew ge le fo bó ekiɛɛ wee wvudvu ke. <sup>17</sup> Ɛ Jisos mum ja bife ê bó le, “Ɛ se nu la fí ben lene jemyi ekumɛ fí nen?” No wvú bife nonɛn, ɛ bó leemen bô yii yí monshim mobole. <sup>18</sup> Ɛ wee mvu bó le wvù diee to nu Kleofas bife ê wvú le,

“Ɛ may ke wo tolo Jelusalem wvù yaa kee ke mwɛɛm mvù se kooyi jó ediuw eyan e?”

<sup>19</sup> Ɛ wvú bife le, “Mvù la?” Ɛ bó tfuse le, “Mwɛɛm mvù se kooyi bô Jisos wvu Nasalɛt. Wee wvun se nu wee ntum Nyo', ɛ mwɛɛm mvù wvú se gee noo mvù wvú se jemyi se nu binghaw. Ɛ se nu wee wvù kuuke baay fwe dvu Nyo' bô bonyii bocii. <sup>20</sup> Bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake won wese ɛ se ɛ nya wvú le bó eyu. Bó se ɛ mum ɛ ta wvú yí kentam e. <sup>21</sup> Bese se leese fisese bvufee yí ye le le è nu wvú wvù nu ke esum bonyii bo Islael can ngɛw e. Geenɛn, è nu wase ediuw eta no mwɛɛm mvudvu se kooyɛɛ. <sup>22</sup> Fimew nu ɛ bokɛɛ bomew ngoo yese le ɛ be ɛ jeme fí ɛ nya lo bese nghaw, le bó buy ɛ gen fô jem entanentan, <sup>23</sup> ɛ fanɛ yaa yen gvune diuw e ke. Bó ɛ dioo kase tu jim, ɛ see le bó be ɛ yen bonceendaa bo Nyo' le ke diɛwɛ bó yen è efile le, bó gay ê bó le Jisos nu dvú. <sup>24</sup> Bonyii bomew ngoo yese le ɛ gen fô jem fodvu ɛ yen yí le ke lenlen no bokɛɛ bodvu be jemyi, geenɛn, ɛ fanɛ yaa yen Jisos e ke.”

<sup>25</sup> Ɛ Jisos jeme ê bó le, “O oo, biyuj bin, mvuntelem mvunɛn lɛɛ baay keebe mwɛɛm mvù bonyii bo ntum Nyo' le to sanɛɛ. <sup>26</sup> Ke ben kee le Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ to kenke keeyen ngɛw se ley yí bvukuke bwew e le?” <sup>27</sup> Ɛ Jisos mum kew nele ê bó mwɛɛm mvunciim mvù bó to sanɛɛ ê Nwa' Nyo' le ekumɛ wvú ɛ kew yí mvù Muses to sanɛɛ le, ɛ gen ɛ buy ten yí mvu bonyii bo ntum Nyo' le. <sup>28</sup> No bó toɛ wase buy mbew nteɔ wvù bó to gene jó le, ɛ Jisos ne no gee ke diɛwɛ wvú fele lo. <sup>29</sup> Ɛ bó leke wvú shiee le gay le, “Beene egen ece. Kefew nu ɛ kí ɛ gen wase baay, ɛ ekfun ɛ kew wase ɛ no jiime.” Ɛ wvú bee keegen ce bô bó. <sup>30</sup> Ɛ bó gen, ke dioo diekene, ɛ wvú jo ntuw blɛɛd, nya keyoone ê Nyo', guushe nya ê bó. <sup>31</sup> Kan mwaan nonɛn, ɛ ejise ebo yuu, ɛ bó mum kieɛ wvú. Ɛ wvú sese la ê bó ejise. <sup>32</sup> Ɛ bó shɛɛ no ghayte ebonebon le, “Ke mvuntelem mvusɛɛbeewo be yvuwse seke wvú be nɛci mwɛɛm mvu ê Nwa' Nyo' le ê bee wo ê je le?”

<sup>24:6</sup> 9:21-22    <sup>24:9</sup> Mak 16:10-11; Luk 8:2-3    \* <sup>24:13</sup> May mwaan nu bontam bo lene le ntfuke bô gee sooswiy (1, 700).    <sup>24:19</sup> 7:16    <sup>24:21</sup> 1:68; 2:38    <sup>24:24</sup> 24:12; Jon 20:3-10    <sup>24:25</sup> 24:45    <sup>24:27</sup> 24:44    <sup>24:32</sup> 24:45

<sup>33</sup> Ɛ bó mum nɛnɛ kan mwaan ekiɛguu jodvu no tuu jim Jelusalem. Ɛ bó dioo gen, yen ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le bo yuufe ncow mwaan ɛ baance ye bvudvuu bvumwaan bô bonyii bomew bô to ké no bii wvú le. <sup>34</sup> Ɛ bó jemyi ɛ, “Kecɛɛy, Tata wesebeene nu ɛ buy yí kpwe le. Wvú be ɛ sɛsɛ ɛ buynɛn ê Semon ejise.” <sup>35</sup> Ɛ bó mum see tɛn ê bó fiɛ fi be kooy bô bó ê je, bvuu nɛle no bó be kiente wvú seke wvú be guushi blɛd.

*Ɛ Jisos buynɛn entelɛn jo boom bew bo ngoo le*  
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

<sup>36</sup> Kɛ no bó to bɛɛ jemyi nonɛn, ɛ Jisos kebɛɛ mum ja nɛ sɛsɛ buynɛn ê bó entelɛn mum gay bó le ɛ, “Kembonɛn enù fô ben e.” <sup>37</sup> Ɛ kedvum gbwo bó, ɛ bó no fane, kpwaake ɛ bó yene ɛ è nu nkfusay e. <sup>38</sup> Ɛ wvú bife ê bó le, “Ben fane la? Ɛ ge la wvù ben maɲene me?” <sup>39</sup> Ben etaa eyɛn can yɛm bô bikaa biem é ben emum ekiɛɛ le è nu naa me. Ben emomcɛ ye yɛm emum ekiɛɛ, njefo kɛ nkfusay ké no kɛnkɛ nyam ye bô bikufe no ben yene ɛ me nkɛnkɛ kɛ.” <sup>40</sup> No wvú gay nonɛn, mum duɲcɛ can ye bô bikaa biew ê bó. <sup>41</sup> Ɛ bó taa Jisos, ɛ njon yuwyɛ lo bó, ɛ bó mum ngɛmtɛn lo. Ɛ fí ghaw bó keebɛɛ ɛ è nu wvú. Ɛ wvú nɛ bife ê bó le, “Ben kɛnkɛ fiɛɛ fidien fɛn e?” <sup>42</sup> Ɛ bó jo kencim ke bye le ɛ bó ɛ dɛɛ, nya ê wvú. <sup>43</sup> Ɛ wvú fi die ê bó ejise.

<sup>44</sup> Ɛ wvú mum gay ê bó le, “Mwɛɛm mvun mvù ben yen ɛbɛn nu mvù me nto njemyi ê ben ɛkumɛ mvú ɛ me mbɛɛ beene. Me nto nduu ɛ mwɛɛm mvunciim mvù bó to saɲɛɛ ɛkumɛ me ê Nwa' Muses e, bô ê Boɲwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le noo ê Nwa' Mbense le, kɛnkɛ keeto ekocɛn.” <sup>45</sup> Ɛ wvú mum yene bvufɛe bvubole, ɛ bó kiɛɛ mwɛɛm mvù nu ê Nwa' Nyo' le. <sup>46</sup> Ɛ wvú jeme le, “Bó nu ɛ saɲ ɛ Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ kɛnkɛ keeyɛn ngɛw ekpwe, é ke edioo enu ɛdiuw ɛta, é wvú ebuy yí kpwe le. <sup>47</sup> Ɛ fí bvuu nu

ɛ bó nu ke ekɛw Jelusalem, efewci ê bitum bicii ê diee diew e ɛ bonyii bocii ekumɛn mvuntelem mvubole, é Nyo' emum elɛɛshɛ bibefɛ bibole. <sup>48</sup> Ɛ nu ke efewci ben ban bô nu ɛ yen mwɛɛm mvun e. <sup>49</sup> Ben eyekɛ eyuw, me nu nkɛ enciɛnse nya yí Icɛm to kawɛɛ ben dvú. Nonɛn, ben emɛy ɛlaante jan ecɛyɛ mvunɲay mvù nu ke eshii fowe eto fô ben e.”

*Ɛ Jisos ben we*  
(Mak 16:19)

<sup>50</sup> Ɛ wvú jo bó buy bô bó ɛlaante jodvu, ɛ bô bó gen buy mbew ntɛw wvù Betani le, ɛ wvú cake can ye we, laɲ kembonɛn yí bó le. <sup>51</sup> Kɛ no wvú to bɛɛ laanɲe kembonɛn yí bó le nonɛn, mum ja no bene we, mum ben la. <sup>52</sup> Ɛ bó nya mbense wvu baay ê wvú, mum ja fó tu jim Jelusalem bô nlanlaɲ fô mvuntelem mvubole. <sup>53</sup> Ɛ bó gen no shee yew ncɛse le, bensee Nyo' sekɛcii.

**24:34** Mak 16:7; 1Kol 15:4-5    **24:36** 1Kol 15:5; Luk 2:14    **24:37** Mat 14:26; Mak 6:49    **24:41** Jon 21:5, 10; Lem 10:41    **24:44** 24:27; Jon 5:39; Lem 7:9-10, 25-27, 35, 37-39; Jon 5:46; Yɛsa 52:13-53:12; Os 6:2; Mben 22:31    **24:45** 24:25-27, 32; Jon 20:9    **24:46** 9:21-22; Mat 26:56; Mak 14:49; 1Kol 15:3-4; Lem 17:2-3; 28:23    **24:47** 3:3; Lem 1:8; 5:31; 11:18; 17:30-31; 20:21; Lum 15:19    **24:48** Lem 5:32; Jon 15:26-27    **24:48** Lem 1:8, 22; 2:32; 3:15; 4:33; 10:39-41; 13:31    **24:49** 4:18    **24:50** 9:51; Mak 16:19; Lem 1:9; 3:21    **24:52** Lem 1:12; Jon 14:28; 16:22    **24:53** Lem 2:46; 5:12

**Saaka wvù Jee wvu ekumε  
Jisos no  
Jon  
to Saηεε**

**Fiεε fi nu ê Nwa' Jon wvun e**

Saaka wvù jee wvun wvù Jon to saηεε nu ε wvù duηci le Jisos nu Diεw Nyo' yì to nu wase fonkεw ε yì mεy lo, ε é nu yì yì to nu ε tu wee wvu. Nwa' wvudvu kebee jemyi le saaka wvù jee wvun nu ε bó to saη wvu le bonyii bò taanke nulo ebee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, nu Waa Nyo', é bó lese fitele yì ye le, é bó ke ekenke nshii wvù mεy lo (20:31).

Fiεε fi Jon nu ε saη ε biinen ê ηwa' wvun e nu ekumε nnya yì è nu nshii wvù mεy lo wvù nu nje Klistu. Nnya yin nu mbuwma ε wvù kew keseen, ε wvù nu fô bonyii bò nu ε bee le Jisos nu je, ε è nu wvù keceey, ε è nu wvù nshii. Je mi yì Jon saη ηwa' wvun jó yì nu naa lo jεy nu yì duηci no Jisos to joo mweem mvù bonyii kee yì nshii wvun e keeyeyi no mweem mvu ê keyoy e nu.

*Bikuu bi mweem e ê Nwa' wvun e*

- 1:1-18 Kenkεwce ekumε Jisos  
1:19-51 Ekumε Jon Nlesejoo noo boom  
bo ηgoo le bo Jisos e bo fwe  
2:1-12:50 Ekumε no Jisos to ghane gee  
lemme diew  
13:1-19:42 Ekumε ediuw ε Jisos yo  
fokemεse Jelusalem bò mbew jó le  
18:1-19:42 Ekumε no bó to sawεε nsaw  
Jisos ke ghan ta wvù yì kentam e  
20:1-31 Ekumε no Tata Jisos to buyεε yì  
kpwe le, duηce ekole kew ê bonyii bew  
21:1-25 Kemεse: ε Jisos duηce ekole kew ê  
boom bew bo ηgoo le Galilee

*ε Diεw tu wee wvu wum*

<sup>1</sup> ε to nu fonkεw ε Diεw nu wase. Diεw yidvu to nu bò Nyo', ε Diεw yidvu to nu Nyo'. <sup>2</sup> Wvù to nu wase dvù fonkεw bò Nyo'.

<sup>3</sup> Nyo' to bom mweem mvunciim fele can ye le. Ke fiεε nu naa lo dvù fimwaan fi Nyo' to bomεε se wvù ke. <sup>4</sup> Wvù kenke nshii yì ye le, ε nshii wvudvu nu n'yuu fô bonyii le. <sup>5</sup> N'yuu wvudvu ε no baa ê ejiwe le, ε ejiwe kedvu yaa nulo ejimse naa lo wvù ke. \*

<sup>6</sup> Wee mvu nu dvù wvù Nyo' to tumεε ε diee nu le Jon. <sup>7</sup> Wvù to to keejeme ekumε N'yuu, eben jim nsaw we, wvu le wen ege é bonyii bocii elese fitele yì N'yuu wvudvu le. <sup>8</sup> Ke wvù wvù Jon to nu N'yuu wvudvu ke. Wvù to to ke keeben ε è nu jim nsaw wvu N'yuu wvudvu. <sup>9</sup> N'yuu wvu keceey wvù duηci n'yuu ê bonyii bocii to too yì won wvun e.

<sup>10</sup> Wvù to nu yì won e, ε won wvun nu ε Nyo' to bom fele can ye le, geenε ε bonyii bò è nu bo yì won wvun e faηε yaa ekiεε wvù ke. <sup>11</sup> Wvù to nu ε to won we le, ε bonyii bo bew faηε yaa efiisen wvù ke. <sup>12</sup> Geenε, ε bonyii bocii bò to fiisenεε wvù, lese fitele yì ye le, nu ε wvù to nya mvunγay ê bó le bó enù wase boom bo Nyo' le. <sup>13</sup> ε ke boom bo Nyo' le ban nu ε bó boke bii ελεμε ke kfuu le, kenεε no wee shieele, kenεε mboo wee wvu wum e ke. Bó boke bii ε è nu mboo wvù è nu wvu Nyo' le.

<sup>14</sup> Diεw yidvu to nu ε tu wee wvu wum no cee ê bese entelen, ε wvù ε yiηsen bò mbuwma noo keceey. ε bese yen bvukuke bwew e. Bvukuke bvù è nu bvù Wan wvù è mey ke wvù wvù ne fô Ice le.

<sup>15</sup> Jon to nu ε ben jim nsaw ekumε wvù no fuunke gayte le, “Wvun nu wee wvù me nto njemyi ekumε wvù ηgayte le, ‘Wee wvù too ê me ejim kuuke fele me, njefo wvù to nu wase ε me nse ηke no nu dvù.’ ” <sup>16</sup> No wvù nu ε yiηsen bò mbuwma, wvù ε mum ε no nyaa beene bocii mbuwma yì mbuwma le. <sup>17</sup> Beene kee lo le Nyo' to nya bonci fele can Muses e. Geenε, mbuwma Nyo' bò keceey nu ε to fele can Jisos Klistu le. <sup>18</sup> Ke wee nu dvù wvù ke nu ε yuu wase yen Nyo' le ke. ε nu ke Waa we wvù è mεy ke wvù wvù nu

**1:1** Ken 1:1-2:4; Jon 17:5; Fili 2:6; 1Jon 1:1-2; Mwm 19:13-16 **1:3** 1:9-10; 5:26; 1Kol 8:6; Kolo 1:16-17; Ibu 1:2; Mwm 3:14 **1:5** Ken 1:3-4 \* **1:5** Kenε le, ε ejiwe kedvu yaa nulo ekiεε naa lo wvù ke. **1:6** Mat 3:1 **1:8** 1:20 **1:9** 8:12; 17:25; 1Jon 2:8 **1:12** 1Jon 3:1; Gal 3:26; 4:5 **1:13** 3:3, 5-6; 1Bi 1:23; 1Jon 3:9 **1:14** Gal 4:4; Fili 2:7; 1Tim 3:16; Ibu 2:14; 1Jon 4:2; Mat 17:2; Jon 2:11; 1Jon 1:1-3 **1:15** 1:24-27, 30; 5:31-34, 36 **1:17** 7:19; Ksm 31:18 **1:18** 6:46; 14:8-9; Ksm 33:20; Mat 11:27; 1Tim 6:16; 1Jon 4:12

mbew wvú wvù Ice le wvù nu ε ge beene ε κιεε wvú.

*Wee wvù è to nu Jon Nleseejoo  
(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)*

<sup>19</sup> Fin nu fiεε fi Jon to jemyεε seke bikuu bi Bojuu le bi Jelusalem to tumεε bocee ncese bô bonyii bo Lεwe le ε bó ebife ê Jon le laa è nu wvú wvù yεε le. <sup>20</sup> Jon to baa tun keetfuse mbife wvubo ke. Wvú to nu ε jeme lo bô diuw we le, “Kε è nu me wvù Mboyse wvù Nyo' to kawεε ke.” <sup>21</sup> Ε bó bife ê wvú le, “Tu è nu wo wvù yεε? Ε nu wo wvù Elayja le?” Ε wvú tfuse ê bó le, “Kε me nu Elayja ke.” Ε bó bvuu bife le, “Ε nu wo wvù Wee Ntum Nyo' wε le?” † Ε wvú tun. <sup>22</sup> Ε bó bvuu bife ê wvú le, “Tu è nu wo wvù yεε? Wo gay le la ekumε ekole kuw? Kε see é bese ekenke fiεε fi bese ekase egeen etfuse ê bonyii bô tum bese?” <sup>23</sup> Ε Jon tfuse ê bó no Yεsaya wvù wee ntum Nyo' to jemyεε le, “Ε nu me diεw yì fuunke ηkpwaante le, ‘Bó enele je Tata é yì enù teyey.’ ”

<sup>24</sup> Bonyii ban nu ε è to tum Bofalassii bó. <sup>25</sup> Ε bó bife ê Jon le, “Ε è baa nu wo wvù Mboyse wvù Nyo' to kawεε kenεε Elayja, kenεε Wee Ntum Nyo' wε, wo ε no leese bonyii ê joo nje la?” <sup>26</sup> Ε Jon tfuse ê bó le, “Me nleese kε fiem bonyii ε è nu ê joo, geenεn wee mvu nu dvú ê ben ente ε ben yaa kee wvú ke. <sup>27</sup> Ε nu wvú wvù too ê me ejim, ε me mbaa ncim enkpwentεn keenfay laba we ke.” <sup>28</sup> Fiεε fin ficii to kooyi ε è nu Betani Joo Joodan kewvu keki fô Jon to leese bonyii ê joo.

*Ε Jon dunce Waa Njee Nyo' ê bonyii*

<sup>29</sup> Ε εκfun buy yuu, ε Jon yen ε Jisos too, ε wvú mum gay le, “Ben etaa eyεn, wvun nu Waa Njee Nyo' wvù cawsee bibefe bi yì nshε le! <sup>30</sup> Ε nu wvú wvù me nse njemyi ekumε wvù ηgayte le, ‘Wee mvu too ê me ejim kuuke fele me, njefo wvú to nu wase, ε me nse ηke no nu.’ <sup>31</sup> Kε me kebεε nto ηkee wvú ke. Geenεn, ε me nto nto no nleese bonyii ê joo wvu le bonyii bo Israel ekiεε

wvú.” <sup>32</sup> Jon to nu ε bvuu jeme keeben jim nsaw we gay le, “Me nto nu ε n'yεn ε Keyoy shiile too fowe diεwε ebembε le, to no nu yì ye le. <sup>33</sup> Kε me kebεε nto ηkee wvú ke. Geenεn, wee wvù to tumεε me le me ento enleesè bonyii ê joo to nu ε gay ê me le, ‘Wee wvù wo nu ke eyεn ε Keyoy ε shii fowe ε to ε no nu yì ye le, nu wvù nu ke eleese bonyii ε è nu can Keyoy ke Yuule le.’ <sup>34</sup> Fifi nu fiεε ε me nto nu ε n'yεn, ε no nleeme jim nsaw wvudvu ηgayte le wee wvun nu Waa Nyo'.”

*Bonyii bô to yawεε no nu boom bo Jisos e bo ηgoo le*

<sup>35</sup> Ε εκfun buy yuu, ε Jon bvuu no leeme fε fô wvú to leeme bô boom bew bo ηgoo le bofεε. <sup>36</sup> Ε wvú nε yen no Jisos lεne fele, mum gay le, “Ben etaa eyεn, wvun nu Waa Njee Nyo'.”

<sup>37</sup> Ε boom bew bo ηgoo le bo bofεε ba dioo yuw no wvú gay nonεn, mum nε no bii Jisos e. <sup>38</sup> Ε Jisos banke ye yen no bó bii, bife ê bó le, “Ben gomte ε è nu la?” Ε bó bife ê wvú le, “Labay, wo cee fεε?” (Diee di Labay din nu le, “Wee N'yεεyi wvu Baay.”) <sup>39</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ben eto eyεn.” Ε bó mum gen yen fô wvú to cee. Ε bô bó mum no nu ε εκfun ghan jiiim. Kefew kè bó to bie wvú le to nu wase kε diεwε didiuu dinεw e fokieguu. <sup>40</sup> Wee mwaan ηgoo bonyii bo bofεε bô to yuwεε no Jon jemyεε mum bi Jisos e to nu Andulu wvù waa bwee Semon Bitā. <sup>41</sup> Ε Andulu wvudvu mum gen lo gom waa bwee wvù Semon, see ê wvú le, “Bese nu ε yen wase Mboyse wvù Nyo' to kawεε le” (fi nu le Klistu). <sup>42</sup> Nonεn, ε wvú mum jo Semon gen bô wvú fô Jisos e. Ε Jisos taa wvú nen tunη, gay le, “Ε nu wo wvù Semon wvù waa Jon. Bó nu ke eteje wase wo le Sefas.” (Diee di le Sefas din nu Bitā).‡

*Ε Jisos tee Filew bô Nataniel*

<sup>43</sup> Ε εκfun ke buy yuu, ε Jisos yen le wen nu egeen keba kè Galilee le. Ε wvú gen yen Filew e, gay ê wvú le, “Ε bii me le.” <sup>44</sup> Filew wvun to nu wee wvu ê kelaante kè Besayda

**1:19** 5:33 **1:20** 3:28 **1:21** Mala 4:5; Dito 18:15, 18; Mat 2:14; Jon 6:14 † **1:21** Bojuu bomew to cεyte wee ntum Nyo' wvù nu diεwε Muses e, geenεn ε bomew kee le wee ntum Nyo' wvudvu nu ke enu Mboyse wvù Nyo' to kawεε.

**1:23** Yεsa 40:3 **1:25** 1:33; Mat 21:25 **1:27** 1:15; Lem 13:25 **1:28** 10:40; Mat 3:13 **1:29** 1:36; Yεsa 53:6-7; 1Bi 1:19; 1Jon 2:2; Mwm 5:6 **1:30** 1:15 **1:32** Mat 3:16 **1:34** 1:49; 5:18-23; 10:36; 11:27; 20:31; Mat 3:17; 27:54; Lem 9:20 **1:36** 1:29 **1:40** Mat 4:18-20 **1:41** 4:25 **1:42** Mat 10:2; 16:18 ‡ **1:42** Di nu le Tε. **1:45** Dito 18:15; Yεsa 42:1-4; Esek 34:23; May 5:1-3



le. E kelaante kin nu ke bo Andulu bô Bitale. <sup>45</sup> E Filew gen gom Nataniel gay ê wvú le, “Bese nu e yen wase wee wvú Muses to sanɛɛ ê Nwa' bonci le ekume wvú bô wvú bonyii bo ntum Nyo' le to sanɛɛ ten ekume wvú. Wee wvun nu Jisos wvu Nasalet wvú waa Yosɛw.” <sup>46</sup> E Nataniel tfuse ê wvú le, “Fiɛɛ fi jee nulo ebuy Nasalet e?” E Filew gay ê wvú le, “To eyen.” <sup>47</sup> E Jisos ke yen no Nataniel too, jeme ekume wvú le, “Ben etaa eyen, wee wvun nu naa wee wvu Israael wvu keɛɛy. Ke nce kenleɛma nu yî ye le ke.” <sup>48</sup> E Nataniel bife ê Jisos le, “Wo ghan neɛ e se kiɛɛ me?” E Jisos tfuse ê wvú le, “E Filew se keeke eto etee wo, nu e me mbe e n'yen wase wo le ê kenyi ke kete ke fig e kiɛ le.” <sup>49</sup> E Nataniel tfuse ê wvú le, “Labay, wo nu Waa Nyo'! Wo nu Nfon wvu Israael!” <sup>50</sup> E Jisos gay ê wvú le, “Wo fen nu e bee me le keseen ke njefo me nu e ngay ê wo le me mbe e n'yen wase wo le ê kenyi ke kete kiɛ le? Wo nu ke eyen mwɛɛm mvù kuuke fele mvun e.” <sup>51</sup> E Jisos bvuu gay ê wvú le, “E me ensee ê wo keɛɛy keɛɛy le wo nu ke eyen e ebulɛ e yene, e bonceendaa bo Nyo' le bene, booke yî wee wvú diee nu Waawee le.”

## 2

### *E Jisos banke joo e è tu mbvuum*

<sup>1</sup> E ediuw ke buy eta, e bó no gee nkaw bvujen ê kelaante kè Kana wvu ê keba kè Galilee le, e bwee Jisos nu fó. <sup>2</sup> Bó to nu e be ten Jisos bô boom bew bo ngoo le bô nkaw wvudvu. <sup>3</sup> E mbvuum ke ne ka, e bwee Jisos be wvú dvú gay le, “Ke bó beɛ keɛɛke mbvuum ke.” <sup>4</sup> E Jisos tfuse ê wvú le, “Kpwoon, wo bee me dvú nje la? Kefew kem baa kocɛn wase ke.” <sup>5</sup> E bwee gay ê bonyii bo gawe le le, “Fiɛɛ ficii fi wvú e gay le ben ege, e ben ge.” <sup>6</sup> E to nu e nsháan leeme fó yisoocaa e bó kene bô eta. Nsháan yin nu yî Bojuu to ké no geɛle joo jó yî bó cuke ye dvú keeyuule ê Nyo' ejise. Nshaan miaan to joo bibɛɛn bi joo le diɛwe mbaanfiɛɛ kenɛɛ mbaanshe le. <sup>7</sup> E Jisos ke ne gay ê bonyii bo gawe le bodvu

le, “Ben etuke joo eyinɛn nsháan yin dvú.” E bó mum tuke joo gee ê nsháan yidvu le e yî yinɛn. <sup>8</sup> E wvú mum gay ê bó le, “Ben esefe yimi keseen egen dvú fô cee gawe le.” E bó sefe gen dvú. <sup>9</sup> E cee gawe fi, mom joo yidvu, yuw e yî e tu wase mbvuum. E wvú ma laa man mbvuum ne fee le. (Geenen, bonyii bo gawe le bô to sefee joo yidvu to kee fô mó nen'yɛɛ.) E cee gawe mum tee cee bvujen, <sup>10</sup> bife ê wvú le, “Bonyii ké yaw gaw fibole e è nu mbvuum mò jee fô nkaw e, é bonyii ké dioo e wu wase e ffuu, e bó se gaw mo yaa jee ke. Wo e kaa e gee fiuw mbvuum mò jee e no too dvú e è nu keseen e?” <sup>11</sup> Fifi to nu fiɛɛ fi fwe fi dunɔi bvukuke bvú Jisos e fi wvú to gee ente jo mwɛɛm mvù dunɔi bvukuke bwew e. E wvú to ge fiɛɛ fin ê kelaante kè Kana wvu ê keba kè Galilee le. No wvú ge nonɛn, e fi mum dunɔe bvukuke bwew, e boom bew bo ngoo le mum lese fitele yî ye le.

<sup>12</sup> Ejim jodvu, e Jisos ne bow Kafana'um bô bwee noo boom bo bwee le bô bolemse noo boom bew bo ngoo le, e bô bó ce jó ediuw caan.

### *E Jisos kun bonyii bo way e fô yew ncese Nyo' le*

(*Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46*)

<sup>13</sup> E ediuw e Nkaw Bojuu wvú bó teɛe le Danɛfey ke no too wase nceencee, e Jisos ne ben Jelusalɛm. <sup>14</sup> E wvú ke gen buy fô yew ncese le, yen bonyii bô to geese bona' bô njée noo bibembɛ noo bô to kumene bigew e e bó e shiiyen. <sup>15</sup> E wvú jo bokfuu kene ngbwand dvú, kun bó bocii dvú, kun noo njée bô bona' bvuse yew ncese le. E wvú bvuu tawse bigew bi bonyii bô to kumene bigew e, baashɛ bidaɛ bibole, <sup>16</sup> gay ê bonyii bô to geese bibembɛ le, “Ben ejo mwɛɛm mvun ene dvú fen. Fo ben ejo yew Icɛm etfuse é yî etu yew way ke.” <sup>17</sup> No wvú gay nonɛn, e boom bew bo ngoo le mum kume fiɛɛ fi bó san ê Nwa' Nyo' le e wee mvu jemyi ê Nyo' le, “Shiee wvu baay wvú me nkɛɛke fô yew yo le nulo eyu lo me.”

§ **1:48** Kete ke «fig» e ke won wvú Israael e nu e bó to ké no diee mvuntam mvudvu. **1:49** 1:34; 12:13; Mat 27:42  
**2:1** 4:46 **2:4** 7:6, 30; 8:20; 12:23; 13:1; 17:1; Luk 22:53 **2:6** Mak 7:3-4 **2:11** 2:23; 3:2; 4:54; 6:26; 11:47-48;  
 20:30; Lem 2:22; Lum 15:19 **2:12** Mat 4:13 **2:13** 6:4; 11:55; 12:12; Ksm 12:1-14 **2:16** Luk 2:49 **2:17** Mben  
 69:9 **2:18** 2:11

18 E bikuu bi Bojuu le mum bife ê wvú le, “Fiee fi dunçi bvukukε bwuw fi wo nulo ege keedunçe ê bese le bó nu ε nya mvungay ê wo keege fin nu la.” 19 E Jisos tfuse ê bó le, “Ben esâw yew ncese yin, é me enjo ediuw εta enkase enleke we.”

20 E Bojuu bodvu bife ê wvú le, “Fí to jo bilum mbaanyε ncow bisoocaa keebom yew ncese yin, ε wo nu ke ejo fiuw ε è nu ediuw εta eleke we?” 21 Geenεn, Jisos to jemyi yew ncese yin ε è nu yì è nu ye ye. 22 Nonεn, seke wvú to buyεε wase yí kpwe le, ε boom bew bo ηgoo le mum kume le fin nu fieε fi wvú to gayεε. E bó mum bee fieε fi nu ê Nwa' Nyo' le, bvuu bee njeme wvú Jisos to jemyε le.

23 No Jisos to nu Jelusalem fô Nkaw Danefey wvun e, bonyii nteen to nu ε lese fitele yí ye le nje mwεεm mvù dunçi bvukukε bwew mvù wvú to gee. 24 Geenεn, Jisos to baa gεε fiew bvufee bwew yí bó le kε, njefo wvú to kee bonyii bocii no bó nu. 25 Wvú to baa shieele wee mvu wvù eshe esenje lo ê wvú ekumε wee wvu wum kε, njefo wvú kebεε to kee fieε fi wee wvu wum kenke ê wvú εshem.

### 3

*E Jisos jeme ê Nikodεmus ekumε mboo wvu fwε*

1 Wee ηgoo Bofalasii mvu to nu ε bó teje le Nikodεmus, ε wvú nu wee ηgoo bikuu bi wonη Bojuu le. 2 E wee wvun ke nε to fô Jisos e entanη gay ê wvú le, “Labay, bese kee le wo nu wee n'yεεyi wvù nε fô Nyo' le, njefo kε wee nu dvú wvù nulo egee kfuu mvun mwεεm mvù dunçi bvukukε bvu Nyo' le mvù wo gee mvun se Nyo' nu bô wvú kε.” 3 E Jisos tfuse ê wvú le, “E me ensee ê wo keceεy keceεy le, é bó nu se bó ε boo wee mboo wvu fwε le, mwεten saa eyen bvunfon bvu Nyo' le kε.” 4 E Nikodεmus bife ê Jisos le, “E nulo é bó ege nεε se ebvuu eboo wee ε wvú ε taw wase? E nulo é wvú ebvuu ekase etu ê bwee εshem é wvú ebvuu

eboo wvú?” 5 E Jisos tfuse ê wvú le, “E me ensee ê wo keceεy keceεy le, é wee nu se wvú ε kenke mboo wvù wvu joo noo Keyoy, tu kε è nulo é wvú eley bvunfon bvu Nyo' le kε. 6 Wee wvu wum boote wee wvu wum, ε Keyoy boote keyoy. 7 Fo diuw eyumte wo le me nu ε ηgay ê wo le bó kenke keeboo wee tfuu mboo wvu fwε le kε. 8 Fwefwe ké nη fele no wvú koonke, ε wo yuuke no wvú fele, geenεn ε wo yaa nulo esee laa wvú se nε fεε, gεne fεε le. E nu kε lenlen no fí nu fô wee wvù nu ε kenke mboo wvù wvu Keyoy e.”

9 E Nikodεmus mum ghay le, “E nulo é fifin eghan nεε le?” 10 E Jisos tfuse ê wvú le, “Wo nu wee n'yεεyi bonyii bo Islael, yaa kee fin e? 11 E me ensee ê wo keceεy keceεy le, bese jemyi fieε ε è nu fi bese kee, leeme jim nsaw fieε ε è nu fi bese nu ε yen wase, geenεn ε ben yaa benje fieε fi bese jemyi le kε. 12 E me nseηe mwεεm ê ben ε è nu mvu yí nshε le fen se ben benje lo, é ben ke eghan nεε se bee fen ε me ε nsee wase ε è nu mvu wonη Nyo' le? 13 Kε wee nu dvú wvù ke nu ε ben wase wonη Nyo' le kε. E mεy kε wee wvù to nen'yεε fô to fokuse fen, ε wee wvun nu wee wvù diee nu Waawee. 14 No Muses to njesyεε yo yì bó felεε bô ketwaa yí kete le ηkpwaante, nu kε lenlen no bó kenke keeke enjeyse wee wvù diee nu Waawee, 15 wvu le naa yεε wvù nu ε lese fitele yí ye le, é wvú ekenke nshii wvù mεy lo.

16 Nyo' to nu ε loocε konη wonη wvun baay, tum Waa we wvù mwaanη, wvu le è nu naa yεε wvù nu ε lese fitele yí ye le, mwεten saa ela kε, é wvú ekenke ε è nu nshii wvù mεy lo. 17 Kε Nyo' to tum Waa we yí wonη wvun e le wvú eto elese bonyii yí ηgew e kε. Wvú to tum le wen eboyse lo bó fele yí ye le.

18 Wee wvù nu ε lese fitele yí ye le nu ε wvú yaa nu ke eley ηgew e kε. Geenεn wee wvù baa elese fitele yí ye le nu ε wvú ε ley wase ηgew e, njefo wvú baa elese fitele yí Waa Nyo' wvù è mεy kε wvú le kε. \* 19 Bó nu ke esumten nsaw ê yin je le, njefo n'yuu

2:19 Mat 26:61; 27:40; Lem 6:14 2:21 1Kol 6:19 2:22 1:45; 12:16; 14:26; Luk 24:6-8, 27 2:23 2:11; 6:29; 7:31; 8:30; 9:38; 10:42; 11:45; 12:42; 20:29, 31; 16:9 3:1 7:50; 19:39 3:2 Mat 22:16; Jon 2:11 3:3 1:13 3:5 Tay 3:5 3:6 6:63 3:8 Ekle 11:5 3:11 3:32; 8:26 3:12 12:32; 14:1-3; 17:5 3:13 Bnqn 30:4; Lum 10:6 3:14 Ktnj 21:9; Jon 8:28; 12:32-34; 18:32 3:15 20:31 3:16 3:36; 5:24; Lum 8:32; 1Jon 3:1; 4:9-10; 5:11, 13 3:17 12:47 3:18 5:22 \* 3:18 Fen nu teyey le, lese fitele yí diee di Waa Nyo' le. 3:19 8:12

nu ε to yî won e, bonyii ε kaa ε kon fibole ε è nu ejiwε efey n'yu. Ε bó koonke nonen njefo gee dibole nu di befe. <sup>20</sup> Wee tfuu wvù gee gee di befe ké no bane n'yu, yaa nulo ebuy fô n'yu nu ke, wvu le fo gee diwene ke eyenε emwa ke. <sup>21</sup> Geenε ε wee wvù gee fiεε fi leη ké no too fô n'yu le, wvu le diwene gee eyen'yi le è nu di wee wvù nu bô Nyo' le.”

### *Ε Jon jeme le Jisos kuuke fele wen*

<sup>22</sup> Ejim jodvu, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ne γεν keba kemew ke Judea le. Ε bó bó γεν no nu jó ε wvù leese bonyii ê joo. <sup>23</sup> Jon ten to leese bonyii ê joo ntew wvù Enon e mbew wvù Salim e njefo joo to nu fó ntay. Ε bonyii too ε wvù leese bó ê joo. <sup>24</sup> Fifi to nu ε bó baa lese wase wvù yew ncaw e ke.

<sup>25</sup> Ε boom bo Jon e bo ηgoo le bomew bô wee Juu mvu ke ne kew mbew ekumε ye yi bó cuke keeyuule ê Nyo' ejise. <sup>26</sup> Ε boom bo ηgoo le bo Jon e ne γεν fô Jon e, gay ê wvù le, “Labay, wee wε wvù to nu ben ε wvù Joo Joodan kewvu keki wvù wo to jemyε naa baay ekumε wvù nen, yen le wvuwe ε wvù leese bonyii ê joo, ε bonyii bocii gene ke wase ε è nu fô wvù le.” <sup>27</sup> Ε Jon tfuse ê bó le, “Ke wee nulo enu fiεε se è ge Nyo' le wvù enù fí ke. <sup>28</sup> Ben kebεε nulo eben jim nsaw wεm le me nto nu ε ηgay le ke è nu me wvù Mboyse wvù Nyo' to kawεε ke. Geenε ε bó to tum me le me ensa ê wvù fwe. <sup>29</sup> Cee bvujen nu wee wvù kenke jen. Ε nsaa cee bvujen wvù leeme mbew cee bvujen wvudvu le yuuke diεw ye, ké no lanlanε baay no wvù yuuke diεw ye. Ε nu ke leηleη no me nu keseen ε me ε n'yiηsen bô nlanlan. <sup>30</sup> Wvù kenke ke keeku egen lo fwe, é me entu lo jim.

<sup>31</sup> Wee wvù ne fowe kuuke fele bonyii bocii. Ε wee wvu yî nshε le nu wee wvu yî nshε le, jemyi ke mwεεm ε è nu mvu yî nshε le. Wee wvù ne won wvu we le kuuke fele bonyii bocii, <sup>32</sup> ε wvù leeme jim nsaw mwεεm ε è nu mvù wvù nu ε yen ε bvuu ε yuw e. Geenε, ε wee yaa nu dvù wvù benε fiεε fi wvù jemyi le ke. <sup>33</sup> Wee wvù

benε fiεε fi wvù jemyi nu wvù dunçi le wen tomte fiεε fi le Nyo' jemyi kecεεy. <sup>34</sup> Wee wvù Nyo' nu ε tum ké no jemyi ke ε è nu diεw Nyo', njefo Nyo' nu ε nya Keyoy kew ê wvù ε nfew yaa nu ke. <sup>35</sup> Icee Wan nu ε kon Wan, ε mum ε nya mwεεm mvunciim can ye le. <sup>36</sup> Wee wvù nu ε lese fitele yî Wan e nu ε wvù kenke nshii wvù mεy lo. Wee wvù baa yuuke wvù le nu ε wvù yaa nu ke ekenke nshii ke. Wvuwe wee nu ε shém Nyo' ffuuke wase bô wvù.”

## 4

### *Ε Jisos bô kpwoon mvu wvu Samalia tasen fô fwεη joo le*

<sup>1</sup> Ε Jisos ke kiεε le Bofalasi nu ε yuw wase le wen lemte ε bonyii bo ηgoo le too ε wen leese ê joo fele Jon. <sup>2</sup> Geenε ke è to cim leese wvù bó ê joo ke, è to leese ke boom bew bo ηgoo le maan. <sup>3</sup> Ε wvù dioo kiεε nonen, mum ja ê keba ke won e kè Judea kedvu le, no kaase tuu jim ê kè Galilee le. <sup>4</sup> Wvù to kenke keefey je keba kè Samalia le. <sup>5</sup> Ε wvù ke γεν buy kelaante ke Samalia kemew e ε bó tenε le Sika, ε kí nu mbew wεε wvù Yakow to nyaε ê waa we wvù Yosew e. <sup>6</sup> Fwεη joo wvù Yakow to cimεε to nu fó. No Jisos to nu ε len wase baay dose, ε wvù mum shii mbew fwεη joo wvudvu le. Kefew to nu wase diεwε didiuu ncow difεε le emvunsheen.

<sup>7</sup> Ε kpwoon mvu wvu Samalia jodvu ke ne to keetuke joo fó, ε Jisos gay ê wvù le, “Nya me bô joo é me en'wu.” <sup>8</sup> Ε to nu ε boom bo ηgoo le bo Jisos e ε γεν εlaante keeguy mwεεm mvudien. <sup>9</sup> Ε kpwoon wvudvu bife ê Jisos le, “Wo nu wee Juu, ε me nu wee wvu Samalia, wo ε ghan neε ε se no leke joo ê me?” Kpwoon wvudvu to gayte nonen, njefo Bojuu to ké no nyensee lo bonyii bo Samalia. <sup>10</sup> Ε Jisos tfuse ê wvù le, “E wo be kee nnya yi è nu yi Nyo', noo wee wvù gayte ê wo le wo enya wen bô joo, tu wo be ε leke ê wvù, é wvù enya wo bô joo yi booke sekeci.” <sup>11</sup> Ε kpwoon wvudvu kase bife ê Jisos le, “Icem, wo nu se wo kenke

**3:20** Efe 5:11-13    **3:21** 1Jon 2:4    **3:22** 4:1-2    **3:24** Mat 4:12; 14:3    **3:26** 1:29-34    **3:27** 19:11; 1Kol 4:7; Ibu 5:4    **3:28** 1:20; Mala 3:1; Mat 11:10    **3:29** Mat 9:15    **3:31** 8:23; 15:19; 1Jon 4:5    **3:32** 3:11    **3:35** 5:20; 10:17; 13:3; 14:10; 17:2; Mat 11:27; 28:18    **3:36** 3:16    **4:1** 3:22    **4:4** 4:9; Luk 9:52; 17:11, 16; Lem 8:4-25    **4:5** Kenj 33:19; 48:22    **4:9** 2Bfn 17:29-41; Esl 4:1-3; Mat 10:5; Luk 9:52-53    **4:10** 4:26; 7:37



fiεε fi wo etukε joo dvú, ε fwεη shiile nen, wo nu ke ejo fεε yiye joo yì booke sekecii? 12 Fí nu le wo kuuke fele icee wese wvù Yakow wvù to cimεε fwεη wvun gεε ê bese, ε wvú kebεε to nu ε wu joo jó, ε boom bew wu, ε nyám ye ten wu?” 13 Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Wee tfuu wvù wuu joo yin nu ε kendon bεε ke eyumte ke wvú. 14 Geenεn, naa yεε wvù nu ke ewu joo yì me nu ηke enya, nu ε ke kendon bεε ke ebvuu eyuu eyum lo wvú ke. Joo yì me nu ηke enya ê wvú nu ke enε etu nton joo yì buyte yì ye le sekecii, ke eghan enya wvú nshii wvù mεy lo.” 15 Ε kpwoon wvudvu mum gay ê Jisos le, “Icεm, nya me bô kfuu yiyin joo wvu le fo kendon ke ebvuu eyumte me ε me ntoo fen keentukε joo ke.”

16 Ε Jisos gay ê wvú le, “Genε etee dwee wo é ben ε wvú eto.” 17 Ε kpwoon wvudvu tfuse ê wvú le, “Ke me ηkenke diemsen ke.” Ε Jisos gay ê wvú le, “Wo nu ε jeme leη no wo gay le ke wo kenke diemsen ke. 18 Wo nu ε kenke wase bolemsε botin, ε wvù ben ε wvú nu keseen yaa cim nu dwee wo ke. Fiεε fi wo jeme nu kecεεy.” 19 Ε kpwoon wvudvu gay ê Jisos le, “Icεm, me nu ε n'yεn keseen le wo nu wee ntum Nyo'. 20 Bo'icee bosese to ké no bunlee Nyo' yì kum wvun e, ε ben Bojuu duu finen le jò bonyii kenke keebunlee Nyo' nu ke Jelusalem.” 21 Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Kpwoon, bee fiεε fi me ηgayte fin. Kefew too lo kè ben nu ke ebunlee Nyo' Ice ε è yaa bvuu nu yì kum wvun e kenεε Jelusalem ke. 22 Ben bonyii bo Samalia bunlee fiεε yaa kee fí ke, ε bese Bojuu bunlee kee fiεε fi bese bunlee, njefo mboyma fele ε è nu yì Bojuu le. 23 Geenεn, kefew too lo, ε kí ε to wase kè bonyii bô bunlee Nyo' cεεy cεεy nu ke ebunlee Nyo' Ice ê keyoy e bô yì kecεεy e. Ε nεε kfuu bonyii bô Nyo' Ice gomte le bô ebunlee wen. 24 Nyo' nu Keyoy, ε bonyii bô bunlee wvú kenke keebunlee ê keyoy e bô yì kecεεy e.” 25 Ε kpwoon wvudvu gay ê Jisos le, “Me ηkee lo le Mboyse wvù Nyo' to kawεε too lo, wvù bó teηε le Klistu. Ε wvú nu ke edioo ε to, emum enyey mwεεm mvunciim

ê bese.” 26 Ε Jisos gay ê wvú le, “Me wvun wvù jemyi ê wo nu wvú wvudvu.”

27 Ke sekedvu, ε boom bo Jisos e bo ηgoo le mum kase to. Ε diuw yum lo bó le wvú jemyi bô kpwoon. Geenεn, ε wee mvu bó le fanε yaa bife lo ê wvú le laa wvú gomte la le, kenεε le laa Jisos jemyi bô kpwoon wvudvu nje la le. 28 Ε kpwoon wvudvu mum gεε nshaan ye joo fó, gen εlaante, gen be bonyii le, 29 “Ben ke eto eyen wee mvu wvù nu ε to ε see lo fiεε ficii ê me fi me ηke nu ε n'yuw wase ηge. Ε nelo enu ε wee wvun nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε le?” 30 Ε bonyii buy εlaante mum no gene fô Jisos e.

31 Ε to nu ε boom bo ηgoo le bo Jisos e ε shεε wase ε no lεke Jisos gayte ê wvú le, “Labay, dieken.” 32 Geenεn, ε Jisos tfuse ê bó le, “Me ηkenke mwεεm mvudien keendie ε ben yaa kee mvú ke.” 33 Ε boom bew bo ηgoo le mum ghay εbonεbon le, “Wee nu ε shεε ε to bô mwεεm mvudien ε nya ê wvú le?” 34 Ε Jisos gay ê bó le, “Mwεεm mvudien mwem nu le me enge fiεε fi wee wvù tum me shieele, emεse lemme diew dicii. 35 Ke ben duu finen le é shεεte kee nε, é emum enu kefew ke ηgbwele le? Ε me engay ê ben le, ben ecake ejise we etaa eyen no mwεεm nu ε be wase ηεε le le bó egbweci. 36 Wee wvù gbweci kenke nlawma we, baanci ηgu gεele yì nshii wvù mεy lo le, wvu le wee njewe bô wee ηgbwele ke elanlane yì wee le mwaan. 37 Fifin dunji le ηgan wvun nu kecεεy wvù gayte le, ‘Wee mvu ké jeywi, ε wee mvu gbwele.’ 38 Me ntum ben le ben egen egbwεle mwεεm mvù ben to baa lem ke. Bonyii bomew nu ε lem, ben ε ley bvujonke bvu lemme dibole.”

*Ε bonyii bo Samalia nteen lese fitele yì Jisos e*

39 Bonyii bo Samalia nteen ê kelaante kedvu le to nu ε lese fitele yì Jisos e nje fiεε fi kpwoon wvudvu to jemyεε ê bó le wvú be ε see lo fiεε ficii ê wen fi wen ke nu ε yuu wase ge. 40 Nonεn ε bó ke dioo to yen Jisos e, lεke le bô bowen ece. Ε wvú bee, ε bô bó

4:12 8:53 4:13 6:35; 7:37 4:15 6:34 4:19 9:17; Mat 21:46 4:20 Dito 12:5-14; Mben 122:1-5 4:22 Yεsa 2:3; Obad 17; Lum 9:3-4 4:23 3:3-8; 2Kol 3:17; Fili 3:3 4:23 Bonyii bomew yεne le keyoy kin nu Keyoy ke Yuule, ε bomew yεne le è nu keyoy ke wee le. 4:25 1:41; 4:29; 7:26; 11:27 4:26 9:37 4:29 Mat 12:23 4:34 6:38; 8:28; 12:49-50; 14:31; 15:10; 17:4 4:35 Mat 9:37; Mwm 14:14-20 4:37 May 6:15 4:42 1Jon 4:14



ce ediuw efaa. <sup>41</sup> E bonyii nteen bvuu lese fitele yî Jisos e nje njeme we. <sup>42</sup> E bonyii bodvu gay ê kpwoon wε le, “Bese nu ε lese fitele yî ye le ε è yaa bvuu nu nje njeme wo ke. Bese nu ε yuw wase bô bitem bisese, ε kiese lo le wee wvun nu Mboyse wonj wvun keceey.”

### *E Jisos fe waa wee wvu baay*

<sup>43</sup> E ediuw yo efaa yodvu ke fey, ε Jisos ne no gene Galilee. <sup>44</sup> Wvú kebee to nu ε yuu gay wase le ke bó ké no wvumte wee ntum Nyo' wonj we le ke. <sup>45</sup> Geenεn, ε wvú ke dioo gen fese Galilee, ε bonyii bo jó fiisen lo wvú njefo bó to nu ε yen mwεem mvù wvú to gee fô nkaw e Jelusalem, njefo bó ten to nu fô nkaw wvudvu le.

<sup>46</sup> E Jisos ke bvuu kase gen Kana wvu ê keba kè Galilee le jò wvú to bankeε joo ε è tu mbvuum. E to nu ε wee wvu baay mvu nu ê kelaante kè Kafana'um e, ε waa we wvù diemsen cεmte. <sup>47</sup> E wee wvu baay wvudvu dioo yuw le Jisos nu ε ne wase Judea ε to Galilee, ε wvú gen fô wvú le, ku can le wvú ebow ke eto efe waa wen, le wvú nu wase diuw kpwe le. <sup>48</sup> E Jisos mum gay ê wvú le, “E ben nu se ben ε yen mwεem mvù dunji bvukuke bvú Nyo' le, ε yen ten mwεem mvu diuw wvú yumεen e, ben saa ke elese fitele yî yem e ke.” <sup>49</sup> E wee wvu baay wvudvu gay ê wvú le, “Icem, to ke é bó ebooke lo, fo waa wem ekpwe.” <sup>50</sup> E Jisos tfuse ê wvú le, “E genè, waa wo nu ebonen.” Wee wvudvu to nu ε bee fiεε fi Jisos jemyεε ê wvú, mum ne no gene. <sup>51</sup> No wvú to booke, ε bô boom bew bo lemme le tasen, ε bó see ê wvú le waa we nu ε bonen wase. <sup>52</sup> E wvú mum bife ê bó kefew kè wvú se kewεe ebonene. E bó gay ê wvú le, “E se nu foguu ke diewe diuu dimwaan e fomvunsheen, ken'ya' kedvu ε mum ε cine wvú le.” <sup>53</sup> E cee wan wvudvu mum kume le è nu naa kefew kedvu kè Jisos to gayεε ê wen le, “Waa wo nu ebonen.” E wvú bô ekole kew naa noo yew ye yicii mum lese fitele yî Jisos e. <sup>54</sup> Fifi fiεε fi dunji bvukuke bvú Jisos e to nu fi bokañ bofεε fi wvú to gee seke wvú to nen'yεε Judea to Galilee.

## 5

### *E Jisos fe wee ε wvú ε cem wase bilum mbaanshe ncow nyan*

<sup>1</sup> Ejim jodvu ε nkaw Bojuu mvu no nu Jelusalem, ε Jisos ben jó. <sup>2</sup> Kentuke ke joo le kemew to nu jó ε bó tenje ê díew Ibulu le le Betesda, ε kí nu mbew Diuw Ketaañ wvu Njée le. Bó to nu ε bom dicile fó ditin, <sup>3</sup> ε bonyii bo bincem e to ké no lone lo fó, bô nu binfefe bô bô nu bontenje noo bô nu ε kpweken wase keba kemwaan. [Bó to ké no jimine fó ceyte seke joo nu ke ene eshiike. <sup>4</sup> Nceendaa Tata mvu to ké no too ê kefew e ê kefew e, leyte shiike joo yidvu. Wee wvu fwe wvù ε yaw ε ley jó seke nceendaa wvudvu ε shiw joo yidvu, tu wvú nu ebonen yî kencem kew e naa ε kí cim nu neε.] <sup>5</sup> Wee mvu to nu fó ε wvú ε cem wase bilum mbaanshe ncow nyan. <sup>6</sup> E Jisos ke dioo to fó yen wvú le, kiese le wvú to jiime wase fó ncejole, ε wvú bife ê wvú le, “Wo koonke keebonen e?” <sup>7</sup> E wee kencem wvudvu tfuse le, “Icem, ke me nkεnke wee wvù nulo elese me ê joo yin e seke yí ε shiw ke. E nu seke yí ε shiw, ε me ndioo ηgene keenley, ε è no nu ε wee mvu ε yaw wase ε ley ê me le.” <sup>8</sup> E Jisos gay ê wvú le, “Nene we, ejo ghaam yo, egenè.” <sup>9</sup> Kan mwaan, ε wee wvudvu mum bonen, jo ghaam ye no gene.

E to nu ε ebvubwe nu diuu di mbam e. <sup>10</sup> E Bojuu mum gay ê wee wvù bó to felee we le, “Eben nu diuu di mbam e ε nci baa bee le wo etuu ghaam yo ke.” <sup>11</sup> E wvú tfuse ê bó le, “Wee wvù be fe me be ε gay le me enjo ghaam yem enjene.” <sup>12</sup> E bó bife ê wvú le, “E nu yee wvudvu wvù be gay ê wo le wo ejo ghaam yo egene?” <sup>13</sup> Ke wee wvù bó to felee wvudvu to cim kee wee wvù felee wvú ke, njefo Jisos to nu ε ne wase ley gen ente jo kebombom ke bonyii le kè to nu fó le.

<sup>14</sup> E è ke no nu ejim jodvu, ε Jisos yen wvú le fô yew ncese le, gay ê wvú le, “Taa eyen no wo nu ε bonen wase. Fo wo ebvuu egee bibefe ke. E wo gee lo, é fiεε ke egbwe yî yo le fi nu ε fo ε fey fin.” <sup>15</sup> E wee wvudvu ne gen see ê Bojuu le è nu Jisos wvù be fe wen. <sup>16</sup> E Bojuu mum kew no bone bikaa ê Jisos

ejim, njefo wvú to fε wee wvun ε è nu diuu di mbam e. <sup>17</sup> Ε Jisos gay ê bó λε, “Icem ké no lemte sekecii, ε me tεn nlemte nonεn.” <sup>18</sup> Ε njeme wvun ge ε Bojuu mεse lo no gomte baay keeyu wvú, njefo kε è to mεy kε mbam wvú wvú to ηgoyte maanη kε. Wvú to tenε tεn Nyo' λε Icee wen, fewsene εkolε kew le wen nu ληηληη bô Nyo'.

*Mvunγay mvù Nyo' nu ε nya ê Waa we*

<sup>19</sup> Ε Jisos ke nε gay ê bó λε, “Ε me ensee ê ben keceey keceey λε kε me wvù Wan nelo enge fiεε yî mvunγay mwem e kε. Me ηkε no ηgee kε ε è nu fiεε fi me n'γene ε Icem gee. Fiεε fi Icee Wan gee, nu kε fi fi Wan nu egee tεn, <sup>20</sup> njefo Icee Wan wvudvu koonke Wan mum duηci ê Wan mwεεm mvunciim mvù wvú wvù Icee Wan gee. Ε wvú bεε ke ebvuu eduηce mwεεm mvù fele mvun ê wvú, é wvú egeè ε ben γene, ε dew yumte lo ben. <sup>21</sup> No Icee Wan bvuuε bonyii yî kpwe le nyaa nshii ê bó, nu kε ληηληη no Wan nyaa nshii ê naa γεε wvù wvú nu ε koη. <sup>22</sup> Keebise fó nu ε Icee Wan yaa saake naa lo wee mvu kε. Wvú nu ε nya nsaw wemεn ε è nu can Wan e, <sup>23</sup> wvu λε è nulo é bonyii bocii ewvumte Wan kε ληηληη no bó wvumte Ice. Ε wee nu se wvú wvumte Wan, tu kε wvú wvumte Ice wvù tum wvú kε.

<sup>24</sup> Ε me ensee ê ben keceey keceey λε wee wvù nu ε yuw diεw γεm e, ε bee wee wvù tum me le, nu ε wvú keηke nshii wvù mεy lo. Kε mwεtεn bεε ke ebvuu ekeηke nsaw kε. Wvuwe wee nu ε buy wase can kpwe le, ε ley nshii le. <sup>25</sup> Ε me ensee ê ben keceey keceey λε kefew too lo, ε kí ε to wase, kε bonyii bô nu ε kpweken wase nu ke eyuw diεw Waa Nyo', é bó bodvu bô nu ke eyuw, nu ke ekeηke nshii. <sup>26</sup> Ε fi nu nonεn, njefo no nshii nεn'yi yî Icee Wan e, nu kε ληηληη no wvú nu ε nya mvunγay mvudvu ê Wan λε nshii enεn'yi tεn yî ye le. <sup>27</sup> Wvú nu ε nya tεn mvunγay ê Wan λε wvú esumtenε bonsaw, njefo è nu Wan wvù nu wee wvù diee nu Waawee.

<sup>28</sup> Fo diuw eyumtè ben yî fin e kε. Kefew too lo kè bonyii bocii bô nu jém e nu ke eyuw diεw ye, <sup>29</sup> ebuce jém e, é bô se gee mwεεm mvù jee ebuce eley nshii wvù mεy lo le, é bô se gee mwεεm mvù befe ebuce é bó esaw bó, é bó eley ηγεw e. <sup>30</sup> Kε fiεε nu dvú fi me nulo enge ê mvunγay mwem e kε. Me nsaake nsaw mbii no me n'yuuke, ε je yî me nsumtene jó nu yi teyney, njefo kε me ηgomte keeηgee ε è nu fiεε fi è shieele me kε. Me ηgee ε è nu fiεε fi wee wvù tum me shieele.

*Mwεεm mvù duηci wee wvù è nu Jisos*

<sup>31</sup> Ε me mbene jim nsaw wvu εkolε kem, tu fiεε fi me njemyi yaa nu keceey kε. <sup>32</sup> Geenεn, wee mvu nu dvú wvù bene jim nsaw wεm, ε me ηkee lo λε fiεε fi wvú jemyi ekumε me nu keceey. <sup>33</sup> Ben to nu ε tum bonyii fô Jon e, ε wvú γεn ben jim nsaw ekumε keceey. <sup>34</sup> Kε è nu λε me ηgomte le ejemyi wee wvu wum ekumε wee wvù è nu me kε. Geenεn, ε me njemyi nεn wvu λε ben nulo ke eboy. <sup>35</sup> Jon to nu diεwε ken'yeese le ε bó ε tfuw kí ε no bεenci nyaa n'yuu, ε ben no koonke keenu ê n'yuu we le yî kefew e caan, lanlanε. <sup>36</sup> Fiεε fimew nu dvú fi duηci wee wvù è nu me ε fi fele Jon. Fí nu λε, lemme di Icem nu ε nya λε me enlem emεse di è nu mwεεm mvù me ηgee mvun duηci λε è tum Icem me. <sup>37</sup> Icem wvù tum me nu ε wvú kebeε tεn nu ε ben jim nsaw wεm. Ben ke baa yuw wase naa lo diεw ye kε, ε ben ke baa γεn wa naa lo no wvú nu kε. <sup>38</sup> Kε ben keηke tεn diεw ye ê mvuntelem mvunεn e kε, njefo ben baa lese fitele yî wee wvù wvù tum e kε. <sup>39</sup> Ben taasse Nwa' Nyo' njefo ben kpwaake λε è nu jó jò ben nu ke ekeηke fiεε fi nu ke ege é ben ekeηke nshii wvù mεy lo. Fiεε fi nu ê Nwa' wvudvu wvun e jemyi ε è nu ekumε me. <sup>40</sup> Geenεn, ben ε bvuu ε no tune keeto fô me le ekeηke nshii.

<sup>41</sup> Kε me nshieele mbense ε è nu wvù nεn'yi é wee wvu wum kε. <sup>42</sup> Geenεn ε me ηkee ben. Me ηkee naa lo λε kε ben keηke

**5:18** Mat 14:5; Jon 7:1, 25; 8:37, 40; 11:53; 1:34; 3:35; 8:16-19; 10:17-18, 29-38; 14:8-11, 20, 28; 15:9-10; 16:27-28; 17:1-26  
**5:19** 1:34    **5:20** 3:35    **5:21** Lum 4:17; Εfe 2:5; Jon 11:25    **5:22** 3:18; 5:27, 30; 9:39; 12:47-48; Lem 10:42; 1Jon 2:28    **5:23** Fili 2:10-11    **5:24** 3:16; 5:22; 6:35; 8:51; 10:28; 11:25-26; 14:6; 17:2; 20:31; 1Jon 2:25; 3:14    **5:25** 11:43; Mak 5:41; Luk 7:14    **5:26** 1:4    **5:29** 11:24    **5:30** 4:34    **5:31** 5:36; Dito 17:6    **5:33** 1:15, 19, 34    **5:36** 10:25, 38; 14:10-11; 15:24, 27    **5:37** 1:34; Ksm 20:19; Dito 4:12    **5:38** 16:9    **5:39** Luk 24:27, 44; Lem 13:27; 17:11; 2Tim 3:15-16; 1Bi 1:10-11    **5:41** 7:18

kenkonjen ke Nyo' le ê mvuntelem mvunen e ke. <sup>43</sup> Me nu ε nto ê diee di Icem e, ben baa fiisen me ke. Ε è be to wee mvu ê diew diee le, tu wvuwε nu wvù ben nu emum efiisen. <sup>44</sup> Ε nulo é ben ege nεε sε bee me le, ε ben nu bò gomte mbense ε è nu wvù nen'yi fô bikuu binen e, yaa gomte mbense wvù nen'yi ε è nu fô Nyo' wvù è mεy ke wvù le ke. <sup>45</sup> Fo ben ekpwaake le è nu me wvù nu ke elom gee dinen di befe ê Icem ke. Ε nu Muses wvù ben leke bvufee yî ye le wvù lomte wase gee dinen ê Icem. <sup>46</sup> Ε ben to nu ε bee Muses e kecεεy, tu ben be ε bee me le njefo wvù to saη ε è nu ekumε me. <sup>47</sup> Geenεn no ben baa cim bee mwεεm mvù wvù to saηεε le, è nulo é ben ke eghan nεε sε bee fiεε fi me njemyi le?"

## 6

### *Ε Jisos nyanje bonyii bontfuke botin*

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

<sup>1</sup> Ejim jodvu, ε Jisos ke nε gen lente Mamase yi Galilee, gen kewvu keki. Mamase yin nu yi bó teηe ten le yi Tibεlias. <sup>2</sup> Ε kebombom ke bonyii le shfum ê wvù ejim njefo bó to nu ε yen mwεεm mvù dunji bvukuke bwew e mvù wvù to gee fô bonyii bo bincem e no wvù to fele bó. <sup>3</sup> Ε Jisos bò boom bew bo ηgoo le nε ben gen shii yî kum e. <sup>4</sup> Ε to nu sekekie, ε Nkaw Bojuu wvu Danεfey nu wase nceencee. <sup>5</sup> Ε Jisos ke dioo lan jise, yen no kebombom ke bonyii le too fô wvù le, ε wvù mum bife ê Filew le, "Beene nu eghan nεε sε guy mwεεm mvudien é bonyii ban edie?" <sup>6</sup> Wvù to biite nonen, momte ke lo Filew njefo wvù keβεε to kee wase fiεε fi wvù nu ege. <sup>7</sup> Ε Filew tfuse ê wvù le, "Ke bodanali gee fεε nu ε cim ε kocen bò nulo eguy mwεεm mvudien mvù wee mwaan mwaan bó le ekenke ke naa caan ke." \* <sup>8</sup> Ε waa we ηgoo mvu wvù diee to nu Andulu wvù è nu waa bwee Semon Bitamum gay ê wvù le, <sup>9</sup> "Wan diemsen mvu nu fen kenke bontuw bo bleed e botin bò byé yifiεε, geenεn fifin nulo ege naa la fô kfuu

ban bonyii le nteen nen?" <sup>10</sup> Ε Jisos gay le, "Ben egay é bonyii eshiyen fokuse." Ε to nu ε egay nu fó ntay, ε bó mum gay ε bó shiiyen, ε bolemse maan nu diewe bontfuke botin e. <sup>11</sup> Ε Jisos mum fi bontuw bo bleed e ba, nya keyoone ê Nyo', mum gawce ê bonyii bò to shiiyenεε ba. Ε wvù ge ke lenlen bò byé ye. Ε wee tfuu kenke naa no wvù to shieele. <sup>12</sup> Ε bó ke die ffuu, ε wvù gay ê boom bew bo ηgoo le le, "Ben ebaance bimbεke wvu le fo fiεε ela εcici ke." <sup>13</sup> Nonen, ε bó mum baance bimbεke bi bontuw bo bleed e bo botin ba bi to sheεεε, ε bí yinεen ηkaa yuufe ncow fiεε.

<sup>14</sup> Ε bonyii bodvu dioo yen fiεε fi dunji bvukuke bwew e fin fi wvù ge, mum gay le, "Wee wvun nu naa kecεεy Wee Ntum Nyo' we wvù to nu keeke eto yî won wvun e." <sup>15</sup> Ε Jisos ke dioo yen le bonyii bodvu gomte keeto ekoo wen mvunγay e, eghaa Nfon wvubole, ε wvù mum lewse ye kase ben ê kum no nu jó wvù emben.

### *Ε Jisos len yi joo le*

(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)

<sup>16</sup> Ε è ke no nu ekiεguu, ε boom bew bo ηgoo le bow gen fô mamase le, <sup>17</sup> ley ê kekon e kew no leenci gene Kafana'um. Ε to nu sekekie ε ekfun ε jiim wase ε Jisos baa to wase fò bó to nu ke. <sup>18</sup> Ε joo ke nε no bvuyte, njefo nffum wvu baay to fele lo. <sup>19</sup> Ε bó no keyte kekon leenci, ke gen wase buy ke diewe bomay botete kenεε bonew e, ke nε yen Jisos e ε wvù lene yî joo le too wase mbew kekon e. Ε kedvum gbwo bó. <sup>20</sup> Geenεn, ε wvù gay ê bó le, "Fo ben efanè ke. Ε nu me." <sup>21</sup> Ε bó yuw nonen, mum no koonke keejo wvù ê kekon e. Le bó sεεε, ε kekon ε fese wase ηgem joo le fò bó to gene.

<sup>22</sup> Ε ekfun ke buy yuu, ε bonyii bò to shekeεε mamase kewvu keki kume le kekon kè to nu fó to nu ke kemwaan, ε Jisos to baa ley ê kekon kedvu le bò boom bew bo ηgoo le ke, le boom bew bo ηgoo le to nε gen ke bó emben. <sup>23</sup> Geenεn, bikon bimew to nu ε nε je Tibεlias, lente to mbew bvudvuu bvù Tata to joe bleed nya keyoone ê Nyo' ε bonyii

5:44 5:41    5:45 Dito 31:24-29    5:46 Dito 18:15, 18; Luk 24:27; Jon 6:14; Lem 3:22; 7:37    5:47 Luk 16:29-31  
6:2 Mat 6:25; Jon 2:23    6:3 Mat 5:1; 15:29; Mak 3:13; 6:46; Luk 22:39    6:4 2:13    \* 6:7 Danali mwaan nu jise di bigew e di bó to ké law wee dvù yi lemme di yî diuu le.    6:8 1:40; 12:22; Mat 4:18; Mak 13:3    6:11 21:9, 13  
6:14 Dito 18:15, 18; Jon 1:21; 2:11; 5:46; 7:40; Lem 3:22-23    6:15 5:13; 18:36    6:23 6:11



die le. <sup>24</sup> No bonyii bodvu to yeneε le ke Jisos keεε boom bew bo ηgoo le nu fó ke, ε bó mum leεε ê bikoη bidvu le, lente gen Kafana'um keegom Jisos.

*Jisos nu mwεεm mvudien mvù nyaa nshii*

<sup>25</sup> Ε bó dioo gen yen wvù le kewvu keki, bife ê wvù le, “Labay, wo to jan seke la?” <sup>26</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ε me ensee ê ben keεεy keεεy le ke ben gomte me ε è nu nje mwεεm mvù duηci bvukuke bwem mvù ben yene ε me ηgee ke. Ben gomte me ε è nu njefo ben se nu ε die bontuw bo blεed e ba ε ffuu. <sup>27</sup> Fo ben elemtè ke keεεηke ε è nu mwεεm mvudien mvù nulo ebefe ke. Ben elemtè ε è nu keεεηke mwεεm mvudien mvù nu ke emεy enu dvù egen ebuy yî nshii wvù mεy lo le. Mvumvun nu mvù wee wvù diee nu Waawee nu ke enya ê ben. Ε nu wvù wvù Nyo' Ice nu ε γεε εbo kew yî ye le.” <sup>28</sup> Ε bó mum bife ê wvù le, “Mwεεm mvù bese keηke keegeε é fî emum enu le bese gee lemme di Nyo' le nu mvù la?” <sup>29</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Lemme di Nyo' le nu din di nu le, ben elese fitele yî wee wvù wvù tum e.” <sup>30</sup> Nonen ε bó mum bife ê wvù le, “Fieε fi duηci bvukuke bwuw fi wo nulo ege wvu le bese eyen emum elese fitele yî yo le nu la? Fieε fi wo nulo ege nu la? <sup>31</sup> Bo'iceε bosese to nu ε die mana ηkpwaante, ε è nu no bó saη le, ‘Wvù to nu ε nya bó bó mwεεm mvudien mvù nen'yi woη wvu we le ε bó die.’ ” <sup>32</sup> No bó gay nonen, ε Jisos mum tfuse ê bó le, “Ε me ensee ê ben keεεy keεεy le ke è to nu Muses wvù to nyaε mwεεm mvudien mvù nen'yi woη wvu we le ê ben ke. Ε nu Icem wvù nyaa mwεεm mvudien mvù è nu mvu keεεy mvù nen'yi fowe. <sup>33</sup> Ben ekeè le mwεεm mvudien mvu Nyo' le nu mvumwe mvù ne fowe ε shii ε to ε no nyaa nshii ê bonyii bo yî woη wvun e.” <sup>34</sup> Ε bó gay ê wvù le, “Tata, é nyaà bese bó mwεεm mvudien mvun sekeci.”

<sup>35</sup> Ε Jisos mum gay ê bó le, “Ε nu me mwεεm mvudien mvù nyaa nshii. Ke wee wvù too fô me le beε ke ebvuu eyuuke jen ke. Ε wee wvù nu ε lese fitele yî yem e nu ε kendorη yaa beε ke ebvuu eyumte wvù ke.

<sup>36</sup> Geenεn me nu ε ηgay wase ê ben le ben nu ε yen me le, ε fanε yaa lese fitele yî yem e ke. <sup>37</sup> Bonyii bocii bò Icem nu ε nya ê me nu ke etoo fô me le. Ε wee wvù too fô me le nu ε me n'yaa nu ηke enkuη wvù ke. <sup>38</sup> Me ne fowe ε nto fokuse fen. Ε me n'yaa nto keεηge ε è nu fieε fi è shieele me ke. Me nto keεηge ε è nu fieε fi è shieele wee wvù tum me. <sup>39</sup> Ε fieε fi wee wvù tum me shieele nu fin fi le, fo me enlase naa lo wee mwaan fô bonyii bò wvù nu ε nya ê me le ke, geenεn le me ηke embvuse lo bó yî kpwe le diuu di fokemεse. <sup>40</sup> Ben ekeè le fieε fi Icem shieele nu fin fi le wee tfuu wvù nu ε yen Waa we le, ε lese fitele yî ye le, nu ke ekeηke nshii wvù mεy lo, ε me nu ηke embvuse mwεεn yî kpwe le diuu di fokemεse.”

<sup>41</sup> Ε Bojuu mum kew no wvukene ekume wvù njefo wvù to nu ε gay le wen nu mwεεm mvudien mvù ne fowe ε to fokuse fen. <sup>42</sup> Ε bó no wvukene nonen biite le, “Wvun nu ke Jisos wvù waa Yosεw e? Ke ice bó bwee nu ε beene keε bó le? Fî ghan neε le keseen wvù ε se no duu le wen ne ε è nu fowe?” <sup>43</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Fo ben ewvukenè ebenεben ke. <sup>44</sup> Keε wee nulo eto fô me le se è gufe Icem wvù tum me le wvù eto ke. Ε me nu ηke embvuse mwεεn yî kpwe le diuu di fokemεse. <sup>45</sup> Bonyii bntum Nyo' le to nu ε saη le, ‘Nyo' nu ke eyεεyi bó bocii.’ Nonen wee tfuu wvù nu ε yuw fieε fi Icem γεεyi ε kieε, nu ε wvù nu ke eto fô me le. <sup>46</sup> Keε me njemyi nen le wee nu dvù wvù nu ε yen wase Icem e ke. Ε mεy ke wvù wvuwe wvù ne fô Nyo' le wvù nu ε yen wase Ice le. <sup>47</sup> Ε me ensee ê ben keεεy keεεy le, wee wvù nu ε bee nu ε wvù keηke wase nshii wvù mεy lo. <sup>48</sup> Me nu mwεεm mvudien mvù nyaa nshii ê bonyii. <sup>49</sup> Bo'iceε bonen to nu ε die mana ηkpwaante, geenεn ke kpweken ke lo. <sup>50</sup> Mwεεm mvudien mvun nu mvù ne fowe ε to wvu le é wee die lo mvù wvù saa ebvuu ke ekpwe ke. <sup>51</sup> Ε nu me mwεεm mvudien mvù ne fowe mvù nyaa nshii ê bonyii. Ε wee die mwεεm mvudien mvudvu mvun, é wvù ke emεy enu dvù sekeci. Ε mwεεm mvudien mvudvu mvù me nu ηke enya

**6:26** 2:11    **6:27** 6:35    **6:29** 2:23    **6:31** Mben 78:24; Ksm 16:4, 31; Jon 6:49    **6:33** 6:41, 51    **6:34** 4:15; Mat 6:11    **6:35** 4:13-14; 6:48-58; 7:37    **6:36** 16:9; 20:29    **6:37** 17:2, 24    **6:38** 4:34; Mat 26:39    **6:39** 10:28; 17:12; 18:9    **6:40** 5:24; 6:44, 54; 11:24    **6:42** Mat 13:55    **6:45** Yεsa 54:13    **6:46** 1:18    **6:48** 6:35; Mwm 2:17  
**6:49** 6:31



wvu le bonyii bo yî won wvun e ke ekenke nshii nu ye yem.”

<sup>52</sup> E Bojuu mum ne kew no waale lo ebonbon biite le, “Wee wvun nulo eghan nee se nya ye ye le beene edie?” <sup>53</sup> E Jisos mum jeme ê bó le, “E me ensee ê ben keceey keceey le é ben nu se ben e die ye wee wvù diee nu Waawee, e wu ten elemé kew, ben saa ekenke nshii yî yene le ke. <sup>54</sup> Wee wvù diee ye yem bvuu wuu elemé kem kenke nshii wvù mey lo. E me nu nke embvuse wvù yî kpwe le diuu di fokemese, <sup>55</sup> njefo ye yem looci nu naa mweem mvudien, e elemé kem looci nu naa fié fiwuun. <sup>56</sup> Wee wvù diee ye yem bvuu wuu elemé kem cee yî yem e e me ten ncee yî ye le. <sup>57</sup> Icem wvù tum me kenke nshii, e me nu dvú nje Icem. Nonen wee wvù diee ye yem nu ke enu ten dvú nje yem. <sup>58</sup> Mvumvun mweem mvudien nu mvù ne fowe e to. Ke mvú nu diewe mwe mvù bo'icen to diee ke kpweken ke lo ke. Wee wvù diee mvumvun mweem mvudien nu ke emey nu dvú sekeci.”

<sup>59</sup> Mweem mvun nu e Jisos to jemyi no wvù to yeyi bonyii yew bunle le Kafana'um.

### *E bonyii bo Jisos e bo ngoo le nteen tfuw bikaa ê wvù ejim*

<sup>60</sup> E bonyii bo Jisos e bo ngoo le nteen yuw n'yeyi wvun nen gay le, “Wvun njeme e teme baay! E nulo ebee yee wvuwwun njeme?” <sup>61</sup> Geenén, e Jisos kié le bonyii bew bo ngoo le wvukene ebonbon ekume njeme wvun, mum bife ê bó le, “Fié fi me njeme fin nu e shiw mvuntelem mvunen e? <sup>62</sup> E è fen nu nonen, é ben ke ege nee fen e ben e yen e wee wvù diee nu Waawee kaase bene fô wvù to shee nu fwele? <sup>63</sup> Keyoy ke Nyo' le nu fié fi nyaa nshii. Ke nyam ye kenke naa lo fié keege ke. Njeme wvù me njeme ê ben nu wvu Keyoy, e è nu fié fi nyaa nshii. <sup>64</sup> Geenén ben bomew nu dvú e bó baa bee njeme wvudvu le ke.” Jisos to jemyi nen njefo wvù to kee wase fonkew bonyii bô baa lese fitele yî ye le, kee ten wee wvù nu ke egese wvù. <sup>65</sup> E wvù bvuu gay ê bó le, “E nee fié fi me mbe e njeme wase ê

ben le ke wee nulo eto fô me le se Icem nu e nya je ê wvù ke.”

<sup>66</sup> Ejim jodvu, e bonyii bew bo ngoo le nteen mum tfuw bikaa ê wvù ejim fanje yaa bvuu lene bô wvù ke. <sup>67</sup> E Jisos ne bife ê boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofé le, “Ben ten shieele keegen e?” <sup>68</sup> E Semon Bita tfuse ê wvù le, “Tata, bese gene ê yee le. E kenke wo njeme wvù nyaa nshii wvù mey lo, <sup>69</sup> e bese e bee, bvuu kee le è nu wo wvuwe wvù yuule wvù ne fô Nyo' le.” <sup>70</sup> E Jisos gay ê bó le, “Ke è caw me ben bo yuufe ncow bofé ban e? Geenén, e wee mvu ben e nu dewle.” <sup>71</sup> Jisos to jemyi nonen e è nu ekume Judas wvù waa Semon Iskaliot. Wvù to nu ngoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofé, e è to nu wvù wvù to nu keeke eghan egese Jisos.

## 7

### *E Jisos ben Jerusalem fô Nkaw Cún e*

<sup>1</sup> Ejim jodvu e Jisos mey no ghane ke wase e è nu keba kè Galilee le. Wvù to baa bvuu gen ê kè Judea le ke, njefo Bojuu to gomte keeyu wvù. <sup>2</sup> E kefew ke Nkaw Bojuu wvù bó to tenje le Nkaw Cún e ke no too wase nceencee. <sup>3</sup> E boom bo bwee Jisos e mum gay ê wvù le, “Nene jan egen Judea wvu le bonyii buw bo ngoo le eyen lemme di wo lemte le. <sup>4</sup> E wee lemte lemme gomte le bonyii ekié wvù, wvù saa elemte nyiime lo ke. No wo gee mweem mvun, gene eduñce ekole kuw ê won.” <sup>5</sup> Boom bo bwee le bodvu to jemyi nonen njefo bó to baa cim lese fibole fitele yî ye le ke. <sup>6</sup> E Jisos tfuse ê bó le, “Kefew kem baa to wase ke. Fô ben e nu e kefew kenén ké no nu ke e kí e kocen wase. <sup>7</sup> Ke bonyii bo yî won wvun e nulo ebane ben ke. Geenén, e bó bane me njefo me njemyi ê bó le gee dibole nu di befe. <sup>8</sup> Ben ebenè finen gene fô Nkaw e. Ke me nu emben jó ke. Kefew kem baa eto naa wase ekocen ke.” <sup>9</sup> No wvù gay nonen, mum mey Galilee.

<sup>10</sup> Geenén seke boom bo bwee le to benee wase fô Nkaw wvudvu le, e wvù ke shee ben ten jó. E wvù dioo bene fanje yaa bene wvù bonyii eyene wvù le ke, ben fiew e è nu ê

**6:53** Mat 26:26-28; 1Kol 10:16; 11:23-26 **6:56** 15:4-5  
16:9 **6:67** Mat 16:15-20; Mak 1:24 **6:71** 12:4 **7:1** 2:4  
**7:7** 15:18; 16:33; 17:14; Mat 10:22; 24:9; 1Jon 3:13

**6:62** Lem 1:9-11 **6:63** 3:5-8; 2Kol 3:6 **6:64** 13:11;  
5:18 **7:2** Lew 23:33-34; Dito 16:13-15 **7:5** 16:9 **7:6**  
**7:11** 11:56

kenyilɛ le. <sup>11</sup> Ɛ to nu ɛ Bojuu to gomte wase wvú fô Nkaw wvudvu le biwci le, “Wvú se nu fɛɛ le?” <sup>12</sup> Ɛ bonyii ke nɛ no tfumtfume ɛkumɛ wvú baay. Ɛ bomew bensee le, “Wvú nu wee wvù jee.” Ɛ bomew kaci lo le, “Wvú lɛɛle lo bonyii.” <sup>13</sup> Geenen wee to baa nu dvú wvù ejeme ɛkumɛ wvú ya le kɛ, njefo bó to fane bikuu bi Bojuu le.

<sup>14</sup> Ɛ ediuw ɛ nkaw ke gawnɛn wase entelɛn, ɛ Jisos gen ley fô yew ncese le no yɛɛyi bonyii. <sup>15</sup> Ɛ bikuu bi Bojuu le no yuuke kɛnkɛ lo nghaw, ghayte le, “Wee wvun ghan nɛɛ ɛ se no kee mwɛɛm nɛn se wvú ke nu ɛ gen wase nwa!” <sup>16</sup> Ɛ Jisos mum nɛ gay le, “Kɛ n'yɛɛyi wvù me n'yɛɛyi wvun nu wɛm kɛ. Ɛ nu wvu wee wvù tum me. <sup>17</sup> Ɛ wee gomte keege ɛ è nu fiɛɛ fi Nyo' shieele, é wvú emum ekiɛɛ le laa n'yɛɛyi wvun nɛn'yi ɛ è nu fô Nyo' le, nuu me n'yɛɛyi ê mvunɔay mwem e le. <sup>18</sup> Wee wvù jemyi ê mvunɔay mwew e ké no gomte diee di kuuke ɛ è nu fô ɛkolɛ kew e. Geenen ɛ wee wvù gomte diee di kuuke ɛ è nu di wee wvù tum wvú le ké no nu wee keceɛy ɛ kenlɛɛma yaa nu yî ye le kɛ. <sup>19</sup> Muses to nu ɛ nya kɛ bonci ê ben e? Geenen kɛ wee mvu ben e gɛɛle bonci bodvu kɛ! Ben gomte keeyu me nje la?”

<sup>20</sup> Ɛ bonyii bodvu tfuse ê wvú le, “Wo kɛnkɛ nceendaa dɛwle yî yo le. Wee wvù gomte keeyu wo nu yɛɛ?” <sup>21</sup> Ɛ Jisos gay ê bó le, “Me nto nu ɛ nge lemme dimwaan ɛ ben no kɛnkɛ lo nghaw ɛkumɛ dí. <sup>22</sup> Muses to nu ɛ nya nci le ben etfuusè boom yew. Ɛ kɛ nci wvun yaa to cim buy ê Muses kɛ. Wvú to buy ɛ è nu ê bo'icee bonɛn. Ben ɛ mum ɛ no tfluuse boom yew naa noo diuu di mbam e. <sup>23</sup> Ɛ bó tfluuse wee yew diuu di mbam e wvu le fo bó ke ebefe bó nci Muses, ben ɛ no yuuke nsase bó me le me nto nu ɛ nfɛ wee ɛ wvú bonɛn ye yicii diuu di mbam e nje la? <sup>24</sup> Fo ben esaakè nsaw sumtene se ben ɛ yaw ɛ tasse ɛ yɛn kɛ. Ben esaakè ê je yi lɛn e.”

*Ɛ bonyii no caɛne laa Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ le*

**7:13** 9:22    **7:15** Mat 13:54; Luk 2:47    **7:16** 12:49; 14:10    **7:18** 5:41; 8:50; 12:43    **7:19** 1:17; Lem 7:53; Lum 2:17-24    **7:20** 8:48    **7:21** 5:9    **7:22** Kej 17:9-14; Lɛw 12:3    **7:23** 5:9    **7:24** 8:15    **7:25** 5:18    **7:26** 4:25; 18:20    **7:27** 9:29    **7:28** 8:55; 17:8, 21, 25    **7:30** 2:4; 7:44    **7:31** 2:23    **7:33** 8:14    **7:33** 13:33; 16:5    **7:34** 8:21; 13:36    **7:37** Lɛw 23:36; Jon 4:10, 14; Mwm 22:17

<sup>25</sup> Ɛ bonyii bo Jelusalɛm bomew mum nɛ bife le, “Wvun nu kɛ wee wvù bó gomte le bó eyu? <sup>26</sup> Ben etaa eyɛn wvuwwun fɛn ɛ wvú jemyi endan nɛn se wee jemyi fiɛɛ ê wvú nkuan. Ɛ nɛlo enu le bikuu bi won e nu ɛ loocɛ wase ɛ kiɛɛ le wee wvun nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ le? <sup>27</sup> Geenen, beene kee jò wee wvun nɛ. Ɛ seke Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ nu ke eto nu ɛ kɛ wee nu ke ekiɛɛ jò wvú nɛ kɛ.” <sup>28</sup> Nonɛn ɛ Jisos dioo yɛɛyi bonyii fô yew ncese le ke nɛ fun fowɛɛwe le, “Ben kee me, kee tɛn jò me nɛ. Geenen kɛ me nto fɛn ê mvunɔay mwem e kɛ. Wee wvù tum me nu wee keceɛy, ɛ ben yaa kee wvú kɛ. <sup>29</sup> Me nkɛ wvú njefo me nɛ fô wvú le, ɛ è nu wvú wvù tum me.” <sup>30</sup> No wvú jeme nonɛn, ɛ bonyii bomew mum no gomte keekoo wvú. Geenen ɛ wee fanɛ yaa kum wvú le kɛ, njefo kefew kew to baa to wase ekocɛn kɛ. <sup>31</sup> Geenen ɛ bonyii nteen lese fitele yî ye le no gayte le, “Seke Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ ɛ ke ɛ to, è nulo é wvú ke ebvuu ege mwɛɛm mvù dunɔi bvukukɛ bvú Nyo' le efey mvù wee wvun gee wase?”

*Ɛ bó tum bonyii bo nci le le bó egɛn ekoo Jisos*

<sup>32</sup> Ɛ Bofalassii ke dioo yuw no kebombom ke bonyii le tfumtfume ɛkumɛ Jisos, ɛ bó bocee ncese bo baay baay mum tum bonyii bo nci le le bó egɛn ekoo wvú. <sup>33</sup> No bó gen, ɛ Jisos gay le, “Me nu enu beene kɛ yî kefew e nɛn caan, emum enkase entu jim fô wee wvù tum me le. <sup>34</sup> Ben nu ke eshɛɛ gom me nɛn, saa eyɛn me le kɛ. Fò me nɛne nu ɛ kɛ ben nulo eto fó kɛ.” <sup>35</sup> Ɛ Bojuu jeme ê bikuu bibole le, “Wee wvun gomte keegen ɛ è nu ê nɛɛ fò beene nu ke egom wvú saa eyɛn wvú le kɛ? Wvú gomte keegen bitum bi bonyii boseɛbeene nu ɛ tawse ɛ no cee bí le egɛn eyɛɛyi bonyii bo bitum bidvu le le? <sup>36</sup> Fiɛɛ fi wvú gayte le, ‘Ben nu ke egom me saa eyɛn me le kɛ, ɛ fò me nɛne nu ɛ è yaa nulo é ben eto fó kɛ,’ nu ɛ wvú gayte ɛ fi nu le la?”

*Ɛ Jisos kaw bonyii bó joo yî nyaa nshii*

<sup>37</sup> E è ke no nu wase diuu di Nkaw e di fokemese di è to nu diuu di Nkaw wvudvu le di baay, e Jisos ja leem we funj le, “E kendonj yumte wee, é mweten eto fô me le ewu fiεε.”  
<sup>38</sup> Wee wvù nu e lese fitele yî yem e nu e fî nu ke enu ke no Nwa' Nyo' jemyi le, ‘Joo yî nyaa nshii nu ke ebuyte ê fitele fiew e booke nen kokokoko.’”  
<sup>39</sup> Fifi nu e Jisos to jemyi e è nu ekumε Keyoy kè bonyii bô to nu e lese fitele yî ye le nu ke ekenke. E to nu kefew kin e e bó baa nya wase Keyoy kedvu ê bó ke, njefo Jisos to nu e bó baa bense wase wvú é wvú eley bvukuke le ke.

### *E bonyii bvunj ekumε Jisos*

<sup>40</sup> E bonyii yuw fiεε fin fi Jisos to jemyεε, e bomew gay le, “Wee wvun nu naa Wee Ntum Nyo' wε.”  
<sup>41</sup> E bomew gay le, “Wvun nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε.”  
 Geenε, e bomew bife fibole le, “Mboyse wvù Nyo' to kawεε to kenke keebuy e è nu Galilee le?”  
<sup>42</sup> Ke Nwa' Nyo' jemyi le Mboyse wvudvu nu ke ebuy e è nu ê kfu di Nfon Dawe le, ê nte wvù Betel'εm e, wvù è nu nte wvù Dawe le le?”  
<sup>43</sup> No bonyii gay nonεn, e kenngawsen mum to entelen jo bó ekumε Jisos.  
<sup>44</sup> E bonyii bomew bó le no gomte keekoo wvú, geenεn e wee fanje yaa kum wvú le ke.

### *E bikuu bi Bojuu le ma Jisos*

<sup>45</sup> E bonyii bo nci le ba mum ne kase tu jim fô bocee ncese bo baay baay bô Bofalasii le, e bó bife ê bonyii bo nci le bodvu le, “Ben baa eto bô wvú nje la?”  
<sup>46</sup> E bonyii bo nci le bodvu tfuse ê bó le, “Wee ke baa yuu jemyi wase diεwε wee wvun e ke.”  
<sup>47</sup> E Bofalasii bife ê bó le, “Wvú nu e gen wase e leε ten noo ben fó le?”  
<sup>48</sup> Ben nu e yen e bikuu bi wonj e kenεε Bofalasii e lese fitele yî ye le?  
<sup>49</sup> E nu ke kebombom kin kè yaa kee ke nci Nyo'. Lon nu fô bó εfa.”  
<sup>50</sup> Nikodemus wvù to nu wee mvu ηgo Bofalasii le, wvù to genεε wase diuu dimew yen Jisos e to nu fó. E wvú bife ê bó le,  
<sup>51</sup> “Nci wesebene nu e bee le bó esumten nsaw wee se bó e yaw wase e yeke e yuw fiεε fi wvú jeme?”  
<sup>52</sup> E

bó mum bife ê wvú le, “Wo ne ten Galilee le? Tasse Nwa' Nyo' ntay é wo eyen le ke wee ntum Nyo' mvu nulo ke ebuy Galilee ke.”  
<sup>53</sup> [E bó mum ne mwaan mwaan no gene yéw yibole.]

## 8

### *E bó to bô kpwoon mvu fô Jisos e bó e koo gbwen nsake le*

<sup>1</sup> E Jisos ne ben fiew e è nu yî Kum Bite bi Olif e.  
<sup>2</sup> E ekfunj buy yuu, e wvú bvuu kase gen fô yew ncese le. E bonyii bocii tase mbew ye le, e wvú mum shii fokuse no yeεyi bó.  
<sup>3</sup> E bonyii bô to dunji bonci bô Bofalasii ne to bô kpwoon mvu e bó e koo e wvú jiime bô diemsen mvu. No bó to bô wvú, leke fwe dvu bó,  
<sup>4</sup> gay ê Jisos le, “Wee N'yεεyi, kpwoon wvun nu e bó e koo e wvú jiime bô diemsen mvu.”  
<sup>5</sup> E bonci le nu e Muses to gay le wvuwvun kpwoon nu wvú bó etumε lo bô eta é wvú ekpwe. Wo e gay fiuw le la?”  
<sup>6</sup> Bó to gee nonεn teeyi lo Jisos wvu le wvú elowsen enjeme é bó emum ekenke fiεε fi bó ecu yî ye le. Geenεn, e Jisos ηgvuwce no saanke fiεε fokuse bô kpwan εbo.  
<sup>7</sup> E bó mey ke no leemene fó nyεεyi wvú. E wvú ne leem we gay ê bó le, “E wee nu dvú ê ben entelen wvù yaa kenke kebefε ke, é wvú no nu wee wvu fwe wvù eyaw etum wvú bô tε.”  
<sup>8</sup> No Jisos gay nonεn, bvuu kase ηgvuwce no saanke fiεε fokuse bô kpwan εbo.  
<sup>9</sup> E bó yuw fiεε fi Jisos gay, mum kaw no tawsee mwaan mwaan keεke yî ηgaybonyii le. E bó ke tawse, e è shεε ke wase kpwoon wε no leeme fó bô Jisos maan.  
<sup>10</sup> E Jisos kase leem we, bife ê kpwoon wε le, “Kpwoon, bó e fεε? Wee baa nu dvú wvù egay le wo kenke ke kekpwe le?”  
<sup>11</sup> E wvú tfuse le, “Wee baa nu ke, Tata.” E Jisos mum gay le, “Ke è nulo é me ηngay ten le wo kenke kekpwe ke. E genè, geenεn fo wo ke ebvuu ege kebefε ke.”]

### *Jisos nu n'yuw wvu yî wonj e*

<sup>12</sup> E Jisos bvuu jeme ê bonyii bodvu le, “E nu me n'yuw wvu yî wonj wvun e. Naa yeε

7:39 14:16; 17:1    7:40 6:14    7:42 Yεsa 11:1; May 5:2; Mat 20:30-31    7:50 3:1-2    7:51 Dito 1:16-17; 17:6  
 7:53 Ke bonwa' bo boyvuum bomew nteen kenke bincim bi 7:53-8:11 ke.    8:2 Mat 26:55    8:5 Lεw 20:10; Dito 22:22  
 8:6 Mat 22:15    8:7 Dito 17:7; 13:10    8:9 Mat 22:22    8:11 5:14    8:12 1:5, 9-10; 3:19; 9:4-5; 11:9-10; 12:35-36, 46; Yεsa 49:6; Mat 5:14; Luk 2:32; 2Kol 4:4, 6; Efe 5:8-14; 1Jon 1:5-7; 2:8; 3:14    8:13 5:31-32



wvù bii me le nu ε κε è nulo é wvú elene ê kejiwe le κε. Wvú nu ekenke n'yuw wvú nyaa nshii ê bonyii.” <sup>13</sup> Ε Bofalassii mum gay ê wvú le, “Wo bene jim nsaw fô ekole kuw e. Fieε fi wo jemyi baa nu keceey κε.” <sup>14</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ε me ncm mbene jim nsaw fô ekole kem e, tu fieε fi me njemyi nu keceey, njefo me ηkee fô me ne, ηkee ten fô me ηgene. Geenεn, κε ben kee fô me ne kenεε fô me ηgene κε. <sup>15</sup> Ben saake bonyii diεwe bonyii bo boyuum e. Ke me nsaake fiem wee κε. <sup>16</sup> Geenεn, é me ncm nsaake wee, tu me nsaake ê je yi leη e, njefo κε me nsaake me embeη κε. Me nsaake bee Icem wvú tum me. <sup>17</sup> Ε ηwa' wene bonci le nu ε bó ε saη le, é bonyii ben jim nsaw yî fieε le bofeε, tu è nu keceey. <sup>18</sup> Me mbene jim nsaw fô ekole kem e, ε Icem wvú tum me bene ten jim nsaw wεm.” <sup>19</sup> Ε bó mum bife ê wvú le, “Ico ε feε?” Ε Jisos tfuse le, “Ke ben kee me kenεε Icem κε. Ε ben be kee me, tu ben be kee ten Icem.”

<sup>20</sup> Jisos to jemyi mwεεm mvun no wvú to yeeyi bonyii fô yew ncese le mbew fô bó to ké no nyaa bigew bi yew ncese le. Geenεn, ε wee fanε yaa koo wvú κε, njefo kefew kew to baa kocεn wase κε.

### *Ε Jisos dunεε le wen ne fowe*

<sup>21</sup> Ε Jisos bvuu gay ê bó le, “Me nu ηke enεen, é ben esheε egom me eghan ekpwe ê bibefe binεn e. Fô me ηgene nu ε κε ben nulo eto fó κε.” <sup>22</sup> Ε Bojuu mum bife le, “Wvú nu ke eyu ekole kew e, no wvú gayte le fô wen gene nu ε κε beene nulo eto fó κε?” <sup>23</sup> Ε Jisos gay ê bó le, “Ben ne fokuse fen, ε me ne fiem fowe. Ben nu bonyii bo yî won wvun e. Ke me nu wee wvu yî won wvun e κε. <sup>24</sup> Me nu ε ηgay wase le ben nu ke ekpweken ente jo bibefe binεn. Ben ekeè le ben nu ke ekpweken ente jo bibefe binεn fen é ben baa ebee le è nu me wvudvu κε.” <sup>25</sup> Ε bó bife ê wvú le, “Ε nu wo wvú yeε?” Ε Jisos tfuse le, “Me nu wee wvú me nse ηké no nseηe wase ekume wvú ê ben ε κεw fonκεw. <sup>26</sup> Me ηκεηke mwεεm nteen mvù è nulo é me enjeme ekume ben noo mwεεm

nteen mvù è nulo é me ensaw ben yî dvu le. Geenεn κε me n'yaa nu enge nonεn κε. Fieε fi me nseηe ê won nu fi me n'yuw ê wee wvú tum me, ε wvú nu wee keceey.” <sup>27</sup> No wvú gay nonεn, ε bó fanε yaa kieε le wvú jemyi ê bó ε è nu ekume Ice κε. <sup>28</sup> Nonεn ε Jisos mum gay ê bó le, “Seke ben ε ke εnjeyse wase wee wvú diee nu Waawee fowe, é ben emum ekiεε le è nu me wvudvu bó le κε me ηgee fieε fimew ê mvun gay mwem e κε, le me njemyi nen ε è nu no Icem yeeyi me. <sup>29</sup> Wee wvú tum me nu bee wvú. Ke wvú baa cinε me le le me enu me embeη κε, njefo me ηké no ηgee fieε sekeci ε è nu fi jee wvú le.” <sup>30</sup> No Jisos jemyεε mwεεm mvun nen, ε bonyii nteen lese fitele yî ye le.

### *Keceey bvuuuse bonyii bvunfaw e*

<sup>31</sup> Ε Jisos mum gay wase ê Bojuu bò to lesεε fitele yî ye le le, “Ε ben mey ε no leeme κε yî diεw yeε e, é ben enu naa keceey bonyii bem bo ηgoo le, <sup>32</sup> é ben ke emum ekiεε keceey é keceey kedvu ege é ben ebuy bvunfaw e.” <sup>33</sup> Ε bó tfuse ê wvú le, “Bese nu kfuu di Abl'am e, ε bese ke baa eyuu enu wase bvunfaw e can wee mvu le κε. Fíghan neε le wo ε se no gayte le bese nu ke ebuy bvunfaw e?”

<sup>34</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ε me ensee é ben keceey keceey le wee tfuu wvú gee kebefε nu nfwa kebefε. <sup>35</sup> Ke nfwa ké mey no nu wee yew yî wvú nu yî le sekeci κε. Ε ké mey waa yew no nu wee yew yidvu sekeci. <sup>36</sup> Nonεn, é Waa Nyo' bvuse ben yî bvunfaw e, tu ben nu ε buy wase bvú le keceey. <sup>37</sup> Me ηkee naa le ben nu kfuu di Abl'am e, geenεn ε ben gomte κε keeyu me njefo κε diεw yeε keηke naa lo bvudvu yî yene le κε. <sup>38</sup> Me njemyi ε è nu fieε fi me n'yεn ê Icem, ε ben gee finεn ε è nu fieε fi ben yuw ê icen.”

<sup>39</sup> Ε bó tfuse ê wvú le, “Iceε wese nu Abl'am.” Ε Jisos gay ê bó le, “Ε ben be nu boom bo Abl'am e, tu ben bee keegeε fieε ε è nu fi Abl'am to gee. <sup>40</sup> Me nu wee ε me nsee keceey kè me n'yuw ê Nyo' é ben. Geenεn, keseen nu ε ben gomte keeyu lo

**8:14** 3:2; 7:28-29, 33-36; 8:21-22, 42; 13:1, 33; 16:5, 10, 28; 17:8; 20:17    **8:15** 7:24    **8:17** Dito 17:6; 19:15; Mat 18:16  
**8:18** 5:36; 1Jon 5:9    **8:19** 5:18; 16:3    **8:20** 2:4    **8:21** 8:14    **8:23** 3:31    **8:24** 13:19    **8:28** 3:14; 4:34; 5:18  
**8:30** 2:23    **8:31** 14:15; 15:8    **8:33** Mat 3:9; Lum 4:12    **8:34** Lum 6:16, 20; 2Bi 2:19    **8:35** Ksm 21:2    **8:36**  
Gal 5:1    **8:37** 5:18    **8:39** 8:33    **8:41** Dito 32:6; Yεsa 63:16



me, ε κε fifin nu fiεε fi Abl'am to gee κε. <sup>41</sup> Ben gee ε ε nu fiεε fi icen gee.” Ε bó gay ε wvú κε, “Κε bese nu boom bó bó boke kuse κε. Bese κεηκε Icee wese mwaan, ε ε nu Nyo'.” <sup>42</sup> Ε Jisos gay ε bó κε, “Ε Nyo' be nu icee wene, tu ben bee keekoone me, njefo me ne ε ε nu fô Nyo' le ε nse nto. Κε me nto yî mvungay mwem e κε. Ε tum wvú me. <sup>43</sup> Ε nu nje la wvù ben baa eyuuke fiεε fi me njemyi le κε? Κε ε nu njefo ben tune keeyuw diεw yem e le? <sup>44</sup> Ben nu boom bó icee wene wvù dεwle le, ε fiεε fi ben shieele nu keege fiεε fi icee wene gomte. Wvú to nu wase wee wvù yuwyi bonyii ε κew lo fonkew. Κε wvú κεηκε fiεε keege bó keceey κε, njefo κε keceey nu naa lo yî ye le κε. Wvú ké dioo mbiayte mbiay no jemyi κε no gee diew nu, njefo wvú nu wee mbiay nu cee mbiay. <sup>45</sup> Geenεn, me nseje fiem ε ε nu keceey, ε neε fiεε fi ben baa bee me le κε. <sup>46</sup> Ε nu yeε ε ben entelen wvù nulo edunεε fiεε fi befε fi me ηγε? No fiεε fi me nseje ε ben nu keceey, ε ge la fo ben ebee me le? <sup>47</sup> Wee wvù ε nu wee Nyo' ké no yuuke diεw Nyo' le. Fiεε fi ben yaa yuuke κε diεw Nyo' le nu njefo κε ben nu bonyii bo Nyo' le κε.”

### *Jisos to nu wase ε Abl'am se ke no nu*

<sup>48</sup> Ε Bojuu mum gay ε Jisos κε, “Κε bese be ε see keceey κε wo nu nen ε wo nu wee wvu Samalia ε nceendaa dεwle nu yî yo le le?” <sup>49</sup> Ε Jisos tfuse ε bó κε, “Κε nceendaa dεwle nu yî yem e κε. Me n'wvumte fiem Icem, geenεn ε ben yaa wvumte me κε. <sup>50</sup> Geenεn κε ε nu κε me ηgomte diee di kuuke fô εκολε kem e κε. Wee nu dvú mwaan wvù gomte fifiε, ε ε nu wvú wvù sumtene bonsaw.

<sup>51</sup> Ε me ensee ε ben keceey keceey κε ε wee yuuke diεw yem e, wvú saa ke eyuu eyuw wvun kpwe κε.” <sup>52</sup> Ε Bojuu gay ε wvú κε, “Bese nu ε kiεε wase keseen κε nceendaa dεwle nu yî yo le. Abl'am to nu ε kpwe, ε bonyii bo ntum Nyo' le kpweken ten, wo ε no duu κε ε wee yuuke diεw yo le, wvú saa ke eyuu eyuw wvun kpwe κε. <sup>53</sup> Wo fele icee wese wvù Abl'am wvù to kpweε, fele

ten bonyii bo ntum Nyo' le bó to kpwekenεε le? Wo kpwaake naa κε wo nu la?” <sup>54</sup> Ε Jisos tfuse κε, “Ε me mbensee εκολε kem, tu fifiε nu εcici. Ε nu Icem wvù bensee me, ε ε nu wvú wvù ben duu κε ε nu Nyo' wene. <sup>55</sup> Geenεn ε ben yaa kee wvú κε. Ε kee κε me wvú. Ε me ne ε ηgay κε κε me ηkee wvú κε, tu me nu wee mbiay diεwε ben e. Geenεn, no fí nu, nu ε me ηkee wvú, n'yuuke diεw ye le. <sup>56</sup> Icee wene wvù Abl'am to nu ε no lanlanε le wen nu ke eyen εdiuw εyem e. Ε wvú ke yen, no yuuke njon.” <sup>57</sup> Ε Bojuu mum seεε κε, “Wo nu se wo nu ε buy wase bilum mbaanshen ηkuun, ε no nu ε wo to yen wase Abl'am e le?” <sup>58</sup> Ε Jisos tfuse ε bó κε, “Ε me ensee ε ben keceey keceey κε, ε Abl'am se keeke enu, nu ε me nu wase.” \* <sup>59</sup> Ε bó yuw nonεn, mum jo eta κε bó etumye Jisos dvú. Ε Jisos nyiim mum buy yew ncese le.

## 9

### *Ε Jisos yene ejise wee ε bó to boke wvú ε wvú nu kenfefe*

<sup>1</sup> Ε Jisos ke dioo lene, yen diemsen mvu le ε bó to boke wvú ε wvú ε fefe wase. <sup>2</sup> Ε boom bew bo ηgoo le bife ε wvú κε, “Labay, ε to ge yeε kebefe ε bó se boo wee wvun ε wvú ε fefe wase? Ε to ge wee wvudvu nuu bwee bó ice κε?” <sup>3</sup> Ε Jisos tfuse ε bó κε, “Κε ε nu κε wee wvun κενεε bwee bó ice to nu ε ge kebefe κε. Βó to boke wvú nonεn wvu κε lemme di Nyo' le ke edunεε ye yî ye le. <sup>4</sup> Beene κεηκε keelemte lemme di wee wvù tumεε me le ε ε bεε εmvunsheen. Entan too lo ε ε nu kefew kε wee yaa nulo elem fiεε κε. <sup>5</sup> Ε γεν ε buy naa seke la le no me nu yî won wvun e, nu ε me nu n'yuw wvu yî won wvun e.” <sup>6</sup> No Jisos jeme njeme wvun, mum cuy nceη fokuse, towce nshe dvú mum yefe ejise ε wee wvudvu dvú, <sup>7</sup> mum gay ε wvú κε, “Γενε ecuke ε Ketfum ke Siloam e.” (Diee di Siloam nu κε, “Bó tum lo.”) Ε wvú mum γεν cuke, kase no too yene wase mwεem e. <sup>8</sup> Ε bonyii bó to cee mbew ye le noo bonyii bó to ké no yene wvú le diεwε wee εκεεε le no ghaynene le,

**8:42** 1Jon 5:1    **8:44** Κεη 3:1-5; 1Jon 2:4; 3:8    **8:46** 2Kol 5:21; 1Bi 2:22; 1Jon 3:5    **8:47** 10:27; 18:37    **8:48** 4:9; 7:20; 10:20; Mak 3:21-22    **8:50** 7:18    **8:51** 5:24    **8:53** 4:12    **8:55** 4:34; 7:28-29    **8:58** 1:1; 17:5    \* **8:58** Bonyii bo ηwa' le nteen yene κε fen nu ε Jisos joo ε ε nu diee di Nyo' to tenε εκολε kew dvú ε ηwa' Kensam e 3:14.    **8:59** 10:31    **9:2** Ksm 20:5; Esek 18:20; Luk 13:2, 4    **9:3** 11:4    **9:4** 5:17    **9:5** 8:12    **9:6** Mak 8:23    **9:8** Lem 3:10

“Wvun nu ke wee we wvù se ké no shiile lo leke ekeke le?” <sup>9</sup> E bomew no gayte le, “E nu wvù.” Bomew le, “Aay wvù fieesene lo wvù.” E wee wvudvu gay le, “E nu me wvudvu.” <sup>10</sup> Nonen e bó mum bife ê wvù le, “Ejise eyo ghan nee le e se yene ye?” <sup>11</sup> E wvù tfuse le, “Wee wvù bó tenje le Jisos be e towce nsh e yefe ejise eyem dvù, e gay le me enjen encuke Siloam. Me e mum e ngen e ncuke, ejise eyem e mum e yene ye.” <sup>12</sup> E bó bife ê wvù le, “Wvù e fee?” E wvù tfuse le, “Ke me nkee ke.”

*E kenngawsen to entelen jo bikuu bi wonj e ekume mvungay mvu Jisos e*

<sup>13</sup> E bó mum ne jo wee we wvù to shee nu e wvù e fefe gen bó wvù fô Bofalasii le. <sup>14</sup> Diuu di Jisos to towce nsh e bvuu yene ejise wee wvudvu to nu diuu di mbam e. <sup>15</sup> E Bofalasii bodvu bvuu bife ten ê wvù no wvù ghan ejise eye e se yene ye. E wvù tfuse ê bó le, “Wvù be e yefe ejise eyem bó nsh e, me e ngen e ncuke e mum e no n'yene mwem e.” <sup>16</sup> E Bofalasii mum gay le, “Ke wee wvun ne fô Nyo' le ke, njefo wvù lemte diuu di mbam e.” E bomew gay fibole le, “E nulo é wee wvù gee bibefe eghan nee se no gee kfu mvun mwem mvù dunji bvukuke bvu Nyo' le?” E kenngawsen mum to ê bó entelen. <sup>17</sup> E bó bvuu kase bife ê wee we le, “Wo gay fiuw le la ekume wee wvudvu no wvù be e yene ejise eyo?” E wvù tfuse le, “Wee wvudvu nu wee ntum Nyo'.”

<sup>18</sup> Ke Bojuu to nu e bee le wee wvudvu to shee nu e wvù e fefe e bó se yene ejise eye ke. E bó ke ghan tee bwee bó ice e bó to. <sup>19</sup> E bó bife ê bó le, “Wvun nu ke waa wene wvù ben duu le bó to boke wvù e wvù e fefe wase? Wvù ghan nee e se no yene mwem e keseen?” <sup>20</sup> E bwee bó ice tfuse le, “Bese kee lo le wvun nu waa wese e bó to boke e wvù e fefe wase. <sup>21</sup> Geen e, no fi ghan wvù e se no yene mwem e keseen nu e ke bese kee ke. E ke bese kee ten wee wvù yene ejise eye ke. Ben ebife e è nu ê wvù. Wvù nu wase wee e ejise e yuu. Wvù nulo ejeme fô ekole kew e.” <sup>22</sup> Bwee bó ice to gay nonen njefo bó to fane Bojuu, e fi nu e Bojuu to leke wase lo le é wee mom lo e jeme bó diuw we le Jisos

nu Mboyse wvù Nyo' to kawee, é bó eku lo mweten yew bunle le. <sup>23</sup> E nu fiee fi bwee bó ice to gaye le wvù nu wase wee e ejise e yuu, le bó ebife e è nu ê wvù.

<sup>24</sup> Yî boka e bofee, e bó bvuu tee wee we wvù to shee nu e wvù e fefe, gay ê wvù le, “See fiee fi keceey é mbense egen ê Nyo'. Bese kee fisese le wee wvun nu wee wvù gee bibefe.” <sup>25</sup> E wvù tfuse le, “Ken e wvù gee bibefe, tu ke me nkee ke. Fiee fimwaan fi me nkee nu ke le me nse nsh e nu e me e nfefe, e keseen nu e me n'yene wase mwem e.” <sup>26</sup> E bó bvuu bife ê wvù le, “Wvù be ge nee bó wo? Wvù be ge nee e se yene ejise eyo?” <sup>27</sup> E wvù tfuse ê bó le, “Me mbe e nsee wase ê ben, ben baa koonke keeyuw ke. Ben bvuu gomte keeyuw ege la dvù? Ben ten gomte keenu bonyii bew bo ngoo le le?” <sup>28</sup> E bó nan'ye lo wvù gay le, “E nu wo wee we ngoo. Bese nu fisese bonyii bo ngoo le bo Muses e. <sup>29</sup> Bese kee lo le Muses nu e Nyo' to ké no jemyi bó wvù. Geen e wee wvun nu e ke bese kee jò wvù buy ke.” <sup>30</sup> E wee wvudvu tfuse le, “Abaay, fin nu lo kenngaw ke fiee le! Ben duu le ke ben kee jò wvù buy e? Geen e wvù e yene ejise eyem. <sup>31</sup> Beene kee lo le ke Nyo' ké yuw bunle wee wvù gee bibefe ke. Geen e, é wee wvumte Nyo', gee fiee fi wvù shieele, é Nyo' eyuuke bunle ye. <sup>32</sup> E kew naa lo no wonj to kewee nu e bó ke baa eyuu eyuw wase le wee nu e yene ejise e wee e bó to boke e wvù e fefe wase ke. <sup>33</sup> E è be baa nu le wee wvun ne fô Nyo' le, tu ke è be nulo é wvù ege fiee ke.” <sup>34</sup> E bó gay ê wvù le, “Wo nu e bó to boke wo wemen ê kebefente, wo e no gomte keeyeyi bese le?” No bó gay nonen, mum kuw wvù ê bó entelen.

*Wee wvù nu kenfefe yi fiee fi Nyo' le*

<sup>35</sup> E Jisos ke yuw le bó nu e kuw wase wee we ê bó entelen, e wvù gom yen wvù le, bife ê wvù le, “Wo nu e lese fitele yi wee wvù diee nu Waawee le?” <sup>36</sup> E wvù bife le, “Wee wvudvu nu yee icem? Ke see ê me, wvu le me enlese fitele yi ye le.” <sup>37</sup> E Jisos gay ê wvù le, “Wo nu e yen wase wvù le. E è nu wvù wee wvù ben e wvù jemyi keseen.” <sup>38</sup> E wee wvudvu mum gay le, “Tata me nu e nlese.” No wvù gay nonen,

mum tum envuw ê wvú fwe nya n'wvum ê wvú. <sup>39</sup> E Jisos gay le, “Me nto yí wonj wvun e wvu le bó esaw bonyii, é bô yaa yene ke mwεem e eyenè, é bô kpwaake le bó yene mwεem e, etu binfefe.” <sup>40</sup> No Jisos jeme nen, ε Bofalasii bô to nu mbew ye le yuw mum bife ê wvú le, “Bese ten nu binfefe le?” <sup>41</sup> E Jisos gay ê bó le, “E ben be nu binfefe, tu can yene be nu bvuyew ê keba ke kebefe le. Geenεn keseen no ben duu le ben yene mwεem e, nu ε bibefe binen nu emey ke enu yí bikuu binen e.”

## 10

### *Jisos nu ncey njée wvù jee*

<sup>1</sup> “E me ensee ê ben keceey keceey le, é wee leyte ê ketaaj ke njée le, ε fanε yaa eley ε è nu fô diuw ketaaj e, ε ben lo yí ketaaj e ε se ley, tu wvuwee wee nu coon, nu wee wvù lole mwεem mvunγay e. <sup>2</sup> Geenεn wee wvù è ceyte wvú njée ké no leyte fiew ε è nu fô diuw ketaaj e. <sup>3</sup> Wvuwee wee nu wvù wee wvù ceyte diuw ketaaj ké yene diuw ketaaj ê wvú, ε wvú ley mum tee njée yí è nu ye ê diee le, ε yí yuw diew ye, ε wvú mum jo buy dvú. <sup>4</sup> Seke wvú ε bvuse wase njée ye yicii ekfun, mum no saa fwe teje ε njée yidvu bii wvú le, njefo yí kee diew ye. <sup>5</sup> E ké dioo nu wee wvu ncew, yí saa ebi wvú le ke. E yí no lewte lo wvú, njefo ke yí kee diew wee wvu ncew ke.” <sup>6</sup> E Jisos ma ngan wvun ê bó nonen, ε bó fanε yaa kieε fiεε fi wvú jemyi ê bó ê ngan wvudvu le ke.

<sup>7</sup> Nonen, ε Jisos bvuu gay ê bó le, “E me ensee ê ben keceey keceey le è nu me diuw ketaaj fô njée fele. <sup>8</sup> Bonyii bocii bô to sae ê me fwe to nu ke bocoon noo bonyii bô lole mwεem mvunγay e. Nonen ε njée fanε yaa eyeke fiεε fi bó jemyi ke. <sup>9</sup> E nu me diuw ketaaj. E wee fey yí yem e ε se ley, é wvú ke eboy. Wvú nu ke enu diewe njee yí buyte gene diekene kaase tuu jim ê ketaaj e. <sup>10</sup> Coon ké no too ke keecon lo, bô keeyu lo, noo keebefe lo bó fiεε. Me nto fiem le bonyii ekenke ε è nu nshii, nshii ε è nu wvú

nu ε looce ε yinεn. <sup>11</sup> E nu me ncey njée wvù jee. Ncey njée wvù jee ké nya nshii we keekpwe nje njée ye. <sup>12</sup> Wee wvù bó jo ke lo wvú lemme le, se è nu wvú ncey njée, ε njée yaa nu ke ye, ké yene ε kuula too, ε wvú mum laj njée fεε lo, ε kuula mum shεε kooyε njée ε yimi tawse. <sup>13</sup> Wvú ké no lewte njefo bó jo ke lo wvú lemme le, ε wvú baa ekpwe fiεε fô njée le ke. <sup>14</sup> E nu me ncey njée wvù jee. Me ηkee njée yí è nu yem, ε njée yem kee ten me, <sup>15</sup> lenlen no Icεm kee me, ε me ηkee ten Icεm, ε me nu ε nya nshii wem keenkpwe nje njée yem. <sup>16</sup> Me ηkenke ten njée yimi ε yí baa nu ηgoo yin e ke. E me ηkenke keento bô yí ten é yí eyuuke diew yem e, é ηgoo njée emum enù mwaan ε ncey njée nu mwaan.

<sup>17</sup> Me nu ε nya nshii wem keenkpwe wvu le è nulo é me enkase enfi nshii wem jim. E neε fiεε fi Icεm koonke me. <sup>18</sup> Ke wee nu dvú wvù joo nshii wem ke. E nyaa me nshii wem ê ηkon wvu wem e. Me ηkenke mvunγay keenya nshii wem keenkpwe, ηkenke mvunγay keenkase enfi nshii wem jim. Fifi nu fiεε ε è gay Icεm le me enge.”

<sup>19</sup> E Jisos jeme mwεem mvun nen, ε kenγawsen bvuu to entelen jo Bojuu. <sup>20</sup> E bonyii nteen bó le no gayte le, “Wvú kenke nceendaa dεwle, wvú jewte lo. Ben yeke la ê wvú le?” <sup>21</sup> Geenεn ε bomew no gayte le, “Ke ban bonjeme nu bo wee wvù kenke nceendaa dεwle le ke. E nulo é nceendaa dεwle eyene ejise ε kenfefe?”

### *E Jisos dunce le wen nu Waa Nyo'*

<sup>22</sup> E è ke no nu kefew ke Nkaw mvu keekume no bó to kasεε yene yew ncese Jelusalem, <sup>23</sup> ε Jisos gen no ghanci fô yew ncese le, fô cile Saamun e. Sekekie to nu kefew ke kenton e. <sup>24</sup> E Bojuu ne to gem wvú tase, bife ê wvú le, “Wo nu ke ecine é bese emey enγemtene nen egen ebuy nεε? E è fen nu wo Mboyse wvù Nyo' to kawεε, é wo see lo é bese teyey.” <sup>25</sup> E Jisos tfuse ê bó le, “Me nu ε nsee wase ê ben, ben ε fanε yaa

**9:40** Mat 15:14; 23:26    **9:41** 15:22    **10:4** 10:27; Mwm 14:4    **10:6** 16:25    **10:8** Yeli 23:1-2; Esek 34:2-3    **10:9** 14:6; Mben 23:2; Esek 34:14    **10:11** Mben 23:1; Esek 34:11-16; Yeli 23:3; Mat 18:12-14; Ibu 13:20; Mwm 7:1 Lum 5:8; 1Jon 3:16    **10:12** Lem 20:29    **10:14** 10:27; 2Tim 2:19    **10:15** Mat 11:27    **10:16** 11:52; Yesa 56:8; Esek 34:23-24; 1Bi 2:25    **10:17** 3:35; 5:18    **10:18** 4:34    **10:19** 9:16    **10:20** 8:48    **10:23** Lem 3:11    **10:24** Luk 22:67  
**10:25** 5:36    **10:26** 16:9



bee ke. Dilemme di me ngee ê diee di Icem e nu ε dí dunçi wee wvù è nu me. <sup>26</sup> Geenen ben baa bee, njefo ke ben nu n̄goo njée yem e ke. <sup>27</sup> Njée yem ké no yuuke diew yem e. Me n̄kee yí, ε yí bii me le, <sup>28</sup> ε me nyaa nshii wvù m̄y lo ê yí. Ke yí nu ke eyuu ela ke. E wee yaa nu dvú wvù nu ke eyuu elo yí can yem e ke. <sup>29</sup> Icem wvù nya njée yidvu ê me fele wee tfuu, ε wee yaa nu dvú wvù nulo elo yí can ye le ke. <sup>30</sup> E bee Icem nu fiε fimwaan̄.”

<sup>31</sup> E Bojuu bvuu jo eta keetumyε wvú dvú. <sup>32</sup> E Jisos bife ê bó le, “Ben nu ε yen wase dilemme di jee nteen di Icem gay le me engeè. E nu di la di ben gomte keetumyε me nje dí?” <sup>33</sup> E bó tfuse ê wvú le, “Ke bese tumyi wo ε è nu nje lemme di jee di wo ge ke. Bese tumyi wo ε è nu njefo wo beete bô diee di Nyo' le. Wo nu ke lo wee wvu wum, duu le wo nu Nyo'.” <sup>34</sup> E Jisos tfuse ê bó le, “Ke fí nu ε bó ε san̄ ê Nwa' wene bonci le ε Nyo' jemyi jó le, ‘Me nu ε n̄gay le ben nu bonyo’ le? <sup>35</sup> Nyo' teje bonyii bodvu le bonyo', ε è nu ke bó bodvu bô diew ye to gene fô bó le, (ε beene kee le ke fiεε fí nu ê Nwa' Nyo' le nulo ekumen ke.) <sup>36</sup> No fí nu nonen, è no nu nje la wvù ben gayte ê wee wvù Ice nu ε caw ε tum yí won̄ wvun e le wvú beete bô diee di Nyo' le ke njefo wvú nu ε gay le wen nu Waa Nyo'? <sup>37</sup> E me nu n̄se me n̄gee ε è nu dilemme di Icem e, fo ben ebee me le ke. <sup>38</sup> Geenen ε è nu le me n̄gee ε è nu dí, é ben baa cim bee me le, é ben bee dí le, é ben emum elooce ekiεε ntay le Icem nu yí yem e, ε me nu yí Icem e.” <sup>39</sup> E Bojuu bvuu no gomte keekoo wvú, geenen ε wvú lemten can yibole.

<sup>40</sup> E Jisos bvuu gen lente tu Joo Joodan kewvu keki fò Jon to yawεε eleese bonyii ê joo, no nu jó. <sup>41</sup> E bonyii nteen no too yene wvú le. E bó ke n̄ε gay le, “Jon to baa ge naa fiεε fimew fí dunçi bvukuke bvú Nyo' le ke. Geenen fiεε ficii fí wvú to jemyi ekumε wee wvun to nu naa keceey.” <sup>42</sup> Nonen ε bonyii nteen lese fitele yí Jisos e jó.

## 11

### *E nsaa Jisos wvù Laasalus kpwe*

<sup>1</sup> Wee mvu wvù diee to nu Laasalus to nu ε n̄ε no cemte. Wvú to nu wee wvu ntew wvù Betani le, cee jó bô jéme ye yí è to nu Maalia bô Maata. <sup>2</sup> Maalia wvun wvù waa bwee wvù Laasalus to cemte, nu wvù to yefεε bikaa bi Tata le bô nfiey wvù shfuun̄kene, sho bô yvuw ye ekole. <sup>3</sup> No wvú to cemte nonen, ε jéme ye yidvu mum ciinse ntum fô Jisos e le, “Tata, wε wvù è nu fitele fiuw cemte lo.” <sup>4</sup> E Jisos dioo yuw ntum wvudvu, gay le, “Ke kencem kin nu ke kpwe le ke. Kí nu ke edun̄ce ε è nu bvukuke bvù è nu bvú Nyo' le, wvu le Waa Nyo' nulo eken̄ke diee di kuuke nje kí.”

<sup>5</sup> Jisos to koon̄ke Maata bô waa bwee wvù Maalia noo Laasalus baay. <sup>6</sup> Geenen, seke wvú to yuwεε le Laasalus cemte lo, ε wvú bvuu ce fò wvú to nu ediuw εfaa. <sup>7</sup> Ejim jodvu, ε wvú gay ê boom bew bo n̄goo le le, “Beene ekase etu jim Judea.” <sup>8</sup> E bó bife ê wvú le, “Labay, è nu ke foguu foguu nen wvù Bojuu se gomte keetumyε wo bô eta é wo ekpwe, wo ε bvuu ε no tuu jó le?” <sup>9</sup> E Jisos tfuse ê bó le, “Ke bontam bo kefew e nu ke yuufe n̄cow bofεε yí diuu le le? E wee lene emvunsheen̄, tu ke è nulo é wvú ebayten yí fiεε le ke, njefo n'yuw wvu yí won̄ wvun e yeese wvú. <sup>10</sup> Geenen, é wee lene entan̄, tu è n̄elo é wvú ebayten, njefo ke wvú ken̄ke n'yuw ke.”

<sup>11</sup> No wvú jeme nonen, mum gay ê bó le, “Nsaa yesebeene wvù Laasalus nu ε lefe wase, geenen ε me nu en̄gen en̄kamse wvú yí nyii didvu le.” <sup>12</sup> E boom bew bo n̄goo le gay ê wvú le, “Tata, é è fen nu le wvú nu ε lefe, tu wvú nu ke ebonen.” <sup>13</sup> Jisos to jemyi ε è nu ekumε kpwe Laasalus, geenen ε bó no yuuke le wvú jemyi ε è nu ekumε nyii di nyii. <sup>14</sup> E Jisos mum jeme lo ê bó teyey le, “Laasalus nu ε kpwe wase. <sup>15</sup> Geenen ε me n'yuuke n̄jon nje yene le ke me n̄se nu fó ke, wvu le ben elese fitele yí yem me. Beene egenè le jó.” <sup>16</sup> E Toma wvù bó to teje diee diew dimew le Emam, gay ê bomew boom

**10:27** 8:47; 10:3, 14    **10:28** 5:24; 6:39    **10:30** 5:18; 17:21    **10:31** 11:8    **10:33** Lεw 24:16; Mat 26:65    **10:34** Mben 82:6    **10:36** 1:34    **10:38** 10:25    **10:39** 7:30; 8:20    **10:40** 1:28    **10:41** 1:29-34; 3:27-28    **10:42** 2:23  
**11:1** 12:1-3; Luk 10:38-39    **11:3** 11:36    **11:4** 9:3; 17:1    **11:8** 8:59; 10:31    **11:9** 8:12; 12:35-36    **11:11** Mat 9:24    **11:16** Mak 14:31; Lum 6:8



bo ngoo le ε, “Beene egen ten wvu le beene nulo ekpweken beene ε bó.”

### *Ε Jisos bvuse Laasalus yi kpwe le*

17 Ε Jisos ke fεse fó, yuw le Laasalus nu ε ce wase ε jem εdiuw εna. 18 Βεtani jan to nu mbew Jelusalεm e ke diεwε bomay bofεε nen. 19 Ε Bojuu nteen to to fô Maata bô Maalia le keecam shen bô bó yi kpwe waa bwee bó le. 20 Ε Maata ke dioo yuw le Jisos too lo, ε wvú mum buy keegen ε bó wvú etasen, geenεn ε Maalia mεy yew. 21 Ε Maata gen gay ε Jisos le, “Tata, ε wo se bee enu fen, tu ke waa bwεεm se nu ε kpwe ke. 22 Geenεn, ε me ηkee le keseen wvun nu ε naa la fi wo ε lekε ε Nyo' nu ε wvú nulo enya ε wo.” 23 Ε Jisos gay ε wvú le, “Waa bwoo nu ke ebuy yi kpwe le.” 24 Ε Maata gay ε wvú le, “Me ηkee naa lo le wvú nu ke ekase ebuy diuu di fokemεse di bonyii nu ke ebuyte yi kpwe le.” 25 Ε Jisos gay ε wvú le, “Ε nu me wvú bvuuuse bonyii yi kpwe le, ε ε nu me nshii. Wee wvú nu ε lese fitele yi yem e nu ε wvú cim kpwe lo, ε wvú ke enu dvú, 26 ε naa γεε wvú nu dvú keseen ε wvú ε lese fitele yi yem e, yaa nu ke ekpwe ke. Wo nu ε bee nonεn e?” 27 Ε wvú bee le, “Εε Tata, me nu ε mbee le wo nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε. Wo nu Waa Nyo' wvú to nu keeke eto yi won wvun e.”

28 No Maata gayεε nonεn, mum gen tee Maalia wvú waa bwee, jeme ε wvú fokuεku le, “Wee N'γεεyi nu wase fen, ε wvú teje wo.” 29 No wvú yuwεε nonεn, mum cufe lo ye we keegen eyen wvú le. 30 Ε to nu ε Jisos baa ley wase ntεw e ke. Wvú to bεε ke fó fô Maata to γενεε yen wvú le. 31 Ε Bojuu bò to nu bô bo Maalia camte shen dioo yen no wvú cufe ye ε buy yew, ε bó mum no bii wvú le kpwaake le wvú gene fô jem keegen ebeele fó.

32 Ε Maalia ke gen fεse fô Jisos to nu, yen wvú le, mum gbwe bikaa biew e gay le, “Tata, ε wo se bee enu fen, tu ke waa bwεεm se nu ε kpwe ke.” 33 Ε Jisos ke dioo yen no wvú beele, ε Bojuu bò to biε wvú le beele

ten, ε fiεε fidvu shiw fitele fiew baay, ε ye befε wvú. 34 Ε wvú ne bife le, “Ben dwey wvú fεε?” Ε bó gay ε wvú le, “Tata, to eyen.” 35 Ε Jisos bee kpwe. 36 Ε Bojuu yen nonεn gay le, “Ben etaa eyen no wvú se koonke wvú.” 37 Geenεn ε bomew kaa gay le, “Κε ε se nulo ε wvú wvú to yen'γεε εjise kenfefe, etan wee wvun fo wvú ekpwe le?”

38 Ε fitele fiew bvuu shiw baay. Ε wvú ne gen fεse fô jem. Jem yin to nu tfum ε bó ε ban diuw wvudvu bô kebwee ke tε le. 39 Ε Jisos gay le, “Ben ecake tε diε.” Ε Maata wvú jeme wee kpwe gay ε Jisos le, “Tata, keseen nu ε wvú samte wase. Ε nu wase εdiuw εna no wvú se kpweε.” 40 Ε Jisos bife ε wvú le, “Me mbe ε ηgay ke ε wo le ε wo nu ε lese fitele yi yem e, ε wo ke eyen bvukuke bvú ε nu bvú Nyo' le?” 41 Nonεn, ε bó mum cake tε didvu. Ε Jisos cake εjise we gay le, “Icem, me nyaa keyoone ε wo no wo nu ε yuw bunle yem. 42 Me ηkee naa le wo ké no yuuke ke bunle yem sekεcii. Geenεn, me njemyi fin ε ε nu nje bonyii ban bò leemene fen, wvu le ε nulo ε bó ebee le ε tum wo me.” 43 No wvú jeme nonεn, fun bô diεw yi temyi le, “Laasalus, buyε!” 44 Ε wee wvú to kpweε wase wε mum buy, ε can ye bô bikaa nu ε bó ε njim bô njaw ndvú, ε njim ten bvushiw bwew bô njaw ndvú. Ε Jisos gay ε bó le, “Ben efay wvú, ecine ε wvú egεne.”

### *Ε bikuu bi won e jo nsey keeyu Jisos (Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)*

45 Ε Bojuu nteen bò to toε ε Maalia le dioo yen fiεε fi Jisos ge, mum lese fitele yi ye le. 46 Geenεn, ε bomew kaa gen fibole yen ε ε nu Bofalasii le, see ε bó fiεε fi Jisos ge. 47 Ε bo-cee ncεse bo baay baay bô Bofalasii mum kum bikuu bi won e jeme le, “Beene nu ege nεε? Wee wvun gee mwεεm nteen mvú dunçi bvukuke bvú Nyo' le. 48 Ε beene cine lo wvú ε no gene dvú fwe, tu bonyii bocii nu ke eghan elese fitele yi ye le, ε bonyii bo Lum ke enε eto ebvuw bvudvuu bvú yuule bvusεεbeene bô ketum kesεεbeene.” \*

49 Geenεn, ε wee mvu bó le wvú diee to nu Kayfas, wvú to nu εkolε ke bocee ncεse

11:21 11:32 11:24 5:29; 6:40, 54; Dan 12:2 11:25 5:21, 24; 8:51 11:27 1:34; 4:25 11:32 11:21 11:35  
Luk 19:41 11:37 9:6 11:38 20:1; Mat 27:60 11:42 12:30 11:44 20:6-7 11:45 2:23 11:47 2:11; Mat  
26:3-5; Lem 4:16 \* 11:48 Bó to fane nonεn njefo ε Bojuu to beje lo le Jisos nu Mboyse, ε bó ke emum enε ekεw diuw  
bô bonyii bo Lum bò to saake bó wvu le wvú ebvuse bó can bonyii bo Lum bodvu le. 11:49 18:14

le kelum kekíe le ne gay fiew ê bó le, “Ke ben kee naa lo fiεε ke. <sup>50</sup> Ke ben kee le fí jee fô ben e le wee mwaan ekpwe fô bonyii le bocii efey fo ketum kecii ela lo le?” <sup>51</sup> Ke Kayfas to jemyi fiεε fin bô bvufee bvù è nu bwew ke. Wvù diewe ekole ke bocee ncese le kelum kekíe le to jemyi nen teete ε è nu ntum Nyo' le Jisos to kenke keekpwe fô ketum ke Bojuu le. <sup>52</sup> E è yaa mey ke fô ketum kedvu le mey ke, wvù to kenke keekpwe keebaance boom bô è nu bo Nyo' le bocii bô nu bitum bimew e, é bó enù yí fiεε le fimwaan. <sup>53</sup> E kew εbvubwe le, ε bikuu bi won e mum kew no joo nsey no bó nu ke eghan se yu Jisos.

<sup>54</sup> Nonen, ε Jisos fanε yaa ebvuu eghane ya le entelen jo Bojuu ke. E wvù ne fiew jó gen ketum kemew kè nu mbew won monshεem e ε bô boom bew bo ηgoo le no cee jó kelaante kemew e ε bó teje le Efelem.

<sup>55</sup> E Nkaw Bojuu wvu Danefey ke no too wase nceencee, ε bonyii no nen'yi biba le bene Jelusalém ε diuu din se keetoo keekfumbikuu bibole. <sup>56</sup> E bó gen kew no gomte Jisos biwci εbonεbon no bó to leemene fô yew ncese le gayte le, “Ben kpwaake le la? Ke wvù nu eto fô nkaw wvun e le?” <sup>57</sup> E to nu ε bocee ncese bo baay baay noo Bofalasii ε nya wase nci le é wee nu dvù wvù kee fô Jisos nu, é wvù ge ε bó kiεε, wvu le è nulo é bó ekoo wvù.

## 12

### *ε Maalia yefe Jisos Betani (Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)*

<sup>1</sup> E è ke no shεεte wase εdiuw εsoocaaan é emum enu kefew ke Nkaw Danefey e, ε Jisos ne gen ntew wvù Betani le jò Laasalus wvù Jisos to bvuseε yí kpwe le to nu. <sup>2</sup> No wvù gen jó, ε bó fe mwεem mvudien keetεw wvù dvù. E Maata no nu wee gawe ε Laasalus nu wee mvu ηgoo bonyii bô to shiileε no diekene bô bo Jisos e. <sup>3</sup> E Maalia ke mum ne jo fikaa fi nfiey mvu wvù shfuunjkene le, yefe bikaa bi Jisos e dvù, sho bô yvuw ye ekole. Nfiey wvun to lumte naa baay,

ε bó kene bô naad εwvunεwvun. No wvù yefe nonen, ε yew yidvu ne no shfuunjkene lo ente yicii.

<sup>4</sup> E Judas Iskaliot wvù to nu wee ηgoo boom bo Jisos e, (wvù to ghanεε egese wvù) kaa ne gay le, <sup>5</sup> “E be ge la fo bó egese lo nfiey wvun bodanali gee te, enya bigew bidvu ê bonyii bô fuute?” <sup>6</sup> Ke Judas to jemyi nen le wen kenke shiee fô bonyii bô fuute le ke. Wvù to nu coon ε è to nu wvù wee wvubo ekole, ε wvù to ké no leese kebo jó fici ekole kew dvù. <sup>7</sup> E Jisos gay le, “Cine wvù le. Wvù be gεke nfiey wvun nen keeseysel ε è nu ndwey wεm dvù. <sup>8</sup> Bonyii bô fuute nu ke enu ke ben ε bó sekecii, geenε ke me nu ηke enu beene sekecii ke.”

<sup>9</sup> E kebombom ke Bojuu le ke yuw le Jisos nu jó, ε bó mum to jó. Ke bó to to ke ε è nu nje Jisos maan ke. Bó to to ten keeyen Laasalus wvù Jisos to bvuseε yí kpwe le. <sup>10</sup> Nonen, ε bocee ncese bo baay baay no kaake le bó nu eyu ten Laasalus, <sup>11</sup> njefo è to nu nje wvù wvù Bojuu nteen to cin'yi bó le leese wase fitele ε è nu yí Jisos e.

*ε Jisos ley Jelusalém diewe Nfon e  
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)*

<sup>12</sup> E ekfun buy yuu, ε kebombom ke bonyii le kè to toε fô nkaw e yuw le Jisos nu ê je too Jelusalém. <sup>13</sup> E bó mum jo bidaayεε buy keegen efiisen wvù ê je. E bó gen no wvuuyi gayte le, “Eeeee, mbense enù fô Nyo' le leεε! Nyo' nu ε lan kembonεn yí wee wvù too ê diee di Tata le leεε! E nu wvù Nfon wvu Islael leεε!” <sup>14</sup> E Jisos gom waa kembεεbey, ben. E fí mum no nu no bó to sanεε le,

<sup>15</sup> “Bonyii bo Sayon, fo ben efanè ke. Ben etaa eyen, Nfon wene too lo, ε wvù ε ben yí waa kembεεbey e.”

<sup>16</sup> Ke boom bo Jisos e bo ηgoo le to nu ε kiεε fiεε fí fiεε fin dunji fonkεw ke. E Jisos ke dioo ley wase bvukukε bwew e, ε bó mum kume le bó to san fiεε fin ε è nu ekume wvù, ε fí ε kooy wase bô wvù ke no bó to sanεε. <sup>17</sup> Kebombom kè to nu bô bo Jisos

11:52 10:16 11:53 5:18 11:54 5:13; 7:1 11:55 2:13; Ktj 19:11-20; 2Klo 30:17-18 11:56 7:11 12:1  
11:1-2 12:2 Luk 10:40 12:3 Luk 7:37-38 12:4 6:71; 13:2, 27; 18:2; Mat 10:4 12:5 Yεsa 58:7; Mat 19:21; Jεm  
2:15-16 12:7 19:40 12:8 Dito 15:11 12:9 11:43-44 12:11 11:45 12:13 Mben 118:26; Mat 27:42; Jon  
1:49 12:15 Saka 9:9 12:16 2:22; 17:1 12:17 11:42-45

diuu di wvú to tenεε Laasalus ê jem bvuse yí kpwe le to nu ε gen bô nsee no bó to yenεε. <sup>18</sup> Ε shiee wvú kebombom kedvu to buyεε keegen efiisen wvú ê je to nu nje bó to nu ε yuw le wvú to nu ε ge fiεε fin fi dunçi bvukuke bvú Nyo' le. <sup>19</sup> Ε Bofalasii yen nen mum no jemyi ebonεbon le, “Κε ben nu ε yen? Κε fiεε nu dvú fi è nulo é ben ebvuu ege ke. Wonj tfuu nu ε shfum wase ε bi wvú le.”

### *Ε Boglek bomew no shieele keeyen Jisos e*

<sup>20</sup> Bonyii bomew to nu ngoo bonyii bò to benεε Jelusalém keebunle Nyo' kefew ke ηkaw e kin ε è nu Boglek. <sup>21</sup> Ε Boglek ban gen yen Filew wvú to nen'yεε ê kelaante kè Besayda le ê keba kè Galilee le, gay ê wvú le, “Nγaywee, bese shieele keeyen Jisos e.”

<sup>22</sup> Ε Filew mum gen be Andulu dvú, ε bô wvú mum gen see ê Jisos. <sup>23</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Kefew nu ε kocen wase kè wee wvú diee nu Waawee nu ekenke diee di kuuke. <sup>24</sup> Ε me ensee ê ben keceey keceey le, é ηgow fiεε baa egbwe yí nshε le ekpwe, é yí emey ke enu yí emben. Geenεn é yí kpwe lo, é yí ke eyum mvuntam nteen. <sup>25</sup> Wee wvú koonke nshii we baay nu ke elase nshii wvudvu, ε wee wvú bane nshii we yí wonj wvun e nu ε wvú gεεle lo keeke ekenke nshii wvú mey lo. <sup>26</sup> Ε wee lemte me le, tu wvú kenke keebii me le, ε naa fεε fò me nu, é wee wεm lemme enù ten fó. Ε wee lemte me le, tu Icεm nu ke ebuw wvú.”

### *Ε Jisos jeme ekumε kpwe ye*

<sup>27</sup> Ε Jisos nε gay le, “Keseen nu ε fitele buuke lo me. Ε nulo é me enγay le la? Le Icεm ebvuse me εnte jo kefew ke ηgew e kin e? 'Aay, è nu nje kefew kedvu kin wvú me nto ntoε. <sup>28</sup> Icεm, geε é diee diuw ekuuke.” No wvú jeme nonen, ε diεw shii fowe le, “Me nu ε ηge wase dí ε no kuuke, ε me mβεε ηke embvuu enge.”

<sup>29</sup> Ε kebombom kè to leeme fó dioo yuw diεw yidvu, gay fibole le, “Ε baykene jan.” Ε bomew gay le, “Ε jemyi nceendaa Nyo' ê wvú.” <sup>30</sup> Ε Jisos tfuse le, “Diεw yin to nje

yene. Κε yí to nje yεm κε. <sup>31</sup> Keseen nu wase kefew kè bó nu esaw wonj wvun. Keseen nu ε bó nu eshaw nfon wvú saake wonj wvun. <sup>32</sup> Geenεn ε fiem nu ε seke bó ε ke ε njeyse me fowe, é me enγufe bonyii bocii é bó eto yí yεm e.” <sup>33</sup> Jisos to jemyi nonen dunçi ε è nu kfuu kpwe yí wvú nu ke ekpwe. <sup>34</sup> Ε kebombom ke bonyii le tfuse ê wvú le, “Bese yuuke ê Nwa' bonci le le Mboyse wvú Nyo' to kawεε nu ke efele. Wo ε ghan nεε ε sε no duu le bó kenke keeke njeyse wee wvú diee nu Waawee fowe? Wee wvú diee nu Waawee wvudvu nu wvú la?” <sup>35</sup> Ε Jisos gay ê bó le, “N'yuu nu enu ben ε bó κε yí kefew e caan. Ben emum elenè no ben kenke n'yuu ben ε bó, fo kejiwe ke nε eban ben. Κε wee wvú lenε ê ejiwε le ké no kee fò wvú gene κε. <sup>36</sup> No ben kenke n'yuu ben ε bó, ben ebee n'yuu wvun e, wvu le ben emum enu boom bo n'yuu le.”

### *Diεw Jisos nu ke esaw wee wvú nu ε fan keefiisen diεw yidvu*

No Jisos jemyεε mwεεm mvun nen, mum nε gen nyiim. <sup>37</sup> Naa no wvú to nu ε cim ge mwεεm nteen mvú dunçi bvukuke bwew ε bó yen, bó to baa lese fitele yí ye le κε. <sup>38</sup> Ε fi to nu nonen wvu le fí ekocen no Yesaya wvú wee ntum Nyo' to jemyεε le,

“Tata, è nu yεε dvú wvú nu ε bee fiεε fi bese jemyi le?”

Ε è nu ê baa wvú Tata nu ε dunçe mvunγay mvu kebo kew e?”

<sup>39</sup> Nonen κε è to nulo é bó elese fitele yí ye le κε, njefo Yesaya to nu ε bvuu jeme bvudvuu bvumew e le,

<sup>40</sup> “Wvú nu ε ban ejise εbo, ε ge mvuntelem mvubole ε no leε, wvu le fo bó eyenè mwεεm e bô ejise εbo, ekeè mwεεm ê mvuntelem mvubole, ekase etu jim é me enfε bó.”

<sup>41</sup> Yesaya to jemyi mwεεm mvun njefo wvú to nu ε yen wase bvukuke bvú Jisos e, mum no jemyi ekumε wvú. <sup>42</sup> Naa no bonyii to baa cim nu keelese fitele yí Jisos e, nu ε bonyii nteen bò to nu naa bikuu bi wonj e to lese fitele yí ye le, geenεn fanε



yaa nu keejeme bô dew yibo ke, njefo bó to fane Bofalasii le fo bó ke ekun bó yew bunle le. <sup>43</sup> E bó to fane nonen njefo bó to koonke keekenke mbense e è nu wvù nen'yi fô bonyii le efey keekenke e è nu wvù nen'yi fô Nyo' le.

<sup>44</sup> E Jisos ne funj foweewe gay le, “Wee wvù nu e lese fitele yi yem e, nu e wvù yaa lese e è nu yi yem e ke. Wvù lese e è nu yi wee wvù tum me le. <sup>45</sup> E wee yen me le, tu wvù yen e è nu wee wvù tum me le. <sup>46</sup> Me nu e nto ê won jan diewe n'yuule le wvu le naa yee wvù nu e lese fitele yi yem e wvù saa ebvuu emey enu ê ejiwle le ke. <sup>47</sup> E wee yuw diew yem, e fanje yaa egee, me nsaa enlese wvù ngew e ke, njefo ke me nto nto keenlese bonyii bo yi won wvun e ngew e ke. Me nto nto keemboyse lo bó. <sup>48</sup> Wee wvù nu e ma me e fanj keefiisen diew yem kenke fi fi nu ke esaw wvù. Diew yi me nu e njeme ê wvù nu fi fi nu ke elese wvù ngew e diuu di fokemese. <sup>49</sup> Fí nu nonen njefo ke me njemyi e è nu ê mvun gay mwem e ke. Icem wvù tum me nu wvù wvù gay le me enjemyi, e è nya wvù fi fi me enjemyi, e see no me enjemyi. <sup>50</sup> E me nkee le fi fi wvù gay le me enjemyi nu fi nyaa nshii wvù mey lo. Nonen fi fi me njemyi nu fi Icem nu e gay le me enjemyi.”

## 13

### *E Jisos cuke bikaa bi boom bew bo ngoo le*

<sup>1</sup> E è ke no nu wase bvù ekfun nu ebuy eyuu é emum enu Nkaw Danefey, e Jisos kiese le kefew kè wen nu ecine won wvun e, ekase egen fô Icee wen e nu e kocen wase. No wvù to koonke bonyii bò è to nu bew yi won wvun e, e wvù kon bó gen mese. <sup>2</sup> E bó ke no diekene fokisguu, e dewle e lese wase nkpawace ê fitele fi Judas wvù waa Semon Iskalot e le wvù egese Jisos. <sup>3</sup> No Jisos to kee wase le Icee wen nu e nya wase mwem mvun can wen e, bô le wen to ne fô Nyo' le e wen kaase tuu jim fô Nyo' le, <sup>4</sup> e wvù mum ne ê we jo mwem mvudien,

baaye bikum biew, jo ndvu yi bó shole ye dvù, sen yi mvuntem e, <sup>5</sup> mum tfuw joo ê nkaa le, kew no cuke bikaa bi boom bew bo ngoo le dvù, shole bô ndvu yi wvù to senye yi mvuntem e ye. <sup>6</sup> E wvù ke cuke to buy fô Semon Bita le, e wvù bife ê wvù le, “Tata, è nu ecuke wo bikaa biem e?”

<sup>7</sup> E Jisos tfuse ê wvù le, “Ke fi fi me ngee nu e wo nulo eki keeseen ke. Wo nu ke eki e è nu ejim.” <sup>8</sup> E Bita gay ê Jisos le, “Ke è nulo é wo ke eyuu ecuke bikaa biem ke.” E Jisos tfuse ê wvù le, “E me mbaa encuke wo, wo saa ekene fi fi bee wo ke.” <sup>9</sup> E Semon Bita mum gay ê Jisos le, “Tata, é è fen nu nonen, tu ke wo nu ecuke ke e è nu bikaa biem maan ke. Wo nu ecuke ten can yem bô ekole kem fó.” <sup>10</sup> E Jisos gay ê wvù le, “Wee wvù nu e cuke wase ye nu e wvù yuule wase ye yicii, e shiee yaa bvuu nu keebvuu ecuke efey bikaa ke. Ben nu e ben yuule wase, geen e è yaa nu ben bocii bò yuule ke.” <sup>11</sup> Jisos to jemyi nonen njefo wvù to kee wase wee wvù nu ke egese wvù. E nu fi fi wvù to gaye le, “Ke ben yuule bocii ke.”

<sup>12</sup> E Jisos ke mese cuke bikaa bibole, tfume bikum biew, kase gen tu fô bvudvuu bwew e, mum bife ê bó le, “Ben nu e kiese fi fi me nge fô ben e fin e? <sup>13</sup> Ben teje me le Wee N'yeyi bvuu teje le Tata, e ben teje e è nu len nonen njefo è nu fi fi me nu. <sup>14</sup> E me wvù nu Tata wene bvuu nu Wee wene N'yeyi nu e cuke bikaa binen, tu ben ten kenke keecukè bikaa bi wee noo wee le. <sup>15</sup> Me nge nonen ndunji lo ê ben le ben ege è ten no me nge fô ben e. <sup>16</sup> E me ensee ê ben kecey kecey le ke waa lemme ké no kuuke fele cee ekole we ke, e ke wee wvù bó tum lo ké no kuuke ten fele wee wvù tum wvù ke. <sup>17</sup> E ben kee mwem mvun, e no gee mvù, é njon wvu baay enu wene. <sup>18</sup> Ke me njemyi e è nu ekum ben bocii ke. Me nkee bonyii bò me nu e ncaw. Geen, e fi nu le fi fi nu ê Nwa' Nyo' le kenke keeke eto kocen no bó to sanje le, ‘Wee wvù diee mwem mvudien mwem nu e ne e no bii bikaa biem e.’ <sup>19</sup> Me nseje fi fi fin ê ben keeseen é fi se keeke ekooyi, wvu le fi ke dío e kooy, é ben



emum ebee le è nu naa me wvudvu. <sup>20</sup> E me ensee ê ben keceey keceey le wee wvù nu e fiisen naa wee wvù la wvù è tum me, nu e wvù fiisene e è nu me. E wee wvù fiisene me fiisene e è nu wee wvù tum me.”

### *E Jisos dunçe wee wvù nu egese wvù*

<sup>21</sup> No Jisos jeme mwεem mvun nen, e fitele ne no buuke wvù. E wvù ne jeme lo teyey gay le, “E me ensee ê ben keceey keceey le wee mvu ben e nu egese me.”

<sup>22</sup> E boom bew bo ηgoo le ne no taayine ye maa laa wvù jemyi e è nu wee wvù la le. <sup>23</sup> Wee mvu ηgoo boom bo Jisos e wvù Jisos to koonke to yeeme diekene naa mbew ye le. \* <sup>24</sup> E Semon Bita kpwase wvù gay le wvù ebife ê Jisos le laa wvù jemyi e è nu ye le. <sup>25</sup> Nonen e wvù yeem gen yî Jisos e bife ê wvù le, “Tata, è nu ye?” <sup>26</sup> E Jisos tfuse ê wvù le, “E nu wee wvù me nu enguse bleed encuw ê nshew mbase le enya ê wvù.” Nonen e wvù mum cuw bleed ê nshew mbase le nya ê Judas wvù waa Semon Iskaliot. <sup>27</sup> Ke no Judas fi bleed wvudvu nen, e Satan mum ley yî ye le. E Jisos gay ê wvù le, “Yanzen ege fiε fi wo gomte keege.” <sup>28</sup> Wee mvu ηgoo bó le to baa kieε fiε fi wvù jemyi ê wvù nonen ke. <sup>29</sup> Bomew to kpwaake le no Judas to nu wee wvù geele ekεle nu e Jisos jemyi ê wvù le wvù egen eguy mwεem mvù bó shieele keedie Nkaw dvù, kenε le wvù egen enya fiε ê bonyii bò fuute. <sup>30</sup> No Judas fi bleed wvudvu nonen e die, mum buy lo kan mwaan gen. Sekekie to nu wase entan.

### *E Jisos tefe kpwe ê boom bew bo ηgoo le*

<sup>31</sup> No Judas buyεε wase gen nonen, e Jisos shεε gay le, “Keseen nu e bó nu ekεw eyene bvukuke bvù wee wvù diee nu Waawee le, emum eyene ten bvukuke bvù è nu bvù Nyo' le yî ye le. <sup>32</sup> E bó yen bvukuke bvù Nyo' le yî ye le, tu Nyo' nu edunçe ten bvukuke bvù Waa we le yî wvù wvù Nyo' le. E wvù nu edunçe lo kan mwaan. <sup>33</sup> Boom bem, me nu enu beene ke wase yî kefew e nen caan. Ben nu ke eshεε egom me saa eyen ke. No me nto ηgayεε ê Bojuu, nu no

me ηgayte ê ben keseen le, ‘Fô me ηgene nu e ke ben nulo eto fó ke.’ <sup>34</sup> Me nyaa nci ê ben, e è nu nci wvu fwε le ben dioo e shεε no konenè. Ben ekonenè ke naa lenlen no me nu e ηkon ben. <sup>35</sup> E ben shεke e no konene nonen, é fifin ege é bonyii bocii emum ekiεε le ben nu boom bem bo ηgoo le.”

### *E Jisos gay le Bita nu ke ema wen*

(*Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34*)

<sup>36</sup> E Semon Bita mum bife ê Jisos le, “Tata, wo gene e è nu fεε?” E Jisos tfuse le, “Fô me ηgene nu e ke è nulo é wo ebi me le keseen ke. Wo nu ke eshεε se bi.” <sup>37</sup> E Bita kase bife ê wvù le, “Tata, ke è nulo é me mbi wo le keseen nje la? Me nu ηke enya nshii wem keenkpwe nje yo.” <sup>38</sup> E Jisos Bife ê wvù le, “Wo nulo enya nshii wo keekpwe nje me? E me ensee ê wo keceey keceey le ke nyimshie nu ke eton se wo e ma wase me bokan botete ke.”

## 14

### *Jisos nu Je yî gene fô Nyo' le*

<sup>1</sup> E Jisos bvuu jeme ê boom bew bo ηgoo le le, “Fo ben ecine é mvuntelem mvunen ebuuke ke. Ben elese fitele yî Nyo' le, elese ten fitele yî yem e. <sup>2</sup> Yew dvu Icem, nu e bibuw nu dvù nteen. E fi be baa enu nonen, tu me mbaa ηgayte le me ηgene nseyse bvudvuu ê ben ke. <sup>3</sup> E me nu ndioo e ηgen e nseyse bvudvuu ê ben, enkase ento enjo ben é beene enu, wvu le fô me nu, é ben enù ten fó. <sup>4</sup> E ben kee wase je yî gene fô me ηgene.” <sup>5</sup> E Toma mum gay ê wvù le, “Tata, ke bese kee fô wo gene ke. Bese nu eghan neε se kieε je yidvu?” <sup>6</sup> E Jisos tfuse le, “E nu me je, e è nu me keceey, e è nu me nshii. Ke wee nulo egen fô Icem e se wvù e fey yî yem e ke. <sup>7</sup> E ben be kee me, tu ben bee kee ten Icem. E ke w yî keseen e nu e ben e kieε wase wvù e bvuu e yen wvù le.”

<sup>8</sup> E Filew gay ê wvù le, “Tata dunçe Ico ê bese, é bese eyen emum effuu.” <sup>9</sup> E Jisos tfuse e wvù le, “Filew, beene nu e ce wase baay nen se wo kee me le? Wee wvù nu

**13:23** 19:26; 20:2; 21:7, 20 \* **13:23** Keeshii ediekene nu e Bojuu to ké nshii fokuse, yeem lo keba kemwaan se no diekene. **13:27** 13:2 **13:29** 12:6 **13:31** 17:1 **13:33** 8:14 **13:34** 15:12, 17; 1Jon 2:7-8; 3:11, 23; 4:11; 2Jon 5-6 **13:35** 1Jon 3:14 **13:36** 8:14; 21:19 **13:38** 18:27 **14:1** 14:27 **14:3** 12:26 **14:5** 20:24 **14:6** Ibu 10:20 **14:7** 8:19 **14:9** 12:45

ε yɛn me le, nu ε wvú ε yɛn wase Icɛm e. Wo nulo eghan nɛɛ le sɛ ebvuu egayte lɛ me enduɲɔɛ Icɛm ê ben? <sup>10</sup> Wo baa bee lɛ me nu yî Icɛm e, ε Icɛm nu yî yɛm le? Njeme wvù me njemyi ê ben nu ε kɛ me njemyi yî mvuɲgay mwem e kɛ. Icɛm wvù nu yî yɛm e nu wvù gee dilemme diew. <sup>11</sup> Ben ebee me le lɛ me nu yî Icɛm e, ε Icɛm nu yî yɛm e. E ben baa bee me le nje fiɛɛ fi me ηgayte, ε ben bee nje dilemme di me ηgee le. <sup>12</sup> E me ensee ê ben kecɛɛy kecɛɛy lɛ wee wvù nu ε lese fitele yî yɛm e nu ke egee tɛn dilemme di me ηgee. E wvù nu ke ege dilemme efey naa di me nu ε ηge, njefo me ηgene wase fô Icɛm e. <sup>13</sup> Naa la fi ben ε bife ê diee diem e, ε me enge fí, wvu lɛ Icee Wan nulo ekɛɲke diee di kuuke nje Wan. <sup>14</sup> E ben bife naa la ê diee diem e, ε me enge fí.

### *E Jisos kaw bonyii bew bô Keyoy ke Yuule*

<sup>15</sup> E ben kooɲke me, ε ben egɛɛlè bonci bem, <sup>16</sup> ε me ηke enlɛkɛ ê Icɛm ε wvù enya ben bô wvumvu Wee Nfi ε wvù enu ben ε bó sekecii. <sup>17</sup> Wee wvun nu Keyoy ke kecɛɛy e. Kɛ wvù nu wee wvù è nulo ε bonyii bò è nu bo yî won wvun e efisɛn wvù kɛ, njefo kɛ bó yɛne wvù le kɛnɛɛ kee wvù kɛ. Ben nu finɛn ε ben kee wvù, njefo wvù cee ben ε bó, ε wvù nu ke enu yî yene le.

<sup>18</sup> Kɛ me nu ηke encinɛ ben e ε ben enu diɛwɛ boom bo bonkfu le kɛ. Me nu ηke enkase ento enu beene. <sup>19</sup> E shɛete wase caan ε bonyii bò è nu bo yî won wvun e saa ebvuu eyɛn me le kɛ. Geenɛn, ben nu ke eyɛn me le. No me nu ηke enu dvú, nu ε ben tɛn nu ke enu dvú. <sup>20</sup> E nu ke enu ebvubwɛ ε ben ekiɛɛ lɛ me nu yî Icɛm e, ε ben nu yî yɛm e, ε me nu yî yene le. <sup>21</sup> Wee wvù kee bonci bem gɛɛle, nu wvuɛ wvù kooɲke me. E wee wvù kooɲke me nu ε Icɛm nu ke ekooɲke wvù. E me nu ηke enkooɲke tɛn wvù, enduɲɔɛ ekolɛ kem ê wvù.” <sup>22</sup> E Judas wvumvu (ε è yaa nu kɛ wɛ wvù bó teɲɛ lɛ Iskaliot kɛ) bife ê wvù lɛ, “Tata, fí ghan nɛɛ le fi wo nu ke eduɲɔɛ ekolɛ kuw ε è nu ê bese, ε è yaa nu ê bonyii bò è nu bo yî

won wvun e kɛ?” <sup>23</sup> E Jisos tfuse ê wvù lɛ, “E wee kooɲke me, ε wvù egɛɛlè njeme wɛm, ε Icɛm ekooɲke wvù, ε bee Icɛm ke eto fô wvù le ecee bee bó. <sup>24</sup> Kɛ wee wvù baa kooɲke me kɛ no gɛɛle njeme wɛm kɛ. Kɛ njeme wvù ben yuuke nu wɛm kɛ. E nu wvu Icɛm wvù tum me.

<sup>25</sup> Mwɛɛm mvun nu ε me njemyi ê ben mbɛɛ beene. <sup>26</sup> Geenɛn, Wee Nfi wvù è nu Keyoy ke Yuule wvù Icɛm nu ke eciinse ê diee diem e nu ke eyɛɛyi ben bô mwɛɛm mvunciim ebvuu ege ε ben ekumyi mwɛɛm mvunciim mvù me nu ε njeme wase ê ben. <sup>27</sup> Me nu ε ηgɛɛ nyɛkeey lɛ wvù enu ben ε bó. Me nyaa nyɛkeey wvù è nu wvuɛm ê ben. Kɛ me nyaa nyɛkeey wvun ê ben no bonyii bò è nu bo yî won wvun e kɛ no nyaa kɛ. Fo ben ecinɛ ε mvuntelem mvunɛn ebuuke kɛnɛɛ kɛɲke jaɲ kɛ. <sup>28</sup> Ben nu ε yuw wase no me ηgayte lɛ me ηgene wa lo, ε me nu ηke enkase ento enu beene. E ben be kooɲke me, tu ben bee elanlaɲɛ lo, njefo me ηgene ε è nu fô Icɛm e, no Icɛm kuuke fele me. <sup>29</sup> Keseen nu ε me ε njeme wase fiɛɛ fin ê ben ε fí sɛ keeke ekooy, wvu lɛ fí ke dioo ε kooy, ε ben emum ebee me le. <sup>30</sup> Kɛ me mbɛɛ embvuu enshe enjemyi beene baay kɛ, njefo nfon wvù saake won wvun too wase. Kɛ è nu lɛ wvù kɛɲke mvuɲgay ê me ê we kɛ. <sup>31</sup> Geenɛn, me ηgee ε è nu no Icɛm nu ε gay lɛ me engeè wvu lɛ bonyii bò è nu bo yî won wvun e nulo ekiɛɛ lɛ me ηkooɲke Icɛm. Ben eja we ε bó enɛ.”

## 15

### *Jisos nu kete ε bonyii bew nu tíɛw yidvu*

<sup>1</sup> “E nu me tɛwɛn kete ke mvuntam e ke cɛɛy cɛɛy, ε Icɛm nu wee wvù seysee tɛwɛn wvudvu. <sup>2</sup> Tíɛw yɛm yicii yî baa yumte mvuntam, nu ε wvù ke faashɛ bvuse, ε yî yumte mvuntam nu ε wvù ke seyse kpwɛɛ wvu lɛ yî eyuule emum eyumte mvuntam nteen. <sup>3</sup> Njeme wvù me njeme wase ê ben nu ε ge wase ben ε no yuule. <sup>4</sup> Ben emɛy enù yî yɛm e, ε me enu tɛn yî yene le. Kɛ

14:10 3:35 14:11 5:18, 36; 10:37-38 14:13 15:16; 17:1 14:15 14:21, 23; 15:10; 1Jon 5:3; 2Jon 6 14:16 7:39; 14:26; 15:26; 16:7, 13; 20:22; 1Jon 3:24; 4:13; Lem 1:4; 2:4 14:17 1Kol 2:10-16 14:19 16:16; 8:14 14:20 5:18 14:21 14:15 14:23 Mwm 3:20 14:24 7:16 14:26 14:16 14:27 16:33; 20:19, 21 14:28 8:14 14:29 13:19 14:30 12:31 14:31 15:10; Mat 26:46 15:1 Os 10:1; Yɛsa 5:1-7; Yɛli 2:21; Mben 80:8-16 15:2 Mat 3:10 15:3 13:10 15:4 6:56; 15:7, 10, 16; Lum 11:17-18; 2Kol 3:5; 4:7; 1Jon 2:6, 28; 3:6, 24

tiɛw nulo eyum mvuntam eyinɛyin sɛ yí nu yí kete le kɛ. Ɛ nu kɛ lɛɲlɛɲ no kɛ è nulo é ben ege fiɛɛ sɛ ben nu yí yɛm e kɛ. <sup>5</sup> Ɛ nu me twɛɲ kete ke mvuntam e, ɛ ben nu tíɛw yidvu. Wee wvù nu yí yɛm e ɛ me nu tɛn yí ye le, nu wvuwɛ wvù nu diɛwɛ tiɛw yí nulo eyumte mvuntam nteen e, njefo é me mbaa enu, wee saa ege fiɛɛ kɛ. <sup>6</sup> Wee wvù nu sɛ wvù ɛ mɛy ɛ no nu yí yɛm e nu diɛwɛ tiɛw yí bó efasse elañ lo, é yí eyumtɛn e. Kfuu yiyɛ tíɛw nu ɛ bó nu ke ebaance elañ ê ɲguy e é yí efie lo. <sup>7</sup> Ɛ ben mɛy ɛ no nu yí yɛm e ɛ diɛw yɛm nu yí yene le, ben é bife naa la fi ben shieele, é bó ege fí fô ben e. <sup>8</sup> Ɛ ben nu diɛwɛ tíɛw yí yumte mvuntam nteen e, é fifin enyaa diee di kuuke ê Icɛm, emum eduɲci lɛ ben nu bonyii bem bo ɲgoo le.

<sup>9</sup> No Icɛm koonke me nu kɛ lɛɲlɛɲ no me ɲkoonke ben. Ben emum emɛy enù ɛnte jo kenkonɛn kem. <sup>10</sup> Ɛ ben gɛɛle bonci bem, é ben emɛy enu ɛnte jo kenkonɛn kem, kɛ no me nu ɛ ɲgɛɛ bonci bo Icɛm e ɛ mɛy ɛ no nu ɛnte jo kenkonɛn kew. <sup>11</sup> Mwɛɛm mvun nu ɛ me njemyi ê ben wvu lɛ njoɲ wɛm nulo enu fô ben e, é ben emum ekɛɲke njoɲ wvù nu ɛ yɲsɛn. <sup>12</sup> Nci wɛm nu wvun wvù nu lɛ ben ekonɛnè kɛ no me ɲkoonke ben. <sup>13</sup> Kɛ kenkonɛn kemew bvuu nu dvú kè kuuke fele kè lɛ wee enya nshii we ekpwe nje nsáa ye kɛ. <sup>14</sup> Ɛ ben gee fiɛɛ fí me ɲgayte lɛ ben egeè, tu ben nu nsáa yɛm. <sup>15</sup> Kɛ me mbvuu nteɲe ben lɛ boom bo lemme le kɛ, njefo kɛ waa lemme ké no kee fiɛɛ ficii fí cee ekole we gee kɛ. Me nteɲe wase ben lɛ nsáa yɛm njefo fiɛɛ ficii fí me n'yuw ê Icɛm nu ɛ me ɛ ɲge wase ben ɛ kiɛɛ. <sup>16</sup> Kɛ è to caw ben me kɛ. Ɛ to caw me ben, mbaa ɲgɛɛ lɛ ben egeɲ enu diɛwɛ tíɛw yí yumte mvuntam e, mvuntam ɛ è nu mvù nu ke emɛy nu dvú le. Ɛ ben gee nonɛn, naa la fi ben ɛ bife ê Icɛm ê diee diem e é wvù enya ê ben. <sup>17</sup> Nci wvù me nyaa ê ben nu kɛ wvun wvù lɛ, ben ekonɛnè.

### *Ɛ Jisos gay lɛ woɲ wvun nu ke ebane bonyii bowene*

**15:6** Mat 7:19    **15:7** 15:16    **15:8** 14:13; 17:1    **15:9** 13:1; 5:18    **15:10** 14:15    **15:11** 16:22, 24; 17:13; 1Jon 1:4  
**15:12** 13:34; 1Jon 4:11    **15:13** 10:11    **15:16** 14:13; 15:7; 16:23-24; Mat 18:19; 1Jon 3:22; 5:14-15; Jon 6:70; 13:18  
**15:17** 13:34    **15:18** 7:7    **15:20** 13:16    **15:21** 16:3    **15:22** 9:41    **15:23** Luk 10:16; Jon 5:23; 1Jon 2:23  
**15:24** 5:36    **15:25** Mben 69:4; 35:19    **15:26** 1:15; 5:36; 14:16; 1Jon 5:6-9    **15:27** 1:14; Lem 1:8; 1Jon 1:2; 4:14  
**16:2** 9:22    **16:3** 15:21    **16:4** 13:19

<sup>18</sup> Ɛ bonyii bò è nu bo yí woɲ wvun e bane ben, é ben no kee lɛ bó to yaw kɛw no bane ɛ è nu me ɛ sɛ no bane ben. <sup>19</sup> Ɛ ben be nu bonyii bo yí woɲ wvun e, tu bonyii bò è nu bo yí woɲ wvun e be koonke ben diɛwɛ bonyii bobole. Geenɛn, kɛ ben baa nu bonyii bo yí woɲ wvun e kɛ. Me nu ɛ ncaw wase ben ɛ mbvuse ɛnte jo bonyii bo yí woɲ wvun e. Ɛ nɛɛ fiɛɛ fí bonyii bò è nu bo yí woɲ wvun e bane ben. <sup>20</sup> Ben ekume njeme wvù me nto njemyɛɛ ê ben lɛ kɛ waa lemme ké no kuuke fele cee ekole we kɛ. Ɛ bó bone bikaa ê me ɛjim, tu bó nu ke ebon tɛn ê ben ɛjim. Ɛ è be nu lɛ bó yuuke njeme wɛm e, tu bó nu ke eyuw tɛn wene le. <sup>21</sup> Fin nu fiɛɛ fí bó nu ke ege bô ben nje me, njefo kɛ bó yaa kee wvù wvù to tumɛɛ me kɛ. <sup>22</sup> Ɛ è be baa nu lɛ me nu ɛ nto ɛ njeme ê bó, tu bó be baa ekɛɲke jay kɛ. Geenɛn, keseen nu ɛ kɛ bó kenke fiɛɛ keetaɲe diuw dvú yí bibefe bibole kɛ. <sup>23</sup> Wee wvù bane me nu ɛ wvù bane Icɛm tɛn. <sup>24</sup> Ɛ è be baa nu lɛ me nu ɛ ɲge kfuu dilemme di wee ke baa yuu ge wase entelɛɲ jo bó, tu bó be baa ekɛɲke jay kɛ. Geenɛn bó nu ɛ yɛn, ɛ no bane kɛ me noo Icɛm. <sup>25</sup> Fifin nu nonɛn keege é diɛw eto ekocɛn no bó to saɲɛɛ ê Ʋwa' bonci bobole lɛ, 'Bó ban me ɛcici.'

<sup>26</sup> Geenɛn, Wee Nfi wvù me nu ɲke encinse nu ke eto ɛ wvù nɛ fô Icɛm e. Wee Nfi wvun nu wvù è nu naa Keyoy ke kecɛɛy e kè nɛn'yi fô Icɛm e. Seke wvù ɛ to, wvù nu ke eben jim nsaw wɛm. <sup>27</sup> Ben tɛn nu ke eben jim nsaw wɛm, njefo ben nu ɛ no nu beene ɛ kɛw fonkɛw."

## 16

<sup>1</sup> "Me njemyi mwɛɛm mvun mvunciim ê ben wvu lɛ fo ben ke egbwe yí mbee wene le kɛ. <sup>2</sup> Bó nu ke ekun ben yéw bunle le. Yí kecɛɛy e, kefew too lo kè wee nu ke edioo yuu wee mvu ben e, eyuu kpwaake lɛ wen gee ɛ è nu lemme di jee fô Nyo' le. <sup>3</sup> Ɛ bó nu ke egee nonɛn, njefo kɛ bó baa kiɛɛ wase Icɛm kenɛɛ me kɛ. <sup>4</sup> Me njemyi mwɛɛm mvun mvunciim ê ben nɛn wvu lɛ

seke kefew kedvu ε kocεn, ε ben ekume le me nto nu ε njeme wase ε ben εκυμε mvú.

*Lemme di Keyoy ke Yuule nu ke eto egee*

Me nto mbaa njeme mwεεm mvun ε ben fonkεw ke, njefo me nto nkε no nu ke beene. <sup>5</sup> Keseen nu ε me ntuu wase jim fô wvú wvú to tumεε me le. Geenεn, wee mvu ben e baa cim bife ε me le laa me ηgene fεε le. <sup>6</sup> Ben nu yii yii njefo me nu ε njeme wase mwεεm mvun ε ben. <sup>7</sup> Naa no fí cim nu nonεn, ε me ensee ε ben kecεεy le, ε nu lo fíεε fi jee fô ben e le me enγen. E me nu se me ε ηgen, Wee Nfi wε saa eto fô ben e ke. Geenεn, ε me ηgen lo, emum enciinse wvú fô ben e. <sup>8</sup> E wvú nu ke edioo ε to, etooshe bonyii bô ε nu bo yî won wvun e, ege ε bó eyen kebefε kebole, ege ε bó eyen fíεε fi ε nu nce wvu teytey, ege ten ε bó eyen fi ε nu nsaw Nyo'. <sup>9</sup> Wvú nu ke ege ε bó eyen kebefε kebole no bó baa lese fitele yî yem e ke, <sup>10</sup> ege ε bó eyen fíεε fi ε nu nce wvu teytey no me ηgene wase fô Icεm e, ε ben yaa bεε ke ebvuu eyen me le ke. <sup>11</sup> E wvú nu ke ege ε bó eyen fíεε fi ε nu nsaw Nyo' njefo nfon wvú saake won wvun nu ε nsaw ε koo wase wvú.

<sup>12</sup> Me mbεε ηκεηke naa mwεεm nteen keenjeme ε ben, geenεn ke ε nulo ε mvú eley bitem binεn e keseen ntay ke. <sup>13</sup> Seke wvú wvú Keyoy ke kecεεy e ε to, efi ben ε ben ekiεε kecεεy kecii. Ke wvú yaa nu ke ejemyi ε ε nu yî mvunγay mwew e ke. Fíεε ficii fi wvú nu ε yuw nu fí fi wvú nu ke ejemyi, mum seje ε ben mwεεm mvú nu ke eto. <sup>14</sup> Wvú nu ke edunγe bvukuke bwem, no wvú nu ke ejoo ε ε nu fíεε fi ε nu fiem seje ε ben. <sup>15</sup> Fíεε fi Icεm e ficii nu fiem. E nεε fíεε fi me ηgayte le wvú nu ke ejoo ε ε nu fíεε fi ε nu fiem seje ε ben.

*Yii boom bo ηgoo le bo Jisos e nu ke etu nlanlan*

<sup>16</sup> E shεete wase caan ben saa ebvuu eyen me le ke, dioo ε moocε caan ε ben ebvuu ekase eyen me le.” <sup>17</sup> No Jisos jeme nonεn, ε boom bew bo ηgoo le bomew ghay εbonεbon le, “E se nu la fi wvú gayte ε beene le, ε shεete wase caan beene saa ebvuu eyen wen e ke, ke dioo ε moocε caan ebvuu ekase

eyen wen e, bô le wen gene fô Icee wen e? <sup>18</sup> Fíεε fi wvú se duu le ε shεete wase caan se nu naa le la? Ke beene baa kiεε fíεε fi wvú jemyi nonεn ke.”

<sup>19</sup> E Jisos dioo kiεε le bó gomte keebife ε wen fíεε fi wen jeme, mum bife le, “Ben ghayte εbenεben εκυμε fíεε fi me ηgayte le, ‘E shεete wase caan ben saa ebvuu eyen me le ke, ke dioo ε moocε caan ε ben ebvuu ekase eyen me le’ le? <sup>20</sup> E me ensee ε ben kecεεy kecεεy le, ben nu ke ebeele kpwe, fuunke ε bonyii bô ε nu bo yî won wvun lanlanε lo fibole. Ben nu ke enu yî yii le, geenεn ε yii yene yin nu ke enε etu nlanlan. <sup>21</sup> Kpwoon ké dioo nu yî lume le, no yuuke nsase, njefo kefew kew keebo nu ε kocεn wase. E wvú ké dioo ε boo wase wan, wvú saa ebvuu ekumyi nsase wvudvu ke, njefo wvú yuuke wase ε ε nu njon le wee wvu wum nu ε to yî won e. <sup>22</sup> E nu ke no fí nu fô ben e keseen. Ben nu yii yii, geenεn ε me nu ηke endioo ε ηkase ε n'yan ben e, ε ben ekeηke wase ε ε nu nlanlan fô mvuntelem mvunεn e, ε wvuwe nlanlan nu ke enu wvú wee yaa nulo ke efi ε ben ke. <sup>23</sup> E nu ke enu kefew kekie le, ben saa ebvuu ebife fíεε ε me ke. E me ensee ε ben kecεεy kecεεy le, ε ben bife naa la ε Icεm, ε wvú enya fíεε fidvu ε ben ε diee diem e. <sup>24</sup> E kεw lo ε to ε buy keseen e, nu ε ben ke baa bife wase fíεε ε Icεm ε diee diem e ke. Ben ebife, ε ben ekeηke, wvu le nlanlan wene eyinεn.

<sup>25</sup> Me njemyi njeme wvun ε ε nu ke ε bonγan e, geenεn kefew too lo kε me n'yaa mbεε ηke embvuu enjeme ε ben ε bonγan e ke. Me nu ηke enjemyi wase ε ben ε ε nu endan εκυμε Icεm. <sup>26</sup> E nu ke enu kefew kekie le, ε ben biite fíεε ε Icεm ε diee diem e. Ke me ηgayte ε ben le me nu ηke enleke fíεε ε Icεm ben e ke. <sup>27</sup> Icεm keβεε koonke ben, njefo ben nu ε kon me ε bvuu ε bee le me ne fô wvú wvú Icεm e. <sup>28</sup> Me nto nε fô Icεm e nto yî won wvun e, ε no nεn'yi wase yî won wvun e ntuu jim fô Icεm e.”

<sup>29</sup> No Jisos jeme nonεn ε boom bew bo ηgoo le bense lo gay le, “Anghaa! Wo jemyi naa keseen teytey ε ε yaa bvuu nu ε bonγan e ke! <sup>30</sup> Keseen nu ε bese ε yen wase le



wo kee mwεem mvunciim yaa cεyte le wee ke ebife ke lo fiεε ê wo ke. Fifin nu ε ge bese ε mum ε bee le wo nε fô Nyo' le.” <sup>31</sup> Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ben fen nu ε bee keseen e? <sup>32</sup> Kefew too lo, ε kí ε to naa wase, kè ben nu ke etawse mwaan mwaan é wee egene ê wvú yew, cine me le me emben. Geenε ke me nu me emben ke, njefo Icεm nu bee wvú. <sup>33</sup> Me njemyi mwεem mvun ê ben wvu le no ben nu yí yem e, ben emum ekeηkè nyεkeey. Yí won wvun e nu ε ben keηke bonεew, geenε ben esakenè. Me nu ε nso wase won wvun.”

## 17

### *Ε Jisos bunle fô bonyii bew e*

<sup>1</sup> Ε Jisos ke jeme njeme wvun mεse, mum nε cake ejise taa we bunle le, “Icεm, kefew nu ε kocεn wase. Duηce bvukuke bvú Waa wo le wvu le Wan tεn nulo eduηce bwuw bvukuke. <sup>2</sup> Wvú nulo eduηce njefo wo nu ε nya mvunεay ê wvú ê we jo wee wvu wum tfuu le wvú enya nshii wvú mεy lo ê boba bocii bò wo nu ε nya ê wvú. <sup>3</sup> Ε nshii wvú mεy lo wvun nu fin fi le bó ekeè wo wvú è nu ke wo Nyo' wvu keceey, ebvuu ekee tεn me wvú Jisos Klistu wvú wo to tumεε le. <sup>4</sup> Me nu ε nduηce wase bvukuke bwuw yí nshε le no me nu ε mεse lemme di wo to nyaε le me enlem e. <sup>5</sup> Yí keseen e Icεm, kase enya me bvukuke mbew yo le bvú me nto nshee ηkeηke fwele ε won se ke kew e.

<sup>6</sup> Me nu ε nduηce wase wo ê bonyii bò wo to baayεε ê won jan nya ê me le. Bonyii ban to nu buw, ε wo mum nya bó ê me. Ε bó nu ε yuw diεw yo le. <sup>7</sup> Bó nu ε kiεε wase keseen le fiεε ficii fi me ηkeηke nu ε fí nε ε è nu fô wo le. <sup>8</sup> Me njemyi nεn njefo me nu ε nya wase diεw yí wo to nyaε ê me ê bó, bó ε fiisen, ε mum ε kiεε yí keceey e le me nε fô wo le, ε bee tεn le è to tum wo me. <sup>9</sup> Me mbunlee nεn ε è nu fô boban e. Ke me mbunlee ε è nu fô boba bò è nu bo yí won wvun e ke. Me mbunlee ε è nu fô boban bò wo nu ε nya ê me le, njefo è nu bonyii buw. <sup>10</sup> Bonyii bocii bò me ηkeηke nu bonyii buw, ε bonyii

bocii bò wo keηke nu bem. Ε nu yí bó le wvú bvukuke bwem yen'yi. <sup>11</sup> Keseen nu ε me n'jaa mbεε ê won jan ke. Geenεn bó bεε ê won jan, ε me ηkaase wase ntoo fô wo le. Icεm wvú yuule, γεεε bó ê diee diuw di wo nu ε nya ê me le, wvu le bó nulo enù yí wee le mwaan ke naa no bee wo nu yí wee le mwaan.

<sup>12</sup> Seke me nto nu bee bó, me nto nu ε ηγεε bó ê diee diuw di wo nu ε nya ê me le. Me nu ε nεyεy bó wee mvu bó le baa la, efey ke wvuwe wvú to nu wase wee wvú nu ke ela le. Ε fifin to nu wvu le fiεε fi bó saηεε ê Nwa' Nyo' le eto ekocεn. <sup>13</sup> Keseen nu ε me ηkaase wase ntoo fô wo le, ε mwεem mvun nu ε me njemyi mbεε yí won wvun e wvu le è nulo é bó ekeηke njon wvu wεm ε wvú ε yiηsen yí bó le. <sup>14</sup> Me nu ε nya wase diεw yo can yibole, bonyii bò è nu bo yí won wvun e ε mum ε no bane bó njefo ke bó nu bonyii bo yí won wvun e ke, leηleη no ke me nu wee wvu yí won wvun e ke. <sup>15</sup> Ke me mbunlee nεn le wo ebvuse lo bó yí won wvun e ke. Me mbunlee ε è nu le wo egemgem bó fo bó eley can wee kebefε we le. <sup>16</sup> Ke bó nu bonyii bo yí won wvun e ke, leηleη no ke me nu wee wvu yí won wvun e ke. <sup>17</sup> Seyse bó egεε é bó eyuulè ente jo keceey. Diεw yo nu keceey. <sup>18</sup> No wo to tumεε me yí won wvun e, nu ke leηleη no me nu ε ntum bó yí won wvun e. <sup>19</sup> Me ε mum ε nseyse ekole kem ε ηγεε nje bó, wvu le è nulo tεn é bó eseyse bibole bikuu egεε yí keceey.

<sup>20</sup> Ke me mbunlee ke ε è nu fô bonyii ban e maan ke. Me mbunlee tεn fô bonyii bocii bò nu ke eyuw diεw yibole else fitele yí yem e. <sup>21</sup> Me mbunlee le bó bocii ke enu yí wee le mwaan ke naa no wo wvú Icεm nu yí yem e ε me nu yí yo le. Me mbunlee le bó tεn ke enu yí yese bee wo le wvu le bonyii bò è nu bo yí won wvun e ebee le è to tum wo me. <sup>22</sup> Bvukuke bvú wo to buwεε me dvú nu ε me ε nya wase ê bó wvu le bó nulo enù yí wee le mwaan, ke naa no bee wo nu yí wee le mwaan, <sup>23</sup> ε me nu yí bó le, ε wo nu yí yem e. Le bó elooci nù yí wee le mwaan, nonεn

**16:32** Saka 13:7; Mat 26:31, 56    **16:33** 7:7; 14:27; 1Jon 5:4    **17:1** 2:4; 11:4; 12:16, 23, 41; 13:31-32; 14:13; 15:8; 16:14; 17:10, 22, 24    **17:2** 3:35; 5:24; Mat 28:18    **17:3** 1Jon 5:20    **17:4** 4:34    **17:5** 1:1-2; 8:58; 17:24    **17:6** 17:26    **17:10** 15:8    **17:11** 6:39; 13:18; 10:30; 17:21-23; Gal 3:28    **17:13** 15:11    **17:14** 7:7; 8:23    **17:15** Mat 6:13; 2Tes 3:3; 1Jon 5:18    **17:18** 20:21    **17:21** 5:18; 17:11    **17:24** 12:26; 17:5

é bonyii bò è nu bo yî won wvun e emum ekiεε le è tum wo me, ε wo koonke bó ke naa no wo koonke me. <sup>24</sup> Icεm, me nshieele le boba bò wo nu ε nya ê me ke enu ten bee bó fô me nu, wvu le bó ke eyen bvukuke bvù wo to nyaε ê me nje kenkonen kuw fô me le ε won wvun se ke kew e. <sup>25</sup> Eεy Icεm wvu teytey, ke bonyii bò è nu bo yî won wvun e kee wo ke, geenεn ε me nkee wo, ε bonyii bem ban nu ε kiεε le è tum wo me. <sup>26</sup> Me nu ε nge wase bó ε kiεε wo, ε me mβεε nke engee ke ε bó kee wo, wvu le kenkonen kè wo nu ε kon me dvú nulo enu yî bó le, ε me ten nu yî bó le.”

## 18

*É bó tum bonyii bo nci le ε bó gen koo Jisos (Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)*

<sup>1</sup> É Jisos ke bunle mεse, ε bô boom bew bo ngoo le ne fó, gen lente kelonε kè bó teje le Kidlon, buy kewvu keki fô wεε ketaan wvumew e, mum ley jó. <sup>2</sup> É to nu ε Judas wvù to gesεε Jisos kee ten bvudvuu bvudvu, njefo Jisos bô boom bew bo ngoo le to ké no gene taashi fó εfonεfon. <sup>3</sup> Nonεn, ε Judas mum gen fó bô ngoo bonyii bo nci le noo bonyii bomew bò to cεyte yew ncese. Bonyii ban nu ε è to tum bocee ncese bo baay baay noo Bofalasii bó. Bó to gene kenke bin'yeese bô dinguci ε bó ε tfuw noo mwεεm mvu jem e. <sup>4</sup> No Jisos to kee wase fiεε fi to nu keeke ekooy bô wvú, ε wvú mum bence to fwe, bife ê bó le, “Ben gomte ε è nu yεε?” <sup>5</sup> É bó tfuse ê wvú le, “Jisos wvu Nasalet.” É Jisos gay ê bó le, “É nu me wvudvu.” É to nu ε Judas wvù to gesεε wvú leeme bô bonyii bodvu. <sup>6</sup> No Jisos gay ê bó le è nu wen wvudvu, ε bó kaa tu lo jim jim, gbweken fokuse. <sup>7</sup> É wvú bvuu bife ê bó le, “Ben gomte ε è nu yεε?” É bó tfuse le, “Jisos wvu Nasalet.” <sup>8</sup> É Jisos gay ê bó le, “Me nu ε nsee wase ê ben le è nu me wvudvu. É ben fen gomte ε è nu me, é ben cine ε bonyii ban no gene.” <sup>9</sup> Wvú to gay nonεn keege é fi eto ekocen ê diεw yì wvú to jemyεε wase ê Nyo'

le wen to baa lase wee mwaan fô bò wvú to nyaε ê wen e ke.

<sup>10</sup> Semon Bita to kenke nyo jem. É wvú mum dvun ê nku le, cun kuntuṅṅ ke nfwa ekole ke bocee ncese le ke εεεy dvú, sum. Diee di nfwa wvudvu le to nu Malkus. <sup>11</sup> É Jisos gay ê Bita le, “Kase etfuse nyo yo ê nku le. Ke me nu en'wu fiko fi ngew e fi Icεm nu ε nya ê me le?”

*É bó jo Jisos gen dvú fô Annas e*

<sup>12</sup> É ekole ke bonyii bo nci le bô ngoo bonyii bo nci le noo bonyii bò to cεyte yew ncese Bojuu mum ghen Jisos kay wvú bô bokfuu. <sup>13</sup> É bó yaw jo wvú gen dvú fô Annas e, njefo Annas to nu icee kpweε Kayfas wvù to nu ekole ke bocee ncese le kelum kekie le. <sup>14</sup> Kayfas wvun nu wvù to nyaε wase ntefe ê Bojuu le fi jee le wee mwaan ekpwe fô bonyii le bocii.

*É Bita tun le ke wen kee Jisos ke*

*(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)*

<sup>15</sup> No bó to gene bô Jisos nonεn, Semon Bita bô waa ngoo Jisos mvu to bii wvú le. No waa ngoo Jisos wvun to nu ε ekole ke bocee ncese le kee wvú, ε wvú mum bi Jisos e gen ley fô lakfulεεn ekole ke bocee ncese le. <sup>16</sup> É Bita shεε no leeme ekfun mbew diuw ketaan e. É waa ngoo Jisos wvudvu wvù ekole ke bocee ncese le to kee, kase buy to jeme bô wan kpwoon wvù to cεyte diuw ketaan, jo Bita ley bô wvú. <sup>17</sup> É wan kpwoon wvudvu bife ê Bita le, “Ke wo nu ten wee ngoo wee wvun?” É Bita tfuse le, “Ke me nu ke.” <sup>18</sup> É to nu ε ekfun leε, ε boom bo lemme le bô bonyii bò to cεyte yew ncese ε fwεε nguy ε no leemene fó yosene. É Bita mum fey, gen no leeme bô bó yosene ten.

*É ekole ke bocee ncese le biwce mwεεm é Jisos*

*(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)*

<sup>19</sup> É ekole ke bocee ncese le mum no biwci mwεεm é Jisos ekume boom bew bo ngoo le noo ekume n'yεεyi we. <sup>20</sup> É Jisos tfuse ê wvú le, “Me nke no njemyi ê won tfuu endan. Me

ηκέ no n'yεεyi bonyii yéw bunle le noo yew ncese le fô Bojuu bocii nu ε tase. Κε me ηκε mbaa enjemyi wase fiεε ê nnyile le κε. <sup>21</sup> Wo biwci mwεεm mvun ε è nu ê me nje la? Ε biwci ε è nu ê bonyii bò ké no yuuke no me n'yεεyi. Bó kee naa fiεε fi me ηκέ no njemyi.” <sup>22</sup> No Jisos jeme nonεn, ε wee mvu ηgoo bonyii bò to cεyte yew ncese wvù to leeme fó nceencee tum εbo ê wvù entuntun, bife ê wvù le, “Ε yin nu je yì wo tfuuse fiεε jó ê εkolε ke bocee ncese le?” <sup>23</sup> Ε Jisos bife ê wvù le, “Ε me fen nu ε njeme ε njay, é wo dunce jay wvudvu. Ε me fen njemyi ε è nu keceey, wo ε kaa ε sun lo me nje la?” <sup>24</sup> Ε Annas mum nε ciinse Jisos fô Kayfas wvù εkolε ke bocee ncese le. Ε Jisos to bεε κε ε bó ε kay bò bokfuu.

*Ε Bita bvuu tun le κε wen kee Jisos κε (Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)*

<sup>25</sup> No Semon Bita to bεε leeme yosene ηguy, ε bonyii bife ê wvù le, “Κε wo nu mvu ηgoo bonyii bew e?” Geenεn ε Bita tun gay le, “Κε me nu mvu κε.” <sup>26</sup> Ε waa lemme εkolε ke bocee ncese le mvu bvuu bife ê Bita le, “Me mbe mbaa n'yεn wo le ben ε wvù ê wεε ketaan wε le?” Waa lemme wvudvu to nu wee kfuu di wee wε wvù Bita to sumεε kentuntun kew e. <sup>27</sup> Ε Bita bvuu tun. Κε sekedvu, ε nyimshie mum ton.

*Ε bó γεν bó Jisos fô Baylet e (Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)*

<sup>28</sup> Ε bonyii mum jo Jisos fô yew e fo Kayfas no gene dvú ê ntow wee wvu Lum wvù to saake jó le. Ε to nu ε è bεε lo entantant. Ε bó dioo γεν fanε yaa ley fibole γεν ê ntow wee wvudvu le κε, njefo é bó to ley lo, emum etuu ηkfum, saa ebvuu edie Nkaw Danefey κε. <sup>29</sup> Nonεn ε Baylet mum buy to yen bó le bife ê bó le, “Fiεε fi ben yen ε wee wvun ε jay nu la?” <sup>30</sup> Ε bó tfuse ê wvù le, “Ε wee wvun be baa buw fiεε, tu bese baa too bó wvù keenya ê wo κε.” <sup>31</sup> Ε Baylet tfuse ê bó le, “Ben ejo wvù esaw bii no wene nci gomte.” Ε Bojuu gay ê wvù le, “Κε bese κεηκε mvun gay keeyu wee κε.” <sup>32</sup> Ε

njeme wvun mum to kocεn ê diεw yì Jisos to jemyεε wase dunci kfuu kpwe yì wvù to nu keeke ekpwe le. <sup>33</sup> Ε Baylet kase ley γεν ê ntow we le, tee ε bó to bó Jisos, ε wvù bife ê wvù le, “Ε nu wo wvù Nfon Bojuu le?” <sup>34</sup> Ε Jisos bife ê wvù le, “Wo jemyi fin ε è nu ηkpwawce wvuwo, nuu è jeme wee ê wo ekume me le?” <sup>35</sup> Ε Baylet bife ê wvù le, “Me nu wee juu le? Ε nu bonyii buw bo won e bó bocee ncese bo baay baay bò to bó wo ε nya ê me. Wo jay ε è nu la?” <sup>36</sup> Ε Jisos tfuse ê wvù le, “Κε bvunfon bwem nu diεwε bvuyi won wvun e κε. Ε bvunfon bwem be nu diεwε bvuyi won wvun e, tu bonyii bem bo lemme le be ε diu wvu le fo bó enya me can Bojuu le κε. Geenεn κε bvunfon bwem nu bvù nε yì won wvun e κε.” <sup>37</sup> Ε Baylet mum bife ê wvù le, “Κε tu wo nu Nfon?” Ε Jisos tfuse ê wvù le, “Ε nu no wo gay le me nu Nfon. Bó to boke me, ε me nto yì won wvun e nje fin fi le me ento enjeme ekume keceey. Wee tfuu wvù bii keceey e ké no yuuke diεw yem e.” <sup>38</sup> Ε Baylet ghay le, “Κεceey nu la?” No wvù ghay nonεn mum kase buy γεν yen Bojuu ba le gay ê bó le, “Me mbaa n'yεn fiεε fi wvù jay e κε. <sup>39</sup> Geenεn ben κεηκε nce wene mvu le è ké dioo nu kefew ke Nkaw Danefey e, ε me mbvuse wee ncaw mwaan yew. Ben gomte le me embvuse ε è nu Nfon wene Bojuu le?” <sup>40</sup> Ε Bojuu bodvu wam lo foweεwe le, “Aay, κε bese gomte wee wvun κε, bvuse ε è nu Balabas!” Balabas wvun to nu ekufe ke coon e.

## 19

<sup>1</sup> Ε Baylet mum jo Jisos nya ε bó njin bó hongbwan. <sup>2</sup> Ε bonyii bo nci le lu kefo ke bvunfon e ε kí nu bíay bíay bon ê wvù εfa, jo ndvu bvunfon ε yì yeεle lo, shfuse yì ye le. <sup>3</sup> Ε bó mum no too fô wvù le bune wvù gayte le, “Biaa kembaan! Nfon Bojuu!” No bó gee nonεn no njine wvù bó can. <sup>4</sup> Ε Baylet bvuu buy ekfun gay ê bonyii le, “Ben eyen, me nu embvuse wee wvun enya ê ben, wvu le ben ekiεε le me mbaa en'yεn fiεε fi wvù jay e κε.” <sup>5</sup> Ε Jisos mum buy no too bó kefo ke bíay e εfa noo ndvu bvunfon ye le. Ε Baylet mum gay ê bó le, “Ben etaa eyen wee



wvudvu wvun!” <sup>6</sup> E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to ceyte yew ncese dioo yen wvú le nonen, mum no wamte lo le, “Ta lo wvú yí kentam e, ta lo wvú yí kentam e!” E Baylet gay ê bó le, “Ben ejo wvú bô can yene eta yí kentam e, njefo me mbaa en'yen jay we le ke.” <sup>7</sup> E Bojuu bodvu tfuse ê wvú le, “Bese kenke nci wese, e nci wvudvu dunji le wvú kenke keekpwe, njefo wvú nu e ge ekole kew le wen nu Waa Nyo'.” <sup>8</sup> E Baylet dioo yuw njeme wvun bvuu kenke lo nfan baay. <sup>9</sup> E bô Jisos bvuu tu jim ê kebuw e, e wvú bife ê Jisos le, “Wo ne fee?” Geenen e Jisos fanje yaa tfuse fiεε ke. <sup>10</sup> E Baylet bife ê Jisos le, “Ke wo nu ejeme ê me le? Ke wo kee le me njenke mvungay keencine wo le mbvuu njenke mvungay keengay é bó eta wo yí kentam e le?” <sup>11</sup> E Jisos tfuse ê wvú le, “Ke wo bee ekjenke mvungay ê me we se bó to nya mvungay mvudvu ê wo fowe ke. Nonen nje fifin, wee wvú nya me can yo le nu e wvú kenke kebefε e kí kuuke fele kuw.”

<sup>12</sup> E Baylet dioo yuw njeme wvun, mum kew no gomte je keecine wvú le. Geenen e Bojuu wam lo foweεwe le, “E wo mom lo e cine wee wvun e, tu ke wo nu nsaa Kaysa wvú Nfon wvu baay wvu Lum ke. Wee tfuu wvú bense ekole kew le wen nu nfon nu wee bvuban wvu Kaysa.” <sup>13</sup> E Baylet dioo bvuu yuw wvun njeme, mum buy bô Jisos, shii yí kentaw ke nsaw e fò bó to teje le Bvudvuu bvú bó bom bô Eta, teje ê díew Ibulu le le Gabata. <sup>14</sup> E to nu wase Diuu di Nseyse wvu Nkaw Danefey e, e kefew to nu wase díewε didiuu yuufe ncow difεε le. E Baylet jeme ê Bojuu le, “Ben etaa eyen Nfon wene wvun!” <sup>15</sup> E Bojuu bodvu no wamte lo le, “Gene lo bô wvú, gene lo bô wvú, ta lo wvú yí kentam e!” E Baylet bife ê bó le, “Me enta Nfon wene yí kentam e le?” E bocee ncese bo baay baay tfuse ê wvú le, “Ke bese kenke Nfon mvu efey Kaysa ke.” <sup>16</sup> E Baylet mum nya Jisos ê bó le bó egen eta yí kentam e.

### *E bó ta Jisos yí kentam e*

(*Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43*)

<sup>17</sup> E bó mum jo Jisos, buy bô wvú. E wvú tuu kentam kew no gene fô bó teje le Njgbwow Ekole, teje ê díew Ibulu le le Golgota. <sup>18</sup> E bó mum gen ta wvú fó yí kentam e, ta ten bonyii bomew bofee yí bintam e, wvumvu eεεy, wvumvu enkonko, e Jisos no nu entelen. <sup>19</sup> E Baylet ten san fiεε fimew e bó ta yí kentam ke Jisos e. Fiεε fi wvú to sanεε fidvu to nu le, “Jisos wvu Nasalet, Nfon Bojuu.” <sup>20</sup> Bojuu nteen to nu e tan fiεε fi wvú to sanεε fidvu, njefo fò bó to tae Jisos yí kentam e to nu nceencee mbew kelaante le, e wvú to san fiεε fin ê díew Ibulu bô yi Latin noo yi Glek e. <sup>21</sup> E bocee ncese bo baay baay bo Bojuu le gen gay ê Baylet le, “Fo wo esan le, ‘Nfon Bojuu’ ke. Sanε e è nu le, ‘Wee wvun duu le wen nu Nfon Bojuu.’” <sup>22</sup> E Baylet tfuse ê bó le, “Fiεε fi me nsan nu e me e nsan wase.”

<sup>23</sup> No bonyii bo nci le to tae wase Jisos yí kentam e, mum jo ndvú ye gaw ê bikuu bibole mondvuum monem no bó to nu. Bó to nu e jo naa noo kekum kew. Geenen e kekum kin nu e bó to tum ke lo kenlaaten e e kew yí kendon e e bow e buy yí bikaa le. <sup>24</sup> Nonen e bó mum jeme ebonεbon le, “Fo beene esaa kekum kin ke. Beene etum kan, eyen wee wvú nu ekjenke.” Fifin to kooyi keege é fí eto ekocen no bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le le,

“Bó to nu e gaw ndvú yem fô bikuu bibole, tum kan bô kekum kem.”

Nonen bonyii bo nci le bodvu to nu e ge ke naa fiεε fidvu fin.

<sup>25</sup> Geenen, bokεε bomew to leeme fó mbew kentam ke Jisos e. Bokεε ban to nu bwee Jisos bô waa bwee bwee Jisos wvú kpwoon noo Maalia wvú kpweεε Klobas noo Maalia Magdalen. <sup>26</sup> E Jisos ke dioo ene eyen bwee le noo waa we ηgoo we wvú wvú to koonke e bó leeme mbew ye le, e wvú gay ê bwee le, “Kpwoon, taa eyen, wvun nu wase waa wo.” <sup>27</sup> No wvú gay nonen kase gay ten ê waa we ηgoo we le, “Taa eyen, wvun nu wase bwoo.” E kew sekekie le e waa we ηgoo wvudvu mum jo bwee Jisos e wvú gen no cee wase e è nu yew dvu wvú.



*Ɛ Jisos kpwe**(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)*

<sup>28</sup> Ɛjim jodvu no Jisos to kee wase Ɣ fɛe ficii nu Ɣ ka wase, Ɣ wvú mum nɛ jeme keege Ɣ fí eto ekocɛn no bó sanɛɛ Ɣ Nɔwa' Nyo' le Ɣ,

“Kendonɔ yumte me.”

<sup>29</sup> Nsɛfe mvu to leeme fó bô mbvuum mo ngbwayngbwayi jó Ɣ mó Ɣ yiɔnsɛn. Ɛ bonyii bo nci le bodvu mum ffum kusha jó bon yí fite fi isob e nɛke diuw we le. \* <sup>30</sup> Ɛ Jisos dioo fi mbvuum modvu mum gay Ɣ, “Fí Ɣ ka wase.” No wvú gay nonɛn, ngvuke ekolɛ, Ɣ keyoy kew mum buy.

*Ɛ bó bon dita di Jisos e*

<sup>31</sup> No ɛbvubwɛ to nu wase Diuu di Nseyse le keeley diuu di mbam e, Ɣ Bojuu no gomte keege Ɣ fó ɛgvun yodvu ke emɛy enu yí bintam e diuu di mbam e kɛ, (tete Ɣ mbam wvudvu to nu wvu baay). Ɛ bó mum ɔɛn yɛn Baylɛt e Ɣkɛ Ɣ wvú egay Ɣ bó ɛngoɔɔe bikaa bi bonyii bô to nu yí bintam e bodvu wvu Ɣ bó ɛyanɔnsɛn ekpwekɛn Ɣ bó eshike, ecake. <sup>32</sup> Nonɛn Ɣ bonyii bo nci le mum to ngocɛ bikaa bi wee wvu fwe le, ngocɛ tɛn bi wvumvu wɛ wvú bó to tɛɛ bô wvú le. <sup>33</sup> Geenɛn, Ɣ bó ke dioo to buy fó Jisos e, yɛn Ɣ wvú be Ɣ kpwe wase, Ɣ bó fanɛ yaa bvuu ngocɛ bikaa biew kɛ. <sup>34</sup> Ɛ wee mvu ngoo bonyii bo nci le bon dita di Jisos e bô goo. No wvú bon nonɛn, kanɔ mwaanɔ Ɣ ɛlɛmɛ bô joo ta buy fó. <sup>35</sup> Wee wvú to yɛnɛɛ mwɛɛm mvun e nu Ɣ wvú Ɣ ben jim nsaw wvudvu, Ɣ njeme we nu keɛɛɛy, Ɣ wvú kee lo Ɣ wen jemyi Ɣ è nu keɛɛɛy wvu Ɣ ben nulo ebee. <sup>36</sup> Mwɛɛm mvun to kooyi wvu Ɣ fɛe fi bó to sanɛɛ Ɣ Nɔwa' Nyo' le eto ekocɛn no bó sanɛɛ Ɣ, “Kɛ ɛkufɛ kew kemwaanɔ nu Ɣ bó nu ke ɛngoy kɛ.” <sup>37</sup> Ɛ fi bvuu nu Ɣ bó Ɣ sanɔ bvudvuu bvumew e Ɣ Nɔwa' Nyo' le Ɣ, “Bonyii nu ke etaale wee wvudvu wɛ wvú bó nu Ɣ bon bô goo.”

*Ɛ bó dwey Jisos**(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)*

<sup>38</sup> Ɛjim jodvu Ɣ Yosɛw wvu Alimatia nɛ ɔɛn yɛn Baylɛt e Ɣkɛ Ɣ wvú ebee Ɣ wen ecake gvune di Jisos e. Yosɛw wvun to nu wee ngoo Jisos geenɛn Ɣ è nu kɛ ɛjim ɛjim njefo wvú to fane Bojuu. Ɛ Baylɛt bee, Ɣ wvú mum ɔɛn keecake gvune didvu. <sup>39</sup> Nikodɛmus wvú to yawɛɛ ɔɛn yɛn Jisos e ɛntanɔ jomew to nu Ɣ to tɛn bó bifuu bimew bi shfuunɔkɛne Ɣ bó taashɛ Ɣ kɛne bô mɛɛl noo alos Ɣ bvujitɛ bvudvu nu kɛ diɛwɛ bokilu mbaanshɛ ncow botɛtɛ le. <sup>40</sup> Ɛ bó wvú mum shike gvune di Jisos e njime bô ndvú Ɣ bó Ɣ yefe bô nfɛy wɛ no ndwey wee to ké no nu Ɣ nce wonɔ Bojuu le. <sup>41</sup> Ɛ to nu Ɣ wɛɛ kentaanɔ wvumew nu mbew fó bó to tɛɛ Jisos yí kentam e. Ɛ wɛɛ wvudvu nu Ɣ jem yí fiɛ mi nu dvú Ɣ bó ke baa edwey wase wee jó kɛ. <sup>42</sup> Nonɛn no ɛbvubwɛ to nu wase Diuu di Bojuu le di Nseyse wvu diuu di Mbam e, Ɣ jem yidvu nu tɛn nceencee, Ɣ bó mum lese Jisos jó. †

**20***Ɛ bó gom gvune di Jisos e nkuunɔ**(Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)*

<sup>1</sup> Ɛ è ke no nu diuu di fwe yí kemaa le, Ɣ Maalia Magdalen buy ja lo kebitele, ɔɛn fó jem, yɛn Ɣ bó Ɣ cake wase tɛ di bó to banɛɛ diuw jem dvú. <sup>2</sup> Nonɛn Ɣ wvú mum lewte ɔɛn yɛn Semon Bitá le bô waa ngoo Jisos mvu wɛ wvú Jisos to koonɔke le, gay Ɣ bó Ɣ, “Bó nu Ɣ bvuse wase Tata Ɣ jem, Ɣ bese yaa kee laa bó ɔkɛ fɛɛ wvú Ɣ.” <sup>3</sup> Ɛ Bitá bô waa ngoo Jisos wɛ mum buy no ɔɛne fó jem. <sup>4</sup> Bó to ɔɛne lewte lo, geenɛn Ɣ waa ngoo Jisos wɛ lewte fey Bitá yaw fɛse fó jem. <sup>5</sup> No wvú fɛse, ngvuwɔɔe taa, yɛn Ɣ ndvú yí bó njimɛɛ yí Jisos e jiime jó. Ɛ wvú taa nonɛn fanɛ yaa ley jó kɛ. <sup>6</sup> Ɛ Semon Bitá bi wvú le fɛse fó, mum ley lo ɔɛn Ɣ jem. No wvú ley, yɛn kɛ Ɣ è nu ndvú yɛ le Ɣ yí jiime, <sup>7</sup> noo fincake fi ndvu le fi bó to njimɛɛ ekolɛ ke Jisos e dvú, Ɣ fi yaa jiime bô yimi ndvú yɛ kɛ. Geenɛn Ɣ

**19:28** Mben 22:15; 69:22    **19:29** Mben 69:21    \* **19:29** Isob wvun nu diee di kete kemew e.    **19:31** Dito 21:22-23  
**19:34** 1Jon 5:6    **19:35** 15:27; 21:24    **19:36** Mben 34:20-21; Ksm 12:46    **19:37** Saka 12:10; Mwɛm 1:7    **19:38**  
9:22    **19:39** 3:1-2    **19:40** 12:7    † **19:42** Bó to lese Jisos jó nonɛn wvu Ɣ mbam ke edioo Ɣ fey, Ɣ bó emum eto  
elooɔɔe edwey wvú Ɣ ndwey wvubole.    **20:2** 13:23    **20:6** 11:44    **20:9** Mben 16:9-10; Luk 24:26-27; Lem 2:25-31;  
1Kol 15:4

bó kewe ε γεε bwew bvudvuu le εfinefin. <sup>8</sup> Ε waa ηgoo Jisos mvu we wvù to yawεε efεse fô jem mum ley ten γεν ê jem yen fiεε fin e mum bee. <sup>9</sup> Ε to nu ε bó baa cim kiεε wase kenyi ke fiεε fi nu ê N'wa' Nyo' le le Jisos to κενκε keeke ebuy yî kpwe le κε.

*Ε Jisos dunçe εκολε kew ê Maalia Magdalen*

<sup>10</sup> Ε boom bo ηgoo le bo Jisos e ba kase kfulε fô yew e. <sup>11</sup> Geenεn ε Maalia shεε no leeme beele fô jem. No wvù to beele ke ne ηgvuwce taa ê jem, <sup>12</sup> yen bonceendaa bo Nyo' le bofεε ε bó ε tfume ndvù yî baa ε shii fô bó to jikεε gvune di Jisos e, wvumvu fô εκολε ke Jisos e to jiime, wvumvu fô bikaa biew to jiime. <sup>13</sup> Ε bonceendaa bo Nyo' le bodvu bife ê wvù le, “Kpwoon, wo beele la?” Ε wvù tfuse le, “Me mbeele njefo bó nu ε cake Tata wεm ε ne dvù ε me n'yaa ηkee fô bó γεκε wvù κε.” <sup>14</sup> No wvù gay nonεn, dīoo banke ye yen ε Jisos leeme. Geenεn ε wvù fanε yaa kiεε le è nu Jisos κε. <sup>15</sup> Ε Jisos bife ê wvù le, “Kpwoon, wo beele la? Wo gomte ε è nu yeε?” Ε Maalia mum no kpwaake le è nu wee wvù taale fô wεε ketaan wvudvu le. Ε wvù mum gay ê wvù le, “Icem, é wo fen nu ε tuu wvù ε ne dvù, é wo see fô wo γεκε wvù é me engen enjo ene dvù.” <sup>16</sup> Ε Jisos ne ben wvù le, “Maalia.” Ε wvù banke ye tee wvù ê díew yibo Ibulu le le, “Laboni,” fi nu le, “Wee n'yεyi.” <sup>17</sup> Ε Jisos gay ê wvù le, “Fo wo ejici me le κε, njefo me mbaa mben wase fô Icem e κε. Gene ε è nu fô boom bo bwεem e esee ê bó le me mbene wase fô Icem wvù è nu ten Icen e noo fô Nyo' wεm wvù è nu ten Nyo' wene le.” <sup>18</sup> Ε Maalia Magdalen mum γεν see ê boom bo Jisos e bo ηgoo le le wen nu ε yen Tata le, bvuu see ê bó le wvù nu ε jeme mwεem mvun ê wen.

*Ε Jisos dunçe εκολε kew ê boom bew bo ηgoo le*  
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

<sup>19</sup> Ε è ke no nu fokiεguu ebvubwe bvù è to nu diuu di fwe yî kemaa le, ε boom bo ηgoo le bo Jisos e nu yew ε bó ε fen'ye bimbuη, njefo bó to fane Bojuu. Ε Jisos ke ne buynεn

leem ê bó entelen, gay bó le le, “Kembonεn enù fô ben e.” <sup>20</sup> No wvù gay bó le nonεn, mum dunçe can ye bô dita diew ê bó. Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le yuw njon baay no bó yenεε Tata le. <sup>21</sup> Ε Jisos bvuu kase gay ê bó le, “Kembonεn enù fô ben e. No Icem to tumεε me, nu κε lenlen no me ntumte ben keseen.” <sup>22</sup> No wvù gay nonεn, mum yoy yî bó le gay le, “Ben efiεn Keyoy ke Yuule. <sup>23</sup> Ε ben leεshi bibefe bi wee le, tu Nyo' nu ε leεshe wase. Ben é cine se ben ε leεshe, tu bí ε mεy wase.”

*Ε Jisos dunçe εκολε kew ê Toma*

<sup>24</sup> Ε to nu seke Jisos to toε fô boom bew bo ηgoo le, κε Toma wvù to nu ηgoo boom bo yuufe ncow bofεε le wvù bó to tenε diee diew dimew le εmam to nu bô bó κε. <sup>25</sup> Ε kebese ke boom bo ηgoo le bo Jisos e ke mum gay ê wvù le, “Bese be ε yen Tata le.” Geenεn, ε wvù gay fiew ê bó le, “Ε me nu se me ε ηke ε n'yen dew bíen ye le yî can ye le, ε nlese kpwan εbo ê dew bíen yidvu le, ε nlese ten kebo kem yî dita diew e, me nsaa mbee naa lo κε.”

<sup>26</sup> Ε kemaa kum, ε boom bo Jisos e bo ηgoo le bvuu no nu yew ε Toma nu ten bó bó, ε dew fwese nu ε bó ε fen'ye. Geenεn, ε Jisos ne buynεn ê bó entelen, gay bó le le, “Kembonεn enù fô ben e.” <sup>27</sup> No wvù gay nonεn, mum gay ê Toma le, “Lese kpwan wo εbo yî can yem e, eyen no yî nu, ebvuu elese ten εbo kuw yî dita diem e. Fo wo ekenke kemaηen κε, bee.” <sup>28</sup> Ε Toma mum tfuse lo le, “Tata wεm, noo Nyo' wεm.” <sup>29</sup> Ε Jisos gay ê wvù le, “Wo fen nu ε bee keseen njefo wo nu ε yen me le? Njon wvu baay nu fô bonyii bô baa yen me le κε, geenεn ε bee le.”

*Shiee ηwa' wvun*

<sup>30</sup> Jisos to nu ε ge mwεem nteen mvù dunçi mvun gay mvu Nyo' le ε boom bew bo ηgoo le yen, ε bó baa saη ê ηwa' wvun e κε. <sup>31</sup> Geenεn ε mvun mvù bó nu ε saη nu keege le ben ebee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, nu Waa Nyo'. Ε ben beηe nonεn, é ben ke ekenke nshii wvù mεy lo nje diee diew.

## 21

### *Ɛ Jisos dunƐe ekole kew ê boom bew bo ngoo le mbew mamase le*

<sup>1</sup> Ɛjim jodvu Ɛ Jisos ke bvuu dunƐe ekole kew ê boom bew bo ngoo le mbew Mamase yì Tibelias e. Fí to kooy ê yin je le: <sup>2</sup> Semon Bita bô Toma wvù bó to tenje le Ɛmam, noo Nataniel wvu Kana keba kè Galilee le, noo boom bo Sebēdee le, noo boom bo ngoo le bo Jisos e bomew bofɛɛ to nu bvudvuu bvumwaan. <sup>3</sup> Ɛ Semon Bita nɛ gay ê bó le, “Me nu enlaa byé.” Ɛ bó gay ê wvú le, “Beene nu elaa.” Ɛ bô bó mum buy gen ley ê kekon e. Geenɛn ke ghan ce ê joo Ɛ bó baa koo lo fiɛɛ ke.

<sup>4</sup> Ɛ ekfunj ke no yuule too, Ɛ Jisos to leem ngem joo le, Ɛ boom bew bo ngoo le fanje yaa kiɛɛ le è nu wvú ke. <sup>5</sup> Ɛ Jisos bife ê bó le, “Boom bem, ben nu Ɛ koo ke byé?” Ɛ bó tfuse le, “Aay.” <sup>6</sup> Ɛ wvú gay ê bó le, “Ben elanj kensanj je Ɛbo Ɛceɛy jo kekon é ben ekoo fiɛɛ.” Ɛ bó mum lanj, Ɛ kí mum nɛ no ghaake bó keegufe, njefo bó to nu Ɛ koo byé jó nteen. <sup>7</sup> Ɛ waa ngoo Jisos wɛ wvù Jisos to koonke dioo yen nonɛn mum gay ê Bitale, “Ɛ nu Tata.” No Semon Bita yuw le è nu Tata, mum jise ndvú ye njefo wvú to nu ye ye. No wvú jise nonɛn mum sele ê joo no gene fô Jisos e. <sup>8</sup> Geenɛn Ɛ bomew boom bo ngoo le ba no bii ê kekon e guute kensanj kie Ɛ kí Ɛ yinɛn bô byé. Ke bó to bɛɛ ncejole keebuy ɛɛkpwaante ke. Bontam to shɛke ke wase diɛwɛ nkenken mbaanshen e. <sup>9</sup> Ɛ bó gen fese ɛɛkpwaante yen nguy e Ɛ wvú keyte lo yì bika le, Ɛ byé nu yì dvú le, Ɛ blɛɛd nu tɛn fó. <sup>10</sup> Ɛ Jisos gay ê bó le, “Ben eto bô byé yimi yì ben konte.” <sup>11</sup> Nonɛn Ɛ Semon Bita gen ben ê kekon e gufe kensanj buy dvú ɛɛkpwaante Ɛ kí Ɛ yinɛn bô byé yì fanken gbwee kecow mbaanshen ncow shɛ (153). Naa no yì to cim nu nteen nɛn, kensanj to baa semken ke. <sup>12</sup> Ɛ Jisos gay ê bó le, “Ben eto ediekɛn.” Wee mwaan boom bew bo ngoo le to baa cim mom naa lo ebife ê wvú le laa è nu wvú wvú yeɛ le. Bó to nu Ɛ kiɛɛ lo le è nu Tata. <sup>13</sup> Ɛ Jisos mum gen jo blɛɛd wɛ nya ê bó noo byé ye fó. <sup>14</sup> Fin to nu wase bokanj botete

no Jisos to dunƐe ekole kew ê boom bew bo ngoo le Ɛ kew no wvú to buyɛɛ yì kpwe le.

### *Ɛ Jisos kase nya lemme ê Bitale*

<sup>15</sup> Ɛ bó ke dieken mɛse, Ɛ Jisos bɛn Bitale bife ê wvú le, “Semon waa Jon, wo koonke me fele bomew ban e?” Ɛ wvú tfuse le, “Ɛ Tata, wo kee lo le me nkoonke wo.” Ɛ Jisos gay ê wvú le, “Ɛ nyanyì boom bem bo njée le.” <sup>16</sup> Ɛ Jisos bvuu bɛn wvú yì bokanj e bofɛɛ bife ê wvú le, “Semon waa Jon, wo koonke me?” Ɛ wvú tfuse le, “Ɛ Tata, wo kee lo le me nkoonke wo.” Ɛ wvú gay ê wvú le, “Ɛ taalè fô njée yɛm e.” <sup>17</sup> Ɛ Jisos bvuu bɛn wvú yì bokanj e botete bife ê wvú le, “Semon waa Jon, wo koonke me?” Ɛ Bitale yuw no Jisos bife ê wvú yì bokanj e botete le laa wvú koonke wen Ɛ, Ɛ fí ffumse lo wvú. Ɛ wvú gay ê Jisos le, “Tata, wo kee fiɛɛ ficii, wo kee lo le me nkoonke wo.” Ɛ Jisos gay ê wvú le, “Ɛ nyanyì njée yɛm. <sup>18</sup> Ɛ me ensee ê wo keceɛy keceɛy le, seke wo to bɛɛ cuwee, è to ké kay wo kecow kuw no gene fô wo koonke. Geenɛn seke wo Ɛ lun wase nu Ɛ wo nu ke ecake can we é ekay wee mvu kecow yì yo le, ejo wo egen dvú fô wo yaa koonke keegen ke.” <sup>19</sup> Jisos to jemyi fin dunƐi Ɛ è nu kfuw kpwe yì Bitale to nu keeke ekpwe eto bô diee di kuuke dvú fô Nyo' le. No Jisos jeme nonɛn mum gay ê wvú le, “Ɛ bii me le.”

<sup>20</sup> Ɛ Bitale dioo banke ye yen Ɛ waa ngoo wɛ wvù Jisos to koonke bii bó le. Waa ngoo wvun nu wvù to yeemɛɛ gen yì Jisos e seke bô bó to diekene ekiɛguu yì kemɛse le bife ê wvú le, “Tata, è nu yeɛ wvudvu wvù nu ke egese wo?” <sup>21</sup> No Bitale yenɛɛ Ɛ waa ngoo wvudvu bii bó le, Ɛ wvú bife ê Jisos le, “Tata, fi wee wvun e nu le la?” <sup>22</sup> Ɛ Jisos tfuse ê wvú le, “Ɛ me nɛim mbe nshieele le wvú emɛy enu egen ebuy no me nke ɛɛkase ento, é fifiɛ ekɛnke la keege bô wo? Ɛ bii me le.” <sup>23</sup> No Jisos gayɛɛ nonɛn, Ɛ njeme ke mum no gene entelɛn jo bonyii bo mbee le le ke waa ngoo Jisos wvun nu ke ekpwe ke. Geenɛn Ɛ Jisos to baa gayte le ke wvú nu ke ekpwe ke. Wvú to gay ke le, “Ɛ me nɛim mbe nshieele le wvú emɛy enu egen ebuy no me





## Nwa' Lemme di boom bo ntum e bo Jisos e Fiε fi nu ê ηwa' Lemme wvun e

Nwa' lemme di boom bo ntum e bo Jisos e wvun to saη Luka, biise saaka wvù jee wvu ekumε Jisos wvù wvú to yawεε wase saη ê Nwa' Luk le. Saaka wvù jee wvun nu le Jisos to nu ε kpwe yî kentam e fô bibefe bisεεbeene le, ε bó dwey wvú, ε Nyo' kase bvuse wvú yî kpwe le.

Wvuy fiεε fi ηwa' wvun jemyi ekumε fí nu keesee no Keyoy ke Yuule to gee ε boom bo ηgoo le bo Jisos e ge ε saaka wvù jee wvu ekumε Jisos wvun saanηken, gen Jelusalem noo biba bì Judea bô Samalia le bicii, gen buy εbuw ε wonη yo εna le (1:8). Nwa' wvun nu kenfe ekumε no ηgoo bonyii bo Klistu le to kewεε enteleη jo Bojuu, lese fitele yî Jisos e, ε fi ke mum ne tu fiεε fi ekole ke nshε le kecii.

*Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e*

- 1:1-26 Ε Nyo' seyse bonyii bo nfewcε le
- 1:1-14 Ε Jisos nya ntefe wvu fokemεse bô ηkawma
- 1:15-26 Ε wee jo bvudvuu bvυ Judas e
- 2:1-8:3 Ε bó fewcε saaka Jisos Jelusalem
- 8:4-12:25 Ε bó fewcε saaka Jisos Judea bô Samalia
- 13:1-28:31 Lemme di Baul e
- 13:1-14:28 Ghane di Baul e di fwe
- 15:1-35 Nshii wvu Jelusalem
- 15:36-18:22 Ghane di Baul e di bokaη bofεε
- 18:23-21:16 Ghane di Baul e di bokaη botεte
- 21:17-28:31 Ε Baul no nu wee ncaw fewci ke diεw Nyo' Jelusalem bó Kaysalia noo Lum

<sup>1</sup> Cee la Teofilus, ê ηwa' wvu fwe wvù me nto nsaηεε fô wo le, me nto nu ε nsaη jó ekumε mwεεm mvunciim mvù Jisos to gee noo mvù wvú to yεεyi bonyii dvú, ε kew no

**1:1** Luk 1:1-4    **1:2** 10:41; 13:31; 28:23; Luk 24:36-42, 46-51; 1Tim 3:16    **1:4** Luk 3:16; 24:49; Jon 14:16    **1:5** Mat 3:11; Mak 1:8; Luk 3:16; Jona 1:33    **1:6** Luk 24:21    **1:7** Mak 13:32    **1:8** Luk 24:47-48; 1:21-22; 2:32; 3:15; 5:32; 10:39; Jon 15:27    **1:8** Mat 28:19; Mak 16:15; Luk 24:47-48    **1:9** Luk 24:51; Jon 6:62; 1Bi 3:22    **1:10** Luk 24:4  
**1:11** Luk 21:27; Mwm 1:7    **1:12** Luk 24:52    \* **1:12** Kenγawtεn ke may e nu no wee to nulo elen diuu di mbam e.  
**1:13** Luk 6:14-16

wvú to kewεε lemme diεw, <sup>2</sup> gen buy diuu di Nyo' to joε wvú ε wvú ben we. Ε Nyo' se jo wvú ε wvú eben we, wvú to nu ε bεε Keyoy ke Yuule tefe boom bew bo ntum e bô wvú to cawεε. <sup>3</sup> Seke wvú to buyεε yî kpwe le, wvú to nu ε duηce ekole kew ê bó yî εdiuw e mbaanyε ê jé le nteen nteen yî duηci le wvú nu dvú. Ε wvú bvuu no jemyi ê bó ekumε bvunfon bvυ Nyo' le. <sup>4</sup> No bó bó to nu nonεn, ε wvú gay ê bó le, “Fo ben ke enε Jelusalem ke. Ben ecεytε nnya yî Icεm to kawεε ben dvú yî ben to yuwεε ε me njemyi ekumε yí. <sup>5</sup> Ben ekeè le Jon to leese bonyii ê joo, geenεn εjim jo εdiuw caan nu ε Nyo' nu ke elese ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le.”

*Ε Jisos ben we*

<sup>6</sup> Ε Jisos bô boom bew bo ntum e ke no nu kefew kemew e, ε bó bife ê wvú le, “Tata, kefew nu ε kocεn wase kè wo nu ege ε bonyii bosεεbeene bo Islael ekase esaake bvunfon bvubole le?”

<sup>7</sup> Ε wvú tfuse ê bó le, “Kefew kè fí nu ke ekooy nu ε è seyse Icεm bô mvunγay mwew, ε ke è nu bvudvuu bvunεn keekiεε ke. <sup>8</sup> Fí ben ekeè nu le Keyoy ke Yuule nu ke eto eyiηsen yî yene le, é ben emum ekeηke mvunγay, ekεw eseηe ekumε me Jelusalem noo biba bì Judea bô Samalia le bicii, egeη ebuy εbuw ε wonη yo εna le.” <sup>9</sup> Ke no wvú jeme nonεn, ε Nyo' jo wvú ε wvú no bene we ε bó taale no wvú bene, ben ε kembεw baη wvú, ε wvú la ê bó εjise.

<sup>10</sup> No bó luηεε εjise we etaale no wvú bene, ε fí kooy le bolemse bofεε to nu ε ja sεε buynεn ε bó ε tfume ndvú ε yí baa, leem mbew bó le, <sup>11</sup> bife ê bó le, “Bolemse bo Galilee, ben leeme taale la we? Jisos wvun wvù Nyo' jo ê ben enteleη wvú ε ben we nu ke ekase eto ke leηleη no ben be yen ε wvú bene we.”

*Ε Matiaa jo bvudvuu bvυ Judas e*

<sup>12</sup> Ε boom bo ntum e bo Jisos e mum ne fô Kum Bite bi Olif e no tuu jim Jelusalem, ε è to nu ke diεwε kenγawtεn ke may e keegeη buy jó. \* <sup>13</sup> No bó ley jó, mum ben gen

ê kebuw ke yew e ke ewe fò bó to ké no gene bæle. Bonyii ban to nu Bita, Jon, Jem noo Andulu, Filew bô Toma, Batolomu bô Matio, Jem wvù waa Alfiyus, Semon wvù to nu wee ngoo Boselot † noo Judas wvù waa Jem. <sup>14</sup> É bô bokene bomew noo Maalia wvù bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e ké no taashi yî fiεε le fimwaan keebunlee sekecii.

<sup>15</sup> É è ke no nu ediuw yoya le, ε boom bo ngoo le bo Jisos e taashε. Bó to nu fó wee diεwε gbwee kecow mbaanfiεε le (120). É Bita ja we jeme ê bó le, <sup>16</sup> “Boom bo bwεem e, fiεε fi Nwa' Nyo' jemyi to keηke ke keekooy. É nu fiεε fi Keyoy ke Yuule to geε ε Dawe jeme ε è bæε lo ekumε Judas wvù to joε fwe ε bó se koo Jisos. <sup>17</sup> Ben kee le Judas wvun to nu wee mvu ngoo yesebeene le, keηke diew lemme ê beene ente.”

<sup>18</sup> (É Bita se no jemyi nonen nu ε Judas to jo wase bigew bi bó to nyaε ê wvù yî fiεε fi wvù to buwεε le, guy bvudvuu dvù. Bvudvuu bvun nu fò wvù to gbweε ncine ε tee bvuyε, ε bvulεw buy bvucii. <sup>19</sup> É bonyii bo Jelusalem bocii yuw, mum no teηe bvudvuu bvudvu ê díεw yibole le Akeldema, fi nu le, “Gbwen Elεmε.”)

<sup>20</sup> É Bita bvuu gay le, “Dawe to nu ε saη ê Nwa' Mbense le le,

‘Bó ecine é la diew etu binffuy,  
é wee saa ebvuu eceè fó ke.’

Fí bvuu nu ε wvù ε saη le,

‘Wee mvu keηke keejo bvudvuu bwew bvu lemme le.’

<sup>21-22</sup> No fi nu nonen, wee mvu keηke keebene bese le, é bee bó efewcì le Tata Jisos to nu ε buy yî kpwe le. Wvuwε wee keηke keenu wee wvù to lene bee bó sekecii kè Jisos to ghane bee bó ε kew yî kefew kè Jon to leese bonyii ê joo le, ε gen ε buy diuu di Nyo' to joε Jisos ê bese ente ε wvù ben we le.”

<sup>23</sup> No wvù jeme nonen, ε bó cu bonyii bofεε. Wvumvu to nu Yosεw wvù bó to teηe le Basabas bvuu teηe le Justus, ε wvumvu nu Matiaa. <sup>24</sup> No bó cu nonen, mum bunle le, “Tata, wo kee mvuntelem mvu bonyii bocii le. Nonen, duηce ê bese wee wvù wo

nu ε caw entelen jo bonyii bo bofεε ban, <sup>25</sup> le wvù enù waa ntum Jisos wvù ejo bvudvuu bvu Judas e bvu lemme le, bvù wvù to cin'yεε gen fò wvù nu fó le.” <sup>26</sup> No bó bunle nonen, mum saη ediee εbo, jem, ε di Matiaa le buy gbwe. É bó mum bise wvù ngoo boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow mwaan e.

## 2

### É Keyoy ke Yuule to

<sup>1</sup> É diuu di Nkaw mvu wvù bó to teηe le Bentekos e ke to kocen, ε bonyii bocii bò to nu ε lese fitele yî Jisos e ε taashε bvudvu bvumwaan. <sup>2</sup> É bó ke ne sese yuw ε fiεε dvûmte shiile we ke diεwε keeke le. É fí shii, ley yiηsen yew yî bó to nu dvù le. <sup>3</sup> É bó dioo taa, yen fiεε fimew e ε fí nu ke diεwε leme di ηguy e, ε fí mum saanken gen yî bó le wee mwaan mwaan. <sup>4</sup> É Keyoy ke Yuule mum yiηsen yî bó le bocii, ge ε bó no jemyi díεw bitum jεεy jεεy. <sup>5</sup> É to nu kefew kekie le, ε Bojuu bò to nu ε looce ε lese fitele yî Nyo' le nu Jelusalem, ε bó ja bitum bicii bi yî ekole ke nshε le. <sup>6</sup> No bó yuw nonen, mum tase to nteen fò bonyii bò to nu ε lese fitele yî Jisos e to nu. É bonyii bò to leseε fitele yî Jisos e bodvu no jemyi, ε wee mwaan mwaan yuuke ê díεw yibole. É fí ffumse bó. <sup>7</sup> É diuw yum bó, ε bó no ghayte, gayte le, “Ke bonyii bò jemyi ban bocii nu bonyii bo Galilee le? <sup>8</sup> Fí ghan neε le beene ε se no yuuke ε bó jemyi ê díεw bitum bisεεbeene le? <sup>9</sup> Beene bomew ne Baatia, bomew ε ne Medes bô Elam, bomew ε ne Misobotemia bô Judea noo Kafadosia, bomew ε ne Bontus bô Esia. <sup>10</sup> Beene bomew ε ne Fligia bô Bamfilia, bomew Ijiw bô biba bi Libia le, bi nu mbew kelaante kè Selin e. Beene bomew ε ne Lum, ε è nu Bojuu bô bonyii bò banke lo ε tu bonyii bo mbee Bojuu le. <sup>11</sup> Beene bomew ε ne Klet bô Alebia. Beene ε no yuuke ê díεw bitum bisεεbeene le jεεy jεεy no bonyii ban jemyi binghaw bi mwεem e bi Nyo' ge.” <sup>12</sup> É diuw yum bó, ε bó no ghayte εbonebon le laa fifin fiεε lo se duηci le la le. <sup>13</sup> É bomew

† **1:13** Boselot to nu Bojuu bò to tomte won, diuu keebvuse yî ηgew e can bonyii bo Lum e. **1:14** Luk 23:49 **1:16** Mben 41:9 **1:18** Mat 27:3-8 **1:20** Mben 69:25; 109:8 **1:21-22** Luk 1:2; 3:21; 24:51 **1:24** Jon 2:24-25 **1:26** Bηgn 16:33 **2:1** Lεw 23:15-21; Dito 16:9-11 **2:3** Luk 3:16 **2:4** 4:31; 6:3, 5; 7:55; 8:17; 10:44; 11:15, 24; 13:9; 15:8; 19:2, 6; 4:31; 10:45-46; 19:6; 1Kol 12:10; 14:2-12 **2:7** 1:11 **2:12** 1Kol 14:23

bonyii no sɛwsee lo fibole gayte ɛ, “Bonyii ban nu ɛ mbvuum ɛ koo bó.”

*ɛ Bitajeme ê bonyii*

<sup>14</sup> Nonɛn, ɛ Bitabô kebese ke boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow mwaan mum leem fó. ɛ Bita mum kɛw no jemyi ê kebombom ke bonyii le foweewe ɛ, “Ben Bojuu noo bonyii bocii bô cee Jelusalem, ben enya bitem ntay ê fiɛ fi me nu enjeme ê ben. <sup>15</sup> Mbvuum baa koo bonyii ban no ben kpwaake kɛ. Keseen bɛɛ kɛ lo didiuu bvuu kɛ fontanɛntanɛ. <sup>16</sup> Fiɛ fi kooyi fin keseen nu fi Juɛl wvù wee ntum Nyo' to jemyɛɛ wase ɛ,

<sup>17</sup> ‘Nyo' gayte ɛ, è nu ke edioo enu yî ɛdiuw yo fokemese ɛ,

é wen etfuw Keyoy kewene yî bonyii bocii le.

Nonɛn, é boom bonɛn bô bolemɛ noo bô bokɛnɛ

eyuuke mwɛɛm mvù wen jemyi, seɛjɛ ê bonyii,

é mwɛɛm diɛwɛ bifilɛ le etoo fô cubonyii bonɛn e,

é bifilɛ elamte ngaybonyii bonɛn.

<sup>18</sup> ɛ nu ke edioo enu ɛdiuw yoya le,

é wen etfuw Keyoy kewene yî bonyii bo lemme le bowene bocii,

bô bolemɛ noo bô bokɛnɛ,

é bó eyuuke mwɛɛm mvù wen jemyi, seɛjɛ ê bonyii.

<sup>19</sup> Wen nu ke ege mwɛɛm mvu diuw wvù yumɛɛn e we,

ebvuu ege mwɛɛm mvù duɛci mvuɛɛɛɛ mvuwene yî nshɛ le.

Elɛmɛ bô nguy noo njiim yî bɛmte nu ke enu.

<sup>20</sup> Diuu nu ke ejim,

é kpwee enɛ eyɛɛle diɛwɛ elɛmɛ le,

é diuu di baay di Tata le di kenɛhaw e se keeke eto.

<sup>21</sup> Nonɛn, é naa yɛɛ wvù nu ke elɛke Tata, ke eboy.’ ”

<sup>22</sup> ɛ Bita bvuu gay ɛ, “Bonyii bo Israel, ben eyekɛ eyuw ntay fiɛ fi me njemyi. Jisos wvu Nasalɛ to nu wee ɛ Nyo' to loocɛ duɛcɛ ê ben ɛ è tum wen wvù no wvù to gee

é Jisos egee mwɛɛm mvù duɛci mvuɛɛɛɛ mvu Nyo' le bô mvu diuw wvù yumɛɛn e noo binghaw bi mwɛɛm e ê ben ɛntelɛɛɛ. Ben kee naa mwɛɛm mvun ntay. <sup>23</sup> Jisos wvun nu wee wvù bó to nyaɛ ê ben, ɛ è to seyse kɛ Nyo' ɛ fi ke no kooyi ɛ wvù to kee wase. ɛ ben mum yu wvù no ben to nyaɛ wvù can bonyii bô befe le, ɛ bó ta yî kentam e.

<sup>24</sup> Geenɛn, ɛ Nyo' kase bvuse wvù yî kpwe le, ɛ wvù boy can kpwe le njefo kɛ è to nulo é kpwe emɛy ejici wvù le kɛ. <sup>25</sup> Dawe to nu ɛ jeme ekumɛ Jisos wvun gayte ɛ,

‘Me n'yene Tata Nyo' le ɛ wvù nu bee wvù sekeci

é ebo kem ke ɛɛɛy e, ɛ è yaa nulo é fiɛɛ eshiw me kɛ.

<sup>26</sup> Nonɛn, fitele fiem ɛ mum ɛ no yuuke njon,

ɛ me njemyi bô nlanɛɛɛ.

Me nu wee ɛ me nu nke enkpwe kɛ lo,

geenɛn ɛ me ntaale kɛ fwe,

<sup>27</sup> njefo kɛ wo wvù Nyo' nu ke ecinɛ keyoy kem e wonɛ bonkfu le kɛ.

ɛ kɛ wo nu ke ecinɛ Waa wo lemme wvù Yuule le é wvù efo é jem kɛ.

<sup>28</sup> Wo nu ɛ duɛcɛ wase me je yî è nulo é me enfey jó nɛ mboy.

Me nu nke enlanɛɛɛ no me nu nke enu é wo fwe.’ ”

<sup>29</sup> ɛ Bita bvuu gay ɛ, “Boom bo bwɛɛm e, è nulo é me enjeme ê ben se kemaɛɛn ɛ icee cee wesebeene wvù Nfon Dawe to nu ɛ kpwe, ɛ bó dwey wvù, ɛ jem ye nu fɛn ɛ to ɛ buy ɛben e. <sup>30</sup> Wvù to nu wee ntum Nyo' bvuu kiɛɛ nkawma wvù Nyo' to kawɛɛ wvù dvù lew ɛ wen nu ke egɛɛ wan wvu é kfuu diw e yî kawla we le. <sup>31</sup> ɛ wvù mum yanɛɛn yɛn fiɛ fi Nyo' to nu keeke ege le,

mum jeme ɛ Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ nu ke ebuy yî kpwe le. ɛ nu fiɛ fi wvù to gayɛɛ

le,

‘Wvù to baa emɛy wonɛ bonkfu le kɛ,

ɛ ye ye to baa efo é jem kɛ.’

<sup>32</sup> Jisos wvun nu ɛ Nyo' to bvuse wvù yî kpwe le, ɛ bese bocii bô nu bonyii bew bo ngoo le to nu ɛ yɛn wvù le. <sup>33</sup> Nyo' nu ɛ bense

**2:17** Juɛ 2:28-32 **2:21** 22:16; Lum 10:13 **2:22** Luk 24:19; Jon 3:2; Lem 2:43; 4:30; 5:12-16; 6:8; 14:3; 15:12; 19:11-12; Lum 15:19; Ibu 2:4 **2:23** 3:15; 4:28; 7:52; Luk 23:33; 1Tes 2:15 **2:24** 3:15; Luk 24:5 **2:25** Mben 16:8-11 **2:27** 13:35 **2:29** 1Bfn 2:10; Lem 13:36 **2:30** 2Sam 7:12-13, 16 **2:31** Mben 16:10 **2:32** 1:8 **2:33** 2:34; 3:13; 5:30-34; 7:55; Mak 16:19; Luk 20:42; 22:69; Lum 8:34; Efe 1:20; Kolo 3:1; Ibu 8:1; 1Bi 3:22; 1:4; Jon 14:16-17; 15:26

wase wvú ε shike ê ebo kew ke εεεy e, ε nya Keyoy ke Yuule ê wvú no wvú to kawεε. Fíεε fí ben yene bvuu yuuke keseen nu Keyoy kedvu ε Jisos ε nya ê bese. <sup>34</sup> Kε è yaa nu Dawe wvú to benεε we kε. Dawe kebεε to nu ε gay fiew λε,

'Tata Nyo' to nu ε gay ê Tata wεm λε, shiile ê ebo kem ke εεεy e,

<sup>35</sup> egεn ebuy seke me nu ηke enshike bonyii buw bo bvuban e ê wo εjise,

é wo etome bikaa biuw yí bó le diεwε kedvuushεε ke bikaa biuw e.'

<sup>36</sup> Nonεn, bonyii bocii bo Islael emum ekeè lo nta y λε Jisos wvun wvú ben to taε yí kentam e nu wvú wvú Nyo' nu ε gεε wase λε è nu Tata bvuu nu Mboyse wvú wvú to kawεε." <sup>37</sup> No bonyii bodvu yuwεε nonεn, ε njeme wvudvu koo bó. Ε bó mum bife ê Bitá bô kebεε ke boom bo ntum e bo Jisos e λε, "Boom bo bwee wese le, bese nu ege nεε keseen?" <sup>38</sup> Ε Bitá tfuse ê bó λε, "Wee mwaan mwaan ekumen fitele fiew, é bó elese wvú ê joo ê diee di Jisos Klistu le wvu λε Nyo' elεshε bibefe biew ebvuu enya wvú bô nnya ye yí è nu Keyoy ke Yuule. <sup>39</sup> Nkawma wvudvu wvun nu fô ben e, noo fô boom bonεn e, bvuu nu fô bonyii bocii bô nu fonfwan e. Wvú nu fô bonyii bocii bô Tata wvú Nyo' wesebeene teje ε bó too fô wvú le." <sup>40</sup> Ε Bitá bvuu jeme mwεεm nteen, tefe bó, λεε λε bó efi bikuu bibole yí ηγεw wvú nu keeke eto yí ηngoke kè befe kin e. <sup>41</sup> Ε bonyii yuw njeme Bitá wvun, ε nteen bee, ε bó mum lese bó ê joo. Ebvubwe ε bonyii bise ηgoo bonyii bo Jisos e diεwε bontfuke botεte (3,000) le. <sup>42</sup> Ε bó mum nya bikuu bibole no yuuke mwεεm ε è nu mvú boom bo ntum e bo Jisos e to γεεyi. Ε bó bó no nu yí kentaashε le, guutene blεεd, bvuu bunlee yí kentaashε le.

### *Nce ηgoo bonyii bo mbee le*

<sup>43</sup> Ε boom bo ntum e bo Jisos e no gee mwεεm mvu diuw wvú yumεεn e bô mwεεm nteen mvú duηci mvunγay mvu Nyo' le, ε bonyii yene, ε fí ghaake lo bó. <sup>44</sup> Ε ηgoo bonyii bo mbee le bocii no nu yí wee

le mwaan, κεηke fíεε fibole fimwaan. <sup>45</sup> Ε bó ké nε gese mondvuum mobole bô mwεεm mvubole, gaw bigew bidvu εbonεbon no ηγεw wee nu. <sup>46</sup> Ε bó no shee taashi yew ncese le εdiuw εcii, diekene yí kentaashε le εla le bô nlanlan fô mvuntelem mvubole, yaa γεεε εjise kε, <sup>47</sup> bensee Nyo'. Ε bonyii no yene nonεn, bensee bó. Ε Tata no boysee bonyii εdiuw εcii, biise ηgoo yibole.

## 3

### *Ε Bitá bô Jon fe ηκεwλε*

<sup>1</sup> Ε è ke no nu diuw dimew, ε Bitá bô Jon nε no bene fô yew ncese le kε diεwε didiuu ditete le fomvunsheen, ε è to nu kefew ke bunle le. <sup>2</sup> Kε kefew kedvu le, ε bonyii ε tuu wee mvu ε no too dvú, to shike diuw ketaan wvú bó to teje λε wvú Jee le wvú to leyte fô yew ncese le. Wee wvudvu nu ε bó to boke wvú ε è nu ηκεwλε, é bonyii ké no tuule wvú εdiuw εcii too shiwse fó ε wvú λεke bigew ê bonyii bô fele leyte yew ncese le. <sup>3</sup> Ε wvú yεn Bitá bô Jon e ε bó fele keeley fó, mum no λεke bigew ê bó. <sup>4</sup> Ε bó luη εjise yí ye le. Ε Bitá gay ê wvú λε, "Taa bese!" <sup>5</sup> Ε wvú mum taa bó, kpwaake λε bó nu enya fíεε ê wen. <sup>6</sup> Ε Bitá gay ê wvú λε, "Kε me ηκεηke naa lo bigew kε, geenεn fíεε fí me ηκεηke nu ε me nu enya ê wo. Me ηgayte ê wo ê diee di Jisos Klistu wvu Nasalet e, ja we elenè!" <sup>7</sup> No wvú gay nonεn, mum jice wvú le yí kebo ke εεεy e, cake we. Kan mwaan, ε bikaa bô mvunηkoko mvu wee wvudvu le mum tεme. <sup>8</sup> Ε wvú sele we leem, mum kεw no λene. Ε bó bó gεn ley fô yew ncese le, ε wvú no ghane fó maymayi, bensee Nyo'. <sup>9</sup> Ε bonyii bocii bô to yεnεε no wvú ghane bensee Nyo', <sup>10</sup> kiεε λε è nu wee wvú se shee λεke ελεκεε diuw ketaan we wvú bó teje λε wvú Jee le wvú leyte fô yew ncese le. Ε εjise jiim bó, ε bó no κεηke ηghaw yí fíεε fí kooy bô wvú le.

### *Ε Bitá jeme ê bonyii fô yew ncese le*

<sup>11</sup> Ε wee wvudvu ηεεm lo yí Bitá bô Jon e. Ε bonyii yεn ε diuw yum bó, ε bó no lewte gεne bεwse bó le fô bvudvuu bvú bó



to tenje le cile Saamun e. <sup>12</sup> E Bitá yén no bonyii tase e to, mum jeme ê bó le, “Bonyii bo Israél, è nu nje la wvù diuw yumte ben ekumε fiεε fin ε ben taale bese nen? Ben kp-waake finen le è ge mvunḡay mvusee wee wvun ε se no lene le? Nu ben kpwaake ten le è ge nce wese wvù yuule le? Ke è nu nonen ke. <sup>13</sup> Fí nu le Nyo' Ablá'am bô Aysik noo Yakow, wvù nu Nyo' bo'icee cee bosεεbeene bocii to nu ε bense wase Jisos wvù wee we lemme gεε mbew ye le. Jisos wvun nu wvù ben to tunεε jo nya ê bonyii bo nsaw e, ε Baylet no gomte keecinε wvù le, ε ben fanj. <sup>14</sup> Jisos to nu wee wvù yuule, nu teytoy, ε ben tun wvù, gay le bó ebvuse ε è nu wee wvù to yuwyeε bonyii, enya ê ben. <sup>15</sup> E ben ge nonen mum yu wee wvù nyaa nshii ê bonyii, geenen, ε Nyo' kase bvuse wvù yí kpwe le, ε bese yén wvù le ε mum ε no seje. <sup>16</sup> E ge mvunḡay mvu diee di Jisos wvudvu le nkewle wvun wvù ben yene, kee, ε se no lene. Fí kooyi nonen njefo bese nu ε lese fitele yí Jisos e, fitele fi bese lese yí ye le ε mum ε ge wee wvun ε no temyi ntay nen no ben yene.

<sup>17</sup> Keseen boom bo bwεεm e, me nkee le fiεε fi ben ε bikuu bi wonj e to geε bô Jisos nu ε ben ε bó to ge yaa kee ke. <sup>18</sup> Fí to kooyi ê yiyin je le keege é fí eto ekocen no Nyo' to geε wase ε bonyii bew bo ntum e jeme ε è beε lo le Mboyse we wvù wvù to kawεε nu ke eyen nḡew. <sup>19</sup> Nonen, ben ekumen mvuntelem mvunen ekase etu jim fô wvù le, wvu le wvù elεεshe bibefe binen, <sup>20</sup> emum ege é shém elεeten ben, eciinse Jisos wvù Mboyse wvù wvù to balεε fô ben e. <sup>21</sup> Jisos wvun kenke keeke emey fowe egen ebuy kefew kè Nyo' ke eseyse mwεεm mvunciim é mvú ekase etu mvunfem, no wvù to jemyεε diuw bonyii bew bo ntum e bô yuule le ε è beε lo bvuyvuum e. <sup>22</sup> Muses to nu ε yuu gay le,

‘Tata Nyo' nu ke ebvuse wee we ntum mvu ê boom bo bwee wene le ente, eciinse fô ben e ke no wvù to bvuseε me,

ε ben kenke keeke eyuukè fiεε fi wvù jemyi ê ben e.

<sup>23</sup> Wee wvù nu ke enu se wvù yuuke wee ntum wvudvu le, nu ε bó nu ke ebvuse wvù nḡoo bonyii bo Nyo' le, elεε lo.’

<sup>24</sup> E nu ke ten no bonyii bo ntum Nyo' le bocii ε kew yí Samwel e noo bô to toε ejim jo wvù to jemyεε wase ekumε mwεεm mvù kooyi ediuw eyan e. <sup>25</sup> Mwεεm mvunciim mvù Nyo' to kawεε dew bonyii bew bo ntum e ban nu mvunen, ε kelew kè Nyo' to dieε bô bo'icee cee bonen nu ten fô ben e. E nu no Nyo' to jemyεε ê Ablá'am le, ‘Me nu nke embuw bonyii bocii yí ekole ke nshε le nfele yí kfuu diuw e.’

<sup>26</sup> E Nyo' mum caw wee we lemme yaw tum ε è nu fô ben e le wvù eto elanj kem-bonen yí yene le, ege é ben ecinε jé yene yí befe le.”

## 4

### *E Bitá bô Jon tarje diuw*

<sup>1</sup> Ke no Bitá bô Jon to bæε jemyi ê bonyii nonen, ε bocee ncese bomew bô ekole ke bonyii bo nci le bô to ceyte yew ncese noo Bosadusii bomew sele fó. <sup>2</sup> Bó to ton'yi shém njefo Bitá bô Jon to yεεyi bonyii, fewci le no Jisos to buyεε yí kpwe le nu ε bonkfu nu ke ebuy ten yí kpwe le. <sup>3</sup> E bó mum koo bó gen fen no è to nu wase fokieḡuu, le bvú ke edioo ε yuu, é bó se no yuuke. <sup>4</sup> Geenεn, bonyii nteen bô to yuwεε n'yεεyi Bitá bô Jon, to nu ε bee, ε nḡoo yibo bise, ε bolemse no nu wase diεwε bontfuke botin e (5,000).

<sup>5</sup> E bvú ke buy yuu, ε bocee wonj bô bonyii bô saake wonj noo bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le, tase bvudvuu bvumwaan Jelusalem. <sup>6</sup> E Annas wvù ekole ke bocee ncese le bô Kayfas noo Jon bô Aleksanda noo bonyii bomew bô to nu ten kfuu di ekole ke bocee ncese le nu fó. <sup>7</sup> E bó mum leke Bitá bô Jon ê bó ejise, bife ê bó le, “Ben se jo fεε mvunḡay ε se fe wee wvun? Ben se fe ê diee di yεε le?” <sup>8</sup> E Keyoy ke Yuule yinḡen yí Bitá le, ge ε wvù tfuse ê bó le, “Bocee wonj

bô bonyii bô saake won, <sup>9</sup> bese leeme fɛn ɛben keetanɛ diuw ɛkumɛ lemme di jee di bese se gee fô nkɛwɛ le, wvú ɛ se no lene. No ben gomte keekiɛɛ no fi se ghanɛɛ, <sup>10</sup> ben noo bonyii bocii bo Israeɛ ekeè le wee wvun leeme ê ben ejise keseen tɛmyi nɛn, ɛ è nu nje mvunɔay mvu diee di Jisos Klistu wvu Nasalet e. Jisos wvudvu wvun nu wvù ben to joɛ ta yî kentam e ɛ wvú kpwe, geenɛn ɛ Nyo' kase bvuse wvú yî kpwe le. <sup>11</sup> Wvú nu tɛ di Nwa' Nyo' jemyi ɛkumɛ dí le,

‘Tɛ di ben bonyii bo kembom e to tunɛɛ nu ɛ dí nɛ wase ɛ tu tɛ di buu di yew e.’

<sup>12</sup> ɛ mɛy kɛ Jisos maan wvù boysee bonyii. Kɛ diee di wee mvu le bvuu nu dvú fokuse fɛn di Nyo' nu ɛ gee le è nulo é dí eboyse beene kɛ.”

<sup>13</sup> ɛ bonyii bô to saake ba, yuw no Bita bô Jon jemyi yaa fane kɛ, bvuu yɛn le è nu bonyii bo nɛw, ɛ bó baa kee nwa' ntay kɛ, ɛ diuw yum lo bó. ɛ bó mum kiɛɛ le fí nu nonɛn, njefo è nu bonyii bô to ghane bô bo Jisos. <sup>14</sup> ɛ bó fanɛ yaa bvuu kenkɛ fiɛɛ fi bó ekicɛn Bita bô Jon yî dvú le kɛ, njefo bó to yɛne wee wvù bó to fɛɛ le, ɛ wvú leeme bô bó. <sup>15</sup> ɛ bonyii bô to saake bodvu nɛ yaw bvuse bó ɛkfun, mum shɛɛ no cuu bontan ɛbonɛbon gayte le, <sup>16</sup> “Beene nu ege nɛɛ bô bonyii ban? Bonyii bocii bo Jelusalem nu ɛ bó ɛ kiɛɛ wase ɛkumɛ fiɛɛ fi dunɔi mvunɔay mvu Nyo' le endan fin fi bó ge, ɛ kɛ è nulo é beene etun kɛ. <sup>17</sup> Geenɛn, keege le fo saaka wvudvu wvun ebvuu esaankenè genè fwe, beene ekan bonyii ban le fo bó ebvuu emom lo ejeme fiɛɛ ê wee ɛkumɛ diee di Jisos wvun e kɛ.”

<sup>18</sup> ɛ bó tee Bita bô Jon ɛ bó kase ley. ɛ bó mum lew lo ê bó le fo bó ke ebvuu emom lo ejeme, kenɛɛ eyɛɛyi wee ɛkumɛ diee di Jisos e kɛ. <sup>19</sup> ɛ Bita bô Jon tfuse fibole le, “Ben kɛ kpawɛɛ le laa fiɛɛ fi nu len fô Nyo' le nu le bese eyuw ɛ è nu ben e, nuu wvú wvù Nyo' le le? <sup>20</sup> Kɛ è nulo é bese elu keejemyi ɛkumɛ mwɛɛm mvù bese nu ɛ yɛn ɛ bvuu ɛ yuw e kɛ.” <sup>21</sup> ɛ bonyii bô to saake bodvu bvuu loocɛ lew lo tɛme, mum cinɛ bó le ɛ bó no gene. ɛ bó to tan ɛ è nu fiɛɛ fi bó elese bó

dvú yî nɔɛw e, njefo bonyii bocii to bensee Nyo' yî fiɛɛ fi to kooyɛɛ le, <sup>22</sup> sɛ bvuu ge ɛ wee wvudvu wvù bó to gee fiɛɛ fi dunɔi mvunɔay mvu Nyo' le fin keefe wvú to nu ɛ wvú ɛ fey wase bilum mbaanyɛ.

### *ɛ bonyii bo mbee le lekɛ mvunɔay ê Nyo'*

<sup>23</sup> No bó cin'yɛɛ Bita bô Jon e nonɛn, ɛ bó kase tu jim fô bonyii bobole bo nɔoo le, see ê bó fiɛɛ fi bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won be jeme. <sup>24</sup> ɛ bó yuw, mum baancɛ ye lekɛ ê Nyo' yî wee le mwaan le, “Tata wvù Cee ɛkolɛ, è to bom wo ɛbulɛ bô nshɛ bô jóo noo mwɛɛm mvunciim mvù nu mondvuum man e. <sup>25</sup> Wo to nu ɛ ge ɛ icee bo'icee bosese wvù Dawe, wvù to nu waa wo lemme jeme yî mvunɔay mvu Keyoy ke Yuule le le,

‘ɛ nu nje la wvù bonyii bô yaa nu kɛ Bojuu ffuuke bô fiɛɛ shém e, ɛ bonyii cuu bontan sɛ bó nu ke elem nkuan?

<sup>26</sup> Bonfon bo fokuse fɛn seysee jem,

ɛ bonyii bô saake won taashi

keediu Tata bô wee we wvù wvú nu ɛ yefe le è nu Mboyse.’

<sup>27</sup> ɛ nu kɛ lenlen fiɛɛ fi to kooyɛɛ elante jan. Nfon 'Elod bô Bontus Baylet to nu ɛ taashɛ bô bitum noo bonyii bo Israeɛ die mvunanɛn ejim jo Jisos wvù Waa wo lemme wvù yuule wvù wo to yefe le è nu Mboyse.

<sup>28</sup> Bó to taashi keege ɛ è nu mwɛɛm mvù wo to nu ɛ seyse wase ncejole bô mvunɔay mwuw le wo koonke le mvú ke ekooy.

<sup>29</sup> Nonɛn, yî keseen e Tata, taa eyɛn je yî bonyii ban bɛmsee bese jó. Nya bese bonyii buw bo lemme le bô mvuntelem mvù tɛmyi kefewci diɛw yo yaa fane naa lo kɛ. <sup>30</sup> Nya bese bô mvunɔay mwuw keefe le bonyii bvuu gee mwɛɛm mvù dunɔi mvunɔay mwuw bô mwɛɛm mvu diuw wvù yumɛɛn e dvú ê diee di Jisos wvù Waa wo lemme wvù yuule le.” <sup>31</sup> No bó mɛse ɛ bunle, ɛ nshɛ shiw fô bó to nu. ɛ Keyoy ke Yuule yinɛn yî bó le, ɛ bó mum no fewci diɛw Nyo' yaa fane kɛ.

**4:10** 3:6; 3:15 **4:11** Mben 118:22; Luk 20:17; 1Bi 2:4-7 11:47 **4:17** 5:28-29, 40 **4:24** Ksm 20:11; Mben 146:6 2:23 **4:29** ɛfɛ 6:19 **4:30** 2:22 **4:31** 2:4

**4:12** Mat 1:21; 1Kol 3:11 **4:15** 5:34-35 **4:16** Jon **4:25** Mben 2:1-2 **4:27** Luk 23:7-11; Luk 23:1 **4:28**

*Ɛ ηgoo bonyii bo mbee le no κηηke fiεε fibole fimwaan*

<sup>32</sup> Ɛ ηgoo bonyii bo mbee le no nu fitele fimwaan, nu yî wee le mwaan, ε wee yaa teηe fiεε fimew le è nu fiwene wen embenj κε. Ɛ fiεε fi wee le nu fi bonyii bocii le.

<sup>33</sup> Ɛ Nyo' nya mvunḡay mvu baay ê boom bo ntum e bo Jisos e, ε bó bvuu no fewci κε ê bonyii temyi lo le Tata Jisos to nu ε buy yî kpwe le. Ɛ bó no nu ε Nyo' ε buw bó bô nfi we baay. <sup>34</sup> Ɛ wee yaa to nu dvú wvù fuute ê bó enteleη κε, njefo bonyii bò to κηηke ηεε κενεε yéw to ké gese, to bô bigew bidvu, <sup>35</sup> nya can boom bo ntum e bo Jisos e, ε bó mum gaw ê bonyii bocii no ηḡew wee to nu.

<sup>36</sup> Wee mvu to nu ε bó teηe le Yosew, ε boom bo ntum e bo Jisos e ε cu diee diew dimew le Banaban, (dì nu le, Wee N'yvuwse Mvuntelem). Wvú to nu wee wvu ê kfuu di Lewe le, ε bó to boke wvú Sayblus. <sup>37</sup> Ɛ wvú mum ḡen ten gese we wεε, to nya bigew bidvu can boom bo ntum e bo Jisos e.

## 5

*Ananias bô Safilia*

<sup>1</sup> Ɛ wee mvu wvù bó to teηe le Ananias bô kpweese wvù Safilia gese ten kecεw ke wεε le. <sup>2</sup> Ɛ bô kpweese seyse kaa fafe lo bigew bidvu, ε wvú mum jo kebese ḡen nya can boom bo ntum e bo Jisos e. <sup>3</sup> No wvú nya nonen, ε Bita bife ê wvú le, “Ananias, è ge la fi wo cine Satan ε ley ê fitele fiuw e ε ge le wo embiay mbiay ê Keyoy ke Yuule, wo ε mum ε fafe bigew bì wo gese wεε dvú? <sup>4</sup> Wo dioo gese wεε ε è nu wo, ε bigew nu κε biuw, wo ε ḡan nεε ε se ge kfuu fin fiεε? Wo baa mbiay ε è nu ê bonyii κε, wo mbiay ε è nu ê Nyo'.” <sup>5</sup> Kan mwaan no Ananias yuw njeme wvun nonen, mum ḡbwe kpwe. Ɛ bonyii bocii bò yuwεε saaka wvudvu fan baay. <sup>6</sup> Ɛ cubonyii ley baance wvú ê ndvu le, jo buy dvú ḡen dwey.

<sup>7</sup> Ɛ jim jo bontam bo kefew e diεwε botete, ε kpweese ley, yaa kee fiεε fi be kooy bó dweese κε. <sup>8</sup> Ɛ Bita bife ê wvú le, “Ɛ see ê me, bin nu bigew bicii bì ben ε dwee wo gese wεε dvú?” Ɛ wvú tfuse le, “Ɛε, è nu bí nen bicii.” <sup>9</sup> Ɛ Bita bvuu bife ê wvú le,

“Ben ε dwee wo ḡan nεε ε se seyse keemom Keyoy ke Tata le? Yeke eyuw, ncin bonyii bò be ḡen ε dwey dwee wo nu wase ê yew fwese, ε bó nu eley etuu ten wo ebuy dvú eḡen edwey.” <sup>10</sup> No Bita jeme nonen, kan mwaan ε Safilia mum ḡbwe ê wvú ejise kpwe. Ɛ cubonyii ba dioo ley yen ε wvú ε kpwe wase, ε bó mum tuu wvú buy dvú ḡen dwey mbew dweese le. <sup>11</sup> Ɛ kentaashε ke bonyii bo mbee le kecii noo bonyii bomew bò to yuwεε saaka wvudvu fan baay.

*Mwεεm mvù duηci mvunḡay mvu Nyo' le bô mwεεm mvu diuw wvù yumεεn e*

<sup>12</sup> Ɛ boom bo ntum e bo Jisos e no ḡe mwεεm mvù duηci mvunḡay mvu Nyo' le bô mwεεm mvu diuw wvù yumεεn e nteen ê bonyii ente. Ɛ bonyii bo mbee le bocii ké no taashi fô kebuw ke Saamun e yew ncese le. <sup>13</sup> Ɛ wee wvu ncεw to ké mum taashε lo bô bó κε. Ɛ geenε ε bonyii to ké no bensee naa bó ntay. <sup>14</sup> Ɛ bolemse bô bokεne nteen bò to leese fitele yî Tata le no biise ηgoo bó le. <sup>15</sup> Ɛ mwεεm mvù boom bo ntum e bo Jisos e to ḡe, ge ε bonyii no tuule bonyii bo bincem e jiwse mbew jé le yî bintaw e noo yî dighaam e wvu le Bita ké dioo fele, ε è cim nu kenjinjin kew é kí eḡbwe yî wee le. <sup>16</sup> Ɛ bibombom bi bonyii le no nen'yi bilaante bi mbew Jelusalem e too bô bonyii bo bincem e noo bò κηηke biyoy bì yiile yî bó le, ε bó fele bó bocii.

*Ɛ bó no ḡεεke boom bo ntum e bo Jisos e*

<sup>17</sup> Ɛ εkolε ke bocee ncese le bô ηgoo ye yî è to nu Bosadusii ke ja κεw no ḡεεke boom bo ntum e bo Jisos e, <sup>18</sup> mum tum bonyii ε bó ḡen koo bó fen yew ncaw e. <sup>19</sup> Ɛ geenε, ε è ke no nu entaη ε nceendaa Tata to yene dew fwese yew ncaw bvuse bó. No wvú bvuse bó, mum ḡay le, <sup>20</sup> “Ben eḡen yew ncese le, eḡen efewci fiεε ficii ê bonyii εkume nce wvu fwε wvun.” <sup>21</sup> No bó yuw nonen, mum ḡen. Ɛ εkfuη ke dioo eyuule, ε bó ley fô yew ncese le, mum κεw no yeεyi bonyii.

Ɛ kefew kedvu le, ε εkolε ke bocee ncese le bô bonyii bew bo ηgoo le, kum bonyii bo Islael bò saake woη bocii ε bô bó shii, mum tum bonyii bo nci le le bó eḡen yew ncaw

e, eto bô boom bo ntum e bo Jisos e. <sup>22</sup> E bó gen buy fó gom bó nkũũũ mum tu jim to see le, <sup>23</sup> “Bese gen e buy yew ncaw e, e yen e dew fwese nu e bó e looce e fen, e bonyii bo nci le leeme fó ceyte. Bese e dioo yene yew ley e fan e yaa eyen wee le dvú ke.” <sup>24</sup> E ekole ke bonyii bo nci le bô to ceyte yew ncese bô bocee ncese bo baay baay, yuw nonen, e fi ffumse bó, e bó no ghayte laa bó nu ke etu fee bô fin fee le. <sup>25</sup> E wee ne ley gay e bó le, “Ben eyuw, bonyii ba bô ben se fen e yew ncaw e, boba wase fô yew ncese le yeyi bonyii.” <sup>26</sup> No bó yuw nonen, e ekole ke bonyii bo nci le bô ngoo ye mum buy gen jo bó, no too bô bó. Geen en, bó to baa joo bó kane lo bó ke, njefo bó, bonyii bo nci le bodvu to fane fo bonyii etumye bó bô eta.

<sup>27</sup> E bó to bô boom bo ntum e bo Jisos e, ley bô bó leke fwe dvu bonyii bô saake won. E ekole ke bocee ncese le no bi-wci mwem e bó gayte le, <sup>28</sup> “Bese nu e looce wase e lew lo le fo ben ebvuu emom eyeyi wee ekume diee di wee wvun e ke. Geen en, ben eyen fee fi ben mom! Ben nu e ge wase n'yeyi wene e saan ken Jelusalem jocii. E ben gomte keege e fi edun ci le bese kee fee fô kpwe ye le.” <sup>29</sup> E Bitá bô ngoo boom bo ntum e bo Jisos e tfuse le, “Bese ken kee yuw e è nu Nyo' le, efey kee yuw wee le. <sup>30</sup> Ben to nu e ta Jisos yi kentam e e wvú kpwe. E Nyo' bo'icee cee bos e beene bvuse wvú yi kpwe le, <sup>31</sup> bense wvú, shike e ebo kew ke e ce e y e le wvú enú Cee Ekole noo Mboyse, wvu le bonyii bo Israe ekumen mvuntelem mvubole, e wvú wvú Nyo' el e she bibefe bibole. <sup>32</sup> Bee bo Keyoy ke Yuule kè Nyo' nyaa e bonyii bô yuuke wvú le e mum e no fewci mwem mvun.”

<sup>33</sup> No bonyii bô to saake won yuw njeme wvun nonen, e mvuntelem bente lo bó. E bó mum no gomte kee yuw ye boom bo ntum e bo Jisos e. <sup>34</sup> Geen en, e wee mvu ngoo bonyii bô to saake won e wvú diee to nu Gamalia, e è nu wee Falasii bvuu nu wee wvú dun ci bonci bo Nyo' le, e bonyii bocii wvumte wvú ntay, ne we. No wvú ne we, gay e bó yaw bvuse boom bo ntum e bo

Jisos e ekfun. <sup>35</sup> E wvú shee jeme e bonyii bô to saake won le, “Bonyii bo Israe, ben ejo wee bô fee fi ben gomte keege bô bonyii ban. <sup>36</sup> Ben ekume le è to nu kefew kemew e, e wee mvu ja fen e bó teje le Teodas no dun ci le wen nu wee wvu baay. E bonyii shfum e wvú ejim ke di ewe gee ne le. E bó ke yu wvú e ngoo ye tawse, e fee fi wvú to too dvú laaye ecici. <sup>37</sup> E wvumvu wee ke bvuu ja kefew kè bó to taan ke bonyii le e bó teje le Judas, e è nu wee wvu Galilee. E wvú gufe bonyii nteen e wvú ejim. E bó ke yu ten wvú, e ngoo ye saan ken. <sup>38</sup> Yi fin e, me e no nteete ben le fo ben ege fee bô bonyii ban ke. Ben ecine je yibole. E è fen nu le fee fi bó too dvú bvuu yeyi bonyii dvú fin ke w wee wvu wum, tu fi nu ke elaaye ecici. <sup>39</sup> E no nu le fee fidvu ke w Nyo', tu ke è nulo e ben ke eso bó ke. E ben baa eyene, e fi ke ene ebuy le ben diuu e è nu ben e bo Nyo'.”

<sup>40</sup> No Gamalia jeme nonen, e bonyii bô to saake won yuw ntefe we, kase tee boom bo ntum e bo Jisos e e bó ley. No bó ley nonen, e bó tam bó, ciise lo le fo bó ke ebvuu emom lo eyeyi wee ekume diee di Jisos e ke, mum cine bó le e bó no gene. <sup>41</sup> No bó buye dvú no gene fibole yuuke e è nu njon le bowen nu e bó e kocen bonyii bô bó eshoose bó nje diee di Jisos e. <sup>42</sup> E bó gen nonen, bvuu no yeyi ke bonyii ediuw ecii fô yew ncese le noo ela le, fewci saaka wvú jee wvú le Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawee.

## 6

*E bó baaye bonyii bo lemme le bososh-wiy*

<sup>1</sup> E è ke no nu kefew kemew e, no ngoo bonyii bo mbee le to kuu gene fwe, e Bojuu bô to jemiyi ke e è nu di ew Glek ne ke w no wvukene Bojuu bô to jemiyi di ew won le bó gawte mwem e boke' bo bonkfu le ediuw ecii nyaa mvu bo bowen e caan. <sup>2</sup> Nonen, e boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow bofee mum kum ngoo bonyii bo mbee le bocii gay e bó le, “Ke fi jee le bese ecine kefewci di ew Nyo' egen shii e è nu yi ke ceyte le ke. <sup>3</sup> Boom bo bwee wese



le, fi jee le ben ebaayε bonyii bosooshwiy ê ben ente, é bese enya lemme din can yibole. Ben dioo baayi taa ε è nu bonyii bò keŋke nce wvù jee, ε bó ε yiŋsen bò Keyoy ke Yuule bvuu keŋke bvufee. <sup>4</sup> Nonen, é bese emum enya wase bikuu bisese ε è nu yî bunle bò yî lemme di diεw Nyo' le.” <sup>5</sup> ε bonyii bocii yuw ntaŋ wvudvu, ε wvú jon bó le. ε bó mum baa Tεfan ε è nu wee ε mbee we ε looce ε yiŋsen, ε wvú ε yiŋsen ten bò Keyoy ke Yuule. ε bomew no nu Filew bò Blukolus, Nikano bò Timon, Balmenas bò Nikolaus wvù to nu wee wvu Antiok ε wvú to banke lo tu wee mbee Bojuu. <sup>6</sup> ε bó mum jo bonyii ban leke fwe dvu boom bo ntum e bo Jisos e, ε bó bunle fô bó le, mum gεε can yî bó le. <sup>7</sup> ε diεw Nyo' mum no saanƙene gene. ε ηgoo bonyii bo mbee le yi Jelusalem no kuu gene fwe. ε bocee ncese nteen lese ten fitele yî Jisos e.

### *ε bó no teyte mwεεm yî Tεfan e*

<sup>8</sup> ε Nyo' buw Tεfan ntay, ε wvú no keŋke mvunƙgay, gee mwεεm mvu diuw wvù yumεen e bò mwεεm mvù duŋci mvunƙgay mvu Nyo' le ê bonyii ente. <sup>9</sup> ε bonyii bomew ke nε kεw mbew bò bo Tεfan. Bonyii bodvu to nu Bojuu bò to nen'ye Selin bò Aleksandia noo Silishia bò εsia. ε è to nu bonyii bo yew bunle yî bó to tenje le yi Bonfaw bò Boy wase le. <sup>10</sup> No bó to bewci nonen, ε Keyoy ke Yuule nya Tεfan bò bvufee ε wee fanje yaa nu dvú wvù eso wvú ke.

<sup>11</sup> ε bó mum nε beyse bonyii bomew ejim ejim le bó embiytè le bó nu ε yuw ε Tεfan jemyi díεw yî befe ekumε Muses bò Nyo'. <sup>12</sup> No bó ge nonen, mum shiw mvuntelem mvu bonyii le, bò mvu bonyii bò saake won e, noo mvu bonyii bò duŋci bonci bo Nyo' le. ε bó mum ley yî Tεfan e, jo wvú gen bò wvú fwe dvu bonyii bo won e bò saake bonsaw. <sup>13</sup> ε bonyii ba bvuu to bò bonyii bomew bò eben jim nsaw mbiay, ε bó no teyte mwεεm yî Tεfan e gayte le, “Kε wee wvun ké no nu se wvú jemyi díεw yî befe ekumε yew ncese yin bò bonci bo Muses e ke. <sup>14</sup> Bese nu ε yuw wase ε wvú jemyi

le Jisos wvu Nasalet we nu ke ebvuw yew ncese yin, ebvuu ekumen nce wesebeene won wvù Muses to yεεyεε beene dvú.” <sup>15</sup> ε bonyii bocii bò to nu yew nsaw e luŋ ejise yî Tεfan e, nε yen ε bvushiw bwew ε banke wase ye ε no fieesene bvuu nceendaa Nyo' le.

## 7

### *ε Tεfan tanje diuw fwe dvu bonyii bò saake won*

<sup>1</sup> ε ekole ke bocee ncese le bife ê Tεfan le, “Mwεεm mvù bó jemyi mvun nu kecey e?” <sup>2</sup> ε Tεfan tfuse le, “Bo'icεm bò boom bo bwεεm e, ben eyeke eyuw. Nyo' bvukuke to nu ε buynen fô icee wesebeene wvù Abl'am e ε wvú beε cee Misobotemia, ε wvú se ke nε gen no cee 'Alan, <sup>3</sup> gay ê wvú le, ‘Cine kfuu diuw e, ebuy won wene le, egen won wvù me nu ŋke enduŋce ê wo le.’

<sup>4</sup> Nonen, ε wvú mum nε Kaldia jodvu, gen no cee 'Alan. ε ice ke dioo kpwe, ε Nyo' ge ε wvú nε to jan jò beene cee keseen. <sup>5</sup> ε wvú no nu jan ε Nyo' fanje yaa ecim enya wvú ke naa bò kpwen ke, geenen, kaw le wen nu ke enya won wvun é enu we bò engoke kew. ε Nyo' to kaake nonen ε Abl'am baa cim keŋke wase wan ke. <sup>6</sup> ε Nyo' bvuu gay ê wvú le, ‘Engoke kuw nu ke enu botolo won mvu le, ke elemte bvunfaw jó, ε bó nvuwse bó yî bilim e gee nε (400).

<sup>7</sup> ε me nu ŋke enlan ηgew yî won wvudvu le, é engoke kuw ke ebuy jó eto ebunlee me jan.’

<sup>8</sup> ε Nyo' bvuu die kelew bò Abl'am, ε nciise kelew kedvu nu le Abl'am nu ke etfuuse boom bew yew. ε Abl'am ke boo Aysik, ε è ke dioo nu εdiuw nyan ε wvú tfuse wvú yew. ε Aysik ke boo Yakow tfuse ten wvú yew. ε Yakow ke tfuse ten boom bew bo yuufe ncow bofεε yew bò è nu bo'icee cee bosεεbeene fô kfuu disεεbeene to sanεε. <sup>9</sup> ε bo'icee cee bosεεbeene bodvu ke nε no bene kendonj bò Yosεw wvù waa bwee bó mum gese wvú, ε wvú gen no nu nfwa won

wvù Ijiw e. Geenen, ε Nyo' no taale ke fô wvù le, <sup>10</sup> fii wvù yî bonḡew bew e bocii. Ε Nyo' bvuu nya wvù bô bvufee, ε Felo, Nfon wvu Ijiw no koonke wvù, mum ḡee wvù ε wvù no nu wee we kebay bvuu nu wee wvù taale fô kfuu diew e.

<sup>11</sup> Ε jej ke ne koo Ijiw jocii noo Kanaan, ε bonyii yen ḡew baay. Ε bo'icee cee bosεεbeene fanε yaa kenke fiεε fidien ke. <sup>12</sup> Ε Yakow ke yuw le mwεεm mvudien nu Ijiw, mum tum boom bew bô ε nu bo'icee cee bosεεbeene ε bó ḡen jó yî kan wvu fwe le. <sup>13</sup> Ε bó ke dioo kase ḡen jó yî bokan bo bofεε le, ε Yosεw mum ge ε boom bo bwee le kiεε wvù. Ε wvù mum dunεε ten bó ε Felo. <sup>14</sup> Ε Yosεw mum ciinse ntum fô Yakow wvù ice le, le wvù bô kfuu dicii eto Ijiw. Kfuu di Yakow e to nu sekedvu wee mbansooshwi y ncow botin (75). <sup>15</sup> Ε Yakow yuw nonen, mum jo kfuu diew dicii bow dvù Ijiw. Ε wvù bô bo'icee cee bosεεbeene ke kpweken jó bocii. <sup>16</sup> Ε bó ke tuu εgvun εbo kase to dvù jan, to dwey Shekem ε jem yî Abl'am to guyεε ε boom bo Amol e.

<sup>17</sup> Ε kefew ke dioo kocine kè Nyo' to nu keeke ege fiεε fi wvù to kawεε Abl'am dvù, ε bonyii bosεεbeene duule wase Ijiw baay. <sup>18</sup> Ε bonyii bo jó ke ghaa nfon mvu ε wvù yaa kee Yosεw ke. <sup>19</sup> Ε Nfon wvudvu mum no wεentene, sene bonyii bosεεbeene, kane le bo'icee cee bosεεbeene elaanke mvunley mvu boom e εkfuḡ ε bó kpwekene. <sup>20</sup> Ε nu kefew kekin e kè bó to bokεε Muses, ε ε to nu wan ε wvù jee baay fô Nyo' le. Ε bó kenke wvù yew kee te, <sup>21</sup> mum jo ḡen ḡee εkfuḡ. Ε waa Nfon Felo wvù kpwoon ke ḡen bonje wvù, ley diewe waa we le. <sup>22</sup> Ε bó mum yeeyi Muses bô bvufee bvu bonyii bo Ijiw e bvucii, ε wvù no nu wee wvù kee njeme bô keege fiεε ntay.

<sup>23</sup> Ε wvù ke dioo nu ke diewe bilum mbaanyε le, ke ne kpawce le wen nu egen eyen no boom bo bwee wen e bô ε nu bonyii bo Israel nu. <sup>24</sup> Ε wvù dioo ḡene, yen ε wee wvu Ijiw nvuwse wee wvu Israel mvu. Ε wvù ley fó le wen etfuse envuke, mum yu lo

wee wvu Ijiw wvudvu. <sup>25</sup> Wvù to kpwaake le boom bo bwee wen e nu ekiεε le ε tum Nyo' wen le wen eto ebvuse bó yî ḡew e. Geenen, ε bó fanε yaa kiεε ke. <sup>26</sup> Ε bvù ke buy yuu, ε Muses bvuu no ḡene, buynen yî bonyii bo Israel e bofεε ε bó ne ε no diuu. Ε wvù ley fó keḡawsen bvudiuw bvudvu, bife ε bó le, 'Boom bo bwεem e, ben nu wee bô waa bwee, ε ge la ben ε se no diuu εbenεben?' <sup>27</sup> Ε wee wvù to nvuwse waa bwee kaa domse lo Muses, bife ε wvù le, 'Ε ḡeke yeε wo le wo esaakè bese, sumtene bonsaw bosese?' <sup>28</sup> Wo fen bvuu gomte keeyu me no wo se yue wee wvu Ijiw we foguu le?' <sup>29</sup> Ε Muses yuw nonen, mum fan ne won wvù Ijiw e, feε ḡen no nu won wvù Midian e, ke boo boom bolemse bofεε jó.

<sup>30</sup> Ε ε ke no nu ejim jo bilum mbaanyε, ε nceendaa Nyo' buynen fô Muses e ε ḡuy e, ε wvù beenci yî kete le ḡkpwaante mbew kum wvù Sinay e. <sup>31</sup> Ε Muses yen ε fí ghaw wvù, ε wvù bence nceencee keetaa ntay. No wvù benci, yuw ε Tata Nyo' jeme ε wvù le, <sup>32</sup> 'Ε nu me wvù Nyo' bo'icee cee wene, Nyo' Abl'am bô wvu Aysik noo wvu Yakow.'

Ε Muses yuw nonen, no ciinke bô nfan, fanε yaa ebvuu emom lo etaa ke. <sup>33</sup> Ε Tata Nyo' bvuu jeme ε wvù le, 'Baayε bolaba buw, njefo fen fò wo leeme fó nu bvudvu bvù yuule.

<sup>34</sup> Me nu ε nlooce wase ε n'yen no bó nvuwse bonyii bem Ijiw, ε mbvuu ε n'yuw no bó cone, ε mum ε nshii ε nto keembvuse bó yî ḡew wvudvu le.

Yeke eyuw, me nu entum wo Ijiw keseen.'

<sup>35</sup> Muses wvun nu wvù bó to yawεε wase tun, bife ε wvù le, 'Ε ḡeke yeε wo le wo esaakè bese, sumtene bonsaw bosese?' Ε nu wvù wvù Nyo' to tumεε le wvù egen enu wee sa' wvubo, ebvuse bó yî ḡew e. Ε Nyo' to tum ε ε nu nceendaa we ε wvù to yî kete kè to beenci kie le tefe ntum wvudvu ε wvù. <sup>36</sup> Ε Muses mum ḡen Ijiw, ge mwεem mvu diuw wvù yumεen e bô binḡhaw bi mwεem e, bvuse bó jó. Ε wvù ge mvumew

**7:11** Ken 41:54; 42:1-2, 5    **7:13** Ken 45:1, 3, 16    **7:14** Ken 45:9-10, 18; 46:6-7, 27    **7:16** Ken 23:3-16; 49:29-30; 50:13; Yosh 24:32; Ibu 11:9, 13    **7:17** Ksm 1:7-8    **7:19** Ksm 1:10-11:22    **7:20** Ksm 2:2-10; Ibu 11:23    **7:23** Ksm 2:11-15; Ibu 11:24-27    **7:29** Ksm 2:15, 21-22; 18:3-4    **7:30** Ksm 3:1-10    **7:35** Ksm 2:14; 3:2    **7:36** Ksm 7:3; 14:21-29; 16:1-17:16; Kḡj 14:33; 20:1-11    **7:37** 3:22-23

fô Joo yi Baay yî Yεεle le, bvuu ge mvumew  
ηkpwaante jò bó to λενεε yî bilum e mbaanyε.  
37 Ε è nu Muses wvudvu wvù to gayεε ê  
bonyii bo Israeλ le,

'Nyo' nu ke ebvuse wee we ntum mvu ê  
boom bo bwee wene le εnte,  
eciinse fô ben e κε no wvù to bvuseε me.'

38 Ε è bvuu nu κε wvù wvù Muses wvù  
nceendaa Nyo' to jemyεε ê wvù yî kum  
wvù Sinay e, kefew kè kentaashε ke bonyii  
bo Israeλ e to nu ηkpwaante bô bo'icee cee  
bosεεbeene, ε Nyo' nya díεw yî nyaa nshii le  
wvù efese ê beene. 39 Geenen, ε bo'icee cee  
bosεεbeene kaa fan keeyuw Muses e, banke  
jim ê wvù le, mum no koonke le bowen  
bee ekase etu jim Ijiw. 40 Ε bó mum gay  
ê Elon le, 'Bomε bonyo' ê bese bò nu esaa  
fwe dvuseεbeene, njefo bese baa bvuu kiεε  
fiεε fi kooyi bô Muses wε wvù bvuseε beene  
won wvù Ijiw e κε.' 41 Ε bó mum kene  
fimooso ε fí fieesene waa na', sεεyε nyám ge  
ncese dvú ê fí, mum no lanlanje yî fiεε le ε è  
kene bó bô can yibo. 42 No bó ge nonen, ε  
Nyo' mum banke jim ê bó le, ε bó mum no  
bunlee wase ε è nu diuu bô kpwee noo jón.  
Ε è nu no bó to sanεε ê Nwa' bonyii bo ntum  
Nyo' le ε Nyo' jemyi le,

'Bonyii bo Israeλ, ben to sεεle nyám  
ηkpwaante yî bilum e mbaanyε,  
ceese ε è nu me dvú le?

43 Ben to ghane tuule cun ε è nu yî nyo' wvù  
bó teje le Molok,

bvuu tuule jon ε bó ε kene le è nu yî nyo'  
wvù diee nu Lefan,

ε è nu mvumooso mvù ben to keencεε kee-  
bunlee mvú.

Nje fifin, me nu ηke ebvuse ben é ben ebuy  
egen efey lo Babilon.'

44 Bo'icee cee bosεεbeene to λene  
ηkpwaante κηke cun yî dunçi le Nyo' nu bô  
bó, ε è to fε Muses cun yidvu, bii κε ληληη  
no yî Nyo' to dunçεε ê wvù to nu. 45 Ε boom  
bo bo'icee cee bosεεbeene le ke fi, ke tuu  
to dvú jan kefew kè bô bo Yoshua to lole  
nshε ê bitum bì to nu jan e, ε è to gene Nyo'  
fwe kuηke bitum bidvu. Ε cun yidvu no

nu jan to buy kefew kè Nfon Dawe to saake  
won wvun e. 46 Ε Nyo' no koonke wvù ntay,  
ε wvù mum λεκε le Nyo' ebee é wen ebom  
yew enya é wvù wvù Nyo' Yakow eceè dvú.  
47 Ε è ke kaa ghan Saamun bom yew Nyo'  
yidvu. 48 Geenen, ε Tata Nyo' wvù nu Ekole  
ke Mwεεm Mvunciim e yaa ké no cee yéw  
yî è bom bonyii le κε. Ε nu κε ληληη no wee  
ntum Nyo' mvu to sanεε wase ε Nyo' gayte  
le,

49 'Fowe nu kawla wεm,

ε nshε yin nu kedvuushεε ke bikaa biem e.  
Yew yî è nulo é wee ebom le è nu yεm nulo  
enu nεε?

Nuu le bvudvu nu dvú bvù è nulo é me  
enshii fó le?

50 Κε è fε me mwεεm mvun mvunciim e? "

51 Ε Tεfan mum nε gay le, "Ben temyi  
bikuu baay, ε mvuntelem mvunen bô  
bitem nu naa lo ntffuse. Ben ε bo'icee  
cee bonen nu κε ληληη. Ben tune sekicii  
keeyuuke Keyoy ke Yuule le. 52 Wee ntum  
Nyo' mvu nu dvú wvù bo'icee cee bonen to  
baa ebone bikaa ê wvù ejim e? Bó to nu ε  
yuwyε bonyii bo ntum Nyo' le bò to jemyεε  
wase le Wee Lemme Nyo' wvu Teytey nu ke  
eto. Ε wvù ke to, ε ben gese wvù bvuu yu  
wvù. 53 Ε è bvuu nu κε ben bò Nyo' to tumεε  
bonceendaa bew ε bó nya bonci bew ê ben,  
ε ben tun keebii bó le."

### *Ε bó tumyε Tεfan bô εta*

54 No bonyii bò to saake won yuw fiεε fi  
Tεfan jeme, ε mvuntelem bεnte lo bó, ε bó  
no ηgeci bigew. 55 Ε Keyoy ke Yuule yinçen  
yî Tεfan e, ε wvù no taale fiew ε è nu we, nε  
yεn n'yuu wvù è nu wvu Nyo' le, bvuu yεn  
Jisós e ε wvù leeme ê εbo ke εcεey ke Nyo'  
le. 56 Ε Tεfan nε gay le, "Ben etaa eyen, me  
nu ε n'yεn ε fowe ε yene, ε wee wvù diee  
nu Waawee leeme ê εbo ke εcεey ke Nyo'  
le." 57 Ε bó yuw fifiε, mum jinε bintunçun bô  
can, no wamte foweεwe, mum sen bocii ley  
yî Tεfan e, 58 gufe wvù buy dvú εlaante, gen  
no tumte bô εta. Ε bonyii bò benεε jim nsaw  
baayε bikum bibole, nya ê cuwee mvu ε bó  
teje le Saul, sε no tumte. 59 No bó to tumte

7:38 Ksm 19:1-20:17; Lem 7:53; Gal 3:19 7:39 Ktn 14:3 7:40 Ksm 32:1-8 7:42 Amo 5:25-27; Lew 18:11  
7:44 Ksm 25:9, 40 7:45 Yosh 3:14-17; 18:1; 2Sam 6 7:46 Mben 132:1-5 7:47 2Sam 7:5-7; 1Bfn 6:1-38 7:48  
17:24-25 7:49 Yεsa 66:1-2 7:51 Ksm 32:9; 33:5; Yeli 4:4; Lum 2:28-29; Yεsa 63:10; Esek 2:3-5 7:52 Luk 11:47-48  
7:53 7:38; Ibu 2:2 7:54 Mben 37:12; 112:10 7:55 Mat 26:64; Lem 2:33 7:56 10:11; Luk 3:21; Jon 1:51 7:58  
22:20 7:59 Mben 31:5; Luk 23:46 7:60 Luk 23:34



Tefan bô eta nonen, ε wvú bunle le, “Tata Jisos, fiisen keyoy kem.” <sup>60</sup> Ε wvú mum ne tum envuw fokuse, fun foweewe le, “Tata, fo wo etaa ê fiεε fi befe fin fi bonyii ban gee le ke.” No wvú gay nonen, mum kpwe.

## 8

<sup>1</sup> No bó yu Tefan, ε Saul tom.

*Ε Saul nya ηγεω ê kentaashε ke bonyii bo mbee le*

Ke εbvubwε, ε bó κew no nyaa ηγεω wvú temyi ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Jelusalem. Ε kí saanken kecii buy jó, γεν biba bi Judea bô Samalia le, ε ε shεε ke boom bo ntum e bo Jisos e. <sup>2</sup> Ε bolemσε bomew bô to nu ε loocε lese fitele yí Nyo' le, to jo gvune di Tefan e dwey, bee wvú baay. <sup>3</sup> Ε Saul nu fiew looci gene lo bô kentaashε ke bonyii bo mbee le, danzene yéw e kooyi bonyii bo mbee le bô bolemσε noo bô bokεε ciinse yew ncaw e.

*Ε Filew fewcε diεw Nyo' Samalia*

<sup>4</sup> Ε bonyii bô to saankenεε ba no gene mondvuum e monciim fewci diεw Nyo'. <sup>5</sup> Ε Filew bow fiew γεν ê kelaante kè Samalia le, no fewci saaka jó wvu ekumε Mboyse wvú Nyo' to kawεε. <sup>6</sup> Ε bonyii nteen yuw bvuu yen mwεεm mvù dunçi mvunγay mvu Nyo' le mvù wvú to gee, mum nya bitem ê wvú ntay. <sup>7</sup> Biyoy bì yiile to buyte yí bonyii le, wamte foweewe, ε bonyii nteen bô to nu ε kpweken keba kemwaan noo bontεne bonene ten. <sup>8</sup> Nonen, ε nlanlan wvu baay no nu εlaante jodvu.

<sup>9</sup> Wee mvu to nu εlaante jodvu ε diee nu Semon, ε wvú to shee wase dunçi nfm ye ε κew lo, ε bonyii bo Samalia bocii yene ε diuw yumte bó. Ε wvú to bvuu duu le wen nu wee mvu wvu baay. <sup>10</sup> Ε bonyii bocii bo εlaante jodvu naa noo bo baay baay nya bitem ê wvú no gayte le, “Wee wvun nu mvunγay mvu Nyo' le mvù bó teje le Mvunγay mvu Baay.” <sup>11</sup> Bó to nya bitem ê wvú nonen, njefo wvú to shee wase dunçi nfm ye ε κew lo ncejole ε bonyii yene ε diuw yumte bó. <sup>12</sup> Geenεn, ε Filew ke dioo eto efewci saaka wvù jee wvu ekumε

bvunfon bvu Nyo' le noo ekumε diee di Jisos Klistu le, ε bokεε bô bolemσε bee ε wvú lese bó ê joo. <sup>13</sup> Ε Semon wε kebεε bee ten ε bó lese wvú ê joo. Ε wvú mum mεy ke wase no nu mbew Filew e yene binghaw bi mwεεm e bi baay baay bô mwεεm mvù dunçi mvunγay mvu Nyo' le mvù wvú to gee, ε diuw yumte wvú.

<sup>14</sup> Ε boom bo ntum e bo Jisos e ke yuw Jelusalem le bonyii bo Samalia nu ε fiisen wase diεw Nyo', ε bó mum tum Bitá bô Jon fô bó le. <sup>15</sup> Ε bó γεν buy jó, bunle fô bonyii bo mbee le bodvu le le bó ekεηke Keyoy ke Yuule, <sup>16</sup> njefo Keyoy ke Yuule to baa to wase yí mvu bó le ke. Bó to bee lese ke lo bó ê joo maan ê diee di Tata Jisos e. <sup>17</sup> Ε Bitá bô Jon bunle, gεε can yí bó le, ε bó mum kenke Keyoy ke Yuule. <sup>18</sup> Ε Semon dioo yen le boom bo ntum e bo Jisos e gεεle can yí bonyii le ε Keyoy ke Yuule too yí bó le, ε wvú mum no nyaa bigew ê Bitá bô Jon, <sup>19</sup> gayte le, “Ben enya me bô mvunγay mvun ten, wvu le naa yεε wvù me ε ηγεε can yem yí ye le, ε wvú ekεηke Keyoy ke Yuule.” <sup>20</sup> Ε Bitá tfuse ê wvú le, “Ben ε bigew biuw bidvu egen lo ηGuy e. Wo ghan nεε ε se no kpwaake le è nulo é bó eguy nnya yì è nu yì Nyo' bô bigew? <sup>21</sup> Ke wo yaa kenke naa lo keken ente jo lemme din ke, njefo ke fitele fiuw yuule fô Nyo' le ke. <sup>22</sup> Kumεn fitele fiuw yí fiεε fi befe fi wo gomte keege fin e, ebunlee laa è nulo é Tata Nyo' elεshε bonkpawcε bô befe ban bô wo kenke fô fitele le le. <sup>23</sup> Me n'yene le wo nu ε yinεn wase bó ken'yεε ejise, ε tu nfwa kebefe.” <sup>24</sup> Ε Semon lεke Bitá bô Jon le, “Kee, ben ebunle ê Tata le fo fiεε fimew ente jo mwεεm mvù ben jemiyi mvun e ekooy bó me ke.”

<sup>25</sup> Ε Bitá bô Jon ke mεse fewcε diεw Nyo', see mwεεm mvù bó kee ekumε Jisos, mum ne no tuu jim Jelusalem. No bó to tuu jim, no fele bontεw bo Samalia bomew e, fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' jó.

*Ε Filew lese wee wvu Itofia ê joo*

<sup>26</sup> Ε nceendaa Tata ke ne gay ê Filew le, “Nεεε ebow je ekuεku, egen ê je yì nen'yi Jelusalem fele ηkpwaante gene Gasa le.” <sup>27</sup> Ε



Filew mum nε no booke. E wee wvu baay mvu wvu Itofia nu ε je yidvu le. Wvú to nu wee ε bó ε bvushε, ε ε nu wee wvú to taale fô kpaw Yaa Kanda wvú to saake won wvú Itofia le. Wee wvudvu to nε Jelusalem jò wvú to γενεε keebunle Nyo', <sup>28</sup> no tuu jim won e ε kekoto kemew kè ε guute nyám e, ε wvú ε shii jó, taanke fiε ε Nwa' wvú Yesaya wvú wee ntum Nyo' to sanεε le. <sup>29</sup> E Keyoy ke Yuule gay ε Filew le, "Bence eγεν mbew kekoto keki le." <sup>30</sup> E Filew lewte γεν mbew yí dvú le, yuw ε wee wvudvu taanke ε Nwa' Yesaya le. E wvú bife ε wvú le, "Wo taanke nen yuuke fiεε fi wvú gayte?" <sup>31</sup> E wvú tfuse le, "E nulo é me en'yuw nεε le se wee ε nεle ε me?" E wvú mum gay le Filew eben é bó wvú eshii ε kekoto le. <sup>32</sup> Bvudvuu bvú wvú to taanke ε Nwa' wvudvu le to jemyi le, "Wvú to nu diεwε njee yí bó gene keesεε le, bvuu nu diεwε waa njee wvú bó ké dioo mvuu yvúw ye,

wvú saa beele ke.

ε nu ke ten no wvú to nu diuw tfu.

<sup>33</sup> Bó to nu ε shoose wvú, tun keesaw nsaw we leη.

ε nu ke eyuu ejemyi γεε ekumε boom bew, ε bó ε sum wase nshii we fokuse fen?"

<sup>34</sup> E wee wvu baay wvudvu mum leke Filew gay le, "Kee wo, ke see ε me, wee ntum Nyo' wvun jemyi ε ε nu ekumε γεε? Wvú jemyi ekumε ekole kew nuu ekumε wee mvu le?" <sup>35</sup> E Filew mum kew ke bó bvudvuu bvú Nwa' le bvudvu, no nεci saaka wvú jee wvu ekumε Jisos ε wvú.

<sup>36</sup> E bó wvú no gene ke ε je, ke γεν buy bvudvuu bvumew e ε joo nu fó. E wee wvu baay wvudvu gay le, "Taa eyen, joo nu fen, ε nulo é ebvuu etun la fo wo elese me ε joo?"

[ <sup>37</sup> E Filew tfuse ε wvú le, "E wo fen nu ε bee Jisos Klistu le bó fitele fiuw ficii, é me enlese wo ε joo." E wvú tfuse le, "Me nu ε mbee le Jisos Klistu nu Waa Nyo'." ]

<sup>38</sup> E wee wvu baay wvudvu mum gay ε bó leke kekoto. E bó Filew shii, ley γεν ε joo, ε Filew lese wvú ε joo. <sup>39</sup> No bó buyεε ε joo, ε Keyoy ke Tata le cun Filew fó, ε wee wvu baay wε fanε yaa ebvuu eyen wvú le ke. Geenεn, no gene ke fiew lanlanε. <sup>40</sup> E Filew

nε buyen ε ε nu wase Asotus, mum nε no gene, fele ε bilaante bicii le, fewci saaka wvú jee wvú wvu Nyo', γεν buy ε kelaante kè Kaysalia le.

## 9

### *E Saul kumen lese fitele yí Jisos e*

<sup>1</sup> E to nu kefew kekiε le, ε Saul bεε ke ffuuke, bemsee bonyii bo ηgoo le bo Tata le le wen nu eyuwye bó. E wvú mum γεν fô ekole ke bocee ncese le, <sup>2</sup> leke le wvú enya bonwa' é wen eγεν dvú yéw bunle yí Damaskus e, bó dunçi le é wen yen ε bonyii nu jó bó bii Je Tata le kenεε ε nu bokεne, kenεε bolemse, é wen ekooyε bó ekay, eto bó bó Jelusalem.

<sup>3</sup> E wvú nya, ε Saul mum nε no gene Damaskus, ke dioo fenεne kelaante kedvu, ε n'yuu mvu nε seεε law fowe, shii to yí ye le. <sup>4</sup> E wvú gbwe fokuse, yuw ε diεw jeme ε wvú le, "Saul, Saul, wo bone bikaa ε me ejim nen nje la?"

<sup>5</sup> E wvú bife le, "Tata, ε nu wo wvú γεε?" E diεw yidvu tfuse le, "E nu me wvú Jisos, ε ε nu me wvú wo bone bikaa ejim jodvu. <sup>6</sup> Yí keseen e, ja we, eley eγεν εlaante, é bó esee ε wo fiεε fi wo keηke keege." <sup>7</sup> E bonyii bó to lene bó bo Saul leem fó ηγεmten, no bó to yuuke diεw yidvu yaa yene wee le ke.

<sup>8</sup> E Saul ke ja we fokuse, dioo yene ejise, fanε yaa ebvuu eyene mwεεm e ke. E bó mum jice wvú yí kebo le, no cenεe gene bó wvú Damaskus. <sup>9</sup> E wvú γεν no nu yí ediuw e εta yaa yene mwεεm e ke. E wvú nu nonen, yaa diee fiεε ke, yaa wuu ten fiεε ke.

<sup>10</sup> Wee mbee mvu to nu Damaskus jodvu ε diee diεw nu Ananias. E Tata Jisos nε tee wvú ε fiεε diεwε εfilε le le, "Ananias." E wvú bee le, "Tata, me wvun fen."

<sup>11</sup> E Tata gay ε wvú le, "Nεnε, eγενε ε je yí bó teje le Teytey e, dioo buy fô yew e fo Judas, bife wee mvu wvu Taasus ε bó teje le Saul. Yeke eyuw, wvú nu fó bunlee, <sup>12</sup> ε wvú be ε yen wase wee le ε fiεε diεwε εfilε le ε bó teje le Ananias, ε wvú ε to ε gεε can yí ye le, le wvú ekase eyene mwεεm e."

13 Geenen, ε Ananias gay le, “Tata, me nu ε n'yuw wase ê bonyii nteen ekumε wee wvun no wvú gee mwεεm mvù befe fô bonyii bò è nu bo Nyo' le Jelusalem. 14 Ε wvú too nen, ε wvú ε fi mvunḡay ê bocee ncese bo baay baay, le wen eto ekooyε bonyii bocii jan bò bunle teḡe diee diuw.”

15 Ε Tata tfuse ê wvú le, “Gene ke lo. Me nu ε ncaw wase wee wvudvu wee wεm lemme le, le wvú efewci diee diem ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu bò bonfon bobole, noo ê bonyii bo Islael. 16 Me kebεε nu ηke enduḡεε ê wvú no wvú keḡke keeke eyen ηḡew nje diee diem.”

17 Nonen, ε Ananias mum ḡen, ley yew dvudvu, ḡεε can ye yî Saul e, tee le, “Saul waa bwεεm, è tum Tata Jisos me. Ε nu wvú wvù Jisos wvù wo se yεneε ê je seke wo se too jan. Wvú tum me nen, le me ento enḡe é wo ekase eyenè mwεεm e, é Keyoy ke Yuule eto eyiḡsen yî yo le.” 18 Ke no wvú jeme nonen, ε fiεε fimew diεwe ηḡáw e ne yî ejise Saul e ḡbwe fokuse, ε wvú mum kase no yene mwεεm e. Ε wvú ja we, ε bó mum lese wvú ê joo. 19 Ε wvú ke dieken, ε mvunḡay kase tu yî ye le.

### *Ε Saul fewce saaka Jisos Damaskus*

Ε Saul ce Damaskus bò ηḡoo bonyii bo mbee le yî εdiuw e caan, 20 mum kew lo kaḡ mwaanḡ no ḡhane yéw bunle le, fewci le, “Jisos nu Waa Nyo'.” 21 Ε bonyii bocii bò to yuuke no ḡhayte le, “Wvun nu ke wee wvù se ḡhane ḡene lo bò bonyii bò bunlee teḡe diee diem Jεlusalem e? Ε ke wvú to jan nen ε è nu keekooyε bò nu jan ekase egen dvú, enya can bocee ncese bo baay baay e le?”

22 Ε Saul no fewci ke fiεw ekumε Jisos temyi lo, duḡci le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε. Ε Bojuu bò to nu Damaskus ma lo fiεε fi è nulo é bó etfuse ê wvú.

23 Ε εdiuw ke dioo fey nteen, ε Bojuu bodvu shii, cu ntaḡ keeyu Saul. 24 Ε bó mum no shee, cεyte wvú diuw ketaḡ ke Damaskus e, le wvú ke dioo fele, keḡεε è nu entaḡ keḡεε εmvunshenḡ, é bó eyu wvú.

Geenen, ε Saul kiεε ntaḡ wvubo. 25 Ε bonyii bew bo ηḡoo le ke jo wvú entaḡ, lese ê ηkaa le, bvuse fô ntoo ketaḡ e, shike wvú fokuse wase ekfuḡ.

### *Ε Saul ḡen Jelusalem*

26 Ε Saul tu jim Jelusalem, dioo gomte keetaashe bò ηḡoo bonyii bo mbee le, ε bó no fane lo wvú, ηjefo ke bó to beḡe le wvú looci nu wee wvubo ηḡoo ke. 27 Geenen, ε Banaban jo wvú, ε bó wvú ḡen fô boom bo ntum e bo Jisos e. Ε wvú see ê bó no Saul to yεneε Tata le ê je ε bó wvú jeme, bvuu see ê bó no wvú to fewci ekumε Jisos Damaskus yaa fane ke. 28 Nonen, ε Saul mum no nu bò bó ḡhane mondvuum monciim Jεlusalem, fewci ekumε Jisos, yaa fane ke. 29 Ε wvú ke no jemyi ten ê Bojuu bò to jemyi díεw Glek, beeke mbew bò bó, ε bó mum ne no gomte keeyu wvú. 30 Ε bonyii bo mbee le kiεε le bó gomte keeyu wvú, mum jo wvú bow dvú ê kelaante kè Kaysalia le, ciinse wvú ε wvú ḡen Taasus.

31 Yî kefew kekin e, ε kentaashe ke bonyii bo mbee le keḡten yî ηḡew e ê biba bi woḡ e bì Judea bò Galilee noo Samalia le. Ε Keyoy ke Yuule ge ε kentaashe kedvu ciim, bvuu no tomte ηḡoo ε yî kuu. Ε bó no cee, wvumte ke ε è nu Tata.

### *Ε Bita ḡen ntew wvù Lida noo wvù Jofa le*

32 Ε Bita no ḡhane, ḡene fô bonyii bò è nu bo Nyo' le mondvuum e monciim, ke ḡhan ḡen buy fô bó Lida le. 33 No wvú to nu jó, yεn wee mvu le ε wvú ε kpwe keba kemwaanḡ, ε diee nu Enias ε wvú ε ηḡey wase entaw bilum nyaḡ. 34 No Bita yεn wvú le, tee le, “Enias, Jisos Klistu fele wase wo. Ja we eseyse kentaw kuw.” Kaḡ mwaanḡ ε Enias mum ja we. 35 Ε bonyii bo Lida noo bo yî bale di Shalon e bocii yεn no wee wvudvu nu ε bonen wase, ε bó lese fitele yî Tata Jisos e.

36 Ε to nu ε kpwoon mvu nu ê kelaante kè Jofa le, ε è nu wee mbee, ε diee nu Tabita, di nu ê díεw Glek e le Dokas. \* Wvú to ké no gee mwεεm mvù jee sekecii, fii bonyii bò

9:15 13:2; 22:21; 23:11; 26:1; 27:24; Lum 1:5 9:16 20:23; Luk 21:12; 2Kol 11:23-28 9:17 19:6 9:20 17:2; Luk 22:70 9:21 8:1; 9:13-14 9:22 5:42 9:23 23:12 9:23 2Kol 11:32-33 9:26 9:3-6, 20; Gal 1:18 9:27 4:36-37; 11:22-30; 12:25; 13:1-4, 7, 43-50; 14:12, 20; 15:2-12, 22, 35-39; 1Kol 9:6; Gal 2:1, 9, 13 9:30 11:25; Gal 1:21

\* 9:36 Diee di Tabita bò Dokas nu é díεw Glek e, ε è nu nyam yî bó teḡe le keεεε.

fuute. <sup>37</sup> Ε è no nu εdiuw yoya le, ε kpwoon wvudvu gbwe kencem, mum kpwe. Ε bó cuke gvune diew, ben γεε ê kebuw ke yew e ke εwe le. <sup>38</sup> No Jofa to nu mbew Lida le, ε ηgoo bonyii bo mbee le ke yuw le Bita nu Lida, mum tum bolemσε bofεε fô wvú le. Ε bó γεν λεκε wvú, le kee wvú, le wvú eto ke ncin e.

<sup>39</sup> Ε Bita mum νε κε nonen ε bô bó no gene. Ε wvú γεν buy fó, ε bó jo wvú ben bô wvú ê kebuw ke yew e ke εwe kie le. Ε bokε' bo bonkfu le bo jó bocii gem wvú tase no beele, dunçi ndvú yì Dokas to gee seke wvú to bεε dvú. <sup>40</sup> Ε Bita bvuse bó εκfuη bocii, tum envuw fokuse bunle, νε banke ye gay ê gvune didvu le, “Tabita ja we.” Ε wvú mum yene ejise, taa Bita, mum ja shii we. <sup>41</sup> Ε Bita jice wvú le yì kebo le, ε wvú leem we. Ε wvú kase tee bonyii bô è nu bo Nyo' le bô bokε' bo bonkfu le ba, dunçe wvú ê bó, ε wvú ε kase wase ε tu dvú. <sup>42</sup> Ε saaka wvudvu saanken γεν Jofa jocii. Ε bonyii nteen lese fitele yì Tata le. <sup>43</sup> Ε Bita no nu Jofa yì εdiuw e nteen, cee bô wee mvu wvú to seysee jéw ε diee nu Semon.

## 10

### *Ε fiε diεwe εfilε le to fô Konεyu le*

<sup>1</sup> Wee mvu to nu ê kelaante kè Kaysalia le ε bó tenje le Konεyu, ε è nu εκολε ke ηgoo mi bonyii bo nci le bo Lum, yì bó to tenje le yì Itali. <sup>2</sup> Ε wvú to nu wee ε bô bonyii bocii bo ê wvú yew ε looce ε lese fitele yì Nyo' le. Ε wvú wvumte bvuu bunlee Nyo' sekecii, nyaa nnya ntay ê Bojuu bô to fuute. <sup>3</sup> Ε è ke no nu diuu dimew ke diεwe didiuu ditete le fomvunsheen, ε fiεε diεwe εfilε le νε to fô wvú le, ε wvú looce yen nceendaa Nyo' le ê fiεε fidvu le. Ε nceendaa wvudvu to ley tee wvú le, “Konεyu”. <sup>4</sup> Ε Konεyu fan, lun ejise yì ye le bife le, “Cee εκολε, è nu la?” Ε nceendaa wvudvu tfuse le, “Nyo' nu ε yuw wase bunle yo, ε bvuu ε yen nnya yì wo nyaa ê bonyii bô fuute, ε kume wo. <sup>5</sup> Yì keseen e, tumε bonyii Jofa é bó egen etee wee mvu wvú diee nu Semon, ε dimew nu Bita. <sup>6</sup> Wvú nu ε to ε no cee bô Semon mvu wvú ké no seysee jéw wvú la diew nu mbew

joo yi baay e.” <sup>7</sup> No nceendaa Nyo' wvudvu jeme nonen mum νε. Ε Konεyu shεε tee bonyii bew bo lemme le bofεε, bvuu tee ten wee nci mvu wvú to ké no cεyte wvú, ε è to nu wee ε wvú ten ε looce ε lese fitele yì Nyo' le. <sup>8</sup> Ε bó to, ε wvú see fiεε ficii fi be kooy ê bó, mum tum bó Jofa.

### *Ε Nyo' dunçe fiεε fi ηghaw e ê Bita*

<sup>9</sup> Ε εκfuη buy yuu, ε è ke no nu κε diεwe εmvunsheen entelen e, ε bó fεεse wase ê kelaante kedvu le. Ε Bita νε ben ê yew we keebunle. <sup>10</sup> Ε jen ke νε no yuu wvú, ε wvú no shieele keediekεn, ε bó bεε dεεle lo mwεem mvudien. Ε fiεε diεwe εfilε le νε to fô wvú le. <sup>11</sup> Ε wvú yen ê fiεε fidvu le, ε εbule ε yene, ε fiεε fimew shiile fowe nu diεwe εκολε ke ndvu le, ε bó jici yì εbuw yo εna le. <sup>12</sup> Ε dikfuu di nyám e dicii, yì lene, bô yì sone lo, noo mvunyiim mvú bile we, nu ê ndvu yidvu le. <sup>13</sup> Ε diεw νε gay ê wvú le, “Bitá, nενε we εσεεγε edie.” <sup>14</sup> Ε Bitá tfuse le, “Tata, κε è nulo é me emom κε, njefo me ηke mbaa ndie wase fiεε fi ncewncew kenεε fi nu σε fí yuule lo κε.” <sup>15</sup> Ε diεw yidvu bvuu jeme ê wvú le, “Fo wo enyεnsè fiεε ε Nyo' ε ge wase fí ε no yuule κε.” <sup>16</sup> Ε fí kooy nonen buy bokaη botete, ε bó mum kase bense fiεε fidvu we.

<sup>17</sup> Ε fiεε fidvu fi toε diεwe εfilε le ffumse Bitá ε wvú no maa laa fí dunçi le la le. Κε sekedvu ε bonyii bô Konεyu to tumεε ba ε to wase ε biwce fô la di Semon wvú seysee jéw e nu, ε no leeme diuw ketaη e, <sup>18</sup> tenje, biite le, “Wee ghane mvu nu fen ε diee nu Semon Bitá le?” <sup>19</sup> No Bitá to bεε kpawci εκumε fiεε fidvu fi toε fô wvú le, ε Keyoy ke Yuule νε gay ê wvú le, “Taa eyen, bonyii botete gomte wo. <sup>20</sup> Nενε we ebow é ben ε bó egene εκalε kemwaan. Fo wo ecimcim κε, è tum me bó.” <sup>21</sup> Nonen, ε Bitá mum νε bow, gay ê bonyii bodvu le, “Ε nu me wvú ben gomte. Ben to le la?” <sup>22</sup> Ε bó tfuse le, “Konεyu wvú nu εκολε ke ηgoo mi bonyii bo nci le bo Lum nu ε tum bese. Wvú nu wee wvu teyey, fane Nyo', ε Bojuu bocii bεnsee wvú. Nceendaa Nyo' wvú yuule mvu se nu ε gay le wvú eciinse ntum é wo eto ê wvú yew, é wvú eyuw fiεε fi wo nu ejeme ê wvú.”



23 No bó tfuse nonen, ε Bita mum gay ε bó ley ε bô bó ce.

*ε Bita gen ntum Nyo' yew dvu Koneyu*

ε ekfun buy yuu, ε wvú ne ε bô bó no gene. ε bonyii bo mbee le bomew bo Jofa bi wvú le. 24 ε bó len ce, ε bvú buy yuu ε bó fese Kaysalia. ε Koneyu bô bonyii bew bo kfuu le noo nsáa ye shém yì wvú to beε to ceyte wase bó. 25 No Bita to leyte gene yew, ε bô Koneyu tasen. ε Koneyu gbwe ê wvú ejise wvum wvú. 26 Geenεn, ε Bita cake wvú we gay le, “Nεne we, me nu ke ten fiem wee wvu wum diewe wo le.” 27 ε wvú no jemyi bô Koneyu leyte gene yew, ke dioo ley, yen ε bonyii ε njim lo yew. 28 ε wvú jeme ê bó le, “Ben kee ntay le nci wese baa bee le wee Juu elaa ghane kenεε etase nsan bô wee wvú yaa nu ke wee Juu. Geenεn, Nyo' nu ε dunce ê me le ke me ηκηηke keenteje wee mvu nduu le wvú nu wee wvu ncεw kenεε le ke wvú yuule ke. 29 Nonεn, ben ε dioo ciinse ntum le me ento, me ε mum ε nto, me mbaa ηkicine ke. Me ε mum ε no mbiite ê ben le laa ben teje me le la le?”

30 ε Koneyu tfuse le, “Eben nu wase ediuw εna no me nto nu yew dvu me ke diewe kefew ke keseen e didiuu ditete fomvunsheen mbunlee. ε wee mvu ne sεse buynεn fwe dvu me ε wvú ε tfume ndvú ε yì lawkene. 31 ε wvú gay ê me le, ‘Koneyu, Nyo' nu ε yuw wase bunle yo ε bvuu ε yen nnyá yì wo nyaa ê bonyii bo kefufe le, ε kume wo. 32 Nonεn, tumε bonyii Jofa é bó egen etee wee mvu ε diee diew nu Semon, ε dimew nu Bita. Wvú nu ε to ε no cee bô Semon wvú seysee jéw wvú la diew nu mbew joo yi baay e.’ 33 Kan mwaan nonεn, ε me mum nciinse ntum le wo eto. Wo ε to nen, fí ε jon baay. Bese ε mum ε no nu fen ê Nyo' ejise keeyuw fiεε fi Tata tum wo le wo eto ejeme ê bese.”

*ε Bita jeme ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu ekumε Jisos Klistu*

34 ε Bita mum kew no jemyi gayte le, “Yì kecεy e, me nu ε n'yεn le ke Nyo' dunçi kejεy jεy ke. 35 Wee tfuu wvú fane wvú

bvuu gee fiεε fi nu len nu ε wvú fiisene wvú yaa taale laa mwεten buy fεε le. 36 Ben kee ntum wvú Nyo' to ciinseε fô bonyii bo Israel e, fewci saaka wvú jee le Jisos Klistu to to wvu le nyεkeey nulo enu entelen jo Nyo' bô bonyii. ε Jisos Klistu wvun nu Cee Ekole bonyii bocii. 37 Ben kee fiεε fi to kooyεε won wvú Judea le tfuu, ε fí to kew Galilee ejim jo kefew kè Jon to fewci leese bonyii ê joo. 38 ε ben kee ten no Nyo' to tfuwεε lo Keyoy ke Yuule yì Jisos wvu Nasalet e, bvuu nya mvun gay ê wvú, no nu bô wvú. No Nyo' to nu bô wvú, ε wvú mum no lenε mondvuum monciim gee lemme di jee bvuu fele bonyii bô dεwle nvuwse. 39 ε nu bese bô to yenεε mwεem mvù wvú to gee won Bojuu le tfuu, noo mvù wvú to gee ê kelaante kè Jelusalem e. Bó to nu ε ta wvú yì kentam e ε wvú kpwe. 40 Geenεn, ε è ke dioo nu ediuw εta, ε Nyo' bvuse wvú yì kpwe le, ge ε bonyii yen wvú le. 41 ε ke ε yaa nu bonyii bocii bô to nu ε yen wvú le ke. ε to yen ke bese bô wvú wvú Nyo' to cawεε le bese efewci ekumε Jisos. ε bese to nu ε diεken bvuu wuken bee bo Jisos seke wvú to buyεε yì kpwe le. 42 ε wvú gay le bese ke efewci diεw Nyo' ê bonyii, bvuu senje ê bó le è nu wen wvú Nyo' nu ε baa le wen ke esaw bonyii bô beε dvú noo bô kpweken wase. 43 Jisos wvun nu wvú bonyii bo ntum Nyo' le bocii to jemyi ekumε wvú le è nu naa yεε wvú nu ε lese fitele yì ye le, é Nyo' elεshε bibefe biew fele yì diee diew e.”

*ε Keyoy ke Yuule to yì bonyii bô yaa nu ke Bojuu le*

44 Ke no Bita to beε jemyi mwεem mvun nen, ε Keyoy ke Yuule ne shii, to yì wee tfuu wvú to yeke njeme wvudvu le. 45 ε diuw yum bonyii bo mbee le bô è nu Bojuu bô to biε Bita le, no bó yenεε ε Nyo' ε nya ten nnya ye yì è nu Keyoy ke Yuule ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu. 46 ε Bojuu ba no yuuke ε bó jemyi diεw yì bó yaa kee ke, bensee Nyo'. ε Bita mum bife le, 47 “No Keyoy ke Yuule nu ε to wase yì bonyii ban e lenlen no kí to toε yì yese beene le, è nulo é wee ebvuu etun fo



bó elese bó ê joo le?" <sup>48</sup> No Bitá bife nonen, mum gay le bó elese bó ê joo ê diee di Jisos Klistu le. Ejim jodvu, ε bonyii bodvu leke le wvú ece bó bó yî εdiuw e caan se nenε.

## 11

### *ε Bitá see fiεε fi to kooyεε yew dvu Konεyu*

<sup>1</sup> ε boom bo ntum e bo Jisos e noo bonyii bo mbee le Judea jocii ke yuw le bonyii bò yaa nu ke Bojuu nu ε fiisen wase ten diεw Nyo'. <sup>2</sup> ε Bitá ke dioo kase ben Jelusalεm, ε bonyii bo mbee le bomew mum no saake wvú. Bonyii ban nu bò to ké no leeme ke le bó keηke keetfuse wee wvú yaa nu ke wee Juu yew, é mwεten se no nu wee Nyo'. <sup>3</sup> ε bó no saake wvú biite le, "Wo se ghan neε ε se laa ghane ê bonyii bò bεε ntffuse le, ε bvuu ε mεse ε dieken ben ε bó?"

<sup>4</sup> ε Bitá mum looce nyey fiεε ficii fi to kooyεε, gay ê bó le, <sup>5</sup> "Me nto nu ê kelaante kè Jofa le mbunlee, ε fiεε diεwε εfilε le ne to fò me le. ε me n'yen ê fiεε fidvu le, ε fiεε fimew shiile fowe nu diεwε ekole ke ndvu le, ε bó jici yî εbuw yo εna le. ε fí shii, leem ê me ejise. <sup>6</sup> ε me ndioo ntaa jó, n'yen nyám e dikfuu le dikfuu le, ε yimi nu yi fò yew e, yimi yi ηkpwaante bó yî sone, noo mvunyiim mvù bile we. <sup>7</sup> ε me ne n'yuw ε diεw gay ê me le, 'Bitá, nenε we εεεyε edie.' <sup>8</sup> ε me ntfuse le, 'Tata, ke è nulo é me emom ke. Ke fiεε fi ncεwnεw kenεε fi nu se fí yuule lo ke nu ε ley wase ê me εmvu ke.' <sup>9</sup> ε diεw yidvu bvuu jeme we le, 'Fo wo enyεnsè fiεε ε Nyo' ε ge wase fí ε no yuule ke.' <sup>10</sup> ε fí kooy nonen buy bokan botete ε bó mum kase gufe fiεε fidvu ficii ε fí ben we.

<sup>11</sup> Ke sekedvu, ε bonyii botete fεse fò yew e fò me nto ncee, ε bó ne Kaysalia, ε bó tum le bó eto etee me. <sup>12</sup> ε Keyoy ke Yuule gay ê me le fò me enyaw keηgen bee bonyii bodvu ke. ε boom bo bwee wesebeene le bo Jofa bo bosooaan ban bi me le, ε bee bó bocii gen ley yew dvu wee wvudvu. <sup>13</sup> No bese ley, ε wvú see ê bese no wvú to yenεε nceendaa Nyo' le ê wvú yew, ε wvú gay le wen etum wee Jofa é wvú egen etee wee mvu ε bó teje le Semon Bitá. <sup>14</sup> Wee

wvudvu nu ke eto bó saaka wvú bó bonyii bocii bo ê wen yew nu ke eboy yî dvú le. <sup>15</sup> ε me ηke ndioo ηkεw keenjemyi, ε Keyoy ke Yuule ne shii to yî bonyii bodvu le ke lenlen no kí to toε yî yese beene le fonkεw. <sup>16</sup> ε me n'yen nonen, mum ηkume fiεε fi Tata to jemyεε le, 'Jon to leese bonyii ê joo, geenεn, Nyo' nu ke elese ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le.' <sup>17</sup> No Nyo' to nu ε nya bonyii bodvu bó nnya ε è nu ke yî yî wvú to nyaε ê beene seke beene to lesεε fitele yî Tata Jisos Klistu le, é me enu yεε wvú etunè fiεε fi è gee Nyo'?"

<sup>18</sup> ε bonyii bodvu yuw no Bitá jeme nonen, fanε yaa ebvuu esaake wvú ke. ε bó mum ne no tumte ε è nu monkum mo Nyo' le gayte le, "ε è fen nu nonen, ke tu Nyo' nu ε nya wase ten je ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu, le bó ekumen mvuntelem mvubole ke ekeηke nshii wvú mey lo."

### *ε bonyii nteen bò yaa nu ke Bojuu lese fitele yî Tata Jisos e Antiok*

<sup>19</sup> Bonyii bò to saankenεε no ηgεw to kεwεε seke bó to yue Tεfan to nu ε gen mondvuum e mondvuum e, gen buy Fonishia, ε bomew gen Sayblus, bomew Antiok. No bó genεε nonen, no fewci diεw Nyo' ε è nu ke ê Bojuu maan. <sup>20</sup> Geenεn, ε bomew bonyii bo mbee le bò to nen'yεε Sayblus no Selin, gen Antiok no fewci ten saaka wvú jee wvu ekumε Tata Jisos ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu. <sup>21</sup> ε mvungay mvu Tata Nyo' le, ε bó ge ε bonyii nteen lese fitele yî Tata Jisos e, kumen tu bó wvú.

<sup>22</sup> ε saaka wvudvu wvun ley bitem bi kentaashε ke bonyii bo mbee le Jelusalεm. ε bó mum tum Banaban Antiok jodvu. <sup>23</sup> ε wvú gen buy jó, yen no Nyo' nu ε buw bó bó mboyma, ε wvú yuw njon, mum no teete bó le bó ebii Tata le bó mvuntelem mvubole mvunciim. <sup>24</sup> Banaban wvun to nu wee wvú jee, ε wvú ε yinεen bó Keyoy ke Yuule bvuu keηke mbee ntay. Nonen, ε wvú ge ε bonyii nteen jó lese fitele yî Tata le.

<sup>25</sup> ε Banaban ke mum ne gen Taasus keegom Saul. <sup>26</sup> ε wvú ke gom yen wvú le, jo ε bó wvú tu jim Antiok. ε bó wvú no nu

jó yí kelum e kecile bô kentaashε ke bonyii bo mbee le, yεεyi bonyii nteen. Ε nu Antiok jodvu jò bó to kεwεε keetenε ηγoo bonyii bo mbee le ε bonyii bo Klistu le.

<sup>27</sup> Ε ε ke no nu κε kefew kedvu le, ε bonyii bomew bô ké no seηε mwεεm mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi, nε Jelusalem bow γεν Antiok jodvu. <sup>28</sup> Ε Keyoy ke Yuule ge ε mvu bó le wvù diee to nu Agabus ke nε leem we, tefe ε jen yì temyi nu ke ekoo wonj tfuu. Jen yidvu to nu ε ghan koo kefew kè Klawdius to nu Nfon wvu Lum. <sup>29</sup> Ε ηγoo bonyii bo mbee le bo Antiok yuw nonεn, seyse ε wee tfuu esuw bigew no wvù kenjke, é bó efi boom bo bwee bó le bô nu Judea dvú. <sup>30</sup> Ε bó mum suw, tum Banaban bô Saul dvú ε bó egen enya é bocee kentaashε ke bonyii bo mbee le.

## 12

### *Ε Nfon 'Elod nya ηγεω é bonyii bo mbee le*

<sup>1</sup> Ε ε no nu kefew kedvu le, ε Nfon 'Elod kεw no nyaa ηγεω é bonyii bomew bo kentaashε ke bonyii bo mbee le. <sup>2</sup> Ε wvú gay ε bó gbwo Jεm wvù waa bwee Jon ε wvù kpwe. <sup>3</sup> Ε wvú ke dioo yen ε fí nu ε jon Bojuu le, ε wvú mum γεν fwe gay ε bó koo ten Bitá. Bó to kole wvú ε ε nu εdiuw ε Nkaw Blεed wvù bó baa gee Fintunjleen jó le κε. <sup>4</sup> No bó koolεε wvú, mum fen yew ncaw e, gee ηγoo bonyii bo nci le nyε ε bó eεyte wvù bonεw bonεw. Ε 'Elod to gεke Bitá nonεn ε Nkaw Danεfey ke dioo ε fey, é wen ebvuse wvú eleke é bonyii fwe é bó esaw wvú. <sup>5</sup> Ε Bitá mum no nu κε yew ncaw e. Geenεn, ε kentaashε ke bonyii bo mbee le no bunlee Nyo' fô wvú le shiee le.

### *Ε nceendaa Nyo' bvuse Bitá yew ncaw e*

<sup>6</sup> Ε ε ke dioo nu εntan wvù εkfunj nu ebuy eyuu é 'Elod ebvuse Bitá é bó esaw wvú, ε Bitá no leete εntelenj jo bonyii bo nci le bofεε ε bó ε kay wvú bô boncaw bofεε, ε no cεyte. Ε bonyii bo nci le bomew cεyte yew ncaw é fwese. <sup>7</sup> Ε fí kooy ε nceendaa Tata to nu ε nε seεε buynεn, ε n'yuu ba yew ncaw yidvu le. Ε nceendaa wvudvu kum Bitá yí kebεne le, ε wvú kamse. Ε wvú gay é wvú le, “Ja

we cekey.” No wvú gay nonεn, ε boncaw ba mum feykεn can Bitá le gbwekεn fokuse. <sup>8</sup> Ε wvú bvuu gay é wvú le, “Temε ndvu yo, elese bolaba buw.” Ε Bitá ge nonεn. Ε nceendaa wvudvu bvuu gay le, “Bulε ndvu yo ebii me le.” <sup>9</sup> Ε Bitá bu, mum no bii wvú le εkfunj. Ke wvú to cim kee ε fεε fí nceendaa wvudvu gee nu keceεy κε. Wvú to kpwaake le é nu fεε diεwε εfilε le ε fí too fô wen e. <sup>10</sup> Ε bô wvú len fey bvudvuu bvú fwe fô bonyii bo nci le to cεyte, bvuu fey bvú εjim, mum fεse diuw ketaan wvù buyte gene εlaante le, ε bó ε fe bô ketfu. Ε diuw ketaan wvudvu yene ke εwvunεwvun, ε bó buy. No bó buy nonεn, no lene booke κε é je, ε nceendaa Tata Nyo' wvudvu mum nε la é wvú εjise.

<sup>11</sup> Ε Bitá shεε, ε bvufee tu wvú fó, ε wvú gay le, “Keseen nu ε me ε ηkiεε wase le é nu keceεy le é be tum Tata nceendaa we le wvú eto ebvuse me can 'Elod e, é me emboy yí ηγεω wvù Bojuu se cεyte ε bó nu ke enya é me le.”

<sup>12</sup> No wvú kiente nonεn, mum nε no gene fô yew e fo Maalia wvù bwee Jon Maaku, ε bonyii nu ε bó ε tase fó nteen ε no bunlee. <sup>13</sup> Ε wvú γεν buy fó, kumcε diuw ketaan, ε wan kpwoon mvu ε diee nu Loda wvù to lemte fô yew e fodvu to keeyene. <sup>14</sup> Ε wvú dioo yuw ε ε nu diεw Bitá, ε njon yu wvú, ε wvú fanε yaa yene ketaan κε, kaa nε lewte kase ley γεν yew, see é bonyii le, “Bitá nu diuw ketaan e.” <sup>15</sup> Ε bó tfuse é wvú le, “Wo jewte lo.” Ε wvú no taame κε ε ε nu Bitá. Ε bó mum nε gay le “Ε nulo enu nceendaa Nyo' we.” <sup>16</sup> No bó to jemyi nonεn, ε Bitá mεy κε no kumci. Ε bó dioo yene, yen keceεy ε ε nu wvú, ε diuw yum bó. <sup>17</sup> Ε wvú few bô can ε bó lu bô diuw, mum see é bó no Tata be bvuse wvú yew ncaw e, bvuu gay le bó esee é Jεm noo bonyii bo mbee le bocii. No wvú gay nonεn, mum nε γεν keba kemew e.

<sup>18</sup> Ε εkfunj buy yuu, ε bvufee no bvunjke lo bonyii bo nci le ε laa ε se kooy la bô Bitá le. <sup>19</sup> Ε 'Elod bvuse bonyii le bó eghan egom wvú. Ε bó gom, gom ηkuunj. Ε wvú mum tee bonyii bo nci le bô to cεyte Bitá ba, biwce

mwεem ê bó, mum nε gay λε bó jo bó γεν λεσε. Ejim jodvu, ε 'Elod nε ê keba ke won e kè Judea le, bow γεν no nu ê kelaante kè Kaysalia le.

### *Kpwe Nfon 'Elod*

<sup>20</sup> Ε to nu kefew kedvu le ε Nfon 'Elod ton'yi shém bô bonyii bo Taya noo bo Sidon. Ε bonyii bodvu ke mum baance ye keegen eku can λε nyεkeey enu dvú, njefo won wvubo to kenke mwεem mvudien ε è nu won we le. Ε bó γεν, yaw koo nsan bô Blastus wvù to nu cee ntow.

<sup>21</sup> Ε diuu ke to kocen, ε Nfon 'Elod tfume ndvú won, shii yî kawla le, mum no nyaa sa' ê bonyii bodvu. <sup>22</sup> Ε bó nε no wvuuyi lo, bensee wvú gayte λε, “Wvun njeme nu wvu nyo', ke è nu wvu wee wvu wum kε.”

<sup>23</sup> Kan mwaan, ε nceendaa Tata mum tum kencem yî Nfon 'Elod e, njefo wvú to baa efese mbense wvudvu ê Nyo' kε. Ε ngenje mum die wvú, ε wvú kpwe.

<sup>24</sup> Geenen, ε diεw Nyo' no leyte ê mvuntelem mvu bonyii le, saanjene gene lo fwe fwe.

<sup>25</sup> Ε Banaban bô Saul ke mese fiε fi bó to tumεε bó Jelusalem dvú, mum kase tu jim Antiok. Ε bó dioo etuu jim, jo Jon Maaku.

## 13

### *Ε bó tum Banaban bô Saul*

<sup>1</sup> Bonyii bomew to nu ê kentaashe ke bonyii bo mbee le Antiok, ε è nu bô seje mwεem mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi, bvuu yeeyi bonyii. Bonyii bodvu to nu Banaban bô Semeon wvù bó to teje λε Wvù Yiile, noo Lushus wvu Selin bô Saul noo Manεen wvù bó to leyεε wvú bô 'Elod wvù wee sa'. <sup>2</sup> Ε è ke dioo nu ε bó bamte mwεem mvudien bunlee Nyo', ε Keyoy ke Yuule nε gay ê bó λε, “Ben ebaa Banaban bô Saul egεε, é bó elemtè lemme di me nu ε ntee bó λε bó elemtè.” <sup>3</sup> Ε bó yuw nonen, bvuu no bamte kε mwεem mvudien bunlee, ke nε gεε can yî bó le, mum ciinse bó ε bó no gene.

### *Ε Banaban bô Saul γεν Sayblus*

<sup>4</sup> Ε Banaban bô Saul mum no gene no Keyoy ke Yuule to tumεε bó. Ε bó nε bow ê kelaante kè Selusia le, ley ê nguww wvu ê joo

le, no leenci, gene won wvù Sayblus e. <sup>5</sup> No bó lente, buy ê kelaante kè Salamis e, mum no ghane fewci diεw Nyo' yéw bunle Bojuu le, ε Jon Mak ghane bô bó, fici bó.

<sup>6</sup> Ε bó ke len won wvu ê joo entelen wvudvu le, danjen γεν buy naa ê kelaante kè Bafos e. No bó γεν buynen yî wee juu mvu le jó, ε è nu wee nfm ε diee nu Bal Jisos, ε wvú to ké no mbiayte λε wen nu wee wvù seje mwεem mvù wen yuuke ε Nyo' jemyi. <sup>7</sup> Wvú to ké no shee bô Segus Baulus wvù wee sa' wvu won wvudvu le. Wee sa' wvudvu to kenke bvufee baay. Ε wvú ke tee Banaban bô Saul njefo wvú to gomte keeyuw diεw Nyo'. <sup>8</sup> Ε bó to, geenen ε Elimas wvù wee nfm wε no diee diew nu ê díεw Glek e, mum no kicine bó, momte keege λε fo wee sa' wvudvu elese fitele yî Jisos e kε. <sup>9</sup> Ε Keyoy ke Yuule ynjen yî Saul e, wvù diee diew dimew to nu λε Baul, ε wvú lun ejise yî wee nfm wvudvu le, <sup>10</sup> gay ê wvú λε, “Wo nu waa dεwle, ε wo nu wee wvù bane fiε ficii fi nu len. Kenεεma bô mbiay nu ε cin fô fitele fiuw e. Kε è nulo é wo enu nen se wo kumene keceey ke Nyo' le λε kí etuu mbiay e? <sup>11</sup> Yekε eyuw, keseen nu ε kebo ke Nyo' le nu egbwe yî yo le é wo efefe, é fi ke ejo kefew é wo se ebvuu eyen kε naa diuu le.” Kan mwaan nonen, ε fiεε fimew shii ke diεwε kembew e, ban ejise Elima. Ε wvú mum nε no ghaale lo mondvuum, gomte wee wvù ecenεε wvú. <sup>12</sup> Ε wee sa' wε yen nonen, mum lese fitele yî Jisos e, no wvú to kenke nghaw yî mwεem mvù bó to yeeyi ekumε Tata Jisos e.

### *Ε Baul bô Banaban γεν Antiok wvu Bisidia le*

<sup>13</sup> Ε Baul bô ngoo ye ley ê nguww e Bafos, lente joo yi baay buy ê kelaante kè Belga le won wvù Bamfilia le. No bó buy jó, ε Jon Mak cine bó le, tu jim Jelusalem. <sup>14</sup> Ε bó nε jó, fey γεν ê kelaante kè Antiok wvu Bisidia le. Ε è ke no nu diuu di mbam e, ε bó γεν ley shii yew bunle le. <sup>15</sup> Ε bonyii ke nε tan ê Nwa' bonci bo Muses e noo ê wvu bonyii bo ntum Nyo' le mese, ε bocee ekole yew bunle yidvu mum tum ntum fô bo Baul e



le, “Boom bo bwee wese le, é ben kenke fiε keetefe bonyii dvú, é ben jeme.”

16 ε Baul mum ne we, ci bonyii bô kebo mum kew no jemyi le, “Bonyii bo Islael noo bonyii bô yaa nu ke Bojuu bô wvumte ten Nyo', ben eyeke eyuw. 17 Nyo' bonyii bo Islael to nu ε caw bo'icee cee bosese, ge ε kfuu dibole no kuuke seke bó to nu botolo won wvú Ijiw e. ε wvú ke mum bvuse bó jó bô mvunḡay mwew, 18 kuu shém bô bó, no taale ke fô bó le nkpaante yî bilum e mbaanyε. 19 ε wvú ke ge ε bó shike bitum bisooshwiy won wvú Kanaan e, mum nya won wvudvu ε è no nu wvubo. 20 Mwεem mvun mvunciim to nu ε jo diεwe bilum gee ne kecow mbaanshen e (450). No wvú nyaε won wvudvu ê bó, mum gee bonyii bô esaakè bó. ε bó saw gen buy yî kefew kè wee ntum we wvú Samwel to saake le. 21 Ke yî kefew kekε le ε bó ke ne lεke keekεnke ε è nu nfon, ε Nyo' mum nya Saul, waa Kish wvu ê kfuu di Benjamen e. ε wvú saw bvunfon yî bilum e mbaanyε. 22 ε Nyo' ke shwaw wvú, gee Dawe Nfon wvubole. Nyo' to nu ε jeme ekumε Dawe wvun le, 'Me nu ε n'yen ε Dawe wvú waa Jεese nu fitele fiem.

Wvú nu ke egee fiε ficii fi me ngomte.'

23 ε to nu ê kfuu di Nfon Dawe wvun e di Nyo' to bvuseε Mboyse, nya ê bonyii bo Islael no wvú to kawεε. ε Mboyse wvun nu Jisos. 24 ε Jisos wvun se keeke ekεw lemme diεw nu ε Jon to fewci wase ê bonyii bocii bo Islael le bó ekumen mvuntelem mvubole é wen elese bó ê joo. 25 ε Jon ke no nu wase keemεese lemme diεw, ke ne bife ê bonyii le, 'Ben kpwaake le me nu yeε? Ke me n'yaa nu wee wvú ben cεyε ke. Wee wvudvu too εjim jo me, ε me mbaa encim enkocεn keengvuwεε mbaayε bolaba bew ke.' ”

26 ε Baul gen fwe jeme le, “Boom bo bwεem e bô è nu kfuu di Abila'am e noo ben bonyii bocii bô yaa nu ke Bojuu bô wvumte ten Nyo', Nyo' to ciinse ntum wvun wvú è nulo é bonyii eboy yî dvú le ε è nu ê beene. 27 Geenεn, ε bonyii bo Jelusalem

bô bonyii bobole bô saake won, fanε yaa jo Jisos diεwe Mboyse le ke. ε bó bvuu fanε yaa kieε kenye ke mwεem mvú bonyii bo ntum Nyo' le to sanεε ekumε wvú ke. ε è nu ke mvú mvú bó to shee taanke ediuw ε mbam e εcii. ε bó ke dioo gay le bó eyu wvú nonεn, ε fifin mum ge ε fí to kocεn no bonyii bo ntum Nyo' le to jemyεε. 28 Naa no bó to baa cim yen jay wvú è nulo é bó eyu wvú yî dvú le ke, ε bó gen ke fwe gay ê Baylet le bó eyu wvú. 29 ε bó ke ge fiε ficii no Nwa' Nyo' to jemyεε ekumε Jisos, ε bó shike wvú yî kentam e gen lese wvú ê jem. 30 Geenεn, ε Nyo' kase bvuse wvú yî kpwe le. 31 ε wvú ghan yî ediuw e nteen dunεε ekole kew ê bonyii bô bó to nen'yεε Galilee gen Jelusalem. ε nu bó bô fewci ekumε wvú keseen ê bonyii bo Islael.

32 Nonεn, bese ε no nu ten fen keseen kefewεε saaka wvú jee wvudvu ê ben. Saaka wvudvu nu le, fiεε fi Nyo' to kawεε bo'icee cee bonyii bo Islael dvú, 33 nu ε wvú ε ge wase fí ε to ε kocεn keseen kefew kesεεbeene le, beene bô nu boom bobole. Fifin kocine no Nyo' to bvuseε Jisos yî kpwe le. Bó to nu ε sanε wase ekumε fiεε fin ê Nwa' Mbense le biba bifεε, ε Nyo' jemyi le,

'Wo nu Waa wεm,

ε me nu wase Ico εben.'

34 Ekumε mbvuse wvú Nyo' to bvuseε Jisos yî kpwe le le fo wvú efo ke, Nyo' to nu ε jeme ê yin je le le,

'Me nu nke enya ê ben kembonεn kè è nu kem,

kè me nto nkawεε Dawe dvú, nlew.'

35 Fí nu ε bó ε bvuu ε sanε bvudvuu bvumew e ê Nwa' Mbense le ε Dawe gayte le,

'Ke wo nu ke ecine Waa wo lemme wvú Yuule le,

é wvú efo ê jem ke.'

36 Fi ekumε Dawe nu ε wvú to lem lemme diεw di Nyo' to nyaε é wvú yî kefew kew e, ke kpwe ε bó dwey wvú mbew bo ice le, ε wvú fo. 37 Geenεn, ε wee wvun wvú Nyo' to bvuseε yî kpwe le to baa fo ê jem ke.

13:17 Ksm 1:7; Dito 5:15 13:18 Ksm 16:35; Ktj 14:33-34; Dito 29:5 13:19 Dito 7:1; Yosh 14:1 13:20 Biku 2:16; 1Sam 3:20 13:21 1Sam 8:5, 19; 10:21; 11:15 13:22 1Sam 16:12; 13:14 13:23 Yεsa 11:1; Lum 1:3; Mwm 5:5 13:24 Luk 3:3 13:25 Luk 3:15-16 13:27 3:17 13:28 Luk 23:4, 14-15, 21-23 13:29 Luk 23:50-56 13:30 3:15 13:31 1:3, 8 13:32 Mben 2:7; Lum 1:3-4 13:34 Yεsa 55:3 13:35 Mben 16:10 13:36 2:29 13:38 10:43; 15:10



<sup>38</sup> Nonen, boom bo bwem e, ben emum ekeè ntaɣ le saaka wvun wvù bó fewci le Nyo' leeshi bibefe bi bonyii le nu e wvù leeshi nje Jisos wvun. <sup>39</sup> Wee wvù nu e lese fitele fiew yî Jisos e, nu e wvù e boy wase yî bibefe biew e bicii, e è nu fiε fi è nulo nci Muses saa ege ke. <sup>40</sup> Nonen, ben eyenè fo fiε fi bó sanεε ê Nwa' bonyii bo ntum Nyo' le ke ekoo ben. Bó jemyi jó le,

<sup>41</sup> 'Ben eyeke eyuw ben bò weysee Nyo'.

Diuw nu ke eyum ben, é ben ekpweken.

Me nu nke emom fiε yî kefew kenen e,

e è nu fi wee be jeme lo ê ben, ben saa ebee ke.'

<sup>42</sup> E Baul bô Banaban ke dioo ebuyte yew bunle yidvu le, e bonyii bodvu no lεke le bó ke ebvuu eto ke bvum bam wvù too le ejeme mwem mvun. <sup>43</sup> E bonyii ke dioo buy yew bunle le, e bonyii nteen bò to nu Bojuu bô bonyii bò to bankeε lo tu bo mbee Bojuu le, no bii Baul bô Banaban e. E bó no jemyi teete bonyii bodvu le bó eyuukè ke e è nu Nyo' le wvù nu e buw bó bô nfi we.

<sup>44</sup> E è ke no nu bvum bam wvù bie wvuwe le, e kelaante no gomte keebuy lo kecii keeto eyuw diεw Nyo'. <sup>45</sup> E Bojuu yen no kebom bom ke bonyii le tase nonen, mum no bene kendon, kicine fiε fi Baul jemyi, nan'yi wvù. <sup>46</sup> E Baul bô Banaban no jemyi lo yaa fane ke, gayte le, "Fí nu lε le bese bee keeyaw efewce diεw Nyo' e è nu ê ben Bojuu. No ben nu e nwaεe lo, e jo bikuu binen le ben baa kocen keeke ekenke nshii wvù mεy lo, tu bese nu ebanke fisese efewci e è nu ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu. <sup>47</sup> E nu no Nyo' nu e gay ê bese, no wvù to jemyεε le, 'Me nu e ntome wo le wo enu ken'yeese ke bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, é wo ege é bonyii bo εbuw e won e ecii ke eboy.'

<sup>48</sup> E bonyii bò yaa nu ke Bojuu yuw nonen, mum no yuuke njon, bensee diεw yi yi Tata. E bonyii nteen bee saaka wvudvu le, e è nu bò Nyo' to nu e baa wase le bó nu ke ekenke nshii wvù mεy lo.

<sup>49</sup> E diεw yi yi Tata mum len won wvudvu le tfuu. <sup>50</sup> Geenε, e Bojuu mum ne beyse bocee ntεw bô bokε' bo bonyii bo baay baay

e, e bokεε ban nu bò to ké no too yew bunle le, e bó no bane Baul bô Banaban, mum kun bó le bó enε jó. <sup>51</sup> E bó dioo nen'yi nonen, kuceε kebvuu ke yi bikaa bibole le è nu nciise fiε fi bó mom, mum gen ê kelaante kè Ikonium e. <sup>52</sup> E n̄goo bonyii bo mbee le shεε no nu fibole yuuke njon baay, e Keyoy ke Yuule e yin̄sen yi bó le.

## 14

*E Baul bô Banaban fewce saaka wvù jee ekumε Jisos Ikonium*

<sup>1</sup> No Baul bô Banaban genεε Ikonium, bvuu ge ke len̄len̄ no bó to geε Antiok, keeley yew bunle Bojuu yi jó le, efewci saaka wvù jee dvú. E bó looce fewce, e Bojuu noo bonyii bò yaa nu ke Bojuu bee nteen. <sup>2</sup> Geenε, e Bojuu bò to fanεε keebene beyse bonyii bomew bò to yaa nu ke Bojuu, befe bô mvuntelem mvubole le bó eton'yi shém bô bonyii bo mbee le. <sup>3</sup> E Baul bô Banaban mεy ke jó e kefew defε, no fewci yaa fane ke ekumε Tata. E Tata nya bó bô mvun̄gay keegeε mwem mvù dun̄ci mvun̄gay mvu Nyo' le bô mwem mvu diuw wvù yumεen e mvù dun̄ci le fiε fi bó fewci ekumε Tata no wvù nu e buw bonyii bô mboyma nu keceεy. <sup>4</sup> E bonyii bo ê kelaante kedvu le gawsen. E bomew tu ê keba ke Bojuu bò to fanεε keebene ba le, e bomew tu ê keba ke boom bo ntum e bo Jisos e.

<sup>5</sup> E Bojuu ba bô bonyii bò yaa nu ke Bojuu noo bikuu bi won e tase, cu ntañ keenyεwle bô boom bo ntum e bo Jisos e, etumyε bó bô εta é bó ekpweken. <sup>6</sup> E bó kiε ntañ wvudvu, mum lewte gen won wvù Likonia le, no ghane ê bilaante bi Lista bô Delbi le noo ê bontεw bò mbew jó le, <sup>7</sup> fewci saaka wvù jee jó.

*E Baul bô Banaban fe n̄kewle Lista*

<sup>8</sup> Wee mvu to nu Lista, e wvù to ké no shee ke fokuse, e è yaa nulo é wvù elen ke, njefo bó to boke wvù e è nu n̄kewle. E è ke no nu diuu dimew, <sup>9</sup> e wvù shii no yeke fiε fi Baul to yeεyi. E Baul lun̄ ejise yi ye le, yen e wee wvudvu ken̄ke mbee le Nyo' nulo efε wen, <sup>10</sup> mum gay ê wvù foweεwe le, "Ja

eleem we.” E wvú mum sele we, kεw no lene.

<sup>11</sup> E kebombom ke bonyii le yen fiεε fi Baul ge, mum no sane εtalε, jemyi ê díεw yi Likonia le le, “Bonyo' nu ε tu bonyii ε shii ε to ê beene le.” <sup>12</sup> E bó mum no teje Banaban le Siyus, mum teje Baul le εmis \* no è to ké no yamte kε wvú jemyi. <sup>13</sup> E to nu ε yew ncese nyo' wvú bó teje le Siyus wvun nu mbew kelaante kedvu le. E cee ncese wvu fó mum jo bona' bò bolemsε noo fow no too dvú diuw ketaan e le bó bonyii ege ncese dvú ê Banaban bó Baul.

<sup>14</sup> E boom bo ntum e bo Jisos e ban kiεε fiεε fi bó bonyii bodvu to gomte keege, saayε ndvú ye le, † lewte ley ê bonyii bodvu ente, no kayte le, <sup>15</sup> “Bonyii ban, ben gee ε è nu la fin? Bese nu kε bonyii lenlen diεwe ben e, ε bese to fen keefewce saaka wvú jee wvú nen'yi fô Nyo' le le ben ecine bonyo' bo εcici ban e, ebii ε è nu Nyo' wvú Nyo' le. Nyo' wvun nu wvú to bomεε εbulε bó nshε noo jóo yi baay baay bó mwεεm mvunciim mvú nu mondvuum man e. <sup>16</sup> E to nu fwele, ε wvú cine bonyii le bitum e bicii, ε bó no gee no bó koonke. <sup>17</sup> Geenεn, ε wvú no gee kε mwεεm mvú jee fô bonyii le keeduñci le wen nu dvú. E wvú no nyaa bó bó jan, ε bó kenke ngu ê kefew ke len e, diee yuuke njon.” <sup>18</sup> Naa no Banaban bó Baul jemyεε mwεεm mvun ê bó nen, ke ge lo le ce', ε bó se lu keege ncese ê bó.

<sup>19</sup> E Bojuu bomew ke ne to jó, ε bó ne Antiok bó Ikonium, beyse bonyii nteen ε bó tumyε Baul bó εta. No bó tumyεε, mum gufe buy bó wvú εlaante kpwaake le wvú nu ε kpwe wase. <sup>20</sup> Geenεn, ε ngoo bonyii bo mbee le ke to tase ê wvú we, ε wvú kase ne we, tu εlaante jodvu. E bvú ke buy yuu, ε bó Banaban mum ne jó, no gene ê kelaante kè Delbi le.

<sup>21</sup> No Baul bó Banaban ley Delbi, fewce saaka wvú jee ekumε Jisos, kenke bonyii bo mbee le jó nteen. E bó ke ne jó kase no tuu jim, fele ê bilaante bì Lista bó Ikonium noo Antiok wvu Bisidia le. <sup>22</sup> E bó no fele nonεn, yvuwse mvuntelem mvu bonyii bo

mbee le, teete bó le bó emey kε eleemè ntay yî mbee wvubole, keè le bó bowen kenke keeke eyen bongew nteen se keeke eley bvunfon bvu Nyo' le. <sup>23</sup> E bó bvuu no baayi bocee bintaashε bi bonyii bo mbee le, gεεle ê bintaashε bi bonyii bo mbee le bicii. E bó dioo gεεle no bamte mwεεm mvudien bunlee mum nya bó can Tata Jisos wvú bó beje wvú le.

*E Baul bó Banaban tu jim Antiok wvu Silia le*

<sup>24</sup> E Baul bó Banaban ke fey won wvú Bisidia le, danšen gen wvú Bamfilia le, <sup>25</sup> fewce diεw Nyo' ê kelaante kè Belga le, mum bow gen ê kelaante kè Atalia le. <sup>26</sup> No bó bow jó, ley ê ngu wvu ê joo le, mum kase no tuu jim Antiok. E Antiok jan nu jò bó to nyae bó can Nyo' le ε wvú buw bó bó nfi we ε bó se mum no ghane gee lemme din di bó to mεεε. <sup>27</sup> No bó fεse jó, baance kentaashε ke bonyii bo mbee le, see fiεε ficii ê bó no Nyo' se lemεε bó bó, bó no wvú se yen'yεε mvuntelem mvu bonyii bó yaa nu kε Bojuu le, é bó elese fitele yî Jisos e. <sup>28</sup> E Baul bó Banaban ce bó ngoo bonyii bo mbee le bodvu ε kefew defε.

## 15

*E bonyii bo mbee le shii nshii Jelusalem*

<sup>1</sup> E bonyii bomew ke ne Judea, bow to Antiok, mum no yεeyi bonyii bo mbee le le kε è nulo é Nyo' eboyse wee se bó nu ε tfuse mwεten yew no nci Muses duñci ke. <sup>2</sup> E Baul bó Banaban ma lo n'yεeyi wvudvu, ε bó bonyii bodvu she bew mbew yî dvú le ε è yaa nu wvu wεε ke. E fi ke ghaw, ε kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Antiok baa Baul bó Banaban noo bonyii bo mbee le bomew, tum le bó eben Jelusalem eyen boom bo ntum e bo Jisos e bó bocee kentaashε ke bonyii bo mbee le ke jó le, le bó elese diuw fô fiεε fidvu le.

<sup>3</sup> Nonεn, ε kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Antiok mum ciinse bó, ε bó no gene fele biba bì Fonishia bó bì Samalia le seje ê bonyii bo mbee le bo jó le bonyii bó yaa nu

**14:11** 28:6 \* **14:12** Siyus to nu nyo' Boglek wvu baay, ε εmis nu wvú gene bontum bew. **14:13** 10:25-26; Dan 2:46 † **14:14** Bó to saayi ndvú keeduñce le fiεε fi bó gomte keege nu ε sase bó. **14:15** Ksm 20:11; 1Kol 8:4-6 **14:16** 17:30 **14:17** Mben 147:8; Yeli 5:24 **14:19** 14:5; 13:50; 17:13; 2Kol 11:25 **14:22** 11:23 **14:23** 6:6; Tay 1:5 **14:26** 13:1-2 **14:27** 11:18; 15:12 **15:1** Lew 12:3; Gal 5:2 **15:2** Gal 2:1-10 **15:4** 15:12

ke Bojuu nu ε kumen wase. Ε bonyii bocii no yuuke nonen, lanlanje baay. <sup>4</sup> Ε bó ke ben gen fese Jelusalem, ε kentaashε ke bonyii bo mbee le bó boom bo ntum e bo Jisos e noo bocee kentaashε ke jó fiisen bó. Ε bó see fiεε ficii ê bó no Nyo' se lemεε can yibole. <sup>5</sup> Geenεn, ε bonyii bo mbee le bomew bò to nu ten ê ngoo Bofalasii le, ja we gay le, “Bó kenke ke keetfuusè bonyii bò yaa nu ke Bojuu yew, gaytè ε bó gεεle bonci bo Muses e.”

<sup>6</sup> No bó gay nonen, ε boom bo ntum e bo Jisos e bó bocee kentaashε bvuu shii keeley ente jo fiεε fidvu. <sup>7</sup> Ε bó ke she jeme gen ncejole, ε Bitanε leem we gay le, “Boom bo bwεεm e, ben kee le è to nu fwele ε Nyo' baa me ê ben ente le è nu diuw wεm e wvù bonyii bò yaa nu ke Bojuu nu ke eyuuke saaka we wvù jee, beje wvù le. <sup>8</sup> Ε Nyo' wvù kee mvuntelem mvu bonyii le, dunce le wen nu ε fiisen bonyii bò yaa nu ke Bojuu, nya bó bó Keyoy ke Yuule lenlen no wvù to nyaε ê beene. <sup>9</sup> Wvù to baa dunci kejεy jεy beene ε bonyii bodvu ke. Wvù to nu ε ge ε mvuntelem mvubole no yuule njefo bó to nu ε lese fitele yí Jisos e. <sup>10</sup> No fí nu nonen, ben ε ghan nεε ε se no gomte keeshiike fitele fi Nyo' le, joo bvujite gεεle yí ngoo bonyii bo mbee le, ε bvujite bvun to ghaw wase beene noo bo'icee cee bosεεbeene? <sup>11</sup> Fí baa nu len ke. Beene nu ε bee le Nyo' boysee beene ε è nu nje mboyma wvù Tata Jisos nu ε buw beene dvú. Ε è nu ke ten lenlen no wvù boysee bonyii bò yaa nu ke Bojuu.”

<sup>12</sup> No Bitanε jeme ε mεse, ε bonyii bocii cife, mum no yeke no Banaban bó Baul fele no bó se ghane gene fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, ε Nyo' nyaε bó bó mvunγay le bó egeè mwεεm mvù dunci mvunγay mvu Nyo' le bó mwεεm mvu diuw wvù yumεεn e dvú. <sup>13</sup> Ε bó jeme mεse, ε Jεm mum gay le, “Boom bo bwεεm e, ben eyeke eyuw. <sup>14</sup> Semon be ε see wase ê beene no Nyo' to kewεε dunce ten shiee we fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, caw bomew ê bó ente le è nu bew bonyii. <sup>15</sup> Ε fiεε fi bonyii bo ntum Nyo' le to sanεε lene ke ekale kemwaan bó fi Nyo'

to gee. Bó to san le,

<sup>16</sup> ‘Kefew too lo kè me nu nke enkase ento, enseyse yew Dawe yí nu ε gbwe wase.

Me nu nke en'yoo binffuy bidvu, é yí ekase eleem we.

<sup>17</sup> Nonen, é kebese ke bonyii le emum egomte Tata,

ε bonyii ban bocii nu bò yaa nu ke Bojuu bò me nu ε ncaw le è nu bem bonyii.

<sup>18</sup> Fifin nu ε è jemyi Nyo',

ε wvù to ge wase ε bonyii kiεε ε è beε lo bvuyvuum e.’

<sup>19</sup> Me ε no n'yene fiem le fo beene enyaà ngεw ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu bò nu ε lese fitele yí Nyo' le ke. <sup>20</sup> Beene esan ke ε è nu nwa' fô bó le, egay le fo bó edieè mwεεm mvù bonyii nu ε ge bintanε dvú fô bonyo' le ke, njefo è nu mwεεm mvu nnyen e. Fo bó ekenke fiεε keege bó kenjan ke. Fo bó edieè nyam yí nu se bó sele lo ελεμε ε buyke. Fo bó edieè ελεμε ke nyam e ke. <sup>21</sup> Bó san nonen, njefo bonci bo Muses e ban nu ε bó to γεεyi wase ncejole mondvuum monciim ε bonyii yuuke, ε è nu ke bó bó taanke eben yéw bunle le ediuw ε mbam e ecii.”

*Ε bó san nwa' fô bonyii bo mbee le bò yaa nu ke Bojuu*

<sup>22</sup> Nonen, ε boom bo ntum e bo Jisos e bó bocee kentaashε noo kentaashε ke bonyii bo mbee le kecii bee fiεε, mum yen le fí jee le bó ebaa bonyii ê bó ente etum é bó bo Banaban noo Baul egen Antiok. Ε bó mum baa Judas wvù diee diew dimew to nu le Basabas, bvuu baa ten Silas. Bonyii bo bofεε ban to nu bikuu ente jo bonyii bo mbee le. <sup>23</sup> Ε bó san nwa' wvù bó nu etum bó dvú ε wvù nu le:

“Bese boom bo bwee wene le bò nu boom bo ntum e bo Jisos e bó bocee kentaashε gayte ben e bonyii bo mbee le bocii bò yaa nu ke Bojuu, bò nu ê kelaante kè Antiok e bó bò nu keba kè Silia le noo bò nu ê kè Silishia le. <sup>24</sup> Bese nu ε yuw le bonyii bomew nu ε buy ê bese ente ε to ε no nyaε ngεw, bvunse bvufee bvunen bó n'yεεyi mvu se è tum bese bó nkuun. <sup>25</sup> Nonen, bese ε mum ε shii



bocii ε bee le bó ebaa bonyii bomew etum fô ben e, é bó etoò bô bo Banaban noo Baul bò nu nsáa yese shém. <sup>26</sup> Bonyii ban nu ε bó ε yefe wase kpwe ye le nje lemme di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le. <sup>27</sup> Bese ε mum ε tum Judas bô Silas le bó eto ebvuu ejeme ten bô diuw fiεε fi nu ê ηwa' wvun e. <sup>28</sup> Bee bo Keyoy ke Yuule nu ε yen le fí baa jee keeyike ben bô bvujite bvumew efey bonci bo shiee le ban bò nu le: <sup>29</sup> Fo ben edieè mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge bintanη dvú fô bonyo' le ke. Fo ben edieè ελεμε ke nyam e ke. Fo ben edieè nyam yì nu se bó sele lo ελεμε ε buy ke. Fo ben ekeηkè fiεε keege bô kenjan ke. ε ben lewte mwεεm mvun, tu ben gee leη. Bó ε shεε wase.”

<sup>30</sup> ε bó san nonen mum tum bonyii ba dvú ε bó bow dvú Antiok. ε bó gen, kum kentaashε ke bonyii bo mbee le ke jó kecii, nya ηwa' wvudvu ê bó. <sup>31</sup> ε bó tan ηwa' wvudvu, ε saaka wvudvu leεse mvuntelem mvubole, ε bó yuw njon baay. <sup>32</sup> ε Judas bô Silas bò to nu bonyii bò seηe mwεεm mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi, nya bontefen nteen ê bonyii bo mbee le, ge ε bó no keηke mvunηay ê mvuntelem e. <sup>33</sup> ε bó bosen ce jó ntay. ε bonyii bo mbee le ke ciinse bó ε bó no kaase bô nyεkeey tuu jim fô bonyii bò to tumεε bó le. <sup>34</sup> \* <sup>35</sup> ε Baul bô Banaban bosen ce Antiok ntay, ε bô bonyii bomew yeeyi bvuu fewci diεw Tata.

### *ε Baul bô Banaban gawsen*

<sup>36</sup> ε kefew ke dioo gence, ε Baul gay ê Banaban le, “Bee wo ekase etu jim eghan bilaante bì bee wo se fewci diεw Tata bí le, eyen laa bonyii bo mbee le bo jó gee neε le.” <sup>37</sup> ε Banaban mum no gomte keejo Jon Mak le bô bó eghane. <sup>38</sup> Geenεn, ε Baul fanε yaa ekoonke le bó ejo wvú ke, njefo wvú to nu ε cine bó le Bamfilia fanε yaa mese lene di bô bó to keηke ke. <sup>39</sup> ε Baul bô Banaban ke she kicen baay, mum gawsen. ε Banaban jo Maaku, ε bô wvú ley ηguw wvu ê joo, gen

Sayblus. <sup>40</sup> ε Baul caw fiew ε è nu Silas. ε bô wvú dioo nen'yi, ε bonyii bo mbee le nya bó can Tata le ε wvú buw bó bô nfi we. <sup>41</sup> ε bó gen je biba bì Silia bô bì Silishia le, no ghane yvuwse mvuntelem mvu bintaashε bi bonyii bo mbee le.

## 16

### *ε Timatio ley ηgoo Baul bô Silas e*

<sup>1</sup> ε Baul ghan gen buy ê kelaante kè Delbi le, ke ne gen ê ke Lista le. Wee ηgoo Jisos mvu to nu Lista jodvu ε diee nu Timatio, ε bwee nu wee Juu, nu ten wee mbee, geenεn ε ice to nu wee Glek. <sup>2</sup> Timatio wvun to nu wee ε bonyii bo mbee le bocii bo Lista noo bo Ikonium bensee wvú. <sup>3</sup> ε Baul no gomte keejo wvú le bô wvú eghanè, mum tfuse wvú yew. \* ε wvú to tfuse wvú yew nonen, njefo Bojuu bocii bò to cee biba bidvu le to kee lo le icee Timatio to nu wee Glek. <sup>4</sup> ε bó mum no ghane, gene ê bilaante le, dioo gene no seηe ê bonyii bo mbee le bonci bò boom bo ntum e bo Jisos e noo bocee kentaashε ke Jelusalem to shileε bee le bó egeelè. <sup>5</sup> Nonen, ε bintaashε bi bonyii bo mbee le bidvu mum no temyi gene fwe fwe yì mbee le. ε bonyii no biise bó le εdiuw ecii.

### *ε fiεε diεwe εfile le to fô Baul e Towas*

<sup>6</sup> ε Baul bô ηgoo ye ne le bó egen efewce diεw Nyo' won wvù Esia le, ε Keyoy ke Yuule tun. ε bó mum len wase fey ε è nu je keba kè Fligia bô kè Galεshia le. <sup>7</sup> ε bó ke dioo gen buy mbew won wvù Misia le no gomte keeley gen keba kè Bitinia le, ε Keyoy ke Jisos e bvuu tun. <sup>8</sup> Nonen, ε bó mum fey won wvù Misia le, danηen gen ê kelaante kè Towas e. <sup>9</sup> ε è ke no nu entan, ε fiεε diεwe εfile le ne to fô Baul e. ε wvú yen ê fiεε fidvu le ε wee mvu wvu Masedonia leeme leke wvú le, “Kee wo, lente ke eto Masedonia jan efi bese.” <sup>10</sup> No fiεε fidvu to fô Baul e nonen, ε bee bó † mum yen le Nyo' nu ε duηce ê bese le bese egen efewce saaka we wvú jee won

**15:28** 10:19; 15:20; Luk 11:46    **15:32** 11:23, 27    \* **15:34** Boηwa' bo boyvuum bomew keηke kencim ke 34, ε kí nu le, “Geenεn, ε Silas mey fiew Antiok.”    **15:37** 12:12    **15:38** 13:13    **15:39** 13:4    **15:40** 14:26    **16:1** 14:6; Lum 16:21; 1Kol 4:17; Fili 2:19; 2Tim 1:5    **16:2** 6:3; Fili 2:20, 22    **16:3** Gal 2:3-5; 1Kol 9:20    \* **16:3** Bó to tfuse Timatio yew wvu le è nulo é wvú efewci diεw Nyo' ê Bojuu ε bó yaa nyaake ke wvú no ice to baa nu wee Juu ke.    **16:4** 15:22-29    **16:5** 2:41    **16:6** 10:19    † **16:10** Luk wvú to sanεε ηwa' wvun to ley ηgoo bo Baul e Towas fen, ε bô bó no lene.



wvù Masedonia le. Kan mwaan, ε bese mum seyse keegen jó.

### *ε Lidia lese fitele yî Jisos e Filibi*

<sup>11</sup> ε bese nε Towas, lente teyey ê nguwwu ê joo le, buysen Samotes. ε bvú buy yuu ε bese gen fwe buy Niabolis. <sup>12</sup> ε bese ke nε fó len gen Filibi, ε è nu kelaante ke ê keba ke fwe le Masedonia. † Kelaante kedvu to nu wase ke bala bo Lum e. ε bese ce jó yî ediuw e. <sup>13</sup> ε è ke no nu diuu di mbam e, ε bese buy elaante jodvu, gen diuw joo le fô bese to kpawwci le bvudvuu bvú Bojuu le bvú bunle le nu enu. No bese gen, ε bokεnε bomew to tase wase fó, ε bese mum shii no jemyi ê bó. <sup>14</sup> Kpwoon mvu to nu fó yuuke ten ε diee nu Lidia, ε wvú to ké no wvumte Nyo'. Wvú to buy ê kelaante kè Tayatila le, ε wvú to ké no geese kfuu ndvú yimi, ε yí nu ke yí yeεle lo, lumte. ε Tata yene fitele fiew, ε wvú bee fiεε fi Baul to jemyi le. <sup>15</sup> ε bó ke lese wvú bô bonyii bo ê wvú yew ê joo, ε wvú mum lekε bese gay le, “Kee ben, é ben fen nu ε yen le me nu ε nlese fitele fiem ficii yî Tata le, é ben to ke gen ce ê me yew.” ε wvú mey ke no nyeyi nonen, ε bese ke ghan bee gen.

### *ε bó fen Baul bô Silas yew ncaw e Filibi*

<sup>16</sup> ε è ke no nu diuu dimew ε bese dīoo egene fô bvudvuu bvú bunle le, tasen bee bo wan kpwoon mvu ε è nu nřwa. Wvú to kenke keyoy kemew yî ye le, ε è nu kè ké ge ε wee no nu wee diam. Bonyii bô to kenke wan kpwoon wvudvu to kawte bigew yî ye le naa ntay nje wvú to ké no seņe mwεem mvù nu ke ekooy. <sup>17</sup> ε wan kpwoon wvudvu dīoo yen bee bo Baul e, mum no bii bese le wamte, gayte le, “Bonyii ban nu bonyii bo lemme le bo Nyo' wvù nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e, ε bó duņci je yì è nulo é ben eghan jó se boy.” <sup>18</sup> ε wvú ke ge nonen buy ediuw nteen, ε fı ke nε ton'ye Baul, ε wvú banke ye wam keyoy kedvu gay le, “Me ngayte ê wo ê diee di Jisos Klistu le, buye yî wan wvun e.” ε kí mum buy yî ye le ke sekedvu.

<sup>19</sup> ε bonyii bô to kenke nřwa wvudvu yen le je bowen yi bigew nu ε yí ε ka wase, ε

bó mum koo Baul bô Silas gufe gen bô bó fwe dvu bocee won ya le fô bó to ké no saake bonsaw. <sup>20</sup> No bó gen bô bó, leke fwe dvu bala bo Lum bô to saake bonsaw gay le, “Bonyii ban nu Bojuu, ε bó nyaa ηgew ê kelaante kesese le. <sup>21</sup> Bó yeeyi bonyii bô nce wvù nci wese baa bee ke. Bese nu bonyii bo Lum, ε è yaa nulo é bese ebii nce wvudvu le ke.” <sup>22</sup> ε kebombom ke bonyii le kè to nu fó mum tom bó, fente yî Baul bô Silas e. ε bonyii bô to saake bonsaw ba mum saaye ndvú yî Baul bô Silas e, gay le bó etam bó. <sup>23</sup> ε bó looce tam bó ntay, jo bó gen lese yew ncaw e, gay ê wee wvù to cepte yew ncaw le wvú ecεytè bó ntay. <sup>24</sup> No wvú yuw nonen, mum jo bó gen fen naa ê kebuw ke ente le yew ncaw e, fen bikaa bibole ê difwan e.

<sup>25</sup> ε è ke no nu ke diewe entan entelen e, ε Baul bô Silas bunlee yemte bensee Nyo', ε bonyii bo ncaw e yeke, <sup>26</sup> ε nshε nε sese shiw bô mvunğay, ε yew ncaw shiw gen buy yî kenffuy e. Kan mwaan, ε dew fwese yicii yene ye, ε boncaw feyken yî bonyii bo ncaw e bocii. <sup>27</sup> ε wee wvù to cepte yew ncaw yidvu kamse, dīoo yen ε dew fwese nu ye, ε wvú mum no kpwaake le bonyii bo ncaw e nu ε bó ε lewte wase. ε wvú mum baa nyo ê ηku le le wen eyu ekole kew dvú. <sup>28</sup> ε Baul wam foweεwe gay le, “Fo wo eyu ekole kuw ke. Bese nu fen bocii.”

<sup>29</sup> ε wee wvù to cepte yew ncaw wvudvu tee ε wee to bô ken'yeese, ε wvú lewte ley yew, gen tum envuw fwe dvu Baul bô Silas ciinke bô nřan. <sup>30</sup> ε wvú nε jo bó, buy bô bó ekfuņ, bife ê bó le, “Bo'icem, è nulo é me enge nεε nse mboy.” <sup>31</sup> ε bó tfuse ê wvú le, “Lese fitele yî Tata Jisos e, é ben ε bonyii bo ê wo yew ke emum eboy.” <sup>32</sup> ε bó mum fewce saaka wvu ekumε Tata ê bô bonyii bo ê wvú yew. <sup>33</sup> ε wvú ke jo bó ke entan jodvu, cuke bilente bibole. Kan mwaan, ε bó mum lese wvú bô bonyii bocii bo ê wvú yew ê joo. <sup>34</sup> ε wvú mum jo bó, ε bô bó ben ê wvú yew, ε wvú nya mwεem mvudien ε bó die. ε bô bonyii bocii bo ê wvú yew mum no lanlanje le bó nu ε lese wase fitele yî Nyo' le.

<sup>35</sup> ε ekfuņ ke buy yuu, ε bala bo Lum ba

† **16:12** Masedonia to nu ε bó ε gaw biba binew, ε kin to nu ke fwe. **16:13** 17:2 **16:14** 17:4 **16:15** 8:36 **16:16** 19:24 **16:17** 19:15; Luk 4:34, 41 **16:18** 3:6 **16:20** 17:6 **16:22** 2Kol 11:25; 1Tes 2:2 **16:27** 12:18-19 **16:30** 2:37; 11:14; Jon 6:28-29 **16:33** 16:15

bò to saake bonsaw tum bonyii bo nci le le bó egeṅ egay ê wee wvù ceyte yew ncaw we le wvù ebvuse bonyii ba é bó egeṅ. <sup>36</sup> E wee wvù to ceyte yew ncaw wvudvu mum geṅ yen Baul e, gay ê wvù le, “Bala nu e ciinse ntum le me embvuse ben, é ben egeṅ yí nyékeey e.” <sup>37</sup> Geenṅ, e Baul gay ê bonyii bo nci le ba le, “Bó se nu e tam bese ya le se bó nu e yaw wase e saw nsaw wese ṅkuuṅ, e bese nu ke ten bonyii bo Lum, e bvuu e fen bese yew, e no duu keseen le bó ebvuse bese ejim ejim nee le? Ke è nulo é fí ekooy ke. E nu ke eto ke bala bodvu fen se bvuse bese.”

<sup>38</sup> E bonyii bo nci le ba kase tu jim see ê bala bo Lum ba no Baul jeme. E bó yuw le Baul bô Silas nu ten bonyii bo Lum, mum no fane. <sup>39</sup> E bó mum to ku can ê bó, bvuse bó yew ncaw e, ciinse bó, leke le bó ene élaante jodvu. <sup>40</sup> E Baul bô Silas buy yew ncaw e, geṅ yew dvu Lidia e bonyii bo mbee le nu dvú, e bó tefe bó mum neṅ jó.

## 17

### *E Baul bô Silas geṅ Tesalonika*

<sup>1</sup> E Baul bô Silas mum no geṅ, fey ê bilaante bì Amfibolis bô Abolonia le, danṅen geṅ buy Tesalonika. E yew bunle Bojuu to nu jó. <sup>2</sup> E Baul mum geṅ ley yew bunle le ke no nce we to ké no nu, no too jemyi ê bonyii dvú yí ediuw e mbam e eta, duṅci fiṅ ficii ê Nwa' Nyo' le. <sup>3</sup> E wvù no duṅci jó, ceyi le Mboyse wvù Nyo' to kawee to keṅke keeke eyen ṅgew, ekase ebuy yí kpwe le. E Jisos wvun wvù wen fewci ekumṅ wvù nu Mboyse wvudvu. <sup>4</sup> E bonyii bomew yuw nonṅ, bee bene Baul bô Silas e. E Boglek bomew bò to wvumte Nyo' noo bokene bo baay baay bomew bee ten nteen. <sup>5</sup> Geenṅ, e Bojuu bomew mum no bene kendonṅ bô Baul noo Silas, kum bonyii bomew bò to gbwayte ecici e bô bó taashṅ kebombom e, kew diuw élaante. E bó mum ne geṅ ṅgoy yew Jason le bó gomte Baul bô Silas keebvuse enya ê bonyii ekfuṅ. <sup>6</sup> E bó dioo gom ṅkuuṅ, mum gufe Jason bô bonyii bo mbee le bomew geṅ bô bó fwe dvu bocee

ntew, no wamte gayte le, “Bonyii ban nu bò ghane banse won e wvù tuu ncine, e bó e to wase e buy jan, <sup>7</sup> Jason e fiisen bó e gee yew dvu wvù. Bó bocii ṅgoyte bonci bo Nfon wvu Lum e, duu le Nfon wvumvu nu dvú e diee nu le Jisos.” <sup>8</sup> E bocee ntew bô bonyii yuw nonṅ, ne no wewte lo. <sup>9</sup> E bó mum kan e Jason bô bonyii bo mbee le nya bigew le é fí ke bvuu kooy lo, bó saa etfuse bigew bidvu é bó ke. E bó mum cine bó le e bó no geṅe.

### *E Baul bô Silas geṅ Belia*

<sup>10</sup> E ekfuṅ ke dioo jiiṅ, e bonyii bo mbee le jo Baul bô Silas ciinse e bó no geṅ é kelaante kè Belia le. No bó ley jó, geṅ yew bunle Bojuu le. <sup>11</sup> Bojuu bo jó to nu bonyii e bó kee fiṅ fele bo Tesalonika, njefo bó to nu e looce fiisen n'yeyi bô shiee, no taasse Nwa' Nyo' ediuw ecii keeyen laa mwem mvù Baul yeyi bó dvú nu kecey e. <sup>12</sup> E bó mum bee diew Nyo' le nteen. E bokene bo baay baay nteen bò to nu Boglek noo bolemṅ nteen bò to nu ten Boglek bee ten. <sup>13</sup> Geenṅ, e Bojuu bo Tesalonika ke yuw le Baul nu e geṅ wase e no fewci diew Nyo' Belia, e bó mum geṅ ten jó, beyse kebombom ke bonyii le e bó kew mvunlaa. <sup>14</sup> E bonyii bo mbee le mum gay lo é Baul kan mwaan e wvù geṅ diuw joo yi baay e. Geenṅ, e Silas bô Timatio shṅ Belia. <sup>15</sup> E bonyii bò to geṅ keeciinse Baul, geṅ buy Aten mum cine wvù le. E bó dioo tuu jim, e Baul tum bó le bó egeṅ tefe é Silas bô Timatio le bó emom ke le ebi wen e cekey.

### *E Baul no nu Aten*

<sup>16</sup> E Baul mum no ceyte Silas bô Timatio Aten. E wvù ke dioo ghane jó, yen e kelaante kedvu e yiṅsen lo bô mvumooso. E fí shiw fitele fiew. <sup>17</sup> E wvù mum geṅ yew bunle Bojuu le, jeme bô bó noo bonyii bò to yaa nu ke Bojuu bò to bunlee ten Nyo' dvú. E wvù bvuu no jemyi ten ediuw ecii ya le bô bonyii bò to ké ne to fó. <sup>18</sup> E bonyii bo n'yeyi le bomew bò bó to teṅ le Ebikolian noo bò bó to teṅ le Sitoyik ke ne to keebew ten mbew bô bo Baul.

16:37 22:25-29; 23:27 16:40 11:23 17:1 1Tes 2:1-2 17:2 9:20; 13:5, 14, 44; 14:1; 16:13; 17:10, 17; 18:5, 26; 19:8-9; 28:17 17:3 3:18 17:4 13:50; 16:14; 17:17 17:5 Lum 16:21 17:6 16:20 17:7 Luk 23:2; Jon 19:12 17:10 17:2 17:11 Jon 5:39 17:12 11:18 17:13 14:5, 19; 1Tes 2:14-16 17:17 17:2, 4 17:18 4:2; 1Kol 1:22

No Baul to fewci ekumε Jisos noo mbuy wvu yî kpwe le, ε bomew mum no biite le, “Keyunj kin se kumte diuw le la le?” ε bomew no duu fibole le, “Fí yen'yi nen ke diεwε wvú fewci ekumε bonyo' bo bonyii bomew e.” <sup>19</sup> Nonen, ε bó mum jo Baul ε bô bó gen fô nshii wvù bó tenje le Aleobagus e, \* gay ê wvú le, “Bese gomte keebvuu eyuw ekumε n'yεεyi wvu fwε wvun wvù wo too dvú laa wvú nu le la le. <sup>20</sup> Wo jemyi mwεεm mvumew ε bese ke baa yuw wase ke. Nonen, bese ε no gomte keekiε kenyi kedvu.” <sup>21</sup> (Bonyii bo Aten noo botolo bo jó to ké no nu ke fibole keeshee yuuke ε è nu mwεεm mvu mvunfem, jemyi ekumε mvú.)

<sup>22</sup> ε Baul mum leem fwe dvu nshii Aleobagus wvudvu, gay le, “Bonyii bo Aten, me n'yene le ê jé le yicii nu ε ben wvumte bonyo' baay. <sup>23</sup> Me njemyi nen, njefo me nse nghane elaanthe jonen, ε ndioo ntaale mondvuum mò ben bunlee bonyo' mó le, ε n'yen ketan ke ncese le kemew e ε bó ε sanj yî dvú le le, ‘Fô nyo' wvù bó baa kee le ke.’ Nyo' wvudvu wvù ben bunlee, wvù bó baa kee ke, nu wvú wvù me nu enfewce ê ben keseen. <sup>24</sup> Nyo' wvudvu wvun nu wvù to bomεε wonj wvun bô mwεεm mvunciim mvù nu yî dvú le. ε nu wvú Nfon εbule bô nshε, ε ke wvú ké no cee yéw ncese yi è bom bonyii le ke. <sup>25</sup> Ke wvú tane fiεε fimew fi wvú taale le wee elem fô wvú le ke, njefo è nu wvú wvù gee ε bonyii bocii yoyte, nu dvú, keηke fiεε ficii fi bó shieele. <sup>26</sup> Wvú to nu ε ge ε dikfuu di bonyii le dicii buy yî wee mwaan e no nu yî ekole ke nshε le. ε wvú se ge nonen, nu ε wvú to seyse wase kefew kè bó nu ke enu dvú, noo bidwee bi mondvuum mò bó nu ke eceè mó le. <sup>27</sup> Wvú to ge nonen, wvu le bonyii ke eghaale, gomte wvú laa bó nu ke eyuu eyen wvú le le. Geenεn, ε ke Nyo' yaa cim nu ncejole fô wee mvu beene le ke. <sup>28</sup> Fifin nu ke lenlenj no wee mvu to jemyεε wase le, ‘ε nu wvú wvù gee ε beene se cee, lenε, bvuu nu no beene nu.’ ε wee wene binfe mvu to jeme wase ten le,

‘Beene nu naa boom bew’.

<sup>29</sup> No beene nu boom bo Nyo' le nonen, fo beene ekpwaakè le Nyo' fieesene fiεε fi è seyse wee bô bvufee bwew, ε tfuy bô ketwaa ke bigew e, keεεε ε kene lo bô te ke. <sup>30</sup> ε to nu kefew kè bonyii to beε kenjiwe le, gee mwεεm mvù befe mvun, ε Nyo' cin'yi dvú. Geenεn, keseen nu ε wvú gayte le bonyii bocii ekumεn mvuntelem mvubole. <sup>31</sup> Bó ekumεn njefo wvú nu ε gee diuu di wvú nu ke esaw wonj tfuu bii keceey e. Wvú nu ε baa wase wee we wvù nu ke esaake. Fifin nu ε wvú dunce wase ê bonyii bocii le è nu keceey no wvú to bvuseε wee wvudvu yî kpwe le.”

<sup>32</sup> No Baul jeme nonen, ε bó yuw ε wvú ε ben ekumε mbuy wvu yî kpwe le, ε bonyii bomew ne no kieele lo wvú. ε bomew gay fibole le, “Bese gomte keeke ebvuu eyuw ekumε fiεε fi wo jemyi fin.” <sup>33</sup> Nonen, ε Baul mum buy cinε bó le. <sup>34</sup> Geenεn, ε bonyii bomew bee fiεε fi wvú to jemyi le, bene wvú le. Wee mvu bó le to nu Dionisius wvù to nu wee nshii Aleobagus, ε mvu nu kpwoon ε diee nu Damalis noo bonyii bomew ten.

## 18

### ε Baul gen Kolεn

<sup>1</sup> Ejim jodvu, ε Baul ne Aten gen ê kelaante kè Kolεn e. <sup>2</sup> No wvú gen jó, ε bô wee Juu mvu tasen ε diee nu Akpwila, ε bó to boke wvú Bontus. Akpwila bô Blisilia wvù kpwεse to beε ne ke lo Itali, njefo Klawdius wvù Nfon wvu Lum to nu ε bvuse sa' le Bojuu bocii ebuy jó. ε Baul ke laa ghane ê bó le, <sup>3</sup> dioo yen le bó seysee jéw yi bó saanke cún dvú, ε è to nu ke ten lemme di wvú wvù Baul to cee nje dí, ε wvú mum no cee fó, ε bô bó lemte. <sup>4</sup> ε ké dioo nu εdiuw ε mbam e ecii, ε wvú no gene yew bunle le, jemyi bô Bojuu noo Boglek dvú, momte keege le bó ebee fiεε fi wvú to yεεyi le.

<sup>5</sup> ε Silas bô Timatio ke dioo ne Masedonia to, ε Baul mum jo kefew kew kecii no fewci ε è nu diεw Nyo', dunji ê Bojuu le Mboyse wvù Nyo' to kawεε nu Jisos. <sup>6</sup> Geenεn, ε

\* **17:19** Nshii wvun nu fô bó to ké no seysee mwεεm mvu ê kelaante kè Aten e, bvuu saake bonsaw fó. **17:24** 7:48; Mben 146:6; 1Bfn 8:27 **17:25** Mben 50:9-13 **17:26** Dito 32:8; Job 12:23 **17:27** Yεsa 55:6 **17:28** Kenj 1:27 **17:29** 19:26; Yεsa 44:9-20 **17:30** 14:16; Lum 2:4 **17:31** 3:15; 10:42 **18:2** Lum 16:3; 1Kol 16:19; 2Tim 4:19 **18:3** 20:33-34; 1Kol 4:12; 9:12-18; 1Tes 2:9; 2Tes 3:7-9 **18:5** 11:18 **18:5** 3:26; 5:42 **18:6** 13:51; 20:26



Bojuu bodvu ke ne no kicine fiεε fi wvú to jemyi, nan'yi wvú. E wvú mum yεwse ndvú ye gay ê bó le, “Kpwe yene enù can yene le. Ke me ηκεηκε εbo fó κε. E κew yí keseen e, me nu enγenè wase ε è nu ê bonyii bò yaa nu κε Bojuu le.” <sup>7</sup> E wvú mum cine bó le, buy gen no cee wase ε è nu bò wee mvu ε è yaa nu wee Juu κε, ε wee wvudvu to ké no wvumte Nyo'. Diee diew to nu Titius Justus, ε la diew nu mbew yew bunle le. <sup>8</sup> E Klisbus wvú cee εkolε yew bunle bò bonyii bocii bo ê wvú yew ke lese fitele yí Tata le. E bonyii bo Kolεn nteen no yuuke no Baul fewci εkumε Jisos, beηe, ε bó mum leese bó ê joo.

<sup>9</sup> E è ke no nu entaη jomew, ε Tata jeme ê Baul ê fiεε diεwε efile le le, “Fo wo efanè κε, è fewcì κε diεw yεm gene dvú. Fo wo ke elu dvú κε, <sup>10</sup> njefo me nu bee wo, ε κε wee yaa nu naa dvú wvú nulo ege fiεε bò wo κε. Bonyii bem nu ê kelaante kin e nteen.” <sup>11</sup> Nonεn, ε Baul mum no nu jó yí kelum e kecile bò kenγawτεn, yeεyi bonyii bò diεw Nyo'.

<sup>12</sup> No Baul to nu jó, ε Galio ke dioo nu wee sa' wvu ê keba kè Akεya le, ε Bojuu baance ye koo wvú gen bò wvú yew nsaw e, <sup>13</sup> jeme ê Galio le, “Wee wvun momte keebaηse bonyii ε bó bunlee Nyo' ê je mi le jεey se è nu no nci gomte.” <sup>14</sup> E Baul ke ne le wen ejemyi, ε Galio ne jeme ê Bojuu ba le, “Bojuu ben eyuw, é fiεε fin be nu fiεε fimew fi befe ε wee wvun ε ge, κεneε nci mvu ε wvú ε ηgoy, tu me mbe ε ηkuu shém ε n'yεke fiεε fi ben jemyi. <sup>15</sup> Geenεn, no fiεε fin nu κε mbew εkumε diεw bò εdiee noo bonci bonεn, ben eseyse ebenεben. Ke è yaa nulo é me ensaw fifin fiεε κε.” <sup>16</sup> No wvú jeme nonεn, mum kuη bó ε bó buy yew nsaw e. <sup>17</sup> E bó bocii mum ne ley yí Sostenes wvú to nu cee εkolε yew bunle le, mum suη wvú fwe dvu yew nsaw. E Galio fanε yaa kpwe lo fiεε fó κε.

### *E Baul tu jim Antiok*

<sup>18</sup> Ejim jodvu, ε Baul bvuu ce Kolεn bò bonyii bo mbee le yí εdiuw e nteen, ke mum ne cine bó le ε bò bo Blisilia noo Akpwila ley ê ηguw wvu ê joo le keegene

Silia. E bó se ne Σεηκλια fò bó to leyεε ê ηguw e, ε Baul mvu εkolε nje ηkawma wvú wvú to geε fò Nyo' le. <sup>19</sup> E bó no gene, ke gen buy Efesus, ε Baul cine Blisilia bò Akpwila le jó, yaw gen fiew ε è nu yew bunle Bojuu le, jeme ê Bojuu dvú. <sup>20</sup> E bó ke lεke le wvú ebvuu ece κε bò bó εdiuw nteen, ε wvú tun. <sup>21</sup> Geenεn, ε wvú ke dioo nen'yi, gay ê bó le, “Me nu ηke enkase ento ê ben e é Nyo' fen ε bee.” No wvú gay nonεn, mum ley ê ηguw e ne Efesus.

<sup>22</sup> E ηguw ke gen buy Kaysalia, ε Baul buy, ben gen gay kentaashε ke bonyii bo mbee le Jelusalem, mum ne bow Antiok. <sup>23</sup> E wvú ke ce jó ε kefew gence, mum kase ne no lene fele ê biba bi Galεshia bò Fligia le, yvwuse mvuntelem mvu bonyii bo mbee le bo jó.

### *E Abolos fewce diεw Nyo' Efesus*

<sup>24</sup> E wee Juu mvu ke ne to Efesus ε diee diew nu Abolos, ε bó to boke wvú Aleksandia. E to nu wee ε wvú kee njeme, bvuu kee Nwa' Nyo' ntay. <sup>25</sup> Bó to nu ε yeεyi wase wvú bò Je yí Tata duηci, ε wvú mum no fiee lo bò n'yεeyi wvu εkumε Jisos, yeεyi bonyii leη. Geenεn, wvú to kee κε ε è nu fiεε fi Jon to fewci leese bonyii ê joo. <sup>26</sup> No wvú to toε Efesus, mum κew no yeεyi bonyii yew bunle le yaa fane κε. E Blisilia bò Akpwila ke yuw no wvú yeεyi nonεn, mum jo wvú, gen bvuu yuuse wvú ntay εkumε Je yí Nyo' duηci.

<sup>27</sup> E Abolos ke ne kpawawce le wen enu elente egen keba kè Akεya le. E bonyii bo mbee le bo Efesus mum fiεε wvú, saη ηwa' ê ηgoo bonyii bo mbee le bo Akεya, tomte le wvú ke dioo ε feσε ε bó fiisen wvú. E wvú ke gen jó, fi bonyii bo mbee le ntay, ε bonyii ban nu bò Nyo' to nu ε buw bó bò mboyma, ε bó lese fitele yí Jisos e. <sup>28</sup> E wvú no beeke mbew bò Bojuu ya le ε è yaa nu wvu wεε κε, soo bó, duηci ê Nwa' Nyo' le le Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε.

## 19

### *E Baul gen Efesus*

<sup>1</sup> E to nu seke Abolos to nu Kolεn, ε Baul ke jo je yí ente ente ê biba bi wvú to lene



jó le, fese Efesus. No wvú fese jó, yen ngoo bonyii bo mbee le bomew e, <sup>2</sup> bife ê bó le, “Keyoy ke Yuule to nu ε to yî yene le seke ben to leseε fitele yî Jisos e?” ε bó tfuse le, “Bese ke baa yuw wase le fiseε fimew nu Keyoy ke Yuule ke.” <sup>3</sup> ε Baul bife le, “ε è fεn nu nonεn, tu bó to lese ben ê joo nje la?” ε bó tfuse le, “Bó to lese bese ê joo bii no Jon to fewci.” <sup>4</sup> ε Baul mum gay ê bó le, “Jon to leese bonyii ê joo, keedunεε le bó nu ε kumεn mvuntelem mvubole, ε wvú to gayte le bó ebee ε è nu wee wvú too ê wen ejim e, ε wee wvú wvú to gayte nu Jisos.” <sup>5</sup> ε bonyii bodvu yuw no Baul gay nonεn, ε bó mum lese bó ê joo ε è nu wase ê diee di Tata Jisos e. <sup>6</sup> ε Baul gεε can yî bó le, ε Keyoy ke Yuule mum to yî bó le. ε bó mum nε no jemyi díew yî bó yaa kee ke, bvuu seje ê bonyii mwεεm mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi. <sup>7</sup> Bonyii bodvu to nu wee diεwε yuufe ncow bofεε le.

<sup>8</sup> ε Baul mum no nu ke Efesus, gene yew bunle le yî kee le tε, jemyi ê bonyii dvú yaa fane ke. ε bó no beeke mbew, ε wvú momte keege le bó ebee fiseε fi wvú jemyi ekumε bvunfon bvú Nyo' le. <sup>9</sup> ε bonyii bomew tεme bikuu fan keebē, mum no jemyi díew yî befe ê bonyii ejise ekumε Je Tata. ε Baul mum cinε bó le, jo ngoo bonyii bo mbee le, ε bó bó gen wase ε è nu yew n'yεεyi yi Taylanus e, no jemyi ê bó dvú εdiuw εcii. <sup>10</sup> ε Baul ge nonεn yî bilum e bifεε. Nonεn, ε Bojuu noo Boglek bocii bo won wvú Esia jodvu le yuw díew Tata.

### *ε boom bo Sikεfa le no bejene Baul*

<sup>11</sup> ε Baul no nu, ε Nyo' gee, ε wvú gee binghaw bi mwεεm e ε è nu lo bi diuw wvú yumεεn e. <sup>12</sup> Bó to ké joo ke naa fiseε fiew fi ye le diεwε finceke fi ndvu le, kenεε ndvu ye lemme, egeε ekum wee kencem e dvú, ε wvú mum bonεn lo, ε è nu wvú kenke keyoy kè befe yî ye le, ε kí buy.

<sup>13</sup> ε Bojuu bomew bò to ké no ghane bvuuuse biyoy bì befe yî bonyii le, ke mum nε no momte keeteje diee di Tata Jisos e se bvuuuse biyoy bidvu. ε wee ké nε mum gay

ê keyoy kè befe le, “Me mbvuuse wo ê diee di Jisos wvú Baul fewci le.” <sup>14</sup> Bonyii bò to momte fiseε fidvu to nu bossooshiwiy, ε è to nu boom bo Sikεfa wvú εkolε ke bocee ncese Bojuu le. <sup>15</sup> ε keyoy kè befe ke bife ê bó le, “Me ηkee Jisos, ηkee tεn Baul, ben nu finεn baa?” <sup>16</sup> ε wee wvú keyoy kè befe kedvu to nu yî ye le mum fente lo yî bonyii bodvu le, gowsε bó kuse, ε bó fεε lo buy yew dvu wee wvudvu nu wase binyi bincimte bô bilemte ye le.

<sup>17</sup> ε Bojuu bô Boglek bocii bò to cee Efesus yuw ekumε fiseε fidvu, no fane. ε bonyii mum no wvumte diee di Tata Jisos e fesene lo. <sup>18</sup> ε bonyii nteen bò to nu wase bonyii bo mbee le no too seje bvuu bwaashi mwεεm mvu ejiwε le mvù bó to gee. <sup>19</sup> ε bomew nteen bò to gee nfim, baance bonwa' bobole bo nfim e, to dvú, ton ê bonyii ejise. ε bó tan kpwaw bonwa' bodvu bocii, ε wvú buy ejise bigew bontfuke mbaanshen (50,000). \* <sup>20</sup> Nonεn, ε mwεεm mvun ge ε díew Tata no leyte ê mvuntelem mvu bonyii le bó mvungay, saanjene gene lo fwe fwe.

### *ε bonyii kew mvunlaa Efesus*

<sup>21</sup> ε è ke no nu ejim jodvu, ε Baul yen le wen nu egeε Jelusalεm, ε wen nu dioo gene, efey je biba bì Masedonia bô Akεya le. ε wvú bvuu no gayte le, “Me nu ηke endioo ε ηgeεn ε mbuy Jelusalεm, enkenke keengeεn tεn embuy Lum.” <sup>22</sup> ε wvú mum yaw tum bonyii bofεε, Timatio bô Elastus bò to fici wvú, ε bó gen fwe Masedonia. ε wvú sheε bvuu ce Esia caan.

<sup>23</sup> ε è no nu ke kefew kedvu le, ε mvunlaa nε kew Efesus ekumε Je Tata ε è yaa nu mvu wεε ke. <sup>24</sup> Cee εlamε mvu to nu jó, ε diee nu Demitiyus, ε wvú to ké no tfuyte mwεεm mvù fieesene yew ncese nyo' wvú bó teje le Atεmis. † Lemme didvu din to ké no too bô bigew fô bonyii bò tone εlamε le ε è yaa nu bi wεε ke. <sup>25</sup> ε Demitiyus mum kum bonyii bò to tone εlamε bocii noo bonyii bò to lemte kfuu didiε lemme, ε bó tase. ε wvú gay ê bó le, “Boom bo bwεεm e, ben kee lo le

19:3 8:18-25; Luk 3:3-4, 16-17    19:6 2:4    19:8 17:2; 28:23    19:9 9:2    19:10 20:18    19:11 2:22    19:13 3:6; Luk 9:49-50    19:15 16:17    19:17 5:11    \* 19:19 Bigew bin to nu ε jise dimwaan nu nlawma wee lemme yî diuw le.    19:20 2:41    19:21 23:11; Lum 1:10, 13    19:23 9:2; 2Kol 1:8    19:24 16:16    † 19:24 Atεmis to nu nyo' ngu fô Boglek e.    19:26 17:29

lemme din nu ε beene ηole bigew yî dvú le. <sup>26</sup> Ben ε no yene bvuu yuuke fiεε fi fimbwε fi Baul fin gee. Wvú ghane gayte le ke bonyo' bò bó kene lo bò can yaa nu bonyo' ke. Wvú nu ε ge wase nonen, ε banke bvufee bvú bonyii le nteen Efesus jan, ε no banse wase ten bvú bonyii bo Esia le bocii ε bó beje wvú le. <sup>27</sup> Me n'yene le lemme disεεbeene din nu ekenke diee di befe. ε ke è mεy nonen ke, yew ncese nyo' wvu baay wvú kpwoon wvú Atemis nu ke etu fiεε fi ecici. ε fi kooy lo nonen, tu bó ε shoose wase nyo' wvu baay wvun wvú nu ε bó wvumte Esia jocii, ε ekole ke nshε le kecii wvumte ten."

<sup>28</sup> No bonyii bodvu yuw nonen, ε mvuntelem bente lo bó. ε bó mum kew no wamte, gayte le, "Atemis wvu Efesus nu nyo' wvu baay." <sup>29</sup> ε kelaante kedvu kecii mum bvun. ε kebombom ke bonyii le kè to taseε mum ley yî Gayus bò Alistakus e, ε è to nu bonyii bo Masedonia bò to lene bò bo Baul, gufe gen bò bó yew nshii noo bondvum e. <sup>30</sup> ε Baul no gomte keeley gen fwe dvu kebombom kedvu, ε bonyii bo mbee le tun. <sup>31</sup> ε bonyii bomew bo baay baay bo jó bò kenke won bò to nu nsáa ye, bvuu ciinse ntum fô wvú le leke le fô wvú emom lo etome ekale dvú ke. <sup>32</sup> ε kebombom kè to taseε kedvu mum ne bvun no wamte ke lo ncεw ncεw. ε bomew wamte fin fiεε, ε bomew wamte fifi. Ke bonyii nteen to cim kee fiεε fi bó to taseε fô nje fi ke. <sup>33</sup> ε Bojuu mum jo Eleksanda fese fwe dvu kebombom ke bonyii le, ε bonyii bomew yen mum no kpwaake le wvú kee fiεε fô. ε wvú mum no cici bonyii bò kebo keetanje diuw we. <sup>34</sup> ε bonyii bodvu ke dīoo kiεε le Eleksanda nu wee juu, ε bó bvuu mese no wamte lo gene fwe yî wee le mwaan, gayte le, "Atemis wvu Efesus nu nyo' wvu baay." ε bó ke wam nonen, gen buy bontam bo kefew e bofεε.

<sup>35</sup> ε wee nsan wvu εlaante jodvu ke ne ci bó, ε bó lu bó diuw. ε wvú bife è bó le, "Bonyii bo Efesus, wee nu dvú wvú maa le ke è kenke beene bo Efesus jan yew ncese nyo' wvú Atemis noo te di nyo' le di to gbweε fowe le? <sup>36</sup> No wee nu se wvú nu dvú wvú nulo ekicen fifin, tu ben bee keelaame, saa eyunse ne nen ke. <sup>37</sup> Ben ε to bò bonyii

ban fen se bó nu ε con fiεε yéw bonyo' le, kenεε ε jeme díew yî befe ekume nyo' wesebeene wvú kpwoon wvun ηkuun. <sup>38</sup> ε Demitius bò bonyii bew fen kenke nsaw bò wee, tu ediuw ε nsaw nu dvú yò è nulo é bó egen eyen bonyii bò saake bonsaw e, é bò bó esaw. <sup>39</sup> ε fiεε fimew fen bvuu nu dvú fele fin fi ben gomte, tu bó nu ke etaa ente jodvu fô nshii bocee ntεw e. <sup>40</sup> Me njemyi nen, njefo me n'yene le fiεε fi eben fin nu elese beene diuw e le beene nu ε kew mvunlaa. ε fi kooy nonen, beene saa ekenke fiεε fi len fi bó etfuse ke." <sup>41</sup> No wvú jeme nonen, mum gay ε kebombom kedvu tawse.

## 20

### *ε Baul gen Masedonia noo Glee*

<sup>1</sup> ε mvunlaa mvú to nu Efesus ke leeten, ε Baul tee ηgoo bonyii bo mbee le, tefe bó mum gay bó le no gene Masedonia. <sup>2</sup> ε wvú gen, ghan biba bi jó le, yvuwε mvuntelem mvu bonyii bo mbee le ntay, mum danse gen Glee, <sup>3</sup> ce jó kee te. ε wvú ke ne no nu le wen nu egen eley ηguw wvu ê joo egen Silia, mum yuw le Bojuu nu ε gbwe wvú ê je. ε wvú mum yen le è jee le wen ekase etu jim je Masedonia. <sup>4</sup> Wvú to lene bò bò Sobata wvú waa Bilus wvu Belia, noo Alistakus bò Sekundus bo Tesalonika, noo Gayus wvu Delbi, noo Timatio, noo Tikikus bò Toofimus bò to nu bonyii bo Esia. <sup>5</sup> ε bonyii ban mum gen fwe no ceyte bee bo Baul Towas. <sup>6</sup> ε Nkaw Bleeed wvú bó baa gee Fintunleen jó ke fey, ε bese ley ηguw Filibi, jo ediuw etin bene bó le Towas, ε bee bó ce jó ediuw εsooshwi.

### *ε Baul bvuu ghan kentaashε ke Towas*

<sup>7</sup> ε è ke no nu diuu di fwe yî kema le, ε bee bo kentaashε tase fokiεguu keeguuten bleed. No Baul to nu keebuy ne fô bvú ε yuu, ε wvú mum kew no jemyi è bó, ke jeme gen buy entan entelen. <sup>8</sup> Bee bó to nu ε è nu è kebuw ke yew e ke εwe le, ε bin'yeese baa dvú nteen. <sup>9</sup> ε cuwee mvu wvú diee to nu Yutikus ε shii yî ntoo yew e. ε wvú ke ne kew no leete no Baul to jemyi ke gene lo. ε nyii ke dīoo gooke wase lo wvú, ε wvú mum ne fô gbwe ekuse, ε fô to nu binjente bi yew

e bitete ε κew fokuse. Ε bó γεν jo ε wvú ε kpwe wase. <sup>10</sup> Ε Baul shii γεν ηγvuum ê wvú εwe, bam wvú gay ê bonyii λ, “Wvú bεε dvú, fo ben ebuukè κε.” <sup>11</sup> Ε Baul ke kase ben ê kebuw ke εwe κiε le, guse blεed die, se bvuu κew no jemyi, ke jeme ε bvutfuu ghan yuu ε wvú mum nε. <sup>12</sup> Ε bonyii ke jo cuwee we kfulε bó wvú fô yew e ε wvú nu wum, ε mvuntelem λεten bó baay.

### *Ε Baul nya ntefe ê bocee kentaashe ke Efesus*

<sup>13</sup> Ε bese ke ley ηγuw wvu ê joo, γεν Asos, no Baul to seyseε wase λ ε nu jó jò bese nu ke ejo wen. Wvú to gay nonen, njefo wvú to gomte keelen fokuse. <sup>14</sup> Ε wvú ke kooce bese le Asos, ε bese mum jo wvú ê ηγuw e, ε bee bó γεν buy Mitilin. <sup>15</sup> Ε bese ke nε fó ê ηγuw e, ε bvú buy yuu, ε bese fεse mbew Kios e, fey, ε bvú bvuu buy yuu, ε bese fεse Samos, bvuu fey, ε bvú bvuu buy yuu, ε bese ley Miletus. <sup>16</sup> Bese to λene nonen, wεmte lo Efesus njefo κε Baul to gomte keejewse kefew Esia κε. Wvú to γενε cekey cekey laa ε nulo é wen ke enu Jelusalem diuu di Nkaw Bentekos e λ.

<sup>17</sup> No bese ley Miletus, ε Baul ciinse ntum fô bocee kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Efesus e λ bó eto eyen wen e. <sup>18</sup> Ε bó ke to, ε wvú jeme ê bó λ, “Ben kee no nce wεm to nu beene ε κew yí diuu di fwe di me nto ntomyεε εκale yí nshε yi Esia le. <sup>19</sup> Me nto nu ε nshike εκole kem, no nlemte fô Nyo' le bó misεm ejise. Ε me mbvuu n'yεn bonjεw ê jé le nteen no Bojuu to bone bikaa ê me ejim. <sup>20</sup> Ε ben bvuu kee no me nto n'yεεyi ben ya le, mbvuu ηghane n'yεεyi yéw e. Me nto mbaa nyile fiεε fimew fi ε nulo é fí efi ben κε. <sup>21</sup> Me nto nfewci κε ε ε nu fiεε fimwaan ê Bojuu noo ê bonyii bó yaa nu κε Bojuu, ηgayte λ bó ekumen mvuntelem mvubole, etu bó bo Nyo', elese fitele yí Tata wesebeene wvú Jisos Klistu le. <sup>22</sup> Keseen, ben eyeke eyuw, me ηgene Jelusalem ε ε nu no Keyoy ke Yuule gay ê me, ε me n'yaa ηkee λ laa ε nu eγεν ekooy la bó me jó λ. <sup>23</sup> Fiεε fi me ηkee nu κε λ mondvuum monciim

mò me nfele mó le, nu ε Keyoy ke Yuule seje κε ê me λ ncaw bó ηγεw cεyte me fwe. <sup>24</sup> Geenεn, κε me n'yεne nshii wεm e λ ε nu fiεε κε, εfey λ me emεse lemme di Tata Jisos nu ε nya ê me di nu λ me enfewci saaka wvú jee wvu εκume no Nyo' nu ε buw bonyii bó mboyma.

<sup>25</sup> Yí keseen e, ben eyeke eyuw, me ηkee λ κε wee mvu ben e wvú beene ε bó se nu, ε me nfewci εκume bvunfon bvú Nyo' le bεε κε ebvuu eyen bvushiw bwem e κε. <sup>26</sup> Me ε mum ε no nlooci njemyi ê ben εben λ é wee mvu ben e la lo keseen, tu κε me ηκεηκε εbo fó κε, <sup>27</sup> njefo me nse mbaa nyile keensee fiεε ficii ê ben fi Nyo' shieele κε. <sup>28</sup> Ben dioo ε shεε, no taalé fô bikuu binen e noo fô ηgoo bonyii bo mbee le bó nu diεwe njée le, bó Keyoy ke Yuule nu ε γεε ben ê bó we le. Ben enù boncεy njée bo kentaashe ke bonyii bo Nyo' le kè wvú to sumεε bó ελεμε κε Waa we le. <sup>29</sup> Me ηkee lo λ me nu ηke endioo ε mbase εκale, é bokuula eto eley ηgoo yene le, saa ecawte wee wvú bó ekoo κε. <sup>30</sup> Bonyii bomew nu ke ebuyκε naa ê ben εnte, eleεle ηgoo bonyii bo mbee le, guute ε bó tuu ê ηgoo yibole. <sup>31</sup> Nonen, ben eyenè, kumyi λ yí bilum e bitete nu ε me ε n'yεεyi ben bocii entan bó εmvunsheen bó misεm ejise.

<sup>32</sup> Me ε mum ε no nyaa ben keseen can Nyo' le noo yí diεw ye yí nu εκume nfi wvú Nyo' nu ε buw bonyii dvú. Diεw yin nu yí nulo ege é ben ekuu, wvu λ ben ke eκεηκε kelen fô bvudvuu bvú Nyo' nu ε γεε ê bonyii bó wvú nu ε ge λ ε nu naa bew e. <sup>33</sup> Me nto mbaa njeenke bigew bi wee le kεnεε ndvú wee κε. <sup>34</sup> Ben kee ntay λ ε nu can yεm yin yí to lemte fiεε ficii fi bee ηgoo yεm to shieele. <sup>35</sup> Yí mwεεm mvunciim e nu ε me nto nduñci ê ben λ wee κεηκε keelemtè ntay emum efi bonyii bo ηγεw e, kumyi no Tata Jisos to jemyεε λ, ‘Njon wvu baay nu wvu wee wvú nyaa lo, fele wee wvú fii lo le.’ ”

<sup>36</sup> No Baul mεse ε jeme nonen, ε bó bó mum tum envuw fokuse bocii, bunle. <sup>37</sup> Ε bó nε κese bó kpwe no beele, bamte Baul



ηoci le bó ε shεε wase. <sup>38</sup> Fiεε fi to gee é bó sε no beele baay nεn, nu diεw yì Baul to jemyεε le ke bó bεε ke ebvuu eyen bvushiw bvuwene ke. Ε bó mum ciinse wvú gen buy fô wvú nu eley ηguw wvu ê joo.

## 21

### *Ε Baul gen Jεlusalεm*

<sup>1</sup> Ε bee bo Baul gay bó le, mum nε fô lente ê ηguw e teyey, fεse Kos. Ε bvú buy yuu, ε bese gen Lodεs, ke nε fô, gen Batala. <sup>2</sup> No bese buy jó, yen wvumvu ηguw wvu ê joo wvù to gene Fonishia le, mum ley jó no gene. <sup>3</sup> Ε bese ke yen Sayblus e, cinε εbo ηkονko, mum fey gen buy Taya, won ηwù Silia le fô ηguw to nu keebvuse mwεεm. <sup>4</sup> Ε bese gom bonyii bo mbee le, ε bee bó ce εdiuw εsooshwi. Ε Keyoy ke Yuule ge ε bó tefe Baul le fo wvú emom egen Jεlusalεm ke. <sup>5</sup> Ε bee bó ke ce, ε diuu ke to kocen di bese enε, ε bese mum jo je. Ε bó bocii bô bokε' bobole noo boom, ciinse bese buysen kelaante kedvu gen buy diuw joo yi baay e, ε bee bó tum εnvuw fokuse, bunle mum gaynεn. <sup>6</sup> Ε bese ley ê ηguw e, ε bó no tuu jim fô yew e.

<sup>7</sup> Ε bese mum nε Taya, jo je, gen buy Tolεmay. Ε bee bo boom bo bwee wese le bo mbee le gaynεn, ce diuu dimwaan. <sup>8</sup> Ε bvú buy yuu, ε bese nε, gen fεse Kaysalia, gen yew dvu Filew wvù to ghane fewci diεw Nyo', ε bee bó ce. Filew wvun to nu wee mwaan ηgoo bonyii bo bosooshwi bô bó to baayεε ba le. <sup>9</sup> Wvú to kenke boom bokεnε bonεw, ε bó baa kee wase bolemse ke, ε bó to ké no seηe ê bonyii mwεεm mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi. <sup>10</sup> Ε bese no nu jó yì εdiuw e nteen, ε wee mvu wvù to ké no seηe mwεεm mvù wvú yuuke ε Nyo' jemyi ke nε Judea bow to jó ε diee nu Agabus. <sup>11</sup> Ε wvú ke to yen bese le, jo kecaw ke Baul e, kay bikaa biew bi wvú wvù Agabus e noo can ye dvú, mum tefe le, “Keyoy ke Yuule gayte le è nεε no Bojuu bo Jεlusalεm nu ke ekay wee wvù kenke kecaw kin nεn, enya wvú can bonyii bô yaa nu ke Bojuu le.” <sup>12</sup> Ε bese yuw nonεn, ε bee bo bonyii bocii bô to

nu fô no lεke Baul le fo wvú egen Jεlusalεm ke. <sup>13</sup> Ε wvú tfuse le, “Ben gee ε è nu la fin nεn? Ben kee ke le ben beele nεn shiike fitele fiem e? Me nu ε nseyse ε è yaa nu ke keenley ncaw Jεlusalεm maan ke. Me nu ε nseyse ten naa keenkpwe lo jó nje diee di Tata Jisos e.” <sup>14</sup> No je to baa nu dvú keege é wvú ekumen ηkpawwε we, ε bese mum lu, gay ke wase le, “Fí enù ke no Tata gomte.”

<sup>15</sup> Ε εdiuw fey, ε bese baancε mwεεm mvusεse, mum no bene Jεlusalεm. <sup>16</sup> Ε bonyii bo mbee le bomew bo Kaysalia ben bee bó, ke jo bese ε bee bó gen yew dvu Menason dvù bese to nu keeke ecee. Ε Menason wvun to nu wee wvu Sayblus, ε è to nu wee mvu ente jo bonyii bô to yawεε lese fitele yì Jisos e.

### *Ε Baul laa ghane ê Jεm bô bocee kentaashε ke bonyii bo mbee le*

<sup>17</sup> No bese to fεsεε Jεlusalεm, ε bonyii bo mbee le bo jó fiisen bese ntay. <sup>18</sup> Ε ekfuη buy yuu, ε bee bo Baul laa ghane ê Jεm e, ε bocee kentaashε to nu ten fô bocii. <sup>19</sup> Ε Baul gay bó le, mum nyey fiεε ficii ê bó fi Nyo' to gee fô bonyii bô yaa nu ke Bojuu le fele yì lemme di wvú to lemte le. <sup>20</sup> Ε bó yuw nonεn, mum kεw no tumte monkum mo Nyo' le. Geenεn, ke nε gay ê Baul le, “Waa bwee wese, taa eyen no Bojuu nu ε bó ε lese wase fitele yì Jisos e bontfuke le bontfuke le. Geenεn, bó nu nonεn bεε ke leeme yì bonci bo Muses e temyi, <sup>21</sup> ε bó ε see wase ê bó ekumε wo le wo ghane yεyi Bojuu bô cee bitum bimew e le bó ecinε bonci bo Muses e, jemyi le fo bó etfuusé boom yew ke, bô le fo bó ebii nce won e ke. <sup>22</sup> No fi nu ε bó nu ke ekiεε ke le wo nu ε to, è nulo é beene ege nεε keseen? <sup>23</sup> Bese nu esee fiεε fi wo nu ege. Bese kenke bonyii fen bonεw ε bó ε ge ηkawma fô Nyo' le. <sup>24</sup> Joo bó, é ben ε bó egen ekfum bikuu binεn, é wo elaw fiεε ficii fi bó kenke keelaw wvu le bó egen emvu bikuu bibole. Ε wo ge nonεn, é bonyii bocii emum ekiεε le wo gεεle ten bonci bo Muses e, ε mwεεm mvunciim mvù bó jemyi ekumε wo yaa nu keceεy ke. <sup>25</sup> Fi ekumε bonyii bo mbee le bô yaa nu ke Bojuu nu ε bese to jo



ntaŋ saŋ ŋwa' ciinse fô bó le le fo bó edieè mwεem mvudien mvù bó nu ε ge bintaŋe dvù fô bonyo' le ke. Fo bó edieè ελεμε ke nyam e ke. Fo bó edieè nyam yì nu se bó se le lo ελεμε ε buy ke. Fo bó ekeŋkè fiεε keege bô kenjaŋ ke.”<sup>26</sup> Nonεn, ε Baul mum jo bonyii bodvu, ε εkfuŋ ke buy yuu ε bô bó γεν kfum bikuu bibole. Ε Baul mum γεν yew ncese le, see diuw di εdiuw ε ηkfum nu ke edioo ε ka, é bó emum ege ncese fô bó le wee mwaanŋ mwaanŋ.

### *Ε bó gheŋ Baul fô yew ncese le*

<sup>27</sup> Ε εdiuw yodvu ke dioo ekaa, ε yó to nu εsooshwi, ε Bojuu bomew bò to nen'yeε Esia yen Baul e fô yew ncese le, mum beyse kebombom ke bonyii le, koo wvú,<sup>28</sup> no sane εtalε gayte le, “Bonyii bo Islael, ben efi bese. Ε nu wee wvun wvù ghane yeεyi mwεem mvù befe ê bonyii mondvuum monciim ekumε wonŋ wesebeene bô bonci bo Muses e noo ekumε yew ncese yin. Wvù nu ε mεse ε jo bonyii bò yaa nu ke Bojuu, ε to bô bó yew ncese le fen, ε befe bô bvudvuu bvù yuule bvun.”<sup>29</sup> Bó to jemyi nonεn, njefo bó to nu ε yen ε Baul ghane εlaante bô Toofimus wvù wee wvu Efesus. Ε bó mum no kpwaake le Baul nu ε ley bô wvù fô yew ncese le.<sup>30</sup> Ε εtalε kedvu ge ê kelaante kecii shiw, ε bonyii no lewte too fó. Ε bó gheŋ Baul, gufe buy bô wvù yew ncese le, kaŋ mwaanŋ, ε bó mum faaye dew fwese.<sup>31</sup> Ε bó mum no gomte keeyu Baul, ε saaka ley bitem bi cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le bo Lum e le Jelusalem jocii bvuuŋke lo.<sup>32</sup> Ε wvù mum ne lo kaŋ mwaanŋ, jo bonyii bo nci le bô bikuu bimew bi ηgóo bonyii bo nci le, ε bô bó lewte bow fó. Ε bonyii dioo yen nci le, ε cee εkolε bikuu bi nci le nu fó, ε bó mum lu keesuunŋke Baul.<sup>33</sup> Ε cee εkolε nci wvudvu mum to koo Baul, gay ε bó kay wvù bô boncaw bofeε. Ε wvù bife ê bó le, “Wvun nu yeε? Wvù jay ε è nu la?”<sup>34</sup> Ε fó ne no yole lo, ε ban wamte fin, ε boba wamte fifi. Ε wvù faŋε yaa eloocε eyuw laa è se be kooy la le. Ε wvù mum ne gay le bó ejo Baul eben bô wvù fô la di bonyii bo nci le.<sup>35</sup> Ε bonyii bo nci le mum jo wvù, ke dioo bene fô je nu ε bó ε sewyε lo, mum ne wa tuu lo Baul

no kebombom to ffuuke ke ê wvù ejim.<sup>36</sup> Ε kí to bii nonεn wamte, gayte le, “Bó elase lo wvù.”

### *Ε Baul taje diuw*

<sup>37</sup> Ε bó ke dioo leyte wase bô Baul fô la di bonyii bo nci le, ε wvù leke ê cee εkolε bikuu bi nci le le, “Ε nulo é me enjeme fiεε ê wo?” Ε wvù yuw nonεn, bife ê Baul le, “Fí nu le wo kee díεw Glek e?”<sup>38</sup> Ε baa nu wo wee wvu Ijiw we wvù to keweε mvunlaa bô bikuu bi wonŋ e kefew kemew e, gufe ηgoo bonyii bontfuke bonεw (4,000) bò to yuwyi bonyii, ε bô bó γεν no nu ηkpwaante le?”<sup>39</sup> Ε Baul tfuse le, “Me nu wee Juu, ε bó to boke me Taasus wonŋ wvù Silishia le, ε ke Taasus nu kelaante ke ncεw ke. Kee wo, nya ke me bó je é me enjeme ê bonyii ban.”<sup>40</sup> Ε cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le wvudvu mum nya je le wvù ejeme. Ε Baul mum leem fô bó to sewyεε fe, ci bonyii bô kebo. Ε bó lu bò diuw, ε wvù gay ê bó ε díεw Ibulu le le,

## 22

<sup>1</sup> “Bo'icεm bô boom bo bwεem e, ben eyeke é me entaŋe diuw wεm fwe dvunen.”<sup>2</sup> Ε bó dioo yuw no wvù jemyi ε è nu ê díεw yibo Ibulu le, ε bó mεse cife nen ndvumm. Ε Baul gay le,<sup>3</sup> “Me nu wee Juu, ε bó to boke me Taasus wonŋ wvù Silishia le, geenεn ley me Jelusalem jan, ε me n'yeεyi ŋwa' can Gamalia le. Ε wvù loocε yeεyi me bô bonci bo bo'iceε boseεbeene le, ε me mum no nleeme yí fiεε fi Nyo' le nteymi ntay ke díεwe ben bocii bò nu fen eben e.”<sup>4</sup> Me nto ηké no mbone bikaa ejim jo bonyii bò bii Je Tata le, ηgee ε bó yuwyi bó, ηkoole bokεne bô bolemsε nciinse yew ncaw e.<sup>5</sup> Fin nu fiεε ε εkolε ke bocee ncese le bô bonyii bò saake wonŋ kee baanŋ. Ε to nya bó bonwa' le me enŋen dvù fô boom bo bwee wesebeene bò nu Damaskus e. Ε me mum no ηgene keeŋkooye bonyii bò bii Je Tata le, enkaŋ, ento bô bó Jelusalem é bó enya ηgew ê bó.

### *Ε Baul see no wvù to ghanε se lese fitele yí Jisos e*

<sup>6</sup> Ε me ηke ndioo nfeŋene Damaskus ke díεwe εmvunsheεn enteleŋ e, ε n'yuu mvu

wvu baay nε sεsε law fowe, shii yî yεm e. <sup>7</sup> Ε me ηgbwe fokuse, n'yuw ε diεw jeme ê me le, 'Saul, Saul, wo bone bikaa ê me εjim nεn nje la?' <sup>8</sup> Ε me mbife le, 'Tata, ε nu wo wvù yεε?' Ε diεw yidvu tfuse le, 'Ε nu me wvù Jisos wvu Nasalet, ε ε nu me wvù wo bone bikaa εjim jodvu.' <sup>9</sup> Bonyii bò to nu bee bó to nu ε yεn n'yuu wvudvu le, geenεn fanε yaa yuw diεw wee wvù to jemyi bee wvù le κε. <sup>10</sup> Ε me mbvuu mbife le, 'Tata, ε nulo ε me enge nεε?' Ε wvù tfuse ê me le, 'Ja we, eley gen Damaskus, ε bó esee ê wo jó lemme dicii dì Nyo' nu ε seyse le wo elem.' <sup>11</sup> Ε me ηke nja fó, ε n'yuu wε ε ge wase me ε nfefe, ε bonyii bò bee bó to lεne mum cεηse wa lo me, ley gen bó me Damaskus.

<sup>12</sup> Wee mvu to nu Damaskus jodvu, ε diee nu Ananias, ε wvù to looci wvumte Nyo', gεεle bonci bosεεbeene, ε Bojuu bocii bò to nu jó bεnsee wvù. <sup>13</sup> Ε wvù ke to yεn me le, leem mbew yεm e gay ê me le, 'Saul waa bwεεm, kase eyεnè mwεεm e.' Κε sekedvu nonεn, ε me mum ηkase no n'yεne mwεεm e, mum n'yεn tεn wvù wvù Ananias e. <sup>14</sup> Ε wvù gay ê me le, 'Nyo' bo'icee bosεεbeene nu ε baa wase wo le wo ekiεε fiεε fi wvù shieele, bó le wo eyεn Wee we Lemme wvu Teytey e, eyuw njeme wvù buyte diuw we le. <sup>15</sup> Wo nu ke enu wee wvù efewci ekumε wvù, senè ê bonyii bocii fiεε fi wo yεn bó fi wo yuw e. <sup>16</sup> No fi nu nonεn keseen, wo bvuu cεyte la? Nεnε we ε bó elese wo ê joo, ecuke bibefe biuw, no wo leke ê Tata.'

*Ε Baul see no Jisos to tumεε wvù fô bonyii bò yaa nu κε Bojuu le*

<sup>17</sup> Ε me ηke ntu jim Jelusalεm, ηke ndioo mbunlee yew ncese le, ε fiεε diεwε εfile le ne to fô me le. <sup>18</sup> Ε me n'yεn Tata le ε fiεε fidvu le, ε wvù gay ê me le, 'Yansεn nε Jelusalεm jan cekey njefo κε bonyii bo jan nu ke ebee fiεε fi wo fewci ekumε me κε.' <sup>19</sup> Ε me ntfuse ê wvù le, 'Tata, bó kee naa ntay le me nto ηké no nleyte yéw bunle le, ηkooyi bonyii bò nu ε lese fitele yî yo le, nsuunke. <sup>20</sup> Seke bó to yuu Tεfan wvù to fewci ê bonyii ekumε wo, nu ε me nto nu naa fó ntomte. Ε ε nu me wvù bonyii bò to yuu wvù to baayεε ndvù yibo, nya ε me no ηκεηke.' <sup>21</sup> Ε Tata bvuu

gay ê me le, 'Nεnε jan, njefo me nu entum wo naa ncejole fô bonyii bò yaa nu κε Bojuu le.'"

<sup>22</sup> No Baul to jemyi ε bonyii yeke, ε wvun njeme ke dioo buy diuw we le, ε bó κεw no wamte lo foweεwe, gayte le, "Bó elεse lo kfuw wvun wee yî nshε le. Κε ε nu wee wvù enu dvù κε." <sup>23</sup> Ε bó no wamte nonεn, yεwsee ndvù yibo we, tfumyi kebvu we. <sup>24</sup> Ε cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le mum nε gay le nci ejo Baul egen bó wvù fô la dibole, le bó dioo ε gen tam wvù, biwce mwεεm ê wvù, ε wvù esee fiεε fi ge Bojuu ε se no wamte wvù nεn. <sup>25</sup> Ε bó mum gen bó wvù kay, nε le bó etamte, ε Baul bife ê εkolε ke ηgoo bonyii bo nci le kemew kè to leeme fó le, "Nci nu ε bee le bó etam wee wvu Lum se bó ε saw nsaw we le?" <sup>26</sup> Ε εkolε ke ηgoo bonyii bo nci le kedvu yuw nonεn, mum gen yεn cee εkolε wvubole, gay ê wvù le, "Wo gomte keemom ε ε nu la? Ε keè le wee wvun nu wee wvu Lum." <sup>27</sup> Ε cee εkolε wvudvu yuw nonεn, mum gen yεn Baul e bife ê wvù le, "Κε see ê me, wo nu wee wvu Lum e?" Ε wvù bee. <sup>28</sup> Ε cee εkolε wvudvu gay ê wvù le, "Me nto ηguy bigew nteen, nse no nu wee wvu Lum." Ε Baul tfuse ê wvù le, "Me nu fiem wee wvu Lum bootεεn." <sup>29</sup> Ε bonyii ba bò to nu keebiwce mwεεm ê wvù mum tfuw bikaa. Ε cee εkolε wvubo no fane tεn, njefo wvù to nu ε gay ε bó kay Baul ε ε nu wee wvu Lum.

*Ε Baul taje diuw fwe dvu bonyii bò saake wonη Bojuu*

<sup>30</sup> Ε cee εkolε wvudvu no gomte κε keelooce kiεε fiεε fi Bojuu to teyte yî Baul e. Ε bvù buy yuu, ε wvù gay ε bó fay Baul, tee bocee ncese bo baay baay noo bonyii bocii bò saake wonη, ε bó to, ε wvù leke Baul ê bó fwe.

## 23

<sup>1</sup> Ε Baul lun εjise yî bonyii bò saake wonη e, gay le, "Boom bo bwεεm e, yî nce wεm e ε to ε buy εben e, nu ε me ηké no ηgee κε ε ε nu mwεεm mvù me ηkee le mvù nu lεη ê Nyo' εjise, ε κε fiεε yaa nu dvù fi saake me fô fitele fiem e κε." <sup>2</sup> Ε Ananias wvù to nu εkolε ke bocee ncese le gay ê bonyii bò to leeme mbew Baul e le bó ekfun lo diuw we.

<sup>3</sup> E Baul tfuse ê wvú le, “Nyo' nu ke ekfun tən wo. Wo fieesene kembew kè bó nu ε yefe kí ε no baa. Wo shile fε le wo saake me bii nci le, ε bvuu ε no ngoyte nci wvudvu gayte le bó ekfun me le?” <sup>4</sup> E bonyii bò to leeme mbew Baul e bife ê wvú le, “Wo nan'yi εkolε ke bocee ncese Nyo' le le?” <sup>5</sup> E wvú tfuse le, “Boom bo bwεem e, ke me mbe ηkee le è nu εkolε ke bocee ncese le ke. Bó nu ε san le, ‘Fo wee ejeme diεw yì befe ê wee wvú saake bonyii ke.’”

<sup>6</sup> E Baul ke dioo taa yen le bonyii bò to nu fó nu ε bomew nu Bosadusii ε bomew nu Bofalasii, ε wvú mum jeme bó diεw yì temyi entelεη jo bonyii bò saake won ba le, “Boom bo bwεem e, me nu wee Falasii, nu waa Bofalasii. Me nu fen yì nsaw e njefo me ntaale fwe, ηkee le bonkfu nu ke ebuy yì kpwe le.” <sup>7</sup> No wvú jeme nonen, ε Bosadusii bó Bofalasii mum nε κew waa, ε nshii wvudvu mum bvun. <sup>8</sup> Bó to waale nonen, njefo Bosadusii to ké no duu le ke bonkfu nu ke ebuy yì kpwe le ke, bvuu duu le ke fiεε fimew nu dvú diεwε bonceendaa bo Nyo' le κenεε biyoy ke. Geenεn, ε Bofalasii beηε le mvumvun mvunciim nu lo. <sup>9</sup> E waa nε tεme lo fó, ε bonyii bomew bò to dunji bonci bò to nu ngoo Bofalasii le, leem fó jeme tεme lo, gay le, “Bese baa yen fiεε fi wee wvun jay e ke. E nelo enu ε keyoy kemew κenεε nceendaa Nyo' ε jeme ê wvú.” <sup>10</sup> E waa wvudvu ke mum nε no gomte wase keetu bvudiuw, ε cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le no fane le sekemew é bó ene esaayε lo Baul fó biba le. E wvú mum gay le nci ebow fó, eloo Baul can yibole, ekase eben bó wvú fô la di nci le.

<sup>11</sup> E è ke no nu entan, ε Tata to leem mbew Baul e, gay ê wvú le, “Kuu shém. No wo nu ε see wase ê bonyii κumε me Jerusalem, è nu ke lenλεη no wo nu ke esee tən Lum.”

### *E bonyii bomew jo nsey keeyu Baul*

<sup>12</sup> E ekfun buy yuu, ε Bojuu bomew koo ntfum, die kelew le ke bó nu ke edie fiεε κenεε ewu fiεε se bó ε yu Baul ke. <sup>13</sup> Bonyii bodvu bò to koolεε ntfum, die kelew to fele wee mbaanyε. <sup>14</sup> E bó mum gen fô bocee ncese bo baay baay e, noo bonyii bò saake won, gay ê bó le, “Bese nu ε loocε ε die kelew

le ke bese nu ke else lo fiεε emvu se bese ε yu Baul ke. <sup>15</sup> Yì keseen e, ben ε bo bonyii bocii bò saake won eciinse ntum fô cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le, ebuwse wvú le wvú ebvuu ebowse Baul é wvú eto ê ben fwe, le ben gomte keebvuu etasse nsaw we ntay. Nonen, é bese emum egbwe wvú ê je, é bó dioo booke bó wvú, é bese emum eyu ε è bεε ê je.”

<sup>16</sup> No bó to koolεε ntfum yidvu nonen, ε waa jeme Baul wvú diemsen yuw, mum gen fô la di bonyii bo nci le, see ê Baul. <sup>17</sup> E wvú mum tee εkolε ke ngoo bonyii bo nci le kemew gay ê kí le, “Joo cuwee wvun egen bó wvú fô cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le, wvú κηηke fiεε keesee ê wvú.” <sup>18</sup> E wvú mum jo, gen bó wvú fô cee εkolε bikuu bi nci le, gay ê wvú le, “Baul wvú wee ncaw nu ε tee me, ε gay le me enjo cuwee wvun ento bó wvú fô wo le, le wvú κηηke fiεε keesee ê wo.” <sup>19</sup> E cee εkolε wvudvu mum jicε wvú le yì kebo le, ε bó wvú lewse ye, ε wvú bife ê wvú le, “E nu la fi wo gomte keesee ê me?” <sup>20</sup> E cuwee wvudvu tfuse le, “Bojuu bomew nu ε jo ntaη le bó nu egay é wo ebowse Baul é wvú eto fwe dvu bonyii bò saake won ntfuu, le bó gomte keetasse nsaw we ntay, ε bó gee nonen buwsee lo wo. <sup>21</sup> Fo wo ke ebee ke, njefo bonyii nu dvú fele wee mbaanyε bò nu egbwe wvú ê je, ε bó die kelew le ke bó nu ke edie fiεε κenεε ewu fiεε se bó ε yu Baul ke. Bó nu keseen ε bó ε seyse wase ye, ε no ceyte ke wase ε è nu fiεε fi wo nu jeme.” <sup>22</sup> E cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le wvudvu mum gay le cuwee wvudvu egenε, ciise ê wvú le fo wvú dioo gene ge ε wee κiεε le wvú nu ε see fiεε fidvu ê wen ke.

### *E bó ciinse Baul Kaysalia fô Felew wvú wee sa' le*

<sup>23</sup> E cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le wvudvu mum tee bikuu bi ngoo bonyii bo nci le bifεε gay ê bí le, “Ben eseyse bonyii bo nci le gee fεε (200) bó bo nyámbala le mbansooshwiγ (70) noo bo εgon e gee fεε (200), é ke edioo enu didiuu bvuuκε entan, é bó egen Kaysalia. <sup>24</sup> Ben eseyse tən nyámbala ê Baul, ejo wvú egen bó wvú fô Felew wvú wee sa' le ε fiεε baa kooy bó wvú



ê je ke.”<sup>25</sup> No wvú gay nonen, mum san ηwa' ε wvú jemyi le,

<sup>26</sup> “E nu me wvú Klawdius Lisias. Me nsaanke ηwa' wvun fô wo le wee wvu baay wvú Felew wvú wee sa'. Me ηgayte wo le.  
<sup>27</sup> Bojuu se nu ε koo wee wvun ε no gomte keeyu. Me ε n'yuw le è nu wee wvu Lum, bee bonyii bem bo nci le ε se ε mum ε ley fó ε loo wvú can yibole. <sup>28</sup> Me ε nse ε no ηgomte keen'yuw fiεε fi bó teyte yî ye le, ε mum ε mbow bô wvú fô bonyii bobole bô saake won e. <sup>29</sup> Bó ε se ε dioo tasse, me ε n'yeu le mwεem mvù bó teyte yî ye le nu ke mbew wvu ekumε bonci bobole, ε wvú baa ge fiεε fi bó eyu lo wvú kenεε elese wvú yew ncaw e ke. <sup>30</sup> Wee ε se ε dioo see ê me le Bojuu bomew nu ε koo ntfum keeyu wee wvun, me ε mum ε nciinse wvú fô wo le kan mwaan. Me nu ε ηgay ten ê bonyii bô teyte mwεem yî ye le le bó eto eyen ε è nu wo le, esee fiεε fi bó bó kenke.”

<sup>31</sup> E bonyii bo nci le ke mum ge ke no cee ekole wvubo to gayεε, jo Baul entan, ε bó bó gen buy Antibati. <sup>32</sup> E ekfuη ke buy yuu, ε bonyii bo nci le bô to lene bô bikaa cine Baul e can bô to lene yî nyámbala le le bó egenè bô wvú fwe, mum kase tu jim fô la dibole. <sup>33</sup> E bó ke gen fεse Kaysalia, mum nya ηwa' we ê wee sa' bvuu nya ten Baul can ye le. <sup>34</sup> E wvú fi ηwa' wvudvu tan, bife laa Baul buy ê keba ke la le le. E wvú dioo yuw le Baul nu wee wvu Silishia, <sup>35</sup> mum gay ê wvú le, “Me nu ηke en'yekε nsaw wo seke bonyii bô ben ε bó kenke nsaw ε fεse fen.” E wvú mum gay le bó ejo Baul egen egεε wvú ê ntow 'Elod e, ecεyτè wvú.

## 24

### *E bó jike nsaw Baul fwe dvu Felew*

<sup>1</sup> E ediuw ke buy εtin, ε Ananias wvú ekole ke bocee ncese le, bô bonyii bomew bô saake won, noo Tetulus wvú to nu ε wvú ε looce ε yeεyi nci, bow gen Kaysalia. E bó mum gen yen Felew wvú wee sa' le, jike nsaw wvubo wvu ekumε Baul fwe dvu wvú. <sup>2</sup> E bó tee Baul, ε Tetulus mum keW

keeteyte mwεem yî ye le, gay ê Felew le, “Wee wvu baay, nyεkeey nu ε no nu dvú won wvun e ε to ε buy yî keseen e, ε è nu nje sa' yo yî jee, ε bonkumen bô jee nu dvú nteen won wvun e can yo le. <sup>3</sup> Bonyii bocii yuuke njon baay bvuu fiisene sa' yo mond-vuum monciim sekecii. <sup>4</sup> Ke me ηgomte keenjeweε kefew kuw baay ke, me nleke le wo eyeke ke caan, eyuw fiεε fi bese nu ejeme. <sup>5</sup> Bese nu ε yen le wee wvun nu wee fiεε. Wvú ghane shiike mvunlaa entelεη jo Bojuu yî ekole ke nshε le kecii. E è bvuu nu wvú cee ekole ηgoo yî bó teje le yi Nasaleτ. <sup>6-7</sup> Wvú to gomte ten keebefe bô yew ncese ε bese koo wvú. \* <sup>8</sup> E wo biwci lo mwεem ê wee wvun, é wo eyuw ê wvú mwεem mvun mvunciim mvù bese jemyi ekumε wvú.” <sup>9</sup> No Tetulus jeme nonen, ε Bojuu tom, bense le mwεem mvun mvunciim nu keceey.

### *E Baul taje diuw fwe dvu Felew*

<sup>10</sup> E wee sa' we few ê Baul le wvú ejeme. E wvú mum jeme le, “Me ηkee le wo nu ε saw wase bonsaw won wvun e yî bilum nteen. Me ε mum ε no n'yuuke njon keenleem ntaje diuw wεm ê wo εjise. <sup>11</sup> E wo ne lo ε no biwci, é wo eyuw le ediuw baa efey wase yuufe ncaw εfaa no me nto mbenεε Jelusalem keebunle Nyo' ke. <sup>12</sup> Bojuu to baa eyen ε me mbeeke mbew bee wee ke, ε bó to baa eyen ten ε me mbeεsee bonyii yew ncese le kenεε yéw bunle le, kenεε bvudvuu bvumew e εlaante ke. <sup>13</sup> Ke bó yaa kenke naa lo fiεε fi duηci le me nto nu ε ηge mwεem mvun mvù bó teyte yî yem e ke. <sup>14</sup> Me nu ε mbee fin fwe dvu wo, le me mbunlee Nyo' bo'iceε bosεse mbii Je le yî bó teje le è nu yî befe. E me mbeje ε è nu mwεem mvunciim mvù nu ê Nwa' bonci bo Muses e noo mvù nu ê Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le. <sup>15</sup> Me ntaale ke fwe yî Nyo' le leηleη no bó ten taale, le bonyii bocii bô jee bó bó befe nu ke ebuy yî kpwe le. <sup>16</sup> Nonen, me ε mum ε no momte ntaye sekecii keencee nce

**23:27** 21:30-33; 22:25    **23:29** 18:14-15; 26:31; 28:18    **23:30** 24:5-8    **24:1** 25:2    **24:5** 17:6    **24:6-7** 21:28, 30

\* **24:6-7** Bonwa' bo boyvuum bomew kenke 6b-8a e bó ε san le, “Bese to gomte keesaw wvú bii nci wese le, ε Lisias wvú cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le ley fó, loo wvú can yese le gay le bese eto eyen wo le, esaw nsaw we ê wo εjise.”

**24:14** 9:2    **24:15** 23:6; 26:8; Dan 12:2; Jon 5:28-29    **24:16** 23:1; 1Kol 4:4; 2Kol 1:12; 2Tim 1:3



wvu leŋ fwe dvu Nyo' noo bonyii, wvu le fo fiεε enu dvú fi esaakè me fô fitele le ke.

<sup>17</sup> E nu wase bilum nteen no me nen'yεε Jelusalem, ε me nse ηkase ε ηgen jó keenya bigew ê bonyii bem bo won e, noo keenje ncese. <sup>18</sup> E nu fiεε fin fi bó se yenεε me le yew ncese le ε me ηgee, ε me ε ηkfum wase εkolε kem. E ke bonyii kenεε diuw wvu kumεen se nu fó ke. <sup>19</sup> Bojuu bomew bo Esia se nu fó, ε bó be keŋke keenu fen ejeme ê wo fiεε fi bó keŋke ekumε me, ε è fen nu le fiεε nu dvú. <sup>20</sup> E è baa nu nonen, é ban bonyii see le fiεε fi bó se yenεε le me nu ε njay seke me nse nleemεε fwe dvu bonyii bò saake won, <sup>21</sup> efey fiεε fi me nse njemyεε bò diεw yì temyi ê bó le, me nu ê bó fwe yì kefew kekíe le yì nsaw e njefo me nu ε mbee le bonkfu nu ke ebuy yì kpwe le.”

<sup>22</sup> No Baul jeme nonen, ε Felew yekε nen, ε è to nu wee ε wvú looci kee wase ekumε Je Tata, mum leke nsaw gay le, “Seke Lisias wvú cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le ε bow ε to, ε me nse nsumten nsaw wene.” <sup>23</sup> E wvú mum gay le εkolε ke ηgoo mi bonyii bo nci le ejo Baul egen elese yew, ecεytè. Geenen, le bó enya ke naa wvú bò je, ecine é nsáa ye etoo fici wvú.

### *E Felew leke nsaw Baul yì bilum e bifεε*

<sup>24</sup> E εdiuw ke dioo gence, ε Felew bò Dusila wvú kpweεε wvú to nu wee Juu gen tee Baul ε wvú to, ε bó no yeke fiεε fi wvú jemyi ekumε keelese fitele yì Klistu Jisos e. <sup>25</sup> E wvú ke dioo jemyi ekumε no è nulo é wee enù wee wvú jee, bò no è nulo é wee ekemsenè bò εkolε kew, noo no Nyo' nu ke esaw bonyii, ε Felew yuw nonen, ε fi bemse wvú. E wvú mum gay ê Baul le, “E nulo é wo egene keseen, é me ηke endioo ε ηkeŋke kefew nse mbvuu entee wo.” <sup>26</sup> Wvú to jeme nonen, keŋke ηkpawce le sekemew é Baul ekew wen. E wvú ké mum no teje Baul εfonεfon ε bò wvú fεle kenfε. <sup>27</sup> Ke nonen, ke nonen, ε bilum kum bifεε. E bó dioo gεε Bolsius Festus yì kentaw ke Felew e, ε Felew no gomte le wen ege é Bojuu ekoonke wen, mum cine Baul e yew ncaw e.

## 25

### *E Bauljo nsaw we keegen dvú fwe fô Nfon wvu Lum e*

<sup>1</sup> E è ke dioo nu εdiuw eta no Festus keWεε keesaake keba ke won e kè Judea, ε wvú ne Kaysalia ben Jelusalem. <sup>2</sup> E bocee ncese bo baay baay bò bikuu bi Bojuu le bi won e mum to yen wvú le, jike nsaw wvú bó keŋke bò Baul ê wvú ejise, no leke wvú le, <sup>3</sup> wvú efi ke le bowen, ege é bó eciinse Baul é wvú eto Jelusalem. E bó to gee nonen, ε bó ε seyse wase le bó nu ke egbwe wvú ê je, eyu. <sup>4</sup> E Festus tfuse ê bó le, “Baul nu yew ncaw e Kaysalia, ε me kebee nu enkaase ntuu jó εdiuw εyan. <sup>5</sup> Bonyii bò keŋke mvun gay mvu sa' le bomew ebi me le Kaysalia, ejeme fiεε fi wvú jay ε è nu jó ε è fen nu le fiεε nu dvú.”

<sup>6</sup> E Festus ke ce bò bó gen buy ke diεwe εdiuw nyan kenεε yuufe le, mum kase tu jim Kaysalia. E ekfun buy yuu, ε wvú gen shii yew nsaw e, gay le bó eto bò Baul. <sup>7</sup> No Baul fese, ε Bojuu bò to nen'yεε Jelusalem bow jó, mum leemen gem wvú, no teyte mwεem yì ye le nteen ε fi wεε yaa nu ke. Geenen, ε fiεε yaa nu dvú fi bó nulo esee fi dunçi le wvú nu ε ge fimew ke. <sup>8</sup> E Baul taje diuw we gay le, “Me mbaa njay naa lo nci Bojuu, kenεε wvu yew ncese, kenεε wvu Nfon wvu Lum ke.” <sup>9</sup> Geenen, ε Festus no gomte le wen ege é Bojuu ekoonke wen, mum bife ê Baul le, “Wo koonke keeben Jelusalem é me kebee ensaw nsaw wo jó yì mwεem mvun e?” <sup>10</sup> E Baul tfuse le, “Me nleeme wase fen ê kebeŋ ke nsaw e, ε è nu ke Nfon wvu Lum e. E è nu fen fô bó bee keesaw nsaw wεm. Wo kebee kee naa ntay le me mbaa njay fiεε bee Bojuu ke. <sup>11</sup> E è fen nu le me nu ε ηgoy nci, ε njay fiεε fi è nulo é bó eyu lo me, me nsaa entune keenkpwe ke. Geenen, é è nu le mwεem mvú bó teyte yì yem e nu mbiay, tu ke wee nu dvú wvú nulo enya me can Bojuu ban e ke. Me nu nleke le nsaw wεm egen fwe fô Nfon wvu Lum e.” <sup>12</sup> E Festus yuw nonen, ε bò bonyii bew bò bò bó to saake bonsaw tfumtfum. E wvú mum gay ê Baul le, “No wo nu ε leke

wase ɛ nsaw wo nu eɣen fô Nfon wvu Lum e, tu wvú nu eɣen fô.”

### *Ɛ Festus be Nfon Aglifa bô nsaw Baul*

13 Ɛ è ke no nu kefew kemew e ejim jodvu, ɛ Nfon Aglifa bô Benis \* laa ghane ê Festus e Kaysalia keegay wvú le. 14 Ɛ bó ke dioo nu wase jó yî ɛdiuw e nteen, ɛ Festus ne be Nfon bô nsaw Baul gay ɛ, “Wee mvu nu fɛn wvù Fɛlew to cin'yɛɛ yew ncaw e, 15 ɛ me nke ndioo nɣen Jɛlusalɛm, ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake wonj Bojuu jike nsaw we ê me ejise ɛ me enɣay ɛ wvú nu ɛ gbwe nsaw. 16 Ɛ me nɣay ê bó ɛ, ke nce bonyii bo Lum nu ɛ bee ɛ bó esumtɛn ɛ wee nu ɛ gbwe nsaw sɛ bó nu ɛ nya wase je wee wvudvu ɛ leem ê keɛn ke nsaw e fwe dvu bonyii bô bô bó keɛnke nsaw ɛ tanje diuw we yî mwɛɛm mvù bó teyte yî ye le ke. 17 Ɛ bó ke dioo to fɛn, ɛ me nfanje n'yaa moocɛ lo ke. Ɛ ɛkfunj buy yuu, ɛ me nɣen nshii yew nsaw e nɣay ɛ bó to bô wee wvudvu. 18 Ɛ bonyii bô bô bó to keɛnke nsaw ke dioo leem we, fanje yaa duɛɛ jay wvù me nto nkpwaake ɛ è nulo é bó esee yî ye le ke. 19 Ɛ bó kaa no jemyi ɛ è nu mwɛɛm mvu mbew e yî ye le ɛkumɛ je yî bó bunlee Nyo' jó, noo ɛkumɛ wee mvu wvú bó tenje ɛ Jisos ɛ wvú to kpwe wase, geenɛn ɛ Baul leeme ke ɛ wvú nu dvú. 20 No me nto mbaa nkiɛɛ no è nulo é me enley ente jo mwɛɛm mvun, ɛ me mum mbife ê Baul laa wvú koonke keeben Jɛlusalɛm é bó esaw nsaw we jó ɛkumɛ mwɛɛm mvun ɛ. 21 Ɛ wvú tfuse ɛ wen nu emɛy yew ncaw e, é ke esumtɛn Nfon wvu Lum nsaw wen. Ɛ me mum nɣay ɛ bó eɣɛ wvú yew, eɛyɛtɛ eɣen ebuy no me nke enciɛnse wvú ê Nfon wvu Lum.” 22 Ɛ Aglifa yeke nɛn, gay ê Festus ɛ, “Me keɛɛ nkoonke keen'yuw mwɛɛm mvun diuw wee wvudvu le.” Ɛ Festus tfuse ɛ, “Wo nu ebuy eyuw ntfuu.”

23 Ɛ ɛkfunj buy yuu, ɛ Aglifa bô Benis no lenɛ too bô bvuwɛɛ bvú baay. Ɛ bô bocee bikuu bi bonyii bo nci le noo bonyii bo baay baay bo ɛlaante, len to ley nɣay. Ɛ Festus mum gay ɛ bó to bô Baul. 24 No bó toɛ bô wvú, ɛ Festus gay ɛ, “Nfon Aglifa bô bonyii

bocii bô nu fɛn, ben eyɛn wee wvun. Ɛ nu wee wvù Bojuu bocii too nyɛɛyi me jan noo Jɛlusalɛm ɛkumɛ wvú, wamte, gayte ɛ ke è nu wee wvù enu dvú ke. 25 Ɛ me mbaa n'yɛn ɛ wvú nu ɛ ge fiɛ fi bó eyu wvú ke. No wvú se lekɛɛ wase ɛ nsaw we eɣen fwe ɛ è nu fô Nfon wvu Lum e, me ɛ mum ɛ n'yɛn ɛ me nu enciɛnse wvú fô wvú le. 26 Geenɛn, ke me n'yaa nlooci nke fiɛ fi è nulo é me ensan fô Nfon wvù cee ɛkolɛ wɛm e ɛkumɛ wvú ke. Nonɛn, me ɛ mum ɛ nleke wvú ê ben ejise keseen ɛfey mvunciim ê wo Nfon Aglifa ejise, ɛ ben etasse nsaw we, wvu ɛ me enkeɛnke fiɛ fi è nulo é me ensan. 27 Me n'yɛne ɛ fí baa nu len ɛ me enciɛnse wee ncaw fô Nfon e sɛ me nu ɛ nduɛɛ fiɛ fi bó gayte ɛ wvú nu ɛ jay e ke.”

## 26

### *Ɛ Baul tanje diuw fwe dvu Nfon Aglifa*

1 Ɛ Nfon Aglifa mum gay ê Baul ɛ, “Ɛ nu bvudvuu bvuw keseen keejeme bô diuw wo.” Ɛ Baul mum cake kebo we, keɛw ke-tanje diuw we, gay ɛ, 2 “Nyaa', me n'yɛne ɛ keshi kem nu ɛ jon ɛ baay keenleem etanje diuw wɛm fwe dvu bó ɛben yî mwɛɛm mvunciim mvù Bojuu teytey yî yɛm e. 3 Me njemyi ɛ nɛn, njefo bó looci ɛ kee nce wonj Bojuu noo bombew bô bó ké no keɛnke. Nonɛn, me ɛ no nleke ɛ bó eyeke ke ɛ nyɛkeey eyuw fiɛ fi me nu enjeme.

4 Bojuu bocii kee nce wɛm ɛ keɛw naa ɛ me mbɛɛ lo. Bó kee no me nto ncee wonj wese le noo Jɛlusalɛm. 5 Ɛ bó kee naa ntay ɛ keɛw lo ncejole nu ɛ me nu wee nɣoo Bofalasii ɛ è nu nɣoo yî looci tɛmyi yî fiɛ fi Nyo' le fele yimi yicii. Fin nu fiɛ ɛ è nu ɛ bó koonke keejeme, é bó ebee ɛ è nu keɛɛy. 6 Me ɛ no nleeme ɛ fɛn keseen yî nsaw e njefo me ntaale fwe, nke nɛkawma wvù Nyo' to kawɛɛ bo'icee bosɛɛ dvú. 7 Nɛkawma wvun nu ɛ wvù dikfuu disɛɛ di yuufe ncow difɛɛ cɛyɛ no bó bunlee Nyo' shiee le ɛntan bô ɛmvunsheen. Nyaa', è nu ɛ nje nɛkawma wvudvu wvun wvù Bojuu keɛnke ɛ nsaw dvú bee bó. 8 Me ɛ no mbiite ê bó noo ê bonyii bocii ɛ laa è ge la wvù ben yɛne ɛ fí

\* 25:13 Benis to nu waa bwee Aglifa. 25:14 24:27  
26:4 Gal 1:14 26:5 23:6 26:6 23:6; 24:15; 28:20

25:18 18:14-15 25:22 Luk 21:12; 23:8 26:1 9:15

tamyi keebēe le è nulo é Nyo' ebvuse wee yí kpwe le le?

<sup>9</sup> Me kebee nto nkpwawci naa le me nkēnke keenge fiēe ficii keenfiwse diee di Jisos wvu Nasalēt e. <sup>10</sup> E fiin nu naa fiēe fi me nto ngeē Jelusalēm. Me nto nu ε nfi mvunḡay ê bocee ncese bo baay baay nkoooye bonyii bō è nu bo Nyo' le nteen, nfen yew ncaw e. Ke è to mēy ke fin ke. Bó to ké dīoo nu le bó nu eyuwye bó, ε me ten ntom. <sup>11</sup> Me nto nyaa nḡew ê bó efonēfon yéw bunle le yicii, nkane le bó ejemyi díew yí befe ekumē wee wvú Jisos. E shém ffuuke me bō bó baay, ε me mbone bikaa ê bó ejim, nḡene mbuyte bilaante bi bitum bimew e.

*E Baul bvuu jeme no wvú to kumēēē no nu wee Klistu*

<sup>12</sup> E me nke mum ne no nḡene Damaskus, ε bocee ncese bo baay baay ε saḡ nwa', ε nya me mvunḡay. <sup>13</sup> Nyaa', ε me ndīoo nḡene ε è nu le emvunsheen entelen, ε me ne n'yēn ε n'yuū mvu ne law fowe baa fele diuu, shii to yí bee bonyii bō bee bó to lenē le. <sup>14</sup> E bese bocii ne gbwekēn fokuse, ε me n'yuw ε diēw bife ê me ê díew Ibulu le le, 'Saul, Saul, wo bone bikaa ê me ejim nen nje la? Wo gee nen, kfunē ε è nu ye yo, diēwe na' lemme fō wvú bone ye yí kēman ke ice le.' <sup>15</sup> E me mbife le, 'E nu wo wvú yeē Tata?' E wvú tfuse le, 'E nu me wvú Jisos, ε è nu me wvú wo bone bikaa ejim jodvu. <sup>16</sup> Ja leem we. Fiēe fi ge me ε mbuynēn fō wo le nu le me embaa wo wee wem lemme le, é wo efewci mwēem mvú wo yēn ēbēn bō mvú me mbēē nke enduḡe ê wo le. <sup>17</sup> Me nu nke enfi wo can Bojuu noo bonyii bō yaa nu ke Bojuu le, ε è nu bó bō me nu entum wo fō bó le. <sup>18</sup> Wo nu ke eḡen eyene ejise εbo, ebvuse bó ê ejiwē le, eleke bó ê n'yuū le, é bó ebuy can Satan e, enu bō bo Nyo', é bó elese fitele yí yem e, é Nyo' elēshē bibefe bibole. E bó ke emum ekēnke kelen fō bvudvuu bvú bonyii bō wvú nu ε ge le è nu naa bew e.'

<sup>19</sup> Nyaa', no fí to kooyēē le nonēn, ε me mum nḡe ke le no wvú jemyēē ê me fowe. <sup>20</sup> E me mum n'yaw nkew no nfewci Damaskus, nse nke nḡen Jelusalēm. E me no

nḡhane woḡ wvú Judea le tfuu noo bitum e bicii bì yaa nu ke bi Bojuu le, nfewci ê bó le bó ekumēn mvuntelem mvubole, etu bō bo Nyo', egeē ε è nu mwēem mvú duḡci le bó nu ε kumēn wase. <sup>21</sup> E nēē le fiēe fi to geē é Bojuu se koo me yew ncese le egomte keeyu. <sup>22</sup> Geenēn, Nyo' ε se ε no fii me ε to ε buy ēbēn e. Me ε mum ε no nleeme fēn nfewci ten ê bonyii bo baay baay noo bo caan caan. E fiēe fi me nfewci nu ke fí fi Muses bō bonyii bo ntum Nyo' le to teete le fí nu ke ekooy. <sup>23</sup> Bó to gayte le Mboyse wvú Nyo' to kawēē kēnke keeke eyēn nḡew, enu wee wvu fwe keebuy yí kpwe le, eduḡce n'yuū ê Bojuu noo bonyii bō yaa nu ke Bojuu."

<sup>24</sup> No Baul to tanyi ke diuw we ḡene, ε Festus ne kay lo wvú gay le, "Baul wo jewte wase lo. N'yēyēi wo wvu baay nu ε ge wase wo ε nēē no jewte lo." <sup>25</sup> E Baul tfuse ê Festus le, "Ke me n'yaa njewte ke wee wvu baay. Fiēe fi me njemyi nu keēēy, ε me njemyi bō bvufēe bwem fō. <sup>26</sup> Me njemyi ê Nfon endan nen, njefo bó kee mwēem mvun ε ke mvú to kooyi ê kenyilē le ke, ε ke fimew yaa nu dvú fi bó nu se bó kee lo ke. <sup>27</sup> Nyaa', bó nu ε bee ke fiēe fi Boḡwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le jemyi le? Me nke le bó nu le ε bee." <sup>28</sup> E Nfon Aglifa bife ê Baul le, "Wo kpwaake le è nulo é wo ebanke me é me entu wee Klistu ke yí kefew e caan nen e?" <sup>29</sup> E Baul tfuse le, "Kēēē kí nu caan, kēēē kí nu baay, tu bunle yem fō Nyo' le nu ke le fo emēy ke wo ke. Wee tfuu wvú nu fēn ēbēn yuuke no me njemyi ebanke ten enu diēwe me le, geenēn, efufe ke ε è nu boncaw ban."

<sup>30</sup> E Nfon ne ja we, ε wee sa' bō Bēnis noo bonyii bō bō bó to shilēē bi. <sup>31</sup> E bó buy, no jemyi ēbonēbon le, "Wee wvun baa ge fiēe fi bó eyu lo wvú kēēē elese wvú yew ncaw e ke." <sup>32</sup> E Nfon Aglifa gay ê Festus le, "E è be baa nu le wee wvun nu ε lēke wase le nsaw we eḡen fō Nfon wvu Lum e, tu bó be ε cinē wvú le."

## 27

*E bó ciinse Baul Lum*



1 E bó ke dioo seyse e bee bo Baul eley nguw wvu ê joo egen won wvù Itali le, e bó mum nya Baul bó bonyii bo ncaw e bomew can Julius wvù to nu ekole ke ngoo mi bonyii bo nci le bo Nfon wvu Lum e. 2 E bee bó ley ê nguw wvù nen'yee Adamitium e wvù to nu keegene leemene mondvuum mo ngem joo le, keba kè Esia le. E Alistakus wvù wee wvu Tesalonika, won wvù Masedonia le to nu ten bee bó. E bee bó mum no gene. 3 E ekfun buy yuu, e bese fese Sidon, e Julius dunce kenkonen fô Baul e, cine wvù le le wvù egen fô nsáa ye le elaante é bó efi wvù bó fié fi wvù shieele. 4 E bese ke kase ley ê nguw e fô, dioo egene, e fwefwe no too cile bese fwe, e bese mum no wemte wase won wvù Sayblus wvu ê joo entelen e, e wvù cile fwefwe. 5 E bese ke gen lente joo yi baay yi nu mbew won wvù Silishia bó yi nu mbew won wvù Bamfilia le, mum fese ê kelaante kè Mila le, won wvù Lisia le. 6 E ekole ke ngoo bonyii bo nci le kie yen nguw wvu ê joo le jó wvù to nen'yee Aleksandia gene Itali le, mum bvuse bese, lese e è nu ê wvuwe le. 7 E bese ke ja fô, len ke wase nen wee wwe yí ediuw e nteen, ke jenen lo se fese mbew kelaante kè Sinidus e. No fwefwe to baa bee le bese egen fwe teyey, e bese mum bee no wemte wase lo Klet won wvu ê joo entelen e, e wvù cile fwefwe, mum fey Salmoni bvudvu e bvú ley e gen ê joo won wvudvu le. 8 E bese mey ke no wemte tuu ngem joo le, ke jenen lo se gen buy bvudvu bvù bó teje le Diuw Joo wvù Nyekwey e, e wvù to nu nceencee mbew kelaante kè Lasia le.

9 No bese to nu e jewse wase kefew ê je baay, e Diuw di Baay di Nleshe Bibefe le to fey wase, e è nu wase kefew ke nffum wvù temyi le, e Baul mum nya ntefe ê bonyii bo ê nguw e le, 10 “Bo'icem, me n'yene le e kew fen e gen fwe nu e lene diseebeene nu ke ebefe, é kenla enu dvú e è yaa nu ke ke mwem bó nguw e maan ke, bonyii nu ke ekpweken ten.” 11 Geen, e ekole ke bonyii bo nci le fan yaa yuw njeme Baul e ke, yuw fiew e è nu cee ekole nguw bó cee nguw e. 12 No diuw joo wvudvu to baa jee keenu fô yí kefew ke nffum wvù temyi le, e wee

nteen mum no tomte le è jee le bó egen fwe, momtè laa è nulo é bó efese diuw joo wvu Foniks e, wvù nu won wvù Klet jodvu le, efese kefew kedvu fô le. Diuw joo wvudvu wvun to taale je ewewe bvuu taale ten je ekuaku jò diuu seeyi.

### *E nffum tuu nguw*

13 E fwefwe wvumew ke ne no bene je ekuaku nen wee, e bonyii bo nguw e mum no kpwaake le bó e kenke wase fié fi bó be gomte. E bó mum baa ken'wow ke nguw e, mum no gene ê joo, tuu ke ngem e ngem e Klet jodvu. 14 E nffum wvù temyi wvù bó teje le, “Wvù je ebo enkonko jò diuu sane”, ke ne sese won wvudvu le, shii ê joo. 15 No wvù shiile, kfun nguw e je fan yaa bvuu nu dvú keegene yí dvú le ke, e bó mum cine nguw e, e nffum no tuule gene dvú. 16 E bese mum no gene ke lo, gen fey ekuaku jo won wvumvu wvu caan ê joo entelen e bó teje le Kawda. E won wvudvu no cile fwefwe, e bese mum no katene keebense kekon ê nguw e. 17 E bese ke bense, mum yile nguw bó bokfu fo wvù esawye, dioo gene no fane le nguw nu ke egen kfun ye mbew won wvù Libia le yí bijiw bi monshem e bi nu ê joo. E bó mum shike ndvu fwefwe, cine e nguw no gene ewvunewvun. 18 No nffum wvudvu to temyi ke gene lo, e ekfun buy yuu, e bó mum kew no bvuse mwem ê nguw e, laanke ê joo. 19 E bvú ke bvuu buy yuu, e bonyii bo nguw e bvuse mwem mvu nguw e lan ê joo bó can yibo. 20 E ediuw ke fey nteen e bese baa yen diuu le keene jón e ke, e nffum kfune ke lo e è yaa nu wvu wee ke, e bese mum kie le fisese nu e ka wase.

21 No bonyii to nu e ce wase ediuw nteen e bó baa die fié, e Baul ne bence leem fwe gay le, “Bo'icem, é ben se bee eyuw me le é bó emey Klet, tu beene baa ekenke ngew wvun bó kenla kin nen ke. 22 Geen, me nleke le ben ekuu shém, njefo ke naa wee mvu ben e nu ela ke, è nu ela ke nguw mey. 23 Me njemyi nen njefo Nyo' wvù kenke me, wvù me mbunlee, se nu e tum nceendaa we entan eben wvù e to e leem mbew yem e, 24 e gay ê me le, ‘Baul, fo wo efanè ke. Wo kenke keeke eleem fwe dvu Nfon wvu Lum. Taa eyen, Nyo' nu e dunce wase kenkonen fô wo



le e ge le ke wee mvu ngoo bonyii bô ben e bó nu ê ngu e nu ke ela ke.' <sup>25</sup> Nonen, bo'icem, ben ekuu shém. Me nu e nlese fitele yî Nyo' le e fi e fi wvú jeme ê me nu ke ekooy ke leŋleŋ no wvú jeme. <sup>26</sup> No fí nu nonen, ngu w keŋke keeke ekfun ye yî won wvumew e ê joo enteleŋ."

<sup>27</sup> E ê ke no nu ediuw ncow ena yuufe le e nffum bee ke kale bô bese ê joo yi baay yi Adia le. \* E ê ke no nu ke diewe entaŋ enteleŋ e, e bonyii bô lemte ê ngu e ne kpawace le sekemew e bó buyte wase mbew nsh e le. <sup>28</sup> E bó mum few joo no yí shiyyine bô kfu e bó e shenke fi e yî dvú le, yen le yí nu nkenken mbaanfíe. E bó gence fwe, bvuu few, yen e yí nu wase nkenken yuufe ncow tin. <sup>29</sup> E bó no fane le e nelo é ngu ekfun ye yî bimbaan e, mum shike biŋwow binew ê joo ejim jo ngu, no bunlee le ekfun eyuu ke lo. <sup>30</sup> E bonyii bô lemte ê ngu e ke ne no gomte keelewte buy ê ngu e, mum shike kekoŋ ê joo, no buwsee le bó gomte keeshike biŋwow bi fwe dvu ngu ê joo. <sup>31</sup> E Baul gay ê ekole ke bonyii bo nci le bô bonyii bew le, "E bonyii ban mom lo e buy ê ngu e, naa é wee mvu ben e saa ke eluŋ ke." <sup>32</sup> E bonyii bo nci le mum sumye bokfu bô bó to suuyee kekoŋ dvú yî ngu e, mum cine e kí no leyte gene.

<sup>33</sup> E bvutfuu ke dioo sam, e Baul leke bonyii bocii le bó ediek en, gayte le, "Eben nu wase ediuw yuufe ncow ena no ben nu yí nfan e, e fi e baa eley ê ben emvu ke. <sup>34</sup> Me e mum e no nleke le ben edie ke fi e, é ye yene etu fó. Ke naa yvuw miaaŋ nu ke ela ê wee efa ke." <sup>35</sup> No wvú jeme nonen, mum jo bleed, nya keyoone ê Nyo', guse no diee ê bonyii bocii ejise. <sup>36</sup> E bó mum kuu shém bocii dieken. <sup>37</sup> Bese bocii bô to nu ê ngu e to nu wee gee fee kecow mbansooshiwiy ncow bosooaan (276). <sup>38</sup> E bonyii bocii ke dieken ffuu, e bó mum bvuse egiŋ yò to nu ê ngu e, laŋ ê joo keege le wvú eyaat en.

### *E ngu sawye*

<sup>39</sup> E ekfun ke yuu, e enkpwaante yene, e bonyii bô lemte ê ngu e faŋe yaa kiee bvudvuu bvudvu ke. Geen en, e bó yen kendvuy

e, e kí e gen e buy yî monsh e m, mum yen le bó emom é ngu eley egen ece yî dvú le ngem joo le. <sup>40</sup> E bó mum sumye biŋwow e bí shii gen ê joo, bvuu kase fay bokfu bô bó to suuyee bite bi bó banse ngu dvú, mum bense ten ndvu fwefwe yi fwe e fwefwe ley jó no domsee ngu e wvú gene ê kendvuy kedvu le. <sup>41</sup> Geen en, e wvú dioo gene, kfun ye yí kejiw ke monsh e m e ê joo. E keba ke ngu e ke fwe ley ce yî dvú le faŋe yaa ebvuu eshiike ke. E joo mum no kfun keba ke ejim e kí sawyi.

<sup>42</sup> E bonyii bo nci le mum ne no gomte le bó eyuwy e bonyii bo ncaw e bocii wvu le fo mvu bó le ke ene esam joo ebuy elewte. <sup>43</sup> Geen en, e ekole ke bonyii bo nci le no gomte keeboyse Baul, mum kan le fo bó ege nonen ke, gay fiew le bonyii bô kee keesam joo eyaw esele ê joo, esam ebuy enkpwaante, <sup>44</sup> é kebese ke bonyii le ebii yî biwan e noo yí binsawye bi ngu e. E nee no bese to ghanee se fese enkpwaante yuleyule.

## 28

### *E bo Baul fese Malta*

<sup>1</sup> No bese to fese enkpwaante yuleyule nonen, mum yuw le bó teŋe bvudvuu bvudvu le Malta, e ê to nu won ê joo enteleŋ. <sup>2</sup> E bonyii bo won wvudvu le duŋce kenkoŋen fô bese le e ê yaa nu ke wee ke, fiisen bese, fw e ngu e bese no yosene, njefo jaŋ to nu e kew wase no too e kenton gule. <sup>3</sup> E Baul ke baance ngay, gen le wen efwee, e kefe to nu ê ngay yidvu le, e ngu yvuwse ge e kí mum buy, lum kebo kew no njenkenene yî dvú le. <sup>4</sup> E bonyii bo won wvudvu le dioo yen no kí njenkenene yî kebo kew e, mum no jemyi ebon e bon le, "Wee wvun ke nu e yu wase wee. Wvú be e boy ê joo, geen en lon nu e koo wvú e wvú nu ekpwe." <sup>5</sup> Geen en, e Baul yewse ke lo kefe kedvu e kí gbwe ê ngu e, e fi e faŋe yaa ge wvú ke. <sup>6</sup> E bonyii bodvu mum no ce yte, kpwaake le ye Baul nu ekew ebene, kenee le wvú nu ene esese egbwe ekpwe. E bó ke ce y nen ce y nkuuŋ, ke dioo yen e fi e baa ge

wvú, ε bó mum kumεn ηkpawwεε wvubo nε wase no duu le, “Wee wvun nu nyo' mvu.”

<sup>7</sup> Wee sa' wvu jó to keηke ηεε ye ke nceencee mbew fô bese to nu le. Diee di wee wvudvu le to nu Bублиus. Ε wvú fiisen bese, ε bee bó ce εdiuw ετα ε wvú taale fô bese le ntay. <sup>8</sup> Ε fí kooy le icee Bублиus to jiime cεmte bô ken'ya' noo ntoombun. Ε Baul mum γεν fô wvú to jiime, bunle, γεε can yí ye le, fe wvú. <sup>9</sup> No fí to kooyεε nonεn, ε bonyii bo won wvudvu le bocii bô to keηke bincεm mum no too ε Baul fele ten bó. <sup>10</sup> Ε bó mum no nyaa bese bô mwεεm nteen. Ε bese ke dioo nen'yi jó, ε bó bvuu to bô mwεεm mvunciim mvú bese to shieele γεε ê ηguw e.

### *Ε bo Baul nε Malta γεν Lum*

<sup>11</sup> Ε bese ley ê ηguw e no gene ε bó ε ce wase Malta won wvu ê joo enteleη wvudvu le kee te. Nguw wvudvu to nu wvu Aleksandia ε bó teηe le Bonyo' bo Emam e, \* ε wvú to nu won wvudvu le cεyte le kefew ke nffum wvú tεmyi le efey. <sup>12</sup> Ε bese ke γεν buy diuw joo wvu ê kelaante kè Silakus e, ce jó εdiuw ετα, <sup>13</sup> ke nε jó, γεν fεse diuw joo wvu ê kelaante kè Legium e ce jó. Ε εκfuη buy yuu, ε fwefwe kew no bene je εκuεku, ε bese mum no gene, ε è ke no nu εdiuw εfaa, ε bese fεse diuw joo wvú Butioli le. <sup>14</sup> No bese fεse jó, γεν bonyii bo mbee le bo jó le, ε bó leke le bese eγεν ke le é bee bó ece εdiuw εsooshwi. Ε bee bó ke ce, ε bese se ke γεν fεse Lum.

<sup>15</sup> No bese to gene, ε bonyii bo mbee le bo Lum ke dioo yuw le bese too lo, ε bó buy no lene too le bee bó etasen. Ε bó to naa buy fô Way wvu Abiyus e, bô fô Yéw Bonyii bo Ghane le yi She le. Ε Baul γεν bó le, ε fitele fiew leεten, ε wvú nya keyoone ê Nyo'. <sup>16</sup> Ε bese ke fεse Lum, ε bó cine Baul e ε wvú no cee fiew wvú εmbeη, ε wee nci cεyte wvú.

### *Ε Baul no nu wee ncaw Lum fewci diεw Nyo'*

<sup>17</sup> Ε εdiuw ke fey ετα, ε Baul tee bikuu bi Bojuu le bi jó. Ε bí to, ε wvú gay ê bí le, “Boom bo bwεεm e, me nu yí ncaw e nen ε bó to koo me Jelusalem, nya can bonyii bo Lum e ε me mbaa ncim njay naa lo

fiεε bô bonyii bosεεbeene keηεε nce bo'icee bosεεbeene mvu ke. <sup>18</sup> Ε bonyii bo Lum bodvu ke dioo tasse nsaw wεm, fanε yaa γεν fiεε fi è nulo é bó eyu me yí dvú le ke. Ε bó mum no gomte keecinε me le, <sup>19</sup> geenεn, ε Bojuu ma lo. Ε me mum no ηkeηke keenleke le nsaw wεm eγεν fwe fô Nfon wvu Lum e. Ε ke me nto ηgee nonεn, le me ηkeηke fiεε keentey yí bonyii bem e ke. <sup>20</sup> Ε nεε fiεε fi ge me ε nse ntee ben le beene ejeme. Me nu yí boncaw ban e nen ε è nu nje wee wvú beene bonyii bo Islael se cεyte.”

<sup>21</sup> Ε bonyii bodvu tfuse ê wvú le, “Bese baa keηke ηwa' wvú ja Judea εκumε wo ke, ε wee mvu boom bo bwee wesebeene le bô nen'yi jó too jan baa eshomse wo keηεε ejeme fiεε fi befε εκumε wo ke. <sup>22</sup> Geenεn, ε bese nu ke ekoηke keeyuw wo ηkpawwεε. Fi bese kee nu ke le ηgoo yin yi wo nu jó nu ε bonyii bemte ke lo yí mondvuum monciim.”

<sup>23</sup> Ε bó mum γεε diuu di bó nu ke eto é Baul ejeme ê bó. Ε è ke no nu εbvubwε, ε bonyii nteen tase fô wvú to cee, ε wvú kew fontaηεntaη γεν buy fokieguu, nyεyte fiεε ficii ê bó, fewci εκumε bvunfon bvú Nyo' le. Ε wvú bvuu no jemyi duηci mwεεm mvú nu ê Nwa' bonci bo Muses e bô ê Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le εκumε Jisos, momte keege é bó ebee le fiεε fi wen jemyi nu keceey. <sup>24</sup> Ε bonyii bomew bee fiεε fi wvú to jemyi le, ε bomew fanε yaa bee ke. <sup>25</sup> Ε bó nε bvuη εbonεbon mum no buci no Baul laη diεw le, “Fiεε fi Keyoy ke Yuule to jemyεε ê bo'icee bonεn diuw wee ntum Nyo' wvú Yesaya le nu naa keceey. <sup>26</sup> Kí to nu ε jeme le,

‘Gene egay ê bonyii bodvu le,  
ben nu ke eyeke naa mwεεm ntay geenεn  
yaa yuuke ke,  
ke etaale naa mwεεm ntay geenεn yaa yene  
ke.

<sup>27</sup> Ε fí nu nonεn njefo mvuntelem mvu bonyii bodvu le  
nu ε mvú ε le wase.  
Bó nu ε jine bintuηtuη bibole,  
ε kfuke ejise εbo.

\* **28:11** Bonyo' ban nu bô bó teηe le Kasto bô Bulok. **28:16** 24:23 **28:18** 23:29 **28:19** 25:11 **28:22** 9:2  
**28:23** 1:3; 8:12; 19:8; 28:31; Luk 17:21 **28:26** Yesa 6:9-10

Ɛ bó ge nonɛn Ɣ fo ɛjise ɛbo eyɛnè mwɛɛm  
 e,  
 ɛ bintuŋtuŋ bibole yuuke mwɛɛm,  
 ɛ mvuntelem mvubole yvuwse,  
 ɛ bó etu jim fô me le, ɛ me enfɛ bó.' ”

28 Ɛ Baul mum mɛse Ɣ, “Ben ekeè Ɣ bó  
 nu ɛ tum wase bonyii bô saaka wvun wvu  
 ɛkumɛ no Nyo' boysee bonyii fô bonyii bô  
 yaa nu kɛ Bojuu le, ɛ bó nu eyuw.” 29 † [No  
 wvú jeme nonɛn, ɛ Bojuu bodvu mum nɛ  
 no buci, beeke mbew yî jeme wvudvu le ɛ  
 è yaa nu wvu wɛɛ kɛ.]

30 Ɛ Baul no cee kɛ yew yî wvú to laake  
 lo le yî bilum e bifɛɛ, fiisene bonyii bocii bô  
 to too ê wvú le. 31 Ɛ wvú no fewci ɛkumɛ  
 bvunfon bvú Nyo' le, bvuu yɛɛyi bonyii  
 ɛkumɛ Tata Jisos Klistu, jemyi yaa fane kɛ,  
 ɛ wee yaa jewsee wvú kɛ.

**Nwa' wvù Baul to san**  $\epsilon\epsilon$   $\hat{\epsilon}$   
**kentaash**  $\epsilon$  **ke**  
**Lum**  
**Fi**  $\epsilon\epsilon$  **fi nu**  $\hat{\epsilon}$  **Nwa' wvu Lum**  
**wvun e**

Nwa' wvun to san Baul fô bonyii bo mbee le bo Lum e keese  $\hat{\epsilon}$  bó fi  $\epsilon\epsilon$  fi wvù kee  $\epsilon$  kum  $\epsilon$  mbee wvù  $\hat{\epsilon}$  nu wvu bonyii bo Klistu le bó fi  $\epsilon\epsilon$  fi mbee wvudvu shieele  $\epsilon$  bonyii bodvu egeè. Nwa' wvudvu wvun  $\epsilon$  ke  $\epsilon$  ke fi  $\epsilon\epsilon$  ficii fi  $\epsilon$  kum  $\epsilon$  bon'yeyi bo Baul le fele bonwa' bew bomew bocii.

Wvù nu  $\epsilon$  gay  $\epsilon$  bonyii bocii,  $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$   $\hat{\epsilon}$  nu Bojuu  $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$  bonyii bò yaa nu  $\epsilon$  Bojuu  $\epsilon$  ke  $\epsilon$  keese yse bikuu bibole bó bo Nyo', njefo bó bocii nu  $\epsilon$  bó  $\epsilon$  ke  $\epsilon$  kebef. Wvù nu  $\epsilon$  jeme  $\epsilon$  wee keese yse  $\epsilon$  kol  $\epsilon$  kew bó Nyo' nu  $\epsilon$  ke seke wvù  $\epsilon$  lese fitele yí Jisos Klistu le.

Baul to nu  $\epsilon$  san  $\epsilon$  ten keese yse  $\epsilon$  ne di wvù to gomte keeke  $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$  kentaash  $\epsilon$  ke bonyii bo mbee le ke Lum e kedvu le. Wvù to seyse  $\epsilon$  wen nu ke edioo  $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$  buy jó,  $\hat{\epsilon}$  wen emooc  $\hat{\epsilon}$  bó caan ege lemme  $\hat{\epsilon}$  bó  $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$ ,  $\hat{\epsilon}$  bó ke etom wen  $\hat{\epsilon}$  wen  $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$  fwe,  $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$ .

*Bikuu bi mwem e  $\hat{\epsilon}$  Nwa' wvun e*

1:1-17  $\epsilon$  ke  $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$  bó bikuu bi mwem e  
 1:18-3:20  $\epsilon$  kum  $\epsilon$  bonyii bocii yí nsh  $\epsilon$  le  
 shieele  $\epsilon$  bó eboyse bó  
 3:21-4:25 Je yí Nyo' gomte  $\epsilon$  bonyii efey  
 jó  $\epsilon$  boy  
 5:1-8:39 Nshii wvu fwe wvù bonyii bo  
 Klistu le  $\epsilon$  ke  $\epsilon$   
 9:1-11:36 Bonyii bo Islael  $\hat{\epsilon}$  ntañ Nyo' le  
 12:1-15:13 Nce bonyii bo Klistu le  
 15:14-16:27 Kemese bó bongayma  $\hat{\epsilon}$   
 bonyii

<sup>1</sup>  $\epsilon$  nu me wvù Baul wvù waa lemme Klistu Jisos. Nyo' to nu  $\epsilon$  tee me  $\epsilon$  me enù waa ntum Jisos,  $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$  me enfewci saaka wvù jee wvu wvuwen. <sup>2</sup> Saaka wvù jee wvun nu wvù Nyo' to kaw  $\epsilon$   $\epsilon$  bonyii dvú fele yí bonyii bew bo ntum e, no fi nu  $\epsilon$  bó  $\epsilon$  san

$\hat{\epsilon}$  Nwa' we wvù yuule le. <sup>3</sup> Wvù nu  $\epsilon$  kum  $\epsilon$  Waa we wvù to jo  $\epsilon$  ye wee wvu wum,  $\epsilon$  bó boo wvù  $\hat{\epsilon}$  kfuu di Nfon Dawe le. <sup>4</sup> Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu  $\epsilon$  Nyo' to duñ  $\epsilon$  fele yí Keyoy ke Yuule le  $\epsilon$   $\hat{\epsilon}$  nu Waa wen wvù  $\epsilon$  ke  $\epsilon$  mvungay no wvù to bvuse  $\epsilon$  wvù yí kpwe le. \* <sup>5</sup>  $\epsilon$  ge Jisos Klistu Nyo'  $\epsilon$   $\epsilon$  buw me  $\epsilon$  me enù waa we ntum, wvu  $\epsilon$  me enge  $\hat{\epsilon}$  bonyii bocii bò yaa nu  $\epsilon$  Bojuu elese fitele yí ye le, eyuukè  $\epsilon$   $\hat{\epsilon}$  nu wvù le bensee diee diew. <sup>6</sup> Ben  $\epsilon$   $\epsilon$  nu ngoo bonyii bò Nyo' nu  $\epsilon$  tee wase  $\epsilon$  bó enù bonyii bo Jisos Klistu le.

<sup>7</sup> Me  $\epsilon$  no nsañke nwa' wvun fô ben e bocii bò nu Lum, bó nu fitele fi Nyo' le,  $\epsilon$  wvù  $\epsilon$  tee  $\epsilon$  bó enù bonyii bò  $\hat{\epsilon}$  nu bew.

Nyo' Icee wesebeene bó Tata Jisos Klistu ebuw ben bó kembonen ebvuu enya ben bó mvuntelem mvù  $\epsilon$   $\epsilon$ .

*$\epsilon$  Baul no shieele keelaa ghane  $\hat{\epsilon}$  bonyii bo Lum e*

<sup>8</sup> Me ngomte keen'yaw enya keyoone  $\hat{\epsilon}$  Nyo' wem nje ben bocii nfele yí Jisos Klistu le, njefo won tfuu jemyi  $\epsilon$  kum  $\epsilon$  fitele fi ben nu  $\epsilon$  lese yí ye le. <sup>9</sup> Nyo' wvù me nlemte wvù le bó fitele fiem ficii yí saaka wvù jee wvu  $\epsilon$  kum  $\epsilon$  Waa we le leeme fwe wem  $\epsilon$  me  $\epsilon$   $\epsilon$  no  $\epsilon$  kum yí ben sekeci  $\hat{\epsilon}$  bunle yem e. <sup>10</sup> Me  $\epsilon$   $\epsilon$  ndioo mbunlee no  $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$  je nelo  $\epsilon$  yene,  $\hat{\epsilon}$  me ento  $\hat{\epsilon}$  ben e keseen fen  $\hat{\epsilon}$  Nyo'  $\epsilon$  bee, <sup>11</sup> njefo me  $\epsilon$  ke  $\epsilon$  naa baay keen'yen ben e wvu  $\epsilon$  me enyaw nnya yí Keyoy ke Yuule nu  $\epsilon$  nya  $\hat{\epsilon}$  me beene,  $\hat{\epsilon}$  yí ege  $\hat{\epsilon}$  ben etemyi. <sup>12</sup> Fi nu  $\epsilon$ ,  $\hat{\epsilon}$  beene eyuwse mvuntelem mvusebeene,  $\hat{\epsilon}$  fitele fi ben lese yí Nyo' le eyuwse fiem,  $\hat{\epsilon}$  fiem eyuwse finen. <sup>13</sup> Boom bo bwem e, me ngomte  $\epsilon$  ben eki  $\epsilon$   $\epsilon$  me nu  $\epsilon$   $\epsilon$  kaw wase bokan e bokan e  $\epsilon$  me nu ento  $\hat{\epsilon}$  ben e,  $\epsilon$   $\epsilon$   $\epsilon$  kaw  $\epsilon$  fi  $\epsilon$  jewse ke me.  $\epsilon$  me ngomte  $\epsilon$  me ento wvu  $\epsilon$  me enke  $\epsilon$   $\epsilon$  ngbwele jo ben lenlen no me nu  $\epsilon$   $\epsilon$  ke wase jo bonyii bomew bò yaa nu  $\epsilon$  Bojuu. <sup>14</sup> Lemme din fô bonyii bocii le nu  $\hat{\epsilon}$  kendon kem e,  $\epsilon$   $\epsilon$   $\hat{\epsilon}$  nu bonyii bò nu won wvù yuu wase le,  $\epsilon$   $\epsilon$   $\hat{\epsilon}$  nu bò be  $\epsilon$   $\epsilon$  fun,  $\epsilon$   $\epsilon$  bonyii bò

**1:1** Lem 9:3-15; 26:16; Gal 1:15-16    **1:2** 3:21; 1Bi 1:10-12    **1:3** Mat 1:1; 20:30-31; Lem 13:33; 2Tim 2:8    \* **1:4** Kene  $\epsilon$  le, "Jisos Klistu nu  $\epsilon$  Nyo' to duñ  $\epsilon$  bó mvungay fele yí Keyoy ke Yuule le  $\epsilon$   $\hat{\epsilon}$  nu Waa wen no wvù to bvuse  $\epsilon$  wvù yí kpwe le".    **1:5** 11:13; 15:15-18; Gal 1:1; 2:7, 9    **1:7** 5:1; 15:33; 16:20; 1Kol 7:15    **1:8** 16:19; 1Tes 1:8    **1:9** 15:23; Lem 19:21; Efe 1:16    **1:13** 1Kol 9:19-22    **1:14** Kolo 3:11



keŋke bvufee, keŋe bò beε biyuŋ. <sup>15</sup> E neε fiεε fi fitele beεnci naa me baay keenfewce saaka wvù jee ê ben tɛn bò nu Lum.

*Mvunɔay mvu saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le*

<sup>16</sup> Ben ekeè ɛ ke me ŋ'wuumene fiεε fi ekumε saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ke. Me ŋkee lo ɛ è nu fò mvunɔay mvu Nyo' le keeboyse wee tfuu wvù nu ɛ lese fitele yî ye le nu. E saaka wvun yaake gene ɛ è nu fò Bojuu le se gene tɛn fò bonyii bò yaa nu ke Bojuu le. <sup>17</sup> Fi nu ɛ saaka wvù jee wvun duŋci je yî Nyo' joo ɛ wee nu teyey ê wvù ejise le. E fifin keW ɛ gen ɛ mase yî fitele fi mwɛtɛn lese yî ye le. E nu fiεε fi bò nu ɛ saŋ ɛ,

“Wee wvu teyey nu ke ecee nje fitele fi wvù lese yî Nyo' le.”

*Shém ffuuke Nyo' no bonyii buwyi mwεεm*

<sup>18</sup> Me njemyi nen njefo shém Nyo' ké no ffuuke fowe bò bonyii bò maa lo wvù buwyi mwεεm, ɛ gee dibole di befe yike kecey ke diεw Nyo' le. <sup>19</sup> Yî ffuuke nonen njefo fiεε fi bonyii nulo ekiεε ekumε Nyo' yen'yi endan, njefo wvù wvù Nyo' nu ɛ duŋce wase ê bò. <sup>20</sup> E keW naa lo fonkeW no Nyo' to bomεe won nu ɛ mvunɔay mwew mvù mey lo, bò no wvù wvù Nyo' nu, nu ɛ bonyii ɛ yen wase ɛ bvuu ɛ kieε yî mwεεm mvù wvù bom e, naa no bonyii yaa cim yene wvù le ke. Nonen ke je bvuu nu dvù yî bò ke enε ewowlene duu ɛ ke bò kee Nyo' ke.

<sup>21</sup> Naa no bò cim kee Nyo' nonen, ke bò wvumte wvù diεwe Nyo' le keŋeε nyaa keyoone ê wvù ke. Bonkpawce bobole nu ɛ ne ɛ tu bo εcici. Bikuu bibole bi biye nu ɛ yiŋsen ke ɛ è nu bò ejiwε. <sup>22</sup> Bò duu ɛ bò keŋke bvufee, ɛ kaa ɛ ne ɛ tu biyuŋ. <sup>23</sup> Bò nu ɛ shεε keebunlee Nyo' bvukuke wvù yaa nulo ekpwe ke, ɛ fey ɛ no bunlee ɛ è nu mvumooso mvù bò kene bò can mvù ɛ no fieesene bonyii bò nulo ekpweken, bò mvunyiim noo nyám yî lene we, bò yî sone kuse.

<sup>24</sup> No fí nu nonen Nyo' ɛ mum ɛ cinε bó le bó ɛ no gee wase ɛ è nu mwεεm mvù mvuntelem mvubole shieele mvù è nu mwεεm mvu nnyen e, ɛ bó gee nonen bò ye yibo wee bò wee, mum shoose bikuu bibole. <sup>25</sup> Bò nu ɛ kumen kecey ke ekumε Nyo' ɛ tu mbiay, ɛ no bunlee bvuu lemte ɛ è nu mwεεm mvù Nyo' bom e efey keebunlee bvuu lemte ɛ è nu wvù wvù Bomεen e. E è nu wvù wvù bó keŋke keebensee sekeci se ŋka. Fí enù nonen. <sup>26</sup> No bó gee nonen, Nyo' ɛ mum ɛ cinε bó le, ye ɛ no yvuwse bó keege mwεεm mvu kenshoose le. E bokεε jiime fò bokεε le, ɛ Nyo' to baa bom wee ɛ wvù egeè nonen ke. <sup>27</sup> E è nu ke leŋleŋ no bolemse cin'yi je yî Nyo' to gee keejiime bò bokεε le, ɛ ye yvuwse bó keejiime ɛ è nu fò bolemse bomew e. E bolemse gee mwεεm mvu kenshoose le bò bolemse bomew. No bó gee nonen mum joo ŋgeW yî bikuu bibole wvù è nu nlawma gee dibole di befe.

<sup>28</sup> No bonyii bodvu baa eyene ɛ fí nu leŋ keekiεε Nyo', Nyo' ɛ mum ɛ cinε bó le ɛ bó keŋke bvufee ɛ è nu bvu keyuŋ e, mum gee mwεεm mvù bó yaa keŋke keege ke. <sup>29</sup> Mvuntelem mvubole ɛ mum ɛ no nu ɛ mvù ɛ yiŋsen bò mwεεm mvù befe jεy jεy. Bò buwyi mwεεm, dewkene ejise, keŋke mvuntelem mvù befe, bene bindon bò bonyii, yuwyi bonyii, diuu bvudiuw, leele kenleεma, ŋgomgome bò mwεεm, kunsene mvunƙunsen, <sup>30</sup> beete bò εdieε ɛ bonyii, bane Nyo', seεnene kensεenεn, temyi bikuu, saale ye, momte kuw, temyi bikuu bò bo'iceε bobole noo bobweε bobole. <sup>31</sup> Bò nu biyuŋ yaa leeme yî diεw yibole ke. Bò nyεwle bò bonyii bomew, yaa camte shen fò bonyii le ke. <sup>32</sup> Bò gee nonen kee ke naa ɛ Nyo' nu ɛ leke wase ɛ wee wvù gee mvumvun mwεεm nu ɛ wvù keŋke keekpwe. Geenεn, bó ɛ no gee ke gene dvù, bvuu bensee bonyii bò gee kfuu mvumwe mwεεm.

## 2

*Nyo' nu ke esaake wee bii gee di mwɛtɛn e*

**1:16** 2:9; Lem 13:46; 2Tim 1:8; 1Kol 1:18, 24 **1:17** 3:21-30; 4; 10:4-13; Abk 2:4; Gal 3:9-12; Fili 3:9; Ibu 10:38 **1:18** 2:5, 8; Efe 5:6; 2Tes 2:12 **1:19** Job 12:9; Mben 19:1-4; Lem 17:27-28; 1Kol 1:21 **1:21** Efe 4:17-18 **1:22** 1Kol 1:19-20 **1:23** Dito 4:16-18; Mben 106:20 **1:25** 9:5 **1:26** 1Kol 6:9 **1:27** Lεw 18:22; 20:13 **1:29** Gal 5:19-21; 2Tim 3:2-4 **2:1** Mben 50:15-18; Mat 7:2

<sup>1</sup> Nonen wo wvù lomte gee di wee mvu le kenεε è nu wo wvù yεε, ekeè le ke wo ten nu se jay ke. E keè le no wo lomte gee diew nu e wo leese ε è nu ekole kuw ηgew e, njefo wo wvù lomte we gee ke naa ten fiεε fi wvù gee. <sup>2</sup> Beene kee lo le, é Nyo' lan ηgew yî bonyii bò gee mvumvun mwεem e, tu wvù laanke bii keceey e. <sup>3</sup> Nonen wo we wvù lomte gee di bonyii bò gee kfuu mvumwe mwεem e, geenεn ε wo keβεε gee ke ten mvù, kpwaake le wo nu ke eboy can nsaw Nyo' le? <sup>4</sup> Nu le ke wo yane le Nyo' kenke fitele fi jee fô bonyii le baay, kuule shém baay, nu ten nyεkeey baay ε? E keè le fitele fi jee fi Nyo' le fô wo le duñci le wo ekumen fitele fiuw.

<sup>5</sup> Geenεn no wo nu ε tun keekumen fitele fiuw, ε no gee ε fi temyi ke gene lo, nu ε wo biise ε è nu ηgew fô ekole kuw e, wvù nu ke enu diuu di Nyo' nu ke edunçe shém yi ffuuke seke wvù saake bonyii bocii ê je yi lej e. <sup>6</sup> Nyo' nu ke elaw wee mwaan mwaan bii gee di mweten e. <sup>7</sup> Bonyii bò nu nyεkeey, lemte lemme di jee, gomte ε è nu bvukuke bô n'wvum noo nshii wvù yaa kaa ke, nu ε wvù nu ke enya nshii wvù mey lo ê bó. <sup>8</sup> Geenεn ε bonyii bò taale ke ε è nu bikuu bibole, tune keeyuw keceey e, gee ε è nu mwεem mvù befe, nu ε Nyo' nu ke edunçe shém yi ton'yεen bô ηgew ê bó. <sup>9</sup> Monlum mo baay bô nsase nu ke enu fô wee tfuu wvù gee kebefε le ε kew yî Bojuu le ε gen yî bonyii bò yaa nu ke Bojuu le. <sup>10</sup> Geenεn, ε bvukuke bô n'wvum noo nλeten nu ke enu fô bonyii bò gee gee di jee le ε kew yî Bojuu le ε gen yî bonyii bò yaa nu ke Bojuu le. <sup>11</sup> Fí nu ke enu nonen njefo ke Nyo' ké no duñci kejeey jεey ke.

<sup>12</sup> Bonyii bocii bò gee kebefε se bó cim kenke bonci bo Muses e, nu ε bó nu ke eley ke ηgew e naa no bó yaa cim kenke bonci ke. E bonyii bocii bò gee kebefε ε bó nu ekuse jo bonci, nu ε bó nu ke esaw bó bii bonci bodvu le. <sup>13</sup> Fí nu nonen njefo ke Nyo' nu ke ejo wee le wvù nu teyey ê wvù ejise njefo wvù yuuke fiεε fi bonci jemyi ke. Wvù nu ke ejo wee le wvù nu teyey ε è nu seke mweten gee fiεε fi bonci gomte. <sup>14</sup> E bonyii

bò yaa nu ke Bojuu bò nu se bonci ne ε no gee mwεem bô bonkpawce bobole ε è nu mwεem mvù bonci gomte, tu bó nu wase bonci fô bikuu bibole naa no bó baa cim kenke bonci bò Nyo' nu ε nya ê Bojuu ke. <sup>15</sup> Fifiε duñci le fiεε fi bonci gomte nu ε Nyo' ε san fô mvuntelem mvubole. E mvuntelem mvubole seje ten ê bó nonen. E bó dioo gee fi jee, é fitele no saake bó. E bó dioo gee fi jee, é fí no tomte bó. <sup>16</sup> Mwεem mvun nu ke ekooy diuu di Nyo' nu ke esaw bonkpawce bò bonyii bocii kenke ê nnyile le fele yî Klistu Jisos e, no saaka wvù jee wvù me nfewci duñci.

### *Bojuu saale ye bô bonci*

<sup>17</sup> Wo wvù tenje ekole kuw le wee Juu, wo gεεle ekole yî bonci bo Muses e, yuuke ye le wo nu wee Nyo', <sup>18</sup> ε bó ε yεeyi wase ben bô bonci ben ε kieε fiεε fi Nyo' shieele, kee ten fiεε fi looci jee naa ntay. <sup>19</sup> Ben kee naa ntay le è nu ben bò duñci je ê binfefe, nu ten bin'yεese fô bonyii bò nu kenjiwe le, <sup>20</sup> ε ben nu bò teete biyuj, ε è nu ben bò yεeyi bonyii bò maa mwεem diewe mvunley mvu boom e njefo bonci nu ε nya wase ben bô bvufee bvucii noo keceey. <sup>21</sup> Wo wvù yεeyi bonyii nonen, wo yεeyi ke ten kuw ekole? Wo wvù fewci le fo wee econ bvucuj, wo gee nεε fiuw? <sup>22</sup> Wo wvù kayte le fo dwee wee kenεε kpweε wee ejim bô wee mvu, wo nu se wo gee nonen e? Wo wvù kaci lo fiεε fi ekume mvumooso, wo nu se wo coonke mwεem yéw ncese yi mvumooso le? <sup>23</sup> Wo wvù saale ye bô bonci bo Nyo' le, ke wo yaa shoose Nyo' no wo ηgoyte bonci bodvu? <sup>24</sup> E nu fiεε fi bó nu ε san le, “Bonyii bò yaa nu ke Bojuu ké no beete bô diee di Nyo' le ε è ge gee dinen ben Bojuu.”

<sup>25</sup> Keetfuse wee yew kenke naa sew, é è fen nu le wee wvudvu gee fiεε fi bonci gayte. Geenεn, é wo ηgoyte bonci, tu ntfuse yew wvù bó tfuse wo yew wvudvu nu ke diewe wo bεε ntffuse. <sup>26</sup> Wee é no bεε ntffuse, gee fiεε fi lej fi bonci gomte, bó saa ejo le bó nu ε tfuse wase wvù yew, naa no wvù cim bεε ntffuse? <sup>27</sup> Nonen, bonyii bò bεε ntffuse yî

nyam ye le geenɛn gɛɛle bonci nu ke ege é bó elese ben Bojuu ηgew e bò kɛηke bonci bò bó to saηɛɛ, ε ben bvuu tfuuse bonyii yew geenɛn ηgoyte bonci bodvu. <sup>28</sup> Ben ekeè le ke wee Juu wvu lɛη nu wvù yen'yi ye le ke. E ke ntfuse yew wvu lɛη nu fiɛɛ fi bó yene fí le ekfuη yí nyam ye le ke. <sup>29</sup> Wee Juu wvu lɛη nu wvu ê fitele le. E ntfuse yew wvu lɛη nu wvu ê fitele le, wvù ε seyse Keyoy ke Yuule, ε è yaa nu fiɛɛ fi bó yene ejise ke. Wvuwɛ wee nu ε è ké no bensee Nyo' wvù. Ke è ké no bensee bonyii wvù ke.

### 3

#### *Nyo' leeme ke yí keceey e*

<sup>1</sup> No fí nu nonɛn, Bojuu fele bonyii bomew yí fiɛɛ le? E sɛw nu dvú yí ntfuse wvù bó tfuuse bonyii yew e? <sup>2</sup> 'Eɛ, Bojuu fele naa bonyii bomew ê jé le nteen. Fi baay nu le Nyo' to nu ε nya diɛw ye ε è nu can yibole. <sup>3</sup> E nulo é bó emum egay le no bonyii bomew bó le to baa eleeme yí diɛw yidvu le, tu fiɛɛ nu ege é Nyo' saa ebvuu eleeme yí diɛw ye le? <sup>4</sup> Ke è nulo é fí ekooy nonɛn ke! Naa no bonyii bocii cim nu naa bo mbiay e, nu ε Nyo' leeme ke yí keceey e, no bó nu ε saη le,

“Nyo', wo dīo jemyi, ε njeme wo no nu ke wvu lɛη.

ε wo ké no soo ke lo nsaw wo.”

<sup>5</sup> Geenɛn é gee disɛɛbeene di yaa nu ke teytey fici keegeɛ le gee di Nyo' le di teytey eyen'yi ntay, tu è nulo é beene egay le la? E nulo é beene egay le Nyo' baa gee lɛη keelaηke ηgew yí yese beene le? Me mbiite nɛn ε è nu no wee wvu wum ké no biite. <sup>6</sup> Ke è nulo é fí enu nonɛn ke! E fí nu nonɛn, é Nyo' ke eghan nɛɛ sɛ saw won? <sup>7</sup> Geenɛn é me mbiayte mbiay ε yí gee ε keceey ke Nyo' le yen'yi gene lo fwe fwe too bô mbense fô diee diew e, é bó ebvuu esaake me le me nu wee kebefɛ nje la? <sup>8</sup> E è fɛn nu nonɛn é bese saa egay le, “Fí jee le beene egeè bibefɛ wvu le mwɛɛm mvù jee etoò le?” Njeme wvun nu wvù bonyii beete diee disɛɛ dvú duu

le è gayte bese. Boba bonyii nu ε bó nu ke ekeηke ηgew wvù bó kɛηke keekeηke.

#### *Ke wee wvu teytey nu naa lo dvú ke*

<sup>9</sup> Beene nu jeme naa le la keseen? Bese Bojuu fele bonyii bomew e? Naa fiɛɛ ghɛɛy! Beene nu ε yen wase le Bojuu noo bonyii bò yaa nu ke Bojuu nu can mvunɔgay mvu kebefɛ le. <sup>10</sup> Fifi nu no bó nu ε saη le, “Ke wee wvu teytey nu dvú ke, naa lo mwaan.

<sup>11</sup> Ke wee nu dvú wvù kɛηke bvufɛɛ ke, ε ke wee nu dvú wvù gomte Nyo' ke.

<sup>12</sup> Bonyii bocii nu ε banke wase jim ê Nyo' le.

Bó bocii nu ε tu wase mwɛɛm mvu ɛcici. Ke wee wvù kɛηke fitele fi jee nu dvú ke, naa lo mwaan.

<sup>13</sup> Bó nu ε yan bosew ε gɛɛ boye diɛwɛ jém e. Bó nu bonyii bo leme le.

Njeme wvù buyte dew yibole nulo eyu wee diɛwɛ ɛdien ε fimbuw e.

<sup>14</sup> Boncun bô njeme wvù cewcewe nu ε yinɛn dew yibole.

<sup>15</sup> Bó ké no nu cekey keeyu lo wee.

<sup>16</sup> Bó ké no beete bô mwɛɛm, too bô ηgew mondvuum monciim mò bó gene mó le.

<sup>17</sup> Ke bó kee lo fiɛɛ ekumɛ nce wvu nyɛkeey ke.

<sup>18</sup> Ke bó kɛηke naa lo nfan wvù wvu Nyo' fô mvuntelem mvubole ke.”

<sup>19</sup> Beene nu ε kiɛɛ keseen le fiɛɛ fi bonci jemyi, nu ε bó jemyi é bonyii bò nu ekuse jo bonci bodvu, wvu le fo wee ke ekeηke naa lo fiɛɛ fi wvù ewowlɛn jeme ke. Wee tfuu yí won wvun e nu ke eleem ê Nyo' ejise etane diuw we. <sup>20</sup> Ben ekeè le, ke wee wvu wum nu dvú wvù Nyo' nu ke ejo le wvù nu teytey ê wvù ejise njefo wvù gee fiɛɛ fi bonci gomte ke, njefo bonci gee ε bonyii kee lo mwɛɛm mvù befe mvù bó gee.

#### *Je yí Nyo' joo le wee nu teytey jó*

<sup>21</sup> Geenɛn, keseen nu ε Nyo' ε dunɔɛ wase je yí wvù joo wee le wvù nu teytey jó ê wvù ejise. E je yidvu yaa kɛηke fiɛɛ keege bô bonci ke. Je yidvu yin nu ε Nwa' bonci bo Muses e noo Bonwa' bo bonyii bo ntum

Nyo' le to tomte wase. <sup>22</sup> Je yì Nyo' joo le wee nu teytey jó, nu ε yì bii fitele fi wee wvudvu lese yì Jisos Klistu le. Ε Nyo' gee fifin fô wee tfuu wvù nu ε lese fitele yì Klistu le, njefo fô Nyo' le nu ε wee mvu yaa nu jεεy ke, <sup>23</sup> no wee tfuu nu ε ge wase kebefε ε mum ε no nu ncejole fô bvukuke bvù Nyo' le. <sup>24</sup> Geenεn, ε keseen nu ε Nyo' ε jo wase bonyii le bó nu se jay. Ε ε ge mbuwma we wvù wvù to buwεε bonyii dvú diεwε nnya le fele yì Klistu Jisos wvù to sumεε bonyii can ηγεω e. <sup>25</sup> Nyo' to nu ε nya wvù diεwε ncese le keege keman bô ελεμε kew. Ε keman kin nu fô bonyii bocii bò nu ε lese fitele yì ye le. Wvù to ge keman kin keedunεε le wen wvù Nyo' nu wee wvu teytey, njefo wvù wvù Nyo' to kuule lo shém bô bibefε bibole bì bó to shee gee fwele. <sup>26</sup> Fifin to nu keedunεε yì kefew ke keseen e le wen wvù Nyo' keβεε nu wee wvù gee mwεεm teytey, ε è bvuu nu wen wvù joo wee wvù nu ε lese fitele yì Jisos e le mwεten nu se jay. <sup>27</sup> No fí nu nonεn, tu fiεε bεε dvú fi è nelo é beene ebensee ye yì dvú le? Ke fiεε nu dvú ke! Ε nelo é bó ebvuu ebensee ye yì nci wvù la le? Nuu le ebensee yì mwεεm mvù beene lemte le le? Naa lo shikeey! Fí leeme ε è nu yì nci wvù le beene nu ε lese fitele yì Jisos e. <sup>28</sup> Ε nεε no fí nu. Beene nu ε leke le Nyo' joo wee le mwεten nu se jay ε è nu nje fitele fi wvù lese yì Jisos e, ε è yaa nu nje wvù gee fiεε fi bonci gomte ke. <sup>29</sup> Nuu le Nyo' nu ke Nyo' Bojuu maan ε? Ke è nu ten Nyo' bonyii bò yaa nu ke Bojuu le? 'Εε, wvù nu ten Nyo' bonyii bò yaa nu ke Bojuu, <sup>30</sup> no Nyo' mεy ke mwaan, ε è nu wvù wvù nu ke ejo bonyii bò bó nu ε tfuse yew le bó nu se jay, ε è mεy ke nje fitele fi bó lese yì Klistu le ke lenlen no wvù nu ke ejo bò nu ntffuse le bó nu se jay ke ten nje fitele fi bó lese yì Klistu le. <sup>31</sup> Fí fen nu le beene emwase bonci nje fitele fi beene lese yì Klistu le? Naa lo, ke è nulo é fí enù nonεn ke! Fí nu le beene kenke keeleeme lo yì bonci le.

## 4

*Abla'am nu kenfewsεn ke wee wvù Nyo' joo le wvù nu se jay e*

<sup>1</sup> Ε nulo é beene egay le Abla'am wvù icee kfuu disεεbeene to yen le la ekumε saaka wvun? <sup>2</sup> Ε Nyo' fen to jo Abla'am le wvù nu se jay ε è nu nje lemme di jee di wvù to geε, ke tu wvù nulo ekfune gvuw ekumε fí. Geenεn, ke wvù kenke naa lo fiεε fi wvù nulo ekfune gvuw dvú ê Nyo' ejise ke, <sup>3</sup> njefo Nwa' Nyo' gayte le, “Abla'am to nu ε lese fitele yì Nyo' le, ε Nyo' mum jo wvù le wvù nu wee wvu teytey.”

<sup>4</sup> Wee wvù lemte ε bó laake wvù, ké lemte é bó elaw wvù, bó saa ejo le nlawma we nu ke lo nnya ε bó ε nya ê wvù ke. Ε bó jo le è nu nlawma wvù wvù kenke keekenke.

<sup>5</sup> Geenεn, é wee nu se wvù ε lem fiεε, ε lese ε è nu fitele yì Nyo' wvù joo bonyii bò befe le bó nu se jay ê wvù ejise, tu Nyo' nu ejo mwεten le wvù nu teytey ê wvù ejise nje fitele fi wvù lese yì ye le. <sup>6</sup> Dawe ten to nu ε jeme le njon wvu baay nu wvu bonyii bò Nyo' joo le bó nu teytey ê wvù ejise ε è yaa nu nje lemme di bó nu ε lem ke. <sup>7</sup> Wvù to nu ε jeme le,

“Njon wvu baay nu fô bonyii bò Nyo' nu ε leεshε wase bojay bobole, ε banγε bibefε bibole.”

<sup>8</sup> Ε njon wvu baay nu fô wee wvù Nyo' yaa bεε ηgoyte fite fi kebefε kew e ke.”

<sup>9</sup> No fí nu nonεn, tu njon wvu baay wvun nu ke fô bonyii bò bó nu ε tfuse bó yew maan e? Nuu le wvù nu ten fô bò bεε ntffuse le le? Beene be ε gay wase le, “Fitele fi Abla'am to lesεε yì Nyo' le to nu ε ge ε Nyo' jo wvù le wvù nu wee wvu teytey.” <sup>10</sup> Nyo' to jo Abla'am le wvù nu wee wvu teytey ε è nu seke la? Ε to nu ε bó ε tfuse wase wvù yew, nuu ε wvù bεε ntffuse le? Ε to nu ε wvù bεε ntffuse. Ke bó to baa tfuse wase wvù yew ke. <sup>11</sup> Bó to tfuse wvù yew diεwε nciise le keedunεε le wvù nu wase wee wvu teytey nje fitele fi wvù to lesεε yì Nyo' le seke wvù

**3:23** 5:2, 12; 8:18-20; Kenj 3:19    **3:24** 5:17; Εfe 2:8; Tay 3:7    **3:25** Mat 26:28; Εfe 2:13; Kolo 1:20; Ibu 9:12-14; 1Jon 1:7; Mwm 1:5; 5:9; 5:1; 2Kol 5:18-21; Εfe 2:14-16; Kolo 1:20; 1:17; 3:3-4    **3:27** 3:1, 21, 31; 8:2    **3:28** Gal 2:16    **3:29** 3:22; 4:11-12    **3:31** 6:15; 8:2-4    **4:2** Jem 2:21    **4:3** Kenj 15:6; Gal 3:6; Jem 2:23    **4:6** Mben 32:1-2    **4:11** Kenj 17:9-11; Gal 3:7; Lum 2:28-29



to bεε ntfuse. Nonεn Ablam ε mum ε no nu icee bonyii bocii bō nu ε lese fitele yī Nyo' le ε bó baa tfuse bó yew ke, wvu le Nyo' ejo ten bó le bó nu bonyii bo teytoy ê wvú εjise. <sup>12</sup> E wvú nu ten icee bonyii bō bó nu ε tfuse wase bó yew, ε è yaa nu ke nje bó nu ε tfuse bó yew ke. E nu nje bó nu ε jo ekale kew yī fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le ε bó se ke tfuse wvú yew.

*Ablam to keηke fiεε fi Nyo' kawεε ε è nu nje fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le*

<sup>13</sup> Nkawma wvú Nyo' to kawεε Ablam le wvú bō boom bew nu ke eyow ekole ke nshε le to baa nu nje Ablam to gεεle bonci ke. E to nu nje fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le, ε Nyo' jo wvú le wvú nu teytoy ê wvú εjise. <sup>14</sup> E è to nu le bonyii bō nu ke ekeηke fiεε fi Nyo' to kawεε nu ke bonyii bō gee no bonci gomte, ke tu fitele fi bó leese yī Nyo' le yaa keηke sew ke, ε ηkawma wvú Nyo' kawεε wvudvu nu ten εcici. <sup>15</sup> Fiεε fi nu, nu le bonci ké no gee ke ε shém ffuuke lo Nyo', njefo é nci baa enu, fiεε fimew saa enu le wee nu ε ηgoy nci ke. <sup>16</sup> Fí ε mum ε no nu le, ηkawma wvudvu bii ε è nu fitele fi wvú leseε yī Nyo' le wvu le é enu mbuwma ε wvú ε to fō wvú le, ε fiεε fi wvú kawεε fidvu keηke keekooy fō kfuu diew e dicii, ε è yaa nu ke fō bonyii bō leeme yī bonci le maan ke. E nu ten fō bonyii bō nu ε lese fitele yī Nyo' le leηleη no Ablam to leseε, njefo Ablam nu icee wesebeene bocii bō nu bonyii bo Nyo' le. <sup>17</sup> Fifin nu no bó nu ε san ε Nyo' gayte ê Ablam le,

“Me nu ε ηge le wo enù icee bitum nteen.” Wvú nu icee wesebeene ê Nyo' εjise. E nu Nyo' wvú Ablam to leseε fitele yī ye le. E è nu wvú wvú gee ε bonyii bō nu ε kpweken wase kaase tuu dvú. E è bvuu nu wvú wvú gee ε mwεεm mvù ke baa nu wase dvú se nu dvú. <sup>18</sup> Ablam to nu ε no taale ke fwe kee le wen nu ke ekeηke fiεε fi Nyo' kawεε naa no wvú to nu wase ε è yaa nulo é wvú ebvuu etaale fwe yī fiεε le ke. Geenεn, ε wvú

lese ke fitele yī Nyo' le ke ghan no nu, “Icee bitum nteen”, ke no Nyo' to kawεε ê wvú le, “Boom buw nu ke elone lo.”

<sup>19</sup> E to nu ε Ablam gene wase bilum gb-wee, geenεn ε wvú fanε yaa ewεε yī fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le ke, naa no wvú to yene ekole kew e le wen nu wase dieweε wee wvú nu ε kpwe wase le, yene ten le kpweεε wvú Sela nu kase ε tee diew ε le wase. <sup>20</sup> Wvú to baa ekεw ekeηke kemaηen wvu le wvú enε ekeηke mvuntelem mvunfεεm ekumε ηkawma wvú Nyo' kawεε wvú dvú ke. Fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le to nu ε teme gen lo fwe, ε wvú no tumte ke ε è nu moηkum mo Nyo' le. <sup>21</sup> Wvú to nu ε mum bee naa bō fitele fiew ficii le Nyo' keηke mvunγay keege fiεε fi wvú to kawεε. <sup>22</sup> E neε fiεε fi fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le to nu ε ge ε Nyo' jo le wvú nu wee wvu teytoy ê wvú εjise. <sup>23</sup> Geenεn, njeme wvu le, “Nyo' to nu ε jo wvú nonεn,” nu ε bó yaa san ke ε è nu fō Ablam e maan ke. <sup>24</sup> Wvú nu ten fō beene le. Nyo' wvú beene lese fitele yī ye le nu ke ejo ten beene nonεn. E nu wvú wvú to bvuseε Jisos wvú Tata wesebeene yī kpwe le. <sup>25</sup> Jisos nu wvú bó to nyaε ε wvú kpwe nje bibefeε bisεεbeene. E Nyo' kase bvuse wvú yī kpwe le wvu le wen ejo le beene nu se jay.

## 5

*Bvujonke bvù beene keηke njefo Nyo' nu ε jo wase beene le beene nu se jay*

<sup>1</sup> Keseen no Nyo' nu ε jo wase beene le beene nu se jay nje fitele fi beene lese yī ye le, beene ε mum ε no nu yī nyεkeey e beene ε bó nje fiεε fi Tata wesebeene wvú Jisos Klistu ge. <sup>2</sup> E ge wvú beene ε se keηke je keeley mbuwma wvú beene nu yī dvú le keseen nje fitele fi beene lese yī ye le. Beene ε no lanlanε no beene taale fwe kee le beene nu ke ekeηke fō bvukukeε bvú Nyo' le. <sup>3</sup> E ke è mey ke nonεn ke, beene lanlanε ten yī bonγew bō beene yene le, njefo beene kee lo le bonγew gee ε wee no kee keekuu

4:12 Mat 3:9 4:13 Kej 12:7; 22:17 4:14 Gal 3:18 4:15 3:20; 5:13, 20; 7:7-13; Gal 3:19 4:16 Gal 3:7 4:17 Kej 15:5; 17:4-5; 2Kol 1:9; Ibu 11:12, 19 4:19 Kej 17:1-6; Ibu 11:11 4:21 Kej 18:14; Luk 1:37 4:22 4:3 4:23 10:9; 15:4 4:25 Yεsa 53:4-5, 10; Lum 8:32-34; 1Kol 15:17 5:1 3:21-30; 3:25-26 5:2 6:14; 2Kol 6:1; 12:9; Gal 1:6; 5:4; Efε 2:5-8; 1Bi 1:10-11; 4:13-14; 5:10, 12; Lum 3:23; 5:2; 8:17-18; 8:17-18; 9:23; 1Kol 2:7; 2Kol 3:18; 4:17; Kolo 1:27; 3:4; 1Tes 2:12; 2Tim 2:10; 1Bi 5:1 5:3 Jεm 1:2-3, 12; 1Bi 1:5-7

shém. <sup>4</sup> Ε shém yì kuulεεν gee ε Nyo' bensee wee le wvú nu ε kocεn. Ε Nyo' dioo bensee wee le wvú nu ε kocεn, ε wvú no taale ke wase ε ε nu fwe yì fiεε le, kee le wen nu ke eκεηκε. <sup>5</sup> Ε fiεε fi beene taale fwe yì dvú le yaa nulo ke eyuu efey kuse ke, njefo Nyo' nu ε yinεen mvuntelem mvuseεbeene bô keηkoηen kew fele yì Keyoy ke Yuule kè wvú nu ε nya ê beene le. <sup>6</sup> Fi nu le seke beene to bεε se beene nulo efi bikuu bisεεbeene, ε Klistu to ε ε nu kefew ke leη e, kpwe nje yese beene bonyii bô maa Nyo'. <sup>7</sup> Ε nu keceey le fi temyi fô wee le keekpwe nje wee mvu wvú nu se jay, ε ε nu ke naa lo ε wee mvu emom keekpwe nje wee mvu wvú jee. <sup>8</sup> Geenεn, Nyo' to duηci keηkoηen kew fô beene le ε je yì le, ε to nu seke beene to bεε bonyii bô befe, ε Klistu kpwe nje yese beene. <sup>9</sup> Keseen no beene nu ε ελεμε kew ε ge wase Nyo' ε jo beene le beene nu se jay, tu wvú nu ke eγεν fwe eboyse beene can shém yì ffuuke Nyo' bô bonyii le. <sup>10</sup> Fi nu le, ε ε to nu seke beene to bεε bonyii bo bvuban e bo Nyo' le, ε kpwe Waa we mance mwεεm beene ε bo Nyo', tu wvú nu eγεν fwe keseen eboyse beene bô nshii we no wvú nu ε mance wase mwεεm beene ε bo Nyo'. <sup>11</sup> Ke ε mey ke fifin maan fi beene lanlanje nje fi ke. Beene lanlanje ten beene ε bo Nyo' nje Tata wesebeene wvú Jisos Klistu wvú nu ε mance mwεεm beene ε bo Nyo'.

*Fiεε fi Adam to toε dvú noo fi Klistu to toε dvú*

<sup>12</sup> No kebefε to feyεε yì wee mwaan e se to yì nshε le, ε kpwe fey yì kebefε le se to, kpwe ε mum ε lam ke nonεn ε γεν yì wee tfuu le, njefo wee tfuu nu ε ge kebefε. <sup>13</sup> Kebefε to nu naa wase dvú yì nshε le ε Nyo' se ke nya bonci. Geenεn ε bonci nu se bó nu dvú, bó saa engoyte fite fi bibefε bì bonyii gee le ke. <sup>14</sup> Ε κεw yì kefew ke Adam e ε to ε buy yì ke Muses e nu ε kpwe to keηke mvungay ε we jo bonyii bocii naa noo bô to gee bibefε ε bó yaa gee ke diεwe Adam wvú to ηgoyεε ε ε nu nci ke. Adam to nu ε je mi le diεwe Klistu wvú to nu keeke eto le. <sup>15</sup> Geenεn

ke nnya Nyo' yì wvú nya ê bonyii εcici nu diεwe kebefε kè Adam to gee ke. Ε bonyii nteen to nu ε kpweκεn nje kebefε ke wee mwaan e, tu ε nu keceey le mbuwma Nyo' noo nnya ye yì to toε nje fitele fi jee fi wee mwaan e wvú ε nu Jisos Klistu, nu ke eto fô bonyii le nteen eduu efese lo. <sup>16</sup> Ke fiεε fi nnya Nyo' yin yì Nyo' to nyaε εcici to dvú nu leηleη diεwe fiεε fi kebefε ke wee mwaan we le nu ε to dvú ke. Kebefε ke wee mwaan e nu ε to bô nsaw fô bonyii le bocii ε lese bó ηγεw e. Geenεn nnya Nyo' yin yì to toε ejim jo bibefε bi bonyii le nteen nu ε ge Nyo' ε jo bó le bó nu se jay. <sup>17</sup> Ε kebefε ke wee mwaan e to nu ε ge ε kpwe no keηke mvungay ε we jo wee tfuu nje wee mwaan wvudvu, tu bonyii bô nu ε fiisen mbuwma wvu baay wvun, noo nnya yì ε nu njo wvú Nyo' nu ε jo bonyii εcici le bó nu teyey, nu ke eκεηκε nshii naa baay nje wee mwaan wvú ε nu Jisos Klistu. <sup>18</sup> Nonεn, no kebefε ke wee mwaan e to nu ε to bô ηγεw fô bonyii bocii le, nu ke leηleη no gee di wee mwaan e di teyey nu ε ge Nyo' ε jo bonyii le bó nu se jay, ε bó bocii nu ke eκεηκε nshii. <sup>19</sup> Fi nu le ke no wee mwaan to nu ε teme εkole bô Nyo' ε fifin ge ε bonyii nteen mum no nu wase bonyii bô befe, nu ke no wee mwaan to nu ε yuw Nyo' le ε fi ge ε Nyo' nu ke ejo bonyii nteen le bó nu teyey ε wvú ejise. <sup>20</sup> Nyo' to nya bonci keege le ε nelo ε bibefε eduule. Geenεn no bibefε duule nu no shen Nyo' yì ε nu mbuwma fô bonyii le duule ten fesene lo. <sup>21</sup> Ε fi nu nonεn wvu le, no kebefε keηke mvungay ε bonyii we ε bó kpwee, nu ke ten no mbuwma Nyo' keηke mvungay ε bonyii we fele yì njo wvú Nyo' joo bonyii le bó nu teyey ε wvú ejise le keeke enya bó bô nshii wvú mey lo nje Jisos Klistu wvú Tata wesebeene.

## 6

*Wee wvú nu ε taashe wase bô Klistu nu ε kpwe wase fô kebefε le*

<sup>1</sup> No fi nu nonεn, ε nulo ε beene egay le la? Ε fen nu le beene emey egee bibefε gene dvú fwe fwe wvu le shen Nyo' yì ε nu mbuwma

fô bonyii le eduule tɛn fesene lo? <sup>2</sup> Kε è nulo é fí enù nonɛn kε! E nulo é beene bò nu ε kpwe wase fô kebefε le ebvuu eghan nεε le sε ebvuu ecee yî kebefε le? <sup>3</sup> Kε ben kee le beene bocii bò bó nu ε lese wase ê joo ε taashε bô Klistu Jisos nu ε bó lese nonɛn ε taashε beene ε è nu bô kpwe ye le? <sup>4</sup> Bó to lese beene ê joo nonɛn ε fí mum no nu le bó nu ε taashε wase beene ε bó yî kpwe ye le ε dwey, wvu le no Klistu to kasεε buy yî kpwe le yî mvunɔgay mvu Ice le mvù kuuke, nu ε beene nelo emum ecee wase ε è nu yî nshii wvu fwε le.

<sup>5</sup> Fí nu nonɛn njefo é beene nu ε bó ε taashε wase beene ε bo Klistu yî kpwe yî è nu ye le, tu kε è nu kemaɲɛn le beene nu ke etaashε tɛn beene ε bó yî mbuy wvu yî kpwe le wvù è nu we le kε. <sup>6</sup> Beene kee le ye yesebeene yî è nu nce wvu yvum nu ε bó to ta wase yî kentam e beene ε bo Klistu, wvu le bó efɪwse lo ye yidvu yî è nu yî kebefε, le è nelo é beene saa ebvuu enu bonfaw can kebefε le kε, <sup>7</sup> njefo wee ke kpwee tu wvù nu ε buy wase can kebefε le. <sup>8</sup> No beene nu ε kpwe wase beene ε bo Klistu, tu beene nu ε bee le beene nu ke ecee tɛn beene ε bó, <sup>9</sup> njefo beene kee lo le no Nyo' to bvuseε Klistu yî kpwe le, nu ε ke Klistu nelo ke ebvuu ekpwe kε. Kε kpwe bvuu keɲke mvunɔgay ê wvù we kε. <sup>10</sup> Kpwe yî wvù to kpweε nu ε wvù to kpwe fô bibefε le kaɲ mwaan ε fí ka lo nonɛn. E nshii wvù wvù keɲke keseen nu ε wvù nu wase ε è nu fô Nyo' le. <sup>11</sup> Nonɛn ben tɛn keɲke keeyɛn fô bikuu binɛn e le ben nu ε kpwe wase fô bibefε le, ε no cee wase keseen bii ε è nu no Nyo' gomte, no ben nu ε taashε ben ε bo Klistu Jisos.

<sup>12</sup> Nonɛn fo ben ebvuu ebee é kebefε ekeɲke mvunɔgay ê we jo kencaa kenɛn ke ye le gee ε ben yuuke ε è nu fiεε fi elɛmε kenɛn gomte le ben egeè le kε. <sup>13</sup> Fo ben ebvuu ecinε é kebefε ejoo biba binɛn bi ye le diεwε mwεεm mwew mvu lemme le gee mwεεm mvù befe dvù kε. Ben enya bikuu binɛn ε è nu ê Nyo' diεwε bonyii bò bó nu ε bvuse wase bó yî kpwe le ε nya bó bô nshii.

Ben enya tɛn biba binɛn bi ye le ê Nyo' diεwε mwεεm mwew mvu lemme le keegeε mwεεm mvu teytey dvù. <sup>14</sup> Kε kebefε bvuu keɲke kekeɲke mvunɔgay ê ben we kε, njefo kε ben nu ê bonci kuse kε. Ben nu wase ε è nu ê mbuwma Nyo' kuse.

*Wee wvù nu ε taashε bô Klistu nu wase nfwa nce wvu teytey*

<sup>15</sup> No fí nu nonɛn, è nulo é beene egay le la? Beene fɛn emum egeè bibefε njefo beene nu ekuse jo mbuwma Nyo', yaa nu kε ε è nu ê bonci kuse? Naa lo! <sup>16</sup> Kε ben kee le é wee jo ekolε kew ε nya ê wee mvu keeyuuke wvù le diεwε nfwa le, tu wvù nu enu kε wase nfwa wee wvudvu wvù wvù yuuke wvù le le? E wee nya ekolε ε è nu ê kebefε, tu wvù nu nfwa kebefε. E kí nu ke eto ε è nu bô kpwe. Wee é nya ekolε kew keeyuuke Nyo' le, tu wvù nu enu nfwa ε è nu wvu Nyo'. E fí nu ke ege é wvù ekeɲke nce wvu teytey. <sup>17</sup> Geenɛn keyoone ke Nyo' le le no ben to shee nu bonfaw bo kebefε le, nu ε keseen nu ε ben ε bee wase bô mvuntelem mvunɛn mvunciim fiεε fi n'yεyi wvù bó to nyaε ê ben dunɔci le, <sup>18</sup> ben ε mum ε no nu ε bó ε bvuse wase ben can kebefε le, ben ε tu wase bonfaw ε è nu bo nce wvu teytey e. <sup>19</sup> Me njemyi fin diεwε wee wvu wum e, njefo kε ben diεwε bonyii bo boyuum e nulo ekiεε mwεεm egen ebuy kelenɲ kemew e kε. Ben ekeè le è to nu fwele ε ben nyaa biba binɛn bi ye le ê mwεεm mvu nnyɛn e bô bibefε bí le bí le diεwε bonfaw e. Ben emum enyaà wase biba binɛn bi ye le keseen ε è nu ê mwεεm mvu teytey keenu bonyii bò yuule. <sup>20</sup> Seke ben to nu bonfaw bo kebefε le, kε nce wvu teytey to keɲke fiεε keege bô ben kε. <sup>21</sup> No ben to nu nonɛn, sɛw wvù ben to keɲkεε fô mwεεm mvun e mvù ben nu wase keseen wuumene lo yî mvù le nu la? Mwεεm mvudvu mvunciim mεεse kε ε è nu bô kpwe. <sup>22</sup> Geenɛn keseen no bó nu ε bvuse wase ben can kebefε le ben ε tu wase bonfaw ε è nu bo Nyo' le, nu ε sɛw wvudvu nu le ben tuu wase bonyii bò yuule, ε kemεse kedvu nu ke enu nshii wvù mɛy lo. <sup>23</sup> Ben ekeè le nlawma kebefε nu

**6:3** Gal 3:27; Kolo 2:12; Tay 3:5; 1Bi 3:21; Mat 28:19 **6:4** 2Kol 5:14-15, 17; Gal 6:15; Kolo 3:1-5, 10 **6:5** Fili 3:10-11

**6:6** Gal 5:24 **6:9** Lem 2:27; Ibu 9:25-28; 1Bi 3:18 **6:11** Gal 2:19; 1Bi 2:24 **6:12** 12:1 **6:14** 5:2; Gal 5:18;

1Jon 3:6 **6:15** 6:1 **6:16** Jon 8:34; 2Bi 2:19 **6:17** Jon 8:32 **6:18** 8:15; 1Bi 2:24 **6:21** 7:5; 8:6, 13; Jem 1:14-15

**6:23** 5:21



kpwe, geenɛn ɛ nshii wvù mɛy lo nu nnya yì Nyo' nyaa ɛcici ê bonyii bò nu ɛ taashɛ bò bo Klistu Jisos wvù Tata wesebeene.

## 7

*Nci ké no kɛɲke mvunɔay ê wee we kɛ seke mwɛtɛn bɛɛ dvú*

<sup>1</sup> Boom bo bwɛɛm e, me ɲgomte keen-jeme fin ê ben diɛwɛ bonyii bò kee nci le. Kɛ ben kee le nci ké no kɛɲke mvunɔay ê wee we kɛ seke mwɛtɛn bɛɛ dvú? <sup>2</sup> Beene ejo kenfewsɛn yì kentaashɛ ke kpwoon bò diemsɛn e. Nci ké no suule kpwoon yì dweese le kɛ seke dweese bɛɛ dvú. Geenɛn é dweese nɛlo ɛ kpwe, tu wvù nu ɛ buy wase ɛkuse jo nci wvù suule wvù bò dweese. <sup>3</sup> Nonɛn é wvù nɛ ɛ ɣɛn ê diemsɛn mvu le ɛ dweese bɛɛ dvú, é bó etee wvù le kpwoon nsake. Geenɛn é dweese nɛlo ɛ kpwe, tu wvù nu ɛ buy wase ê nci wvudvu kuse. É wvù ɣɛn lo ɛ taashɛ ɛ no nu bò diemsɛn mvu, wvù saa enu kpwoon nsake kɛ.

<sup>4</sup> É nu kɛ lɛɲlɛɲ boom bo bwɛɛm e no ben nu ɛ kpwe wase fô bonci le fele yì ye Klistu yì bó to taɛ yì kentam e. Ben nu ɛ kpwe nonɛn wvu le ben enù wase bonyii bo wee mvu le jɛɛy. É wee wvudvu wvun nu wvù bó to bvuseɛ yì kpwe le, wvu le beene ecee wase gee ɛ è nu mwɛɛm mvù jee fô Nyo' le. <sup>5</sup> Seke beene to bɛɛ cee bii no nyam ye yesebeene gomte, bonci to ké no kamsee ye yesebeene yì fuu gee ɛ biba bisɛɛbeene bi ye le lemte mwɛɛm mvù too ɛ è nu bò kpwe fô beene le. <sup>6</sup> Geenɛn, keseen nu ɛ beene ɛ buy wase ɛkuse jo bonci ɛ kpwe fô bonci bodvu le bò to nu ɛ jicɛ beene le diɛwɛ bonyii bo ncaw e. Beene nu ɛ buy wvu le beene elemtɛ ɛnte jo nshii wvu fwɛ wvù è nu wvu Keyoy ke Yuule, ɛ è yaa bvuu nu ê je yi yvum yì bonci bò bó sanɛɛ le kɛ.

*Nci gee ɛ beene kee mwɛɛm mvù befe*

<sup>7</sup> É nulo é beene egay le la? É fɛn nu le nci nu fiɛɛ fi befe? Kɛ è nu nonɛn kɛ! É è to baa nu nje bonci, tu kɛ me mbe ɲkee fiɛɛ fi befe kɛ. É nci to baa gay le, “Fo wee edewkenè ejisɛ yì fiɛɛ fi wee mvu le”, tu me mbaa ɲkee le keedewkene ejisɛ nu fiɛɛ fi befe kɛ.

<sup>8</sup> Geenɛn kebefɛ ɛ mum ɛ bɛɛ ɛkuse jo nci wvun ɛ shiw ejisɛ yò dewkene yì yɛm e jé le jé le. É nci be baa nu, kebefɛ saa ɛkɛɲke mvunɔay kɛ. <sup>9</sup> Me nto nshee ncee ɲgee no me ɲgomte ɛ me mbaa ɲkee wase bonci kɛ. Geenɛn, ɛ me ke ndioo ɛɲkiɛɛ bonci, ɛ kebefɛ mum ɲaaɔ, ɛ me mum kpwe. <sup>10</sup> Bonci bodvu kebefɛ bò fì to nu le bó nu ke eto bò nshii, nu ɛ kaa ɛ to ɛ è nu bò kpwe fô me le. <sup>11</sup> Fì nu le kebefɛ to nu ɛ mum kɛɲke je yì bonci ban e, lɛɛ me, bɛɛ ɛkuse jodvu yu me. <sup>12</sup> Nonɛn bonci nu fiɛɛ fì yuule, ɛ fiɛɛ fì bonci gayte nu fiɛɛ fì yuule, nu teyɛy bvuu jee. <sup>13</sup> Fì fɛn nu le fiɛɛ fì jee to nu ɛ kaa to ɛ è nu bò kpwe fô me le? Naa kɛ è nu nonɛn kɛ! É to nu kebefɛ kè to bɛkɛɛ ɛkuse jo fiɛɛ fì jee fin keeto bò kpwe fô me le, wvu le beene eyɛn le kebefɛ nu kebefɛ, ɛ fì duɲci ɛ è nu yì fiɛɛ fì bonci gayte le le kebefɛ looci naa befe baay.

*Bvudiuw bvuyì wee le*

<sup>14</sup> Beene kee le bonci nu fiɛɛ ɛ fì nɛ fô Nyo' le. Geenɛn ɛ me nu fiem wee wvu wum ɲkɛɲke nyam ye, ɛ bó gese me diɛwɛ nɛfwa le ê kebefɛ. <sup>15</sup> Kɛ me ɲgee fiɛɛ no ɲkee fiɛɛ fì me ɲgee kɛ, ɲjefo kɛ fiɛɛ fì me ɲgomte keɲɲe nu fì fì me ɲgee kɛ. Me ɲkaa nɛn'yi ɲge fiɛɛ ɛ è nu kɛ naa fì fì me mbane. <sup>16</sup> No me nɛn'yi no ɲgee fiɛɛ ɛ è nu kɛ fì fì me n'yaa ɲgomte kɛ, tu me nu ɛ mbee kecɛɛy le nci nu fiɛɛ fì jee. <sup>17</sup> No fì nu nonɛn, tu è nu kecɛɛy le kɛ è bvuu gee me fiɛɛ fidvu kɛ. É gee wase kebefɛ kè nu yì yɛm e. <sup>18</sup> Me ɲkee naa lo le kɛ fiɛɛ fì jee nu yì yɛm e kɛ. Fì nu le kɛ fiɛɛ fì jee nu yì ɛlɛmɛ kem e kɛ. Me nɛn'yi no ɲkɛɲke shiee keɲɲe fiɛɛ fì lɛɲ, geenɛn ɛ me n'yaa nulo ɛɲɲe kɛ. <sup>19</sup> Kɛ fiɛɛ fì jee fì me ɲgomte keɲɲe nu fì fì me ɲgee kɛ. Fiɛɛ fì befe fì me n'yaa ɛɲgomte keɲɲe kɛ, nu fì fì me ɲkaa ɲgee. <sup>20</sup> No me nɛn'yi no ɲgee fiɛɛ ɛ è nu fì fì me n'yaa ɲgomte kɛ, tu kɛ è bvuu nu me wvù gee fiɛɛ fidvu kɛ. É gee wase kebefɛ kè nu yì yɛm e.

<sup>21</sup> No fì nu nonɛn, me ɛ mum ɛ n'yɛn le è nu wase lo nci le seke me ɲgomte keɲɲe fiɛɛ fì jee, ɛ fì cekey keege no nu kɛ fì befe. <sup>22</sup> É fitele fiem e nu ɛ me n'yuuɛ ɲɲɲ bò



nci Nyo' baay. <sup>23</sup> Geenen ε me nen'yi n'yene wvumvu nci le ε wvú nu yí yem e. Ε wvuwe tumte jem bô nci wvú kenke ηkpawce wem, gee ε me ntuu nfwa wvuwe nci wvu kebefε wvú nu yí yem e. <sup>24</sup> Finxfusay fi fiεε le ke diεwe me! Ε nu ebvuse γεε me yí nyam ye yin yí too bô kpwe le? <sup>25</sup> Keyoone ke Nyo' le wvú nulo efi me fele yí Jisos Klistu wvú Tata wesebeene le!

No fí nu nonen me ε mum ε no nu wase keseen nfwa bonci bo Nyo' le ê ηkpawce wem e. Geenen nu nfwa bonci bo kebefε le yí nyam ye le.

## 8

### *Keecee bii no Keyoy ke Yuule gomte*

<sup>1</sup> Fí ε mum ε no nu le, keseen nu ε ke wee wvú nu ε taashε wase bô Klistu Jisos beε ke ebvuu eley ηγεω e ke. <sup>2</sup> Ke wvú beε ke ebvuu eley njefo nci Keyoy ke Yuule kè nyaa nshii ê bonyii bô nu ε taashε wase bô bo Klistu Jisos, nu ε bvuse wase beene can nci wvú è nu wvu kebefε bô kpwe le. <sup>3</sup> Nyo' nu ε ge wase fiεε fi nci to baa kenke mvungay keege ke. Nci to baa kenke mvungay ε è ge kewεεε ke nyam ye wee wvu wum e. Fiεε fi Nyo' ge nu le wvú to nu ε ciinse Wan wvu we ε wvú to diεwe wee wvu wum wvú gee bibefε le keηγoy kebefε. Ε Nyo' mum ηgoy mvungay mvu kebefε le bô ye Waa we. <sup>4</sup> Wvú to ge nonen wvu le mwεem mvu len mvú nci gomte enú ε bó ε ge wase fô beene bô cee bii no Keyoy ke Yuule gomte le, ε è yaa bvuu nu no nyam ye gomte ke. <sup>5</sup> Bonyii bô cee bii no nyam ye gomte nu ε bó ké no lewse bvufee ε è nu yí mwεem mvú nyam ye gomte le, ε bó cee bii no Keyoy ke Yuule gomte ké no lewse bvubole bvufee ε è nu yí mwεem mvú Keyoy ke Yuule gomte le. <sup>6</sup> Ε wee leke bvufee ε è nu yí nyam ye le, tu wvú nu ke ekpwe. Geenen é wee leke bvufee yí Keyoy ke Yuule le, tu wvú nu ke ekenke nshii noo nyεkeey. <sup>7</sup> No fí nu nonen wee wvú leke bvufee ε è nu yí mwεem mvú nyam ye gomte le ké no bane Nyo'. Ke wvuwe wee ké no yuuke nci Nyo' le ke. Ε è nu keεεε le ke è nulo é wvú eyuuke ke. <sup>8</sup> Ε

ke è nulo é wee wvú cee no nyam ye gomte egee fiεε fi Nyo' eyuuke njon ke.

<sup>9</sup> Geenen ke ben nu finen bonyii bô cee bii no nyam ye gomte ke. Ben bii ε è nu no Keyoy gomte, é è fen nu le Keyoy ke Nyo' le cee yí yene le. Ε wee nu dvú wvú baa kenke Keyoy ke Klistu le, tu ke wvú nu wee Klistu ke. <sup>10</sup> Ε Klistu fen nu yí yene le, naa no ye yene nu ke ekpwe nje kebefε, tu Keyoy ke Nyo' le nu enyaa nshii ê ben njefo Nyo' nu ε ge wase ben ε no nu teyey ê wvú εjise. <sup>11</sup> Ε Keyoy ke wvú wvú to bvuseεε Jisos yí kpwe le cee yí yene le, tu wvú wvuwe wvú to bvuseεε Klistu Jisos yí kpwe le nu ke enya ten nshii ê ye yene yí nu ke ekpwe le. Wvú nu ke enya fele yí Keyoy kew kedvu kè cee yí yene le.

<sup>12</sup> Nonen boom bo bwεem e, beene kenke fiεε keege, ε fiεε fin yaa nu keece bii no nyam ye yesebeene gomte ke. <sup>13</sup> Ε ben cee bii no nyam ye gomte, tu ben nu ke ekpweken. Geenen é ben cine Keyoy ke Yuule ε lese gee di befe di nyam ye gomte, tu ben nu ke ekenke nshii. <sup>14</sup> Bonyii bocii bô cee bii no Keyoy ke Nyo' le dunçi nu boom bo Nyo' le. <sup>15</sup> Nyo' to baa enya ε è nu keyoy ke bvunfaw e kè nu ege é ben ekaase ecee yí nfan e ke. Wvú to nya Keyoy ê ben ε è nu kè gee ε ben nu boom bew. Ε kí mum gee ε beene teje wvú le, “Abba, Icee wese.” <sup>16</sup> Keyoy kedvu kin kebeε bô keyoy keεεbeene leeme tomte le beene nu boom bo Nyo' le. <sup>17</sup> Ε beene fen nu wase boom bo Nyo' le, tu beene nu ke edie bvushεw, bvushεw bvú è nu bvú Nyo' le. Beene ε bo Klistu nu ke etaashε edie bvú é beene fen yene ηγεω no Klistu to yeneε wvu le beene ten ke ekenke bvukuke beene ε bó.

### *Bvujonke bvú è nu ke enu bvú boom bo Nyo' le*

<sup>18</sup> Me ηkee naa ntay le ke ηγεω wvú beene yene keseen nu ε wvú ε buy naa lo wvú bó efewsene bô bvujonke bvú è nu ke enu bvuseεbeene ke. <sup>19</sup> Mwεem mvunciim mvú Nyo' to bomεε ceyte naa lo shiee le kefew kè Nyo' nu ke edunçe boom bô è nu naa

**7:24** 1Kol 15:57    **8:1** 1:18; 5:1    **8:2** 3:27; 7:7-11    **8:3** Gal 4:4; Fili 2:7-8; 2Kol 5:21    **8:4** 6:22; 7:4; 13:10; Gal 5:16, 25    **8:6** 6:21; Gal 6:8    **8:9** 1Kol 3:16    **8:10** Gal 2:20; 1Jon 3:24    **8:11** 2Kol 4:14    **8:12** 6:18    **8:13** Gal 6:8; Εε 4:22-24    **8:14** 1Jon 2:29-3:1    **8:15** Mak 14:36; Gal 4:5-7    **8:17** 5:12; Gal 4:7; Fili 3:10-11    **8:18** 2Kol 4:17    **8:19** Kolo 3:4; 1Jon 3:2    **8:20** Kej 3:17-19

bew. <sup>20</sup> Fí nu le mwεem mvù Nyo' bomεε to nu ε ne tu mwεem mvu εcici. Ke mvú to tu mvu εcici le mvú koonke lo nonen ke. E to kon Nyo' wvù to gee le mvú enu nonen. Geenε ε bó taale ke fwe kee le, <sup>21</sup> diuu dimew nu ke enu é Nyo' ebvuse mvú é mvú eboy yí ncaw wvù nu le mvú mvunciim kenke keeke efo le. E wvú nu ke edioo ε bvuse nonen, é mvú ekenke wase ε è nu bvujonke bvú boom bo Nyo' le. <sup>22</sup> Beene kee le mwεem mvunciim mvú Nyo' bomεε cone bô monlum diewe kpwoon lume le ε kew lo ε to ε buy keseen e. <sup>23</sup> Ke è mey ke mwεem mvù Nyo' bomεε maan mvù nu yí monlum e ke. Beene bô kenke sâ' Keyoy ke Yuule kè Nyo' nu ε nya ê beene cone ten ê shem ê shem no beene ceyte le Nyo' ege é beene enù boom bew, fi è nu nsum wvù wvú nu ke esum ye yesebeene yicii can ηgew e. <sup>24</sup> E nu fiεε fidvu fin fi beene taale fwe kee le beene nu ke ekenke fi Nyo' to boysεε beene nje fí. Geenε fiεε fi wee taale fwe yí dvú le le wen nu ke ekenke ε fí nu wase ê wvú εjise yaa nulo bvuu nu le è nu fiεε ε wvú bεε ceyte lo ke. E nu yeε wvù nulo ebvuu etaale fwe yí fiεε le keeke ekenke ε fí nu wase ê wvú εjise? <sup>25</sup> Geenε é beene taale fwe yí fiεε le kee le beene nu ke ekenke se beene cim yene wase fí le, é beene ekuu shém ecεyte.

<sup>26</sup> Keyoy ke Yuule ten ε mum ε no fici beene yí kewεye kesεεbeene le, no beene yaa kee keebunlee no beene kenke keebunlee ke. Keyoy kedvu kebεε ké no leke Nyo' fô beene bonyii bo Nyo' le beele ê wvú ê je yí è nulo wee saa esee le ke. <sup>27</sup> Nyo' wvù ké no taasse mvuntelem mvu bonyii le ké no kee ηkpawace wvu Keyoy ke Yuule, njefo Keyoy ké no leke Nyo' fô bonyii bô è nu bo Nyo' le ê je yí Nyo' koonke le.

<sup>28</sup> Beene kee le Nyo' lemte yí mwεem mvunciim e gee ε mvú gene ê je yí jee le fô bonyii bô koonke wvú le bô wvú nu ε tee bii fiεε fi wvú gomte fô bó le. <sup>29</sup> Bonyii bô Nyo' to kee wase ε è bεε lo nu ε wvú to seyse wase gee le bó nu ke ekumen enu diewe Waa we le, wvu le Waa we wvun nelo enu nsafwe

boom bo bwee le, ε bó nu nteen. <sup>30</sup> E bonyii bô wvú to seyseε wase gee nonen, ε wvú mum ke tee bó. E bonyii bodvu bô wvú to tenεε nu ε wvú to jo wase bó le bó nu se jay. E bó bodvu bô wvú to joε le bó nu se jay, nu ε wvú to ge le bó eley bvukuke bwew e.

*Wee wvù nulo ebvuu ege beene bô fiεε nu yeε?*

<sup>31</sup> No mwεem mvun nu nen mvunciim, è nulo é beene ebvuu egay le la? No Nyo' nu wase ê keba kesεεbeene le, wee wvù nulo ebvuu ege beene bô fiεε nu yeε? <sup>32</sup> E wvù wvù Nyo' to nu se wvú ε yeε εjise bô Waa we, geenε nya ε wvú kpwe fô beene le bocii, tu ke wvú nu ke enya mwεem mvunciim ebise fô é beene? <sup>33</sup> E nu yeε dvú wvù nulo ebvuu egomte nsaw bô bonyii bô Nyo' nu ε caw wase? Nyo' nu wvù joo bonyii le bó nu se jay. <sup>34</sup> Wee nu dvú wvù nulo ebvuu elese beene ηgew e? Klistu Jisos to nu ε kpwe, kase buy ten yí kpwe le, ε no nu keseen ê ebo ke Nyo' le ke εcεy e, looci leke Nyo' fô beene le. <sup>35</sup> Wee wvù nulo ebvuu egawsen naa beene bo Klistu fo wvú ebvuu ekoonke beene nu yeε? E nulo é ηgew, kenεε monlum, kenεε bikaa bi bonyii bone ê beene εjim, kenεε jen, kenεε kencimte, kenεε kembεmse, kenεε kpwe, egawsen e? <sup>36</sup> Fí nu ke no bó nu ε san ε bonyii bomew gayte ê Nyo' le,

“Bese nu diuw kpwe le εdiuw εcii nje yo.

Bonyii joo le bese nu njée yí bó esεye lo.”

<sup>37</sup> Naa lo yí mwεem mvun e mvunciim nu ε beene nu bonyii bô looci soo lo yí mvungay mvu Klistu wvù to konεε beene le. <sup>38</sup> Me ηkee naa ntay le ke kpwe kenεε nshii, kenεε kfuu bonceendaa bô la, kenεε biyoy bi saake, kenεε mwεem mvù nu keseen, kenεε mvù nu ke eyuu enu, kenεε mwεem mvù kenke mvungay, <sup>39</sup> kenεε mvù nu ê we, kenεε mvù nu ekuse, kenεε naa la fifie fi nu ηgoo mwεem mvù Nyo' felεε le mvunciim, nu ε fimew nu dvú fi nulo egawsen beene ε bo kenkonen ke Nyo' le kè wvú kenke fô beene le nje Klistu Jisos wvù Tata wesebeene ke.

8:23 2Kol 5:2-5; Efe 4:30    8:24 2Kol 5:7; Ibu 11:1    8:25 2Kol 4:18    8:27 Mben 139:1-3    8:28 Job 2:10; Efe 1:11    8:29 Kolo 1:18; Ibu 1:6    8:30 1:7; 5:2; 2Tes 2:13-14    8:31 Yesa 50:8-9    8:31 Mben 118:6    8:32 5:8; Jon 3:16    8:34 4:25; Lem 2:33; Ibu 7:25; 1Jon 2:1    8:35 2Kol 5:14    8:36 Mben 44:22; 2Kol 4:11    8:37 1Jon 5:4-5    8:38 Efe 1:21; 1Kol 3:22; 15:24; 1Bi 3:22    8:39 5:5; Jon 3:16; 2Kol 13:13; Efe 1:4; 2:4; 1Tes 1:4; 2Tes 2:16

## 9

*Nyo' to nu ε caw bonyii bo Islael le bó enù bonyii bew*

<sup>1</sup> Fiεε fi me njemyi fin nu keceεy diεwe wee Klistu le. Ke me mbiayte lo ke. Keyoy ke Yuule kè nu yî yem e tomte le ke me mbiayte lo ke. <sup>2</sup> Me ηκεηκε yii baay bô nsase wvù yaa kaa ke fô fitele fiem e, <sup>3</sup> nje boom bo bwεem e bo won e bô bee bó nu εleme kemwaan. Me nelo enshieele naa baay le lon eto fô me le é me engawsen lo bee Klistu ke nje bó. <sup>4</sup> Bonyii ban nu bonyii bo Islael, ε Nyo' to jo bó ge le bó enu boom bew, duηce n'yuu we é bó, gbwo monkan bô bó, nya bonci bew can yibole, duηce bó no bó ebunleè Nyo', ge bonkawma bô bó. <sup>5</sup> ε nu bonyii ε bo'icee bobole bô to sanεε kfuu dibole to nu bonyii bo Nyo' le bô bó kee bó, ε Mboyse wvù Nyo' to kawεε to dioo to diεwe wee wvu wum e ε bó boo wvù ε è nu é kfuu di bonyii ban e. Beene enyaà mbense sekeci se ηka é Mboyse wvun wvù nu Nyo' wvù keηke mvunγay é we jo mwεem mvunciim. Fí enù nonen.

<sup>6</sup> Ke fí nu le fiεε fi Nyo' to kawεε nu ε la εcici ke, njefo ke bonyii bocii bo Islael mum nu keceεy boom bô è nu bo Islael e ke. <sup>7</sup> ε ke è nu ten boom bô buy yî Abl'am e bocii bô è nu boom bew ke. Geenεn fí nu no Nyo' to jemyεε é Abl'am le, “ε nu Aysik wvù nu ke eboo boom bô nu egεε diee diuw.”

<sup>8</sup> Fifin duηci le ke è nu boom bô buy yî Abl'am e bocii bô è nu boom bo Nyo' le ke. ε nu boom bô Nyo' to kawεε Abl'am dvù bô bó joo le è nu boom bo Abl'am e. <sup>9</sup> Nyo' to dioo ge ηkawma wvun gay le, “ε nu ke edioo enu diεwe keseen e kelum kè too le, é me enkase ento, é Sela eκεηκε wan diemsen.”

<sup>10</sup> Ke è mey ke fifin ke. Fiεε diεwe fin e to nu ε kooy ten bô Lebeka wvù icee boom bew to mey ke Aysik wvù icee bo'icee bosεεbeene. <sup>11-12</sup> Naa é bó se keeke eboo

boom ban, é bó se keeke ege fiεε fi jee keεεε fi befe, nu ε Nyo' to jeme é bwee bó le, “Nγaywee nu ke elemte wan caan e.”

Nyo' to jeme nonen keeduηce le wvù cawte wee bii ηkoη wvuwe le, ε è yaa nu nje lemme dimew di wee nu ε ge ke. Wvù cawte bii fiεε fi wvù gomte le wee ege le. <sup>13</sup> ε è nu ke no bó san le, “Yakow nu ε me ηkooηke wvù, mbane εsau.”

*Nyo' ké no gee fiεε ε è nu fi wvù kooηke*

<sup>14</sup> No fí nu nonen, è nulo é beene ebvuu ejeme le la? Fí fen nu le ke Nyo' yaa gee gee di leη e? Ke è nu nonen ke! <sup>15</sup> Nyo' to nu ε jeme é Muses le,

“Me nu ηke encam shen fô wee wvù me ε ηkoη e, enkoo yii fô wee wvù me ε ηkoη e.”

<sup>16</sup> Nonen ke Nyo' cawte wee bii no wee wvu wum kooηke, keεεε yî lemme di wee lem e ke. Wvù cawte ε è nu nje wvù keηke shen fô bonyii le. <sup>17</sup> Fifin nu ke no bó nu ε san é Nwa' Nyo' le no Nyo' jemyεε é Felo Nfon wvu Ijiw le,

“Me nto mbense wo diεwe Nfon e ke naa shiee wvù le me ηke enduηce mvunγay mwem yî yo le, é bonyii egen bô diee diem yî ekole ke nshe le keci.”

<sup>18</sup> Fifin ε mum ε no duηci le Nyo' camte shen fô wee wvù wvù kooηke le, nyaa ekole kè temyεen é wee wvù wvù kooηke le wvù etemyi ekole le.

<sup>19</sup> Wee nelo emum ebife é me le, “ε è fen nu no fí nu, Nyo' ε bvuu ε no baci bonyii nje la le? Wee wvù nulo etun fiεε fi Nyo' kooηke le fí enù, nu yεε le?” <sup>20</sup> Fo wee ebiite nonen ke. ε nu naa wee wvu wum wvù la wvù nulo ebeeke mbew bô Nyo'? ε nulo é wee ebom fiεε bô mbom é fí ekase ebife é wvù le, “Wo bom me nen nje la le?” <sup>21</sup> Wee wvù bomte nsháan keηke mvunγay é we jo mbom keejo ntuw mbom mwaan ebom mwεem dvù jεy jεy, é fimew enu fi keηke lemme di kuuke, ε fimew keηke lemme di ncεw. <sup>22</sup> ε nu ke leηleη no Nyo' gee. Wvù to gomte keeduηce shém ye yì ffuuke bô

**9:2** Ksm 32:32 **9:4** Ksm 4:22; Os 11:1; Ksm 16:10; 24:16-17; 40:34-35; Keη 17:7; Ksm 24:7-8; Ksm 20-24; 3:2, 4; 4:13, 17; Gal 3:6, 14 **9:5** 15:8; Ksm 3:6, 15; Mat 1:1; Lum 1:3-4 **9:6** 3:3-4; 2:28-29 **9:7** Keη 21:12; Mat 3:9 **9:8** Gal 3:7; 4:23 **9:9** Keη 18:10, 14 **9:10** Keη 25:21-23; Lum 11:6 **9:13** Mala 1:2-3 **9:14** 3:5; Dito 32:4 **9:15** Ksm 33:19; Mat 20:1-15 **9:16** Efe 2:8 **9:17** Ksm 9:16 **9:18** Ksm 4:21; 7:3; 9:12; 14:4; 1Bi 2:8 **9:20** Yesa 29:16; 45:9 **9:21** Yeli 18:6; 2Tim 2:20 **9:22** 2:4, 8

bonyii, ebvuu ege é bonyii ekiεε mvunḡay mwew. Geenε ε wvú loocε kuu shém bô bonyii boba bô to gee ε shém ffuuke wvú bô bô to nu keeke efıwεε lo bô. <sup>23</sup> E wvú to ge nonεn keedunçεε bvukukε bwew bvú baay bvú nu fô bonyii bô wvú camte shen fô bô le. E bonyii ban nu bô wvú to seysεε wase ε é bæε lo le bô nu ke ekenkeε bvukukε bvudvu. <sup>24</sup> E nu naa beene bonyii bodvu bô wvú nu ε tee. E è yaa mεy ke bô nu Bojuu maan ke. Bonyii bô yaa nu ke Bojuu nu ten fô. <sup>25</sup> E è nu ke naa fı fı Nyo' jemyi é Nwa' wee ntum we wvú Osia le ε,

“Bonyii bô se yaa nu ke bonyii bem, nu ε me nu nke enteje bó le ‘Bonyii bem.’ E boba bô me nse mbaa enkoonke bó ke, é me enteje bó le ‘Fitele fiem.’ ”

<sup>26</sup> “E fô bvudvuu bwεε bvú Nyo' se ké no gayte é bonyii bodvu le, ‘Ke ben nu bonyii bem ke’, nu ε bó nu ke eteje wase bó le, ‘Boom bo Nyo' wvú kenke nshii le.’ ”

<sup>27</sup> Yesaya wvú wee ntum Nyo' to nu ε no beele ten ekumε bonyii bo Islael gayte le, “Naa no bonyii bo Islael cim duule naa diεwεε monshεem mo é joo yi baay e,

nu ε bô nu ke eboy nu ke nen caan.

<sup>28</sup> Fı nu le Nyo' nu ke enε esεε elan nḡεw yı ekole ke nshε le kecii kan mwaan emεε lo fıεε fıciı.”

<sup>29</sup> E wvú wvú Yesaya to yuu wase jeme le, “E è to baa nu le Tata Nyo' wvú kenke Mvunḡay Mvunciim ebawçεε boom é kfuu disεεbeene le, tu beene be ε tu wase diεwεε kelaante kè Sodom e, noo diεwεε kè Gomola le.”

*E bonyii bo Islael tun je yı bonyii kenke keebii dvú keenu teytey é Nyo' ejise*

<sup>30</sup> No fı nu nonεn, è nulo é beene emum egay le la? E nulo é beene egay le bonyii bô yaa nu ke Bojuu bô to baa momte keenu teytey é Nyo' ejise nu wase keseen teytey é Nyo' ejise nje fitele fı bó lese yı ye le.

<sup>31</sup> Geenεn, ε bonyii bo Islael bô to momte keenu teytey é Nyo' ejise bii é je yı bonci gomte le to baa eghan enu teytey é wvú

ejise ke. <sup>32</sup> E è to nu nje la? E to nu njefo ke bó yaa to momte bii é je yı le bó elese ε è nu fitele yı Nyo' le ke. Bô to kpwaake le fıεε fı gee ε wee nu teytey é Nyo' ejise nu lemme dimew di mwεten gee. E bó ge nonεn mum bayten yı te le. <sup>33</sup> Tε din nu di bó san ekumε dí le,

“Ben etaa eyen, me nḡεεle te é kelaante kè Sayon e,

ε è nu te di bonyii nu ke ebaytene yı dvú le. E nu kemaan kè bonyii nu ke egbwekene yı dvú le.

Geenεn, é wee lese fitele yı ye le, wvú saa ke ewuumεn ke.”

## 10

<sup>1</sup> Boom bo bwεem e, fıεε fı me nshieele bô fitele fiem fıciı, noo bunle yem é Nyo', nu le bonyii bem bo Islael ban ke eboy. <sup>2</sup> Fıεε fı me nkeε, ε è nulo é me enjeme nu le, bó kenke naa shieε wvu baay fô Nyo' le. Geenεn ε bó yaa kee ke je yı len yı bó ebiı wvú le jó ke. <sup>3</sup> No bó baa kee je yı Nyo' joo le wee ké no nu teytey é wvú ejise jó, bó ε mum ε no gomte wase keεεε yıbo je, ε fanε yaa bvuu nya bikuu bibole keebii yıye je yı Nyo' joo le wee nu teytey é wvú ejise jó le ke. <sup>4</sup> No Klistu to toε wase, ε je yı bonci yı bonyii to bii dvú keenu teytey é Nyo' ejise mum ka, wvu le keenu teytey é Nyo' ejise keseen enu wase keelese fitele yı Klistu le.

### *Mboyma nu ε to fô wee tfuu le*

<sup>5</sup> Muses to nu ε san ekumε je keenu teytey é Nyo' ejise yı bii ε è nu bonci le le, “Wee wvú gee no bonci gayte nu ke ecee nje wvú gεεle bonci bodvu bocii.” <sup>6</sup> Fı ekumε je yı le wee nu teytey é Nyo' ejise bii fitele fı wvú lese yı ye le nu ε bó ε san le, “Fo wo ebiıtè é fitele fıew e le laa è nu eben yεε fıwe le?”

Fı nu le laa è nu eben yεε eto bô Klistu le.

<sup>7</sup> Kenεε le,

“Fo wo ebiıte le laa è nu ebow yεε won bonkfu le le?”

Fı nu le laa è nu ebow yεε eto bô Klistu le.

<sup>8</sup> Geenεn fı jemyi le la? Fı jemyi le,

“Diεw Nyo' nu naa mbew yo le.



Yí nu diuw wo le, noo ê fitele fiuw e.”  
 É è nu yí yí bese fewci ekumε keelese fitele  
 yí Klistu le. <sup>9</sup> É wo jeme bô diuw wo le Jisos  
 nu Tata, ε bee fô fitele fiuw e le Nyo' to nu ε  
 bvuse wvú yí kpwe le, é wo ke eboy. <sup>10</sup> Fí  
 nu nonen njefo wee beje ε è nu bô fitele  
 fiew ε Nyo' se jo wvú le wvú nu se jay. É  
 wee jemyi ε è nu bô diuw we ε Nyo' se boyse  
 wvú. <sup>11</sup> Nwa' Nyo' jemyi le,

“Kε wee wvú nu ε bee wvú le nu ke ekeηke  
 ken'wuumen ke.”

<sup>12</sup> Ben ekeè le ke kejeey jεey nu dvú entelen  
 jo wee Juu bô wee wvú yaa nu ke wee Juu  
 ke. Tata wvú nu Tata bonyii bocii nu ke  
 mwaan. É wvú ké no yen'yi can ye nyaa  
 mwεem ê wee tfuu wvú beele fô wvú le.

<sup>13</sup> Fí nu no bó san ê Nwa' Nyo' le le,  
 “Wee tfuu wvú beele teje diee di Tata le,  
 nu ε wvú nu ke eboyse wvú.”

<sup>14</sup> Geenεn è nulo é bonyii eghan nεε se no  
 beele teje wvú se bó nu ε lese fitele yí ye  
 le? É è nulo é bó eghan nεε se lese fitele yí  
 ye le se bó ke nu ε yuw wase ekumε wvú? É  
 bó nulo eghan nεε se keeyuw se wee nfewce  
 wvú efewce ekumε wvú ê bó. <sup>15</sup> É è nulo é  
 bonyii eghan nεε se gen efewci se bó nu ε  
 tum bó? Fí nu ε bó ε san le,

“Bonyii ké yuuke ncín bikaa bi wee wvú too  
 bô saaka wvú jee,  
 no yuuke njon baay.”

<sup>16</sup> Geenεn, ke bonyii bo Israel bocii nu  
 ε bee wase saaka wvú jee wvun e ke. Ke  
 lenlen no Nwa' wee ntum Nyo' wvú Yesaya  
 jemyi le,

“Tata, è nu yεε dvú wvú nu ε bee saaka wvú  
 bese fewci le?”

<sup>17</sup> Fí ε mum ε no nu le keelese fitele yí Klistu  
 le nen'yi yí fiεε fi wee nu ε yuw e. É fiεε fi  
 wee yuw nen'yi fô fi bó fewci ekumε Klistu  
 le. <sup>18</sup> Me ε mum ε no mbiite le laa bó to baa  
 yuw ε? Kεεεy bó to nu ε yuw. Nwa' Nyo'  
 gayte le,

“Diεw yibo to nu ε gen yí ekole ke nshε le  
 kecii,  
 ε njeme wvubo gen buy yí εbuw ε won ε  
 ecii.”

<sup>19</sup> Me ε mbvuu ε no mbiite le laa fí nu le  
 bonyii bo Israel to dioo yuw, fanε yaa yuw  
 ntay ε? Muses to nu ε yaw gay le Nyo' gayte  
 le,

“Me nu ηke enge é kendon ebene ben bô  
 ketum  
 ke bonyii bo ecici le,  
 enge é shém eton'yi ben bô ketum ke bonyii  
 bô nu biyuj e.”

<sup>20</sup> É Yesaya bvuu jeme lo se nfan le Nyo'  
 gayte le,

“Bonyii bô se baa egomte me nu bô nu ε yen  
 me le.

É me ε ndunεε ekole kem ê bonyii bô se baa  
 ebiite me ke.”

<sup>21</sup> Geenεn fi ekumε bonyii bo Israel nu ε  
 Nyo' to gay le,

“Eduw ecii nu ke no me nshee ε me ε nεke  
 can keenfiisen bonyii,  
 geenεn ε bó temyi ke ε è nu bikuu gene ê yibo  
 je le.”

## 11

*Kε Nyo' baa mum ma wa lo bonyii bo  
 Israel ke*

<sup>1</sup> Me ε mbvuu ε no mbiite le laa Nyo' nu ε  
 ma wa lo bonyii bew ε? Kε è nu nonen ke!  
 Me keβεε nu ε me nu wee wvu Israel. Me  
 nu waa yew Aba'am, ε me mbuy ê kfuu di  
 Benjamin e. <sup>2</sup> Kε Nyo' baa ma wa lo bonyii  
 bew bô wvú to cawεε wase ε è bæε lo ke.  
 Kε ben kee fiεε fi Nwa' Nyo' jemyi ekumε  
 Elayja no wvú to beele fô Nyo' le ekumε fiεε  
 fi bonyii bo Israel to gee le? <sup>3</sup> Wvú to beele  
 gayte ê Nyo' le,

“Tata, bó nu ε yuwye wase bonyii buw bo  
 ntum e,

ε sâw bitan biuw bi ncese le.

É shεke ke wase me maan,

ε bó bii wase ten me le keemεε.”

<sup>4</sup> Wvú to beele nonen ε Nyo' tfuse ê wvú le  
 la? Wvú to nu ε tfuse ê wvú le,

“Me nu ε ηγεε bonyii bô è nu bem ε bó nu  
 bontfuke bososhwiw (6,000),

ε bó ke baa tum wase nvuu fwe dvu Baal \*  
 keebunle fó ke.”

<sup>5</sup> É nu ke lenlen no fí nu kefew ke keseen kin  
 e. Bonyii bomew nu ke naa dvú Israel caan

**10:9** 1Kol 12:3; Fili 2:11    **10:11** 9:33    **10:12** 3:22    **10:13** Jue 2:32    **10:15** Yesa 52:7    **10:16** Yesa 53:1;  
 Jon 12:38    **10:17** Jon 17:20    **10:18** Mben 19:4    **10:19** Dito 32:21; Lum 11:11    **10:20** Yesa 65:1; Lum 9:30  
**10:21** Yesa 65:2    **11:1** Lem 22:30; 2Kol 11:22; Gal 1:13-14; Fili 3:5    **11:2** 11:29; Mben 94:14; Yeli 31:37    **11:3**  
 1Bfn 19:10, 14, 18    \* **11:4** Baal wvun to nu fimooso.    **11:5** 9:27    **11:6** 4:5; Gal 3:18

bò nu ε shεε bò è nu bo Nyo' le. Ε boban nu ε wvú caw nje fitele fiew fi jee fô bó le. <sup>6</sup> Ε è fεn nu λε wvú to caw nje fitele fiew fi jee, tu κε è bvuu nu nje lemme dimew ε bó to ge κε. Ε è to nu nje lemme dimew ε bó ε ge, tu κε è nulo é ebvuu enu λε è nu fitele fi jee κε.

<sup>7</sup> Fiεε fi me ηgayte nu λε la? Fí nu λε bonyii bo Israel nteen to baa ghan enu teytoy ê Nyo' εjise no bó to gomte κε. Ε to nu κε bonyii bò Nyo' to cawεε bò to nu ε ghan κεηκε je keenu teytoy ê wvú εjise. Geenεn, ε Nyo' ge ε mvuntelem mvu kebεse ke bonyii le tεme ghaw mεy nonεn. <sup>8</sup> Fifin nu no bó to sanεε λε,

“Nyo' to nu ε ge ε bó no funfunε,  
ε εjise εbo fanε yaa ebvuu eyεne mwεεm e κε,

ε bitem bibole yaa yuuke mwεεm κε.  
Bó ε no nu κε nonεn ε to ε buy εben e.”

<sup>9</sup> Ε Dawe to nu ε jeme tεn λε,

“Nyo' ege é mwεεm mvudien mvù bó diee yuuke njon

enjim bó diεwε lawe le,  
ebvuu ekoo bó diεwε ketam e.  
Mvú etu fiεε fi nu esεn lo bó etufe,  
é emum enu nlawma gee dibole.

<sup>10</sup> Nyo' ege é εjise εbo εjiim wvu λε fo bó eyεnè lo mwεεm e κε.

Wvú ege tεn é jím yibo εηgvuushe emεy lo nonεn.”

<sup>11</sup> Me ε no mbiite λε laa è fεn nu λε bonyii bo Israel to baytene nεn keεgbwe emεy lo fokuse λε? Ke è nu nonεn κε. Kebefε kè bó to gee to nu ε kaa to lo bó mboyma fô bonyii bò yaa nu κε bo Israel e, wvu λε bonyii bo Israel ebenè kendon. <sup>12</sup> Ε è fεn nu λε kebefε kè bó to gee to nu ε kaa to ε è nu bó bvujonke yí nshε le, ε ηgbwe wvù bó to gbweε to ε è nu bó bvujonke fô bonyii bò yaa nu κε bo Israel e, tu bvujonke bvù nu ke enu seke bonyii bo Israel bocii ε bee Klistu le nu ke enu nεε?

*Fo bonyii bò yaa nu κε bo Israel emum ekfune gvuw bó bonyii bo Israel κε*

<sup>13</sup> Me ηgomte keenjeme keseen ε è nu ê ben bonyii bò yaa nu κε bo Israel. No me nu waa ntum Jisof fô bonyii bò yaa nu κε bo Israel e, me ε mum ε no njoo lemme diem λε è nu fiεε ε fí kuuke. <sup>14</sup> Ε me ηgee nonεn wvu

λε me εηγε é Bojuu bosεse ebenè kendon, é fí ekum bó le, é bomew bó le ke eboy. <sup>15</sup> Ε è fεn nu λε Nyo' to dioo ma bonyii bo Israel ε fifin ge ε bonyii bomew yí won e kase tu fiεε fimwaanη bó bo Nyo', tu è nu ke enu seke wvú ε kase ε fiisεn bó, ε fí nu nεε? Fí nu ke enu lo diεwε seke wee ε kpwe ε kase ε buy yí kpwe le. <sup>16</sup> Ε wee guse bvulem ε baa sâ' dvú é Nyo', tu bvulem bvudvu bvucii nu enu wase bvú Nyo' le. Kete ε no nu ε γεη yidvu nu yí Nyo', tu tíεw kete kedvu nu enu tεn yi Nyo'.

<sup>17</sup> Geenεn, é è fεn nu λε tíεw kete yimew nu ε bó to faashε lanjεε mum jo wase ε è nu ben bò nu kete ke Olif e ke εkow, to shfuwyε yí kete ke Olif kè bó yele lo le fô tíεw yimew yε to nεn'yεε, wvu λε ben eκεηκε tεn joo yí nεn'yi yí kete kedvu le, <sup>18</sup> tu κε ben κεηκε keekfune gvuw ben ε bo tíεw yidvu yε κε. Ε ben kfune gvuw ben ε bó, é ben no kumyi λε ben nu κε lo tíεw. Ε é yaa gee ben ε γεη σε nu dvú κε. Ε gee γεη ε ben σε nu dvú. <sup>19</sup> Ε nulo é wee mvu ben e enε ejemyi λε, “Ke bó to faashi tíεw keeshfuw ε è nu me fó.” <sup>20</sup> Ε nu keceεy. Bó to faashi bó lanji njefo κε bó to κεηκε mbee κε. Ben ε no nu fó temyi nje fitele fi ben lese yí Klistu le. Nonεn, fo ben emum ebensee ye κε. Ben enù nfan nfan. <sup>21</sup> Ben ekeè λε é Nyo' nu σε wvú to nu ε bawce tíεw kete kè bó yele lo kiε, tu κε è nulo tεn é wvú ke ebawce ben κε. <sup>22</sup> Ben etaa λε eyεn λε Nyo' κεηκε fitele fi jee baay bvuu κεηκε tεn fitele fi cewcew e. Wvú ké no cewcewe bó bonyii bò nu ε gbwe, geenεn dunçi fitele fi jee fô ben e fεn é ben nu ε mεy ε no bii é je ye le. Ε fuw κε nonεn, tu wvú nu ke efaashε tεn ben εlan. <sup>23</sup> Ε dioo tu fô bonyii bo Israel e, é bó kumene lo ε no κεηκε mbee, é Nyo' ekase ejo bó eshfuyε yí kete kiε le, njefo è nu fiεε ε Nyo' κεηκε mvungay keekase ege. <sup>24</sup> Ben ekeè λε, é ben nu tíεw ε bó to faashε yí kete ke Olif e kè kuu ε è nu εkow, to shfuwyε yí kè bó yele lo le, ε è nu fiεε ε fí yaa κεηκε keenu nonεn κε, tu κε è nulo é bó ekase ejo tíεw yí è nu yi kete kè bó yele lo yí bó to faashεε wase ekase etfuushε yí kete kedvu le efey lo nonεn e?

*Nyo' camte shen fô wee tfuu le*

<sup>25</sup> Boom bo bwεεm e, me ηgomte le ben ekiεε kecεεy kin kè nu ê nnyilε le, wvu le fo ben ke enε ebensee ye le ben feefene baay κε. Fí nu le εkolε kè temyεεn nu ε to fô bonyii bo Islael e nteen. Ε bó nu ke etemyi κε bikuu nonεn eγεν ebuy seke bonyii bò yaa nu κε bo Islael bocii bò nu keeley ηgoo bonyii bo Klistu le ε ley wase. <sup>26</sup> Fí nu ke edioo ε kooy nonεn, é bonyii bo Islael bocii emum eboy. Ε nu fí fi bó to sanηεε ε Nyo' gayte le,

“Wee wvù nu ke ebvuse bonyii ηγεω e nu ke ebuy Sayon.

Wvù nu ke ebvuse gee di befe ê kfuu di Yakow e.

<sup>27</sup> Ε fifin nu monkan mò me nu ηke enηgbwo bee bó

seke me ε ncake bibefε bibole.”

<sup>28</sup> Ε keba ke saaka wvù jee wvu Nyo' le nu ε bonyii bo Islael nu bonyii bo bvuban e fô Nyo' le nje yene. Ε dioo etu ê keba ke ncaw wvù Nyo' to cawεε wase bó le, nu ε bonyii bo Islael nu lo fitele fiew nje monkan mò wvù to gbwolεε bó bo'icee cee bó. <sup>29</sup> Fí nu nonεn njefo é Nyo' nya wase nnya ê wee, wvù saa ebvuu ekase efi κε, é wvù teje wase wee, wvù saa ebvuu ekase ecinε wvù le κε. <sup>30</sup> No ben bonyii bò yaa nu κε bo Islael to shee nu yaa yuuke Nyo' le κε, geenεn ε no nu keseen ε wvù ε cam wase shen fô ben e njefo bonyii bo Islael baa eyuuke wvù le κε, <sup>31</sup> è nu κε lenηεη no bó ten baa eyuuke Nyo' le keseen wvu le shen yì wvù cam fô ben e ege é wvù ke ecam ten shen fô bó le. <sup>32</sup> Fiεε fi nu nu le, Nyo' nu ε lese bonyii bocii yì ncaw εkolε kè temyεεn e, wvu le è nelo é wen ecam shen fô bó le bocii.

### *Mbense enù fô Nyo' le*

<sup>33</sup> O, ben etaa eyεn, bvukuke bvù è nu bvù Nyo' le nu naa lo bvù baay, ε bvufee bwew nu naa lo ten bvù baay, ε mwεεm mvù wvù kee nu ε wvù kee naa lo ten baay! Ke è nulo é wee ekiεε je yì wvù kpwanεene mwεεm jó κε. Ke è nulo é wee ekiεε je yì wvù gee mwεεm mwew jó κε. <sup>34</sup> Fifin nu no bó sanηεε ê Nwa' Nyo' le le,

“Ε nu γεε dvù wvù kee ηkpawawce Tata? Ε è nu γεε wvù nulo etefe wvù?”

<sup>35</sup> Ε nu γεε dvù wvù ke nu ε nya wase Nyo' bò fiεε

wvu le Nyo' ke ekase elaw wvù?”

<sup>36</sup> Mwεεm mvunciim nε fô wvù le. Mwεεm mvunciim fey can ye le, ε mwεεm mvunciim nu nje ye. Mbense enù fô wvù le sekecii σε ηka. Fí enù nonεn.

## 12

### *Ben enya bikuu binεn ê Nyo'*

<sup>1</sup> Boom bo bwεεm e, no Nyo' nu ε cam wase shen fô beene le, me ε mum ε no ηkule can le ben enya bikuu binεn ê Nyo' diεwε mwεεm mvu ncese le mvù bεε mvuyuum yuule ε Nyo' ε bee le. Fifin nu je yi lenη fô ben e keebunlee Nyo' jó le. <sup>2</sup> Fo ben ebii mwεεm mvù bonyii bo yì nshε le fen gee κε. Ben ecinε é Nyo' enyaa ben bó bonηkpawawce bò bofε, é bó ekumene ben. Ε ben gee nonεn, é ben emum ekiεε keeyeese kee fiεε fi Nyo' shieele, fi è nu fi jee, ε Nyo' ε bee dvù, ε fí ε jonη wvù le ε γεν ε mεse.

<sup>3</sup> Me diεwε wee wvù Nyo' nu ε buw e, nu ε me ηgomte keenjgay ê ben bocii le, fo wee ekpwawci ekumε εkolε kew le wen nu fiεε fimew fele fiεε fi wvù nu κε. Wee ekpwaakè ekumε εkolε kew ê je yi lenη e. Ε wee ekpwawci bii nfew mbee wvù Nyo' nu ε nya ê wvù le. <sup>4</sup> Beene kee le ye wee nu yimiaanη, kenke biba jεεy jεεy, ε biba bidvu kenke lemme jεεy jεεy. <sup>5</sup> Ε nu κε lenηεη no beene nu. Naa no beene cim nu nteen, nu ε beene nu ye miaanη yì Klistu le. Ε wee mvu yaa nu fô εkolε kew e maanη κε. <sup>6</sup> Beene kenke nnya jεεy jεεy bii je yì Nyo' nu ε buw beene jó le. Beene emum elemtè dvù. Ε nnya wee nu keeteete ntum Nyo', é wvù no teetè bii nfew mbee wvù Nyo' nu ε nya ê wvù le. <sup>7</sup> Ε nnya wee nu keelemte fô bonyii le, é wvù no lemtè fô bó le. Ε yi wee nu keeyεεyi bonyii, é wvù no γεεyì. <sup>8</sup> Ε nnya wee nu keeyvuwse mvuntelem mvu bonyii le, é wvù no yvuwsè. Ε yi wee nnya nu keenyaa mwεεm ê bonyii, é wvù yene

**11:25** Mat 24:14; Jon 10:16    **11:26** Yεsa 59:20-21; 27:9; Yeli 31:33-34    **11:29** 3:3-4; 15:8    **11:32** 3:22; Gal 3:22  
**11:33** Job 11:7; Mben 139:17    **11:34** Job 15:8; Yεsa 40:13    **11:35** Job 41:11    **11:36** 16:27; 1Kol 8:6    **12:1**  
6:13; 1Bi 2:5    **12:2** Efe 4:22-24; 1Tes 5:21    **12:3** 1:5; Mat 20:26; 1Kol 12:11, 28; Efe 4:17    **12:4** 1Kol 12:27    **12:6**  
1Kol 12:4-11; 12:27-14:40; 1Bi 4:10-11    **12:7** Lem 6:1-3; 2Kol 9:5, 7

can ye. E yi wee nu keetaale fô bonyii le, é wvú no taalè fô bó le bô fitele fiew ficii. E wee nu e ye nnya nu keecamte shen fô bonyii le, é wvú no camtè yuuke njon.

### *Nkojen wvu keceey*

<sup>9</sup> Nkojen wene kenke keenù wvu keceey. Ben ebanè fiε fi befe, leemè ε è nu yî fiε fi jee le. <sup>10</sup> Ben ekojenè bikuu binen bô fitele ficii diεwε boom bo bwee wan e. Ben efelè naa lo bonyii bocii yî n'wvum wvù ben nyaa ê bonyii le. <sup>11</sup> Fo ben egeè ηgoy ke. Mvuntelem mvunen eyvuwsè sekecii ε ben lemte lemme di Nyo' le. <sup>12</sup> Ben elanlanè yî fiε fi ben taale fwe yî dvú le kee le ben nu ke ekenke le. Ben ekuulè shém yî bonjεw e. Ben enù yî bunle le sekecii. <sup>13</sup> Ben efici bonyii bô è nu bo Nyo' le bô fuute. Ben efiisenè botolo yéw yene le taale fô bó le nta.

<sup>14</sup> Ben elékè le Nyo' elan ε è nu kembonen yî bonyii bô bone bikaa ê ben ejim e. Ben elékè ε è nu kembonen fô bó le. Fo ben elékè le eto lon fô bó le ke. <sup>15</sup> Ben elanlanè ben ε bonyii bô lanlanε, enù yî yii le ben ε bonyii bô nu yî yii le. <sup>16</sup> Ben eceè yî fiε le fimwaan. Fo ben ebenseè ye ke. Ben ekoolè nsán ben ε bonyii bo ncεw ncεw. Fo ben ejodè le ben kee mwεem fele no ben kee ke.

<sup>17</sup> Fo ben etfuusè kebefε bô kebefε ke. Ben ekenké ηkpawcε keegeε ε è nu mwεem mvù bonyii bocii yene le è nu mvù jee. <sup>18</sup> E je nu dvú, no ben yene, é ben no momtè keecee yî nyεkeey e ben ε bonyii bocii. <sup>19</sup> Nsáa yem shém, fo ben eyuu emomtè naa lo keetfuuse εnvuke ke. Ben ecinε dvú é Nyo' ke edunce shém ye yî ffuuke ê bó. E nu fí fi bó nu ε san le,

“Énvuke nu ε è kenke me keentfuse.

E nu me wvù nu ηke enlaw bó.

Fifin gayte Tata Nyo'.”

<sup>20</sup> Fì è nulo é ben egeè nu fin fi bó san ê Nwa' Nyo' le le, “E jej yuu wee wo bvuban, é wo nya fiε ε wvù die. Kendon é no yumte wvù, é wo nya fiε ε wvù wu. E wo ge nonen, é ken'wuunen enu fô wvù efa.” <sup>21</sup> Fo ben

ecinε é kebefε eso ben ke. Ben esoò lo kebefε bô mwεem mvù jee.

## 13

### *Beene eyuukè bonyii bô kenke mvungay mvu sa' le*

<sup>1</sup> Wee tfuu kenke keeyuukè bonyii bô kenke mvungay mvu sa' le, njefo ke mvungay nu dvú se mvú ne fô Nyo' le ke. Boba bô saake nu ε è gεke Nyo'. <sup>2</sup> Fí ε mum ε no nu le é wee dunçi ekole kè temyεen ê bonyii bô kenke mvungay mvu sa' le, tu mwεtan dunçi ε è nu ê bonyii bô è gεke Nyo'. E bonyii bô dunçi ekole kè temyεen tenε ε è nu ηgεw yî bikuu bibole. <sup>3</sup> Ben ekeè le bonyii bô saake wonε nu ε bonyii bô kenke kenge kè jee yaa ké no fane bó ke. E ké no fane bô befe kenge. E wo shieele le ke wo nu efane bonyii bô kenke mvungay mvu sa' le, é wo mum no geè le fiε fi jee, é bó emum ebensee wo. <sup>4</sup> Wee wvù saake bonyii nu ε wvù lemte ε è nu fô Nyo' le le bonyii eceè nta. Geenεn, é wo ne ε no gee fiε fi befe, é wo mum no fane wvù, njefo ke mvungay mvù bó nya ê wvù keeleese bonyii yî ηgεw e nu mvu εcici ke. E nu wee lemme wvu Nyo' wvù dunçi shém Nyo' yî ffuuke fô bonyii bô gee mwεem mvù befe le. <sup>5</sup> Nonen ben kenke keeyuukè bonyii bô saake wonε e, ε è yaa nu ke le njefo ben fane shém Nyo' yî ffuuke ke. Ben eyuukè ten wvu le fo fiε enu dvú fi esaake ben fô fitele le ke. <sup>6</sup> E neε fiε fi gee ε ben se lanke ten shile, njefo bonyii bô kenke mvungay mvu sa' le lemte ε è nu fô Nyo' le, ε bó ε nya kefew kebole kecii yî lemme didvu le. <sup>7</sup> Ben enyaà fiε ficii fi ben kenke keenya ê wee tfuu. E è nu shile keelan, é ben lan. E è nu keelaw mwεem mvù ben kenke keelaw, é ben law. E è nu wee wvù ben kenke keefane wvù, é ben no fanè. E è nu wvù ben nu enya ε è nu n'wvum ê wvù, é ben nya.

### *Ben ekojenè bikuu binen*

**12:9** 2Kol 6:6; 8:24; 1Tim 1:5; 1Bi 1:22; 1Kol 13:4-7 **12:10** 14:15; Jon 13:14-15; Gal 5:13; 6:3, 10; Efe 4:2; Fili 2:2-3  
**12:11** 8:9; Gal 5:25; Mwm 3:15 **12:12** 5:2-3; 8:24-25; Mat 24:13, 22; Luk 18:1; 1Kol 10:13; 1Tes 2:14 **12:13** Gal 6:10; Ibu 13:2 **12:14** Mat 5:44 **12:15** Job 30:25; 1Kol 12:26; 2Kol 11:29 **12:16** Bηgn 3:7; 1Kol 1:10-11, 19-20, 27-28; 8:1 **12:17** Bηgn 20:22; 1Kol 6:7; 1Tes 5:15; 1Bi 3:9 **12:19** Dito 32:35; Mat 5:39 **12:20** Bηgn 25:21-22; Mat 5:44 **13:1** Lem 5:29; Tay 3:1; 1Bi 2:13-14; Mwm 13; 20:4 **13:1** Bηgn 8:15-16 **13:3** 1Bi 2:14; 3:13 **13:5** 2:15  
**13:7** Mat 22:21 **13:8** Jon 13:34; 1Kol 13; 16:14; Gal 6:10



<sup>8</sup> Fo wee ekeñkè naa lo fioo bô wee mvu efey fioo yî è nu kenkonen ke. Ben ekeè le, é wee koonke wee mvu, tu wvú nu e gee wase bonci bocii. <sup>9</sup> Bonci bo Nyo' le bò gayte le, “Fo wo ejan kpwee wee, fo wo eyu wee, fo wo econ bvucou, fo wo edewkenè ejise ke,” naa noo nci wvú la, nu e bó e taashé yî nci wvú gayte le, “E koonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw” e.

<sup>10</sup> E wee koonke wee mvu, wvú saa ebvuu ege naa lo fié fi befé bô wvú ke. Nonen é wee koonke wee mvu, tu wvú nu e gee wase bonci bocii.

<sup>11</sup> Ben egeè mwem mvun nonen kee no kefew nu wase keseen. Kefew nu e kí e kocen wase fô ben e keekamse. Ben ekamse njefo kefew kè Nyo' nu eboyse beene nu wase nceencee fele no kí to shee nu seke beene to lesé fitele yî Jisos Klistu le. <sup>12</sup> Entan kaa wase, e ekfun yuule wase too. Beene emum elan gee di ejiwé le, ejo wase e è nu gee di n'yuule diéwe mwem mvu jem e. <sup>13</sup> Beene eceè nce wvú kenke n'wvum diéwe bonyii bò lene emvunsheen e. Fo ben ediekenè, wukene gee diéwe bwé le ke. Fo ben ewuù mbvuum e mó koole ke. Fo ben eceè nce nnyen kenjan noo nce nsake ke. Fo ben ewaalè waa bvuu kenke kenghéw ke. <sup>14</sup> Ben ejo e è nu nce Tata Jisos Klistu yî yene le. Fo ben enya naa lo bvudvuu é nyam ye wvu le ben egee mwem mvú befé mvú yî shieele ke.

## 14

### *Fo wee esaakè wee mvu ke*

<sup>1</sup> Ben efiisenè bonyii bo weeyi yî mbee le é ben ente. Fo ben e boba bonyii ebeeke e è nu mbew yî mwem mvú bó kpawwci le è nu mvu len keege le ke. <sup>2</sup> Wee mvu nu e wvú beje le è nulo é wen ediee fié ficii. Geen e wee mvu wvú mbee we weeyi nu e wvú diee ke fiew e è nu mbáse yî bó keeke lo. <sup>3</sup> Fo wee wvú diee fié ficii yaa nyaake, enyensè wee wvú nyaake ke. Fo wee wvú

nyaake, esaakè wee wvú diee fié ficii yaa nyaake mum sumtene lo nsaw we ke, njefo bó bocii nu e Nyo' e fiisen bó. <sup>4</sup> E nu wo wvú yee keesaake wee lemme wee mvu mum sumtene lo nsaw we? E kenke cee ekole we keeke eyen laa waa we lemme leeme ntay nuu wvú gbwee lo le. E wvú nu ke eleem we, njefo Tata nulo eleke wvú we é wvú eleem ntay. <sup>5</sup> Wee mvu nu ten dvú wvú joo le ediuw yomew nu yo baay baay é yomew e. E wee mvu joo fiew le ediuw ecii nu ke lenlen. Fié fi nu, nu ke le fo wee ekeñkè kemanen é kpawwce we le yî fié fi wvú leeme yî dvú le ke. <sup>6</sup> Wee wvú joo le ediuw yomew nu yo baay baay gee nonen keenya n'wvum é Tata. E wee wvú diee fié ficii diee ten keenya n'wvum é Tata, no wvú gee nonen no nyaa keyoone é Nyo'. E wee wvú nyensee keediee fié ficii nyensee ke ten keenya n'wvum é Tata, no wvú nyaa ten keyoone é Nyo'. <sup>7</sup> Beene ekeè le é wee nu dvú, tu ke è kenke wvú ekole kew ke. E wvú kpwe lo, é saa ekenke wvú ekole kew ke. <sup>8</sup> E beene nu dvú, tu beene nu ke beene e bo Tata, beene é kpwe, tu beene nu ke beene e bo Tata. Nonen, kené beene nu dvú, kené beene e kpwe, tu è kenke ke Tata beene. <sup>9</sup> E nu shiee wvú Klistu to kpwee kase buy yî kpwe le no nu dvú. Wvú to ge nonen wvu le wen enú Tata bonyii bocii bò beé dvú bô bò kpweken wase. <sup>10</sup> Nonen, è nu nje la wvú wo saake waa bwoo mum sumtene lo nsaw we? E è nu ten nje la wvú wo nyensee waa bwoo? Ben ekeè le beene bocii nu ke eleem fwe dvu Nyo' é wvú esaw beene. <sup>11</sup> E nu fié fi bó nu e san le,

“Me wvú Tata ngayte le, no me nu dvú, wee tfuu nu ke etum envuw é me ejise, é wee tfuu ejemyi bô diuw we le me nu Nyo'.”

<sup>12</sup> Fí e mum e no nu le wee mwaan mwaan beene le kenke keeke eleem é Nyo' ejise see no gee diéw to nu.

### *Fo wee ege fié fi waa bwee egbwe lo ke*

<sup>13</sup> Nonen, fo beene ebvuu esaake wee noo wee mum sumtene lo nsaw ke. Fié

**13:9** Dito 5:17-21; Lew 19:18; Mat 22:34-40; Gal 5:14; Jem 2:8-13

**13:12** Efe 5:11; 6:11, 13; 1Jon 2:8 **13:13** Luk 21:34; Efe 5:18

10:23-33; Kolo 2:16, 20-22; 1Tim 4:4-5; Ibu 13:9 **14:1** 15:7

1Tim 4:3-5 **14:7** 2Kol 5:14-15; Gal 2:19-20 **14:10** 2:6

10:32; 1Jon 2:10

**13:11** 1Tes 5:5-8 **13:11** Efe 5:14-16; 1Kol 7:29-31

**13:14** Fili 2:5; Kolo 3:15 **14:1** 1Kol 8:1-13; 9:22;

**14:2** Dan 1:8; 1Kol 10:25-28 **14:5** Gal 4:10 **14:6**

**14:11** Yesa 45:23-24 **14:12** Gal 6:5 **14:13** 1Kol

fi beene keŋke keegeè nu le wee dioo gee fiεε no yene fo enu fiεε fi ege é waa bwee ebayten yî dvú le keεε egbwe lo ke. <sup>14</sup> Me ηkee naa lo, ε me ε mbee diεwε wee Tata Jisos e le ke fiεε fidien fimew nu dvú εfinεfin fi nu se fi yuule lo ke. Geenεn, é wee mvu ne ε no yene le fiεε fidien fimew nu ε fí yaa yuule ke, tu fí nu enu ke nonεn fô wvú le. <sup>15</sup> E wo diee fiεε ε fí beete bô waa bwoo, tu ke wo bvuu dunçi keŋkonεn fô wvú le ke. Fo wo ecine é fiεε fi wo diee ege é waa bwoo wvú Klistu to kpwee nje ye, egbwe lo ke. <sup>16</sup> Nonεn, fo wo ege é fiεε fi jee fi wo gee ke enε etu fi bó ejemyi wase le è nu fi befε ke. <sup>17</sup> Ben ekeè le ke bvunfon bvú Nyo' le nu fiεε fi ekume mwεεm mvudien bô mwεεm mvuwuun ke. E nu fiεε fi ekume keekεŋke nce wvu teyten bó wvu nyεkeey noo keekεŋke nlanlan wvú nen'yi fô Keyoy ke Yuule le. <sup>18</sup> E wee lemte Klistu le é yiye je le, tu Nyo' nu eyuuke njon bó wvú, ε bonyii bensee ten wvú. <sup>19</sup> Beene emum ebii mwεεm mvù too ε è nu bó nyεkeey noo mvù fici beene keeyoote lo wee noo wee le. <sup>20</sup> Fo ben ebefe bó lemme di Nyo' le nje mwεεm mvudien ke. E nu keceey le mwεεm mvudien mvunciim yuule lo, geenεn é wo diee fiεε fi nulo ege é wee mvu egbwe lo, tu è nu fiεε fi befε ε wo gee. <sup>21</sup> E nu fiεε fi jee keetun keedie nyam, keεε keewu mbvuum, keεε keege naa la fi nulo ege é waa bwoo egbwe lo. <sup>22</sup> E fitele fiuw beje fiεε fimew e, é wo gεε ε è no kee ke ben ε Nyo' bofεε. Njon wvu baay nu fô wee wvú shiee baa enu dvú fô wvú le keesaake ekole kew ke, njefo wvú gee fiεε fi wvú tomte le fí nu leŋ e. <sup>23</sup> Geenεn, wee wvú diee fiεε keŋke kemaŋεn fô fitele fiew e nu wase ηgew e, njefo wvú gee fiεε ε è yaa nu fi fitele fiew beje dvú ke. Ben ekeè le fiεε ficii fi wee gee se fitele fiew nu ε bee, nu ε è nu kebefe.

## 15

### *Wee egeè fiεε fi ejeè ten waa bwee le*

<sup>1</sup> Beene bò temyi keŋke keekuulè shém bó gbwee di bonyii bo wεeyi gbwee. Fo beene

egeè fiεε ε è nu ke fi è nulo é ye ejee ke ε è nu beene ke. <sup>2</sup> Wee mwaan mwaan beene le keŋke keemomte keegeè fiεε fi ejeè waa bwee le keefici wvú ε mbee we kuu. <sup>3</sup> Ben keè ten le ke Jisos Klistu to gee mwεεm mvù ye ejeè ke ε è nu wvú ke. Wvú to gee fiew ε fí kooyi no bó saŋ ε wee jemyi é Nyo' le, “Boncun bò bonyii nan'yi wo dvú nu ε tu yî yem e.”

<sup>4</sup> Beene kee lo le mwεεm mvunciim mvù bó to saŋεε é Nwa' Nyo' le fwele to nu keetefe beene dvú, wvu le mvú ege é beene eleemè temyi, é mvuntelem mvuseεbeene eyvuwsè yî fiεε fi beene taale fwe yî dvú le. <sup>5</sup> Me nleke le Nyo' wvú gee ε bonyii leeme temyi bvuu gee ε mvuntelem mvu bonyii le yvuwse, ege é ben eceè yî fiεε le fimwaan ben ε bonyii bocii bii no Klistu Jisos dunçi, <sup>6</sup> wvu le yî kentaashε le, é ben ebenseè Nyo' wvú nu Icee Tata wesebeene wvú Jisos Klistu yî diεw e miaaŋ.

### *Ben efisen wee tfuu leŋleŋ no Klistu nu ε fiisen ben*

<sup>7</sup> Ben emum efisen wee tfuu ke leŋleŋ no Klistu nu ε fiisen ben, é mbense egeè é Nyo'. <sup>8</sup> E me ensee é ben le Klistu to nu ε jo ekole kew diεwε waa lemme le fô Bojuu le keedunçe é bó le Nyo' ké no jemyi keceey. Wvú to ge nonεn keetom ηkawma wvú Nyo' to nyae é bo'icee cee bó. <sup>9</sup> E wvú to bvuu ge nonεn wvu le bonyii bó yaa nu ke Bojuu nelo ebenseè ten Nyo' nje shen yî Nyo' keŋke fô bó le. Fifi nu no bó saŋεε le, “No fí nu nonεn, me nu ηke embensee wo ente jo bonyii bó yaa nu ke Bojuu. E me nu ηke en'yemte mbensee diee diuw.”

<sup>10</sup> E fí bvuu nu ε bó ε saŋ le, “Ben bó yaa nu ke Bojuu, ben elanlanè ben ε bonyii bo Nyo' le.”

<sup>11</sup> E fí bvuu nu ten ε bó ε saŋ le, “Bonyii bó yaa nu ke Bojuu, ben ebenseè Tata.

Bitum bicii, ben ebenseè Tata.”

<sup>12</sup> E Yesaya to bvuu jeme ten le,

“Biay mi nu ke esan é kfuu di Jεεse le.

E è nu wee wvú nu ke ebuy esaake bitum

bi bonyii bò yaa nu ke Bojuu le.

Ɛ nu yî ye le wvù bitum nu ke egεε bvufee bvubole.”

<sup>13</sup> Me nleke le Nyo' wvù beene taale fwe yî ye le, eyiηsen mvuntelem mvunen bô njon noo nyεkeey no ben nu ε lese fitele yî ye le, wvu le ê mvuηgay mvu Keyoy ke Yuule le, é ben etaale ke ε é nu fwe sekecii yî fiεε fi ben kee le ben nu ke ekeηke le.

*Shiee wvù Baul to saηεε ê je yî wvù to saηεε le*

<sup>14</sup> Boom bo bwεem e, me keβεε ηkee ntay le ben keηke naa keηge kè jee baay, ε ben ε yiηsen bô bvufee, kee ten keetefe bikuu binen. <sup>15</sup> Geenen, yî mwεem mvumew e nu ε me ε nsaj ε nlooce ε ntooshe lo ben. Ɛ me ηge nonen keeηkume lo ben, ε é nu nje mbuwma wvù Nyo' nu ε buw me dvú, <sup>16</sup> le me enù wee lemme Klistu Jisos fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le. Me ηgee lemme din diεwε cee ncese le, nlemte yî saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le, wvu le bonyii bò yaa nu ke Bojuu enù diεwε ncese wvù Nyo' nu ε bee le, ε Keyoy ke Yuule ε seyse bó ε gee bó ε no yuule. <sup>17</sup> Nje Klistu Jisos, nu ε è nulo é me embensee ye yî lemme di me nlemte fô Nyo' le. <sup>18</sup> Ke è nulo é me emom lo enjeme ekume fiεε fimew jεey, efey fi Klistu nu ε ge wase fele yî yem e, le bonyii bò yaa nu ke Bojuu else fitele yî ye le ke. Bó to lese fitele bii mwεem mvù me nto njemyi bô mvù me nto ηgee le. <sup>19</sup> Ɛ è to nu ten bii mvuηgay mvu mwεem mvù duηci mvuηgay mvu Nyo' le bô mwεem mvu diuw wvù yumεen e mvù me nto ηgee le, noo yî mvuηgay mvu Keyoy ke Yuule le. Nonen, keekew Jelusalem ekenen egen ebuy keba kè Illilikum e, nu ε me ε nlooce wase ε nfewce saaka wvù jee ekume Klistu jó. <sup>20</sup> Me nto gee nonen, ε shiee wem wvu baay nu le me enfewci saaka wvù jee wvun ε è nu fô bó ke baa yuw wase ekume Klistu ke, wvu le fo me ηke enε engen en'yoote yî kenffuy ke wee mvu le ke. <sup>21</sup> Me nto ηgee fifin mbii ε è nu no bó to saηεε le,

“Bonyii bò bó ke baa see wase ê bó ekume wvù,

nu ke eyen keceey kew e,

ε bonyii bò ke baa yuw wase ekume wvù, nu ke ekiεε wvù.”

*No Baul to seysee keegen Lum*

<sup>22</sup> Ɛ se jewse lenε din me bokaη e nteen fo me ento é beene eyenen. <sup>23</sup> Geenen, keseen ke bvudvuu bvυ lemme le bvuu bæε dvú biba bin e ke. Nonen no me nse nshee nshieele wase bilum e keento é beene eyenen, <sup>24</sup> nu ε me ηkpwaake, ηkee naa le beene nu ke eyenen seke me nfele ηgene Sβεen. Me ηkpwaake ten le ben nu ke efice me yî lenε diem e keeηgen embuy jó, seke beene ε mooce caan, me ε n'yuw njon ê ben enteleη. <sup>25</sup> Geenen, keseen nu ε me nu engen Jelusalem yî lemme le fô bonyii bò è nu bo Nyo' le bo jó le. <sup>26</sup> Me ηgene jó njefo bonyii bo mbee le bo Masedonia noo bo Akεya se nu ε no kooηke keege kensuw efi bonyii bò è nu bo Nyo' le bò fuute dvú Jelusalem. <sup>27</sup> Ɛ to koη bó keege nonen, ε è nu lo keceey le bó keηke keege fiεε fô bó le nonen, njefo é bó bò yaa nu ke Bojuu nu ε keηke wase fô mbuwma wvù fici biyoy bibole wvù è nu wvu Bojuu, tu bó keηke ten keefi Bojuu bô mwεem mvu yî nshe le fen mvù Nyo' nu ε buw bó dvú. <sup>28</sup> Nonen, seke me ε mase lemme din, ε n'yen le fiεε fi bó suw nu ε ley can Bojuu le, é me emum enε jó, enfey jo ben, é beene eyenen, é me emum engen Sβεen. <sup>29</sup> Ɛ me ηkee lo le me nu ηke endioo entoo ê ben e, entoo bô kembonen ke Klistu le fô ben e ε kí ε yiηsen.

<sup>30</sup> Boom bo bwεem e, me ηkule lo can ê ben ê diee di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le noo yî keηkoηen ke Keyoy ke Yuule le, le ben ebene me le é beene etaashe ebunlee shiee le ê Nyo' fô me le, <sup>31</sup> le è nulo é me ηke embuy can bonyii bò yaa nu ke bo mbee le Judea. Beene ebunleè ten le bonyii bò è nu bo Nyo' le ke ebee lemme di me ηgene keeηge Jelusalem e, <sup>32</sup> wvu le é Nyo' fan nu ε bee, é me ηke entoo ê ben e n'yuuke njon, é fitele fiem elεetene ê ben

entelɛŋ. <sup>33</sup> Nyo' wvù nu Nyo' nyɛkeey enù ben ε bó bocii. Fí enù nonɛn.

## 16

### *Bongayma*

<sup>1</sup> Me ŋgomte keendunɔɔɛ jɛme yesebeene mi yì diee nu Fuɛbɛ é ben ekiɛɛ wvù. Wvù fici yì lemme di Nyo' le é kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Sɛŋklia le. <sup>2</sup> Seke wvù ε to, ε ben fiisɛn wvù diɛwɛ wee Tata le é je yì è nu yì bonyii bò è nu bo Nyo' le. É fiɛɛ nu dvù fi wvù shieele le ben efi wvù dvù, é ben fi, ekeè le wvù nu ε fi wase bonyii nteen, ε fi tɛn noo me.

<sup>3</sup> Ben egay Blisilia bô Akpwila le enya é me. É nu bonyii ε bó ε taashɛ bee bó yì lemme di Klistu Jisos e. <sup>4</sup> Bó nu ε kpwe to soy wase bó nje yɛm. É nu bonyii ε è yaa mɛyke me maan wvù nyaa keyoone é bó ke. Bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bi bonyii bò yaa nu ke Bojuu le bicii nyaa tɛn keyoone é bó. <sup>5</sup> Ben egay tɛn kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kè taashi é bó yew e enya é me. Ben egay Abɛnɛtus wvù nsaa yɛm shém e. Wvù to nu wee wvu fwe keenu wee Klistu won wvù Esia le. <sup>6</sup> Ben egay tɛn Maalia wvù nu ε lem wase baay é ben entelɛŋ e. <sup>7</sup> Ben egay Andulnikus bô Junias e bò nu bonyii bem bo won e, ε bó ε lem wase ncaw bee bó. É nu bonyii bò bó kee bó ŋgoo boom bo ntum e bo Jisos e. É to yaw bó lese fitele yì Klistu le é me le. <sup>8</sup> Ben egay tɛn Ambliyatus wvù nsaa yɛm shém wvù bee wvù nu ε taashɛ yì Tata le. <sup>9</sup> Ben egay Ubanus wvù nu ε taashɛ bee bó yì lemme di Klistu le, egay tɛn Stacis wvù nu nsaa yɛm shém e. <sup>10</sup> Ben egay Ebɛlɛs e. É nu wee ε wvù dunɔɔɛ wase le wen leeme bô Klistu tɛmyi. Ben egay tɛn bonyii bo yew dvu Alistobulus e. <sup>11</sup> Ben egay 'Elodion wvù wee wɛm won e, egay tɛn bonyii bò nu ε taashɛ yì Tata le bò nu yew dvu Nasisus e.

<sup>12</sup> Ben egay tɛn Tilfena bô Tilfosa le. É nu bokɛɛ ε bó lemte lemme di Tata le. Ben egay Besis e wvù nu fitele fiem. É nu tɛn kpwoon ε wvù ε lem wase lemme di Tata le naa baay. <sup>13</sup> Ben egay Lufus wvù Tata nu ε

caw wee we le, egay tɛn bwee wvù me njoo le è nu tɛn bwɛɛm e. <sup>14</sup> Ben egay Asinklitus bô Fligon noo Emis noo Batlobas noo Emas, noo boom bo bwee wesebeene le bò nu bó bó le. <sup>15</sup> Ben egay Filologus bô Julia le, egay Nelius bô jɛme ye le. Ben egay tɛn Olimbas bô bonyii bò è nu bo Nyo' le bò nu bó bó le. <sup>16</sup> Ben egaynɛn bikuu binɛn e, enɔɔɛ é ŋɔɔɛ bonyii bo Nyo' le. Bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bi Klistu le bicii gayte ben e.

### *Ntefe wvu fokemɛse*

<sup>17</sup> Boom bo bwɛɛm e, me nleke lo ben le ben eyɛnè ekumɛ bonyii bò too bô kenɔwɛn jewsee ben bô n'yɛɛyi wvù kicine wvù bó to yɛɛyɛɛ ben dvù le. Ben elewtè lo boba bonyii. <sup>18</sup> Ben ekeè le ke boba bonyii yaa lemte ε è nu Tata wesebeene wvù Klistu le ke. Bó lemte ε è nu fô ɛtew ɛbole. Bó joo njeme wvù yeke wvù è nu wvu kenlɛɛma lɛɛle bonyii bò nu sɛ bó kee fiɛɛ dvù. <sup>19</sup> No bonyii bocii nu ε yuw wase ekumɛ ben le ben nu bonyii bò yuuke fiɛɛ gee, me ε mum ε no n'yuuke njon bô ben. Geenɛn me ŋgomte le ben efeefenè, ebii ε è nu fiɛɛ fi jee le, yaa kɛŋke kebo fô fiɛɛ fi befe le ke.

<sup>20</sup> É shɛɛte wase caan é Nyo' wvù è nu Nyo' nyɛkeey etufe Satan é ben eben yì dvù le bô bika. Me nleke le Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bô kembonɛn kew é kí enù ben ε bó. <sup>21</sup> Timatio wvù lemte bee wvù yì fiɛɛ le fimwaan gayte ben e. É Lushus bô Jason noo Sosibata bò nu bonyii bem bo won e gayte tɛn ben e. <sup>22</sup> Me wvù Tetius wvù Baul jemyi ε me nsaanke ŋwa' wvun, ngayte tɛn ben e é diee di Tata le. <sup>23</sup> Gayus wvù me wvù Baul cee é wvù yew, ε kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kecii ke fɛn taashi dvù gayte ben e. É Elastus wvù nu wee ntfu wvu é kelaante kin e, bô waa bwee wesebeene wvù diee nu Kpwatus gayte tɛn ben e. <sup>24</sup> [Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bocii bô kembonɛn kew é kí enù ben ε bó. Fí enù nonɛn.] \*

### *Mbense enù fô Nyo' le*

**16:1** Lem 18:18    **16:3** Lem 18:2, 18-19, 26    **16:5** 1Kol 16:15, 19; Kolo 4:15; Flm 2    **16:13** Mak 15:21    **16:16** 1Kol 16:20; 2Kol 13:12; 1Tɛs 5:26; 1Bi 5:14    **16:17** Mat 7:15; 2Tɛs 3:6; Tay 3:9-10; 2Jon 10    **16:18** Fili 3:19; Kolo 2:4  
**16:19** 1:8    **16:20** 1:7    **16:21** Lem 16:1    **16:23** 2Tim 4:20    \* **16:24** Ke bonɔwa' bo boyvuum nteen bò bó to yawɛ sanɔɔɛ Nyo' jó kɛŋke kencim kin ke.    **16:25** Efɛ 1:9; 3:4-5; Kolo 1:26



<sup>25</sup> Mbense enù fô Nyo' le. E nu wvú wvù nulo ege é ben etemyi ntay bii no saaka wem wvù jee jemyi. Saaka wvù jee wvun nu wvù me nfewci ekumε Jisos Klistu. Wvù to shee nu kenyile ke fiεε le ε bó to nyile ε è bεε naa lo bvuyvuum e, ε keseen nu ε bó ε duŋce wase ê beene. <sup>26</sup> Kinyile kin nu ε bó ε duŋce wase. Mwεem mvù bonyii bo ntum Nyo' le to saŋεε nu ε ge wase kí ε buy εmwa fô bitum bicii le. Nyo' wvù mεy lo nu wvù gayεε le bó eduŋce ê bitum bicii wvu le bó elese fitele yî ye le eyuuke wvù le. <sup>27</sup> Mbense enù sekecii fô Nyo' wvun wvù è mεy ke wvù wvù feefene le, fele yî Jisos Klistu le. Fí enù nonεn.

**Nwa' wvu fwe wvù Baul to  
saηεε ê kentaashε ke  
Kol en  
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu Kol en  
wvu fwe wvun e**

Kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Kol en nu ε è to κεw Baul. Wvù to saη ηwa' wvu fwe wvun keetefe bó εκumε fitele fi bó lese yí Klistu le noo mwεεm mvumew εκumε Klistu. Kol en jan to nu bvudvuu ε way dvûmte lo jó, ε bonyii bo jó bensee ye εκumε nce won ηwubo, ε fiεε fi εκumε nnyen kenjan nu ten jó baay, ε bó ten bunlee bonyo' nteen. Baul yam ε jeme ê ηwa' wvun e ε è nu εκumε mwεεm mvù yaa jee ke mvù to kooyi entelεη jo bonyii bo mbee le. Keba ke 13 nu kè dunçi le kenkonen nu nnya Nyo' yì fele lo nnyá cii. Keba kedvu kin yen'yi le è nu kè bonyii baay kee ê ηwa' wvudvu wvun e.

*Bikuu bi mwεεm e ê ηwa' wvun e*

1:1-9 Kenκεwce

1:10-4:21 Kenγawsen entelεη jo kentaashε ke bonyii bo mbee le

5:1-7:40 Εκumε nce nnyen kenjan noo nce kpwoon bô dweese

8:1-11:1 Εκumε bonyii bo Klistu le bô εκumε bó yaa nu ke bonyii bo Klistu le

11:2-14:40 No è nulo é kentaashε ke bonyii bo mbee le egeè mwεεm bô je yì bó ebunleè jó

15:1-58 Bonyii bo mbee le nu ke ebuy yì kpwe le no Jisos to buyεε

16:1-4 Nnya yì bó to nyaa keefi bonyii bo Klistu le bo Judea dvú

16:5-24 Nseyse wvù Baul to gee noo kemεse ke mwεεm e

<sup>1</sup> ε nu me wvù Baul wvù Nyo' to cawεε no wvù shieele le me enù waa ntum Klistu Jisos. Me nu bee Sostenes wvù waa bwee wesebeene. <sup>2</sup> Nwa' wvun gεne fô kentaashε ke bonyii bo Nyo' le bo Kol en bó wvù nu ε taashe bô bo Klistu Jisos, ε baa ε gεε le. Nyo' to caw ben le ben enù bonyii bó è nu

bew, no bonyii bocii bó teηe diee di Tata Jisos Klistu le mondvuum monciim e nu. Wvù nu Tata wesebeene lenlen no wvù nu wvubo. <sup>3</sup> Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù leetene.

*ε Baul nya keyoone no Nyo' nu ε buw bonyii bo Kol en*

<sup>4</sup> Me ηké no nyaa keyoone ê Nyo' sekecii nje ben, njefo wvù nu ε buw ben, no ben nu ε taashe ben ε bo Klistu Jisos. <sup>5</sup> No ben nu ε taashe ben ε bo Klistu Jisos nonen, Nyo' ε mum ε tfuw lo nnya yì yene le jé le jé le, efey mvunciim keekeε fiεε ficii, bvuu kee keejeme fiεε ficii ntay. <sup>6</sup> Nnya yin fô ben e tomte le saaka wvù ben to yuwεε εκumε Klistu nu ε ben ε fiisen. <sup>7</sup> Ben ε no nu keseen yaa bvuu tane nnya Nyo' mi ke, no ben cεyte kefew kè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ke ekase eto é ben eyen wvù le. <sup>8</sup> Wvù wvù Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ege é ben eleeme temyi egen emεse, saa ke eκεηke naa jay yì diuu diew didvu le ke. <sup>9</sup> Nyo' nu Nyo' keceεy. ε nu wvù wvù to cawεε ben, ε ben ε bo Waa we wvù Jisos Klistu wvù nu Tata wesebeene taashe no nu yì fiεε le fimwaan.

*Ntefe εκumε kenγawsen*

<sup>10</sup> Boom bo bwεεm e, me nleke ben ê diee di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le le ben bocii etaashε enù diuw mwaan. Fo kenγawsen enù ê ben entelεη ke. Ben enù yì wee le mwaan, kenkè ηkpawce mwaan, lemtè yì fiεε le fimwaan. <sup>11</sup> Me ηgayte nen boom bo bwεεm e, njefo bonyii bo yew dvu Kloy nu ε see ê me le ben shee ke lo waa le. <sup>12</sup> Wee nen'yi no duu le wen bii fiwene ε è nu Baul e, ε wee mvu duu le wen bii ε è nu Abolos e, wee mvu le wen bii Sefas e, \* wee mvu le wen bii ke fiwene ε è nu Klistu le. <sup>13</sup> Fí nu le bó nu ε gaw wase Klistu biba le biba le? ε nu Baul wvù bó to taε yì kentam e nje ben e? Nu le bó to lese ben ê joo ê diee diem e le? <sup>14</sup> Keyoone baay le me nto mbaa enlese wee mvu ben e ê joo efey Klisbus bô Gayus ke, <sup>15</sup> wvu le fo wee eduu le bó to

**1:1** Gal 1:1; Lem 18:17    **1:2** 2Kol 1:1; Lem 18:1    **1:5** 2Kol 8:7    **1:7** 2Tes 1:7; Tay 2:13    **1:8** Fili 1:6; 1Tes 3:13; 5:23    **1:9** 10:13; 1Tes 5:24; 2Tes 3:3    **1:10** 3:3; 11:18; 2Kol 12:20; Efe 4:2-6; Fili 2:2; Jon 17:21-23    **1:12** 3:4; 3:5-6, 22; 4:6; 16:12; Lem 18:24; 19:1; 1Kol 3:22; 9:5; 15:5; Gal 2:11-14; 2Kol 10:7    \* **1:12** Diee di Sefas din nu ten le Bitá.  
**1:14** Lem 18:8; Lum 16:23-24    **1:16** 16:15

lese wen ê joo ê diee diem e ke. <sup>16</sup> Geenen, me nto nu ε nlese ten Tefanas bô bonyii bo yew dvu wvú ê joo. Efey nonen, me mbaa embvuu enkee wee mvu wvú me to nlesεε ê joo ke. <sup>17</sup> Ben ekeè le ke Klistu to tum me le me ento enleese bonyii ê joo ke. Wvú to tum le me ento enfewci ε è nu saaka wvú jee wvú wvu Nyo'. E me n'yaa nfewci bô bvufee bvú wee wvu wum e ke, wvu le fo mvungay mvu kpwe yî Klistu to kpweε yî kentam e ke etu fiεε fi εcici ke.

### *Klistu nu mvungay bô bvufee bvú Nyo' le*

<sup>18</sup> Fí nu le saaka wvú le Klistu to nu ε kpwe yî kentam e nu keyunσεε fô bonyii bô laa wase εcici le. Geenen, ε saaka wvun nu mvungay mvu Nyo' le fô beene bô wvú boysee le. <sup>19</sup> Fí nu ε bó ε san le,

“Me nu ηke enfiwεε bvufee bvú bonyii bô duñci bvufee le, embvunσεε bonkpawceε bo bonyii bô feefene le.”

<sup>20</sup> No fí nu nonen, bonyii bô nulo ebvuu eduñci bvufee keseen nu fεε? Bonyii bô duñci bonci bo Nyo' le nu fεε? E bonyii bô beeke bombew kefew kin e nu fεε? Ke Nyo' nu ε duñce wase le bvufee bvú fokuse fen nu keyun e? <sup>21</sup> E nu fiεε fi Nyo' wvú kee mwεεm mvunciim ntaε to nu ε ge le ke bonyii bo yî won wvun e nulo ekiεε wvú bô bvubole bvufee ke. Wvú to seyse le wen nulo eboyse ε è nu bonyii bô nu ε bee saaka wvú bese fewci wvun ε bonyii yene le è nu keyunσεε le. <sup>22</sup> Bojuu gomte keeyen fiεε fi duñci mvungay mvu Nyo' le seε bee, ε Boglek gomte bvufee bvú fiεε le seε bee. <sup>23</sup> Geenen, ε bese fewci fisεε ekumε no bó to taε Klistu yî kentam e. Fí ε no saase lo Bojuu. E bonyii bô yaa nu ke Bojuu yene le è nu keyunσεε. <sup>24</sup> Geenen, fô bonyii bô Nyo' nu ε caw e, kenεε è nu Bojuu, kenεε è nu Boglek nu ε saaka wvu ekumε Klistu wvun nu mvungay mvu Nyo' le bô bvufee bvú Nyo' le bvú baay. <sup>25</sup> Fí nu nonen, njefo fiεε fi yen'yi le è nu keyun ke Nyo' le nu ε è nu bvufee ε bvú fele naa lo bvú wee wvu wum e bvucii. E fiεε fi yen'yi le è nu kewεyεε ke Nyo' le nu ε è

nu mvungay mvu fele naa lo mvu wee wvu wum e mvunciim.

<sup>26</sup> Boom bo bwεεm e, ben ebvuu ekp-wawceε bonyii bô è to shee nu ben seke Nyo' to cawεε ben. Ke ben nteen to nu bonyii bo bvufee le no bonyii bo fokuse fen gomte ke. Ke ben nteen to nu bontεmemvungay ke. E ke ben nteen to buy ê dikfuu di bonyii bo baay baay e ke. <sup>27</sup> Geenen, ε Nyo' caw ke biyun bi yî nshε le fen keege le bo bvufee le ewuumeν, caw bo wεεyi yî nshε le fen keege le bô temyi ewuumeν. <sup>28</sup> Nyo' to nu ε caw mwεεm mvú bonyii joo ekuse yî won wvun e, noo mwεεm mvú bonyii nyensee, caw naa noo mwεεm mvú yaa nu ke mwεεm, keege le mwεεm mvú bonyii yene le è nu mwεεm ke etu mvu εcici. <sup>29</sup> Wvú to ge nonen, wvu le fo è nelo é wee wvu wum esaale ye ê wvú εjise ke. <sup>30</sup> E nu wvú wvú Nyo' wvú to taashεε ben ε bo Klistu Jisos. Wvú nu ε ge Klistu ε no nu je bvufee bvú baay fô beene le, ε ge ten wvú ε leke beene teyεε ê wvú εjise, ε seyse beene ε gεε bonyii bew e, ε sum beene can ηgew e. <sup>31</sup> Fí ε mum ε no nu no bó san le, “Wee edioo esaale ye, no saale ε è nu yî fiεε fi è ge Tata le.”

## 2

### *Saaka wvú le bó to nu ε ta Klistu yî kentam e*

<sup>1</sup> Boom bo bwεεm e, ben ekume seke me nto ntoε ê ben e keenfewceε saaka Nyo' ê ben wvú to shee nu ê kenyile le. Me nto mbaa ento fiem enfewci bó leme di yeke kenεε bvufee bwem ke, <sup>2</sup> njefo me nto nu ε nlese lo le ke me nu engeεε bvufee yî fiεε fimew e efey keenfewci ke ε è nu ekumε Jisos Klistu maan, efey mvunciim, no bó to taε wvú yî kentam e ke. <sup>3</sup> No me nto nu beene, me nto n'wεεyi lo, nfane, nciinje. <sup>4</sup> Seke me nto njemyi nfewci saaka wvú jee ê ben, me nto mbaa njemyi ε è nu bô díεw bvufee yî yeke ke. Me nto njemyi ε è duñci mvungay mvu Keyoy ke Yuule le kecεεy kedvu. <sup>5</sup> Me nto ngee nonen, wvu le fo ben elese fitele yî

**1:18** Lum 1:16; 2Kol 4:3    **1:19** 3:18-20; Lum 1:22    **1:19** Yεsa 29:14; Job 12:13, 17; Yεsa 19:12-14; 44:25    **1:21** Lum 1:19-20    **1:22** Mat 12:38; Jon 4:48; Lem 17:18, 32    **1:23** 2:14; Gal 3:1; 5:11    **1:24** 1:18; 2:5; Kolo 2:3    **1:25** 2Kol 13:4    **1:26** Jon 7:48    **1:27** Lum 12:16; Jem 2:5; Luk 1:51-53; 6:20    **1:30** 2Kol 5:21    **1:31** Yeli 9:23-24; 2:2; 4:7; 2Kol 10:17; 11:30; 12:5; Efε 2:9    **2:1** 1:17    **2:2** 1:23; Gal 6:14    **2:3** Lem 18:9; 2Kol 10:1, 10    **2:4** 4:20; 1Tes 1:5    **2:5** 1:18, 24

bvufee bvú wee wvu wum e ke, geenen le ben elese e è nu yî mvunḡay mvu Nyo' le.

### *Bvufee bvú Nyo' le*

<sup>6</sup> Bonyii bô nu e bó leeme wase bô bo Nyo' temyi, nu e bese ké no nyaa bvufee ê bó. E ke bvufee bvun nu bvú fokuse fən kenee naa bvú yee le wvù saake fokuse fən keseen ke. Mvunḡay mvubole nu ke eka ela ecici.

<sup>7</sup> Bvufee bvú Nyo' le bvú baay bvù bese fewci bvun nu fiεε e fí to shee nu ê kenyile le e bonyii yaa kee ke. Bvufee bvudvu to seyse Nyo' e è beε lo e won se ke kew, keeyuu eto ege é beene enu ente jo bvukuke bwew.

<sup>8</sup> Ke bvufee bvun nu e wee mvu ḡgoo bonyii bô saake fokuse fən e to kee kenyi kedvu ke, njefo é bó to bee keeke, tu bó to baa eta Tata wvù nu Nfon bvukuke yî kentam e ke.

<sup>9</sup> Geenēn, no bó to saḡεε le, “Mwεεm mvù wee ke baa yuu yēn wase, e wee ke baa yuu yuw wase, e wee ke baa yuu kpawwci wase, nu mvú mvù Nyo' to seyσεε fô bonyii bô koonke wvù le.”

<sup>10</sup> Nyo' nu e ge Keyoy kew e duḡce mwεεm mvun ê beene. Keyoy ke Nyo' le ké no taasse mwεεm mvunciim, taasse naa noo kenyile ke Nyo' le, <sup>11</sup> njefo ke è nulo é wee mvu ekiεε fiεε fi wee mvu kpawwci fô fitele fiew e efey keyoy ke mwεten e kè nu yî ye le ke. E nu ke lenlen no ke è nulo é wee ekiεε fiεε fi Nyo' kpawwci efey Keyoy ke Nyo' le ke. <sup>12</sup> Ke keyoy kè Nyo' to nyaε ê beene nu ke yî won wvun e ke. Keyoy kin to nε fô Nyo' le keege é beene ekeè bombuwma bocii bô Nyo' nu e buw beene dvú.

<sup>13</sup> Bese e mum e no fewci mwεεm mvun e è yaa nu bô díew yì bó yεyi bô bvufee bvú wee wvu wum e ke. Bese fewci e è nu bô díew yì è yεyi Keyoy ke Yuule bese dvú, mum yuuse mwεεm mvu keceey mvu Keyoy ke Yuule le ê bonyii bô kenke Keyoy ke Yuule. <sup>14</sup> Ke wee wvù baa kenke Keyoy ke Yuule yî ye le ké fiisen mwεεm mvu Keyoy ke Nyo' le ke. Wvù nen'yi fiew no yene le è nu mwεεm mvu keyunσεε le. E ke è nulo é wvù ekiεε no mvú nu ke, njefo è nu mwεεm e è nulo é ege ke Keyoy ke Nyo' le é wee se

kiεε. <sup>15</sup> Geenēn, wee wvù Keyoy ke Yuule nu yî ye le nulo etasse fiεε ficii ntay ekiεε kenyi kedvu, e ke wee nu dvú wvù nulo etasse mwεεm mvu wvuwee wee le ke. <sup>16</sup> Fí nu e bó e saḡ le,

“Ke wee nu dvú wvù kee fiεε fi Nyo' kpawwci wvu le wvù etefe Nyo' ke.”

Geenēn, beene kenke bonkpawwce e è nu bô Klistu kenke.

## 3

### *Bonyii bo Klistu le enù diuw mwaan*

<sup>1</sup> Boom bo bwεεm e, seke beene to nu, ke è to nulo é me enjemyi ê ben diewe ê bonyii bô yuuke wase e è nu ê Keyoy ke Yuule ke. E me mum no njemyi ê ben diewe ê bonyii bô beε bii e è nu mwεεm mvù nyam ye shieele le, noo ê bô beε diewe mvunley mvu boom e yî Klistu le. <sup>2</sup> Me nto nyaa e è nu emben ê ben. Me nto mbaa nyaa mwεεm mvudien mvù temyi ke, njefo ben to baa taw wase ke. E naa e to e buy keseen e nu e ben baa taw wase ke. <sup>3</sup> Ben beε bii ke e è nu mwεεm mvù nyam ye shieele le. No ben beε ghεεke kenḡew, waale diwaa, tu ke fifin duḡci le ben bii e è nu nyam ye le? Ke fifin duḡci le ben beε kenke gee di bonyii bo fokuse fən e? <sup>4</sup> Wee nen'yi no duu le wen bii fiwene e è nu Baul e, wee mvu le wen bii e è nu Abolos e. Ke fifin duḡci le ben gee e è nu gee di bonyii bo fokuse fən e? <sup>5</sup> Abolos nu yεε, e Baul nu yεε? Bee wvù bocii nu ke lo boom bo lemme le bo Tata le bô to gee e ben se lese fitele yî ye le, e wee lemte diw lemme no Tata nya ê wvù. <sup>6</sup> Diem lemme to nu keejewe e è nu ḡgow, e di Abolos e nu keefuci joo, geenēn e è gee Nyo' e yì se kuu. <sup>7</sup> Nonēn, kee wee wvù jeyyi ḡgow bô wee wvù fuci joo koole fiεε le ke. E mey Nyo' maan wvù gee e yì se kuu. <sup>8</sup> Wee wvù jeyyi bô wvù fuci joo nu ke lenlen, e Nyo' nu ke emawce wee tfuu bii lemme diw e. <sup>9</sup> Bese nu e taashe e no lemte lemme di Nyo' le. Ben e mum e no nu wεε Nyo' bvuu nu yew ye. <sup>10</sup> E Nyo' mum buw me bô bvufee e me nlese kenffuy ke yew yidvu le diewe wee n'yoo wvù looci



kee lemme diew e. No me nto nlesεε nonεn, wee mvu ε mum ε no yote yew yidvu. Wee edioo eyote yî kenffuy kin e, no keè no wvù yote. <sup>11</sup> Ben ekeè le kenffuy mεy kε kè bó to nu ε lese wase kè è nu Jisos Klistu, ε kε è nulo é wee ebvuu elese kemew kε. <sup>12</sup> Bonyii ε mum ε no yote yî dvù le bô mwεεm jεεy jεεy. Wee mvu jaa jo ε è nu ketwaa ke bigew e kè yεεle, ε wee mvu jo kè baa, ε wee mvu jo εta yò lumte sε no yote dvù. ε wee mvu jo ε è nu bite, wee mvu yun, wee mvu shá sε no yote dvù. <sup>13</sup> ε bó cim yote nεε, tu diuu too lo di bó nu ke eyεn no lemme di wee le nu seke dí ε buy εmwa Diuu di Klistu nu ke etoo bô ηguy, ε ηguy wvudvu nu ke emomte lemme di wee le ε bó yεne no dí nu. <sup>14</sup> ε fiεε fi wee yoke yî kenffuy kedvu le ke emεy sε fi ε fie, é mwεtεn emum ekεηke mmawcε. <sup>15</sup> Fí ε fie, é mwεtεn elase mmawcε we, é wvù bô εkolε kew eboy, geenεn kε diεwε wee wvù fey ηguy e.

#### *Bonyii bo Klistu le nu yew Nyo'*

<sup>16</sup> Kε ben kee le ben nu yew Nyo' ε Keyoy kew ke wvù wvù Nyo' le cee yî yene le le? <sup>17</sup> ε wee befe bô yew yidvu, tu Nyo' nu ke elase lo mwεtεn, njefo è nu yew ε è nu yî Nyo', ε ben nu yew yidvu. <sup>18</sup> Fo wee elεεle εkolε kew kε. ε wee mvu ben e kpwaake le wen kεηke bvufee yî won wvun e, é wvù tu keyuη wvu le wvù ekεηke bvufee bvu bvufee. <sup>19</sup> Me njemyi nen njefo mwεεm mvù bonyii bo fokuse fεn yεne le è nu bvufee nu ε Nyo' yεne ε è nu keyuηsεε. ε nu fí fi bó to saηεε le, “Nyo' joo kε ε è nu bvufee bvu bonyii bô feefene le koole bó dvù.”

<sup>20</sup> ε fí bvuu nu ε bó ε saη le, “Tata kee le mwεεm mvù bonyii bo bvufee le kpawaci nu naa lo mvu εcici.”

<sup>21</sup> Fí ε mum ε no nu le, fo wee esalè ye le wee mvu nu wvuwen kε, njefo mwεεm mvunciim nu mvunεn. <sup>22</sup> Baul kεnεε Abolos kεnεε Sefas kεnεε won wvun kεnεε nshii kεnεε kpwe kεnεε mwεεm mvu keseen kεnεε mvu bεε sε keeke eto, nu mvunεn

mvunciim, <sup>23</sup> ε ben nu bo Klistu le, ε Klistu nu wvu Nyo'.

## 4

### *Fo bonyii bo Klistu le ebenseè ye bô wee kε*

<sup>1</sup> Fí be jee le ben ejod le bese nu boom bo lemme le bo Klistu le bô Nyo' nu ε nya lemme diew di saaka wvù to shee nu ê kenyile le can yibole. <sup>2</sup> Fí ε mum ε no nu le, wee wvù bó nu ε nya lemme can ye le kεηke keegee no cee εkolε we gomte. <sup>3</sup> Fô me le, kε ben, kεnεε yew nsaw mi saake me é me en'yεne le è nu fiεε kε. Kε è cim nulo é me ensaw εkolε kem kε. <sup>4</sup> Kε fiεε nu dvù fô fitele fiem e fi saake me kε. Geenεn, kε fifiε mum dunçi le me n'yuule lo kε. ε nu kε Tata wvù nu ke esaw me. <sup>5</sup> Nonεn, fo ben emum esumtene nsaw sε kefew ε kocεn kε. Ben ecey Tata é wvù ke eto. ε nu wvù wvù nu ke ebvuse εmwa mwεεm mvù nu keseen ε bó ε nyile ê ejiwε le, ebwaashε mwεεm mvù bonyii kεηke shém yibole. Nonεn, é Nyo' emum ke ebense wee tfuu wvù bó kεηke keebense.

<sup>6</sup> Boom bo bwεεm e, mwεεm mvun mvù me njemyi ekumε bee Abolos nu keefi ben, wvu le ben eyεεyi fô bese le keegee fiεε bii kε ε è nu fiεε fi bó nu ε saη e. Nonεn, é ben saa ebvuu esaale ye bô wee mvu joo wee mvu ekuse kε. <sup>7</sup> ε ge yεε le wo enu jεεy fô wee mvu le? ε nu la fi wo kεηke fi nu sε bó nya lo ê wo? No fí nu nonεn, wo ε ghan nεε ε sε no saale ye kε diεwε kε bó nya lo ê wo kε? <sup>8</sup> Kε ben fεn joo le ben kεηke wase fiεε ficii, nu wase bonyii bo bvukukε le, saake wase diεwε bonfon e sε bese? Wee ejo ε ben be nu wase bonfon wvu le bese eboy fô ben e é beene esaake bocii. <sup>9</sup> Me n'yεne le Nyo' nu ε kaa ε gεε bese bô nu boom bo ntum e bo Jisos e bincilejimε le. Bese nu diεwε bonyii bô bó gεne keeyuwye ya le. Bese nu ε tu wase kenjinjin yî won wvun e kè bonyii bô bonceendaa bo Nyo' le etaalè. <sup>10</sup> Bese nu ε tu wase biyuj nje Klistu, geenεn ε ben nu bonyii bo Klistu le bô feefene. Bese nu bonyii bô wεεyi, ε ben nu bô temyi. Bonyii

**3:11** Yesa 28:16; Lem 4:11-12 **3:13** Lum 2:6; 2Kol 5:10 5:25; 1Bi 2:5 **3:18** 4:10 **3:19** Job 5:12-13; 1Kol 1:20 14:7-9 **4:2** Luk 12:42 **4:4** Mben 143:2 **4:5** 3:8; Mben 139:1-12; Lum 2:16 **4:7** Gal 6:3 **4:9** Lum 8:36; Ibu 10:33 **4:10** 2Kol 11:23-29 **4:10** 3:18

**3:15** Jul 23 **3:16** 6:19; Lum 8:9, 11, 15; 2Kol 6:16; Gal **3:20** Mben 94:11 **3:22** Lum 8:38 **3:23** 15:28; Lum

wvumte ben, joo bese ekuse. <sup>11</sup> E kew lo e to e buy keseen e, nu e bese nu jen, e kendon yumte bese. Bese jiise e e nu bincaanca bi ndvú le, e bonyii nyewle bô bese, e bese yaa kenke fo nce ke. <sup>12</sup> E katene bese lemte bô can yese se diee fiε. Bonyii dioo nan'yi bese, e bese no leke e e nu kembonen fô bó le. E bó dioo bone bikaa e bese ejim, e bese kuu ke e e nu shém. <sup>13</sup> E bó dioo jemyi diéw yí befε e bese, e bese no tfuuse e e nu bô yí lætene. E to e buy keseen e, bese nu diéwε mwεem mvù bó lan enkon. Bese nu e tu wase binfo bi mwεem e yí won wvun e.

<sup>14</sup> Ke me nsaanke mwεem mvun e ben nen le me ngomte le ben ewuumene ke. Me nteete lo ben diéwε boom bem bô nu fitele fiem e. <sup>15</sup> E ben cim kenke naa bonyii nteen bô yeyi ben ekumε Klistu, tu ke e mum nu le ben kenke bo'icen nteen ke. E nu me wvú icee wene, njefo e to ge me e ben se taashε ben e bo Klistu Jisos seke me nto nfewcεε saaka we wvú jee e ben. <sup>16</sup> Nonen, me e mum e no nleke le ben etomyi ekale kenε ke naa no me ntomyi kem. <sup>17</sup> E nu shiee wvú me ntum Timatio fô ben e wvú nu waa wem yí Tata le. Wvú nu fitele fiem, e wvú leeme ten yí saaka wvun e bô fitele fimwaan. Wvú nu ke eto ebvuu etamcε ben no nce wem diéwε wee Klistu le nu. Fiεε fi wvú nu ke esee nu ke fi fi me nghane n'yeyi bintaashε bi bonyii bo mbee le bicii dvú mondvuum e monciim. <sup>18</sup> Bonyii bomew nu e kew wase e no bensee ye njefo bó kpwaake le ke me mbεε nke ento e ben e ke. <sup>19</sup> Geenε, e Tata beje lo, tu e shεke caan e me embvuu ento. E me nu ndioo e nto, nse n'yen le laa bonyii bô bensee ye bodvu kumte ke e e nu diuw nuu bó kenke mvungay mvù nε fô Nyo' le le, <sup>20</sup> njefo ke bvunfon bvú Nyo' le nu fiεε fi diuw wvú kumεn e ke. E nu fi mvungay mwew e. <sup>21</sup> Ben shieele le me nke entoo nεε? Ben shieele le me nke entoo bô ngbwan nuu bô fitele fi kenkonεn e noo nyεkeey e?

## 5

*Bó ebvuse wee nnyen kenjan e bonyii bo Klistu le ente*

<sup>1</sup> Me nkenke lo nghaw keen'yuw le wee mvu e ben ente nu e kew wase nce nnyen kenjan. E nnyen kenjan yin nu naa yí e yaa nulo e wee wvú yaa kee ke Nyo' emom ke. Me n'yuuke le wee mvu e ben ente joo kpwεε ice. <sup>2</sup> Ben yen kfuu yin nnyen e nen, e fanε yaa ebeele lo, e no bensee e e nu ye le? Ben kenke keebvuse lo kfuu wvuwε wee wvú mom fiεε fiεε e ben ente.

<sup>3</sup> Naa no me mbaa enu beene ejise, nu e me nu ke beene e keyoy e lenlen diéwε me nu beene. Me nu e nsumten wase nsaw <sup>4</sup> e diee di Tata wesebeene wvú Jisos e ekumε wee wvú mom kfuu fiεε fiεε. Ben ke dioo e shii, e me nu beene e keyoy e, e mvungay mvu Tata wesebeene wvú Jisos e nu ten fó, <sup>5</sup> e ben jo wee wvudvu, nya can Satan e, e wvú ebefe bô nyam ye ye, e keyoy kew ke eboy diu di Tata wesebeene wvú Jisos nu ke ekase eto le. <sup>6</sup> Ben saale ye nen e fi yaa jee ke. Ke ben kee le bó ke joo fintunlen nen caan tow e mvuum e, e fi mum ge e mvuum modvu monciim ben e? <sup>7</sup> Ben ebvuse fintunlen fi e nu nce wvu yvum e ben ente, e ben emum enu bonyii bô bofe diéwε mvuum mò bó baa gεε fintunlen jó le ke, e e nu naa no ben nu. Ke ben kee le Klistu nu Waa Njee wvú Nyo' to geε ncese dvú fô beene le ke diéwε wvú bó ké no seεle seke Nkaw Danefey e le? <sup>8</sup> Nonen, beene nu diéwε bonyii bô diee Nkaw Danefey e e e nu bô bleed wvú bó baa gεε fintunlen jó wvú e nu mvuntelem mvú yuule noo keceey. Fo beene enu diéwε bonyii bô diee Nkaw wvun e e nu bô bleed wvu bvuyvuum e wvú bó nu e gεε fintunlen jó wvú e nu nce wvú befε noo kenje kε befε ke.

<sup>9</sup> E nwa' wvú me nto sanεε fô ben e, nu e me nto nsan le fo ben etaashε ben e bonyii bô jaanke kenjan ke. <sup>10</sup> Ke me nto njemyi e e nu ekumε bonyii bo e won jan bô jaanke kenjan, kenεε bô yeεle ejise yí mwεem e, kenεε bô ngoyte mondvuum joo mwεem mvu bonyii le, kenεε bô bunlee bonyo' bo ecici ke. E e nu boba, e ben ekenke keene

4:12 Luk 6:28; Lem 7:60; Lum 12:14; Lem 18:3    4:13 Lam 3:45    4:15 Gal 4:19    4:16 11:1; Fili 3:17; 1Tes 1:6  
4:17 16:10; Lem 16:1; 2Kol 1:1    4:19 Lem 18:21; Jem 4:15    4:20 2:4; 15:24    4:21 2Kol 1:23; 13:10    5:1 Lεw  
18:8    5:2 6:12; 10:23    5:3 Kolo 2:5    5:5 1Tim 1:20    5:6 Gal 5:9    5:7 Ksm 12:1-15; 13:7; Jon 1:29; 1Bi 1:19  
5:9 Mat 18:17; 2Tes 3:14    5:11 6:9-10; 2Tes 3:6; Tay 3:10; 2Jon 10

lo yî wonj wvun e. <sup>11</sup> Me nto njemyi ε è nu le fo ben etaashì ben ε bo wee wvù teje εkolε kew le wen nu waa bwee wesebeene yî Klistu le, bvuu jaanke kenjan, kenεε yεele ejise yî mwεεm e, kenεε bunlee bonyo' bo εcici, kenεε nan'yi bonyii, kenεε wuu mbvuum ε mó koole, kenεε ngoyte mondvuum joo mwεεm mvu bonyii le ke. Fo wee emom naa lo ediekεn bô kfuu wvuwε wee ke. <sup>12</sup> Kε è nu bvudvuu bvuseεbeene keesaake bonyii bò yaa nu ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ente ke. Bonyii bò è nulo é beene esaake nu bò nu ê kentaashε ente. <sup>13</sup> E nu fí fí Nwa' Nyo' gayte le, “Ben ebvuse wee wvù kenjke kenje kè befε ê ben ente.” E nu ke esaw Nyo' bonyii bò yaa nu ke ê kentaashε le.

## 6

*Fo wee mbee egeñ eshomse mvu ê bonyii bò yaa nu ke bo mbee le*

<sup>1</sup> Kε fí baa enu lenj le é wee ê ben ente kenjke fiεε bô waa bwee, é wvú fey keegen shomse fwe dvu bonyii bò è nu bo Nyo' le, kaa gen dvú ε è nu fwe dvu bonyii bò yaa gee mwεεm teytey ke. <sup>2</sup> Kε ben kee le bonyii bò è nu bo Nyo' le nu ke esaw bonyii bo yî wonj wvun e le? No è nu ke esaw ben bó, tu ke è nulo é ben esaw mwεεm mvu wεmewεme ê ben ente? <sup>3</sup> Kε ben kee le beene nu ke esaw bonceendaa bo Nyo' le le? No fí nu nonen, tu è nulo é ben ekee naa ntay keesaw mwεεm mvù kooyi yî nshii wvu keseen e. <sup>4</sup> Mwεεm diεwε mvumwε le ε dīoo kooyi, ben ε ghan nεε ε se no joo gene dvú ε è nu fwe dvu bonyii bò baa kenjke naa lo bvudvuu ente jo kentaashε ke bonyii bo mbee le? <sup>5</sup> Ben ewuumen. E fen nu le kee wee nu naa lo dvú ê ben ente wvù kenjke bvufee keesumten nsaw wee bô wee le? <sup>6</sup> Ben kaa nen'yi ε wee jo waa bwee gen shomse, shomse ε è nu ê bonyii bò yaa nu ke bo mbee le. <sup>7</sup> Ben keenu bvuu kenjke bonsaw ê ben ente dunji le ben nu ε gbwe wase. Kε ben nulo ecine é egee bonyii bomew mwεεm mvù befε fô ben e le? E ke è nulo ten é ben ecine é

efiike bonyii bomew ben e? <sup>8</sup> Geenεn, è kaa nen'yi ben gee mwεεm mvù befε bvuu fiike kenfiw, efey mvunciim, ε wee no gee mvumvun mwεεm ε è nu bô waa bwee. <sup>9</sup> Kε ben kee le ke bonyii bò gee mwεεm mvù befε yaa nu ke ekenjke bvudvuu ente jo bvunfon bvū Nyo' le le? Fo ben elεεlè bikuu binen ke. Kε bonyii bò jaanke kenjan, kenεε bò bunlee bonyo' bo εcici, kenεε bò jaanke bokε' bo bonyii bomew e, kenεε bolemsε bò kaase joo bomew, kenεε bokεnε bò kaase joo bomew, <sup>10</sup> kenεε bocooñ, kenεε bonyii bò yεele ejise yî mwεεm e, kenεε bò wuu mbvuum ε mó koole, kenεε bò nan'yi bonyii, kenεε bò ngoyte mondvuum joo mwεεm mvu bonyii le, nu ke ekenjke bvudvuu ente jo bvunfon bvū Nyo' le ke. <sup>11</sup> Mwεεm mvun nu mvù ben bomew to gee fwele. Geenεn, ε Nyo' ke cukε ben, caw gee, ε ben no nu teytey ê wvú ejise. Wvú to ge mwεεm mvun bô mvunjay mvu diee di Tata Jisos Klistu le bô mvu Keyoy kew ke wvú wvù Nyo' wesebeene le.

*Fieε fi è nulo é wee egeè bô ye ye*

<sup>12</sup> Wee nulo eduu le wen kenjke mvunjay keege fiεε ficii fí wen koonjke. Geenεn, me ε no ngayte le ke è nu fiεε ficii fí nulo efi wee ke. E wee nulo eduu ke le wen kenjke mvunjay keege fiεε ficii fí wen koonjke. Geenεn me ε no ngayte ke le, ke è nulo é me encine é fiεε fimew ejo me etfuse é me entu nfwá fí ke. <sup>13</sup> Wee mvu ten nulo eduu le, “Mwεεm mvudien nu nje tee, ε tee nu nje mwεεm mvudien.” Geenεn ben ekeè le Nyo' nu ke ebefe bô mvú mvunciim. Kε ye wee nu yì bó ejaanke kenjan dvú ke. Ye wee nu ε è nu keelemte dvú fô Tata le, ε è kenjke wvú wvù Tata ye yidvu. <sup>14</sup> No Nyo' to bvuseε Tata wesebeene yî kpwe le, nu ke lenjlenj no wvú nu ke ebvuse beene bô mvunjay mwew mvudvu yî kpwe le. <sup>15</sup> Kε ben kee le ye yene nu biba bí ye Klistu le le? E nulo é wee ebvuu ege nεε se jo keba ke ye Klistu le egeñ etaashε bô kpwoon nsake? Kε è nulo é fí enù nonen ke. <sup>16</sup> Kε ben kee le é wee taashi wase ye ye bô kpwoon nsake tu bô wvú nu wase ye miaañ e? E nu fí fí bó

5:12 Dito 13:5    6:2 Lum 5:17; 2Bi 2:4; Jut 6; Mwm 1:6    6:7 Mat 5:39-40; Lum 12:17    6:9 15:50; Gal 5:19-21  
6:11 Tay 3:3-7; Ibu 9:14; 1Jon 1:7    6:12 8:9; 10:23; Gal 5:13; 1Bi 2:16    6:13 Mat 15:17-19; 1Tes 4:3    6:14 15:15,  
20; Lum 6:4; 8:11; 2Kol 4:14    6:15 12:27    6:16 Kenj 2:24; Mat 19:5; Efe 5:31    6:17 Jon 17:21-23; Lum 8:9-11; 2Kol  
3:17-18; Gal 2:20

to saɲɛɛ lɛ, “Kpwoon bô diemsɛn ké taashi, mum tu wase wee mwaanɲ.” <sup>17</sup> Geenɛn, wee wvù taashi bô Tata nu ɛ bô wvù nu wase fiɛɛ fimwaanɲ ê keyoy e. <sup>18</sup> Ben elewtè nce nnyɛn kenjanɲ. Mwɛɛm mvù befe mvumew mvù wee gee nu ɛ kɛ wvù gee ɛ è nu yî ye ye le kɛ. Geenɛn, wee wvù jaanɲke kenjanɲ gee kebefɛ ɛ è nu bô ye ye. <sup>19</sup> Kɛ ben kee le ye yene nu yew yî Keyoy ke Yuule kè Nyo' nya ê ben cee dvù le? Kɛ è kɛnɲke ben bikuu binɛn kɛ. <sup>20</sup> Bó to guy lo ben kenlum e. Nonɛn, ben egeè mwɛɛm bô ye yene ɛ è nu mvù etoò bô mbense fô Nyo' le.

## 7

### *Saaka wvu ekumɛ kpwoon bô diemsɛn*

<sup>1</sup> Me nu enya ntfuse keseen ekumɛ mwɛɛm mvù ben to saɲɛɛ fô me le. Fí jee lɛ fo wee ekum kpwoon e kɛ. <sup>2</sup> Geenɛn, no mmom yî ekumɛ kenjanɲ nu ɛkfuɲ, fí jee lɛ diemsɛn ekenkè we kpwoon ɛ kpwoon kɛnɲke we diemsɛn. <sup>3</sup> Ɛ diemsɛn kɛnɲke keegee diew lemme di diemsɛn e fô kpwɛse le, ɛ kpwɛse kɛnɲke keegee tɛn diew lemme di kpwoon e fô dweese le. <sup>4</sup> Kɛ è bvuu kɛnɲke kpwoon mvunɲgay fô ɛkolɛ kew e kɛ, è kɛnɲke dweese. Ɛ nu kɛ lɛnɲlɛn no kɛ è bvuu kɛnɲke diemsɛn mvunɲgay fô ɛkolɛ kew e kɛ, è kɛnɲke kpwɛse. <sup>5</sup> Fo wee ebase jim ê wee le ɛ è baa nu lɛ è seyse ben bocii ɛ bee, ɛ ben nu ege nonɛn kɛ yî kefew e, wvu lɛ ben nulo emum enya bikuu binɛn sekekis yî bunle le kɛ. Ɛ ben dioo ɛ ge nonɛn, mum kase no nu yî kentaashɛ kenɛn e no ben se shee nu, wvu lɛ fo Satan ke enɛ eteeyi ben njefo kɛ ben yaa kee keekemsɛn bô bikuu binɛn kɛ. <sup>6</sup> Me njemyi fin kɛ diɛwɛ ntefe le, kɛ è nu nci ɛ me nyaa ê ben kɛ. <sup>7</sup> Ɛ è be nu diɛwɛ me, é me enshieele lɛ wee tfuu enu sɛ kpwoon kɛ diɛwɛ no me nu. Geenɛn, etu ege nɛɛ ɛ wee tfuu kɛnɲke kɛ ye nnya yî Nyo' nu ɛ nya ê wvù. Wee mvu kɛnɲke yin nnya ɛ wee mvu kɛnɲke ye.

<sup>8</sup> Keseen, fô bonyii bô bɛɛ bó embenɲ e noo bô nu bokɛ' bo bonɲkfu le, me ɛ no nɲgayte lɛ, fí jee lɛ bó emɛy nu bó embenɲ kɛ diɛwɛ me le. <sup>9</sup> Geenɛn, é bó nu sɛ è nulo é bó ewensɛn

bô ye, é wee gom kpwoon kɛnɛɛ diemsɛn ɛ bô wvù taashɛ no nu, njefo fí jee keetaashɛ enu nonɛn, ɛfey keekpwee bô ye yî nɲeyɛn.

<sup>10</sup> Fô bonyii bô nu wase yéw e, me ɛ no nɲgayte lɛ kpwoon eyɛnè fô wvù egawsɛn bô dweese. Kɛ wvun nu nci ɛ wvù buy ê me kɛ. Wvù buy ɛ è nu ê Tata. <sup>11</sup> Geenɛn, é wvù gawsɛn lo, tu wvù kɛnɲke keemɛy enu wvù embenɲ. Ɛ è baa nu nonɛn, é wvù kase tu yew dvu dweese ɛ bô wvù mancɛ mwɛɛm mum no nu. Ɛ è nu kɛ tɛn fí fí me nɲgayte ê bolemɛ lɛ kɛ diemsɛn kɛnɲke keekunɲ kpwɛse kɛ.

<sup>12</sup> Fô bomew bonyii le nu ɛ me nɲgayte ê bó lɛ, é wee wvù nu wee mbee kɛnɲke kpwoon ɛ kpwoon wvudvu yaa nu kɛ wee mbee, ɛ kpwoon wvudvu koonɲke lɛ bô wvù enu, fo diemsɛn wvudvu ebvuse wvù kɛ. Fifi nu ɛ è gayte me. Kɛ è gayte Tata kɛ. <sup>13</sup> Kpwoon é no kɛnɲke dweese ɛ diemsɛn wvudvu yaa nu kɛ wee mbee, ɛ wvù koonɲke lɛ bô wvù enu, fo kpwoon wvudvu ebuy tɛn kɛ. <sup>14</sup> Me njemyi nonɛn, njefo é diemsɛn wvù yaa nu kɛ wee mbee kɛnɲke kpwɛse ɛ è nu wee mbee, tu Nyo' joo kɛ wase wvù diɛwɛ wee we le nje kpwɛse. Kpwoon tɛn wvù yaa nu kɛ wee mbee é no kɛnɲke dweese ɛ è nu wee mbee, tu Nyo' joo kɛ wase wvù diɛwɛ wee we le nje dweese. Ɛ è baa nu nonɛn, tu kɛ boom bobole yuule kɛ. Geenɛn, no fí nu, nu ɛ bó yuule. <sup>15</sup> Ɛ wee wvù yaa nu kɛ wee mbee nɛ ɛ no shieele keegawsɛn, é bó cinɛ dvù. Ɛ fí kooy nonɛn fo diemsɛn kɛnɛɛ kpwoon wvù nu wee mbee ekpwaake lɛ wen kɛnɲke kɛ keenu bô wvù kɛ. Nyo' to tenɲ beene lɛ beene eceè ɛ è nu yî nyɛkeey e. <sup>16</sup> Wo wvù kpwoon, wo kee fɛɛ lɛ kɛ è nulo é wo ke ege é Nyo' eboyse dwee wo? Ɛ wo wvù diemsɛn kee tɛn fɛɛ lɛ kɛ è nulo é wo ke ege é Nyo' eboyse kpwɛɛ wo?

*Wee emɛy kɛ enù no Nyo' to tenɲɛ wvù ɛ wvù nu*

<sup>17</sup> Fiɛɛ fí nu, nu kɛ lɛ wee eceè nce ɛ è nu wvù Tata nu ɛ nya ê wvù. Wvù enù kɛ no Nyo' to tenɲɛ wvù ɛ wvù nu. Fin nu fiɛɛ fí me nteete bintaashɛ bi bonyii bo mbee le dvù mondvuum e monciim. <sup>18</sup> Ɛ wee nu ɛ bó to tenɲ wvù ɛ bó ɛ tfuse wase wvù yew, fo wvù egomtè keenu diɛwɛ wee wvù bɛɛ ntffuse



le ke. E wee nu dvú wvù bó to tenjεε wvú ε wvù bεε ntffuse, fo wvú egomtè le bó etfuse wvú yew keseen ke, <sup>19</sup> njefo é wee nu ε bó ε tfuse wvú yew kenεε bó baa tfuse ke, tu ke fifie kenjke fiεε keege ke. Fiεε fi nu shiee le nu le wee egεεlè bonci bo Nyo' le. <sup>20</sup> Wee tfuu emεy ke enù no Nyo' to tenjεε wvú ε wvú nu. <sup>21</sup> E bó to tenje wo ε wo nu nfwá, fo wo ebuukè ke. Geenεn, é wo kenjke je keebuy bvunfaw e, é wo buy fiuw. <sup>22</sup> Ben ekeè le wee wvù Tata to tenjεε ε wvú nu nfwá nu ε wvú buy wase bvunfaw e fô Tata le. E è nu ke lenjεn ten no wee wvù bó to tenjεε ε wvú yaa nu ke nfwá, nu wase keseen nfwá fô Klistu le. <sup>23</sup> Bó to guy lo ben kenlum e. Fo ben enù bonfaw bo bonyii le ke. <sup>24</sup> Nonεn, boom bo bwεεm e, wee emεy ke enù bó Nyo' é je yì wvú to tenjεε wvú ε wvú nu jó le.

*Ntefe ê bokpwεε noo bókε' bo bonjfu le*

<sup>25</sup> Keseen, ekumε fi bokεnε kenεε bolemse bò bεε bokpwεε le, nu ε ke Tata nu ε see fiεε fi me enjay ke. Geenεn, ε me nu enya wεm ηkpawawce diεwε wee wvù Tata nu ε koo shen fô wvú le ε wee nelo ebee fiεε fi wvú gayte le. <sup>26</sup> Me ηkpwaake le nje ηγεw wvù nu keseen, nu ε fi jee le wee emεy ke enù no wvú nu. <sup>27</sup> E wee kenjke wase kpwoon, fo wvú ebvuu egomtè keekuj wvú ke. Wee é no nu se kpwoon, fo wvú ebvuu egomtè kpwoon ke. <sup>28</sup> Geenεn, é diemsen yen le wen nu etaashε bó kpwoon é bó wvú enu, tu wvú baa ge kebefε ke. Ngon kpwoon ε gen ê diemsen e, tu wvú baa ge ten kebefε ke. Geenεn, ben ekeè le bonyii bò nu ε taashe nu ε bó nu ke ekεnjke bonjεw yì wonj wvun e, ε fô me le nu ε me ηgomte keenjgemηgem ben yì fifin e.

<sup>29</sup> Boom bo bwεεm e, fiεε fi me njemyi nu le kefew kfufe wase baay keejewsee yì mwεεm mvu yì nshε le fen e. E kew yì keseen e ε gen lo, bonyii bò kenjke wase bokεnε enù diεwε ke bó kenjke ke. <sup>30</sup> E bonyii bò beele kpwe enù diεwε ke bó beele ke, é bò lanlajε enù diεwε ke fiεε jee bó le ke, é bò guyte mwεεm enù diεwε bó baa kenjke naa lo fiεε ke. <sup>31</sup> E bonyii bò gee mwεεm yì

wonj wvun e enù diεwε ke bó kenjke naa lo fiεε keege bó wonj wvun ke. Me njemyi nen, njefo wonj wvun no wvú nu keseen nen, nu ε wvú fele lo.

<sup>32</sup> Me ηgomte le ben enù ε fiεε yaa jewsee ben ke. Wee wvù nu se kpwoon ké no gεεle bvufee yì saaka wvu ekumε Tata le no è nulo é wvú egeè ke ε è nu fiεε fi Tata eyuuke njonj bó wvú. <sup>33</sup> E wee wvù kenjke kpwoon ké no gεεle bvufee ε è nu yì mwεεm mvu yì wonj wvun e no è nulo é wvú egee fiεε fi ye ejee kpwεse. <sup>34</sup> E wvú mum no nu ε bvufee bwew ε gawsen. E nu ke lenjεn no fi kpwoon kenεε ηgon kpwoon wvù baa kenjke diemsen e nu. Wvú ké no gεεle bvufee yì saaka wvu ekumε Tata le no è nulo é wvú enya ekole kew bó fitele fiew ficii ê wvú. E wvù kenjke diemsen ké no gεεle bvufee ε è nu yì mwεεm mvu yì wonj wvun e no è nulo é wvú egeè fiεε fi ye ejee dweese. <sup>35</sup> Me njemyi nen ke keenfi lo ben. Ke è nu le me ηgomte keembanj je fô wee mvu le ke. Me ηgomte ε è nu le wee ekiεε fiεε fi nu lenj, wvu le è nulo é wvú elemte fô Tata le bó fitele fimwaanj ε bvufee bwew baa gawsen ke.

<sup>36</sup> E diemsen leyte wan kpwoon, ε nε ε no yene le gee diwene fô wan kpwoon wvudvu le baa nu lenj ke, ε ye ηeyte wase wvú baay, ε fi nu ke le bó etaashε enu, é wvú ge no wvú shieele, taashe bó kpwoon wvudvu. Tu wvú baa ge kebefε ke. <sup>37</sup> Geenεn, diemsen wvù nu ε lese lo fô fitele fiew e le ke wen nu etaashε enu bó kpwoon wvù wvú leyte ke, ε wee yaa kane wvú le bó etaashε ke, ε wvú wensene ten bó ye ye, ε lese lo fô fitele fiew e le ke bó wvù nu etaashε ke, \* tu wvú nu ε ge lenj. <sup>38</sup> Fí mum è no nu le, wee wvù nu ε taashe ε no nu bó kpwεse wvù wvú leyte nu ε ge ke lenj. Geenεn, wee wvù baa taashe bó we kpwεse nu ε ge naa lenj

**7:19** Lum 2:25-29; Gal 5:6    **7:22** Efε 6:6; Flm 16; 1Bi 2:16    **7:23** 6:20    **7:25** 1Tim 1:12-14    **7:26** Yeli 16:1-4; Lem 14:22; 1Tes 1:6; 3:3-4    **7:28** Luk 21:23    **7:29** Lum 13:11-13; 1Bi 4:7; Fili 4:5    **7:31** 1Jon 2:17    **7:33** Luk 14:20    \* **7:37** Kenεε le, "... keekenjke ke lo wvú diεwε kpwεse wvù wvú leyte le,"

baay. † 39 Kpwoon ké no nu kpwee wee seke dweese bæe dvú. Geenèn, é dweese nelo ε kpwe, tu è nulo é wvú egen ê diemsen mvu le wvú wvú shieele é bô wvú etaashe enu, ε wvuwe wee kenke keenu wee Tata. 40 Geenèn, no me n'yene fiem nu é kpwoon wvudvu møy lo nonèn, é wvú eyuuke lo njon baay. Me njemyi nën, ε me ηkee le me ηkenke ten Keyoy ke Nyo' le.

## 8

*Saaka ekumε mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge kentanε dvú fô bonyo' le*

1 Me nu njeme keseen ekumε mwεεm mvudien mvù bonyii gee bintanε dvú fô bonyo' le. Ε nu keceey no bó duu le beene bocii kenke bvufee. Bvubvun bvufee nulo ege é wee ebensee ε è nu ye. Geenèn, ε kenkonen ké no yote lo. 2 Ε wee ne ε no kpwaake le wen kee mwεεm, é wvú no kee le wvú baa looci wase kee no wvú kenke keeke ke. 3 Geenèn, é wee koonke Nyo', é Nyo' no kee mweten.

4 Nonèn, fi ekumε keediee mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge kentanε dvú fô bonyo' le nu ε beene kee lo le ke bonyo' ban nu naa lo fiεε ke. Nyo' møy ke mwaan ε wvumvu yaa bvuu nu dvú ke. 5 Bonyii bomew joo le bonyo' bomew nu dvú fowe kenεε fokuse fen. Ε è nu keceey le bonyii joo le bonyo' nu nteen, ε bocee ekole nu ten nteen. 6 No bó cim joo nonèn nu ε fô beene le nu ε Nyo' møy ke mwaan. Ε è nu wvú wvú nu Icee wesebeene wvú to bomεε mwεεm mvunciim. Ε beene cee ε è nu nje ye. Ε Cee Ekole møy ke ten mwaan wvú è nu Jisos Klistu. Ε è nu wvú wvú bó to bomεε mwεεm mvunciim fele can ye le, ε beene kenke ten nshii fele yî ye le.

7 Fifi nu fiεε ε è baa nu bonyii bocii ê beene ente bò kee ke. Bonyii bomew bò to

shee gee bintanε fô bonyo' bodvu le nën'yi dīoo diee kfuu mvumwε mwεεm mvudien keseen no kpwaake ke le bó bæe diee ε è nu naa mwεεm mvù bó nu ε ge kentanε dvu fô bonyo' bodvu le. Ε mvuntelem mvubole mvu wεεyi mum no saake bó le mwεεm mvudien mvudvu nu ε befe bó bó. 8 Ben ekeè le ke è nulo é mwεεm mvudien ege é beene enu jεεy ê Nyo' ejise ke. Ke beene nu se bó ε die é fiεε ekenke fiεε keege ke. Beene ε die, jεεy jεεy saa enu ke. 9 Fiεε fi nu, nu ke le ben bò kee mwεεm mvun eyenè fo wee ke ne ejo mvunγay mvù wee kenke keege fiεε fi wvú koonke dvú, ege ε è nu fiεε fi waa bwee wvú wεεyi egbwe lo ke. 10 Ε wvuwe wee wvú fitele wεεyi yen ε wo wvú kee mwεεm, diekene bvudvuu bvù bó gee bintanε fô bonyo' le, wvú saa ekoonke ten keediee mwεεm mvudien mvù bó gee bintanε dvú fô bonyo' le? 11 Ε wvú ge nonèn, ke tu wo wvú kee mwεεm nu ε befe wase bó waa bwoo wvú wεεyi wvun wvú Klistu to kpwee nje ye. 12 Ε fiεε fi wo ge fin emum enu kebefε ε wo ε ge ε befe bó fitele fi waa bwoo wvú wεεyi le, ε kebefε kedvu nu ε wo ge ε è nu fô Klistu le. 13 Nonèn, ε è nu le fiεε fi me ndiee, ebeete bó waa bwεεm, me nsaa embvuu en'yuu enkum dvú ke, wvu le fo wvú ke egbwe ke.

## 9

*Mvunγay mvù waa ntum Jisos kenke*

1 Ke è nulo é me engee fiεε fi me ηkoonke le? Ke me nu waa ntum Jisos e? Ke me nto nu ε n'yen Tata wesebeene wvú Jisos e le? Ε ke ben ban nu sew lemme diem fô Tata le le? 2 Ε bonyii bomew cim kicine le ke me nu waa ntum Jisos, tu ke è nulo é ben ten ekicine ke. Ben nu nciise wvú dunçi keceey le me nu waa ntum Tata Jisos.

† 7:38 36 Kenεε le, “Ε wee kenke waa we ε ne ε no yene le ke wen gee bó waa wen ê je yi len ε ke, ε wan wvudvu ε kpwee wase ε wvú yene le è be nulo é wan enu bó diemsen, é wvú ge no wvú yene, cine ε waa we taashe no nu bó dweese, tu wvú baa ge kebefε ke. 37 Geenèn, wee wvú nu ε lese lo fô fitele fiεε e le ke wen nu enya waa wen ê diemsen ke, ε wee yaa kane wvú le wvú enya ke, ε wvú kenke ten mvunγay keege fiεε fi wvú shieele, ε lese lo fô fitele fiεε e le ke wen nu enya waa wen ê diemsen ke, tu wvú nu ε ge len. 38 Fí ε mum ε no nu le, wee wvú nu ε nya waa we ê diemsen nu ε ge ke len. Geenèn, wee wvú baa nya we ê diemsen nu ε ge naa len baay.” 7:39 Lum 7:2-3 8:1 Lem 15:29; Lum 12:16; 13:1-7; 14:1; 16:14; Jon 13:34; Lum 15:1-2; 2Kol 8:7-8, 24; Gal 6:10; Efe 5:2 8:1 Lum 14:1-15:6 8:3 13:12; Gal 4:9 8:4 10:19-20; Dito 4:35, 39; 6:4-5; Gal 4:8-9 8:6 12:5-6; Jon 1:3-4; Efe 4:5-6; Kolo 1:16 8:7 10:23-33 8:8 Lum 14:13, 15, 17, 21; Gal 5:13 9:1 4:9, 15; 15:8-10; 2Kol 2:14-17; 3:1-3; 5:18-20; 10:7-8, 13; 11:5, 13; 12:11-13; Gal 1:1 9:4 Luk 10:7-8; Mat 10:10

<sup>3</sup> Me ngayte fin ê bonyii bò sowte kenyi kem. <sup>4</sup> Kε bese keηke keediekene bvuu wukene nje lemme din e? <sup>5</sup> E ke bese ten koη lo ejo bosese bokεε bò è nu bonyii bo mbee le elene bô bó ke leηleη diεwe Bita bô boom bo ntum e bo Jisos e bomew noo boom bo bwee Tata Jisos e le? <sup>6</sup> Fí nu le è mεy ke bee Banaban bò keηke keelemte bô can yese se diekene le? <sup>7</sup> E nu wee nci wvù la wvù lemte ε è taale ke wvù fô εkolε kew e? E wee lem wεε, é wvù enu se wvù ε die mwεεm mvù buyte wεne dvudvu le? E wee cεyte ten nyám, é wvù enu se wvù kamte emben yodvu wuu le?

<sup>8</sup> Mwεεm mvun mvù me njemyi mvun nu ε è nu ηkpawce wee wvu wum maan e? Ke fí nu ke ten ê bonci bo Nyo' le le? <sup>9</sup> Muses to nu ε san ê Nwa' bonci le le, “E wee jo nyam le yí elε εgin, fo wvù esûm diuw nyam yidvu ke.”

Ben kpwaake le Nyo' to jemyi nonen, ε è nu ekumε nyám e? <sup>10</sup> Wvù to jemyi ε è nu ekumε beene, ε bó to san fô beene le njefo wee wvù lemte wεε keηεε è nu wvù gbweci lo, keηke keetaale fwe kee le wen nu ke ekooy fiεε wεne fodvu. <sup>11</sup> E bese fen nu ε jewe ηgow yí ê keyoy e ê mvuntelem mvunen e, é fí enu baay fô bese le keekεke mwεεm mvu yí nshε le ê ben e? <sup>12</sup> E bonyii bomew keηke mvunγay keegay le ben enya mwεεm ê bó, tu ke è nulo é ben enya ê bese fesεn lo?

*Baul to baa ejo mvunγay mwew mvu waa ntum Jisos e keefi mwεεm ê bonyii ke*

Geenen, bese baa jo mvumvun mvunγay ke. Bese nu ε kuu ε è nu shém yí fiεε ficii le, εfey fo fiεε enu dvú keejewsee le fo saaka wvù jee wvu ekumε Klistu egεne fwe. <sup>13</sup> Ke ben kee le bonyii bò lemte yew ncese le nu ε mwεεm mvudien mvubole ké no buyte ε è nu dvú, ε bonyii bò lemte fô ketan ke ncese le ké no boonke ten fô mwεεm mvù bó too dvú fó le? <sup>14</sup> E nu ke leηleη no Tata nu ε gay le bonyii bò fewci saaka wvù jee keηke keecee ε è nu yí dvú le.

<sup>15</sup> Naa no fí nu nonen, me mbaa njo mvumvun mvunγay ke, ε ke me nsaanke nen le ben ekεw egee fimew fô me le ke. E è fen nu le wee ege é ye yin yí me nsaale nje diεw Nyo' yí me nfewci εcici enu le me nfii mwεεm ê bó, é fí ejee le me ηkpwe lo. <sup>16</sup> Ke me ηkeηke keensaale ye le me nfewci saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu ke. E ge Nyo' le me enfewci. E me ntun lo keenfewci, é Nyo' elan ηgew yí yem e. <sup>17</sup> E è fen nu le me ηgee lemme din ε è nu ηkpawce wεm, é me enshieele mmawce. Geenen, ke è to seyse me ke. E to seyse Nyo' nya can yem e. <sup>18</sup> Kfuu sew wvù è nulo é me enkeηke nje lemme din nu naa la? Sew wεm nu ke le me enfewci saaka wvù jee εcici, n'yaa nleeme le ben elaake me no me nfewci saaka wvudvu ke. <sup>19</sup> Ben ekeè le ke me nu ê wee ekuse ke. Geenen, me nu ε ntfuse εkolε kem le me enu nfwa bonyii bocii wvu le me enso bó nteen, é bó enu bo Klistu le. <sup>20</sup> Me ndioo nu bee Bojuu, no ηgee ε è nu no bó ké no gee, wvu le me enso bó é bó etu bonyii bo Klistu le. Me ndioo nu bee bó no bó bii bonci bo Muses e, no ηgee ke diεwe bó le. Geenen, n'yaa nu ekuse jo bonci ke, wvu le me enso bonyii ê bó ente. <sup>21</sup> E me ndioo nu bee bonyii bò yaa nu ê boba bonci kuse, no ηgee ke ten diεwe wee wvù yaa nu ke ê bonci kuse. Me ηgee nonen, wvu le me enso ten bonyii boba é bó enu bo Klistu le. Ke è nu le me mbaa nu ê nci Nyo' kuse ke. Me nu ê nci Klistu kuse. <sup>22</sup> E me ndioo nu ten bee bonyii bò wεeyi yí mbee le, ε me ntu ten diεwe bó le wvu le me enso ten bó. Me nu ε ntu wase lo fiεε ficii fô bonyii bocii le, wvu le è nulo é me enge naa la fi è nulo é me enge é bomew ê bó ente ke eboy. <sup>23</sup> Me ηgee mwεεm mvun mvunciim nen nje saaka wvù jee wvu ekumε Klistu, wvu le me ηke ηkeηke ten bvujonke bvù saaka wvudvu nyaa ê bonyii.

<sup>24</sup> Ke ben kee le yí kenlewtε le nu ε bonyii ké no lewte nteen ε è ke so ke wee mwaan keηke mmawce? Nonen, ben ten elewté ê je yí ben ke ekeηke mmawce le. <sup>25</sup> Bonyii bo kensewce le bocii keηεε è nu kensewce

ke kenlewte le, kenεε ε̄ nu kfuu kè nεε, ké no yeεyi naa ntay. Bó ké no yeεyi nonen, keeke ekenke mmawce, ε mmawce wvun yaa nu wvù mεy lo ke. Geenεn, ε wese-beene mmawce nu wvù mεy lo. <sup>26</sup> Me nlewte kem kenlewte ηgene teyey ε̄ ε̄ nu fô bó koole. Ke me nu diεwe wee mvunko wvù tfumyi ke lo mvunko ncεw ncεw ke. <sup>27</sup> Me nyεwle bô ye yem, momte le yí ebii ε̄ ε̄ nu fiεε fi leη e, wvu le fo me ηke endioo ε̄ nfewce wase diεw Nyo' ε̄ bonyii bomew, ε̄ Nyo' ekaa ebvuse lo me ηgoo le ke.

## 10

### *Beene eyenè fo fiεε fi to kooyεε bô bonyii bo Israel ke ekooy bô beene*

<sup>1</sup> Boom bo bwεεm e, me ηgomte le ben ekume ntay fiεε fi to kooyεε bô bo'icee cee bosεεbeene seke bó to lenε ηkpwaante. Bó bocii to lenε ekuse jo kembεw, gen lente joo yi baay kuse, \* <sup>2</sup> ε̄ bó mum no nu ke diεwe bó nu ε taashε bó bô bo Muses ε̄ kembεw kedvu noo ε̄ joo yidvu le. <sup>3</sup> Bó bocii to diee mwεεm mvudien ε̄ ε̄ to nyaa Nyo', <sup>4</sup> wuu ten joo ε̄ nyaa Nyo', ε̄ wvù to gee ε̄ yí buyte yí kemaan e. Kemaan kedvu to nu Klistu wvù to lenε bô bó. <sup>5</sup> Naa no bó to yene mwεεm mvun e nen, ε̄ nteen bó le no gee ke mwεεm mvù fitele ebeete Nyo'. ε̄ wvù mum yuwyε boba bonyii, ε̄ digvune dibole jiimen ηkpwaante jodvu.

<sup>6</sup> Mwεεm mvun mvù to kooyεε bô bó nu ntefe fô beene le le fo beene ekenke shieε mwεεm mvù befe diεwe bó le ke. <sup>7</sup> Fo beene ebunlè bonyo' bo ε̄cici no bó bomew to bunlee ke. Bó nu ε̄ saη ekumε bó le, “Bonyii to nu ε̄ shii, dieken, wuken, ja we mum ley bine le no bine fô fimooso le.”

<sup>8</sup> Fo beene ejaankè kenjaη no bó bomew to jaanke, ε̄ Nyo' ge ε̄ bó kpweken bontfuke mbaanfiεε ncow botete (23,000) yí diuu dimwaan e ke. <sup>9</sup> Fo beene emomtè Tata no bó bomew to momte, ε̄ Nyo' ge ε̄ yó tawye

bonyii bodvu ε̄ bó kpweken ke. <sup>10</sup> Fo beene ewvukenè no bó bomew to wvukene, ε̄ Nceendaa Kpwe yuwyε bó ke.

<sup>11</sup> Mwεεm mvun mvunciim mvù to kooyεε bó bó nu ntefe fô bonyii le. ε̄ bó to saη nen le beene ban bô cee ε̄ ε̄ nu kefew kè woη kaa wase le, ejoð wεε. <sup>12</sup> Nonen, wee wvù kpwaake le wen leeme temyi ntay, eyenè fo wvù ke egbwe. <sup>13</sup> Ben ekeè le mmom yicii yí too fô ben e nu ke yí ké no too ten fô bonyii bomew e. Nyo' nu Nyo' keceey, ε̄ ke ε̄ nulo ε̄ wvù ecinε̄ ε̄ mmom eto fô ben e fey mvunγay mvunen ke. ε̄ mmom too fô ben e, ε̄ wvù edunce ke je yí ben efey jó eso mmom yidvu.

<sup>14</sup> Nonen nsáa yem shém, me ε̄ no nteete ben le ben elewtè mwεεm mvu ekumε bonyo' bo ε̄cici. <sup>15</sup> Me njemyi ε̄ ben nen diεwe ε̄ bonyii bô kenke bvufee le. Ben ekpwawce ntay le laa ke fiεε fi me njemyi ε̄ ben fin nu keceey ε̄? <sup>16</sup> Ke beene ké joo fiko fi ntaashε le, nya keyoone ε̄ Nyo', wu yí kentaashε le, tu beene nu ε̄ taashε yí elemε ke Klistu le? ε̄ beene ké dioo ε̄ jo blēed wvu yí kefew kekiε le ε̄ guuten ε̄ die yí kentaashε le, ke tu beene taashi ε̄ ε̄ nu yí ye Klistu le? <sup>17</sup> No beene diee blēed wvun nen nu bonyii nteen ε̄ ntuw nu ke mwaan, tu fí dunçi le beene nu ye yimiaaη, njefo beene diee ke ε̄ ε̄ nu ntuw mwaan. <sup>18</sup> Ben ejo kenfewsεn fô bonyii bo Israel e. Wee tfuu wvù diee fiεε fô ketan ke ncese le nu ε̄ taashε wase bô Nyo' yí ncese wvudvu le. <sup>19</sup> Fiεε fi me ηgayte fen nu le la? ε̄ fen nu le mwεεm mvù bó gee bintanε dvú fô bonyo' le kenke fiεε keege kenεε le bonyo' bodvu ten kenke fiεε keege? <sup>20</sup> Ke ε̄ nu nonen ke. Fiεε fi me ηgayte nu le boncese bô bonyii bô yaa kee ke Nyo' gee nu ε̄ bó gee ε̄ ε̄ nu fô bonceendaa bo dεwle le. Ke bó gee ε̄ ε̄ nu fô Nyo' le ke. Me ε̄ no ηgayte le fo ben etaashi ben ε̄ bonceendaa bo dεwle le ke. <sup>21</sup> Ke ε̄ nulo ε̄ ben ewuu ε̄ fiko fi ntaashε le fi ε̄ nu fi Tata le, bvuu wuu ε̄ fiko fi Satan e ke. Ke ε̄ nulo ten ε̄ ben edieε mwεεm mvudien mvu Tata le bvuu

**9:27** Lum 8:13; 13:14    **10:1** Ksm 13:21; 14:21-29    \* **10:1** Joo yi baay yin nu yí bó tenε le Joo yí Yεεle (Kensam 14:21-22).    **10:3** Ksm 16:13-35; Dito 8:3; Mben 78:24-25    **10:4** Ksm 17:6; Ktj 20:11; Mben 78:15    **10:5** Ktj 14:29-30; Mben 78:31; Ibu 3:17; Jut 5    **10:6** Ktj 11:4, 34; Mben 106:14    **10:8** Ktj 25:1-9    **10:9** Ktj 21:5-6    **10:10** Ktj 14:2, 36; 16:41; 17:6-15; Mben 106:25-27; Ibu 3:17-18    **10:11** 7:29-31; Lum 15:4    **10:12** Gal 6:1    **10:13** 1:9; Jem 1:13-14    **10:14** 1Jon 5:21    **10:16** 11:24-25; Luk 22:17-20    **10:17** 12:27    **10:18** Lew 7:11-21    **10:19** 8:4    **10:20** Dito 32:17; Mben 106:37; Mwm 9:20    **10:21** 2Kol 6:15-16    **10:22** Dito 32:21



diee mvu Satan e ke. <sup>22</sup> Fo beene egeè fiεε fi shém eton'yi Tata ke. Ke beene temyi fele wvú ke.

*Wee egeè fiεε ε è nu fi nulo efi ten waa bwee*

<sup>23</sup> Beene bomew nen'yi no duu le bó kenke mvunḡay keege naa fiεε ficii. Geenεn, bó ekeè le ke è nu fiεε ficii fi nulo efi wee ke. E beene bomew nen'yi no duu ke le bó kenke mvunḡay keege naa fiεε ficii. E ke è nu ten fiεε ficii fi nulo ege é wee eleeme temyi yi mbee we le ke. <sup>24</sup> Fo wee egeè fiεε kpwaake ke ε è nu ekole kew ke. Wee ekpwaakè ten ekumε waa bwee. <sup>25</sup> Ben edieè nyam yicii yi bó geese fô way yaa sowte laa yi nε fεε le, wvu le fo mvuntelem mvunen esaakè ben yi fifiε le ke. <sup>26</sup> Me njemyi nonεn, njefo bó nu ε sanj ê Nwa' Nyo' le le,

“E kenke Tata wonj wvun noo mwεεm mvunciim mvù nu yi dvú le.”

<sup>27</sup> E wee wvù yaa nu ke wee mbee teje ben le ben eto ediekεn, ben é bee ε gen, é ben no diee fiεε ficii fi bó nya ê ben yaa sowte ke. Fo fitele esaakè ben yi fifiε le ke. <sup>28</sup> Geenεn, é wee mvu nε lo ε see ê ben le mwεεm mvudien mvudvu nu ε bó ε ge kentanje dvú fô bonyo' le, fo ben edie ke wvu le fo wee wvù be seje ê ben eyenè le ben gee fiεε fi befε, bó fo fitele esaakè wee. <sup>29</sup> Me ḡayte fitele fin ε è nu fi wee wvù be seje ê ben e. Ke me ḡayte ε è nu finεn ke. Geenεn, è nulo é wee mvu ebife le laa è nulo é wen elu keege fiεε fi wen koonke nje fi nu esaake fitele fi wee mvu le le? <sup>30</sup> E me ndiee fiεε ε me ε nya keyoone kedvu ê Nyo', é wee ebvuu esaake me nje la? <sup>31</sup> Me ε mum ε no nduu fiem le fiεε ficii fi wee gee, kenεε wvú diee ε è nu fidien, kenεε wvú wuu ε è nu fiwuun, ε wvù no gee ê je yi wee mvu yen lo, enyaà mbense ê Nyo' le. <sup>32</sup> Fo ben egeè fiεε fi nulo ebefe bó mvuntelem mvu bonyii le ke, kenεε è nu Bojuu, kenεε è nu bonyii bó yaa nu ke Bojuu, kenεε kentaashe ke bonyii bo mbee le bo Nyo' le. <sup>33</sup> Me momte fiem keeḡee fiεε ficii ε è nu fi wee tfuu eyuukè njonj. Ke me ḡkpwaake ke ε è nu ekumε ekole kem maan ke. Me ḡkpwaake ekumε bonyii bocii le me enḡe é bó ke eboy.

## 11

*No è nulo é wee enu seke wvú bunlee*

<sup>1</sup> Ben ebenenè me ke no me mbenjene Klistu. <sup>2</sup> Me mbense ben no ben kumyi me yi fiεε ficii le bvuu bii mwεεm mvù me nto n'yεεyεε ben dvú. <sup>3</sup> Geenεn, me ḡgomte le ben ekiεε ntay le ekole ke diemsen tfuu le nu Klistu, ε ekole ke kpwoon e nu dweese, ε ekole ke Klistu le nu Nyo'. <sup>4</sup> E diemsen bunlee lo, kenεε wvú teete ntum Nyo' ε wvù ε banj ekole, tu wvù shoose ekole kew. <sup>5</sup> Geenεn, é kpwoon bunlee, kenεε wvú teete ε è nu ntum Nyo' se wvù nu ε banj ekole ḡkuun, tu wvù shoose ε è nu ekole kew. Ke jεy jεy wvuwe kpwoon bó wvù nu ε kpwaa ekole nu dvú ke. <sup>6</sup> E wvù yen le ke wen nu ebanj ekole kew ke, é wvù mum kpwaa lo. Geenεn, no è nu kenj'wuumen fô kpwoon e keenu bó ekole ε bó ε kpwaa, ε wvù mum banj le ekole kedvu. <sup>7</sup> Ke diemsen kenke keebanj ekole kew seke wvú bunlee ke, njefo wvù nu nfieesen Nyo' bvuu nu bvujonke bvú Nyo' le. Geenεn, ε kpwoon nu bvujonke bvú dweese le. <sup>8</sup> Ke è to buy diemsen yi kpwoon e ke, è to buy kpwoon yi diemsen e. <sup>9</sup> Ke Nyo' to bom ten diemsen nje kpwoon ke. Wvù to bom ε è nu kpwoon nje diemsen. <sup>10</sup> E nu nje fifiε bó nje bonceendaa bo Nyo' le wvù kpwoon kenke keebanj ekole kew. <sup>11</sup> Naa no fi nu nonεn, fô beene bó nu ε taashe wase beene bo Tata le, nu ε kpwoon yaa nu ke bó ekole kew maan ke, ε diemsen yaa nu ke ten bó ekole kew maan ke. <sup>12</sup> Fí nu nonεn, njefo no Nyo' to bomεε kpwoon yi diemsen e nu ε keseen nu ε è boote kpwoon diemsen. E fiεε ficii nen'yi fô Nyo' le. <sup>13</sup> Ben ten ke taa ente jodvu eyen le laa fi nu lenj fô kpwoon e keebunlee Nyo' se wvù nu ε banj ekole le. <sup>14</sup> Naa no ben yene mwεεm e, bonyii bocii kee lo le fô diemsen e keegeε ekole ε kí ci baay nu ε è nu kenshoose fô wvú le. <sup>15</sup> Geenεn, ε fô kpwoon e nu ε keekenke yvuw yi defe nu lo ḡgone fô wvú le. Nyo' to nu ε nya yvuw yi defe ê kpwoon le yi ebanji ekole kew. <sup>16</sup> E wee nu dvú wvù gomte keekicine fiεε fin, é wvù no kee le ke

beene kɛnɛɛ bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bo Nyo' le bvuu kɛŋke yimi je kɛ.

*Ntefe ɛkumɛ ntaashɛ*

(Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

<sup>17</sup> Geenɛn, fiɛɛ fimew nu dvú fi me ŋgomte keentefe ben yí dvú le, ɛ è nu fi ben gee ɛ me n'yaa nu embɛnse lo ben yí dvú le kɛ. Ben ké too shii yí kentaashɛ le ɛ è buy kɛ fiɛɛ fi befɛ ɛfey fi jee. <sup>18</sup> Fiɛɛ fi me ŋgomte keen'yaw enɔay nu le, me n'yuuke le ben ké taashi diɛwɛ kentaashɛ ke bonyii bo mbee le, no nu dew jɛɛy jɛɛy. Me ɛ no n'yene le è nulo enu keɛɛy. <sup>19</sup> Fí lo jee kɛ le kɛŋgawɛn enu è ben entelɛŋ wvu le bó emum eloocɛ ekiɛɛ bonyii bo lɛŋ è ben ente. <sup>20</sup> Me n'yene le ben ké too yí kentaashɛ le keedie mwɛɛm mvudien mvu Tata wesebeene wvù Jisos e, saa die ɛ è nu mvú kɛ. <sup>21</sup> Me njemyi nɛn njefo ben ké dioo diekene, ɛ wee no diee kɛ ɛ è nu mwew mwɛɛm mvudien gene fwe, ɛ bomew mum mɛy jɛŋ, ɛ bomew wu mbvuum ɛ mó koo lo bó. <sup>22</sup> Ɛ nu la fi nonɛn? Kɛ ben kɛŋke yéw keediekene, wukene dvú le? Nuu le ben gomte keejoo kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le ɛkuse, gee ɛ bonyii bò fuute wuumene le? Ɛ nulo é me njeme è ben le la? Ɛ nulo é me embɛnsee ben e? Naa lo, kɛ è nulo é me embɛnsee kɛ. <sup>23</sup> Me nto nu ɛ n'yɛɛyi ben ɛ è nu bô fiɛɛ fi Tata to yɛɛyɛɛ me dvú, le è to nu entaŋ jò bó to nu keegese Tata wesebeene wvù Jisos, ɛ wvú jo ntuw blɛɛd, <sup>24</sup> nya keyoone è Nyo', guushɛ gay le, “Fin nu ye yɛm ɛ me ɛ nya nje ben. Ben egeè fifin keekumyi me.” <sup>25</sup> Ɛ bó diekɛn mɛse, ɛ wvú jo fiko ge kɛ lɛŋlɛŋ diɛwɛ fwe le, gay le, “Fiko fin nu fi monkan mo monfɛm mò Nyo' gbwo bô ɛlɛmɛ kem. Ben egeè fifin sekecii wuu keekumyi me.” <sup>26</sup> Fí ɛ mum ɛ no nu le ɛ gɛn naa ɛ buy seke Tata nu ke ekase eto le, nu ɛ sekecii kè ben diee blɛɛd wvun bvuu wuu fiko fin nu ɛ ben fewci ɛ è nu ɛkumɛ kpwe Tata. <sup>27</sup> Nonɛn, ɛ è nu naa yɛɛ wvù diee blɛɛd wvudvu kɛnɛɛ wuu fiko fi Tata le fidvu è je yì baa jee le kɛ, tu mwɛtɛn gee ɛ è nu kebefɛ njefo wvú baa

wvumte ye bô ɛlɛmɛ ke Tata le kɛ. <sup>28</sup> Wee dioo nu keedie blɛɛd wvun ebvuu ewu fiko fin, ɛ wvú yaw jɛŋɛ ɛkolɛ kew ntay sɛ no gee nonɛn, <sup>29</sup> njefo é wee diee blɛɛd wvun, wuu fiko fin yaa kee fiɛɛ fi è nu ye Tata, tu mwɛtɛn diee bvuu wuu, joo ɛ è nu nsaw fô ɛkolɛ kew e. <sup>30</sup> Ɛ nu fiɛɛ fi bonyii nteen è ben entelɛŋ wɛɛyi ɛ bomew ɛmkenɛ ɛ bomew ɛ kpwekɛn wase. <sup>31</sup> Geenɛn, é beene jɛŋɛ bikuu bisɛɛbeene ntay ɛ sɛ no diee bvuu wuu, Tata saa ebvuu esaw beene kɛ. <sup>32</sup> Ɛ Tata saake beene, tu wvú nɛci lo beene wvu le fo wvú ke etaashɛ beene bô bonyii bo yí won wvun e le beene nu ɛ gbwe nsaw kɛ. <sup>33</sup> Boom bo bwɛɛm e, fí ɛ mum ɛ no nu le seke ben ɛ taashɛ keedie mwɛɛm mvudien mvu Tata le, ɛ ben ɛy ɛ wee tfuu to. <sup>34</sup> Ɛ jɛŋ yuu wee, é mwɛtɛn diekɛn fô yew e sɛ no too wvu le fo wvú ke eto ege fiɛɛ ejo ɛ è nu nsaw fô ɛkolɛ kew e kɛ. Fi ɛkumɛ mwɛɛm mvumew nu ɛ me nu ŋke entefe ben yí dvú le ɛ è nu seke me ɛ nto.

## 12

*Nnyá Keyoy ke Yuule*

<sup>1</sup> Boom bo bwɛɛm e, me nu enjeme keeseen ɛkumɛ nnyá yì Keyoy ke Yuule nyaa è bonyii. Kɛ me ŋgomte le ben enu kenjiwe le kɛ. <sup>2</sup> Ben ekeè le seke ben to bæɛ bonyii bò yaa kee kɛ Nyo', nu ɛ bó to lɛɛ ben ɛ ben no njimte, mum wvumte bonyo' bo ɛcici bò nu sɛ bó nulo ejeme ŋkuuŋ. <sup>3</sup> Me ɛ mum ɛ no ŋgayte le ben ekiɛɛ ntay le é wee nu ɛ Keyoy ke Nyo' le nu yí ye le, wvú saa ebvuu egay le, “Lon ekoo Jisos” kɛ. Ɛ wee yaa nulo egay le, “Jisos nu Tata” sɛ è fici Keyoy ke Yuule wvú kɛ.

<sup>4</sup> Ɛ dioo tu fô nnyá le nu ɛ bonyii kɛŋke nnyá jɛɛy jɛɛy ɛ è nyaa kɛ Keyoy kemwaan è bó. <sup>5</sup> Bonyii lemte dilemme jɛɛy jɛɛy è kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ente, geenɛn ɛ cee ɛkolɛ wvubo nu kɛ mwaan. <sup>6</sup> Ɛ jé nu jɛɛy jɛɛy yì bonyii lemte jó, ɛ è gee kɛ Nyo' mwaan le bonyii egeè dilemme didvu è yiye jé le. <sup>7</sup> Bó nu ɛ nya kɛ wee mwaan mwaan bô ye nnyá yi Keyoy ke Yuule keelemte fici kentaashɛ kecii dvú. <sup>8</sup> Ɛ wee mvu no kɛŋke

ye nnya yi Keyoy ke Yuule nya ê wvú ε è nu keejemyi diεwε wee wvù keηke bvufee le, nya yi wee mvu nnya ε è nu keejemyi diεwε wee wvù kee fiεε le. Ε Keyoy kin nu ke kemwaan. <sup>9</sup> Ε Keyoy ké nya yi wee mvu nnya ε è nu fitele fi wvú elese yî Nyo' le ntay, nya yi wee mvu ε è nu keefeεle bincem. Ε Keyoy kin nu ke kemwaan. <sup>10</sup> Ε Keyoy ké nya yi wee mvu nnya ε è nu keegeεe binghaw bi mwεεm e, nya yi wee mvu ε è nu keeteete bontum bo Nyo' le, nya yi wee mvu ε è nu bvufee keekee jεεy jεεy mwεεm mvù nen'yi fô Keyoy ke Nyo' le bô mvù yaa nen'yi ke fô Keyoy ke Nyo' le, nya yi wee mvu ε è nu mvunγay keejemyi díεw yì bó yaa kee ke, nya yi wee mvu ε è nu keeεεyi mwεεm mvù wee wvudvu jemyi ê bonyii. <sup>11</sup> Bó gee mwεεm mvun mvunciim ε è nyaa ke Keyoy kemwaan nnya yidvu ê bó. Ε kí gawci ê wee tfuu no kí shieele.

*Kentaashe ke bonyii bo mbee le nu diεwε ye wee le*

<sup>12</sup> Beene kee le ye wee nu ke yimiaan, geenεn ε yí keηke biba nteen. Ε naa no biba bidvu cim nu nteen nen nu ε bí taashi gee ye yimiaan. Ε nu ke ten no Klistu bô bonyii bew nu. <sup>13</sup> Beene nu bonyii jεεy jεεy, ε bomew nu Bojuu, bomew Boglek, ε bomew nu bonfaw, ε bomew yaa nu ke bonfaw. Ε è nu ke Keyoy kemwaan kè to taasheεe beene bocii keenu ye yimiaan. \* Ε Nyo' to γεke ke ε è nu Keyoy kedvu kemwaan fô mvuntelem mvuseεbeene le.

<sup>14</sup> Ke ye wee nu ke keba ke ye le kemwaan ke. Ε nu biba nteen. <sup>15</sup> Ε εkalε cim nε ε gay le, “No me mbaa nu kebo ke, tu ke me mbee keba ke ye le ke”, fifiε saa ege é kí emum enu se è nu keba ke ye le ke. <sup>16</sup> Kentunγun ε nε ten ε gay le, “No me mbaa nu jise ke, tu ke me mbee keba ke ye le ke”, fifiε saa ege é kí emum enu se è nu keba ke ye le ke. <sup>17</sup> Ε ye wee yicii be mεy ke jise, é wvú eyuuke mwεεm bô la? Ε yí be mεy ke kentunγun, é wvú eyuuke nsam fiεε bô la? <sup>18</sup> Fiεε fi nu, nu le Nyo' to nu ε bom wee seyse biba biew bi ye le jεεy jεεy no wvú kooηke. <sup>19</sup> Ε ye wee

be nu ke keba kemwaan, é yí enu nεε le? <sup>20</sup> No fi nu, biba bi ye le nu nteen. Geenεn ε bí ε taashe ε ge ye yimiaan. <sup>21</sup> Ke è nulo é jise egay ê kebo le, “Ke me nshieele wo ke.” Ε ke εkolε nulo egay ten ê bikaa le, “Ke me nshieele ben ke.” <sup>22</sup> Fiεε fi kaa nu, nu le biba bi ye le bi yen'yi le bí wεεyi lo nu bi ke è nulo é ye wee enu se bí ke. <sup>23</sup> Ε biba bi ye le bi beene joo le bí nu nεw, nu bi beene taale fô ntay. Ε biba bi beene ké no wuumene keedunγi ê bonyii nu bi beene ké no banγi. <sup>24</sup> Ε biba bi bonyii yene, nu bi yaa shieele le bó etaalè fô nonεn ke. Nyo' nu ε seyse ye wee ê je yì le bó ewvumtè biba bi yen'yi le bí nu nεw e. <sup>25</sup> Wvú to ge nonεn wvu le fo keηgawsen enu yì ye le ke, le keba etomtè kemew, ε kemew tomte kemew. <sup>26</sup> Ε keba ke ye le kemew nε ε no yuuke nsase, tu biba bidvu bicii nu eyuuke nsase. Ε bó seyse keba ke ye le kemwaan, tu bí bicii nu elanγane bô kí. <sup>27</sup> Ε dioo tu fô Klistu le nu ε ben bocii nu ye ye, ε wee mwaan mwaan ben e nu keba ke ye yidvu le. <sup>28</sup> Nyo' nu ε gee bonyii bô elemte dilemme jεεy jεεy ê kentaashe ke bonyii bo mbee le. Ε bo fwe nu boom bo ntum e bo Jisos e, ε bô bii bó le nu bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, ε bô bii bó le nu bonyii bô γεεyi bonyii. Ε gee bomew ε è nu bonyii bô egeεe binghaw bi mwεεm e, bomew bô efelè bincem, bomew bô efici bonyii. Ε gee bomew ε è nu bô eseyseε no dilemme egeεe, ε bomew nu bô kee keejemyi díεw yì bó baa kee yì ke. <sup>29</sup> Ke è nu bonyii bocii bô nu boom bo ntum e bo Jisos e ke. Ke è nu bocii bô teete bontum bo Nyo' le ke. Ke è nu bonyii bocii bô γεεyi bonyii ke, ε ke è nu bocii bô gee binghaw bi mwεεm e ke. <sup>30</sup> Ke è nu bonyii bocii bô keηke nnya keefeεle bincem ke. Ke è nu bocii bô nulo ejemyi díεw yì bó baa kee ke. Ε ke è nu ten bonyii bocii bô nulo eεεyi mwεεm mvù bonyii jemyi ê díεw yimi le ê bonyii ke. <sup>31</sup> No nnyá yin yicii nu nen, ben eshieelè ntay keekeηke nnyá ε è nu yì kuuke fele yicii. Geenεn, me nu ndunγeε ê ben fiεε fi fele mwεεm mvun mvunciim.

**12:10** 14:5; Lem 2:4 **12:11** 7:7; Lum 12:3; Efe 4:7; 1Bi 4:10 **12:12** 12:27 **12:13** Gal 3:27-28 \* **12:13** Kenεε le, “Ε è nu ke Keyoy kemwaan kè to joe beene bocii é bó se lese beene ê joo keenu ye yimiaan.” **12:26** Lum 12:15; 2Kol 11:29 **12:27** 6:15; 10:17; 12:12; Lum 12:4-5; Efe 4:4, 16; 5:30 **12:28** 12:8-10; 14:1-4; Lem 13:1; 15:32; Efe 4:11-12 **12:31** 14:1



## 13

### *Kenkonjen fele mwεem mvunciim*

<sup>1</sup> E me nciim ηkee keenjeme díew bitum bicii naa noo díew bonceendaa bo Nyo' le, se me ηkenke kenkonjen fô bonyii le ηkuuη, tu me ηkumte ke ε è nu diuw díewe ηgem wvù caake, kenεε bikanκαη e ε wee kp-waake. <sup>2</sup> E me nciim ηkenke naa mvunγay keenteete bontum bo Nyo' le, ηkee mwεem mvunciim naa noo mvù nu ê kenyile le, ε nlese fitele yî Nyo' le naa ntay wvù è nulo é me emvuwyi dikum, geenεn se me ηkenke kenkonjen fô bonyii le, tu me nu ke lo fiεε fi εcici. <sup>3</sup> E me nciim njo mwεem mwem mvunciim ε ηgaw ê bonyii, ε nya ten ye yem le bó eton, \* geenεn se me ηkenke kenkonjen fô bonyii le ηkuuη, sew wvudvu saa enu ke. <sup>4</sup> Wee wvù kenke kenkonjen fô bonyii le ké no kuule shém, bvuu gee gee dijee fô bonyii le. Ke wvuwε wee ké no bene kendon ke. Ke wvù ké no saale ye kenεε bensee ye ke. <sup>5</sup> Ke wvù ké no ηasene yî bonyii le ke. Ke wvù ké no kpwaake ke ε è nu εkolε kew ke. Ke wvù ké ton'ye shém cekey ke. E ke wvù ké no geele wee fô fitele le ke. <sup>6</sup> Ke wvù ké no yuuke njon bô fiεε fi befe ke. Wvù ké no yuuke njon ε è nu bô fiεε fi nu keceey. <sup>7</sup> Ke wee wvù kenke kenkonjen ké no yene jay wee mvu le ke. Wvù ké no fiisene mwεem mvunciim, taale ke fwe yî fiεε le ficii, bvuu suule shém yî fiεε le ficii. <sup>8</sup> Ke kenkonjen ké ka ke. Geenεn ε kefew nu eyuu eto kè mvunγay mvù Nyo' to nyaε le bonyii eteete bontum bew dvù nu ke eka, é díew yî bonyii jemyi yî bó baa kee yî ke eka, é mvunγay keekee mwεem ntay ke eka ten. <sup>9</sup> Mvù nu ke eka nonεn njefo beene kee mwεem keseen ke lo kebese kebese, teete bontum bo Nyo' le ke kebese kebese. <sup>10</sup> Geenεn ε è nu ke enu seke beene ε loocε wase ε kocεn é mwεem mvu kebese kebese emum eka. <sup>11</sup> E to nu seke me nto nu wan caan, ε me no njemyi díewe wan e, ηkpawaci mwεem díewe wan e, n'yene mwεem díewe wan e. Me ε ndioo ntaw wase ε mum ε ncine nce boom e. <sup>12</sup> Keseen nu ε beene yene mwεem

e jiwejiwe díewe ê kenλεey e. Geenεn è nu ke enu kefew kekíε le é mvù eyuu ê beene εjise. Keseen nu ε me ηkee mwεem kebese kebese, ε è nu ke enu sekekiε, é me emum emεε enkiεε mwεem mvunciim ke no Nyo' kee me. <sup>13</sup> Mwεem nu mvuntεntem mvù nu ke emεy eleeme fô. Mwεem mvudvu mvun nu: keeese fitele yî Nyo' le, bô keetaale fwe yî ηkawma Nyo' le, noo keekenke kenkonjen. E kenkonjen nu fiεε fi kuuke εnte jo mvù fele mvù mvunciim.

## 14

### *Keebvuu jemyi ekumε nnyá Keyoy ke Yu-ule*

<sup>1</sup> Ben egeelè kenkonjen fwe dvu mwεem mvunciim, geenεn ekenkè ten shiee ntay fô nnyá yî Keyoy ke Yuule nyaa ê bonyii le, εfey mvunciim, nnya keeteete bontum bo Nyo' le. <sup>2</sup> E wee jemyi ε è nu díew yî bó baa kee yî ke, tu ke wvù jemyi ê bonyii ke, tu wvù jemyi ε è nu ê Nyo', njefo ke wee yaa yuuke fiεε fi wvù jemyi ke. Wvù jemyi ε è nu mwεem mvu ê kinyile le ê mvunγay mvu Keyoy ke Yuule le. <sup>3</sup> Geenεn, wee wvù teete bontum bo Nyo' le ké no jemyi ε è nu ê bonyii, gee ε bonyii kuu yî mbee le, bvuu yvuwse mvuntelem mvubole, bvuu gee ten ε mvuntelem mvu bonyii le leεtene. <sup>4</sup> E wee wvù jemyi díew yî bó baa kee yî ke ké no fici ke ε è nu εkolε kew maan. Geenεn, ε wee wvù teete bontum bo Nyo' le ké no fici ε è nu kentaashe ke bonyii bo mbee le kecii. <sup>5</sup> Me ε no ηkoonke le ben ejemyi díew yî bonyii baa kee yî ke. Geenεn, ε fiεε fi me ηkoonke baay nu le ben eteetè ε è nu bontum bo Nyo' le ê bonyii. Wee wvù teete bontum bo Nyo' le nu shiee le fele wee wvù jemyi díew yî bó baa kee yî ke. E è fen baa nu le wee mvu ebanke díew yidvu wvu le kentaashe ke bonyii bo mbee le eyuw ntay é fi efi bó.

<sup>6</sup> Boom bo bwεem e, é me ne keseen ε nto fô ben e, ε no njemyi é díew yî bó baa kee yî le ke, é fifiε efi ben yî la le? Fiεε fi nulo efi ben nu ke seke me nu ε nto bô fiεε fi fifi fi Nyo' nu ε dunce é me, kenεε fiεε fimew fi wvù gomte le me enge é ben ekiεε, kenεε

**13:1** 8:1; Lum 13:8-10 **13:1** 2Kol 12:3-4 **13:2** 12:8; Mat 7:22; 17:20 **13:3** Dan 3:19-20; Mat 19:21 \* **13:3** Bonwa' bo boyvuum bomew kenke fen le, "Nya ten ye yem le me nsaale ye." **13:5** 10:33; Bngn 10:12; Fili 2:4 **13:8** 12:10; 14:1-5 **13:12** Lum 8:24; 2Kol 5:7; 8:3; Gal 4:9 **13:13** Kolo 1:4-5, 23; 1Tes 1:2-3; Tay 2:2; Ibu 10:22-24; 1Jon 4:16 **14:1** 13:8 **14:2** 12:10 **14:4** 14:26 **14:5** Ktj 11:29



ntum we mvu le me entefe ê ben, kenεε fiεε fimew le me en'yεεyi ben dvú. <sup>7</sup> Bó ejo ke fiεε diεwε ndon kenεε kome le mvù yaa kenjke ke keyoy. E nulo é wee ege nεε se kiεε fiεε fi mvù jemyi se bó ε ton kenεε ε kum ê je yi len e? <sup>8</sup> E wee ne le wen eton son jem, ε fanε ton ê je yi len e, é bonyii ege nεε se buy jem? <sup>9</sup> E nu ke lenlen no é ben jemyi díεw ê bonyii se bó yuuke lo, é bó ke ege nεε se kiεε fiεε fi ben jemyi? Ke tu njeme wene nu laayi ke lo yí fwefwe le. <sup>10</sup> Ke è nu kemaen le dikfuu di díεw e nu yí nshε le fen dí le dí le ke. E ke yimi nu dvú yí nu se bó kee kenyi kedvu ke. <sup>11</sup> Geenεn, é wee ne ε no jemyi ê me ê díεw e se me n'yuuke yí nkuan, tu wvú nu enu diεwε wee ketum e fô me le, ε me nu ten diεwε wee ketum e fô wvú le. <sup>12</sup> Me ε no ngayte ê ben le no ben gomte le mvungay mvu Keyoy ke Yuule le eyen'yi ê ben ente, ben emum emom ntay keekεjke ε è nu nnyá yiyε yí nulo ege é kentaashε ke bonyii bo mbee le ekuù lo.

<sup>13</sup> Fí ε mum ε no nu le, é wee jemyi díεw yí bó baa kee yí ke, é wvú no bunlee le Keyoy ke Nyo' le enya wen bô bvufee keεεεyi fiεε fi wvú jemyi ê bonyii. <sup>14</sup> E me ne ε no mbunlee ê díεw yí bó baa kee yí le ke, tu me nu mbunlee ê keyoy kem e, geenεn ε me n'yaa mbunlee bô bvufee bwem ke. <sup>15</sup> No fi nu nonεn, me nu enjε nεε? Me nu embunlee ê keyoy kem e, mbunlee ten bô bvufee bwem, en'yemte ê keyoy kem e, n'yemte ten bô bvufee bwem. <sup>16</sup> E fuw ke nonεn, wo ε ne ε no bensee Nyo' ê keyoy kuw e, é wee mvu wvù be nu fó yeke ke lo ke ege nεε se bee le, “Fí enù nonεn” yí keyoone kè wo be nyaa le se wvù be yuuke díεw yí wo jemyi? <sup>17</sup> E wo nya keyoone nonεn, ε cim ε nya naa ntay nεε, tu ke è nulo é fí efi wee mvu we ke. <sup>18</sup> Me nyaa keyoone ê Nyo' le me njemyi díεw yí bó baa kee yí ke nfele naa lo ben bocii. <sup>19</sup> Geenεn, no me nciim njemyi nonεn é me ndioo nu ente jo kentaashε ke bonyii bo mbee le, ε me no nkoonjke keenjemyi bô bvufee bwem ε è cim nu naa ke díεw shen, wvu le me n'yεεyi bó, efey keejemyi díεw bontfuke yuufe (10,000) se bó kee yí nkuan.

<sup>20</sup> Boom bo bwεεm e, fò ben ekenkè

bonkpawce bo boom bo caan e ke. Ben enù ke diεwε mvunley mvu boom e mvù yaa kee ke wase fiεε ekumε kebefε. Geenεn, ekenkè bonkpawce ε è nu bo ngaybonyii le. <sup>21</sup> Bó nu ε sanj ê Nwa' bonci le le,

“Me wvù Tata Nyo' ngayte le me nu nke enjemyi

ê bonyii ban dew botolo le,

ê díεw yí bó baa kee yí le ke.

Geenεn, ke fifiε nu ke ege é bonyii ban emum eyuw me le ke.”

<sup>22</sup> Fí ε mum ε no nu le, keejemyi díεw yí bó baa kee yí ke, nu nciise wvù dunji mvungay mvu Keyoy ke Yuule le ê bonyii bô yaa nu bo mbee le ke. Ke è nu nciise ê bô nu bo mbee le ke. Geenεn, ε nnya keeteete bontum bo Nyo' le nu nciise wvù dunji mvungay mvu Keyoy ke Yuule le ê bonyii bô nu bo mbee le, ε è yaa nu ke ê bô baa nu bo mbee le ke. <sup>23</sup> E ben, kentaashε ke bonyii bo mbee le bocii ne ε to yí kentaashε le, wee tfuu ε mum ε kew ε no jemyi ke ε è nu díεw yí bó baa kee yí ke, bonyii bo ncεw kenεε bonyii bô baa nu bo mbee le, ε ne ε ley, ε yuw no ben jemyi, bó saa ekpwaake le ben ghaanene lo? <sup>24</sup> Geenεn, é wee tfuu teete ε è nu ntum Nyo', wee wvu ncεw kenεε wvù baa nu wee mbee ε ley, é fiεε fi ben jemyi ege é wvù ekiεε le wen nu wee wvù befe, é fí esaake wvù fô fitele le, <sup>25</sup> é mwεεm mvù nyiime fô fitele fiεε e, eyenε emwa. Nonεn, é wvù emum etum envuw fokuse, enyaa mbense wvu baay ê Nyo' gayte le, “Nyo' nu naa ben ε bó.”

*No è nulo é kentaashε ke bonyii bo mbee le ebunlee, gee mwεεm lenj*

<sup>26</sup> Boom bo bwεεm e, fiεε ficii fi me njemyi nu le la? Fí nu le, seke ben ε to yí kentaashε le, ε wee wvù kenjke nkíεε keeyem no nu, ε wee n'yεεyi nu, ε wvù kenjke fiεε fi Nyo' nu ε dunjε ê wvù nu, ε wvù kee keejeme díεw yí bó baa kee yí ke nu, ε wvù kee keεεεyε díεw yidvu é bonyii eyuw enù ten. Ben egeè mwεεm mvunciim ê je yí è nulo é mvù efi lo kentaashε ke bonyii bo mbee le. <sup>27</sup> E bonyii nu keejeme díεw yí bó baa kee yí ke, é bó jeme ke bofεε kenεε botete maan. E bó dioo jemyi no jemyi wee

mwaan mwaan ε wee mvu cεeyi fiεε fi bó jemyi ê bonyii. <sup>28</sup> Ε wee baa nu dvú wvú ecεeyi fiεε fi bó jemyi, é bó no nu diuw tfu ê kentaashε ke bonyii bo mbee le εnte, ε wee jemyi ke wase ê shem ê shem fô εkolε kew e bó Nyo'. <sup>29</sup> Ε bonyii bò teete bontum bo Nyo' le nu dvú, é bofεε kenεε botεte jeme ê bonyii. Ε bó dioo jemyi ε bomew no yeese fiεε fi bó jemyi ntay. <sup>30</sup> Ε Nyo' fεn nu ε dunçε fiεε ê wee mvu wvú be ε shii dvú, é wee wvú be jemyi wase wε cife, nya je ê wvuwe wee jeme. <sup>31</sup> Ben ekeè le ben bocii nulo etefe bontum bo Nyo' le. Ε ben dioo teete, no teete wee mwaan mwaan wvu le bonyii bocii eyεeyi mwεεm ê ben, é ben ebvuu ege é mvuntelem mvubole bocii eyvuwsè. <sup>32</sup> Bonyii bò Nyo' nu ε nya yibo nnya keeteete bontum bew kenke mvunçay ê we jo nnya yidvu, <sup>33</sup> njefo ke Nyo' nu Nyo' kembvuñse ke, Nyo' nu Nyo' kenlεεten.

No fi nu ê bintaashε bi bonyii bo mbee le bò è nu bo Nyo' le bicii, <sup>34</sup> seke bokεne nu ê kentaashε ke bonyii bo mbee le εnte, no nu diuw tfu. Ke bó baa nya bó bò mvunçay keejemyi ke. Bó kenke keeyuuke lo bolemse le, ε è nu no nci jemyi. <sup>35</sup> Ε fiεε nu dvú fi bó gomte keekiε, é bó bife ê bole' bobole seke bó ε tu jim yew, njefo è nu kenshoose fô kpwoon ejemyi ê kentaashε ke bonyii bo mbee le εnte. <sup>36</sup> Ben ekeè le ke è to kew ben diεw Nyo' ke. Nuu le è to kew ben ε? Ε ke è mεy ke ben bò diεw Nyo' nu ε gεn wase fó ke. Nuu le è mεy ben ε? <sup>37</sup> Wee wvú kee naa le wen nu wee wvú teete bontum bo Nyo' le, kenεε wvú kee le Nyo' nu ε nya wen bò nnya ye yi Keyoy ke Yuule, wvú kenke keebεe le fiεε fin fi me nsañ fô ben e nu ε è gay Tata le me ensañ. <sup>38</sup> Ε wee baa ebee fi, tu bó nu ema lo ten wvú bò fiew fiεε.

<sup>39</sup> Boom bo bwεεm e, fi ε mum ε no nu le, ben ekenkè shiee baay ε è nu keeteete bontum bo Nyo' le. Geenεn, fo ben etun fo bonyii ejemyi diεw yì bó baa kee yì ke. <sup>40</sup> Ben dioo gee mwεεm mvun mvunciim, no seysee ntay, gee ê je yì jee le.

## 15

### *Jisos Klistu to nu ε buy yì kpwe le*

<sup>1</sup> Boom bo bwεεm e, me ηgomte keseen keenjkume ben ekume saaka wvú jee wvú me nto nfewcεε ê ben ε ben fiisen, ε no leeme yì dvú le keseen. <sup>2</sup> Ε nu saaka wvudvu wvun wvú boysee ben é ben fεn jici dvú ntay. Ε fuw ke nonεn, tu ben to beñe ke ε è nu εcici. <sup>3</sup> Ben ekeè le me nto nu ε nya fiεε ê ben ε fí kuuke baay fele lo mwεεm mvunciim. Ε è nu ke fí fi bó to nyaε ê me. Fiεε fidvu nu le Klistu to nu ε kpwe fô bibefe bisεεbeene le ke lenlen no bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le, <sup>4</sup> bò le bó to nu ε dwey wvú, ε è ke no nu εdiuw εta ε Nyo' bvuse wvú yì kpwe le ke lenlen no bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le, <sup>5</sup> noo le wvú to nu ε dunçε ekole kew ê Bita, \* bvuu dunçε ten ê boom bew bo ntum e bo yuufe ncow bofεε. <sup>6</sup> Ε wvú ke dunçε ten ekole kew ê bonyii bo mbee le ε bó nu bvudvuu bvumwaan fele wee gee tin. Bonyii nteen ηgoo yin e bεε ke naa dvú εben, ε bomew ε kpweken wase. <sup>7</sup> Ε wvú ke bvuu dunçε ekole kew ê Jεm, bvuu dunçε ê boom bew bo ntum e bocii. <sup>8</sup> Ε è ke dioo nu ejim, ε wvú dunçε ten ekole kew ê me wvun wvú nu εnte jo boom bo ntum e bo Jisos e diεwε wan wvú bó to bokεε kente le. <sup>9</sup> Me njemyi nonεn njefo me nu lo diεwε wee wvu caan e εnte jo boom bo ntum e bo Jisos e bocii. Ε me mbaa encim enkpwentεn wvú bó etεñe me le waa ntum Jisos ke, njefo me nto mbone bikaa ejim jo kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le. <sup>10</sup> Geenεn, ε Nyo' buw me, ge ε me no nu fiεε fi me nu fí keseen. Ke nfi wvun wvú Nyo' to nyaε ê me to nu ε la εcici ke. Me nto nu ε ηkaa nlem naa nfey lo boom bo ntum e bo Jisos e bocii. Geenεn, ε ke ε to lemte me bò mvunçay mwem ke. Ε to nu nfi wvun wvú Nyo' to buwεε me dvú wvú to lemte yì yεm e. <sup>11</sup> Fí ε mum ε no nu le kenεε è to nu me wvú to fewcεε saaka wvun ê ben, kenεε è to fewci bó, tu è nu ke fiεε fimwaan fi bee bó fewci, ε ben to bee fi le.

**14:29** Lem 17:11; 1Tes 5:21 **14:33** 7:15 **14:34** 11:3; Εfe 5:22; 1Tim 2:12 **14:37** 1Jon 4:6 **14:39** 14:1, 5  
**14:40** 14:33 **15:1** Gal 1:11 **15:2** Gal 2:1-2 **15:3** 11:23; Yesa 53:5-12 **15:4** Jona 1:17; Mat 12:40; Jon 20:9;  
 Lem 2:24-31 **15:5** Mat 28:16-17; Luk 24:34, 36; Jon 20:19 \* **15:5** Diee di Bita din nu ê diεw Glek e le Sefas. **15:7**  
 Luk 24:50 **15:8** 9:1; Gal 1:15-16; Lem 9:3-6 **15:9** 1Tim 1:12-16 **15:9** Εfe 3:8; Gal 1:13-14 **15:10** 2Kol 11:23  
**15:11** 1:12; Gal 1:17-18; 2:6-9

### *Beene nu ke ebuy ten yi kpwe le*

<sup>12</sup> Keseen no bese fewci le Klistu to nu ε buy yi kpwe le, ben bomew ε ge neε ε se no duu le ke bonyii bō kpweken wase nu ke ebuy yi kpwe le ke? <sup>13</sup> ε è fen nu keceey le ke bonyii bō kpweken wase nu ke ebuy yi kpwe le, tu ke Klistu to nu ε buy ten yi kpwe le ke. <sup>14</sup> ε è nu le Klistu to baa buy yi kpwe le, tu fiεε fi bese fewci nu εcici, ε mbee wene nu ten εcici. <sup>15</sup> ε è fen nu nonen, tu bese teyte fiεε yi Nyo' le εcici, njefo bese ghane fewci le wvú to nu ε bvuse Klistu yi kpwe le se wvú to nu ε bvuse ηkuuη, é è fen nu keceey le ke bonyii bō kpweken wase nu ke ebuy yi kpwe le ke. <sup>16</sup> ε è fen nu keceey le ke bonyii nu ke ebuy yi kpwe le, tu ke Klistu to nu ε buy ten yi kpwe le ke. <sup>17</sup> Fí ε no nu le é è fen nu le Klistu to baa buy yi kpwe le, tu mbee wene nu εcici, ε bibefe binen beε ke yi yene le. <sup>18</sup> ε fí emum enu ten le bonyii bō nu ε kpweken wase ε bó to taashe bó bo Klistu nu ε la wase εcici. <sup>19</sup> ε beene geεle bvufee yi Klistu le, taale le wvú efii beene ε è nu ke yi nshii wvun e maan, tu beene nu bonyii bō shen ekoole bonyii dvú yi won wvun e fele lo bonyii bocii.

<sup>20</sup> Geenεn, keceey kedvu nu le Nyo' to nu ε bvuse Klistu yi kpwe le. ε è nu Klistu wee wvu fwe wvú cεεεε je fō bonyii bō nu ε kpweken wase le. <sup>21</sup> No wee mwaan to gee ε kpwe to fō bonyii le bocii, nu ke lenlen no wee mwaan nu ε ge le bonyii nu ke ebuy yi kpwe le. <sup>22</sup> Fí ε no nu le no bonyii bocii kpwee njefo bó nu kfuu di Adam e, nu ke lenlen no bonyii bocii nu ke ebuy yi kpwe le njefo bó nu bonyii bo Klistu le. <sup>23</sup> Geenεn, ε wee nu ke ebuyte ke é kew kefew e. ε Klistu nu wee wvú to yawεε cεε je buy. ε wvú nu ke dīoo ε kase ε to, é bonyii bō nu bew emum ebuy ten. <sup>24</sup> Fí nu ke dīoo ε kooy nonen, é emum enu kefew kè won nu eka. Klistu nu ke efīwse bvunfon bō mvunḡay noo bvukuke bvucii bvú saake keseen, emum etfuse bvunfon bwew é Nyo' Ice. <sup>25</sup> ε wvú wvú Klistu kenke ke keesaake eḡen ebuy seke Nyo' nu ke eḡεε bonyii bew

bo bvuban e bocii é wvú ekuse é wvú etome bikaa yi bó le. <sup>26</sup> ε wee bvuban wvu eḡim wvú wvú nu ke emεse efīwse nu kpwe. <sup>27</sup> ε nu fiεε fi bó to sanεε é Nwa' Nyo' le le, “Nyo' nu ε gee wase mwεεm mvunciim é wvú ekuse wvú ε no saake.”

Geenεn, keegay le mwεεm mvunciim nu é wvú ekuse yaa mum nu le Nyo' wvú gεke mwεεm mvunciim é wvú ekuse nu ten é wvú ekuse ke. <sup>28</sup> ε nu ke enu seke mwεεm mvunciim nu wase é Klistu ekuse ε wvú saake, é wvú wvú Waa Nyo' emum eḡεε ekole kew ekuse jo Ice wvú gεke mwεεm mvunciim é wvú ekuse, wvu le Nyo' emum enu εwe jo fiεε ficii mondvuum monciim saake.

<sup>29</sup> ε è baa nu le bonyii bō nu ε kpweken wase nu ke ekase buy yi kpwe le, bó ε no leese bonyii é joo yi bvudvuu bvú bonyii bō kpweken wase le nje la? Bó leese bó é joo nonen le sew wvudvu nu la? <sup>30</sup> Bese ten ε no ghane yuu ye nen nje la? <sup>31</sup> Boom bo bwεεm e, me nu diuw kpwe le εdiuw εcii. Me njemyi mwεεm mvun nen njefo me n'yuuke ye yi fiεε fi Klistu Jisos wvú Tata wesebeene nu ε ge fō ben e fele can yem e. <sup>32</sup> ε è baa nu le bonyii bō kpweken wase nu ke ebuy yi kpwe le, no bonyii ké no jemyi mwεεm, ε me ηke ηḡen εfesus, ε bonyii ε bó ηale diewe nyám yi ηkpwaante le no diuu bee bó gomte keesaayε lo me, le sew wvudvu nu la? ε me enfanε nlu lo enḡay le fí enú no bó ké no duu le, “Beene ediekenè, wukenè njefo ntfuu nu ε bó nu ebuy ekpweken” e? <sup>33</sup> Fo wee elεεlè ben ke. Ben ekeè le, “ε wee wvú kenḡe kew jee lenε bō ηḡoo yi befe, é ηḡoo yidvu ebefe bō wvú.” <sup>34</sup> Ben etee bvufee bvunen jim, ecinε kebefε le. Me n'yene le ke ben bomew kee Nyo' ke. ε me njemyi nen keenḡe le ben ewuunenè.

### *Ye yi bonyii nu ke ebuyte dvú yi kpwe le*

<sup>35</sup> ε nulo é wee mvu enε ebiite le laa bonyii nu ke ebuyte yi kpwe le neε le le? Bó nu ke ekenke ε è nu kfuu ye yi neε le? <sup>36</sup> Wvuweε wee wvú biite nonen nu keyuḡ.

15:15 Lem 1:22; 4:33; 5:30-32    15:17 15:3; Lum 4:25    15:18 1Tes 4:13    15:20 6:14; Kolo 1:18    15:21 15:45-49; Kerj 3:17-19; Lum 5:12, 14, 18    15:22 2Kol 5:17    15:23 15:51-52; 1Tes 4:16    15:24 Dan 2:44    15:25 Mben 110:1; Mat 22:44    15:26 Mwm 1:18; 20:14; 21:4    15:27 Mben 8:6    15:28 Lum 11:36    15:30 Lum 8:36    15:31 2Kol 4:10-11    15:32 Yεsa 22:13; Luk 12:19-20; 2Kol 1:8    15:34 Mat 22:29; Lum 13:11-14; Efe 5:6-17    15:36 Jon 12:24



Ke wvú kee le bó ké jewyi fiεε fí saa ke ebuy se fí ε yaw ε kpwe le? <sup>37</sup> Ke ye fiεε fí bó ké jewe nu yí yì ké buy no kuu ke. Bó ké jewe ke ε è nu ηgow εyinεyin, kenεε è nu ηgow εgin, kenεε è nu yi la, <sup>38</sup> ε Nyo' mum nya ηgow yidvu bô ye yì wvú shieele. E wvú nyaa ye jεεy jεεy ê ηgow no ηgow yidvu nu. <sup>39</sup> Ke mwεεm mvunciim kenke nyam ye lenlen ke. Bonyii kenke yibo nyam ye jεεy, ε nyám kenke yibo, ε mvunyiim kenke yibo, ε byé kenke ten yibo ye. <sup>40</sup> Mwεεm mvu we nu ê yibo je le, ε mvu fokuse nu ê yibo je le. Mwεεm mvu we kenke bvubole bvujonke, ε mvu fokuse kenke bvubole bvujonke. <sup>41</sup> Diuu kenke bwew bvujonke, ε kpwee kenke bwew bvujonke, ε jón kenke ten bvubole bvujonke. E ke jon yimi bô yimi cim kenke bvujonke lenlen ke.

<sup>42</sup> E nu ke lenlen no ye bonyii nu ke enu seke bó buyte yì kpwe le. Bó ké dweyte wee ε ye ye fo, geenεn ke ye yì wvú nu ke ebuy dvú yì kpwe le beε ke efo ke. <sup>43</sup> Bó dweyte wee bô ye ε yí yaa yen'yi jee ke, yaa kenke mvunγay ke. Geenεn, ε wvú nu ke ebuyte yì kpwe le bô ye ε yí kenke bvujonke, kenke mvunγay. <sup>44</sup> Bó dweyte wee ε ye ye nu yì wee wvu wum. Geenεn, wvú nu ke ebuyte yì kpwe le bô ye ε è nu wase yì keyoy. E ye wee wvu wum nu lo, tu ye keyoy nu lo ten. <sup>45</sup> Bó nu ε san le, “Adam wvu fwe to nu ε no nu dvú, yoyte.” E dioo tu fô Adam wvu εjim e, ε wvú no nu fiew keyoy kè nyaa nshii ê bonyii. <sup>46</sup> Ke wee ké yaw no kenke ye ε è nu yì keyoy ke. Wvú ké yaw kenke ε è nu ye wee wvu wum se ké kenke yì keyoy. <sup>47</sup> Adam wvu fwe nu ε bó to bom bô kebvú ke yì nshε le. E Adam wvu εjim to ne fiew fowe. <sup>48</sup> Bonyii bo fokuse fεn nu diεwe wee wvu fwe wvú bó to bomεε bô nshε le, ε bonyii bo fowe nu diεwe wee wvú to nen'yεε fowe le. <sup>49</sup> No beene nu ε jo nfieεen yi wee wvú bó to bomεε bô nshε, nu ke no beene nu ke ejo yi wee wvú to nen'yεε fowe le.

<sup>50</sup> Boom bo bwεεm e, é me ensee ê ben le ke è nulo é ye yin yì è nu nyam bô εleme ke ekenke bvudvuu ente jo bvunfon bvú Nyo' le ke. E ke è nulo ten é fiεε fí nulo efo

ke ekenke bvudvuu fô fiεε yaa foo fó le ke. <sup>51</sup> Ben eyeke eyuw é me ensee ben kenyile ke fiεε le. Ke beene bocii nu ke ekpweken ke. Geenεn ε ye yesebeene bocii nu ke esεε ekumen. <sup>52</sup> Bó nu ke edioo ε ton son yi fokemεse, é ye yesebeene emum ekumen ke nen mwanη no wee ke bewbew jise. Son nu ke dioo ε jeme é bonyii bô nu ε kpweken wase emum ebuy yì kpwe le bô ye yì yaa beε ke efo ke, é beene bô beε dvú emum ekumen lo. <sup>53</sup> Ye yin yì nulo efo kenke keeke ekumen etu wase ε è nu yì yaa nulo efo ke. E ye yì nulo ekpwe kenke keeke ekumen etu wase yì yaa nulo ekpwe ke. <sup>54</sup> Seke ye yì nulo ekpwe ebvuu efo ε kumen wase ε tu yì yaa nulo ekpwe ebvuu efo ke, é fiεε ficii emum ekocen no bó san ê Nwa' Nyo' le le, “Bó nu ε so wase kpwe ε ηgoy mvunγay mwew.

<sup>55</sup> O kpwe, mvunγay mwuw ε fεε?

O kpwe, gbwεεη wo wvú wo taa bonyii dvú ε fεε?”

<sup>56</sup> Gbwεεη kpwe nu kebefε, ε mvunγay mvu kebefε le nu nci Nyo'. <sup>57</sup> Beene enyaà keyoone ê Nyo' wvú nu ε taashε beene bo Tata wesebeene wvú Jisos Klistu beene ε no soo kebefε noo kpwe.

<sup>58</sup> Nonεn boom bo bwεεm e bô nu shém yεm, ben eleemè temyi. Fo fiεε eshiikè naa lo ben ke. Ben elemtè lemme di Tata le sekeci, ekeè le ke lemme di wee gee nje Tata nu ke ela εcici ke.

## 16

### *Nnya keefi bonyii bo Nyo' le dvú*

<sup>1</sup> Me nu enjeme keseen ekumε nnya yì bó nyaa keefi bonyii bô è nu bo Nyo' le dvú. Ben egeè ke lenlen no me nto ηgayεε le bintaashε bi bonyii bo mbee le bi Galεshia egeè. <sup>2</sup> Seke è nu diuu di fwe yì kema le keci, ε wee mwaanη mwaanη baa fiεε seyse γεε. Wee dioo baale, baa ke no Nyo' nu ε buw wvú. E me ηke endioo ε nto ben saa ebvuu eshe esuuke lo kensuw ke. <sup>3</sup> Me nu ηke endioo ε nfεse, emum ensanη nwa' embene fô nnya yene le, é bonyii bô ben nu ε baa emum ejo egen dvú Jelusalem. <sup>4</sup> E fí



fɛn nu ε kocɛn ben e lɛ me ɛŋɛn tɛn, ɛ bee bɔ emum ɛɛn.

*Mwɛɛm mvù Baul to kpawwaci keeke ege*

<sup>5</sup> Me nu nke en'yaw enfey je Masedonia seke me ntoo ɛ ben e, njefo me ngomte keenfey je jó. <sup>6</sup> Ɛ è nulo ɛ beene ke ece, ce naa ε kefew ke nffum wvù tɛmyi le ke eghan efey, wvu lɛ ben ke eficɛ me yí lɛne diem e, ɛ me emum ɛŋɛne jò me ngɛne. <sup>7</sup> Kɛ me ngomte lɛ me nke endioo ε nto ɛ ben e keseen ɛ beene eyɛnɛn kɛ lo we we kɛ. Me ntaale fwe, nke lɛ me nu nke ento ɛ beene ebosɛn ece, ɛ Tata fɛn ε bee. <sup>8</sup> Geenɛn me embɛɛ ence Ɛfɛsus jan ɛŋɛn embuy diuu di Nkaw Bentekos e. <sup>9</sup> Kembuɲ ke baay nu ε yene fô me le jan keɛŋɛe lemme di Nyo' le, naa no bonyii bomew cim nu dvú bane lemme didvu din nɛn. <sup>10</sup> Ɛ Timatio ke eto lo, ɛ ben yɛn lɛ ben nu ε ge wvú ε no yuuke njoɲ ɛ ben ɛnte, njefo wvú gee lemme ε è nu di Nyo' le lɛɲlɛɲ kɛ diɛwɛ me. <sup>11</sup> Fo wee ejo wvú ɛkuse kɛ. Ben ke eficɛ wvú ɛ wvú elɛn nyɛkeey etu jim fô me le, njefo bee boom bo bwee wesebeene le cɛyte wvú. <sup>12</sup> Fi ɛkumɛ waa bwee wesebeene wvù Abolos nu ε me nse nu ε no nleke wvú lɛ wvú elaa ghane ɛ ben e bô boom bo bwee wesebeene le bomew ba, geenɛn wvú se baa kooɲke naa lo keeto keseen kɛ. Wvú nu ke edioo ε kɛɲke je, emum eto.

*Ngayma bô kemɛse ke njeme le*

<sup>13</sup> Ben dioo nu no yɛnè. Ben eleemè tɛmyi yí mbee wene le, enù bonyii bô kɛɲke mvuntelem. Ben eleemè tɛmyi. <sup>14</sup> Ben dioo gee fiɛɛ ficii no gee bô kɛɲkoɲɛn.

<sup>15</sup> Boom bo bwɛɛm e, ben ekeè lɛ Tɛfanas bô yew ye nu bonyii bo fwe ɛ keba kè Akɛya le bô to yawɛɛ lese fitele yí Tata le, nya bikuu bibole keefici bonyii bo Nyo' le. <sup>16</sup> Me ε no nkule can lɛ ben eyuukè bonyii kɛ diɛwɛ ban e, ebvuu eyuukè tɛn bonyii bô lemte yí fiɛɛ le fimwaan bô bó le. <sup>17</sup> Me ε no n'yuuke njoɲ no wvú wvù Tɛfanas bô Fotunatus noo Akaykus nu ε to keeyɛn me le. Me nu ε n'yɛn bó le fí ε mum ε no nu lɛ

me nu ε n'yɛn wase ben e. <sup>18</sup> Bó nu ε lɛɛse fitele fiem kɛ lɛɲlɛɲ no bó lɛɛse mvunɛn. Bonyii diɛwɛ ban e nu bô ben ewvumtè bó. <sup>19</sup> Bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bi Ɛsia jan gayte ben e. Akpwila bô Blisilia noo kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kè shiile ɛ bó yew gayte ben e ɛ diee di Tata le. <sup>20</sup> Boom bo bwee wesebeene le bo mbee le ciinse tɛn ngayma. Ben egay wee tfuu le ɛɲocɛ diɛwɛ bonyii bo Nyo' le. <sup>21</sup> Wvun ngayma saanke me wvù Baul bô kebo kem. <sup>22</sup> Lon ekoo wee wvù baa ekooɲke Tata kɛ. Kee Tata, kase kɛ eto. <sup>23</sup> Tata Jisos ebuw ben bô kembonɛn kew sekecii. <sup>24</sup> Kɛɲkoɲɛn kem enù fô ben e sekecii njefo beene nu ε taashɛ yí Klistu Jisos e. Fí enù nonɛn.

**16:5** Lem 15:21; 2Kol 1:15-16 **16:6** Lum 15:24 **16:7** 4:19 **16:8** Lem 19:8-10 **16:10** 4:17 **16:12** 1:12  
**16:13** 15:38; Mben 31:24; Ɛfɛ 6:10 **16:14** 8:1; Jon 13:34; Lum 13:8-10; 2Kol 6:6; Gal 6:10; Ɛfɛ 5:2 **16:15** Lum 16:5;  
 1:16 **16:18** Fili 2:29; 1Tɛs 5:12 **16:19** Lum 16:5; Mwm 1:4, 11; Lem 18:2 **16:20** Lum 16:16 **16:21** Gal 6:11;  
 Kolo 4:18; 2Tɛs 3:17; Flm 19 **16:22** Gal 1:8-9; Mwm 22:20; Jut 14; Mwm 1:7 **16:24** 4:21; 2Kol 2:4; 11:11; 12:15;  
 Fili 1:8; 2:17; 1Tɛs 2:8; 3:12; 2Tim 3:10; Flm 9

**Nwa' wvu bokaŋ bofεε wvù  
Baul to saŋεε ê kentaashε ke  
Kol en  
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu Kol en  
wvu bokaŋ bofεε wvun e**

Baul to saŋ nwa' wvu bokaŋ bofεε wvun fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Kol en e, ε è nu kefew kè bonḡew to nen'yεε etoo entelεŋ jo wvù bô kentaashε kedvu. Bonyii bo ê kentaashε kin e bomew to nu ε ne no keŋke mvunḡicen mvù temyi ekumε Baul. Geenεn, ε Baul saŋ no duŋci le wen koonḡe baay le bô bó etu diuw mwaanḡ.

Nwa' wvun nu ε bvuu ε ḡen fwe ε no jemyi no Baul to leke kentaashε kedvu le bó eyene can yibo keefi bonyii bo Klistu le bo Judea bô to nu yî ḡḡew e. ε keba ke nwa' wvun e ke ejim nu ε Baul jemyi ekumε mwεεm mvù duŋci le wen nu waa ntum Jisos Klistu wvu cεεy. Wvù to jemyi njefo bonyii bomew bo Kol en caan to nu ε ne bense bikuu bibole le è nu bowen boom bo ntum e bo Jisos e bo cεεy, mum duu le ke Baul nu naa lo waa ntum Klistu wvu cεεy ke.

*Bikuu bi mwεεm e ê nwa' wvun e*

1:1-11 Keŋkewce

1:12-7:16 Baul bô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Kol en

8:1-9:15 Nnya keefi bonyii bo Klistu le bo Judea dvù

10:1-13:10 ε Baul jeme ekumε mwεεm mvù duŋci le wen nu waa ntum Jisos Klistu wvu cεεy

13:11-14 Kemεse

<sup>1</sup> ε nu me wvù Baul, ε me nu waa ntum Klistu Jisos yî ḡkon wvù wvu Nyo' le. ε nu bee waa bwee wesebeene wvù Timatio. Me nsaanḡe nwa' wvun fô kentaashε ke bonyii bo mbee le bo Nyo' le bo Kol en, noo fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii bo keba kè Akεya le kecii. <sup>2</sup> Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

*Nyo' wvù læsee mvuntelem*

1:1 Gal 1:1; 1Kol 4:17    1:3 Efε 1:3; 1Bi 1:3    1:5 4:10; Mben 94:19; Kolo 1:24    1:6 4:15, 17    1:8 4:8; Lem 19:23; 1Kol 15:32    1:9 Lum 4:17    1:10 2Tim 4:18    1:11 4:15; Lum 15:30    1:12 2:17; 1Kol 1:17, 19, 31; 2:13; Ibu 13:18

<sup>3</sup> Mbense enù fô Nyo' wvù è nu Nyo' wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, bvuu nu Ice le. Wvù nu Icee shen, nu Nyo' wvù læsee mvuntelem mvu bonyii le yî mwεεm e mvunciim. <sup>4</sup> ε nu wvù wvù ké no læsee mvuntelem mvuseεbeene yî bonḡew bosεεbeene le bocii wvu le è nulo é beene emum ekee ten keelεεsee mvuntelem mvu bonyii bomew e seke bó nu yî bonḡew e. Beene nulo ekee keelεεsee nonεn ε è nu bô nleεse wvù Nyo' nu ε læsee mvuseεbeene mvuntelem dvù. <sup>5</sup> Bese kee lo le ke leŋleŋ no bonḡew bo Klistu le nu fô bese le baay, nu ke no Nyo' nu efele yî Klistu le læsee mvuntelem mvuseεse ke ten baay. <sup>6</sup> ε bese nu yî monlum e, tu è nu keelεεse mvuntelem mvunεn noo keeboyse ben. ε bó læsee mvuntelem mvuseεse, tu è nu keεge é mvuntelem mvunεn elεεtene, é ben ekuu shém enu nyεkeey yî bonḡew bô ben yene diεwε no bese yene le. <sup>7</sup> Fiεε fi bese taale fwe kee ekumε ben nu ε ke fiεε nulo eshiw bese ke, njefo bese kee lo le no ben yene ḡḡew diεwε bese le, nu ε ben ten nu ekeŋke mvuntelem mvù lætene diεwε bese le.

<sup>8</sup> Boom bo bwee wese le, ke bese gomte le ben enù se ben kee kfuu ḡḡew wvù bese to wue won wvù Esia le ke. Wvuwε ḡḡew to temyi baay fele mvunḡay, ε bese no yene le ke è nulo é bese ebvuu eluŋ ke. <sup>9</sup> Yî keceεy e, bese to kee le è nu ke wase kpwe fô bese le. Geenεn fifin to kooyi nonεn keεge le fo bese eyeemè yî bikuu bisese le ke, le bese eyeemè ε è nu yî Nyo' le. ε nu wvù wee wvù bvuuuse bonyii yî kpwe le. <sup>10</sup> Wvù wvudvu wvù to bvuseε bese yî kfuu wvuwε ḡḡew wvù è to yen'yi wase kpwe le, nu ε wvù nu ke emεy ke ebvuuuse. Bese nu ε ḡεε bvufee ε è nu yî ye le le wvù bæε ke ke ebvuu ebvuuuse bese sekecii, <sup>11</sup> no ben nu etomte bese bô bunle yene. Nonεn é bonyii emum ke enyaa keyoone ê Nyo' fô bese le nje fiεε fi jee fi wvù nu ε buw bese dvù nje bunle bonyii nteen.

*Fiεε fi to ḡεε ε Baul se kumεn ḡkpawce lene diew*

<sup>12</sup> Fiεε nu dvù fi bese saale ye yî dvù le, ε fitele fisεse tomte bese ekumε fí. Fí nu le,

gee disese ê wonjan, efey mvunciim fô ben e, nu di yuule, nu keceey no Nyo' gomte. Ke bese gee gee di bii bvufee bvuyi wonj wvun e ke. Bese gee bii ε è nu no Nyo' nu ε buw bese le bese egeè. <sup>13</sup> Ke bese saanjke fiεε fimew fô ben e jεey efey fi è nulo é ben etanj ekiεε fi ke. Me njkpwaake le ben nu ke etanj ekiεε fi ficii, <sup>14</sup> ke no ben nu ε kiεε wase bese keseen caan, wvu le é ke edioo enu diuu di Tata wesebeene wvù Jisos ε to, é ben esaale ye bô bese ke naa no bese saale ye bô ben. <sup>15</sup> No me nto njkee naa fifin nonen, ε me mum no ngomte keen'yaw nto ê ben e, wvu le ben ekeηke sεw wεm bokanj bofεε. <sup>16</sup> Me nto njkaake le me nu njke endioo engeene Masedonia enfey je jo ben, bô le me nu njke endioo enkaase embvuu enfey je jo ben é ben efice me yi lene diem di Judea le. <sup>17</sup> Ben kpwaake le no me nto mbaa enghan enfey ke, nu ε me nto njkaake nonen njgee ε è nu ndvum e? Nuu le me ndioo njkaake fiεε no njkaake ê je wee wvu fokuse fen wvù beje fiεε le “Eε” mum kase tun ke sekedvu le “Aay” e? <sup>18</sup> Yi keceey e, no Nyo' ké no leeme ke yi diεw ye le, ke fiεε fi bese jemyi ê ben ké no nu fi bese ebee le, “Eε” kase tun le, “Aay” ke. <sup>19</sup> E fi nu nonen njefo ke Jisos Klistu wvù Waa Nyo' wvù bee bo Silas noo Timatio to fewci ê ben ente nu wvù beje fiεε le, “Eε” kase tun le, “Aay” ke. E ké no nu ke le, “Eε” sekecii. <sup>20</sup> Ben ekeè le yi Klistu le nu ε bonkawma bô Nyo' geε bocii nu ε wvù ε bee dvù le “Eε”. E nu nje fifin wvù beene fele yi Klistu le gayte ê Nyo' le “Fí enù nonen.” E nεε no beene ké no tumte monkum mew nen. <sup>21</sup> E nu Nyo' wvù nu ε leke bese ε leke ten ben, beene ε no temyi yi Klistu le. Wvù nu ε caw \* beene. <sup>22</sup> Wvù nu ε gee nciise we yi yese beene le wvù è nu Keyoy kew kè nu fô mvuntelem mvuseεbeene le diεwe sâ' fiεε ficii fi beene nu ke ekeηke le.

<sup>23</sup> E nulo é me mbe Nyo' é wvù eben jim nsaw wεm le me nto mbaa nto Kolen ε è nu njefo me nto ngomte keembawce lo ben. <sup>24</sup> E ke è nu le bese gomte keeleeme ke le è nεε no mbee wene keηke keenu ke. Bese kaa

lemte lo beene keeto bô njonj fô ben e. Bese kee le ben leeme temyi yi mbee wene le.

## 2

<sup>1</sup> Nonen ε me mum njkpawace le ke me mbεε mbvuu nlaa ghane di eto bô nsase ke. <sup>2</sup> E me embvuu enε ε njge ben ε yuw nsase, é ebvuu enu yεε dvù wvù nulo ege é me en'yuw njonj efey ben boba bô me nu ε njge wase bó ε yuw nsase? <sup>3</sup> E nεε fiεε fi to gee ε me nse nsanj njwa' wε ê je yi me nto nsanjεε le. E to nu wvu le me njke ndioo ε nto ê ben e, me nsaa njke enkeηke nsase wvumvu wvù nε fô ben bô bee ege é me en'yuw ε è nu njonj e ke, njefo me njkee naa ntay ekumε ben bocii le njonj wεm nu ke njonj wene bocii. <sup>4</sup> Ben ekeè le njwa' wvudvu wε nu ε me nto nsaanke bô nsase wvu baay, ε fitele tone me, ε misεm ε yiηsen ê me ejise. E ke me nto nsanj nonen keenje é ben eyuw ε è nu nsase ke. E to nu keege é ben ekiεε kenkonen ke baay kè me njkeηke fô ben e.

### *Bó elεeshε jay mweten enya ê wvù*

<sup>5</sup> E wee to nu ε ge ε me n'yuw nsase, tu ke nsase wvun to mey ke fô me le ke. Wvù to nu ten fô ben e bocii. (Ke fifin nu fiεε fi me enjemyi engeene yi dvù le baay ke). <sup>6</sup> Njge wvun wvù wee nteen ben e nu ε nya wase ê wvuwe wee nu ε wvù ε kocen nonen. <sup>7</sup> Keseen nu ε è nulo é ben elεeshε jay we, ege é fitele fiew elεetene, wvu le fo wvù emey ke wase enu shen shen baay ke. <sup>8</sup> Nonen me ε no njkule can ê ben le ben ekase eduηce ê wvù le ben beε ke koonke wvù. <sup>9</sup> E nεε fiεε fi to gee ε me nse nsanj njwa' wε fô ben e keemom ben enkiεε le laa ben yuuke ke me le yi fiεε le ficii le. <sup>10</sup> E ben leεshi jay wee, tu me ten nu ε nleεshe. E me nleεshi fiεε, fen é fiεε nu dvù keelεeshε, tu me nleεshi ê Klistu ejise nje yene. <sup>11</sup> Beene gee nonen wvu le fo Satan ke enε eley jó ekeηke mvunγay ê beene we. Ke beene maa no wvù ké no wεentene ke.

### *Diεw Nyo' kumte bonyii le jé le jé le*

<sup>12</sup> E to nu seke me nto njgenεε mbuy ke-laante kè Towas e keenfewce saaka wvù jee

**1:14** 5:12; Fili 2:16    **1:15** 1Kol 16:5-6    **1:17** 1Kol 4:18-19    **1:18** 1:23    **1:19** Lem 18:5    \* **1:21** Kenεε le, “... è yefe.”    **1:22** 5:5; Lum 8:15-16, 23; Efe 1:13-14    **1:23** 11:31; 13:2; Lum 1:9; Fili 1:8; 1Tes 2:5; 2Tes 2:10    **1:24** 1Bi 5:3    **2:1** 12:21; 1Kol 4:21    **2:3** 13:10    **2:4** 7:8; Lem 20:31; 1Kol 16:24    **2:6** 7:11    **2:7** Kolo 3:13    **2:9** 7:15; 10:6    **2:11** 1Bi 5:8    **2:12** 1Kol 16:9    **2:13** 1Tes 3:1; 2Kol 7:6, 13-14; 8:6, 16, 23; 12:18; Gal 2:1, 3; 2Tim 4:10; Tay 1:4; Lem 20:1

wvu ekumε Klistu jó, ε Tata yene kembuñ fô me le keenlem lemme diew jó. <sup>13</sup> Geenεn bvufee bwem to baa nu fó κε, njefo me nto mbaa n'yeñ waa bwεem wvù Taytus e jó κε. Nonεn ε me mum ngay bó le ε bó ε sheε wase, mum nto Masedonia.

<sup>14</sup> Geenεn, keyoone nu fô Nyo' le wvù ké no saa fwe dvusese yî Klistu le nyaa mbεεte, ε bese bii diεwε bonyii bò wvù nu ε κεηκε gbwen jem e. ε wvù mum fele yî yese le sañse Klistu mondvuum e monciim ε bó kee wvù yuuke nsam we diεwε jiin fô bó ε ton e. <sup>15</sup> Ben ekeè le bese nu diεwε nsam jiin di Klistu le fô Nyo' le entelεñ jo bonyii bò bó boysee bó noo fô bò laa wase le. <sup>16</sup> Fô bonyii bò laa wase le nu ε nsam wvun too ε è nu bò kpwe fô bó le. ε bonyii bò bó boyse bó nu ε nsam wvun too ε è nu bò nshii fô bó le. No fí nu nonεn, tu è nu yeε dvù wvù nu ε kocεn keege didin lemme? <sup>17</sup> Ke bese nu diεwε bonyii nteen e bò nu ε jo diεw Nyo' yî ε tu fiεε fi way e fi bó ghane geese lo κε. Bese nu fisese bonyii bò nu ε taashε yî Klistu le. ε bese fewci diεw Nyo' bò mvuntelem mvù yuule diεwε bonyii bò Nyo' nu ε tum bó, ε bó leeme ê wvù εjise le.

### 3

*Kenfewsεn ke monkan mo moyvuum bò mo monfem e*

<sup>1</sup> Me nfεn ngayte nεn ε fí nu le bese bvuu kaase duñci lo bikuu bisese ê ben e? Nu le bese shieele boñwa' diεwε no bonyii bomew shieele boban boñwa' bò nε fô bese le κεεε fô ben e bò duñci bonyii bò è nu bese le? <sup>2</sup> Ben keεε nu wase ηwa' wese wvù bó nu ε sañ ê mvuntelem mvusese le le wee tfuu nulo ekiεε ebvuu etañke. <sup>3</sup> Ben yen'yi le ben nu ηwa' Klistu ε bese ε seyse. Nwa' wvun nu ε κε bó sañ ε è nu bò kete ke ηwa' le κε. Bó sañ ε è nu bò Keyoy ke Nyo' wvù κεηκε nshii le. ε κε bó sañ ε è nu yî biwan bi eta yo eta le κε. Bó sañ ε è nu yî biwan bi è nu mvuntelem mvu bonyii le.

<sup>4</sup> Fifin nu fiεε ε bese jemyi ê Nyo' εjise se kemañen nje Klistu. <sup>5</sup> Ke è nu le bese nu ε

kocεn bò bikuu bisese keege fiεε fimew wvù bese ke nε eduu le fiεε fimew nε fô bese le κε. ε ge Nyo' bese ε se kocεn. <sup>6</sup> Wvù nu ε ge bese ε kocεn keelemte yî saaka monkan mo monfem e. Ke monkan man yaa nu mò bii ε è nu bonci bò bó sañεε lo bò can κε. ε nu mo Keyoy ke Yuule le. Bonci to too ε è nu bò kpwe. Geenεn ε Keyoy nyaa ε è nu nshii ê bonyii. <sup>7</sup> Je yi yvum yî bó to gee mwεem jó nu ε bó to cow bonci bodvu yî biwan bi eta le. Seke Muses to too bò bonci bodvu nu ε κε bonyii bo Islael to kee keebvuu etaa bvushiw bwew κε, nje n'yu Nyo' wvù to baa yî bvushiw bwew e. ε yiyε je yi yvum yî to too ε è nu bò kpwe to too κεηκε n'yu Nyo', ε n'yu wvun nu wvù to baa nonεn jimte wase kaa gene lo, <sup>8</sup> é n'yu je yî bó gee mwεem jó yî è nu yi Keyoy ke Yuule saa efey naa lo wvuwe n'yu le? <sup>9</sup> ε je yî bó to gee mwεem jó yî to too bò fiεε fi leese lo bonyii ηgew e, to too bò n'yu Nyo', κε tu je yî bó gee mwεem jó yî è nu yî Nyo' joo bonyii le bó nu teytey ê wvù εjise nulo κεηκε n'yu ε wvù fele lo wvuwe! <sup>10</sup> Keceey kedvu nu le fiεε fi to too κεηκε n'yu Nyo' fidvu nu ε lase wase n'yu we njefo n'yu wvù kuuke fele wvuwe nu ε to wase. <sup>11</sup> ε fiεε fi to kaa wase gene lo to too bò n'yu Nyo', κε tu n'yu fiεε fi to keenu wase kemakaa nu ekuuke fele naa lo wvuwe!

<sup>12</sup> No bese kee nonεn se kemañen, bese ε mum ε no fewci yaa fane κε. <sup>13</sup> Ke bese nu diεwε Muses wvù to ké bañ bvushiw bwew bò ndvu keege le fo bonyii bo Islael etaale no n'yu wvù to baa yî bvushiw bwew e jimte kaa gene κε. <sup>14</sup> Geenεn bonyii bodvu nu ε bvufee bvubole to jiime. ε naa ε to ε buy ebεn wvun e, nu ε bó dioo tañke fiεε ê ηwa' monkan mo moyvuum e, é bó eyuw, ε fiεε no nu ε fí ε bañ κε bvufee bvubole. ε nu κε yî Klistu le wvù è nulo é bó ecake fiεε fi bañke fidvu. <sup>15</sup> Yî keceey e, ε to ε buy naa ebεn wvun e, nu ε bó tañke fiεε ê Nwa' Muses e, ε fiεε no nu κε ε fí ε bañ bvufee bvubole. <sup>16</sup> Geenεn é wee ke etu wase bò Tata, é bó mum cake fiεε fi bañke fidvu. <sup>17</sup> Tata wvun nu Keyoy, ε naa fεε fô Keyoy

2:15 1Kol 1:18 2:16 3:5-6 2:17 4:2; Fili 1:15-17; 1Tes 2:3, 5, 10; 1Bi 4:11 3:1 5:12; 10:12; Lem 18:27 3:2 1Kol 9:1-2 3:3 Ksm 24:12; Yeli 31:33; Esek 36:26 3:5 2:16; Lum 15:18 3:6 Jon 6:36; Lum 7:5-6; 8:2, 6, 10; 1Kol 11:25 3:7 Ksm 34:29-30 3:9 Lum 8:2, 33; Gal 3:10 3:13 Ksm 34:33-35 3:14 Yesa 6:10 3:16 Ksm 34:34 3:17 Jon 8:32, 36; Lum 8:2; Gal 5:1, 13 3:18 4:6; 1Kol 2:7



kin nu, nu ε bonyii ke buy κε yî bvunfaw e. <sup>18</sup> Fí nu le beene bocii bò nu se fiεε beε baaηke monshim mosεεbeene nu ε n'yuu Tata baa yî yese beene le, gee ε beene baa mum kumene gene fwe fwe fieesene wase ε è nu wvú. Nkumen wvun nu ε è gee Tata wvù è nu Keyoy ke Yuule.

#### 4

##### *Ntfu saaka wvù jee ê nsháan mbom e*

<sup>1</sup> Nonen no bese kenke lemme din ε è cam Nyo' shen ε nya ê bese, tu κε è nulo é shem ekpwee bese dvú κε. <sup>2</sup> Bese nu ε base jim ê mwεem mvù bonyii gee ê kenyile le mvù è nu mvu kenshoose le. Bese nu ε tun je kenleεma. Ke bese leese mbiay ê diεw Nyo' le κε. Bese ké no jemyi κε ε è nu keceεy endan endan, duηci bikuu bisese ê wee tfuu ê Nyo' ejise, wvu le è nulo é bó ekpwawce ekiε bonyii bò è nu bese. <sup>3</sup> E è cim nu le saaka wvù jee wvù bese fewci wvun nu ε fiεε banji, tu fí banji κε ε è nu fô bonyii bò laa lo le. <sup>4</sup> Fô boba bonyii bò baa bee saaka wvun e nu ε Satan wvù è nu nyo' wvu yî won wvun e ε sôm bvufee bvubole bvú ε no jiime keege le fo bó eyenè n'yuu saaka wvù jee wvù nu ekumε bvukukε bvu Klistu wvù nu wunte Nyo' le κε. <sup>5</sup> Ben ekeè le κε bese fewci ε è nu ekumε bikuu bisese κε. Bese fewci ε è nu ekumε Klistu Jisos le wvú nu Tata. E bese nu κε lo fisese bonyii bò lemte ben e nje Jisos. <sup>6</sup> Nyo' wvù to gayεε le, “N'yuu ebuy ê ejiwε le ebaa”,

è nu Nyo' wvudvu wvun wvù nu ε ge n'yuu we ε no baa fô mvuntelem mvuseε le keeyuuse bese ε bese kee bvukukε bvu Nyo' le bvù nu yî bvushiw bvu Jisos Klistu le.

<sup>7</sup> Geenεn, ntfu saaka wvun nu yî yese le, ε bese nu κε lo fisese nsháan mbom. E bese nu nonen wvu le fí eduηci le mvunjay mvu baay mvun yî yese le nu mvu Nyo' le ε è yaa nu mvuseε κε. <sup>8</sup> Bongew yike bese biba bicii, geenεn yaa bvuwci bese κε. Bese nen'yi ε bvufee no bvunke lo bese, geenεn shem saa ekpwee bese κε. <sup>9</sup> Bó ké

no bone bikaa ê bese ejim, geenεn ε Nyo' yaa daayi ê bese le κε. Bó ké no kfunε bese ε bese gbwee fokuse, geenεn yaa kpwee κε. <sup>10</sup> Bese ké no ghane kpwee κε kfuu kpwe Jisos sekeci, wvu le nshii Jisos nulo eyen'yi ten yî ye yese le. <sup>11</sup> No bese cee, nu ε bese ké no nu κε diuw kpwe le sekeci nje Jisos, wvu le nshii Jisos eyen'yi yî binkpwe bisese bi ye le. <sup>12</sup> Nonen bese ε mum ε no kpwee kpwe, geenεn ε kpwe yese yin too ε è nu bò nshii fô ben e.

<sup>13</sup> No bese nu ε lese fitele yî Nyo' le diεwe weε mvu wvù to jemyεε ê Nwa' le le, “Me nu ε mbee ε nse no njemyi”,

nu ε bese ten ε bee ε se no jemyi. <sup>14</sup> Bese kee lo le wvú wvuε wvù to bvuseε Tata wesebeene wvù Jisos yî kpwe le, nu ke ebvuse ten beene bò nu bò bo Jisos yî kpwe le, ejo bese noo ben ten egen egen ê wvú fwe. <sup>15</sup> Mwεem mvun mvunciim kooyi nje yene, wvu le no mbuwma Nyo' saanene gene fô bonyii le nteen nteen, é keyoone kè bonyii nyaa ê Nyo' ebiisè, ε mbense gene fô Nyo' le.

##### *Mwεem mvù beene yene mvù le fele lo*

<sup>16</sup> E nεε fiεε fi κε shem kpwee bese κε. Naa no ye yese yin cim bvuke gene kaa nen, nu ε mvuntelem mvuseε kumene tuu κε lo mvunfem εdiuw εcii. <sup>17</sup> Bongew bo caan ban bò bese yene yî kefew kin e, nu ε bó seyye ε è nu bvujonke bvu baay bvù mey lo fô bese le bvù è nulo wee saa efewsεn κε. <sup>18</sup> Nonen, bese baa leke fisese bvufee yî mwεem mvù bó yene mvù le κε. Bese leke ε è nu yî mvù bó yaa yene le κε, njefo mwεem mvù beene yene mvù le nu ε mvù fele lo, geenεn ε mvù beene yaa yene κε, nu mvù mey lo.

#### 5

<sup>1</sup> Beene kee le é bó sâw lo cun yin yî è nu ye yesebeene yî beene cee dvú fokuse fen, tu beene kenke yew fô Nyo' le ε bó yaa bom bò can κε. Yiyε nu yew yi fowe, ε è nu yî mey lo. <sup>2</sup> No beene nu fen keseen nu ε beene looci naa shomkene, njefo beene beele baay le bó etfume yew yi fowe ye yî

4:1 3:4, 6    4:2 2:17; 6:4    4:3 1Kol 1:18    4:4 Jon 12:31; Efε 2:2; Kolo 1:15; Ibu 1:3    4:5 1:24    4:6 Kenj 1:3; Yεsa 9:2; 2Kol 3:18; 1Bi 2:9    4:8 1:8; 7:5; 11:23-29    4:10 1:5; Lum 6:8; Gal 6:17; Fili 3:10-11    4:11 Lum 8:35-36; 1Kol 15:31    4:12 Kolo 1:24    4:13 Mben 116:10    4:14 1Kol 6:14; Lum 8:11    4:15 1:5-6, 11; 9:11, 15    4:16 Efε 3:16    4:17 3:18; Lum 5:2; 1Bi 1:6-7    4:18 Lum 8:25; Ibu 11:1    5:1 Job 4:21; 2Bi 1:14    5:2 Lum 8:23-24

yese beene le diεwε ndvu le. <sup>3</sup> Ε nu ke enu seke bó ε tfume wase yiyε yî yese beene le, beene saa ebvuu enu ye ye κε. <sup>4</sup> No beene bεε cee cun yin e, nu ε bonεwεw bô beene joo gee ε beene shomkene baay. Ke ε nu le beene gomte le bó baayε ndvú yî è nu ye yesebeene yidvu yî yese beene le κε. Beene gomte le bó etfume lo yimi yî yese beene le wvu le nshii wvù mεy lo emi lo binεpwe bi ye le bidvu. <sup>5</sup> Nyo' nu wvù nu ε seyse beene keεkeε fiεε fin. Wvú nu ε nya beene sâ' wvudvu ε è nu Keyoy ke Yuule.

<sup>6</sup> Nonεn, bese ε mum ε no nu sekecii kee fifin sε kemaεn. Bese kee le no bese cee yî ye yin e yî won wvun e, nu ε bese nu ncejole fô Tata le. <sup>7</sup> Bese gee mwεεm ε è nu nje fitele fi bese lese yî Nyo' le, κε è nu nje bese yene wvú le κε. <sup>8</sup> Bese nu naa sε kemaεn yî fifin e, ε fîjee naa lo le bese ecinε lo ye yin e, egeε enu wase bee bo Tata fô la diew e. <sup>9</sup> Fî ε no nu le kenεε bese nu bee bó fô la diew e, kenεε bese bεε fεn, tu fiεε fi bese taale yî dvú le, nu κε keegeε ε wvú yuuke njon. <sup>10</sup> Ben ekeè le beene bocii keεkeε keeke eleem fwe dvu Klistu é wvú esaw beene, wvu le wee mwaan mwaan ekeεkeε nlawma fiεε fi wvú to gee yî ye yin e, kenεε è nu fîjee kenεε fi befε.

*Lemme keegeε ε bonyii manci mwεεm bô bo Nyo'*

<sup>11</sup> No bese kee fiεε fi nu keefane Tata, bese ε mum ε no momte keege é bonyii ekumεn. Nyo' looci naa kee bonyii bô è nu bese naa ntay. Ε me ηkpwaake le ben ten kee ntay é mvuntelem mvunεn e bonyii bô è nu bese. <sup>12</sup> No bese jemyi nεn nu ε κε bese gomte keebvuu ekase edunεi lo bikuu bisεse é ben κε. Bese nyaa κε ε è nu je é ben keesaale ye bô bese, wvu le è nulo é ben ekeεkeε fiεε fi è nulo é ben etfuse é bonyii bô bensee bibεεn bô mwεεm mvù bó yene yî bonyii le εjise, ε è yaa nu mvu fô mvuntelem mvubole κε. <sup>13</sup> Ε è nu le bikuu ghane bese, tu bí ghane nje Nyo'. Ε no nu le bí leeme fô, tu bí leeme κε nje yene. <sup>14</sup> Fiεε

fi gee ε bese gεne fwe bô fiεε fi bese gee nu keεkeεnεn kè Klistu keεkeε fô beene le. Bese gee nonεn njefo bese nu ε loocε ε bee le wee mwaan to nu ε kpwe fô bonyii le bocii, ε fî mum nu le bonyii bodvu bocii nu ε kpwe wase ten. <sup>15</sup> Wvú to kpwe fô bonyii bocii le wvu le fo boba bô cee, ebvuu ecee fô bikuu bibole κε. Geenεn le bó eceè wase fô wvuweε wee wvù to kpweε kase buy yî kpwe le nje bó le.

<sup>16</sup> Nonεn, ε κεw lo nu ε κε bese bvuu taale wee bô bvufee bvuu wee wvu wum e κε. Naa no bese to cim shee taale Klistu ε è nu bô bvufee bvuu wee wvu wum e, nu ε bese yaa bvuu taale wvú keseen é yiyε je le κε.

<sup>17</sup> Fiεε fi nu nu le, é wee nu ε taashε wase bô Klistu, tu wvú nu wase wee wvu fwe. Mwεεm mvu mvuyvuum mvunciim nu ε fey wase, ε mwεεm mvunciim ε tu wase mvu mvunfεm. <sup>18</sup> Fin ficii nu ε è gee Nyo' wvù to kasεε jo beene yî ye le no wvú to manceε mwεεm beene ε bó fele yî Klistu le. Ε wvú ε nya é bese lemme keegeε ε bonyii manci mwεεm bô bo Nyo'. <sup>19</sup> Fî nu le, è to nu yî Klistu le wvù Nyo' to manci mwεεm bô bonyii bo yî won wvun e le bó etu bô wvú. Ε wvú fanε yaa ebvuu engoyte fite fi kebefε kebole κε, mum nya ntum keman wvun can yese le le bese eteete é bonyii. <sup>20</sup> Bese ε mum ε no nu fεn yî bvudvuu bvuu Klistu le, ε Nyo' fele yî yese le leke bonyii. Nonεn bese kule can é ben é diee di Klistu le le ben ekase emancε mwεεm ben ε bo Nyo'. <sup>21</sup> Ε nu nje yese beene wvù wvú wvù Nyo' to gee ε Klistu wvù to baa kee kebefε, nε tu kebefε, wvu le beene etu teyεtey é Nyo' εjise nje ye.

## 6

*Bonεwεw bô Baul wvù waa ntum Jisos Klistu to yene*

<sup>1</sup> No bese lemte yî kentaashε le bee bo Nyo', bese ε mum ε no kule ten can é ben le fo ben efiisen mbuwma Nyo' wvun ege é wvú ela εcici κε. <sup>2</sup> Nyo' to nu ε jeme é Nwa' we le le,

5:4 1Kol 15:53-54 5:5 1:22 5:7 1Kol 13:12; 1Bi 1:8-9 5:8 Fili 1:23 5:9 Kolo 1:10; 1Tes 4:1 5:10 11:15; Yesa 2:12; Dan 7:9-10; 12:2; Lem 17:31; Lum 2:6; 1Kol 3:13-15; 4:5; Fili 3:19; 2Tes 1:7-10 5:11 4:2; 6:4; 1Kol 9:22 5:12 1:14; 3:1 5:14 Jon 17:23; Lum 8:35; Gal 2:20; Efe 3:19; 5:2, 25; 1Jon 3:16 5:15 Lum 6:3-4; 7:4; 14:7-9 5:17 Yesa 43:19; Lum 6:4; Gal 6:15; Efe 4:24; Mwm 21:5 5:18 Lum 5:10 5:19 Lum 3:24-26; Kolo 1:20 5:20 Mat 10:40; Yesa 52:7 5:21 Jon 8:46; Lum 8:3; 1Kol 1:30; Gal 3:13; Ibu 4:15 6:1 Lum 5:2; 1Kol 15:10 6:2 Yesa 49:8; Luk 4:19-21

“Kefew ke leŋ to nu ε to kocen, ε me nya bitem ê wo.

Diuu di mboyma le to nu ε kocen ε me nfi wo.”

Ben etaa eyen, keseen nu kefew ke leŋ, ε din nu diuu di mboyma le.

<sup>3</sup> Ke bese yaa gee naa lo fiεε fi nulo ebaanŋe je wee mvu ke. Bese gee nonen wvu ε fo bó ke eyen jay mvu le yî lemme disese le ke. <sup>4</sup> Geenεn, bese nu ε duŋce fisese bikuu bisese ê jé le yicii le bese nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le. Bese nu ε duŋce ê je yî bese kuule fitele naa baay yî bonŋew bô bese yene le bô seke mwεεm temyi noo seke je yaa nu naa dvú ke le. <sup>5</sup> Bonyii ké no suunŋe bese, ké nε sekemew lese bese yew ncaw e, ε bonyii nen'yi no shiike mvunlaa bee bó. Bese ké no kfunε ye yî lemme le, ké nε ce entanŋ saa lefe ke, ké nε kefew kemew e no kpwee jeŋ. <sup>6</sup> Bese duŋci ten le bese nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le ê je nce wese wvù yuule le bô no bese kee fiεε fi ekumε Nyo', noo no bese kuule shém, bô no bese keŋke mvuntelem mvù jee fô bonyii le. Bese cee bii no Keyoy ke Yuule duŋci, ε bese koonŋe bonyii bô ŋkonŋen wvu keceey. <sup>7</sup> Bese ké no jemyi ke ε è nu njeme wvu keceey, gee mwεεm ê mvunŋay mvu Nyo' le. Bese ké no jici nce wvu teytey e diewe mwεεm mvu jem e mvu εbo εceey bô mvu εbo enkonko le. <sup>8</sup> Bese ké no lemte ke lo, kenεε bonyii wvumte bese, kenεε bó yaa wvumte ke, kenεε bó jemyi mwεεm mvù befe ekumε bese kenεε bó jemyi mvù jee. Bonyii ké no joo bese le bese nu bonyii bo kenlema le, geenεn ε bese nu bonyii bo keceey e. <sup>9</sup> ε bonyii ké nε no nu nen diewe ke bó kee bese ke, geenεn ε bonyii kee naa bese ntay. Bó ké nen'yi no yene le bese nu wase bonkfusay, geenεn ben etaa eyen, bese nu ke dvú. ε bonyii ké nε no nyaa ŋgew ê bese, geenεn yaa yuwyi bese ke. <sup>10</sup> Bese ké no nu nen diewe bonyii bô nu yî yii le, geenεn lanlanŋe ke sekeci, nu diewe bonyii bô fuute le, geenεn gee ke ε bonyii nteen nu bonyii bo kpaw e. Bese ké no nu nen

diewe ke bese keŋke naa lo fiεε ke, geenεn ε bese keŋke mwεεm mvunciim.

<sup>11</sup> Bonyii bo Kolεn, bese nu ε jeme wase ê ben yaa nyile fiεε ke. Bese nu ε yene mvuntelem mvusese ε gee mvuyem ê ben.

<sup>12</sup> Ke bese baa ban mvuntelem mvusese fô ben e ke. ε ban ben mvunen fô bese le.

<sup>13</sup> Me ε no njemyi ê ben ke diewe ê boom bem e le, ben ege leŋleŋ no bese nu ε ge fô ben e, eyene ten mvunen mvuntelem fô bese le.

*Fo wee mbee elenè ekale kemwaan bô wee wvù baa nu wee mbee ke*

<sup>14</sup> Fo ben elenè ekale kemwaan ben ε bonyii bô yaa nu bo mbee le ke. ε nulo é fiεε fi teytey bô fi befe eghan nεε se no nu yî fiεε le fimwaan? N'yuubô εjiwe nulo ekeŋke kentaashe? <sup>15</sup> ε nulo é Klistu bô Belial \* enu diuw mwaan e? Fiεε fi taashi wee mbee bô wee wvù baa nu wee mbee nu la?

<sup>16</sup> Yew ncese Nyo' nulo ekeŋke la keege bô mvunyo' mvu yî won wvun e? Ben ekeè le beene nu yew ncese yî yi Nyo' wvù keŋke nshii. Fifin nu no Nyo' to gayεε le,

“Me nu ŋke encee yî bó le, nlene ê bó enteleŋ.

Me nu ŋke enu Nyo' wvubo, ε bó nu bonyii bem.”

<sup>17</sup> Nonen, Tata Nyo' gayte le,

“Ben ebuy ê bó ente, enù jεεy fô bó le.

Fo ben ekum fiεε fi nnyen e ke,

é me emum enfiisen ben.

<sup>18</sup> Me nu ŋke enu Icen,

ε ben nu boom bem bô bolemse noo bô bokεε.

Fifin nu ε è jemyi Tata Nyo' wvù Keŋke Mvunŋay Mvunciim.”

## 7

<sup>1</sup> Nsáa yem shém, no Nyo' nu ε nya bonkawma ban ê beene nen, beene emum ekuke fiεε ficii fi beete bô ye yesebeene noo keyoy kesεεbeene. Beene eyuulè gene mεese no beene cee yî nfan wvù wvu Nyo' le.

6:4 4:2    6:5 11:23-29    6:6 8:24; Lum 12:9; 1Kol 13:4-7; Gal 5:22-23; 1Tim 4:12    6:7 10:4-5; Lum 13:12; 1Kol 2:4  
6:9 4:10    6:10 7:4; Lum 5:3; 12:12; 8:9; Fili 2:17; 4:12-13; 1Tes 1:6    6:13 1Kol 4:14    6:14 1Kol 6:9-13; 10:21; Efe  
5:5-11    \* 6:15 Belial wvun nu dεwle.    6:16 Lew 26:12; Yeli 31:33; 32:38; Esek 37:27; 1Kol 3:16    6:17 Yεsa 52:11;  
Mwm 18:4    6:18 2Sam 7:14; Yεsa 43:6; Amo 4:13; Mwm 11:17    7:1 1Jon 3:3    7:2 6:13; 12:17

*Ɛ Baul yuw njon Ɣ bonyii bo Kolɛn to nu Ɣ kumɛn mvuntelem mvubole*

<sup>2</sup> Ben egɛɛ bvudvuu Ɣ mvuntelem mvunɛn e fô bese le. Kɛ bese nu Ɣ jay fiɛɛ fô wee le kɛ. Kɛ bese nu Ɣ lɛɛ wee kɛ, Ɣ kɛ bese nu Ɣ fiw wee mvu kɛ. <sup>3</sup> Kɛ me njemyi nɛn Ɣ me nsaake lo ben kɛ. Me nu Ɣ ngay wase Ɣ ben Ɣ ben nu naa lo fitele fisɛsɛ, Ɣ Ɣ cim nu keekpwe kɛnɛɛ keenu dvú, tu beene nu enu kɛ yí kentaashɛ le. <sup>4</sup> Me nu Ɣ ngɛɛ fitele fiem yí yene le baay. Me nƔkɛnƔ kembense ye ke baay Ɣkumɛ ben. Fitele fiem lɛɛtene baay Ɣkumɛ ben. Ɛnte jo bonƔɛw bocii bô bese yɛne nu Ɣ me n'yuuke kɛ Ɣ Ɣ nu njon.

<sup>5</sup> Naa no bese to leyɛɛ won Ɣwù Masedonia le, bese to baa kɛnƔke nƔɛɛten kɛ. Bese to kɛnƔke bonƔɛw biba bicii. Bonyii to gomte diuw bee bó, Ɣ bese bvuu kɛnƔke nfan Ɣ mvuntelem mvusɛsɛ le. <sup>6</sup> Geenɛn, Ɣ Nyo' Ɣwù lɛɛsee mvuntelem mvu bonyii bô nu yí yii le ke lɛɛsɛ mvuntelem mvusɛsɛ bô nto Ɣwù Taytus to toɛ. <sup>7</sup> Ɛ kɛ Ɣ to mɛy kɛ nto we maan Ɣwù to lɛɛsɛɛ mvuntelem mvusɛsɛ kɛ. Ɛ to nu ten je yí ben to lɛɛsɛɛ fiw fitele jó. Ɣwù to nu Ɣ see Ɣ bese Ɣ ben shieele baay keeyɛn me le, bô no ben kɛnƔke yii fô bikuu binɛn e, noo no ben kɛnƔke shiee fô me le. No me n'yuwɛɛ nonɛn, mbvuu n'yuw naa lo njon baay.

<sup>8</sup> Ɛ Ɣ cim nu naa Ɣ nƔwa' Ɣwù me nto nsanɛɛ fô ben e wɛ to nu Ɣ ge Ɣ ben no nu yii yii, tu kɛ me nƔcim nƔkumyi ye kɛ. Geenɛn, Ɣ me nto nƔkume kɛ ye, njefo me n'yɛne Ɣ nƔwa' wɛm Ɣwudvu to nu Ɣ ge Ɣ ben no nu yii yii. Geenɛn, ben to nu yii yii kɛ yí kefew e nɛn caan. <sup>9</sup> Me Ɣ no n'yuuke njon keseen, Ɣ Ɣ yaa nu njefo ben to nu Ɣ no nu yii yii kɛ. Ɛ nu njefo yii yin to nu Ɣ ge Ɣ ben kumɛn mvuntelem mvunɛn. Ben to kɛnƔke yii Ɣ Ɣ nu Ɣ je yí Nyo' gomte le. Nonɛn bese to baa ge fiɛɛ fimew fi befe fô ben e kɛ. <sup>10</sup> Ɛ wee kɛnƔke yii Ɣ je yí Nyo' gomte le, tu fi nu ege Ɣ Ɣwù Ɣkumɛn fitele fiw. Ɛ fifin eto Ɣ Ɣ nu bô mboyma fô Ɣwù le, saa eto Ɣ Ɣ nu bô fiɛɛ fi Ɣwù Ɣkumyi ye yí dvú le kɛ. Geenɛn, Ɣ wee kɛnƔke yii Ɣ je bonyii bo yí won Ɣwun e, tu yí nu ke eto Ɣ Ɣ nu bô kpwe. <sup>11</sup> Ben eyɛn le fiɛɛ fi yii yí Ɣ nu yí Nyo' gomte nu Ɣ to dvú

fô ben e. Ben eyɛn no ben nu Ɣ jo mƔwɛɛm naa shiee le. Ben eyɛn ten no ben nu Ɣ ge fiɛɛ ficii keedunƔɛ le kɛ ben kɛnƔke Ɣbo fô fiɛɛ fi befe fidvu le kɛ. Ben eyɛn no fiɛɛ fidvu nu Ɣ ton'yɛ ben. Ben eyɛn nfan Ɣwù ben nu Ɣ kɛnƔke. Ben eyɛn shiee Ɣwv baay Ɣwù ben kɛnƔke keeyɛn me le. Ben eyɛn shiee Ɣwù ben kɛnƔke keege fiɛɛ fi lɛn. Ben eyɛn ten kƔuu ngɛw Ɣwù ben nu Ɣ nya Ɣ wee Ɣwudvu Ɣwù geɛ jay. Yí fiɛɛ le ficii nu Ɣ ben Ɣ dunƔɛ lo Ɣ kɛ ben kɛnƔke naa lo Ɣbo fô fiɛɛ fidvu le kɛ. <sup>12</sup> Nonɛn, naa no me nto nƔcim nsanɛɛ nƔwa' wɛ fô ben e nu Ɣ kɛ me nto nsan nje wee Ɣwù to geɛ jay, kɛnɛɛ wee Ɣwù bó to geɛ jay fô Ɣwù le kɛ. Me nto nsan Ɣwv Ɣ Ɣ nulo Ɣ ben edunƔɛ fô bikuu binɛn e Ɣ Nyo' Ɣjise le ben kɛnƔke shiee fô bese le. <sup>13</sup> Nonɛn fifin nu Ɣ ge shém Ɣ no lɛɛtene bese.

Keebise yí shém yese yí nu Ɣ lɛɛten e, nu Ɣ bese bvuu yuuke njon baay nje njon Ɣwù Taytus yuuke njefo ben bocii nu Ɣ ge fitele fiw Ɣ no nu yí nyɛkeey e. <sup>14</sup> Naa me nto nƔké no nsaale wase ye bô ben Ɣ Taytus, ben to baa shoose me kɛ. Kensaa ye kè bese to ké no saale bô ben Ɣ Taytus nu Ɣ dunƔɛ Ɣ Ɣ nu ke keɛɛy. Ɛ Ɣ nu kɛ lɛnƔlɛn no fiɛɛ ficii fi bese to ké no jemyi Ɣ ben nu ten keɛɛy. <sup>15</sup> Ɣwù Ɣwù Taytus ké kumyi no ben bocii to yuwɛɛ Ɣwù le, bô no ben to fiisɛnɛɛ Ɣwù fane, ciinƔke, Ɣ Ɣwù bvuu kon ben naa fesɛn lo. <sup>16</sup> Me ten n'yuuke njon njefo me nu Ɣ ngɛɛ bvufɛe bwem yí yene le Ɣ nƔɛn Ɣ mɛsɛ.

## 8

*Ntefe no Ɣ nulo Ɣ bonyii bo mbee le enyaa nnya Ɣ bonyii bomew*

<sup>1</sup> Boom bo bwee wese le, bese gomte le ben ekiɛɛ fiɛɛ fi mbuwma Nyo' nu Ɣ ge fô bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bi Ɣ keba kè Masedonia le. <sup>2</sup> BonƔɛw bô tɛmyi nu Ɣ mom wase bó baay. Geenɛn Ɣ njon Ɣwv baay Ɣwù bó kɛnƔke Ɣ ge bó Ɣ loocɛ Ɣ yene can yibo yicii Ɣ bonyii bomew naa no bó cim nu Ɣ kefufe ke baay Ɣnte. <sup>3</sup> Fiɛɛ fi Ɣ nulo Ɣ me ensee nu Ɣ Ɣ to kpɛwaw kɛ bó Ɣ bó enya nnya no mvunƔgay mvubole nu. Ɛ bó dioo nyaa, nya naa fesɛn lo. <sup>4</sup> Bó to nu Ɣ lɛkɛ bese naa shiee le Ɣ bese enya kɛ bó je keeese



εbo fô lemme din e keetom bonyii bô è nu bo Nyo' le. <sup>5</sup> Bó to nu ε ge fiεε ê je yî bese to baa kpwaake le è nulo é bó ege le κε. Bó to nu ε yaw nya bikuu bibole ê Tata, mum nya tεn ê bese no Nyo' gomte. <sup>6</sup> Nonεn, ε bese mum lekε Taytus le no wvú to nu ε κew wase lemme din ê ben εntelεn, le wvú emum egeν dvú fwe efice ben keemεse lemme di jee din. <sup>7</sup> No ben looci kee mwεεm mvunciim naa ntay, mwεεm mvu ê keba ke mbee le, mvu ê keba ke njeme le, mvu ê keba ke bvufee le, mvu ê keba ke shiee keege fiεε le, noo mvu ê keba ke keηkoηen kenεn e fô bese le, bese ε mum ε no gomte le ben elooce ekiεε tεn keeyene can yene yî lemme di jee din e ntay.

<sup>8</sup> Ke me njemyi nεn nyaa ε è nu nci κε. Me momte lo mbii shiee wvù bonyii bomew keηke keege fiεε le keen'yεn le keηkoηen kenεn tεn nu ke keceεy. <sup>9</sup> Ben kee wase fitele fi jee fi Tata wesebeene wvù Jisos Klistu to keηke. Naa no wvú to nu wee bvukuke nu ε wvú to nε tu wee kefufe nje yene, wvu le kefufe kew ege é ben etu bonyii bo bvukuke le. <sup>10</sup> Yî saaka wvudvu wvun e nu ε me ηgomte keenya wεm ntefe. Fí nu leη le ben bô to κewεε lumbee keege fiεε, ε è yaa nu κε keege fiεε maan κε, ben to nu tεn bonyii bô to κewεε keekeηke shiee keege fiεε, <sup>11</sup> ben emum egeν dvú fwe emεse, wvu le ben ke dioo ε mεse bii no mvuηgay mvunεn nu, é fí elεn ekale kemwaan bô shiee wene wvù ben keηke keege fiεε. <sup>12</sup> Ben ekeè le é wee keηke shiee keenya, tu Nyo' nu efiεen nnya ye bii fiεε fi mwεtεn keηke keenya le, wvú saa ebii fiεε fi wee baa keηke le κε. <sup>13</sup> Ke me ηgayte nεn le ben nu dioo nyaa keefi bonyii bomew kaa kpwe lo κε. ε nu fiεε keege é biba bicii ekeηke leηleη. <sup>14</sup> No ben keηke mwεεm keseen ε mvú ffuyte lo, ε bonyii bomew tane, nu ε è nulo é ben efi bó. ε bó dioo keηke tεn ε mvú ffuyte lo sekekiε, ε ben tane, é bó efi ben. Nonεn é biba bicii emum ekeηke leηleη. <sup>15</sup> ε nu no bó nu ε san le, “Wee wvù to baanceε baay, to baa emum ekeηke baay κε. ε wee wvù to baanceε κε caan,

to baa emum ekeηke κε lo caan κε.”

### *ε bó tum Taytus Kolεn*

<sup>16</sup> Me nyaa keyoone ê Nyo' wvù nu ε gee shiee wene fô fitele fi Taytus e κε leηleη diεwe wvù me ηkeηke fô ben e. <sup>17</sup> Ke wvù to baa emum ebee keeto ê ben e nje bese to nu ε lekε wvú κε. Wvú too ê ben e yî ηkpawawce wvuwe le no wvú to keηke wase shiee naa baay fô ben e. <sup>18</sup> Bese tumte wvù bô waa bwee wesebeene wvù bó kee wvù εntelεn jo bintaashε bi bonyii bo mbee le bicii yî saaka wvù jee wvù wvú ghane fewci le. <sup>19</sup> ε κε è mey κε fifiε ekumε wvú κε. Wvù nu tεn wee wvù bintaashε bi bonyii bo mbee le nu ε baa le wvù eghanè bee bó no bese ghane gee lemme di jee di ekumε nnya yin. Lemme din nu keege é bonyii enyaà mbense ê Tata keβεε, bô keeduηce le bese keηke shiee keefice bonyii bomew. <sup>20</sup> Bese gomte le fo fiεε ke enu dvú fi wee mvu ke ebace bese yî dvú le ekumε nnya yi baay yin yi bese lemte yî dvú le κε. <sup>21</sup> Bese momte naa ntay keege ε è nu fiεε fi nu leη ε è yaa mey κε ê Tata ejise maan κε. Bese momte keege fi nu tεn leη ejise jo bonyii.

<sup>22</sup> Bese tumte tεn waa bwee wesebeene mvu bô bó wvù bese nu ε mom wase wvù bokaη nteen yî mwεεm e nteen, ε yεn le wvù keηke shiee keege mwεεm. ε wvù nu keseen keηke naa shiee wvu baay fô ben e, njefo wvù nu ε gee fitele yî yene le naa baay. <sup>23</sup> Wee diεwe Taytus e nu ε wvù nu wee wvù bee wvù lene yî ekale le kemwaan, nu tεn wee wvù bee wvù lemte yî fiεε le fimwaan fô ben e. ε dioo tu fô boom bo bwee wesebeene le bomew ba, nu ε bó nu bonyii bo ntum e bo bintaashε bi bonyii bo mbee le. ε nu bonyii ε bó gee ε mbense gene fô Klistu le. <sup>24</sup> Nonεn, ben emum eduηce keηkoηen kenεn fô bó le endan, wvu le bintaashε bi bonyii bo mbee le eyen le ye yi bese ké no saale ekumε ben nu yi leη.

## 9

*Nyo' koonke wee wvù nyaa nnya ye bô nlanlan*

<sup>1</sup> Ke shiee cim nu dvú wvù me ensaanke lo ê ben ekumε lemme din keetom bonyii

bò è nu bo Nyo' le ke. <sup>2</sup> Me ηkee lo le ben keηke wase shiee keetom bó. E è nu fiεε fidvu fi me nsaale ye dvú ê bonyii bo Masedonia ekumε ben, njemyi le ben bo Akeya nu ε ben to seyse wase ε è bεε lo lumbee keetom. Shiee wvù ben keηke keenya ε mum ε ge ten mvuntelem mvu bonyii le nteen ê bó ente ε ja we. <sup>3</sup> Geenεn, me ntumte boom bo bwee wesebeene le ban fô ben e wvu le fo ye yi bese saale ekumε ben yî saaka wvun e ke ebuy le è nu yi εcici ke. Me ε no ntumte bó wvu le ben enu ε ben ε seyse no me nto ηgayεε le ben nu ke enu. <sup>4</sup> Efuw ke nonεn, fi ε kooy le bee bonyii bo Masedonia bomew ε nε ε to ε yen ε ben nu se ben nu ε seyse, é kenshoose kedvu enu nεε fô bese le, efey mvunciim fô ben e bò bese se gεεle bvufee yî yene le? <sup>5</sup> E nu fiεε fi gee ε me ηkpawwε le fi nu shiee le le me enleke boom bo bwee wesebeene le ban le bó esa ke fwe eto ê ben e eseyse nnya yi baay yin ε kefew bεε yi ben to kawεε keenya. Nonεn é nnya yidvu emum enu ε ben ε seyse wase le è nu nnya ε ben nyaa yî ηkon wvu wene le, ε è yaa nu le bó kamte lo ben ke.

<sup>6</sup> Ben ekumyi le wee wvù jewyi caan, nu ke egbwele ke caan, ε wee wvù jewyi nteen, nu ke egbwele ten nteen. <sup>7</sup> Wee mwaan η mwaan ben e keηke keenya no wvù nu ε kpawwε fô fitele fiew e, yaa nyaa guute lo ye kenεε nyaa diεwε bó kane lo wvù ke. Ben ekeè le Nyo' koonke wee wvù nyaa bò nlanlan. <sup>8</sup> Nyo' nulo ebuw ben bò mwεεm mvunciim ege é mvú effuyte lo, wvu le ben ekeηke fiεε ficii sekecii ε fi kocine ben e bocii, é ben emum egeè dilemme di jee dicii dvú ntay. <sup>9</sup> Fí nu no bó nu ε san le,

“Wee wvù nyaa nnya nu ε tfuw lo nnya ê bonyii bo kefufe le,  
lemme diew di jee nu ke emεy nu sekecii.”

<sup>10</sup> Nyo' wvù nyaa ηgow ê wee wεε bò mwεεm mvudien ε bó diee, nu ke enya ten ebvuu ebise ηgow mwεεm mvunen, ege é nce wene wvù jee eto bò ηgbwele ε wvù duule lo. <sup>11</sup> Nyo' nu ke enya ten ben bò bvukukε ê jé le yicii keege é ben eyen'yi can yene ntay ê bonyii bomew, wvu le

bonyii enyaà mbense ê Nyo' seke bó ε keηke nnya yin can yese le. <sup>12</sup> Ke lemme dinεn di jee din di ben lemte too ke ε è nu bò mwεεm mvù bonyii bò è nu bo Nyo' le shieele maan ke, dí too ten bò mbense fô Nyo' le jé le nteen. <sup>13</sup> Lemme di ben gee din nu eduηce bonyii bò è nu ben, é bonyii emum etumte monkum mo Nyo' le yî n'yuw wvù ben yuuke saaka wvù jee wvu ekumε Klistu wvù ben tomte le. Bó nu ke etumte ten monkum mo Nyo' le no ben nu ε yene can yene fô bó le noo fô bonyii bomew e bocii. <sup>14</sup> Bó nu ke ebunlee fô ben e, ε mvuntelem mvubole nu yî yene le naa baay nje mbuwma Nyo' wvun wvù nu yî yene le wvù kuuke naa fele lo. <sup>15</sup> Beene enyaà keyoone ê Nyo' yî nnya ye yi baay yi è nulo wee saa esee no yí nu le ke.

## 10

### *E caw Nyo' Baul le wvù enu waa ntum Jisos Klistu*

<sup>1</sup> Me wvù Baul keβεε, ηkule lo can ê ben ê je kembonεn bò nyεkeey wvù wvu Klistu le. E nu me wvù bó duu le me ηké ndioo nu keba kemew no ncewcewe lo bò ben, ηké nto wase ê ben εjise, mum mbo. <sup>2</sup> Me nleke lo ben le seke me ε ηke ε nto, fo ben ege é me enε encewcewe beene no me nulo ηke encewcewe bee bonyii bò kpwaake le bese gee mwεεm bii ε è nu ηkpawwε bonyii bo yî won wvun e ke. <sup>3</sup> E nu keceey le bese cee yî won wvun e, geenεn ke bese yaa tumte jem yese bii no bonyii bo yî won wvun e tumte ke. <sup>4</sup> Ke mwεεm mvù bese tumte jem yese dvú nu mvu yî won wvun e ke. Mwεεm mvù bese tumte jem yese dvú keηke mvuηgay mvù nen'yi fô Nyo' le, keebvuuke mondvuum mò temyi dvú. <sup>5</sup> Bese ké no joo mwεεm mvu jem e mvun bvooke bombew bò bonyii beeke dvú, shiwse kembense ye kecii kè baanke fo bonyii ekee Nyo', soo ten bonkpawwε bo bonyii le dvú, gee ε bó yuuke wase ε è nu Klistu le. <sup>6</sup> Seke ben ε duηce le ben yuuke wase Klistu le bò mvuntelem mvunen mvunciim, é bese

emum enya ηγεω ê wee tfuu wvù bεε tεmyi ekole bô Klistu.

<sup>7</sup> Ben etaa eyεn fiεε fi nu ê ben εjise! Ε wee kee naa keceey le wen nu wee Klistu, ε wvù no kumyì le no wvù nu wee Klistu, nu ke ten no bese nu. <sup>8</sup> Ε me ncm nε naa ε no nsaale ye nfesene caan nje mvunγay mvù bese keηke mvù Tata nyaε keeyoo lo ben dvù, ε è yaa nu keesâw lo ben dvù ke, ken'wuumen saa ekoole me ke. <sup>9</sup> Ke me ηgomte le fi eyen'yi nen ke diεwe me mbεmsee lo ben bô boηwa' bem ke. <sup>10</sup> Me ηgayte nen njefo bonyii bomew nen'yi no jemyi ekumε me gayte le, “Wvù ké no saanke boηwa' ε bó tεmyi bvuu cewcewe, geenεn seke wvù ε to ê bonyii εjise mum tu weε. Ε ke njeme we ké no koole fiεε le ke.” <sup>11</sup> Boba bonyii ekeè le fiεε fi bese jemyi ê boηwa' le seke bese yaa nu fó ke, nu ε bese nu ke ege fi seke bese ε to.

<sup>12</sup> Ke bese momte naa keebewsene ye, kenεε efewsene bikuu bisese bô bonyii bomew ba bô seηe bô dew yibo fiεε fi è nu bó ke. No bó fewsene bikuu bibole εbonεbon, bewsene ten ye yibo εbonεbon, nu ε fi duηci le ke bó kee fiεε ke. <sup>13</sup> Fisese nu ε ke bese cim saale ye fesene kelen ke. Bese saale ye ε è nu yì kelen kè Nyo' nu ε nya can yese le keelem eto ebuy naa ê ben e. <sup>14</sup> Ke bese danεene ε è nu kedwee no bese too buyte ê ben e ke. Bese to nu bonyii bo fwe keelen bô saaka wvù jee wvu ekumε Klistu to naa buy ê ben e. <sup>15</sup> Ke bese saale ye fesene ke, fi nu le ke bese saale ye yì lemme di è ge bonyii bomew ke. Geenεn fiεε fi bese taale fwe kee nu le no mbee wene kuu gεne fwe, nu no kelen ke lemme disese le ê ben entelen nu ekuuke ten gεne naa ntay. <sup>16</sup> Nonεn ε bese emum efey lo jo ben efewci saaka wvù jee gεne biba bimew e, saa nu le bese saale ye bô lemme di bó nu ε lem wase bvudvuu byu wee mvu le ke. <sup>17</sup> Fí ε mum ε no nu no bó saη ê Nwa' Nyo' le le,  
“Wee edioo esaale ye, no saale ε è nu yì fiεε fi è ge Tata le.”

<sup>18</sup> Ke è nu wee wvù duηci ekole kew le wen nu wee wvu leη wvù mum nu wee wvu leη ê

Tata jise ke. Ε nu wee wvù Tata yεne le wvù nu leη wvù nu wee wvu leη ê wvù εjise.

## 11

*Baul bô bonyii bô mbiayte le bó nu boom bo ntum e bo Jisos*

<sup>1</sup> Me nleke le ben ecine ke é me enjeme njeme keyunεε nen caan. Kee, ben ecine ke lo! <sup>2</sup> Me ηkeηke ken'yεε εjise bô ben kè è nu ke Nyo' le. Ben nu fô me le diεwe ηgon kpwoon wvù bεε tfu le, wvù me nu ε ηkaw keηke enya wvù ê diemsen mwaan wvù è nu Klistu. <sup>3</sup> Geenεn ε me nfane le leηleη no yo to wεentεεε leε Iff, nu ε bó nu ke ebvunε ten bvufee bvunen é ben ecine je yi nu keceey bvuu yuule yi ben bii Klistu le jó. <sup>4</sup> Me njemyi nen njefo ben kaantene ke lo fiεε ficii. Ε wee nε ε no fewci ekumε Jisos mvu jεey se è nu wvù bese to fewcεε ê ben, kenεε keyoy kemew jεey se è nu kè ben to fiisεεε ê Nyo', kenεε ekumε saaka wvù jee mvu jεey se è nu wvù ben to fiisεεε ê bese, tu ben nu emum ekaanten ke lo. <sup>5</sup> Ke me ηkpwaake le bonyii ba bô ben teηe le bokow bo boom bo ntum e bo Jisos e mum kuuke lo fele me ke. <sup>6</sup> Ε è cim nu naa le ke me ηkee njeme, tu ke è mum nu le ke me ηkee fiεε fi ekumε Nyo' ke. Fin nu fiεε ε bese ε duηce wase ê ben ê jé le yicii noo yì mwεem e mvunciim.

<sup>7</sup> No me nto nfewcεε saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben εcici se nlawma, ε fen ghane le me nto ηge ε è nu kebefε keenshike ekole kem nonεn wvu le me embense ben e? <sup>8</sup> Ε nulo é me engay le me nto nsoonke ε è nu kenson entelen jo bintaashε bi bonyii bo mbee le bimew, no me nto nfii nfi ê bó, nlemte ε è nu fô ben e. <sup>9</sup> Seke me nto nu beene, me nto mbaa ηγεε bvujite bvumew yì wee mvu ben e seke me nto ηkeηke shiee fiεε ke. Boom bo bwee wesebeene le bo Masedonia to nyaa fiεε ficii fi me nto nshieele. Nonεn yì fiεε le ficii nu ε me nto ntun keηγεεε bvujite yì yene le. Ε è nu ke no me nu ηke entune nonεn. <sup>10</sup> No keceey ke Klistu le nu yì yem e, ke wee nu dvù ê biba binεn bi Akεya le wvù nulo eban diuw wem

yî fiεε fi me nsaale ye yî dvú le ke. <sup>11</sup> Me ntune nfi ê ben nonen nje la? E nu njefo ke me nkoonke ben e? Me nkoonke naa ben e Nyo' kee nonen.

<sup>12</sup> Fiεε fi me ngee nu ε me nu nke emey ke ngee, wvu le me embaanke je fô bonyii ba bô gomte keeyene le bó nu lenlen bee bó yî fiεε fi bó saale ye yî dvú le. <sup>13</sup> Ke bonyii bodvu ba yaa nu boom bo ntum e bo Klistu le bo keceey ke. Bó nu bonyii bo lemme le bo kenleema le. Bó teeke lo Klistu fô jise le bowen nu boom bew bo ntum e. <sup>14</sup> E ke fifin yaa nu fiεε fi nghaw e ke. Naa Satan bô ekole kew ke tew ke Nyo' fô jise le wen nu nceendaa we wvu n'yu. <sup>15</sup> Nonen ke è nu fiεε fi diuw wvù yumεen e seke bonyii bew bo lemme le banse ten ye yen'yi diewe bonyii bô yeyi bonyii no nce wvu teyey kenke keenu le ke. Kemese kebole nu ke enu ke lenlen no gee dibole nu.

*E Baul no saale ye ekume bongew bô wvù to yene*

<sup>16</sup> Me ε mbvuu ε no njemyi le fo wee ejo me le me nu keyun ke. Geenεn é ben jo me le me nu keyun, é ben cinε le me le ε me njeme ten njeme kensaa ye caan. <sup>17</sup> Fiεε fi me njemyi ekume fi fi me nsaale ye yî dvú le se nfan, nu ε ke me n'yaa njemyi bô mvun gay mvu Tata le ke. Me njemyi ε è nu diewe keyun e. <sup>18</sup> No bonyii nteen saale ye ê je bonyii bo yî won wvun e, tu me nu ensaalé ten yem ye. <sup>19</sup> Me njemyi nen njefo ben fiisene biyun duu le ben kenke bvufee! <sup>20</sup> Ben nu ε cinε le bonyii ejod ben ε ben tuu bonfaw bobole, ε bó diekene yî yene le, bene yî yene le, bensee ye, tumyi can ê ben jise. <sup>21</sup> Ken'wuumen koole me le bese to kaa nu fisese biwelencoy fanε yaa gee nonen ke!

Geenεn é fiεε nu dvú fi wee momte keesaale ye dvú, tu me ten nu emomte keensaale ten ye yî fifie fiεε le. Me mbεε ke njemyi fin diewe keyun e. <sup>22</sup> E bonyii bodvu nu Bo'ibulu, tu me ten nu ke mvu. Bó é no nu bonyii bo Israel, tu me ten nu ke mvu. Bó é no nu bonyii bo ê kfu di Ab'la'am e, tu me ten nu ke mvu. <sup>23</sup> E bó fen nu bonyii bô

lemte Klistu le, tu me nfele naa lo bó yî fifie le. (Me njemyi wase fin diewe wee jewte le.) Me nu ε nlem naa wase ε nfey lo bó, ε ngen ncaw ε nfey bó, ε bó sun wase me bokaη nkuan, ε kpwe ε soy wase me bokaη e bokaη e. <sup>24</sup> Me nu ε nfi wase bongbwan can Bojuu le bokaη botin, ε bó tamte kaη mwaan ε è fuute ngbwan mwaan fô mbaanyε. <sup>25</sup> Bó nu ε sun wase me bokaη botete bô bimban, ε tumyε me bô eta kaη mwaan. Nguw wvu ê joo nu ε sawyε wase bô me bokaη botete, ε me ε nce wase ê joo ε mbuy ε nshe jó. <sup>26</sup> Me nu ε nghan wase baay, ε mboy fo me enle joo bokaη nteen, ε mboy fo me enkpwe can bocoon e, ε mboy ten fo me enkpwe can bonyii bem bo won e, ε mbvuu ε mboy fo me enkpwe can bitum e, ε mboy fo me enkpwe elante, ε mbvuu ε mboy fo me enkpwe nkpaante, ε mboy fo me enkpwe ê joo yi baay e, ε mboy ten fo me enkpwe can bonyii bô mbiayte le bó nu boom bo bwεem e yî Klistu le. <sup>27</sup> Me nu ε nlem wase baay ε njimten. Me nu ε nce wase se nyii bokaη nteen. E me nu ε no nu wase jen noo se joo yi me η'wu. Me nu ε nce wase bokaη nteen se fiεε fidien, ε nce kenton e se ndvu. <sup>28</sup> E keebvuu bise yî mwεem mvumew e nu ε me nu ke ekuse jo bvujite ediuw ecii nje bonkpawace bô me nkenke fô bintaashe bi bonyii bo mbee le bicii. <sup>29</sup> E wee dioo wεyi, tu me nu en'yuuke ten ε me η'wεyi. E wee ké ege é wee mvu ege kebefε, tu fi nu esase me baay. <sup>30</sup> E è nu le me ensaale ye, é me ensalé ε è nu yî mwεem mvù dunji le me n'wεyi lo le. <sup>31</sup> Nyo' wvù nu Nyo' noo Icee Tata wesebeene wvù Jisos wvù mbense nu fô wvù le sekecii se nka, kee lo le ke me mbiayte lo ke. <sup>32</sup> E to nu seke me nto nu Damaskus, ε wee sa' wvù to nu ekuse jo Nfon Aletas ke gay ε bonyii no ceyte kelaante kedvu wvu le bó ekoo me. <sup>33</sup> Geenεn ε bonyii ke jo me lese ê nkaa le, bvuse fô ntoo ketaη e shike ekfun, ε me nse nlemten can ye le.

## 12

**11:12** 11:5; 12:11    **11:13** Fili 3:2; Mwm 2:2    **11:15** 4:10; Lum 2:6    **11:16** 12:6    **11:22** Fili 3:5; Lum 11:1  
**11:23** 4:8-12; 1Kol 4:11-13; 12:26    **11:23** 1Kol 15:10; Lem 16:23    **11:24** Dito 25:3    **11:25** Lem 14:19; 16:22  
**11:26** Lem 9:23; 14:5    **11:27** 6:5    **11:29** 1Kol 9:22; Gal 6:2    **11:30** 12:5; 1Kol 1:31    **11:31** 1:23    **11:32** Lem 9:23-25



*Mwεem diεwε bifile le mvù to too fô Baul e bô mvù Tata to dunçi ê wvú*

<sup>1</sup> Me nu ensaale κε ye ηgene dvú fwe naa no σεw yaa cim nu fó κε. Me nu enγεν fwe yí mwεem diεwε bifile le mvù to too fô me le noo mvù Tata to dunçi ê me le.

<sup>2</sup> Me ηkee wee Klistu mvu wvù Nyo' to cunεε ben dvú fey lo εbulε γεν ê we εke. \* Εben nu wase bilum yuufe ncow binεw no fí to kooyεε. (Kenεε wvú to ben fó bô ye, kenεε σε ye, tu κε me ηkee κε. Ε kee κε Nyo' maη.)

<sup>3</sup> Me ηgomte keembvuu mbiinen λε, me ηkee wvuwe wee, (kenεε wvú to ben fó bô ye, kenεε σε ye, tu κε me ηkee κε. Ε kee κε Nyo' maη.)

<sup>4</sup> Nyo' to nu ε cun wvú ben dvú fô bvudvuu bvu njon e bvu Nyo' le, ε wvú yuw mwεem fó ε ε yaa nu mvù ε nulo é wee esee κε. Ε mvumwε nu mwεem mvù bó baa enya mvungay λε wee wvu wum ejeme κε. <sup>5</sup> Ε nu wee diεwε wvuwe le wvù me nu ensaalè ye bô wvú. Κε ε nulo é me ensaale ye bô εkolε kem κε, εfey κε λε me ensaalè ye εkumε kewεεyε kem. <sup>6</sup> Ε ε cim nu λε me ηgomte keensaale ye εkumε εkolε kem, me nsaa nu keyun κε, njefo fiεε fi me nu enjemyi nu keceey. Geenεn me nu ε ntun keenge fifie, wvu λε fo wee mvu ke enε ekpwaake jεey εkumε me fele fiεε fi wvú yene yí yem e bô fi wvú yuuke ê me κε.

<sup>7</sup> Geenεn, keege λε fo me ηke enε embense ye baay εkumε mwεem mvu kenghaw e mvun mvù Nyo' to dunçee ê me, wvú to nu ε tum kfuu biay mi ε yí no bon'yi ye yem. Biay yin to nu nceendaa Satan ε wvú njinsene bô me, wvu λε fo me ηke enε embense ye baay κε. <sup>8</sup> Ε me ηke mbunle εkumε fiεε fidvu ê Tata mbuy bokan botete nleke λε wvú ecake κε fiεε fidvu yí yem e.

<sup>9</sup> Geenεn ε wvú tfuse ê me λε, “Mvungay mwem mvù me nu ε mbuw wo dvú nu ε kocεn fô wo le keefii wo, njefo mvungay mwem ké no lemte yí wee le gene mεεse seke wvú wεεyi.” Nonεn me nu en'yuuke njon mbvuu nsaale ye εkumε kewεεyε kem nfesene lo wvu λε mvungay mvu Klistu le nulo elemtè yí yem e. <sup>10</sup> Fí ε mum ε no nu λε me n'yuuke njon bô kewεεyε kem noo

boncun bô bó nan'yi me dvú noo bonγεw bô me n'yene noo bikaa bì bonyii bone ê me εjim bô bonγεw bô bii me le nje Klistu. Me n'yuuke njon nonεn njefo ε nu seke me η'wεεyi, tu sekekie nu ε me nu emum entemyi.

*Shiee wvù Baul to κεηke fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Kolen e*

<sup>11</sup> Me nu ε ne wase ε ntu keyun! Geenεn ε ε ge ben me ε nse ntu nonεn. Ε nu ben bô be κεηke keedunçi wee wvù ε nu me. Naa no me mbaa ncim mbuy fiεε le nu ε κε fí mum nu λε bonyii ba bô teje bikuu bibole λε bokow bo boom bo ntum e bo Jisos e mum kuuke fele me κε. <sup>12</sup> Mwεem mvù dunçi mvungay mvu Nyo' le bô binghaw bi mwεem e noo mwεem mvu diuw wvù yumεen e nu ε me nto ηkuu shém baay no ηgee ê ben entelen. Ε mvumvun nu bonciise bô dunçi λε wee nu ceey ceey waa ntum Klistu. <sup>13</sup> Fiεε fi me nto ηgee fô bintaashe bi bonyii bo mbee le bimew e nshεete ben εfey λε me nto mbaa ηgeεle bvujite bvumew yí yene le, nu la? Ben elεεshe jay wem fofε!

<sup>14</sup> Ε neε me wvun, ε me ε nseyse wase keento ê ben e yí bokan e botete. Ε κε me nu ηke ento enu bvujite bvumew fô ben e κε, njefo κε me ηgomte ε ε nu mwεem mvunen κε. Me ηgomte ε ε nu ben. Me ηgomte ε ε nu ben njefo κε ε nu boom bô κεηke keegeεle mwεem ê bo'iceε bobole bô bobwee bobole κε. Ε ké no geεle bocee boom bô bobwee boom mwεem ê boom bobole. <sup>15</sup> Me nu ηke en'yuuke naa njon baay keenjewse fiεε ficii fi me ηκεηke fô ben e bô keenya noo εkolε kem nje ben. Ε me ηkoonke ben baay, é ben kaa ekoonke me caan e? <sup>16</sup> Ben nu ε yen keceey λε κε me nto mbaa engeε bvujite yí yene le κε. Geenεn bonyii ε no duu λε me nto nu ε n'wεentεn nleε ben bô mbiay. <sup>17</sup> Nuu λε wee mvu bonyii bô me nto ntumεε fô ben e to nu ε leε ben ê diee diem e λε? <sup>18</sup> Me nto nu ε nleke Taytus λε wvú eto ê ben e, mbvuu ntum waa bwee wesebeene wε λε bô wvú eto. Taytus to nu ε leε ben seke wvú to toε le? Bee wvú to baa gee κε mwεem yí

\* **12:2** Fofen nu won wvu we wvù binçente bitete. **12:5** 11:16, 30; 12:1 **12:7** Gal 3:13-14; Job 2:6 **12:9** Yesa 40:29-31; Lum 5:2; Fili 4:13 **12:12** Lem 13:6-12; 14:8-10; 16:16-18; 19:11-16; Lum 15:19 **12:13** 11:7-9 **12:14** 13:1 **12:15** 1Kol 16:24 **12:17** 7:2 **12:18** 2:13; 8:6, 16-17

ηkpawwε le mwaan bô yî εkalε le kemwaan ηe?

<sup>19</sup> Sekemew ε ben kpwaake le no bese mεy ε no jemyi nεn nu ε bese gomte keetanyi lo diuw wese fwe dvunen. Bese jemyi ε ε nu diεwε bonyii bo Klistu le fwe dvu Nyo'. Nsáa yese shém, fiεε ficii fi bese gee fô ben e nu keege é ben ekuu lo. <sup>20</sup> E me nfane le è nelo é me ηke enε ento en'yεn ε ben yaa nu no me nshieele le ben enù ke, é ben ten eyen ε me n'yaa nu ten no ben shieele le me enù ke. Me nfane le è nelo é me ηke enε ento en'yεn ε bonyii waale diwaa, ghεεke kenghεw, kenke shém yi ton'yεn, beele ke ε è nu dew yibo, beete bô εdieε ε bonyii, kunsene mvun̄kunsen, bensee ye yi εcici, kenke kembvun̄se. <sup>21</sup> Me nfane le me nu ηke endioo ε mbvuu ε nto, é Nyo' wεm ege é ken'wuumen ekoole me, noo le me nu ηke enu yî yii le nje bonyii bô se gee bibefe diεwε nnyen e bô nce nnyen kenjan̄ noo nsake, ε bó nu ε bó baa cinε wase dvú ke.

### 13

*ε Baul gay ê bonyii bô to gee bibefe le bó eyenè*

<sup>1</sup> Fin nu wase bokañ bem botete bô me nu ento ê ben e. Nwa' Nyo' gayte le, “E bó lese nsaw wee, tu bó nu eshieele bonyii bofεε kenεε botete, bô eleem jim nsaw wvudvu.”

<sup>2</sup> E to nu seke me nto ntoε ê ben e yî nto wεm wvu bokañ bofεε le, me nto nu ε ηgay ê bonyii bô to cee nce kebefε le, bó eyenè. Me ε mbvuu ε no ηgayte ê bó noo ê bonyii bocii naa no me mbaa nu ê ben εjise le, ben eyenè, njefo kefew kè me nu ηke embvuu ento nu ε me n'yaa nu ηke encam naa lo shen fô wee le ke. <sup>3</sup> No ben gomte le me ηge fiεε fi dun̄ci le è jemyi Klistu ê ben fele yî yεm e, tu me nu enge. Ke è nu le wvú wεεyi lo keenya ηgεw ê ben ke. Wvú kenke naa mvun̄gay ê ben entelen̄. <sup>4</sup> E nu keεεy le bó to taa wvú yî kentam e ε wvú wεεyi. Geenεn keseen nu ε wvú nu dvú ê mvun̄gay mvu Nyo' le. Bese wεεyi ke ten diεwε no wvú to

wεεyi. Geenεn yî mvun̄gay mvu Nyo' le nu ε bese nu ke ecee bee bó lemte ben e.

<sup>5</sup> Ben etaa bikuu binen eyen le laa ben nu yî mbee le le. Ben emom ε è nu bikuu binen. Ke ben yene le Jisos Klistu nu yî yene le? Wvú nu naa yî yene le, é è fen baa nu le ben nu ε mom bikuu binen ε yεn ε ben ε gbwe. <sup>6</sup> Me ηkee naa le ben nu ke eyen le bese baa egbwe ke. <sup>7</sup> Bese bunlee Nyo' le fo ben ke enε ege fiεε se è nu fi len̄ ke. Ke bese yaa gomte le bonyii eyene le bese nu ε fey mmom wvudvu ke. Geenεn bese bunlee ε è nu le ben egeè ε è nu fiεε fi len̄ naa no bese cim yen'yi ke diεwε bese nu ε gbwe wase mmom wvudvu. <sup>8</sup> Ke bese yaa nulo egee naa lo fiεε fi kicine keεεy ke. Bese nulo egee ke ε è nu fi tomte lo keεεy. <sup>9</sup> E dioo nu seke bese wεεyi ε ben temyi, ε bese no yuuke njon̄ baay. Bunle yese nu ke le ben eku egen emese. <sup>10</sup> E nεε fiεε fi me nsaan̄ke mwεεm mvun̄ é ben ε me mbεε se me ε nto, wvu le seke me ε nto, me nsaa en̄ken̄ke keenjo mvun̄gay mvù Tata nu ε nya ê me encewcewe lo dvú yî yene le ke. Mvun̄gay mvun̄ nu mvù wvú nya le me en'yoo lo ben dvú, ε è yaa nu le me ensâw lo ben dvú ke.

*Ngayma Baul wvu fokemεse*

<sup>11</sup> Keemεεse boom bo bwεεm e, me ηgayte ben e le beene ε shεε wase. Ben eseyse bikuu binen, eyuw ntefe wεm, enù diuw mwaan, eceè yî nyεkeey e, nonen é Nyo' ken̄kon̄en bô nyεkeey emum enù ben ε bó. <sup>12</sup> Ben egaynen bikuu binen e, en̄ocε ê η̄ocε bonyii bo Nyo' le. <sup>13</sup> Bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii gayte ben e. <sup>14</sup> Mbuwma Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, bô ken̄kon̄en ke Nyo' le, noo kentaashe ke Keyoy ke Yuule le enù ben ε bó bocii.

**N̄wa' wvù Baul to san̄εε ê  
kentaashε ke  
Galëshia  
Fiεε fi nu ê N̄wa' wvu  
Galëshia wvun e**

ε to nu seke bó to kεwεε wase keefewci saaka wvù jee wvu ekumε Jisos, ε bonyii bò yaa nu ke Bojuu fiisene wase saaka wvudvu wvun, ε bonyii bomew ke nε kεw no too bó n'yεεyi wvù nu le bó kenke ke keegεεlè bonci bo Muses e bocii, efey mvunciim keetfuuse bonyii bò yaa nu ke Bojuu yew é bó se no nu bonyii bo Klistu le bo cεεy cεεy.

N̄wa' wvun wvù Baul to san̄εε fô bonyii bo Galëshia le to nu keeteε bvufee bvubole le bvú ekase etu yî fiεε fi lεη e. No wvù nu waa ntum Jisos nonεn, wvù ε mum ε no saan̄ke gεne fwe duñci naa ntay le Nyo' joo wee le wvù nu teytey ê wvù εjise ε è nu nje fitele fi wvù lese yî Klistu le.

*Bikuu bi mwεεm e ê ηwa' wvun e*

1:1-10 Kenkεwce

1:11-2:21 Mvun̄gay mvu Baul e diεwe waa ntum Jisos Klistu le

3:1-4:31 ε Baul jeme ekumε saaka wvù jee noo bonci

5:1-6:10 Bonyii bò è nu bo Klistu le nu ε buy wase yî bvunfaw e ε no yuuke wase ε è nu Keyoy ke Yuule le

6:11-18 Kemεse

<sup>1</sup> N̄wa' wvun san̄ me wvù Baul, waa ntum Jisos Klistu. Ke me nu waa ntum ε è to tum wee wvu wum me kenεε nya mvun̄gay ê me ke. ε to tum Jisos Klistu bó Nyo' Ice wvù to bvuseε wvù yî kpwe le. <sup>2</sup> Bee boom bo bwee wene le bo mbee le bocii bò nu fεn bee bó gayte ben bintaashε bi bonyii bo mbee le bi won̄ wvù Galëshia le. <sup>3</sup> Nyo' Ice bó Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bó kembonεn, ebvuu enya ben bó mvuntelem mvù lætεne. <sup>4</sup> Jisos Klistu nu wvù to nyaε ekole kew nje bibefε bisεεbeene wvu le wen

ebvuse beene can won̄ kebefe wvu keseen wvun e. Fifin nu no Nyo' wvù Icee wesebeene to seyseε. <sup>5</sup> Bvukukε bvucii nu ε è kenke wvù sekecii se ηka. Fí enù nonεn.

*Saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu mey ke mwaan*

<sup>6</sup> Diuw yumte lo me le ke keseen keseen nen ben nu ε nε wase ε no ban̄see jim ê Nyo' wvù to ten̄εε ben nje fitele fi jee fi Klistu kenke fô ben e, ε no bii ε è nu saaka wvù jee wvumvu le jεεy. <sup>7</sup> Ke è nu le saaka wvù jee wvumvu bvuu nu lo dvú jεεy ke. Fí nu ke lo le bonyii bomew gomte keebvun̄see bvufee bvunεn, beete bó saaka wvù jee wvu ekumε Klistu. <sup>8</sup> Me ε no ηgayte le é è cim to naa bese kenεε nceendaa Nyo' mvu fowe ε no fewci saaka wvumvu jεεy ê ben se è nu wvuwe wvù bese to fewcεε ê ben, é mwεten tuu lon! <sup>9</sup> No bese to gayεε wase nu ε me mbvuu ntuu ke fó ηgayte le, é wee nε ε no fewci saaka Nyo' wvumvu jεεy se è nu wvuwe wvù bese to fewcεε ê ben, é mwεten tuu le lon!

<sup>10</sup> Ben kpwaake le me ηgomte le é ebenseε bonyii me nuu le é ebenseε Nyo' le? Nuu le ben kpwaake le me ηgomte keεn̄gee le bonyii eyuukè njon̄ e? ε è be nu le me ηgomte keεn̄gee le bonyii eyuukè njon̄, me nsaa enu wee lemme wvu Klistu ke.

*Saaka wvù jee wvù Baul to fewci to duñci Klistu ê wvù*

<sup>11</sup> Boom bo bwεεm e, me ηgomte le ben ekiεε le ke saaka wvù jee wvù wvu Nyo' wvù me nto nfewcεε ê ben nu fiεε ε fí to buy ê wee wvu wum ke. <sup>12</sup> Ke me nto n'yuw diuw wee mvu le, ε ke è to yεεyi wee me dvú ke. ε to duñci Jisos Klistu ê me. <sup>13</sup> Me njemyi nen ε ben to yuw wase no ken̄ge kem to shee nu seke me nto mbee yî nce won̄ wese Bojuu le. Me nto ηké no mbone bikaa ejim jo bintaashε bi bonyii bo mbee le bo Nyo' le baay ηgomte keenfiwse naa lo bí. <sup>14</sup> Me nto njici mbee wese Bojuu le ntemyi nfele lo keghan kem entelεη jo bonyii bosεse, nlooci nleeme ntemyi naa ntay yî nce won̄ bo'iceε bosεse le. <sup>15</sup> Geenεn

ε Nyo' to baa wase me gee ε me mbee ê bwεem εshem. Ε fitele fiew fi jee ke ge ε wvú tee me. <sup>16</sup> Ε wvú ke duηce Waa we ê me no wvú to shieele, wvu le me enghanè nfewci ekume wvú ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu. No wvú to duηcee nonen, ε me nfanε n'yaa embvuu enu lo keembife fiεε ê wee wvu wum ke. <sup>17</sup> Κε me nto mbaa emben ten Jerusalem keen'yen bonyii bò to nu wase boom bo ntum e bo Jisos e ê me fwe ke. Me nto ne ηgen fiem ε ê nu Alebia, ηke ne jó ηkase ntu jim Damaskus.

<sup>18</sup> Ε è ke no nu ejim jo bilum bitete ε me mben Jerusalem le bee Bita kiεnen bikuu. No me mbenεε, ε bee wvú ce εdiuw yuufe ncow etin. <sup>19</sup> Me nto mbaa embvuu en'yen wee mvu ηgoo boom bo ntum e bo Jisos e efey Jem wvú waa bwee Tata wesebeene wvú Jisos e ke. <sup>20</sup> Fiεε fi me nsaanke fin nu kecεey, ε Nyo' kee le ke me mbiayte lo ke. <sup>21</sup> Ε è ke no nu kefew kemew e, ε me ne ηgen ê biba bi Silia bò Silishia le. <sup>22</sup> Sekekie to nu ε bintaashε bi bonyii bo mbee le bi Klistu le bi ê keba kè Judea le yaa kee wase me ejise ke. <sup>23</sup> Bó to yuuke ke lo ε bonyii jemyi le, “Wee wε wvú se bone bikaa ê beene ejim ghane wase keseen fewci le bonyii elese fitele yí Klistu le, ε è nu fiεε fi wvú se shee gomte le wen efiwε lo.” <sup>24</sup> Ε bó yuw nonen no tumte monkum mo Nyo' le yí fiεε fi wvú gee fô me le.

## 2

### *Ε boom bo ntum e bo Jisos e tom saaka Nyo' wvú Baul to fewci*

<sup>1</sup> Ε è ke no nu ejim jo bilum yuufe ncow binεw, ε me mbvuu mben Jerusalem bee Banaban. Me nto ndioo mbene, njo Taytus. <sup>2</sup> Me nto mben kefew kin e ε è duηci Nyo' le me emben. No me mbenεε, n'yen bonyii bò bó to kee bó le è nu bikuu le, ε bee bó lewse ye, ε me njike saaka wvú jee wvú wvu Nyo' wvú me nto nfewci ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu ê bó ejise. Ε me nto ηge nonen wvu le fo lemme di me nu ε nlem wase bò di me mbee nlemte ke ela ecici ke. <sup>3</sup> Ε bó yuw nonen, fanε yaa eleeme le bó etfuse Taytus yew wvú bee wvú to nu ε è nu

naa wee Glek ke. <sup>4</sup> Ε è to baa nu nje bonyii bomew bò to mbiayte le bó nu bonyii bo mbee le, bò to wεentεnεε ley fô bese to nu, tu ke bó to bee ejemyi leyte ê fifiε fiεε le ke. Bó to to diεwε bonkee le keeyen no bese gee wase mwεem wasewase nje bese nu ε taashε bee bo Klistu Jisos. Ε bó mum no gomte keekase tfuse bese bvunfaw e. <sup>5</sup> Ε bese fanε yaa bee naa lo fiεε fi bó to too dvú caan ke. Ε bese to ge nonen wvu le bese gomte keegeε kecεey kè è nu ke saaka wvú jee wvú wvu Nyo' le wvun fô ben e. <sup>6</sup> Ε bonyii ba bò bó to kee bó le è nu bikuu, (kenεε bó to nu la, kenεε la, tu ke fifiε kenke fiεε fô me le ke, njefo ke Nyo' duηci kejεey jεey ke.) Boba bonyii bò me ηgayte, bò bó to kee le è nu bikuu to baa ebise fiεε yí fi me nto nfewci le ke. <sup>7</sup> Geenεn, ε bó kaa yen le bó nu ε nya saaka wvú jee wvú wvu Nyo' can yem e le me enfewci ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu, lenlen no bó nu ε nya ê Bita le wvú efewci ê Bojuu. <sup>8</sup> (Nyo' wvú to nyaε mvungay ê Bita le wvú elemte lemme din fô Bojuu le, nu ke wvú wvú to nyaε ê me le me enlemte fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le.) <sup>9</sup> Ε bó dioo yen je yí Nyo' nu ε buw me jó, ε Jem bò Bita noo Jon bò bó to kee le è nu dikfuy di bonyii bo mbee le mum nya εbo ê bee Banaban keeduηce le bee bó lemte yí fiεε le fimwaan, le bese egeen le elemte fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, ε bó elemte fô Bojuu le. <sup>10</sup> Fiεε fi bó to gayεε to nu ke le bese ekumyi Bojuu bo kefufe le. Ε fifin nu fiεε ε me nto ηkoonke naa baay keengee.

### *Ε Baul saw Bita Antiok*

<sup>11</sup> Geenεn ε è ke no nu kefew kemew e, ε Bita ke ne to Antiok, ε me nsaw wvú ê bonyii ejise njefo wvú to nu ε jay baay. <sup>12</sup> Fí nu le wvú to yaw to no diekene bò bonyii bò yaa nu ke Bojuu, yaa nyaake ke. Ε bonyii bomew bò Jem to tumεε ke dioo to, ε wvú mum kew no guute ye jim, ke ne gawsen, fanε yaa bvuu diekene bò bó ke. Ε wvú to gawsene nonen njefo wvú to fane ηgoo yí to ké no leeme ke le bó kenke keetfuse wee wvú yaa nu ke wee Juu yew é mweten se no nu wee Klistu. <sup>13</sup> No wvú ge nonen ε bonyii



bo mbee le bomew bò to nu Bojuu mum benen gee diew didvu le. E naa Banaban kebεε mum bi ten gee dibole didvu le. <sup>14</sup> E me ndioo n'yen le ke gee dibole bii cεεy cεεy no saaka wvù jee wvu ekumε Klistu dunçi ke, ε me mum ηgay ê Bità ê bó bocii ejise le, “Wo nu wee Juu, cee wase diεwε wee wvù yaa nu ke wee Juu le, ε no gomte keekane bonyii bò yaa nu ke Bojuu le bó eceè diεwε Bojuu le nεε le?” <sup>15</sup> Me nto njemyi ê Bità nonen ε è nu kecεεy le bee bó nu boom bo Bojuu le bo won e. Ke bese nu bonyii bò yaa nu ke Bojuu bò bó yene le è nu bonyii bò befe ke. <sup>16</sup> Geenεn ε bese kee ke le ke Nyo' joo wee le wvù nu teyey njefo wvù gεεle bonci bo Bojuu le ke. Wvù joo njefo wvù nu ε lese fitele yî Jisos Klistu le. E bese kebεε ε lese ten fitele yî Klistu Jisos e wvu le bese enù teyey ê Nyo' ejise nje fitele fi bese lese yî ye le, ε è yaa nu nje bese gεεle bonci ke, njefo ke wee gεεle bonci é Nyo' ke eyuu ejo wvù le wvù nu teyey ke. <sup>17</sup> E bese momte keenu teyey ê Nyo' ejise nje bese nu bonyii bo Klistu le, bonyii ε bvuu ε no yene ke le bese nu bonyii bò befe njefo ke bese gεεle bonci bo Bojuu le, tu fí fen nu le Klistu tomte kebefe? Ke fí nu naa lo nonen ke! <sup>18</sup> E me nε ε mbvuu ε no n'yoote fiεε ε me nto nsâw wase, tu fifiε dunçi le me njayte lo. <sup>19</sup> Fiεε fi nu, nu le ê keba ke bonci le nu ε me nu wase ηkfusay, ε è yu bonci me, me ε ηkpwe wvu le me enceè wase no Nyo' gomte. <sup>20</sup> E nulo é me ηgay le bó to nu ε ta wase me yî kentam e ε me ηkpwe bee Klistu. Ke nshii wvù me ηkenke keseen bvuu nu wεm ke. E cee wase Klistu yî yem e. E nshii wvù me ηkenke keseen yî yem e nu wvù fitele fi me nlese yî Waa Nyo' le wvù to nu ε dunçe kenkonen fô me le nya ekole kew keekpwe nje yem. <sup>21</sup> Ke è nulo é me ntune mbuwma Nyo' ke. E è nu le è nelo é wee enu teyey ê Nyo' ejise njefo wvù gεεle bonci, ke tu kpwe Klistu to nu εcici.

### 3

#### *Bonci noo keelese fitele yî Klistu le*

**2:16** 3:10-12; Lum 3:20-30    **2:17** Lum 2:17-3:20    **2:19** 6:14; Lum 7:6; 6:2-4    **2:20** 1:4; Jon 17:23; Lum 8:10-11; 2Kol 5:14    **3:1** 5:7    **3:2** 4:6; Lum 8:9-16; 2Kol 3:6, 17    **3:4** 4:11    **3:6** Kej 15:6; Lum 4:3    **3:7** Lum 4:11-12  
**3:8** Kej 12:3    **3:9** Lum 4:16    **3:10** Dito 27:26; Jem 2:10    **3:11** Abk 2:4; Lum 1:17; 3:20

<sup>1</sup> O oo bonyii bo Galëshia, ben nu la biyuj nen? Wee nu ε low ben e? E nu ke ben bò bó nu ε nele wase baanη no bó to taε Jisos Klistu yî kentam e ben ε yen lo endan e?

<sup>2</sup> Me ηgomte keembife fiεε fimwaan ê ben. Keyoy ke Nyo' le to to yî yene le njefo ben to gee no bonci gayte nuu njefo ben to nu ε bee fiεε fi ben to yuwεε, lese fitele yî dvù le le? <sup>3</sup> Ben yunsene la nen? Ben kew fiεε bò Keyoy ke Nyo' le, ε no nu wase keseen le ben nu ke emεse ε è nu bò mvunηay mvunen e? <sup>4</sup> Ben to yen ηgew ε è nu wvu εcici le? Kecεεy, ke è to nu wvu εcici ke. <sup>5</sup> Nyo' wvù nyaa Keyoy kew ê ben bvuu gee binhaw bi mwεem e ê ben entelen, gee nonen njefo ben gεεle bonci nuu njefo ben nu ε yuw saaka wvu ekumε Klistu ε lese fitele yî ye le le?

<sup>6</sup> E nu no bó san ekumε Aba'am ê Nwa' Nyo' le le,

“Wvù to nu ε lese fitele yî Nyo' le, ε Nyo' mum jo wvù le wvù nu wee wvu teyey.”

<sup>7</sup> Ben eyen le le è nu bonyii bò nu ε lese fitele yî Nyo' le bò looci nu kfuu di Aba'am e. <sup>8</sup> Nwa' Nyo' to nu ε yuu wase dunçe le Nyo' nu ke ejo bonyii bò yaa nu ke Bojuu le bó enù teyey ê wvù ejise nje fitele fi bó nu ε lese yî ye le. E wvù mum fewce saaka wvù jee wvun ê Aba'am ε è bee lo gayte le, “Me nu ηke embuw bitum bicii bi yî ekole ke nshε le nje yo.”

<sup>9</sup> Nonen, fí ε no nu le bonyii bò nu ε lese fitele yî Nyo' le nu ε Nyo' ε buw ten bó no wvù to buwεε Aba'am wvù to nu ε lese fitele yî ye le.

<sup>10</sup> Bonyii bocii bò yene le bó nulo enu teyey ê Nyo' ejise njefo bó gεεle bonci nu ε bó tuule lon yî bikuu bibole, njefo bó nu ε san le,

“Wee tfuu wvù baa ecee no bó san ê Nwa' bonci le gee no bonci bocii gomte, nu ε wvù tuule lon yî ekole kew e.”

<sup>11</sup> Fí ε mum ε no dunçi naa endan le ke è nulo é Nyo' ejo wee le wvù nu teyey nje mweten gεεle bonci ke. E nu fiεε fi bó nu ε san le,

“E nu ke wee wvù Nyo' nu ε jo le wvù nu teytey nje fitele fi wvù lese yî ye le wvù nu ke ekenke nshii.”

<sup>12</sup> Ke bonci kenke fiε keege bô nlese fitele yî Nyo' le ke, njefo “Wee wvù geele bonci nu ke ecee bii ke ε è nu bó le.” <sup>13</sup> Klistu to nu ε sum beene can lon wvù bonci too dvù le. Wvù to nu ε tuu bolon bosesbeene yî ekole kew e, ε è nu no bó san le,

“Lon nu yî wee wvù bó nu ε njeyse yî kete le.”

<sup>14</sup> Wvù to ge nonen, wvu le mbuwma wvù Nyo' to nyaε ê Abl'am eto ten fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le nje Klistu Jisos, é beene bò nu ε lese fitele yî ye le ekenke ten Keyoy ke Nyo' le kè wvù to kawεε.

#### *Ke bonci nulo ekose nkawma Nyo' ke*

<sup>15</sup> Boom bo bwεεm e, beene ejo kenfewsεn yî mwεεm mvù bonyii ké no gee le. E bonyii seyse wase fiεε ε die kelew, tu ke è nulo é wee ebvuu ekose kenεε ebise fiεε yî dvù le ke. <sup>16</sup> Ekumε nkawma wvu Nyo', nu ε wvù to kaw ε Abl'am bô wan wvù nu ke ebuy ê kfuu diew e. Bó baa san le, “Wvù nu fô boom bò nu ke ebuy ê kfuu diew e ke”, fi dunçi le bó nu nteen ke. Fí dunçi le fó jemyi ekumε wan mwaan. E wan wvun nu Klistu. <sup>17</sup> Fiεε fi me ngomte keen gay nu le, Nyo' to nu ε ge nkawma wvun, ε bilum ke fey gee ne bô kecow mbaanshe (430) ε wvù se nya bonci. No fí nu nonen, ke è nulo é bonci bò to toε wase ejim ebvuu eto ekose monkan mò Nyo' to gbwolεε fwele, ege é fiεε fi wvù to kawεε ela εcici ke. <sup>18</sup> E fí fen nu le wee nulo ekenke nnya yin ε è nu ke seke wvù geele bonci, ke tu ke ε bvuu bεε le Nyo' to kaw lo bonyii dvù ke. Geenεn, Nyo' to nya nnya yin ê Abl'am bii no wvù to kawεε wvù dvù.

<sup>19</sup> Shiee bonci è no nu la? Bó to bise bonci keedunçi mwεεm mvù bonyii jayte ε kew nonen gen buy naa seke wan wvun wvù Nyo' to gee nkawma wvun ekumε wvù nu ke eto. E Nyo' mum nya bonci ban ê bonceendaa bew mum nya can wee mvu le le wvù efese é bonyii. <sup>20</sup> Ke ben kee le é bonyii ne ε no seysee fiεε ε wee mvu nu é bó

entelen, tu wvù nu fô bó le bocii. Geenεn, Nyo' nu ke mwaan.

<sup>21</sup> No fí nu nonen, tu è nulo é nci Nyo' ebvuu ekose fiεε fi wvù to kawεε le? Ke è nu naa lo é fí enu nonen ke! E nci mvu to nu dvù wvù nulo enya nshii, tu è nulo é wee enu teytey é Nyo' ejise nje wvù geele bonci cεεy cεεy. <sup>22</sup> Geenεn, Nwa' Nyo' gayte le wee tfuu nu nfwa ekuse jo bibefe. Fí ε mum ε no nu le nkawma wvù Nyo' to kawεε fô wee wvù nu ε lese fitele yî Jisos Klistu le, nu ε è nu ke ekenke ke wvuwee wee wvù nu ε lese fitele yî ye le.

#### *Bonci to nu diewe nde wan e*

<sup>23</sup> E to nu fwele ε Jisos baa to wase wvu le bonyii eleese fitele yî ye le, ε bonyii nu é bonci kuse ε bó ε kay bó diewe bonyii bo ncaw e ε no ceyte, gen buy seke Nyo' ke edunçe Jisos é bó eleese fitele yî ye le. <sup>24</sup> Bonci to nu diewe nde wan wvù to shee bô bonyii naci gen buy seke Klistu to toε wvu le bonyii eleese fitele ε è nu yî ye le é Nyo' se jo bó le bó nu teytey é wvù ejise. <sup>25</sup> No Klistu nu ε to wase bonyii ε no leese fitele yî ye le, tu ke beene bεε can nde wan wvun e ke. <sup>26</sup> Ben bò nu ε taashε ben ε bo Klistu Jisos nu wase boom bo Nyo' le nje fitele fi ben nu ε lese yî Klistu le. <sup>27</sup> Ben ekeε le wee tfuu wvù bó nu ε lese wase é joo ε taashε wvù bô Klistu nu ε wvù ε tu wase bô Klistu fiεε fimwaan. <sup>28</sup> Ke wee mvu bvuu nu jεey le wen nu wee Juu kenεε wee ketum ke. Ke wee mvu bvuu nu jεey le wen nu nfwa kenεε waa yew ke, ε ke wee mvu bvuu nu jεey le wen nu diemsεn kenεε kpwoon ke. Ben bocii nu wase fiεε fimwaan yî Klistu Jisos e. <sup>29</sup> No ben nu wase bonyii bo Klistu le nonen, tu ben nu wase boom bo Abl'am e, ε ben nu ke ekenke mwεεm mvù Nyo' to kawεε Abl'am dvù.

## 4

<sup>1</sup> Fiεε fi me ngayte nu le, é wee nu keeke edie bvushew bvu ice le, geenεn bεε wan caan, tu ke jεey jεey nu dvù bô nfwa ice naa no è cim kenke wvù bvushew bvudvu ke. <sup>2</sup> Wvù nu eyaw ke enu é bonyii bomew

taale fô wvú le ε bvushew bvudvu nu can bonyii bomew e ε bó taale fô, egen ebuy kefew kè ice seyse le. <sup>3</sup> Ε nu ke no fí nu fô beene le. Ε to nu seke beene to nu diewe boom bo caan e, ε beene no nu bonfaw bo mwεem mvù saake yí wonj wvun e. \* <sup>4</sup> Ε kefew ke dīoo loocε kocεn, ε Nyo' tum waa we ε wvú to, ε kpwoon boo wvú, ε wvú no nu tεn ê bonci kuse. <sup>5</sup> Wvú to to wvu le wen esum bonyii bò nu ê bonci kuse é Nyo' emum ejo beene diewe boom bew e. <sup>6</sup> No Nyo' jo wase beene diewe boom bew e nonεn, ε mum ε ciinse Keyoy ke Waa we le kí ε to yí yese beene le, ε ge beene ε no teje wvú le. “Abba, Icee wese!” <sup>7</sup> Fí nu le Nyo' nu ε ge wase ben ε fanε yaa bvuu nu bonfaw ke. Ben nu wase boom bo yew e. No ben nu wase boom, tu fí nu le ben nu ke ekeηke mwεem mvù wvú geke fô boom bew e.

### *Baul fane le bonyii bo Galëshia nu ejay je*

<sup>8</sup> Ε to nu fwele seke ben to baa kee wase Nyo' ke, ε ben no lemte bvunfaw can mwεem mvù ben to joo le è nu bonyo' se è nu bonyo' ηkuuη. <sup>9</sup> Geenεn, keseen no ben nu ε kiεε wase Nyo', keεε le keseen no Nyo' nu ε kiεε wase ben no me mbee keengay, ben ε ghan nεε ε se no gomte keetuu jim fô bonyo' bo εcici ban e bò nu se bó keηke mvunjay ηkuuη. Ben gomte keebvuu etuu bonfaw bo bonyo' bodvu ban e nje la? <sup>10</sup> Ben geεle mbam εdiuw yomew le è nu yo baay baay, bamte kee yimi, bamte bifew bimew yí kelum e, bamte bilum nje la? <sup>11</sup> Ben gee nεn ε me nfane baay le lemme diem di me nlem ê ben εntelεη nu ε la εcici.

<sup>12</sup> Boom bo bwεem e, me ηkule lo can ê ben le ben ekumεn enù ke diewe no me nu ekumε bonci, ke no me nto ηkumεnεε no nu diewe ben e seke ben to nu se bonci. Ben to ke baa ege wase fiεε fi befε fô me le ke. <sup>13</sup> Ben kee le seke fwele wvù me nto nfewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben nu njefo me nto nu beene nεmte. <sup>14</sup> Ε naa no me nto nu yí kencεm e nεn, ε kí nu diewe mmom e ε yí ε to fô ben e, ben to baa elewte, keεε nyεnsee me ke. Ε ben kaa fiεεn lo

me naa ke diewe nceendaa Nyo' mvu keεε diewe Klistu Jisos e kebεε. <sup>15</sup> Ben to yuuke njonj bô me sekekiε, è kooyi la keseen? Ε nulo é me enjay le é bó to gay lo le ben ebaayε ejisε eyene enya ê me, é ben ebaayε lo é je fen nu dvú. <sup>16</sup> Me nu ε ntu wase wee bvuban fô ben e no me nseje keceεy ê ben e? <sup>17</sup> Bonyii ba gomte keedunçi le bó keηke shiee fô ben e baay, geenεn ε bó gomte ben yí fiεε le ε è yaa nu fi jee ke. Bó koonke le beene egawsεn é ben ekeηke wase shiee ε è nu fô bó le. <sup>18</sup> Fí jee le wee ekeηkè shiee fô wee le yí fiεε fi jee le. Fifi nu leη sekeci ε è yaa nu ke seke me nu beene maan ke. <sup>19</sup> Boom bem bò nu shém yem, è nu ke diewe me mbεε embvuu eηkew lo lume dinεn, en'yεn ηgew engen embuy no nce Klistu nu ke enu yí yene le! <sup>20</sup> Wee ejo ε me mbe nu beene keseen, é me nse ηkiεε je yí me enjeme jó ê ben. Fiεε fi ben ge fin nu ε bvufee ε la lo me.

### *Jεy jεy boom bo Aba'am e*

<sup>21</sup> Ben bò gomte keenu ê bonci kuse, ben ke see ê me, ben yuuke ke fiεε fi bonci jemyi? <sup>22</sup> Bó nu ε san le Aba'am to keηke boom bolemsε bofεε, ε wvú to boke mvu bô nfwa, boo wvumvu bô kpweε wvù leyεεn. <sup>23</sup> Nfwa wvun to boke wan ke no bó ké no boote boom bocii. Geenεn ε kpwoon wvù leyεεn boo we bii ηkawma wvù Nyo' to gee le. <sup>24</sup> Ε nulo é beene ejo fiεε fin diewe kenfewsεn ke fiεε le. Bokεε bo bofεε ban dunçi monkan monfεεm. 'Aga wvù to nu nfwa joo bvudvuu bvu monkan mò Nyo' to gbwolεε bô bonyii bo Islael yí kum wvù Sinay e. Bonyii bocii bò nu ekuse jo monkan modvu nu bonfaw. <sup>25</sup> No 'Aga joo bvudvuu bvu monkan mo yí kum wvù Sinay wvù nu wonj wvù Alεbia le, wvù bvuu joo tεn bvudvuu bvu kelaante kè Jelusalem wvu keseen e, njefo bonyii bo ê kelaante kedvu le bocii nu bvunfaw e ê bonci kuse. <sup>26</sup> Geenεn ε bonyii bo Jelusalem wvù nu wvu fowe le yaa nu bonfaw ke. Wvuwε Jelusalem nu

**4:3** 4:9-10 \* **4:3** Mwεem mvù saake wonj wvun nelo enu bonci noo biyoy. **4:4** 3:13; Jon 1:14 **4:6** Lum 8:15-16  
**4:7** Lum 4:13; 8:17 **4:8** 1Kol 8:4-6 **4:9** Efe 1:21; Kolo 2:8-23 **4:9** 1Kol 8:3; Kolo 2:15 **4:10** Dito 4:19; Lem 7:42; Lum 14:5 **4:12** 1Kol 9:19-21 **4:13** Lem 16:6; 2Kol 12:7 **4:17** 1:7 **4:19** 1Kol 4:15 **4:22** Kej 16:15; 21:3 **4:23** Kej 17:18-19; Lum 4:17-20; 9:7-9 **4:24** Ksm 19-20; Gal 3:23; 4:1; 5:1; Kej 16:1 **4:26** Ibu 12:22; Mwm 21:2 **4:27** Yεsa 54:1

bwee wesebeene. <sup>27</sup> E nu fiεε fi bó to sanjεε le,  
 “Wo wvù kpwoon wvù nu kase yaa boote ke, è lanlanjε.

Wo wvù ke baa lum wase wan, è kpwaakε dikie.

E keè le boom bo kpwoon wvù bó nu ε base jim ê wvù le  
 nu ke eduule fele bo kpwoon wvù nu bó dweese le.”

<sup>28</sup> Nonεn boom bo bwεεm e, ben nu boom bo Nyo' le bii no Nyo' to kawεε lanlanjε no Abla'am to bokεε Aysik bii no Nyo' to kawεε. <sup>29</sup> E to nu kefew kedvu le ε wan wvù bó to bokεε no bó boote boom bocii no bone bikaa εjim jo wvù è to nyaε Keyoy ke Nyo' le mvunjay ε bó se boo wvù. E nu ke ten lanlanjε fiεε fi kooyi keseen. <sup>30</sup> Bó sanj ê Nwa' Nyo' le ekumε fiεε fin le la? Bó nu ε sanj le,  
 “Kunε kpwoon wvù nu nfwá bó waa we bocii,

njefo ke waa nfwá nulo ke egaw bvushεw bó waa kpwoon wvù leyεεn e ke.”

<sup>31</sup> No fí nu nonεn boom bo bwεεm e, fiεε fi me njemyi ficii dunji le ke beene nu boom bo kpwoon wvù nu nfwá le ke. Beene nu ε è nu boom bo kpwoon wvù leyεεn e.

## 5

*Klistu nu ε bvuse wase beene yí bvunfaw e*

<sup>1</sup> Klistu to nu ε bvuse wase beene yí bvunfaw e. Wvù to bvuse nεn, wvu le fo beene ebvuu enù yí bvunfaw e ekuse jo bonci ke. Nonεn ben emum eleemè tamyi. Fo ben ebvuu ebee eley ekuse jo kemmbunj ke bvunfaw e ke. <sup>2</sup> Ben eyekε eyuw fiεε fi me wvù Baul nu enjeme. E ben beje lo le bó etfuse ben yew é ben se no nu teytey ê Nyo' ejise, tu fiεε fi Klistu to geε fô ben e nu εcici. <sup>3</sup> Me mbvuu njemyi nciise le wee wemen wvù nu ε bee le bó etfuse wvù yew ekeè le wvù kenjke keegeelè bonci bo Bojuu le bocii no bó nu. <sup>4</sup> Ben bocii bó gomte keenu teytey ê Nyo' ejise ε è nu nje ben gεεle bonci, ekeè le ben nu ε gawsen wase bikuu binen ben ε bo Klistu. Ben nu ε lanj wase mbuwma Nyo'. <sup>5</sup> Fô beene le nu ε fiεε fi

beene taale fwe yí dvú le nu le Nyo' nu ke ejo beene diεwε bonyii bó nu teytey ê wvù ejise le. Fifin nu fiεε fi Keyoy ke Nyo' le kè lemte yí yese beene le fele yí fitele fi beene lese yí Klistu le nu ε ge le beene ecεyte. <sup>6</sup> Ben ekeè le é wee nu ε wvù ε taashε wase bó Klistu Jisos, ε wvù nu ε bó ε tfuse wvù yew kenεε bó baa tfuse wvù yew ke, tu ke fifiε kenjke fiεε keege ke. Fiεε fi nu shiee le nu fitele fi wvù lese yí Klistu le ε no dunji yí kenkonjen e.

<sup>7</sup> E to nu fwele ε ben gee naa lanj. E ge yεε ben ε se lu keebii keceey e? <sup>8</sup> Ke è ge Nyo' wvù to tenεε ben fifin fiεε ke. <sup>9</sup> Ke ben kumyi ngan wvù bó ké no maa le, “Kekuu kemwaan ε befe bó ntwaw?” <sup>10</sup> Me ngeεle bvufee yí yene le nje Tata le ke ben nu ebi fiεε fi bonyii bomew gayte le efey fi è gayte me ke. E wee wε wvù bvunsee bvufee bvunen, kenεε è nu yεε, nu ε Nyo' nu ke elanj ngew yí ye le. <sup>11</sup> Boom bo bwεεm e, é è be nu le me mbεε nfewci le bó etfuse bonyii yew ε bó se nu teytey ê Nyo' ejise, é bonyii ebvuu ebone bikaa ê me εjim nje la? Ke tu fiεε fi me nfewci le Klistu to nu ε kpwe yí kentam e fin ε bonyii yuuke ε fí kaa saase lo bó yaa be bεε dvú ke. <sup>12</sup> Fo bonyii ba bó jewsee ben le bó etfuse bonyii yew e, nu ε me ngomte le bó emεse esonj lo bikuu bibole.

<sup>13</sup> Boom bo bwεεm e, Nyo' to nu ε tee wase ben wvu le fo ben ebvuu elemtè bvunfaw ê bonci kuse ke. Geenεn, no ben yaa bεε bvunfaw e ê bonci kuse nonεn, fo ben emum ejo le ben nulo egee no nyam ye yene gomte ke. Ben elemtè ε è nu fô boom bo bwee wene le yí kenkonjen e. <sup>14</sup> Ben egeè nonεn njefo bonci bocii nu ε taashε yí wvun wvu mwaan e le,

“E koonkè waa bwoo no wo koonjke εkolε kuw.”

<sup>15</sup> Geenεn, é ben nε ε no nāsene εbenεben diεwε bwé le, ε wee gomte keedie lo waa bwee, ε ben no yenè fô ben ke enε eyuwye bikuu binen.

*Ke wee wvù cee no Keyoy ke Nyo' le dunji ké bvuu no gee no nyam ye gomte ke*



16 Fiεε fi me njemyi nu λε, ben eceè biì ε è nu no Keyoy ke Nyo' le duñci ê ben, nonen ben saa ebvuu egeè ε è nu no nyam ye yene shieele λε ben egeè κε. 17 Me njemyi nen njefo κε fiεε fi nyam ye shieele nu fi Keyoy ke Nyo' le shieele κε. Ε κε fi Keyoy ke Nyo' le shieele nu fi nyam ye shieele κε. Κε mwεεm mvu mvunfεεm mvun nu yì fiεε le fimwaanj κε. Ε nu fiεε fi κε è nulo é ben egeè fiεε fi ben gomte κε. 18 Ε ben cee bii ε è nu no Keyoy ke Nyo' le duñci ê ben, ben saa ebvuu enù ekuse jo bonci κε. 19 Mwεεm mvù nyam ye ké no shieele nu ε bonyii yaa maa mvú κε. Ε nu keejaanke kenjanj bô keekpwawci mwεεm ekumε kenjanj noo keecee nce nnyen kenjanj. 20 Ε è bvuu nu keebunlee bonyo' bo εcici bô keelaale kenεε fiεεnke diam. Ε è bvuu nu keebanene, nyamte kenyam, ghεεke kenghew, kenke shém yì ton'yεen bô fô wee le keekpwawci κε ε è nu ekolε kew. Ε è bvuu nu keegawsene bonyii noo fô wee le keegaw bonyii ekenke ye ηgoo. 21 Ε è nu ten keebene kendonj, wuu mbvuum ε mó koole bô keewukene yole noo keegeε mvumew mwεεm diεwe mvumvun e. Me ε no njemyi nciise lo no me nto njemyεε wase fwele ê ben λε, κε bonyii bô gee mvumvun mwεεm yaa nu ke ekenke bvudvuu εnte jo bvunfon bvù Nyo' le κε.

22 Geenεn, ε mwεεm mvù nen'yi fô Keyoy ke Nyo' le nu mvun, kenkonen, nlanjanj, nyεkeey, shém yì kuuleen, fitele fi jee, kenje kè jee, keeleeme yì keεεy e, 23 keebonene kenje, noo keekemsene bô ekolε. Κε nci mvu nu dvú wvù kicine mwεεm mvun κε. 24 Bonyii bô è nu bo Klistu Jisos e nu ε ta wase nyam ye yibo bô mwεεm mvù befe mvù nyam ye yì ηεyte shieele yì kentam ke Jisos e.

25 No beene cee keseen yì mvunjay mvu Keyoy ke Nyo' le, beene emum egeè mwεεm bii κε no Keyoy kedvu duñci. 26 Fo beene ebenseè ye yi εcici κε. Fo beene egeè ε mvuntelem beete bonyii bomew κε. Fo

beene ebenè kendonj bô bonyii bomew κε.

## 6

### *Bonyii bo Nyo' le efici bikuu bibole*

1 Boom bo bwεεm e, é ben nε ε yen ε wee mvù ben e ε ge fiεε fi befe, é ben bô cee nce no Keyoy ke Nyo' le duñci mom keetefe wvú é wvú ebuy ê kebefε kedvu εnte. Geenεn, wee dioo teete no teete wεε eyenè fo wvú ten eley mmom e egbwe. 2 Ben efici boom bo bwεε wene le bô bonjεw bobole. Ε ben gee nonen tu ben gεεle nci Klistu. 3 Ε wee joo ekolε kew λε wen nu fiεε, se wvù nu fimwεten ηkuunj, tu wvù λεεle κε ε è nu ekolε kew. 4 Wee tfuu etaa mwεεm mvù wvú gee, eyen laa wen gee λεn ε. Ε wvù fen gee λεn, é wvù se no saale ye fô ekolε kew e. Geenεn fo wvù esaalè ye fewsene ekolε kew bô wee mvu κε. 5 Ben ekeè λε wee tfuu kenke keetuule bwew bvujite.

6 Ε wee γεεyi wee bô diεw Nyo', é wee wvù bó γεεyi wvù gaw mwεεm mwew mvù Nyo' nya wvù dvú nya wee wvù γεεyi wvù wvudvu dvú.

7 Fo ben elεelè bikuu binen joo λε Nyo' nu keyunj κε. Ben ekeè λε fiεε fi wee jewyi nu κε fí fi wvù nu ke egbwele. 8 Ε wee jewe ye ηgow ε è nu fiεε fi nyam ye ye gomte, tu wvù nu ke egbwele κε ε è nu fiεε fi nyam ye ye nyaa fi è nu kpwe. Ε wee jewe ye ηgow ε è nu fiεε fi Keyoy ke Nyo' le gomte, tu wvù nu ke egbwele nshii wvù mεy lo wvù Keyoy ke Nyo' le nyaa. 9 Fo beene ke ewele keegeε mwεεm mvù jee κε, njefo kefew nu ke eto ekocεn é beene ekenke sew wvudvu fen é beene baa edose κε. 10 Nonen yì kefew e kecii kè beene kenke je, ε beene no geè κε mwεεm mvù jee fô bonyii bocii le εfey mvunciim fô boba bô nu é kfuu di bonyii bo mbee le.

### *Ngayma Baul fô Bonyii bo Galëshia le*

11 Ben nu ε yen no εjise ηwa' yo fen nu ε fanjen e? Ε sanj me bô kebo kem. 12 Bonyii

5:17 Lum 7:13-23 5:18 Lum 6:14; 7:4 5:19 Lum 1:28-32; 1Kol 6:9-10; Εfe 5:3-5; Kolo 3:5-8; 1Tim 1:9-10; 2Tim 3:2-5; 1Bi 4:3; Mwm 22:15 5:22 Εfe 5:9 5:23 1Tim 1:9; 2Bi 1:6 5:24 2:19; 6:14; Lum 6:6; Kolo 3:5; 1Jon 3:6 5:25 5:16; 1Kol 6:19; Εfe 4:30 5:26 Lum 12:10; Fili 2:3 6:1 Mat 18:15; Jem 5:19; 1Kol 10:12 6:2 1Kol 9:21; 2Kol 11:29 6:3 1Kol 4:7 6:5 Lum 2:6; 14:12 6:6 1Kol 9:11, 14 6:8 Jon 3:6; 6:63; Lum 8:6, 13 6:9 2Tes 3:13 6:10 Jon 13:34; Lum 12:10; 13:8; 14:15; 1Kol 8:1; 13; 2Kol 8:7-8; Gal 5:6, 13-14; Εfe 5:2; Fili 2:2; 1Tes 3:12; 4:9; 1Tim 1:5; Ibu 13:1; 2Bi 1:7 6:11 1Kol 16:21 6:12 5:2, 11

ba b̀ kane ɛ b́ etfuse ben yew nu b̀ gomte keesaale ye ỳ mwεem mvu ỳ nyam ye le, ɛ b́ gee nonen wvu ɛ fo bonyii ke ebone bikaa ̂ b́ ejim nje b́ fewci ɛ Klistu to nu ɛ kpwe ỳ kentam e. <sup>13</sup> Naa ke bonyii b̀ b́ nu ɛ tfuse wase b́ yew yaa cim gεle bonci bocii ke. Geen ɛ b́ gomte ke ɛ b́ dioo ɛ tfuse ben yew emum ekfune gvuw ɛ ben nu ɛ ge fiε fi b́ shieele ỳ yene le. <sup>14</sup> Geen f̀ me le, ke ̀ nu naa lo ́ me ηke en'yu enkfune gvuw ỳ fiε fimew e efey ỳ saaka wv̀ ɛ Tata wesebeene wv̀ Jisos Klistu to nu ɛ kpwe ỳ kentam e ke. Ɔ nu fiε fi mwεem mvu ỳ nsh ɛ le nu ɛ kpwe wase f̀ me le, me ɛ ηkpwe ten f̀ mv́ le. <sup>15</sup> Ɔ wee nu ɛ b́ ɛ tfuse wv́ yew kenεε b́ baa etfuse, tu ke fifiε keηke fiε keege ke. Fiε fi kuuke nu ɛ Nyo' eseyse wee ́ wv́ eǹ wee wvu fwε. <sup>16</sup> Kembonen ke Nyo' le b̀ shen ye eto f̀ bonyii bocii b̀ bii je yin e, b̀ nu wase bonyii bo Islael bo Nyo' le.

<sup>17</sup> Ɔ kew keseen e ɛ gen lo, fo wee ebvuu eshiike me ke, njefo bolule b̀ nu ỳ yem e dunji ɛ me nu wee Jisos.

<sup>18</sup> Boom bo bwεem e, me mbunlee ɛ Tata wesebeene wv̀ Jisos Klistu ebuw ben bocii b̀ kembonen kew ́ ḱ efici biyoy binen. F́ eǹ nonen.

**Nwa' wvù Baul to san**  $\epsilon\epsilon$   $\hat{\epsilon}$   
**kentaash**  $\epsilon$  **ke**  
**Efesus**  
**Fi**  $\epsilon\epsilon$  **fi** **nu**  $\hat{\epsilon}$  **Nwa' wvu Efesus**  
**wvun e**

Nwa' wvun to san Baul, waa ntum Jisos fô bonyii bo mbee le bo  $\hat{\epsilon}$  kelaante kè Efesus e. Ekole ke fi  $\epsilon\epsilon$  le fi nu  $\hat{\epsilon}$  nwa' wvun e nu nseyse wvù Nyo' to seyse  $\epsilon\epsilon$  le wen nu ke ebaance mw $\epsilon\epsilon$ m mvunciim mvu fowe bô mvu fokuse ege  $\epsilon\epsilon$   $\hat{\epsilon}$  Jisos ekuse. Baul nu  $\epsilon$  nele no fí to ghan $\epsilon\epsilon$   $\epsilon$  bonyii se no nu yí kentaash $\epsilon$  le bô bo Nyo'. Wvú nu  $\epsilon$  dun $\epsilon\epsilon$  no Nyo' Tata to caw $\epsilon\epsilon$  bonyii bew, le $\epsilon$ sh $\epsilon$  bibefe bibole fele yí Jisos Klistu wvù Waa we le, bô no wvú to ge $\epsilon$  nciise we yí bó le wvù  $\epsilon$  nu Keyoy ke Yuule. Wvú nu  $\epsilon$  dun $\epsilon\epsilon$  jé le jé le no kentaash $\epsilon$  ke bonyii bo Nyo' le nu wee mwaan yí Klistu le.

*Bikuu bi mw $\epsilon\epsilon$ m e  $\hat{\epsilon}$  nwa' wvun e*

1:1-2 Ken $\epsilon$ w $\epsilon\epsilon$

1:3-3:21 Nta $\epsilon$  wvù Nyo' to ken $\epsilon$ ke fô Klistu le noo fô kentaash $\epsilon$  ke bonyii bo mbee le

4:1-6:20 Nshii bonyii bo Klistu le wvu fw $\epsilon$

6:21-24 Kem $\epsilon$ se

<sup>1</sup>  $\epsilon$  nu me wvù Baul, waa ntum Klistu Jisos yí nkon $\epsilon$  wvù wvu Nyo' le.

Me nsaanke nwa' wvun fô bonyii bô  $\epsilon$  nu bo Nyo' le bo Efesus bô leeme yí fi  $\epsilon\epsilon$  le fimwaan yí Klistu Jisos e.

<sup>2</sup> Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben, ebvuu enya ben bô ny $\epsilon$ keey.

*Mbuwma wvù fici biyoy bi bonyii bô nu  $\epsilon$  taash $\epsilon$  yí Klistu le*

<sup>3</sup> Mbense enù fô Nyo' wvù  $\epsilon$  nu Nyo' wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, bvuu nu Ice le. Wvú nu  $\epsilon$  buw beene bô mbuwma tfuu wvu won wvu we le wvù fici biyoy bis $\epsilon\epsilon$ beene njefo beene nu  $\epsilon$  taash $\epsilon$  yí Klistu le. <sup>4</sup>  $\epsilon$  Nyo' se keenu keebom won nu  $\epsilon$  wvú to caw wase beene le beene etaash $\epsilon$  beene

bo Klistu, eyuule, nu se nlon  $\hat{\epsilon}$  wvú ejise. Yí ken $\epsilon$ kon $\epsilon$  kew e, <sup>5</sup> nu  $\epsilon$  wvú to seyse wase keeke ejo beene le  $\epsilon$  nu boom bew fele yí Jisos Klistu le. Wvú to ge non $\epsilon$ n, bii fi  $\epsilon\epsilon$  fi wvú to gomte le fí enù le. <sup>6</sup>  $\epsilon$   $\epsilon$  to nu wvu le mbense ege $\epsilon$   $\hat{\epsilon}$  wvú yí mbuwma we wvu baay wvù wvú nu  $\epsilon$  nya  $\hat{\epsilon}$  beene  $\epsilon$ cici fele yí Waa we wvù nu fitele fiew e. <sup>7</sup> Wvú to sum beene can nge $\epsilon$ w e  $\epsilon$   $\epsilon$  nu bô elem $\epsilon$  ke Waa we wvun e. Fi nu le, wvú nu  $\epsilon$  le $\epsilon$ sh $\epsilon$  bibefe bis $\epsilon\epsilon$ beene, bii mbuwma we wvù kuuke naa baay e, <sup>8</sup> wvú wvú tfuw $\epsilon\epsilon$  lo yí yese beene le. Wvú to ge non $\epsilon$ n bô bvufee bvucii noo nkpaw $\epsilon\epsilon$  we tfuu. <sup>9</sup> Nyo' nu  $\epsilon$  ge wase beene  $\epsilon$  kie $\epsilon$  fi  $\epsilon\epsilon$  fi wvú gomte fi to shee nu  $\hat{\epsilon}$  kenyile le. Wvú ge bii fi  $\epsilon\epsilon$  fi jee wvú le no wvú to seyse $\epsilon\epsilon$  keeke ege fele yí Klistu le. <sup>10</sup> Wvú to seyse le kefew nu ke edioo  $\epsilon$  to wase  $\epsilon$  koc $\epsilon$ n  $\epsilon$  wen ebaance mw $\epsilon\epsilon$ m mvunciim ken $\epsilon\epsilon$   $\epsilon$  nu mvu fowe, ken $\epsilon\epsilon$  mvu fokuse, ege $\epsilon\epsilon$   $\hat{\epsilon}$  Jisos ekuse. <sup>11</sup>  $\epsilon$  nu ten nje Klistu wvù Nyo' to caw $\epsilon\epsilon$  bese keenu bonyii bew. Wvú to caw no wvú to seyse $\epsilon\epsilon$  wase  $\epsilon$   $\epsilon$  be $\epsilon$  lo bii nkpaw $\epsilon\epsilon$  wvuwe le ke len $\epsilon$ le $\epsilon$  no wvú ké no gee mw $\epsilon\epsilon$ m mwew mvunciim bii nta $\epsilon$  wvuwe bô nkon $\epsilon$  wvuwe le. <sup>12</sup> Fí to nu non $\epsilon$ n, wvu le bese bô to nu bonyii bo fwe kee $\epsilon\epsilon$  bvufee yí Klistu le ke ece $\epsilon$  nce wvù ege $\epsilon$   $\epsilon$  bvukuke bvú Nyo' le yen'yi,  $\epsilon$  mbense gene  $\hat{\epsilon}$  wvú. <sup>13</sup> Ben ten to nu  $\epsilon$  taash $\epsilon$  yí Klistu le seke ben to yuw $\epsilon\epsilon$  di $\epsilon$ w yi ke $\epsilon\epsilon$ y yi  $\epsilon$  nu saaka wvù jee wvú to to $\epsilon$  bô mboyma fô ben e. No ben yuw $\epsilon\epsilon$  non $\epsilon$ n, mum lese fitele yí Klistu le,  $\epsilon$  Nyo' ge nciise we yí yene le wvù  $\epsilon$  nu Keyoy ke Yuule kè wvú to kaw $\epsilon\epsilon$  bonyii dvú. <sup>14</sup> Keyoy ke Yuule kin nu ketfun $\epsilon$  ke bvush $\epsilon$ w bvú beene nu ke eken $\epsilon$ ke le.  $\epsilon$  beene nu ke eken $\epsilon$ ke seke Nyo'  $\epsilon$  mese  $\epsilon$  sum bonyii bô  $\epsilon$  ken $\epsilon$ ke wvú yí nge $\epsilon$ w kebef $\epsilon$  le. Non $\epsilon$ n,  $\epsilon$  bvukuke bwew eyen'yi  $\epsilon$  mbense gene  $\hat{\epsilon}$  wvú.

*$\epsilon$  Baul nya keyoone  $\hat{\epsilon}$  Nyo' fô bonyii bo Efesus e*

<sup>15</sup> Me nu  $\epsilon$  n'yuw wase ekum $\epsilon$  fitele fi ben nu  $\epsilon$  lese yí Tata Jisos e, noo ken $\epsilon$ kon $\epsilon$  kè ben ken $\epsilon$ ke fô bonyii bocii bô  $\epsilon$  nu bo Nyo' le.

Ɛ nɛɛ fiɛɛ fi ge, <sup>16</sup> ɛ me ŋkɛ ndioo mbunlee no ŋkumyi ben ɛ bunle yɛm e. Me ŋke mbaa enlu wase keenyaa keyoone ɛ Nyo' ekumɛ ben kɛ. <sup>17</sup> Me mbunlee ɛ Nyo' wvù nu wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, Nyo' wvù nu Icee bvukukɛ, enya ben bô keyoy ke bvufee le, eyene ɛjise eyene ɛ ben ekiɛɛ wvù ntay. <sup>18</sup> Me mbvuu mbunlee ɛ wvù eyuuse bvufee bvunɛn ɛ ben ekiɛɛ fiɛɛ fi ben taale fwe yî dvù le, fi ɛ nu fi bó to tenɛɛ ben nje fi, ebvuu ekiɛɛ bvukukɛ bvu baay bvushɛw bvu bonyii bô ɛ nu bo Nyo' le. <sup>19</sup> Ɛ me mbvuu mbunlee ɛ Nyo' eyene bvufee bvunɛn ɛ ben ekiɛɛ mvunɔgay mwew mvù fele mvunɔgay mvunciim. Ɛ nu mvunɔgay mvun mvù wvù lemte dvù fô beene bô nu ɛ lese fitele yî ye le, ɛ ɛ nu mvunɔgay mvu baay. <sup>20</sup> Ɛ ɛ nu mvunɔgay mvudvu mvun mvù wvù to lemɛɛ dvù bvuse Klistu yî kpwe le, bense wvù shike ɛ ɛbo kew ke ɛcɛy e won wvu we le. <sup>21</sup> Klistu kuuke fele naa lo mwɛɛm mvù saake fowe mvunciim noo bvunfon noo mvunɔgay noo bvukukɛ bvucii. Wvù bvuu kɛŋke diee di kuuke fele naa lo ɛdiee ɛcii yò bó teje bonyii dvù. Kɛ wvù nu nonɛn ɛ ɛ nu kɛ yî kefew kin e maan kɛ. Wvù nu ke enu kɛ nonɛn kefew kè too le. <sup>22</sup> Nyo' nu ɛ gɛɛ mwɛɛm mvunciim ɛ wvù ɛkuse, ɛ bvuu ɛ gɛɛ wvù ɛ wvù enù ɛkole ke fiɛɛ ficii fi kentaashɛ ke bonyii bo mbee le. <sup>23</sup> Kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kin nu ye Klistu. Klistu ɛ mum ɛ yinɛn yî kentaashɛ kin e kí ɛ kocɛn, ɛ ɛ nu wvù wvù gee ɛ mwɛɛm mvunciim yinɛne kocine ɛ jé le yicii.

## 2

### *Nyo' to nu ɛ taashɛ beene bo Klistu bvuse yî kpwe le*

<sup>1</sup> Ɛ to nu fwele, ɛ ben nu bonyii bô nu ɛ kpwe wase ɛ keyoy e nje bojay bonɛn bô bibefɛ, <sup>2</sup> bi ben to cee gee le. Ben to cee bii ɛ ɛ nu je yî bonyii bo yî won wvun e cee, bvuu bii nfon mvunɔgay mvu yî fwefwe

le. Ɛ nu wvù keyoy kekɛ kè lemte keseen yî bonyii bô tenyi bikuu bô bo Nyo' le. <sup>3</sup> Ɛ nu kɛ ten no beene bocii to shee cee. Beene to cee gee mwɛɛm mvù nyam ye yî ŋɛyte shieele, bii mwɛɛm mvù nyam ye bô bonkpawacɛ bosɛɛbeene gomte ɛ beene egeè. Beene diɛwɛ bonyii bo boyuum to nu wase lo bonyii bô shém effuuke Nyo' bô bó, kɛ lenlen diɛwɛ no wee wvu wum tfuu nu. <sup>4</sup> Geenɛn Nyo' wvù nu ɛ yinɛn bô shen fô beene le to nu ɛ kon beene baay, <sup>5</sup> taashɛ beene bo Klistu bvuse yî kpwe le no beene to nu ɛ kpwekɛn wase nje bojay bosɛɛbeene. Nyo' to boyse ben ɛ ɛ nu nje fitele fiew fi jee. <sup>6</sup> No wvù to taashɛ beene ɛ bo Klistu Jisos bvuse yî kpwe le nonɛn, mum bense beene shike beene ɛ bó won wvu we le. <sup>7</sup> Wvù to ge nonɛn wvu ɛ ɛ ke edioo enu yî kefew kè too le, ɛ wvù eduɔcɛ mbuwma we wvu baay wvù ɛ nulo wee saa efewsɛn kɛ. Mbuwma wvun nu ɛ wvù ɛ duɔcɛ wase ɛ beene nje fitele fiew fi jee fele yî Klistu Jisos e. <sup>8</sup> Ben ekeè ɛ Nyo' to boyse ben ɛ ɛ nu nje fitele fiew fi jee fele yî fitele fi ben to lesɛɛ yî Klistu le. Kɛ fin nu ɛ ɛ to ge ben kɛ. Ɛ nu nnya Nyo'. <sup>9</sup> Kɛ ɛ to nu nje lemme dimew di wee to lemɛɛ sɛ kɛŋke wvu ɛ wee mvu ke enɛ esaale ye kɛ. <sup>10</sup> Fiɛɛ fi nu, nu ɛ beene nu no bó nu nɛn, ɛ ɛ lem Nyo' bô ɛbo kew. Wvù nu ɛ taashɛ beene bo Klistu Jisos ɛ ge beene ɛ no nu bonyii bo bofɛ, wvu ɛ beene elemte dilemme di jee di wvù to seysɛɛ wase ɛ ɛ bɛɛ lo ɛ ɛ nu di beene nu ke ecee lemte le.

### *Dikfuu di difɛɛ nu wase wee mwaan yî Klistu le*

<sup>11</sup> Ben bonyii bô yaa nu kɛ kfuu di Bojuu le, ben ekumyi fiɛɛ fi ben to shee nu fwele. Bojuu bô teje bikuu bibole ɛ bowen nu bonyii bô bó nu ɛ tfuse yew, to teje ben ɛ ben nu bonyii bô nu ntffuse. Ɛ ntffuse wvu yew wvun nu fiɛɛ ɛ bó gee kɛ ɛ ɛ nu yî ye wee le bô can. <sup>12</sup> Ben ekumyi ɛ ɛ to nu sekekɛ, ɛ ben yaa kɛŋke fiɛɛ keege bô Klistu kɛ. Kɛ

**1:17** 5:17; Bŋgn 2:6; Kolo 1:9-10    **1:18** 4:4; Kolo 1:12    **1:19** 2Kol 13:4; Kolo 2:12    **1:20** Lem 2:33; Kolo 3:1  
**1:21** 6:12; Lum 8:38; Gal 4:8-9; Kolo 1:13, 16, 20; 2:9-10, 15, 20    **1:22** 1:10; 4:15; 5:23; Mben 8:6; Kolo 1:18; 2:19  
**1:23** 2:16; 4:1-16, 25; 5:30; 1Kol 12:4-11, 27; Kolo 2:19; 2:14, 18; 4:1-6; Kolo 3:15; 3:19; 4:10    **2:1** 2:5    **2:2** 6:12; Jon 12:31; 14:30; Lem 26:18; 1Jon 2:16    **2:3** 5:6, 8; Lum 1:28; Kolo 3:6    **2:4** Lum 8:39; 9:16; Jem 5:11    **2:5** 2:8; Lum 3:24; 6:13; Kolo 2:12-13    **2:6** 1:3; Kolo 2:12; 3:1    **2:7** 1:7; Lum 5:20    **2:8** Mat 20:15; Jon 4:10; Lem 15:11; Gal 2:16  
**2:9** Lum 3:28; 1Kol 1:31; 2Tim 1:9; Tay 3:5    **2:10** Tay 2:14    **2:11** Lum 11:17    **2:11** 5:8; Gal 5:6; Fili 3:3    **2:12** Lum 9:4; 1Kol 15:19; Kolo 1:21-22; 1Tes 4:13; 2:19



ben to nu ente jo engoke ke bonyii bo Nyo' le bô è nu bo Israèl ke. Ke ben to kenke fiε keege bô monkan mo nkawma le mô Nyo' to gbwole bô bó ke. Ben to nu ke lo finen yî nshε le fεn yaa kenke fiεε fimew fi ben taale fwe yî dvú le ke, yaa kee ten Nyo' ke. <sup>13</sup> Geenεn, yî keseen e no ben nu ε taashe wase ben ε bo Klistu Jisos, ben bô to shee nu ncejole fô Nyo' le, nu ε wvú ε jo wase ben ε to dvú nceencee fô wvú le fele yî εlεmε ke Klistu le. <sup>14</sup> ε nu wvú wvú Klistu kebεε wvú nu ε to bô nyεkeey fô beene le. Wvú nu ε ge wase Bojuu bô bonyii bô yaa nu ke Bojuu ε tu wee mwaan. Wvú nu ε bvusse kembew ke kenjawsen e kè è nu kembanen kè se shee nu ê beene entelen. <sup>15</sup> Wvú nu ε nya ye ye ε kpwe keefiwsε nci bô mwεεm mvù nci duu le bó egeè keenu bonyii bo Nyo' le. Wvú ge nonen wvu le wen etaashe wee tfuu yî ye le é bó etu wase wee mwaan wvu fwε yî bvudvuu bvú bonyii bo bofεε le. No wvú ge nonen, ε mum ε to bô nyεkeey. <sup>16</sup> Kpwe ye yî kentam e nu ε taashe dikfuu di difεε ε to dvú fô Nyo' le yî ye le yimiaaη, ε mum ε yu kembanen kebole yî kentam e kí ε ka. <sup>17</sup> Wvú to nu ε to fewce saaka wvú too bô nyεkeey ê ben bô to nu ncejole, fewce ten saaka wvudvu wvun ê bonyii bô to nu nceencee. <sup>18</sup> ε ge wvú beene bocii ε se kenke je keeto fô Nyo' Ice le fele yî Keyoy e kemwaan. <sup>19</sup> Nonen, ke ben beε botolo kenεε bonyii bô beke lo ke. Ben nu wase boom bo won e ben ε bonyii bô è nu bo Nyo' le, nu ten bonyii bo yew e bo Nyo' le. <sup>20</sup> ε yew yin nu ε bó bom yî kenffuy kè è nu boom bo ntum e bo Jisos e bô bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, ε Klistu Jisos kebεε nu tε di buu di yew yidvu le. <sup>21</sup> ε nu yî ye le wvú yew yidvu nu ε taashe ε no kuu keeke eto enu yew yî yuule fô Tata le. <sup>22</sup> Ben ten nu ε taashe ε yoo yî Klistu le, ε no nu bvudvuu bvú Nyo' cee fó ê Keyoy kew e.

### 3

*Baul nu wee nfewce fô bonyii bô yaa nu ke*

### *Bojuu le*

<sup>1</sup> No Nyo' nu ε ge wase mwεεm mvun fô ben e nonen, me ε mum ε no mbunlee fô ben e. Me wvú Baul nu yî ncaw e nje saaka wvu ekumε Klistu Jisos. ε me nlemte ncaw wvun nje yene ben bonyii bô yaa nu ke Bojuu. <sup>2</sup> Me nkpwaaake le ben nu ε yuw wase no Nyo' to nu ε caw me nya lemme le me ensee ê ben ekumε mbuwma we fô ben e. <sup>3</sup> Fiεε fidvu fin nu fi to shee nu ê kenyilε le ε Nyo' ε yene wase ejise eyem me ε n'yεn. Me nu ε nsan wase caan ekumε fí fô ben e. <sup>4</sup> ε ben tan lo, é ben eyen fiεε fi me nkee ekumε kenyilε kin kè to nu ekumε Klistu le. <sup>5</sup> ε to nu fwele ε bó fanε yaa ege é engoke ke bonyii le ke sekekiε ekiεε kenyilε kedvu ke. Keseen nu ε Keyoy ke Yuule ε durce wase ê boom bo ntum e bo Jisos e bô wvú to balεε le è nu bew noo ê bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, bó ε kiεε. <sup>6</sup> Fiεε fidvu fin nu le bonyii bô yaa nu ke Bojuu nulo ebee saaka wvú jee le, é Nyo' enya ten bó bô bvushεw bvú wvú nu ε gεε ê bonyii bew. Bó nu wase ye yimiaaη bó bó, ε nkawma wvú Nyo' to gee fô Bojuu le nu wase ten fô bó le no bó nu ε taashe bô bo Klistu Jisos.

<sup>7</sup> Nyo' to nu ε baa me le me enfewci saaka we wvú jee wvun. Wvú to bale nje fitele fiew fi jee fi wvú kenke fô me le. Wvú to nu ε jo mvunγay mwew lem dvú yî yem e mum nya lemme din le me enlemtè. <sup>8</sup> Me mbaa ncim mbuy naa lo wee wvu caan ngoo bonyii bô è nu bo Nyo' le ke. Geenεn Nyo' to nu ε nya ke mbuwma wvun ê me le me engen enfewce saaka wvu ekumε bvukuke bvú Klistu le bvú yaa kenke ke kenfewsεn ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu le. <sup>9</sup> Wvú to nya ten mbuwma wvun le me enge é bonyii bocii ekiεε ntaη kenyilε ke fiεε le kè Nyo' wvú bomεε mwεεm mvunciim to shee nyile yî ye le bilum e bilum e. <sup>10</sup> Ntaη wvun to nu le è nu ke enu kefew ke keseen e, é Nyo' ege fele yî kentaashe ke bonyii bo mbee le, é bonceendaa bo Nyo' le bô biyoy bì kenke mvunγay saake mondvuum

**2:13** 2:17; 3:6; 1:7; Gal 1:4    **2:14** 2:16; 4:3; Kolo 1:20; 1:23; Lum 10:12; 1Kol 12:13; Gal 3:28    **2:15** 2Kol 5:17; Kolo 2:14    **2:16** 1:23; Lum 5:10; Kolo 1:20-22    **2:17** Yesa 57:18-19; Lem 2:39    **2:18** 3:12; Lum 5:2    **2:19** 2:12; 3:6; Ibu 12:22-23    **2:20** Mat 16:18; 1Kol 3:10-11; Mwm 21:14    **2:21** 1Kol 3:16    **2:22** 1Bi 2:5    **3:1** Kolo 1:25    **3:1** 4:1; Fili 1:7; Kolo 4:18; Flm 1, 9    **3:3** 3:6    **3:4** Lum 16:24; 2Kol 11:6    **3:5** Kolo 1:26    **3:6** 1:9-10; 2:13-14, 18-19; 3:9-11; Lum 16:25; Kolo 1:26-27    **3:8** 1Kol 15:8-10; Gal 1:13-16; Fili 3:6-8; 1Tim 1:12-16    **3:9** 1:4    **3:10** 1:21, 23

mo fowe le, eyen bvufee bvù Nyo' le bvù nu lo jé le jé le. <sup>11</sup> Wvù to ge fiεε fin bii no wvù to seysεε wase fonkεw. E wvù ε ge wase fiεε fidvu fele yî Klistu Jisos wvù Tata wesebeene le. <sup>12</sup> E nu nje ye wvù beene nu ε kenke je keetoo mbew Nyo' le yaa kenke ke nfan kenεε kemaηen nje fitele fi beene lese yî ye le. <sup>13</sup> No fî nu nonen, me ε mum ε no ηkule lo can le fo shem kpwe ben nje ηgew wvù me n'yene fô ben e ke. Ben nu ke ekenke bvujonke bvudvu.

### *E Baul bunle fô bonyii bo Efesus e*

<sup>14</sup> E nu nje mwεεm mvun wvù me ntumte envuw ê Icee wesebeene fwe, <sup>15</sup> wvù εdieε ε dikfuu dicii di fowe noo di fokuse nen'yi fô wvù le. <sup>16</sup> Me ntumte envuw nleke le, bii bvukuke bwew bvù è nu bvù baay e, le wvù enya ben bô mvungay fele yî Keyoy kew e, é mvú ege é mvuntelem mvunen etemyi. <sup>17</sup> Nonen, é Klistu emum ecee ê mvuntelem mvunen e no ben leese fitele yî ye le. Me mbunlee ten le kenkonen kenεn etemyi diεwε kete kè cime gen e noo diεwε yew yî bó bom yî kenffuy kè temyi le, <sup>18</sup> wvu le ben ε bonyii bocii bô è nu bo Nyo' le ekenke bvufee bvù è nulo é ben ekiεε kenkonen ke Klistu le kè nu fô beene le. Kenkonen kew fô beene le nu ε kí kenke mbvuw baay, kenke bvundee bô bvudefe baay, ε kí ε ley ten fokuse baay. <sup>19</sup> Me mbunlee le è nulo é ben ekiεε kenkonen kew kedvu kè ghaake bonyii keekiεε le, wvu le ben nulo enu ε ben ε yiηsen bô fiεε fi Nyo' nu fî ficii. <sup>20</sup> Beene emum ebenseè Nyo'. E nu wvù wvù nulo ege fiεε ficii bô mvungay mvù lemte yî yese beene le. E wvù nulo ege naa efey lo no beene biite kenεε no beene nulo ekpwawce. <sup>21</sup> Mbense enù fô wvù le nje kentaashε ke bonyii bo mbee le noo nje Klistu Jisos yî kefew e kecii noo sekeci se ηka. Fî enù nonen.

## 4

### *Bonyii bo Klistu le enù yî kentaashε le*

<sup>1</sup> Nonen, me wvù Baul wvù nu wee ncaw nje saaka wvu ekumε Tata Jisos, me nleke lo ben le ben eceè nce wvù nu ε kocen wvù Nyo' tenεε ben le ben eceè yî dvú le. <sup>2</sup> Ben eshiwsè bikuu binen, nù wεε, kuulè shém. Ben enù yî kenkonen e, yaa kenke fitele fi sesene ke. <sup>3</sup> Ben emomtè naa nstay keenu ke yî kentaashε kè Keyoy ke Yuule nu ε to dvú fô ben e no ben cee yî nyεkeey wvù taashi bonyii le. <sup>4</sup> Ye Klistu nu yimi-aan, ε Keyoy ke Yuule nu kemwaan. E nu ke lenlen no fiεε fi Nyo' to tenεε beene le beene etaalè fwe yî dvú le nu ten fimwaan. <sup>5</sup> Tata nu ke mwaan, ε mbee nu ke mwaan, ε nlese wvù bó leese bonyii ê joo nu ke mwaan. <sup>6</sup> Nyo' nu ke mwaan wvù nu Icee wesebeene bocii. Wvù nu ê we jo mwεεm mvunciim, lemte yî beene le bocii, nu ten ente jo beene bocii. <sup>7</sup> Fî nu ten le Klistu nu ε buw ke wee mwaan mwaan beene le ε nya wvù bô ye nnya bii nfew we le ê mwεtan. <sup>8</sup> E nεε fiεε fi bó nu ε san ê Nwa' Nyo' le le, “Seke wvù to benεε gen we, wvù to nu ε ge ε bonyii bô wvù to kooyεε no bii wvù le.

Wvù to nu ε nya nnya ê bonyii.”

<sup>9</sup> Keegay le, “Wvù to nu ε ben gen we” nu le la? Fî dunji le wvù to nu ε yaw shii gen ekuse jo nshε. \* <sup>10</sup> Nonen, wvù wvudvu wvù to shiileε to fokuse nu ke ten wvù wvù to benεε fey naa lo εbule kecii gen ê we, wvu le wen eyiηsen mwεεm mvunciim é mvú eyiηsen ekocen. <sup>11</sup> E nu ke wvù wvù to nyaε nnyá ê bonyii. Wvù to nu ε nya ê bomew le bó enù boom bew bo ntum e, nya ê bomew bô esenè mwεεm mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi, bomew bô eghanè fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo', bomew bô etaalè fô kentaashε ke bonyii bo mbee le bvuu yeeyi bonyii. <sup>12</sup> Wvù to nya nnyá yidvu yin keeseyse bonyii bô è nu bo Nyo' le dvú é bó ekpwεtan bô elemte lemme diew, yoote ye Klistu yî è nu kentaashε ke bonyii bo mbee le, <sup>13</sup> ke egeen ebuy kefew kè beene bocii ke enu wase wee mwaan yî mbee

**3:12** Lum 5:2; Ibu 4:16; 10:19    **3:13** Kolo 1:24    **3:14** 6:18-19    **3:16** Kolo 1:11    **3:17** Jon 14:23; Efe 5:2; Kolo 1:23; 2:7    **3:18** Kolo 2:2    **3:19** 1:23; 5:2, 25; 2Kol 5:14; Kolo 2:9-10    **3:20** Kolo 1:29    **4:1** 3:1    **4:2** 5:2; Kolo 3:12-13    **4:2** Lum 8:13; Gal 6:8; Kolo 3:9    **4:3** 2:14-16; Kolo 3:14-15    **4:4** 1:23; 2:18    **4:5** Jon 10:16; 1Kol 8:6; Mat 28:19; Lum 6:3-4    **4:6** 1Kol 12:6    **4:7** Lum 12:3, 6; 1Kol 12:11    **4:8** Mben 68:18    **4:9** Jon 3:13    \* **4:9** Kenεε le, wvù to nu ε yaw shii to fokuse fεn.    **4:10** 1:23    **4:11** 1Kol 12:28    **4:12** 1Kol 14:26    **4:13** Kolo 1:28

wesebeene le bô yî fiεε fi beene kee ekume Waa Nyo' le. E beene cee nonen, é fí ege é beene enu ε bó ε taw ε kocen ε mεse ε no nu wase no Klistu nu keβεε. <sup>14</sup> Nonen, beene saa ebvuu enu ke diεwε boom bo caan e, bô kfuu n'yεεyi wvù la dīoo fele no njinsene bô bó ε bó gēne fwe tuu jim ke diεwε fiεε fò fwefwe kale le ke. Beene saa ebvuu enu ten diεwε bonyii bô bonyii bô ghane wεentene lo elεεle bó bô mbiay yî bó seyse le ke. <sup>15</sup> Beene keηke keesenje fiεεbeene ε è nu keceey yî keηkoηen e, emum ekuu ê jé le yicii keeto enu diεwε Klistu le wvù nu ekole kesεεbeene. <sup>16</sup> E nu wvù wvù gee ε biba bi ye ye le bicii bì nu ε shfuwyε ε taashε yî ye le se kuu, yoote ye ye yî keηkoηen e no keba lemte diew lemme ε keba lemte diew ntay.

### *Nce wvu yvum bô wvu fwe*

<sup>17</sup> Yî keseen e, ê diee di Tata le nu ε me ngomte keηgay embvuu enciise lo ê ben le fo ben ebvuu eceè ke diεwε bonyii bô maa Nyo' le ke. Bonkpawce bobole ké no nu ke bo εcici. <sup>18</sup> Bvufee bvubole nu bvū binjiwe le. Bó nu ncejole fô nce wvù Nyo' duñci le, njefo bó nu ε ma lo Nyo', ε è nu nje bó temyi bikuu. <sup>19</sup> Bó nu ε yum bikuu baay. Bó nu ε lese bikuu bibole ente jo nnyen kenjan, ε ye yibo yvuwse ke keegeε dikfuu di nnyen e dicii. <sup>20</sup> Ke fifin nu fiεε fi bó to yεεyεε ben dvú ekume Klistu ke. <sup>21</sup> Me ηkee naa ntay le ben nu ε yuw wase ekume wvù, ε bó ε yεεyi wase ben bô nu ε taashε bô wvù bô keceey ke ekume Jisos. <sup>22</sup> Ben emum ebaa ye yi yvum yî ben to cee nce wvu yvum dvú yî nu ε befe wase nje mwεem mvu nnyen e mvù ben to shee gee. <sup>23</sup> Ben ecinε é Nyo' eseyse bonkpawce bonen é bó enu bonkpawce bo bofε, <sup>24</sup> emum etfume ε è nu ye yi fiε yî yene le yî Nyo' nu ε ge yí ε no fieesene wvù. Yiyin nu ye nce wvù looci nu keceey wvu teyey bô wvù yuule.

<sup>25</sup> Fíε mum ε no nu le, ben ecinε mbiay e, é wee ejemyi ε è nu keceey ê waa bwee njefo beene bocii nu biba bi ye yimiaaη e. <sup>26</sup> E

wee ton'yi shém, é wvù no yene fo wvù ene ege keβεε. Fo wvù ecinε é diuu esele ε wvù beε ton'yi shém ke. <sup>27</sup> Fo wvù enya je é dεwle eley jó ke. <sup>28</sup> E wee se cooηke bvuoη, é wvù cinε dvú no lemte ε è nu lemme di jee bô can ye, wvu le wvù nulo ekeηke fiεε fi wvù efi ten bonyii bô fuute dvú. <sup>29</sup> Ben eyenè fo njeme wvù samte ebuyte dew yene le. Wee ejemyi fiεε ε è nu fi jee fi nulo eyoo lo bonyii naa fεε fò bó nu, wvu le njeme we etoo ε è nu bô nfi fô bonyii bô yuuke le. <sup>30</sup> Fo ben egeè fiεε fi Keyoy ke Yuule ke Nyo' le eyuuke ηkuuη ke. Keyoy ke Yuule kin nu nciise Nyo' yî yene le keeduηce le diuu nu ke edīoo ε to ε kocen é wen emεse esum ben can ηgew e. <sup>31</sup> Ben elañ naa lo mvuntelem mvù cεwkene bô shém yî ffuuke noo shém yî ton'yεen noo waa noo keebeete bô εdiee ε bonyii noo mvuntelem mvù befe. <sup>32</sup> Ben ekeηkè ε è nu keηge kè jee bô mvuntelem mvù jee fô wee noo wee le. Wee é ge keβεε bô wee, é wvù lεshε enya é wvù ke lεηlεη no Nyo' to feyεε yî Klistu le lεshε binen bibεε.

## 5

### *Bonyii bo Klistu le eceè diεwε bonyii bo n'yuule*

<sup>1</sup> No ben nu boom bo Nyo' le bô wvù kooηke naa ntay, ben emum ebenenè wvù. <sup>2</sup> Ben eceè yî keηkoηen e lεηlεη no Klistu to koηεε beene nya ekole kew fô beene le. Nnya ye yin to nu ncese ε wvù samte shfuunεene fô Nyo' le.

<sup>3</sup> Mwεem ke diεwε kenjan bô nce nnyen tfuu noo ken'yεε ejise yaa nu mvù bó eyuuke ekume mvù ê ben entelεη ke, njefo ke mvumvun nu mwεem mvù enu ê bonyii bô è nu bo Nyo' le ente ke. <sup>4</sup> Ke fí baa ekocen naa lo le njeme wvù nyene bô njeme keyuη, noo yele di εcici ebuytè dew yene le ke. Ben enyaà ke ε è nu keyoone ê Nyo'.

<sup>5</sup> Ben ekeè lo keceey le ke wee wvù jaanke kenjan, keεεε wee wvù gee nnyen, keεεεε wee wvù yεεle ejise, keηke kelenε ente jo

**4:14** 1Kol 14:20; Ibu 5:13-14; Jem 1:6 **4:15** 5:2 **4:15** 1:22 **4:16** 1:23; 2:21-22; 4:13, 25; Kolo 2:19 **4:17** 5:8; Lum 1:21; 1Bi 1:14 **4:19** Kolo 3:5 **4:23** Lum 12:2 **4:24** Keη 1:26-27; 2Kol 5:17; Kolo 3:10 **4:25** 4:16; Saka 8:16-17; Kolo 3:8-9 **4:26** Jem 1:19-20 **4:28** 1Tes 4:11 **4:29** 5:4; Kolo 3:8; 4:6; Jem 3:10 **4:30** 1:13-14; Yesa 63:10; Lum 8:23; Gal 5:25 **4:32** Mat 6:14; 18:22-35; Kolo 3:12-13 **5:1** Mat 5:48; 1Jon 3:1 **5:2** 3:17-18; 4:2, 15-16; 1Kol 8:1; 2Kol 5:14; Gal 6:10; Fili 2:2; Kolo 2:2; 3:14-15; Gal 1:4; Ibu 10:5-10 **5:3** Gal 5:19-21 **5:3** Kolo 3:5 **5:4** 4:29; Kolo 3:8 **5:5** Lum 5:17

bvunfon bvu Klistu le noo bvu Nyo' le ke. Wee ken'yee ejise ké no joo mwεem diewe nyo' we le. <sup>6</sup> Fo ben ebee é wee elεε ben bô njeme wvu εcici ekumε mwεem mvun ke. Ben ekeè le è nu mwεem mvudvu mvun mvù ké ge ε shém Nyo' no ffuuke bô bonyii bô yaa yuuke wvù le ke. <sup>7</sup> Nonen fo ben etaashì ηgoo ben ε boba bonyii ke. <sup>8</sup> E to shee nu fwele ε ben nu bonyii bo εjiwe le. Geenεn keseen no ben nu ε taashε ben ε bo Tata, nu ε ben nu wase bonyii bo n'yuule. Ben emum eceè diewe bonyii bo n'yuule. <sup>9</sup> Fiεε fi n'yuule ké no too dvù nu nce wvù jee bô wvu teyey noo wvù dunçi keεεy. <sup>10</sup> Ben emom keekiεε fiεε fi jee Tata le. <sup>11</sup> Fo ben elesè εbo fô mwεem mvu εjiwe le ke. Ben ebvuusè lo mvù εmwa. <sup>12</sup> E nu naa lo fiεε fi ken'wuumen e keejemyi ekumε mwεem mvun mvù bonyii gee ê kenyile le. <sup>13</sup> Geenεn ε fiεε ficii fi n'yuule baa yì dvù le ké no yen'yi ε bó yene fí le, <sup>14</sup> njefo fiεε ficii fi yen'yi ké no nu n'yuule. E nεε fiεε fi gee ε bó se no gayte fiεε fimew le,

“Wo wvù leete, kamsel!

Buye yì kpwe le, é n'yuule Klistu ebaa yì yo le.”

<sup>15</sup> Nonen ben emum elenè tomyi ekale yì kemew e. Fo ben eceè diewe biyuj e ke. Ben eceè ε è nu diewe bonyii bô kenke bvufee le. <sup>16</sup> Seke ben kenke je keege fiεε, ε ben yen le fo kefew kedvu efey εcici ke, njefo εdiuw yo keseen nu ε kebefε nu ekfuη baay. <sup>17</sup> Nonen fo ben enù biyuj ke. Ben emomtè keekiεε fiεε fi Tata koonke le ben egeè. <sup>18</sup> Fo ben ewuù mbvuum ε mó koole ben ke. Fifin nu fiεε fi beete lo bô bonyii. Ben enù ε ben ε yiηsen ε è nu bô Keyoy ke Yuule. <sup>19</sup> Ben eyemtè bonkiee fô bikuu binen e bô buyte ê Nwa' Mbense le, noo bonkiee bomew bo Mbense le, noo bô Keyoy ke Yuule nyaa ê ben e. Ben eyemtè nonen bensee Tata ê mvuntelem mvunen e. <sup>20</sup> Ben enyaà keyoone ê Nyo' Ice kefew e kecii bô yì fiεε le ficii fele yì diee di Tata wesebene wvù Jisou

Klistu le.

### *Ntefe ê bokεε bô bolemse*

<sup>21</sup> Ben enya bikuu binen ê wee noo wee bii n'wvum wvù ben kenke fô Klistu le. <sup>22</sup> Ben bokε' bo bonyii le, ben enya bikuu binen ê bole' bonen no ben nu ε nya ê Tata, <sup>23</sup> njefo diemsen nu ekole ke kpwoon e, ke no Klistu nu ekole ke kentaashε ke bonyii bo mbee le. Kentaashε kedvu nu ye ye, ε wvù kebee nu wvù boysee kí. <sup>24</sup> Nonen bokε' bo bonyii le kenke keenya bikuu bibole ê bole' bobole yì fiεε ficii le ke lenlen no kentaashε ke bonyii bo mbee le nu ε nya kew ekole ê Klistu. <sup>25</sup> Ben bolemse, ben ekoonkè bokε' bonen ke lenlen no Klistu to koηεε kentaashε ke bonyii bo mbee le nya ekole kew, kpwe nje kí. <sup>26</sup> Wvù to nya ekole kew keege é kentaashε kedvu eyuule no wvù to cukεε kí bô joo noo diew ye. <sup>27</sup> Wvù to seyse kentaashε ke bonyii bo mbee le kedvu nonen wvu le wvù ejo kí yì ye le diewe kpwoon wvù fomte nu se nlom, nu lemeleme yaa kenke fiεε fimew fi befe ke, ε wvù yuule nu naa se fijay yì ye le. <sup>28</sup> E nu ke lenlen no bolemse ten kenke keekoone bokε' bobole ke no bó koonke yibo ye. E wee koonke kpweε, tu wvù koonke ε è nu ekole kew. <sup>29</sup> Ke wee nu dvù wvù ké no bane ye ye ke. Wvù ké no nyanyi lo yì, bosene taale fô yì le ntay. E nu ke lenlen no Klistu gee fô beene bô è nu kentaashε ke bonyii bo mbee le, <sup>30</sup> njefo beene nu biba bi ye ye le. <sup>31</sup> E nu fiεε fi bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le le,

“E nu nje fifin wvù diemsen nu ke ecine ice bô bwee le, emum etaashε bô kpweε, é bó bofεε emum etu wase wee mwaan.”

<sup>32</sup> Fiεε nyiime ente jo njeme wvun ε fi kuuke baay, ε me n'yene fiem le fí jemyi ekumε Klistu bô kentaashε ke bonyii bo mbee le. <sup>33</sup> Naa no me ncim nje-myi nen, wee mwaan mwaan ben e kenke keekoone kpweε no wvù koonke ekole

5:6 Lum 1:18; Efε 2:3; Kolo 2:4, 8; 3:6 5:8 2:3, 11-12; 4:17-18, 22; Kolo 3:7; Tay 3:3; Jon 8:12; Kolo 1:13; 1Bi 2:9 5:9 Gal 5:22-23 5:10 Lum 12:2; 1Tes 5:22 5:13 Jon 3:20-21 5:14 Yεsa 26:19; 60:1; Lum 13:11; Jem 5:8 5:16 Kolo 4:5 5:17 1:17; Lum 12:2 5:18 Bηgn 23:31-35; Lum 13:13 5:19 Mben 33:2-3; Kolo 3:16-17; Ibu 13:15 5:21 Kolo 3:18-4:1; 1Bi 2:18-3:7; 1Tim 2:1-13; Tay 2:1-10; 1Jon 2:12-17 5:21 1Bi 5:5 5:22 Kolo 3:18; Tay 2:5; 1Bi 3:1 5:22 1Kol 14:34-35 5:23 1:22; 1Kol 11:3 5:25 1:23; Kolo 3:19; 1Bi 3:7 5:25 3:19 5:26 Lum 6:3-4; Tay 3:5; Ibu 10:22 5:27 1:4; 2Kol 11:2; Fili 1:10; Kolo 1:22 5:30 1:23; 1Kol 12:27 5:31 Ken 2:24 5:32 Mwm 19:7



kew, é kpwoon tɛn eyɛn lɛ wen enyaà n'wvum ê dweese.

## 6

### *Ntefe ê boom bô bocee boom*

<sup>1</sup> Boom, ben eyuukè bo'icee bonɛn bô bobwee bonɛn e, njefo fifin nu fiɛɛ fi lɛɲ fi boom bô nu ɛ taashɛ wase bô bo Tata kɛɲke keegee. <sup>2</sup> Nci Nyo' wvù gayte lɛ,

“Ɛ wvumtè ico bô bwoo”,

nu nci wvu fwe wvù kɛɲke ɲkawma fó. <sup>3</sup> Ɛ ɲkawma wvudvu wvun nu lɛ,

“Wee wvù gɛɛle nci wvun nu ke eyuw njoɲ, ebvuu ece egɛn ncejole yî nshɛ le fɛn.”

<sup>4</sup> Bocee boom, fo ben egeè mwɛɛm mvù mvuntelem esaase boom bonɛn kɛ. Ben ekuusè lo bó ɛ bó kuu bô n'yɛɛyi noo ntefe wvù wvu Tata.

### *Ntefe ê bonfaw bô bonyii bô kɛɲke bó*

<sup>5</sup> Ben bô nu bonfaw, ben eyuukè bonyii bô kɛɲke ben yî nshɛ le fɛn e, ben efanè bó bvuu wvumtè bó. Ben eyuukè bó le bô mvuntelem mvunɛn mvunciim no ben yuuke Klistu le. <sup>6</sup> Fo ben egeè nonɛn kɛ seke jise dibole nu yî yene le wvu lɛ ye ejeè bó kɛ.

Ben egeè ɛ è nu diɛwɛ bonfaw bo Klistu le bô gee ɛ è nu fiɛɛ fi Nyo' gomte bô mvuntelem mvubole mvunciim. <sup>7</sup> Ben dioo lemte bó le, no lemte bô njoɲ kɛ diɛwɛ ben lemte ɛ è nu Tata le, ɛ è yaa nu kɛ wee wvu wum e kɛ.

<sup>8</sup> Ben elemtè, kumyi lɛ fiɛɛ fi jee ficii fi wee gee nu ɛ wvù nu ke ekɛɲke tɛn fiɛɛ fi jee ê Tata, kɛnɛɛ wvù nu nfwa kɛnɛɛ wvù yaa nu kɛ.

<sup>9</sup> Ben bonyii bô kɛɲke bonfaw, ben ekɛɲkè tɛn bó ê je yî jee le, yene fo ben ebɛmsee bó. Ben ekumyi lɛ ben ɛ bó bocii kɛɲke Cee Ɛkolɛ mwaan fowe, ɛ fô wvù le nu ɛ jɛɛy jɛɛy yaa nu kɛ.

### *Mwɛɛm mvu jem e mvù Nyo' nya ê beene*

<sup>10</sup> Keemɛɛse, me ɛ no ɲgayte ê ben lɛ ben eleemè tɛmyi yî Tata le, eyeemè ɛ è nu yî mvunɲay mwew mvu baay e. <sup>11</sup> Ben etfume mwɛɛm mvu jem e mvunciim ye le mvù Nyo' nya ê ben, wvu lɛ ben nulo

eleem etum jem ben ɛ bo dɛwle ê jé yicii yî wvù wɛɛntene jó le. <sup>12</sup> Ben ekeè lɛ kɛ beene diuu ɛ è nu beene ɛ bo bonyii bo boyuum kɛ. Beene diuu ɛ è nu beene ɛ bo mwɛɛm mvunciim mvù kɛɲke mvunɲay bô bvukukɛ, saake won ɛjiwɛ wvun e, mvù è nu biyoy bì befe bicii bì nu mondvuum mo fowe le. <sup>13</sup> Nonɛn ben emum etfume mwɛɛm mvu jem e mvunciim mvù Nyo' nya ê ben, wvu lɛ é ke edioo enu ɛdiuw yò befe le, é ben eleem eteme no ben nu ɛ ge wase fiɛɛ ficii keeke eleeme tɛmyi. <sup>14</sup> Nonɛn, ben emum eleemè tɛmyi. Ben ejo keceɛy é kí enu diɛwɛ kecaw e ɛ ben ɛ suu cin, ejo nce wvu teyɛy é wvù enu diɛwɛ ketwaa le ɛ ben ɛ jise ɛ ban gvúw yene dvù. <sup>15</sup> Ben enù ɛ ben ɛ seyse keefewci saaka wvù jee wvù too bô nyɛkeey fô bonyii le, é fifin enu diɛwɛ bolaba bo jem e ɛ ben ɛ lese yî bikaa le. <sup>16</sup> Keebise fó, ben eleesè kɛ ɛ è nu fitele yî Klistu le, é fifin enu diɛwɛ ɲkɛɛ jem e ɛ ben kɛɲke ɛbo. Ɛ nu fí fi ben nu ekoole bomvuun bô wee kebefɛ tfumyi ɛ ɲguy bɛɛnci yî dvù le. <sup>17</sup> Ben ejo tɛn mboyma wvù Nyo' nu ɛ boyse ben é wvù enu diɛwɛ kefo ke jem e ɛ ben ɛ bon, emum ejo tɛn nyo jem yî Keyoy ke Yuule nyaa yî è nu diɛw Nyo'.

<sup>18</sup> Yî fiɛɛ le ficii, é ben ebunleè sekecii bii no Keyoy ke Yuule duɲci. Ben dioo bunlee no biite fiɛɛ ficii fi ben shieele ê Nyo'. Yî fifiɛ le é ben etaalè ntay, ebvuu ekuulè shém sekecii keebunlee lɛke Nyo' fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii. <sup>19</sup> Ben ebunleè tɛn fô me le lɛ seke me ɛ ɲake diuw wɛm keenjeme, ɛ Nyo' nya kɛ me bô fiɛɛ fi me njeme, ɛ me no njemyi sɛ nfan ɛkumɛ kenyilɛ ke saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le. <sup>20</sup> Ɛ nu saaka wvudvu wvun wvù me nu yî ncaw e nje wvù diɛwɛ wee wvù nu jise di Klistu le. Ben ebunleè wvu lɛ me ndioo enu keenjeme, ɛ me njeme no me ɲkɛɲke keenjeme, sɛ nfan.

### *Ngayma*

**6:1** Kolo 3:20 **6:2** Dito 5:16 **6:4** Kolo 3:21 **6:5** Kolo 3:22-25; 1Tim 6:1-2; Tay 2:9-10; 1Bi 2:18-21 **6:6** 1Kol 7:22 **6:8** 2Kol 5:10; Kolo 3:24-25 **6:9** Kolo 3:25; 4:1; Jem 2:1 **6:10** Jon 15:5; 1Kol 16:13 **6:11** 2Kol 10:4; 1Tes 5:8; Yesa 59:17 **6:11** Jem 4:7 **6:12** 1:21; 2:2; 1Bi 5:8-9 **6:13** Lum 13:12 **6:14** Yesa 11:5 **6:15** Yesa 52:7; Lum 10:15 **6:17** Yesa 40:2; Ibu 4:12 **6:18** 3:14; Luk 18:1; Lem 4:29; Lum 15:30; Kolo 4:2-4 **6:20** 3:2; 2Kol 5:20; Kolo 4:4 **6:21** Lem 20:4; Kolo 4:7-8; 2Tim 4:12; Tay 3:12

<sup>21</sup> Tikikus wvù waa bwee wesebeene shém wvù lemte tɛn Tata le bô fitele fiew ficii nu esee fiɛɛ ficii ê ben ekumɛ me, wvu lɛ ben tɛn ekiɛɛ no me nu, noo fiɛɛ fi me engee.

<sup>22</sup> Fifi nu naa fiɛɛ fi me ntumte wvù fô ben e nje fí, wvu lɛ wvù eto ege é ben ekiɛɛ no bese nu, ebvuu eyvuwsɛ mvuntelem mvunɛn.

<sup>23</sup> Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu enya ben nyɛkeey bô kenkonɛn noo mbee. <sup>24</sup> Nyo' ebuw ben bocii bô kenke kenkonɛn kè yaa kaa kɛ fô Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le.

**Nwa' wvù Baul to san̄εε ê  
kentaashε ke  
Filibi  
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu Filibi  
wvun e**

Nwa' wvun to san̄ Baul fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Filibi le. Wvù nu ê ngoo bon̄wa' bô wvù to san̄εε yew ncaw e Lum. Fiεε fi to geε é Baul se san̄ n̄wa' wvun to nu keedun̄ce le wen nu ε yen bigew bì kentaashε ke Filibi kedvu to tumεε. Ekufe ke diεw Baul e ê n̄wa' wvun e nu le, “Fô me le, é me nu dvù, tu me nu ke bee Klistu, me é n̄kpwe, é enu sεw fô me le”. Baul jemyi ekumε bvukukε bvù Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le, no wvù to shikεε ekole kew tu diεwε nfwa le, ε Nyo' mum ke bense wvù, gεε bvudvuu bvù kuuke fele bvù wee tfuu le.

*Bikuu bi mwεεm e ê n̄wa' wvun e*

1:1-11 Ken̄kεwce

1:12-26 Mwεεm mvù kooyi bô Baul

1:27-2:18 Nce wee wvù nu ε taashe bô Klistu

2:19-30 Njeme ekumε Timatio bô Ebaflodaytus

3:1-4:9 Ntefe ekumε bonyii bo bvuban e noo bon̄gεw

4:10-20 Bonyii bo Filibi nu nsáa Baul

4:21-23 Kemεse

<sup>1</sup> Nwa' wvun san̄ me wvù Baul bee Timatio bô nu boom bo lemme le bo Klistu Jisos e. Nwa' wvun gεne fô ben e, bonyii bô nu bo Klistu Jisos e bocii Filibi bô bocee bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le noo bonyii bô fici gee dilemme ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ente. <sup>2</sup> Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

*ε Baul nya keyoone ê Nyo' fô bonyii bo Filibi le*

<sup>3</sup> Me n̄ke n̄kpawwci ekumε ben sekecii, no nyaa ke ε è nu keyoone ê Nyo' wεm. <sup>4</sup> ε me ndioo mbunlee bunle yεm yicii fô ben

e bocii, no mbunlee n'yuuke n̄jon, <sup>5</sup> njefo ε kew yî diuu di fwe le ε to ε buy εben e, nu ε ben ε taashe beene keelemte le saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu egene fwe. <sup>6</sup> Me n̄kee naa ntay le Nyo' wvù kewεε lemme di jee din yî yene le nu ke egeen dvù fwe egeen emese diuu di Jisos Klistu nu ke ekase eto le. <sup>7</sup> Fí nu len̄ le me en̄kpawwci ekumε ben nonen, njefo ben nu fitele fiem, ε beene leeme yî fiεε le fimwaan̄ ε è nu fí fi Nyo' nu ε buw beene dvù. Beene leeme yî dvù le keseen wvù me nu yî ncaw e, ke no beene to leeme seke me nto mbεε nghane ntanyi diuw saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu n̄gee ε wvù ciime ntay. <sup>8</sup> Me njemyi nen ε Nyo' kee naa ntay le me n̄ken̄ke shiee wene, n̄koon̄ke ben bocii ke len̄len̄ no Klistu Jisos koon̄ke.

<sup>9</sup> Me mbunlee le ken̄kon̄en ken̄en ekuù gene fwe fwe, é ben eken̄ke bvufee, taasse mwεεm ntay. <sup>10</sup> Ben nu dioo taasse nonen, emum ecawte mvù looci nu len̄. Nonen, é ke edioo enu diuu di Jisos Klistu kaase too, é ben enu yuule, nu se nlom. <sup>11</sup> Ben nu ke enu nonen njefo Jisos Klistu nu ε ge ben ε no ken̄ke nce wvu teytey, bonyii ε no yene bensee Nyo', tumte mon̄kum mew.

*ε Baul no nu yî ncaw e, ε saaka wvu ekumε Jisos gεne ke fwe*

<sup>12</sup> Boom bo bwεεm e, me ngomte le ben ekiεε le mwεεm mvun mvunciim mvù nu ε kooy bô me nu ε looce ε ge saaka wvù jee wvu ekumε Jisos ε ku ε gen lo fwe fwe.

<sup>13</sup> Mwεεm mvudvu nu ε ge bonyii bô ceyte ntow wvun fô me nu, noo bonyii bocii ε kiεε le me nu yî ncaw e fen̄ nen, nje me nu wee Klistu. <sup>14</sup> Ncaw wvù me nlemte wvun nu ε bvuu ε ge boom bo bwee wesebeene le nteen ε mεse ε lese fitele yî Tata le ε no fewci diεw Nyo' temyi lo, yaa fane ke.

<sup>15</sup> Me n̄kee le bó bomew fewci naa ekumε Klistu nen bene ε è nu kendon̄ bee bó, taan̄ke lemme diem. Geen̄en ε bomew fewci fibole bô mvuntelem mvù yuule. <sup>16</sup> Boban fewci nonen, njefo bó koon̄ke me, ε bó kee lo le me nu yî ncaw e fen̄ ε è gεke Nyo' me le me entomtè saaka wvù

jee wvu ekumε Jisos Klistu. <sup>17</sup> E bomew ba fewci ekumε Klistu ke fomvu fomvu bô mvuntelem mvù yiile wvu le bó egeè nonen biise ηgew yî ηgew wvù me n'yene wase yî ncaw e fen. <sup>18</sup> Fifiε kenke la keege? Kenεε bó fewci nonen bvulle lo, kenεε bó fewci bô kecεy, tu me n'yuuke ke fiem ε è nu njon njefo ficii nu ε bó fewci ke ε è nu ekumε Klistu.

<sup>19</sup> E nu ke no me nu ηke en'yuuke njon nonen, njefo me ηkee lo le no ben bunlee fô me le, ε Keyoy ke Jisos Klistu le bvuu fii me, nu ε me nu ηke emboy yî ηgew e. <sup>20</sup> Fiεε fi me nlooci ntaale fwe ε me ε nlese bvufee yî dvú le nu le fo me ηke enge naa lo fiεε fi ege é me en'wuumene ke. Me nu ηkuu ke ε è nu shém, enleeme ntemyi sekeci, se ge keseen wvu le kenεε me ε ηkpwe, kenεε me nu dvú, é fiεε ficii fi me ηgee, ecawsè ke ε è nu diee di Klistu le we. <sup>21</sup> Me njemyi nonen nje, fô me le, é me nu dvú, tu me nu ke bee Klistu, me é ηkpwe, é enu sew fô me le. <sup>22</sup> Geenεn, é è nu le me nu enu dvú, é me engeè lemme di efii bonyii ntay. No mwεem mvun nu mvunfεem nen, me mbaa embvuu enkiεε laa me nu encaw fi la le. <sup>23</sup> Me ntuwtene lo entelεη jodvu. Me ηgomte le è be nulo é me engene fiem engen enu bee Klistu. Fifiε jee fele keenu dvú. <sup>24</sup> Geenεn, ε fi jee baay le me enu dvú nje yene. <sup>25</sup> No fi nu nonen, me nlooci naa ηkee le me nu enu dvú nlemte beene bocii wvu le ben ekuù gene fwe bvuu yuuke njon no ben nu ε lese fitele yî Klistu le. <sup>26</sup> Nonen, é me ndioo ε ηkase ε nto ε no nu beene, é ben ebvuu ebensee lo ye ntay ekumε Klistu Jisos nje yem.

### *Ben eceè nce wvù Jisos Klistu gomte*

<sup>27</sup> Fiεε fi me ηgomte keen gay nu ke le ben eceè nce ε è nu wvù saaka wvù jee wvu ekumε Klistu gomte. Ben eceè nonen, wvu le kenεε me ε ηkase ε nto ε n'yen ben e, kenεε me mbaa nto, é me en'yuuke ke le ben leeme temyi, kenke fitele fimwaan, nu yî wee le mwaan, diuu yî fiεε le fimwaan, wvu le saaka wvù jee wvun egeenè fwe, ε bonyii benε dvú. <sup>28</sup> Fo ben efanè naa lo bonyii bô

bane ben yî saaka wvun e ke. E ben nu se ben fane bó, é fifin edunji é bó le Nyo' nu ke eboyse ben, geenεn elεse lo bó. <sup>29</sup> Ben ekeè le Nyo' baa buw ben le ben enù bonyii bo Klistu le ke le ben elεse ε è nu fitele yî ye le maan ke. Wvú nu ε buw ten le ben eyenè ηgew nje Klistu. <sup>30</sup> Ben nu ε bene wase me le beene ε no diuu yî saaka wvun e bocii wvù ben to yenεε ε me ndiuu yî dvú le, ε è nu ke wvù wvù ben yuuke le me mbeε yî dvú le keseen.

## 2

### *Ben ejò kenfewsεn yî Jisos Klistu le*

<sup>1</sup> Ke ben nu ε taashε wase ben ε bo Klistu wvù ε ge ben ε no kenke mvuntelem? Ke kenkonen kew fô ben e nu ε ge wase mvuntelem mvunen ε no yuwse? Ke ben ε bo Keyoy ke Yuule nu ε taashε wase, ε Klistu kenke fitele fi jee fô ben e bvuu camte shen fô ben e? <sup>2</sup> No fi nu nonen, ben ege le é me emεse en'yuw njon. Ben enù diuw mwaan, koonkè bikuu binen, kenke fitele fimwaan bvuu kenkè ηkpawawε mwaan. <sup>3</sup> Fo ben dioo nu ε wee no kpwaake ke ε è nu ekumε ekole kew kenεε bensee ye yi εcici ke. Wee tfuu eshike ekole kew, eyenè wee mvu le fele ekole kew. <sup>4</sup> Fo wee ekpwaakè ke ε è nu ekumε ekole kew ke. Wvù ekpwaakè ten ekumε bonyii bomew.

<sup>5</sup> Kenge kenεn kenke keenu lenlen ke diewe ke Klistu Jisos e.

<sup>6</sup> Wvú to nu Nyo', fanε yaa ejo fifiε le è nu fiεε fi wvù emεy eghemte yî dvú le ke,

<sup>7</sup> geenεn, cine bvudvuu bvudvu le, jo ε è nu bvú nfa le.

E bó boo wvú,

ε wvú no nu lenlen ke diewe wee wvu wum e.

<sup>8</sup> Seke wvú to nu wee wvu wum, ε wvú shike ekole kew no yuuke Nyo' le, ke bee keekpwe kpwe, efey mvunciim, kpwe yi yî kentam e.

<sup>9</sup> No wvú to gee nonen, ε Nyo' bense wvú γεε bvudvuu le bvù fele bvú wee tfuu le,



buw wvú bô diee di fele ediee ecii,  
 10 wvu le wee tfuu wvù nu wonj wvu we le  
 bô wvù nu yî nshε le noo wvù nu ekuse jo  
 nshε,  
 ke dioo ε yuw diee di Jisos e didvu, ηgvuum,  
 11 ε wee tfuu ejemyi bô diuw we le Jisos  
 Klistu nu Cee Ekole.  
 Ε bó edioo egee nonen ε mbense egeue  
 ê Nyo' Ice.

*Ben ebaà ê wonj jan diεwε jón e*

12 Nonen nsáa yem shém, ben eyuukè ke  
 ten Nyo' le nonen no ben to yuuke seke  
 me nto nu beene. Ben eyuukè keseen fele  
 lo wvù me n'yaa nu ke beene, egeue fwe  
 gee mwεem mvu ekume mboyma wene.  
 Ben egeè nonen, fane ciinke. 13 Ben ekeè  
 le è lemte Nyo' yî yene le, gee le ben es-  
 hieelè keege mwεem mvù wvù koonke. Ε  
 è bvuu nyaa wvù mvungay keege mwεem  
 mvudvu dvú.

14 Ben dioo gee fiεe ficii fi ben gee, fo ben  
 ewvukenè, kenεε beekè mbew ke, 15 wvu  
 le ben eyuule, nu se nlom. Nonen, ε ben  
 emum enu boom bo Nyo' le bò nu se jay  
 enteleη jo ηngoke kin kè keηke mvuntelem  
 mvù yiile, buuke mwεem. Ben ebaà ê wonj  
 jan diεwε jón e, 16 no ben jici \* saaka wvù  
 nyaa nshii wvù mεy lo ê bonyii le. Ε ben gee  
 nonen, ε ke edioo enu diuu di Jisos Klistu  
 kaase too, ε me embensee ye le me mbaa  
 nlem lemme di ecici ke.

17 No ben nu ε lese fitele yî Nyo' le, tu è  
 nu ncese ε ben ε ge fô wvù le. Ε è cim nu  
 naa le bó nu emεse enya me diεwε no bó  
 ké fuu mbvuum, ebise yî wene ncese le, ε  
 me en'yuuke ke ε è nu njon, nlanlanje beene  
 bocii. 18 Ε me ηgomte le ben ebene me le é  
 beene eyuuke njon, lanlanje.

*Ε Baul jeme ekume Timatio bô Ebaflodaytus*

19 Ε Tata Jisos beηe lo, tu me n'yene le  
 è sheke caan ε me entum Timatio fô ben  
 e. Wvù nu ke edioo ε to ε kase ε tu jim,  
 esee ê me no ben nu, ε fitele fiem elεeten.  
 20 Ke me ηkeηke wee mvu diεwε wvù le wvù  
 looci naa keηke ten shiee fô ben e diεwε no

me ηkeηke ke. 21 Me njemyi nen, njefo wee  
 nteen keηke shiee ε è nu fô ekole kew e, yaa  
 taale ke ekume fiεε fi Jisos Klistu gomte le  
 ke. 22 Geenεn, Timatio nu ε ben kee wase  
 wee wvù è nu wvù, no wvù nu ε lem wase  
 bee wvù keefewce saaka wvù jee, ε wvù  
 lemte bee wvù leηleη diεwε no wan ké no  
 lemte bô ice. 23 Ε nu fiεε fi me n'yene le è  
 sheke caan ε me entum ε è nu wvù. Fiεε fi  
 me mbeε ntaale nu keen'yen laa mwεem nu  
 etu nεε le yî yem e le. 24 Me ηgeεle bvufee yî  
 Tata le le è sheke caan, ε me kebεε ento ten  
 en'yen ben e.

25 Me n'yene le fi nu shiee le le me enkase  
 enciinse Ebaflodaytus ê ben. Wvù nu waa  
 bwee wesebeene, ε bee wvù lemte bvuu  
 diuu yî diεw Nyo' le. Ε nu wee wene ntum  
 wvù ben to tumεε le wvù eto etaale fô me  
 le. 26 Wvù se keηke wase shiee keeyen ben  
 e bocii, ε fitele buuke wvù no wvù se yuwεε  
 le ben nu ε yuw le wen cemte lo. 27 Ε nu  
 keceεy, wvù se nu ε looce ε cem ε sheε ke  
 caan keekpwe. Geenεn, Nyo' se nu ε cam  
 shen fô wvù le, ε ke wvù se cam ke ε è nu  
 fô wvù le maan ke. Wvù nu ε cam ten fô  
 me le le fo wvù ekpwe ebvuu ebise ηgew yî  
 wvù me n'yene wase le ke. 28 Nonen, me ε  
 mum ε no nshieele naa baay le me enciinse  
 wvù, wvu le ben ebvuu eyen wvù le eyuuke  
 njon, ε fitele fiem ten elεetene. 29 Ben efiisen  
 wvù diεwε bonyii bo Tata le bô njon. Bonyii  
 diεwε wvù le nu bò è nulo ε ben ewvumte.  
 30 Me njemyi nen njefo è to sheke caan tu  
 wvù to kpwe nje lemme di Jisos Klistu le no  
 wvù to nyae ekole kew keetaale fô me le yî  
 bvudvuu bvunen e.

### 3

*Fiεε fi kuuke nu keekiε Klistu*

1 Boom bo bwεem e, keemεεse, ben  
 eyuukè njon le ben nu bonyii bo Tata le.  
 Me nu ε nsan wase mwεem fô ben e, ε ke  
 è nulo ε me endose keenjemyi ηkaase ntuu  
 fô ke. Me ηgee nonen keηgemηgeme lo  
 ben. 2 Ben dioo nu, no yenè ben ε bonyii  
 ba bò gee mwεem mvù befe, leeme ke le

2:13 1:6; Jon 15:5; Lum 7:18; 15:18; 1Kol 12:6; 15:10; 2Kol 3:5 2:15 1:10; Dito 32:5; Dan 12:3; Mat 5:14; 10:16; 1Kol  
 1:31; 2Kol 1:14; Gal 2:1-2; Efε 5:8; 1Tes 2:19 \* 2:16 Kenεε le, "... no ben fewci." 2:17 Lum 15:16; 2Tim 4:6; 1Jon  
 3:16 2:18 3:1; 4:4 2:19 1:1 2:20 Lem 16:2 2:21 2Tim 4:10 2:25 4:18 2:29 1Kol 16:16, 18 3:1  
 2:18 3:2 2Kol 11:13 \* 3:2 Bó to joo le é bó tfuse wee yew, ε wvù se no nu le wen nu wee Nyo', ε è nu no nce Bojuu  
 to nu. 3:3 Lum 2:28-29

bó kɛŋke kɛ keesɛyi ye bonyii ɛ bó tfuuse bó yew. \* Bonyii bodvu ba nu lo bwé. <sup>3</sup> Ɛ nu beene ban bò nu ɛ kɛŋke ntfuse yew wvu ɛŋ, beene ban bò bunlee Nyo' no Keyoy kew duŋci. Beene bensee ye ɛ è nu nje Klistu Jisos, kɛ beene leese bvufee yí mwɛɛm mvù è gee bonyii le kɛ. <sup>4</sup> Geenɛn, è nɛlo é me ŋkɛŋke tɛn shiee keenleese bvufee yí mvumwɛ mwɛɛm e. Ɛ wee fɛn nu dvú wvù kpwaake ɛ wen nulo ekɛŋke shiee keeleese bvufee yí mvumwɛ mwɛɛm e, tu me ŋkɛŋke wvù fele wvu mwɛtɛn. <sup>5</sup> Me nu wee wvu Islael, è kfuu di Bɛnjamɛn e, nu wee Ibulu, ɛ è to boke Bo'ibulu me, ɛ è ke no nu ɛdiuw nyan ɛ bó tfuse me yew. Ɛ dioo tu è keba ke bonci bosɛse le, nu ɛ me nto nu wee Falasii, <sup>6</sup> ntemyi naa ntay yí fiɛɛ fi Nyo' le, mbone bikaa è kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ɛjim. Ɛ keba ke bonci bosɛse le no è nulo é wee enu teyɛy, me nto mbaa ɛŋkɛŋke jay kɛ. <sup>7</sup> Geenɛn mwɛɛm mvù me nto nshee n'yɛne ɛ è nu mwɛɛm mvu sɛw e fô me le, nu ɛ me n'yɛne wase keseen ɛ è nu mwɛɛm mvu ɛcici, nje fiɛɛ fi Klistu ge fô me le. <sup>8</sup> Kɛ è mɛy kɛ fifiɛ kɛ, kecɛy, me n'yɛne mwɛɛm mvunciim e ɛ mvú nu lo mwɛɛm mvu ɛcici fô me le, njefo fiɛɛ fi kuuke fele mwɛɛm mvunciim nu keekiɛ Tata wɛm wvù Klistu Jisos ntay. Me nu ɛ nlan mwɛɛm mvun mvunciim nje ye. Me n'yɛne wase mvú le ɛ è nu mwɛɛm mvu nnyɛn e, wvu ɛ me enù bee Klistu, <sup>9</sup> é bee wvú emɛse eleynɛn, enu yí wee le mwaan. Me nu ɛ Nyo' ɛ jo wase me ɛ me nu teyɛy fô wvú le. Wvú jo nonɛn njefo me nu ɛ nlese fitele yí Klistu le. Me ɛ mum ɛ no nu teyɛy no wvú joo bonyii bò nu ɛ lese fitele yí Klistu le. Kɛ me mbvuu njoo naa lo ɛ me nu teyɛy mbii no me nto ŋkpawci ɛ wee ké no nu seke wvú bii bonci bosɛse le kɛ. <sup>10</sup> Fiɛɛ fi me ŋgomte keseen nu ɛ me ɛŋkiɛ Klistu ntay, ɛŋkɛŋke mvuŋgay mvù wvú kɛŋke no wvú to kasɛɛ ebuy yí kpwe le. Me ŋgomte tɛn keen'yɛn ŋgɛw no wvú to yɛnɛɛ, bó keenya ɛkolɛ kem è kpwe no wvú to nyaɛ, <sup>11</sup> wvu ɛ Nyo' ke ebvuse tɛn me yí

kpwe le.

### *Me mbone ŋaŋ ntaale fô me ŋɛne*

<sup>12</sup> Kɛ me ŋgayɛ nɛn ɛ me nu ɛ ŋge wase mwɛɛm mvun kɛnɛɛ ɛ me nu ɛ nfɛse wase kɛ. Me mbɛɛ mbone kɛ ŋaŋ ɛ me ŋke enlan kebo ɛnjice mwɛɛm mvudvu le è me ɛbo, njefo Klistu Jisos nu ɛ jo wase me wee we le. <sup>13</sup> Boom bo bwɛɛm e, kɛ me n'yɛne ɛ me nu ɛ njice wase mwɛɛm mvudvu le è me ɛbo kɛ. Geenɛn fiɛɛ fi me ŋgee nu ɛ me ndaayi è mwɛɛm mvù nu ɛ fey wase le, mbone ŋaŋ ɛ me ɛnjice ɛ è nu mvù nu fwe le. <sup>14</sup> Me mbone ŋaŋ ntaale kɛ ɛ è nu fô fô me ŋɛne, keenkɛŋke mmawɛ wvù è nu ntee wvù Nyo' nu ɛ tee me ɛ me emben ento we no me nu ɛ ntaashɛ bee Klistu Jisos.

<sup>15</sup> Beene bocii bò nu ɛ cime wase gɛŋ yí Jisos Klistu le kɛŋke keekpwawci mwɛɛm mvun. Geenɛn, é ben bomew kpawci mvunɛn mwɛɛm jɛy, tu è nu ke eyuuse wase Nyo' è ben. <sup>16</sup> Fiɛɛ fi baay nu kɛ ɛ beene ejici ɛ è nu fiɛɛ fi beene nu ɛ yɛyɛi wase le ntay.

<sup>17</sup> Boom bo bwɛɛm e, ben ejoo kenfewsɛn fô me le, ebvuu etaalɛ tɛn nce wvù bonyii bomew cee bò nu ɛ jo kenfewsɛn fô bese le. <sup>18</sup> Me njemyi nɛn njefo no me nto ŋké no njemyi wase è ben bokaŋ e bokaŋ e, ɛ mbvuu ɛ no njemyi keseen bô misɛm è jise ɛ bonyii bomew nu dvú bò cee nce wvù duŋci ɛ bó bane lo saaka wvù ɛ Klistu to nu ɛ kpwe yí kentam e. <sup>19</sup> Boba bonyii nu ɛ bó nu ke elɛse lo bó. Wvubo nyo' nu diuwdiee. Bó bensee ye yí mwɛɛm mvù bó bee keewuumene lo yí dvú le. Nkpawɛ wvubo nu kɛ ɛ è nu yí mwɛɛm mvu fokuse fɛn e. <sup>20</sup> Beene nu fisɛɛbeene bonyii bo won wvu we le. Ɛ è nu fô fô beene looci cɛyɛ ɛ Mboyse wesebeene wvù Tata Jisos Klistu nu ke enɛ sɛ to. <sup>21</sup> Wvú nu ke edioo ɛ to, ekumɛn ye yesebeene yi nɛwncɛw yin é yí etu diɛwɛ ye ye yí kɛŋke bvujonkɛ le. Wvú nu ke ekumɛn ɛ è nu bô mvuŋgay mwew mvù wvú nu ke ebaance mwɛɛm mvunciim dvú enu ɛwe jodvu.

**3:4** 2Kol 11:18, 21    **3:5** Luk 1:59; Lum 11:1    **3:6** Lem 8:3; 22:4; 26:9-11    **3:7** Mat 13:44, 46    **3:9** Lum 1:17    **3:10** Lum 6:8-11; 2Kol 4:10-11; Lem 4:2; Lum 5:1-7    **3:12** 1Tim 6:12; 2Tim 4:7; Ibu 12:1    **3:14** 1Kol 9:24-25  
**3:16** Gal 6:15-16    **3:17** 1Kol 4:16; 1Bi 5:3    **3:18** 1Kol 1:23; Gal 6:12    **3:19** Lum 16:18    **3:20** Ɛfɛ 2:6; Ibu 13:14  
**3:21** Lum 8:29; 1Kol 15:25, 28, 43-53; Kolo 3:4

## 4

*Ɛ Baul nya ntefe ê bonyii bo mbee le bo Filibi*

<sup>1</sup> Nonen boom bo bwεem e, me ηkooηke ben baay mbvuu ηkeηke shiee keen'yen ben e. Ɛ nu ben bô gee ε me n'yuuke njon, ε ben bvuu nu kefo kem ke bvunfon e. Nsáa yem, ben emum eleemê ke temyi ben ε bo Tata nonen.

<sup>2</sup> Me n̄eke le Ɛwodia bô Sintiki emεεshe fiεε fi bó keηke etu diuw mwaan no bó nu wee bô waa bwee nje Tata. <sup>3</sup> Me ε no ηgayte ten ê wo wε wvù looci nu naa wee wem ηgoo le wo efi ke bokene ban é bó etu diuw mwaan. Ɛ nu bonyii ε bó ε katεn wase bee bó yî lemme di saaka wvù jee wvu ekume Jisos Klistu le bô bo Kelemen noo bonyii bomew bô bee bó to lemte. Bonyii ban bocii nu ε ediee εbo nu wase ê ηwa' bonyii bô keηke nshii wvù mεy lo le.

<sup>4</sup> Ben eyuukè njon sekecii no ben nu bonyii bo Tata le. No me ηgay nu ε me mbvuu ηkaase ntuu fó le ben eyuukè njon. <sup>5</sup> Ben eduñci gee di nyεkeey ê wee tfuu, ekumyi le kefew kè Tata nu ke ekase eto nu wase nceencee. <sup>6</sup> Fo ben ebuukè naa lo ekume fiεε fimew ke. Ben ebunleè lo fô fiεε ficii le geele fwe dvu Nyo'. Ben dioo bunlee no biite mwεem mvù ben shieele ê wvù, enyaà keyoone yî mvù wvù gee le. <sup>7</sup> Ɛ ben gee nonen, é Nyo' emum enya ben nyεkeey we é wvù ecyte mvuntelem bô bvufee bvunen no ben nu bonyii bo Klistu Jisos e. Nyεkeey wvun wvù Nyo' nyaa nu ε ke è nulo é wee ekiεε kenfewsεn kedvu ke.

<sup>8</sup> Boom bo bwεem e keemεse, mwεem mvù ben keηke keekpwawci nu mwεem mvù nu mvu keceey bô mwεem mvù keηke n'wvum, noo mwεem mvù nu leη. Ben ekpwawci mwεem ε è nu mvù yuule bô mwεem mvù bonyii ké no kooηke noo mwεem mvù sem nulo eta wee dvú. Ɛ mwεem nu dvú mvù looci jee, é mwεem nu dvú mvù è nulo é bonyii ebensee, é ben no kpawawci ε è nu ekume mvumwε. <sup>9</sup> Ben egeè mwεem bii ke ε è nu n'yεeyi wvù me nto nyaε ê ben e, kenεε è nu mwεem mvù ben to yuuke lo ê me, kenεε

è nu mvù ben to yene lo. Ben nu dioo gee no nen, é Nyo' wvù gee ε mvuntelem mvu bonyii le nu nyεkeey emum enu ben ε bó.

*Ɛ Baul yuw njon no bonyii bo Filibi duñci shiee fô wvù le*

<sup>10</sup> Tata nu ε ge me ε no n'yuuke njon baay no ben nu ε bvuu ε duñce shiee wene fô me le ke no ben to shee duñci. Me ηkee naa ntay le ben se keηke ke shiee fô me le, geenεn tane ε è nu je. <sup>11</sup> Ke me njemyi nen le me nse ntane fiεε ke. Me nu ε n'yεeyi wase ε ηkieε keenfiisene mwεem mvunciim. <sup>12</sup> Me ηkee no wee ké no nu seke wvù tane, ηkee no wee ké no nu seke wvù keηke baay. Me ε mum ε n'yεeyi fifin ε ηkieε no è nulo é me enu sekecii yî mwεem e mvunciim kenεε me nu ε ndie, kenεε me mbaa endie, kenεε me ηkeηke baay kenεε me ntane lo. <sup>13</sup> Me ηkee keenge mwεem mvun mvunciim nen, ε è nu bô mvungay mvù Klistu nyaa ê me le.

<sup>14</sup> Geenεn, no me ncim ηgayte nen, ben nu ε ge naa ntay keefi me yî kefew ke ηgew wem e kin e. <sup>15</sup> Ben bonyii bo Filibi kee lo le è to nu seke me nto nen'yεε won wene le Masedonia no me nto ηkewεε keenfewci saaka wvù jee wvun ê ben, ke kentaashε ke bonyii bo mbee le kemew to nu ε taashε bee bó keetasene can ke. Ɛ to mεy ke ben. <sup>16</sup> Ɛ to nu naa seke me nto nu Tesalonika, \* ε ben ciinse nfi ê me, bvuu ciinse. <sup>17</sup> Ke me njemyi nen le me ntaale le ben eciinseè mwεem ê me ke. Me ntaale baay ε è nu mmawce wvù Nyo' nu ke enya ê ben yî fiεε fi ben gee fô me le. <sup>18</sup> Ben to nu ε tum Ebaflodaytus bô nnya ε wvù to nya ê me. Me ε no nu keseen n'yaa mbvuu ntane fiεε ke. Me nto nu ε nfiisen nnya yidvu yicii, n'yen ε yî duule fele lo no me nshieele. Nnya yin nu ncese ε ben ε ge fô Nyo' le, ε wvù ε fiisen, yî ε no samte shfuunjkene ε wvù kooηke. <sup>19</sup> Nyo' wem wvù me mbunlee keηke ntfu bvukuke bvucii bvù beene shieele, ε wvù nu ke enya ê ben fiεε ficii fi ben shieele, njefo beene nu bonyii bo Klistu Jisos e. <sup>20</sup> Mbense enù fô

4:1 1Tes 2:19-20    4:3 Lem 3:5    4:4 2:18    4:5 1:10; Lum 13:11-12; 1Kol 16:22; Ibu 10:25; Jem 5:8; 1Tes 5:1-2  
 4:6 Mben 37:5; Mat 6:25; 1Bi 5:7    4:7 Jon 14:27; Kolo 3:15    4:8 Lum 12:17-18    4:9 3:17; 1Kol 13:11    4:11  
 1Tim 6:6-8; Ibu 13:5    4:13 2Kol 12:9-10    4:15 2Kol 11:8-9    4:16 Lem 17:1    \* 4:16 Tesalonika jan to nu  
 kelaante wonj wvù Masedonia le.    4:17 1Kol 9:11    4:18 2:25; Lεw 1:9, 12-13, 17; 2:2; 3:5

Nyo' Icee wesebeene wvun e sekecii se ŋka.  
Fí enù nonɛn.

*Ngayma*

<sup>21</sup> Ben egay bonyii bocii bò è nu bo Klistu  
Jisos e enya ê me. Boom bo bwee wese-  
beene le bò nu bee bó fɛn gayte tɛn ben e.

<sup>22</sup> E bonyii bocii bò è nu bo Nyo' le jan gayte  
ben e, efey mvunciim bò nu ê ntow Kaysa  
le fɛn.

<sup>23</sup> Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kem-  
bonɛn kew é kí efici biyoy binɛn. Fí enù  
nonɛn.



**Nɔwa' wvù Baul to san** εε ê  
**kentaashε ke**  
**Kol ose**  
**Fiεε fi nu ê Nɔwa' wvu**  
**Kolose wvun e**

Baul to san nɔwa' wvun fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke ê kelaante kè Kolose le. Ebaflōs to nu ε nε to bô saaka mvu wvù befe ekumε kentaashε kedvu. E Baul mum san nɔwa' wvun no kentaashε kedvu to nu ê kelej kè wvù to yene le è keŋke wen keetaale fô kí le. Wvù to san keeleke n'yεeyi ε è nu wvu keceey wvù nu ekumε bonyii bô è nu bo Klistu le.

*Bikuu bi mwεem e ê Nɔwa' wvun e*

1:1-8 Keŋkewce

1:9-2:19 Ekumε wee wvù è nu Klistu noo lemme diw

2:20-4:6 Nshii wvu fwε wvù nu yî Klistu le

4:7-18 Kemεse

<sup>1</sup> E nu me wvù Baul, waa ntum Klistu Jisos yî nkoŋ wvù wvu Nyo' le. Me nu bee Timatio wvù waa bwee wesebeene. <sup>2</sup> Nɔwa' wvun gene fô ben e boom bo bwee wese le bô nu fitele fimwaan bô bo Klistu, nu bonyii bô è nu bo Nyo' le Kolose. Nyo' Icee wesebeene ebuw ben bô kembonen kew ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù leεtene.

*E Baul no bunlee, nyaa keyoone ê Nyo' fô bonyii bo Kolose le*

<sup>3</sup> Bese dioo bunlee fô ben e sekecii no nyaa ke ε è nu keyoone ê Nyo' wvù Icee Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, <sup>4</sup> njefo bese nu ε yuw wase ekumε fitele finen fi ben lese yî Klistu Jisos e, bô keŋkonen kè ben keŋke fô bonyii bocii bô è nu bo Nyo' le. <sup>5</sup> Bese kee le ben gee nonen njefo ben taale fwe ε è nu yî fiεε fi Nyo' nu ε seyse ε gee ê ben fowe le. E fiεε fin nu fi ben to yuwεε wase ê diw Nyo' le yî nu keceey, nu saaka wvù jee. <sup>6</sup> Saaka wvun to to fô ben e lenlen no wvù to toε fô bonyii le yî ekole ke nshε le kecii no kumene

nce bonyii bvuu saanĵene gene fwe fwe. E nu ke lenlen no fi to kooyεε bô ben ε kew diuu di ben yuwεε saaka wvudvu bvuu kiεε keceey le Nyo' nu ε buw bonyii bô keŋkonen kew. <sup>7</sup> Ben to yuw saaka wvudvu wvun ê Ebaflas wvù nu fitele fisεse, ε bee bó lemte yî fiεε le fimwaan. Wvù nu wee lemme Klistu, ε wvù ε jo bvudvuu bvuseε ε no lemte bô fitele fiew ficii, <sup>8</sup> ε wvù ε see wase ê bese ekumε keŋkonen kè Keyoy ke Nyo' le nu ε nya ben ε no keŋke fô bonyii le. <sup>9</sup> E kew diuu di bese yuwεε ekumε ben nonen, bese ε mum ε no bunlee fô ben e sekecii. Bese bunlee leke le Nyo' ege é ben ekiεε fiεε fi wvù gomte. E fifn nu ke efey yî bvufee bô mwεem mvù Keyoy kew nu ε ge ben ε no kee le. <sup>10</sup> Nonen é ben emum ecee nce ε è nu wvù nu ε kpwenten wvu bonyii bo Tata le. E è nu wvù, wvù wvù looci koonke. E ben dioo cee nonen emum egee dilemme di jee jé le jé le, ekeè Nyo' gene fwe fwe. <sup>11</sup> Bese bunlee ten le Nyo' wvù mvunĵay mvu baay mvunciim nu mwew enya ben bô mvunĵay mvunciim é ben etemyi sekecii, kuule shém gene fwe yî fiεε le ficii, lanlanε, <sup>12</sup> nyaa keyoone ê Nyo' Ice. E nu wvù wvù nu ε ge beene ε kocen keeke ekeŋke fiεε fi wvù nu ε seyse ε gee ê bonyii bô è nu bew fô bvudvuu bvū n'yu le. <sup>13</sup> Wvù nu ε bvuse wase beene can mvunĵay mvu ejiwε le, ε gee ente jo bvunfon bvū Waa we wvù nu fitele fiew e. <sup>14</sup> E nu Waa we wvun wvù nu ε ge Nyo' ε leεshε bibefe bisεεbeene, ε sum beene can nĵew e.

*Klistu nu ekole ke mwεem mvunciim e*

<sup>15</sup> Waa we wvun nu naa lo wunte Nyo' kebee wvù beene yaa yene ke. E nu wvù nsafwe mwεem mvunciim mvù bó bomεε. <sup>16</sup> Nyo' to bom mwεem mvunciim can ye le, mwεem mvu fowe bô mvu fokuse, mvù bó yene mvù le, bô mvù bó yaa yene ke, keŋεε è nu naa bonceendaa bô la, bô lenε ê fwefwe le, keŋεε bô keŋke mvunĵay, keŋεε bo baay baay, keŋεε bô saake. Mwεem mvun mvunciim nu ε Nyo' to bom can ye le, ε mvù nu keewvumte wvù. <sup>17</sup> Wvù to nu wase dvù ε mwεem mvunciim se ke no

**1:1** Gal 1:1    **1:3** Efe 1:16; 1Tes 1:2-3    **1:4** Efe 1:15    **1:5** 1Bi 1:3-4; Efe 1:13    **1:6** Lem 2:41; Lum 1:13; 1Tim 3:16    **1:7** 4:12; Flm 23    **1:8** 1Kol 8:1    **1:9** Efe 1:17; Fili 1:9    **1:10** Efe 4:1; 2:10; Fili 1:27    **1:11** Lum 5:2; Efe 1:18    **1:13** Jon 5:18; Luk 22:53; Lem 26:18; Efe 1:6, 7, 21; 2:2; 6:12    **1:15** Jon 1:18; 2Kol 4:4; 1Tim 6:16; Ibu 1:3  
**1:16** 1:13; Jon 1:3, 19; Ibu 1:2    **1:17** Jon 1:1; 8:58

nu. Mwεεm mvunciim nu can ye le, ε è jici wvú dvú ε mvú se nu. <sup>18</sup> Wvú nu ekole ke kentaashe ke bonyii bo mbee le kè è nu ye ye. E nu wvú wvú to kewεε kentaashe kin. E è nu wvú wee wvu fwe keebuy yí kpwe le wvú yaa bεε ke ekpwe ke, wvu le yí fiεε ficii le é wvú enù nsafwe. <sup>19</sup> Mwεεm mvun nu nonen njefo Nyo' to nu ε kon le fiεε fi wen nu fí ficii enù yí Waa we le, <sup>20</sup> é wvú ege é mwεεm mvunciim ekase etaashe bô Nyo', kenεε è nu mvu fowe kenεε mvu fokuse. E Nyo' mum ge keman bô elεmε ke Waa we le seke wvú to kpweε yí kentam e.

<sup>21</sup> Ben ten to shee nu ε ben ε gawsen ben ε bo Nyo', kenke bonkpawwεε bô befe ekumε wvú, gee mwεεm mvù befe. <sup>22</sup> Geenen, keseen nu ε Nyo' ε kase wase ε taashe ben ε bó. Wvú to ge fifin fele yí Waa we le wvú to tuε wee wvu wum, to kpwe fô ben e, wvu le ben enù é wvú fwe yuule yaa kenke nlom ke, nu se jay. <sup>23</sup> Ben kenke keemum egenè fwe yí fitele fi ben lese yí ye le, ecime gεη eleemè temyi ε fiεε yaa shiike ke ben yí fiεε fi ben taale fwe yí dvú le fi ben to yuwεε é saaka wvú jee le. Saaka wvú jee wvudvu wvun nu wvú bó nu ε fewcε wase é wee tfuu yí nshε le fen. E saaka wvudvu wvun nu wvú me wvú Baul nfewci é bonyii diεwε wee lemme Nyo' le.

### *Lemme di Nyo' to nyaε é Baul*

<sup>24</sup> Me nlanlanε keseen yí ngεw wεm wvú me n'yεne nje yene le. E me njoo ngεw wvun yí ekole kem e nen keemεse ngεw wvú Klistu to yεnεε nje kentaashe ke bonyii bo mbee le kè è nu ye ye. <sup>25</sup> Nyo' nu ε gεε me le me enlemtè fô kentaashe ke bonyii bo mbee le, enfewci diεw ye é ben no yí nu yicii. <sup>26</sup> Diεw yin nu yí to shee nu ε bó ε nyile é εηgokε ke bonyii le kecii bilum ηkuuη, ε keseen nu ε Nyo' ε duηcε wase é bonyii bô è nu bew. <sup>27</sup> Nyo' to nu ε caw keege é bonyii bew ban ekieε le bonyii bô yaa nu ke Bojuu nu ke ekenke bvukuke bvu saaka wvú bó to shee nyile wvun e naa ntay. E saaka wvudvu wvun nu le Klistu nu yí yene le.

Nonen ben ε mum ε no taale fwe keekεηke bvukuke. <sup>28</sup> E nu Klistu wvudvu wvun wvú bese fewci ekumε wvú é bonyii bocii. Bese yεεyi bó bô bvufee bvucii bvù Nyo' nyaa é bese, bvuu teete bó, wvu le bó enù ε bó ε taw ε kocen é Nyo' εjise no bonyii bo Klistu le kenke keenu. <sup>29</sup> E nεε fiεε fi me mbone ηη, nlemte bô mvunγay mvunciim mvù Klistu lemte dvú yí yεm e.

## 2

<sup>1</sup> Me ε mum ε no ηgomte le me enge é ben bo Kolose ekieε no me nlumte naa ntay nje yene, bô nje bonyii bo Lawdεsia noo bonyii bo mbee le bocii bô ke baa yεn wase me le εjise ke. <sup>2</sup> Me ηgee nonen le mvuntelem mvu ben ε bó le eyvuwsè, é ben etaashe enu yí kenkonen e, wvu le ben elooci kee naa ntay mwεεm mvunciim no wee kenke keeke, emum ekeè ten kenyle ke Nyo' le, kè è nu Klistu. <sup>3</sup> Nyo' nu ε nyile ntfu bvufee bvucii bô mwεεm mvù bonyii kenke keeke ekumε wvú ε è nu yí Klistu le. <sup>4</sup> Me njemyi fin wvu le fo wee mvu ke enε eto bô njeme wvú yeke wvu fomvu fomvu elεε ben dvú. <sup>5</sup> Ben ekeè le naa no me ncm nu ncejole nen nu ε me nu beene é keyoy e. E me lanlanε no me n'yuuke no ben gee mwεεm é je yí leη e, ε ben ε lese fitele yí Klistu le ε fí temyi ntay.

### *Bonyii bo Klistu le nu ε boy wase can bonci bo εcici le*

<sup>6</sup> No ben nu ε fiisen wase Klistu Jisos wvú Tata, ben emum eleemè ke yí ye le nonen. <sup>7</sup> Ben ecime gεη ekuù yí ye le, eleemè temyi yí mbee wene le ke lenlen no bó to yεyεε ben, enyaà keyoone é Nyo' sekecii. <sup>8</sup> Ben eyenè fo wee ke ejo bvufee bvu εcici bvu fokuse fen bvu kenεεma le enjim ben dvú é ben etu bonfaw ke. Bvufee bvun nu bvù bii bonkpawwεε bo wee wvu wum bô bo mwεεm mvù saake yí won wvun e. Ke è yaa nu bvù bii bonkpawwεε bo Klistu le ke. <sup>9</sup> Ben ekeè le no Klistu to tuε wee wvu wum, nu ε fiεε fi Nyo' nu fí ficii nu yí ye le. <sup>10</sup> Ben nu ε kenke wase mwεεm mvunciim no ben

**1:18** 2:19; 3:15; Efe 1:22-23; Lem 4:2; 26:23; Mwm 1:5  
1:9-10, 21; 2:13-16 **1:21** Lum 5:10; Efe 2:12-13; 5:27  
11:23-29; Efe 3:13 **1:25** Efe 3:1-3 **1:26** 2:2; 4:4; Efe 3:6  
3:20; Fili 4:13 **2:2** 1:26-27; Efe 5:2 **2:3** Bηgn 2:4-5; 1Kol 1:24, 30; Efe 3:19  
**2:7** 1:23 **2:8** 1Tim 6:20 **2:9** 1:19; 2:15, 20; Efe 1:21

**1:19** 2:9-10; Jon 1:16; Efe 1:23 **1:20** Lum 3:25-26; Efe  
**1:23** 2:7; Efe 3:17; 1Tim 3:16; Ibu 3:6 **1:24** 2Kol 1:5;  
**1:27** 3:4; Lum 5:2; Efe 1:18 **1:28** Efe 4:13 **1:29** Efe  
**2:4** 2:8; Lum 16:18 **2:5** 1Kol 5:3  
**2:11** Efe 2:11

nu ε taashε ben ε bo Klistu. Ε nu wvú ekole ke mwεεm mvunciim mvù kenke mvunḡay saake le. <sup>11</sup> No ben ε bó to taashεε nonεn, ε wvú tfuse ben yew. Ε ke ntfuse yew wvun nu wvù bó tfuuse bô can seke bó ε sum kejewlεε ke ye wee le κε. Wvuwwun nu wvù è gee Klistu keesum nyam yene ye kebefε. <sup>12</sup> Seke bó to lesεε ben ε joo nu ε bó to taashe ben ε bo Klistu dwey. Ε Nyo' kase bvuse tεn ben nje fitele fi ben to lesεε yî ye le ε wvù nulo ebvuse tεn ben yî kpwe le bô mvunḡay mvù wvù to bvuseε Klistu dvú yî kpwe le. <sup>13</sup> Ben to shee nu ε ben ε kpwe wase ε keyoy e nje bonci bo Nyo' le bô ben to ngoyte ε Klistu baa tfuse wase tεn ben yew keesum mwεεm mvù nyam ye yene gomte le κε. Keseen, Nyo' nu ε ge wase ben ε kase ε tu dvú, ε taashe ben ε bo Klistu. Wvú nu ε læshε wase bibefε bisεεbeene bicii. <sup>14</sup> Wvú nu ε fiwsε wase mwεεm mvù to koole beene ε Nwa' bonci le ε bó saanke ekumε beene. Wvú nu ε jo mwεεm mvudvu mvun ε tfuse yî Klistu le, bó ε mum ε ta wvù yî kentam e, <sup>15</sup> wvú ε mum ε ngoy mvunḡay mvu mwεεm mvunciim mvù kenke mvunḡay saake le, ε bvuse mvú ya le, ε shoose, ε mum ε so mvú yî kentam e. \*

### *Bonyii bo Klistu le eyuukè ε è nu fiεε fi è gayte wvú*

<sup>16</sup> Nonεn, fo ben ebvuu ebee é wee mvu esaake ben ekumε mwεεm mvù ben diee kenεε mvù ben wuu kenεε le ben baa egεεle bonkaw, kenεε è nu nkaw kpwee wvu fwε, kenεε le ben baa eshee mbam κε. <sup>17</sup> Bó to shee gee mwεεm mvun fwele ε mvú nu ke lo diεwε kenjinjin ke fiεε fi to nu keeke to le, ε fiεε fidvu keβεε nu Klistu. <sup>18</sup> Fo ben ebee é bonyii bomew esaake ben duu le ben nu ε jay je κε. Bonyii ban nu bô duu le ben ejoð bikuu binεn ekuse no bó joo, duu le ben ebunleè tεn bonceendaa bo Nyo' le no bó bunlee. Bó duu le bó kee mwεεm njefo bó yene mwεεm e ε bifile le. Ε bó bensee ke ε è nu ye yî mwεεm mvù too εfa jobo le, ε kenyi kedvu yaa nu κε. <sup>19</sup> Boba bonyii nu ε gawsεn wase bô bo ekole kè è nu Klistu.

Klistu nu wvù nyaa mvunḡay ε ye ye ε yî se kuu no Nyo' seyse le yî ekuù. Beene nu ε taashe ke diεwε no ye wee nu ε taashe yî biyun bô bonḡensee le ε se no lemte leḡ. <sup>20</sup> No ben nu ε kpwe wase ben ε bo Klistu ε keba ke mwεεm mvù saake yî won wvun e, ε no nu nje la wvù ben bvuu cee ke diεwε ben nu bonyii bo yî won wvun e? Ben bvuu benε keebii ban bonci le nje la? <sup>21</sup> Bó nen'yi cew lo le, "Fo wee ejice fin fiεε le κε. Fo wee emom fifi εmvu κε. Fo wee ekum fin e κε." <sup>22</sup> Ε mwεεm mvun mvunciim nu ε bonyii gee ε mvú fele lo, ε bonci ban nu ε è gεke bonyii bii bvufee bvubole. <sup>23</sup> Bonyii nen'yi no yene naa le bvufee nu ε bonci bodvu ban e, no bó gee le bonyii ekeè keebunlee ε je yî leḡ e, bô keeshiwse ekole noo keenyεwle bô ye. Geenεn, ε mwεεm mvun yaa nulo efice keebvuse wee ε mwεεm mvù nyam ye ye shieele le κε.

## 3

### *Bonyii bo Klistu le kenke nshii wvu fwe*

<sup>1</sup> No Nyo' to nu ε bvuse wase ben ε bo Klistu yî kpwe le, ben emum egomte mwεεm ε è nu mvu fowe fô Klistu nu ε Nyo' ε shike wvù ε εbo kew ke εceεy e. <sup>2</sup> Ben egεε bvufee bvunεn yî mwεεm mvu fowe le. Fo ben egεε yî mvu fokuse le κε, <sup>3</sup> njefo ben to nu ε kpwe wase, ε nshii wene nu keseen ε Nyo' ε nyile yî Klistu le wvù nu bô wvú. <sup>4</sup> Seke Klistu wvù nu nshii wene ε ke ε buynεn bô bvukuke bwew, é ben tεn emum ebuynεn ente jo bvukuke bvudvu. <sup>5</sup> Fí ε mum ε no nu le, ben elεse lo mwεεm diεwε mvun e mvù nyam ye shieele. Ε nu keejaanke kenjan bô keekpwawci mwεεm ekumε kenjan, noo ye yî ηεyεεn, noo keeshieele keegeε mwεεm mvù befe, noo keebvuushi ejise yî mwεεm e. Wee wvù bvuuushi ejise yî mwεεm e nu ε mwεεm mvun ε tu wase nyo' mvu fô wvú le. <sup>6</sup> Ε nu kfuu mvumvun mwεεm mvù nu ke ege é Nyo' eton'yε shém elan ηεw yî bonyii bô gee mvú le. <sup>7</sup> Ε to nu fwele ε ben gee kfuu mvumwε mwεεm seke ben to bεε cee nce

**2:12** 3:1; Lum 6:3-4; Εfe 1:19-20; 2:6    **2:13** Εfe 2:1, 5    **2:14** Εfe 2:15-16; 1Bi 2:24    **2:15** 2:9-10    \* **2:15** Kεnεε le, "... ε mum ε so mvú yî ye le."    **2:16** Lum 14:1-6    **2:17** Ibu 8:5    **2:18** Εfe 1:21    **2:19** 1:18; Εfe 4:16    **2:20** 2:9-10; Gal 4:3-5, 9    **2:21** Yeσα 29:13; Mat 15:9; 1Tim 4:3; Ibu 13:9    **3:1** 2:12; Εfe 1:20    **3:2** Mat 6:33    **3:3** Lum 6:4; 2Kol 5:14    **3:4** Gal 2:20; Fili 1:21; 1:27; Fili 3:21; 1Kol 15:43; 1Jon 3:2    **3:5** Gal 5:19-21    **3:5** Lum 6:6, 11; Gal 5:24; Εfe 4:19; 5:3    **3:6** Εfe 5:6    **3:7** Lum 1:18; Εfe 5:8    **3:8** Εfe 4:29; 5:4



bii no nyam ye shieele. <sup>8</sup> Geenɛn keseen, ben keŋke keecinɛ mvú le mvunciim. Ben ecinɛ shém yì ton'yɛɛn bô mvuntelem mvù sɛsene noo mvuntelem mvù befe le. Fo wee ebeetè bô diee di wee le kɛ. Fo njeme wvù samte ebuytè diuw wee le kɛ. <sup>9</sup> Fo wee elɛɛlè waa bwee kɛ. Ben ekeè le ben nu ɛ baa wase ye yì yvum bô gee diew, <sup>10</sup> ɛ jo wase ɛ è nu yì fiɛ. Yiyin nu ɛ Nyo' seysee sekecii kumene ɛ yì tuu diewɛ ye le, wvu le ben elooçi kee wvù. <sup>11</sup> Fofɛn nu ɛ wee mvu yaa bvuu nu jɛɛy fô mvu le kɛ. Kɛ wee mvu bvuu nu dvú le è nu wee Juu ɛ mvu nu wee Glek kɛ. Kɛ wee mvu nu dvú le bó nu ɛ tfuse yew ɛ mvu nu ntfuse kɛ. Kɛ wee mvu nu dvú le è nu wvu entfun kɛ. ɛ kɛ wee mvu nu dvú le è nu nyam yì ŋkpwaante kɛ. Kɛ wee mvu nu dvú le è nu nƙwa ɛ mvu nu waa yew kɛ. Klistu nu fiɛɛ ficii fô bó le, ɛ wvù nu yì bó le bocii. <sup>12</sup> No Nyo' nu ɛ caw wase ben, ben ɛ no nu bonyii bew, ɛ wvù koonke ben, ben emum ejo keŋge ke leŋ kè le: wee ecamtè shen fô waa bwee le, geè mwɛɛm mvù jee fô bonyii le, shiwsè bikuu binɛn, nù wɛɛ, kuulè shém, <sup>13</sup> yaa keŋke fitele fi sɛsene kɛ. ɛ wee cim ge naa la fí ɛ luce wee, é wvù lɛshɛ nya è wvù. No Tata nu ɛ lɛshɛ wase binɛn bibefɛ, ben tɛn elɛshì bi bonyii bomew e. <sup>14</sup> Ben dioo gee mwɛɛm mvun mvunciim, no tomyi keŋkonɛn fwe. Keŋkonɛn nu fiɛɛ fi taashi mwɛɛm mvunciim ɛ mvú sɛ nu yì fiɛɛ le fimwaan. <sup>15</sup> Ben ecinɛ é nyɛkeey wvù nɛn'yi fô Klistu le enu è mvuntelem mvunɛn e duŋci ben je. Nyɛkeey wvun nu naa wvù Nyo' to teŋɛɛ ben le ben ekeŋkè no ben nu ye yimiaan. Ben enyaà tɛn keyoone è Nyo' sekecii. <sup>16</sup> Ben egeɛ é saaka wvu ekumɛ Klistu enù è mvuntelem mvunɛn e naa ntay, é ben eyɛɛyi bvuu teete bikuu binɛn bô bvufɛe bvucii. Ben eyemtè benseè Nyo' bô njoŋ fô mvuntelem mvunɛn e bô bonkiee bô buyte è Nwa' Mbense le noo bonkiee bomew bo mbense le, noo bô Keyoy kew nyaà è bonyii. <sup>17</sup> Ben dioo gee fiɛɛ ficii fi ben gee, keɛɛ ben jemyi lo, ɛ ben noo gee diewɛ bonyii bo Tata Jisos e, nyaà keyoone è Nyo' Ice fele yì ye le.

*No bonyii bo Klistu le nulo ecee yéw yibole*

<sup>18</sup> Bokɛɛ, ben enyaà bikuu binɛn è bole' bonɛn no bonyii bo Tata Jisos e ké no gee. <sup>19</sup> Bolemsɛ, ben ekoonkè bokɛ' bonɛn. Fo ben enasene yì bó le kɛ. <sup>20</sup> Boom, ben eyuukè bobwee bonɛn bô bo'icee bonɛn e yì fiɛɛ ficii le. ɛ ben gee nonɛn, é fí jee Tata le. <sup>21</sup> Bocee boom, fo ben egee mwɛɛm mvù mvuntelem mvu boom bonɛn e esaase kɛ. ɛ ben gee lo, é shem ekpwee bó. <sup>22</sup> Bonfaw ben eyuukè bonyii bô keŋke ben fokuse fɛn e yì fiɛɛ le ficii. Fo ben elemtè bó le kɛ seke jise dibole nu yì yene le keege le ye ejee bó kɛ. Geenɛn, ben elemtè bô fitele fimwaan, fanè ɛ è nu Tata. <sup>23</sup> Wee dioo lemte fiɛɛ ficii fi wvù lemte, no lemte bô fitele fiew ficii le wen lemte ɛ è nu Tata le ɛ è yaa nu wee le kɛ. <sup>24</sup> Ben ekeè le wee nu ke ekeŋkɛ fiɛɛ fi bó nu ɛ seyse ɛ gee fi è nu mmawɛ we ɛ è nu è Tata. ɛ nu Tata Klistu wvù ben lemte wvù le. <sup>25</sup> Geenɛn, fô bonyii bô gee kebefɛ le nu ɛ Nyo' nu ke elaw bó yì kebefɛ kè bó gee le. Ben ekeè le kɛ Nyo' ké no duŋci kejɛɛy jɛɛy è bonyii kɛ.

#### 4

<sup>1</sup> Ben bô keŋke bonfaw, ben egeè mwɛɛm bô bó ɛ è nu mvu leŋ bô mvù jee, ekumyì le ben keŋke tɛn Cee Ekolɛ fowe.

*Ntefe wvu fokemɛse*

<sup>2</sup> Ben bocii ebunleè gene fwe yaa doose kɛ. Ben dioo bunlee no leesè bvufɛe yì dvú le, nyaà keyoone è Nyo'. <sup>3</sup> Ben ebunleè fô bese le tɛn le Nyo' eyene kembuŋ fô diew ye le é bese efewci diew yin yì è nu kenyile ke ekumɛ Klistu kè me nu yì ncaw e nje kí. <sup>4</sup> Ben ebunleè le me enlooci nfewci ɛ wvù yuule ntay no me ŋkeŋke keenfewci. <sup>5</sup> Ben dioo nu ben ɛ bonyii bô yaa nu kɛ bo mbee le noo gee mwɛɛm bô bvufɛe. Seke ben ɛ keŋke je keege fiɛɛ, ɛ ben mom le fo kefew kedvu efey ɛcici kɛ. <sup>6</sup> Njeme wene sekecii enù wvù bonene, yeke diewɛ ŋkauw e, é ben emum ekee keetfuisse fiɛɛ è wee tfuu è je yì leŋ e.

**3:9** Efɛ 4:22, 25    **3:10** Keŋ 1:26-27; Efɛ 4:24    **3:11** 2:11; Gal 3:28; 1Kol 12:13    **3:12** Efɛ 4:2-4    **3:13** Efɛ 4:32  
**3:14** Efɛ 5:2    **3:15** 1:18, 20; 2Kol 13:11; Efɛ 1:23; 4:4    **3:16** Efɛ 5:19-20; Ibu 13:15    **3:18** Efɛ 5:21-6:9    **3:24**  
Efɛ 6:8    **3:25** Jem 2:1    **4:1** Lew 25:43    **4:2** Lum 15:30; Efɛ 6:18-19    **4:2** Fili 4:6; 1Tes 5:17    **4:3** Lum 15:30  
**4:4** 1:26    **4:5** Efɛ 5:16    **4:6** Efɛ 4:29; 1Bi 3:15



*Bongayma*

<sup>7</sup> Tikikus nu esee fiεε ficii fi ekumε me ê ben. Wvú nu waa bwee wesebeene, nu tεn fitele fisεεbeene. Bee bó lemte Tata le yî wee le mwaan ε wvú nu wee lemme wvù lemte bô fitele fiew ficii. <sup>8</sup> Me ntumte wvú fô ben e bô shiee wvu le wvú eto ege é ben ekiεε no bese nu, ebvuu eyvuwε mvuntelem mvunεn. <sup>9</sup> Me ntumte bô Onesimus wvú nu wee mvu wvu jo ben, ε wvú nu tεn waa bwee wesebeene wvù nu fitele fisεεbeene ε wvú leeme yî fiεε fi Klistu le tεmyi. Bó nu ke esee ê ben fiεε ficii fi kooyi fεn. <sup>10</sup> Alistakus wvù bee wvú nu fεn yew ncaw e gayte ben e. ε Mak wvù waycee Banaban gayte tεn ben e. ε nu wvú wvù ben nu ε keηke wase ntum ekumε wvú. Seke wvú ε to, ε ben fiisεn wvú. <sup>11</sup> Jisos wvù bó teηε le Justus gayte tεn ben e. ε mεy ke bonyii bo botεte ban bô è nu Bojuu bô bee bó lemte yî fiεε le fimwaan yî bvunfon bvu Nyo' le. Bó fici naa me baay, gee ε fitele fiem leεtene. <sup>12</sup> Ebaflas wvù nu tεn wee mvu wvu jo ben, wvù lemte Klistu Jisos e gayte tεn ben e. Wvú dioo bunlee sekecii no kumyi ben naa baay, leke le Nyo' ege é ben eleemè tεmyi diεwε bonyii bô nu ε taw wase, looci kee fiεε ficii fi Nyo' gomte le. <sup>13</sup> Me nu ε n'yεn wase bô εjise εyεm le wvú lemte fô ben e baay noo fô bonyii bo Lawdεsia bô bo 'Iliabolis e. <sup>14</sup> Luk wvù cuuke bonyii wvù nu nsaa yεm shém bô Demas gayte tεn ben e. <sup>15</sup> Ben egay boom bo bwee wesebeene le bo mbee le bo Lawdεsia le, egay tεn Nimfa bô kentaashe ke bonyii bo mbee le kè taashi ê wvú yew e, enya ê me. <sup>16</sup> Ben dioo ε taη ηwa' wvun, ciinse ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Lawdεsia ε bó taη tεn, mum yεn tεn le bó nu ε ciinse ηwa' wvù nu ê bó ben ε taη. <sup>17</sup> Ben egay ê Alkibus le wvú eyεn le wvú nu ε mεse lemme di Tata nu ε nya can ye le. <sup>18</sup> Wvun ηgayma saanke me wvù Baul bô kebo kem. Ben ekumyi le me nu yî ncaw e. Nyo' ebuw ben bô kembonεn.

**N'wa' wvu fwe wvù Baul to  
saŋεε ê kentaashε ke  
Tesalonika  
Fiεε fi nu ê N'wa' wvu  
Tesalonika wvu fwe wvun**

Tesalonika to nu kelaante kemew ê keba ke won e kè Masedonia le jò Baul to keWceε kentaashε ke bonyii bo mbee le. Fí to baa moocε no kentaashε kin keWεε ke, ε Bojuu mum keW no bane Baul bene kendorj bô wvú. Baul mum saŋ n'wa' wvu fwe wvun fô bonyii bo Klistu le bo Tesalonika keeyvuwse mvuntelem mvubole, ege ε bó eleemè temyi.

*Bikuu bi mwεem e ê N'wa' wvun e*

1:1 KenkeWce

1:2-3:13 E Baul yuw njonj bvuu bense bonyii bo mbee le

4:1-12 Ntefe ekumε nce wvu bonyii bô è nu bo Klistu le

4:13-5:11 Ntefe ekumε no Klistu nu ke ekase eto

5:12-22 Ntefe wvu fokemεse

5:23-28 Kemεse

1 E nu me wvù Baul, ε me nu bee Silas noo Timatio. Me nsaanke n'wa' wvun fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tesalonika le kè nu ε taashε ε no nu yí Nyo' Ice bô Tata Jisos Klistu le.

Mbuwma Nyo' bô nyεkeey enù fô ben e.

*E Baul nya keyoone ê Nyo' yí kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tesalonika le*

2 Bese ké no nyaa keyoone ê Nyo' sekecii ekumε ben bocii, bene ben sekecii ê bunle yese le. 3 Seke bese nu ê Nyo' Icee wesebeene fwe, bese ké no kumyi gee dinen di buyte yí fitele fi ben lese yí Klistu le bô lemme dinen di buyte yí kenkonen kenεn e noo shém yí ben kuule yí buyte yí ntaa wvù ben taale fwe yí Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le.

4 Boom bo bwee wese le bô Nyo' koonke, bese kee lo ε Nyo' nu ε caw wase ben.

5 Bese kee nonen njefo ke saaka wvù jee wvù bese to toε dvú fô ben e to to ke ε è nu bô njeme maan ke. Wvú to to ten bô mvunɔgay mvù nen'yi fô Keyoy ke Yuule le, ε bese looci kee lo ε saaka wvudvu nu keceey. Ben kee kfuu bonyii bô è to nu bese seke bese to cee ê ben enteleŋ nje ben. 6 Ben to nu ε no benene bese noo Tata njefo ben to nu ε fiisen saaka wvudvu bô nlanlan wvù nen'yi fô Keyoy ke Yuule le naa no ben cim to nu yí nɔɔw wvu baay e. 7 Nonen ε ben mum tu bonyii bô bonyii bo mbee le bocii bo ê keba kè Masedonia le noo kè Akεya le ejòò kenfewsεn fô bó le. 8 Me njemyi nen njefo ke è mεy ke diεw yí yi Tata yí nu ε san jo ben ε ghan keba kè Masedonia bô kè Akεya le ke. Saaka wvu ekumε fitele finen fi ben lese yí Nyo' le nu ε ghan wase ten mondvuum e monciim. Nonen ke shieε bvuu nu dvú wvù bese ejemyi fiεε ekumε fifiε ke. 9 Ben ekeè ε bonyii bodvu kebeε nu ε no seje ekumε no ben to fiisenεε bese ê ben enteleŋ, noo no ben to cin'yεε mvunyo' le tu wase ben ε bo Nyo' keelemte wase Nyo' wvu keceey wvù kenke nshii le. 10 Bó seje ten no ben cεyte Waa we wvù nu ke enε fowe eto le. Waa we wvun nu wvù wvú to bvuseε yí kpwe le, ε è nu Jisos wvù bvuseε beene can shém Nyo' yí ffuuke yí wvú nu ke eduŋce ê bonyii le.

## 2

*E Baul jeme ekumε lemme diew di Tesalonika*

1 Boom bo bwee wese le, ben kebeε kee lo ε ke ghane di bese to laalεε ê ben e to nu ε la εcici ke. 2 Naa no ben kee le bonyii to nu ε nya nɔɔw ê bese bvuu nvuwse bese ê kelaante kè Filibi le, nu ε bese to kuu ke shém ê mvunɔgay mvu Nyo' wese le keefewce saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben naa no bonyii cim to cile bese naa baay nen. 3 Ke saaka wvù bese to fewci lεke ben dvú to nu bô jay ke, ε ke bese to fewci bô nkpawce mvu wvù befe kenεε gomte keelεε lo ben ke. 4 Geenεn no Nyo' nu ε yen ε bese nu ε kocεn bonyii bô wvú enya saaka wvù

1:1 2Kol 1:19; 2Tes 1:1; 1Bi 5:12; 1Kol 4:17; Lem 17:1 1:2 2:13; Fili 1:3; Kolo 1:3; 2Tes 1:3; 2:13 1:3 5:1-2 1:4 2Tes 2:13, 16 1:5 1Kol 4:20 1:6 Lem 17:5-9; 2Kol 6:10; 2Tes 3:7, 9 1:8 Lum 1:8 1:9 Jon 17:3; Lem 14:15 1:10 5:1-2, 9; Lum 5:9 2:1 1:5, 9 2:2 Lem 16:19-24; 17:1-9 2:3 2Kol 4:2 2:4 Yεli 11:20; 1Tim 1:11; Gal 1:10; Efe 3:2

jee wvun can yibole, nonen bese ε mum ε no fewci. E bese yaa fewci le ye ejeè ε è nu bonyii ke. Bese fewci le ye ejeè ε è nu Nyo' wvù taasse mvuntelem mvusese. <sup>5</sup> No ben kee nu ε bese to baa ke yuu wase etoo bô diew ken'yem kenεε tew fiεε fojise keedie fiεε can yene le ke. E fin nu fiεε ε Nyo' leeme fwe wese. <sup>6</sup> Ke bese to baa egomte keekεjke mbense mvu ê wee kenεε wvù nen'yi fô ben e kenεε fô bonyii bomew e ke. Naa ε è to nu bvudvuu bvusese diewe boom bo ntum e bo Klistu le keebiite mwεεm le ben egeè fô bese le. <sup>7</sup> Bese to nu fisese nyεkeey ê ben entelen diewe bwee wan wvù taale fô boom bew e. <sup>8</sup> Nonen ε bese mum jo ben ye le naa ntay bô kenkonen, nya ben ε è yaa mey ke bô saaka wvù jee wvù wvu Nyo' maan ke, geenen nya ten bikuu bisese ê ben njefo ben to nu wa lo mvuntelem mvusese naa baay.

<sup>9</sup> Boom bo bwee wese le, ke ben kumyi ten lemme disese bô njimten wese. Bese to lemte entan bô emvunsheen wvu le fo bese egεε bvujite yî wee mvu ben e no bese to fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben ke. <sup>10</sup> Ben keεε naa noo Nyo' nulo eben jim nsaw wese le nce wese fô ben bonyii bo mbee le to nu wvù yuule nu teyey yaa kenjke nlom yimi ke. <sup>11</sup> Ben kee ten no bese to gee bô ben diewe no cee wan ké no gee bô boom bew. <sup>12</sup> Bese to yvuwse mvuntelem mvunen, lowci ben, tomsee le ben eceè nce ε è nu wvù Nyo' gomte. E nu Nyo' wvù teje ben le ben eley bvunfon bwew bô bvukuke bwew e.

<sup>13</sup> Bese shee ke ten nyaa keyoone ê Nyo' nje fin fi le seke bese to toε bô diew Nyo' fô ben e, ben to nu ε fiisen diew yidvu no yî looci nu le è nu diew Nyo' ε è yaa nu diew wee ke. E è nu yî yî lemte yî yene le, ben bô nu bonyii bo mbee le. <sup>14</sup> Ben kee boom bo bwee wese le le fiεε fi to kooyεε bô bintaashe bi bonyii bo mbee le bi Nyo' le bi nu ε bee Klistu Jisos e ê keba kè Judea le to nu ε kooy ten bô ben. Ben to nu ε yen ten bongεw can bonyii bonen bo won e lenlen no bó to yenεε can Bojuu bobole.

<sup>15</sup> Bojuu ban nu bô to yuε Tata Jisos. E è nu bó bô to yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le. E nu bó bô to kunεε bese jo bó. Bó gee nonen ε Nyo' yaa yuuke njon bô bó ke. Bó bane lo bonyii bocii, <sup>16</sup> no bó baanke je fô bese le keejemyi ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu wvu le bó eboy e. Bó gee nonen sekeci ε bibefe bibole yinsene bene. Shém Nyo' yî ffuuke nu ε to wase yî bó le keseen.

*E Baul no kenjke shiee keebvuu eyen bonyii bo mbee le bo Tesalonika le*

<sup>17</sup> Boom bo bwee wese le, no beene se gawsenεε nu ε bese ε mom wase naa baay kenjke shiee le bese bee eyen ben e ejise naa no è cim bεε ke kefew caan no beene se gawsenεε. Beene nu ε gawsen ke ε è nu ejise. Beene baa gawsen ê fitele le ke. <sup>18</sup> Bese gomte keekase eto ê ben e. Me wvù Baul keεε nu ε mom wase naa bokan e bokan e, geenen ε Satan jewsee ke bese. <sup>19</sup> Bese kenjke shiee nonen njefo fiεε fi è nulo é bese etaale fwe yî dvú le, kenεε bvujonke bvusese bô kefo kesese ke bvunfon e kè bese nu ke esaale ye dvú fwe dvu Tata wesebeene wvù Jisos seke wvú ε kase ε to bvuu nu la? Ke è nu ben e? <sup>20</sup> E nu naa ben bvuwεε bvusese bô bvujonke bvusese.

### 3

<sup>1</sup> Nonen no bese to yenεε le fi nu ε ghaw wase, ε bese cu ntan keeshεε ejim Aten bese emberj, <sup>2</sup> mum tum Timatio wvù waa bwee wesebeene wvù bee bó lemte Nyo' le yî saaka wvù jee wvu ekumε Klistu le. Bese to tum le wvú eto eleke ben yî mbee wene le ntay, ebvuu etefe ben, <sup>3</sup> le fo bongεw ban ke eshiw wee mvu ben e ke. Ben keεε kee lo le bongεw nu wase fiεε fiεεεbeene. <sup>4</sup> Ben kee lo le seke bese to nu beene nu ε bese to see ê ben ε è bεε lo le beene nu ke eyene bongεw. E è nu ke naa lenlen no fi nu ε kooy wase ε ben kee. <sup>5</sup> E nεε fiεε fi to geε ε me ηke ndioo n'yen le fi nu ε ghaw wase, ε me mum ntum Timatio keenjkeε no mbee wene nu, njefo me nto ηkenjke nfan le è nelo enu ε wee wε wvù momte bonyii ε mom wase ben ε ge lemme dicii di bese lem fô ben e ε tu di ecici.

2:5 2:10; Lem 20:33; 2Kol 1:23    2:6 Jon 5:41, 44    2:9 2Tes 3:7-9; Lem 18:3    2:10 2:5    2:11 Lem 20:31    2:12 4:1; Lum 5:2; Fili 1:27    2:13 1:2-3; Gal 1:11-12    2:14 Lem 17:5    2:15 Lem 2:23; 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; Lum 11:28; 2Kol 11:23-29    2:16 Mat 23:31-33    2:17 3:10    2:19 1Kol 9:24-25; Fili 4:1; 2Tes 1:4    3:1 Lem 17:15    3:2 1:1    3:3 Efe 3:13; 2Tes 1:4; 2Tim 3:12    3:4 Lem 14:22    3:5 Fili 2:16

*É Timatio nya saaka ekumε mbee bonyii bo Tesalonika*

<sup>6</sup> Geenεn keseen nu ε Timatio ε to wase ê ben e ε kase ε tu jim fô bese le, ε see saaka wvù jee wvu ekumε fitele fi ben lese yî Klistu le bô no ben dunçi kenkonen fô bonyii le. Wvù nu ε see ten no ben kumyi bese naa ntay bvuu kenke shiee keeyen bese le no bese kenke ten shiee keeyen ben e. <sup>7</sup> Nje fifin boom bo bwee wese le, yî nsase bô bonjεw bô bese kenke le nu ε shém ε læten bese ekumε ben baay nje fitele fi ben lese yî Klistu le. <sup>8</sup> Keseen nu ε bese ε yoy nje ben leeme ke temyi ben ε bo Tata. <sup>9</sup> Nonen bese ε no nyaa keyoone ê Nyo' baay nje ben. Bese nyaa keyoone ê Nyo' nje njon wvù bese yuuke fwe dvu wvù nje ben. <sup>10</sup> Bese bunlee shiee le entan bô εmvunshen le è nelo é bese ebvuu eyen ben e εjise wvu le bese enya ben bô fiεε fi bεε fuute yî mbee wene le.

<sup>11</sup> Bese bunlee le Nyo' Icee wesebeene kebεε bô Tata wesebeene wvù Jisos eyene je é bese eto ê ben e. <sup>12</sup> Bese bunlee ten le Tata ege é kenkonen kenεn eku ege fwe é ben ekonènè bikuu binen bô bonyii bocii lenlen no bese koonke ben. <sup>13</sup> Bese bunlee nonen wvu le wvù ege é mvuntelem mvunen etemyi, é ben ke enu sε jay, yuule fwe dvu Nyo' Icee wesebeene seke Tata wesebeene wvù Jisos too bô ηgoo ye yicii.

## 4

*Nce wvù Nyo' koonke*

<sup>1</sup> Keemεese boom bo bwee wese le, bese leke ben kule lo can diεwε bonyii bô nu ε taashε yî Tata Jisos e, le no ben to γεεγεε ê bese no ben kenke keecee no Nyo' koonke, ε è nu ke naa wase no ben cee keseen, ben egeè ke nonen gene lo fwe fwe. <sup>2</sup> Ben kee wase bontefe bô bese to nyaε ê ben ê mvungay mvu Tata Jisos e. <sup>3</sup> Fiεε fi Nyo' koonke nu le ben eceè diεwε bonyii bô è nu bo Nyo' le. Fo ben ejaankè kenjan ke. <sup>4</sup> Wee mwaan mwaan ben e kenke keeke keejici

ye ye le ê je yî yuule kenke n'wvum e. \* <sup>5</sup> Fo ye wee enù ke lo yvuuse, ηeyte diεwε yi wee ketum kè yaa kee ke Nyo' ke le. <sup>6</sup> Fo wee ege kebefe kenεε ege jay mvu bô waa bwee yî saaka wvudvu wvun e ke. Bese to nu ε jeme wase ciise lo ê ben ε è bεε lo le Tata nu ke elan ηεw yî bonyii bô gee mwεεm mvun mvunciim e. <sup>7</sup> Ben ekeè le ke Nyo' to tenje beene le beene eceè ε è nu nce nnyen ke. Wvù to tenje le beene eceè nce wvù yuule. <sup>8</sup> Fí ε mum ε no nu le naa γεε wvù tun keeyuw ntefe wvun e nu ε ke wvù tun keeyuw ε è nu wee wvu wum e ke. Wvù tun keeyuw ε è nu Nyo' wvù nyaa Keyoy kew ke Yuule ê ben e.

<sup>9</sup> Fi ekumε kenkonen kè ben ekenkè fô boom bo bwee wene le bo mbee le nu ε ke shiee nu dvù fô ben e wvù bó ebvuu esaanke ekumε fifiε ê ben ke. Fifin nu fiεε ε ben kebεε nu ε Nyo' to γεεyi wase ben no è nulo é ben ekonènè bikuu binen. <sup>10</sup> Yî keceey e, ben koonke naa wase boom bo bwee wene le bocii bo ê keba kè Masedonia le. Geenεn boom bo bwee wese le, bese bvuu teete ke ben le ben egeè ke nonen gene lo fwe fwe. <sup>11</sup> Shiee wene baay enù ε è nu keecee nce wvu nyεkeey, yaa leese ke diuw fô mwεεm mvu bonyii le ke. Ben elemte bô can yene no bese to teeteε ben. <sup>12</sup> Nonen é bonyii bo ekfun emum enyaa n'wvum ê ben, ben saa ebvuu etaale wee mvu yî fiεε le ke.

*Ekumε kefew kè Tata nu ke ekase eto le*

<sup>13</sup> Boom bo bwee wese le, ke bese gomte le ben enu kenjiwe le ekumε bonyii bô nu ε kpweken wase ke. Bese gomte le ben ekiεε wvu le fo ben enu yii yii diεwε bonyii bô yaa taale ke fwe yî fiεε le ke. <sup>14</sup> Beene nu ε bee le Jisos to nu ε kpwe kase buy yî kpwe le, ε è nu ke lenlen no Nyo' nu ke ekase etfuse jim bonyii bô to kpwekene ε bó ε taashε bô bo Jisos, é bó ke enu bô wvù. <sup>15</sup> Bese jemyi fin bii ε è nu diεwε Tata le, le ke beene bô nu ε shεε ejim bô nu ke ebεε dvù yî kefew kè Tata nu ke etoo le nu ke esa fwe dvu

**3:6** Lem 18:5; 2Tes 1:3; 1Tim 1:5; Flm 5-7; Gal 5:6    **3:7** 2Tes 1:4    **3:10** 2:17    **3:12** Gal 6:10    **3:13** 5:1-2; Fili 1:10    **4:1** 2:13; Kolo 1:10; 2Tes 3:6    **4:3** 5:23; 1Kol 6:13; Ibu 10:10    \* **4:4** Kenεε le, "Wee mwaan mwaan ben e kenke keeke keekenke kpweεε ê je yî yuule, kenke n'wvum e."    **4:7** 4:3; 1Bi 1:15-16    **4:8** 1Kol 6:19-20    **4:9** Yeli 31:33-34; Gal 6:10; Efe 5:2    **4:10** 2Tes 3:4    **4:11** 2:9; Efe 4:28; 2Tes 3:10, 12    **4:12** 1Kol 5:12-13; Kolo 4:5    **4:13** 5:1-2; 1Kol 15:51-52    **4:13** 1Kol 15:18-19; Efe 2:12    **4:14** Lum 14:9; 1Kol 15:3-4, 12, 20    **4:15** 1Kol 7:10, 25    **4:16** 1Kol 15:23



bonyii bò nu ε κpwεκεν wase κε. <sup>16</sup> Ben ekeè λε Tata kebεε nu ke enε fowe eshiile too wamte foweεwe bô diεw yì temyi, ε εκολε ke bonceendaa bo Nyo' le fuunke ten, ε son Nyo' jemyi. Ε bonyii bò to κpwεκεne ε bó ε taashε wase bô bo Klistu emum eyaw ebuy. <sup>17</sup> Nonεn ε Nyo' emum ecun beene bò nu ε shεε bò bεε dvú noo bó ntaashε le ê kembεw e keegen etasen beene bo Tata ê kebulε le. Ε beene bo Tata ke emum enu sekecii. <sup>18</sup> Nonεn ben emum elεεsè fitele fi wee noo wee le bô njeme wvun.

## 5

### *No è nulo é wee ecεyte nto Tata*

<sup>1</sup> Boom bo bwee wese le, εκumε kefew bô diuu di nto Tata le nu ε κε shiee nu dvú fô ben e wvù bó esaankè fifie ê ben κε. <sup>2</sup> Ben kebεε kee lo λε diuu di nto Tata le nu ke enu diεwε di coon e εntan. <sup>3</sup> Bonyii nu ke edioo duu λε, “Nyεkeey nu dvú, ε fiεε fi wee efanè yaa nu κε”, ε ηγεw emum enε esεεε egbwe yì bó le diεwε no lume ke ne to yì kpwoon wvù nu bô fue le, je saa enu dvú keelewtε κε. <sup>4</sup> Geenεn boom bo bwee wese le, κε ben nu finεn kenjiwe le wvù diuu didvu ke enε esεεε eto fô ben e diεwε coon e κε. <sup>5</sup> Me njemyi nen njefo ben bocii nu bonyii bo n'yu le, nu bonyii bo εmvunsheen. Ke beene nu bonyii bo εntan kebεε bo kenjiwe le κε. <sup>6</sup> Nonεn fo beene eleeτè no bonyii bomew leete κε. Beene enù we bô bvufee bvusεεbeene fó bvucii. <sup>7</sup> Bonyii bò leete ké no leete ε è nu εntan, ε bonyii bò mbvuum koole bó nu ε mó ké no koole ε è nu εntan. <sup>8</sup> Geenεn no beene nu fisεεbeene ε è nu bonyii bo εmvunsheen, beene emum enù bô bvufee bvusεεbeene fó bvucii. Beene ejo mbee bô kenkonεn ε mvú enù diεwε ketwaa ke jem e ε beene ε jise ε ban gvúw yesebeene dvú, ejo ten mboyma wvù beene taale fwe yì dvú le ε wvù enù diεwε kefo ke jem e ε beene ε bon. <sup>9</sup> Ben ekeè λε κε Nyo' to caw beene γεε λε wen ke edunεε ε è nu shém ye yì ffuuke ê beene κε. Wvù to caw λε beene ke ekenke ε

ε nu mboyma fele yì Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le. <sup>10</sup> Jisos Klistu nu wvù to κpwεε nje yese beene, wvu λε kenεε beene nu dvú, kenεε beene ε κpwεκεn, ε beene enu κε beene ε bó. <sup>11</sup> Nonεn ben emum eyvuwsè mvuntelem mvu wee noo wee le, eyootè ten wee noo wee ε wvú kuu κε no ben gee wase.

### *Ntefe wvu fokemεε bô ngayma*

<sup>12</sup> Boom bo bwee wese le, bese λεke lo ben λε ben ewvumτè bonyii bò lemte ê ben εntelen taale fô ben e yì saaka Tata le bvuu teete ben e. <sup>13</sup> Ben edunçi n'wvum ê bó naa ntay yì kenkonεn e nje lemme dibole. Ben ekenkè ten nshii wvu nyεkeey fô bikuu binεn e. <sup>14</sup> Bese bvuu λεke ten ben boom bo bwee wese le λε ben etefe bonyii bò nu laame κε lo, eyvuwsε mvuntelem mvu bonyii bò kenke jan e, efice ten bonyii bò wεεyi. Ben ekuulè shém ben ε bonyii bocii. <sup>15</sup> Ben eyenè fo wee etfuusè kebefε bô kebefε. Ben egomτè sekecii keegeε ε è nu mwεεm mvù jee fô bikuu binεn e noo fô bonyii bocii le. <sup>16</sup> Ben elanlanε sekecii, <sup>17</sup> bunleè kefew kecii, <sup>18</sup> nyaà keyoone ê Nyo' yì fiεε ficii fi kooyi le. Fin nu fiεε fi Nyo' shieele fô ben bò nu yì Klistu Jisos e. <sup>19</sup> Fo ben ecilè lemme di Keyoy ke Yuule le κε. <sup>20</sup> Fo ben emwaasè bontum bo Nyo' le bò bonyii teete κε. <sup>21</sup> Ben etaassè mwεεm mvunciim, joδ mvù jee leeme yì dvú le, <sup>22</sup> ebvuusè can fô mwεεm mvù befe le mvunciim.

<sup>23</sup> Me nλεke λε Nyo' kebεε wvù nu Nyo' kembonεn elooce ege ε ben eyuule yì fiεε le ficii. Wvú egeε keyoy kenεn bô mvuntelem mvunεn noo ye yene ε yì ke enu se nlom kefew kè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ke eto le. <sup>24</sup> Wvú wvù Nyo' wvù to tenεε ben nu ε wvú ké no leeme κε yì diεw ye le, ε wvú nu ke ege mwεεm mvudvu.

<sup>25</sup> Boom bo bwee wese le, ben ebunleè fô bese le.

<sup>26</sup> Ben egay boom bo bwee wesebeene le bocii enoεcê ê ηjoεcε bonyii bo Nyo' le.

**4:17** Jon 12:26; Lum 5:17; Fili 3:20    **5:2** 1:2-3, 10; 2:19; 3:13; 5:23; Mat 24:36; Fili 4:5; 2Tes 1:7, 10; 2:1-2; Mat 24:43; 2Bi 3:10; Mwm 3:3; 16:15    **5:3** Yeli 6:14-15; Mat 24:39    **5:5** Lum 13:11-12; Efe 5:8-9    **5:8** Efe 6:11-17    **5:9** 1:10; 2Tes 2:14    **5:10** 4:14; Lum 14:8-9    **5:12** 1Kol 16:15-18; 1Tim 5:17    **5:14** 2Tes 3:6, 11, 15    **5:15** Lum 12:17; Fili 1:10    **5:16** Fili 4:4    **5:17** 5:25; Luk 18:1; Lum 12:12; Efe 6:18; Kolo 4:2    **5:18** Efe 5:19-20    **5:19** Efe 4:30    **5:21** 1Kol 14:29; Efe 5:10; 1Jon 4:1    **5:23** 5:1-2; 2Kol 13:11    **5:24** 1Kol 1:8-9; Fili 1:6; 2Tes 3:3    **5:25** 1:2-3; Lum 15:30  
**5:26** Lum 16:16

<sup>27</sup> Me njemyi nciise lo ê ben yî mvunḡay  
mvu Tata le ε ben etaḡ ḡwa' wvun é boom  
bo bwee wesebeene le bocii eyuw.

<sup>28</sup> Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw  
ben bô kembonεn kew é kí enù ben ε bó.

**N'wa' wvu bokaŋ bofɛɛ wvù  
Baul to saŋɛɛ ê kentaashɛ ke  
Tesalonika  
Fiɛɛ fi nu ê N'wa' wvu  
Tesalonika wvu bokaŋ  
bofɛɛ wvun e**

No Baul to cim saŋɛɛ ŋwa' wvu fwe fô bonyii bo mbee le bo Tesalonika le ekumɛ le bó ecɛyte yî nyɛkeey e, kefew kè Jisos nu ke ekase eto le, ε bvufee mɛy kɛ no bvuuŋke bó yî saaka wvudvu le. E Baul mum saŋ ŋwa' wvu bokaŋ bofɛɛ wvun keejeme ekumɛ no bonyii to kpwaake wase le diuu di nto Tata le didvu nu ε jo wase bvudvuu. Wvú to nu ε nele ŋkpawace wvun duŋce le é nto Klistu se jo bvudvuu nu ε kebefɛ bô mwɛɛm mvu buwyɛɛn nu ke eduu efesɛn lo.

*Bikuu bi mwɛɛm e ê ŋwa' wvun*

1:1-2 Kenkɛwce

1:3-12 E Baul bense bvuu tom kentaashɛ ke bonyii bo mbee le

2:1-17 Ntefe ekumɛ nto Klistu

3:1-15 Ntefe ekumɛ nce wvu bonyii bô è nu bo Klistu le

3:16-18 Kemese

<sup>1</sup> E nu me wvù Baul, ε me nu bee Silas noo Timatio. Me nsaŋke ŋwa' wvun fô kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Tesalonika le kè nu ε taashɛ ε no nu yî Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu le.

<sup>2</sup> Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen ebvuu enya ben bô nyɛkeey.

*Ngɛw bô mmawce wvù nu ke enu kefew kè Klistu nu ke ekase eto le*

<sup>3</sup> Boom bo bwee wese le, bese kenke keenyaa keyoone ê Nyo' sekecii ekumɛ ben. E fi nu len nonɛn, njefo mbee wene kuu ke gene lo fwe fwe, ε kenkonɛn kè wee mwaan mwaan kenke fô wee noo wee le gene ke lo ten fwe fwe. <sup>4</sup> Nonɛn, bese kebee ké no saale ye bô ben ê bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bi Nyo' le bimew e. Bese ké no

saale ekumɛ no ben leeme tɛmyi bô ekumɛ no bonyii bone bikaa ê ben ejim ε ben jici ke mbee wene le, noo ekumɛ bonɛw bô ben yene kuule ke shém e. <sup>5</sup> Fifin nu fiɛɛ fi duŋci le Nyo' nu ke esaw bonyii ê je yî teyey e, wvu le ben ke enu ε ben ε kocɛn bonyii bo bvunfon bvù Nyo' le bvù ben yene bonɛw ban nje bvù le. <sup>6</sup> No Nyo' nu wee wvu teyey, wvú nu ke etfuse naa ngɛw wvù bonyii nyaa ê ben bô ngɛw, <sup>7</sup> enya nɛɛɛn ê ben bô yene ngɛw noo ê bese ten. Fifin nu ke ekooy seke Tata Jisos nu ke ebuynɛn fowe etoo ê leme di nguy e di saasaa le. Wvú nu ke etoo nonɛn bô bonceendaa bew bô tɛmyi. <sup>8</sup> Wvú nu ke etfuse envuke ê bonyii bô maa lo Nyo' noo bô baa bee saaka wvù jee wvu ekumɛ Tata Jisos e ke. <sup>9</sup> Bó nu ke elɛse bó é bó ekɛnke ngɛw wvù mɛy lo, é bó egawsɛn bó bó bo Tata fo bó eto fwe dvu wvú noo fô bvukuke bwew bvù baay e. <sup>10</sup> Fifin nu ke ekooy ebvubwe bvù wvú nu ke eto wvu le bonyii bô è nu bew etumte monkum mew, é bonyii bocii bô nu ε lese fitele yî ye le ekɛnke lo nghaw bô wvú. E ben ten nu ke enu bó le njefo ben to nu ε bee saaka we wvù bese to jemɛɛ ê ben e. <sup>11</sup> E nɛɛ fiɛɛ fi bese bunlee ke fô ben e sekecii le Nyo' wese ege é ben enu ε ben ε kocɛn kfuu bonyii bô wvú tenɛ le ben enu le. Bese bunlee ten le wvú efi ben yî mvungay mwew e, é ben ege fiɛɛ fi jee ficii fi ben shieele noo lemme dicii di ben gee nje fitele fi ben nu ε lese yî Klistu le. <sup>12</sup> Bese bunlee ten nonɛn wvu le diee di Tata wesebeene wvù Jisos e, ekɛnkè mbense ê ben entelɛn, ε ben ten kenke mbense yî ye le. Fifin nu nje fitele fi jee fi Nyo' wesebeene bô Tata Jisos Klistu kenke fô ben e.

## 2

*Ekumɛ wee we wvù ngoyte nci Nyo'*

<sup>1</sup> Boom bo bwee wese le, fi ekumɛ nto Tata wesebeene wvù Jisos Klistu bô no beene nu ke etaashɛ keegɛn enu beene ε bó, nu ε me nleke le, <sup>2</sup> fo ben ke enɛ é bvufee emum ebvun ke lo ben nɛn nɛw, \* kenɛɛ enɛ emum etuwtene le ben nu ε yuw njeme

1:1 1Tes 1:1    1:3 2:13; 1Tes 1:2-3    1:4 1Tes 2:19-20; 3:3, 7    1:5 Fili 1:28    1:6 Lum 12:19; Mwm 18:6    1:7 Mat 25:31; 1Tes 5:1-2    1:8 Yesa 66:15; Lum 2:8; 1Bi 4:17    1:11 1Tes 1:2-3; 5:24    2:1 1Tes 4:15-17; 5:1-2    2:2 2:15    \* 2:2 Kenɛɛ le, "... esɛɛ é bvufee ebvun ben,"

mvu le wvú nen'yi fô Keyoy ke Yuule le, kenεε le bese nu ε jeme, kenεε le bese nu ε san ηwa' le diuu di nto Tata le nu ε to wase ke. <sup>3</sup> Fo ben ecine é wee ke elεε ben ε è cim nu naa ê je yi nεε le ke. Ben ekeè le ke diuu di nto Tata le didvu nu ke ekocεn se kefew kiε kè bonyii nu ke enε ebewci bô bo Nyo' ε yaw wase ε to, noo se wee wε wvù ηgoyte nci Nyo' ε buynen ten ke. Ε è nu wvú wvù bó nu ke elεse lo. <sup>4</sup> Ε nu wvú wvù nu ke ebense ekole kew emum ekicine lo fiεε ficii fi bó teje le nyo' kenεε fi bó bunlee fi. Nonεn, emum egeen eley eshii yew ncese Nyo' le emum eteje ekole kew le è nu wen Nyo'. <sup>5</sup> Ke ben kumyi le seke me nto nu beene, nu ε me nto nsee fiεε fin ê ben?

<sup>6</sup> Ben kee wase keseen fiεε fi jici wvù le wvu le wvú ke ebuynen ke wase ε è nu ê kefew kè bó nu ε ηγεε ê wvú le. <sup>7</sup> Ben ekeè le mvunγay mwew mvù wvù ηgoyte nci Nyo' dvú lemte wase keseen ejim ejim, ε è nu ke le wee wvù baanke mvú nu ke ebaanke ke nonεn egeen ebuy seke bó ke ecake wvú ê je. <sup>8</sup> Bó nu ke dīoo ε cake, é wee wvù ηgoyte nci Nyo' wε emum ebuynen, é Tata Jisos emum efefe lo wvú bó keyoy ke ê wvú emvu, efīwse lo bó nlawken wvù wvú nu ke etoo dvú. <sup>9</sup> Wee wvudvu wvù ηgoyte nci nu ke etoo ê mvunγay mvu Satan e, kenke mvunγay mvunciim, gee mwεεm mvù dunçi mvunγay mwew bó mwεεm mvu diuw wvù yumεen e mvù è nu mvu kenλεεma le mvunciim. <sup>10</sup> Ε wvú nu ke etoo ten bó kfuu mwεεm mvù befe mvunciim keelele bonyii bó laa wase dvú. Ε bó laa njefo bó nu ε fan keekoηke keceey wvu le bó ke eboy. <sup>11</sup> No bó baa koηke keceey nonεn, Nyo' ε mum ε ge bó ε no looci jeenke lo wvu le bó ebeje ke wase ε è nu fiεε fi nu fi mbiay e. <sup>12</sup> Ε Nyo' to ge nonεn wvu le wen ke elese bó bocii yī ηgew e bó baa bee keceey e, yuuke njon keegeε mwεεm ε è nu ke mvù yaa nu ke teyey e.

### *Nyo' to caw ben keeboyse ben*

<sup>13</sup> Geenεn boom bo bwee wese le bó Tata koηke naa ntay, bese kenke ke keenyaa keyoone ê Nyo' sekecii ekumε ben, njefo Nyo' to nu ε caw wase ben fonkew keeke

eboyse ben fele yī lemme di Keyoy ke Yuule gee le ben eyuule le, bó yī mbee wvù ben nu ε bee keceey e. <sup>14</sup> Wvú to teje ben yī fifin e fele yī saaka wvù jee wvù bese to fewci le, wvu le ben ke ekenke fô bvukuke bvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le. <sup>15</sup> Nonεn boom bo bwee wese le, ben eleemè temyi, jici nce wvù bese to nyaε ê ben e, kenεε è nu wvù bese to γεγεε lo ben dvú bó diuw, kenεε è nu wvù bese to sanεε lo ê ben. <sup>16</sup> Bese leke le Tata wesebeene wvù Jisos Klistu kebeε noo Nyo' Icee wesebeene wvù to koηεε beene no leεse shém yesebeene sekecii se ηka, ebvuu enya beene bó fiεε fi jee fi beene taale fwe yī dvú le nje fitele fiew fi jee. <sup>17</sup> Wvú eyvuwse mvuntelem mvunεn, ege é mvú etemyi yī lemme di jee le dīcii di ben gee bó yī fiεε ficii fi ben jemyi le.

## 3

### *Ε Baul leke le bonyii bo mbee le ebunleè fô bowen e*

<sup>1</sup> Keemεεse, boom bo bwee wese le, ben ebunleè ten fô bese le. Ben ebunleè le diεw Tata elewtè gene lo fwe ε bonyii wvumte diεw yidvu ke no ben to γεε. <sup>2</sup> Ben ebunleè ten le bese ke eboy can bonyii bó kenke mvuntelem mvù befe gee mwεεm mvù befe le, njefo ke è nu bonyii bocii bó kenke mbee ke. <sup>3</sup> Geenεn Tata ké no leeme ke yī diεw ye le. Wvú nu ke enya ben bó mvunγay, ebvuu egemgeme ben fo ben ke eley can wee kebefε le. <sup>4</sup> Bese nu ε γεε bvufee bvuseε yī Tata le ekumε ben le ben gee wase fiεε fi bese gayte, ε ben nu ke emεy ke egee. <sup>5</sup> Bese leke le Tata eleke mvuntelem mvunεn é mvú enu yī kenkoηen kè ke Nyo' le ebvuu ege é ben ekuulè shém no Klistu to kule.

### *Wee kenke keelemte se diee*

<sup>6</sup> Boom bo bwee wese le, bese gayte lo ê ben ê diee di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le le, ben enjemkesè ye ben ε boom bo bwee wesebeene le bó laame ke lo yaa cee ke bii nce wvù bese to dunceε ê ben e ke. <sup>7</sup> Me njemyi nen, njefo ben kebeε kee no



ben keŋke keebenene bese. Ke bese to ké no laame seke bese to nu beene ke. <sup>8</sup> Ke bese to diee fiεε fi wee le se bese ε law ke. Bese to lemte jimtene entaŋ bô emvunsheen wvu le fo bese ke egεε bvujite yî wee mvu ben e ke. <sup>9</sup> Ke bese to gee nonεn le ke è nu bvudvuu bvuseεe keebiite mwεεm ê ben ke. E to nu wvu le bese edunçi yî gee disese le wvu le ben ebenenè bese. <sup>10</sup> Ben ekeè le naa seke bese to nu beene nu ε bese to nya nci wvun ê ben le, “E wee nu le ke wen nu elemtè, fo bó enya wvú bô fiεε fidien ke.” <sup>11</sup> Me njemyi nen njefo bese yuuke le ben bomew shee laame ke lo yaa lemte ke, lenε ke lo leese dew fô mwεεm mvu bonyii bomew e. <sup>12</sup> Boba bonyii nu ε bese gayte bvuu ciise lo ê bó ê diee di Tata Jisos Klistu le le bó eshii fokuse elemtè keekeŋke fiεε fi bó edieè. <sup>13</sup> Fô ben e, boom bo bwee wese le, fo ben ke ewεle keegeε gee di jee ke.

<sup>14</sup> E wee tun keeyuw fiεε fi bese jemyi ê ŋwa' wvun e, é ben ciise wvú. Fo ben ebvuu ekeŋke lo fiεε keege bô wvuweε wee ke, wvu le wvú ewuumεn. <sup>15</sup> Geenεn, fo ben ejòò wvú diεwε wee bvuban e ke. Ben etefe lo wvú diεwε waa bwee wene le.

### *Ngayma wvu fokemεse*

<sup>16</sup> Tata wvù nu wvu nyεkeey enyaà ben bô nyεkeey sekeciï ê jé le yiciï. Tata enù ben ε bó bocii.

<sup>17</sup> Me wvù Baul nsaanke ngayma wvun bô kebo kem. Fin nu nciise wεm wvù me ŋgee ê boŋwa' bem e bocii. E è nu no me ŋké no nsaanke. <sup>18</sup> Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bocii bô kembonεn kew é kí enù ben ε bó.

**Nwa' wvu fwe wvù Baul to  
saᶇεε ê  
Timatio  
Fiεε fi nu ê Nwa' Timatio  
wvu fwe wvun e**

Nwa' wvun nu wvu fwe wvù Baul to saᶇεε fô cuwee mvu wvù diee to nu Timatio le. Timatio to nu wee Klistu, ε wvù to nu wee wvu woᶇ wvù Esia wvu caan e. Mwεεm mvù Baul saᶇ ekumε mvù ê ᶇwa' we wvu fwe wvun e nu mvuntεntem.

Fi fwe nu ε wvù jemyi jó teete le bó eyenè ekumε n'yεεyi wvù yaa nu ke wvu leᶇ εnteleᶇ jo bonyii bo mbee le. Wvuwwun n'yεεyi to nu le, woᶇ wvù beene yene wvun nu woᶇ kebefε, ε wee nulo ke ekeᶇke mboyma ke seke wee kee mwεεm mvumew mvù nu ê kenylε le bó seke wee ce nce mvu ke diεwε keetune keediee kfuu mwεεm mvumew bó keenu se kpwoon kenεε diemsεn.

Nwa' wvudvu jemyi ten ekumε no è nulo é Timatio egeè lemme diεw ε kentaashe ke bonyii bo mbee le ente, bó no bonyii ebunleè Nyo'. Wvù bvuu seᶇe kfuu kenᶇe kè bikuu bi bintaashe bi bonyii bo mbee le noo bonyii bò fici gee dilemme ê bintaashe ente kenᶇe keekεᶇke. Keemεse nu ε wvù ε tefe Timatio no wvù nulo elemte diεwε waa lemme Jisos Klistu wvù jee le.

*Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e*

1:1-2 Kenᶇεwε

1:3-3:16 Bontefe ekumε no bó egeè mwεεm ê kentaashe le bó ekumε bocee bikuu bi kentaashe le

4:1-6:21 Bontefe ekumε no Timatio egeè lemme diεw

<sup>1</sup> ε nu me wvù Baul, ε me nu waa ntum Klistu Jisos no Nyo' wvù Mboyse we-sebeene bó Klistu Jisos wvù beene gεke bvufee yî ye le to gayεε le me enù.

<sup>2</sup> Me nsaᶇke ᶇwa' wvun fô wo le Timatio wvù è nu waa wεm wvu kecεεy yî mbee le.

Nyo' Ice bó Klistu Jisos wvù Tata wese-beene ebuw wo, ecam shen fô wo le, enya wo bó nyεkeey.

*Le Timatio ecilè bon'yεεyi bo mbiay e*

<sup>3</sup> No me nto ᶇgayεε ê wo seke me nto ᶇgene Masedonia le wo eshεε enù Efesus, nu ε me mbvuu ᶇgayte le wo enù ke jó wvu le wo ecilè bonyii ba bò yεεyi kfuu n'yεεyi mvu wvu jεεy. <sup>4</sup> ε cilè ten le fo bó ejòð kefew kebole jewsee yî mvumanᶇaan e noo yî εdiee ε bo'icee dikfuu di bonyii le yò bó ké no taanᶇe gene dvù se yó kaa lo ᶇkuuᶇ. Mvumvun nu mwεεm mvù too ke ε è nu bó bombew, ε è yaa nu ke bó ntaᶇ wvù wvu Nyo' wvù bii mbee le ke. <sup>5</sup> Shiee ntefe wvun nu keege le bonyii ekeᶇkè kenᶇoᶇen kè nen'yi fô mvuntelem mvù yuule le bó kè nen'yi fô mvuntelem mvù wee gee fiεε ε è yaa nu fi fitele esaake wvù le noo kè nen'yi fô fitele fi kecεεy fi wee lese yî Nyo' le. <sup>6</sup> Bonyii bomew nu ε cine wase yiyin je le ε no bvuyte gene wase ε è nu yî bonjeme bo εcici le. <sup>7</sup> Bó gomte keenu bonyii bò yεεyi bonyii bó bonci bo Nyo' le, geenεn yaa cim kee naa fiεε fi bó jemyi ekumε fi kenεε kenyi ke fiεε fi bó tεεncine yî dvù le se nfan e ke.

<sup>8</sup> Beene kee le nci Nyo' nu fiεε fi jee fεn é wee joo nci wvudvu ê je yi leᶇ no wvù kenᶇe keejoo le. <sup>9</sup> Beene kee ten le nci nu ε bó yaa to gεke fô bonyii bò nu teyᶇe e ke. Bó to gεke ε è nu fô bonyii bò ᶇgoyte bonci le bó bò temyi bikuu le, noo bò maa lo Nyo' le, noo bò gee bibefε le, noo bò yaa yuule ke le, noo bò beete bó diee di Nyo' le, noo bò yuwyi bo'icee bobole noo bobwee bobole, noo bò yuwyi bonyii bomew e. <sup>10</sup> ε nu ten fô bokεne bó bolemse bò jaanᶇe kenᶇaᶇ e, noo fô bolemse bò jiime fô bomew e. ε nu ten fô bonyii bò cooᶇke bonyii gene bó bó le, noo fô bò mbiayte mbiay e, noo bò kane keesee kecεεy kane mbiayte lo le. ε è nu ten fô bò gee naa la fi yaa bii ke n'yεεyi wvu leᶇ e. <sup>11</sup> N'yεεyi wvun bii saaka wvù jee wvù kuuke wvù è nu wvu Nyo' wvù bó bensee le, ε saaka wvudvu nu wvù bó to nyaε can yεm e.

**1:1** 2:7; Tay 3:4; Kolo 1:26-27    **1:2** 1Kol 4:17; 1Kol 4:15; 1Tes 2:11; Tay 1:4    **1:3** Lem 20:1; 4:1-10; 6:3-5, 20-21; 2Tim 2:16-18, 23-26; Tay 1:10-16; 3:9-11    **1:4** 4:7; 6:20; 2Tim 2:16, 23; 4:4; Tay 1:14    **1:5** 1:14, 19; 2:15; 4:12; Lum 12:9; 13:10; 1Kol 8:1; Gal 6:10; 2Tim 1:3, 13; 3:10; Tay 1:15    **1:6** 1:4; 6:4, 20; Tay 1:10    **1:8** Lum 7:12, 16    **1:9** Gal 5:19-21    **1:10** 4:6; 6:3; 2Tim 1:13; 2:2, 15; 3:14; 4:2-3; Tay 1:9; 2:1, 7-8    **1:11** 1Tes 2:4

*É Baul nya keyoone ê Tata yî shen yî wvú to camεε fô wvú le*

<sup>12</sup> Me nyaa keyoone ê Klistu Jisos wvú Tata wesebeene wvú nu ε nya me mvunḡay keelemte lemme diw di wvú to jinḡεε me yen le me nu ε ḡkocεn, mum baa me le me enlemte le. <sup>13</sup> Naa no me ncim nto nu fwele njemyi diεw yî befe εkumε wvú, mbone bikaa ê wvú εjim, nan'yi wvú, geenεn ε wvú cam ke shen fô me le, njefo me nto ḡgee kenjiwe le n'yaa ḡkenḡke wase mbee ke. <sup>14</sup> Tata to nu ε tfuw lo mbuwma we kenḡkonεn yî yεm e, ge ε me no ḡkenḡke mbee bô kenḡkonεn no wee wvú nu ε taashε bô Klistu Jisos ké no kenḡke. <sup>15</sup> Njeme wvú le Klistu Jisos to to yî nshε le keeboyse bonyii bô befe nu naa kecεεy, ε è nu njeme wvú nu ε kocεn wvú wee ebee wvú le se kemanεn. Me kebεε nto nu naa lo nfon bonyii bô befe. <sup>16</sup> Geenεn, ε Tata ke cam shen fô me le, wvu le Jisos Klistu edunḡε yî yεm e, me wvú nu nfon bonyii bô befe, shém ye yî wvú kuule ḡene mεεse bô bonyii. É me nto nu nonεn diεwε kenfewsεn e fô bonyii bô nu ke ebee wvú le ke ekεḡke nshii wvú mεy lo le. <sup>17</sup> Nyo' nu Nfon wvu bvuyvuum e se ḡka, ε ke wvú yaa nulo ekpwe ke, ε ke bô nulo eyεn wvú le ke. É mεy ke wvú maanḡ wvú è nu Nyo'. Beene etumtè monḡkum mew, nyaà n'wvum ê wvú sekεcii se ḡka. Fí enù nonεn.

### *Lemme di Timatio elemtè*

<sup>18</sup> Timatio waa wεm, me nyaa lemme di fiεε fi me njeme fin e can yo le, ε fi bii ε è nu mwεεm mvù bonyii to jemyεε wase ekumε wo diεwε bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, wvu le mvú ke efi wo é wo etum jem yî jee. <sup>19</sup> É leemè ke yî fitele fi wo lese yî Klistu le, eyekè fiεε fi fitele fiuw jemyi ê wo ntay. Bonyii bomew nu ε cinε wase keeyeke fiεε fi fitele fibole jemyi ê bô, ε mum ε gbwe yî mbee wvubole diεwε ḡguw wvu ê joo fò wvú ε bvunḡ e. <sup>20</sup> ḡgoo bô le nu 'Imenayus bô Aleksanda. Me nu ε nya wase boban can

Satan e, wvu le bô ekεḡke bvufee, elu bô diee di Nyo' le di bô beete dvú.

## 2

### *Ntefe εkumε bunle*

<sup>1</sup> Fiεε fi fwe fi me nleke nu le, bonyii bo Nyo' le ebunleè fô bonyii le bocii. Bô ebunleè beelè fô Nyo' le bvuu lekè Nyo' fô bonyii bomew e, nyaà ten keyoone ê wvú. <sup>2</sup> Bô ebunleè fô bonfon e, bô fô bonyii le bocii bô nu yî bintaw bi baay baay e. Bô ebunleè nonεn wvu le è nulo é beene eceè nce kenlεεten bô wvu nyεkeey noo wvu bonyii bo Nyo' le noo wvú kenḡke n'wvum. <sup>3</sup> Keebunlee nonεn nu fiεε fi jee, ε fi ε kocεn εjise jo Nyo' wvú Mboyse wesebeene, <sup>4</sup> wvú shieele le wee tfuu ke eboy noo le wee tfuu ekeè kecεεy e. <sup>5</sup> Nyo' nu ke mwaanḡ maanḡ, ε wee wvú nu entelεḡ jo Nyo' bô bonyii nu ke ten mwaanḡ. É wee wvun nu Klistu Jisos. <sup>6</sup> É nu wvú wvú to nyaε εkolε kew keesum bonyii bocii yî ḡḡew e. Fifi nu fiεε fi Nyo' to dunḡεε seke kefew ke len to kocεnεε. <sup>7</sup> É nεε fiεε fi Nyo' to balεε me le me enù wee nfewcε noo waa ntum Jisos bô le me enù wee n'yεεyi bonyii bô yaa nu ke Bojuu keen'yεεyi bô é bô elese fitele yî Klistu le, eyεεyi ten bô bô kecεεy. Ke fiεε fi me njemyi fin nu ε me mbiayte lo ke. Me njemyi ε è nu kecεεy.

<sup>8</sup> Me ε mum ε no nshieele le bolemse ebunleè mondvvum e monciim, cawse ε è nu can yî yuule we yaa ton'yi shém kenεε cεwkenε ke. <sup>9</sup> Me nshieele ten le bokεnε ejiiisè ndvú é je yî len e yî dunḡi n'wvum e, noo é yî bonyii yene le è nu yî len e. Fo bô etuwci bikuu kenεε leese mwεεm mvù bô kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle kenεε εjise ε banḡ, kenεε ndvú yî kenlum e ke. <sup>10</sup> Bô esuutè ye yibo ε è nu bô gee di jee diεwε bokεnε bô nu ε kocεn keebunlee Nyo' le. <sup>11</sup> Kpwoon kenḡke keenya εkolε kew keeyeke lo n'yεεyi, nu diuw tfu. <sup>12</sup> Me mbaa nya je le kpwoon eyεεyi bolemse kenεε ekεḡke

1:12 2:7 1:12 Gal 1:15-16 1:13 Lem 8:3; 9:1-5; 1Kol 15:9; Gal 1:13 1:14 1:5; 1Kol 15:10 1:15 Luk 15:2; 19:10; Lum 5:8 1:16 Εfe 3:7-9; Kolo 1:25 1:17 Lum 16:27 1:18 4:14; 6:12; 1Kol 9:24-25; 2Tim 4:7-8; Jut 3 1:19 1:5 1:20 2Tim 2:17; 2Tim 4:14; 1Kol 5:5 2:1 Εfe 6:18-19; Fili 4:6 2:2 Esl 6:10 2:3 Tay 3:4 2:4 Esek 18:23; 2Tim 2:25-26; 2Bi 3:9 2:5 Dito 6:4-5; 1Kol 8:6; Lum 3:29-30; 10:12-13 2:6 Mak 10:45; 2Kol 5:15; Gal 1:4; Tay 2:14; 1Jon 3:16; Gal 4:4; Tay 1:3 2:7 1:11-17; Gal 1:1; 2:7-8; Εfe 3:7; 2Tim 1:11 2:8 1Bi 3:7 2:9 1Bi 3:3-5 2:10 5:10 2:11 1Kol 14:34 2:13 Kenḡ 2:7, 21-22; 1Kol 11:8-9 2:14 Kenḡ 3:1-6, 13; 2Kol 11:3

mvunɔɔyay ê we jo bolemse ke. Wvú kenke keenu diuw tfu. <sup>13</sup> Fí nu nonen njefo è nu Adam wvù Nyo' to yawee bom, se bom Iff. <sup>14</sup> E ke è yaa nu Adam wvù Satan to lelee ke. E nu kpwoon wvù bó to lelee e wvù ngoy nci Nyo'. <sup>15</sup> Naa no fí cim nu nonen, nu e Nyo' nu ke eboyse kpwoon fele yí boom bò wvù boote le, fen é wvú e mey e no leeme yí fitele fi wvù lese yí Nyo' le, kenke kenkonen, cee nce wvù yuule noo wvù kenke n'wvum e.

### 3

*No nce bocee bikuu bi kentaashe ke bonyii bo mbee le kenke keenu*

<sup>1</sup> Njeme mvu nu dvú e wvú nu naa lo keceey. Njeme wvun nu le: E wee shieele kentaw keenu cee ekole ke kentaashe le, tu wvù shieele lemme e è nu di jee. <sup>2</sup> Cee ekole kentaashe ke bonyii bo mbee le kenke keenu wee wvù yaa kenke fi fi bó ebaci wvù yí dvú le ke. Wvú kenke keenu dwee kpwoon mwaan, yaa gee mwem kenduun e ke, kpawwci mwem ntay, kenke n'wvum, fiisene bonyii bo ghane le, kee keeyeyi bonyii. <sup>3</sup> Wvú kenke keenu wee wvù yaa wuu ke mbvuum e mó koole ke. Wvú kenke keenu nyekyee bó bonyii yaa cewkene ke, yaa waale waa ke, yaa kenke shiee yí bigew e ke. <sup>4</sup> Wvú kenke keenu wee wvù kee keetaa fô yew ye le ntay, gee e boom bew yuuke wvù le yí fi fi ficii, wvumte wvù. <sup>5</sup> E wee nu se wvù kee keetaa fô ye yew e ntay, é wvù ke eghan nee se keetaa fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le? <sup>6</sup> Ke wvú kenke keenu wee wvù bee banke lo è no nu wee mbee ke. E wvù nu wvuwee wee, é wvù ke ene sekemew emum ebensee ye, ke ene eley ngew diewe wvu dewle le. <sup>7</sup> Wvú kenke ten keenu wee wvù bonyii bo ekfun yene ten le è nu wee wvu len. Efuw ke nonen, é wvù ke ene ejo ê ketam ke dewle le eshoose ekole kew.

*No nce bonyii bò fici gee dilemme ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ente, kenke keenu*

<sup>8</sup> Bonyii bò fici gee dilemme ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ente kenke ten keenu bò kenke kenje ke len. Ke bó kenke keejemyi

díew fi ke, yaa nu bò nu e nya bikuu bibole ê mbvuum ke, yaa nu bonyii bò kuunke ke e è nu sew ke. <sup>9</sup> Bó kenke keejici kenyle ke fi fi Nyo' nu e dunce wase ê beene ekum mbee le, leeme yí dvú le e fi yaa saake bó fô fitele le ke. <sup>10</sup> E bo se gee bó yí lemme le, nu e bó kenke keeyaw emom bó. E bó dioo e dunce le ke bó kenke jay ke, é bó emum egee bó é bó elemte diewe bonyii bò fici gee dilemme ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ente. <sup>11</sup> Boké' bobole kenke ten keenu bò kenke kenje ke len, yaa kunsene mvunkensen ke. Ke bó kenke keege mwem kenduun e ke. Bó kenke ten keeleemé yí keceey e yí fi le ficii. <sup>12</sup> Wee wvù fici lemte lemme ê kentaashe ente kenke keenu dwee kpwoon mwaan. E wvù kenke ten keeke keetaa fô boom bew bó fô yew ye le ntay. <sup>13</sup> Bonyii bò fici lemte ê kentaashe ente ké lemte ntay, kenke diee di baay fô bikuu bibole, no nu ten se nfan ekum fitele fi bó lese yí Klistu Jisos e.

*Fi fi kuuke baay fi è nu fi mbee wesebeene le*

<sup>14</sup> Me n'yene le è shete wase caan é me ento en'yen wo le. Geen e me saanke mwem mvun fô wo le wvu le, <sup>15</sup> é me ne lo è no ndvuyte, é wo ekee no bonyii kenke keege mwem ente jo yew yí yí Nyo' yí è nu kentaashe ke bonyii bo mbee le bo Nyo' wvù kenke nshii le. Kentaashe kin nu kfuy bó kenffuy kè jici keceey e. <sup>16</sup> Fi nu dvú e fí kuuke naa baay. E fi fin nu fi to shee nu é kenyle le ekum mbee wesebeene wvù beene jemyi, e Nyo' e ge wase beene e kie. Fi fin nu le: Wvù to nu e dunce ekole kew yí nyam ye wee wvu wum e. Keyoy ke Yuule to nu e bense wvù. Bonceendaa bo Nyo' le to nu e yen wvù le. Bó to nu e fewce ekum wvù ê bitum bicii. Bonyii to nu e lese fitele yí ye le won tfuu. Bó to nu e jo wvú e wvù ben we ley bvukule le.

### 4

*Ekum bonyii bo nyeyi le bo mbiay e*



<sup>1</sup> Keyoy ke Yuule jemyi lo teytey le è nu ke enu kefew kemew e, é bonyii bomew ecine mbee le eyuuke wase mwεεm ε è nu ê biyoy bì lele bonyii noo bon'yεεyi bo bonceenda bo dεwle le. <sup>2</sup> ε bon'yεεyi ban nu ke etoo can bonyii bò ghane buwsee bonyii mbiayte mbiay, ε mvuntelem mvubole ε cife wase ke diεwε bó ton ε è nu bô kento. <sup>3</sup> Bó nu ke ekane le fo bonyii etaashì bvujen, bô le fo wee edieè kfuu mwεεm mvumew ke. ε mwεεm mvun nu ε Nyo' to fε le bonyii edieè, ε bonyii bò kenke mbee bvuu kee kecεy dīoo diee no nyaa keyoone ê Nyo'. <sup>4</sup> Fiεε ficii fi Nyo' to fεleε nu ε fi jee, ε fimew yaa nu dvú fi wee etune é wvú fεn ε fiisen bô keyoone ê Nyo' ke, <sup>5</sup> njefo njeme wvù wvu Nyo' bô bunle nu ε ge wase fī ε no yuule.

### *Waa lemme wvu Klistu Jisos wvù jee*

<sup>6</sup> ε wo duñci mwεεm mvun ê boom bo bwee wesebeene le, é wo enù wee lemme wvu Klistu Jisos wvù jee wvù nu ε bó ε kuuse bô diεw Nyo' yì nu ekume mbee bô n'yεεyi wvù jee wvù wo bii wvù le. <sup>7</sup> Fo wo ekenke naa lo fiεε keege bô mvumanjaan mvu εcici mvù nu se mvú kenke fiεε keege bô Nyo' ke. Yεεye ekole kuw keecee nce ε è nu wvù Nyo' gomte. <sup>8</sup> Keedvumte ndvum yaci ye kenke ke sεw fô wee le. Geenεn ε keecee ε è nu nce wvù Nyo' gomte kenke sεw fô wee le ê jé le yicī, njefo fifin kenke sεw yī nshii wvu keseen e, bvuu kenke yī nshii wvù too le. <sup>9</sup> Njeme wvun nu naa kecεy, ε è nu njeme wvù nu ε kocεn wvù wee ebee wvù le se kemañen. <sup>10</sup> ε nεε fiεε fi bese famte εdien yī lemme din e njefo bese nu ε leke bvufee bvuseεse bvucii yī Nyo' wvù kenke nshii le. Nyo' nu Mboyse bonyii bocii, efey mvunciim bonyii bò nu ε bee wvù le.

<sup>11</sup> ε yεεyi bonyii bô mwεεm mvun gayte ε bó gee mvú. <sup>12</sup> Fo wo ecine é wee ejòò wo ekuse le njefo wo bεε wan caan ke. ε nù kenfewsεn fô bonyii bo mbee le ê je yì wo jemyi jó bô yī nce wo le, noo kenkonen kè wo kenke le, noo fitele fi wo lese yī Nyo' le, noo je yì wo gεele ye yo jó ε yī yuule le. <sup>13</sup> Nya ekole kuw keetaanke Nwa' Nyo' ê bonyii ya le, ebvuu efewci diεw Nyo', eyεεyi

tεn bó egeñ ebuy seke me ñke ento. <sup>14</sup> Fo wo elañ nnya yo ke. Nnya yin nu yì bó to nyae ê wo seke ñgoo bocee bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le to gεεleε can yibo yī yo le jemyi ê wo we diεwε bonyii bo ntum Nyo' le. <sup>15</sup> Nya ekole kuw ê mwεεm mvun, egeè mvú mvunciim ε bonyii bocii yεne ñgenfwe wo le. <sup>16</sup> ε yεnè bô ekole kuw noo bó n'yεεyi wo. ε jici dvú ntay wvu le no wo gee nonεn, é wo ke eboyse ekole kuw, eboyse tεn noo bonyii bò yuuke fiεε fi wo jemyi.

## 5

### *Ntefe no Timatio egeè bô bonyii bo mbee le*

<sup>1</sup> Fo wo ke dīoo jemyi fiεε ê wee wvu ñgaywee no wamene lo wvù ke. Geenεn tefe lo wvù ke diεwε ico le. ε joò cubonyii diεwε boom bo bwoo le. <sup>2</sup> ε joò tεn bokεne bo ñgaybonyii diεwε bobwoo le, ejòò ñgon bokεne diεwε jéme yo le, etaalè bó ê je yì yuule le.

### *No è nulo é kentaashε etaale fô bokε' bo bonkfu le*

<sup>3</sup> ε taalè fô bokε' bo bonkfu le bò è looci nu bò yaa kenke ke wee wvù taale fô bó le ke. <sup>4</sup> Geenεn, é kpwεε ñkfu kenke boom, kenεε boom bo boom e, é wo cine ε bó yaw yεεyi keege lemme dibole di mbee le, wvu le bó etaale tεn fô bobwee bobole kenεε fô bo'iceε bobole no bó to taale fô bó le. Fifin nu fiεε ε fī ε kocεn ê Nyo' ejise. <sup>5</sup> Kpwεε ñkfu wvù looci nu kpwεε ñkfu wvù yaa bvuu kenke wee wvù taale fô wvù le, nu ε wvù taale ke wase fwe ε è nu yī Nyo' le, bunlee sekeci beele fô Nyo' le εntañ bô εmvunsheεñ. <sup>6</sup> Geenεn, ε kpwεε ñkfu wvù ghane fiew diee ε è nu ekole kew, nu ε wvù ε kpwe ke wase naa no wvù cim bεε lεne ê we. <sup>7</sup> ε jemyi mwεεm mvun ê bó, wvu le fo bonyii ke enε ebaci bó. <sup>8</sup> ε wee nu se wvù taale fô kfuu diεw e, efey mvunciim fô ye yew e, tu wvù nu ε tun wase nce wvù è nu wvu mbee. ε didiε gee nu ε dí ε fo ε fey naa lo di wee wvù yaa nu ke wee mbee le.

<sup>9</sup> Kpwεε ñkfu wvù è nulo é bó elese diee diεw ñgoo bokε' bo bonkfu le bò bó efici

bó kɛŋke keenu wvù nu ε buy wase bilum mbansoocaa, wvù to nu kɛ kpwɛɛ diemsen mwaan, <sup>10</sup> ε è nu wvù bó kee lo le wvù kɛŋke gee di jee. Fì nu le: Wvù kuuse boom bew ê je yì jee le, fiisene botolo ê wvù yew, ε wvù ε cukɛ wase tɛn bikaa bi bonyii bò è nu bo Nyo' le, ε ficɛ bonyii bo ηgɛw e, ε wvù ε nya ekolɛ kew keegɛ lemme di jee ê jé le yicii.

<sup>11</sup> Geenɛn, fo wo ebee keelese bokɛ' bo bonkfu le bò bɛɛ boom bo caan ηgoo bò bó efici le kɛ, njefo é ye yibo ja ε kɛw ε no ηeyte, é bó emum edaayɛ ηkawma wvù bó to gɛɛ ê Klistu, emum egomte keekase egɛn ê bolemɛ bomew e. <sup>12</sup> ε bó ge nonɛn, tu bó ε jo wase ηgɛw yì bikuu bibole njefo bó nu ε ηgoy wase ηkawma wvubo wvu fwe. <sup>13</sup> ε keebvu ebase fó nu, é wo lese bó ηgoo le, é bó enɛ enu wase bonyii bò shee laame lo, gbwayte yew bonyii le danɛsɛ. ε è yaa mɛy kɛ le bó nu eshee laame lo kɛ, bó nu ekunsɛnɛ tɛn mvunɛkunsɛn, leese dew fô mwɛɛm mvu bonyii le, jemɛy mwɛɛm mvù bó yaa kɛŋke keejemɛy kɛ. <sup>14</sup> Nonɛn me ε no nteete bokɛ' bo bonkfu le bò bɛɛ boom bo caan le bó ekase egɛn etaashɛ bvujen bò bolemɛ bomew, eboo boom, etaalè fô yéw yibole, fo wee bvuban ke enɛ ebɛɛ ejim jodvu ebeete bò dieɛ disɛɛbeene. <sup>15</sup> Me ηgayte nɛn njefo bonyii bomew bó le nu ε jay wase je ε tu ê keba ke Satan e. <sup>16</sup> ε kpwoon wvù è nu wee mbee kɛŋke bokɛ' bo bonkfu le ê kfuu dibole, é wvù nu fici bó, wvu le fo kentaashɛ ke bonyii bo mbee le etuule bvujite kɛ. ε kí efici wase ε è nu bokɛ' bo bonkfu le bò looci nu εbonɛbon.

*Ficɛ fi bonyii bo mbee le kɛŋke keegɛ fô bocee kentaashɛ le*

<sup>17</sup> Bocee bikuu bi kentaashɛ ke bonyii bo mbee le bò lemte ntay nu ε bó kɛŋke keenyaà n'wvum bò mmawɛɛ ê bó ntay, efey mvunciim bò fewci tɛn diɛw Nyo' bvuu yɛɛyi bonyii. <sup>18</sup> Bó kɛŋke keenyaà nonɛn njefo Nɔwa' Nyo' gayte le, “Fo wo esùm diuw nyam seke yì lɛɛ egin kɛ.” ε fí bvuu nu tɛn le, “Wee lemme kɛŋke keekɛŋke nlawma we.” <sup>19</sup> Fo wee ke eyuu eshomse cee ekolɛ ke kentaashɛ le kemew

ê wo, é wo emum ebee wvù le sɛ bonyii ε leem bofɛɛ kɛnɛɛ botɛte ε ben jim nsaw wvudvu kɛ. <sup>20</sup> ε è nu wee wvù nu ε mɛy kɛ ε no gee kebefe gɛne dvù, é wo wamɛn wvù ejise jo bonyii bocii, wvu le kebese efan.

<sup>21</sup> Me njemɛy fin ê wo fwe dvu Nyo' bò Klistu Jisos noo bonceendaa bò Nyo' nu ε baa le, wo egeè ficɛ fi me ηgayte fin yaa tuu dwen wee mvu kɛ, egeè ficɛ yaa dunɛi kejeɛy jɛɛy kɛ. <sup>22</sup> Fo wo ebuwbuwè keegɛɛ can yì wee le le wvù enù cee ekolɛ ke kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kɛ. Fo wo elese fiuw can fô kebefe ke wee mvu le kɛ. Gɛɛɛ ekolɛ kuw ε kí eyuulè.

<sup>23</sup> Fo wo ebvuu ewuu kɛ ε è nu joo maan kɛ. ε wuù tɛn fimmbvuum caan nje tee diuw bò no wo mooci kɛ cɛmɛmɛ baay nɛn. <sup>24</sup> Bibefe bi bonyii bomew e ké no yen'yi naa baay dunɛi le bó nu ε gbwe wase nsaw, ε bi bomew e ké jo naa kefew sɛ yɛnɛ. <sup>25</sup> ε nu kɛ lɛŋlɛŋ no gee di jee di bonyii bomew e ké no yen'yi. ε dí cim baa yanɛn eyɛnɛ, tu kɛ dí nu ke emɛy nyiime kɛ.

## 6

*Nfwa wvù nu wee mbee eyuukè wee wvù kɛŋke wvù le*

<sup>1</sup> Bonyii bocii bò nu ekuse jo kemmbun ke bvunfaw e kɛŋke keenyaa n'wvum ê jé le yicii ê bonyii bò kɛŋke bó. Bó egeè nonɛn, wvu le fo bonyii ejemɛy diɛw yì befe ekumɛ dieɛ di Nyo' le noo n'yɛɛyi wesebeene kɛ. <sup>2</sup> Fo bonfaw bò bonyii bò kɛŋke bó nu bonyii bo mbee le emum ejoð bó ekuse le njefo bó bocii nu boom bo bwee wan e yì Klistu le kɛ. Bó kɛŋke keelemte lo fô bó le ntay fesene lo, njefo bonyii bò kɛŋke sɛw lemme dibole nu ε è nu bonyii bo mbee le ε bó koonke bó naa ntay.

*Bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e bò bvukukɛ bvulɛŋ*

ε yɛɛyi bonyii bò mwɛɛm mvun, teete bó le bó egeè mvù. <sup>3</sup> ε wee yɛɛyi n'yɛɛyi mvu jɛɛy yaa beɛe n'yɛɛyi wvu lɛŋ wvù wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le noo n'yɛɛyi wvù kocine bò nce wvù Nyo'

gomte, <sup>4</sup> tu mwεten bensee ε ε nu ye yi εcici yaa kee fiεε κε. Wvuwε wee cemte bô kencem ke bombew bô mvun̄kicεn mvu díew e mvù too bô kendon̄ ke benεen noo diwaa noo díew yì befe noo keebiinene bonyii ken̄ke ηkpawawce wvù befe, <sup>5</sup> noo diuw wvu kumεen entelεη jo bonyii bô nu ε bvufee bvubole ε lemlεm wase ε bó ε lase wase kecεey e. Bó gee nonεn kpwaake le fiεε fi Nyo' le nu je mi yì bó nu ke ekuw jó.

<sup>6</sup> Geenεn é wee cee nce wvù Nyo' gomte bvuu yuuke njon̄ bô fiεε fi wvù ken̄ke, tu ε nu naa bvukuke bvu baay, <sup>7</sup> njefo beene to to é won̄ jan cancan, ε beene nu ke etu ke jim cancan. <sup>8</sup> Nonεn é beene ken̄ke mwεem mvudien bô ndvù, tu mvumvun nu ε kocεn fô beene le. <sup>9</sup> Geenεn bonyii bô gomte ε ε nu bvukuke ké ley mmom e, jo é ketam e, mum ley shiee mwεem e nteen mvu keyun̄ e mvù too bô bon̄gew. ε mwεem mvun nu mvù ffûmte bonyii ηgew e ε ε yaa nu wvu wεε κε. <sup>10</sup> Dikfuu di mwεem mvù befe le mvunciim san ε ε nu yì ken̄kon̄en ke bigew e. ε nu nje shiee wvu baay wvun wvù bonyii ken̄ke fô bigew e wvù bonyii nteen nu ε jay wase je yì mbee wvubole, ε bon'yε mvuntelem mvubole bô mwεem mvu nsase le nteen.

<sup>11</sup> Fô wo le Timatio, wo nu fiuw wee Nyo'. ε lewtè lo fiuw mvumvun mwεem. ε taalé ε ε nu keeken̄ke nce wvu teytey noo nce wvù Nyo' gomte. ε jicì mbee wo le, ken̄ke ken̄kon̄en, kuule shém, ken̄ke ten nce wvu nyεkeey. <sup>12</sup> ε diuù bvudiuw bvu mbee le bvù jee, jicì nshii wvù mεy lo wvù bó to ten̄εε wo keeley wvù le, ε wo leem é bonyii nteen fwe bô eben jim nsaw wo, ε wo jeme len̄ ekumε mbee wo.

<sup>13</sup> Me ε mum ε no njemyi é wo εjise jo Nyo' wvù nyaa nshii é mwεem mvunciim, noo é εjise jo Klistu Jisos wvù to leemεε fwe dvu Bontus Baylet jeme fiεε fi len̄ bô diuw we ekumε ekole kew, <sup>14</sup> ηgayte le wo egeelè bonci ban, nù se nlom ε fiεε yaa nu dvù fi wee ebaci wo yì dvù le egen ebuy kefew kè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ke ebuyneen e. <sup>15</sup> ε wvù nu ke ebuyneen ε ε nu é

kefew ke len̄ e, kè ε nu ke edun̄ce Nyo' wvù bó bensee, wvù ε mεy κε wvù wvù saake mwεem mvunciim, nu Nfon bonfon noo Tata botata bocii. <sup>16</sup> ε mεy κε wvù maan̄ wvù yaa nulo ekpwe κε, ε wvù nu é n'yuu wvù ε nulo wee saa ebence nceencee fó le κε. Wee ke baa yuu yen̄ wase wvù le, ε κε ε nulo é wee eyen̄ wvù le κε. N'wvum nu é wvù, ε sa' ye nu yì mεy lo. Fí enù nonεn.

<sup>17</sup> ε dioo tu é keba ke bonyii bo kpawaw e yì won̄ wvun e, é jem̄yì é bó le fo bó ebenseè ye κε. Fo bó eleke bvufee bvubole yì kpawaw e wvù nulo ke enε eka le κε. Bó eleke bvufee ε ε nu yì Nyo' wvù looci tfuuke lo mwεem mvunciim é beene le beene eyuuke njon̄ dvù le. <sup>18</sup> Bó egeè ε ε nu mwεem mvù jee, é kpawaw wvubo enù mwεem mvù jee mvù bó gee. Bó eyene can yibo enyaa nnya yaa taale κε. <sup>19</sup> Yiyin nu je yì ε nulo é bó egeele ntfu fô bikuu bibole yì ntfuu le diεwε kenffuy kè tem̄yi le, wvu le bó ejici nshii wvù looci nu nshii le.

<sup>20</sup> Timatio, é jicì κε fiεε fi bó nu ε gee can yo le. ε wεmte lo bonjeme bô yaa ken̄ke κε fiεε keege bô Nyo' noo bonjeme bo mvun̄kicεn e bô bonyii kpwaake le ε nu bo bvufee le. <sup>21</sup> Bonyii bomew nu ε ne wase ε no kun̄ene mvumvun mwεem, ε ne ε jay je é keba ke mbee wvubole. Tata ebuw ben bocii.

**6:5** Jon 10:12; Lem 20:33-34; 1Tes 2:5; Tay 1:11; 1Bi 2:14; 5:2    **6:6** 4:8; Fili 4:11; Ibu 13:5    **6:7** Job 1:21; Ekle 5:14  
**6:8** Bñgn 30:8-9    **6:12** 1:18; 4:14    **6:13** Mat 27:11-26; Jon 18:28-19:16    **6:14** 1:3, 18; Fili 1:10; 1Tes 5:1-2    **6:15**  
Lem 1:7; 2Bi 3:3-9; Mwm 17:14    **6:16** Ksm 33:20; Mben 104:2; Jon 1:18; Kolo 1:15; 1Jon 4:12    **6:17** Mben 62:10;  
Luk 12:15, 20; Jεm 5:1    **6:19** Mat 6:20    **6:20** 1:4; 6:4; 2Tim 1:14    **6:21** Gal 6:18

**Nɔwa' wvu bokaŋ bofɛɛ wvù  
Baul to saŋɛɛ ê  
Timatio  
Fiɛɛ fi nu ê Nɔwa' Timatio  
wvu bokaŋ bofɛɛ wvun e**

Nɔwa' wvun nu wvu bokaŋ bofɛɛ wvù Baul to saŋɛɛ fô Timatio le. E nɔwa' wvun e nu e è baay nu bontefe bò Baul nyaà ê Timatio diɛwɛ wee wvù bò wvù lemte e wvù fici wvù le. Wvù jemyi baay ekumɛ shém yì kuuleɛn. Wvù nu e tefe Timatio le wvù egeɛnè ke fwe bò lemme diɛw di wvù lemte fô Jisos Klistu le bò fitele fimwaan, bò le wvù ejici ke n'yɛɛyi wvu lɛŋ wvù wvu saaka wvù jee bò wvu ê moŋkan mo moyvuum e. Wvù teete tɛn le wvù egeè lemme diɛwɛ wee n'yɛɛyi le bò wee wvù ghane lo fewci diɛw Nyo' le ntay naa é wvù cim yɛne bonɔɛw nɛɛ, keɛɛ bonyii cim kicine wvù nɛɛ.

Baul nu e loocɛ e jeme lo ê Timatio le wvù eyɛnè fo wvù ke enɛ elese kebo fô “bombew bo keyoŋ e bo ɛcici le ke” (2:23). Yì mwɛɛm mvun e mvunciim nu e wvù e tamɛ Timatio le wvù ejo kenfewsɛn yì nce wen e.

*Bikuu bi mwɛɛm e ê Nɔwa' wvun e*

1:1-2 Keŋkɛwɛɛ

1:3-2:13 E Baul nya keyoone ê Nyo' ekumɛ Timatio bvuu yvuwsɛ fitele fiew

2:14-4:5 E Baul tefe Timatio

4:6-18 E Baul jeme ekumɛ ekole kew

4:19-22 Kemɛse

<sup>1</sup> E nu me wvù Baul, e me nu waa ntum Klistu Jisos yì ŋkoŋ wvù wvu Nyo' le bii ŋkawma wvu ekumɛ nshii wvù mɛy lo wvù nu yì Klistu Jisos e.

<sup>2</sup> Me nsaŋke nɔwa' wvun fô wo le Timatio waa wɛm. Wo nu fitele fiem.

Nyo' Ice bò Klistu Jisos wvù Tata wesebeene ebuw wo, ecam shen fô wo le, enya wo bò nyɛkeey.

*E Baul nya keyoone ê Nyo' ekumɛ Timatio bvuu yvuwsɛ fitele fiew*

<sup>3</sup> Me ŋké ŋkumyi wo sekecii ê bunle yɛm e no nya ke e è nu keyoone ê Nyo' wvù me nlemte wvù le e fiɛɛ yaa saake me fô fitele le ke no bo'icɛm to lemte. <sup>4</sup> Me ŋké ŋkumyi tɛn misɛm yì wo to shiwse seke bee wo to gawsene, e jɛŋ no yuu me ɛntaŋ bò ɛmvunsheɛŋ le me mbee en'yɛn wo le, wvu le fitele fiem eyiŋsɛn bò njoŋ. <sup>5</sup> Me ŋké no ŋkumyi tɛn mbee wo wvu keɛɛy wvù wo keŋke. Mbee wvun to yaw bwee bwoo wvù Loys bò bwoo wvù Yunis no keŋke, e me ŋkee se kemaŋɛn le è nu wvù wvù wo keŋke keseen. <sup>6</sup> E nɛɛ fiɛɛ fi me ŋgomte keentamɛ wo le wo ekase ekamse yì nnya Nyo' yì nu yì yo le, efieè yì dvù le diɛwɛ ŋguy e. Nnya yin nu yì wo to keŋkɛɛ seke me nto ŋgeɛɛ can yɛm yì yo le. <sup>7</sup> E keè le Nyo' to baa nya keyoy ê beene e è nu kè egee e beene keŋke nfan ke. Wvù to nya e è nu keyoy ke mvunɔɔy e bò ke keŋkoŋɛn e noo kè nulo ege é beene ekeè keekemsene bò bikuu bisɛɛbeene.

<sup>8</sup> Nonɛn, fo wo ewuumenè keejemyi ê bonyii bomew ekumɛ Tata wesebeene keɛɛ ekumɛ me wvù lemte ncaw nje ye ke. Geenɛn è joð tɛn wo ŋɔw yì saaka wvù jee wvun e bò mvunɔɔy mvù Nyo' nya ê wo le. <sup>9</sup> Nyo' nu wvù to boysɛɛ beene, tee beene le beene enu bonyii bò è nu bew. Ke wvù to ge fifin e è nu nje lemme dimew di beene to geɛ ke. E to nu nje kenseyse kew fô beene le, bò mbuwma we wvù wvù to buwɛɛ beene dvù fele yì Klistu Jisos e e è bɛɛ naa lo e won se ke kɛw. <sup>10</sup> Keseen nu e bó e duŋɔɔ wase mbuwma wvudvu ê beene no Mboyse wesebeene wvù Klistu Jisos nu e to wase. Wvù nu e ŋgoy mvunɔɔy mvu kpwe le, e duŋɔɔ nshii wvù mɛy lo endan, bò le ke wee bɛɛ ke ebvuu ekpwe ke. E wvù ge mvù e buy endan e è nu bò saaka wvù jee. <sup>11</sup> E nu saaka wvù jee wvudvu wvun wvù Nyo' nu e baa me le me enu wee nfewɛɛ bò waa ntum Klistu noo wee n'yɛɛyi wvudvu. <sup>12</sup> E nu nje fifin wvù me n'yɛne ŋɔw wvù me n'yɛne wvun nɛn. Geenɛn ke me ŋ'wuumene ke, njefo me ŋkee wee wvù me nu e nlese

1:1 1Tim 2:7    1:2 1Tim 1:2; 1Kol 4:17    1:3 Fili 3:5; 1Tim 1:5    1:5 Lem 16:1    1:6 1Tim 4:14, 5:22    1:7 Lum 8:15    1:8 2:9; Lum 1:16    1:9 Efɛ 2:8-9; Tay 3:5    1:10 Jon 1:14; Tay 3:6; 1Kol 15:20, 55, 57; Ibu 2:14-15    1:11 1Tim 2:7    \* 1:12 Keɛɛ le, “... wvù nulo etaale ke fô fiɛɛ fi wvù nu e nya can yɛm e fin e”,



fitele yî ye le. E me ηkee lo σε kemaηen le wvú nulo etaale κε fô fiεε fi me nu ε nya can ye le fin e,\* eγεν buy diuu di fokemεse le. <sup>13</sup> E bii κε tweη n'yεεyi wvú è nu wvu ληη wvú me nto n'yεεyεε wo dvú. No wo bii dvú nonen eleesè κε fitele ε è nu yî Klistu le, κεηκε κεηκοηεν fô bonyii le kè è nu ke Klistu Jisos e. <sup>14</sup> E jici n'yεεyi wvu κεceεy e wvú bó to nyaε can yo le. E jici bô mvuηgay mvu Keyoy ke Yuule le kè nu yî yese beene le.

<sup>15</sup> Wo kee lo λε bonyii bocii bo ê keba kè Esia le to nu ε λaη wase me. E ηgoo yibole nu Figelus bô 'Emogenes. <sup>16</sup> Me nλeke λε Tata ecam shen fô yew Onesifolus e. Wvú to ké no gee naa bokan e bokan e ε shém yem λεtene. Wvú to baa wuumene me nje ncaw wvú me nu wvú λε κε. <sup>17</sup> E nu seke wvú to fεσεε Lum jan, wvú to nu ε looce gom lo me ke ghan yen me le. <sup>18</sup> Me mbunlee λε Tata ege é ke edioo enu diuu di fokemεse, é Tata ecam shen fô wvú le. Wo looci kee naa lemme dicii di wvú to lemεε fô me le ê kelaante kè Efesus e.

## 2

### *No è nulo é Timatio ediuu yî fiεε fi Nyo' le*

<sup>1</sup> Timatio waa wεm, è dioo tu fô wo, è leemè κε temyi bô mvuηgay mvú Klistu Jisos nu ε buw wo dvú. <sup>2</sup> E joò ten fiεε fi wo ké no yuuke ε me njemyi fwe dvu bonyii nteen leesè can bonyii bo ληη e bô nulo ke eyεεyi ten bonyii bomew dvú. <sup>3</sup> E joò ten wo ηγεw diεwε wee jem wvu ληη wvú wvu Klistu Jisos e. <sup>4</sup> Ke wee jem ke dioo nu yî lemme diew e bvuu no leese εkolε fô mwεεm mvu bonyii bo ncεw e κε, njefo fiεε fi wvú taale yî dvú le nu keegeε fiεε fi cee εkolε we shieele. <sup>5</sup> E è nu κε ληηληη no κε wee wvú lewte kenlewtε nulo ke elewtε eso fiεε, σε wvú lewte bii bonci bo kenlewtε le κε. <sup>6</sup> Wee wεε wvú lemte ten ntay nu wvú κεηκε keeyaw emom fiεε ηgoo mwεεm mvú wvú to jewyεε le. <sup>7</sup> E kpawcì ekumε mwεεm mvú me njemyi mvun é Tata ege é wo ekiεε mvú mvunciim.

<sup>8</sup> E kumyî Jisos Klistu. Wvú to nu ε buy yî kpwe le. Wvú to nu wee wvu ê kfuu di Nfon

Dawe le. E nu wvú wvú me nfewci ekumε wvú ê saaka wεm wvú jee le. <sup>9</sup> E nu nje saaka wvú jee wvun wvú me n'yene ηγεw, nu yî boncaw e diεwε cooη e. Geenεn, naa no me ncim nu yî boncaw e nonen nu ε κε diεw Nyo' nu yî boncaw e κε. <sup>10</sup> No fí nu nonen, me ε mum ε no ηkuule shém yî fiεε ficii le nje bonyii bô Nyo' nu ε caw, wvu λε bó ten ke eκεηκε mboyma yî Klistu Jisos e bô bvukuke bvú mεy lo. <sup>11</sup> Njeme wvun nu naa κεceεy, wvú nu λε:

E beene nu ε taashε ε kpwe beene ε bó,  
é beene ke ecee ten beene ε bó.

<sup>12</sup> E beene kuule shém,  
é beene ke esaake bvunfon beene ε bó.  
E beene ma lo wvú,  
é wvú ke ema ten beene.

<sup>13</sup> E beene nu σε beene leeme yî diεw yese-beene le,  
é wvú emεy κε leeme yî diεw ye le,  
njefo κε è nulo é wvú etun εkolε kew κε.

### *Wee lemme wvú Nyo' nu ε bee*

<sup>14</sup> Tamceε bó bô mwεεm mvun, ebvuu ejeme ê bó fwe dvu Nyo' λε bó elu bô mvuηkicεn mvu ekumε diεw. Ke mvú yaa fii wee κε. Mvú beete κε lo bô bonyii bô yeke mvú. <sup>15</sup> E momtè ntay keedunçi εkolε kuw ê Nyo' εjise diεwε wee wvú Nyo' yene λε è nu wvu ληη e. E nu wee lemme wvú yaa κεηκε κε fiεε fi wvú ewuumene yî dvú le, noo wvú jici κεceεy ke diεw Nyo' le ê je yi ληη e. <sup>16</sup> E wεmtè lo bonjeme bô yaa κεηκε κε fiεε keege bô Nyo', njefo bonjeme bodvu nu ege é bonyii ecee κε ε è nu nce wvú yaa nu κε wvú Nyo' gomte gene dvú fwe. <sup>17</sup> Bon'yεεyi bobole bodvu nen'yi no nu κε diεwε κεηkoken kè diee ye wee ghεεηκε gene dvú le. Ngoo bonyii bô yεεyi n'yεεyi wvudvu wvun nu 'Imenayus bô Filitus. <sup>18</sup> Bó nu ε cine wase je κεceεy e no bó leeme λε mbuy wvu yî kpwe le nu ε jo wase bvudvuu. E dioo ge nonen, ε befε bô mbee bonyii bomew. <sup>19</sup> Geenεn, kenffuy kè è lese Nyo' nu kè temyi, ε kí leeme κε fó. Kenffuy kin nu ε Nyo' ε saη nciise we yî dvú le ε wvú nu λε, "Tata kee bonyii bô

è nu bew,” noo le, “Wee tfuu wvù bene diee di Tata le, kenke keecinε gee di befe le.”

<sup>20</sup> Yew wee wvu baay ké dioo nu ε shúw bô nkáa noo mvunkom mvù nu dvú saa nu ke mwεem mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle kenεε kè baa ke. Mvumew ké no nu ten mvù bó kene bô bite noo mvù bó kene bô mbom. Mwεem mvun ké no nu ε mvumew nu mvù kenke lemme di kuuke, ε mvumew nu mvù kenke ke lo lemme di ncεw. <sup>21</sup> Nonen, é wee bvushu can ye fô mwεem mvù kenke ke lo lemme di ncεw e, tu wvú nu enu wase diεwε fiεε fi yew fi è nulo é bó ejoo gee lemme di kuuke dvú. Wvú nu enu wase wee wvù Nyo' nu ε ge le è nu wee wen. E wvú nu wase wee wvù cεyte lo cee ekole we le wvú ejoo wen gee lemme diεw di jee dvú sekecii. <sup>22</sup> Nonen, è lewtè lo fiuw nce nnyen wvù keghan ké no kenke le. E taalè fiuw ε è nu keecce nce wvu teyey bô keekenke mbee noo kenkonen bô nce wvu nyεkeey no bonyii bô tenε ten diee di Tata le bô mvuntelem mvubole mvù yuule gee. <sup>23</sup> Fo wo ekenkè naa lo fiεε keege bô bombew bo keyun e bo εcici ke, njefo bó ké no too ke ε è nu bô diwaa. <sup>24</sup> E wee lemme wvù wvu Tata yaa kenke keewaale bô bonyii ke. Wvú kenke keekenke ε è nu fitele fi jee fô wee le tfuu, nù wee wvù kee keeyεyi bonyii, kee ten keekuu shém bô bonyii. <sup>25</sup> Wvú ké no nεci fiεε bô nyεkeey è bonyii bô kicine wvú. Wvú ké no nεci nonen bô nkpwawce wvu le è nelo é Nyo' efi bó é bó ekumen mvuntelem mvubole ekase ekee fiεε fi keceey, <sup>26</sup> emum etee bvufee bvubole jim, elewtε ebuy è ketam ke dεwle le kè wvú nu ε koo bó jó le bó egeε ε è nu fiεε fi wvú koonke le.

### 3

<sup>1</sup> E keè le, è nu ke edioo enu εdiuw yo fokemεse le, é mwεem mvù temyi ekooyi baay. <sup>2</sup> Bonyii nu ke enε ekoonke ke wase ε è nu bikuu bibole, koonke bigew, bensee ye, dunçi ye, jemyi díεw yì befe ekumε bonyii bomew. Ke bó yaa nu ke ebvuu eyuuke bobwee bobole bô bo'iceε bobole ke, yaa

nyaa ke lo keyoone yì fiεε le, yaa kenke lo gee di yuule ke. <sup>3</sup> Ke bó nu ke ekenke shen fô bonyii le ke, yaa leeshi ten bojay bo bonyii le ke. Bó nu ke ebeete bô εdieε ε bonyii, yaa nu ke lo é bó ejice ye yibole ke. Bó nu ke ekenke gee di bemte, yaa koonke fiεε fi jee ke. <sup>4</sup> Bó nu ke ekuule mvunan yì bonyii le, cee nce wvu ncεwncεw, nu ε bó ε yinεen bô kencake ye. Bó nu ke ekoonke ke ε è nu keedieε bikuu bibole efey keekoonke ε è nu Nyo'. <sup>5</sup> Bó nu ke edunçi le bó leeme yì fiεε fi Nyo' le, geenεn bvuu tune mvunγay mvu fiεε fi Nyo' le fidvu. E wεmtè lo kfuu boba bonyii. <sup>6</sup> Bonyii ban bomew nu bô ghane leyte yéw bonyii le soo bokεε bô wεeyi bô bibefe nu ε yike wase bó, bó ε no jeenke bii ke wase ε è nu shieε mwεem mvumew e. <sup>7</sup> Boban bokεε nu bô ké no shee ke yeke n'yεeyi sekecii, geenεn yaa nulo ke eyuu ekiεε fiεε fi è nu fi keceey ke. <sup>8</sup> No Janis bô Jambles to kicine Muses, nu ke lenlen no bonyii ban kicine keceey ke Nyo' le. E nu bonyii ε bvufee bvubole ε lemlem wase, ε fitele fi bó duu le bó nu ε lese yì Klistu le nu mbiay. <sup>9</sup> Geenεn ke bó nu ke ege nonen egen ebuy ncejole ke, njefo keyun kebole nu ke ebuy ke ten endan fô bonyii bocii le no ke Janis bô Jambles e to buyεε.

*E Baul tefe Timatio le wvú eleeme ke yì fiεε fi bó yeeyεε wvú dvú le*

<sup>10</sup> Geenεn Timatio, wo kee wase ekumε n'yεeyi wεm bô nce wεm noo fiεε fi me nleke bvufee yì dvú le. Wo kee ten ekumε fitele fi me nlese yì Nyo' le bô shém yì me nké no nkuule, noo kenkonen kè me nkenke fô bonyii le, bô no me nké no momte yì fiεε ficii le ngeεne fwe. <sup>11</sup> Wo kee ten bikaa bi bonyii to bone è me ejim noo bonγew bem. Wo kee mwεem mvù to kooyεε bó me Antiok bô Ikonium noo Lista. Wo kee kfuu bikaa bi bonyii to bone è me ejim. Geenεn yì bonγew ban e bocii nu ε Tata to boyse ke me. <sup>12</sup> Fí nu lo keceey le wee tfuu wvù gomte keecce nce wvù Nyo' gomte diεwε wee wvù nu ε taashε wase bô Klistu jisos nu ε bó nu ke ebone ke bikaa è wvú ejim.

**2:20** Lum 9:21    **2:21** 3:17    **2:22** 1Tim 6:11    **2:23** 2:16    **2:24** 1Tim 3:3; Tay 2:7-8    **2:25** 1Tim 2:4    **3:1** 1Tim 4:1; 2Bi 3:3; 1Jon 2:18; Jut 18    **3:2** Gal 5:19-21    **3:5** Mat 7:15, 21; Lum 2:19-20; Tay 1:16    **3:6** Tay 1:11  
**3:8** Ksm 7:11, 22; 8:3, 14; 1Tim 6:4-5    **3:10** Lum 16:24; 1Tim 1:5    **3:11** Lem 13:50; 14:5; 14:19; Mben 34:19; 2Kol 11:23-29    **3:12** Mat 16:24; Jon 15:20; Lem 14:22; 1Tes 3:3

13 E bonyii bò buwyi mwεem bô bonyii bo kenlema le, nu ε gee dibole nu ke efoo ke gene lo no bó lele bonyii bomew lele ten bikuu bibole. 14 Geenεn, fô wo le, è leemè ke ε è nu yî fiεε fi bó nu ε yeeyi wo dvú wo ε bee fi le bô fitele fiuw ficii. E leemè yî dvú le njefo wo kee bonyii bò yeeyεε wo dvú. 15 Wo to kew no kee mwεem mvù bó san ê Nwa' Nyo' le beε naa wan caan e. Mwεem mvun nu mvù nulo etefe wo é wo ke ekεnke mboyma fele yî fitele fi wo lese yî Klistu Jisos e. 16 Fiεε ficii fi bó san ê Nwa' Nyo' le nu ε bvufee bvudvu nε fô Nyo' le. E fi fici keeyεyi bonyii dvú, duñci bojay, nεci bonyii, yeeyi bonyii bô nce wvu teyey, 17 wvu le wee wvù è nu wee Nyo' enù ε wvú ε kpwentεn, keñke fiεε ficii keege lemme di jee dicii dvú.

#### 4

#### *E Baul tefe Timatio le wvú egeè lemme diw ntay*

1 Me njemyi fin ê wo fwe dvu Nyo' bô Klistu Jisos wvù nu ke esaw bonyii bò beε dvú bô bò kpweken wase. E me njemyi nje mbuynεn we wvù wvú nu ke ebuynεn noo nje bvunfon bwew ngayte le, 2 è fewci diεw Nyo'. E fewci ke gene dvú, kenεε è nu kefew ke leñ kenεε è baa nu ke leñ. E duñci bojay bo bonyii le, saakè bó, yvuwsè mvuntelem mvubole bô nyεkeey noo n'yeeyi wo. 3 E keè le kefew too lo kè bonyii yaa beε ke eleeme yî n'yeeyi wvu leñ e ke. Bitem bibole nu ke efuu keeyuuke wase ε è nu fiεε fimew jεey. E bó emum egom ε è nu bonyii bo n'yeeyi le bò nu eyεeyi wase ε è nu fiεε fi bó koonke keeyuuke. 4 Bó nu ke ecinε keeyuuke fiεε fi keceey e, ebvuyte wase gene ε è nu ê mvu-manğaan e. 5 Geenεn, fô wo le, è lewsè ekole kuw teyey sekecii, kuulè shém yî bonğew e, egeè lemme di wee wvù ghane lo fewci diεw Nyo' le. E geè lemme diuw dicii ntay.

6 Fô me le nu ε me nu wase keseen diεwe mbvuum e, ε kefew kocine wase kè bó nu ejo me ege dvú diεwe no bó ke fuu mbvuum

yî ketan ke ncese le. Kefew kè me nu enjfulε nu ε kocεn wase. 7 Me nu ε ndiu wase bvudiuw bvù jee yî fiεε fi Nyo' le, ε nlewtε kenlewtε ε mεse, ε njicε mbee wεm e ε mεy yî dvú le. 8 E kew yî keseen e nu ε bó ε gεε wase kefo kem ke bvunfon e kè è nu ke nce wvu teyey e. Kefo kin nu kè Tata wvù nu wee wvù saake bonsaw teyey nu ke ebon ê me εfa yî diuu di fokemεse le. Ke wvú nu ke ebon ke ε è nu kem maan ke. Wvú nu ke ebon ten ke bonyii bocii bò koonke le wvú ekase eto le.

#### *E Baul see no mwεem nu ê keba kew e*

9 Timatio, momε naa ntay keeyanşen eto cekey ê me le. 10 E keè le Demas nu ε koñ wase woñ wvu keseen wvun, ε lan me ε gen Tesalonika. Klesens nu ε gen Galेशia, Taytus ε gen Dalmatia. 11 E mεy ke Luk wvù ember wvù nu bee wvú. Seke wo too, jo Mak ε ben ε wvú no too. Wvú nulo efici me baay yî lemme le. 12 Tikikus nu ε me ε ntum wvú Efesus. 13 Seke wo too, jo kekum kem ke baay kè me nto ηεkεε yew dvu Kabus ê kelaante kè Towas e. E toò ten bô bonwa' bem, efey mvunciim bò bó fe bô jéw nyam. 14 Aleksanda wvù tfuyte elame nu ε ge ηğew bô me ε è yaa nu wvu weε ke. Tata nu ke elaw wvú yî gee diw e. 15 E yenè ten ben ε wvú. Wvú kicine saaka wvù beene fewci naa lo baay. 16 Yî nsaw wεm e nu ε diuu di fwe di me nto nleemεε ê kebeñ ke nsaw e nu ε wee to baa leem lo ê me εjim ke. Bonyii bocii to nu ε lewtε me. Fo Nyo' esaw bó yî fifie le ke. 17 Geenεn, Tata to nu ε leem ê me εjim, nya me bô mvunğay keenfewce saaka wvù jee ntay wvu le bonyii bò yaa nu ke Bojuu eyuw saaka wvudvu. Nonεn wvù to nu ε bvuse me diuw bvule le. 18 Tata nu ke ebvuse ke me can fiεε fi befe le ficii, ke eghan elese me bvunfon bwew bu fowe le yî nyεkeey e. Beene etumtè monkum mew sekecii se ηka. Fí enù nonεn.

#### *Bonğayma*

19 Gayε Blisilia bô Akpwila le enya ê me. Gayε ten yew Onesifolus e. 20 Elastus to nu

3:14 2:2; 1Tim 1:10 3:15 Jon 5:39; Lum 15:4; 1Tim 4:13; 2Bi 1:21 3:17 2:21 4:1 Lem 10:42; 2Kol 5:10; 1Bi 4:5  
 4:2 Lem 20:20, 31; Tay 1:13 4:3 1Tim 1:10; 4:1 4:4 1Tim 1:4 4:6 Fili 2:17; 2Bi 1:14 4:7 1Kol 9:24-25; Fili  
 3:12-14; 1Tim 1:18 4:10 Fili 2:21; Kolo 4:14; Flm 24; 1Jon 2:15; 2Kol 2:13 4:11 Kolo 4:14; Kolo 4:10 4:12 Kolo  
 4:7-8 4:13 Lem 20:6 4:14 Mat 16:27; 1Tim 1:20 4:16 1:15 4:17 Dan 6:20; Mben 22:21; Lem 1:8; 23:11  
 4:18 2Kol 1:10; Fili 1:19-20 4:19 Lem 18:2; 2Tim 1:16-17 4:20 Lem 19:22; Lum 16:23; Lem 21:29

ε shεε Kolen, ε Toofimus nu ε me nto ncine  
 wvú le Miletus ε wvú cεmte. <sup>21</sup> Momε naa  
 ntay keeto é kefew ke nffum wvù temyi le se  
 κew. Yubulus ciinse ηgayma ê wo. Budens  
 bô Linus noo Klawdia bô boom bo bwee  
 wesebeene le bocii yî Klistu le ciinse tεn  
 ηgayma. <sup>22</sup> Me nλεke λε Tata etaalè fô keyoy  
 kuw e. Wvú ebuw ben bocii.



## Nwa' wvù Baul to saᅇε ê Taytus Fiεε fi nu ê Nwa' Taytus wvun e

Nwa' wvun to saᅇε Baul fô cuwee mvu le ε bó teᅇε le Taytus. Taytus to nu wee ketum kemew kè yaa nu ke ke Bojuu le, ε wvù to cinε nce woᅇ wvubole baᅇke no nu wee mbee wvu Klistu. Wvù to lemte bô Baul, nu wee wvù fici wvù yî lemme diew di diεw Nyo' le. Baul to saᅇε nwa' wvun fô cuwee wvun e ε wvù nu woᅇ wvù Klet e. Wvù to nu jó ε Baul ε cinε wvù le le wvù eshεε efici jó taale no lemme di kentaashε ke bonyii bo mbee le geᅇε.

Baul nu ε tamcε Taytus ekumε kenᅇε kè bonyii bô nu bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le kenᅇε kekenᅇε. Wvù to jemyi ê wvù no wvù to yeᅇε ε bonyii bo Klet nteen kenᅇε kenᅇε ε è nu kè befe. Fiεε fi bii fó nu ε wvù teete Taytus no è nulo é wvù eyεεyi bonyii jεεy jεεy ê kentaashε ke bonyii bo mbee le.

*Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e*

1:1-4 Kenᅇεwce

1:5-16 Ekumε Bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le

2:1-15 Ekumε gee di bonyii jεεy jεεy ekenᅇε ente jó kentaashε ke bonyii bo mbee le

3:1-11 ε Baul tefe Taytus

3:12-15 Kemεse

<sup>1</sup> ε nu me wvù Baul, ε me nu waa lemme Nyo' noo waa ntum Jisos Klistu. Lemme diem nu keᅇgeε ε mbee bonyii bô Nyo' nu ε caw geᅇε fwe, bô le bó ekeé fiεε fi keceεy fi bii nce wvù è nu wvù Nyo' gomte le, <sup>2</sup> emum etaalè fwe yî nshii wvù mεy lo wvù Nyo' wvù nulo saa mbiay mbiay to kawεε ε woᅇ se ke kew e. <sup>3</sup> Kefew ke leᅇε to nu ε dioo kocεn, ε wvù mum duᅇce diεw ye endan fele yî diεw ye yî me nfewci le, ε è to nya Nyo' wvù Mboyse wesebeene mvuᅇgay mvudvu ê me le me enfewci.

<sup>4</sup> Me nsaᅇke nwa' wvun fô wo le Taytus. Wo nu waa wεm wvu keceεy yî mbee wvù è nu wesebeene bocii le. Nyo' Ice bô Klistu Jisos wvù Mboyse wesebeene ebuw wo, enya wo bô nyεkeey.

*Lemme di Taytus to sheεεε Klet keege*

<sup>5</sup> Shiee wvù me nto ncin'yεε wo le Klet to nu le wo eshεε enεle mwεεm mvù nu ε lemlεm, ebvuu egεε bocee bintaashε bi bonyii bo mbee le bilaante le bicii ê je yî me nto nduᅇceε ê wo le. <sup>6</sup> Wee keenu cee kentaashε nu ε wvù kenᅇε keenu wee wvù yaa kenᅇε ke fiεε fi bó ebaci wvù yî dvù le ke. Wvù kenᅇε keenu dwee kpwoon mwaᅇε, ε boom bew nu bonyii bo mbee le, ε è yaa nu bô bonyii yeᅇε le bó ghanghaᅇε lo kenεε temyi bikuu ke. <sup>7</sup> No cee ekole ke kentaashε le nu wee lemme Nyo', tu ke wvù kenᅇε kekenᅇε fiεε fi bó ebaci wvù yî dvù le ke. Ke wvù kenᅇε keedunᅇci ye kenεε kenᅇε shém yî ton'yεεn kenεε nu wvù wuu mbvuum ε mó koolε ke. Ke wvù kenᅇε keenu wvù wamene bonyii kenεε wvù kuunᅇε ke ε è nu sew ke. <sup>8</sup> Wvù kenᅇε keenu wvù fiisene bonyii bo ghane le, koonᅇε fiεε fi è nu fi jee, gee mwεεm bô bvufεe, kenᅇε nce wvu teyᅇε, kenᅇε nce wvù yuule, kee keejice ye ye le. <sup>9</sup> Wvù kenᅇε keenu wvù jici n'yεεyi wvù è nu wvu leᅇε wvù bó yeεyi wvù dvù nᅇε, wvu le wvù enyaa ntefe ê bonyii bii ε è nu n'yεεyi wvù è nu wvu leᅇε e, ebvuu etooshi ten bonyii bô kicine n'yεεyi wvudvu.

*Bó ecilè n'yεεyi bonyii bo mbiay e*

<sup>10</sup> Me njemyi nen njefo bonyii nu dvù nteen bô temyi bikuu, bô jemyi diεw yi εcici, leεle bonyii, efey mvunciim nᅇεoo bonyii ba bô leeme ke le bó kenᅇε keetfuuse bonyii yew. <sup>11</sup> Boban nu bonyii bô bó ebaᅇε lo dew yibo, njefo bó ghane bvunᅇε yéw bonyii yicii no bó yeεyi mwεεm mvù bó yaa kenᅇε keeyεyi ke. ε bó gee nonεn ε è nu nᅇε bigew bi εcici bi bó kuunᅇε. <sup>12</sup> Bonyii ban nu ε wee wvuboo mvu kebeε wvù bó duu le è nu wee ntum Nyo' wvuboo to jeme wase ekumε bó gayte le, “Bonyii bo Klet ké no nu bonyii bo mbiay e sekeci. Bó nu lo nyám yi nᅇεkpwaante yi befe, nu biwelεncoy

bì wuwte ke ε è nu mwεεm mvudien.”  
 13 Njeme wvudvu wvun ekumε bó nu lo keεεy. Nonen è looci tooshi lo bó dew yibole, wvu le bó ekenke mbee ε è nu wvu len, 14 efey fo bó enya bikuu bibole eyuuke ε è nu mvumangaan mvu Bojuu le, kenεε mwεεm mvù bonyii bò nu ε tun mwεεm mvu keεεy mvù Nyo' gayte le bonyii ebii dvú le. 15 Bonyii dioo kenke mvuntelem mvù yuule, ε mwεεm mvunciim no yuule fô bó le. Geenεn, bó dioo kenke mvuntelem mvù yiile se bó kenke mbee, fiεε saa enu dvú fi yuule fô bó le ke, njefo bonkpawace bobole bó je yì mvuntelem mvubole nu jó, nu ε befe wase. 16 Boba bonyii duu le bó kee Nyo', geenεn ε gee dibole kaa duñci le bó nu ε ma lo Nyo'. Nce wvubo nyεne baay, ε bó temyi bikuu. Ke bó nu bonyii bò nulo ege naa lo fiεε fi jee ke.

## 2

### *Bon'yεεyi ekumε kenje kè jee*

1 Fô wo le Taytus, fiuw nu ε wo kenke keeyεyi bonyii ε è nu bô mwεεm mvù cemsene ê n'yεεyi wvu len e. 2 E teetè bolemse bò nu wase ngaybonyii le bó ejici ye yibole yì fiεε le ficii, kenkè n'wvum fô bikuu bibole, geè mwεεm diεwe bonyii bò kenke bvufee le, kenkè mbee ε è nu wvu len, kenkè kenkonεn ε è nu ke len, kuulè shém yì bonjεw e bocii.

3 E teetè ten bokεne bò nu wase ngaybonyii le bó ekenkè kenje ε è nu kè duñci n'wvum fô Nyo' le. Fo bó ekunsenè mvunεnsen ke. Fo bó enù bonfaw bo mbvuum e ke. Bó eyεyi bonyii ε è nu bô mwεεm mvù jee.

4 Nonen, é bó emum eteete ngon bokεne no è nulo é bó ekoonke bole' bobole noo boom bobole, 5 bvuu geè mwεεm diεwe bonyii bò kenke bvufee le, ceè nce wvu yuule, tawtenè yéw yibole, kenkè mvuntelem mvù jee fô bonyii le, yuukè bole' bobole. Nonen, wee saa ebvuu enu dvú wvu nulo ejeme diεw yì befe ekumε diεw Nyo' ke.

6 E nu ke lenlen no wo nu ejemyi ê cubonyii le bó kenke keegeè mwεεm diεwe

bonyii bò kenke bvufee le. 7 E duñci kenje kè jee yì fiεε ficii fi wo gee le, wvu le bonyii eyenè bejene. Seke wo yεyi bonyii bô fiεε, ε wo lese fitele fiuw ficii yì dvú le, no yεyi bô shiee, 8 ε njeme wo nu wvu len wvu è nulo wee saa ekenke fiεε fi befe keejeme ente jodvu ke. Nonen, é bonyii bò kicine beene ewuunen njefo ke bó kenke fiεε fi befe keejeme ekumε beene ke.

9 E teetè bonfaw le bó enya bikuu bibole é bonyii bò kenke bó, egeè fiεε ficii no bó gomte le bó egeè. Fo bó etfuusè fiεε dew yibole ke. 10 Fo bó esoonkè mwεεm mvubole ke. Bó kenke keeduñci lo ê jé le yicii le bó nu bonyii bo keεεy e. E bó gee nonen yì fiεε ficii le, é bonyii emum eyene n'yεyi wvu ekumε Nyo' wvu Mboyse wesebeene le, le è nu fiεε ε fi kenke njon.

11 E yεyi bó nonen, njefo mbuwma Nyo' keeboyse bonyii nu ε to wase wvu le è nelo é bonyii bocii ke eboy. 12 Mbuwma wvu yεyi beene le beene ecine nce wvu yaa nu ke wvu Nyo' gomte le, bô le fo beene ekenke shiee wvu baay yì mwεεm mvu yì nshε le ke. Le beene eceè bô bvufee bvuseεbeene fó bvucii, ceè nce wvu teyten noo nce wvu Nyo' gomte yì won wvu e. 13 Beene eceè nonen, ceyte bvujonke bvù beene taale fwe yì dvú le bvù nu ke ebuynen, bvù è nu bvukuke bvù Nyo' wesebeene wvu baay wvu è nu Mboyse wvu Jisos Klistu le. 14 Wvú to nu ε nya ekole kew nje yese beene keesum beene yì bibefe le bicii, keege é beene eyuule, nu bonyii bew bò kenke shiee wvu baay keege gee di jee.

15 Mvun nu mwεεm mvù wo kenke keeyεyi bonyii dvú. E teetè bó, duñci bojay bobole bó mvunεay mvunciim mvù wo kenke. Fo wo ebee é wee ejin wo ke.

## 3

### *No è nulo é gee di bonyii bo mbee le enù*

1 E tamci bonyii bo mbee le le bó eyuukè bonyii bò saake won bô bò kenke mvunεay é bó we le. Bó egeè fiεε fi bó gayte, enu ε

bó ε seyse keegeε fiεε ficii fi è nu fi lεη. <sup>2</sup> Fo bó ejemyi fiεε fi befe εκumε wee κε. Fo bó ewaalè diwaa κε. Bó enù wεε, joo bikuu bibole fokuse fwe dvu bonyii bocii. <sup>3</sup> Ε kumyi lε beene tεn to shee gee keyuη, tεmyi bikuu, jayte je. Beene to nu bonfaw bo mwεεm e jεy jεy mvù ye yesebeene to koonke, bvuu diee bikuu bisεεbeene. Beene to cee nce wesebeene keηke κε ε è nu mvuntelem mvù befe bô kendonη ke benεεn, ε bonyii bane beene ε beene bane tεn bonyii.

<sup>4</sup> Geenεn, ε Nyo' wvù Mboyse wesebeene ke dioo duηce fitele fiew fi jee bô keηkonεn kew fô beene le, <sup>5</sup> mum boyse beene. Ke wvù to boyse beene nje fiεε fimew fi lεη fi beene to γεε κε. Wvù to boyse nje shen ye fele yî ncuke wvù wvù to cukεε beene ε beene keηke mboo wvu fwε le, ε Keyoy ke Yuule kumεn beene ε beene no nu bonyii bo bofe keηke nshii wvu fwε. <sup>6</sup> Keyoy ke Yuule kin nu ε wvù to looce tfuw lo yî yese beene le fele yî Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene le. <sup>7</sup> Wvù to ge nonεn wvu lε wen ebuw lo beene, ejo beene lε beene nu sε jay, emum enu bondiela bew taale fwe keeke ekeηke nshii wvù mεy lo. <sup>8</sup> Njeme wvù me njeme wvun nu naa lo kecεεy.

Me nshieele naa lε wo ejemyi ciise lo mwεεm mvun ê bonyii, wvu lε bonyii bô nu ε bee Nyo' le eyεn lε bó enya bikuu bibole keegeε gee di jee. Mvun nu naa mwεεm mvù jee baay, ε mvù too bô sεw fô bonyii le bocii. <sup>9</sup> Geenεn, è wεmtè bombew bo keyuη e, bô εdiee ε bo'icee dikfuu yò bonyii ke she taanke. Ε wεmtè tεn mvunκicεn bô diwaa di εκumε bonci bo Bojuu le. Ke mvumvun mwεεm keηke naa lo sεw κε. Ε nu mwεεm mvu εcici. <sup>10</sup> Ε wee nu dvù wvù too bô keηgawsεn, é wo jeme ê wvù. Ε wo jeme ê wvù kaη mwaanη ε buy bokaη bofeε sε wvù lu, é wo cinε je ye le. <sup>11</sup> Ε keè lε wvuweε wee nu ε wvù ε cinε wase je yi lεη e ε no bvuyte lo, ε nce we nu wvu kebefε, ε wvù ε lese wase εκole kew ηγεω e.

<sup>12</sup> Me nu ηke enciinse Atεmas keηε Tikikus fô wo le. Wvù ke dioo ε to, ε wo mom naa ntay keeto fô me le Nikobolis. Ε nu jó jò me nu ε nseyse lε me nu ηke enu yî kefew ke nffum wvù tεmyi le. <sup>13</sup> Momε naa ntay keefice Senas wvù wee wvù looci kee bonci, bô Abolos yî lεne dibole. Momε eyεn lε bó nu ε keηke fiεε ficii fi bó shieele. <sup>14</sup> Bonyii bosεεbeene tεn keηke keeyεyi keenya bikuu bibole keegeε dilemme di jee, wvu lε è nulo é bó efici yî mwεεm mvù nu shiee le lε bó efice le. Fo bó enù κε lo εcici κε.

<sup>15</sup> Bonyii bocii bô nu fεn bee bó ciinse ηgayma ê wo. Gayε bonyii bo mbee le bocii bô koonke beene. Nyo' ebuw ben bocii.

### *Njeme bô bongayma bo fokemεε*

**3:3** 1Kol 6:11; Εfe 5:8    **3:4** 1:3; 2:10-11; 1Tim 1:1; 2:3; 4:10; Tay 3:6    **3:5** Jon 3:5; Lum 6:4; Εfe 2:8-9; 5:26; 2Tim 1:9; 1Bi 1:3    **3:6** Lum 8:9-16; 1Kol 6:11; Gal 5:25; 2:13; Fili 3:20; 2Tim 1:10; Tay 3:4; 2Bi 1:11; 1Jon 4:14    **3:7** Lum 3:24    **3:9** 1:10-16    **3:9** 1:14; 1Tim 1:4    **3:10** Mat 18:15-17    **3:12** Kolo 4:7-8    **3:13** 1Kol 1:12    **3:14** 2:14; 2Kol 8:8-9; Gal 5:22; Εfe 4:28; Kolo 1:10

## Nwa' wvù Baul to san̄εε ê Filemun Fiεε fi nu ê Nwa' Filemun wvun e

Filemun to nu wee Klistu, ε è nelo enu ε wvù to nu wee kentaashε ke Kolose. ε to nu wee ε bó kee wvù ntay. Wvù to ken̄ke n̄fwa ε bó ten̄e le Onesimus. ε n̄fwa wvudvu ke n̄ lewte mum gen̄ buyn̄en̄ yî Baul e yew ncaw e. ε Baul ke ge ε Onesimus mum tu wee Klistu.

Nwa' wvun nu ε Baul to san̄ fô Filemun e keelεke le wvù ekase ejo Onesimus é wvù elemte wvù le no wvù to shee lemte. ε Baul mum ciinse Onesimus fô wvù le lεke le wvù elεshε fiεε fi wvù to geε efiisen̄ wvù wase diεwε waa bwee yî Klistu le.

*Bikuu bi mwεem e ê n̄wa' wvun e*

1-3 Ken̄kewce

4-7 ε Baul bense Filemun

8-22 ε Baul lεke le Filemun efiisen̄ Onesimus

23-25 N̄gayma wvu fokemεse

1 ε nu me wvù Baul, ε me nu yî ncaw e nje me nu wee Klistu Jisos. ε nu bee waa bwee wesebeene wvù Timatio. Me n̄saan̄ke n̄wa' wvun fô Filemun wvù n̄saa yesebeene shém wvù bee bó lemte yî fiεε le fimwaan̄, <sup>2</sup> noo fô Afia wvù jεme yesebeene le, bô Alkibus wvù beene ε bó diuu yî fiεε le fimwaan̄ diεwε bonyii bo jem e, noo fô kentaashε ke bonyii bo mbee le kè taashi ê wo yew e. <sup>3</sup> Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembon̄en̄, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lεetene.

*ε Baul nya keyoone ê Nyo' nje Filemun*

<sup>4</sup> Filemun, me n̄ke ndioo mbunlee sekeci en̄kume wo, no nyaa ke ε è nu keyoone ê Nyo' wεm ekumε wo, <sup>5</sup> njefo me n̄yuuke no wo nu ε lese fitele yî Tata Jisos e, ε no koon̄ke bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii. <sup>6</sup> Me ε no mbunlee le no wo nu ε lese wase fitele yî Jisos e, ben ε bonyii bo Nyo' le ε no nu yî kentaashε le, fifin ege é wo emεse ekiεε mwεem mvù jee mvunciim mvù è nu

mvuseεbeene bô nu ε taashε bô bo Klistu. <sup>7</sup> Waa bwεem, kfuu ken̄kon̄en̄ kè wo ken̄ke fô bonyii bo Nyo' le, gee ε mvuntelem mvubole lεetene, nu ε ge me ε no n̄yuuke n̄jon̄ baay, ε fitele fiem ten̄ yvwuse.

*ε Baul lεke Filemun ekumε Onesimus*

<sup>8</sup> Fiεε fimew ε mum ε no nu dvù fi me nshieele le wo ege, ε è be nulo é me en̄gay lo bô mvun̄gay mvù me n̄ken̄ke diεwε wee Klistu le le wo ege. <sup>9</sup> Geen̄en̄, nje ken̄kon̄en̄, me nu en̄ku lo can ê wo. Me wvù Baul nu wase n̄gaywee, ε me mbvuu nu yî ncaw e keseen nje saaka wvu ekumε Klistu Jisos. <sup>10</sup> Me ε no n̄kule can ê wo ekumε waa wεm wvù Onesimus wvun. Me nto njo wvù waa wεm e yî mbee le nu yew ncaw e fεn. <sup>11</sup> Fwele to nu ε wvù nu fiεε fi εcici fô wo le. Keseen wvù ε no looci wase nu naa wee fô bee wo le bocii.

<sup>12</sup> Me ε no n̄tfuuse wvù jim fô wo le keseen. Wvù looci nu fitele fiem. <sup>13</sup> Me n̄koon̄ke le è be nulo é me en̄geε wvù mbew yεm e é wvù etaale fô me le fô bvudvuu bwuw e no me nu yî ncaw e fεn nje saaka wvù jee wvu ekumε Jisos. <sup>14</sup> Geen̄en̄, me ε n̄yεn̄ le ke è nulo é me en̄ge fiεε diεwε fifin e sε wo kee fó ke, njefo ke me n̄gomte le lemme diuw di jee di wo gee fô me le enù ke diεwε me n̄kane lo wo ke. Me n̄gomte le fí enù no fitele fiuw nu ε bee.

<sup>15</sup> Sekemew ε Onesimus to nε ê wo ejise yî kefew e caan̄ n̄en̄, le wvù ke dioo ε tu jim, é ben ε wvù emum enù wase kemakaa, <sup>16</sup> ε wvù yaa bvuu nu n̄fwa ke, ε wvù fele wase n̄fwa. Wvù nu wase waa bwo shém yî Klistu le, ε wvù nu ten̄ fô me le baay sε ge fô wo le, no wvù nu wee wo lemme bvuu nu wee Tata. <sup>17</sup> Non̄en̄, é wo fεn nu ε yεn̄ le bee wo nu yî kentaashε le, é wo fiisen̄ wvù no è be nu me é wo efiisen̄. <sup>18</sup> ε è nu le wvù to nu ε jay fiεε fô wo le, ken̄εε le, wvù ken̄ke fioo ben ε wvù, é wo gεε ê diee diem e. <sup>19</sup> Me n̄saan̄ke fin ε è nu bô kebo kem le, “Me wvù Baul nu n̄ke enlaw.” Me njemyi n̄en̄ ε ke shiee nu dvù wvù me nshe n̄en̄e lo le, wo ten̄ ken̄ke fioo bee wo ke. Nshii wvù wo ken̄ke keseen nu nje me. <sup>20</sup> Non̄en̄ waa bwεem, ficε ke me njefo bee wo nu bonyii bo Tata le. Gee

1:1 1Kol 4:17    1:2 Lum 16:5; Kolo 4:17    1:4 Lum 1:8  
12:10; 2Kol 7:4; Ibu 13:1    1:8 1Tim 6:1-2    1:9 1; εfe 3:1  
9:7; 1Bi 5:2    1:16 1Kol 7:22; 1Tim 6:2    1:19 1Kol 16:21

1:5 1Tes 3:6    1:6 Fili 1:9; Kolo 1:9-10    1:7 Lum  
1:10 Kolo 4:9; 1Tim 1:2    1:13 Fili 2:30    1:14 2Kol



nonɛn nje kentaashɛ ke bee wo le yî Klistu le é ye ejon me. <sup>21</sup> Me nsaanke ê wo nɛn, ŋkee naa ntay le wo nu ebee keege fiɛɛ fi me ŋgayte, ɛ wo nu dioo gee, ege naa efesɛn lo.

<sup>22</sup> Keebvuu bise fó, seyse bvudvuu bvun ce le ê me, njefo me ntaale fwe ŋkee le Nyo' nu eyuw bunle yene eciinse me fô ben e.

*Ngayma*

<sup>23</sup> Ebaflas wvù nu bee bó yî ncaw e fɛn nje saaka wvu ekumɛ Klistu Jisos, gayte wo le.

<sup>24</sup> Maaku, Alistakus, Demas noo Luk bò bee bó lemte yî kentaashɛ le, gayte tɛn wo le.

<sup>25</sup> Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonɛn kew é kí eficì biyoy binɛn.

**Nwa' wvù bó to san**εε ê  
**Bo'ibulu**  
**Fiεε fi nu ê Nwa' Ibulu**  
**wvun e**

Ke beene looci kee wee wvù to sanεε ηwa' wvun ke, geenεn ε beene kee le bó to san fô bonyii bo Klistu le bò nu Bo'ibulu. Bo'ibulu nu diee di Bojuu le dimew. Bó to san keege le Bojuu bò to nu ε lese wase fitele yî Klistu le emey ke eleeme yî dvú le, naa no bonjεw to cim too fô bó le jé le jé le. ε to nu ten keege é bó ekiεε le monkan mo monfεm mò Jisos to dvú kenke mvungay fele mo moyvuum. Bó to san ten keetefe bó le bó ekeè le fiεε fi Nyo' nu ε kaw bonyii dvú nu ε ke fi yaa nu ke esoy kuse ke. Bó nu ε dunce le mwεεm mvù Klistu wvù Waa Nyo' nu ε to dvú fele mvu bonyii bo ntum Nyo' bo fwele le, njefo mvubole to nu ke lo binjinjin, ε Klistu ε to wase bó mwεεm mvù è nu mvu keceey.

*Bikuu bi mwεεm e ê ηwa' wvun e*

- 1:1-3 Klistu looci nu wunte Nyo' keβεε  
 1:4-2:18 Klistu fele bonceendaa bo Nyo' le  
 3:1-4:13 Klistu fele Muses bó Yoshua  
 4:14-7:28 Klistu nu cee ncese wvù fele bocee ncese bocii  
 8:1-9:28 Monkan mò Klistu to dvú fele mo moyvuum  
 10:1-39 Ncese wvù Klistu to gee fele boncese bocii  
 11:1-12:29 Ekumε keelese fitele yî Nyo' le  
 13:1-25 Ntefe wvu fokemεse

*Nyo' nu ε jeme wase ê beene ε è nu diuw Waa we le*

<sup>1</sup> ε to shee nu fwele, ε Nyo' jemyi ê bo'icee bosεεbeene dew bonyii bew bo ntum e bokan e nteen bó ê jé le jεey jεey. <sup>2</sup> Geenεn, è dioo nu εdiuw εyan yo fokemεse le, wvú ε jeme wase ê beene ε è nu diuw Waa we le. ε nu Waa we wvun wvù wvú nu ε gee le wen nu ke enya fiεε ficii can ye le é wvú esaakè. ε è nu wvú wvù Nyo' to bomεε wonj bó fiεε ficii can ye le. <sup>3</sup> N'yuu Nyo' lawkene yî ye le,

ε wvú nu wunte Nyo' keβεε. ε nu wvú wvù gee ε εbulε bó nshε sε nu dvú. ε wvú gee ε è nu bó diεw ye yî kenke mvungay e. Wvú to nu ε man bibefe bisεεbeene. No wvú man nonεn mum ben we shii ê εbo ke εceey ke Nyo' Bvukuke le.

*Waa Nyo' kuuke fele bonceendaa bo Nyo' le*

<sup>4</sup> Fíε mum ε no nu le Waa Nyo' kuuke naa baay fele bonceendaa bo Nyo' le, ke lenlen no diee di Nyo' tenje wvú dvú kuuke naa ten baay fele dibole. <sup>5</sup> Beene kee le wvú kuuke lo njefo ke nceendaa Nyo' mvu nu dvú wvù Nyo' ke nu ε yuu wase gay ê wvú le,

“Wo nu Waa wεm,

ε εben nu ε me ε ηgay wase le me nu Ico” ke.

ε ke mvu nu dvú wvù wvú ke nu ε yuu wase jeme ekumε wvú le,

“Me nu ηke enu Ice,

ε wvú nu Waa wεm” ke.

<sup>6</sup> ε to nu kefew kè Nyo' to nu keetum Waa we wvu fwe wvun yî wonj wvun e, ε wvú gay le,

bonceendaa bowene bocii ewvumtè wvú.

<sup>7</sup> ε fiεε fi Nyo' to jemyεε ekumε bonceendaa bew nu le,

wen gee ε bó nu diεwε fwefwe le,

gee ten ε bó bò nu bonyii bowene bo lemme le

nu diεwε elem ε ηguy e.

<sup>8</sup> ε dioo tu fô Waa we, ε wvú gay le,

“O Nyo', wo nu ke eshii yî kawla wo le esaake sekecii se ηka.

Nce wvu teyteny nu ke enu ketoome ke bvunfon bwuw e.

<sup>9</sup> Wo koonjke ε è nu fiεε fi teyteny, bane fi befe. Nonεn me wvù Nyo' wvù nu Nyo' wo

ε mum ε mbense wo ε nfey ηgoo yo,

no me nu ε n'yefe wo bó nsusu bonfon yì è nu yi bvujonjke.”

<sup>10</sup> ε wvú bvuu jeme ten ê Waa we le,

“Tata, è nu wo wvù to bomεε nshε fonjkew, ε mwεεm mvunciim mvù nu we nu lemme di εbo kuw e.

<sup>11</sup> Mwεεm mvun nu ke eka, geenεn é eshεε ke wo.

Mvú nu ke eyvumen diεwε ndvú le.

<sup>12</sup> Wo nu ke ekεwe mvú diεwε kekum e.

Mvú nu ke ekumæn diεwε no ndvu ké kpwe ncom.

Geenen wo nu ke emey ke nu no wo nu. Ke bilum biuw nu ke eyuu eka ke.”

<sup>13</sup> E nu nceendaa Nyo' mvu wvù la wvù Nyo' ke nu ε yuu wase gay ê wvù le, “Shiile ê εbo kem ke εceey e, egen ebuy kefew kè me nu ηke enjike bonyii buw bo bvuban e ê wo ejise diεwε kedvuushεε ke bikaa biuw e, é wo etome bikaa yí bó le?”

<sup>14</sup> Bonceendaa bo Nyo' le ban nu ke lo biyoy bì lemte Nyo' le, ε wvù tumte ε bí ghane fici bonyii bò nu ke ekεηke mboyma.

## 2

*Fo beene emwase mboyma wvù Jisos to ghane fewci ekumε wvù ke*

<sup>1</sup> Fí ε mum ε no nu le beene keηke keegeε bvufee naa ntay yí fiεε fi beene to yuwεε le, wvu le fo beene ke enε ebvuyte lo ke. <sup>2</sup> Beene kpwaake le, é bontum bò bonceendaa bo Nyo' le to teete fwele to nu fiεε ε fí temyi naa baay, é wee ké engoy mvu kenεε etun keege no bó gayte, é mwεten keηke nlawma wvudvu ke leηleη, <sup>3</sup> é ke ege la é beene enu se bó ε yen ηgew fen ε beene ε jo mboyma wvù kuuke wvun ke lo ncεw? Mboyma wvun to yaw Tata Jisos no fewci ekumε wvù, ε bonyii bò to yuwεε no wvù fewci ke mum tom ten keceey kedvu no bó to fewci ê beene. <sup>4</sup> E Nyo' ten to nu ε tom bò mwεem mvù dunçi mvunγay mvu mwew noo biηhaw bi mwεem e noo mwεem mvu diuw wvù yumεen e mvù bó to gee. E wvù bvuu gawce nnyá Keyoy ke Yuule no wvù to shieele keetom dvù.

*Jisos nu wee wvù nu ε ceε je mboyma fô beene le*

<sup>5</sup> Nyo' to baa gεε wonη wvu fwε wvù bese fewci ekumε wvù wvun le è nu ke esaake bonceendaa bew ke. <sup>6</sup> Bó nu ε sanη bvudvuu bvumew e ê Nwa' Nyo' le ekumε saaka wvun le, “Wee wvu wum nu naa la wvù wo kpwaake ekumε wvù?”

Waa wee wvu wum nu naa la wvù wo keηke shiee we?

<sup>7</sup> Yí kefew e nen caan nu ε wo to ge ε wvù no nu yí bvudvuu le

ε bvú nu ekuse jo bvu bonceendaa buw e. E wo ke ghaa wvù ε wvù no keηke bvukuke bò n'wvum.

<sup>8</sup> Wo nu ε gεε mwεem mvunciim ekuse jo wvù, wvù ε no saake.”

No Nyo' to gεkεε mwεem mvunciim ekuse jo wee wvu wum, fiεε fimew baa bvuu nu dvú fi nu se fí nu ê wvù ekuse ke. Naa no fí cim nu nonen, nu ε ke beene yene wase le mwεem mvunciim nu ê wee wvu wum ekuse ke. <sup>9</sup> Geenen Jisos nu wee wvù beene yene le yí kefew e nen caan nu ε Nyo' to ge ε bvudvuu bwew no nu ekuse jo bvu bonceendaa bew e. E Nyo' ke bense wvù ε wvù no keηke bvukuke bò n'wvum njefo wvù to nu ε yen ηgew kpwe, wvu le wvù ekpwe kpwe wee tfuu nje mbuwma wvu Nyo' fô bonyii le. <sup>10</sup> E nu Nyo' wvù ge mwεem mvunciim, ε mwεem mvunciim nu mwew. No wvù to gomte le wen nu ke ejo bonyii bocii bò è nu boom bew é bó eley bvukuke bwew e, ε fí mum no nu naa leη le wvù ege é Jisos eyen ηgew wvu le wvù enu ε wvù ε kpwenten ε gen ε mese wee wvù ecεε je mboyma fô bó le. <sup>11</sup> Wvù wvù Jisos wvù gee ε bonyii se yuule ê Nyo' ejise, nu ε bò bonyii bodvu bò wvù gee ε bó yuule, keηke Icee bó mwaan. E nu fiεε fi ke wvù wuumene keetenε bó le boom bo bwee wen e ke. <sup>12</sup> Wvù to nu ε gay ê Nyo' kefew kemew e le,

“Me nu ηke encawsee diee diuw we ê boom bo bwεem e ente.

Me nu ηke en'yemte mbensee wo ê kentaashε kebole ente.”

<sup>13</sup> E wvù bvuu gay le,

“Me nu ηke engeεε bvufee bwem yí Nyo' le.”

Bvuu kase gay le,

“Me wvun fen bee boom bò Nyo' nu ε nya ê me bocii.”

<sup>14</sup> No boom bò wvù gayte ban nu bonyii ε bó keηke nyam ye bò ελεμε, ε wvù wvù Jisos mum jo ten nyam ye wee wvu wum, wvu

le è nulo é wvú ke ekpwe keenḡoy dɛwle wvú kɛŋke mvunḡay mvu kpwe le. <sup>15</sup> E wvú ke ge nonɛn mum bvuse bonyii bò to cee bvunfaw e yî nshii wvubole tfuu njefo bó to fane kpwe. <sup>16</sup> Fí looci yuule naa ntay le ke wvú to kɛŋke shiee ε è nu fô bonceendaa bo Nyo' le ke. Wvú to kɛŋke ε è nu fô kfuu di Abla'am e. <sup>17</sup> E nu fiεε fi to gee ε Jisos sɛ tu diɛwɛ boom bo bwee le yî fiεε le ficii, wvu le wvú enù εkolε ke bocee ncese le kebole wvú camte shen fô bó le, ε wvú ε lese tɛn fitele yî lemme di Nyo' le keege keman é Nyo' elɛshɛ bibefɛ bibole. <sup>18</sup> No wvú to yɛnɛ ɲḡɛw, ε mmom to fô wvú le, wvú ε mum ε no kee no è nulo é wvú efii bonyii bò mmom too tɛn fô bó le.

### 3

#### *Jisos kuuke fele Muses*

<sup>1</sup> Nonɛn boom bo bwεεm e bò è nu bonyii bo Nyo' le, ε bó ε tee tɛn bó le bó ke eley wɔŋ wvu we le, ben egeε bvufee yî Jisos e. Wvú nu waa ntum Nyo' bvuu nu εkolε ke bocee ncese le ke mbee wvú beene ké no senje ê bonyii le. <sup>2</sup> Wvú to lemte bò fitele fiew ficii fô Nyo' wvú to gɛkɛε wvú le wvú elemtè wvú le ke no Muses tɛn to lemte bò fiew fitele ficii yew dvu Nyo'. <sup>3</sup> Geenɛn, Jisos nu wee wvú bó ebɛnsèè ntay fele Muses ke lɛŋlɛŋ no wee ké bomte yew ε bó no bɛnsɛε wvú fele yew yidvu. <sup>4</sup> Kε yew mi nu dvú yî nu sɛ è bom wee ke. Geenɛn, Nyo' nu wvú bom mwεεm mvunciim. <sup>5</sup> Muses to lemte naa ntay bò fitele fiew yew Nyo' le yicii diɛwɛ waa lemme le. E mwεεm mvunciim mvú wvú to gee to tomte ε è nu fiεε fi Nyo' to nu keeke eyuu ejeme. <sup>6</sup> E Klistu ke lem tɛn yew dvu Nyo' bò fitele fiew ficii ε è nu diɛwɛ waa yew e. Yew Nyo' yin nu beene fɛn é beene leeme tɛmyi yî fiεε fi beene nu ε kuu shém ε no taale fwe yî dvú le bò kembense ye.

#### *Fo wee emwase fiεε fi Nyo' le ke*

<sup>7</sup> Beene eyuw le fiεε fi Keyoy ke Yuule to gayεε. Kí to nu ε gay le,  
“E ben yuw lo ε Nyo' ε jeme ê ben εben,

<sup>8</sup> fo ben etɛme bikuu diɛwɛ no bo'icee bonɛn to sɛɛnene bò bo Nyo' diuu di bó to momte Nyo' ɲkpwaante ke.

<sup>9</sup> E nu jó jò bo'icee bonɛn to momεε me wvú Nyo',

yɛn biŋghaw bi mwεεm e bì me nto ɲḡɛ fô bó le yî bilum e mbaanyɛ.

<sup>10</sup> Nonɛn ε me nton'yɛ shém bee engokε ke bonyii le kedvu, mum ɲḡay le,

“Kε mvuntelem mvubole ké no nu naa lo yî yɛm e ke.

Bó baa kee wase je yɛm ke.’

<sup>11</sup> E shém ton'yɛ me ε me nlew lo le,

“Kε è nu naa lo é bó ke eyuu eley bvudvuu bwem bvu nɛɛtɛn e ke.’ ”

<sup>12</sup> Boom bo bwεεm e, ben emum eyɛnè fo wee mvu ben e enù dvú wvú kɛŋke fitele fi befe, fi tune keebɛ Nyo' le, nulo ege é ben enɛ ebase jim ê Nyo' wvú kɛŋke nshii le ke.

<sup>13</sup> Fiεε fi ben kɛŋke keegee nu le ben eteetè bikuu binɛn εdiuw εcii, no kefew kin nu kí kè bó tɛŋɛ ê Nwa' Nyo' le le, “Eben.”

Ben egeè nonɛn fo fiεε fi befe fimew ke enɛ elɛwɔɔ wee é wvú enɛ etɛmyi εkolε.

<sup>14</sup> Ben ekeè le beene nu wase fiεε fimwaan beene ε bo Klistu fɛn é beene ε mɛy ε no jici fiεε fi beene to leeme wase yî dvú le fwele ε gɛn ε mɛse.

<sup>15</sup> Ben ekumyî fiεε fi le,

“E ben yuw lo ε Nyo' ε jeme ê ben εben,

fo ben etɛme bikuu diɛwɛ no bo'icee bonɛn to sɛɛnene bò bo Nyo' ke.”

<sup>16</sup> E nu baa bò to yuwεε ε Nyo' ε jeme ê bó ε bó mwase lo no sɛɛnene bò wvú? Kε è nu bonyii bocii bò Muses to joε ljiw buy bò bó le?

<sup>17</sup> E è nu baa bodvu bò Nyo' to ton'yɛε shém bò bó yî bilum e mbaanyɛ? Kε è nu ke bó bò to gee bibefɛ, ke kpwekɛn ɲkpwaante jodvu le?

<sup>18</sup> E è bvuu nu baa bò Nyo' to lewεε le ke è nu naa lo é bó ke eyuu eley bvudvuu bvuwene bvu nɛɛtɛn e ke? E nu ke bó bodvu bò to tɛmyi bikuu le?

<sup>19</sup> Nonɛn beene nu ε yɛn le ke bonyii bodvu to nulo eɲɛn eley bvudvuu bvudvu le ke, njefo bó to baa lese fitele yî Nyo' le ke.

### 4

#### *Ekumε keeley nɛɛtɛn wvú wvu Nyo' le*

**2:16** Yɛsa 41:8-9    **2:17** 4:14; 5:2; Fili 2:7; 1Jon 2:2    **2:18** 4:15; Mat 4:1-11    **3:1** 4:14    **3:2** Ktj 12:7    **3:6** 5:8; 3:14; 4:14; 6:18-19; 9:28; 10:22-24, 35; 13:14; Kolo 1:23; Fili 3:20; 2Tim 4:8    **3:7** Mben 95:7-11    **3:8** Ksm 17:7; Ktj 20:2-5    **3:11** Ktj 14:21-23; Mben 95:7-11    **3:14** 3:6    **3:16** Ktj 14:1-35    **3:17** Ktj 14:29; 1Kol 10:5, 10    **3:18** Ktj 14:1-4



<sup>1</sup> Fí ε mum ε no nu le ηkawma wvù Nyo' to gέκεε le bonyii nu ke eley nλετεν e βεε leeme κε φό. Nonεn beene emum eyenè fo bó ke dioo etaa eyen ε wee mvu ben e baa ekocen keeley wvù le κε. <sup>2</sup> Saaka wvù jee wvun nu ε to wase fô beene le κε ληληη no wvù to toε fô bó le. Geenεn, saaka wvudvu wvù bó to yuwεε to baa fi bó κε, njefo wvù to to fô bó le ε bó fanε yaa bee wvù le κε. <sup>3</sup> Fô beene bò nu ε bee wvù le nu ε beene nulo eley nλετεν wvudvu le. Ε bonyii bomew ba nu ε Nyo' to gay le,

“Shém to nu ε ton'ye me, ε me nlew lo le,  
‘Κε bó nu ke eyuu eley naa lo nλετεν wεm e κε.’”

Nyo' to jemyi nεn, naa ε lemme diew to ka wase fonkεw seke wvù to bomεε won.

<sup>4</sup> Beene kee le bó nu ε san ε Nwa' Nyo' le bvudvuu bvumew e εκumε diuu di εdiuw εsooshwiγ ε yin je le le,

“Nyo' to nu ε lem lemme diew dicii,  
ε ε ke dioo yinσen εdiuw εsooshwiγ ε wvù λετεν.”

<sup>5</sup> Ε dioo nu bvudvuu bvù bó be jemyi wase fó bwε le, wvù ε bvuu ε jeme le, “Κε bó nu ke eyuu eley naa nλετεν wεm e κε.” <sup>6</sup> Fí nu kecεεy le nλετεν wvun βεε κε φό. Ε bonyii bomew nu ke eley wvù le. Ε bonyii bò to yawεε yuw saaka wvù jee wvun to baa ley nλετεν wvun e njefo bó to nu ε yuw, geenεn tun keege no wvù gayte. <sup>7</sup> Nonεn ε Nyo' mum kase gεε diuu dimew di wvù tenε le “Εben.” No wvù gέκεε ke mum jeme diuw Nfon Dawe le ε bilum ε fey wase nteen no bonyii bodvu to tunεε keege no wvù gayte. Ε fiεε fi wvù to jemyεε nu fi fi beene be yuuke wase le,

“Ε ben yuw lo ε Nyo' ε jeme ε ben εben,  
fo ben eteme bikuu κε.”

<sup>8</sup> Ε ε nu le bvudvuu bvù Yoshua to joε bonyii γεν ley bó bó fó to nu wase bvudvuu bvυ nλετεν e bvudvu, tu κε Nyo' to bee ebvuu ejeme εκumε diuu dimew le ε nu di nλετεν e κε. <sup>9</sup> Fí ε mum ε no nu le diuu di nλετεν e βεε dvú fwe fô bonyii bo Nyo' le diεwε di Nyo' to λετενεε dvú diε le. <sup>10</sup> Fí ε no nu le, ε wee ley nλετεν wvun e, tu mwετεν ε λετεν

wase yî lemme diew e dicii ληληη no Nyo' to λετενεε yî diew lemme le. <sup>11</sup> Nonεn beene emomtè ntay keeke eley nλετεν wvun e, wvυ le fo wee mvu ke egbwe le ε base εκolε kè temyεεn wvù diεwε bonyii bo fwele ba le κε. <sup>12</sup> Ben ekeè le diεw Nyo' κεηκε nshii, lemte. Yí koolε fele nyo yì bó nu ε fon biba bicii. Yí ké no leyte γενε buyte fô nshii bó keyoy ke wee le taashi, leyte ten ε biyuy bó bikufe bi wee le. Yí ké no bwaashi bonkpawcε noo mwεεm mvù nu ε fitele fi wee le. <sup>13</sup> Κε fiεε nu naa lo dvú fi Nyo' nu ε bom fi nulo enyiime ε wvù εjise κε. Mwεεm mvunciim yen'yi ε wvù εjise endan. Ε ε nu wvù wvù beene κεηκε keeke etanε diuw ε wvù fwe.

### *Jisos nu εκolε ke bocee ncese le ke baay*

<sup>14</sup> Nonεn no beene be ε gay wase le beene κεηκε εκolε ke bocee ncese le ke baay, kè ε nu Jisos wvù Waa Nyo', ε wvù ε ben wase ε tosen εbulε ε γεν fowe, beene emum ejici mbee wvù beene ké no senε ε bonyii le ntay. <sup>15</sup> Κε εκolε ke bocee ncese le kesεεbeene kin nu wee wvù nulo emaa kewεεyε kesεεbeene wvυ le wvù ecamtè shém fô beene le κε. Ε nu wee ε mmom to to wase ten fô wvù le jé le jé le no yí too fô beene le, geenεn ε wvù fanε yaa ge kebefε κε. <sup>16</sup> Nonεn beene emum ebenci too mbew kawla mbuwma Nyo' le se nfan wvυ le wvù ecamtè shen fô beene le, ε dioo nu kefew kè fiεε ghaake beene ε wvù ebuw beene bó nfi we.

## 5

<sup>1</sup> Beene kee le bó ké baale εκolε ke bocee ncese le ε bonyii entelεη egεε le wvù elemtè Nyo' le nje bonyii, ε wvù mum no joo nnyá bonyii feese ε Nyo', gee ten boncese fô bibefε bi bonyii le. <sup>2</sup> No wvù wvù cee ncese nu ten ε wvù wεεyi jé le nteen, ε wvù mum no kee keenu nyεkeey bó bonyii bò yaa kee κε mwεεm bvuyte lo le. <sup>3</sup> Nje kewεεyε kew kin, ε wvù mum no κεηκε keege boncese fô biew bibefε le κε ληληη no wvù gee fô bi bonyii bomew e. <sup>4</sup> Κε wee nulo ebense εκolε kew le wen enú εκolε ke bocee ncese le κε. Ε ké baa Nyo' mwετεν κε ληληη no wvù

to balεε Elon. <sup>5</sup> Ε nu κε ληνλεη no κε Klistu to baa bense εkolε kew λε wen enu εkolε ke bocee ncese le κε. Ε to γεke Nyo' wvú mum gay λε,

“Wo nu Waa wεm,

ε εben nu ε me ε ηgay wase λε me nu Ico.”

<sup>6</sup> Ε wvú bvuu gay bvudvuu bvumew e ten λε,

“Wo nu cee ncese wvù mεy lo ê je yì Mελkiseδεk nu jó le.”

<sup>7</sup> Ε to nu seke Jisos to nu fokuse φεν, wvù to ké no bunlee sekecii λεke fô Nyo' le, beele foweεwe shiwse misεm fô wvú wvù Nyo' wvù nulo efi wvù can kpwe le. No è to nu wee ε wvú fane bvuu wvumte Nyo', ε Nyo' mum yuw bunle ye. <sup>8</sup> Naa no Jisos to nu Waa Nyo' nonεn, bonεew bô wvù to yενεε to nu ε ge ε wvù γεεyì keeyuuke κε ε è nu Nyo' le. <sup>9</sup> Ε Nyo' ke ge ε wvù no nu wee wvù nu ε kpwentεn ε γεν ε mεse, wvù eboysee bonyii bô yuuke wvù le. Ε mboyma wvun nu wvù nu σε ηka. <sup>10</sup> No Nyo' γεε nonεn mum γεε wvù λε wvù enu εkolε ke bocee ncese le diεwε Mελkiseδεk e.

### *Fo wee Klistu ebvuu etfuw bikaa ke*

<sup>11</sup> Mwεεm nu dvú nteen mvù bese bεε κεηke keejeme ekumε saaka wvun. Geenεn fì tεmyi keenele é fì eyuu fô ben e, njefo ben nu ε νε wase ε no λεε baay keeyuw φεε. <sup>12</sup> Ε è be nu ê λη η, tu è be γεεyì wase ben bonyii keseen. Ben ε kaa ε νε ε no nu λε bó ebvuu ekase eyεεyì lo ben bô mwεεm mvu ekumε diεw Nyo', ε è nu mvù bó ké yaw kew yì dvú le. Ben bεε diεwε mvunley mvu boom e mvù bεε yamte ε è nu εmben, ε bó baa diee wase mwεεm mvudien mvù tεmyi κε. <sup>13</sup> Κε è nulo é wee wvù bεε γεεyì lo diεw Nyo' ekee φεε fi λη η Nyo' εjise κε. Wvù nu diεwε finley fi wan e fi bεε yamte ε è nu εmben e. <sup>14</sup> Mwεεm mvudien mvù tεmyi nu ε è ké no diee bonyii bô nu ε bó ε taw wase. Boban nu bonyii bô nu ε bó ε γεεyì wase keetaasse mwεεm kee jεy jεy mvù jee bô mvù befε.

## 6

<sup>1</sup> No fì nu nonεn, beene emum ecine n'γεεyì wvu ekumε Klistu wvù wee ké yaw kew γεεyì le, eγενè fwe ε è nu yì wvu bonyii bô nu ε taw wase le. Fo beene ebvuu ekew eleesè kenffuy ke n'γεεyì le kε λε bonyii ekumεn mvuntelem mvubole yì gee dibole di nulo etoo bô kpwe, noo n'γεεyì wvù λε bonyii elese fitele yì Nyo' le κε. <sup>2</sup> Κε è nulo ten é beene ebvuu ekew eyεεyì lo ekumε no bó cuke bonyii, \* bô keegeεle can yì bonyii le κε. Ε κε è nulo é beene ebvuu ekew eyεεyì ekumε mbuy wvu yì kpwe le bó ekumε nsaw wvù nsumten wvudvu nu wvù mεy lo κε. <sup>3</sup> Mwεεm mvun nu ε beene nulo ecine dvú eγενè fwe φεν ε Nyo' ε fi. <sup>4</sup> Beene ecine dvú njefo é bonyii nu ε bó to yuuse wase bó yì φεε fi Nyo' le, ε bó ε mom wase nnya yì nen'yi fowe, ε bó ε κεηke wase ten Keyoy ke Yuule, ε νε ε kase ε tfuw bikaa, tu κε je nu naa lo dvú yì è nulo é bó ebvuu ege é bó ekumεn mvuntelem mvubole ekase etu jim κε. <sup>5</sup> Boban bonyii nu ε bó ε mom wase bvujonke bvu diεw Nyo' le ε yuw, ε bvuu ε kiεε mvunεay mvu nshii wvù too le. <sup>6</sup> Ε bó ley wase mwεεm mvun e, ε kase ε tfuw bikaa, tu κε je bvuu nu dvú keege é bó ekase ekumεn mvuntelem mvubole etu jim κε, njefo φεε fi bó ge nu ε bó kaase joo ε è nu Waa Nyo' taa yì kentam e bô can yibo, shoose ya le. <sup>7</sup> Wεε wvù jaj gbwee yì dvú le sekecii ε wvù nyaa mwεεm mvù bonyii bô bó lem wεε wvudvu nje bó λε bó eboytè yì dvú le, ké no κεηke kembonεn ke Nyo' le. <sup>8</sup> Geenεn, é è kuu bisafe bô bíay wene dvudvu, tu è nulo é bó eciese lo wvù, ke emum ene eton lo.

<sup>9</sup> Nsáa yese shém, naa no bese cim jemyi nen, bese kee λε ben leeme finεn ε è nu yì mwεεm mvù jee fele mvubole, ε è nu mvù mvù too bô mboyma fô ben e. <sup>10</sup> Κε Nyo' nu Nyo' kenlow wvù nulo ke edaayε lemme dinεn di ben lemte noo κεηkonεn kε ben dunçi ε kew lo ε to ε buy keseen e fô bonyii bô è nu bew e nje ye κε. <sup>11</sup> Shiee wese baay nu λε wee bô εkolε kew eleemè κε yì fifie φεε le nonεn eγεν emεse, wvu λε ben ke εκεηke

**5:6** Mben 110:4; Ibu 6:20 **5:7** Mat 26:36-46 **5:8** 1:2; 4:14; 6:4-6; 7:3, 28; 10:29; Jon 1:34; 4:15; Fili 2:8 **5:9** 7:27  
**5:10** 5:6; 6:20 **5:12** 1Kol 3:2 **5:14** 13:9; Lum 16:19; 1Kol 14:20; Εfe 4:14 **6:1** 9:14 **6:2** Jon 3:25-26; Lem 19:1-6 \* **6:2** Ncuke bonyii wvun jemyi ten ekumε wvù Bojuu to ké no gee. **6:4** 2:1-3; 5:8; 10:26-29; 12:25; Mat 12:31; 1Jon 5:16 **6:8** Mat 13:7, 22 **6:10** 10:32-34; 13:1; 1Jon 4:7-12, 19-21 **6:12** 11:1-12; Luk 21:19

fiεε fi ben nu ε lese bvufee bvucii ε no taale fwe yî dvú le. <sup>12</sup> Fo ben egeè ηgoy κε. Ben ebeηen bonyii bò to leseε fitele yî Nyo' le, no kuule shém se ke keηke fiεε fi Nyo' to kawεε.

*Κε Nyo' ké kumεn ηkawma we κε*

<sup>13</sup> Ben ekume seke Nyo' to gee ηkawma ê Abl'am. Wvú to dioo gee kan ε è nu diee diew di wvú wvú Nyo' le, njefo ke wee mvu to bvuu nu dvú wvú kuuke fele wvú, wvú wvú ekan diee diew κε. <sup>14</sup> Wvú to dioo kan gay le, “Kεcεεy, me nu ηke embuw wo enge é boom buw elone lo.” <sup>15</sup> No Abl'am yuwεε nonen, mum no nu nyεkeey, ke mum ghan keηke fiεε fi Nyo' to kawεε fidvu. <sup>16</sup> Ε nu kecεεy le wee ké diee kelew ekan ε è nu diee di wee wvú kuuke fele wvú le, ε kelew kedvu mum sumten nsaw. <sup>17</sup> Ε nu κε leηleη no Nyo' to dioo gee ηkawma no gomte keege le bonyii bò nu ke ekeηke fiεε fi wvú kaw fin, ekiεε naa ntay le κε wen ké kumεn fiεε fi wen gomte κε. Ε wvú dioo kaw mum die kelew. <sup>18</sup> No Nyo' to kawεε kase die kelew nonen, ε mwεεm mvun mum buy mvunfεεm mvú è nulo bó saa ekumεn κε, njefo mvú to buy ε è nu diuw Nyo' le, wvú yaa nu naa lo embiay mbiay κε. Nonen beene bò nu ε lewte wase ε bεε ê wvú ekuse emum ekeηkè mvuntelem mvú temyi keekaanten fiεε fi bó nu ε gεε beene ε no taale fwe yî dvú le. <sup>19</sup> Fiεε fin fi beene taale fwe yî dvú le nu fi jici mvuntelem mvuseεbeene le cεεy cεεy, temyi diεwε keη'wow e fo mvú ebuuke. Ε nu fi fi nu ke ege é beene efey eley egeη ente fô kecee ke Nyo' le ejim jo ndvu yî bó nu ε shεηke ε ban jó dvú le. <sup>20</sup> Ε è nu fó fò Jisos to leyεε wase diεwε nsafwe wesebeene le keekene bvudvuu ê beene. Wvú nu εkolε ke bocee ncese le wvú mεy lo ê je yî Melkisεδεk nu jó le.

## 7

*Ekume cee ncese wvú Melkisεδεk*

<sup>1</sup> Melkisεδεk wvun to nu Nfon wvu Salem, bvuu nu cee ncese Nyo' wvú nu Ekolε ke Mwεεm Mvunciim e. Ε è ke no nu kefew kemew e, ε Abl'am laa jem yuwye bonfon nteen. Ε Melkisεδεk ke tasen bò

wvú no wvú to kfuuyi, mum laη kembonen yî ye le. <sup>2</sup> Ε Abl'am gaw mwεεm mvunciim mvú wvú to yowεε gbwen jem e biba yuufe, nya keba kemwaan η ê Melkisεδεk. Cee ncese wvun nu ε diee diew duηci mwεεm mvunfεεm. Fi fwe nu le wvú nu “Nfon wvu Teytey” no diee diew di Melkisεδεk duηci. Ε fi bii fó nu le wvú nu “Nfon Nyεkeey” njefo wvú to nu Nfon wvu Salem. \* <sup>3</sup> Κε wee kee ice bò bwee keηεε kfuu diew κε. Ε κε wee kee ten seke bó to bokεε wvú keηεε seke wvú to kpweε κε. Wvú nu cee ncese wvú mεy lo diεwε Waa Nyo' le.

<sup>4</sup> Ben κε etaa eyen wee wvú è to nu Melkisεδεk wvun! Wvú to nu naa lo wee ε wvú kuuke. Naa ε Abl'am wvú to nu cee kfuu di bonyii bo Islael e ke yow mwεεm gbwen jem e to dvú gaw biba yuufe, mum nya lo kemwaan η wvú. <sup>5</sup> Fi ekumε boom bo Lewe le bò to ké no lemte lemme di bocee ncese le nu ε bvudvuu bvumew to jemyi ê bonci bo Muses e le bó efii mwεεm ê bonyii bo Islael keba kemwaan ente jo yuufe, naa no bonyii ban to cim nu boom bo bwee bó le, ε bó bocii nu boom bo Abl'am e. <sup>6</sup> Κε wee wvun to nu wee kfuu di Lewe le κε. Geenεn ε è fi wvú mwεεm ê Abl'am keba kemwaan ente jo yuufe, laη kembonen yî ye le, ε Abl'am nu wee wvú Nyo' to gee ηkawma ê wvú. <sup>7</sup> Κε è nu kemaηen le wee wvú laanke kembonen yî wee mvu le kuuke fele wee wvú wvú laanke kembonen yî ye le κε. <sup>8</sup> Bocee ncese bó ê kfuu di Lewe le ban to fii mwεεm ê bonyii keba kemwaan ente jo yuufe, ε bó bodvu bò fii nu bonyii ε bó kpwee. Geenεn Melkisεδεk wvú to fiεε mwεεm keba kemwaan ente jo yuufe ê Abl'am nu ε Nwa' Nyo' seηe ê beene le è nu wee ε wvú to fele. <sup>9</sup> Ε nulo é bó egay le Lewe keβεε wvú kfuu diew to fii mwεεm ê bonyii keba kemwaan ente jo yuufe to nu ε nya mwew mwεεm ê Melkisεδεk can Abl'am e. <sup>10</sup> Bó nulo egay nonen njefo seke Melkisεδεk to tasεneε bò Abl'am nu ε wvú wvú Lewe to bεε ê bvulew bvu Abl'am wvú è to nu icee cee cee bó le.

<sup>11</sup> Ε è feη to nu le lemme di kfuu di Lewe le to gee diεwε bocee ncese le to nu ε kocεn keege é bonyii enu teytey ê Nyo' ejise, tu

**6:13** Keη 22:15-18; Ibu 11:12    **6:16** Ksm 22:11; Mat 5:34; 23:16-22    **6:18** Ktη 23:19    **6:19** 3:6; Lum 5:5; Ibu 9:3    **6:20** 4:14; Mben 110:4; Ibu 5:10; 7:1-4    **7:1** Keη 14:17-20; Ibu 5:6    \* **7:2** Salem nu le, “Nyεkeey” ε è nu diee di kelaante kè Jelusalem e, ε bó ε ci lo.    **7:5** Ktη 18:21

shiee wvumvu cee ncese to bee ebvuu enu wvu la? Beene kee le Nyo' to nya bonci ê bonyii bo Islael bii lemme di bocee ncese bo ê kfuu di Lewe le to gee. Fí dioo nu nonen, bó kaa ε gay le wvuwe cee ncese keηke keeke enù ê je yì Mēlkisēdek nu jó le, efey keenu ε è nu ê je yì cee ncese wvu ê kfuu di Elon e nu jó le nεε le? <sup>12</sup> Beene kee le kfuu di bocee ncese le ké kumene, ε fí no nu shiee le keekumen ten bonci. <sup>13</sup> Wee wvun wvù beene jemyi ekumε wvú, nu ε wvú to buy ê kfuu dimew e jεεy, ε wee ke baa yuu buy wase ê kfuu didvu le elemte fô ketan ke ncese le ke. <sup>14</sup> Wee wvun nu Tata wesebeene. Ε è nu keceey le wvú to buy ê kfuu di Juda le. Ε Muses to ke baa yuu jeme fiεε ekumε kfuu din seke wvú to jemyi ekumε bocee ncese ke.

*Jisos nu cee ncese ê je yì Mēlkisēdek nu jó le*

<sup>15</sup> Fiεε fin fi beene jemyi ekumε fí nu ε looce ε duηce ye no cee ncese wvumvu nu ε buy wase diεwe Mēlkisēdek e. <sup>16</sup> Wvú nu ε nε ε tu cee ncese ε è yaa nu ê je yì nci jemyi le no wee keηke keenu ê kfuu di bocee ncese le ke. Wvú nu cee ncese ε è nu yì mvungay mvu nshii wvù yaa kaa ke le. <sup>17</sup> Ε nu fiεε fí bó nu ε san ekumε wvú le,

“Wo nu cee ncese wvù mεy lo ê je yì Mēlkisēdek nu jó le.”

<sup>18</sup> Fí ε mum ε no nu le, je yi yvum yì bó to gee mwεem jó nu ε bó ε fuwyε wase yiyε, njefo ke yì bvuu keηke mvungay keηεε lemme ke.

<sup>19</sup> [Ke bonci bo Muses e to ké ge fiεε ε fí jon gen mεse ke.] Geenεn, keseen nu ε Nyo' ε duηce wase je yì jee ntay yì beene egεelè bvufee yì dvù le yì fele yiyε. Ε nu yì yì beene fele jó se too nceencee fô Nyo' le.

<sup>20</sup> Ε keebvu ebise fó nu ε Nyo' to dioo gεεle cee ncese je yi fiε yin, die kelew, ε ke wvú to ké die kelew seke wvú to gεεle bomew ba ke. <sup>21</sup> Geenεn, ε wvú ke dioo gεεle wvun, die kelew ekumε wvú gay le,

“Me wvù Tata nu ε me ε ndie kelew, ε ke me nu ηke enkumen diεw yem ke, ‘Wo nu cee ncese wvù mεy lo.’ ”

<sup>22</sup> Kelew kè Nyo' to dieε kin ε mum ε duηce le Jisos nu wee wvù nu ε ge monkan mo monfem man ε no leeme tεmyi fele mo moyvuum.

<sup>23</sup> Bocee ncese bò to shee nu fwele to ké no nu nteen, njefo ke kpwe to nulo ecineε wee le é wvú emεy egee lemme diεw di kecee ncese le ke. <sup>24</sup> Geenεn, Jisos ε no nu fiew cee ncese sekecii njefo ke nshii we keηke kendvuse ke. <sup>25</sup> Nonen, wvú nulo eboysee bonyii sekecii bò benci too fô Nyo' le fele can ye le. Ε wvú boysee nonen, njefo wvú nu dvù sekecii leke Nyo' fô bó le.

<sup>26</sup> Fí nu leη le beene ekeηkè kfuu kekie ekole ke bocee ncese le. Wvú nu fiew wee wvù yuule, ε wvú baa keηke jay keηεε nlom yì ye le ke. Wvú nu fiew ε Nyo' ε gawsen wvú fô bonyii bo bibefe le. Nyo' nu ε bense wase wvú, wvú ε ben naa ε fey εbulε ε gen fowe. <sup>27</sup> Ke wvú keηke fiew shiee kegee boncese diεwe bikuu bi bocee ncese le, bì to ké no gee boncese εdiuw εcii ke. Ε bó to ké dioo gee yaw ge fô bikuu bibole, keekpwanσen bibole bibefe, se ke no gee fô bi bonyii le. Wvú to ge fiew we ncese kan mwaan no wvú to nyaε ekole kew keetaηe bonyii dvù. <sup>28</sup> Yì kefew ke bonci bo Muses e nu ε bó to baale naa ε è nu bonyii ε bó wεeyi yì nyam ye le le bó enù bikuu bi bocee ncese le. Geenεn, ε è ke dioo nu wase ejim jo bonci ban, ε Nyo' ge ηkawma die kelew, mum baa wase ε è nu Waa we wvù wvú nu ε ge wvú ε no jee gene mεεse sekecii.

## 8

*Jisos nu ekole ke bocee ncese le ke monkan mo monfem e*

<sup>1</sup> Ekole ke fiεε fi beene jemyi ekumε fí le nu ke le, beene keηke kfuu ekole ke bocee ncese le ε è nu wee ε wvú ε shii ê εbo ke εceey ke kawla Nyo' Bvukuke le fowe. <sup>2</sup> Wvú nu wee lemme fô Nyo' nu, lemte cun dvù è nu ceey ceey cun yi wvú wvù Nyo' le, ε è yaa kene bonyii ke. Ε kene wvú wvù Tata Nyo' cun yidvu. <sup>3</sup> Ekole ke bocee ncese le kecii nu ε Nyo' ké baa gεε le wvú ejod nnyá yi bonyii feese ê Nyo' bvuu gee ten boncese fô Nyo' le.



Nonen, fí ε no nu shiee le fô wvuwvun cee ncese le keekenje ten fiεε fí wvú nulo ege ncese dvú fô Nyo' le. <sup>4</sup> Ε wvú be nu fokuse fen, wvú saa enu naa lo cee ncese ke, njefo bocee ncese nu wase dvú bò nyaa nnyá bii no nci Muses gomte. <sup>5</sup> Lemme di bó lemte fokuse fen nu ke lo nfieesen bó kenjinjin ke di yew dvu Nyo' le fowe. Ε nεε fiεε fí è to nu seke Muses to nu keekene cun Nyo' yi fokuse fen, ε Nyo' tefe wvú gay le, “Yene le wo nu ε kene fiεε ficii fí ε no nu ke lenlen

diεwe fí me nto nduεεε ê wo yí kum e.”

<sup>6</sup> Geenεn Jisos nu ε bó ε nya lemme ê wvú ε dí kuuke fele di bocee ncese bo fwele le, ke lenlen no monkan mò wvú leeme fwe wvudvu entelen jo Nyo' bó wee wvu wum kuuke ten fele mo moyvuum. Mó fele lo njefo moman bii ε è nu bonkawma bò fele bo fwe le. <sup>7</sup> Ε monkan mo fwele to nu se mó kenke jay ηkuuη, tu ke shiee momew to bee ebvuu enu dvú ke. <sup>8</sup> Nyo' to nu ε yen le jay nu dvú bó bonyii, mum gay le, “Me wvù Tata ηgayte le diuu too lo di me nu ηke engbwo monkan mo monfem bee yew Israel noo yew Juda.

<sup>9</sup> Ε ke monkan man nu diεwe mò me nto ηgbwoλεε

bee bo'icee cee bó diuu di me nto njiceεε bó le yí kebo le, njo mbuy bó bó won wvù Ijiw e ke. Monkan modvu man nu ε bó to baa emεy eleeme yí dvú le ke.

Nonen, ε me mum mbase jim ê bó le. Fifi jemyi me wvù Tata.

<sup>10</sup> Me wvù Tata mbvuu njemyi le, kefew nu ke eto ekocen, é me embvuu engbwo momew monkan bee yew Israel.

Mó nu ke enu le, me nu ηke enlese lo bonci bem

ê bonkpawace bobole, ensan ε è nu ê mvuntelem mvubole.

Me nu ηke enu Nyo' wvubo, ε bó nu bonyii bem.

<sup>11</sup> Ke wee bεε ke ebvuu eyεyi lo wee we won mvu

kenεε waa bwee gayte le wvú ekeè Tata Nyo' ke, njefo wee tfuu nu ke ekee me ε kew yí wee wvu caan e ε gen ε buy yí wvu baay e.

<sup>12</sup> Me nu ηke encam shen fô bó le, nλεshε mwεεm mvubole mvù befe. Ke me mbεε ηke embvuu enkumyi bibefe bibole ke.”

<sup>13</sup> No Nyo' to jemyεε le monkan mo monfem nu ke enu, tu wvú to yene wase le mo fwele ma nu fiεε fí fiyvuum. Ε fiεε yvuumene kenεε lune wase, tu è shεεte caan é fí ela ê bonyii εjise.

## 9

### *Je ncese yi yvum bó yi fiε*

<sup>1</sup> Fí nu le, monkan mo fwele to kenke bonci bò dunji je yí bonyii ebunleè Nyo' jó, bvuu kenke bvudvuu ε bó ε seyse le è nu yew Nyo' yi fokuse fen. <sup>2</sup> Bó to nu ε kene cun bó ndvu sumten biba bifεε, ε keba ke fwe ente nu ε bó teje le Bvudvuu bvù Yuule. Bvubvun nu fò fiεε fí bó to tomyi ken'yeese yí dvú le noo fò kedaη kè bó to ké no gεεle blεed wvù bó nu ε ge ncese dvú fô Nyo' le to nu. <sup>3</sup> Ε keba kè bii fó ente nu ε bó teje le Bvudvuu bvù looci Yuule naa ntay. Bvudvuu bvun to nu εjim jo ndvu mi ε bó ε shεηke ε sumten cun dvú entelen. <sup>4</sup> Bvubvun bvudvuu nu fò ketaη ke jiin e to nu, ε bó ε seyse ketaη kedvu bó ketwaa ke bigew e kè yeεle. Ε ηkuw monkan mò Nyo' to gbwoλεε bó bonyii nu ten fó, ε bó ε seyse ε lay ye yidvu yicii bó ketwaa ke bigew e kè yeεle. Ε ηkuw wvun e nu ε kentee ke mana le to nu jó, ε bó ε seyse ten bó ketwaa ke bigew e kè yeεle. Ε kemaη ke Elon e kie kè bibε to comεε yí dvú le nu ten ê ηkuw wvun e. Ε biwaη bi εta le bì bó to saηεε bonci bo monkan modvu le nu ten ê ηkuw wvudvu le. <sup>5</sup> Ε we jo ηkuw wvun nu ε bó to leke mwεεm mvumew ε mvú nu diεwe bonceendaa bo Nyo' le bo n'yuule, ε mvú ε saη ye ê we jo kentaw ke Nyo' le ke nλεshε bibefe le. Mwεεm mvun nu ε ke è nulo é beene ejemyi gene ente jodvu keseen baay ke.

**8:5** 9:9; 10:1; Kolo 2:17 Ksm 25:9, 40 **8:6** 7:22; 8:2, 6, 13; 9:11, 15; 12:24; Yεsa 55:3; Yeli 31:31-33; Esek 37:26; 1Kol 11:25 **8:8** Yeli 31:31-34; Ibu 10:16-17 **8:13** 8:6 **9:2** 8:5; 9:11-12; Ksm 26:1-30; Ksm 25:31-39; Ksm 25:23-30 **9:3** Ksm 26:31-33; Lεw 16:2; Ibu 6:19; 9:7, 12; 10:20 **9:4** Ksm 30:1-6; Ksm 25:10-16; Ksm 16:32-35; Ktj 17:21-25 Ksm 25:16 **9:5** Ksm 25:18-22 **9:6** 10:11; Ktj 18:2-6

6 No bó to seyse mwεem mvun ê yiyin je le nen, ε bocee ncese mum no gene leyte ê keba ke fwe kie le εdiuw εcii gee lemme dibole dvú. 7 Geenεn, ε wee wvù to ké ley ê keba ke ente kie le to nu ke εkolε ke bocee ncese le maan. ε wvù to ké ley dvú ke kan mwaan yí kelum e. ε wvù yaa to ké ley dvú se ελεμε ke nyam e kè wvù ege ncese dvú fô εkolε kew e noo fô bibefe bi bonyii le bì bó gee yaa kee ke le. 8 Nonεn, yiyin nu je yí Keyoy ke Yuule dunçi ê bonyii le je yí wee to nulo eley ege fô Bvudvuu bvù looci Yuule naa ntay e to baa yene wase ye ke, no cun Nyo' yí fwe ye to bæε leeme fó. 9 Mwεem mvun mvunciim nu nciise mwεem mvù kooyi kefew ke keseen kin e. ε fifin dunçi le ke mwεem mvù bó to nyaa ê Nyo' noo boncese bò bó to gee fô Nyo' le nulo ege é mvuntelem mvu bonyii bò bunlee Nyo' le enu ε mvù yuule gene mεεse ke. 10 Mwεem mvudvu keηke ke fiεε maan keege ε è nu bò mwεem mvudien noo mwεem mvuwuun noo jé yí bonyii cuke ye jó keeyuule ê Nyo' ejise. ε mvumvun nu mwεem mvù kumte ke ε è nu nyam ye le, mvù bó to keηke keege ege ebuy kefew kè ηkumεn ke eto le.

11 Geenεn no Klistu wvù nu εkolε ke bocee ncese le nu ε to wase, ε è nu wvù wvù nu ε to bò mwεem mvù jee, wvù ε mum ε ley cun, ε è nu yí baay yí yuule gene mεεse le. Ke yiyε nu yí è yoke bonyii ke. Fí nu le, ke è nu cun yí yí nshε yin e ke. 12 Fô wvù to leyεε nu Bvudvuu ε bvù looci Yuule naa ntay. ε wvù to ley kan mwaan ε fí ka lo nonεn. Wvù to baa eley fofεn ε è nu bò ελεμε ke bíe le kenεε ke boom bo bona' le ke. Wvù to ley ε è nu bò kew ελεμε. No wvù gee nonεn, ε fifin mum sum beene yí bibefe le, ε nsum wvun nu wvù mεy lo. 13 ε to nu fwele é wee ké dioo nu bò ηkfum ye le, é bó jo ελεμε ke bie le kenεε ke na' le, kenεε taan di kejun ke na' wvù bó nu ε ton wvù ε fie le, mise kenεε mwan yí mwεten e, ε wvù kase no yuule. 14 ε fí to nu nonεn, tu ke ελεμε ke Klistu le nulo ege fiεε fi fele fifie? Wvù to nu ε nya εkolε kew ε kí nu se nlom ê Nyo' fele yí Keyoy kè mεy lo le. Wvù to ge nonεn, mum

cuke mvuntelem mvuseεbeene yí mwεem mvù too bò kpwe le, wvu le beene elemte Nyo' wvù keηke nshii le. 15 ε neε fiεε fi Klistu nu wee wvù leeme fwe monkan mo monfem man entelen jo Nyo' bò wee wvu wum. ε wvù leeme wvu le bonyii bò Nyo' nu ε tee le è nu bew ke ekeηke bvudvuu fô bvujonke bvù mεy lo bvù Nyo' nu ε kaw bó dvú. Bó nu ke ekeηke njefo wee nu ε kpwe wase, ε kpwe ye yin ε sum bó yí ηγεw wvù to nu keeke eto nje bibefe bì bó to shee gee fwele ê monkan mo moyvuum e. 16 Beene kee le wee ké teete kpwe, \* wee saa ke ebi ntefe kpwe wvudvu le se bó ε yen le mwεten nu ε kpwe wase ke. 17 Fí nu nonεn, njefo ke ntefe kpwe ké no keηke mvunγay se wee ε kpwe ke. Ke bó ké bí ntefe kpwe le ε wee wvù tefe kpwe bæε dvú ke. 18 ε neε fiεε fi naa monkan mo fwe nu ε mó yaa to nulo ke eleem se bó ε seε nyam ελεμε ε buy ke. 19 ε to nu seke Muses to tanεε wase fiεε ficii fi to nu ê Nwa' bonci le ê bonyii bocii, ε wvù mum jo tiεw kete ke isob e ε bó ε njim yvúw njee yí dvú le ε bó ε com yí ε no yeεle, mum jo ten ελεμε ke boom bo bona' le, bò ke bíe le, noo joo, mise yí ηwa' bonci bodvu le, mum mise ten yí bonyii bocii le. 20 ε wvù dioo miise no gayte le, “ελεμε kin nu ke monkan mò Nyo' gbwole ben ε bó le, gayte le ben eleemè yí dvú le.” 21 ε wvù mise ten ελεμε kedvu yí cun Nyo' ye le noo yí mwεem mvu cun dvu dvú le mvù bó gee bunle dvú. 22 Fí nu naa lo keceey le mwεem nteen to shee nu ε nci dunçi le bó keηke keege ke ε è nu bò ελεμε é mvù se no yuule. ε ke è nulo é bó elεshε bibefe bi wee le se bó ε seε fiεε ελεμε ε buy ke.

### *Ncese wvù Jisos to geε kan mwaan cuke bibefe bi bonyii le*

23 Fí to nu naa shiee le le bó ecuke mwεem mvun mvù nu ke lo nfiεεn mwεem mvu fowe ê yiyin je le. Geenεn, ecuke mvù looci nu mvu fowe ε è nu bò boncese bò fele boban, 24 njefo Klistu to ley cun Nyo' le ε è yaa nu yí è yoke bonyii bò can, yí è nu ke lo nfiεεn cun Nyo' yí ceey ceey ke. Wvù

9:7 5:3; 9:25; 13:11; Lεw 16:2-16 9:9 7:19; 9:2 9:10 Lεw 11; 15; Ktj 19 9:11 4:14 9:12 7:27; 10:4; Lεw 16:14-16; 12:24; 13:12, 20; Mat 26:28; Lum 3:25-26; 1Bi 1:2, 18-19; 1Jon 1:7 9:13 Ktj 19:1-10:17 9:14 Lum 6:20-23; 8:2 9:15 8:6 \* 9:16 Ntefe kpwe bò monkan nu fiεε fimwaan ê díεw Glek e. 9:19 Ksm 24:6-8; Ibu 9:12-13; Lεw 14:4, 6; Ktj 19:6 9:22 Lεw 17:11 9:23 8:5

to ley ε è nu fowe kebεε. Ε è nu fò wvú nu keseen fwe dvu Nyo' lεke Nyo' fò beene le. <sup>25</sup> Kε wvú nu fó nεn keebvuu egee boncese bô εkolε kew fô Nyo' le bokan e bokan e diεwε no εkolε ke bocee ncese le to ké no leyte fô Bvudvuu bvù looci Yuule naa ntay e ê kelum ê kelum, keege ncese bô ελεμε se è nu kew ηkuuη. <sup>26</sup> Ε fifin to nu shiee le, tu Klistu be κηηke keekpwee jaa we, kaase kpwee ε kew no bó to bomεε won. Geenεn no fí nu, nu ε wvú ε to wase kan mwaan fí ε ka lo nonεn. Wvú to kefew kin kè won kaa wase le keejo εkolε kew ege ncese dvú, ekpwe keecukε bibefε. <sup>27</sup> Kε ληληη no fí nu λε wee κηηke keekpwe ke kan mwaan emum eεyte wase ε è nu nsaw, <sup>28</sup> nu ke no Klistu to nyaε εkolε kew kpwe fô bonyii le kan mwaan keetuu bibefε bi bonyii le nteen. Ε wvú nu ke ekase eto yí bokan bo bofεε le ε è yaa bvuu nu keege fiεε bô bibefε kε. Wvú nu ke eto wase keseen keeboyse bonyii bô cεyte wvú shiee le.

## 10

*Ncese wvù Jisos to gee nu ε jo wase bvudvuu bvυ boncese le bocii*

<sup>1</sup> Bonci bo Muses e to nu ke lo kenjinjin ke mwεεm mvù jee mvù to nu keeke enu le. Kε bó to nu wase cεεy cεεy mwεεm mvù to nu keeke enu kε. Ε bó mum no shee gee boncese ê kelum ê kelum, se è nulo é boncese bodvu ege é bonyii bô benci too fô Nyo' le eyuule gene mεεse ηkuuη. <sup>2</sup> Ε è to nu λε boncese bodvu nulo ege é bó eyuule nonεn, tu kε bó to bee ebvuu eshee egee boncese bó le bó le kε, njefo bonyii bô bunlee Nyo' to bee keenu ε bó ε cukε wase bibefε bibole kan mwaan, ε mvuntelem mvubole yaa bvuu saake bó yí bibefε le kε. <sup>3</sup> Geenεn, boncese bô bó to gee ê kelum ê kelum ban to kaa gee ε bonyii kumyi lo bibefε bibole. <sup>4</sup> Ε fí nu nonεn, njefo kε è nu naa lo é ελεμε ke bona' \* bô ke bíε le ecukε bibefε bi wee le kε. <sup>5</sup> Ε nεε fiεε fi to gee ε Klistu dioo to fokuse fεn gay ê Nyo' λε, "Kε wo κηηke shiee fô boncese bô bó gee bô nyám e,

noo fô mwεεm mvù bó nyaa ê wo le kε. Wo nu ε nya me ε è nu bô ye λε me enge ncese dvú.

<sup>6</sup> Kε nyám yí bó nyaa ε bó tone gee boncese dvú fô wo le, noo mwεεm mvù bó nyaa ε bó gee boncese dvú keecukε bibefε bi bonyii le baa cim ege é wo eyuuke njon kε.

<sup>7</sup> Me ε mum ε ηgay λε,

'O Nyo' taa eyen, me nu ε nto keenje fiεε fi wo shieele,

kε no bó sanεε ekumε me ê Nwa' wo le.' "

<sup>8</sup> Wvú to yaw gay ê Nyo' λε,

"Kε wo baa κηηke shiee κεεε yuuke njon bô boncese

noo nnyá yí bó nyaa ê wo noo nyám yí bó nyaa

ε bó tone gee boncese dvú fô wo le,

noo mwεεm mvù bó nyaa ε bó gee boncese dvú

keecukε bibefε bi bonyii le kε."

Ε mwεεm mvun nu ε bó to gee kε naa bii no nci gomte. <sup>9</sup> No wvú gay nonεn, mum bise fó gay ê Nyo' λε,

"Taa eyen, me nu ε nto keenje fiεε fi wo

shieele."

Wvú to jeme nonεn, mum λεse boncese bo boyvuum keegeε wvu fwε. <sup>10</sup> No Jisos Klistu to gee fiεε fi Nyo' to shieele λε wvú ege, ε

ye ye yí wvú to nyaε kan mwaan ε fí ka lo nonεn, ge ε beene mum no yuule. <sup>11</sup> Cee

ncese tfuu ké no gene leeme fô bvudvuu bwew bvυ lemme le εdiuw εcii gee bon-

cese biinene bokan e bokan e, se boncese bodvu nulo ecake bibefε bi bonyii le ηkuuη.

<sup>12</sup> Geenεn Klistu to nu ε ge we ncese kε kan mwaan ε wvú mum kocεn wvù ecake

bibefε bi bonyii le kemakaa. No wvú gee nonεn mum shii ê εbo ke εcεεy ke Nyo' le.

<sup>13</sup> Wvú nu fó ε κεw sekekίε le, cεyte egeen ebuy seke Nyo' ke ejike bonyii bew bo

bvuban e diεwε kedvuushεε ke bikaa biew e é wvú etome bikaa yí bó le. <sup>14</sup> Ncese we

wvú mwaan wvun nu ε ge bonyii bô wvú gee ε bó yuule, ε mum ε no yuule ten ê Nyo' ejise

gene mεεse sekecii. <sup>15</sup> Keyoy ke Yuule

9:26 7:27 9:28 3:6; 10:10; Yεsa 53:11-12; Mat 26:28; 1Kol 15:50-53 10:1 8:5 10:4 9:12-13 \* 10:4 Bona' ban to ké no nu bona' bô bolemse. 10:5 Mben 40:6-8 10:10 7:27 10:11 9:6; Ksm 29:38 10:12 8:1 10:13 Mben 110:1; 1Kol 15:25 10:16 Yεli 31:33-34; Ibu 8:10, 12

jemyi tən ê beene tomte fiεε fin. Kí to nu ε yaw gay le,

16 “Tata gayte le, è nεε monkan man mò me nu ηke enjgbwo bee bó εjim jo εdiuw yoya le:

Me nu ηke enjεε bonci bem ê mvuntelem mvubole,

embvuu ensan ê bonkpawwace bobole.”

17 No wvú gay nonen bvuu bise le,

“Ke me mbεε ηke embvuu enkpawwaci bibefe bibole

kenεε gee dibole di befe ke”

18 Fí ε mum ε no nu le é bó leεshi wase bibefe bi bonyii le, tu ke shiee mwεεm mvù bó enyaa ε bó gee boncese dvú keecuke bibefe bi bonyii le bvuu bεε ke.

### *Beene ebenci too nceencee mbew Nyo' le*

19 Boom bo bwεεm e, fí ε mum ε no nu le ελεμε ke Jisos e nu ε yene wase je ε beene nulo eley keseen yaa fane ke, egeñ fô Bvudvuu bwε bvù looci Yuule naa ntay e.

20 Beene nulo efey ê je yi fiε yì nyaa nshii le yì Jisos to yen'yεε fô beene le. Wvú to yene je yin bô ye ye, ε fí mum no nu le wvú nu ε cake wase ndvu yì bó to shεηkeε ban bvudvuu bvudvu dvú. 21 Beene keηke wase cee ncese wvu baay wvù taale fô yew Nyo' le yì è nu bonyii bew. 22 No mwεεm mvun nu nonen, beene emum ebenci too mbew Nyo' le bô fitele fimwaan ε beene ε lese fitele yì ye le ficii nu sε kemaηen. Beene ebenci njefo bó nu ε miawmiaw wase mvuntelem mvusεεbeene bô ελεμε ke Klistu le mvú ε no yuule, yaa bvuu saake beene yì fiεε le ke. ε beene bvuu nu tən ε bó ε cuke wase ye yesebeene bô joo yì yuule. 23 Beene eleemè temyi ntay yì fiεε fi beene taale fwe yì dvú le fi beene ké no jemyi ê bonyii ekumε fi le. Fo beene etuwtenè ke, njefo wee wvù kawεε beene leeme yì diεw ye le. 24 Beene egomtè tən je keeyvuwse mvuntelem mvu wee noo wee le keekonene noo keegeε mwεεm mvù jee. 25 Fo beene ecin'yì keetoo yì kentaashe le diεwε no bonyii bomew nu ε nε wase ε no gee ke. Beene eyvuwsè lo mvuntelem mvusεεbeene, efey mvunciim no beene

yεne wase ε diuu di Tata wesebeene nu ke ekase eto nu wase nceencee.

26 Beene ekeè le é beene nε ε bvuu ε no gee bibefe, gee kee, ε beene nu ε bó ε fiisen wase je yi keceεy, é beene no keè le ke ncese wvumvu bvuu nu dvú wvù è nulo é bó ebvuu ege fô bibefe bisεεbeene le ke. 27 ε wee gee nonen, é wvú no cεyte ke wase bô nfan ε è nu nsaw Nyo' noo ηguy wvù befe wvù nu ke eyese lo bonyii bo bvuban e bo Nyo' le. 28 Wee ké ηgoyte nci Muses, é bonyii eleem bofεε kenεε botete etom le bó nu ε yen fiεε fi wvú ge le, é nsaw mum koo mwεten, ε bó mum yu lo wvú yaa koole yii ke. 29 ε fí nu nonen, tu ben kpwaake le wee wvù joo Waa Nyo' ekuse, joo ελεμε ke monkan mò Nyo' gbwolεε keecuke wvù dvú é wvù eyuule le kí nu fiεε fi εcici, nan'yi tən Keyoy ke Yuule kè too bô mbuwma Nyo', nu ε kfuu ηgεw wvù wvuwe wee nu ke ekeηke nu ke enu nεε? 30 We ηgεw nu ke ebεmte lo njefo beene kee wee wvù to gayεε le,

“ε nu me wvù nu ke etfuse εnvuke,

ε è nu me wvù nu ke enya nlawma wvubo.”  
ε wvú ε bvuu ε gay le,

“ε nu me wvù Tata wvù nu ke esaw bonyii bem.”

31 ε nu fiεε fi nfan e baay keegbwe can Nyo' wvù keηke nshii le.

32 Geenεn, ben ekumyì εdiuw yo fwe yò bó to yuuseε ben yì fiεε fi Nyo' le. Ben to nu ε kuu shém no diuu bô bonjεw bò to too fô ben e. 33 Kefew kemew e nu ε bonyii to ké no nan'yi bvuu nyεwle bô ben ya le. Kefew kemew e, ε ben no leeme εjim jo bonyii bò bó nyaa tən ηgεw ê bó ê yiyε je le. 34 Ben to ké no koole shen bô boba bonyii bò nu yì ncaw e, fii bó. Bó to ké loo mwεεm mvunen, ε ben cinε ke dvú no yuuke ε è nu njon, njefo ben kee le ben keηke mwεεm mvumew mvù fele mvumwε ε è nu mvù nu ke emεy nu sekecii. 35 Nonen, fo ben ecinε fiεε fi ben leeme wase yì dvú le ke, njefo è nu fiεε ε fí keηke nlawma wvù kuuke. 36 Fiεε fi shiee le fô ben e nu le ben esuu shém wvu le ben nulo egeε ε è nu fiεε fi Nyo' shieele, é ben



ke emum ekeŋke fiεε fi wvú nu ε kaw beene dvú. <sup>37</sup> Bó nu ε saŋ le,  
 “E shεεte ke wase caan é wee wvù nu keeto emum efεse.

Ke wvú nu emoocε ke.

<sup>38</sup> Wee wεm wvu teytey nu ke ekeŋke nshii nje fitele fi wvú lese yí yεm e.

Geenen é wvú nε lo ε no fane ε tfuw bikaa, fitele fiem saa ejee bô wvú ke.”

<sup>39</sup> Geenen, ke beene nu boba bô tfuuke bikaa bô nu ke ela ke. Beene nu fisεεbeene bonyii bô nu ε lese fitele yí Nyo' le bô biyoy bibole nu ke eboy.

## 11

### *Ekume keelese fitele yí Nyo' le*

<sup>1</sup> Keelese fitele yí Nyo' le nu keetaale fwe yí fiεε fi Nyo' nu ε kaw wee dvú kee naa ntay le wvú nu ke ekeŋke fí, kee tεn le fí nu dvú ε wvú baa cim yεn wase fí le ke. <sup>2</sup> Nyo' to bensee bonyii bo fwele njefo bó to nu ε lese fitele yí ye le. <sup>3</sup> E ge tεn fitele fi beene lese yí Nyo' le beene ε se kieε ntay le Nyo' to bom won wvun ε è nu ke bô diεw ye, ε mwεεm mvú beene yεne to buy yí mvú bó yaa yεne mvú le ke.

### *Ebel*

<sup>4</sup> E to ge fitele fi Ebel to lesεε yí Nyo' le ε wvú se ge ncese wvu leŋ fey Kεεn. E Nyo' mum jo wvú le wvú nu wee wvu teytey, mum fi nnya ye keetom le wvú nu wee wvu teytey. Abel to nu ε kpwe, geenen ε fitele fi wvú to lesεε yí Nyo' le ε ge beene ε no yuuke ε wvú bεε jemyi é beene ε to ε buy εben e.

### *Enok*

<sup>5</sup> E to ge tεn fitele fi Enok to lesεε yí Nyo' le ε Nyo' se jo wvú gεn bô wvú fowe wum ε kpwe baa kum wvú le ke. Bó to nu ε nε fanε yaa bvuu yεn wvú le ke, njefo Nyo' to nu ε jo wase wvú we. E Nyo' se jo Enok we nu ε Nwa' Nyo' jemyi le wvú to ké no gee ε Nyo' yuuke njon. <sup>6</sup> Nonen é wee nu dvú se wvú nu ε lese fitele yí Nyo' le, tu ke è nu naa lo é Nyo' eyuuke njon bô wvú ke, njefo é wee gomte keebenci too mbew Nyo' le, tu wvú keŋke

keebεε le Nyo' nu dvú, noo le wvú mawci wee tfuu wvù looci gomte wvú.

### *Noa'*

<sup>7</sup> E to ge tεn fitele fi Noa' to lesεε yí Nyo' le ε Nyo' ke dioo tefe wvú ekumε fiεε fi to nu keeke ekooy ε wvú baa cim yεn wase fí le, ε wvú yuw Nyo' le mum fε ŋguw wvu baay keeke eboyse yew ye dvú. No wvú to lesεε fitele nonen mum duŋce le kebese ke bonyii bo yí won wvun e nu bô befe é Nyo' ejise, ε è nu ke wase wvú wvù Nyo' to nyaε bvudvuu bvú wee wvu teytey e é wvú, njefo wvú to nu ε lese fitele yí Nyo' le.

### *Abla'am bô Sela*

<sup>8</sup> E to ge tεn fitele fi Abla'am to lesεε yí Nyo' le, ε wvú se yuw Nyo' le seke wvú to tenεε wvú le wvú enε won wvubole egeŋ wvumew wvù wvú to nu keeke ekeŋke diεwe won we le. No Abla'am yuwεε nonen mum no gεne ke lo, yaa cim kee fô wvú gεne ke. <sup>9</sup> E to ge fitele fi wvú to lesεε yí Nyo' le fidvu ε wvú se gεn no cee won wvù Nyo' to kawεε wvú dvú le diεwe tolo wvù nu ε gεn ε bεε won bonyii bomew e. Wvú to nu jó ghane cee cún e bô bo Aysik noo Yakow bô Nyo' to kawεε bó bocii bô won wvudvu le è nu ke enu wvubo. <sup>10</sup> Wvú to cee cún e nonen njefo wvú to taale fwe keeke eley kelaante le ε kí keŋke kenffuy ε è to seyse Nyo' no kelaante kedvu nu ke enu, mum yoo.

<sup>11</sup> E to ge tεn fitele fi Sela to lesεε yí Nyo' le ε wvú se keŋke mvuŋgay keeleem bô fue ε wvú ε lun naa wase ε fesεn wvù è nulo é wvú ebvuu eboo. Fí to kooyi nonen njefo Sela to nu ε bee le Nyo' wvù kawεε wvú ké no leeme ke yí diεw ye le. \* <sup>12</sup> E fí mum no nu le wee mwaan wvù Abla'am wvù to nu ε wvú ε lun wase baay, nu wase diuw kpwe le, to nu ε nε ε engokε ke wee le buy yí ye le duule diεwe jón yi we le noo diεwe monshεεm mo ŋgem joo yi baay e mò wee yaa nulo etan etoo ke.

**10:38** Lum 1:17; Gal 3:11    **11:1** Lum 8:24; 2Kol 4:18    **11:3** Kej 1:1; Mben 33:6, 9; Lum 4:17; 2Kol 4:18    **11:4** Kej 4:3-10    **11:5** Kej 5:21-24    **11:7** Kej 6:13-27; Lum 4:3; 1Bi 3:20    **11:8** Kej 12:1-2    **11:9** Kej 35:12, 27

**11:10** 13:14    **11:11** Kej 17:19; 18:11-14; 21:2; Lum 4:19-20    \* **11:11** Bonwa' bo boyvuum bomew keŋke tεn fεn le, “E to ge tεn fitele fi Abla'am to lesεε yí Nyo' le ε wvú se keŋke wan naa no wvú to cim nu ε wvú ε lun wase ε fesεn ε Sela tεn nulo saa ebvuu eboo ke. Fí to kooyi nonen njefo Abla'am to nu ε bee le ...”    **11:12** Kej 15:5    **11:13** 11:9; 13:14; Kej 23:4; 47:9; Mben 39:12

13 Bonyii ban bocii to nu ε ghan fanje yaa kenke fiε fi Nyo' kawεε fidvu ke, ke ghan no kpwekene ε bó lese ke fitele yí Nyo' le. Bó to yen ke lo fi le ε fi bεε too ncejole, fiisen bô nlanlan, jeme bô dew yibo le, fô bó le nu ε bó kee le bowen nu ke lo botolo ε bó beke lo yí nshε yin e. 14 ε bonyii jemyi nen, tu fi dunji naa ntay le bó bεε gomte won wvù è nu wvubo. 15 ε bó to bvuu kpawwci ekume won wvù bó to nen'yεε jó, tu bó to nu ε kenke je keekase tu jim jó. 16 Geenεn no fi nu, nu ε bó to gomte ε è nu won wvù fele wvuwε, wvù è nu won wvu we. Nonεn ke Nyo' ké no wuumene seke bó tenje wvù le Nyo' wvubo ke, njefo wvù nu ε seyse kelaante ε gεε ê bó.

17 ε to nu fitele fi Abl'am to lesεε yí Nyo' le fi to geε ε Nyo' ke dioo mom wvù, ε wvù bee keejo waa we wvù Aysik ege ncese dvù fô Nyo' le. ε wvù wvù Abl'am nu wvù Nyo' to kawεε le εngokε ke wee le nu ke ebuy yí ye le. ε wvù bee ke keejo waa we ε è ka wvù, le wen ege ncese dvù. 18 Waa we wvun nu wvù Nyo' to gayεε wase ê Abl'am le, “ε nu Aysik wvù nu ke egeε diee di kfuu diuw e.”

19 Abl'am to kee ke le é wee cim kpwe lo, tu Nyo' nulo ekase ege é wvù etu dvù. Nonεn ê je mi le nu ε è nulo é bó ejo le Aysik to nu ε kpwe ε Nyo' kase nya wvù ê Abl'am ε wvù nu dvù wum.

### Aysik

20 ε to ge fitele fi Aysik to lesεε ten yí Nyo' le ε wvù se cew Yakow bô Esau jeme ê bó ekumε mbuwma wvù to nu keeke eyuu eto fô bó le.

### Yakow

21 ε to ge ten fitele fi Yakow to lesεε yí Nyo' le ε wvù ke dioo kpwee, cew boom bo Yosεw wvù waa we le. ε wvù to ceeke nonεn ε wvù ε ngvuum yí kembangan e ε no nyaa n'wvum ê Nyo'.

### Yosεw

22 ε to nu fitele fi Yosεw to lesεε yí Nyo' le fi to geε ε wvù ke dioo nu wase keekpwe mum no teete kpwe ye dunji le bonyii bo Israel nu ke eshεε ebuy won wvù Ijiw e. ε

wvù mum gay le bó ke edioo ebuyte jó jo bikufe biwene.

### Icee Muses bô bwee Muses

23 ε to nu fitele fi icee Muses bô bwee to lesεε yí Nyo' le fi to geε ε bó se nyile Muses yí kee le te fo bó eyu seke bó to bokεε wvù. ε bó to nyile nonεn njefo bó to nu ε yen le è to nu wan ε wvù jee cuu baay. ε bó fanje yaa efane keenjgoy sa' yí Nfon to bvuseε ke.

### Muses

24 ε to nu fitele fi Muses to lesεε ten yí Nyo' le seke wvù to kuε wase fi to geε ε wvù tun le fo bó etenè wen le waa ngonjuu Nfon Felo ke.

25 Wvù to nu ε caw fiew keeyene ε è nu ngεw bô bonyii bô è nu bo Nyo' le, efey keeyuuke njon bô mwεεm mvù è nu mvù befe ε mvù fele lo. 26 Wvù to nu ε jo le é bó eshoose wen njefo wen nu wee Mboyse wvù Nyo' to kawεε, tu fifie kenke sew fele keekεnke kpaw wvu Ijiw tfuu. Wvù to jo nonεn njefo wvù to taale mmawcε wvù nu ke eto fô wvù le. 27 ε to ge fitele fi wvù to lesεε yí Nyo' le ε wvù se ne Ijiw yaa fane fiε fi è nulo é Nfon ege bô wvù ke, naa ε wvù cim ton'yi shém bô wvù nεε. Wvù to nu ε suu shém ne no gene njefo wvù to taale fiew ε è nu fwe diεwε wvù yene Nyo' wvù bó yaa yene bô ejise le ke. 28 ε to ge ten fitele fi wvù to lesεε yí Nyo' le ε wvù se gεε Nkaw Danjefey, jo ελεmε yefe yí lan fwese le, wvu le Nceendaa Kpwe wvù to yuwyi boom bolemsε bo fwe yí kfuu le edioo etoo buyte fô dew fwese bonyii bo Israel e emum edan efey.

### Bonyii bo Israel

29 ε to ge ten fitele fi bonyii bo Israel to lesεε yí Nyo' le ε bó gen lente Joo yi Baay yí Yεεle fokuse ke diεwε bó fey yí nshε yí yem e. ε bonyii bo Ijiw ke dioo to ten buy fô joo yidvu le no momte keefey ten nonεn ε yí kuu bó bocii gen dvù. 30 ε nu ten fitele fi bonyii bodvu to lesεε fi to geε ε bó ke dioo gen buy Jeliku, ke len kenεn kelaante kedvu, ke dioo kenεn nonεn buy εdiuw εsooshwiw ε kembew ke kelaante kedvu le kesε kecii.

### La'ab

11:16 13:14; Ksm 3:6; Mat 22:32 11:17 Kej 21:12; 22:1-14; Dito 4:11; Jem 2:21 11:19 Lum 4:17 11:20 Kej 27:27-29, 39-40 11:21 Kej 47:31-48:20 11:22 Kej 50:24-25; Ksm 13:19 11:23 Ksm 1:22; 2:2 11:24 Ksm 2:10, 11-15 11:26 12:2; 13:13 11:27 Ksm 2:15; 12:41 11:28 Ksm 12:1-14, 21-28, 29-30 11:29 Ksm 14:21-29 11:30 Yosh 6:12-21 11:31 Yosh 2:11-12; 6:21-25; Mat 1:5; Jem 2:25

<sup>31</sup> E to ge fitele fi La'ab wvù to nu kpwoon nsake mvu to lesεε ten yî Nyo' le ε wvú se boy fanε yaa ekpwe ηgoo bonyii bobole bo won e bô to temyi bikuu bô bo Nyo' κε. Wvú to baa kpwe, njefo bonyii bo Islael to nu ε tum bonyii le bó eto eghan ekee won wvudvu, ε kpwoon wvudvu fiisen bó ê wvú yew.

*Gidion, Balak, Samsen, Jeftha, Dawe bô Samwel noo bonyii bo ntum Nyo' le bomew*

<sup>32</sup> E è nu le me entaanke bonyii bô to leseε fitele yî Nyo' le, é me ηke entaη engen embuy fεε? Ke kefew nu dvú kè è nulo é me ηkew nyey mwεem mvu bonyii le diewe. *Gidion, Balak, Samsen, Jeftha kεnεε Dawe bô Samwel noo bonyii bo ntum Nyo' le bomew e κε.* <sup>33</sup> Bonyii ban bocii nu ε bó to lese fitele yî Nyo' le. E bomew ke so bitum yî jem e, ε bomew saw bvunfon ê je yi læη e, ε bomew keηke mwεem mvù Nyo' to kawεε bó dvú, ε bomew keηke mvunγay keebaη dew bobvule fo bó engele bó. <sup>34</sup> Bomew to nu ε keηke mvunγay keege é ηguy wvù to beenci naa bemte lo ejime. E bomew keηke mvunγay keebuy can bonyii bô to gomte keegbwoce bó bô nyó jem e. E bomew bô to yen'yi weeyi ke ne tu bontemvunγay. E bomew tu bonyii bo jem e bô temyi, ε bomew kuη bonyii bo jem e bo bitum bimew e ε bó fεε lo. <sup>35</sup> Bomew to nu bokεε bô to leseε ten fitele yî Nyo' le. E Nyo' ge ε bonyii bobole bomew bô to nu ε kpweken wase kase tu dvú no nu bô bó. Bomew bonyii nu ε bó to koole bvuuke bô bimban, ε bó fanε yaa cim ebvuu eshieele le bó ecine bó le κε, njefo bó to yεne le é bowen kpwe lo, ke ekase ebuy yî kpwe le ekeηke nshii wvù jee fele wvun. <sup>36</sup> Bomew nu ε bó to keεηke bó, tamte bô bongbwan ε ye caafi, kayte bomew bô boncaw fene yew ncaw e. <sup>37</sup> E bomew nu ε bó to tumyε bô eta ε bó kpweken, bvuu tan'yi bomew bô nyó yì bó tane bite dvú ε bó buyte biba bifεε bifεε, gbwoci bomew bô nyó jem ε bó kpwekene. Bomew to ghane jiise ε è nu jéw njée bô yi bíe. Bó to nu bonyii bo kefufe le, ε bonyii njijsene bô bó bvuu nyewle bô bó. <sup>38</sup> Bó to ghane cee ηkaante le

noo yî dikum e bô ê ditfum e noo ê bibuw e. E nu bonyii ε won wvun to baa ekocεn wvù bó ecee wvú le κε.

<sup>39</sup> Bonyii ban nen bocii nu ε bó to lese fitele yî Nyo' le, ε Nyo' bense bó naa ntay. Geenεn wee mvu bó le to baa emum ekeηke fiεε fi Nyo' to kawεε bonyii dvú κε. <sup>40</sup> Bó to baa ekeηke njefo Nyo' to keηke ntaη wvù jee ntay fô beene le fele wvubo, wvu le è nu ke enu ke seke bó ε taashε beene ε bó, é bó se no nu ε bó ε kpwentεn ê Nyo' ejise ε gen ε mεse.

## 12

*Nyo' nεci boom bô è nu bew*

<sup>1</sup> No beene nu wase ε kebombom ke bonyii bô to nu ε lese fitele yî Nyo' le ban ε gem beene ε tase ε no dunçi no è nulo é wee elese fitele yî Nyo' le, beene emum ebuy ekuse jo bvujite bvucii bvù jewsee beene, noo bibefe bì njimte beene, emum ekuu shém elewtè kenlewtε kè Nyo' nu ε gee ê beene fwe. <sup>2</sup> Beene dioo lewte no taale yî Jisos e. E nu wvú wvù to yen'yεε je fô beene le keeese fitele yî Nyo' le, ε è nu wvú wvù gee ε fitele fi beene lese yî Nyo' le kpwentene gene mεεse. Wvú to nu ε bee keekpwe kpwe yi yî kentam e. Wvú to baa ecim etaale ê kenshoose ke kfuu yiye kpwe le κε, njefo wvú to taale fwe yî bvujonke bvù nu ê wvú fwe le. Keseen wvú ε no nu ε wvú ε shii ê εbo ke εceey ke kawla Nyo' le. <sup>3</sup> Ben ekpwawci ekumε wvuweε wee wvù to nu ε fiisen kfuu wvuweε ηgew wvù bonyii bô befe to nyaa ê wvú, wvu le fifie ege é mvuntelem mvunen saa ewεyi, kεnεε edoose ê je κε. <sup>4</sup> Jem yì ben tumte ben ε bo kebefe nu ε ben baa tum wase egen ebuy yì gvune di wee le ejiim lo κε. <sup>5</sup> Me ηkpwaake le ben baa edaayε wase ntefe wvù Nyo' nyaa ê ben diewe boom bew e κε? Wvú gayte le, “Waa wεm, seke Tata nεci wo, fo wo ejò ncew κε.

E wvú dioo saake wo yî fiεε le, fo shem ekpweε wo κε.

<sup>6</sup> E keè le Tata ké no nεci ε è nu wee wvù wvù koonke,

tamte ε è nu wan tfuu wvù wvú joo le è nu wvuwen.”



<sup>7</sup> Ben emum ekuulè shém yî bonḡew bò ben yene le, ekeè ɛ Nyo' nɛci lo ben diɛwɛ boom bew e. Wan mvu nu dvú wvù jay fiɛɛ é ice enu sɛ wvú ɛ nɛle wvú e? <sup>8</sup> Ɛ Nyo' cin'yi ben e sɛ wvú nɛci no wvú ké no nɛci boom bew bocii, tu ben baa enu naa lo boom bew kɛ, tu ben nu bikolɛ. <sup>9</sup> Beene kɛŋke tɛn bo'icee bosɛɛbeene bo fokuse fɛn bò to ké no nɛci beene ɛ beene wvumte bó. Ɛ beene to wvumte bó nonɛn, tu kɛ è nulo é beene enya bikuu é Icee biyoy bisɛɛbeene efey lo nonɛn, ke ekɛŋke nshii wvù mɛy lo? <sup>10</sup> Bocee bosɛɛbeene bodyu to nu ɛ nɛɛɛ beene kɛ yî kefew e caan no bó to yene ɛ fí nu lɛŋ. Ɛ Icee wesebeene wvun nɛci beene keeseyse lo beene é beene eyuule no wvú yuule. <sup>11</sup> Ɛ ke dioo nu seke bó tamte wee keenɛle wvú, ɛ wvú no yuuke nluɛ kefew kekɛ le, wvú saa yuuke naa lo njoŋ kɛ. Ɛ ke edioo enu wase ɛjim jo kefew kedvu, ɛ fifiɛ to bô nyɛkeey noo nce wvu teytoy fô wvuwee wee wvù Nyo' nu ɛ yɛɛyi wvú é yiyin je le.

<sup>12</sup> Nonɛn ben ege é can yene yì nu ɛ jɛw wase ekase etɛme, ege tɛn é ɛnvuw ɛyene yò ndɛŋɛŋɛ wase ekase etɛme. <sup>13</sup> Ben egɛnè kɛ ɛ è nu é je yi teytoy e, wvu ɛ fo bikoy bì tɛɛse wase emɛse elose kɛ, é bí etɛme lo.

### *Ntefe ɛkumɛ keeyuuke Nyo' le ntay*

<sup>14</sup> Ben emomtè ntay keecee yî nyɛkeey e ben ɛ bonyii bocii, ebvuu emomtè tɛn ntay keecee nce wvù yuule. Ɛ wee nu sɛ wvú cee nce wvù yuule, tu kɛ è nulo é wvú ke eyɛn Tata le kɛ. <sup>15</sup> Ben eyɛnè fo wee mvu ke ɛjim keekɛŋke mbuwma Nyo', ebvuu eyɛnè tɛn fo ŋgow mi yì befe ke enɛ ebuy é ben ɛntelɛŋ ke eto bô ŋḡew ejin bonyii nteen. <sup>16</sup> Ben eyɛnè tɛn ɛ fo wee mvu ben e ekɛŋke nce nnyɛn kenjan kɛ. Fo wee tɛn emaa lo Nyo' diɛwɛ Ɛsau wvù to gesɛɛ mbuwma wvù wvú to nu keeke ekɛŋke diɛwɛ wan wvu ŋgaywee le yî mwɛɛm mvudien mvu kan mwaan e maan kɛ. <sup>17</sup> Kɛ ben kee le ɛjim jodvu nu ɛ wvú to nɛ bvuu no gomte keekɛŋke mbuwma wvun can ice le, ɛ ice

ma lo wvú? Naa no wvú to cim shiwse misɛm é jise gomte keekumɛn fitele fiew, nu ɛ kɛ je to bvuu nu dvú keekumɛn kɛ.

<sup>18</sup> Ben ekeè ɛ fô ben leeme fó kɛseen baa nu diɛwɛ bvudvuu bvu fokuse bvù bonyii bo Islael to leeme fó bvù bó yene bvú le kɛ. Bó to leeme, \* ɛ ŋguy bene nɛn lululu, ɛ ɛkfuŋ yiile nɛn taytaytay, ɛ nffum kfunɛ tɛn nɛn kekeke. <sup>19</sup> Bó to yuuke tɛn ɛ soŋ saayi, ɛ diɛw mi jemyi. Mwɛɛm mvù diɛw yidvu to jemyi to nu ɛ bɛmɛse bó, ɛ bó no lɛke lo ɛ fo diɛw yidvu ebvuu ejeme é bó kɛ. <sup>20</sup> Bó to lɛke nonɛn njefo fiɛɛ fi diɛw yidvu to jemyɛɛ to nu ɛ ghaw mvuŋgay mvubole. Diɛw yidvu to nu ɛ ciise lo é bó ɛ, “Fo fiɛɛ ebɛncɛ lo bɛw kum wvun kɛ. Ɛ è cim nu nyam, é bó tumyɛ lo bô ɛta ɛ yí kpwe.”

<sup>21</sup> Kɛɛɛy, mwɛɛm mvù bó to yene fó to bɛmte baay. Ɛ Muses kebɛɛ jeme ɛ, “Nfan wvu baay nu ɛ ge ye ɛ nɛ ɛ no ciinke lo me.”

<sup>22</sup> Ben nu finɛn ɛ ben leeme ɛ è nu yí kum wvù Sayon e, ɛ è nu kelaante kè è nu ke Nyo' wvù kɛŋke nshii le, ɛ è bvuu nu Jelusalem wvu fowe. Ɛ nu fó fò bonceendaa bo Nyo' le bò wee yaa nulo etan etoo lanlanɛ yî kentaashɛ le. <sup>23</sup> Ben nu ɛ to wase é kentaashɛ ke bonyii bo Nyo' le bò è nu boom bew bo fwe, ɛ wvú ɛ san ɛdieɛ ɛbo é ŋwa' we le fowe. Ben nu ɛ to wase fwe dvu Nyo' wvù sumtene bonsaw bo bonyii bocii le. Ben nu ɛ to wase tɛn fwe dvu biyoy bi bonyii bò to nu teytoy e bì Nyo' nu ɛ ge wase bí ɛ no yuule gene mɛɛse le. <sup>24</sup> Ben nu ɛ to wase tɛn fô Jisos wvù leeme fwe monkan mo monfɛm ɛntelɛŋ jo Nyo' bô bonyii le, è to tɛn fwe dvu ɛlɛmɛ ke Jisos e kè bó to miawmiawɛɛ yí beene le. Ɛlɛmɛ kin jemyi fiɛɛ fi fele fi ɛlɛmɛ ke Abel e.

<sup>25</sup> Ben eyɛnè fo ben etune keebɛe wee wvù jemyi é ben e. Ben kpwaake ɛ é bonyii bo Islael to nu sɛ bó eboy can ŋḡew wvù to toɛ fô bó le njefo bó to nu ɛ tun keebɛe wee wvù Nyo' to tumɛɛ ɛ wvú eteetè bó fokuse fɛn e, tu je nu dvú fô beene le keeke eboy fɛn é beene ɛ tun keebɛe wee wvù teete

**12:7** Dito 8:5    **12:10** Mat 5:48; Lum 5:2; Jem 3:17    **12:11** 12:14; Jem 3:17-18    **12:12** Yɛsa 35:3    **12:13** Bŋn 4:26    **12:14** 12:11; Mak 12:30-31; Mben 34:14; 1Kol 7:15    **12:15** Dito 29:18; Gal 1:6    **12:16** Kej 25:29-34    **12:17** Kej 27:30-40    **12:18** Ksm 19:16-22; 20:18-21    \* **12:18** Fo bó to leeme to nu é kenya ke kum wvù Sinay e.    **12:20** Ksm 19:12-13    **12:22** 13:14; Gal 4:26; Mwm 5:11; 21:2    **12:23** Luk 10:20    **12:24** 8:6; 9:12; Kej 4:10    **12:25** 6:4-6; 8:1; Ksm 20:22    **12:26** Ksm 19:18; Aga 2:6, 21



beene ε è nu fowe le? <sup>26</sup> Ε to nu sekekie ε wvú jeme ε nshε shiw. Keseen ε no nu ε wvú ε kaw le,

“Seke me ε mbvuu ε nshiwse, é saa eshiw κε nshε maaj κε. Εbulε ten nu ke eshiw fó.”

<sup>27</sup> Diεw yi le, “Seke me ε mbvuu ε nshiwse”, duñci le Nyo' nu ke ecake lo mwεεm mvunciim mvù wvú to bomεε mvù è nulo é bó eshiw, wvu le é eshεε κε wase mwεεm mvù yaa nulo é bó eshiw κε. <sup>28</sup> Fí ε mum ε no nu le beene enyaà keyoone ê Nyo' le bvunfon bvù beene nu ε fiisen nu bvù è yaa nulo é bó eshiw bvú κε. Nonen beene emum ebunleè Nyo' ê je yi leη e, enyaà n'wvum ê wvú, fanè wvú. <sup>29</sup> Beene enyaà nonen njefo,

“Nyo' wesebeene nu diεwε ηguy wvù nulo efiese lo fiεε le.”

## 13

### *Ntefe wvu fokemεse*

<sup>1</sup> Ben ekojenè κε nonen gene fwe diεwε boom bo bwee wan e. <sup>2</sup> Fo ben ecine keefisene botolo εla eyene le κε. Ben ekeè le bonyii bomew nu ε fiisen wase nonen ε fiisen ε è nu bonceendaa bo Nyo' le yaa kee κε. <sup>3</sup> Ben ekumyi bonyii bò nu yew ncaw e, enù κε diεwε ben ε bó bocii nu yew ncaw e. Ben ekumyi ten bonyii bò bó nyewle bò bó, njefo ben ten keηke ye.

<sup>4</sup> Wee tfuu enyaà n'wvum ê kentaashε ke wee bò kpwεse le, é kpwoon bò diemsen eyenè fo wee ebvuu ebuy εkfuη ebefe bò kentaw kebole. Ben ekeè le Nyo' nu ke esaw bonyii bocii bò cee nce nnyen noo bò cin'yi kentaashε kebole ke wee bò kpwεse le buyte εkfuη.

<sup>5</sup> Fo ben elese bvufee bvunen yi bigew e yi nshii wene le κε. Wee eyuukè njoη bò fiεε fi wvú keηke, njefo Nyo' nu ε gay le, “Ke me nu ηke en'yuu encine wo le κε, ε κε me nu ηke en'yuu enlan wo κε.”

<sup>6</sup> Fifin ε mum ε ge ε è nulo é beene ejeme se kemaηen no wee to gayεε le,

“Tata nu wvù fii me.

Ke è nulo é me enfane fiεε κε.

Ε nulo é wee ege la bò me?”

<sup>7</sup> Ben ekumyi bonyii bò to nu bikuu binen bò to yawεε fewce diεw Nyo' ê ben. Ben ekume no nce wvubo to nu, emum ebenene je yi bó to lesεε fitele yi Nyo' le jó. <sup>8</sup> Ke Jisos Klistu ké no kumene κε. No wvú se nu foguu, nu κε no wvú nu eben, ε è nu κε no wvú nu ke enu sekecii.

<sup>9</sup> Fo ben ecine é bonyii eto bò bon'yεεyi bo jεey bò bó yaa kee jò bó buy, elεwe ben dvú κε. Fí jee le mvuntelem mvuseεbeene etemyi nje mbuwma Nyo', εfey fo enu nje bonci bo ekumε mwεεm mvudien. Ke bonci boban cim fii bonyii bò leeme yi dvú le κε. <sup>10</sup> Beene keηke ketan ke ncese le, ε bocee ncese bò lemte fô ketan ke yew Nyo' yi fokuse fen e yaa keηke naa lo mvungay keedie fiεε fi ne fô kekin ketan e κε. <sup>11</sup> Ben ekeè le εkolε ke bocee ncese le to ké jo ε è nu ελεμε ke nyám e ley dvú fô Bvudvuu bwε bvù looci Yuule naa ntay e keege ncese dvú fô bibefe bi bonyii le, geenε ε bó jo nyám yidvu buysen ntεw dvú mum ton ε yi fie. <sup>12</sup> Jisos to nu ε kpwe ten εkfuη jo kelaante wvu le wen ecuke bibefe bi bonyii le bò ελεμε kew. <sup>13</sup> Nonen beene emum ebuysen ten ebi wvú le εkfuη jo ntεw ekeηke ten boncun bò wvú to keηkeε. <sup>14</sup> Beene kee le κε la din di beene nu fó fen nu ke emey nu sekecii κε. Beene taale fwe ε è nu yi la di bεε too le. <sup>15</sup> Nonen beene emum eβεε Jisos egeè ncese wvu mbense fô Nyo' le sekecii wvù è nu keeyemte diee diεw. <sup>16</sup> Fo ben edaayε keege lemme di jee noo keegawte mwεεm mvunen mvù ben keηke ben ε bonyii bomew κε. Ε ben gee nonen, tu è nu ncese wvù jee fô Nyo' le.

<sup>17</sup> Ben eyuukè bonyii bò nu bikuu binen e, geè no bó shieele, njefo bó taale fô biyoy binen e diεwε bonyii bò kee le bó nu ke etane diuw ekumε lemme dibole ê Nyo'. Ben egeè nonen wvu le bó egee lemme

**12:28** 13:14 **12:29** Dito 4:24 **13:1** 6:10; 10:24; 13:16; 1Bi 1:22 **13:2** Keη 18:1-8; 19:1-3; Job 31:32; Lum 12:13; 1Tim 3:2; 5:10; 1Bi 4:9; 3Jon 8 **13:3** 10:34; Mat 25:36 **13:4** 1Kol 7:2-4; 1Tes 4:3-8 **13:5** Dito 31:6, 8; Fili 4:11-12; 1Tim 6:7-10 **13:6** Mben 118:6 **13:7** 6:12; 1Kol 4:16 **13:9** Lum 14:2; Kolo 2:20-22; 1Tim 4:3 **13:11** 9:7; Lεw 16:27 **13:12** 11:26; Mat 27:31-33 **13:14** 11:9-10, 13, 16; 12:22, 28; Fili 3:20; 2Kol 5:6; 1Bi 2:11; Mwm 21:2 **13:15** Εε 5:19-20; Mben 50:14, 23 **13:16** Gal 6:10; Fili 4:18 **13:17** Εsek 3:17; Lem 20:28-31; 1Kol 16:16 **13:18** 10:22; Lum 15:30; 2Kol 1:12; Lem 24:16

dibole bô nlanlan, ε è yaa nu ke shen shen ke. E bó gee shen shen, fife saa efici ben ke.

<sup>18</sup> Ben ebunleè fô bese le. Bese kee naa keceey le ke fitele saake bese yi fice fimew e ke, njefo bese ké no shieele keege fice ficii bô n'wvum. <sup>19</sup> Me nlooci naa nleke baay le ben ebunleè, wvu le è nulo é me en'yanšen enkase ento fô ben e.

*Bunle bô ngayma*

<sup>20</sup> Nyo' wvù nu Nyo' kembonen nu wvù to kasee bvuse Jisos wvù Tata wesebeene wvù nu Ncey Njee wvu baay yi kpwe le. Wvù to bvuse fele yi mvungay mvu elem ke monkan mò mey lo le. <sup>21</sup> Me nleke le wvù enya ben bô mwem mvù jee mvunciim, wvu le ben egee fice ficii fi wvù shieele. Me nleke ten le wvù elemte fice ficii yi yene le can Jisos Klistu le fi wvù yene le fi jee wvù le. Beene enyaà mbense é Jisos Klistu wvun sekeci se nka. Fi enù nonen.

<sup>22</sup> Boom bo bwem e, me nleke le ben ekuu shém eyuw diew ntefe yi me nsan fô ben e yin. Fice fi me nsan nu ke nen kfuy. <sup>23</sup> Me ngomte le ben eki le waa bwee wesebeene wvù Timatio nu ε bó ε bvuse wase wvù yew ncaw e. E wvù yansene lo ε to, é bee wvù ke elen ekale kemwaan eto eyen ben e. <sup>24</sup> Ben egay bonyii bô nu bikuu binen e bocii noo bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii enya é me. Boom bo bwee wesebeene le bo Itali ciinse ten ngayma é ben. <sup>25</sup> Nyo' ebuw ben bocii bô kembonen.

## Nwa' wvu Jem Fiε fi nu ê Nwa' Jem wvun e

Nwa' wvun to san Jem fô bonyii bo Nyo' le bocii bô to nu ε tawse won e tfuu. Nwa' Jem wvun nyaa bontefe nteen no è nulo é wee Klistu eceè ê bonyii ente. Fiε fi wee wvù san nwa' wvun baay leeme yî dvù le nu le wee Klistu egeè mwεεm ε è nu mvù dunçi le wvù nu ε lese fitele yi Nyo' le.

*Bikuu bi mwεεm e ê nwa' wvun e*

1:1 Kenkεwce

1:2-8 Keelese fitele yî Nyo' le bô bvufee  
bvù nen'yi fô Nyo' le

1:9-11 Kefufe bô kpaw

1:12-18 Mmom bô mwεεm mvù teeyi  
bonyii

1:19-27 Keeyuuke gee

2:1-13 Fo wee edunçi kejeεy jεεy

2:14-26 Keelese fitele yî Nyo' le bô gee di  
λεη

3:1-18 Wee Klistu bô leme diew

4:1-5:6 Wee Klistu bô won wvun

5:7-20 Bontefe jεεy jεεy

<sup>1</sup> Nwa' wvun san me wvù Jem, waa lemme Nyo' bô Tata Jisos Klistu. Me nsan fô dikfuu di bonyii bo Nyo' le di yuufe ncow difε di nu ε tawse won e tfuu. Me ngayte ben e. \*

*Keelese fitele yî Nyo' le noo keefeefene*

<sup>2</sup> Boom bo bwεεm e, é mmom too fô ben e jé le jé le, é ben jo le è nu bvujonke. <sup>3</sup> Me njemyi nonen njefo no ben fele ê mmom ente, leese ke fitele yî Nyo' le, nu ε yî nu ege é ben ekee keekuu shém ntay. <sup>4</sup> Ben ekuulé ke shém nonen egen emese, wvu le ben enu bonyii bô nu ε taw ε kocen, yaa tane fiε yî yene le ke.

<sup>5</sup> E wee mvu ben e tane bvufee keekiεε fiε fi Nyo' gomte, é wvù lεke ε è nu ê Nyo'

é wvù enya. Nyo' nu wvù nyaa ê wee tfuu bô fitele ficii yaa waale wee ke. <sup>6</sup> Geenεn, wee edioo elεke no leeme ke bô Nyo' fitele fimwaan, yaa manene ke. Ben ekeè le wee wvù manene nu diεwe joo yi baay yî fwefwe bvuyte ε yî sheεηke bii jò wvù gene. <sup>7</sup> Fo wee diεwe wvuwe le ekpwaakè le wen nu ke elεke fiε ε Nyo' ekeηke ke. <sup>8</sup> Wvuwe wee nu wvù keηke mvuntelem mvunfεεm, tuwtene lo yî fiεε ficii fi wvù gee le.

*Bonyii bo kefufe le bô bo kpaw e*

<sup>9</sup> Wee mbee wvù fuute eyuukè njon le Nyo' nu ε bense wase wvù, <sup>10</sup> é wee kpaw eyuukè njon le bó nu ε shike wase wvù, njefo wvù nu ke egen ecine kpaw we le ke leηλεη no fow ké looke yî εgay e ke ne yeλε. <sup>11</sup> No diuu ké sane dioo baa ton'yi ε εgay yowlεn, ε fow wvù yî dvù le yeλε, ε bvujonke bwew ka, nu ke leηλεη no wee wvù ghane kuηene kpaw we nu ke egen.

*Mmom bô mwεεm mvù teeyi bonyii*

<sup>12</sup> Njon wvu baay nu wvu wee wvù kuule shém seke mmom ε to fô wvù le, njefo è nu seke wvù ε leem ε teme, é wvù ke ekeηke kefo ke bvunfon e kè è nu nshii wvù mey lo kè Nyo' nu ε kaw wee tfuu wvù koonke wvù dvù. <sup>13</sup> Fo fiεε ké dioo teeyi wee le wvù ege kebefε, ε wvù no duù le è teeyi Nyo' wen ke, njefo ke è nulo é fiεε etele Nyo' le wvù ege kebefε ke. E ke Nyo' ké no teeyi fiew wee ke. <sup>14</sup> Fiεε fi ké tele wee nonen, nu mwεεm mvù befe mvù wvù keηke shiee yî dvù le, é mvù dioo ε lewce wvù mum wow, <sup>15</sup> é shiee wvun ké teme, mum to bô kebefε, é kebefε ké dioo ε ku ε kocen, to bô kpwe.

<sup>16</sup> Boom bo bwεεm e bô nu shém yem, fo ben elεelè bikuu binen ke. <sup>17</sup> Mwεεm mvunciim mvù jee nu leη, mvù beene keηke nen'yi ε è nu fowe fô Nyo' le. E nu wvù Cee Mbom mwεεm mvunciim mvu fowe mvù nyaa n'yu. Ke Nyo' kumene diεwe kenjinjin e kè ké no kumene mondvuum ke. <sup>18</sup> E nu wvù wvù to cawεε beene nya beene bô diεw yî nu keceεy ε yî nya nshii wvu fwε ê beene, wvu le beene enù fiεε fi

**1:1** Mat 13:55; Lem 12:17; 15:13; 21:18; 1Kol 15:7; Gal 1:19; 2:9; 1Bi 1:1 \* **1:1** Dikfuu di bonyii bo Nyo' le nu Bojuu bô nu ε lese fitele yî Jisos Klistu le, ε bó ε tawse ε no cee bitum bimew e. **1:2** Lum 5:3-5; 1Bi 1:6-7 **1:5** Bηgn 2:6 **1:6** 5:13; Mat 7:7; 21:21-22; Eε 4:14 **1:9** 2:5 **1:10** Job 14:2; Mben 90:5-6; Yesa 40:6-8 **1:10** 5:1 **1:12** 5:11; 1Kol 9:24-25 **1:13** Bηgn 19:3; 1Kol 10:13 **1:14** Lum 6:19-21; 7:7-10; 1Jon 2:16-17 **1:17** Keη 1:14-18; Mat 7:11 **1:18** Jon 1:13; Lum 8:19-23; 1Bi 1:23

fwe fi wvú to balεε le è nu naa fiew ente jo mwεεm mvunciim mvù wvú to bomεε.

### *Keeyuuke diεw Nyo' gee no yí gomte*

<sup>19</sup> Boom bo bwεεm e bò nu shém yεm, ben ekiεε le wee tfuu keηke keenu cekey keenya bitem yí fiεε le, joð wεε bò njeme, joð wεε bò shém yí ton'yεεn, <sup>20</sup> njefo ke wee wvù ton'yi shém nulo ege fiεε fi teytoy fi Nyo' shieele ke. <sup>21</sup> Fí ε no nu le, ben ecine nce nnyen e noo kenje kè temyi le, eshike bikuu binen, efiisen diεw Nyo' yí Nyo' nu ε lese fò mvuntelem mvunen e. Diεw yin nu yí nulo eboyse ben.

<sup>22</sup> Fo ben elεlè bikuu binen keeyuuke ke lo diεw Nyo' maan ke. Ben egeè no yí gayte. <sup>23</sup> Wee wvù yuuke ke lo diεw Nyo' yaa gee no yí gayte, nu diεwε wee wvù nu ε taa bvushiw bwew ê kenlεey e, <sup>24</sup> no wvù tale nonen, ε base jim ε mum ε kase ε daayε no nfieesen ye nu. <sup>25</sup> Geenεn, wee wvù looci taale ê nci wvù taashi bonci bocii bvuu bvuuuse bonyii bvunfaw e, leeme yí dvú le sekecii, yaa daayi fiεε fi wvù yuuke ε wvù jemyi, gee no wvù gayte, nu ε Nyo' nu ke elan kembonen yí fiεε ficii fi wvù gee le.

<sup>26</sup> ε wee tenje ekole kew le wen looci nu wee mbee, ε fanje yaa ejici leme diew e, tu wvù lεεle ekole kew, ε fiεε fi wvù tenje ekole kew le wen nu wee mbee nu εcici. <sup>27</sup> Mbee wvù Nyo' Icee wesebeene yene ε è nu wvu lan bvuu yuule ê wvù ejise, nu wvu wee wvù taale fò boom bo bonkfu le noo fò bokε' bo bonkfu le seke bó nu yí ηgεw e. ε è bvuu nu ten wvù kemsene bò ekole kew fo mwεεm mvu yí nshε le fen elom wvù.

## 2

### *Fo ben edunçi kejεy jεy ke*

<sup>1</sup> Boom bo bwεεm e, no ben nu ε lese wase fitele yí Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù nu Tata bvukukε le, fo ben edunçi kejεy jεy ke. <sup>2</sup> Me njemyi nonen njefo è nulo é bonyii bofεε enε eley yew yene nshii le, ε wvumvu ε jise ndvú ε yí jee, ε lese mvuncaw ε bó ε kene bò ketwaa ke bigew

e kè yεle, ε wvumvu wee nu fiew wee kefufe, ε wvú ε jise ndvú ε yí ε sawyε. <sup>3</sup> Ben ε nε ε gay ê wee kefufe le, “Leem fofe,” kenεε le, “To eshii fokuse fen nshε le,” ε mum ε nya bvufee ε è nu yí wee wvù sufe ye wε le, ε gay ê wvú le, “Kε to eshii fen wee wvu baay.” <sup>4</sup> ε ben nε ε ge nonen, ke tu ben nu ε tu wase bonyii bò sumtene bonsaw bò mvuntelem mvù yiile? Kε fin yen'yi le ben dunçi kejεy jεy ê ben entelen e?

<sup>5</sup> Boom bo bwεεm e bò nu shém yεm, ben eyekε eyuw, ke è nu bonyii bo kefufe le bo fokuse fen bò Nyo' nu ε caw le bó elooci keηke mbee wvù nu ε yinjen e? ε ke è bvuu nu bó bò Nyo' nu ke enya bó bò bvudvuu ente jo bvunfon bwew bvù wvù to kawεε wee tfuu wvù koonke wvù dvú le? <sup>6</sup> Geenεn, ben nen'yi finen kaa no shoose lo wee kefufe ê yiyε je le, yene ε è nu wee kpaw e. Bonyii bò nu ε ben ε shii yí yene le guute ben gene dvú yéw bonsaw e nu baa? Kε è nu bonyii bo kpaw e le? <sup>7</sup> Kε è bvuu nu ke bó bò jemyi diεw yí befe ekume diee di Tata wvù keηke ben e le?

<sup>8</sup> Ben elooci gεεle nci Nfon wvù Nyo' wvù nu ê Nwa' we le. Nci wvun nu le, “ε koonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw.”

ε ben gee nonen, tu ben gee lan. <sup>9</sup> Geenεn, é ben dunçi kejεy jεy no me mbe njeme wase, tu é nu kebefε ε ben gee, tu ben nu ε ηgoy nci wvù ε koo ben. <sup>10</sup> Ben ekeè le é wee gεεle naa bonci bo Nyo' le bocii, ε ke ε ηgoy mwaan, tu wvù nu ε ηgoy wase bocii. <sup>11</sup> ε fí nu nonen, njefo Nyo' wvù to gayεε le, “Fo wo ejan kpwεε wee ke” nu ke ten wvù wvù to gayεε le, “Fo wo eyu wee ke.”

ε wo nu se wo nu ε jan kpwεε wee, geenεn ε yu wee, tu wo nu ε ηgoy ke nci Nyo'. <sup>12</sup> Nonen, ben ejemyi bvuu geè mwεεm diεwε bonyii bò Nyo' nu ke esaw bó bii nci wvù bvuuuse bonyii bvunfaw e. <sup>13</sup> Ben ekeè le Nyo' nu ke dioo saake nsaw, wvù saa ekoole shen fò wee wvù to baa koole shen

**1:19** 3:2; Bnqn 15:1; Ekle 7:8-9 **1:21** Kolo 3:8; 1Bi 2:1 **1:22** 2:17; Mat 7:24, 26; Lum 2:13 **1:25** 2:12, 24; Mben 19:7; Jon 13:17; Lum 8:2; Gal 6:2 **1:26** 3:2, 10; Mben 34:13; 141:3 **1:27** Mben 10:14, 18; Yesa 1:17; Mat 25:35-36 **2:1** 2:1-9; Dito 1:17; 10:17; 16:19; 2; Job 34:19; Mben 82:2; Bnqn 24:23; Mat 5:45; Lem 10:34; Lum 2:11; 10:12; Gal 2:6; Efe 6:9; Kolo 3:25; 1Bi 1:17 **2:5** 1:9; Luk 6:20-21; 1Kol 1:26-28; Mwm 2:9 **2:8** Lew 19:18; Mat 22:39; Lum 13:9 **2:9** 2:1 **2:10** Mat 5:19; Gal 3:10; 5:3 **2:11** Ksm 20:13-14 **2:12** 1:25 **2:13** Mat 5:7; 7:1; 18:32-35



fô wee mvu le ke. Geenɛn, wee wvù koole shen nu wvù nu ke eboy yî nsaw e.

*Fieɛ fi dunɔi le wee nu ɛ lese fitele yî Nyo' le nu gee diew di læŋ*

<sup>14</sup> Boom bo bwɛɛm e, é wee nɛ ɛ no duu le wen nu ɛ lese fitele yî Nyo' le, ɛ gee diew yaa dunɔi nonɛn ke, é fifiɛ ke efi wvù yî la le? Ɛ nulo é fitele fi wvù lese fidvu ke eboyse wvù? <sup>15</sup> Bó ejo le, é waa bwoo wvù diemsɛn kɛnɛ wvù kpwoon nɛ ɛ no tane ndvù bô mwɛɛm mvudien mvu ɛdiuw ɛcii, <sup>16</sup> ɛ to fô wo le, wo ɛ gay ê wvù le, “Nyo' elan kɛmbonɛn yî yo le é wo ekɛŋke ndvù bô mwɛɛm mvudien.” Ɛ wo gay ke lo nonɛn, se wo ɛ nya wvù bô mwɛɛm mvù wvù shieele, é fifiɛ efi wvù yî la le? <sup>17</sup> Ben baa yɛn le le é wee duu le wen nu ɛ lese fitele yî Nyo' le, se gee diew dunɔi nonɛn, tu fitele fi wvù lese ɛfinɛfin nu ɛcici?

<sup>18</sup> Wee mvu nulo enɛ egay le, fi wee mvu le nu ɛ wvù ɛ lese ɛ è nu fitele yî Nyo' le, ɛ fi wee mvu le nu ɛ wvù gee ɛ è nu gee di læŋ. Me ɛ mum ɛ no ngayte le wvù edunɔɛ no è nulo é wee elese fitele yî Nyo' le se gee diew nu læŋ, é me ndunɔɛ ê wvù no me nu ɛ nlese fitele yî Nyo' le ɛ è nu yî gee diem di læŋ e. <sup>19</sup> Ɛ wee nu ɛ bee le Nyo' nu mwaan, tu è nu læŋ. Geenɛn, naa bonceendaa bo dɛwle le tɛn nu ɛ bee ke nonɛn ɛ no fane, ciinɛ. <sup>20</sup> Wvuwɛ wee nu keyun. Wvù gomte le me endunɔɛ le é wee lese fitele yî Nyo' le se gee di jee ŋkuun, tu è nu ɛcici? <sup>21</sup> Ke fieɛ fi to gee ɛ Nyo' yɛn le Abla'am wvù icee wesebeene nu ɛ kocɛn wee we le to nu gee diew di læŋ e? Wvù to nu ɛ jo waa we wvù Aysik, jike yî ketan ke ncese le keege ncese dvù fô Nyo' le. <sup>22</sup> Ben ɛ yɛn le le fitele fi wvù to leseɛ yî Nyo' le bô gee diew di læŋ to læne ekale kemwaan e? Gee diew di læŋ to nu ɛ dunɔɛ le fitele fi wvù to leseɛ yî Nyo' le to nu ɛ yinɛn. <sup>23</sup> Ɛ fí mum kocɛn no bó to sanɛɛ ê Nwa' Nyo' le le, “Abla'am to nu ɛ lese fitele yî Nyo' le, nje nonɛn, ɛ Nyo' yɛn le wvù nu wee wvu teytey.”

Ɛ bó mum no teŋe wvù le nsaa Nyo'. <sup>24</sup> Ben ɛ bvuu ɛ yɛn le le fieɛ fi ké ge ɛ Nyo' yɛn le wee nu ɛ kocɛn wee we le nu gee diew di læŋ, ɛ è yaa mɛy ke fitele fi wvù lese yî Nyo' le maan ke?

<sup>25</sup> Ɛ nu ke læŋlɛŋ no fi La'ab wvù to nu kpwoon nsake le to nu. Fieɛ fi to gee ɛ Nyo' yɛn le wvù nu ɛ kocɛn wee we le to nu gee diew di læŋ. Wvù to nu ɛ fiisɛn bonkee bo Islael ê wvù yew, ke dunɔɛ je yimi jɛy yî bó etu jim jó. <sup>26</sup> Fí ɛ no nu le, ke no keyoy cin'yi nyam ye le ɛ yí mum no nu wase fieɛ fi ɛcici, nu ke læŋlɛŋ no wee lese fitele yî Nyo' le se gee di læŋ ŋkuun tu fí nu ɛcici.

### 3

*Wee eshe bô leme diew*

<sup>1</sup> Boom bo bwɛɛm e, fo ben nteen egomte keenu bonyii bo n'yɛyɛi le ke. Ke ben kee ntay le bonyii bo n'yɛyɛi le nu ɛ wvubo nsaw nu ɛ bó nu ke eloocɛ etasse ntay? <sup>2</sup> Ɛ nu keɛɛy le beene bocii gee bojay nteen. Geenɛn, é wee nu dvù wvù yaa ké jay njeme ke, tu è nu wee ɛ wvù ɛ kocɛn, bvuu kee tɛn keekemsɛn bô ɛkolɛ kew. <sup>3</sup> Beene ké jo ncaw lese ɛmvu jo nyambala keege le yí eyuukè beene le. Ɛ beene mum no banse nyam yidvu dvù ɛ yí gene jò beene gomte. <sup>4</sup> Ben eyɛn tɛn no ŋguw wvu ê joo nu. Wvù kuuke naa ntay, ɛ fwefwe wvù tɛmyi ké no domsee. Geenɛn, ɛ fieɛ fi wee wvù guute ŋguw banse dvù ɛ wvù gene jò wvù gomte, nu ke nɛn caan. <sup>5</sup> Ɛ nu ke læŋlɛŋ no leme nu. Dí nu ke lo fieɛ fi caan yî wee le. Geenɛn ké no jemyi mwɛɛm mvù tɛmyi baay.

Ke ben kee no è nulo é ŋguy ekpway nɛn kpwayy, ekoo, eshike ekowɛ kecile fokuse? <sup>6</sup> Leme nu ke tɛn diɛwɛ ŋguy e. Mwɛɛm mvù befe mvu fokuse fɛn nu ɛ tase yî leme di wee le, lamte beete bô ye wee yicii. Leme ké fwɛɛ ŋguy ɛ wvù befe bô nshii wee tfuu. Ɛ ŋguy wvun nu ɛ leme joo ɛ è nu fô ŋguy wvu baay e. <sup>7</sup> Bonyii nu ɛ mom wase keeyɛyɛi dikfuu di nyám e dicii. Bó nu ɛ yɛyɛi wase nyám yi ŋkpwaante bô mvunyiim noo nyám yi sone bô yi ê joo. <sup>8</sup> Geenɛn, ke wee nu naa

**2:14** Mat 7:21; 1Jon 3:17    **2:15** Mat 25:35-36    **2:17** Gal 5:6, 16, 22-24; 1Jon 3:18    **2:19** Dito 6:4; Mat 8:29; Mak 1:24    **2:21** Kej 22:1-18; Lum 4:1-5, 13-16, 19-22; Ibu 11:17    **2:23** Kej 15:6; Lum 4:3    **2:25** Yosh 6:17; Mat 1:5; Ibu 11:31    **2:26** 2:17, 20    **3:2** Mben 141:3; Bŋn 10:19    **3:2** 1:26    **3:3** Mben 32:9    **3:6** Bŋn 10:19; Mat 15:11, 18-19    **3:7** Kej 9:2    **3:8** Mben 140:3; Lum 3:13; Ɛfɛ 4:29

lo dvú wvù nulo eyeyi leme ke. Leme ké no wewte ke lo, ε dí ε yinſen bô kebefε ε è nu kè nulo eyu wee ke diεwε edien ε fimbuw e. <sup>9</sup> Ε nu leme din di beene ké no bensee Tata wvù Icee wesebeene dvú, ε è bvuu nu ke dí di beene ké no nan'yi bonyii dvú, ε bonyii ban nu ε è bom Nyo' ε bó fieesene wvù. <sup>10</sup> Diuw mwaan ε mum ε no bvuuuse mbense bvuu bvuuuse boncun. Boom bo bwεem e, ke fí keŋke keenu nonen ke. <sup>11</sup> Ε nulo é joo yì yuule bô keduudu ebuyte diuw mwaan e? <sup>12</sup> Boom bo bwεem e, è nulo é fimbi eyum yì efεle le? Nuu le è nulo é ntulun eyum yì efεle le le? Ke è nulo ten é diuw joo lew ebvuuuse joo yì jee ke.

### *Bvufee bvù nen'yi fowe*

<sup>13</sup> Ε nu yεε é ben ente wvù duu le wen feefene bvuu kee fiεε? Mwεten edunεε ekole kew yì nce we wvù jee bô gee diew di leŋ di wvù gee yaa saale ke ye, no wee wvù feefene ké no nu. <sup>14</sup> Geenεn, é wee ffuuke bô keŋghεw noo ken'yεε ejise fô fitele le, fo wvù esaalè ye le wen feefene lo ke. Ε wvù ge nonen, tu wvù tune keceey. <sup>15</sup> Ke kfuu bvubwε bvufee yaa nu bvú fowe ke. Ε nu bvú yì nshε le, ε è nu bvú wee wvu wum e, ε è bvuu nu bvú dεwle le. <sup>16</sup> Ben ekeè le naa fεε fô bonyii keŋke keŋghεw bô ken'yεε ejise, nu ε mwεem ké no bvuuŋke ke lo fó. Ε bó no gee dikfuu di mwεem mvù befe le mvunciim. <sup>17</sup> Geenεn, wee wvù keŋke bvufee bvù nen'yi fowe ké no yuule, koonke nyεkeey bvuu nu wεε, nyaa ten bitem é wee mvu, nu ε wvù ε yinſen bô shen noo gee di jee, yaa dunçi kejeey jεey ke, yaa keŋke díεw fiεε ke. <sup>18</sup> Bonyii bô gεεle nyεkeey, jewyi ηgow yì è nu nyεkeey, ε ηgbwele no nu nce wvu teyey.

## 4

### *Keekoonke mwεem mvu yì nshε le beete bô wee Nyo'*

<sup>1</sup> Fiεε fi nen'yi no too bô waa noo bvudiuw é ben entelεŋ nu la? Ke è nu shiee mwεem mvù ye yene gomte mvù ffuuke

shém yene le le? <sup>2</sup> Ben dioo shieele fiεε se ben ε keŋke mum no gomte keeyu wee se keŋke. Ε ben ké dioo bvuuushi ejise yì fiεε le, é fí fufe, é ben mum no waale, diuu. Fiεε fi gee ε ben nu se ben keŋke mwεem mvun nu njefo ke ben ké no leke é Nyo' ke. <sup>3</sup> Ε ben ké dioo ε cim ε leke, ben saa keŋke ke, ε è nu njefo ke ben leke bô bonkpawwε bo leŋ ke. Ben leke mwεem ε è nu ke keege mwεem mvù ye yene gomte dvú. <sup>4</sup> Ben nu naa lo diεwε bokεnε bô nu ε cinε wase bolemse bobole ε no gee ε è nu nsake le. Ke ben kee le é wee kole nsan bô won wvun, tu wvù nu ε tu wase wee bvuban fô Nyo' le le? Nonen, ben ekeè le ε è nu naa yεε wvù nu ε caw fiew keekoo nsan bô won wvun, tu mwεten nu ε tu wase wee bvuban fô Nyo' le. <sup>5</sup> Ε nulo é ben eghan nεε se no kpwaake le fiεε fi bó to sanεε é Nwa' Nyo' le nu ecici? Bó to nu ε san ε, “Nyo' keŋke shiee, beele baay fô keyoy kè wvù to gεkεε le kí enù yì yese beene le.”

\* <sup>6</sup> Nyo' fii naa beene baay. Ε nu fiεε fi bó sanεε é Nwa' Nyo' le le,

“Nyo' shiwse bonyii bô bensee bikuu bi-bole,  
geenεn buuke bonyii bô shiwse bikuu bi-bole bô nfi.”

<sup>7</sup> Nonen, ben enya bikuu binen é Nyo', ebon ηaŋ ben ε bo dεwle é wvù efεε lo é ben ejim. <sup>8</sup> Ben eto nceencee mbew Nyo' le, é wvù eto ten nceencee mbew yene le. Ben bonyii bô befe ebvuushε can fô mwεem mvù befe le, ecuke mvuntelem mvunen ben bô leeme mvuntelem mvunfεem ben ε bo Nyo'. <sup>9</sup> Ben enù bô yii, beelè shiwsé misem nen wowwowwow. Ben elu bô dikie, ebeelè ε è nu kpwe, elu bô njon wvù ben yuuke, esoð ε è nu bikuu. <sup>10</sup> Ben eshike bikuu binen é Nyo' ejise, é wvù ecake ben we.

### *Fo wee elomtè gee di waa bwee le ke*

<sup>11</sup> Boom bo bwεem e, fo wee ejemyi díεw yì befe ekumε waa bwee ke. Ε wee jemyi díεw yì befe ekumε waa bwee kenεε lomte gee di waa bwee le, tu wvù jemyi díεw yì

**3:9** Keŋ 1:26-27    **3:12** Mat 7:16    **3:13** Lum 12:16    **3:14** 1Kol 3:1-3; Gal 5:20-6:4    **3:15** 1:5, 17    **3:17** Mat 5:48; 1Kol 13:4-7; Gal 5:22-23; Fili 1:9-11    **3:18** Mat 5:9    **4:1** Lum 7:5; 1Bi 2:11    **4:2** 1Jon 3:16    **4:4** Mat 6:24; Jon 15:18-19; 1Jon 2:15    \* **4:5** Kenεε le “Keyoy ke Yuule kè Nyo' to nyae é beene keŋke shiee, beele baay le beene eleemè ke beene ε bo Nyo'.”    **4:6** 4:10; Bŋgn 3:34; Mat 23:12; 1Bi 5:5    **4:7** Efε 6:12; 1Bi 5:8-9    **4:8** Mben 18:20, 24; Yεsa 1:16; Saka 1:2-3; Mala 3:6-7    **4:9** Luk 6:25    **4:10** 4:6; 1Bi 5:6    **4:11** Mben 101:5; 1Bi 2:1

befe ε è nu ekumε nci Nyo' bvuu lomte nci wvudvu. E wee lomte nci Nyo', tu ke wvú bεε wee wvú gεεle nci ke. Wvuwε wee nu ε tu wase wee wvú saake lo nci. † <sup>12</sup>Wee wvú nyaa nci bvuu sumtene bonsaw bo bonyii le nu ke mwaan. E nu ke wvú wvú nulo eboyse kenεε elεse wee. Wo ε no nu yεε wvú lomte gee di waa bwoo le?

### *Fo ben esaalè ye ke*

<sup>13</sup> Ben eyeke eyuw, ben bò nen'yi no duu le, “Eben kenεε ntfuu nu ε bese nu egeen kin kelaante le kenεε keki le, ece jó yí kelum e, ekamεm way, ekeηke sεw.” <sup>14</sup> Ben ké dioo jemyi nonen no kee fiεε fi nu ebuy ekooy ntfuu le? Ben kee fiεε fi è nu nshii wene? Nshii wene nu diεwε kekfu kè bó yene kí le, moocε caan ε kí ε la wase. <sup>15</sup> Fiεε fi ben bee ejemyi nu le, “E Nyo' fen nu ε bee le bese enù dvú, é bese ke ege fin fiεε ebvuu ege fifi.” <sup>16</sup> Geenεn, ben nen'yi finεn kaa no saale lo ye, kfunε gvuw. Ben ekeè le keesaale ye nonen nu kebefε. <sup>17</sup> Nonen, é wee kee fiεε fi leη fi wvú keηke keege, ε fanε yaa ege, tu wvú nu ε ge kebefε.

## 5

### *Bonyii bo kpaw e eyenè*

<sup>1</sup> Bonyii bo kpaw e, ben eyeke eyuw fiεε fi me njemyi. Ben ebeelè, fuunke kpwe nje ηgew wvú nu ke eto fô ben e. <sup>2</sup> Kpwaw wene nu ε fo wase, shéw ε kan ndvú yene. <sup>3</sup> Mwεεm mvunen mvu bigew e nu ε duwε wase. Nduwε wvun nu ke edunε nce wene ken'yεε ejise, ebvuu edie ye yene diεwε ηguy e. Eyan nu wase εdiuw yo fokemεse, ε ben baanci ke ε è nu kpaw. <sup>4</sup> Ben etaa eyen, ben nu ε leε bonyii bò lemte ηεε yene. Bó nu ε gbwele wase mwεεm mvunen ben ε fan keelaw bó, bó ε no beele. Bó nu ε bee wase Tata Nyo' wvú keηke Mvungay Mvunciim ε yuw kpwe yibo. <sup>5</sup> Ben nu ε ce wase fokuse fen ε die bikuu binen no ye yene shieele. Ben nu ε dieken wase ε fan ken diεwε binson bi nyám

† **4:11** Nci wvun nu le, “E koonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw”. E è bvuu nu ke wvú wvú Jem gayte le wvú boysee bonyii. **4:12** Lum 14:4; 1Kol 4:5 **4:13** Bηgn 27:1; Luk 12:18-20 **4:14** Job 7:9-10; Mben 39:5-6 **4:15** Lem 18:21; Lum 1:10; 1Kol 4:19; 16:7 **4:16** 1Tim 6:17; 1Jon 2:16 **4:17** Luk 12:47 **5:1** Bηgn 15:6; Yεsa 5:8-10; Amo 6:3-7 **5:1** 1:10; Luk 6:24 **5:2** Mat 6:19-20 **5:4** Ksm 3:7; Lew 19:13; Yeli 22:13; Mala 3:5 **5:5** Yeli 12:3; 25:34 **5:7** Juc 2:23; 2Bi 3:3 **5:8** Lum 13:11-12; 1Tes 5:5-8; Ibu 10:25, 37 **5:9** Mat 7:1-2 **5:10** Mat 5:12; Ibu 11:32-38 **5:11** 1:12; Ksm 34:6; Job 1:21-22; 2:10; 42:10-17 **5:12** Mat 5:34-37 **5:13** 1:5-6; Lem 16:25 **5:14** Mak 6:13 **5:15** Mat 9:2; Mak 16:18

e bì cεyte diuu di bó nu ke esane le. <sup>6</sup> Ben nu ε bon bikaa é bonyii ejim bó ε ley ηgew e. Ben ε yuwye bonyii se bó nu ε jay fiεε ηkuun, ε è nu bonyii bò nulo saa ebon ηan ben ε bó ke.

### *Bonyii bo Nyo' le enù nyεkeey*

<sup>7</sup> Boom bo bwεεm e, fi mum è no nu le ben enù ke nyεkeey egeen ebuy seke Tata nu ke ekase eto. Ben etaa eyen no bonyii bò lemte ηεε ké no nu nyεkeey gen buy seke bó ké gbwele ηgu yí jee ηεε yibole. Bó ké cεy ε jan ghan gbwe ε bó jewe mwεεm, ké cεy ε mvú ghan be. <sup>8</sup> Ben ten enù ke nyεkeey nonen. Ben eleemè ke temyi njefo kefew kè Tata Jisos nu ke eto nu wase nceencee.

<sup>9</sup> Boom bo bwεεm e, fo wee ewvukenè waa bwee ke. Wee wvú wvukene waa bwee nu ke ekeηke nsaw. Wee wvú nu ke esumtene bonsaw nu wase é yew fwese. <sup>10</sup> Boom bo bwεεm e, ben ejo kenfewsεn fô bonyii bo ntum e bo Nyo' le bò to ké no jemyi é bonyii é diee di Nyo' le. Bó to yene bongew, nu ke nyεkeey. <sup>11</sup> Beene nu ε yen le bonyii bocii bò to nu ε kuu shém gen mεse nu ε Nyo' e lan kembonen yí bó le. Ben nu ε yuw wase ekumε Job no wvú to kulεε shém gen mεse, ε bvuu ε yuw ten no Tata Nyo' to ghanεε banke ηgew we ε è tu bvujonke. Tata to ge nonen, njefo wvú camte shen bò bonyii, koole yii fô bó le.

<sup>12</sup> Boom bo bwεεm e, fiεε fi fele mwεεm mvunciim nu le, fo wee ke dioo jemyi fiεε kan naa lo ke. Kenεε wvú kane ε è nu won Nyo', kenεε wvú kane nshε, kenεε è nu fiεε diee la. E wee beηe fiεε le, “Eε”, ε è no nu no fí nu. Wvú ε tun le, “Aay”, ε è no nu no fí nu. E ben gee nonen, Nyo' saa ke ebvuu elese wee ηgew e ke.

### *Bunle bô mbee fii lo*

<sup>13</sup> E wee mvu ben e yene ηgew, é wvú no bunleè. Wee é no yuuke njon, é wvú no yemtè bensee Nyo'. <sup>14</sup> E wee mvu ben e cεmte lo, é wvú tee bocee kentaashε ke

bonyii bo mbee le, ε bó to bunle ê wvú we, yefe wvú bô mεεm ê diee di Tata le, <sup>15</sup> é bunle yidvu yì bó bunlee ε bó ε lese fitele yì Tata le, efi wvú é wvú ebonεn, é Nyo' ecake wvú we. Ε è fεn nu ε wee wvudvu ε ge kebefε, é Nyo' elεshε enya ê wvú. <sup>16</sup> Nonεn, fí è no nu le, é wee ge fiεε fi befe, é wvú see ê waa bwee, é wee ebunle fô wee noo wee le, wvu le Nyo' efε ben. Bunle wee wvu teytey keηke mvuηgay baay gee mwεεm nteen.

<sup>17</sup> Ben ejo kenfewsεn yì Elayja le. Wvú to nu ke wee wvu wum diεwε beene le. Ε wvú ke bunle shiee le le fo jaη egbwe yì nshε le ke. Ε jaη mεy ke we nonεn yì bilum e bitεte bô keηgawtεn. <sup>18</sup> Ε wvú ke nε kase bunle, ε Nyo' shike jaη, ε mwεεm kase no kuu yì nshε le.

<sup>19</sup> Boom bo bwεεm e, é wee mvu ben e nε ε cinε je kecεεy e ε no bvuyte lo, wee mvu ε jo wvú ε tu bô wvú jim, <sup>20</sup> ε wee wvú tu bô wvú jim wε no kee le é wee baηke wee wvú gee mwεεm mvù befe, wvú ε cinε jé ye yì εcici le, tu wvú nu ε bvuse mwεtεn diuw kpwe le, Nyo' ε lεshε bibefε biew bì nu ε bí ε mâ lo.



## Nwa' wvu fwe wvu Bitá Fiε fi nu ê Nwa' Bitá wvu fwe wvun e

Nwa' Bitá wvu fwe wvun nu ε wvú to sanj fô bonyii bo Klistu le bò to nu ε saanjken gen no cee mondvuum e jεey jεey (1:1). Fiεε fi baay fi to geε é wvú se sanj nwa' wvun to nu keetefe bonyii ban no bonyii to bone bikaa ê bó ejim e, ε bó yεne bonjεw nje fitele fi bó lese yî Klistu le. Keetefe bó nonen, ε Bitá mum kume bó ekumε saaka wvú jee wvu ekumε Jisos Klistu wvú kpwe ye bó mbuy we yî kpwe le noo nkawma we le wen nu ke ekase eto, nu fiεε fi bó etaalè fwe ε bó ε geε bvufee yî dvú le.

*Bikuu bi mwεεm e ê nwa' wvun e*

1:1-2 Kenkεwce

1:3-12 Keekume no Nyo' boysee bonyii

1:13-2:10 Ntefe ekumε keecee nce wvú yuule

2:11-4:19 No è nulo é wee Klistu ejòò bonjεw bò wvú yεne

5:1-11 No è nulo é wee Klistu eshiwsè ekolε kew bvuu lemte ten fô bonyii le

5:12-14 Kemεse

<sup>1</sup> Nwa' wvun sanj me wvú Bitá waa ntum Jisos Klistu. E me nsanj fô bonyii bò Nyo' nu ε caw le è nu bew e bò nu ε saanjken ε no nu biba bì Bontus bò Galëshia noo Kafadosia noo Esia noo Bitinia le. <sup>2</sup> Nyo' Icee wesebeene to caw ben no wvú to seyseε wase ε è beε lo le fí nu ke enù. E Keyoy kew mum seyse ben geε le ben eyuukè Jisos Klistu wvú nu ε cukε ben bò elεmε kew e. Nyo' ebuw ben bò kembonen naa ntay ebvuu enya ben bò mvuntelem mvù lætene naa ntay.

*Beene cee taale kε wase ε è nu fwe*

<sup>3</sup> Mbense enù fô Nyo' le wvú nu Nyo' Tata wesebeene wvú Jisos Klistu bvuu nu Ice. Wvú nu ε cam shen fô beene le baay, ε boo beene ê mboo wvu fwe le no Jisos Klistu to buyεε yî kpwe le. Fifi nu ε ge beene

ε no cee keseen taale kε wase ε è nu fwe, <sup>4</sup> keeke edie bvushεw bvù wvú nu ε geε ê beene wonj wvu we le. Bvushεw bvun nu bvù yaa nulo efo, kenεε ebefe, kenεε ekpwe ncom kε. <sup>5</sup> Nyo' gemgeme ben bò mvunjay mwew fele yî fitele fi ben nu ε lese yî ye le ε no ceyte mboyma wvú nu ke eyenε diuu di fokemεse le. <sup>6</sup> No ben kee nonen, ε mum ε no yuuke njon. Geenεn ε ben kenjke ke keeyuuke nsase yî kefew e caan nje mmom yî too fô ben e jé le jé le. <sup>7</sup> Yí too keemom laa fitele finen fi ben lese yî Nyo' le temyi kε ntayε. Kε naa ketwaa ke bigew e kè yeεle nu ε bó ké mom bò njuy, ε ketwaa kin nu fiεε fí nulo ebefe, tu è nulo é bó emom kε ten fitele fi ben lese yî Nyo' le. E fitele fin nu fiεε fí fele ketwaa ke bigew e kè yeεle. Nonen, é ke edioo enu diuu di Jisos Klistu nu ke edunεε ekolε kew, é bó ebense ben, tumte monjcum monen, wvumte ben. <sup>8</sup> Keseen nu ε ben koonjke Jisos Klistu ε ben ke baa cim yen wase wvú le kε, ε ben ε lese fitele yî ye le, yaa yεne wvú le kε. Ben ε mum ε no yuuke njon naa wvu baay wvú è nulo wee saa esee kε, <sup>9</sup> njefo ben kee le no ben nu ε lese fitele yî ye le nu ε Nyo' nu ke eboyse ben. <sup>10</sup> Bonyii bo ntum Nyo' le bò to jemyi ekumε mbuwma wvú Nyo' to nu keeke ebuw ben dvú to nu ε no tamte, gomte keekiεε ekumε mboyma wvun. <sup>11</sup> Keyoy ke Klistu le to nu yî bó le no bó to teete le Klistu nu ke eyen njεw é ke edioo enu ejim jodvu, é wvú ekenjke bvukukε. E bó mum no gomte keekiεε kefew kè mwεεm mvudvu nu ke ekooy, bó je yî mvú nu ke eghan se kooy jó le. <sup>12</sup> E Nyo' mum ge ε bó kiεε le mwεεm mvù bó to jemyi mvun nu ε bó yaa jemyi ε è nu fô bikuu bibole kε, le mvú nu fô ben e. E nu mvú mvù ben to yuwεε dew bonyii bò to fewcεε saaka wvú jee wvú wvu Nyo' ê ben ê mvunjay mvu Keyoy ke Yuule kè Nyo' to ciinsεε ε kí to fowe le. Mvun nu mwεεm ε naa bonceendaa bo Nyo' le beele keekiεε mvú.

*Bonyii bo Nyo' le eyuulè yî gee dibole*

<sup>13</sup> No fí nu nonen, ben ekay bicaw binen enù ε ben ε seyse bvufee bvunen. Ben

ekemsenè bô bikuu binen, taalè kɛ fwe ε è nu yî mbuwma wvù nu ke eto fô ben e seke Jisós Klistu ε kase ε duɲɔɛ ekolɛ kew e. <sup>14</sup> Ben eyuukè kɛ Nyo' le diɛwɛ boom bew e. Fo ben ebvuu egeè mwɛɛm bii nyam ye le no ben to shee gee seke ben to bɛɛ kenjiwe le kɛ. <sup>15</sup> Nyo' wvù to cawɛɛ ben nu ε wvù yuule. Ben tɛn eyuulè yî gee dinen e dicii, <sup>16</sup> no fí nu ε bó ε saɲ lɛ,

“Ben eyuulè njefo me n'yuule lo.”

<sup>17</sup> No ben tenje Nyo' lɛ Icee wene, ε wvù nu wee wvù saake wee tfuu yî gee diew e yaa duɲɔi kejɛy jɛy kɛ, tu ben kɛɲke keecee nce wene tfuu bô nfan wvù wvu Nyo' yî kefew e kecii kè ben nu yî won wvun e kɛ diɛwɛ botolo le. <sup>18</sup> Kɛ ben kee lɛ Nyo' to nu ε sum wase ben yî nce wvu εcici wvù bo'icee bonen to kuusɛɛ ben dvú, ε kɛ wvù to sum ε è nu bô fiɛɛ diɛwɛ bigew e bì nulo ebefe kɛ. <sup>19</sup> Wvù to sum ε è nu bô elɛmɛ ke Klistu le kè yaa nu kɛ fiɛɛ fi nɛw, kè nu diɛwɛ ke waa njee kentɔɲe le wvù yaa kɛɲke nɛm kɛnɛɛ fiɛɛ fimew fi befe yî dvú le kɛ. <sup>20</sup> Nyo' to seyse wvù ε è bɛɛ lo ε won sɛ ke kɛw, ε duɲɔɛ wvù εdiuw yo fokemɛse ɛyan e nje yene. <sup>21</sup> E ge Klistu ben ε sɛ lese fitele yî Nyo' wvù to bvusɛɛ wvù yî kpwe le nya wvù bô bvukukɛ le. No wvù ge nonen, mvuntelem mvunen bô bonkpawɔɛ bonen ε mum ε no nu ε ben ε gɛɛ yî Nyo' le. <sup>22</sup> No ben yuuke keceɛy e, ε kí gee ε mvuntelem mvunen yuule wvu lɛ ben ekɛɲkè kɛɲkɔɲen fô boom bo bwee wene le ε è nu ke keceɛy, ben emum ekɔɲenè kɛ nonen bô mvuntelem mvunen mvunciim. <sup>23</sup> Ben ekɔɲenè nonen, njefo bó nu ε kase wase ε boo ben ê mboo wvu fwɛ le. Kɛ wee wvù boke ben wvun nu wvù nulo ekpwe kɛ. E nu Nyo' kebeɛ ε wvù yaa nulo ekpwe kɛ. Wvù to boke ben ε è nu bô diɛw ye yî nyaa nshii. E diɛw yin nu ke emɛy ke eleeme fó. <sup>24</sup> Fí nu no bó saɲ ê Nwa' Nyo' le lɛ,

“Wee wvu wum tfuu nu kɛ diɛwɛ ɛgay e, ε bvujonkɛ bwew nu kɛ diɛwɛ fow e.

ɛgay kè no yowlene, ε fow tɛn yɛɛte, <sup>25</sup> geenɛn ε diɛw Tata nu ke eleeme kɛ fó sekecii.”

Diɛw yidvu yin nu saaka wvù jee wvù wvu Nyo' wvù bó to fewɔɛɛ ê ben.

## 2

*Ekumɛ Tɛ di kɛɲke nshii noo ketum kè yuule*

<sup>1</sup> Fí ε mum ε no nu lɛ, ben ecinɛ mvuntelem mvù befe le, ecinɛ kenlɛɛma noo diɛw fiɛɛ le, ecinɛ kendon ke benɛɛn noo mvunɲkunsen e. <sup>2</sup> Ben ekɛɲkè shiee fô emben yo ê keyoy e yò è nu diɛw Nyo' ɛyinɛyin e, kɛ lɛɲlɛɲ no wan wvu caan kè no kɛɲke fô emben e, wvu lɛ yí egeè ε ben kuu gene fwe yî mboyma wene le, <sup>3</sup> no ben nu ε yɛn wase lɛ Tata taale fô ben e. <sup>4</sup> Ben etoò fô Tata le wvù nu tɛ ε dí kɛɲke nshii, ε bonyii to tun lɛ kɛ dí jee kɛ, geenɛn ε Nyo' caw fiew lɛ è nu di kenlum e fô wen e. <sup>5</sup> Ben nu diɛwɛ eta yò kɛɲke tɛn nshii le ε Nyo' bomte yew Keyoy kew dvú, ε ben nu ɲgoo bocee ncese bew bó yuule, gee boncese bo ê keyoy e fô wvù le bó wvù koonke nje Jisós Klistu. <sup>6</sup> Fí nu ê Nwa' Nyo' le lɛ,

“Ben etaa eyɛn, me ɲgɛɛle tɛ ê kelaante kè Sayon e,\*

ε è nu tɛ di buu di yew e.

E nu tɛ ε è caw me, ε me ɲkoonke dí baay.

Tɛ din nu ε kɛ wee lese fitele yí ye le é wvù ke ewuumɛn kɛ.”

<sup>7</sup> Fô ben bó nu ε lese fitele yí ye le nu ε tɛ din jee fô ben e. Geenɛn fô bonyii bó baa lese fitele yí ye le nu ε fí nu fô bó le no bó to saɲɛɛ ê Nwa' Nyo' le lɛ,

“Tɛ didvu din di bonyii bo kembom e to tunɛɛ

nu ε nɛ wase ε tu di bó ebom naa ε è nu buu di yew e dvú.”

<sup>8</sup> E fí bvuu nu ε bó ε saɲ lɛ,

“Tɛ din nu ke egee ε bonyii baytene yí dvú le.

E nu kembraan ε kí nu ke egee ε bonyii gbwekene.”

**1:14** Lum 12:2; Efe 2:3; 4:17-18 **1:15** Lɛw 19:2 **1:16** Lɛw 11:44-45 **1:17** Yɛsa 63:16; Yɛli 3:19; Mat 6:9; 16:27; Lum 2:6; Jɛm 2:1; 1Bi 4:5 **1:18** Mat 20:28; 1Kol 7:23; 6:20 **1:19** 1:1-2; Jon 1:29; Lem 20:28; 1Kol 5:7; Efe 1:7; Ibu 9:12 **1:20** Efe 1:4 **1:21** 5:1; Lum 5:2 **1:22** 2:17; 3:8; 4:8; Lum 12:9; Gal 6:10; 2Bi 1:7; 1Jon 4:11 **1:23** Jon 1:13; Ibu 4:12; Jɛm 1:18 **1:24** Yɛsa 40:6-8; Jɛm 1:10-11 **1:25** Yɛsa 40:6-9 **2:1** Efe 4:25; Jɛm 1:21; 4:11 **2:2** 1Kol 3:2 **2:3** Mben 34:8 **2:4** Mben 118:22; Yɛsa 28:16 **2:5** 2:9; Lum 12:1; Efe 2:21-22 **2:6** Yɛsa 28:16; Lum 9:33 \* **2:6** Sayon nu diee di kelaante kè Jelusalɛm e. **2:7** Mben 118:22; Mat 21:42; Lem 4:11 **2:8** Yɛsa 8:14-15; Lum 9:33

Bó baytene yí dvú le njefo bó nu ε tun keebé diéw Nyo' le, ε è nu no Nyo' to seysεε wase le fí nu ke enu. <sup>9</sup> Geenεn, ben nu finεn kfuu ε è caw Nyo' ben. Ben nu ngoo bocee ncese bò lemte Nfon e. Ben nu ketum kè yuule, nu bonyii bò Nyo' nu ε ge le è nu naa bew, le ben esenè mwεεm mvù jee mvù wvú gee. Wvú nu ε tee ben, ben ε buy ê ejiwε le, ε ley ê n'yuw we wvu baay e. <sup>10</sup> E to nu fwele ε ben yaa nu bonyii kε, keseen ben ε no nu wase bonyii bo Nyo' le. Nyo' to baa cam shen fô ben e fwele kε, keseen nu ε wvú ε cam wase shen fô ben e.

*Bonyii bo Nyo' le edunçi kenje kè jee entelenjo bonyii bocii*

<sup>11</sup> Nsáa yem shém, ben ekeè le ben nu botolo yí nshε le fεn fele lo je. Me ε mum ε no nlooci nkule lo can ê ben le fo ben egeè mwεεm mvù nyam ye shieele kε, njefo mwεεm mvumvun diuu bô biyoy binεn. <sup>12</sup> Ben edunçi kenje kè jee entelenjo bonyii bò yaa kee kε Nyo' wvu le é bó cim jemyi εkumε ben le ben befe lo, é bó eyenè kenje kenεn kè jee le, é ke edioo enu diuu di Nyo' ε to, é bó etumte monkum mew.

<sup>13</sup> Ben eyuukè wee tfuu wvù bó nu ε gee le wvú esaakè bonyii le no ben nu bonyii bo Tata le. Ben eyuukè Nfon wvu Lum wvù nu Nfon wvu baay e, <sup>14</sup> eyuukè naa bonyii bò wvú nu ε gee le bó esaaké biba bi won e leese bonyii bò gee mwεεm mvù befe ngεw e bensee bò gee mwεεm mvu len e. <sup>15</sup> Nyo' gomte le ben egeè mwεεm mvu len, emum ebaanke dew biyuj bi bonyii le bò jemyi mwεεm ncewncew. <sup>16</sup> Ben eceè diεwe bonyii bò bó nu ε bvuse wase bó bvunfaw e, geenεn fo ben emum ejoð fifiε tεεke fojise gee bibefε kε. Ben eceè ε è nu diεwe bonfaw bo Nyo' le. <sup>17</sup> Ben ewvumtè bonyii bocii, koonkè boom bo bwee wene le bo mbee le bocii, fanè Nyo', wvumtè Nfon wvu Lum wvù nu Nfon wvu baay.

*Bonyii bo Nyo' le ejoð kenfewsεn yí ngεw Klistu le*

<sup>18</sup> Bonyii bò lemte bomew e, ben eyuukè bonyii bò ben nu ê bó ekuse le, wvumtè bó nta. Fo ben eyuukè kε ε è nu bò nu nyεkeey taale fô ben e kε. Ben ewvumtè ten bò befe kenje le. <sup>19</sup> Me njemyi nen njefo Nyo' ké no yuuke njon bô wee wvù bó nyεwle bô wvú ε wvú yuuke nsase se wvú nu ε jay fiεε, geenεn kuule kε shém njefo wvù nu ε gee bvufee yí Nyo' le. <sup>20</sup> E bó suunke wee ε wvú ε jay fiεε, wvú ε no kuule shém, é sew wvudvu enu la? Geenεn, é wee yene ngεw ε è nu yí fiεε fi jee le ε wvú ε ge, wvú ε no kuule shém, é Nyo' eyuuke njon bô wvú. <sup>21</sup> E nu bvudvuu bvunen keeyene ngεw nonεn, njefo Klistu ten to nu ε yen ngεw nje yene, dunce kenfewsεn ê ben le ben ejo ekale kew. <sup>22</sup> “Wvú to ke baa yuu ge naa lo kebefε kε, ε kε diéw fiεε to ké no ε yuu buy diuw we le kε.” <sup>23</sup> Seke bó to nan'yi wvú, wvú to baa tfuse kε. E bó dioo njinsene bô wvú, wvú saa sewci kε, geenεn nya fiεε ficii ε è nu can Nyo' le wvù kee keesaw nsaw len. <sup>24</sup> Wvú to nu ε tfuse bibefε bisεεbeene ε bí tu yí ye le yí kentam e. Wvú to ge nonεn, wvu le beene ekpwe ê keba ke kebefε le, eceè nce wvu teyten. Bilemte bi wvú to kenkεε nu ε ge wase beene ε bonεn. <sup>25</sup> Ben to shee njimte diεwe njée le, geenεn keseen ben ε kase wase ε to fô Wee wvù Cεyte bvuu Taale fô biyoy binεn e.

### 3

*No kpwoon bô diemsen nulo ecee*

<sup>1</sup> Bokε' bo bonyii le, ben ten eyuukè bole' bonεn e. E ben gee nonεn, ε wee mvu bó le nu ε wvú tune keebé diéw Nyo' le, é wvú ke enε ebee ε wee baa cim jeme diéw ê wvú kε, ε è ge kenje ke kpweε le, <sup>2</sup> no wvú yene ε wvú wvumte ekole kew, cee nce wvù yuule. <sup>3</sup> Fo fiεε fi dunçi bujonke bvunen enù mwεεm mvu ye le diεwe

**2:9** 1:2; Ksm 19:5-6; Lεw 19:2; Dito 4:20; 7:6; 14:2; Yεsa 9:1; 43:21; 61:6; Lem 26:18; Lum 5:17; 2Kol 4:6; Efe 5:8; Tay 2:14; Ibu 13:12; 1Bi 2:5; Mwm 1:6; 20:4 **2:10** Os 2:23; Lum 9:25 **2:11** 1:1, 17; Mben 39:12; Lum 7:15, 17-23; Gal 5:17; Ibu 13:14 **2:12** Yεsa 10:3; Mat 5:16; 2Kol 5:10 **2:13** Lum 13:1-7; Tay 3:1 **2:15** 3:16 **2:16** 1Kol 6:11, 19-20; Gal 5:13 **2:17** 1:22; 3:16; Bηgn 24:21; Mat 22:21; Gal 6:10; Fili 2:12 **2:18** Efe 5:21-6:9 **2:18** Efe 6:5-8 **2:19** 5:12 **2:20** 4:14 **2:21** Mat 16:24; 20:26-28; Jon 13:15; Lum 15:5 **2:22** Yεsa 53:9; Jon 8:46; Ibu 4:15 **2:23** 3:9; Yεsa 53:7; Mat 26:55-56, 67; 27:14, 27-31 **2:24** Yεsa 53:4-5; Lum 6:2, 11; Kolo 2:14; Ibu 9:28 **2:25** Yεsa 53:5-6; Esek 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:16; Ibu 13:20 **3:1** 1Kol 7:16; Efe 5:22-24 **3:3** 1Tim 2:9

keeseyse yvuw ekolε ε yí jee, bô keejiise biεε, noo keesuute ye bô ndvú yí jee kε. <sup>4</sup> Fiεε fi edunçi bvujonkε bvú wee le enù fiεε fi wee nu fô fitele fiew e, ε ε nu fitele fi bonene nu nyεkeey. Kε bvun bvujonkε ke yvumεn kε, ε ε nu bvù Nyo' koonke ntay. <sup>5</sup> E nεε no bokεnε bô yuule bo fwele bô to nu ε gεε bvufee bvubole yí Nyo' le to ké no dunçi bvubole bvujonkε. Bó to yuuke tεn bole' bobole. <sup>6</sup> Wee diεwε Sela le to yuuke Aba'am e teje wvú le tata wen. Ben tεn nu boom bo Sela le fεn ε ben gee mwεεm mvu leη yaa fane fiεε kε.

<sup>7</sup> Bolemsε, ben tεn ekiεε je yí ben kεηke keecee ben ε bokε' bonεn jó. Ben enyaa n'wvum ε bó no bó baa kεηke mvunγay diεwε ben e kε. Nyo' nu ε buw ben ε bó bocii bô nshii wvù mεy lo. Ben eceè nonεn, wvu le fô fiεε ebaanke bunle yene kε.

<sup>8</sup> Keemεεse, me ε no nteete ben bocii le, ben ekeηkε fitele fimwaan, kεηkε shen fô bonyii le, kεηkε keηkonεn ke bonyii bo mbee le, kεηkε mvuntelem mvù jee, ε wee yaa joo kε wee mvu ekuse kε. <sup>9</sup> Fo wee ε ge kebefε bô wee, ε wvú tfuse bô kebefε kε. E wee nan wee, fo wvú etfuse bô ncun kε, ε wvú tfuse ε ε nu bô diεw kembonεn. Fin nu fiεε fi Nyo' teje ben le ben egeè ε wen ke elan kembonεn yí yene le. <sup>10</sup> E nu no bó nu ε san le,

“E wee koonke keeyuw njon yí nshii we le, bô keeyεn εdiuw yò jee le, ε wvú no kemsene bô leme diew, ε diεw fiεε yaa buyte diuw we le kε.

<sup>11</sup> Wvú kεηke keebanke jim ε mwεεm mvù befe le, egeè ε ε nu mvù jee, ekuηenè nyεkeey biì dvù le,

<sup>12</sup> njefo Tata Nyo' ké no yεne bonyii bo teytoy e yuuke bunle yibo.

Geenεn ε Nyo' ε bon jise yí bonyii bô gee bibefε le.”

<sup>13</sup> E ben kεηke shiee wvu baay keege mwεεm mvù jee nonεn, tu wee wvù nulo ebvuu ege fiεε fi befe bô ben nu yεε?

<sup>14</sup> Geenεn, ε bonyii cim nyaa lo ηgew ε ben njefo ben gee mwεεm mvu teytoy, tu Nyo'

nu ke elan kembonεn yí yene le. “Fo ben efanè bó, kεnεε fo mvuntelem ebuukε ben kε.” <sup>15</sup> Ben ewvumtε ε ε nu Klistu ε mvuntelem mvunεn e diεwε Tata wene le. Ben eseyse bikuu binεn, ecεytε keenya ntfuse ε wee wvù nu ebife fiεε fi ben taale fwe yí dvù le. Geenεn ben dioo tfuuse, no tfuuse nyεkeey bô n'wvum. <sup>16</sup> Fo ben egeè fiεε fi nelo esaake ben fô fitele le kε, wvu le ε bó nan'yi ben, jemyi diεw yí befe ekumε kenge kenεn kε jee nje ben nu bonyii bo Klistu le, ε bó ewuumene. <sup>17</sup> Ben ekeè le fí jee keeyεn ηgew nje fiεε fi jee fi ben ge ε ε fεn nu le Nyo' koonke le fí enù nonεn, efey keeyεn ηgew yí fiεε fi befe le fi ben ge. <sup>18</sup> E nu kε tεn no Klistu to yεnεε ηgew kpwe. Wvú to kpwe nje bibefε bi bonyii le kan mwaan ε fí ka lo nonεn. Wvú wvù to nu wee wvu teytoy to nu ε kpwe fô bonyii bô yaa nu kε teytoy e keeto bô beene fô Nyo' le. Bó to nu ε yu wvú ε ε kpwe nyam ye, geenεn ε Nyo' ge ε wvú no nu dvù ε keyoy e. <sup>19</sup> E nu ε keyoy kin e wvù wvú to gεnεε fewce diεw Nyo' ε biyoy bi nu yew ncaw e. <sup>20</sup> Biyoy bin nu bi to baa bee Nyo' le kefew ke Noa' le kε. Nyo' to nu ε bosεn kuu shém bô bí, cey seke Noa' to keenci ηguw. Nguw wvun nu ε bonyii to ley jó kε wee nyan maan, ε ε nu bó bô to boyεε can joo le. <sup>21</sup> Joo yidvu yin nu diεwε joo yí bó leese bonyii jó kεseen ε yí boysee bó bô mvunγay mvù Jisos Klistu to buyεε dvù yí kpwe le. Kε bó leese wee ε joo le bó cuke ε ε nu yile yí ye le kε. E nu keelεkε Nyo' bô fitele fi yuule. <sup>22</sup> Jisos Klistu wvun to nu ε ben fowe, shii ε ebo ke εcεy ke Nyo' le, ε no nu fó saake bonceendaa bo Nyo' le bô biyoy bi kεηke mvunγay noo bi saake bicii.

## 4

### *Nce bonyii bo Nyo' le nu wvu fwe*

<sup>1</sup> No Klistu to nu ε yεn ηgew yí nyam ye le, ben tεn ekeηkε kfuu fifiε fitele fi wvù to kεηke keeyεn tεn ηgew, ekumyí le wee wvù nu ε yεn wase ηgew yí nyam ye le nu ε bô kebefε ε ka wase. <sup>2</sup> Nonεn, kε wvú bεε ebvuu eceè nce we fokuse fεn bii

**3:7** Efe 5:25-28; 1Tim 2:8    **3:8** 1:22; Efe 4:2-3; Fili 2:2-3    **3:9** 2:23; Job 31:30; Mat 5:44; Lum 12:17    **3:10** Mben 34:12-16; Jem 1:26    **3:13** Lum 13:3    **3:14** 4:14; Mat 5:10    **3:15** 1:3-5; Kolo 4:6    **3:16** 2:15    **3:18** 2:21; Lum 5:6-8; 6:10; Ibu 4:15; 7:27    **3:19** Kej 6:2; 2Bi 2:4; Jut 6    **3:20** Kej 6:14-22    **3:21** Lum 6:3-4; Ibu 10:22    **3:22** Lem 1:9; Efe 1:21; Mat 22:44; Lum 8:34; Lem 2:33    **4:1** 2:24; 2Kol 4:10; Gal 5:24    **4:2** 2:21



mwεem mvù nyam ye gomte le ke. Wvù nu eceè bii wase ε è nu mwεem mvù Nyo' gomte le. <sup>3</sup> Ben ekeè le kefew kè ben to shee gee mwεem diεwe bonyii bò yaa kee ke Nyo' le nu ε kí ε fey wase. Ben to cee nce nnyen kenjan, bii ye yene yì ηεyte le, wuu mbvuum ε mó koole, gee bonkaw diekene, wukene yole fó gee diεwe bwé le. E ben to bvuu bunlee ten bonyo' bo εcici, ε Nyo' to tun wase. <sup>4</sup> Keseen diuw ε no yumte bonyii bò yaa kee ke Nyo' no ben baa bvuu taashi ηgoo ben ε bó yì nce wvun wvù nu diεwe wvu nyám e, bó mum ε banke ye ε no nan'yi ben. <sup>5</sup> Geenεn, bó nu ke eleem etaje diuw fwe dvu Nyo' wvù ceYTE keesaw bonyii bò bæε dvú bò bò kpweken wase le. <sup>6</sup> E nu fiεε fi to gee é bó se fewce ten saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii bò nu ε kpweken wase. Bó to fewci nonεn wvu le no bó nu ε bó to cim saw wase bó yì nyam ye le diεwe bonyii bo boyuum e, é bó eceè ke nce wvu ê keyoy e ε wvù nu diεwe no Nyo' cee.

### *Wee elemtè bô nnya ye ê je yì jee le*

<sup>7</sup> Ben ekeè le kefew kè fiεε ficii nu ke eka too wase nceencee. Nonεn, ben enù ke bô bvufee bvunen fó, kemsenè bô bikuu binεn, wvu le ben ebunleè. <sup>8</sup> Fiεε fi fele mwεem mvunciim nu ke le wee ekoonké waa bwee bô fitele fiew ficii njefo kenkonεn ké no banji bibefe nteen. <sup>9</sup> E waa bwee wee la ghane ê wvù le, é wvù fiisen wvù, taa fô wvù le yaa wvukene ke. <sup>10</sup> No ben nu ε Nyo' ε buw ben bô nnya jεey jεey, wee ejod ye nnya lemte dvú fô bonyii bomew e. Ben elemtè bô mbuwma wvun wvù Nyo' nya jé le jé le diεwe bonyii bo lemme le bò jee. <sup>11</sup> E wee fewci diεw Nyo', é wvù no fewci ke ε è nu diεw yì buy diuw Nyo' le. Wee é no lemte fô bonyii bomew e, é wvù no lemte ke ε è nu bô mvunγay mvù Nyo' nya ê wvù le. Ben egeè nonεn wvu le yì fiεε ficii fi ben gee le, é mbense egeenè fô Nyo' le fele yì Jisos Klistu le. Bvukuke bô mvunγay mvunciim nu ε è kenke wvù sekeci se ηka. Fí enù nonεn.

### *Keeyene ηgew diεwe bonyii bo Klistu le*

**4:3** Gal 5:19-21; Efe 2:3; Tay 3:3    **4:5** 1:17; 2Tim 4:1    **4:7** 1Kol 10:11; 1Tes 5:5-8; 1Jon 2:18    **4:8** 1:22; Jem 5:20  
**4:9** Ibu 13:2    **4:10** Lum 12:6-8    **4:11** Lum 12:7; 1Kol 10:31; 12:8; Jem 3:1    **4:12** 1:7    **4:13** 5:1; 2Kol 4:10; Lum 5:2    **4:14** 2:20; 3:14; Mat 5:10-12; Mak 13:11; Lem 7:55    **4:16** 2Tim 1:8    **4:17** Yeli 25:29; Esek 9:6; 2Tes 1:8  
**4:18** Bnqn 11:31    **4:19** Mben 31:5    **5:1** 1:21    **5:2** Jon 21:15-17; Lem 20:28; 1Tim 6:5    **5:3** 2Kol 1:24; Fili 3:17; Tay 2:7

<sup>12</sup> Nsáa yem shém, fo ben ekenke ηghaw yì nton'ye wvù ben yuuke ye le wvù too fô ben e keemom ben ke. Fo fí enù ke diεwe è nu fiεε fimew fifε ε fí kooyi bô ben ke. <sup>13</sup> Ben elanlanè lo le ben yene ηgew diεwe no Klistu to yεneε wvu le é ke edioo enu seke wvù ε buynεn bô bvukuke bwew, é ben ebvuu elanlanε, yuuke njon. <sup>14</sup> E bonyii nan'yi ben nje diee di Klistu le, tu njon wvu baay nu wene. Fifiñ dunji le Keyoy ke bvukuke le kè è nu Keyoy ke Nyo' le nu yì yene le. <sup>15</sup> E wee yene ηgew, fo wvù eyenè njefo wvù nu ε yu wee, keεε le wvù nu ε con fiεε keεε ε ge fiεε fimew fi befe, keεε le wvù nu ε lese diuw fô mwεem mvu bonyii bomew e ke. <sup>16</sup> Geenεn, é wee yene ηgew njefo bó teje wvù le wee Klistu, fo wvù ewuunenè ke. E wvù no bensee ε è nu Nyo' le wen kenke didie diee. <sup>17</sup> Ben egeè nonεn njefo kefew nu ε to wase kè Nyo' nu esaw bonyii, ε wvù nu ekεw ε è nu bô yew ye. E wvù kεw ε è nu bô beene nonεn, é fí ke enu nεε bô bonyii bò nu ε tun keebε saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le? <sup>18</sup> Bó nu ε san ê Nwa' Nyo' le le, “E fí temyi fô wee wvu teyey e keeboy, é fí ke enu nεε bô wee wvù tune Nyo', gee bibefe le?” <sup>19</sup> Nonεn, bonyii bò yene ηgew no Nyo' gomte le bó eyenè, egeè mwεem ε è nu mvu len, gεelè bikuu bibole can Nyo' Mbom e wvù ké no leeme ke yì ηkawma we le.

## 5

### *Ekume njée Nyo'*

<sup>1</sup> Me ε mum ε no ηgomte keentefe bo-cee kentaashe ke bonyii bo mbee le é ben entelen. Me nu wee ê ηgoo bocee kentaashe le, ε me nto n'yan bô ejise yem no Klistu to yεneε ηgew, ε me nu ten wee wvù nu ke eley bvukuke bvù wvù nu ke eto dvú le. <sup>2</sup> Me ε no nteete le, ben etaalè fô njée Nyo' yì bó nu ε gεε can yene le nta. Fo ben dioo taale, no taale ke diεwe bó kane lo ben ke. Ben etaalè bô ηkon no Nyo' gomte. Fo ben etaalè kenke ken'yεε ejise yì bigew e ke. Ben ekenké shieε ε è nu yì lemme le. <sup>3</sup> Fo ben

envuwseè njée Nyo' yì bó nu ε γεε ben ê we jodvu κε. Ben edunçi ε è nu kenje kè jee kè yì eyenè bejene. <sup>4</sup> Ε ben gee nonen, é Εkole ke Bonceynjee le ke dioo ε buynen, é ben ekenke kefo ke bvukuke le kè yaa ké kpwe ncom κε.

<sup>5</sup> Me ε no njemyi ten ê keghan le, ben eyuukè bocee kentaashe ke bonyii bo mbee le ntay. Wee tfuu eshiwsè εkolε kew ê waa bwee fwe sekecii. Ben ekeè le, “Κε Nyo' ké no tomte wee wvù bensee ye κε. Wvú ké no tomte ε è nu wvù shiwse εkolε kew bô mbuwma we.” <sup>6</sup> Ben emum eshike bikuu binen enù ê mvunḡay mvu Nyo' le kuse, é kefew ke dioo ε kocen, é wvú ebense ben. <sup>7</sup> Ben egεε mwεεm mvunciim mvù jewsee ben can ye le, njefo wvú kenke shiee wene. <sup>8</sup> Ben ekensenè bô bikuu binen, ejinyì ntay njefo wee wene bvuban wvù dεwle ghane wεentene diεwε bvule wvù fewte le, gomte wee keenjele. <sup>9</sup> Ben ebon nḡn bô wvú, lese κε ε è nu fitele yì Nyo' le é fí eteme, ekumyì le boom bo bwee wene le yene κε ten nḡw nonen won tfuu. <sup>10</sup> Nḡw wvun nu κε yì kefew e caan, é Nyo' emum ekase eseyse mwεεm é mvú ejon fô ben e, enya ben bô mvunḡay, ege é ben eciim ntay. Nyo' nu wvù nyaa mbuwma tfuu ê bonyii. Wvú nu ε tee ben keeley bvukuke bwew bvù mεy lo le nje ben nu bonyii bo Klistu le. <sup>11</sup> Mvunḡay mvunciim nu ε è kenke wvú sekecii se nka. Fí enù nonen.

### *Ngayma*

<sup>12</sup> Me nsan fiḡwa' fin fô ben e ε è fici Silas \* me wvù nu waa bwee wesebeene. No me n'yene nu ε wvú nu wee wvù è nulo é wee egεε bvufee yì ye le. Me nsan keentefe ben, embvuu enje é ben ekiεε le fiεε ficii fi me nsan dunçi keceey ke ekumε mbuwma Nyo'. Ben eleemè yì dvú le temyi ntay. <sup>13</sup> Kentaashe ke boom bo bwee wesebeene le ke Babilon kè Nyo' nu ε caw gayte ben e. Mak wvù waa wεm yì mbee le gayte ten ben e. <sup>14</sup> Ben egaynen bikuu binen e, enjocε yì kenkonen e. Kembonen enù fô ben e bocii bô nu ε taashe bô bo Klistu.

**5:4** 1Kol 9:24-25; 1Bi 1:4    **5:5** Bḡgn 3:34; 29:23; Efe 5:21; Jem 4:6    **5:6** Jem 4:10    **5:7** Mben 55:22; Mat 6:25-30; Fili 4:6    **5:8** Mben 22:13; 1Tes 5:5-8    **5:9** Efe 6:11-12; Jem 4:7    **5:10** 1Tes 2:12    **5:12** 1Tes 1:1    \* **5:12** Diee dìn nu ten le «Silvanus.»    **5:13** Flm 24    **5:14** Lum 16:16; 2Kol 13:11

## Nwa' wvu bokañ bofɛɛ wvu Bitá Fiɛɛ fi nu ê Nwa' Bitá wvu bokañ bofɛɛ wvun e

Nwa' Bitá wvu bokañ bofɛɛ wvun nu ε wvú to sanj fô bonyii bo mbee le bo fwele le, ε bó ε ce ε kenɛn wonj tfuu. Shiee nwa' wvun baay to nu keediu lemme di bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e to ghane gee, bô keediu nce nnyɛn kenjanj wvù n'yɛɛyi bonyii ban to too dvú le wvú eka. Bitá sanj nwa' wvun baay taale ε è nu fiɛɛ fi bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e ban to duu le ke Jisos bæɛ ke ebvuu ekase eto ke. Wvú jemyi le fiɛɛ fi gee ε Jisos sɛ dvuyte keeto nu njefo ke Nyo' gomte le wee mvu ke ela ke.

*Bikuu bi mwɛɛm e ê nwa' wvun e*

1:1-2 Kenkɛwɛɛ

1:3-21 Nce bonyii bo Klistu le

2:1-22 Ekumɛ kenje ke bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e noo nɔɔw wvù nu ke eto fô bó le

3:1-18 Diuu di Klistu nu ke ekase eto

<sup>1</sup> E nu me wvù Semon Bitá, waa lemme Jisos Klistu noo waa we ntum. Me nsaanjke nwa' wvun fô ben bô kenje mbee wvù kuuke lenjen diɛwɛ wvù bese kenje le. Jisos Klistu wvù nu Nyo' noo Mboyse wesebeene ké noo gee mwɛɛm teyɛy. E nu nje fifin wvù ben kenje mbee ε wvú nu lenjen diɛwɛ wese le. <sup>2</sup> Nyo' ebvuu ebuw ben bô kembonen naa ntay, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene naa ntay, njefo ben kee wvù wvù Nyo' bô Jisos wvù nu Tata wesebeene.

*Nce bonyii bô Nyo' nu ε tee wase ε caw e*

<sup>3</sup> Mvunɔɔɔay mwew mvù è nu mvu Nyo' le nu ε ge wase beene ε kenje mwɛɛm mvunciim mvù nulo ege é beene ekɛɔke nshii wvù mɛy lo, noo keecee nce bonyii bo Nyo' le. Mvú ge nonɛn no beene nu ε kiɛɛ Nyo' wvù nu ε tee beene keeley bvukuke bô bvujonje bvù è nu bwew e. <sup>4</sup> No wvú ge nonɛn, beene ε mum ε kenje mwɛɛm mvù kuuke baay bvuu jee

fele mwɛɛm mvunciim ε è nu mvù wvù to kawɛɛ. Mwɛɛm mvun nu keege wvu le ben elewtè mwɛɛm mvu yí wonj wvun e mvù nyam ye shieele mvù beete bô bonyii. Nonɛn é ben emum ekɛɔke nce ε è nu we wvù Nyo'. <sup>5</sup> No fi nu nonɛn ben emum emom ntay keebise nce wvù jee yí fitele fi ben lese yí Klistu le. Yí nce wvù jee le, é ben ebise bvufee bvú Nyo' le. <sup>6</sup> Yí bvufee bvú Nyo' le é ben ebise bikuu bi kemɛɛn. Yí bikuu bi kemɛɛn e, é ben ebise shém yí kuulɛɛn. Yí shém yí kuulɛɛn e, é ben ebise nce wvù è nu wvu bonyii bo Nyo' le. <sup>7</sup> Yí nce wvù è nu wvu bonyii bo Nyo' le, é wee ekɛɔke shen fô waa bwee le. Yí shen e fô waa bwee wee le, é ben ebise kenkonɛn. <sup>8</sup> Me nɔɔɔyɛ nɛn njefo, é ben kenje wvun nce, ε noo gɛne dvú fwe fwe, é wvú ege é ben saa ebvuu enu ke lo nɛn nɛwɛ kenɛɛ enu diɛwɛ bonyii bô nulo saa ege fiɛɛ diɛwɛ bonyii bô kee fiɛɛ ekumɛ Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le ke. <sup>9</sup> Ben ekeè le é wee baa ekɛɔke wvu wvun nce tu wvú nu ε fefe wase yí mwɛɛm mvu Nyo' le, ε wvú yaa bvuu yɛne mwɛɛm e ncejole ke. Wvú nu ε daayɛ wase le bibefɛ biew bi wvù to shee gee fwele nu ε Nyo' to cukɛ wase.

<sup>10</sup> Boom bo bwɛɛm e, fi ε mum ε noo nu le ben emum emomtè ntay keege mwɛɛm ε è nu mvù dunji le Nyo' to nu ε tee wase ben, caw. E ben gee nonɛn ben saa ke eyuu egbwe yí mbee wene le ke. <sup>11</sup> Nonɛn é bó ke eyene je fô ben e ε yí kuuke nɛn gbwuuu, é ben eley bvunfon bvù mɛy lo bvú Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù Mboyse le.

<sup>12</sup> Me nkeɛ le ben kee wase mwɛɛm mvun, leeme tɛn yí keɛɛy kè ben to yuwɛɛ le tɛmyi, geenɛn ε me nɔɔɔmte ke keembvuu nɔɔmɔyɛ ben ekumɛ mvú sekeɛii. <sup>13</sup> Me n'yɛne le fi nu len nonɛn le me enjamsè ben ekumɛ mwɛɛm mvun no me mbɛɛ dvú n'yoyte wvu le ben ekumɔyɛ, <sup>14</sup> njefo me nkeɛ lo le è shɛɛte wase caan é keyoy ecinɛ nyam ye le no Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ε ge wase me ε nkiɛɛ le. <sup>15</sup> Me ε mum ε noo nɔɔɔmte keemom naa ntay le seke me ε nɔɔn wase é ben enu wvù è nulo é ben ekumɔyɛ

mwεem mvun sekecii.

*Saaka wvu ekume nto Jisos nu fiεε fi bonyii nulo egεε bvufee yî dvú le*

<sup>16</sup> Ben ekeè le ke mwεem mvun mvù bese to jemyeε ε ben ekume mvungay mvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le noo nto we wvù wvù nu ke ekase eto, to nu ke lo mvu-manḡaan ε bonyii ε bosen ε seyse ε bese maa ε ben ke. Bese to nu ε yen naa bvukuke bwew e bô ejise eyese. <sup>17</sup> E to nu seke Nyo' Ice to buwεε wvù bô mbense noo bvukuke, ε diεw buy fô wvù wvù nu Nyo' Bvukuke le jemyi le, "Wvun nu Waa wem, wvù nu fitele fiem. Me n'yuuke njon bô wvù baay."

<sup>18</sup> Bese keβεε to nu ε yuw diεw yin no yî shiile too we seke bese to nu bee bo Jisos yî kum Nyo' le. <sup>19</sup> No bese yuw nonen, mum mese kiεε keceεy ke fiεε fi bonyii bo ntum Nyo' le to jemyeε ε è beε naa lo. E fi jee le ben egεε bvufee yî fiεε fidvu le ntay, njefo fí nu diεwε ken'yeese le kè baa ε ejiwε le egen ebuy Diuu di εkfun nu ke eyuu, ε Jisos ebaa fô mvuntelem mvunen e diεwε law e. <sup>20</sup> Fiεε fi kuuke fele mwεem mvunciim nu le ben ekeè le, ke ntum Nyo' mvu nu dvú ε Nwa' Nyo' le wvù wee nulo eteete bô bwew bvufee ke. \* <sup>21</sup> Ke wee ntum Nyo' to baa jemyi naa lo fiεε fi è nu ηkpawce wee wvu wum ke. E to gee Keyoy ke Yuule ε bó se jemyi diεw yî buyte fô Nyo' le.

## 2

*Bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e*

<sup>1</sup> Ke lenlen no bonyii bomew to nu dvú fwele ε bonyii entelen bô to mbiayte le è tum Nyo' bó, è nu ke ten no bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e nu enù ε ben entelen. Bó nu ke ewεentēn eto bô n'yεεyi mvu wvù nulo ebefe bô bonyii, elese ε diεw Nyo' le emum emaa naa lo Cee Ekole wvù to kpwee keesum bó. Bó nu ke ege nonen emum eto lo bô ηgew kan mwaan elan yî bikuu bibole. <sup>2</sup> Bonyii nteen nu ke ebenen nce wvubo nnyen e, ε fifin ege ε bonyii ejemyi díεw yî befe ekume je yi keceεy. <sup>3</sup> Ken'yεε

ejise ke mwεem e nu ke ege ε bó efii mwεem can yene le bô binfe bi mbiay e bì bó nu ε seyse. Bonyii bodvu ban nu ε Nyo' to seyse wase ηgew wvubo ε è beε lo, ε wvù nu ke fó ceyte bó.

<sup>4</sup> Ben ekeè le Nyo' to baa bawce bonceenda ba bô to geε kebefε ke. Wvù to nu ε shike bó ε bó gen bvudvuu bu ηgew e, lese bó yî boncaw e ε bintuke bi jiime nen taytaytay e, fò bó nu enù egen ebuy diuu di nsaw e. <sup>5</sup> Wvù to baa ebawce ten won wvu fwele seke wvù to ciinsεε joo ε yî to mi won bonyii bô to maa lo wvù ke. Wvù to nu ε bawce ke ε è nu Noa' wvù to fewci le bonyii eceè nce wvu teyey ε Nyo' ejise, noo bonyii bomew bosooshiwi. <sup>6</sup> Wvù to nu ε fiwse kelaante kè Sodom bô kè Gomola ton bô ηguy ε bí fie bvuw, ge ε fifin no nu diεwε kenfewsēn ke fiεε fi nu ke ekooy bô bonyii bô maa lo Nyo' le. <sup>7</sup> Geenēn, boyse Lot wvù to cee nce wvu teyey ε shém looci ffuuke wvù bô nce nnyen wvù bonyii bô befe to kenke. <sup>8</sup> (Mwεem mvù wee wvu teyey wvun to yene bvuu yuuke no wvù to cee ε bó entelen to nu ε ge ε fitele fiew fi yuule no ton'yi ediuw εcii yî gee dibole di befe le.) <sup>9</sup> E mwεem mvun to nu ε kooy nonen, tu fí duñci le Tata kee keeboyse bonyii bô yuuke wvù le can ηgew e, bvuu kee ten kegeε bonyii bô cee nce wvù yaa nu ke wvu teyey yî ηgew e, egen ebuy diuu di nsaw e. <sup>10</sup> Ngew wvun nu ε wvu bonyii bomew nu ke efey naa lo wvu wee tfuu. Boba bonyii nu bô koonke keebii ke ε è nu fiεε fi ye yibo yî ηeyte shieele ε è nu fi beete bô wee. E è bvuu nu bó bô joo wee wvù saake bonyii ekuse.

*Nyo' nu ke elεε bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e*

Bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e ban ḡaake baay. Bó bensee ye baay, yaa fane naa lo keenan'yi biyoy bì kenke mvungay fele bó ke. <sup>11</sup> Naa ke bonceenda bo Nyo' le bô kenke mvungay bvuu temyi fele bó yaa ke mom nan biyoy bin fwe dvu Tata ke.

**1:16** Mat 17:1-8 **1:19** Mben 119:105; Lum 1:2; 13:12; 1Bi 1:10-11 \* **1:20** Kenεε le, "Ke wee ntum Nyo' to nu ε jeme fiεε fi è nulo ε wee cεε kinyi kedvu bô bwew bvufee ke." **1:21** 2Tim 3:15-16 **2:1** Jut 4-13 **2:1** Mat 7:15

**2:3** 1Tim 6:5 **2:4** Jut 6 **2:5** 3:6; 1Bi 3:20 **2:6** Kenj 19:24-25; Luk 17:29; Jut 7 **2:7** Kenj 19:1-16 **2:9** Job 4:7; 1Kol 10:13; Mwm 3:10 **2:10** Jut 7-8 **2:11** Jut 9 \* **2:11** Kenεε le, "... nan bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e ke." **2:12** Jut 10



\* 12 Geenɛn bonyii ban gee mwɛɛm ε è nu mvù elɛmɛ kebole gomte diɛwɛ nyám yì ñkpwaante yì ké no gee mwɛɛm sɛ yì kpawaci lo, ε yì nu kɛ lɛ bonyii ke ekooyɛ esɛɛyɛ lo le. Bonyii bodvu ban nu bò nan'yì mwɛɛm sɛ bó kee mvù ñkuuñ. Nyo' nu ke elɛse bó kɛ diɛwɛ nyám yì ñkpwaante yin e, 13 é nlawma wvubo enu ñgɛw wvù bó nu eyene nje ñgɛw wvù bó se too dvù. Bó ké no kpwaake lɛ keediekene bvuu wukene kenduun e emvunsheenɛ entelɛɲ nu lo njoñ mvu fô bó le. Bó nu lo yile ê ben entelɛɲ yiise ben. Seke ben ε bó diekene, ε bó no yuuke njoñ keelɛle ben bô gee dibole di kenshoose le. 14 Ejise ebo ké no nu kɛ ε è nu yo kenjañ, yaa ffuule yì kebefɛ le kɛ. Bó ké no lɛwci bonyii bò wɛɛyì yì mbee le ε bô bó gee kebefɛ. Ken'yɛɛ ejise nu ε ley wase yì elɛmɛ kebole. Bó nu ε jo wase lon! 15 Bó nu ε cinɛ wase je yì lɛɲ e ε jo ε è nu yì ecici. Bó nu ε jo ekalɛ ke Balaam wvù waa Bɛwu le wvù to nu ε bee keege fiɛɛ fi yaa nu kɛ lɛɲ nje wvù to koonke bigew e. 16 E kembɛɛbey wamɛn wvù yì fiɛɛ fi befe fin e. Kembɛɛbey kè ké no nu sɛ kí jemyi lo, ε kí jeme diɛwɛ wee wvu wum e, ci gee di kejewtɛ le di wee ntum Nyo' wvun to gee.

17 Boban bonyii bo n'yɛɛyì le nu diɛwɛ diuw joo wvù joo baa bvuu buyte fó le kɛ, bvuu nu diɛwɛ kekfu kè nu ε gbwe ekfuñ nffum ε fey ε tuu le. Nyo' nu ε seyse wase bvudvuu bvù ñgɛw e ε bvù jiime nen tay-taytay, ε gɛɛ ê bó. 18 Bó kumte diuw wvu ecici baay sɛ kinyi ñkuuñ. Bó lɛwci bonyii bò bɛɛ buy kɛ lo ente jo bonyii bò yaa kee kɛ fiɛɛ fi lɛɲ bô n'yɛɛyì wvu lɛ è nulo é bó ekase egee mwɛɛm mvu nnyɛn e mvù ye yibo yì ñɛyte shieele. 19 Bó jaa no jemyi ê bonyii lɛ kɛ bó kɛɲke keenu bonfaw bô fiɛɛ fimew e kɛ, geenɛn ε bó bodvu keɛɛ bò jemyi bɛɛ naa bonfaw bo mwɛɛm mvù beete bô ye wee le. Bó nu bonfaw njefo é wee nya ekolɛ kew ê fiɛɛ tu wvù nu nfa fiɛɛ fidvu. 20 Ben ekeè lɛ é wee lewte wase mwɛɛm mvù beete bô wee yì won wvun e nje wvù kee wase Tata wesebeene wvù

Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene, ε kase ε gen ε ley mwɛɛm mvudvu le, mvù ε njim wvù ε no kɛɲke, é mwɛɛm efo yì ye le efey lo no mvù se shee nu fwele. 21 E wee genonɛn tu fí be jee lɛ fo mwɛɛn eyaw ekiɛɛ je nce wvu teyey kɛ, efey keekiɛɛ ebvuu ekase ecinɛ bonci bò yuule bò bó nu ε nya ê bonyii le. 22 Kfuu boba bonyii gee ε fiɛɛ fi nu ê ñgan e mum nu keɛɛy lɛ, “Bwe ké suuke mwɛɛm kase bvuu tu fó die.” E wvumvu bvuu nu lɛ, “Bó ké cuke ñkunyam ε wvù kase kɛ gen no binlene ê kencaa le.”

### 3

#### *Diuu di Tata nu ke eto*

1 Nsáa yɛm shém, ñwa' wvu keseen wvun nu wase wvu bokanɲ bofɛɛ wvù me nsanɲ fô ben e. E bonwa' ban e bocii nu ε me nsanɲ diɛwɛ ntamɛ le keenkamse ben é ben ekɛɲke bonkpawɛɛ bo lɛɲ. 2 Me ñgomte lɛ ben ekumyì mwɛɛm mvù bonyii bo ntum Nyo' le bò yuule to jemyɛɛ lɛ mvù nu ke ekooy, ebvuu ekumyì ten mwɛɛm mvù boom bo ntum e bo Jisos e to jemyɛɛ ê ben lɛ Tata bô Mboyse nu ε gay lɛ ben egeè. 3 Fiɛɛ fi baay nu lɛ ben ekiɛɛ lɛ è nu ke edioo nu ediuw yo fokemɛse le, é bonyii bo kensɛwse le enɛ ekɛw esɛwsee ben, gee mwɛɛm mvù nyam ye yibo gomte. 4 Bó nu ke esɛwsee ben duu lɛ, “Kɛ wvù to nu ε kaw lɛ wen nu ke ekase eto, wvù ε fɛɛ keseen? Naa no bo'icee bosesɛbeene to yuue kpweken, mwɛɛm mvunciim leeme kɛ bikaa le no mvù to shee nu ε kɛw fonkɛw no Nyo' to bomɛɛ won.” 5 Bó jemyi nonɛn kee kɛ naa ntay sɛ tune lɛ Nyo' to jeme kɛ ε è nu diɛw fwele ε ebule mum no nu. E wvù jeme ε nshɛ buy ê joo, ε wvù to ge nshɛ yidvu bô joo. 6 E wvù ke kase jeme kɛ ε è nu diɛw, ε joo ban nshɛ yidvu yì yì to gee ε yì buy, mum lɛse mwɛɛm mvunciim. 7 E nu kɛ ten diɛw yidvu yì wvù nu ε gɛɛ ebule ke keseen bô nshɛ, ε no cɛyte ñguy dvù. E wvù cɛyte ε è nu diuu di wvù nu ke esaw bonyii bò maa lo wvù, elɛse bó.

8 Geenɛn nsáa yɛm shém, fo ben edaayì lɛ fô Tata le nu ε diuu dimwaanɲ nu kɛ lɛɲlɛɲ

diεwε bilum ntfuke le, ε bilum ntfuke nu ke leηleη diεwε diuu dimwaan e κε. <sup>9</sup>Κε Tata guute lo ye no bonyii bomew kpwaake, keege no wvú to kawεε κε. Wvú kuule ε è nu shém bô ben. Wvú shieele le bonyii bocii ekumεn mvuntelem mvubole njefo κε wvú gomte le wee mvu ke ela κε. <sup>10</sup>Diuu di Tata nu ke ekase eto nu ke enu κε diεwε di cooη e. Ebvubwε nu ε εbulε nu ke edvûm foweεwe emum ela, é ηguy ebuηse mwεεm mvunciim mvù nu we, é nshε bô mwεεm mvù nu yî dvú le efie ebvuw.

<sup>11</sup>No ηguy nu ke efiese mwεεm mvunciim ê yiyin je le, ben kpwaake le ben nulo ecee nce ε è nu wvu nεε? Ben κεηke keecee nce ε è nu wvù yuule ε ben ε nya bikuu binεn ê Nyo', <sup>12</sup>ε no cεyte Diuu di Nyo' le din, momte keege le dí eyaηsen eto. Ε nu diuu di ηguy nu ke efiese εbulε é kí efie, é mwεεm mvunciim mvù nu we ebuη. <sup>13</sup>Geenεn, beene cεyte ε è nu εbulε ke kefe bô nshε yi fiε yî Nyo' to kawεε, ε wvuwwun wonη nu wvù è nu ke enu κε nce wvu teytey fó maanη.

<sup>14</sup>Nonεn nsáa yεm shém, no ben cεyte mwεεm mvun nεn, ben emomtè naa ntay keenu se nlom κεnεε fiεε fimew fi befε ê Nyo' εjise, noo keenu yî kenλεεten e ben ε bo Nyo'. <sup>15</sup>Ben ekumyî le Tata wesebeene kuule shém nεn, nyaa ε è nu kefew ê bonyii le bó ke eboy. Fiεε fin nu κε fi waa bwee wesebeene wvù Baul wvù nu fitele fiεεbeene to saηεε fô ben e bô bvufee bvù Nyo' nu ε nya ê wvú le. <sup>16</sup>Ε boηwa' bocii bò wvú saη e nu ε wvú jemyi κε jó ekumε fiεε fin. Wvú saanηke mwεεm mvumew ε mvú tεmyi fô bonyii le keekiεε, nonεn ε bimaante bi bonyii le bò yaa kee κε fô bó leeme mum toysee kenyi ke mwεεm mvudvu le, ε è nu ke leηleη no bó toysee ten mvu ê mondvuum momew e ê Nwa' Nyo' le. Bó gee nonεn, teηe ε è nu ηγεw yî bikuu bibole.

<sup>17</sup>Nsáa yεm shém, no ben kee wase mwεεm mvun nεn, ben emum eyεnè fo bonyii bò maa lo Nyo' ban ke egufe ben bô gee dibole di befε é ben enε fô ben leeme wase ekase egbwe lo. <sup>18</sup>Geenεn, ben ekuù lo yî mbuwma wvù Tata wesebeene wvù

Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene nu ε buw ben dvú, ebvuu ekeè wvú gεne lo fwe fwe. Mbense enù fô wvú le keseen noo sekecii se ηka. Fí enù nonεn.

## Nwa' wvu fwe wvu Jon Fiε fi nu ê Nwa' Jon wvu fwe wvun e

Nwa' wvu fwe wvun wvù Jon to sañεε fô bintaashε bi bonyii bo mbee le, kεñke bikuu bi mwεεm e bifεε. ε nu keeyvuwse mvuntelem mvu bonyii bò wvù to sañεε fô bó le, le bó eceè yí kentaashε le bò bo Nyo' noo Waa we wvù Jisos Klistu bò keetefe bó, le bó eyenè fo bó ebii n'yεεyi wvu mbiay e. Wee wvù sañ ηwa' wvun nu ε loocε ε ciise lo le, é wee cee ente jo n'yuu, wvù saa ebvuu egeè gee di εjiwε le ke. Wvù nu ε bvuu ε sañ ten le Jisos Klistu to nu naa wee wvu wum, ε wee tfuu wvù nu ε lese fitele yí ye le ε no koonke Nyo', kεñke ten keekoonke waabwee.

*Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e*

1:1-4 Kenkεwce

1:5-2:29 Saaka wvu εkumε n'yuu bò εjiwε

3:1-24 Boom bò è nu bo Nyo' le bò bò è nu bo dεwle le

4:1-6 Fiεε fi è nu fi kecεεy e bò fi é nu fi mbiay e

4:7-21 Ekumε kenkonen

5:1-21 Fitele fi wee lese yí Klistu le soo lo fiεε ficii

*Diεw yì nyaa nshii*

<sup>1</sup> Fiεε fi bese saañke fin nu εkumε Diεw yì nyaa nshii yì to nu wase fonkεw. Diεw yì nyaa nshii yin nu ε bese to yuw mwεεm mvù yí to jemyi, yen yí le bò εjise eyese, taa no yí nu, kum yí le bò can yese. <sup>2</sup> Nshii wvun nu ε bó to duñce ε bese yen wvù le, ε mum ε no jemyi εkumε wvù, fewci ê ben εkumε nshii wvù mεy lo wvun wvù to nu bò Ice, ε wvù ke duñce ê bese. <sup>3</sup> Fifiε fi bese to yenεε bvuu yuw, nu fí fi bese fewci ten ê ben wvu le ben ekenkε kentaashε beene. Kentaashε kesese nu ke bee bo Nyo' Ice bò Waa we wvù Jisos Klistu le. <sup>4</sup> Bese ε mum ε

no saañke fin wvu le njon wesebeene enu ε wvù ε yiñsen.

*Beene eceè ente jo n'yuu*

<sup>5</sup> Wvun nu saaka wvù bese to yuwεε ê wvù, ε mum ε no seje ê ben le, Nyo' nu n'yuu ε kejiwε yaa nu naa lo yí ye le ke. <sup>6</sup> Nonen, é beene duu le beene nu yí kentaashε le beene ε bó, geenen kaa lene ε è nu ê kejiwε le, tu beene mbiayte lo, yaa cee bii kecεεy e ke. <sup>7</sup> Geenεn, é beene cee ente jo n'yuu no wvù wvù nu ente jo n'yuu, tu beene nu enù yí kentaashε le wee noo wee, ε εlεmε ke Jisos wvù Waa we le cuke beene ε beene yuule ente jo bibefe bisεεbeene bicii. <sup>8</sup> ε beene duu le ke beene kεñke bibefe ke, tu beene lεle lo bikuu bisεεbeene, ε kecεεy yaa nu yí yese beene le ke. <sup>9</sup> Geenεn, é beene seje lo bibefe bisεεbeene ê wvù, no wvù nu wee wvù ké no leeme yí diεw ye le bvuu gee mwεεm len, tu wvù nu elεεshe bibefe bisεεbeene ecukε beene, é beene eyuule yí gee disεεbeene le dicii di yaa nu ke teyey e. <sup>10</sup> ε beene duu le beene baa ge kebefε ke, tu beene joo wvù le wvù nu wee mbiay, ε diεw ye yaa kεñke bvudvuu yí yese beene le ke.

## 2

*Jisos nu keman kè lεεshi bibefe bisεεbeene*

<sup>1</sup> Boom bem, me nsaañke fiεε fin ê ben wvu le fo ben ke enε ege kebefε ke. Geenεn, é wee nεlo ε ge kebefε, tu beene kεñke wee wvù kule can ê Nyo' Ice fô beene le, ε wee wvun nu Jisos Klistu wvù nu wee wvu teyey. <sup>2</sup> ε nu wvù keman kè lεεshi bibefe bisεεbeene, ε keman kin yaa nu ke fô bibefe bisεεbeene le maan ke, kí nu ten fô bi bonyii bocii le yí won wvun e.

<sup>3</sup> ε beene gεεle bonci bo Nyo' le, é fifin emum edunçi ntay le beene kee wvù. <sup>4</sup> Wee wvù duu le wen kee Nyo', geenεn yaa gεεle bonci bew ke, nu wee mbiay, ε kecεεy yaa nu yí ye le ke. <sup>5</sup> Geenεn, wee wvù gεεle njeme we nu wvuwe wvù nu kecεεy wee wvù koonke Nyo' gene mεεse. Fiεε fi nulo edunçe ntay é wee se kiεε le wen nu ε taashε

bô Nyo' nu fin fi le: <sup>6</sup> E wee duu le wen nu sekecii yî Nyo' le tu wvú kênke keeceè ke lénlén ê je yî Klistu to cee le.

### *Nci wvu fwe*

<sup>7</sup> Nsáa yem shém, ke nci wvú me ngomte keensan fô ben e nu nci wvu fwe ke. E nu nci wvu yvum wvú ben to kênke e kew fonkew. E nci wvu yvum wvun nu saaka wvú ben to yuwee wase. <sup>8</sup> Geen en nci wvú me nsaanke ê ben nu ke nci wvu fwe. Kecer ey ke nci wvun e to nu e dunce yî Klistu le, e no dunce ten yî yene le. Nci wvudvu yen'yi fwe njefo kejiwe kaa wase gene, e n'yu wvu kecer ey e kew wase e no baa. <sup>9</sup> E wee duu le wen nu ente jo n'yu bvuu bane waa bwee, tu wvú bee ke ente jo kejiwe. <sup>10</sup> Wee wvú koonke waa bwee nu e wvú nu sekecii ente jo n'yu e fi ee yaa nu yî ye le fi nulo ege é wvú elene baytene ke. <sup>11</sup> Geen en, wee wvú bane waa bwee nu e wvú nu ê kejiwe le lene jó yaa kee fô wvú gene ke, njefo kejiwe kedvu nu e ge wase wvú e fefe.

<sup>12</sup> Boom bem, me nsaanke fô ben e njefo bó nu e leesh e wase bibefe binen nje Klistu. <sup>13</sup> Bo'icem, me nsaanke fô ben e njefo ben kee wase wvú wvudvu we wvú to nu fonkew. Cubonyii, me nsaanke fô ben e njefo ben nu e so wase wee kebef e we. Boom bem, me nsaanke fô ben e njefo ben kee Nyo' Ice. <sup>14</sup> Bo'icem, me nsaanke fô ben e njefo ben kee wase wvú wvudvu wvú to nu fonkew. Cubonyii, me nsaanke fô ben e njefo ben temyi lo e diew Nyo' nu sekecii yî yene le, e ben e so wase wee kebef e we.

<sup>15</sup> Me e mum e no nteete ben le, fo ben ekoonkè won wvun ken ee mw eem mvu yî won wvun e ke. E wee koonke won wvun, wvú saa ekoonke Nyo' Ice ke. <sup>16</sup> Ben ekeè le mw eem mvunciim ê won jan mvú nyam ye kênke shiee yî dvu le bô mvú ejise taale koonke, noo mvú bonyii bensee ye yî dvú le yî nshii wvun e, yaa nu mvú nen'yi fô Nyo' Ice le ke. E nu mvu yî won wvun e. <sup>17</sup> Won wvun nu ke eka, é mw eem mvu yî

won wvun e mvú bonyii kênke shiee yî dvú le eka ten. Geen en, wee wvú gee e è nu fi ee fi Nyo' shieele nu ke em ey enu dvú sekecii.

### *Bonyii bo bvuban e bo Klistu le*

<sup>18</sup> Boom bem, kefew kin nu wase ke fokemese. No ben to yuw ee le wee bvuban Klistu nu ke eto, nu e naa keseen nu e bonyii bo bvuban e bo Klistu le e to wase nteen. E nee fi ee fi ge beene e mum e ki ee le kin nu wase kefew ke fokemese. <sup>19</sup> Bonyii bodvu ban to buy ê beene entelen, geen en ke bó to nu bonyii bosee beene ke. E bó to nu bonyii bosee beene, tu bó to bee em ey enu beene e bó. Non en e bó mum buy wvu le fi edun ce endan le ke bó nu bonyii bosee beene ke. <sup>20</sup> Ben nu fin en e wvú wvú è nu Wvú wvú Yuule e yefe \* wase ben, ben e no kee mw eem mvu kecer ey. <sup>21</sup> Ke me nsaanke fô ben e e è nu njefo ben maa kecer ey ke. Me nsaanke njefo ben kee kecer ey, e ben kee ten le ke è nulo é mbiay ebuy ente jo kecer ey ke. <sup>22</sup> Wee mbiay nu wvú la? Ke è nu wvu we wvú tune le ke Jisos nu Mboise wvú Nyo' to kaw ee le? Wee wvú tune Nyo' Ice bô Waa we nu wvu we wvú nu wee bvuban Klistu. <sup>23</sup> Ke wee wvú tune Wan kênke kentaashe bô Icee Wan wvudvu ke. Wee wvú jemyi bô diuw we le wen nu e bee Wan e, nu wvú kênke kentaashe bô Icee Wan ten. <sup>24</sup> Ben ege ee fi ee fi ben to yuw ee fonkew é fi enu sekecii yî yene le. E ben geke fi ee fi ben to yuw ee fonkew fi e no nu sekecii yî yene le, é ben ten emum enu sekecii yî Waa Nyo' bô Ice le. <sup>25</sup> E fi ee fi Klistu nu e kaw beene dvú nu nshii wvú me y lo.

<sup>26</sup> Me nsaanke mw eem mvun fô ben e e è nu ekum e bonyii bô gomte keele e ben. <sup>27</sup> Geen en n'yefe wvú ben to kênke e ê Klistu nu sekecii yî yene le, e ben yaa bvuu shieele lo wee mvu wvú ebvuu ey eyi ben ke. No n'yefe we wvun y eyi wase ben ekum e mw eem mvunciim, e n'yefe wvudvu nu wvu kecer ey, se è nu wvu mbiay, ben emum enu sekecii yî Klistu le ke lénlén no n'yefe wvun nu e y eyi ben.

2:7 4:11; Jon 13:34 2:7 2:24; 3:11 2:8 Jon 1:9-10; 8:12; Lum 13:12 2:9 3:10, 15; 4:20 2:10 Mben 119:165; Lum 14:13 2:11 Jon 12:35-36 2:12 Lem 4:12 2:13 1:1-2 2:15 Jem 4:4 2:16 Bngn 27:20; Lum 13:14; Gal 5:19-21; Efe 2:3; Jem 4:16 2:17 Mat 7:21; 1Kol 7:31 2:18 4:3; Mat 7:15; 2Jon 7 2:19 Lem 20:30 2:20 2:27 \* 2:20 N'yefe wvun nu Keyoy ke Yuule kè bó nu e nya ê bó. 2:22 4:3; 2Jon 7 2:23 4:15; 5:1; Jon 5:23; 15:23; 2Jon 9 2:24 2:7 2:25 Jon 5:24 2:27 Yeli 31:34; Jon 14:16; 16:13 2:28 3:21; 4:17; Jon 5:22; 15:5



28 Boom bem, ben emum emey enù sekecii yî ye le wvu le seke wvú ε ke ε buynen, é beene ekenke fitele keeyen wvú le efey keeke enyiimen lo ente jo ken'wuumen. 29 Ε ben kee lo le wvú nu wee wvú gee mwεem teyey, tu ben kenke keeke tēn le wee tfuu wvú gee fiεε fi teyey nu ε è nu mboo we.

### 3

#### *Beene nu boom bo Nyo' le*

1 Ben etaa ke eyen kfuu kenkonen ke baay kè Nyo' Ice nu ε dunce fô beene le, ε ge le bó etenje beene le boom bo Nyo' le! Ε beene nu keceey boom bo Nyo' le. Fiεε fi bonyii bò è nu bo yî won wvun e baa kee beene nu njefo bó baa kee tēn wvú wvú Nyo' ke. 2 Nsáa yem shém, keseen nu ε beene nu wase boom bo Nyo' le, geenen beene baa kee wase no beene nu ke enu ke. Fi beene kee nu ke le è nu ke enu seke Klistu ε buynen, é beene enu diewe wvú le, njefo beene nu ke eyen wvú le no wvú nu. 3 Fí ε mum ε no nu le, wee tfuu wvú taale fwe yî ye le nonen kenke keecuke ekole kew sekecii yuule no wvú yuule.

4 Wee tfuu wvú gee kebefε nu ε wvú ngoyte ε è nu nci Nyo', njefo kebefε nu nci ε wee ε ngoy. 5 Ben kee lo le Klistu to to keecake bibefε bi bonyii le. Ε ke wvú wvú Klistu to kenke kebefε ke. 6 Ke wee wvú nu yî Klistu le ké mey no gee bibefε ke. Ke wee wvú mey ε no gee bibefε ké no ε yen wase wvú le kenεε kee wvú ke. 7 Boom bem, fo wee eleε ben ke. Wee wvú gee fiεε teyey nu ke wase wee wvu teyey lenlen no Klistu nu wee wvu teyey. 8 Wee wvú mey ε no gee bibefε nu wee dewle, njefo dewle wvun to gee wase bibefε naa ε kew lo fonkew. Shiee wvú Waa Nyo' to toε to nu keefiwse dilemme di dewle wvun e. 9 Ke wee wvú è nu mboo Nyo' ké no gee kebefε ke, njefo fiεε fi è nu Nyo' ficii nu yî ye le sekecii, ε ke è nulo é wvú ebvuu egee kebefε ke, njefo wvú nu mboo Nyo'. 10 Fiεε fi nulo ege é beene eyene bonyii bò è nu boom bo Nyo' le bò bò

è nu bo dewle le nu fin: Wee tfuu wvú nu se wvú gee mwεem teyey kenεε wvú nu se wvú koonke waa bwee, yaa nu Waa Nyo' ke.

#### *Beene ekojenè*

11 Saaka wvú ben to yuwεε ε kew fonkew nu ke wvun wvú le, beene ekojenè. 12 Fo beene enù diewe Kεεn e ke. Wvú to nu waa Satan wvú wee kebefε wε, ke mum ne yu waa bwee. Ε wvú to yu wvú nje la? Wvú to yu njefo diew gee to nu di befe, ε di waa bwee le nu di teyey. 13 Boom bo bwεem e, fo ben ekenkè nghaw le bonyii bò è nu bo yî won wvun e bane ben ke. 14 Beene kee lo le beene nu ε buy wase can kpwe le ε ley yî nshii le, njefo beene koonke boom bo bwee wesebeene le. Wee wvú nu se wvú koonke waa bwee beε ke nu can kpwe le. 15 Ε è nu naa yeε wvú bane waa bwee, tu mweten nu wee wvú yuwyi bonyii. Ε ben kee lo le ke wee wvú yuwyi bonyii kenke nshii wvú mey lo yî ye le ke. 16 Fiεε fi nu ε dunce beene kenkonen ke kenkonen nu fin fi Klistu to gee: Wvú to nu ε nya nshii we kpwe nje yese beene. Beene tēn kenke keenya wesebeene nshii nje boom bo bwee wesebeene le. 17 Ε wee kenke mwεem mvu yî nshε le fen, yene ε waa bwee tane, ε fanε yaa eyene lo fitele fiew fô wvú le, tu kenkonen ke Nyo' le nu yî wvuwee wee le neε le? 18 Boom bem, fo beene ekojenè ke fomvu fomvu kenεε yî njeme le ke. Beene ekojenè yî keceey e, dunçi yî gee le.

19 Ε neε le fiεε fi nu ke ege é beene ekiεε le beene nu bonyii bò è nu bo keceey e, ebvuu ege é beene eleεse mvuntelem mvuseεbeene fwe dvu Nyo', 20 naa seke la wvú mvuntelem mvuseεbeene mvudvu saake beene, njefo Nyo' kuuke fele mvuntelem mvuseεbeene, ε wvú kee fiεε ficii. 21 Nsáa yem shém, é mvuntelem mvuseεbeene nu se mvú saake beene, beene saa ekenke nfan mvu fwe dvu Nyo' ke. 22 Ε beene leke naa la é wvú, é wvú enya é beene, njefo beene geεle bonci bew gee fiεε fi ye ejeè wvú. 23 Ε nci we nu wvun wvú le, beene elese fitele yî Waa we wvú Jisō

2:29 3:10 3:1 3:10; 4:6; Jon 1:12; 3:16 3:2 2Kol 3:18; Fili 3:21 3:5 1:7; 2:2; 4:10; Yεsa 53:9; Jon 1:29; 8:46; 2Kol 5:21; Ibu 4:15; 9:14; 1Bi 1:19; 2:22, 24; 3:18 3:6 3:9; 5:18; Jon 15:5; Lum 6:2, 14 3:8 Mat 12:26-29; Jon 8:44 3:10 2:9, 29 3:11 2:7-8; 4:11 3:12 Ken 4:8 3:13 Jon 15:18 3:14 2:11; Jon 5:24; 13:35 3:15 Mat 5:21-22; Mwm 21:8 3:16 Jon 15:13; Gal 1:4; Fili 2:17; 1Tes 2:8 3:17 Dito 15:7 3:18 Jem 2:15-17 3:21 2:28 3:22 Jon 15:16 3:23 Jon 2:23; 13:34

Klistu le, ekoŋenè ke no wvú gay ê beene. <sup>24</sup> Bonyii bocii bô gεεle bonci bew nu yî ye le sekecii ε wvú nu ten yî bó le. Fiεε fi gee ε beene se kee le beene nu yî ye le sekecii nu Keyoy ke Yuule kè wvú nu ε nya ê beene.

#### 4

*Wee wvù keŋke Keyoy ke Nyo' le bô wvù yaa keŋke ke*

<sup>1</sup> Nsáa yem shém, fo wee dioo duu le fiεε fi wen jemyi ne fô Keyoy ke Nyo' le, ε ben mum bee ke lo wvú le ke. Ben emom wvú eyen laa keyoy kedvu nu ke Nyo' le keceey ε. Me njemyi nen njefo bonyii bô mbiayte le bowen nu bonyii bo ntum Nyo' le nu wase yî won wvun e nteen. <sup>2</sup> Fiεε fi nulo ege é ben ekiεε keyoy kè è nu ke Nyo' le yî wee le nu fin: Wee tfuu wvù jemyi bô diuw we le Jisos Klistu to nu ε tu wee wvu wum to fokuse fen, nu wvuwe wvù keŋke Keyoy ke Nyo' le. <sup>3</sup> Wee tfuu wvù baa jemyi nonen ekume Jisos nu wvù keŋke keyoy ε è yaa nu ke Nyo' le ke. Kekin keyoy nu ke wee bvuban Klistu le wvù ben to yuwεε wase le wvú nu ke eto le, ε keseen nu ε wvú ε to wase ê won jan. <sup>4</sup> Boom bem, ben nu bonyii bo Nyo' le, ε ben ε so wase bonyii bodvu. Ben so njefo wee wvù nu yî yene le fele wvù nu ê won jan. <sup>5</sup> Boba bonyii nu bo yî won wvun e. Nonen mwεεm mvù bó jemyi nu mvu yî won wvun e, ε bonyii bô è nu bo yî won wvun e yuuke bó le. <sup>6</sup> Beene nu fiεεbeene bonyii bo Nyo' le. Wee tfuu wvù kee Nyo' yuuke beene le, ε wvù yaa nu ke wee Nyo' yaa yuuke fiew beene le ke. Fifi nu fiεε fi gee ε beene se kee keyoy kè è nu ke wee keceey e bô kè è nu ke wee mbiay e.

*Nyo' nu Nyo' keŋkeŋen*

<sup>7</sup> Nsáa yem shém, beene ekoŋenè, njefo keŋkeŋen nu fiεε fi Nyo' le. Wee wvù koonke wee mvu, nu mboo Nyo', ε wvù kee Nyo'. <sup>8</sup> Ke wee wvù nu se wvù koonke wee mvu kee Nyo' ke. Fí nu nonen njefo Nyo' nu Nyo' keŋkeŋen. <sup>9</sup> Yin nu je yî Nyo' to duŋceε keŋkeŋen kew fô beene le jó: Wvú to nu ε

tum Waa we wvù ε ka ke wvú yî won wvun e wvu le beene ke ekeŋke nshii fele yî ye le. <sup>10</sup> Fifi nu fiεε fi bó tenje le keŋkeŋen. ε ke è nu le è to koŋ beene Nyo' ke. ε to koŋ Nyo' beene, tum Waa we le wvù eto ege keman fô bibefe bisεεbeene le.

<sup>11</sup> Nsáa yem shém, no Nyo' to koŋεε beene ê yin je le nen, beene ten keŋke kekeŋenè. <sup>12</sup> Ke wee nu dvú wvù ke nu ε yuu wase yen Nyo' le ke. ε beene koŋene lo, é Nyo' enu sekecii yî yese beene le, ε keŋkeŋen kew nu yî yese beene le gene mεεse.

<sup>13</sup> Beene kee le beene nu yî ye le sekecii ε wvú nu yî yese beene le, njefo wvú nu ε nya beene bô Keyoy kè è nu kew. <sup>14</sup> Bese to nu ε yen ε mum ε no seŋe ê bonyii le Nyo' Ice to nu ε tum Waa we le wvù eto eboyse won wvun. <sup>15</sup> ε è nu naa yeε wvù jeme bô diuw we le Jisos nu Waa Nyo', tu Nyo' nu yî mweten e sekecii ε wvù nu ten yî Nyo' le. <sup>16</sup> No fí nu nonen, beene ε mum ε kiεε, ε bee keŋkeŋen kè Nyo' keŋke fô beene le.

Nyo' nu Nyo' keŋkeŋen, ε wee wvù cee yî keŋkeŋen e sekecii, cee ε è nu yî Nyo' le, ε Nyo' ten cee yî ye le sekecii. <sup>17</sup> Fiεε fi duŋci le keŋkeŋen nu fô beene le ε kí ε yiŋsen nu fin fi le, ke beene keŋke nfan ekume diuu di nsaw wvu fokemεse le ke. ε beene yaa keŋke ke nfan njefo beene cee yî won wvun e diεwe Klistu le. <sup>18</sup> Ke nfan ké no nu ente jo keŋkeŋen ke. Keŋkeŋen kè nu ε leyen ε gen ε mεse ké no bvuuuse lo nfan, njefo nfan keŋke fiεε keεge ε è nu bô ηgeε wvù è nulo é bó enya ê wee. Ke wee wvù keŋke nfan nu ε ley wase ente jo keŋkeŋen ε gen ε mεse ke. <sup>19</sup> Beene koŋene njefo è to yaw Nyo' no koonke beene. <sup>20</sup> ε wee duu le wen koonke Nyo', geenen bvuu bane waa bwee, tu wvú nu wee mbiay, njefo é wee nu se wvù koonke waa bwee wvù wvù yene wvù le, wvù saa ke ekoŋke Nyo' wvù wvù nu se wvù yene wvù le ke. <sup>21</sup> Nci wvù beene to keŋkeε é Klistu nu wvun wvù le, wee wvù koonke Nyo' keŋke keekoŋkè waa bwee ten.

3:24 4:13; Jon 14:16; 15:5; Lum 8:5, 9, 14 4:1 2:18; Mat 7:15; 1Tes 5:21 4:2 Jon 1:14; Lum 10:9; 1Kol 12:3 4:3 2:18, 22 4:4 5:5 4:5 Jon 3:31 4:6 2:4; 3:1; Jon 8:47; 18:37 4:8 4:16 4:9 Jon 3:16 4:10 2:2; 3:5; Lum 5:8, 10 4:11 3:11; 4:21; Mat 5:44-45; 18:33; Jon 13:34; 2Jon 5 4:12 2:5; 4:17; Jon 1:18 4:13 3:24 4:14 Jon 15:27 4:15 2:23 4:16 4:8-10; Jon 15:5 4:17 2:28; 4:12 4:20 2:9 4:21 4:11; Mat 22:34-40

## 5

*Wee wvù soo won wvun nu wvù nu ε bee Jisos e*

<sup>1</sup> Wee tfuu wvù nu ε bee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε nu ε wvù nu waa Nyo', ε wee tfuu wvù koonke wee, nu ε wvù koonke ten mboo mwεten. <sup>2</sup> Fieε fi gee ε beene se kee le beene koonke boom bo Nyo' le nu seke beene koonke Nyo' gee fieε fi nci we gayte. <sup>3</sup> Ben ekeè le keekoonke Nyo' nu keegεεle bonci bew, ε bonci bew yaa nu bvujite ke, <sup>4</sup> njefo wee tfuu wvù è nu mboo Nyo' nu ε wvù soo lo won wvun. ε fieε fi soo won wvun nu mbee wesebeene. <sup>5</sup> Wee wvù soo won wvun nu wvù la? Ke è nu wvuwe wvù nu ε bee le Jisos nu Waa Nyo' le?

*Mwεem mvù leeme jim nsaw Jisos*

<sup>6</sup> Jisos Klistu to nu ε to yî won wvun e, fey yî joo bô yî ελεμε le. Ke wvù to fey ke ε è nu yî joo le maan ke. Wvù to fey yî joo le bô yî ελεμε le. ε Keyoy ke Yuule leeme jim nsaw fieε fin njefo Keyoy jemyi keceεy. <sup>7</sup> Mwεem nu dvù mvuntentem mvù leeme jim nsaw wvudvu. <sup>8</sup> ε mwεem mvun nu Keyoy ke Yuule, joo noo ελεμε. ε mwεem mvu mvuntentem mvun nu yî fieε le fimwaan. \* <sup>9</sup> Beene ké no beje fieε fi è jemyi wee wvu wum è beene. Geenεn, fieε fi è jemyi Nyo' nu ε fí jite fele fi wee wvu wum e. Ben ekeè le fifin nu fieε fi è jemyi Nyo' è beene, leeme jim nsaw wvu Waa we. <sup>10</sup> Wee wvù nu ε bee Waa Nyo' le nu ε wvù keηke fieε fi Nyo' jeme fin yî ye le. Wee wvù baa bee Nyo' le nu ε wvù gee ε Nyo' nu wee mbiay, njefo wvù baa bee fieε fi è jeme Nyo' è beene ekumε Waa we le ke. <sup>11</sup> Njeme Nyo' wvun nu le Nyo' nu ε nya beene bô nshii wvù mεy lo, ε nshii wvun nen'yi yî Waa we le. <sup>12</sup> Wee wvù keηke Waa Nyo' yî ye le keηke nshii wvudvu, ε wee wvù baa keηke Waa Nyo' yî ye le yaa keηke nshii wvudvu ke.

*Bonyii bô keηke wase nshii wvù mεy lo*

**5:1** 1Bi 1:22-23 **5:3** 2:5; Dito 30:11; Mat 11:30 **5:4** Jon 16:33 **5:5** 4:4; Lum 8:37 **5:6** Jon 16:13; 19:34 **5:7** Jon 5:36-37 \* **5:8** Bonwa' bo boyvuum bomew keηke fibole bincim bin le, "Bonyii nu botete bô leeme jim nsaw wvudvu fowe. ε bonyii ban nu Nyo' Ice bô Diεw noo Keyoy ke Yuule. ε bonyii bo botete ban nu yî fieε le fimwaan. 8 ε mwεem nu dvù mvuntentem mvù leeme jim nsaw wvudvu yî nshε le. Mwεem mvun nu Keyoy ke Yuule, joo noo ελεμε. ε mwεem mvu mvuntentem mvun nu yî fieε le fimwaan." **5:10** Lum 8:16; Gal 4:6 **5:11** Jon 3:16-18 **5:12** Jon 3:36; 5:24 **5:13** Jon 20:31 **5:14** Jon 15:16 **5:16** Mat 12:31; Ibu 6:4-6 **5:18** 3:6, 9-10; Jon 17:15; 2Tes 3:3 **5:19** Jon 12:31; Gal 1:4 **5:20** Jon 1:14, 18; 11:25; 17:3; 20:28

<sup>13</sup> Me nsaanke mwεem mvun è ben bô nu ε bee Waa Nyo' le, wvu le ben ekiεε le ben keηke wase nshii wvù mεy lo. <sup>14</sup> Ke beene yaa keηke nfan keebence egeη fwe dvu Nyo' elεke fieε è wvù ke, njefo é beene leke fieε è wvù bii no wvù shieele, é wvù eyuw fieε fi beene jemyi. <sup>15</sup> ε beene kee le wvù yuuke fieε fi beene jemyi seke beene leke naa la è wvù, é beene emum ekeè ten le beene nu ε keηke wase fieε fi beene leke è wvù.

<sup>16</sup> ε wee yen ε waa bwee gee kebefε kè yaa nulo ege é wvù ekpwe lo ke, é wvù leke le Nyo' enya nshii è wvù. Fifin nu fô wee wvù kebefε kew yaa nulo ege é wvù ekpwe lo ke. Kebefε kemew nu dvù kè nulo ege é wee ekpwe lo. Ke me ηgayte le wee ebunleè fô wvuwe wee le ke. <sup>17</sup> Gee di befe dicii nu kebefε, geenεn ε kebefε kemew nu dvù kè yaa nulo ege é wee ekpwe lo ke.

<sup>18</sup> Beene kee lo le ke wee wvù è nu mboo Nyo' nulo ebvuu emεy egee bibefε ke, njefo Waa Nyo' ceycεyi wvù, ε ke wee kebefε we nulo ebvuu ekum wvù le ke. <sup>19</sup> Beene kee lo ten le beene nu bonyii bo Nyo' le, ε bonyii bô è nu bo yî won wvun e bocii nu can wee kebefε we le.

<sup>20</sup> Beene kee le Waa Nyo' nu ε to wase ε yene bvufee bvuseεbeene keekiεε wvù wvù Nyo' wvu keceεy. ε beene nu yî ye le wvù è nu keceεy njefo beene nu yî Waa we wvù Jisos Klistu le. ε nu wvù wvù Nyo' wvu keceεy ε nshii wvù mεy lo nu can ye le.

<sup>21</sup> Boom bem, ben eyεnè ekumε mvunyo' mvu εcici.

**Nwa' wvu bokaŋ bofεε wvu  
Jon  
Fiεε fi nu ê Nwa' Jon wvu  
bokaŋ bofεε wvun e**

Jon to saŋ nwa' we wvu bokaŋ bofεε wvun, teŋe εkolε kew λε, “Cee εkolε ke kentaashε ke bonyii bo mbee le (1:1).” Wvú to saŋ fô kpwoon mvu le wvù Nyo' nu ε caw bô boom bew e. Kpwoon wvun nelo enu kentaashε ke bonyii bo mbee le kemew, ε boom bew ban nu bonyii bo kentaashε kedvu le. Fiεε fi wvú to saŋεε ê nwa' wvun e, nu κε nen kfuy. Wvú to saŋ keelεκε le bó ekonènè, bvuu tefe bó λε bó eyenè ekume bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e.

*Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e*

1-3 Keŋkεwce

4-6 Keŋkoŋen nu εkolε ke fiεε ficii le

7-11 Ntefe keeyene ekume n'yεεyi wvu mbiay

12-13 Kemεse

1 ε nu me wvù cee εkolε kentaashε ke bonyii bo mbee le. Me nsaanŋke nwa' wvun fô wo le kpwoon wvù Nyo' nu ε caw noo fô boom buw e. Me ηkooŋke ben yî keceεy e. ε κε è mey κε me maan wvù kooŋke ben κε. Bonyii bocii bô kee keceεy kooŋke ten ben. 2 Bese kooŋke ben nje keceεy kè nu yî yese beene le, ε kí nu ke emey nu κε yî yese beene le sekecii. 3 Mbuwma Nyo' bô shen noo nyεkeey wvù nen'yi fô Nyo' Ice bô fô Jisos Klistu wvù Waa Nyo' Ice le nu enu yî yese beene le no beene nu yî keceεy e bô yî keŋkoŋen e.

*Ben enù yî keceεy e noo yî keŋkoŋen e*

4 Me nlanlanε baay no me nu ε n'yen ε boom buw bomew bii keceεy e κε no Nyo' Ice to gayεε λε beene egeè. 5 Yî keseen e bwee bonyii, me nleke lo wo ηgayte λε beene ekonènè. Ke fin nu nci mvu wvu fwe ε me nsaanŋke fô wo le κε. ε nu κε nci wvù beene to keŋke wase ε kew fonkεw. 6 Keŋkoŋen nu fin fi λε beene ebii nci we le. ε nci wvudvu

nu wvun wvù ben to yuwεε wase ε è bεε fonkεw λε ben eceè yî keŋkoŋen e.

7 Bonyii bo mbiay e nteen nu wase ê won, ε è nu bonyii bô yaa tomte λε Jisos Klistu to nu ε tu wee wvu wum to fokuse fen κε. Boba bonyii nu bo wee mbiay e wvù nu ten wee bvuban Klistu. 8 Ben eyenè bô bikuu binen fo ben ke enε elase fiεε fi ben nu ε lem wase. Ben emomtè ε è nu keeke ekeŋke nlawma wene tfuu. 9 Wee tfuu wvù daanŋke gene fwe yaa leeme κε yî n'yεεyi wvu Klistu le, nu ε wvú yaa bvuu keŋke Nyo' yî ye le κε. ε wee wvù leeme sekecii yî n'yεεyi wvu Klistu le, nu ε wvú keŋke Nyo' Ice bô Wan yî ye le. 10 ε wee to fô ben e ε fanε yaa eto ε è nu bô wvuwvun n'yεεyi, fo ben efiisen wvù ê ben yew keεεε egay lo wvú le κε. 11 ε wee gay wvú le, tu wvú nu ε taashε wase bô wvú yî lemme diew di befe le.

*Njeme wvu fokemεse*

12 Me ηkeŋke naa mwεεm nteen keensan ε ben, geenen ε me n'yaa nu ensan lo ê nwa' le κε. Me n'yene λε me nu ηke ento en'yen lo ben e é beene ejemyi ε wee yene wee le ê jise, wvu λε beene emεse eyuw njon. 13 Boom bo waa bwoo wvù Nyo' nu ε caw ten e, gayte wo le.



## Nwa' wvu bokaŋ botεte wvu Jon Fiεε fi nu ê Nwa' Jon wvu bokaŋ botεte wvun e

Jon wvù teŋe εkolε kew le cee εkolε ke kentaashε ke bonyii bo mbee le, to saŋ nwa' we wvu bokaŋ botεte wvun fô wee mvu wvu fwe ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ε diee nu Gayus. Wvú nu ε saŋ ε bense Gayus yî nfi wvù wvú nyaa ê bonyii bo mbee le. Wvú nu ε tefe ten Gayus le wvú eyenè ekumε wee mvu wvù bó to teŋe le Diotefes njefo wvú to tune keeyuw diεw ye le.

*Bikuu bi mwεem e ê Nwa' wvun e*

1-4 Keŋkεwce

5-8 ε Jon bense Gayus

9-10 ε Jon lom gee di Diotefes e

11-12 ε Jon bense gee di Demitiyus e

13-15 Kemεse

<sup>1</sup> ε nu me wvù cee εkolε kentaashε ke bonyii bo mbee le. Me nsaanke nwa' wvun fô wo le Gayus wvù nsaa yem shém. Me nkoonke naa wo yî keceey e.

*ε Jon bense Gayus*

<sup>2</sup> Nsaa yem shém, me mbunlee le mwεem mvunciim egene ntaŋ ê keba kuw e, ε wo temyi yî nyam ye le ke no me nkee le wo temyi ê keyoy e. <sup>3</sup> Me nto nu ε n'yuw njon baay no boom bo bwee wesebeene le bomew to fεsεε jan see ekumε no wo leeme yî keceey e bô fitele fiuw ficii. ε è nu naa keceey le wo bii keceey e. <sup>4</sup> Ke fiεε fimew bvuu nu dvú fi nulo ege é me en'yuuke njon nfele keen'yuuke le boom bobem bii keceey e ke.

<sup>5</sup> Nsaa yem shém, lemme di wo lemte fô boom bo bwee wesebeene le, εfey mvunciim fô bò nu botolo le, nu ε wo lemte naa leŋ. <sup>6</sup> Bó to nu ε see ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ke jan ekumε keŋkonen kuw. ε momtè ke fici boba bonyii ê je yî Nyo' shieele le nonen yî lene dibole. <sup>7</sup> ε keè le bó buy εkfuŋ ε è nu nje diee di Klistu le, ε bó baa etaale nfi mvu ê bonyii bò yaa nu bo

Nyo' le ke. <sup>8</sup> Nonen, beene keŋke keetomtè boba bonyii, wvu le beene ε bó enù bonyii bò lemte yî fiεε le fimwaan ekumε keceey.

*Ekumε Diotefes bô Demitiyus*

<sup>9</sup> Me nto nu ε nsan fiεε fô kentaashε ke bonyii bo mbee le kenεn e, geenεn ε Diotefes wvù koonke keelewse εkolε kew fwe, faŋe yaa eyuw wee wvù è nu me le ke. <sup>10</sup> Nonen, me nu nke endioo ε nto, é me enjike fiεε fi wvú gee fin fokuse, no wvú ghane kunsene mvunjkunεn, jemyi diεw yî befe ekumε me. No wvú gee nonen, wvú baa cim ffuu bô fifiε ke. Wvú tune ten keefiisene boom bo bwee wesebeene le, tune ten fo bonyii bò gomte keefiisene bó efiisenè. ε bó dioo gomte keefiisεn, é wvú mum kuŋ lo bó ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ente.

<sup>11</sup> Nsaa yem shém, fo wo ebenenè fiεε fi befe ke. ε benenè ε è nu fi jee. Wee wvù gee fiεε fi jee nu wee Nyo', ε wvù gee fi befe nu ε wvú baa kee wase Nyo' ke. <sup>12</sup> Demitiyus nu fiεε wee ε bonyii bocii jemyi mwεem mvù jee ekumε wvú, ε keŋge kew kè jee jemyi ten ekumε wvú. Bese ten jemyi ekumε wvú. ε wo kee lo le fiεε fi bese jemyi ekumε wvú nu keceey.

*Ngayma*

<sup>13</sup> Me mbεε nkeŋke mwεem nteen keensaŋ ê wo, geenεn ke me nkoonke keensaŋ lo bó εte ke nwa' le ke. <sup>14</sup> Me n'yene le è sheke caan é me ento en'yen lo wo le, é bee wo ejemyi ε wee yene wee le ê jise.

<sup>15</sup> Nyεkeey enù fô wo le. Nsáa yesebeewo gayte wo le. Gayε nsáa yesebeewo le yicii wee mwaan mwaan bó le, enya ê me.

## N'wa' wvu Jut

### Fiε fi nu ê N'wa' Jut wvun e

Jut to saŋ n'wa' wvun keetefe bonyii le bó eyenè ekumε bonyii bò to duu le bó nu bonyii bo mbee le mum lεle bonyii bò n'yεεyi wvu mbiay. Kε n'wa' Jut wvun defe kε. Wvú nu ε saŋ mwεεm mvumew ε mvú nu lεŋlεŋ kε diεwε mvú nu ê n'wa' Bitā wvu bokan bofεε le. Wvú saŋ keetefe bonyii bò wvú saŋ fô bó le le bó ediuù keetomte mbee wvú bó to nyaε ê bonyii bò è nu bo Nyo' le, le mbee wvun nu fiεε ε bó to nya wase lo kan mwaan ε wvumvu yaa bεε kε.

*Bikuu bi mwεεm e ê n'wa' wvun e*

1-2 Keŋkεwce

3-16 Keŋge, bô n'yεεyi, noo ngew bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e

17-23 Ntefe wvú le bonyii eleemè yi mbee wvubole

24-25 Bunle mbense

1 ε nu me wvú Jut wee lemme Jisos Klistu, ε me nu waa bwee Jεm. Me nsaanke n'wa' wvun fô bonyii bò Nyo' Icee wesebeene nu ε tee, ε bó cee yi keŋkonεn kew e, ε wvú ε gee bó can Jisos Klistu le. 2 Nyo' ebvuu ecam shen fô ben e naa ntay, ebvuu ege é mvuntelem mvunen elεεtene, é keŋkonεn kew fô ben e ebvuu eduu egeŋ fwe.

*Bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e*

3 Nsāa yεm shém, me nse ŋkpawci naa baay le me nu ensaŋ fô ben e ekumε mboyma wvú beene bocii nu ε keŋke wase, ε ne ε n'yεn le fi nu shiee le baay keensaŋ enlεkε ben le ben ediuù keetomte mbee wvú bó to nyaε ê beene bò è nu bonyii bo Nyo' le. ε nu fiεε ε bó to nya wa lo ê beene kan mwaan ε fimew yaa bεε kε. 4 Me njemyi nen njefo bonyii bomew nu ε wεentεn wase ε ley ê ben ente, ε è nu bò bó to jemyεε wase ekumε bó ε è bεε lo le Nyo' nu ε gee wase ngew wvubo. Boban nu bonyii bò

maa lo Nyo', bò joo mbuwma Nyo' tfluuse ε è tuu fiεε fi bó ebεεle ekuse jodvu gee nnyen, bvuu maa lo Cee Ekole wesebeene wvú Tata Jisos Klistu wvú è mεy kε wvú. 5 Keseen me ngomte keembvuu enkume ben ekumε mwεεm mvumew ε ben kee kε naa wase mvú ntay. Tata to nu ε bvuse bonyii bo Islael won wvú Ijiw e, ε bó boy yi ngew e, geenεn ε wvú ke kase kε lese bonyii bò to baa lese fitele yi ye le kε. 6 ε è nu kε no bonceendaa bew bò to baa leeme fô wvú to gεkεε bó, cine bvudvuu bvubole bvu lεŋ bvu nce le, nu ε wvú ε lese boba yi boncaw bò mεy lo le, fô bvudvuu bvú jiime nen taytaytay e, fò bó nu enu egen ebuy diuu di baay di è nu di nsaw e. 7 ε è bvuu nu kε lεŋlεŋ no wvú to tonεε kelaante kè Sodom bô kè Gomola bô nguy wvú mεy lo, noo bilaante bi to nu mbew bí le, bi to cee ten nce nnyen kenjaŋ, ε bokεnε bô bolemse joo ten ye yibo gee dvú ε è yaa nu ê je yi Nyo' to bomεε le wee egee le kε. Fiεε fin nu kenfewsεn ke fiεε fi nu ke ekooy bô bonyii bò cee kfuw wvuwvun nce le.

8 Naa no fi nu nonεn, bonyii ban ε jo kε ε è nu gee didvu. Bó beete bô ye yibo, tune wee wvú saake bó, nan'yi biyoy bi keŋke mvunγay fele bó. Bó gee nonεn duu le è nu njefo bó yene mwεεm e ê bifile le. 9 Seke Maykel wvú nu ekole ke bonceendaa bo Nyo' le to waale εwe jo gvune di Muses e, ε bô dεwle taanke gvune didvu, wvú to baa cim bvuse diεw yi befe ejeme ê dεwle kε, ε wvú tfuse kε ê wvú le, “ε nu esaw Tata wo.” 10 Bonyii ban ε no nan'yi lo mwεεm mvunciim mvú bó baa kee no mvú nu kε. Bó gee mwεεm ε è nu mvú elεmε kebole gomte diεwε nyám yi ŋkpwaante le. ε nu mwεεm mvudvu mvun mvú beete bó bó. 11 Ngew wvu baay nu fô bó le. Bó nu ε jo gee ε è nu di Kεεn e. Bó nu ε ne wase ε no gee mwεεm mvú befe nje bigew diεwε Balaam e. Bó temyi bikuu kε lεŋlεŋ diεwε no Koola to temyi. Bó nu ke ekpwekεn kε no Koola to kpweε. 12 Boban bonyii nu lo yile ê ben entelεŋ seke ben diee ŋkaw keŋkonεn kenεn. \* Bó ké no gee diεwε bwé le kefew

1:1 Mat 13:55; Mak 6:3 1:2 2Bi 1:2 1:3 1Tim 1:18 1:4 2Bi 2:1-22 1:4 Gal 5:13; 2Bi 2:1 1:5 Ksm 12:51; Ktj 14:29-30; 1Kol 10:5; 2Bi 1:12-13 1:6 1Bi 3:19-20; 2Bi 2:4 1:7 Keŋ 19:1-24; 2Bi 2:6 1:8 2Bi 2:10 1:9 Dito 34:6; Saka 3:2; 2Bi 2:11; Mwm 12:7 1:10 2Bi 2:12 1:11 Keŋ 4:3-8; 1Jon 3:12; Ktj 22:7, 17; 1Bi 2:15; Ktj 16:1-34

1:12 2Bi 2:13, 17 \* 1:12 Bó to ké jo ten ntaashe seke ŋkaw wvun.

ke mwεεm mvudien mvun e, ε wee taale ke ε ε nu εkolε kew yaa wuumene ke. Bó nu diεwε kembew fò kí ε suu se kí enya jan e, fwefwe ε kase ε tawse kí. Bó nu ten diεwε bite bì ké ce gen buy naa seke mondvuum kaa ε bí baa eyum mvuntam ke le. Bó nu diεwε bite bì bó nu ε mvuwyε le. Bó nu ε kpwe wase ε bvuu ε kpwe. <sup>13</sup> Bó nu diεwε joo yi baay yi nffum fεete bensee we le, ε gee dibole di kenshoose le nu diεwε diffuw di nffum fεete bensee we yí joo le. Bó nu diεwε jón yi waysene lo ncεwncew e. Nyo' nu ε seyse wase bvudvuú bvú ηγεw e ε bvú jiime nen taytaytay sekecii, ε gee ε bó.

<sup>14</sup> Enok wvù ηηgokε kew to nu ke bisoosh-wiy ε kew yí Adam e, to nu ε yuu jeme diεwε wee ntum Nyo' le ekumε bonyii ban gayte ε, “Ben etaa eyen, Tata nu ke eto bó ηgoo bonceendaa bew bò yuule ε bó nu bontfuke le, <sup>15</sup> keesaw wee tfuu. Wvú nu ke eto eduηce gee di befe dicii di bonyii bocii bò yaa kee ke Nyo' se gee no bó maa lo wvú noo mwεεm mvunciim mvù befe mvù bó se ké no jemyi ekumε Nyo'.” <sup>16</sup> Boban bonyii nu bò ké no diomene ke lo sekecii, gomte diuw, bii ke ε ε nu fiεε fi ye yibo yi ηeyte shieele le, seηe ye yi εcici, lεεle bonyii bó díew yi yeke keekεηke mwεεm mvù bó shieele.

*Ntefe ekumε mwεεm mvù nu ke ekooy*

<sup>17</sup> Geenεn nsáa yem shém, ben ekume mwεεm mvù boom bo ntum e bo Tata wesebeene wvù Jisos Klistu to jemyεε ε ben ε mvú nu ke ekooy. <sup>18</sup> Bó to nu ε jeme ε ben ε, “E nu ke edioo enu ediuw yo fokemεse le, ε bonyii ebuynεn esεwsee ben. Bó nu ke enu bonyii bò maa lo Nyo', gee ε ε nu mwεεm mvù ye yibo yi ηeyte shieele.” <sup>19</sup> Boban bonyii nu bò too bó keηgawsen ε bonyii entelen, bii ε ε nu mwεεm mvu yí nshε le, yaa keηke Keyoy ke Nyo' le yí bó le ke. <sup>20</sup> Geenεn nsáa yem shém, ben eyoo bikuu binεn eleemè ke ε ε nu yí mbee wene wvù nu naa wvù yuule le, ebunleè sekecii ε mvuηgay mvu Keyoy ke Yuule le. <sup>21</sup> Ben emεy ke enù yí keηkoηen kè ke Nyo' le, ecεytè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu

wvù nu ke ecam shen, ege ε ben eley nshii wvù mεylo le. <sup>22</sup> Ben ecamtè shen fô bonyii bò bεε yí kemaηen e. † <sup>23</sup> Ben ecuutè bonyii bò nu ηguy e bvuusè, boyseè bó. Ben ecamtè shen fô bomew bonyii le, geenεn dioo camte no yene. Ben ebanè naa noo ndvú yibo yi bó nu ε yiise wase bó nce wvù befe.

*Bunle Mbense*

<sup>24</sup> Mbense enù fô Nyo' le! E nu wvú wvù nulo ecεyte ben fo ben ke egbwe. Wvú nu ke egeη bó ben fwe dvu bvukukε bwew ε ben nu se nlom nu bó nlanlan. <sup>25</sup> Beene enyaà mbense ε Nyo' wvù Mboyse wesebeene wvù ε mεy ke wvú, fele yí Jisos Klistu wvù Tata wesebeene le. Bvukukε bó mvuηgay noo sa' ekeηkε ke wvú wvù Nyo' ε kew no woη to kewεε bó keseen noo sekecii se ηka. Fí enù nonεn.

**1:13** Yεsa 57:20; 2Bi 2:17    **1:14** Mat 25:31; Keη 5:18, 21-24; Ibu 11:5    **1:17** 2Bi 3:2    **1:18** 2Bi 3:3; 2Tim 3:1; 3:2-6  
**1:20** Kolo 2:7    **1:22** 1Tes 5:11    † **1:22** Boηwa' bo boyvuum bomew keηke kencim kin le, “Ben emomtè keegεε ε bonyii bò bεε yí kemaηen e kumene.”    **1:23** Saka 3:2    **1:24** Fili 1:10; 1Tes 5:23    **1:25** Lum 16:27

## Nwa' Mwεem mvù Jisos to dunçee ê Jon Fiε fi nu ê Nwa' wvun e

Nwa' wvun nu ekumε mwεem mvù Jisos Klistu to dunçee ê Jon wvù waa we ntum. Jon to saη ηwa' wvun kefew kè bó to bvuseε wvù gen gεε ê kendvuy kè Batmos e. Wvù to saη fô bintaashε bi bonyii bo mbee le ε bí to nu bisooshwiγ. Wvù to dīoo saanke, kew bô mwεem mvù Jisos kebee to dunçee ê wvù le wvù esaη eciinse ê bintaashε bi bisooshwiγ bidvu. Fiε fi bii fó nu ηgoo mwεem nteen mvù wvù to yene ê fiε diεwε εfile le ekumε no Nyo' nu ke eboyse bonyii bò è nu bew, lese bò befe ηgew e.

*Bikuu bi mwεem e ê Nwa' wvun e*

1:1-8 Kenkewce

1:9-3:22 εfile ke fwe noo bonwa' bò gene fô bintaashε bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiγ e

4:1-8:1 Nwa' wvù bó to laceε mondvuum mosooshwiγ bô kelay

8:2-11:19 Disoη di disooshwiγ

12:1-13:18 Kennguum ke nyam yì fieesene nyam joo bô nyám yì bemte yifīε

14:1-15:8 Bifile bimew jεy jεy

16:1-21 Bintee bisooshwiγ bi shém Nyo' yì ffuuke le

17:1-20:10 ε bó lese Babilon bô nyam yì bemte noo bonyii bo ntum Nyo' le bo mbiay e bô dεwle

20:11-15 Nsaw wvu fokemεse

21:1-22:5 Woη wvu we wvu fwε bô nshe yì fiε noo Jelusalem wvu fwε

22:6-21 Kemεse

*Kenkewce*

<sup>1</sup> Nwa' wvun nu ekumε mwεem mvù Nyo' to nyaε ê Jisos Klistu le wvù edunçee ê bonyii bew, le è nu mvù nu ke ekooyi nfew caan. ε Jisos Klistu mum tum nceendaa we fô wee we lemme wvù Jon e keege le bó ekiεε mwεem mvudvu. <sup>2</sup> ε wvù mum saη naa fiεε ficii fi wvù to yeneε, fi è nu diεw Nyo' yin bô

mwεem mvù Jisos Klistu to jemyεε ê wvù le. <sup>3</sup> Njoη wvu baay nu ke enu wvù wee wvù nu ke etaanke ntum Nyo' wvun. ε njoη wvu baay nu ke enu ten wvù bonyii bò nu ke eyuuke fiεε fi bó saη ê ηwa' wvudvu wvun e gεεle, njefo kefew ke mwεem mvudvu le nu wase nceencee.

*ε Jon nya ηgayma ê bintaashε bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiγ*

<sup>4</sup> ε nu me wvù Jon, ε me nsaanke ηwa' wvun fô bintaashε bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiγ bì nu ê biba bi woη e bi Esia le. Mbuwma bô nyεkeey enù fô ben e wvù nen'yi fô Nyo' le wvù è nu wvuwe wvù nu, ε wvù to nu wase, ε wvù nu ke eto. Mbuwma bô nyεkeey wvun enù fô ben e wvù nen'yi ten fô biyoy bi bisooshwiγ bì nu fwe dvu kawla we le, <sup>5</sup> noo fô Jisos Klistu wvù è nu ke wvù wvù ké no dunçi fiεε fi keceεy ekumε Nyo' ê bonyii le. ε to nu wvù wee wvu fwe keekase buy yì kpwe le. ε è nu wvù wvù saake bonfon bocii bo yì nshε le fen. Mbense enù fô wvù le. ε nu wvù wvù koonke beene, ε wvù to bvuse beene can kebefε kesεεbeene le bô ελεmε kew. <sup>6</sup> Wvù nu ε ge beene ε no nu bonyii bo bvunfon e, ε ge beene ε no nu bocee ncese bo Nyo' wvù Ice le. Bvukuke bô mvungay mvunciim enù fô wvù le sekecii se ηka. Fí enù nonen.

<sup>7</sup> Ben etaa eyen, Jisos too lo, ε wvù nu ke etoo ê kembew e. Bonyii bocii nu ke eyen wvù le naa noo bonyii bò to bonεε wvù bô goo. Bitum bi yì nshε le bicii nu ke efuunke kpwe nje ye. ε neε no fí nu ke enu. Fí enù nonen.

<sup>8</sup> Tata Nyo' gayte le è nu wen Alfa, ε è nu wen Omega. ε nu wvù wvù nu, ε è nu wvù wvù to nu wase, ε è nu wvù wvù nu ke eto. ε nu wvù Mvungay Mvunciim.

*ε Jon yen Jisos e*

<sup>9</sup> ε nu me wvù Jon, waa bwee wene yì Jisos e, ε beene bocii yene ηgew nje ye, nu è bvunfon bwew εnte, kuule shém yì mwεem mvunciim e. Me nto nu ê kendvuy kè Batmos e ε bó to bvuse lo me nje diεw Nyo' yì me nto nfewci mbvuu nsenje ekumε Jisos. <sup>10</sup> ε è ke no nu diuu di Tata le, ε me



nu can Keyoy ke Nyo' le, ε me nε n'yuw ε diεw jemyi ê me εjim foweεwe diεwe soη e. 11 Yì to jemyi gayte le, “Sanε mwεem mvù wo yene mvun ê ηwa' le eciinse ê bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiw bì nu ê bilaante bi Efesus, Similna, Begamum, Tayatila, Saldis bô Filadelfia noo Lawdesia le.”

12 Ε me mum no mbanse ye keen'yen wee wvù jemyi ê me le. Ε me ndioo mbanke, n'yen mwεem mvù bó tomyi bin'yeese yì dvù le mvusooshwiw ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. 13 Ε wee mvu nu entelen jo mwεem mvù bó tomyi bin'yeese yì dvù le mvudvu diεwe wee wvù diee nu Waawee le, ε wvù ε tfume kekum ε kí defe, ε waw η'waw yì gvuw e ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. 14 Yvuw ye εkolε to baa diεwe ndaw wvù baa nen bvuuu le, ε εjise eye beenci diεwe leme di ηguy e. 15 Bikaa biew to nu lemeleme diεwe ketwaa kè yeεle kè bó ton ê lam, ε diεw ye dvûmte diεwe joo yi gbwee le. 16 Wvù to kenke jón yisooshwiw ê εbo kew ke εceey e, ε nyo yì koole biba bicii buyte εmvu jo wvù, ε bvushiw bwew baa diεwe diuu seke dí keyte lo le.

17 No me n'yenεε wvù le, mum ηgbwe ê wvù εjise no nu diεwe kenkpwe ke wee le. Ε wvù gee εbo kew ke εceey yì yem e gay le, “Fo wo efanè ke. Ε nu me Fwe, ε è nu me Ejime. 18 Ε nu me wvù nu dvù. Me nto nu ε ηkpwe, geenεn taa eyen, me nu ε ηkase ε no nu dvù, ε me nu ηke enu dvù sekecii. Ε kenke me ken'yene ke kpwe le bô ke won bonkfu le. 19 Nonεn, sanε le mwεem mvù wo yene, mwεem mvù nu keseen bô mvù nu ke ekooyi εjim jodvu le. 20 Fieε fi jón yi yisooshwiw ye yì wo be yen ê εbo kem ke εceey e bô mwεem mvu mvusooshwiw mwε mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle mvù bó tomyi bin'yeese yì dvù le dunçi nu fin: Jón yi yisooshwiw ye nu bonceendaa bo Nyo' le bô è nu bo bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiw bidvu, ε mwεem mvu mvusooshwiw mwε mvù bó tomyi bin'yeese yì dvù le nu bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bosooshwiw bidvu.”

## 2

### *Ntum Jisos wvù gene fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Efesus e*

1 Ε wee wvù me n'yenεε we gay ê me le, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Efesus e le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù jici jón yi yisooshwiw e ê εbo kew ke εceey e, lene entelen jo mwεem mvu mvusooshwiw mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle mvù bó tomyi bin'yeese yì dvù le: 2 Me ηkee lemme dinεn bô no ben lemte jimtene, ηkee ten shém yi ben kuule bô no ke è nulo é ben ebee fieε fi bonyii bô befe too dvù ke. Ben nu ε mom wase bonyii ba bô teje bikuu bibole le bowen nu boom bo ntum e bo Jisos e ε bó yaa nu ke, ε yen le bó nu bonyii bo mbiay e. 3 Me ηkee no ben looci kuule shém yì fieε ficii le nje yem yaa doose ke. 4 Geenεn, fieε fimew nu dvù fi me ηkenke ekumε ben fi baa jee me le ke. Ke ben beε kenke kenkonεn kè ben to shee kenke fwele ke. 5 Ben ekume fò ben to shee nu ε se nε ε gbwe. Ben ekumεn mvuntelem mvunεn ekase egeè no ben to gee fwele. Ε ben nu se ben ε kumεn, é me ηke ento encake fieε finεn fi bó tomyi ken'yeese yì dvù le fô fi leeme. 6 Geenεn, fieε fi len fi ben gee nu le ben bane gee di ηgoo bonyii bo Nikolaus e, ε è nu fieε fi me mbane ten. 7 Wee wvù kenke bitem, ε wvù yuw fieε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashe bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε me nu ηke enya je é wvù edie mvuntam mvu kete kè nyaa nshii le, kè nu fô bvudvuu bvu njon e bvu Nyo' le.’”

### *Ntum Jisos wvù gene fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Similna le*

8 Ε wee wvudvu bvuu gay ê me le, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Similna le le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù è nu wvù Fwe, ε è nu wvù Ejime. Ε nu wvù wvù to kpweε ε kase ε no nu dvù: 9 Me ηkee bongew bô ben yene noo kefufe kenεn, geenεn ben nu bonyii bo bvukuke le. Me ηkee diεw yi

befe yì bonyii jemyi ekumε ben. Bó tenje bikuu bibole λ bowen nu Bojuu, ε bó yaa nu κε. Bó nu ê ηgoo Satan e. <sup>10</sup> Fo ben efanè bonçew bò ben nu keeyen e κε. Ben eyeke eyuw, dewle nu wase keelese ben bomew yew ncaw e keemom ben. Ben nu ke eyen ηçew yî ediuw e yuufe. Ε è cim nu keekpwe, é ben no leeme κε temyi, nonen é me ηke enya kefo ke bvunfon e kè è nu nshii wvù mεy lo ê ben.

<sup>11</sup> Wee wvù κεηκε bitem, ε wvú yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashε bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε κε kpwe yi bokan bofεε nu ke ekum wvú le κε. ”

*Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Bεgamum e*

<sup>12</sup> Ε wvú bvuu gay ê me λ, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Bεgamum e λ, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù κεηκε nyo yì koole biba bicii: <sup>13</sup> Me ηkee fô ben cee. Ben cee naa fô kawla Satan nu. Geenεn ε ben leeme κε yî diee diem e temyi. Ben to baa cim tun keelese fitele yî yem e naa ediuw yo Antibas wvù wee wem wvu keçey e κε. Wvú to jemyi ekumε me, ε bó yu wvú ê ben enteleη fε fô Satan cee. <sup>14</sup> Geenεn, ε me ηκεηκε κε mwεεm mvumew caan ekumε ben mvù baa jee me le κε. Bonyii bomew nu dvú ηgoo yene le bò bii n'yεeyi Balaam wvù to tefεε Balak λ wvú ege fiεε fi boom bo Islael ebayten yî dvú le egbwe. Wvú to nu ε ge ε bó no diee mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge kentane dvú fô bonyo' le bvuu ge ε bó no cee nce nnyen kenjan. <sup>15</sup> Ε è nu κε ληληη no ben κεηκε ten bonyii bomew ηgoo yene le bò bii n'yεeyi bonyii bo Nikolaus e. <sup>16</sup> Nonεn, ben ekumεn mvuntelem mvunεn. Ε ben baa ekumεn, tu me nu ento nfew caan endiu bonyii bodvu bò nyo yì buyte ê me εmvu. <sup>17</sup> Wee wvù κεηκε bitem, ε wvú yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashε bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε me nu ηke enjo fô mana wvù bó to nyilεε le enya wvú dvú, embvuu enya wvú tε di baa ε bó ε san diee di difε yî dvú le

ε wee yaa nu dvú wvù kee diee didvu efey wee wvù fi tε didvu κε. ”

*Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tayatila le*

<sup>18</sup> Ε wee wvudvu bvuu gay ê me λ, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tayatila le λ, ‘Wvun nu njeme Waa Nyo'. Ε nu wvù wvù ejise eye beenci diewe lemme di ηguy e, ε bikaa biew nu lemeleme diewe ketwaa kè yεεle kè bó ton ê lam e: <sup>19</sup> Me ηkee gee dinεn, ηkee no ben κεηκε κεηκοηεn, ηkee ten fitele fi ben lese yî yem e noo lemme di ben lemte bò no ben kuule shém. Me ηkee lo ten λ gee dinεn di keseen jee fele di ben to κεηκε fwele. <sup>20</sup> Geenεn, fiεε fimew nu dvú fi me ηκεηκε ekumε ben fi baa jee me le κε. Ben nu ε cine kpwoon wvù Jεsεbel we le wvú ε no gee fiεε fi wvú gee. Wvú tenje εkolε kew λ wen nu wee ntum Nyo', λελε bonyii bem bò n'yεeyi we, gee ε bó gee nce nnyen kenjan, bvuu diee mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge kentane dvú fô bonyo' le. <sup>21</sup> Me nu ε nya wvú kefew keekumεn fitele fiew, geenεn wvú nu ε tun keekumεn nce we nsake. <sup>22</sup> Ben eyeke eyuw, me nu ηke entum kencem yî ye le é kí ejike wvú entaw é bò bonyii bò bó bó se gee nnyen kenjan ençeyte lo, efuw κε λ bó ε kumεn keebii gee di kpwoon wvudvu le. <sup>23</sup> Me nu ηke en'yuwye boom bew bo ηgoo le. Nonεn, é bintaashε bi bonyii bo mbee le bicii emum ekiεε λ è nu me wvù kee mwεεm mvù nu shém bonyii le bò mvù nu ê mvuntelem e. Me nu ηke enlaw wee tfuu mbii no lemme diew nu.

<sup>24</sup> Geenεn, ben bomew ba bo Tayatila bò baa leeme fô wvu wvun n'yεeyi le, yaa yεeyi ten fiεε fi bonyii bomew tenje λ mwεεm mvu Satan e mvu ê kenyile le, nu ε me ε ηgay λ κε è nulo é me embvuu ençεε lo bvujite bvumew yî yene le κε. <sup>25</sup> Fí nu κε λ, ben ejici fiεε fi ben κεηκε wase le temyi, egen ebuy no me nu ηke ento. <sup>26</sup> Wee wvù ε ke ε so, wvù gee lemme di me ηkoonke ε çen ε mεse, nu ε me nu ηke enya wvú mvunçay é wvú enu εwe jo bitum. <sup>27</sup> Ke ληληη no

Icɛm nu ɛ nya mvunɔɔy ɛ me, nu ɛ me nu nke enya mvunɔɔy ɛ wvù esaake bí bô ketoome ke ketfu le, bvuuke bí dvù ke diɛwɛ nsháan mbom yi bó ɛ bvuw binsɛw e binsɛw e. <sup>28</sup> Me nu nke enya tɛn wvù bô jon yi law e. <sup>29</sup> Wee wvù kɛnke bitem, ɛ wvù yuw fiɛɛ fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ɛ bintaashɛ bi bonyii bo mbee le.' ”

### 3

#### *Ntum Jisos wvù gene fô kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Saldis e*

<sup>1</sup> ɛ wee wvù me n'yɛnɛɛ wvudvu bvuu gay ɛ me le, “Sanɛ nwa' fô nceendaa Nyo' wvù ɛ nu wvu kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Saldis e le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuɛ wvù kɛnke biyoy bi Nyo' le bi bisooshwiyy noo jón yi yisooshwiyy: Me nkee gee dinɛn. Ben yen'yi fô bonyii le le ben bæɛ boyuum geenɛn ɛ ben ɛ kpwekɛn wase. <sup>2</sup> Ben ekamse, ebise mvunɔɔy yi fiɛɛ fi shɛke nu wase tɛn diuw kpwe le. Ben ekeè le me mbaa n'yɛn ɛ gee dinɛn jee gene mɛɛɛɛ ɛ Nyo' wɛm ejise ke. <sup>3</sup> Ben ekume fiɛɛ fi ben to fiisɛnɛɛ fi ɛ nu fi ben to yuwɛɛ. Ben ejicì fifiɛ le, ekumɛn mvuntelem mvunɛn. ɛ ben baa ekamse, tu me nu nke enɛ ento fô ben e diɛwɛ coon e, ɛ ben yaa kee kefew kedvu ke. <sup>4</sup> Geenɛn, ben kɛnke ke bonyii bomew caan Saldis bô baa lom ndvù yibo ke. Boba nu ke elɛne bee bó ɛ bó ɛ tfume ndvù yi baa, njefo ɛ nu bonyii ɛ bó ɛ kocɛn. <sup>5</sup> Wee wvù ɛ ke ɛ so nu ɛ wvù nu ke ejise tɛn ndvù yi baa. Kɛ wvuɛ wee nu ɛ me nu nke enfwsɛ diee diɛw ɛ nwa' bonyii bô kɛnke nshii wvù mɛy lo le ke. Me nu nke enjeme bô diuw wɛm ekumɛ wvù fwe dvu Icɛm bô bonceendaa bew le me nkee wvù. <sup>6</sup> Wee wvù kɛnke bitem ɛ wvù yuw fiɛɛ fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ɛ bintaashɛ bi bonyii bo mbee le.' ”

#### *Ntum Jisos wvù gene fô kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Filadɛlfia le*

<sup>7</sup> ɛ wee wvudvu bvuu gay ɛ me le, “Sanɛ nwa' fô nceendaa Nyo' wvù ɛ nu wvu kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Filadɛlfia le

le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuɛ wvù yuule bvuu nu wee keɛɛy. ɛ nu wvù wvù kɛnke ken'yene ke bvunfon bvɛ Dawe le. Wvù ke yen'yi, wee saa nu dvù wvù efen ke, ɛ wvù ke efen, wee saa nu dvù wvù eyene ke: <sup>8</sup> Me nkee gee dinɛn. Ben eyekɛ eyuw, me nu ɛ n'yene kembun fô ben e ɛ nɔɔɛ keyɛ, ɛ wee yaa nu dvù wvù nulo efaa ke. Me nkee lo le ke ben kɛnke mvunɔɔy ntay ke, geenɛn ɛ ben gɛɛle ke njeme wɛm. Ben baa tun me ke. <sup>9</sup> Ben eyekɛ eyuw, bonyii ba bô nu nɔɔo Satan e bô duu le bowen nu Bojuu ɛ bó mbiayte lo, yaa nu ke Bojuu, nu ɛ me nu nke enɔɔ ɛ bó eto egbwe bikaa binɛn e emum ekieɛ le me nkoonke ben. <sup>10</sup> No ben nu ɛ gɛɛ njeme wɛm ekumɛ keekuule shém, nu ɛ me nu nke enɔɔgem ben kefew kè mmom nu ke etoo yi ekolɛ ke nshɛ le keemom bonyii bocii bô nu yi nshɛ le. <sup>11</sup> Me ntoo wase nfew caan. Ben ejicɛ fiɛɛ fi ben kɛnke le etɛme, wvu le fo wee mvu ke efi kefo kenɛn ke bvunfon e. <sup>12</sup> Wee wvù ɛ ke ɛ so nu ɛ me nu nke enɔɔ ɛ wvù enù kfuy wvu yew ncese Nyo' wɛm e. ɛ ke ɛ nulo ɛ wvù ke eyuu ebuy dvù ke. Me nu nke ensan diee di Nyo' wɛm e yi ye le bô diee di kelaante ke Nyo' wɛm e kè ɛ nu Jelusalem wvu fwɛ wvù buyte fô Nyo' wɛm e fowe. Me nu nke ensan tɛn diee diem di difɛ yi ye le. <sup>13</sup> Wee wvù kɛnke bitem ɛ wvù yuw fiɛɛ fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ɛ bintaashɛ bi bonyii bo mbee le.' ”

#### *Ntum Jisos wvù gene fô kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Lawdɛsia le*

<sup>14</sup> ɛ wvù bvuu gay ɛ me le, “Sanɛ nwa' fô nceendaa Nyo' wvù ɛ nu wvu kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Lawdɛsia le le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuɛ wvù diee diɛw nu, Fí enù nonɛn. ɛ nu wvù wvuɛ wvù ké no leeme yi diɛw ye le, ɛ ɛ nu wvù wvù seɔ keɛɛy ekumɛ Nyo'. ɛ nu wvù kɛnkɛwɛ ke fiɛɛ ficii fi Nyo' to bomɛɛ le: <sup>15</sup> Me nkee gee dinɛn. Ben nu ke lo! Kɛ ben læɛ, ke ben yvuwse. Me nshieele le ben bee keelɛɛ lo kɛnɛɛ yvuwse lo! <sup>16</sup> Nonɛn, no ben nu ke lo finɛn ɛntelɛn yaa læɛ kɛnɛɛ yvuwse, me nu nke encuy ben ɛ me ɛmvu. <sup>17</sup> Ben duu

**2:28** 22:16    **3:1** 1:4, 16    **3:3** 16:15; Mat 24:43; 1Tes 5:1-2    **3:4** 6:11    **3:5** Mat 10:32; 13:8; 17:8; 20:15; 21:27; Ksm 32:32; Mben 69:28; Yɛsa 4:3; Luk 10:20    **3:7** Yɛsa 22:22; Mat 16:19    **3:9** 2:9; Yɛsa 49:23; 60:14    **3:10** 1:9; Luk 21:19; 1Kol 10:13; 2Bi 2:9    **3:11** 2:10, 25; 22:7, 12, 20; Saka 2:14    **3:12** 2:17; 14:1; 21:2; 22:4; ɛsek 48:35    **3:14** 1:5; 19:11; Jon 1:3; 2Kol 1:20    **3:17** Os 12:8; 1Kol 4:8



le ben nu bonyii bo kpawaw e ε ben ε kukεn wase yaa bvuu shieele fiεε ke. Ben gayte nonεn yaa yene le finεn nu ε fi ε fo lo? Ben nu bonyii bô shen ekoole bonyii dvú, bô bonyii bo kefufe le, bvuu nu binfefe noo bonyii bô lene binyi bincimte! <sup>18</sup> Me ηgomte keentefe ben le ben eguy ketwaa ke bigew e kè yeεle ê me kè bó nu ε ton ê lam kí ε no yuule, é ben emum enu bonyii bo kpawaw e. Ben eguy ndvú yì baa yì ben eban bincimte binεn dvú, fo bonyii eyεne bí le ε ben wuumene. Ben eguy tεn εfuwe ke ejise le ê me, eyefe ejise eyene dvú, emum eyene mwεεm e. <sup>19</sup> Bonyii bô me ηkoonke nu ε me ηké nsaw bó yì gee dibole, nya ηgew ê bó keentefe bó. Nonεn, ben edunçee shiee ekumen mvuntelem mvunen. <sup>20</sup> Ben eyeke eyuw, me nleeme ê yew fwese ηkumci. E wee yuw lo diεw yεm ε yene kembun, é me enley ento ê wvú le é bee wvú ediekene fiεε fimwaan. <sup>21</sup> Wee wvú ε ke ε so nu ε me nu ηke enya wvú bvudvuu é wvú eshii bee wvú yì kawla wεm e ke no me nto nsoε nshii bee Icem yì kawla we le. <sup>22</sup> Wee wvú keηke bitem ε wvú yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashe bi bonyii bo mbee le. ”

#### 4

##### *ε Jon yen ε bó nyaa mbense ê Nyo' fowe*

<sup>1</sup> Ejim jo mwεεm mwε, ε me mbvuu ntaa, ne n'yεn kembun e fowe ε kí nu keyε. E diεw ye yì me mbe n'yaw wase ε n'yuw ε yì jemyi ê me diεwe soη e, bvuu gay ê me le, “Bence eto fen é me endunçee mwεεm mvù keηke keekooy ejim jo kefew kin ê wo.” <sup>2</sup> Kaη mwaan, ε me ne no nu can Keyoy ke Nyo' le, mum n'yεn kawla le ε wvú nu fowe, ε wee ε shii yì dvú le. <sup>3</sup> Wee wvudvu to lawkene diεwe kfuu eta yomew yò lumte yò bó teje le jasba noo yò bó teje le kanelia, ε kela ε daa ε keεkeε kawla wvudvu lawkene tεn diεwe te di bó teje le emelaal e. <sup>4</sup> Bokawla bomew mbaanfiεε ncow bonεw to nu ε keεkeε kawla wvudvu, ε bocε' bo bonyii le bomew ε shiiyεn yì dvú le mbaanfiεε ncow bonεw ε bó ε jise ndvú yì baa, ε bon bifo bi

bvunfon e ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. <sup>5</sup> Jaη yì lawkene to buyte yì kawla wε le, baykene, dvûmte, ε bin'yeese bæenci fwe dvu kawla wvudvu bisooshwiw bì è nu biyoy bi Nyo' le bi bisooshwiw. <sup>6</sup> Fiεε fimew to nu tεn fwe dvu kawla wvudvu fieesene joo yì baay mi yì yuule naa nεn sakasaka diεwe kenleεy e.

Mwεεm mvu mvuyuum mvumew mvunεm to nu ε leem keεkeε kawla wvudvu biba bicii ε ejise ε yinεn lo yì mvú le fwe bô ejim. <sup>7</sup> Fiεε fi fiyuum fi fwe to fieesene bvule, ε fi bii fó fieesene waa na' wvú diemsεn, ε fi bvuu bii fó keηke bvushiw diεwe bvuu wee le, ε fi ejim fieesene nfaandun fò wvú bile. <sup>8</sup> Mwεεm mvu mvuyuum mvu mvunεm mvudvu to keηke bibε bisoocaaan bisoocaaan, ε mvú ε yinεn lo bô ejise ewe bô ekuse. Mwεεm mvudvu to ké no yemte εntaη bô εmvunsheen yaa luu ke. Mvú to ké no yemte le,

“Nyo' yuule lo! Nyo' yuule lo! Nyo' yuule lo!

ε nu wvú Tata Nyo' wvú Keηke Mvunçay Mvunciim.

ε nu wvú wvú to nu wase, ε è nu wvú wvú nu, ε wvú nu ke eto.”

<sup>9</sup> Mwεεm mvu mvuyuum mvudvu to ké dioo tumte monkum mo Nyo' le nyaa n'wvum bô keyoone ê wvú wvudvu wvú nu ε shii yì kawla le wvú nu dvú sekecii se ηka, <sup>10</sup> ε bocε' bo bonyii le bo mbaanfiεε ncow bonεw ba mum gbwe gen fwe dvu wvú wvú nu ε shii yì kawla le, nya mbense wvu baay ê wvú wvuwe wvú nu dvú sekecii se ηka. E bó dioo gee nonεn mum no baayi bifo bibole bi bvunfon e, jiwse fwe dvu kawla yemte le,

<sup>11</sup> “Wo wvú nu Tata, nu Nyo' wese, wo nu ε kocεn wvú bó etumte monkum muw, nyaa n'wvum ê wo, bense mvunçay mwuw, njefo è to bom wo mwεεm mvunciim, ε è to koη wo se bom mvú, mvú ε no nu dvú.”

**3:18** 6:11; 16:15    **3:19** Bnçn 3:11-12; Ibu 12:5-6    **3:20** Mat 8:11; Jon 14:23    **3:21** 1:6; Mat 22:44; Ibu 8:1    **4:2** 5:7; Mben 11:4; 103:19    **4:3** Esek 1:26-28    **4:4** 5:5, 8, 10; 7:11, 13; 11:16; 14:3; 19:4; Yεsa 24:23; 6:11    **4:5** 8:5; 11:19; 16:18; 17:9; Ksm 9:24; 19:16; Esek 1:13-14    **4:6** 15:2; Esek 1:22; 5:6, 8, 11; 6:1; 7:11; 14:3; 15:7; 19:4; Esek 1:5-12; 10:14    **4:8** 1:17; 11:17; Yεsa 6:2-3; Esek 1:18; 10:12    **4:11** Keη 1:1, 31; Mwm 5:9, 12; 11:15, 17; 12:10; 15:3-4; 19:6



## 5

*Waa Njee nu ε kocen keebace bilay bi bisooshwiw*

<sup>1</sup> Ε me mbvuu ne n'yen ηwa' mvu le ê εbo ke εçeeγ ke wee wvù to shileε yî kawla we le, ε bó ε san ente bô εκfun ε κewe lo, ε lace mondvuum mosooshwiw bô kelay. <sup>2</sup> Ε me ne n'yen ten nceendaa Nyo' mvu wvù tamyi le ε wvù wamte foweεwe biite le, “Ε nu γεε dvú wvù nu ε kocen keebace bilay bin, efay ηwa' wvun?” <sup>3</sup> Ε wee fanε yaa nu dvú fowe κενεε yî nshε le κενεε εκuse jo nshε, wvù nulo efay ηwa' wvudvu κενεε etaa ente jo ηwa' wvudvu κε. <sup>4</sup> Ε me mbee kpwe baay le wee to baa nu dvú wvù nu ε kocen wvù nulo eyene ηwa' wvudvu κενεε taa ente jodvu κε. <sup>5</sup> Ε wee mvu ηgoo bocε' bo bonyii le ba gay ê me le, “Fo wo ebeelè κε. Yekε eyuw, wee wvù bó teje le Bvule wvu ê kfuu di Juda le bvuu teje ten le Biay yî san ê kfuu di Nfon Dawe le nu ε so wase, ε è nu wvù wvù nulo ebace bilay bi bisooshwiw bidvu efay ηwa' wvudvu.” \*

<sup>6</sup> Ε me ne n'yen Waa Njee le ε wvù leeme entelenj jo kawla bô mwεem mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε noo bocε' bo bonyii le ba, ε wvù nu κε diεwe bó nu ε σεε. Wvù to κενεε bitonj bisooshwiw bô εjise εsooshwiw. Εjise yodvu nu biyoy bi Nyo' le bi bisooshwiw bi wvù nu ε tum bí ε buy ε γεν yî εκole ke nshε le kecii. <sup>7</sup> Ε Waa Njee wvudvu mum γεν fi ηwa' we ê εbo ke εçeeγ ke wee we wvù to nu ε shii yî kawla le. <sup>8</sup> No wvù fi ηwa' wvudvu nonen, ε mwεem mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε bô bocε' bo bonyii le bo mbaanfίεε ncow bonεw ba mum gbwe γεν fokuse fwe dvu Waa Njee wvudvu. Wee mwaan mwaan bó le to κενεε kome bô kentee kè bó fε bô ketwaa ke bigew e kè γεεle, ε jiin nu ε dí ε yinçen jó. Ε jiin din nu bunle yi bonyii bô è nu bo Nyo' le. <sup>9</sup> Ε mwεem mwε bô bocε' bo bonyii le ba mum yem ηkiee mvu wvu fwe ε wvù jemyi le, “Ε nu wo wvù nu ε kocen keefi ηwa' wvudvu

ebace bilay bidvu, njefo bó to nu ε σεε wo ε ελεμε kuw sum bonyii

can kebefε le nya bó ê Nyo'.

Ε bonyii ban buy ê dikfuu le dicii, díew yicii, dikfuu di bonyii le dicii noo bitum e bicii.

<sup>10</sup> Wo nu ε nya bó bvunfon ε ge bó ε no nu bocee ncese

bo Nyo' wesebeene le.

Ε bó nu ke esaake yî nshε le.”

<sup>11</sup> Ε me ndioo mbvuu ntaale, ne n'yuw diεw bonceendaa bo Nyo' le ε bó nu lo bontfuke le bontfuke le bô bomala le bomala le. Bó to nu ε leemen κεκεε kawla bô mwεem mvu mvuyuum mwε noo bocε' ba. <sup>12</sup> Bó to yemte foweεwe gayte le,

“Waa Njee wvù bó to σεεε,

è nu wvù wvù nu ε kocen keκεενεκε

mvunçay bô kpaw noo bvufee bvu baay noo diee di kuuke noo n'wvum noo bvukuke noo mbense.”

<sup>13</sup> Ε me ne n'yuw ε mwεem mvunciim mvù Nyo' to bomεε mvù nu fowe noo yî nshε le noo εκuse jo nshε noo ê joo yi baay e, naa mwεem mvunciim mvù nu mondvuum man e, ε mvù yemte le,

“Mbense bô n'wvum noo bvukuke noo mvunçay

nu ε è κενεε wvù wvuwe wvù nu ε shii yî kawla le

noo Waa Njee wvun sekecii σε ηka!”

<sup>14</sup> No mvù yem nonen, ε mwεem mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε bee le, “Fí enù nonen!” Ε bocε' bo bonyii le ba gbwe γεν fokuse nya mbense wvu baay.

## 6

*Ε Waa Njee bacε bilay bi bisooshwiw*

<sup>1</sup> Ε me no ntaale no Waa Njee we to bayte kelay ke fwe ente jo bilay bi bisooshwiw biε, ne n'yuw ε fίεε fimew ηgoo mwεem mvu mvuyuum mwε le jeme bó diεw κε diεwe ε bay jan, gay le, “To!” <sup>2</sup> Le me ntaa, ne n'yen nyambala mi yî baa le ε wee ε ben yî dvù le, κενεε κενεε. Ε bó mum bon kefo ke

**5:1** 10:2; Yεsa 29:11; Εσεκ 2:9-10; Dan 12:4, 9 **5:5** 4:4; Keη 49:9; Mat 1:1; Lum 1:3-4; Ibu 7:14 \* **5:5** Wee wvun wvù bó teje le Bvule wvu ê kfuu di Juda le noo le Biay yî san ê kfuu di Nfon Dawe le, nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε.

**5:6** 4:6-7; 5:9, 12; 6:7-17; 12:11; 13:8; Yεsa 53:7; Yeli 11:19; Jon 1:29; 1Bi 1:19; 4:5; Saka 3:9 **5:7** 4:2, 9; 5:1, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5; 1Bfn 22:19; Yεsa 6:1; Εσεκ 1:26-28; 10:1 **5:8** 8:3-4; Mben 141:2; 15:2 **5:9** 4:11; 5:6; 7:9; 14:3; Mben 96:1 **5:10** 1:6 **5:11** Job 1:6; Dan 7:10; Ibu 12:22 **5:12** 4:11 **5:13** Mben 150:6; Fili 2:10 **6:2** 19:11, 14; Saka 1:8; 6:1-7

bvunfon e ê wvú εfa, ε wvú buy, γεν no diuu soo.

<sup>3</sup> Ε Waa Njee ke bay kelay ke bokaη bofεε, ε me n'yuw ε fiεε fi bokaη bofεε ηgoo mwεem mvu mvuyuum mwε le gay λε, "To!"

<sup>4</sup> Ε nyambala mi buy ε yí yeεle nen ghaηη, ε bó mum nya nyo jem mi yi baay ê wee wvú to benεε yí dvú le, nya wvú bô mvunçay keecake nyεkeey yí εkolε ke nshε le kecii wvu λε bonyii eyuwyi bomew.

<sup>5</sup> Ε Waa Njee ke bay kelay ke bokaη botεte, ε me n'yuw ε fiεε fi bokaη botεte ηgoo mwεem mvu mvuyuum mwε le gay λε, "To!" Λε me ntaa, ne n'yen nyambala mi yi yiile le, ε wee ε ben yí dvú le keηke nfew wvú bó feeke mwεem yí dvú le ê wvú εbo. <sup>6</sup> Ε me ne n'yuw ke diεwe diεw mi jemyi enteler jo mwεem mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε gayte λε, "Wee nu ke ejo nlawma wvu yí diuu le dicile se guy fiηkone fi εgin e dvú, keνεε ejo nlawma wvu yí diuu le dicile se guy mvunçkone mvu εε le dvú mvunεntem. Geenεn fo wo eshiw mεem bô mbvuum ke!"

<sup>7</sup> Ε Waa Njee ke bay kelay ke bokaη bonεw, ε me n'yuw diεw fiεε fi bokaη bonεw ηgoo mwεem mvu mvuyuum mwε le ε yí gay λε, "To!" <sup>8</sup> Λε me ntaa, ne n'yen nyambala mi le ε yí yayse lo, ε diee di wee wvú ben yí dvú le nu λε Kpwe. Ε wvumvu wee bii εjim ε diee nu Wonçonçkfu. Ε bó nya bó bô mvunçay λε bó ejo bonyii bo yí keba ke nshε le kemwaan εnte jo binεw, elεse bonyii bodvu bô nyó jem noo jeη noo kenfim noo nyám yi ηkpwaante.

<sup>9</sup> Ε Waa Njee ke bay kelay ke bokaη botin, ε me n'yen biyoy bi bonyii le εkuse jo ketan ke ncese le. Ε biyoy bin nu bi bonyii bô bó to yuwyεε bó nje diεw Nyo' bô fiεε fi bó to jemyi leeme yí dvú le. <sup>10</sup> Ε bí wamte foweεwe λε, "O Tata Nyo' wvú nu εwe jo Mwεem Mvunciim, wo wvú yuule, nu keceεy. Wo nu ke ecey egen ebuy neε se sumten nsaw wese etfuse envuke yí bonyii bô to yuwyεε bese le bô nu yí εkolε ke nshε le?" <sup>11</sup> Ε bó mum nya ndvú yí baa ê wee mwaan mwaan bó le, gay λε bó ebvuu emoocε caan,

egen ebuy no bó nu ke emεse eyuwyε boom bo bwee bó le bô nu ten bonyii bo lemme le bo Nyo' le bô bó to nu keeke eyuwyε ke no bó to yuwyεε bó.

<sup>12</sup> Ε Waa Njee ke bay kelay ke bokaη bosooaan, ε me ntaa ne n'yen ε nshε shiw bô mvunçay, ε diuu banke no yiile nen tibtibtib diεwe ndvu kembamkpwe le, ε kpwee wvú tfule banke no yeεle nen buηη diεwe ελεμε le. <sup>13</sup> Ε jón nen'yi fowe gbwekene fokuse diεwe mvuntam mvù beε ndεcindεci ε nffum fele kale le. <sup>14</sup> Ε εbule ne kewe diεwe kamba ke ηwa' le mum la lo. Ε dikum dicii bô bindvuy bicii ja fô mvú to nu. <sup>15</sup> Ε bonfon bo yí nshε le noo bonyii bo baay baay bocii noo bikuu bi bonyii bo nci le bi baay baay noo bonyii bo kpaw e noo bontεmemvunçay naa noo bonyii bocii keνεε bonfaw keνεε bô yaa nu ke bonfaw, mum no nyiimene ê ditfum e noo ê bimbaan e kuse yí dikum e. <sup>16</sup> Ε bó nyiimene nonεn, fuunçke ê dikum bô bimbaan gayte λε, "Ben egbweken yí yese le, ebanye bese fo wee we wvú nu ε shii yí kawla le eyene bese le bô fo Waa Njee edunçε shém ye yí ffuuke yí yese le. <sup>17</sup> Diiu di bó nu edunçε shém yibo yí ffuuke nu ε to wase ε kocεn, ε ke wee yaa nu dvú wvú nulo eleem ê bó fwe ke."

## 7

*Ε bó ge bonciise yí bonyii bo Islael e bontfuke gbwee kecow mbaanye ncow bonεw e (144,000)*

<sup>1</sup> Εjim jodvu, ε me n'yen bonceendaa bo Nyo' le bonεw ε bó leemene εbuw ε wonç yo εna le, baançke fwefwe wvú buyte εbuw yodvu le fo wvú efele yí nshε le keνεε yí joo yi baay e, naa noo yí bite le. <sup>2</sup> Ε me mbvuu n'yen nceendaa Nyo' mvu le, ε wvú buyte jò diuu sane, keηke fiεε fi Nyo' wvú keηke nshii le fi wvú ciise bonyii bew dvú εbo. Ε wvú mum tee bonceendaa bo Nyo' le bo bonεw ba bô diεw yí temyi. Bonceendaa ban nu bô bó to nyaε mvunçay ê bó, λε bó ebefe bô nshε noo joo yi baay. <sup>3</sup> Ε wvú

**6:8** Yeli 14:12; Esek 14:21; Os 13:14    **6:9** 1:2, 9; 12:11, 17; 19:10; 20:4; 1Jon 1:1-2    **6:10** 18:24; Mben 13:1-3; Dito 32:43; Luk 18:7    **6:11** 3:5, 18; 4:4; 7:9, 13; 19:8, 14; Yεsa 61:10    **6:12** 8:5, 12; 11:13, 19; 16:18; Juε 2:10; Mat 24:29  
**6:14** 16:20; 20:11; Yεsa 34:4; Ibu 1:11-12    **6:15** Yεsa 2:10, 19, 21; 24:21    **6:16** 5:7; Os 10:8; Luk 23:30    **6:17** Juε 2:11; Na 1:6; Sef 1:14-18; Mala 3:2    **7:1** 9:14-15; Yeli 49:36; Dan 7:2    **7:3** 9:4; 14:1, 3; 22:4; Esek 9:4, 6

tee gay le, “Fo ben ebefe bô nshε kεnεε joo yi baay kεnεε bite sε bese ε ge bonciise yî monshim mo bonyii bo lemme le bo Nyo' wese le kε.” <sup>4</sup> ε me n'yuw le bonyii bô bó to ciisεε nu bontfuke gbwee kecow mbaanye ncow bonεw (144,000), ε bó buy ê dikfuu di Islael e dicii. <sup>5</sup> Bó to nu ε ciise bonyii ê kfuu di Juda le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Leuben e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Gad e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, <sup>6</sup> ê kfuu di Ashel e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Naftali le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Manase le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, <sup>7</sup> ê kfuu di Semeon e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Lewe le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Isaka le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, <sup>8</sup> ê kfuu di Sebulun e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Yosεw e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Benjamin e, ε bó ciise bontfuke ncow bofεε yuufe le.

### *Kebombom ke bonyii le ε kí nu nen mama-mama*

<sup>9</sup> Ejim jodvu, ε me ntaa nε n'yεn kebombom ke bonyii le nen mamamama ε wee yaa nulo etan kε. ε bó buy bitum e bicii, bô dikfuu le dicii noo bonyii bocii bô díεw yicii, ε bó leeme fwe dvu kawla noo Waa Njee, ε bó ε jise ndvú yì baa kεnke bidaayεε can yibole. <sup>10</sup> Bó to wvuuyi foweεwe gayte le, “Mboyma nen'yi ε è nu fô Nyo' wese wvù nu ε shii yì kawla le noo fô Waa Njee le.” <sup>11</sup> ε bonceendaa bo Nyo' le bocii leem gem kεεkεε kawla bô bocε' bo bonyii le ba noo mwεem mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε, no gbwee tumte monshim fokuse fwe dvu kawla, nyaa mbense wvu baay ê Nyo'. <sup>12</sup> Bó to gee nonεn, gayte le, “Fí enù nonεn! Mbense bô bvukukε noo bvufee bvu baay nu ε è kεnke Nyo' wese. Beene enyaà keyoone ê wvú. ε kεnke wvú n'wvum bô mvunγay, ε wvú temyi sekecii se nka! Fí enù nonεn.”

<sup>13</sup> ε cε' mvu bocε' ba le, bife ê me le, “Ban nu baa bô nu ε jise ndvú yì baa? Bó buy

fεε?” <sup>14</sup> ε me ntfuse ê wvú le, “Cee εkole, è kee kε wo.” ε wvú gay ê me le, “Ban nu bonyii bô boy yì kefew ke nγεw wvu baay e. Bó nu ε cukε ndvú yibo ê εlεmε ke Waa Njee le, yì ε no baa, <sup>15</sup> bó ε mum ε no nu fwe dvu kawla Nyo', lemte wvú le εtan bô εmvunsheen yew ye ncese le. Wvú wvudvu wvù nu ε shii yì kawla le nu ke enu bô bó nu kebaw kebole. <sup>16</sup> Kε jen bεε ke eyuu bó kε, ε kε kendon bεε ke eyumte naa lo bó kε. Kε mvum bεε ke esuunke bó, ε kε kεnkεm bεε ke eyvuuke bó kε. <sup>17</sup> Fí nu ke enu nonεn, njefo Waa Njee wvù nu εntelen jō kawla nu ke ecεyte bó díεwε nceynjee le, joo bó gεne bô bó fô joo yì nyaa nshii nu le. ε Nyo' tεn nu ke esho misεm yicii ejise εbole.”

## 8

### *ε Waa Njee bay kelay ke ejim*

<sup>1</sup> ε Waa Njee ke bay kelay ke bokañ bosooshwiyy yì nwa' wε le, ε mondvuum cife fowe nen ndvumm gεn buy kεngawten ke ntam kefew e. <sup>2</sup> ε me mum n'yεn bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwiyy bô ké no leeme ê Nyo' fwe. ε bó nya dison disooshwiyy ê bó. <sup>3</sup> ε nceendaa Nyo' wvumvu nε to leem fô ketan ke ncese le kεnke kelan kè bó tone jiin jō, ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle. ε bó nya jiin ê wvú ε dí duule keetaashε yì ketan ke ncese le bô bunle yi bonyii bô è nu bo Nyo' le. ε ketan kedvu nu ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew kè yεεle, ε kí nu fwe dvu kawla. <sup>4</sup> ε wvú ton, ε njiim jiin didvu bô bunle yi bonyii bô è nu bo Nyo' le buy εbo jō wvú ben gεn fwe dvu Nyo'. <sup>5</sup> ε nceendaa Nyo' wvudvu mum nε jō kelan kè bó tone jiin jō kε, jō nγuy fô ketan ke ncese le, gεε jō ε wvú yinεn, ε wvú mum lan yì nshε le. No wvú lan nonεn, ε jan no lawkene, baykene, dvûmte, ε nshε shiike.

### *ε bonceendaa bo Nyo' le kεw ton dison dinεw*

<sup>6</sup> ε bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwiyy bô to kεnke dison di disooshwiyy diε mum seyse ye keeton dison didvu.

<sup>7</sup> E nceendaa Nyo' wvu fwe tonj ye sonj, ε εbew bô nguy ε bó ε fiysen bô ελεμε tfuwe yî nshε le. E keba ke nshε le kemwaanj ente jo biba bitεte fie, ε keba kemwaanj ente jo biba bitεte bi bite le fie, ε εgay yò tεεke εcii fie ten.

<sup>8</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokañ bofεε tonj ye sonj, ε bó tfume fiεε fimew ε nguy bεenci yî dvú le, ε fí nu diεwε kum wvu baay e. E fí gbwe ê joo yi baay e. E keba kemwaanj ente jo biba bitεte bi joo yi baay e ne tu ελεμε.

<sup>9</sup> E keba kemwaanj ente jo bitεte bi mwεem mvu mvuyuum e mvù nu ê joo yi baay e kpweken. E keba kemwaanj ente jo biba bitεte bi bonjguw bo ê joo le sawyε.

<sup>10</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokañ botεte tonj ye sonj, ε jon mi yi baay ne fowe bεenci diεwε ken'yeese le, gbwe banj keba kemwaanj ente jo bitεte bi jóo yi booke le bô mondvuum mò jóo ké no buyte mó le. <sup>11</sup> Diee di jon yidvu le nu ε Ncewcew. No yí gbwe nonen, ε keba kemwaanj ente jo biba bitεte bi jóo le no cewcewe. E bonyii nteen kpweken nje jóo yidvu yí bó to wuu, njefo jon yidvu to nu ε ge wase ε jóo yidvu no cewcewe lo.

<sup>12</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokañ bonεw tonj ye sonj, ε fiεε fimew bvuw diuu keba kemwaanj ente jo biba bitεte bô keba kemwaanj ke kpwee le ente jo bitεte. E fí bvuw ten jón keba kemwaanj ente jo bitεte. E biba bibole kemwaanj kemwaanj no jiime. E n'yuw fanj yaa bvuu nu dvú ê keba kemwaanj e ente jo biba bitεte ke εmvunsheenj noo ke εntanj e ke.

<sup>13</sup> E me no ntaale, ne n'yuw ε nfaandunj fuunje foweεwe no wvú to bile entelenj jo εbulε gayte le, “Njεw εεy, njεy εεy, njεw nu ke enu fô bonyii bô nu yí εkolε ke nshε le seke bó ε tonj disonj di shεke di bonceendaa bo botεte nu wase keetonj e.”

## 9

### *E bó tonj sonj yi bokañ botin*

<sup>1</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokañ botin tonj ye sonj, ε me n'yen jon mi le ε yí to ne fowe gbwe fokuse. E bó nya ken'yene ê jon yidvu kè yen'yi kentuke kè shiile nen njooñj e. <sup>2</sup> E

jon yidvu mum yene diuw kentuke kedvu, ε njiim buy jó nen kemm, ke yí buy ê mwεem e fò bó ε kfum. E njiim yi buyεε ê kentuke kedvu le ge ε diuu bô εbulε ne no yiile lo.

<sup>3</sup> E cúma buy ê njiim yidvu le shii yî nshε le. E bó nya cúma yidvu bô mvunjay le yí etawene diεwε bonjam bo yí nshε le, <sup>4</sup> lew le fo yí ebefe bô mwεem mvù kuu yí nshε le, kenεε è nu εgay, kenεε bite, kenεε naa la, gay le yí enya njεw ε è nu ke ê kfuu bonyii ba bô nu se bó kenke nciise wvu Nyo' fojise fo bó. <sup>5</sup> Bó to nu ε cine le cúma yidvu enya njεw ê bonyii yí kee le yitin. Geenεn fo yí eyuwye lo bó ke. Njεw wvù yí to nu keeke enyaa to nu ke diεwε wvu njam seke wvú ε ta wee le. <sup>6</sup> Yí kee yi yitin yin e nu ε bonyii nu ke egomte kpwe yaa yene yí le ke. Bó nu ke ebeele keekpwe, ε kpwe lewte lo bó.

<sup>7</sup> Cúma yin to nu ke diεwε nyámbala yí nu ε seyse wase keebuy gbwen jem e. Mwεem mvumew to nu ê yí εfa diεwε bifo bi bvunfon e bi bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle, ε monshim mobole nu diεwε mo bonyii le. <sup>8</sup> Yvúw bikuu bibole to nu diεwε yi bokεne, ε bigew bibole no diεwε bigew bi bobvule le. <sup>9</sup> Yí to kenke njáw ε yí nu diεwε ketwaa kè bonyii bo jem e banji gvúw dvú. E yí dioo bile ε bibε bibole no yole diεwε bikoto nteen bi è guute nyámbala seke bí lewte gbwen jem e. <sup>10</sup> E yí kenke diwvunte bô gεεnj diεwε bonjam e. E mvunjay mvubole mvù bó nyaa njεw dvú ê bonyii yí kee yi yitin e nu ε è nu yí diwvunte din e. <sup>11</sup> Bó to kenke nfon wvubo ε è nu nceendaa wvù taale fô kentuke kè shiile nen njooñj e kie, ε diee diεwε nu ê díεw Ibulu le le Abadon, nu ê díεw Glek e le, Abolion (ε diee din nu le wee wvù beete lo).

<sup>12</sup> Wvun wvù fey bεε njεw wvu fwe. Geenεn ben eyeke eyuw, bomew bonjεw bεε bii εjim bofεε.

### *E bó tonj sonj yi bokañ bosooaan*

<sup>13</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokañ bosooaan tonj ye sonj, ε me n'yuw ε diεw buy fô bitonj bi binεw bi è nu bi ketanj ke ncese le kè bó kene bô ketwaa ke bigew



e kè yεεle, kè nu fwe dvu Nyo', <sup>14</sup> jemyi ê nceendaa Nyo' wvu bokanj bosooaan wvù to kεηke sonj wε le, “Fayε bonceendaa bo bonεw bò bó nu ε kay mbew joo yi kuuke yi Yuflets e.” <sup>15</sup> Nonεn, ε nceendaa Nyo' wvudvu mum fay bonceendaa bo bonεw bodvu. Bonceendaa bodvu nu ε bó to seyse gεε no cεyte kefew bô diuu noo kpwee bô kelum kè bó nu ke efay bó, é bó eyuwye keba kemwaanj εnte jo bitete bi bonyii le. <sup>16</sup> Me nto nu ε n'yuw no ηgoo bonyii bo jem e bo yi nyámbala le nu. Bó to nu bomala gee fεε (200,000,000). <sup>17</sup> Nyámbala yi me nto n'yεnεε ê fiεε diεwε εfilε le fiε bô bonyii bò to benεε yí dvú le to nu ê yin je le: bonyii bodvu to nu ε jise bitwaa banj gvúw dvú ε ncom wvudvu yεεle diεwε ηguy e, bvuu nu diεwε εbulε le, bvuu nu tεn diεwε fiηγεηγε le. Bikuu bi nyámbala yidvu le to fieesene bi bobvule le, ε ηguy bô njiim noo fiεε fimew diεwε mvunjanj mvù bεenci le, buyte ê yí εmvu. <sup>18</sup> Mwεεm mvu bonjεw e mvun mvù è to nu, ηguy bô njiim noo fiεε diεwε mvunjanj mvù bεenci le, mvù to buyte ê nyámbala yidvu εmvu to nu ε yu bonyii keba kemwaanj εnte jo bitete. <sup>19</sup> Mvunjanj mvu nyámbala yidvu le nu ε è nu εmvu jo yí bô yí diwvunte diyile. Diwvunte diyile nu diεwε yó le kεηke bikuu, ε è nu fiεε fi yí lemse bonyii dvú.

<sup>20</sup> Naa no fi to kooyεε nonεn, kebese ke bonyii le kè mwεεm mvu bonjεw e mvun to baa yuwye bó, to baa cim ekumen mvuntelem mvubole yí mwεεm mvù bó to gee bô can yibole kε. Bó to baa kumen keebunlee bonceendaa bo dεwle le bô mvumooso kεnεε è nu mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle kεnεε kè baa kεnεε bô ketfu kè nεε, kεnεε εta, kεnεε kete. Ε mvumooso mvun nu sε mvú nulo eyen fiεε le kεnεε eyuw kεnεε elen. <sup>21</sup> Bó to baa cim kumen tεn mvuntelem keeyuwyi bonyii kεnεε keege nfim kεnεε cee nce nnyen kenjanj kεnεε conjene kε.

## 10

*Nceendaa Nyo' wvù to kεηke fiηwa' ε bó ε*

**9:15** 8:7-12    **9:17** Job 41:10-12    **9:20** 16:9; Ksm 20:13-15    **9:20** Dan 5:4, 23; Mben 135:15-17; Yεsa 44:9-20  
**10:1** 4:3    **10:2** 5:1; 10:8    **10:3** Yeli 25:30-31; Os 11:10    **10:6** Mben 146:6; Dan 12:7; Lem 4:24    **10:7** 22:6; Yeli 25:4; Amo 3:7-8    **10:8** Esek 2:8-3:3

*yene*

<sup>1</sup> Ε me mbvuu n'yεn nceendaa Nyo' wvumvu wvù tεmyi le ε wvú shiile too fowe, ε kembεw ε sùm wvú diεwε ndvu le, ε kela ε daa εwe jo εkolε kew. Bvushiw bwew to nu diεwε diuu le, ε bikaa biew nu diεwε leme di ηguy e fò dí bene. <sup>2</sup> Wvú to kεηke fiηwa' fimew ê wvú εbo ε bó ε yene. Ε wvú shii tome εkalε kew ke εcεey yí joo yi baay e, tome ke εηkonjko yí nshε le. <sup>3</sup> No wvú tome nonεn, funj foweεwe diεwε bvule fò wvú wamte le. No wvú funjεε nonεn, ε janj yi ké no baykene bokanj bosoooshiwyi mum jeme. <sup>4</sup> No janj yi ké no baykene bokanj bosoooshiwyi yidvu jeme nonεn, ε me mum no ηgomte keensanj fiεε fi yí jeme, ε diεw mi gay ê me fowe le, “Gεεε fiεε fi janj yi ké no baykene bokanj bosoooshiwyi yin jeme εshem. Fo wo esanj ê ηwa' le kε.” <sup>5</sup> Ε nceendaa wvù me nto n'yεnεε ε wvú leeme yí joo yi baay e noo yí nshε le wε cake kebo kew ke εcεey we, <sup>6</sup> kan ê diee di wee wvuwe wvù nu dvú sekeci sε ηka le wvù è nu wvú wvù to bomεε εbulε bô mwεεm mvunciim mvù nu yí dvú le, noo nshε bô mwεεm mvunciim mvù nu yí dvú le, noo joo yi baay bô mwεεm mvunciim mvù nu jó. Ε wvú kan gay le, “Kε Nyo' bεε edvuyte lo keege fiεε fi wvú gomte kε! <sup>7</sup> Ε nu ke enu εdiuw yò nceendaa Nyo' wvu bokanj bosoooshiwyi nu ke etonj ye sonj, é Nyo' ege é fiεε fi wvú nyile eto ekocen no wvú to jemyεε wase ê bonyii bew bo lemme le bò è nu bonyii bew bo ntum e.”

<sup>8</sup> Ε diεw yi me nto n'yuwεε wase fowe ye bvuu jeme ê me le, “Gεnε efi ηwa' wvù bó nu ε yene wε εbo jo nceendaa Nyo' wε wvù leeme yí joo yi baay e bô yí nshε le.” <sup>9</sup> Ε me mum ηgen fò nceendaa Nyo' wvudvu le ηgay le wvú enya fiηwa' fidvu ê me. Ε wvú gay ê me le, “Ko edie. Wvú nu ke edioo ε bow ê wo εshem ecewcewe lo. Geenεn, ε wvú nu ke eyeke ê wo εmvu diεwε bvutuw e.” <sup>10</sup> Ε me mum nfi fiηwa' fidvu εbo jo nceendaa Nyo' wvudvu, ndie. No me nto ndiee, ε wvú no yeke ê me εmvu diεwε bvutuw e. Geenεn seke wvú to bowεε wase εshem no cewcewe lo. <sup>11</sup> No me ndiee, ε bó

mum gay ê me le, “Wo kenke keebvuu etefe ntum Nyo' ê bonyii. Ntum wvun nu ekume dikfuu di bonyii le bô bitum noo bonyii bô jemyi dikfuu di díew e noo bonfon.”

## 11

### *Bonyii bo ntum Nyo' le bo bofεε*

<sup>1</sup> E bó mum nε nya nfew ê me ε wvù nu díewε kembangan e, gay ê me le, “Genε efew yew ncese Nyo' bô ketan ke ncese le, etan ten bonyii bô bunlee Nyo' dvú, <sup>2</sup> geenεn fo wo efew lakfulεεn yi ekfun ke. Cine dvú njefo bó nu ε nya wase ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu. Bó nu ke eben yî kelaante kè yuule le, envuwsε kelaante kedvu yî kee le mbaanyε ncow fεε. <sup>3</sup> Me nu nke enya mvunγay ê bonyii bem bo bofεε bô jemyi ekumε me, é bó eteete ntum wεm ê bonyii yî εdiuw e ntfuke bô gee fεε kecow mbansoocaaan e (1,260). Bó nu ke eteete ε bó ε jise bimbamkpwe.”

<sup>4</sup> Bonyii bo bofεε ban nu bite bi Olif e bi bifεε noo mwεεm mvu mvunfεεm mvù bó tomyi bin'yeese yî dvú le mvù ké no leeme fwe dvu Tata wvù kenke nshε. <sup>5</sup> E wee ke enε ε no gomte keege fiεε fi befε bô bó, é nguy ebuy dew yibole efiese lo wee wvubo bvuban wvudvu. E nεε no wee gomte keege fiεε fi befε bô bó tu wvù kenke keekpwe nonεn. <sup>6</sup> Bó kenke mvunγay mvù è nulo é bó eban ebule le fo jan ecem naa lo yî nshε le εdiuw yò bó nu eteete ntum Nyo' le. E bó kenke ten mvunγay mvù è nulo é bó ebanke jóo é yî etu εlεmε noo mvunγay keelan dikfuu di bimfim e yî nshε le naa seke la wvù bó shieele.

<sup>7</sup> Bó nu ke edioo ε mεse ε jeme fiεε fi bó kenke keejeme, é nyam yî bemte yî buyte ê kentuke kiε kè shiile nεn nsooη e, ebuy etum jem bô bó, eso bó, eyuwye bó, <sup>8</sup> é εgvun εbo emey ejiime ê je ê kelaante ke baay e. Kelaante kin nu kè bó tenje ê díew yi mawεεn e le Sodom kenεε le Ijiw, ε è nu jó jò bó to taε Tata wvubo yî kentam e. <sup>9</sup> Yî εdiuw

e eta bô kenγawten nu ε dikfuu di bonyii le, kenεε è nu bo ntew wvù la le, kenεε bô jemyi kfuu díew yî la, kenεε bo bitum bì la le, nu ke etaale εgvun εbo no yó jiiimene, etun le fo bó edwey bó ke. <sup>10</sup> Bonyii bô è nu bo yî won wvun e nu ke elanlanje laa è kpwese bonyii ban ε kpweken ε. Bó nu ke esakene lo, ε wee ciinse nnya ê wee, ε wee ciinse nnya ê wee. Bó nu ke egee nonεn njefo bonyii bo ntum Nyo' le bo bofεε ban nu ε to bô ηgew wvu baay yî bonyii bô è nu bo yî won e.

<sup>11</sup> E fi ke kooy, ε εdiuw yo eta bô kenγawten eyan ke fey, ε keyoy kè nyaa nshii nε fô Nyo' le, ley yî bó le, ε bó kase ja we. E bonyii yen nonεn, kenke nfan baay. <sup>12</sup> E bonyii bo bofεε bodvu mum yuw ε díew jeme we bô mvunγay gayte ê bó le, “Ben eben eto fen!” E bó mum no bene gene we ê kembew e, ε bonyii bobole bo bvuban e taale. <sup>13</sup> Ke kefew kedvu le, ε nshε nε shiw bô mvunγay baay, ε keba kemwaan ente jo yuufe jo kelaante kedvu bvuse. E bonyii bontfuke bosooshwi (7,000) kpweken no nshε yidvu to shiwεε. E kebese ke bonyii bô to shεkεε le, kenke nfan baay, no tumte monjkum mo Nyo' wvù nu we le.

<sup>14</sup> Wvun wvù fey nu ηgew wvu bokaη bofεε. Geenεn ben eyeke eyuw, ηgew wvu bokaη botεte nu eto nfew caan.

### *E bó toη soη yi bokaη bosooshwi*

<sup>15</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokaη bosooshwi ke toη ye soη, ε me n'yuw no díew jemyi bô mvunγay we gayte le, “Bvunfon bvú yî won wvun e nu ε tu wase bvú Tata wese-beene bô Mboise we wvù wvù to kawεε le, ε wvù nu ke esaake sekeci se ηka.” <sup>16</sup> E bocε' bo bonyii le bo mbaanfiεε ncow bonεw ba bô shiile yî bokawla bobole fwe dvu Nyo' mum no gbwee tumte monshim mobole fokuse, nyaa mbense wvu baay ê Nyo'. <sup>17</sup> E bó no gee nonεn, gayte le, “Bese nyaa keyoone ê wo, Tata Nyo' wvù Kenke Mvunγay Mvunciim, wo nu keseen, ε wo to nu wase.

**11:1** 21:15 **11:2** Mben 79:1; Luk 21:24; 12:6, 14; 13:5; Dan 7:25; 12:7 **11:4** Saka 4:1-3, 11-14; Jon 8:17 **11:5** 2Bfn 1:10; Mben 97:3; Yeli 5:14 **11:6** Ksm 7:17-19; 1Bfn 17:1; Jem 5:17 **11:7** 13:1-2; 17:8 **11:8** Luk 13:33-34; Ken 18:20; Yesa 1:10; Esek 16:46; Ksm 3:16-19; 7:3-5 **11:10** Jon 16:20 **11:11** Esek 37:9-10 **11:12** 2Bfn 2:11; Lem 1:9 **11:13** 6:12-13; Esek 38:19-20 **11:15** 4:11; Ksm 15:18; Mben 22:28-30; Dan 2:44; 1Kol 15:24-28 **11:16** 4:4 **11:17** 1:8; 4:8; 15:3; 16:7; 19:6, 15; 21:22; Amo 4:13; 2Kol 6:18 **11:18** 19:5; Mben 2:1-5; 110:5-6 \* **11:18** Bonyii ban fen nu ε bó tenje bó teyey le, «bitum».

Bese nyaa keyoone njefo wo nu ε jo wase mvunjay mvuw mvu baay ε κεw ε no saake.

<sup>18</sup> Bonyii bò yaa kee κε wo \* to ton'yi shém, ε kefew kè wo nu edunje shém yo yì ffuuke nu ε kocen wase.

Ε è nu kefew kè wo nu esaw bonyii bò nu ε kpweken wase.

Ε è bvuu nu ten kè wo nu emawce bonyii buw bo lemme le

bò è nu bonyii buw bo ntum e,

ebvuu emawce bonyii bò è nu bo Nyo' le,

emawce ten bonyii bocii bò wvumte diee diuw,

kenεε è nu bo caan caan kenεε bo baay baay.

Ε è nu ten kefew kè wo nu elεse bonyii

bò beete bò εkolε ke nshε le.”

<sup>19</sup> Ε bó nε yene kembuj ke yew ncese Nyo' yi fowe le. Ε ηkuw monkan mo Nyo' le wvù to nu yew ncese yidvu le yene. Ε jan nε no lawkene, baykene, dvũmte, ε nshε shiike, ε εbew yo baay baay shiile.

## 12

*Kpwoon mvu bò kenjuum ke nyam mi le ε yì fieesene nyam joo*

<sup>1</sup> Ε me nε n'yen kfuu fiεε fimew fi diuw wvù yumεen e fowe. Ε to nu kpwoon mvu ε wvù ε tfume diuu ye le diεwε ndvu le, ε kpwee nu εku jo bikaa biew, ε wvù ε bon kefo ke bvunfon e, ε jón nu yì dvù le yuufe ncow fiεε. <sup>2</sup> Wvù to nu bò fue, lumte wase keeboo, yuuke nsase lume, beele.

<sup>3</sup> Ε me mbvuu n'yen kfuu fiεε fimew fi diuw wvù yumεen e fowe. Ε to nu kenjuum ke nyam mi le ε yì yeεle lo, ε yì fieesene nyam joo. Ε yì kenke bikuu bisooshwi yì bò biton yuufe, ε bifo bi bvunfon e bi caan caan bisooshwi yì nu yì bikuu bidvu le. <sup>4</sup> Ε yì jiw wvun we, ε wvù ka keba kemwaan ente jo bitεte bi jón e we tfume yì nshε le. Ε kenjuum ke nyam e kedvu nε leem fwe dvu kpwoon wvù to lumte wε, wvu le kpwoon wvudvu dīoo ε boo, é wen enjele lo wan wvudvu wvù wvù boke. <sup>5</sup> Ε wvù boo wan diemsen, ε è nu wvù nu ke esaake bitum bicii bò ketoome ke ketfu le. Geenεn, no wvù to bokεε ε bó mum cun wan wvudvu

ben dvù fô Nyo' le, ε wvù no nu mbew kawla we le. <sup>6</sup> Ε kpwoon wvudvu mum fεε lo gen no nu ηkpwaante bvudvuu bvù Nyo' to seyseε wase fô wvù le. Ε è nu fô bó nu ke etaale fô wvù le yì εdiuw e ntfuke bò gee fεε kecow mban soocan e (1,260).

<sup>7</sup> Ε jem nε κεw won Nyo' le, ε nceendaa Nyo' wvù Maykel bò ηgoo ye bonceendaa no diuu bò bo kenjuum ke nyam yì fieesene nyam joo ye le. Ε nyam yidvu bò bew bonceendaa diuu, <sup>8</sup> geenεn ε bó so kenjuum ke nyam e kedvu bò ηgoo ye, ε bó fanε yaa bvuu kenke bvudvuu won Nyo' le κε. <sup>9</sup> Ε bó bvuse kenjuum ke nyam yì fieesene nyam joo le kiε wvumse ε kí gbwe fokuse yì nshε le. Kenjuum kin nu yo yì bvuyvuum e ye yì è nu dεwle bvuu nu Satan. Ε è nu wvù wvù læle bonyii yì εkolε ke nshε le keci. Bó to wvumse wvù bò bonceendaa bew ε bó gbwe yì nshε le.

<sup>10</sup> Ε me nε n'yuw ε díεw jemyi foweεwe won Nyo' le gayte le, “Ε nεε keseen wvù Nyo' nu eboyse bonyii bew, edunje mvunjay mwew mvu lemme le, esaake bvunfon bwew, é Mboyse we wvù wvù to kawεε edunje ten mvunjay mwew mvu sa' le. Fí nu nonεn keseen njefo bó nu ε wvumse wase wee wε fokuse wvù se ké no leeme fwe dvu Nyo' wesebeene εmvunsheen bò entan teyte mwεεm yì boom bo bwee wesebeene le. <sup>11</sup> Geenεn, bó nu ε so wase wvù nje ελεmε ke Waa Njee bò diεw Nyo' yì bó leeme jim nsaw wvudvu le. Ε κε bó to baa koonke nshii wvubo ê je yì è nulo é bó emum efane lo keekpwe le κε.

<sup>12</sup> Nonεn, won Nyo' elanlanè, ε bonyii bocii bò nu fó, lanlanè ten. Geenεn, ηγεw wvu baay nu fô ben e nshε bò joo yi baay,

njefo dεwle nu ε shii wase ε to ê ben e.

Wvù nu ε yinjen bò shém yì ffuuke baay, njefo wvù kee lo le kefew kewene shεke wase caan.”

<sup>13</sup> Ε kenjuum ke nyam yì fieesene nyam joo ye dīoo yen le bó nu ε tfume wase wen, wen ε gbwe yì nshε le, ε yì daa kenlewte ejim jo kpwoon wε wvù to bokεε wan

**11:19** 4:5; 6:12-13; 8:7; 15:5; Job 38:22-23; 1Bfn 8:1, 6

Dan 7:7, 24

**12:4** Dan 8:10

**12:5** 19:15; Mben 2:9

Jut 9 **12:9** 20:2; Ken 3:1; Yεsa 14:12; 27:1; Luk 10:18; Jon 12:31

6:9; Mat 16:25; 5:6; 1Jon 2:14; 5:4

**12:12** 18:20

**12:14** 11:2

**12:1** Yεsa 7:14; 26:17

**12:3** 12:7, 9, 13; 13:2; 16:13; 20:2;

**12:6** 1Bfn 17:1-7; 19:5-7; Mat 2:13; 11:2

**12:7** Dan 10:13;

**12:10** 4:11; 11:15; Job 1:9-11; Saka 3:1

**12:11**

diemsεn e. <sup>14</sup> Geenεn, ε bó nya bibε bi nfaandun e bifεε ê kpwoon wvudvu le wvú ebii dvú keelewte yo ye egeen enu nkpwaaante yí bilum e bitete bô kenjawten ε bó taale fô wvú le. <sup>15</sup> E yo yidvu mum bvuse joo εmvu diεwe joo yí booke le εjim jo kpwoon wvudvu wvu le yí etuu wvú egeen dvú. <sup>16</sup> Geenεn, ε nshε ficε kpwoon wvudvu, yene diuw we mi lo joo yí kenjuum ke nyam e kedvu to bvuseε ê yí εmvu le. <sup>17</sup> E nyam yidvu mum ton'ye shém bô kpwoon wvudvu, mum ja laa bvudiuw ê kebese ke boom bo kpwoon wvudvu le, ε è nu bó bô gεεle bonci bo Nyo' le bvuu leeme jim nsaw Jisos. <sup>18</sup> E yí \* mum gen no leeme njem joo yi baay e.

### 13

#### *Nyam yì bemte yì to buyεε ê joo yi baay e*

<sup>1</sup> E me mbvuu ne n'yεn ε nyam yì bemte buyte ê joo yi baay e, ε yí kenke bikuu bisooshwiy bô biton yuufe noo bifo bi bvunfon e bi caan caan yuufe yí biton bidvu le, ε ediee yò beete bô diee di Nyo' le nu yí bikuu bidvu le. <sup>2</sup> Nyam yidvu yì me nto n'yεnεε to fieesene bīaa, ε ekaw eye nu diεwe yo nyam mi yì bó teje le bæ le, ε diuw we nu diεwe wvu bvule le. E kenjuum ke nyam yì fieesene nyam joo le kie mum nya nyam yidvu bô mvunjay mwew noo kawla we le yí esaake bô mvunjay mvu baay. <sup>3</sup> Ekole ke nyam yidvu le kemew to nu ε yuu kenke wase kfuu kelεmtεε kemew ε è nu kè to nulo eyu lo yí, geenεn ε kí to bonen wase. E diuw yum lo bonyii bocii yí ekole ke nshε le, ε bó no gbwee εjim jo nyam yidvu. <sup>4</sup> E bonyii no nyaa mbense wvu baay ê kenjuum ke nyam yì fieesene nyam joo ye le, njefo yí to nu ε nya nyam yì bemte yidvu bô mvunjay mwew. E bó mum no nyaa ten mbense wvu baay ê nyam yì bemte yidvu gayte le, “E nu yeε diεwe nyam yì bemte le, ε è nulo ediu yeε yí?”

<sup>5</sup> Bó to nu ε cine nyam yidvu le ε yí no kenke diuw wvú è nulo é yí ejemyi díεw ken-saa ye dvú, bvuu beete bô diee di Nyo' le,

bvuu cine ten le yí esaake yí kee le mbaanyε ncow fεε. <sup>6</sup> E yí mum kew no jemyi díεw yí befe ekume Nyo', beete bô diee diεw bô bvudvu bvù Nyo' nu fó le noo bonyii bô nu won Nyo' le. <sup>7</sup> Bó to nu ε cine ten le yí etum jem bô bonyii bô è nu bo Nyo' le, eso bó, cine ten le yí ekenke mvunjay ewe jo bontεw bocii bô bonyii bocii noo bonyii bo díεw e yicii, noo bitum bicii. <sup>8</sup> Bonyii bocii yí ekole ke nshε le nu ke enyaa mbense wvu baay ê yí. Bonyii ban nu wee tfuu wvú bó to baa san wase diee diεw ê njwa' le ε won se ke kew e ke. E njwa' wvun nu wvú ediee ε bonyii bô kenke nshii nu jó, ε è nu njwa' Waa Njee wvú bó to seεε.

<sup>9</sup> Wee wvú kenke bitem, ε wvú yuw. <sup>10</sup> E wee nu ε fí nu le bó nu ekoo wvú, tu bó nu ekoo. Wee é no nu ε fí nu le wvú nu ke ekpwe yí finyo le, tu bó nu ke eyu wvú bô finyo. Fin gene fô bonyii bô è nu bo Nyo' le le bó ekoo shém, eleese fitele yí ye le.

#### *Nyam yì bemte yì to buyεε ê nshε le*

<sup>11</sup> E me mbvuu ne n'yεn yimi nyam yì bemte le, ε yiyin buyte ê nshε le, ε yí kenke biton bifεε diεwe bi waa njee le, jemyi diεwe kenjuum ke nyam yì fieesene nyam joo ye le. <sup>12</sup> Yí to dunji mvunjay mvu nyam yì bemte yì fwe ye le mvunciim εjise jo nyam yidvu. E yí ge ε ekole ke nshε le kecii bô bonyii bocii bo yí nshε le no nyaa mbense wvu baay ê nyam yì fwe ye yì kelεmtεε kew kè to nulo eyu lo yí to nu ε bonen wase le. <sup>13</sup> Yí to gee mwεεm mvù dunji mvunjay mwew, gee naa ε nguy nen'yi we shiile fokuse ε bonyii yeε. <sup>14</sup> No bó to nu ε cine le yí egee mwεεm mvù dunji mvunjay mwew fwe dvu nyam yì bemte yimi ye, ε yí mum no lεεle bonyii bô nu yí nshε le dvú. E yí mum gay ε bó kene lan yì fieesene nyam yì bó to lεmsεε bô nyo ε yí no nu ke dvú ye le. <sup>15</sup> Bó to nu ε cine le yí enya keyoy ê lan nyam yì bemte yidvu, wvu le è nu naa lo é lan yidvu ejemyi, gee ε bó yuwyi bonyii bocii bô faanke keenyaa mbense wvu baay ê lan yidvu. <sup>16</sup> Yí to nu ε gay le bó ege nciise yí bonyii le bocii yí kebo ke εceεy e kenεε

**12:17** 6:9; 11:7; 13:7; Dan 7:21 \* **12:18** Bonjwa' bo boyvuum bomew kenke fen le, “E me mum njem ...” **13:1** Dan 7:3; 11:7; 19:20; Dan 7:3-8, 21, 25 **13:2** 2Tes 2:9 **13:3** 17:8 **13:5** Dan 7:25; 11:36; 11:2 **13:7** 12:17 **13:8** 3:5; 5:6 **13:10** 14:12; Yeli 15:2; 43:11; Luk 8:15 **13:11** Mat 7:15 **13:13** 16:14; 20:8 **13:15** 14:9, 11; 15:2; 16:2; 19:20; 20:4; Yεsa 44:5; Dan 3:5



fojise, gay ɛ bó ege yí wee le kɛɛɛ è nu wee wvu caan kɛɛɛ wvu baay, kɛɛɛ wee kpaw, kɛɛɛ wvù fuute, kɛɛɛ è nu nfwa, kɛɛɛ è yaa nu kɛ nfwa, <sup>17</sup> wvu ɛ fo è nulo é wee eguy kɛɛɛ egese fiɛɛ sɛ wvù kɛɲke nciise wvudvu kɛ. Nciise wvun nu diee di nyam yì bɛmte yɛ le, kɛɛɛ ɛjise ɛ ɲwa' yò diee di nyam yidvu le. <sup>18</sup> Fin nu fiɛɛ ɛ fí shieele bvufee bvu baay. Wee wvù kɛɲke bvufee etan ɛjise ɛ ɲwa' ɛyan yò è nu diee di nyam yin e ekiɛɛ. ɛjise ɛ ɲwa' ɛyan leeme fò diee di wee wvu wum e, ɛ yó nu è ntaɲ e ɛ, gee soocaaan bô mban soocaaan ncow soocaaan (666).

## 14

### *Waa Njee bô bonyii bo 144,000*

<sup>1</sup> Ben eyekɛ eyuw, ɛ me ndioo mbvuu ntaa, nɛ n'yɛn Waa Njee le ɛ wvù leeme yí kum wvù Sayon e, ɛ bonyii bontfuke gbwee kecow mbaanyɛ ncow bonɛw (144,000) nu bô wvù. Bonyii ban nu bô to kɛɲke nciise diee diw bô di Ice le fojise fo bó. <sup>2</sup> ɛ me n'yuw ɛ diɛw too fowe yole diɛwɛ joo yì gbwee è ɲkoɲ e, dvúmte tɛn diɛwɛ jan yì baykene le. Diɛw yì me n'yuwɛɛ yidvu to jemyi tɛn diɛwɛ dikome fò bonyii kumte le. <sup>3</sup> Bó to yemte ɲkieɛ mvu wvu fwe fwe dvu kawla bô mwɛɛm mvu mvuyuum mvu mvunɛm mwɛ noo bocɛ' bo bonyii le ba. Kɛ è to nulo é wee mvu ekiɛɛ ɲkieɛ wvudvu ɛfey bonyii bo bontfuke gbwee kecow mbaanyɛ ncow bonɛw ba kɛ. ɛ è nu bó bô bó to sumɛɛ wase can kebefɛ le yí nshɛ le. <sup>4</sup> Boban nu bonyii bô to baa ebefe wase ye yibo bô bokɛnɛ kɛ, njefo kɛ bó to kee wase bokɛnɛ kɛ. ɛ nu bó bô ké no bii Waa Njee le naa fɛɛ fò wvù gene. Bonyii ban nu bô bó to sumɛɛ ɛnte jo ɛngokɛ ke bonyii le kecii ɛ bó enu diɛwɛ mvuntam mvu fwe le fò Nyo' bô Waa Njee le. <sup>5</sup> Mbiay ke baa yuu buy wase diuw wvubole kɛ. Bó nu fibole sɛ nlom.

### *Njeme bonceendaa bo Nyo' le bo botɛtɛ*

<sup>6</sup> ɛ me mbvuu nɛ n'yɛn nceendaa Nyo' mvu le ɛ wvù bile entelɛɲ jo ɛbulɛ. Wvù to

kɛɲke saaka wvù jee wvù mɛy lo keefewɛɛ è bonyii bô nu yí nshɛ le bocii. Wvù to nu keefewɛɛ è bitum bicii, bô bontɛw bocii, noo bonyii bô jemyi naa diɛw yì la noo naa bonyii bô la bocii. <sup>7</sup> ɛ nceendaa wvudvu fun fowɛɛwe ɛ, “Ben efanè Nyo' tumtè monkum mew, njefo kefew ke nsaw we le nu ɛ kocɛn wase. Ben enyaà mbense wvu baay è wvù wvù to bomɛɛ ɛbulɛ bô nshɛ noo joo yì baay bô mondvuum mò jóo buyte mó le.”

<sup>8</sup> ɛ wvumvu nceendaa Nyo' wvu ɛ bofɛɛ, no bii wvù le gayte ɛ, “Babilon wvu baay nu ɛ gbwe wase, wvù nu ɛ gbwe wase. ɛ nu wvù wvù nu ɛ ge bitum bicii ɛ wu nce we nsake diɛwɛ mbvuum e.”

<sup>9</sup> ɛ wvumvu nceendaa Nyo' wvu ɛ botɛtɛ mum bi tɛn bó le, no fuɲke fowɛɛwe ɛ, “ɛ wee mom lo ɛ nya mbense wvu baay è nyam yì bɛmte yɛ bô è lan nyam yidvu, ɛ kɛɲke tɛn nciise fojise kɛɛɛ yí kebo le, <sup>10</sup> tu wvù nu ke ewu shém Nyo' yì ffuuke diɛwɛ no wee ké wu mbvuum. Shém yidvu nu ɛ wvù ɛ bɛɛsɛ è fiko fiew fi nsase le ɛ wvù baa fiysɛn kɛ. Wvuwee wee nu ɛ bó nu ke elan wvù è fiɛɛ le ɛ fí fiɛɛ diɛwɛ mvunjan e, é wvù eyɛne ɲgɛw jó. Fifin nu ke enu fwe dvu bonceendaa bo Nyo' le bô yuule bô Waa Njee. <sup>11</sup> Njiim nu ke ebene kɛ lo sekecii sɛ ɲka fò bó lan bó ɲgɛw e. Kɛ bonyii ban bô nyaa mbense wvu baay è nyam yì bɛmte bô è lan nyam yidvu noo bonyii bô kɛɲke nciise diee diw nu ke ekeɲke naa lo nɛɛtɛn yí ɲgɛw wvubole ɛmvunsheen kɛɛɛ ɛntan kɛ.” <sup>12</sup> Fifin gene fò bonyii bô è nu bo Nyo' le bô è nu bó bô gɛɛle bonci bo Nyo' le, ɛ bó ɛ lese fitele yí Jisos e, ɛ bó kɛɲke keekuu shém.

<sup>13</sup> ɛ me nɛ n'yuw ɛ diɛw jemyi won Nyo' le, gayte è me ɛ, “Sanɛ fin: ɛ kɛw yí keseen ɛ gen lo nu ɛ njoɲ wvu baay nu fò bonyii bô kpwee ɛ bó ɛ taashɛ bô bo Tata le.” ɛ Keyoy ke Nyo' le bense ɛ, “Njoɲ wvu baay nu fò bó le keceɛy, njefo bó nu elɛɛtɛn yí monlum mobole, é gee dibole di jee ebi bó le.”

### *Ngbwele wvù è nu nsaw Nyo'*

**13:17** 13:18; 15:2    **14:1** 22:4; Yɛsa 4:5; Jue 3:5; 3:12    **14:2** 1:15; 15:2; 19:6; Esek 1:24-25    **14:3** 4:4, 6; 5:9    **14:4** Jon 10:4-5    **14:5** Yɛsa 53:9; Sef 3:12-13    **14:6** Mat 24:14    **14:7** Mben 146:6    **14:8** 17:2; 18:2    **14:9** 13:15  
**14:10** 15:7; 16:1, 19; 19:20; Keɲ 19:24; Mben 11:6; Yeli 25:15; Esek 38:22; Mat 25:41    **14:11** 19:3; Yɛsa 34:10    **14:12** 13:10    **14:13** 1:3; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7, 14; Ibu 4:9-10    **14:14** Dan 7:3-14; Mat 13:39-40; 17:5; 24:30; Lem 1:9  
**14:14** 1:7, 13

14 Ben eyekε eyuw, ε me nε ntaa n'yεn kembεw e ε kí baa lo, ε wee ε shii yí kembεw kedvu le fieesene wee wvù diee nu Waawee. Wvù to nu ε bon kefo ke bvunfon e ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yεele, kεηke finyo εbo ε fí nu diεwε fi yun e, koole. 15 Ε wvumvu nceendaa Nyo' nε buy yew ncese le, funj wee wε wvù to shilεε yí kembεw e foweεwe, gay λε, “Nεke finyo fiuw egbwele ηgbwele dvú. Kefew ke ηgbwele le nu ε kocεn wase, ε εkolε ke nshε le nu ε loocε wase ε be kè bó egbwele.” 16 Nonεn, ε wee wε wvù to shilεε yí kembεw e mum jiw finyo fiew yí εkolε ke nshε le, ge ηgbwele dvú yí nshε le.

17 Ε wvumvu nceendaa Nyo' bvuu buy yew ncese yi fowe le, ε wvú kεηke ten finyo diεwε fi yun e εbo ε fí koole. 18 Ε wvumvu nceendaa Nyo' mum buy fô ketan ke ncese le, ε è nu wvù kεηke mvunçay εwe jo ηguy. Ε wvú funj foweεwe ê wvumvu wε wvù to kεηke finyo fi koole fiε λε, “Nεke finyo fiuw esumyε bikawci bi mvuntam mvu mbvuum e dvú yí nshε le, njefo mvuntam mvudvu nu ε yεε wase.” \* 19 Ε nceendaa Nyo' wvudvu mum jiw finyo fiew yí nshε le, sumyε mvuntam mvu mbvuum e mvu yí nshε le, baancε, tfuw bvudvuu bvυ baay bvù bó somte mbvuum fó le, ε fifin dunçi fiεε fi shém Nyo' yí ffuuke nu ke ege bô bonyii. 20 Ε bó no somte mvuntam mvu mbvuum e modvu bô bikaa εkfunj jo ke-laante, ε è buyte ελεmε, yiηsene bene buyte diεwε fô diuw nyambala le, λεηke gene, γεn buy diεwε bomay e gee fεε.

## 15

*Bonçew bo bosooshwi y bô è nu bo kemεse le*

1 Ε me mbvuu nε n'yεn kfuu fiεε fi diuw wvù yumεεn e fimew fowe, ε è nu naa lo kençhaw ke fiεε le ke baay. Ε to nu bonceendaa bo Nyo' le bosooshwi y ε bó kεηke bonçew bosooshwi y bô è nu bo kemεse le

keenya ê bonyii, njefo boban nu bô Nyo' nu emεse edunçε shém ye yí ffuuke dvú.

2 Ε me mbvuu nε n'yεn fiεε fimew e ε fí fieesene joo yi baay mi yí nu ε bó ε fiyεn bô ηguy, ε yí yuule naa diεwε kenλεy e. Ε bonyii bomew leeme mbew joo yi baay yidvu le ε è nu bô to soε wase nyam yí bemte ye bô lanj ye noo εjise ε ηwa' yò è nu diee di nyam yidvu le. Bó to leeme fó kεηke dikome di Nyo' le can e, 3 yemte ηkiee Muses wvù wee lemme Nyo' bô ηkiee Waa Njee. Bó to yemte λε,

“O Tata Nyo' wvù Kεηke Mvunçay Mvunciim,  
mwεεm mvù wo gee nu naa mvu baay bô mvu kençhaw e.

Wo nu Nfon bitum bicii, \*

ε je yí wo gee mwεεm jó nu yi teytey bô yi keçεy.

4 O Tata, wee wvù nulo saa efane wo, tumte monkum muw nu yεε?

Ε mεy ke wo maan wvù yuule.

Bitum bicii nu ke etoo nyaa mbense wvu baay ê wo,

njefo bó nu ε yεn mwεεm mvù wo gee le ε mvú nu teytey.”

5 Ejim jodvu ε me nε ntaa, n'yεn ε bó yene yew ncese yi fowe yí è nu cun yí dunçi λε Nyo' nu bô bonyii. 6 Ε bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi y bô to kεηke bonçew bo bosooshwi y ba mum buy yew ncese yidvu le. Bó to nu ε tfume ndvú ε yí looci lawkene, waw diη'waw yí gvúw e ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yεele. 7 Ε fiεε fimwaaη ηgoo mwεεm mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε le mum nya bintee bisooshwi y ê bonceendaa bo bosooshwi y ba ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yεele. Bintee bidvu to nu ε yiηsεn bô shém yí ffuuke yi Nyo' wvù nu dvú sekecii sε ηka. 8 Ε yew ncese nε yiηsεn lo bô njiim yí nεn'yi fô n'yuu Nyo' bô fô mvunçay mwew e. Ε fí mum no nu λε wee yaa to nulo ebvuu eley yew ncese Nyo' le ke, γεn buy no bonçew bo bosooshwi y bô bonceendaa bo Nyo' le bo

\* 14:18 Mvuntam mvun nu ê díεw bala le le, «grapes.» 14:19 19:15; Yεsa 63:1-6 15:1 4:5; 15:7; 16:1; 17:1; 21:9 15:2 4:6; 5:8; 13:15, 18; 14:2 15:3 4:11 15:3 16:5-6; 19:2; 22:12; Dito 32:4; Mben 145:17; Ksm 15:1; Mben 111:2; 139:14 \* 15:3 Bonçwa' bo boyvuum bomew kεηke λε, “Nfon wvu sekecii”, bomew λε, “Nfon bonyii bô è nu bo Nyo' le”. 15:4 14:7; Mben 86:9; 98:2-3; Yεsa 2:2-3; Yeli 10:6-7 15:5 11:19; Ksm 40:34; Lem 7:44 15:6 1:13; Dan 10:5 15:7 4:6; 14:10; 16:1 15:8 Ksm 40:34-35; Yεsa 6:4; Esek 44:4

bosooshwiw ba to keŋke keenya ê bonyii to kaε.

## 16

*Bintee bi bisooshwiw bi shém Nyo' yì ffuuke le*

<sup>1</sup> E me ne n'yuw ε diεw mi jemyi foweεwe yew ncese yidvu le ê bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwiw ba le, “Ben egen etfuw shém Nyo' yì ffuuke yì nu ê bintee bi bisooshwiw biε le yì nshε le.” <sup>2</sup> E nceendaa Nyo' wvu fwe mum gen tfuw kew kentee ke shém Nyo' yì ffuuke le yì nshε le. E binçoken bi bemte luci, kooyε bonyii bò to keŋke nciise nyam yì bemte ye nyaa mbense wvu baay ê lan nyam yidvu. <sup>3</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bofεε tfuw kew kentee ê joo yi baay e, ε joo yidvu baŋke no nu diεwε elemε ke keŋkpwe ke wee le. E fiεε ficii fi to cee ê joo yidvu le kpwe. <sup>4</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ botεte tfuw kew kentee ê jóo yì booke le noo mondvuum mò jóo buyte mó le, ε yì ne tu elemε. <sup>5</sup> E me n'yuw ε nceendaa Nyo' wvù taale fô joo le jeme le, “Nyo', wo nu Nyo' wvu teytey ê je yì wo sumtene bonsaw ban e.

Wo wvù nu keseen, ε wo to nu wase.  
O Nyo', wo wvù yuule.

<sup>6</sup> Bonyii ban nu bò elemε ke bonyii bò è nu buw e  
noo bonyii buw bo ntum e nu fobo fo bó.  
Wo ε mum ε nya elemε ê bó, bó ε wu.  
Fifin nu naa nlawma wvubo.”

<sup>7</sup> E me ne n'yuw ε diεw buy fô ketan ke ncese le bense le,  
“Eε Tata Nyo' wvù Keŋke Mvunçay  
Mvunciim,  
wo sumtene bonsaw buw bii je kecεey bò yi teytey e!”

<sup>8</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bonεw tfuw kew kentee ε è nu yì diuu le, ε diuu keŋke je keekeyte lo ton'yi bonyii diεwe ŋguy e. <sup>9</sup> E nton'ye wvu baay wvù to buyte yì diuu le no ton'yi bonyii. Geenεn ε bó faŋε yaa ekumen lo mvuntelem mvubole, etumte ε è nu monçum mo Nyo' le ke. E bó

kaa no beete lo bô diee di Nyo' wvù keŋke mvunçay mvu bonçew ban e.

<sup>10</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ botin tfuw kew kentee ε è nu yì kawla nyam yì bemte ye le, ε won wvù nyam yidvu to saake ne jiim lo. E bonyii no nu yì monlum e lumyi elem εbo. <sup>11</sup> E bó ne no nan'yi lo Nyo' wvù nu we nje nlucε bô binçoken bibole. Geenεn faŋε yaa ekumen gee dibole ke.

<sup>12</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bosooaan tfuw kew kentee ε è nu ê joo yì Yuflets e, ε joo yidvu mum yum, keeseyse je wvu le bonfon bò nen'yi ê keba kè diuu sane le efey jó. <sup>13</sup> E me ne n'yeŋ biyoy bi yiile bimew e bitεte ε bí fieesene bisham. E bí buyte diuw keŋguum ke nyam yì fieesene nyam joo le, bô diuw nyam yì bemte ye le, noo diuw wee wvù mbiayte le wen nu wee ntum Nyo' le. <sup>14</sup> Biyoy bin nu bonceendaa bo dεwle le. E è nu bí bi gee mwεεm mvù dunçi mvunçay mvubole. Bí ghane gene fô bonfon bo bitum e bicii yì ekole ke nshε le baanci bó le bó eseyseè jem yì nu ke enu diuu di baay di Nyo' wvù Keŋke Mvunçay Mvunciim e.

<sup>15</sup> Jisos to nu ε gay le, “Ben eyekε eyuw, me nu ŋke enε nto diεwε coon e. Njon wvu baay nu wvu wee wvù baa leete ke, wvù keŋke ndvú ye ye le wvu le fo wvú ke enε etum ebuy kenyi kencimte é bonyii eyen kencimte kew e.”

<sup>16</sup> E biyoy bidvu ke mum baance bonfon bodvu fô bvudvuu bvù bó teŋε ê diεw Ibulu le le Amagedon e.

<sup>17</sup> E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bosooshwiw tfuw kew kentee we yì fwefwe le. E diεw mi buy yew ncese le fô kawla nu jemyi foweεwe le, “Fí ε ge wase ye!” <sup>18</sup> E jaŋ ne no lawkene, baykene, dvûmte ε nshε shiike bô mvunçay baay. Ke kfuw wvuε nshiw wvù nshε to shiwεε bô mvunçay baay nen to ke baa yuu nu wase dvú ε kew no wee to kewεε enu yì nshε le ke. Nshiw wvudvu to nu ε bem baay. <sup>19</sup> E kelaante ke baay senεn buy biba bitεte. E bilaante bi bitum e no keeshi.

**16:1** 15:1; Mben 69:24; Yεsa 66:6; Yeli 10:25 **16:2** 13:15; Ksm 9:10 **16:3** 8:8; Ksm 7:17-21; Mben 78:44 **16:6** 17:6; 18:24; 19:2; Dito 32:43; Mben 79:3, 10; Mat 23:35, 37 **16:7** 15:3 **16:9** 9:20-21; 16:11, 21 **16:10** 13:1-2; Ksm 10:21-22; Yεsa 8:22 **16:12** Yεsa 11:15; 44:27; 46:11 **16:13** 12:3; 13:1-2; Ksm 8:2; Mben 78:45 **16:14** 11:17; 13:13-14; 19:20; Mat 24:24; 2Tes 2:9; 19:11-21 **16:15** 3:3, 18 **16:17** 16:1; Yεsa 66:6 **16:18** 4:5; 6:12-13 **16:19** 14:10; 18:2

Nyo' to nu ε kume kelaante ke baay kin kè è nu Babilon, nya fiko fi shém ye yì ffluuke le ε wvú selle. <sup>20</sup> Ε bitum bi ê joo entelenj bicii fεε lo, ε dikum ten laken lo. <sup>21</sup> Ε εbew yo baay baay no gbwekene fowe ε dimwaan jite diεwε bokilu mbaanyε le. Ε εbew yodvu gbwekene yì bonyii le. Ε bó no nan'yi lo Nyo', njefo wvú nu ε ciinse ηγεω εbew yì bó le. Wvuwvun ηγεω to bemte baay.

## 17

### *Kentenj ke kpwoon nsake le bô nyam yi bemte*

<sup>1</sup> Ε nceendaa Nyo' mvu ente jo bonceenda bo Nyo' le bo bosooshwiw bô to kenjke bintee bi bosooshwiw biε ne to gay ê me le, “To é me enduñce ê wo kfuu ηγεω wvù bó nu ke enya ê kentenj ke kpwoon nsake we wvù nu ε shii yì jóo le nteen. <sup>2</sup> Kpwoon wvun nu wvù bô bonfon bo yì nshε le fen gee nsake, ε nce we nsake wvun ε koo wase bonyii bo yì nshε le fen diεwε mbvuum e.”

<sup>3</sup> Ε nceendaa Nyo' wvudvu ne jo me ε me nu can Keyoy ke Nyo' le, gen dvú ηkpwaante. Ε me n'yen kpwoon mvu le ε wvú ε shii yì nyam yì bemte le ε yì yeεle nen ghanj ε yì ε yinjen lo bô ediee yì ye le yicii yò beete bô diee di Nyo' le. Nyam yidvu to kenjke bikuu bosooshwiw bô bitonj yuufe. <sup>4</sup> Kpwoon wvudvu to nu ε sufe ye bô ndvú bonyii bo baay baay ε yì yeεle lo, ε wvú lawkene ye le bô biεε bì bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle noo dikfuu di εta yò lumte le noo ejise ε banj. Wvú to jici fiko ê wvú εbo ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle ε fí ε yinjen bô mwεem mvù bemte noo nnyen ye kenjanj. <sup>5</sup> Bó to nu ε sanj diee dimew fojise fo wvú ε dí nu ê ηgan e le, “Babilon wvu baay wvù bwee bokene bo nsake le noo wvu mwεem mvù bemte yì nshε le.” <sup>6</sup> Ε me n'yen ε kpwoon wvudvu ε wu wase ελεμε ke bonyii bô è nu bo Nyo' le bô bó yuwyεε nje Jisos, kí ε koo wvú diεwε mbvuum e.

No me n'yenεε kpwoon wvudvu le nonen, ε diuw yum me baay. <sup>7</sup> Ε nceendaa Nyo' we

bife ê me le, “Diuw yumte wo nje la? Me nu ensee ê wo kenylε ke fiεε le kè nu ekume kpwoon wvun bô nyam yì bemte yin yì kenjke bikuu bosooshwiw bô bitonj yuufe yì tuule wvú. <sup>8</sup> Nyam yì bemte yin yì wo yen nu ε yì to nu dvú, geenεn keseen wvun ke yì nu dvú ke. Yì nu ke enε ekuse ê kentuke kiε kè shiile nen ηoonη e, eben ê we emum egen fô bó nu elεse lo yì. Diuw nu ke eyumte bonyii bô nu yì nshε le bô bó ke baa sanj wase ediee εbo ê ηwa' bonyii bô kenjke nshii le ε kew no wonj to kewεε le. Wvú nu ke eyumte no bó nu ke eyene nyam yin e, njefo nyam yin to nu dvú, geenεn yaa bvuu nu dvú ke, ε yì bæε ke εbvuu eto. <sup>9</sup> Fin nu fiεε ε fí shieele εkolε kè kenjke bvufee. Bikuu bi nyam ye le bi bosooshwiw nu dikum disooshwiw di kpwoon we shiile yì dvú le. Bikuu bidvu nu ten bonfon bosooshwiw. <sup>10</sup> Bonfon bo botin nu ε bó ε gbwe wase, ε mwaan bæε saake, ε wvumvu baa to wase ke. Wvuwe nu ke edioo ε to, é wvú ekenjke ke keenu dvú yì kefew e nen caan. <sup>11</sup> Fí ekume nyam yì bemte ye yì to nu dvú ε yì yaa bæε dvú ke, nu ε yì nu ten nfon, ε nfon wvun nu wvu bokan nyan, geenεn ε wvú nu ηgoo bonfon bo bosooshwiw ba le. Wvuwe ten nu ke edioo ε to emum egen fô bó nu elεse lo wvú.

<sup>12</sup> Bitonj bi yuufe bi wo yen bin nu bonfon yuufe bô bó baa enya wase mvunjay mvu sa' le ê bó ke. Bó nu ke edioo ε ghaa bó, é bó emum ekenjke mvunjay keesaake bô nyam yì bemte ye. Geenεn bó nu ke esaw ke yì ntam kefew e mwaan maan. <sup>13</sup> Boban bocii nu ε bó kenjke ke ηkpawce mwaan. Ε bó nu ke enya mvunjay mvubole mvu sa' le mvunciim ê nyam yì bemte ye. <sup>14</sup> Bó nu ke ebaance etum jem bô Waa Njee, geenεn é Waa Njee eso bó, njefo wvú nu Tata botata bocii bô Nfon bonfon bocii. Wvú nu ke etum eso bô bonyii bew bô wvú nu ε tee ε caw ε bó leeme bô wvú sekecii.”

<sup>15</sup> Ε nceendaa Nyo' we gay ê me le, “Jóo yì wo be yen yì kpwoon nsake we shiile yì dvú le nu dikfuu di bonyii le bô bibombom bi bonyii le noo bitum noo bonyii bô jemyi naa diεw yì la. <sup>16</sup> Ε bitonj bi yuufe bi wo

**16:21** 11:19; 16:9 **17:1** Yeli 51:13 **17:2** 14:8; 17:18; 18:3; Yeli 51:7; Na 3:4 **17:3** 1:10; 21:10; Esek 8:3; 40:2; 13:1-2 **17:4** 18:3, 16; Yeli 51:7; Esek 28:13 **17:5** Yeli 2:20; Os 1:2 **17:6** 16:6 **17:7** 13:1-2 **17:8** 13:3; 3:5 **17:9** 13:18 **17:12** Dan 7:7, 24 **17:14** 19:16, 19; Dito 10:17; Mben 136:3; Dan 2:47; 1Tim 6:15 **17:15** 17:1 **17:16** 17:2; 18:8; Lew 21:9; Esek 23:29; Os 2:5



be yεn biε nu ε bô bo nyam yì bεmte ye nu ke ebane kpwoon nsake wε. Bó nu ke eyow mwεεm mwew mvunciim é wvú emεy kenyi kencimte, é bó εjεj nyam ye ye, emεse eton wvú bô ηguy. <sup>17</sup> Fifin nu ε è lese Nyo' é mvuntelem mvubole le bó ege fiεε fi wvú shieele, ε mum ε ge le bó ekeηkè ηkpawwε mwaan keenya mvunγay mvubole mvu sa' le é nyam yì bεmte ye egεn ebuy no diεw Nyo' ke eto ekocεn. <sup>18</sup> E kpwoon wvù wo be yεn wε nu kelaante ke baay kè keηke mvunγay εwe jo bonfon bo yì nshε le bocii.”

## 18

### *No kelaante kè Babilon nu ke egbwe*

<sup>1</sup> Ejim jodvu ε me n'yεn nceendaa Nyo' mvu le ε wvú shiile too we keηke mvunγay mvu baay, ε n'yuu we baa yì εkolε ke nshε le kecii. <sup>2</sup> E wvú funj foweεwe bô diεw yì tεmyi le, “Babilon wvu baay nu ε gbwe wase! Wvú nu ε gbwe wase! Wvú nu ε tu wase bvudvuu bvù bonceendaa bo dεwle le cee fó le. Wvú nu tfum biyoy bì yiile bicii. Wvú nu wase tfum mvunyiim mvù nyene bô mvù bó bane mvunciim. <sup>3</sup> Wvú nu ε gbwe wase njefo bitum bicii nu ε wu wase nce we nnyεn kenjan wvú ε koo bó diεwε mbvuum e, ε bonfon bo yì nshε le nu ε ge wase nce nnyεn kenjan bô wvú. Bonyii bo way e bocii bo yì nshε le nu ε kukεn wase yì ye le nje kpaww we wvù wvú nu ε baance wa wvú ε fum lo.”

<sup>4</sup> E me mbvuu n'yuw ε diεw mi fuunke won wvu we le gayte le,  
“Bonyii bem, ben ebuy lo jó,  
wvu le fo ben ke eley bibefε biew e,  
bô le fo ben ke eley tεn ηgεw wvù nu ke eto fô wvú le.

<sup>5</sup> Bibefε biew nu ε bí ε loocε wase ε yinεn ε ben ε buy fowe,

Nyo' ε kume wvú yì mwεεm mwew mvù befe le.

<sup>6</sup> Bó ege bô wvú no wvú ge bô bonyii bomew.

Bó elaw wvú yì gee diεw e bokan bofεε.

Bó egεε mbvuum mò è nu ηgεw mvunγkom mvunfεεm

é fiko fi wvú ké no gεεle wvu bonyii bomew e jó,

enya é wvú ewu.

<sup>7</sup> Bó efew ηgεw bô nsase enya é wvú

ke leηleη no wvú to saale ye é bvukukε ente diee εkolε kew.

Wvú shiile no kfunε gvuw gayte le,

‘Me nu Yaa yì kawla le,

ke me nu kpwεε ηkfu ke,

ε ke me nu ηke en'yuu mbeelee nsoo εkolε ke.’

<sup>8</sup> No wvú gayte nonεn, nu ke no ηgεw nu ke eto

yì ye le yì diuu le dimwaan.

Kεncεm nu ke egbwe yì ye le, é wvú ebeelee soo εkolε.

E jεη nu ke ekoo tεn wvú.

Bó nu ke eton wvú bô ηguy,

njefo Nyo' Tata wvù nu ke esaw wvú nu ε wvú keηke mvunγay.

### *Bonyii bo yì nshε le nu ke ebeelee Babilon*

<sup>9</sup> Bonfon bo yì nshε le bô se gee nnyεn kenjan bô wvú, diee ye bô wvú, nu ke ebeelee ffule seke bó ε yεn no njiim bene yì ye le no wvú fiee. <sup>10</sup> Bó nu ke eleeme lo ntamndwee bô nfan no bó yεne ε bó njiηsene bô wvú. Bó nu ke ecamte ye gayte le, ‘Ey me! Ey me! Babilon, wo wvù kelaante ke baay! Wo wvù kelaante kè kuuke! Ngεw nu ε mum ε to lo yì yo le ke yì ntam kefew e nεn mwaan e?’

<sup>11</sup> Bonyii bo way e bo yì nshε le nu ke ebeelee wvú soo bikuu njefo ke wee bεε dvú wvù nu ke eguyte mwεεm mvubole ke. <sup>12</sup> Ke wee bεε dvú wvù nu ke eguyte mwεεm mvubole diεwε mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle kεnεε kè baa, kεnεε mvù bó kene bô kfuε εta yò lumte kεnεε bô ejise ε ban ke. Ke wee bεε dvú wvù nu ke eguyte ndvú yibo yì lemeleme kεnεε yì yεεle ηgaciηgaci, kεnεε yì bonene kεnεε yì yεεle ghanη ke. E ke wee bεε dvú wvù nu ke eguyte bite bibole bì samte jee, kεnεε mwεεm mvubole mvunciim mvù bó kene bô bigew bì keyoo le noo mwεεm mvunciim mvù bó kene bô bite bì lumte noo ketwaa noo ketfu noo εta yò lawkene ke. <sup>13</sup> Ke wee bεε dvú wvù nu ke eguyte

bite bibole bì bó keenci bonfley bò sh-fuunjkene dvú noo mwεem mvù shfuunjkene mvù bó dεele mwεem dvú noo jiin noo kfuu bonfley bò shfuunjkene bomew, noo kfuu jiin dimew, \* noo mbvuum noo mεem noo mvuum mo εgin e bó εgin εbo ke. Ke wee bεε dvú wvú nu ke eguyte bona' bobole noo njée noo nyámbala noo bikoto bibole bì è guute nyam ke. E ke wee bεε ten dvú wvú nu ke eguyte bonyii bo boyuum bò bó geese le è nu bonfaw ke. <sup>14</sup> Bó nu ke egayte ê wvú le, 'Mwεem mvunciim mvù fitele fiuw se nu yí dvú le nu ε mvú ε gen wase, ε kpaw wo bó bvukuke bwuw bvucii ε ka wase, ε wo yaa bεε ke ebvuu eyuu eyen mvú le ke.' <sup>15</sup> Bonyii bo way e bò to geese mwεem kawte bigew can ye le, nu ke eleeme lo ntamndwee nu bó nfan no bó yene ε wvú yene ηgew. Bó nu ke efuunke lo kpwe, soo bikuu camte ye gayte le, <sup>16</sup> 'Ey me! Ey me! Yii yi baay fô kelaante ke baay kin e kè se nu ε kí ε sufe ye bó ndvú yi lemeleme noo yì yeεle ηgacingaci noo yì yeεle ghanη, lawkene ye le bó biεε bì bó kene bó ketwaa ke bigew e kè yeεle noo kfuu eta yò lumte noo ejise ε ban. <sup>17</sup> Bó nu ε mum ε yeε ke lo bvukuke bwew yì ntam kefew e nen mwaan e?'

ε bocee bikuu bi bonguw e bocii bó bonyii bò lene ê bonguw e noo bò lemte jó noo bonyii bocii bò lene ê joo kamene way, nu ke eleeme lo ten ntamndwee. <sup>18</sup> Bó nu ke eyene njiim yì bene no wvú fieε mum beele ghayte le, 'Kelaante kè se nu diεwe kelaante ke baay kin e nu kè la?' <sup>19</sup> Bó nu ke ekfumte kebvu εfa no bó fuunke kpwe soo bikuu, beele ghayte le, 'Ey me! Ey me! Yii yi baay fô kelaante ke baay kin kè bonyii bocii bò keηke bonguw bo ê joo nu ε kuken yì bvukuke bwew e! Bó nu ε mum ε yeεse lo kí ke yì ntam kefew e nen mwaan e?' <sup>20</sup> Ben bò nu won Nyo' le, ben elanlanè finen yì fieε fi kooy fô wvú le. Ben bocii bò è nu bonyii bo Nyo' le bó boom bo ntum e bo Jisos e noo bonyii bo ntum Nyo' le bocii, elanlanè njefo Nyo' nu ε sumten wase nsaw yì fieε fi wvú

ge bó ben e!"

<sup>21</sup> E nceendaa Nyo' wvú temyi mvu mum ne tuu kebwee ke te le ε kí nu diεwe diene di baay e, shike ε dí shii ê joo yi baay e nen wuuu. No wvú shike nonen mum gay le, "E nu ke nonen no bó nu ke eshike wo wvú kelaante ke baay kè Babilon é wo eshii bó mvungay nen, bó saa bvuu ke eyen lo wo le ke. <sup>22</sup> Ke bó bεε ke ebvuu eyuw naa lo kome kenεε yowe kenεε ndon kenεε son jo wo ke. Ke bó bεε ke ebvuu eyen naa lo ε wee lemte fieε kenεε è nu naa fi la jo wo ke. Ke bó bεε ke eyuw naa lo ε diene jemyi jo wo ke. <sup>23</sup> Ke ken'yeese bεε ke ebvuu eyεε jo wo ke. Ke bó bεε ke ebvuu eyuw naa lo ε diεw cee bvujen kenεε yi jen jemyi jo wo ke. Fí nu ke enu nonen njefo bonyii bo way e bo jo wo to nu bonyii bo baay baay bo yì nshε le, ε wo to lεεle bitum bicii bó nfim yo. <sup>24</sup> E nu kelaante kin kè elεme ke bonyii bo ntum Nyo' le bó ke bonyii bò è nu bo Nyo' le nu can kí le. E è nu kí kè bonyii bocii bò bó yuwyi yì nshε le nu can kí le."

## 19

### *ε bó no nyaa mbense ê Nyo'*

<sup>1</sup> Ejim jodvu, ε me ne n'yuw ε fieε yosene lo won wvu we le diεwe è nu kebombom ke bonyii le ke baay, wamte le, "Mbense enù fô Nyo' wese le. E nu wvú wvú boysee bonyii, ε è keηke wvú bvukuke bó mvungay.

<sup>2</sup> Wvú sumtene bonsaw bew bii keεey bó je yi teyey e.

Wvú nu ε lan wase ηgew yì kenten ke kpwoon nsake we

wvú se beete εkolε ke nshε le bó nce we nsake le.

Wvú nu ε tfuse wase envuke yì kpwoon wvudvu le

ke bonyii bew bo lemte le bò wvú se yuwyi le."

<sup>3</sup> E bó bvuu kase no wamte le, "Mbense enù fô Nyo' le.

Njiim yì bene ê kelaante kin e nu ke ebene ke lo sekeci se ηka."

\* **18:13** Kfuu jiin din ê diεw bala le nu le «frankincense», ε kfuu bonfley bò shfuunjkene ban nu ten le «myrrh». **18:15** Yesa 47:15; Esek 27:36 **18:16** 17:4 **18:18** Esek 27:28-34 **18:20** 12:12; Yeli 51:48 **18:21** Yeli 51:63-64 **18:22** Yesa 16:10; 24:8; Esek 26:13 **18:23** Yesa 23:8; 47:12; Yeli 7:34 **18:24** 16:6; Yesa 26:21; Yeli 51:49; Esek 24:7-8 **19:1** 4:11 **19:2** 15:3; 16:6; 22:12; Dito 32:43; Mben 79:10 **19:3** 14:11; Yesa 34:10 **19:4** 4:4, 6; 5:7; Mben 106:48

4 Ε bocε' bo bonyii le bo mbaanfιεε ncow bonεw ba noo mwεem mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε mum gbwe γεν fokuse nya mbense wvu baay ε Nyo' wvù nu ε shii yî kawla le. Ε bó no gayte le, “Fí enù nonεn. Mbense enù fô Nyo' le.”

5 Ε diεw mi mum buy fô kawla le gayte le, “Ben bocii bò nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le, ben ebenseè Nyo' wesebeene, ε ben bocii bò fane wvù κενεε ε nu bo caan caan κενεε bo baay baay, enyaà mbense ε wvù.”

*Nkaw bvujen bvu Waa Njee le*

6 Ε me mbvuu nε n'yuw fieε fimew ε fí nu diεwε diεw kebombom ke bonyii le ε fí yole diεwε joo yî gbwee ε ηκοη e, wamte diεwε jaη yî baykene bô mvuηgay e le, “Mbense enù fô Nyo' le, njefo Tata wesebeene wvù Nyo' wvù Keηke Mvuηgay Mvunciim saake wase.

7 Beene elanlanè, sakenè, nyaà mbense ε wvù, njefo kefew ke bvujen bvu Waa Njee le nu ε to wase, ε Jen nu ε wvù ε seyse wase εkolε kew.

8 Bó nu ε nya wase ndvu yî nu lemeleme yuule lawkene wvù ε tfume.” (Ndvu yin nu gee di teyey di bonyii bò ε nu bo Nyo' le.)

9 Ε nceendaa Nyo' wvudvu bvuu gay ε me le, “Sanε fin fi le, ‘Njon wvu baay nu wvu bonyii bò bó nu ε be bó le bó eto fô ηkaw bvujen bvu Waa Njee le.’” Ε wvù bvuu gay ε me le, “Bonjeme ban nu naa keceεy bonjeme bo Nyo' le.” 10 Ε me mum nε ηgbwe bikaa biew e keenya n'wvum wvu baay ε nceendaa Nyo' wvun. Ε wvù gay ε me le, “Fo wo ege nonεn κε. Me nu κε ten wee lemme diεwε wo noo boom bo bwoo le bò leeme yî fieε fi bó jemyi εκumε Jisos e. Ε nyaà n'wvum wvu baay ε ε nu ε Nyo'. Fιεε fi bó jemyi εκumε Jisos fin \* nu κε fí kebεε fi bonyii bo ntum Nyo' le to jemyi.”

*Ε Waa Nyo' tum jem so bonyii bew bo bvuban e*

11 Ε me nε n'yεn ε fowe ε yene, ε nyambala mi yî baa leeme. Ε wee wvù nu yî dvú le nu ε bó teηe le Wee wvù Leeme yî Diεw ye le bô le Wee Kεceεy, ε wvù ké no sumtene bonsaw bew κενεε tumte jem ye teyey. 12 Ε jise eye to nu diεwε leme di ηguy e, ε bifo bi bvunfon e nu εfa jo wvù nteen. Wvù to κεηke diee ε bó ε saη yî ye le ε wee mvu yaa nulo ekiεε dí εfey wvù κε. 13 Wvù to nu ε shfuse kekum kè defe ye le ε bó ε lese ε bilεem e. Diee di bó to teηe wvù dvú nu le Diεw Nyo'. 14 Ε bonyii bo jem e bo woη wvu we le bii ε wvù εjim ε bó ε jise ndvú yî lemeleme, ε yî yuule baa nεn bvuuu. 15 Nyo jem yî koole to buyte εmvu jo wvù ε ε nu yî wvù nu ke eso bitum dvú emum esaake bí bô mvuηgay mvu baay. Wvù nu ke ebvuse shém Nyo' wvù Keηke Mvuηgay Mvunciim eduηce ε bonyii. Shém Nyo' yin nu yî ffuuke naa baay diεwε nsom fô bó somte mvuntam ε mbvuum buyte le. 16 Yî kekum kew e bô yî kebun e nu ε bó to saη diee diεw le, “Nfon bonfon, noo Tata botata.”

17 Ε me mbvuu nε n'yεn nceendaa Nyo' mvu le ε wvù leeme εnte jo diuu. Wvù to leeme nonεn fuηke mvunyiim mvunciim mvù bile we gayte le, “Ben eto etaashε fô ηkaw wvu baay wvù Nyo' ge le. 18 Ben nu ke edie εgvun ε bonfon bô yo bocee bikuu bi bonyii bo jem e noo bonyii bò κεηke mvuηgay noo yo nyámbala bô bonyii bò bene yî, noo yo bonyii bocii bò nu bonfaw bô bò yaa nu κε bonfaw noo bonyii bo caan caan bô bo baay baay.” 19 Ε me mum n'yεn nyam yî bεmte bô bonfon bo yî nshe le noo bonyii bobole bo jem e ε bó taashε keetum jem bô wee wvù shileε yî nyambala le noo bew bonyii bo jem e. 20 Ε jem κεw, ε wvù koo nyam yî bεmte ye bô wee wvù to mbiayte le wen nu wee ntum Nyo'. Wee wvun nu wvù to ké no shee fwe dvu nyam yidvu, gee mwεem mvu diuw wvù yumεεn

19:5 11:18; Mben 22:25; 115:13; 134:1; 135:1 19:6 11:17; 14:2; Mben 47:5-10; 96:7-10; Saka 14:9 19:7 21:2  
 19:8 6:11 19:9 14:12; Yesa 25:6; Mat 22:2; Luk 14:15-16; 21:5; 22:6 19:10 6:9; 22:8-9 \* 19:10 κενεε le, “...  
 fieε fi Jisos jemyi fin ...” 19:11 4:1; 19:2; Mben 72:1-14; 98:9; Yesa 11:4; Esek 1:1-3; Lem 7:56 19:12 1:14-15; 2:17  
 19:13 Yesa 63:1-6 19:13 Jon 1:1 19:14 6:2-8, 11 19:15 1:16; 2:26-27; 11:17; 14:14-20; Yeli 25:30-31 19:16  
 17:14 19:17 Esek 39:4-5, 17-19 19:18 13:16 19:19 17:12-14; Mben 2:2; Esek 38:2-9, 14-16; Saka 14:2 19:20  
 13:1-2, 13, 15; 14:10; 20:10, 14; 21:8; Yesa 30:33

e. Mwεem mvun nu mvù yí to læle bonyii bò kɛɛ nciise nyam yì bεmte yidvu ye le dvú, nyaa mbense wvu baay ê lan nyam yì bεmte yidvu. Wvú to nu ε tfume bó bofεε ban ε bó nu boyuum ê mamase yì è fiee nguy bô mvunƙan jó le. <sup>21</sup> E wvú wvù shilεε yì nyambala ye le mum gbwoce kebese ke bonyii le bô nyo jem yì to buyte εmvu jo wvú, ε mvunyiim mvunciim die ye bonyii bodvu no ηεyte lo.

## 20

### *Sa'yi bilum ntfuke*

<sup>1</sup> E me mum nε n'yεn ε nceendaa Nyo' mvu shiile too fowe kɛɛ ken'ylene ke kɛntuke kè shiile nεn ηooηη e, noo kebwee ke ncaw e ê wvú εbo. <sup>2</sup> E wvú koo kɛnguum ke nyam yì fieesene nyam joo le kiε kè è nu yo yi biyvuum e ye yì è nu dεwle bvuu nu Satan, kay bô ncaw wε le wvú enù yì dvú le egeɛn ebuy bilum ntfuke. <sup>3</sup> No wvú kay nonεn, mum tfume ê kɛntuke kè shiile nεn ηooηη e kiε, fen, mum lay diuw wvudvu le wvú enù jó, wvu le fo wvú ebvuu eghane læle bonyii bitum e, ke egeɛn ebuy no bilum bi ntfuke biε ke efey. Ejim jodvu nu ε bó nu ke ekase efay wvú ecinε wvú le é wvú eghanci kε yì kefew e nεn caan.

<sup>4</sup> E me mbvuu nε n'yεn bokawla le, ε bonyii bò shiilεε yì dvú le nu bò bó nu ε nya bonsaw bò sawεεn can yibole. E me n'yεn tεn biyoy bi bonyii bò bó to yuwyeε bvuu shε bikuu nje bó to fewci ekumε Jisos noo diεw Nyo' le. Bonyii ban nu bò to baa nya mbense wvu baay ê nyam yì bεmte ye bô lan ye, ε bó to baa ge tεn nciise nyam yì bεmte yidvu fojise kεnεε can yibole kε. Boban to nu ε kase tu dvú no saake bô bo Klistu yì bilum e ntfuke. <sup>5</sup> Bonyii bò to kasεε tu dvú ban nu ε fifin nu mbuy wvu yì kpwe le wvu fwe. Kε kebese ke bonyii le bò to kpwekεnεε wase to nu ε kase tu dvú kε, geɛn buy no bilum bi ntfuke to feyεε. <sup>6</sup> Bonyii bò kɛɛ njoη wvu baay bvuu yuule, nu bò kɛɛ bvudvuu yì mbuy wvu yì kpwe le wvu fwe wvun e. Kε kpwe yi bokan bofεε

bvuu kɛɛ mvunƙay ê bó we kε. Bó nu ke enu bocee ncese bo Nyo' le bô bo Mboyse wvù Nyo' to kawεε le, ε bô bó nu ke esaake egeɛn ebuy yì bilum e ntfuke.

### *Bó nu ke elεse Satan*

<sup>7</sup> Bilum bi ntfuke bin nu ke edioo ε fey, é bó efay Satan yew ncaw e, <sup>8</sup> é wvú emum ebuy eto eghane læle bitum bicii bì nu yì εbuw ε won yo εna le. Bitum bin nu Gog bô Magog. Wvú nu ke ebaance bó é bó eseyse keetum jem. Bó nu ke elone lo diεwε monshεem mo ê joo yi baay e. <sup>9</sup> Bó nu ke ebuy elεn egeɛn yì nshε le egem bvudvuu bvu bonyii bò è nu bo Nyo' le bô kelaante kè è nu fitele fiew. Geenεn, nguy nu ke eshii fowe elεse lo bó. <sup>10</sup> Bó nu ke emum ekoo dεwle wvú to ghane læle bó, etfume ê mamase yì è fiee nguy bô mvunƙan jó le, fò nyam yì bεmte bô wee wvú to mbiayte le wen nu wee ntum Nyo' nu le. Bó nu ke eyεne ηgew fó εntan bô εmvunsheen sekeciε sε ηka.

### *Nsaw wvu fokemεse*

<sup>11</sup> E me mum nε n'yεn kebwee ke kawla mvu le ε wvú baa lo, n'yεn tεn wee wvú to shiilεε yì dvú le. E εbulε bô nshε nε fεε lo ê wvú ejise laken, ε bó fanε yaa bvuu yεn mvú le bvudvuu le kε. <sup>12</sup> E me n'yεn tεn bonyii bocii bò to nu ε kpwekεn wase le bo baay baay noo bo caan caan, ε bó leeme fwe dvu kawla. E bó yene bonwa', yene wvumvu ε è nu wvu εdieε ε bonyii bò kɛɛ nshii. E bó mum kεw no sumtene bonsaw bo bonyii bò to nu ε kpwekεn wase le, bii no gee di wee le to nu no bó san ê bonwa' ba le. <sup>13</sup> E joo yi baay bvuse bonyii bò to kpwekεnεε wase jó ε bó to. E kpwe bô won bonƙfu bvuse bobole bonyii bò to kpwekεnεε wase ε bó to tεn. E bó mum no sumtene nsaw wee bii fieε fi wvú to geε le. <sup>14</sup> E bó mum tfume kpwe bô won bonƙfu ê mamase yì è fiee nguy jó le. Mamase yì é fiee nguy jó yin nu kpwe yi bokan bofεε. <sup>15</sup> E dieε di wee le to baa nu ε bó ε san ê ηwa' bonyii bò kɛɛ nshii le, é bó tfume wvú ê mamase yì è fiee nguy jó yidvu le.

**20:1** 10:1; 18:1; 9:1    **20:2** 12:3, 9    **20:4** 6:9; 13:15; Dan 7:9, 22; Luk 22:30; 1Kol 6:2    **20:6** 1:6; 2:11    **20:8** 13:14; Yosh 11:4; Esek 38:2, 10-12    **20:9** Ktj 2; 2Bfn 1:10, 12; Mben 78:68; Esek 38:22; 39:6    **20:10** 19:20    **20:11** 5:7; 6:14; 21:1; Mben 114:3, 7; Mat 24:35; 2Bi 3:10    **20:12** 3:5; 22:12; Dan 7:9-10    **20:12** Ksm 32:32    **20:14** 20:10; 1Kol 15:26; 2:11    **20:15** 3:5



## 21

### *Ebule ke kefe bô nshε yi fiε*

<sup>1</sup> Ε me ne n'yεn wase ε ε nu εbule ke kefe bô nshε yi fiε le, njefo εbule ke keyvuum bô nshε yi yvum to nu ε la wase, ε joo yi baay tεn yaa bεε ke. <sup>2</sup> Ε me n'yεn kelaante kè yuule kè ε nu Jelusalεm wvu fwε le ε kί ε buy fowe fô Nyo' le ε no shiile too nu diεwε jen e ε bó ε bosen ε sufe keegen nya ε dweese. <sup>3</sup> Ε me n'yuw ε diεw jemyi fô kawla le foweεwe le, “Ben etaa eyεn, fô Nyo' nu ke ecee nu wase bô bonyii. Wvú nu ke ecee bô bó. Bó nu ke enu bonyii bew, ε wvú wvú Nyo' kebεε nu bô bó, nu Nyo' wvubo. <sup>4</sup> Wvú nu ke esho misεm yicii ε bó εjise. Ke bonyii bεε ke ekpwee ke, ε ke fiεε fimew bεε ke enu dvú le bonyii soo bikuu kenεε beele kenεε kenke nsase mvu ke, njefo mwεεm mvù to shee nu, nu ε fey wase.”

<sup>5</sup> Ε wvú wvuwε wvù to nu ε shii yί kawla le gay le, “Ben etaa eyεn, me nu enge mwεεm mvunciim keseen ε mvú etu mvunfεm.” Ε wvú bvuu gay ε me le, “Sanε fiεε fin ε ηwa' le, njefo bonjeme ban nu bo keceεy bô bonyii egεε bvufee yί dvú le.” <sup>6</sup> Ε wvú bvuu kase gay ε me le, “Fί nu ε ge wase ye. Ε nu me Alfa, ε ε nu me Omega. Ε nu me Kenkεwce, ε ε nu me Kemεse. Wee wvù kendon yumte wvú nu ε me nu ηke enya wvú bô joo yί buyte fô nton joo yί nyaa nshii le ε wvú ewu ε wvú baa law fiεε ke. <sup>7</sup> Wee wvù nu ke eso nu ε wvú nu ke ekenke mwεεm mvun mvunciim diεwε bvushεw e. Me nu ηke enu Nyo' we, ε wvú nu waa wεm. <sup>8</sup> Geenεn ε bonyii bô gule mvuntelem noo bô nu se mbee, noo bô buwyi mwεεm noo bô yuwyi bonyii noo bô gee nnyεn kenjan noo bo nfim e noo bô bunlee bonyo' bomew noo bonyii bo mbiay e bocii, nu ε fibole nu ke enu ε ε nu ε mamase yί ε fiεε ηguy bô mvunkan jό le. Ε fifin nu kpwe yi bokan bofεε.”

### *Jelusalεm wvu fwε*

**21:1** 21:5; Yεsa 65:17; 2Bi 3:13    **21:2** 3:12; 19:7; 21:9-22:5; 22:17; Yεsa 52:1; Mat 22:2; Gal 4:26; Ibu 11:16; 12:22  
**21:3** 7:15; Lεw 26:12; Esek 37:26-28; Saka 2:9; 2Kol 6:16    **21:4** 7:17; Yεsa 26:19; 35:10    **21:5** 5:7; 21:1; Yεsa 43:19; 2Kol 5:17; 19:9    **21:6** 1:8; 7:17; 22:1; Yεsa 55:1; Saka 14:8; Jon 7:37    **21:7** 2Sam 7:14; Esek 11:20    **21:8** 2:11; 19:20; 21:27    **21:9** Yεsa 54:1-17    **21:9** 15:1    **21:10** 17:3; Esek 40:2; Mat 4:8    **21:11** 21:18, 23; Yεsa 60:1-3, 19; Esek 43:2    **21:12** 7:5-8; Ken 35:22-26; Ksm 28:21; Esek 48:30-35    **21:14** Ibu 11:10; Efe 2:20    **21:15** 11:1; Esek 40:3  
**21:16** Esek 48:16-17    **21:18** 21:11; Yεsa 54:11-12; Esek 28:13

<sup>9</sup> Ε nceendaa Nyo' mvu ε ηgoo bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi y bô to kenke bintee bi bisooshwi y bì to nu ε yinçen bô bonçew bosooshwi y bo εjim ba, ne to gay ε me le, “To ε me ençen endunçee Jen wvù ε nu kpweε Waa Njee ε wo.” <sup>10</sup> Ε wvú mum jo me ε me nu can Keyoy ke Nyo' le, ε bee wvú gen fô kum mvu wvu baay e ε wvú defe ε we. Ε wvú dunçee me kelaante kè yuule kè ε nu Jelusalεm, ε kί ε buy fowe fô Nyo' le ε no shiile too. <sup>11</sup> Kί to shiile nonεn, ε n'yuu Nyo' baa yί dvú le lawkene diεwε te dimew di lawkene di bó teje le Jasba, yuule nen sakasaka diεwε kenleεy e. <sup>12</sup> Kelaante kedvu to kenke ketaan ke baay ε kί defe ε we eke, ε dew nu yί ketaan kedvu le yuufe ncw fεε, ε bonceendaa bo Nyo' le yuufe ncw bofεε nu fô dew yidvu le. Bó to nu ε san εdiee ε dikfuu di Islael di yuufe ncw difεε yί dew ketaan yidvu le. <sup>13</sup> Dew yin to nu ε keba kè diuu sane le te, nu εweεwe te, nu εkuεku te, nu jò diuu seeyi te. <sup>14</sup> Eta yo kenffuy ke ketaan kedvu le to nu yuufe ncw εfaa ε bó ε san εdiee ε boom bo ntum e bo Waa Njee le bo yuufe ncw bofεε yί eta yodvu le.

<sup>15</sup> Nceendaa Nyo' wvù to jemyi ε me to kenke nfew εbo ε ε nu kεman ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. Nfew wvudvu to nu keefew kelaante kedvu bô dew ketaan noo bimbew bi ketaan e dvú. <sup>16</sup> Kelaante kedvu to nu bimbew binεw ε bí nu lenlen bicii, ε mbvuw bô bvundwee noo bvundee nu lenlen. Ε wvú mum few kelaante kedvu bô kεman kew kίε kί buy bomay ntfuke bô gee tin (1,500). No wvú fewεε ε mbvuw bô bvundwee noo bvundee buy ke lenlen. <sup>17</sup> Ε wvú few tεn bimbew ε bí no nu ηkenken mbaanshe ncw yisoocaa (36) yί kefiε le. Ε nceendaa Nyo' wvudvu to few bô nfew ε ε nu ke wvù wee wvu wum ké no feeke dvú. <sup>18</sup> Bó to bom bimbew bidvu bô eta yò lumte yò bó teje le Jasba, ε wunte kelaante kedvu nu ε bó bom bô ketwaa ke bigew e kè yeεle εkinεkin ε kί yuule nen

sakasaka diεwε kenlεεy e. <sup>19</sup> Bó to nu ε fee kenffuy ke kelaante kedvu le bô dikfuu di eta yò lumte le jεεy jεεy ε yó kenke ncóm jεεy jεεy. Di fwe to nu ε bó teje le Jasba, ε di bii fó nu Safiya, ε di ditete nu Aget, ε di dinεw nu Emelaal, <sup>20</sup> ε di ditin nu Oniks, ε di disooaan nu Kanilian, ε di disooshwiy nu Klisolit, ε di nyan nu Belil, ε di bvuu ke nu Tobas, ε di yuufe nu Klisoblεs, ε di yuufe ncow dimwaan nu Jasint, ε di yuufe ncow difεε nu Ametist. <sup>21</sup> Dew ketaan yi yuufe ncow fεε yin nu ε bó to fε bô ejise ε ban yuufe ncow εfaa, ε bó joo jise di ban le dimwaan mum fele diuw ketaan dvú wvumwaan. Je yi εlaante jodvu to nu ε bó fε bô ketwaa ke bigew e kè yeεle ekinεkin, ε je yidvu yuule tosene diεwε kenlεεy e.

<sup>22</sup> Me nto mbaa n'yεn yew ncese le ε kelaante kin e ke, njefo Tata Nyo' wvù kenke Mvunγay Mvunciim bô Waa Njee to nu wase yew ncese yi jó. <sup>23</sup> Ke kelaante kedvu to bvuu kenke shiee diuu kenεε kpwee wvù ebaa jó ke, njefo n'yuu Nyo' to nu wase n'yuu wvu jó, ε Waa Njee nu wase ken'yeese ke jó. <sup>24</sup> Bitum bicii nu ke elene wase ε è nu ε n'yuu kelaante kedvu le, ε bonfon bo yí nshε le nu ke etoo bô bvukukε bvubole ε kelaante kin e. <sup>25</sup> Ke bó nu ke eyuu eban dew ketaan ke kelaante kin e diuu dimwaan ke, njefo ke εkfun nu ke eyuu ejim jó ke. <sup>26</sup> Bó nu ke etoo bô bvukukε noo kpaw wvu bitum bicii ε kelaante kin e. <sup>27</sup> Geenε ke fiεε fi nu se fi yuule lo nu ke eley ε kelaante kin e ke. Ke wee wvù gee mwεεm mvù bemte kenεε wvù mbiayte mbiay nu ke eley jó ke. ε nu ke eley ke bonyii bô bó nu ε san εdiee εbo ε njwa' Waa Njee wvù bó san εdiee ε bonyii bô kenke nshii le jó.

## 22

### *Joo yi nyaa nshii*

<sup>1</sup> ε nceendaa Nyo' wvudvu mum dunjεε me joo yi nyaa nshii ε yí buyte ekuse jo

kawla Nyo' bô Waa Njee, ε yí booke yuule nen sakasaka diεwε kenlεεy e. <sup>2</sup> Yí to booke nonεn fele entelεn jo je yi ε kelaante kedvu le. Kete kè nyaa nshii to kuu biba bi joo yidvu le bicii. Kete kin to ké no yumte mvuntam bokan yuufe ncow bofεε yí kelum e, yumte kan mwaan mwaan yi kpwee le. \* Bibε bi kete kin e to nu ncew yi bó fele bonyii bocii dvú. <sup>3</sup> Ke fiεε fi Nyo' nu ε jin nu ke enu ε kelaante kin e ke. ε nu ke enu kawla Nyo' bô Waa Njee jó. Bonyii bew bo lemme le nu ke enyaa mbense wvu baay ε wvù. <sup>4</sup> Bó nu ke eyene bvushiw bwew e, ε diee diw nu ke enu ε bó ε san fojise fo bó. <sup>5</sup> Ke εkfun bεε ke ejim jó ke, ε bó yaa bεε ke ebvuu eshieele n'yuu wvù è nyaa ken'yeese kenεε diuu ke, njefo Tata Nyo' nu ke enu n'yuu wvubo. Bó nu ke esaake diεwε bonfon e sekeci se njka.

### *Jisos too nfew caan*

<sup>6</sup> ε nceendaa Nyo' wvudvu gay ε me le, “Bonjeme ban nu bo kecey bô bonyii egεε bvufee yí dvú le. Tata wvù è nu Nyo' biyoy bi bonyii bew bo ntum e nu ε tum nceendaa we le wvù eto edunεε ε bonyii bew bo lemme le, fiεε fi kenke keeke ekooy nfew caan.” <sup>7</sup> Jisos gayte le, “Ben eyuw, me ntoo nfew caan.” Njon wvu baay nu wvu wee wvù nu ε gεε ntum Nyo' wvun wvù è nu bonjeme bô nu ε njwa' wvun e.

<sup>8</sup> Me wvù Jon nu wee wvù to yuwεε bvuu yen mwεεm mvun e mvunciim. ε me ndioo n'yuw mbvuu n'yεn mvú le nonεn, njbwe bikaa bi nceendaa Nyo' wvù to dunji mwεεm mvudvu le ε me, keenya n'wvum wvu baay ε wvù. <sup>9</sup> Geenε, ε wvú gay ε me le, “Fo wo emom ke. Me nu ke ten wee lemme diεwε wo noo boom bo bwoo le bô è nu bonyii bo ntum Nyo' le noo bonyii bô gεεle bonjeme bo ε njwa' wvun e. ε nyaa n'wvum wvu baay ε è nu ε Nyo'.”

<sup>10</sup> ε nceendaa Nyo' wvudvu bvuu gay ε me le, “Fo wo enyile ntum Nyo' wvun wvù è nu bonjeme bô nu ε njwa' wvun e ke, njefo kefew kè mvú nu ekooy nu wase nceencee.

**21:22** 11:17    **21:23** 22:5; Yεsa 60:1-2, 19-20; 24:23    **21:24** Mben 68:29; Yεsa 60:3    **21:25** Yεsa 60:11    **21:27** 21:8; 22:15; Yεsa 35:8; 52:1; Esek 44:9; 1Kol 6:9-10; 2Bi 3:13; 3:5    **22:1** 21:6; Esek 47:1-12    **22:2** 21:21; 2:7    \* **22:2** Kenεε le, “... yumte dikfuu di mvuntam e yuufe ncow difεε yi kelum e.”    **22:3** 7:15; Yeli 3:17    **22:4** 14:1; Mben 17:15; Mat 5:8    **22:5** 1:6; 21:23; Dan 7:18, 27    **22:6** 1:1; 10:7; 19:9; Lem 11:27-28; 13:1    **22:7** 3:11; 22:12, 20    **22:8** 1:9; 19:10    **22:10** Dan 12:4    **22:11** Yεsa 56:1; Esek 3:27; Dan 12:10

11 Wee wvù gee mwεεm mvù befe egeè ke mwεεm mvù befe, é wee wvù gee nnyen egeè ke nnyen. Wee wvù gee fiεε fi leη egeè ke fiεε fi leη, é wee wvù yuule emεy ke eyuulè.”

12 Jisos gayte le, “Ben eyeke eyuw, me ntoo nfew caan. E me ntoo bô nlawma keenlaw wee tfuu dvú mbii no gee diew nu.

13 E nu me Alfa, ε è nu me Omega. E nu me Fwe, ε è nu me Ejimε. E nu me Kenkewce, ε è nu me Kemεse.”

14 Njon wvu baay nu fô bonyii bò nu ε cukε ndvú yibole, wvu le è nulo é bó ke eley fô diuw ketaan e egen é kelaante kedvu le, bô wvu le bó ke ekεηke bvudvuu keedie fô kete kè nyaa nshii le. 15 Bonyii bò nu ke emεy ekfun jo ketaan nu bò gee diεwε bwé le bô bo nfm e noo bò gee nnyen kenjan noo bò yuwyi bonyii noo bò bunlee bonyo' bomew, naa noo bonyii bò koonke mbiay, mbiayte mbiay e.

16 “Me wvù Jisos nu ε ntum nceendaa wεm fô ben e keejeme mwεεm mvun mvù gεne fô bintaashε bi bonyii bo mbee le. Me

nu Wan bô Biay yì san ê kfuu di Nfon Dawe le, ε è nu me Jon yi Law e.”

17 Keyoy ke Nyo' le bô Jen gayte le, “To!” Naa yεε wvù yuuke gay ten le “To!” Wee wvù kendon yumte wvù eto, é wee wvù shieele eto, é wvù ekεηke joo yì nyaa nshii ε wvù baa law fiεε ke.

### *Ntefe wvu fokemεse*

18 Me nciise é wee tfuu wvù yuuke ntum Nyo' wvù è nu bonjeme bò buyte é ηwa' wvun e le, é wee mom lo ε bise fiεε yì dvú le, é Nyo' ke ebise bongew bò bó nu ε jeme é ηwa' wvun e yì ye le. 19 Wee é mom ε bvuse fiεε é bonjeme bò buyte é ηwa' wvun e bò è nu ntum Nyo', tu ke Nyo' yaa nu ke ecine é wvù ekεηke kew keba ke kete kè nyaa nshii le bô kew keba ke kelaante kè yuule le kè bó nu ε san é ηwa' wvun e ke.

20 Wee wvù jemyi ekumε mwεεm mvun gayte le, “Yì keεεy e, me ntoo nfew caan.” Fí enù nonen. Tata Jisos, to! 21 Tata Jisos ebuw ben bocii bò è nu bonyii bo Nyo' le. Fí enù nonen.